IOANNIS ZONARAE
Magni Drungarij Biglæ, & primarij à secretis, Tomus secundus, quo Romana historia ab Vrbe condita usque ad Constantinum Magnum, breuiter perstringitur:

HIERONYMO VVOLFIO interprete.

Cum rerum & uerborum memorabilium INDICE copioso.

BASILEAE, APVD IOANnem Oporinum. 1557.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

περὶ τῆς ἀρχαιογονίας Ῥωμαίων.

ΡΩΜΑΙΩΝ δὲ μνησθείσης τῆς ἱστορίας, καὶ τούτοις κράτος ἀναθεμένης ἀήττητον, ἀναγκαῖον πάντως εἰπεῖν καὶ διδάξαι, ἢ ἀναμνῆσαι σὺν τῷ δὲ ἐντευξομένοις τούτῳ δὴ τῷ συγγράμματι, τίνες τε οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅθεν τούτοις τὸ γένος συνέστη, καὶ πόθεν τὴν κλῆσιν ἔσχον, καὶ τίσι πολιτείαις ἐχρήσαντο, καὶ οἵαις τύχαις ἐνέκυρσαν, καὶ ὅπως πρὸς ὕψος εὐδαιμονίας ἀνέδραμον, ὡς μικροῦ κυριεῦσαι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ τὸ κράτος κατὰ πάντων σχεδὸν ἀναδήσασθαι, καὶ ὅπως βασιλευθέντες ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἀριστοκρατίαν ἤτοι δικτατορείας καὶ ὑπατείας μετέπεσον, καὶ εἰς δημοκρατίαν αὖθις μετῳκίσθησαν, ἔπειτα εἰς μοναρχίαν ἐπανελήλυθε. ῥητέον μὴ πάντως καὶ περὶ τούτων, καὶ διηγητέον, ὡς οἷόν τε ἐπιτέμνοντι τὸ πλάτος τῆς διηγήσεως, καὶ τὴν μακρηγορίαν συστέλλοντι, ἵν' εἴη εὐσύνοπτα τὰ τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν τῶν ἰδόντων ταῦτα μνήμην μὴ διαφεύγοιεν.

περὶ λατίνου. Αἰνείας μετὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον πρὸς Ἀβοριγίνας ἀφίκετο, οἳ πρώην τὴν χώραν ᾤκουν, καθ' ἣν ἡ Ῥώμη συνεπόλισται, Λατίνου τοῦ Φαύνου τότε τῆς τούτων ἀρχὴν ἔχοντος· καὶ προσέσχε Λαυρέντῳ κατὰ τὸν Νουμίκιον ποταμόν, ἔνθα κατά τι δὴ θεοπρόπιον λέγεται παρασκευάζεσθαι ποιήσασθαι τὴν κατοίκησιν. ὁ δὲ τῆς χώρας ἄρχων Λατῖνος, ἀπεῖργε τὸν Αἰνείαν τὴν ἐν τῇ χώρᾳ καθίδρυσιν, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶται. ἔπειτα δι' ὀνειράτων φανέντων ἀμφοῖν καταλλάττονται, καὶ τῆς κατοικήσεως αὐτῷ παραχωρεῖ. καὶ τὴν θυγατέρα Λαβινίαν εἰς γάμον ἐκδίδωσιν, ἔνθα πόλιν ὁ Αἰνείας οἰκοδομήσας, ὠνόμασε Λαουΐνιον, ἥ τε χώρα Λάτιον ἐπεκλήθη, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκεῖ Λατῖνοι προσηγορεύθησαν.

περὶ ῥουτούλων. Ῥουτοῦλοι δὲ ὁμοροῦντες τῇ χώρᾳ ἐκ πόλεως Ἀρδέας ὁρμώμενοι, καὶ πρόσθεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς Λατίνους, καὶ τότε πόλεμον ἤραντο, ἐπαρήγοντος αὐτοῖς καὶ Τύρνου, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, καὶ τῷ Λατίνῳ προσήκοντος, ὃς δι' ὀργῆς τὸν Λατῖνον πεποίητο διὰ τὸν Λαβινίας γάμον· ἐκείνῳ γὰρ ἡ κόρη προωμολόγητο. μάχης οὖν γενομένης, πίπτουσιν ὅ τε Τύρνος καὶ ὁ Λατῖνος· τὴν δὲ νίκην ὁ Αἰνείας ἐκομίσατο, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ βασιλείαν. μετὰ δέ τινα χρόνον συμμαχίας ἐκ Τυρρηνῶν οἱ Ῥουτοῦλοι τυχόντες, ἐπῆλθον τῷ Αἰνείᾳ, καὶ τὸν πόλεμον νενικήκασιν.

ἄφαντος ὁ αἰνείας ἐνομίσθη θεός. ἀφανὴς δὲ ὁ Αἰνείας γενόμενος (οὔτε γὰρ ζῶν ὤφθη ἔτι, οὔτε μὴν τεθνεώς) ὡς θεὸς παρὰ Λατίνοις τετίμηται. ἐντεῦθεν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ σφετέρου γένους ἀρχηγέτης νενόμισται, καὶ Αἰνεάδαι καλεῖσθαι εὔχονται. τὴν δὲ τῶν Λατίνων ἀρχὴν ὁ ἐκείνου υἱὸς Ἀσκάνιος διεδέξατο, ὃς Ἰλιόθεν συνείπετο τῷ πατρί. οὐδέπω γὰρ ἐκ τῆς Λαβινίας παῖδα ἐγέννησεν, ἔγκυον δ' αὐτὴν κατελελοίπει. τὸν δὲ Ἀσκάνιον κατακλείσαντες οἱ πολέμιοι, ἐπολιόρκουν. νυκτὸς δ' οἱ Λατῖνοι αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ τὸν πόλεμον.

περὶ ἄλβας τῆς πόλεως, ἣν ἀσκάνιος ἔκτισεν. χρόνου δὲ διεληλυθότος πληθυνθέντες οἱ Λατῖνοι, τὴν μὲν πόλιν τὸ Λαβίνιον οἱ πλείους ἐκλελοίπασιν, ἑτέραν δ' ἐν ἀμείνονι χώρᾳ ἀνῳκοδόμησαν.

IOANNIS ZONARAE ANNALES.

De Romanorum primordijs.

IAM cum Romanorum mentionē feceris historia, eisq́ potētiam inuictā tribuerit: omnino necessarium est dicere ac docere, aut admonere Lectores, qui sint Romani, quæ gentis origo, unde nomen habeat, quibus Rerumpublicarum formis usa, quibus casibus iactata sit, quibus rationib. ad summam felicitatem ascenderit, ut toti ferè terrarum orbi imperarit, suamq́ potestatem ad omnes penè propagarit: & ut principiò regibus paruerit, ac pòst ad optimatium potestatem, siue dictaturam & consulatum reciderit: deinde rursus ad Democratiā deuoluta, mox ad Monarchiam sit reuersa. De his igitur etiam dicēdum est, prolixitate narrationis, quantum fieri potest, in compendium contracta, uitataq́ uerborum multitudine: ut historia & facilè intelligi, & memoria teneri queat. *(Romanæ historiæ prooemiū.)*

Aeneas post Troianum bellum ad Aborigines uenit, qui eam regionem, in qua Roma sita est, olim tenuerunt, Latino Fauni filio regnante: & Laurenti iuxta fluuium Numicium appulit, ubi ex oraculo quodam considére uoluit. Quod eius loci rex Latinus prohibiturus, commisso prælio uincitur. Deinde per somnia, quæ uterque uiderant, reconciliati sunt: ac Latinus concesso habitandi loco, filiam Lauiniam Aeneæ in matrimonium collocat, de cuius nomine urbem à se conditam Aeneas Lauinium nominat: regio Latium, populus Latini appellati. Rutuli gens finitima, urbe Ardea oriundi, antè infensi Latinis, tum quoque bellum intulerunt, adiuuante Turno uiro illustri, cognato Latini, cui ob Lauiniæ nuptias iratus erat, sibi prius desponsæ. Pugna inita & Latinus & Turnus cadunt, Aenea & uictoriam & soceri regnum adepto. Aliquanto pòst Rutuli, ascitis Tyrrhenorum auxilijs, Aeneam uicerunt: qui cum neque uiuens neque mortuus usquam uideretur, à Latinis pro deo cultus est. Hic Romanæ quoque gentis author perhibetur, Aeneadum appellationem honorificam sibi ducentis. Aeneæ in regno Latinorum Ascanius filius, Troia patrem secutus, successit. Necdum enim filium ei Lauinia pepererat, prægnans relicta. Cum Ascanium hostes obsiderent, Latini eos noctu adorti, & obsidionem & bellum propulsarunt. Annis aliquot elapsis, abundante Lauinij multitudine, plerique eo relicto, Albam longam in loco meliore condiderunt. *(Aeneæ res in Italia gestæ.)* *(Alba lōga.)*

diderunt. Aſcanio defuncto, Latini Syluium Aeneæ ex Lauinia filium, in regno, Aſcanij filio, propter aui Latini memoriam, prætulerũt. Syluius Aeneam creat, is deinde Latinum, Latino succeſsit † Padys. Tiberinus, qui pòſt regnauit, in fluuio Albula ſubmerſus eſt: qui fluuius Romam perfluens, & urbi ad plurimos uſus opportunus atq; utiliſsimus, ab illo Tyberis nomẽ accepit. E' Tyberini poſteris ortus eſt Amulius, homo ſuperbus, ſeq; pro Deo uendi tare auſus: qui cum machinis quibuſdam tonitrua tonitribus, fulgura fulguribus referret, ac fulmina iacularetur, ſubita inundatione paludis, ad quã habitabat, perijt, unà cum regia demerſus. Luentinus filius eius in bello cæſus eſt. Atq; hæc de Lauinio & Albanis. Romani uerò ortũ duxerũt à Numitore & Amulio Luentini nepotibus, Aeneæ poſteris. Ad quos cum Albani regni ſucceſsio pertineret, regnũ & pecuniam diuidere uoluerunt. Amulius igitur regno ſeorſim poſito, ac pecunia itidẽ, optione fratri alteriuſutrius data, Numitor ut natu maior, regnũ elegit. Amulius uerò pecunia accepta, cõparatisq; copijs, etiam regnum ſibi uendicauit. Numitori ſ filia, ueritus ne ex ea nati filij contra ſe inſurgerẽt, cum eam Veſtalẽ legiſſet, perpetua uirginitate ſpem partus adimit. Sed pòſt compreſſa à Marte, ut fabulantur, ab homine utiq; aliquo, & in cuſtodiã data, ne ſœtum clam ederet, gemellos magnos & elegantes peperit. Quare magis territus Amulius, infantes exponi iuſsit. Quos miniſter alueo impoſitos, in Tyberim fluuium abijcit. Cæterùm alueo in locum mollem delato, lupam ferunt infantibus mammas præbuiſſe, & picum martium cuſtodem acceſsiſſe, qui eis bolos in ora ingeſſerit. Infantes illic ſitos, Fauſtulus Amulij ſubulcus clam ſublatos, uxori Laurentiæ educandos dedit: alterum q; Romulum, alterum Remum appellauit. Quidã aſſerunt (idq; probabilius, atq; adeò uerius eſt) non lupã eorum nutricem fuiſſe: ſed Laurentiã uulgato corpore lupam uocatam, locum fabulæ dediſſe. Cum primùm adoleuit ætas, ambo animoſi & fortes euaſerunt: ſed Romulus ingenio præſtare uiſus, & ad imperandum quàm ad obtemperandum aptior habitus eſt. Exorta igitur inter Numitoris & Amulij paſtores rixa, fratres illos cædunt, & magnã armenti partẽ abigunt. Poſtridie Numitoris paſtores Remũ cũ paucis alijs ambulantẽ ex inſidijs adorti, ad Numitorem pertrahũt: qui Amuliũ fratrẽ precatus eſt, ut ſibi ius ſuũ tribueretur, ab illius domeſticis inſigni affecto iniuria. Is Numitori Remũ ad ſupplicium dedit. Qui domũ regreſſus, cum adoleſcentẽ magnitudine & robore præſtantẽ uideret, eiusq; fidentiã, & minimè ſeruilẽ indolẽ miraretur,

† Atys

Amulius.

Numitor.

Amulius.

Rhea.

Romulus.

Remus.

τῳκοδόμησαν, ἣν ἄλβαν ἐκ τῆς λευκότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ μήκους λογγὰν ἐπωνόμασαν, ἅπερ ἂν ἑλληνιστὶ λευκὴν καὶ μακράν. ἀσκανίου δὲ τελευτήσαντος, οἱ λατῖνοι τὸν ἐκ τῆς λαουινίας τοῦ αἰνείου υἱὸν εἰς τὴν βασιλείαν προετιμήσαντο τοῦ ἀσκανίου παιδὸς, διὰ τὸν πάππον τὸν λατῖνον τοῦτον προκρίναντες, σιλούιον κεκλημένον. ἐκ σιλουίου δὲ ἐτέχθη αἰνείας, ἐξ αἰνείου δὲ λατῖνος ἐγένετο, λατῖνον δὲ διεδέξατο ὁ πάδης. τιβέρινος δ' ἄρξας μετέπεσε, ἐν ποταμῷ καλουμένῳ ἀλβούλῳ πεσὼν, διεφθάρη· ὃς δὴ ποταμὸς τίβερις ἐξ ἐκείνου μετωνομάσθη, ῥέων διὰ τῆς ῥώμης, καὶ ὢν τῇ πόλει πολυαρκέστατος, καὶ ῥωμαίοις ἐν τοῖς μάλιστα χρησιμώτατος. ἔκγονος δὲ τοῦ τιβερίνου ἀμούλιος, ὃς ὑπερφρονήσας καὶ θεοῦν ἑαυτὸν τολμήσας, ὡς βροντάς τε ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιπαταγεῖν, καὶ ἀντεξαστράπτειν ταῖς ἀστραπαῖς, ἐν σκηπτῷ τε κεραυνοὺς, διεφθάρη, τῆς λίμνης παρ' ἣ τὰ αὐτοῦ βασίλεια ἵδρυτο πλημμυρησάσης αἰφνίδιον, καὶ καταποντισάσης ἐκεῖνόν τε καὶ τὰ βασίλεια. λαυρεντῖνος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν πολέμῳ ἀπέθανε. καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαουινίου καὶ ἀλβανῶν. τὰ δὲ τῶν ῥωμαίων ἀρχὴν ἐσχήκασι τὸν νομίτορά τε καὶ τὸν ἀμούλιον, οἱ λαυρεντίνου μὲν ἐγένοντο υἱωνοί, τοῦ δὲ αἰνείου δὲ ἀπόγονοι. τῆς γοῦν τῶν ἀλβανῶν βασιλείας κατὰ διαδοχὴν περιελθούσης αὐτοῖς, νέμασθαι ταύτην ἠθέλησαν κατὰ χρήματα. τοῦ ἀμουλίου τοίνυν ἰδίᾳ μὲν τὰ χρήματα θέντος, ἰδίᾳ δέ γε τὴν βασιλείαν, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ἀδελφὸν προτρεψαμένου, ὃ πρὸς βουλῆς αὐτῷ ἐκλέξασθαι, τὴν βασιλείαν εἵλετο ὁ νομίτωρ, ἅτε καὶ πρεσβύτερος ἀδελφός. λαβὼν δὲ τὰ χρήματα ὁ ἀμούλιος, καὶ δύναμιν ἐκ τούτων περιβαλλόμενος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο. θυγατρὸς δὲ τῷ νομίτορι οὔσης, δεδιὼς μὴ παῖδες ἐξ αὐτῆς γένοιντο, καὶ κατεξαναστῶσιν αὐτοῦ, ἱέρειαν τῆς ἑστίας ἐκείνην ἀπέδειξεν, ἄγαμον διὰ τοῦτο, καὶ παρθένον διὰ βίου μέλλουσαν ἔσεσθαι. ἡ δὲ κύουσα ἐφωράθη μετέπεσε ὑπὸ ἄρεος, ὡς μυθεύονται, ὑπ' ἀνθρώπου δὲ πάντως τινός. εἴρχθη οὖν διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ λάθῃ τεκοῦσα, καὶ ἔτεκε διδύμους παῖδας, μεγάλους τε καὶ καλούς. μᾶλλον δὲ φοβηθεὶς ὁ ἀμούλιος, ἐκέλευσε τὰ βρέφη ῥιφῆναι. καὶ ὁ ταῦτα λαβὼν σκάφῃ ἐντεθειμένα, ἐμβάλλει ἐν τῷ ποταμῷ τῷ τιβέριδι. παρασύραν δὲ τὴν σκάφην τὸ ῥεῦμα, εἴς τινα χῶρον κατήνεγκε μαλθακόν. ἐν ᾧ κειμένοις τοῖς βρέφεσι, λύκαιναν ἱστοροῦσι προσιοῦσαν θηλὴν παρέχειν αὐτοῖς, καὶ ὄρνιν δρυοκολάπτην παρεῖναι ταῦτα ψωμίζοντα καὶ φυλάττοντα. ἐκεῖ δὲ κείμενα τὰ βρέφη λαθὼν ἀφεῖλέ τις ἀμουλίου συφορβὸς, φαυστοῦλος καλούμενος, καὶ παρὰ τῆς ἐκείνου ἐτράφησαν γυναικὸς, ᾗ ὄνομα λαυρεντία· καὶ ὁ μὲν ῥωμύλος, ὁ δ' ἕτερος ῥῶμος ἐκλήθησαν. τινὲς δὲ μὴ λύκαιναν ἀλλά φασι τὴν τῶν παίδων τροφὸν, ὃ καὶ πιθανώτερον ἢ ἀληθέστερον μάλιστα, ἀρχὴν δὲ τὸν λόγον οὕτω λαβεῖν. λούπας καλοῦσι ῥωμαῖοι τάς τε λυκαίνας, καὶ τὰς ἑταίρας. πορνευομένη δὲ ἡ λαυρεντία ἡ τοὺς παῖδας θρέψατο, καὶ λούπα διὰ τοῦτο καλουμένη, χώραν τῷ μύθῳ παρέσχετο. αὐξανόμενοι δὲ θυμοειδεῖς ἦσαν, καὶ ἀνδρώδεις ἀμφότεροι. ὁ δὲ ῥωμύλος ἐδόκει συνέσει διαφορώτερος, καὶ ἡγεμονικὸς μᾶλλον τὴν φύσιν, ἢ πειθαρχικός. γενομένης δέ ποτε πρὸς τοὺς νομίτορος βουκόλους τοῖς τοῦ ἀμουλίου διαφορᾶς, συγκόπτουσιν αὐτοὺς οἱ ὅμαιμονες, καὶ τῆς ἀγέλης συχνὴν ἀποτέμνονται μοῖραν. μόνῳ δὲ τῷ ῥώμῳ μετ' ἀπορίας σὺν ὀλίγοις ἄλλοις βαδίζοντι, οἱ τοῦ νομίτορος βουκόλοι λοχήσαντες, συνέλαβον αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον πρὸς νομίτορα· καὶ ὃς πρὸς ἀμούλιον ἐλθὼν, ἐδεῖτο τυχεῖν δίκης ἀδελφὸς ὢν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὑβρισμένος. ὁ δὲ παραδίδωσι τῷ νομίτορι τὸν ῥῶμον, ὡς βούλοιτο χρήσασθαι. ὃς οἴκοι ἐλθὼν, καὶ τὸν νεανίσκον ὁρῶν ὑπερφέροντα μεγέθει καὶ ῥώμῃ, καὶ τὸ θαρσαλέον αὐτοῦ καὶ ἀδούλωτον τῆς ψυχῆς θαυμάζων,

θαυμάζων, ἀνέκρινεν ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν γέγονε, φωνῇ πρᾳείᾳ. ὁ δὲ θαῤῥῶν ἔλεγεν, ὡς δίδυμοι εἶεν ἀδελφοί· γοναὶ δὲ ἡμῶν ἀπόῤῥητοι λέγονται, καὶ τροφαὶ καὶ τιθηνήσεις θαυμασιώτεραι, θηρίοις καὶ οἰωνοῖς τραφέντων παρὰ τὸν μέγαν ποταμὸν, ἐν σκάφῃ τινὶ ἐῤῥιμμένων, ἣ ἔτι σώζεται, χαλκοῖς ὑποζώμασι γραμμάτων ἀμυδρῶν ἐγκεχαραγμένων. ὁ μὲν οὖν Νομίτωρ τοῖς τε λόγοις τοῦ Ῥώμου, καὶ τῇ ὄψει πρὸς ἔννοιαν τῆς ἐκθέσεως τῶν τῆς θυγατρὸς ἐγήγερτο παίδων. ὁ δὲ Φαυστοῦλος τὴν τοῦ Ῥώμου μαθὼν σύλληψιν, τὸν μὲν Ῥωμύλον βοηθεῖν παρεκάλει, τότε σαφῶς διδάξας αὐτὸν περὶ τῆς γενέσεως· πρότερον γὰρ ὑπῃνίττετο, ὡς αὐτοὺς μὴ μικροφρονεῖν. αὐτὸς δὲ τὴν σκάφην κομίζων ἐχώρει πρὸς τὸν Νομίτορα, σπουδῆς καὶ δέους μεστός. τοῖς δὲ περὶ τὰς πύλας τοῦ Ἀμουλίου φρουροῖς ὑφορώμενος, καὶ ταραττόμενος περὶ τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἔλαθε τὴν σκάφην τῇ χλαμύδι περικαλύπτων. ὑπολαβόντες δὲ κλοπιμαῖον τι φέρειν αὐτὸν, εἰς μέσον τὴν σκάφην προήγαγον. ἐτύχε δέ τις παρὼν ἐκεῖ τῶν τὰ παιδία ἐκθεμένων, ὃς τὴν σκάφην γνωρίσας, δραμὼν φράζει τῷ Ἀμουλίῳ. καὶ ὁ Φαυστοῦλος ἀνακρινόμενος παρὰ τοῦ βασιλέως, σώζεσθαι μὲν τοὺς παῖδας κατέθετο, πόῤῥω δὲ τῆς Ἄλβης νέμοντας εἶναι. τὴν δὲ σκάφην πρὸς τὴν Ἰλίαν κομίζειν τὴν τῶν παίδων μητέρα, ποθοῦσαν ἰδεῖν. ταραχθεὶς δὲ τούτοις Ἀμούλιος, ἄνδρα πρὸς τὸν Νομίτορα πέμπει, πυνθανόμενος εἴ τι μάθοι περὶ τῶν παίδων ὡς περιόντων. ἦν δὲ τῶν φίλων ὁ πεμφθεὶς τοῦ Νομίτορος. ἐπελθὼν δὲ, καὶ ἐν περιπλοκαῖς τοῦ Ῥώμου εὑρηκὼς τὸν Νομίτορα, παρεθάῤῥυνέ τε, καὶ μὴ μέλλειν αὐτοῖς συνεβούλευε. καὶ αὐτὸς δὲ συνέπραττεν. ἄρτι δὲ ὁ Ῥωμύλος ἐγγὺς ἦν, χεῖρα συχνὴν ἀγροικικὴν ἐπαγόμενος, καί τοι, πολιτῶν δὲ αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι προσέθεντο, μίσει τοῦ Ἀμουλίου, ὃς οὕτω τῶν πραγμάτων συνενεχθέντων, οὐδὲν οὔτε πρᾶξαι, οὔτε βουλεύσασθαι σωτήριον, ἀνῃρέθη. Ῥωμύλος μέντοι καὶ Ῥῶμος τὴν τῆς Ἄλβης ἡγεμονίαν τῷ μητροπάτορι νείμαντες, καὶ τῇ μητρὶ τιμὴν πρέπουσαν, καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἔκριναν (οὐ γὰρ ἠνείχοντο ἄρχεσθαι) καὶ πόλιν ἀνοικίσαι ἔνθα προετράφησαν ἤθελον. ὁρμημένοις δὲ πρὸς τὴν τῆς πόλεως οἴκισιν διαφορὰ συνέβη τοῖς ἀδελφοῖς, περί τε τῆς ἀρχῆς, καὶ περὶ τῆς πόλεως, καὶ διὰ μάχης ἐχώρησαν, ἐν ᾗ ὁ Ῥῶμος ἀπέθανεν. ἕτερος δὲ λόγος ἔχει, ὡς τοῦ Ῥωμύλου τάφρον ὀρύττοντος, ἣ τῇ πόλει εἶναι προτείχισμα ἔμελλε, τὰ μὲν ἀπείργειν τὸ ἔργον ὁ Ῥῶμος, τὰ δὲ ἐχλεύαζε, καὶ τέλος διαλλόμενον αὐτὴν, ὡς εὐχείρωτον, οἱ μὲν Ῥωμύλου πατάξαντος, οἱ δὲ ἑτέρου τινὸς ἱστοροῦσι πεσεῖν. ὅθεν καὶ νενόμισται, τὸν στρατοπέδου τάφρον τολμήσαντα διελθεῖν παρὰ τὰς συνήθεις ὁδοὺς, θανατοῦσθαι. ὁ δὲ Ῥωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν, ᾤκιζε τὴν πόλιν. καὶ βοῦν ἄῤῥενα συζεύξας θηλείᾳ, καὶ ἀρότρῳ ὕνιν χαλκῆν ἐμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὔλακα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιέγραφεν, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς βώλους, ἃς ἀνίει τὸ ἄροτρον, εἴσω πάσας τῆς αὔλακος περιέστρεφον, καὶ ὅπου μὲν ἔμελλε τὸ τεῖχος ἀνίστασθαι, καθὼς εἴρηται, ἡ αὖλαξ ἐτέτμητο. ἔνθα δὲ πύλας ἐνθεῖναι διενοοῦντο, διάλειμμα ἐποιοῦντο τῆς αὔλακος, τὸ ἄροτρον ἀνέχοντες ὑπὲρ γῆν. πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος νομίζουσιν ἱερόν. τὰς δὲ πύλας εἴπερ ἡγοῦντο ἱεράς, οὐκ ἦν τὰ μὲν δι' αὐτῶν εἰσάγειν, τὰ δὲ ἐκπέμπειν τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὴ καθαρῶν. ἡ δὲ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης ἡμέρᾳ τετέλεστο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ἣ ἂν εἴη εἰκοστὴ Ἀπριλλίου· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος

ὁ ἀναγνωρισμὸς Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου.

ἀναίρεσις Ἀμουλίου.

θάνατος Ῥώμου, καὶ ὅθεν θανατοῦσθαι τὸ διελθεῖν τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου παρὰ τὰς συνήθεις ὁδούς.

ὅπως διεγράφη τὸ τεῖχος τῆς Ῥώμης.

ὅτι τὰ τείχη ἱερά, οὐ μέντοι αἱ πύλαι.

ποίᾳ ἡμέρᾳ ᾠκίσθη Ῥώμη, καὶ πότε.

miraretur, leni uoce, quis & unde natus esset, rogat. Ille interritus respondet, se geminos fratres esse: natales suos arcanos esse, nutricationem & alimoniam mirabiles memorari, ferarum & uolucrum ministerio, cum iuxta magnum flumen in alueo iacerent, qui adhuc extaret, æreis laminis deuinctus, obscuris literis incisis. Numitori ex Remi uerbis & uultu retigit animum memoria filiorum filiæ, qui expositi fuissent. At Faustulus Remi captiuitate cognita, Romulum ad opem fratri ferendam hortatur: aperteq; docet, ut nati essent. Nam prius per ambages id significarat, ne humilib. essent animis: ipse cum alueo ad Numitorem territus properat. Cum autem custodibus ædiũ Amulij suspectus esset, ac in responsionibus uacillaret, & alueum ueste tegere satageret, latere illos non potuit: quin cum furtiui aliquid ferre opinati, alueum in mediũ proferrent. Tum autem ibi quidam eorum aderat, qui pueros exposuerant: qui alueo agnito, ad Amulium accurrit, & rem nunciat. Faustulus à rege interrogatus, pueros incolumes esse respõdit, sed procul ab Alba pecudes pascere. Alueum uerò se afferre Iliæ puerorum matri, cum uidere desideranti. His turbatus Amulius, quendam ad Numitorem mittit, percontatũ, an superstites esse pueros audiuisset? Is uerò, quem miserat, Numitoris amicus erat: qui cum senem in Remi amplexu inuenisset, eis animos addidit, & rem maturare iussit: atq; ipse etiam adiumento fuit. Iam Romulus quoq; aderat in proximo, cum magna agrestium manu: ad quem ciuium quoq; non pauci, odio Amulij se contulerant. Hoc rerum statu Amulius, nihil salutaris consilij operis'ue molitus, occiditur. Romulus & Remus, Albana re Numitori auo permissa, & iusto honore matri habito, suo more uiuere (neq; enim ferebant imperium) decreuerunt: & urbem, quo in loco educati essent, condere uoluerunt. Eam rem aggressis fratribus, discordia incessit de principatu, & de urbe: ortaq; pugna Remus occiditur. Alia fama est, Romulo fossam fodiente in munimentũ urbis, Remum id opus partim prohibuisse, partim derisisse, ac deniq; transilisse, ut superatu facilẽ: eaq; de causa uel à Romulo, uel ab alio ictũ cecidisse. Vnde receptum sit, qui fossam castrorum præter solitas uias transierit, capite plecti. Romulus uerò fratre sepulto urbem condidit: & tauro uaccæ iuncto, æreoq; uomere aratro inserto, ipse sulcum profundũ in orbẽ terræ impressit: qui sequebantur, glebas ab aratro euersas omnes intra sulcum reposuerunt. Ac ubi murus extruendus erat, sulcus, ut dictum est, ductus fuit: ubi uerò portas extruere instituerunt, aratro sursum elato, sulcũ interruperũt. nã omnem murum sanctum censent. Si uerò portas etiam sanctas cẽserent, nõ utiq; res necessarias & immũdas, per eas uel inferre uel efferre liceret. Vrbis ædificatio x Cal. Maij, hoc est, x x Aprilis est absoluta: qui dies Romanis festus est, &

Romæ ædificatio.

patriæ natalis appellatur: quo tempore memorant Romulum XVIII annorum fuisse, & urbem eo in loco, ubi Faustulus habitarit, qui Palatium diceretur, condidisse. Ea perfecta, qui

Legiones. militari ætate erãt, eos in legiones inde dictas, quòd bello apti ex omnibus legerentur, distribuit: reliqui, populi nomine censebantur, & apud Iureconsultos plebeia * educatio popularia uocantur. Habebat autem tum legio ter millenos pedites, & trecentenos equites. Ex il-

Patricij. lustrioribus genere, prudentia, & instituto uitæ, C creat senatores, quos Patricios nominauit: eorumq́ cœtum, Senatum. Senatores porrò appellati fuere patricij, siue quòd ingenuorum liberûm patres essent: seu potius quòd patres suos demõstrare possent, nobili quisq́ ortus genere: siue à patrocinio, & ope ferẽda. Verùm is proximè ad Romulum mentẽ accedere
» uideri queat, qui eum nomine patriciorum si-
» gnificare uoluisse crediderit, principibus & po-
» tẽtissimis ciuitatis humiliores patria cura com-
» plectẽdos esse: simulq́ plebẽ eò perducere stu-
» duisse, ne superiorũ honoribus inuideret, sed fa-
» ueret potius ijs quos patres & putaret, & ap-
» pellaret. Cum autẽ in ciuitatẽ multi recepti essent cœlibes, Romulo curæ fuit, ut illi quoque uxores nanciscerẽtur. Sed quia cõuenæ ob stirpem inopẽ atq́ obscurã à uicinis populis spernebantur, consiliũ init raptu parãdi coniuges suis ciuibus: & rem diuinã, ludorumq́ celebritatem indicit, quasi ara noui dei inuenta esset. Quò cum multi cõuenissent, ipse cum optimatibus præsidens, purpura cõspicuus, eam populo tesserã dedit, ut cum purpurã explicasset, ac

Raptus Sabinarum. rursus cõplicasset, rem aggrederentur. Quo facto, strictis ensibus, & cum clamoribus impetu facto, Sabinorũ filias uirgines, nullas autem uxores rapiebant. Ob id facinus Sabini, populosa gens, & bellicosa, quæq́ ob animorũ magnitudinem, ut Lacedæmoniorũ colonos par est, pagos sine muris incolebat, per legatos à Romulo petierunt, ut uiolentia rescissa, uoluntate & lege amicitia inter ipsos, & affinitas cõtraheretur. Romulo uerò puellas non reddente, sed postulãte, ut Sabini cõiugia probarent:

Bellum Ceninense. alijs cõsultando tempus trahẽtibus, Acron Ceninensium rex, uir iracũdus & bellicosissimus, prior armis arreptis magnas copias contra Romulũ ducit. Cum ambo in propinquo essent, uterq́ alterũ ad pugnam prouocat, quiescentibus exercitibus. In eo singulari certamine Romulus Acronẽ obtrũcat: cõmissoq́ prælio eius exercitũ fũdit, fugatq́, urbẽ capit: neq́ tamẽ ciues alia clade afficit, quàm q́ dirutis ædibus, se Romã sequi iussit, ciues futuros, & æquo iure

Bellum Sabinum. usuros. Deinde etiã alij Sabini Romanos bellis aggressi, & superati, demũ Tatio duce creato, Romę bellũ intulerunt: & Capitoliũ à Tarpeia, eius qui arci præerat filia, ꝓditũ cæperũt.

Quæ

πατρίδος ὀνομάζοντες. ὀκτωκαίδεκα δ' ὢν ἐτῶν ῥωμύλος φασὶ τῶν ἀναγεγραφότων, ὅτι τὴν ῥώμην συνῴκισεν. ἔκτισε δὲ αὐτὴν περὶ τὴν τοῦ φαυστύλου οἴκησιν, ὠνόμαστο δ' ὁ χῶρος παλάτιον. κτισθείσης μέντοι τῆς πόλεως, ὅσον μὲν τὸ ἐν ἡλικίᾳ στρατεύσιμον πλῆθος ἐτύγχανεν, εἰς στρατιωτικὰ διεῖλε συντάγματα, ἕκαστον δὲ σύνταγμα πεζῶν τρισχιλίων ἦν καὶ τριακοσίων ἱππέων. ἐκλήθη δὲ λεγεὼν, ὅτι λογάδες ἦσαν ἐκ πάντων οἱ μάχιμοι. τοῖς δ' ἄλλοις δῆμος ἐκέκλητο, καὶ τὸν δῆμον ποπούλους ὠνόμασαν, ὅθεν καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς ποπουλάρια κέκληται ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. τῶν μέντοι περιφανεστέρων γένει τε καὶ συνέσει, καὶ βίου αἱρέσει, ἑκατὸν ἀπέδειξε βουλευτὰς, πατρικίους ὀνομάσας αὐτούς, τὸ δὲ σφῶν λοιπὸν σύστημα σύγκλητον προσηγόρευσεν, ὃ δηλοῖ γερουσίαν. πατρίκιοι μέντοι οἱ βουλευταὶ ἐπεκλήθησαν, ἢ ὅτι παίδων ἦσαν γνησίων πατέρες, ἢ μᾶλλον ὅτι αὐτοὶ πατέρας ἑαυτῶν ἐπιδεικνύναι ἠδύναντο, ἕκαστος ἐκ γένους ὢν τῶν γνωρίμων· ἢ ἀπὸ τῆς πατρωνίας. οὕτω δ' ἐκάλουν τὴν προστασίαν, πάτρωνας γὰρ τοὺς κηδεμονικοὺς καὶ βοηθητικοὺς προσηγόρευον. μάλιστα
δ' ἄν τις καταστοχάσαιτο τῆς τοῦ ῥωμύλου διανοίας, ὁ «
οἰόμενος διὰ τῆς κλήσεως ταύτης ἐμφαίνειν, χρῆναι τοὺς «
πρώτους καὶ δυνατωτάτους τῆς πόλεως πατρικῇ κη- «
δεμονίᾳ κήδεσθαι τῶν ταπεινοτέρων, ἅμα δὲ καὶ τὸν δῆ- «
μον φιλάγειν διὰ τῆς τῶν πατρικίων προσηγορίας εἰς τὸ «
μὴ ἄχθεσθαι ταῖς τῶν κρειττόνων τιμαῖς, ἀλλ' εὐνοϊκῶς «
διακεῖσθαι, νομίζοντας πατέρας αὐτοὺς, καὶ προσαγο- «
ρεύοντας. «
πολλῶν δὲ τῇ πόλει συνοικισθέντων, ὀλίγοι γυναιξὶ συνεζεύγνυντο, φροντὶς οὖν ῥωμύλῳ ἐγένετο, ἵνα κἀκεῖνοι γυναῖκας ἑαυτοῖς συνοικίσωσι. σύγκλυδες δὲ καὶ διὰ τὸ ἄπορον ὄντες, καὶ ἀφανῶν, ὑπερωρῶντο πρὸς κῆδος παρὰ τῶν γειτνιόντων ἐθνῶν. βούλεται τοίνυν δι' ἁρπαγῆς λαβεῖν γυναῖκας τοὺς πολίτας αὐτοῦ, καὶ κηρύσσεται θυσίαν καὶ ἀγῶνα καὶ θέαν μέλλειν ἐπιτελεῖν πανηγυρικὴν, ὡς βωμοῦ εὑρημένου θεοῦ καινοῦ. καὶ πολλοὶ συνῆλθον, αὐτὸς δὲ προὐκάθητο μετὰ τῶν ἀρίστων, ἁλουργίδι κεκοσμημένος. δέδωκε δὲ τῷ δήμῳ τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως σύμβολον, τὴν τῆς ἁλουργίδος διάπτυξιν, καὶ αὖθις ταύτης περιβολήν. οὗ γινομένου σπασάμενοι τὰ ξίφη, μετὰ βοῆς ὥρμησαν, καὶ ἥρπαζον τὰς θυγατέρας τῶν σαβίνων παρθένους, οὐ μέντοι γυναῖκας τινῶν. τολμηθείσης δὲ τῆς ἁρπαγῆς, οἱ σαβῖνοι πολλοὶ καὶ πολεμικοὶ ὄντες, καὶ κώμας ἀτειχίστους οἰκοῦντες, διὰ τὸ μέγα φρονεῖν, ὡς λακεδαιμονίων ἄποικοι, πρεσβείαν πρὸς τὸν ῥωμύλον πεποιήκασι, λῦσαι τὸ τῆς βίας ἔργον ζητοῦντες, πειθοῖ δὲ καὶ νόμῳ πρᾶξαι τοῦ γένους φιλίαν καὶ οἰκειότητα. τοῦ δὲ ῥωμύλου τὰς μὲν κόρας μὴ προϊεμένου, ἀξιοῦντος δὲ τὴν κοινωνίαν δέχεσθαι τοὺς σαβίνους, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευόμενοι διέτριβον· ἄκρων δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν κενινιτῶν, θυμοειδὴς ἀνὴρ, καὶ πολεμικώτατος, προεξανέστη, καὶ μετὰ πολλῆς ἐχώρει δυνάμεως ἐπὶ τὸν ῥωμύλον. ὁμοῦ δὲ γεγονότος, ἀλλήλους προεκαλοῦντο μάχεσθαι, ἀτρεμούντων τῶν στρατευμάτων. τῆς γοῦν μονομαχίας ἀμφοῖν γενομένης, καταβάλλει μὲν ὁ ῥωμύλος τὸν ἄκρωνα, τρέπεται δὲ καὶ τὸ ἐκείνου στράτευμα, μάχης συγκροτηθείσης· καὶ τὴν πόλιν αἱρεῖ, οὐ μέντοι γε αὐτῇ κακόν τι δέδρακεν, ἀλλ' ἢ μόνον ἐκέλευσε τὰς οἰκίας καθελόντας, ἀκολουθεῖν εἰς ῥώμην αὐτῷ, ὡς πολίτας ἐσομένους, καὶ τῶν ἴσων ἀξιωθησομένους. ἔπειτα καὶ ἄλλοι τῶν σαβίνων τοῖς ῥωμαίοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἡττήθησαν. εἶτα πάντες οἱ λοιποὶ τῶν σαβίνων τὸν τάτιον στρατηγὸν προβαλόμενοι, ἐπὶ τὴν ῥώμην ἐστράτευσαν, καὶ τὸ καπιτώλιον εἷλον, προδοθὲν ὑπὸ ταρπηίας τῆς θυγατρὸς τοῦ φρουράρχου.

ἐκείνη

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

δολίως, ὑπόσχεσιν λαβοῦσα τοὺς βραχιονιστῆρας σαβίνων, ὡς μετὰ τὴν προδοσίαν ἐπιρρίπτοντες τῇ ταρπηΐᾳ, ἀπέκτειναν αὐτήν.

ἐκείνη γὰρ ἐφ' ὕδωρ κατελθοῦσα, συνελήφθη, καὶ ἤχθη πρὸς Τάτιον, καὶ ἀνεπείσθη προδοῦναι τὸ ἔρυμα, τῶν χρυσῶν βραχιονιστήρων ἐρασθεῖσα, οὓς ἐν ταῖς ἀριστεραῖς ἐφόρουν χερσὶν οἱ Σαβῖνοι, καὶ μισθὸν ὑπὲρ τῆς προδοσίας αὐτοὺς λαβεῖν ἀπαιτήσασα. συνθεμένου δὲ τοῦ Τατίου, νύκτωρ μίαν πύλην ἀνοίξασα, τοὺς Σαβίνους ἐδέξατο. εἰσελθὼν δὲ ὁ Τάτιος, ἐκέλευσε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὅσα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς χερσὶν ἐφόρουν διδόναι αὐτῇ, καὶ πρῶτος αὐτὸς τὸν βραχιονιστῆρα τῇ Ταρπηΐᾳ ἐπέρριψε, καὶ τὸν θυρεόν. πάντων δὲ ὁμοίως ποιούντων, βαλλομένη τῷ τε χρυσῷ, καὶ καταχωσθεῖσα τοῖς θυρεοῖς, ὑπὸ πλήθους καὶ βάρους ἀπέθανεν. ἔργῳ ἐν τούτῳ ἐποίησεν, ὃ λόγοις ὕστερον εἶπεν ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντίγονος· ὁ μὲν γὰρ προδοσίαν, ἔφη, φιλῶ, προδότην δὲ μισῶ· ὁ δὲ Ἀντίγονος, προδιδόντας μὲν ἀσπασίως ἔφη προσίεσθαι, προδεδωκόσι δὲ ἀπεχθάνεσθαι. ληφθείσης δὲ τῆς ἄκρας ὑπὸ τῶν Σαβίνων, μάχη καρτερὰ συνερράγη μέσον αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων, ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐπλήγη λίθῳ τὴν κεφαλήν. ἔτι δὲ μάχεσθαι παρασκευαζομένους τοὺς Σαβίνους ἐπέσχον αἱ ἡρπασμέναι θυγατέρες αὐτῶν, ἄλλοθεν ἄλλαι μετὰ βοῆς καὶ ὀλολυγμῶν ἐφιστᾶσαι αὐτοῖς, αἱ μὲν νήπια πρὸς ταῖς ἀγκάλαις κομίζουσαι, αἱ δὲ τὴν κόμην περιεχόμεναι λελυμένην, πᾶσαι δὲ ἀνακαλούμεναι τοῖς φιλτάτοις ὀνόμασι ποτὲ μὲν τοὺς Σαβίνους, ποτὲ δὲ τοὺς Ῥωμαίους. ἐνεκλάσθησαν οὖν οἱ ἑκάτεροι, καὶ δέδωκαν αὐταῖς ἐν μέσῳ στῆναι τῆς παρατάξεως, καὶ κλαυθμὸς ἅμα διὰ πάντων ἐχώρει. διαλεχθέντων δὲ τῶν γυναικῶν, συνῆλθον εἰς λόγους οἱ ἡγεμόνες, καὶ συνέθεντο τῶν μὲν γυναικῶν, αἳ βούλονται, τοῖς ἔχουσι συνοικεῖν, παντὸς ἔργου καὶ πάσης λατρείας πλὴν ταλασίας ἀφειμένας, οἰκεῖν δὲ τὴν πόλιν Ῥωμαίους καὶ Σαβίνους κοινῇ, καὶ καλεῖσθαι αὐτὴν Ῥώμην ἐκ Ῥωμύλου, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἐκ τῆς τοῦ Τατίου πατρίδος Κυρίτα· βασιλεύειν δὲ κοινῇ, καὶ στρατηγεῖν ἀμφοτέρους. ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθεντο, καλεῖται κομίτιον, τόπος διὰ τὸ ἐκεῖ συνεληλυθέναι· κόμιρε γὰρ Ῥωμαῖοι τὸ συνελθεῖν λέγεται. προσκατελέχθησαν δὲ τοῖς πατρικίοις ἐκ τῶν Σαβίνων ἑκατόν. ἐβουλεύοντο δὲ οἱ βασιλεῖς οὐκ εὐθὺς ἐν κοινῷ μετ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἑκάτερος πρότερον ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἑκατόν, εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ πάντες συνήγοντο.

ὅπως ῥωμαῖοι καὶ σαβῖνοι τὴν εἰρήνην ἐποίησαν, καὶ τάτιος ῥωμύλῳ συνεβασίλευσεν.

φόνος τατίου.

ἔτει δὲ πέμπτῳ τοῦ Τατίου Ῥωμύλῳ συμβασιλεύειν, συγγενεῖς αὐτοῦ πρέσβεσι καθ' ὁδὸν ἐντυχόντες, εἰς Ῥώμην ἐκ Λαυρέντου βαδίζουσιν, ἐπεχείρουν ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ τὰ χρήματα ἃ ἐπήγοντο, καὶ μὴ προϊεμένους, ἀλλ' ἀμυνομένους ἀνεῖλον. ὁ μὲν οὖν Ῥωμύλος κολάσαι τοὺς ἀδικήσαντας ἐψηφίζετο, ὁ δὲ Τάτιος διέτριβε καὶ παρῆγε, καὶ τοῦτο μόνον ὑπῆρξεν αἴτιον σφίσι διαφορᾶς ἐμφανοῦς. οἱ δὲ τῶν ἀνῃρημένων οἰκεῖοι μὴ τυγχάνοντες δίκης, ἐν Ἀλβανῷ θύοντα μετὰ Ῥωμύλου τὸν Τάτιον προσπεσόντες κτιννύουσι, τὸν δὲ Ῥωμύλον ὡς δίκαιον ἄνδρα σὺν εὐφημίαις προέπεμψαν. οὐ μὴν ἐτάραξε τοὺς Σαβίνους ὁ φόνος τοῦ ἄρχοντος σφῶν, ἀλλ' οἱ μὲν εὐνοίᾳ τῇ πρὸς Ῥωμύλον, οἱ δὲ φόβῳ τῆς δυνάμεως εἴκοντες διετέλουν. εἶτα λοιμὸς ἐμπέπτωκε τῇ Ῥώμῃ, θανάτους ἀφνιδίους ἀνθρώποις ἐπιφέρων νόσων χωρίς, καὶ ἀφορία καρπῶν, καὶ θρεμμάτων ἀγονία. ὕσθη δὲ καὶ σταγόσιν αἵματος ἡ πόλις. ὅμοια δὲ καὶ τοῖς Λαυρεντίοις συνέβαινον. ἐδόκει τοίνυν διὰ τὸν Τατίου φόνον, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Σαβίνων ἀνῃρημένους πρέσβεις ποινηλατεῖν τὰς πόλεις δαιμόνιον μήνιμα. ἐκδοθέντων δὲ τῶν φονέων, καὶ κολασθέντων, ἐλώφησαν τὰ δεινά. ῥωννυμένων δὲ τῶν πραγμάτων τοῖς Ῥωμαίοις, οἱ μὲν ἀσθενέστεροι τῶν προσοίκων ὑπέκυπτον, οἱ δυνατοὶ δὲ οὐκ ᾤοντο δεῖν περιορᾶν, ἀλλὰ κωλύειν τὴν αὔξησιν.

περὶ τοῦ ἐν ῥώμῃ γεγονότος λοιμοῦ διὰ τὸν τατίου θάνατον, καὶ τῆς αἱματώδους βροχῆς.

πρῶτοι

Quæ cùm aquam petitum extra mœnia iuiſſet, ad Tatium perducta, perſuaderi ſibi ſiuit, ut arcem prodat: Sabinos'que aureas armillas, quas læuo brachio habebant, pacta, una porta accipit. Tatius ingreſſus, ſuos quicquid læua geſtarent, Tarpeiæ dare iuſsit, ac ipſe primus armillam & ſcutum in eam cõiecit: quod cum omnes facerent, auri ſcutorumq́; multitudine oppreſſa expirat. Hic igitur re ipſa declarauit, quod Cæſar & Antigonus pòſt ſermone uſurparunt. Nam alter ſe proditionem amare, proditores odiſſe: alter, eos qui prodant, benignè admittere: qui prodiderint, ſe auerſari dixit. Arce à Sabinis capta, pugna uehemẽs inter eos & Romanos exarſit: in qua multi ceciderunt, Romulus lapide caput ictus eſt. Sabinos uerò ad urgendum prælium paratos, raptæ ipſorum filiæ inhibuerunt, aliæ aliunde cum clamore & ululatu progreſſæ, partim infantes in ulnis geſtantes, partim paſſum capillum prætendentes: omnes uerò ſuauiſsimis nominibus, nunc Sabinos, nunc Romanos inclamantes. Mouit ea res hoſtes, ut dirempta acie mulieres in medio ſtare paterentur, nemine non plorante. Ac mulierum uerbis adducti duces, colloquio habito, pepigerunt, ut matronæ quæ apud maritos manere uellent, omnis operis, omnisq́; miniſterij, præterquàm lanificij, immunes eſſent, & Sabini æquo iure cum Romanis uiuerent: ipſaq́; urbs à Romulo Roma, populus Quirites, à Curibus Tatij patria, uocaretur: & ambo regnũ ac militare imperium conſociarent. Locus in quo fœdus ictum eſt, à coeundo, ſeu commeando, Comitium appellatur. Ex Sabinis c in patricios lecti ſunt. Reges uerò non ſtatim communiter, ſed cum ſuis uterq́; centum patribus ſeorſim deliberarunt: deinde in locum unum omnes conuenere.

Tatius cum Romulo regnat.

Anno quinto Tatij cum Romulo regnantis, propinqui regis Tatij, Laurentium legatos Romam ituros in itinere ſpoliare aggreſsi, repugnantes, & ſe ſuaq́; defendẽtes occiderunt. Ac Romulo iniurios puniendos eſſe decernente, Tatio pœnam eludente & differente, reges hac una in re apertè diſſenſerunt. Cæſorum propinqui, iure negato, Tatium in Albano cum Romulo ſacrificantem, concurſu facto interficiũt: Romulum, ut uirum iuſtum, laudibus proſequentes. Sabinos ſui ducis cædes non turbauit, quo minus partim beneuolentia erga Romulum, partim eius potentiæ metu, parerent.

Tatij cædes.

Deinde Romæ peſtilentia laboratum, hominibus ſine morbis repentè morientibus, ac ſterilitate agrorum & pecudum, & ſanguineæ guttæ depluerunt. Cum Laurentibus etiam ſimilia accidiſſent, opinio fuit, numen cædis Tatij & legatorum, quos Sabini trucidaſſent, exigere pœnas. Homicidis ad ſupplicium deditis, mala illa deſierunt. Creſcentibus Romanorũ uiribus, ex finitimis populis imbecilliores cedebãt. Potẽtibus uerò nõ conniuendum eſſe ratis, ſed incremẽta prohibẽda,

Cædes legatorum & Tatij expiatæ.

primi

Veientium bellum.

primi Tyrrhenorum Veij occupant bellum facere. Congressi, multisq; amissis, pactione inducias in C annos impetrarunt, L ex optimatibus obsidibus datis. His superatis Romulus triumphauit: atque inde mirandis successibus elatior & grauior factus, relicta mutataq; populari consuetudine, se ad odiosæ & molestæ monarchiæ habitum conformauit, tunicam purpuream, & togam prætextam induere, & rubris calceis uti solitus, & in solio reclinatus respondere: multosq; iuuenes, quos Celeres uocabat, semper iuxta se habuit, & lictores ante se, baculis turbam summouentes, & lora gerentes, quibus uincirent homines, iussi à rege. Vt autem auo Numitore mortuo, Albanoq; regno ad ipsum pertinente, Rempublicam ad conciliandos populi animos libertate donauit, & quotannis principem Sabinis designauit: Romani proceres ad cupiditatem popularis liberæq; Reipublicæ sunt incitati. Neque enim patriciorum ulla erat in rebus gerēdis autoritas, sed nomen duntaxat & habitū regi accommodabant: cum consuetudinis potius ergò, quàm sentētiæ dicendæ causa in curiam uocati, Romulum decernentē taciti audirent: nulla re superiores cæteris, nisi quòd quæ ille decreuisset, primi audiebant. Ea re cum dignitatē Senatus imminuere uideretur, ac paulo pòst in terris esse desijsset, patres suspicione haud caruerunt. Nam cum ad Capręe paludem concionem haberet, fertur obscurato sole nox extitisse, cum horrendis tonitribus & procellis. Interea turbam diffugisse, proceres uerò sese conglobasse. Tempestate sedata, populoq; rursus congregato, quæsitum esse Romulum: sed potentes de eo quæri uetuisse, atq; omnes hortatos esse, ut eum ad deos raptum uenerarentur & colerent, Deum pro bono rege futurum. Ac uulgus his uerbis acquieuit, spe bona præditum. Quidam autē suspectos habuere patres, & exagitauere, ut qui uulgo inane cōmentum persuaderent, cum ipsi Romulū discerpsissent. Ac ij negociū facessissent potētibus, nisi Proculus Iulius eques, & genere & moribus probatissimis, ac Romulo fidus, pro cōcione iureiurando affirmasset, Romulū sibi augustiorem solito, in armis splendidis atq; fulgētibus apparuisse: seq; illum percontatū esse, quamobrē Senatum in atrocia crimina, ciuitatē in luctū conjecisset: eum uerò respōdisse: Dijs ita uisum, ut

Romulus ob maiestatem imperij inuisus. — *Romuli interitus.* — *Proculi Iulij commentum de Romuli spectro.*

» tantū tēporis inter mortales esset, atq; in cœlū,
» unde uenisset, reuerteretur. Abiret, ac nuncia-
» ret Romanis, si modestiā & rem militarē cole-
» rent, ad summum humanę potentiæ fastigium
» ascensuros: se uerò eis propitium fore Quiri-
» num. Hæc dicenti, tum ob iusiurandū, tum ob autoritatem uiri, tanta fides fuit, ut nemo refragaretur: omniq; suspicione & calumnia amota, Quirino uota facerent, numine eius inuocato. Hoc autē cognomentū Romulo factum traditur, uel ob ciues, qui Quirites appellabantur: uel ab hasta, quā ueteres quirim uocitarūt.

Quirinus

πρῶτοι δὲ Τυῤῥηνῶν οὐήϊοι ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου. συμβαλόντων οὖν, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντων, ὁμολογίαν ἐποιήσαντο, καὶ φιλίαν ἐπ' ἔτεσιν ἑκατὸν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀρίστων παρέσχον εἰς ὁμηρείαν πεντήκοντα. ἐθριάμβευσεν οὖν τούτους νικήσας ῥώμυλος, εἶτα ἐπαρθεὶς ταῖς παραλόγοις εὐτυχίαις, καὶ βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, ἐξίστατο τοῦ δημοτικοῦ, καὶ παρήλλαξε, καὶ εἰς ἐπαχθῆ μοναρχίαν, καὶ λυποῦσαν ἀπὸ τοῦ σχήματος ἑαυτὸν ἐσχημάτιζεν. ἁλουργῆ μὲν γὰρ ἐνεδύετο χιτῶνα, καὶ τήβεννον ἠμπίσχετο περιπόρφυρον, καὶ πεδίλοις ἐκέχρητο ἐρυθροῖς, καὶ ἐν θρόνῳ ἀνακλίτῳ καθήμενος ἐχρημάτιζεν. ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν ἀεὶ καὶ τῶν νέων συχνοὶ, οὓς κέλερας προσηγόρευον, ὃ κατὰ τὴν τῶν ῥωμαίων διάλεκτον δηλοῖ τοὺς ταχεῖς, καὶ προσθεν ἐβάδιζον ἕτεροι βακτηρίαις τὸν ὄχλον ἀνείργοντες ἐπεζωσμένοι ἱμάντας, ὥστε συνδεῖν οὓς κελευσθῶσι. ἐπεὶ δὲ νεμίτωρος τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐν ἄλβῃ τελευτήσαντος ῥωμύλῳ προσηκούσης τῆς βασιλείας, αὐτὸς εἰς μέσον ἔθηκε τὴν πολιτείαν δημαγωγῶν, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἀπεδείκνυεν ἄρχοντα τοῖς σαβίνοις. ἠρέθισεν οὖν ἐν ῥώμῃ δυνατοὺς, ἀβασίλευτον ζητεῖν, καὶ αὐτόνομον πολιτείαν. οὐδὲ γὰρ οἱ καλούμενοι πατρίκιοι πραγμάτων μετεῖχον, ἀλλ' ὄνομα καὶ σχῆμα ἦν αὐτοῖς, ἔθους ἕνεκα μᾶλλον ἢ γνώμης ἀθροιζομένοις εἰς τὸ βουλευτήριον· εἶτα ῥωμύλου προστάττοντος, ἠκροῶντο σιγῇ, καὶ ἐπὶ τῷ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ δεδογμένον ἐκείνῳ μαθεῖν τὸ πλέον ἔχοντες τῶν λοιπῶν, ἀπηλλάττοντο. ἐδόκει οὖν τὴν γερουσίαν προπηλακίζειν· διὸ αὐτὴ ὕποπτος ὤφθη, μετ' ὀλίγον ἀφανοῦς γενομένου ῥωμύλου. λέγεται γὰρ, ἐκκλησίαν ἄγοντος αὐτοῦ περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος, τοῦ μὲν ἡλίου τὸ φῶς ἐπιλιπεῖν, νύκτα δὲ κατασχεῖν, βροντάς τε δεινὰς συμβῆναι, καὶ πνοὰς ἀνέμων ζάλην ἐλαυνούσας. ἐν δὲ τούτῳ τὸν μὲν ὄχλον φυγεῖν, τοὺς δὲ δυνατοὺς συστραφῆναι μετ' ἀλλήλων. τῆς δ' ἐν τῷ ἀέρι ταραχῆς λωφησάσης, καὶ αὖθις πλήθους ὁμοῦ γενομένου, ζητεῖσθαι τὸν βασιλέα, τοὺς δὲ δυνατοὺς οὐκ ἐᾶν ἐξετάζειν περὶ αὐτοῦ, τιμᾶν δὲ παρακελεύεσθαι πᾶσι, καὶ σέβεσθαι ῥώμυλον ὡς ἀνηρπασμένον εἰς θεοὺς, καὶ θεὸν ἐσόμενον σφίσιν ἀντὶ χρηστοῦ βασιλέως. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πειθόμενοι τοῖς λόγοις ἀπηλλάττοντο, ἐλπίσι χρησταῖς αἰωρούμενοι. ἔνιοι δὲ ἐν ὑπονοίαις τοὺς πατρικίους ἐποιοῦντο, καὶ ἐταράττοντο ὡς τὸν δῆμον ἀβέλτερα πείθοντας, αὐτοὺς τοῦ βασιλέως γεγονότας αὐτόχειρας. καὶ πράγματ' ἂν παρέσχον τοῖς δυνατοῖς, εἰ μή τις τῶν ἱππέων ἰούλιος πρόκλος, γένει τε δόκιμος ὢν, καὶ ἦθει χρηστὸς, καὶ ῥωμύλῳ πιστὸς, εἰς ἀγορὰν ἐλθὼν, ἐνόρκως εἶπεν, ὡς ἐφάνη ῥώμυλος αὐτῷ καλὸς καὶ μέγας, ὡς οὔποτε πρόσθεν, καὶ ὅπλοις λαμπροῖς κεκοσμημένος, καὶ φλέγουσι. καὶ ὡς αὐτὸς μὲν πύθοιτο, τί δὴ παθὼν, ὦ βασιλεῦ, ἡμᾶς μὲν ἐν αἰτίαις πεποίηκας πονηραῖς, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν ἐν ὀρφανίᾳ πολλῇ λέλοιπας. ἐκεῖνος δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείψαιτο·

« θεοῖς ἔδοξεν,
« ὦ πρόκλε, τοσοῦτον χρόνον ἡμᾶς γενέσθαι μετ' ἀνθρώπων,
« αὖθις δὲ οὐρανὸν οἰκεῖν, ἐκεῖθεν ὄντας. ἀλλὰ χαῖρε, καὶ φράζε
« ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ἀσκοῦντες, ἐπὶ
« πλεῖστον δυνάμεως ἀνθρωπίνης ἀφίξονται. ἐγὼ δὲ ὑμῖν εὐ-
« μενὴς ἔσομαι κυρῖνος. ταῦτα διά τε τὸν ὅρκον τοῦ λέγοντος, καὶ τὸν τρόπον, πιστὰ ῥωμαίοις ἔδοξεν, ὡς μηδένα ἀντειπεῖν· πάσης δὲ ἀφεμένους ὑποψίας τε καὶ διαβολῆς, εὔχεσθαι κυρίνῳ, καὶ θεοκλυτεῖν. ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν φασὶ τῷ ῥωμύλῳ γενέσθαι, ἢ ὅτι οἱ πολῖται κυρίτας ὠνόμαζον, ἢ ὅτι τὴν αἰχμὴν ἢ τὸ δόρυ κύρινον ἐκάλουν οἱ παλαιοί.

ὅτι [illegible] σπονδὰς ἔτη ... μετὰ ῥωμαίων ἐποίησαν, δόντες ὁμήρους πεντήκοντα. — *ὅτι τὴν μοναρχίαν ἐν τὰ βασιλικὰ σχήματα πρῶτος ῥωμύλος ἐδείξεν.* — *ὅτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι [illegible] χον τὸ ὄνομα.* — *ὅτι ἀφανισθέντος ῥωμύλου, καὶ θεὸς ἐδόξεν.* — *ὅπως ὁ ῥωμύλος μετὰ τὸ ἀφανισθῆναι κυρῖνος ἐκλήθη.*

ὡς οὖν

ὡς οὖν ἀρήϊόν τινα τὸν ῥωμύλον ἢ αἰχμητὴν θεὸν ὀνομασθῆναι κυρῖνον. λέγεται δὲ τέσσαρα μὲν ἔτη καὶ πεντήκοντα βιῶναι, ὄγδοον δὲ ἤδη τριακοστὸν βασιλεύων ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι. τούτων δὲ περὶ τὸν ῥωμύλον συμβεβηκότων, βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσιν. ἔρις δέ τις καὶ στάσις ἐφύετο τοῖς ἐν ῥώμῃ, οὐχ ὑπὲρ ἀνδρὸς μόνον ἡγεμονεύσοντος, ἀλλὰ καὶ ποτέρου τῶν γενῶν παρέξει τὸν ἄρξοντα. τοῖς τε γὰρ μετὰ ῥωμύλου πρώτοις συνοικίσασι τὴν πόλιν οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει, παρ' αὐτῶν προσληφθέντας τοὺς σαβίνους εἰς πολιτείαν, ἄρχειν τῶν δεξαμένων βιάζεσθαι. οἱ σαβῖνοι δὲ ἑτέρωθεν ὅτι τοῦ τατίου θανόντος μόνον εἴασαν τὸν ῥωμύλον ἄρχειν, ἐξ ἑαυτῶν ἀξιοῦσιν αἱρεθῆναι τὸν ἄρξοντα. ἤριζον μὲν οὖν οὕτω τὰ μέρη ἑκάτερα. μετεώρου δὲ ἤδη τούτοις ὄντος τοῦ πολιτεύματος, οἱ πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντες ἔταξαν, ἕκαστον ἐν μέρει τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς, καὶ χρηματίζειν, ἓξ μὲν τῆς νυκτὸς ὥρας, ἓξ δὲ τῆς ἡμέρας. ἡ γὰρ διανομὴ τῶν καιρῶν κατὰ τὸ ἴσον ἑκάστου, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους αὐτῶν. ἀφῄρει γὰρ τὸν φθόνον ἡ ταχίστη τῆς ἐξουσίας ἀπόθεσις, ὁρώντων τῶν ἀρχομένων τῆς αὐτῆς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γινόμενον. οἶδα μὲν οὖν καὶ ἕτερά τινα περὶ τῆς τοιαύτης εἰρημένα ἀρχῆς, ἀλλ' αὐτὸς τὰ πιθανώτερα ἐθέμην. τὸ δὲ σχῆμα τῆς ἀρχῆς τοῦτο μεσοβασιλείαν οἱ ῥωμαῖοι ὠνόμασαν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐξ ὑπονοίας ἐφύετο θόρυβος, ὑποπτευομένων τῶν πατρικίων εἰς ὀλιγαρχίαν τὴν πολιτείαν περιστῆσαι, καὶ μὴ βούλεσθαι βασιλεύεσθαι, ἐκ δὲ τούτου κατεστασίαζον. ὁμονοησάντων δὲ πάντων αἱρεθῆναι τὸν βασιλεύσοντα, οἱ σαβῖνοι τοῖς ῥωμαίοις προτέθησε τὴν αἵρεσιν ἔδοσαν. οἱ δὲ ἐκ σαβίνων εἵλοντο νουμᾶν πομπίλιον, ἄνδρα γνώριμον ὄντα πᾶσι δι' ἀρετήν. στέλλονται οὖν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ ῥώμης πρέσβεις. οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ μετῴκιστο, ἀλλ' ἐν σαβίνοις ἦν, καὶ πόλιν ᾤκει τῶν κυρετῶν, πατρὸς ὢν πομπωνίου ἀνδρὸς εὐδοκίμου, πᾶσαν ἀρετὴν φύσει τε καὶ παιδείᾳ ἐξησκημένος. ὅθεν καὶ ὄνομα μέγα καὶ δόξαν εἶχεν, ὡς καὶ τάτιον τὸν τῷ ῥωμύλῳ συμβασιλεύσαντα ἐκδοῦναι αὐτῷ ἤδη τατίᾳ [illegible] τῇ θυγατρί, ἣν μίαν ἐκεῖνος ἐγείνατο. ἡ δὲ καὶ ἤδη τρισὶν ἐνιαυτοῖς τῷ νουμᾷ συνοικήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωήν. ὁ δὲ νουμᾶς ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβάς, ἀγραυλῶν τὰ πολλά, καὶ διατρίβειν ἤθελεν ἐν λειμῶσι καὶ ἄλσεσιν. ἧκον οὖν ἐκ ῥώμης οἱ πρέσβεις, καλοῦντες ἤδη τὴν βασιλείαν αὐτόν, ἤδη τεσσαρακοστὸν ἔτος ἄγοντα. ὁ δὲ ἀπείπατο. οἱ πρέσβεις δὲ ἐνέκειντο, πάντα τρόπον πεῖσαι αὐτὸν μηχανώμενοι, καὶ δεόμενοι μὴ τὴν πόλιν αὖθις εἰς στάσιν ἐμβαλεῖν, καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, οὐκ ὄντος ἑτέρου, πρὸς ὃν ἄμφω τὰ μέρη συννεύουσιν. ἰδίᾳ μέντοι καὶ ὁ πατὴρ παρῄνει τὸν νουμᾶν δέξασθαι τὴν ἀρχήν, ὡς θεῖον δῶρον, καὶ ὑπηρεσίαν θεοῦ, καὶ πράξεων καλῶν καὶ μεγάλων ἀνδρὶ φρονίμῳ τε καὶ χρηστῷ γενομένην αἰτίαν, σύνδεσμόν τε τῇ πατρίδι, καὶ παντὶ τῷ σαβίνων ἔθνει εὐνοίας τε καὶ φιλίας πρὸς πόλιν δυναστεύουσαν καὶ ἀκμάζουσαν. τούτοις ἐνδοὺς ὁ νουμᾶς, θύσας τοῖς θεοῖς, πορεύεται εἰς ῥώμην, ὑπαντᾷ δὲ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες καὶ χαίροντες. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν εἰς τὴν ἀγοράν, προσφερομένων αὐτῷ τῶν βασιλικῶν παρασήμων, ἐπισχεῖν ἐκέλευσε, ἔφη, δεῖσθαι καὶ τοῦ θεοῦ, τὴν βασιλείαν ἐμπεδοῦντος αὐτῷ. ἀνελθὼν οὖν εἰς τὸ καπιτώλιον, καὶ θύσας, οὕτω τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, κατέβαινε. παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχήν, πρῶτον

ὅτι μετὰ τὸν ῥωμύλον οἱ πατρίκιοι οὐ θέλοντες ἕνα βασιλέα ἀναδείξασθαι, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἐβασίλευσεν, ὃ καὶ μεσοβασιλείαν ἐκάλεσαν.

ὅτι ὁ δεύτερος ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ὁ νουμᾶς πομπίλιος.

ὅτι πρόσθεν θῦσαι τοῖς θεοῖς, καὶ ὅτε ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ νουμᾶς, καὶ τὰ βασιλικὰ παράσημα.

Quirinus igitur deus appellatus est, ut bellicosus & hastatus. Fert annos uixisse LIIII, & anno regni XXXVIII è cõspectu hominũ sublatus esse. Cũ hæc Romulo accidissent, regẽ uolebãt omnes: sed Romanorũ animos certamẽ & seditio uersabat, nõ de uiro tantũ, qui principatu potiretur: sed etiã de gẽte, utra principẽ præberet. Nam & Romanis, primis urbis cum Romulo conditoribus, non ferendũ uidebatur, ut Sabini in ciuitatẽ asciti, regnũ sibi in eos, à quibus recepti essent, per uim uendicarẽt: & Sabinis ex altera parte contendentibus, quia Tatio mortuo, Romulũ regnare passi essent, sui corporis regẽ creandũ esse. Factionibus inter sese ita certantibus, cum ciuitas sine imperio, exercitus sine duce esset, patricij numero C & L cõstituerunt, ut quilibet regijs insignibus ornatus, & dijs immolaret, & iura diceret, senis horis noctu, & totidem interdiu. Hæc enim temporũ distributio, propter æquabilitatẽ & ipsis magistratibus & populo cõmoda uidebatur: & celerrimus magistratu abitus inuidiæ minimum habebat, cum subditi eundẽ eodem die, eademq; nocte & regẽ & priuatum cernerẽt. Haud nos præterit, de hac imperij forma, quæ Interregnũ dicitur, alia quoq; iactata esse: ego uerò ea sum secutus, quæ mihi probabiliora uidebantur. Fremere tamen nihilominus plebs, multiplicatam seruitutẽ, multos pro uno dominos factos. Sed tumultu sedato, cum omnes regem creandũ esse consensissent, ac Sabini eius eligendi potestatem Romanis detulissent: Numam Pompilium, cuius inclyta uirtus apud omnes erat, electũ per legatos accersiuerũt. Nec enim Romę habitabat, sed in Sabinis, patre natus Põponio, probato uiro, omni genere uirtutis & natura & disciplina excultus. Vnde tantum nomẽ & gloriã consecutus fuit, ut Tatius Romuli regis collega Tatiam ei filiã unicã desponderet: quæ cum ei annos XIII nupta fuisset, uitã eum morte cõmutauit. Numa uerò relicta urbana uita, ruri plerunq; in pratis & saltibus degere malebat. Cumq; Romani legati ad eũ uenissent, XL ætatis annũ agentẽ, regnum offerentes, recusauit. Sed cum instarẽt, & nihil non ad persuadendũ adhiberẽt, orãtes, ne ciuitatem denuò in seditionẽ & bellũ intestinum cõijceret (neq; enim esse aliũ, in quẽ ambę partes cõsentirent) Numam pater quoq; seorsim hortatus est, ut principatũ tanq; diuinũ donũ, « & numinis obsequiũ, quiq; uiro bono & prudẽti honestas magnasq; res gerẽdi occasionẽ « præberet, & uinculum futurus esset, quo patria « & omnis Sabinorũ natio beneuolẽtia & amicitia cũ urbe potẽti & florẽte iungerent. His Nu « mæ uicto, & re diuina peracta, Romã proficiscenti Senatus populusq; Romanus cum lętis acclamationibus obuiã egreditur. Cum in forum deducto insignia regni afferrẽtur, differre, ac de se regni firmandi causa deos consuli iussit: & re diuina in Capitolio peracta, indutaq; ueste regia, descendit. Principatu suscepto, primùm

Interregnum.

Numa Pompilius II rex Rom.

Regni laudes.

Numæ instituta. primùm CCC armatos, quos Romulus ad custodiā corporis semper habuerat, amouit. Nec
» enim decere, ijs diffidere, qui ipsi fiderent: neq;
» diffidētibus imperandū esse. Deinde urbē è dura & bellicosa mitiorē & pacis amantiorē reddere aggressus est: edixitq;, ne imaginē Dei uel humana, uel alterius animātis forma erigerēt. Itaq; annis C & LXX, quamuis templa conderent, nullum tamē in ijs neq; pictū, neq; fictum
» simulacrum collocarūt: quòd nefas esset, præ-
» stantiores deteriorib. similes facere, neq; Deus
» aliter nisi mente cōprehendi posset. Victimas
» incruentas farris & libationis ciuibus suis edi-
» xit. Deos enim pacis & iustitiæ custodes, à cæ-
» de puros esse oportere. Neq; diuini quicquam
» obiter & negligenter audiendū aut uidendum
» præcepit: sed ocium agendū à cæteris rebus, &
» religioni, ut rei maximę, animos intendendos. His rationibus, & alijs pluribus, quas ob multitudinē prætermisimus, ciuiū suorū animos ad pietatem assuefecit. Ipse autē spem suam ita in Deo collocasse fertur, ut cum ei aliquādo sacrificanti hostiū aduentus nūciaretur, subridēs di-
» xerit: Ego uerò sacrifico. Agrū à Romulo bel-
» lo partum, inter inopes ciues distribuit: ut ino-
» piam scelerū parentē tolleret, & agricultura fe-
» rum populū domaret, quæ acrē pacis amorem
» in animis excitare posset. Ferūtur ab eo Ianuarius & Februarius reliquis mēsibus adiecti esse, & annus ad cursum Lunæ in XII mēses descriptus, cum X antè mensium habitus esset: ut apud nōnullos barbaros trimestris habetur, & inter Græcos apud Arcades IIII, apud Acar-
Aegyptiorum annus menstruus. nanes VI mensiū. Apud Aegyptios uerò menstruus fuit annus, deinde quadrimestris. Vnde antiquissimi falsò habētur, cum in genealogijs inexplicabilē annorum numerū recēsent, quippe mensibus annorū loco ponēdis. Ianuarium uerò Numa caput anni esse uoluit: qui cum ad iustitiam & pietatē subditos ita cōsuefecisset,
» omnes bellorum motus conquieuerunt. Neq;
» enim populus Romanus duntaxat æquitate
» & mansuetudine Regis factus est humanior:
» sed & circumcirca finitimas ciuitates, mutatis
» moribus, pacis & iustitiæ, colendæ terræ, libe-
» ros in tranquillitate educandi, deosq; uene-
» randi cupido cæpit. Neq; enim bellum, aut se-
» ditio, aut nouarum rerum studium, Numa re-
» gnante extitit. Neq; etiam inuidia, inimicitia,
» aut cōspiratio, atq; insidiæ ex cupiditate regni
» contra Numam cōparatæ, usquam memoran-
» tur. Filiolam Pompiliam Martio despondit, ex
Pompilia Anci Martij mater. qua ei Ancus Martius nepos est genitus, qui post Tullum Hostilium regnauit: quo Numa quinquenni relicto decessit, cum paulatim senio & leni morbo defecisset. Vixit annos LXXXIII, regnauit XLIII. Numa sine successore
Tullus Hostilius III rex Romanorum. defuncto, Tullus Hostilius à senatu populoq; Romano rex electus, institutis Numæ plerisq; derisis, Romulū magis est æmulatus, ad bella & ipse propēsus, & populi cōcitator. Cum igitur forte euenisset, ut Romani ex Albano agro prædas egissēt, uterq; populus ad bellū spectauit.

Sed ante

πρῶτον μὲν τὸ τῶν τριακοσίων διέλυσε σύστημα, οὓς περὶ τὸ σῶμα εἶχε ῥωμύλος ἀεί. οὐ γὰρ δεῖν ἀπιστεῖν πιστεύουσιν ἔλεγεν, οὐδὲ βασιλεύειν ἀπιστούντων ἄξιον. εἶτα τὴν πόλιν ἐκ σκληρᾶς καὶ πολεμικῆς ἐπεχείρει μαλακωτέραν ποιῆσαι καὶ εἰρηνικωτέραν, ἀνθρωποειδῆ τε καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ ποιεῖν ῥωμαίοις ἀπείρηκεν. ὅθεν οὐδὲ ἦν παρ' αὐτοῖς οὔτε γραπτόν, οὔτε πλαστὸν εἶδος θεοῦ. ἐν ἑκατὸν δὲ πρὸς ἑβδομήκοντα ἔτεσι ναῶν αὐτοῖς οἰκοδομουμένων, οὐδὲν ἔμμορφον ἐποίουν ἀφίδρυμα, ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τοῖς χείροσι τὰ βελτίονα, οὔτε ἐφάπτεσθαι ἄλλως θεοῦ δυνατὸν ἢ νοήσει. καὶ τὰς θυσίας δὲ ἀναιμάκτους ποιεῖσθαι ἐθίζων διὰ ἀλφίτων τε καὶ σπονδῆς. δεῖν γὰρ τοὺς θεοὺς εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης φύλακας ὄντας, φόνου καθαροὺς εἶναι. μήτε δὲ ἀκούειν τι τῶν θείων, μήτε ὁρᾶν ἐν παρέργῳ καὶ ἀμελῶς, ἀλλὰ σχολὴν ἄγοντας ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ προσέχοντας τὴν διάνοιαν ὡς πράξει μεγίστῃ τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν. ἐκ δὲ τούτων καὶ ἄλλων πλειόνων, ἃ διὰ τὸ πλῆθος παρήκαμεν, διάθεσιν πρὸς τὸ θεῖον τοῖς τότε ἀνθρώποις ἐξ ἐθισμοῦ ὁ νουμᾶς ἐνεποίησεν. αὐτὸν δὲ οὕτω φασὶν εἰς τὸ θεῖον ἀνηρτῆσθαι ταῖς ἐλπίσιν, ὥστε προσαγγελίας αὐτῷ θύοντί ποτε γενομένης ὡς ἐπέρχονται πολέμιοι, μειδιάσαι καὶ εἰπεῖν, ἐγὼ δὲ θύω. καὶ τὴν χώραν ἣν αἰχμῇ ῥωμύλος ἐκτήσατο, διένειμεν τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀφαιρῶν ἐξ αὐτῶν τὴν ἀπορίαν, ὡς ἀνάγκην τῆς ἀδικίας ποιητικήν, καὶ τρέπων εἰς γεωργίαν ὡς ταύτης ἐξημερούσης τὸν δῆμον, καὶ δὴ μᾶλλον εἰρήνης δυναμένης ἐμποιεῖν ἔρωτα. λέγεται δὲ καὶ τὸν ἰαννουάριον καὶ τὸν φεβρουάριον παρ' αὐτοῦ τοῖς μησὶ προστεθῆναι, δωδεκάμηνον κατὰ τὸν τῆς σελήνης δρόμον νομοθετήσαντος λογίζεσθαι τὸν ἐνιαυτόν, δεκάμηνον πρόσθεν ὄντα, ὡς ἐνίοις τῶν βαρβάρων τρίμηνον, καὶ τῶν ἑλλήνων, ἀρκάσι μὲν τετράμηνον, τοῖς δὲ ἀκαρνᾶσιν ἑξάμηνον· αἰγυπτίοις δὲ μηνιαῖος ἦν ὁ ἐνιαυτός, εἶτα τετράμηνος, διὸ καὶ ἀρχαιότατοι δοκοῦσιν εἶναι, καίτοι μὴ ὄντες, πλῆθος ἀμήχανον ἐτῶν ἐν ταῖς γενεαλογίαις εἰσάγοντες, ἅτε δὴ τοὺς μῆνας εἰς ἐτῶν τιθέμενοι ἀριθμόν. καὶ τὸν ἰαννουάριον δὲ νουμᾶς εἰς ἀρχὴν τοῦ ἔτους ἀπένειμεν. οὕτω δὲ δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ συνεθίσαντος τὸ ὑπήκοον, ἐξήργησε πάντα τὰ τοῦ πολέμου. οὐ γὰρ μόνον ὁ ῥωμαίων δῆμος ἡμέρωτο τῇ τοῦ βασιλέως εὐνομίᾳ, καὶ τῇ πρᾳότητι, ἀλλὰ καὶ τὰς κύκλῳ πόλεις ἀρχὴ μεταβολῆς ἔλαβε, καὶ πόθος εἰσερρύη πάντας εἰρήνης, καὶ τοῦ δικαίου, γῆν φυτεύειν, καὶ τέκνα τρέφειν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σέβεσθαι θεούς. οὔτε γὰρ πόλεμος, οὔτε στάσις, οὔτε νεωτερισμὸς περὶ πολιτείας ἱστόρηται νουμᾶ βασιλεύοντος. οὐδ' ἐπ' ἐκεῖνον τις φθόνος, ἢ ἔχθρα, ἢ σύστασις ἀνδρῶν, ἢ ἐπιβουλὴ δι' ἔρωτα βασιλείας γενέσθαι ποτὲ ἀναγέγραπται. θυγατέρα δὲ ἐσχηκὼς πομπιλίαν, μαρκίῳ ταύτην ἐξέδοτο, ἐξ ἧς μάρκιος ἄγκος θυγατριδοῦς ἐτέχθη αὐτῷ, ὃς μετὰ τοῦλλον ὁστίλλιον ἐβασίλευσε. τοῦτον πενταετῆ καταλιπὼν ὁ νουμᾶς ἐτελεύτησεν, κατὰ μικρὸν ὑπὸ γήρως καὶ νόσου μαλακῆς ἀπομαραινόμενος, χρόνον τρισὶ τοῖς ὀγδοήκοντα προσβιώσας, βασιλεύσας ἔτη δὲ τρισὶ τεσσαράκοντα. τοῦ δὲ νουμᾶ τελευτήσαντος, καὶ μηδένα καταλιπόντος διάδοχον, ὁστίλλιος τοῦλλος ᾑρέθη παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς. ὃς τὰ πλεῖστα τῶν τοῦ νουμᾶ χλευάσας ἐθῶν, τὸν ῥωμύλον ἐζήλωσε, καὶ πρὸς μάχας αὐτός τε ὥρμα, καὶ τὸν δῆμον ἠρέθιζεν. ἁρπαγῆς γοῦν γενομένης παρὰ ῥωμαίων ἐξ ἀλβανῶν, ὥρμησαν πρὸς μάχην ἑκάτεροι.

πρὸ δὲ

[illegible]

ὅτι δωδεκάμηνος ἦν ὁ χρόνος παρὰ ῥωμαίοις, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς διαφέρει ὁ χρόνος, μηνιαῖος, τετραμηνιαῖος, ἑξαμηνιαῖος.

ὅτι ὁστίλλιος τοῦλλος τὰ νουμᾶ ἔθη ...

πρὸ δὲ τοῦ συμβαλεῖν κατηλλάγησαν, καὶ εἰς μίαν πόλιν ἀμφοῖν ἔδοξε συνοικῆσαι τοῖς γένεσιν. ἑκάτεροι δὲ τὴν οἰκείαν ἐχρῄζον, καὶ τὸ ἕτερον ὡς ταύτην ἀξιοῦντος μετοικισθῆναι, ἀπέστησαν τοῦ σκοποῦ. εἶτα περὶ τῆς ἡγεμονίας διηνέχθησαν· ὡς δὲ οὐδὲ ἅτερος τῷ ἑτέρῳ παρεχώρει αὐτῆς, ἀγωνίσασθαι συνέθεντο περὶ τῆς ἀρχῆς. οὔτε δὲ τοῖς στρατοπέδοις ὅλοις ἔδοξε μαχέσασθαι, οὔτε μὴν μονομαχίᾳ κριθῆναι. ἦσαν δὲ παρ' ἀμφοῖν τρίδυμοι ἀδελφοί, ἐκ μητέρων γεγονότες διδύμων, ἰσήλικές τε καὶ ἰσοπαλεῖς τὴν ἰσχύν. ἐκαλοῦντο δὲ οἱ μὲν τῶν Ῥωμαίων Πουπλιοράτιοι, οἱ δὲ τῶν Ἀλβανῶν Κουριάτιοι. τούτους εἰς μάχην προεβάλοντο, παρ' οὐδὲν τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συγγένειαν θέμενοι. οἱ δὲ ὁπλισάμενοι, καὶ ἐν τῷ μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων αὐτοὺς παραταξάμενοι, θεούς τε ὁμογνίους ἐπεκαλοῦντο, καὶ συνεχῶς ἀνέβλεπον πρὸς τὸν ἥλιον. συμβαλόντες δὲ ποτὲ μὲν ἀθρόοι, ποτὲ δὲ καὶ καθ' ἕνα ἐμάχοντο. τέλος δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων τῶν δύο πεσόντων, τῶν δὲ Ἀλβανῶν ἁπάντων τρωθέντων, ὁ Ὁράτιος ὁ καταλειφθεὶς, ὅτι τοῖς τρισὶν ἅμα, εἰ καὶ ἄτρωτος ἦν, οὐκ ἠδύνατο ἀντιτάξασθαι, φυγεῖν ἔμελλεν, ὡς ἂν διώκοντες αὐτὸν σκεδασθῶσι, κἀντεῦθεν πρὸς τὴν δίωξιν διασπαρέντας, ἕκαστον ὑπολαμβάνων ἅπαντας διεχειρίσατο, κἀντεῦθεν ἐτετίμητο. ὅτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν προσέκτεινεν, ὀλοφυρομένην ἐπὶ τὰ τῶν ἀνεψιῶν σκῦλα, ἃ ἑώρα φέροντα τὸν ἀδελφόν, φόνου ἐνεκλήθη· ὡς δὲ τὸν δῆμον ἐπεκαλέσατο αὐτὸς, ἀφείθη. οἱ δὲ Ἀλβανοὶ τότε μὲν ὑπήκοοι τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο· ὕστερον δὲ τὰς συνθήκας ἀθετήσαντες, καὶ ὡς ὑπήκοοι πρὸς συμμαχίαν κληθέντες, μεταθέσθαι δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἐπιχειρήσαντες, καὶ συνεπιθέσθαι Ῥωμαίοις, γνωσθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ πολλοὶ μὲν ἐκτάνθησαν, καὶ ὁ αὐτῶν δὲ ἡγεμὼν ὁ Μέττιος, οἱ ἄλλοι δὲ μετανάστασιν ἔπαθον. καὶ ἡ πόλις αὐτῶν ἡ Ἄλβα κατεσκάφη, τριακοσίοις ἔτεσι Ῥωμαίοις νομισθεῖσα μητρόπολις. πρὸς μὲν οὖν τοὺς πολεμίους ὁ Τοῦλλος κράτιστος ἔδοξε, τοῦ θείου δὲ ἠμέλει. νόσου δὲ ἐπισκηψάσης λοιμώδους, καὶ αὐτὸς νοσήσας, εἰς δεισιδαιμονίαν ἀπέκλινεν. ἐτελεύτησε μέντοι τὸν βίον λέγεται τέλος, καταφλεχθεὶς ὑπὸ κεραυνῶν, ἢ ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Μαρκίου Ἄγκου, ὃς θυγατριδοῦς ἐτύγχανεν, ὡς εἴρηται, τοῦ Νουμᾶ. ἐβασίλευσε δὲ Ῥωμαίων ἔτη δύο καὶ τριάκοντα.

περὶ τῶν διδύμων ἀδελφῶν τῶν ἐκ διδύμων μητέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν, συγγενῶν μητέρων διδύμων.

ἐν ᾧ ποτὲ ἡ Ἄλβα τοῖς Ῥωμαίοις μητρόπολις.

Βασιλεία Μαρκίου τοῦ Ἄγκου.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Τοῦλλος ἐτελεύτησε, διεδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ Μάρκιος, παρ' ἑκόντων τῶν Ῥωμαίων ταύτην λαβών. ἦν δὲ τὴν χεῖρα οὐκ εὔθετος· τὴν γὰρ ἀγκύλην ἀπηύρετο, ὅθεν καὶ Ἄγκος ἐπώνυμον ἔσχηκεν. εἰρηνικὸς δὲ ὢν, ἠναγκάσθη μεταβαλέσθαι, καὶ πρὸς στρατείας ἐτράπετο. οἱ γὰρ λοιποὶ Λατῖνοι διά τε τὸν τῆς Ἄλβας ὄλεθρον, καὶ τὸ εἰκὸς δεδιότες μή τι πείσωσιν ὅμοιον, δι' ὀργῆς μὲν εἶχον Ῥωμαίους· ἕως δὲ περιῆν ὁ Τοῦλλος, δεδιότες ἐκεῖνον ὡς μάχιμον, συνεστέλλοντο. τὸν δὲ Μάρκιον διαπτύοντες ἀγαθὸν διὰ τὸ εἰρηναῖον τῆς γνώμης, τήν τε χώραν ἐπῆλθον, καὶ αὐτὴν ἐλῄσαντο. συνεὶς δ' ἐκεῖνος εἰρήνης εἶναι τὸν πόλεμον αἴτιον, ἐπέθετο τοῖς ἐπιθεμένοις, καὶ ἀντημύνατο, καὶ πόλεις εἷλεν αὐτῶν, ὧν μίαν κατέσκαψε, καὶ πολλοῖς τῶν ἁλόντων ὡς αἰχμαλώτοις ἐχρήσατο, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην δὲ συχνοὺς ἑτέρους μετῴκισεν. αὐξανομένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῆς χώρας σφίσι προστιθεμένης, οἱ πλησιόχωροι ἤχθοντο, καὶ ἐπὶ τοῖς Ῥωμαίοις διεπολέμησαν· ὅθεν αὐτῶν Φιδηνάτας μὲν πολιορκίᾳ ἐκράτησαν, Σαβίνους δ' ἐκάκωσαν, αὐτοῖς τε προσπεσόντες ἐσκεδασμένοις, καὶ τὸ σφῶν ἑλόντες στρατόπεδον· ἑτέρους δὲ ἐκφοβήσαντες εἰρηνεύειν, καὶ ἄκοντας ἠνάγκασαν. καὶ ἐπὶ τούτοις Μαρκίου ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, ἀνὴρ γενναῖος, καὶ τέσσαρας ἄρξας, καὶ πολὺν τοῦ θείου κατὰ τὸν πάππον Νουμᾶν ποιούμενος τὴν ἐπιμέλειαν.

ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐβάσκαινον Ῥωμαίοις.

Sed ante congressum reconciliati pepigerunt, ut unam urbem incolerẽt. Vtrocp autem suam defendẽte, & ut in eam migraretur postulãte, id consiliũ repudiarunt. Pòst etiã de principatu orta cõtrouersia, cum neuter alteri cederet, cõuenit, ut inter se dimicarẽt, non totis copijs, necp singulari certamine. sed erãt apud utrosq tergemini fratres, gemellis orti matribus, nec ętate nec uiribus dispares: quorũ Romani, P. Horatij, Albani Curiatij uocabãtur. eos ad pugnam destinant, non habita ratione cognationis. Qui armati, & in medio duorũ exercituum instructi, deos patrios inuocarũt, & subinde solem intuitisunt. Inter se cõgressi, aliàs cõserti, aliàs singulatim dimicarũt. Tandẽ duobus Romanis prostratis, & Albanis omnibus uulneratis, Horatius superstes, cum quãuis integer tribus par esse non posset, capessit fugã, ut persequendo segregarẽtur. Quo facto, singulos aggressus, omnibus interfectis, insigni uictoria potitur. Sed quia sororẽ quocp interfecerat, ob uisa in humeris ipsius, consobrinorũ spolia lamentantem, cædis actus est reus: sed prouocatione ad populũ facta, absolutus. Albani tum Romanorum imperiũ acceperunt. Pòst pactis uiolatis, cum ut subditi ad belli societatẽ euocati, pugnæ tẽpore se ad hostes cõferre, ac in Romanos impetũ facere uoluisse, cõperti essent, multi occisi sũt, & dux eorũ Metius: cæteri Romã migrare iussi, Alba diruta, quæ ad annos D Romanorũ fuerat metropolis. Tullus bellator optimus, sed numinis cultor negligens, cum in pestilentia ipse quocp ægrotasset, ad superstitionem deflexit. Dicitur fulmine conflagrasse: aut Anci Marcij insidijs, nepotis Numæ, ut dictum est, perijsse. Regnauit annos II & XXX.

Tergeminorũ fratrum pugna.

Regnum Anci Marcij.

Mortuo Tullo, regnũ à Romanis Marcio est delatũ: qui ob uitiũ manus, φ cubitũ flectere nõ poterat, Anci cognomentũ habuit: & cũ leni esset ingenio, necessariò ad bella gerẽda se cõtulit. Nã reliqui Latini tũ ob Albę excidiũ, tũ similis cladis metu, irati quidẽ Tullo superstite Romanis erãt: sed uirum strenuum metuẽtes, iras reprimebãt. Marciũ uerò ob pacis studium, iniurijs opportunũ esse rati, prędas ex agris egerunt. Ille uerò gnarus, pacis causam esse bellũ, inuadit eos, à quibus inuadebatur, atcp ulciscitur. urbes expugnat, quarum unã euertit: & captiuis, quos multos cæperat, pro mãcipijs utitur, multos etiã in ciuitatẽ Romanã mittit. Romani, cũ finitimi potẽtiã eorũ, & ditionẽ crescere ægrè ferẽtes, hostes se pfessi essẽt, Fidenas obsidione cęperũt: Sabinos afflixerũt, dispsos aggressi: & castris eorũ captis, alios terrore iniecto uel inuitos pacem seruare coegerũt. His reb. gestis, Marcius mortẽ obijt, an. regni 24. exẽplo aui religiosus deorũ cultor.

Alma quies est prima salus, ubi ruperit hostis Hãc, decet intrepido pectore bella geri.

L. Tar-

Βασιλεία

L. Tarquinij regnum.

L. Tarquinius Demarati Corinthij exulis, qui Tarquinios Tyrrheniæ urbem migrarat, ex indigena muliere filius, regnum sibi uendicauit. Is cum amplū patrimonium suscepisset, nec tamen ut aduena, à Tarquiniensibus ad summos honores eueheretur, Romā migrat: mutatoq; nomine, ab urbe in qua habitarat, L. Tarquinius pro Lucumone appellatur. *Augurium regni.* Fertur autem, cum sedem mutaret, aquila deuolasse: raptoq; pileo, quem capite gerebat, subuolasse: ac magno clangore edito, eundem capiti aptè reposuisse. Vnde nihil humile animo conceperit, & alacriter Romæ consederit, ubi non multo pòst in primis est numeratus. Nam cum opib. haud parcè uteretur, prudētia & urbanitate potentioribus sibi conciliatis, à Marcio in Patricios & Senatum lectus est, & dux exercitus designatus, credita etiam liberorum & regni tutela. *Probitatis opinio.* Nam se bonū uirum præbebat, pecuniā egentibus impertiebat, rogātibus libēter ferebat opem, malū faciebat dicebat'ue nemini, accepta beneficia exaggerabat: offensas uel dissimulabat, uel extenuans obliuioni mandabat: eos à quibus læsus esset, adeò nō ulciscebatur, ut etiā beneficijs demereretur. His moribus & Marciū ipsum, & regios amicos sibi deuinxit, existimationē uiri boni & sapiētis cōsecutus, quam nō perpetuò cōseruauit. *Tarquinius regnum occupat.* Marcij namq; defuncti duobus filijs iniquū se præbuit, erepto regno. quod cum illis Senatus populusq; delaturus esset, ille senatoribus potentissimis sibi adiunctis, & adolescētibus procul ad uenationē ablegatis, nihil non & dixit & fecit, donec regnum impetrasset: id se pueris, ubi adoleuissent, redditurū professus. Rerū autem potitus Romanos ita tractauit, ut regios adolescentes nunquā ipsi prælaturi essent, quorum animos & corpora assuetudine ignauiæ per benignitatis speciē corrupit. Cum autē eos etiam sic metueret, suas opes in concilio auxit, CC ex plebe amicis in Patricios & Senatores lectis: quo pacto & Senatū & plebem subegit. Habitum etiā magnificentiorē sumpsit, tunicā & uestem purpureā auro distinctā, coronā auream gemmis ornatā, sceptrū, & sellam eburneā: quibus & secuti Reges, & Imperatores quoq; Romanorum sunt usi. Victis hostibus, quadrigis magnificè est inuectus, & lictores per omnem ætatē XII habuit. Omnino etiā alia innouaturus fuit, nisi ei tribus mutaturo Actius Nauius augur præstātiss. obstitisset. *Actius Nauius augur cotem nouacula discindit.* Ei cum ob aduersationes iratus illudere, & artē eludere studeret, cotē & nouaculā in sinu gestās, ad populū prodijt, id animo agitās, ut cos nouacula discinderetur, quod fieri nequaquā posset. Cumq; dixisset quæ uoluerat, Actio acerrimè aduersante, ac minimè cedēte: Nisi, inquit, aduersandi studio refragaris, & uera dicis, corā omni populo mihi respōdeto, nū id quod in animo habeo, possit fieri. Cū ille in augurio rem statim expertus, profectò

Βασιλεία Λουκίου Ταρκυνίου.

Λούκιος δὲ Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν ἐσφετερίσατο, ὃς Δημαράτου μὲν ἦν παῖς Κορινθίου, φυγόντος δὲ εἰς πόλιν Τυρσηνίδα Ταρκυνίαν ἐγκατοικήσαντος, ἐξ αὐθιγενοῦς γυναικὸς ἐκείνῳ ἐτέχθη, Λουκούμων ὀνομασθείς. πολλὰ μὲν οὖν πατρόθεν διαδεξάμενος, ὅτι μὴ τῶν πρωτείων παρὰ τῶν Ταρκυνιησίων ὡς ἔπηλυς κατηξίωτο, πρὸς τὴν Ῥώμην μετανέστη, καὶ τὴν κλῆσιν συμμεταθέμενος, καὶ μετονομασθεὶς Λούκιος Ταρκύνιος, ἐκ τῆς πόλεως ἐν ᾗ ᾤκει. λέγεται δὲ μετοικιζομένου αὐτοῦ καταπτὰς ἀετὸς ἁρπάσαι τὸν πῖλον, ὃν εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετεωρισθεὶς καὶ κλάγξας ἐπὶ πολύ, αὖθις αὐτὸν ἐφαρμόσαι τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν ἐλπίσαι μικρόν, προθύμως δὲ τῇ Ῥώμῃ ἐγκατοικῆσαι, ὅθεν τοῖς πρώτοις οὐ μετὰ πολὺ συνηρίθμητο. *περὶ τοῦ καταπτάντος ἀετοῦ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ταρκυνίου.* τῷ δὲ γὰρ πλούτῳ χρώμενος ἀφειδέστερον, συνέσει τε καὶ εὐτραπελίᾳ τοὺς δυνατοὺς οἰκειούμενος, εἰς τοὺς εὐπατρίδας καὶ τὴν βουλὴν κατελέχθη παρὰ Μαρκίου, καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη, καὶ τὴν τῶν παίδων ἐκείνου ἐπιτροπείαν, καὶ τῆς βασιλείας πεπίστευτο. ἐνεδείκνυε γὰρ ἑαυτὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, χρήματά τε τοῖς δεομένοις μεταδιδούς, καὶ ἑαυτὸν ἕτοιμον παρέχων, εἴ τις δέοιτο αὐτοῦ εἰς βοήθειαν· φαῦλον δέ τι οὔτ' ἔπραττεν, οὔτ' ἔλεγεν οὐδενί. καὶ εἴ τι πρός τινα εὖ ἔπραχθεν, ἐξῇρε τὸ γινόμενον· εἰ δέ τι καὶ ἐπαχθέστερον αὐτῷ γένοιτο, ἢ οὐδ' ἐλογίζετο τὸ λυποῦν, ἢ καὶ φαυλίζων παρελογίζετο· οὐ μόνον τε οὐκ ἠμύνατο τὸν λελυπηκότα, ἀλλὰ καὶ εὐηργέτει. τούτοις αὐτόν τε τὸν Μάρκιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐχειρώσατο, καὶ δόξαν ἀνδρὸς ἐκτήσατο σοφοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, ἀλλ' οὐ παρέμεινε μέχρι τέλους αὐτῷ ἡ ὑπόληψις. τοῦ Μαρκίου γὰρ τελευτήσαντος, κακῶς περὶ τοὺς ἐκείνου διετέθη υἱούς, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφῃρήσατο. τῶν τε γὰρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τοὺς τοῦ Μαρκίου παῖδας χειροτονεῖν μελλόντων, ἐκεῖνος τῶν βουλευτῶν τε τοὺς δυνατωτάτους μετῆλθε, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς πόρρω ποι πέμψας εἰς θήραν, οἷς τε εἶπε, καὶ οἷς ἔπραξεν, αὐτῷ τὴν βασιλείαν ψηφίσασθαι παρέπεισεν, ὡς ἀνδρωθεῖσιν αὐτὴν δώσων τοῖς παισὶν ἐπαγγειλάμενος. ἐγκρατὴς δὲ καταστὰς τῶν πραγμάτων, οὕτω τοὺς Ῥωμαίους διέθετο, ὥστε μηδέποτε ἐθελῆσαι ἀνθελκυσθῆναι τοὺς παῖδας ἐκείνου· καὶ τὰ μειράκια δὲ πρὸς ῥᾳστώνην ἐθίζων, τάς τε ψυχὰς αὐτῶν, καὶ τὰ σώματα σὺν χάριτι δῆθεν τινὶ ἐφθείρε. δεδιὼς δὲ καὶ οὕτως ἔχων, ἰσχὺν ἑαυτῷ ἐν τῷ συνεδρίῳ περιεποιήσατο. τοὺς γὰρ φίλους αὐτοῦ ἐκ τοῦ δήμου διακοσίους, εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐνέγραψε, καὶ βουλευτάς· καὶ οὕτω τήν τε γερουσίαν ὑφ' ἑαυτόν, καὶ τοὺς πολλοὺς ἐποιήσατο, καὶ τὴν στολὴν πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἤμειψεν. ἱμάτιον γὰρ καὶ χιτῶνα ὁλοπόρφυρα καὶ χρυσόπαστα, στέφανόν τε λίθων χρυσοδέτων, καὶ σκῆπτρον, δίφρον τε ἐλεφάντινον, οἷς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ τὴν αὐτοκράτορα ἔχοντες ἡγεμονίαν ἐχρήσαντο. *ὅτι ὁ Ταρκύνιος ἐφόρεσεν ὁλοπόρφυρα ἱμάτια, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διὰ λίθων, καὶ σκῆπτρον, καὶ δίφρον, καὶ τὸ τέθριππον.* καὶ τεθρίππῳ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, καὶ ῥαβδούχους δώδεκα ἔσχε. πάντως δὲ καὶ ἄλλα πλείω ἐκαινοτόμησεν ἄν, εἰ μή τις Ἄττος Ναούιος τὰς φυλὰς αὐτὸν βουληθέντα μετακοσμῆσαι ἐκώλυσεν, ὃς οἰωνιστὴς ἦν, οἷος οὐχ ἕτερος γέγονε. τοῦτον ἐνυβρίσαι, διὰ τὴν ἐναντίωσιν ὀργισθείς, καὶ τὴν τέχνην αὐτοῦ ἐξελεγχθῆναι διεμελέτησεν ὁ Ταρκύνιος. λαβὼν οὖν ἐν τῷ κόλπῳ ἀκόνην τε καὶ ξυρόν, εἰς τὸν δῆμον παρῆλθεν, ἔχων ἐν νῷ τμηθῆναι τῷ ξυρῷ τὴν ἀκόνην, πρᾶγμα τῶν ἀδυνάτων, εἰπών τε ὅσα ἐβούλετο, ἐπεὶ ὁ Ἄττος αὐτῷ ἀντέλεγεν ἐντονώτατα, μηδὲν ὑφιέμενος· εἰ μὴ φιλονείκως ἀντιλέγεις, ἔφη, ἀλλ' ἀληθῆ λέγεις, ἐπὶ πάντων τούτων ἀπόκριναί μοι, εἰ ὃ κατὰ νοῦν ἔχω ποιῆσαι, γενήσεται. ὁ δὲ Ἄττος αὐτὸ ἐπιοιωνισάμενος παραυτίκα, καὶ πάνυ γε, εἶπεν, ὦ βασι-

περὶ τοῦ Ἄττου οἰωνιστοῦ.

ὦ βασιλεῦ, ὁ δ᾽ ἐννοεῖς, ἔστι δυνατόν. σὺ γοῦν, ἔφη, τὴν ἀκόνην ταύτην λαβὼν, διὰ ξυροῦ τούτου διάτεμε, ὅπερ γὰρ γενέσθαι διανενόημαι. ὁ δὲ ἔλαβέ τε αὐτὴν εὐθὺς, καὶ διέκοψε. θαυμάσας δὲ ὁ Ταρκύνιος, ἄλλας τε τιμὰς ἐκείνῳ παρέσχε, καὶ χαλκῆς εἰκόνος ἠξίωσε, καὶ οὐδὲν ἔτι τῆς πολιτείας ἀλλοιώσας, πρὸς πάντα τε τῷ ἀνδρὶ συμβούλῳ ἐκέχρητο. μαχεσάμενος δὲ Λατίνοις ἀποστατήσασιν, ἐπὶ δὲ καὶ Σαβίνους εἰς τὴν Ῥωμαΐδα ἐμβαλοῦσι συμμαχούντων ὑπὸ Τυρσηνῶν, ἀμφοτέρων ἐκράτησε. τῶν δὲ τῆς ἑστίας ἱερῶν παρθένων μίαν διὰ βίου νενομισμένας, φωράσας τινὰ συμφθαρεῖσαν ἀνδρὶ, ὑπόγειόν τινα κατασκευάσας ὑπόδρομον προμήκη, κλίνην τε θεὶς ἐν αὐτῇ, καὶ λύχνον, καὶ τράπεζαν σιτίων ὑπόπλεων, ἐκεῖ τὴν φθαρεῖσαν προπεμπομένην ἐκόμισε· καὶ ζῶσαν εἰσαγαγὼν, ἐγκατῳκοδόμησε, καὶ οὕτω τὰς τὴν παρθενίαν μὴ τηρησάσας τῶν ἱερῶν ἐξ ἐκείνου τιμωρεῖσθαι κεκράτηκεν. οἱ δὲ ταύτας αἰσχύνοντες, εἰς ξύλον δίκρουν ἐμβάλλονται ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ μετὰ τοῦτο γυμνοὶ αἰκιζόμενοι ἐναποψύχουσιν. ἐπεβούλευον μέντοι τῷ Ταρκυνίῳ οἱ τοῦ Μαρκίου παῖδες, ἐπεὶ μὴ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς παρεχώρει, ἀλλά τινα Τύλλιον τεχθέντα οἱ ἐξ αἰχμαλωτίδος προῆγε πάντων· ὃ δὴ μάλιστα αὐτοὺς ἐλύπει, ἄνδρας τινὰς προσεταιρισάμενοι, αὐτῷ ἐπεβούλευσαν, δύο τινὰς χωριτικῶς ἐσταλμένους ἀξίναις καὶ δρεπάνοις ὁπλισαμένους, αὐτῷ ἐπιθέσθαι παρασκευάσαντες. οἳ ἐπεὶ μὴ ἀγοράζοντι τῷ Ταρκυνίῳ ἐνέτυχον, ἐπὶ τὰς θύρας τῶν βασιλείων ᾔεσαν, ἀλλήλοις δῆθεν διαμαχόμενοι, καὶ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἠξίουν, καὶ τυχόντες τούτου, τοὺς λόγους ἀλλήλοις ἀντικατέστησαν, καὶ δικαιολογουμένῳ τῷ ἑνὶ προσέχοντα τὸν Ταρκύνιον, ὁ ἕτερος κατέσφαξεν. ὁ μὲν οὖν Ταρκύνιος τοῦτον ἔσχε τέλος, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ βασιλεύσας ἐνιαυτούς.

Περὶ τῆς τιμηθείσης χαλκῆς εἰκόνος.

Περὶ δὲ τῶν παρθένων τῶν ἱερειῶν, ὅπως ἐτιμωρεῖτο, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

Περὶ τῆς βασιλείας Τουλλίου.

Τὴν δὲ τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ὁ Τύλλιος διεδέξατο, συνεργίᾳ τῆς τοῦ Ταρκυνίου γυναικὸς Τανακυλλίδος. αὐτὸν δὲ γυνή τις Ὀκρισία καλουμένη, Σερουΐου Τυλλίου ἀνδρὸς Λατίνου δυνάστου ἐν τῷ πολέμῳ ἁλοῦσα, καὶ τῷ Ταρκυνίῳ ἐξαιρεθεῖσα, τέτοκεν, ἢ ἐγκύμων οἴκοθεν οὖσα, ἢ συλλαβοῦσα μετὰ τὴν ἅλωσιν (λέγεται γὰρ ἀμφότερα) ὅτου δὴ παιδὸς ἔτι τελοῦντος ἐπὶ δίφρου μεθ᾽ ἡμέραν κατέδαρθε, καὶ πῦρ ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς πολὺ ἐκδοθὲν ἐξέλαμψεν. ὅπερ ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, διὰ σπουδῆς ἦγε τὸν παῖδα, καὶ εἰς ἡλικίαν ἀφικόμενον τοῖς εὐπατρίδαις καὶ τῇ γερουσίᾳ συνέταξε. συλληφθέντων οὖν τῶν τοῦ Ταρκυνίου φονέων, μαθοῦσα ἡ ἐκείνου γυνὴ καὶ ὁ Τύλλιος τὴν παρασκευὴν τῆς ἐπιβουλῆς, οὐ φανερὸν αὐτίκα τὸν τοῦ Ταρκυνίου θάνατον ἔθεντο, ἀλλ᾽ ἀνελόμενοι αὐτὸν ὡς ἔτι ἔμπνουν ὄντα θεραπεύειν ἐδόκουν, κἂν τούτῳ πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν, ὥστε τὸν Τύλλιον τὴν ἀρχὴν εἰληφότα, τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἀνδρωθεῖσιν ἐκστῆναι ταύτης. ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος συνδραμὸν ἐθορύβει, προκύψασα ἐκ τῶν ὑπερῴων ἡ Τανακυλλίς, μὴ φοβεῖσθε, ἔφη, ὅτι ἀνήρ μου καὶ ζῇ, καὶ ὑμῖν μετ᾽ ὀλίγον ὀφθήσεται. ἵνα δὲ αὐτός τε σχολάζων ὑγιασθῇ, καὶ μήτι τοῖς πράγμασιν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας ᾖ ἐμπόδιον, τῷ Τυλλίῳ κατά γε τὸ παρὸν τὴν τῶν κοινῶν ἐπιτρέπει διοίκησιν. εἶπεν ἐκείνη ταῦτα. οἱ δὲ τὸν Τύλλιον οὐκ ἀκουσίως ἐδέξαντο, ἀγαθὸς γὰρ ἀνὴρ ἐδόκει. ἐγχειρισθεὶς οὖν ἐκεῖνος τὴν τῶν κοινῶν οἰκονομίαν, τὰ πλείω κατ᾽ ἐντολὰς δῆθεν διῴκει τοῦ Ταρκυνίου. ὡς δὲ ἐν πᾶσιν ἑώρα πειθαρχοῦντας αὐτῷ, τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Ταρκυνίου πρὸς τὴν γερουσίαν ἤγαγε, διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τάχα. ἔτι γὰρ ζῶν ἐκεῖνον προσεποιεῖτο, καὶ οἱ μὲν καταψηφισθέντες ἀπέθανον.

Περὶ τοῦ σημείου τοῦ ἐν τῷ παιδίῳ.

οἱ δὲ τοῦ

profectò futuram dixisset: Atqui hoc animo agitaui, inquit, te nouacula cotem discissurum. Tum illum haud cunctanter discidisse cotem ferunt. Id admiratus Tarquinius, tum alios honores Actio habuit, tum æneam statuam erexit: & Reipublicæ ordine non mutato, consilijs eius usus est ad omnia. Latinorum defectionem compescuit. Sabinos, qui Tyrrhenis adiutoribus in Romanum agrum impresionem fecerant, superauit. Vestæ sacrificulam, quibus perpetua seruãda est uirginitas, à quodam stupratam, in subterraneo specu oblongo excauato, ibiq; lectulo, lucerna, & mensa cibarijs plena, collocatis, multis stupratam eò deducentibus, uiuentem obstruxit. Et sic ab illo tempore de incæstis sacrificulis pœnas sumi, receptum est. Qui uerò illas uiolarint, collo furcæ in foro inserto, nudi flagris cæduntur, donec expirarint. Cæterùm Marci liberi, cum regnum eis non restitueret, sed Tullium quendã serua sibi natum omnibus anteferret, idq; Patricij quoque ægerrimè paterentur, quibusdam illorum ascitis, insidias ei parãt: subornatis duobus, qui agrestium more ascijs & falcibus armati, eum aggrederentur. Qui cum Tarquinium in foro non inuenissent, ad regiæ fores uenerunt, inter sese rixantes, & se ad regem admitti postulantes. Quo impetrato, cum inuicem dicerent: rex in alterum causam dicentem intentus, ab altero occiditur. Hic Tarquinij fuit exitus, cum annos VIII & XXX regnasset.

Vestalis defossa.

Tullij regnum.

Regnum autem Romanorum Tullius opera Tanaquilis, Tarquinij uxoris, est adeptus. Hunc Ocrisia quædam, Seruij Tullij Latini coniunx, bello capta, & Tarquinio tradita, siue domo uterum ferens, siue post captiuitatem grauida facta (utrũq; enim fertur) peperit. Ei puero interdiu in sella dormiẽti magnam è capite flammam emicuisse tradũt: qua uisa à Tarquinio, diligenter sit educatus, & per ætatem in Patricios & Senatũ lectus. Tarquinij percussoribus comprehensis, uxor eius & Seruius, cõpertis insidijs, mortem regis principiò celant: sublatumq;, tanquã adhuc uiuentem, se curare simulant: & interim paciscũtur, ut Tullius regno filijs, ubi adoleuerint, cedat. Cum autẽ clamor impetusq; multitudinis uix sustineri posset, Tanaquil ex superiore parte ædium, populũ bono animo esse iubet: maritum enim suum uiuere, propediẽ ipsum eos uisuros. Vt autem per otiũ curari posit, neq; tamen rerum administratio, eo ægrotante, langueat, interim Tullio munia regis mandasse. Quæ cum dixisset, Tulliũ ob uirtutis opinionẽ haud inuiti admiserũt. Is suscepta Reip. ꝓcuratione, pleraq; se de Tarquinij facere sentẽtia simulabat: cũq; sibi populũ in omnib. dicto audientẽ esse cerneret, pcussores Tarquinij, quẽ fortè adhuc uiuere dixit, ꝓpter insidias factas ad senatũ adductos, & capitis dãnatos occidit.

Seruij Tullij natales, & regni omen.

Tanaquil cum Seruio paciscitur.

Seruius regnum occupat.

Cum uerò Marcij filij metu ad Volscos confugissent, tum demum Tarquinij mortẽ palàm fecit, aperteq́ regnũ tenuit: ac primùm præ se tulit, se tutorio nomine filiorũ Tarquinij, principatũ administraturũ. Deinde ad plebis animos conciliandos cõuersus, quòd ea facilius quàm patres cessura esset, pecuniam distribuit, agros singulis assignauit, & seruos manumittẽdos & in tribus referẽdos curauit. Quæ cum potẽtes ægrè ferrẽt, cõstituit, ut liberti patronis quædã officia uicissim prẽstarẽt. Patricijs aũt ei succensentibus, & præter alia illud quoq; dicentibus, eũ nemine autore potiri rerũ: pro cõcione multa populo grata locutus effecit, ut statim integrũ sibi regnũ ab eo decerneretur. Pro quo ut gratiã referret, cùm alia plebi donauit, tum nõnullos eorũ in Senatũ legit: qui cum olim plurimis rebus deteriore cõditione essent, quàm Patricij, ꝓgressu tẽporis (interregno & sacerdotijs quibusdã exceptis) par cũ illis ius obtinuerũt, neq; prẽter calceos quicq́ ab illis diuersum habuerũt. nam Patricij calceos urbanos gestarũt, & corrigiarũ implexione & forma literę adornatos, ut à primis senatoribus orti esse uiderentur. Literã autẽ fuisse tradũt R, siue quod ea apud Grẽcos centenariũ numerum significet, siue quod prima nominis Romani sit litera. Plebe sic conciliata, ueritus Tullius, ne qua seditio oriretur, plurima & maxima quæq; negocia opulẽtissimis mãdauit. Sic inter sese cõsentiẽtes, Remp. optimè gesserũt. Bella quędã cum Veientibus & cæteris Tyrrhenis omnib. gessit, in quibus nihil accidit memoratu dignũ. Cũ aũt Latinos magis etiã Romanis deuincire cuperet, autor fuit, ut cõmunibus sumptib. Romæ fanũ Dianę facerẽt. Sed cũ de antistite cõtrouersia esset, Sabinus quidã bouẽ insignẽ ex oraculo Dianę

» immolaturus adduxit. Cecinerant enim uates,
» qui eã immolasset, patrię suę opes aucturũ esse.

Quo Romanus quidam cognito, illi ꝑsuasit, ut in uiuo prius flumine perfunderetur: atq; ipse interim acceptã bouẽ, tanq́ asseruaturus, mactauit. Oraculo uulgato, Latini Romanis & tẽpli patrocinio cesserũt: & alijs in rebus, ut prẽstantioribus, honorẽ habuerũt. Atq; hęc hactenus. Tullius autẽ cum Tarquinijs filias suas desponsisset, ac regnũ se eis redditurũ pollicitus, aliàs aliud causando procrastinaret: illi morã ægrè ferentes, malè cogitabãt. quod rege nihil curãte, sed Romanos ad Democratiã & libertatẽ magis assuefaciẽte, illi magis etiã indignabãt. Ac iunior eam molestiã cõcoquebat: sed natu maior Tulliũ diutius nõ ferẽs, quia uxorẽ & fratrẽ suũ conatũ nõ probare uidebat: uxorẽ suã ipse, fratrẽ per illius uxorẽ ueneno tollit. ductaq́ fratris coniuge, illa adiutrice Tullio insidiat: & cũ multis senatorib. ac patricijs, quib. inuisus erat Tullius, cõspiratione inita, ex improuiso Curiã ingreditur, etiã Tullia uxore comitãte. multaq́ locutus, eos qui aderãt patrię dignitatis cõmonefecit, Tulliũ aũt multis ꝓbris affecit. Qui cũ trepido nũcio excitatus sermoni interuenisset, atq;

Patriciorũ multitudo.

Dianæ templum, & bouis immolatio.

οἱ δὲ τοῦ Μαρκίου υἱοὶ φοβηθέντες, εἰς Οὐολούσκους κατέφυγον, ἐκεῖνος τότε τόν τε θάνατον τοῦ Ταρκυνίου ἐξήνεγκε, καὶ φανερῶς τῆς βασιλείας ἐπελάβετο· καὶ πρῶτον μὲν τοὺς τοῦ Ταρκυνίου παῖδας προὐβάλλετο, ὡς αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτροπεύων· εἶτα πρὸς θεραπείαν τοῦ δήμου ἐτράπετο, ὡς ῥᾷστα μᾶλλον τὸν ὅμιλον ἢ τοὺς εὐπατρίδας ὑποποιησόμενος, χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου, καὶ γῆν ἑκάστῳ προσένειμε, καὶ τοὺς δούλους ἐλευθεροῦσθαι καὶ φυλετεύεσθαι προσέταξεν. ἀχθομένων δὲ ἐπὶ τούτοις τῶν δυνατῶν, ἔταξεν ἵνα οἱ ἐλευθερωθέντες τοῖς ἐλευθερώσασι σφᾶς αὐτοὺς ὑπουργῶσιν. ὡς δὲ χαλεπῶς εἶχον οἱ εὐπατρίδαι αὐτῷ, καὶ διεθρύλουν ἄλλα τε, καὶ ὅτι μηδενὸς αὐτὸν ἑλομένου τὴν ἀρχὴν ἔχει, συναγαγὼν τὸν δῆμον ἐδημηγόρησε· καὶ πολλὰ ἐπαγωγὰ διαλεχθεὶς αὐτῷ, οὕτω διέθετο, ὡς αὐτίκα πᾶσαν αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἐπιψηφίσασθαι. ὁ δὲ αὐτοὺς ἀμειβόμενος, ἄλλα τε ἐφιλοτιμήσατο, καὶ ἐς τὸ συνέδριόν τινας αὐτῶν ἐνέγραψεν, οἳ πάλαι μὲν ἐν πλείστοις ἧττον ἔφερον τῶν εὐπατριδῶν. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, πλὴν τῆς μεσοβασιλείας καί τινων ἱερωσυνῶν, τῶν ἴσων μετέσχον τοῖς εὐπατρίδαις, καὶ διάφορον οὐδὲν τῶν ὑποδημάτων ἦν ἔχειν. τοῖς δὲ εὐπατρίδαις τὰ ὑποδήματα ἀστικά, καὶ τῇ τε ἐπαλλαγῇ τῶν ἱμάντων, καὶ τῷ τύπῳ τοῦ γράμματος ἐκεκόσμητο, ἵν᾽ ἐκ τούτων δοκοῖεν ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν τῶν κατ᾽ ἀρχὰς βουλευσάντων κατάγεσθαι. τὸ γράμμα δὲ ῥῶ φασιν εἶναι, ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἀνδρῶν δηλωτικὸν ὄν, ἢ ὡς τοῦ τῶν Ῥωμαίων κατάρχον ὀνόματος. τὸν μὲν οὖν ὅμιλον οὕτως ὁ Τύλλιος ᾠκειώσατο. δείσας δὲ μή τις στάσις συμβῇ, τὰ πλεῖστα καὶ ἰσχυρότατα τῶν κοινῶν τοῖς δυνατωτέροις ἐπέτρεψε· καὶ οὕτω σφίσιν αὐτοῖς συνεφέροντο, καὶ τὸ δημόσιον διῆγον ἄριστα. καὶ πολέμους δέ τινας πρός τε τοὺς Οὐηίεντας, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς Τυρσηνοὺς ἐπολέμησεν, ἐν οἷς οὐδὲν ἐπράχθη συγγράμματος ἄξιον. τοὺς Λατίνους δὲ ἔτι μᾶλλον Ῥωμαίοις βουληθεὶς οἰκειώσασθαι, νεών τινα ἐκ χρημάτων κοινῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατασκευάσαι πεποίηκε, καὶ τοῦτον ἀνέθεσαν τῇ Ἀρτέμιδι. περὶ δὲ τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν διαφερόντων, Σαβῖνος ἀνὴρ βοῦν ἦγε περικαλλῆ πρὸς τὴν Ῥώμην, ὡς ἔκ τινος χρησμοῦ θύσων αὐτὴν τῇ Ἀρτέμιδι.

« ὁ δὲ χρησμὸς τὸν ἐκείνην θύσαντα ἔλεγε τὴν πατρίδα
« ἐπαυξήσειν.

τοῦτο δέ τις τῶν Ῥωμαίων μαθών, προσῆλθεν αὐτῷ, καὶ πρότερον ὕδατι δεῖν ἐν τῷ ποταμῷ ἁγνισθῆναι, καὶ εἰπὼν ἔπεισε, καὶ πείσας ἔλαβε τὴν βοῦν ὡς φυλάξων, καὶ λαβὼν ἔθυσεν. ἐκφήναντος δὲ τοῦ Σαβίνου τὸ λόγιον, οἱ Λατῖνοι καὶ τὸ τῆς ἱεροῦ προστασίας τοῖς Ῥωμαίοις ἐξέστησαν, καὶ ἐν τἆλλα ὡς κρείττονα σφῶν ἐτίμων αὐτούς. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ὁ Τύλλιος δὲ τοῖς Ταρκυνίοις τὰς θυγατέρας συνῴκισε, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἀποδώσειν ἐπαγγελλόμενος, ἄλλοτε ἄλλο τι προφασιζόμενος ἀνεβάλλετο. οἱ δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἀλλ᾽ ἤχθοντο. ὁ δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ τούτους πεποίητο, καὶ τοὺς Ῥωμαίους πρὸς τὸ δημοκρατικὸν ἦγε, καὶ τὸ ἐλεύθερον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἤσχαλλον οἱ Ταρκύνιοι. ἀλλ᾽ ὁ μὲν νεώτερος, καίπερ χαλεπαίνων, ἔφερε, τῷ δὲ χρόνῳ προήκοντι οὐκέτι τὸν Τύλλιον ἐδόκει ἀνέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ μὴ συνεθελοντὰς εὕρισκε τὴν γυναῖκα, καὶ τὸν ὁμαίμονα, αὐτὸς μὲν τὴν γυναῖκα, τὸν δὲ ἀδελφὸν διὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνου φαρμάκοις ἀνεῖλε. καὶ συναφθεὶς τῇ συνεύνῳ τοῦ ἀδελφοῦ, τῷ Τυλλίῳ σὺν αὐτῇ ἐπεβούλευε. καὶ πολλοὺς τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν εὐπατριδῶν αἰτίας ἔχοντας ὑπὸ τοῦ Τυλλίου πάσας συνεργοὺς λαβὼν, ἐξαπιναίως μετ᾽ αὐτῶν ἐς τὸ συνέδριον παρεγένετο, ἑπομένης αὐτῷ καὶ τῆς γυναικὸς Τυλλίας· καὶ πολλὰ μὲν εἶπε, τῆς τε τοῦ πατρὸς ἀξίας τοὺς παρόντας ἀναμιμνήσκων, πολλὰ δ᾽ ἀπισκώπτων πρὸς τὸν Τύλλιον. ἐπεὶ δ᾽ ἐκεῖνος τοῦτο μαθὼν ἐπεισῆλθε σπουδῇ, κἀ τι

ὅτι λίβερτοι ἀπελεύθεροι.

ὅτι τοὺς παρὰ τῶν λιβέρτων ἀπελευθερωθέντας.

ὅτι τὰ ἀστικὰ ὑποδήματα τῶν εὐπατριδῶν ὄντα, ᾗ διὰ ταῦτα.

ὅτι ἦρχον Ῥωμαῖοι παρὰ τοὺς Λατίνους.

καί τι δὴ καὶ ἐφθέγξατο, συνήρπασεν αὐτὸν, καὶ ἐξάρας ὦσε κατὰ τῶν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀναβαθμῶν. καὶ ὁ μὲν ταραχθεὶς πρὸς τὴν τοῦ Ταρκυνίου τόλμαν, καὶ ὅτι οὐδεὶς περὶ αὐτῷ ἐπεκούρησεν, οὔτ᾽ ἀπεφθέγξατο οὐδὲν, οὔτ᾽ ἐποίησε. Ταρκύνιος δὲ τήν τε βασιλείαν εὐθὺς παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε. καὶ πέμψας τινὰς, τὸν Τούλλιον κομιζόμενον οἴκαδε, διεχειρίσατο. ἡ δὲ θυγάτηρ ἐκείνου τὸν ἄνδρα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καταφιλήσασα, καὶ βασιλέα προσαγορεύσασα, καὶ ἀπιοῦσα πρὸς τὰ βασίλεια, τὸ ὄχημα ἐπὶ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς ὡς εἶχεν ἐπήλασεν. οὕτω μὲν οὖν ὁ Τούλλιος ἦρξε, καὶ οὕτως ἀπέθανε, βασιλεύσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τεσσαράκοντα.

Βασιλεία Ταρκυνίου.

Ὁ Ταρκύνιος δὲ τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, δορυφόρους κατὰ τὸν Ῥωμύλον ἑαυτῷ περιέστησε, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν αὐτοῖς καὶ οἴκοι καὶ ἀγοράζων ἐχρῆτο. ἔδεισε γὰρ μὴ αὐτὸς εἰς τὴν ἐκείνου καὶ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν πατέρα ἐποίησεν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐκδιδάξειεν. ἐπεὶ δὲ ὡς τυραννήσων παρεσκευάσατο, τοὺς δυνατωτάτους τῆς βουλῆς τῶν καὶ τῶν ἄλλων συλλαμβάνων ἔκτεινεν, οἷς μὲν αἰτίαν ἔχειν ἐπενεγκεῖν, φανερῶς ἀναιρῶν, οὓς δὲ λάθρα, τινὰς δὲ καὶ ὑπερώριζεν. οὐ γὰρ τοὺς τῷ Τουλλίῳ προσκειμένους μόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς τὴν μοναρχίαν συναραμένους αὐτῷ προσαπώλλυε. καὶ οὕτω τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς καὶ τοῦ ἱππικοῦ ἀνήλωσε, μισεῖσθαί τε ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε. διὸ οὐδὲ ἀντικατέστησεν ἀντὶ τῶν ἐφθαρμένων τινὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν γερουσίαν καταλῦσαι παντελῶς ἐπεχείρησεν, ὅτι αὐτὸς ἐπ᾽ αὐτὴν ὀλίγα, ὅτι τοῖς οὖσιν ἐκοινοῦτο τι λόγου ἄξιον. συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτοὺς, οὐ μὴν ὥστε τι τῶν ἀναγκαίων συνδιοικεῖν, ἀλλ᾽ ἵνα δήλη αὐτῶν ἡ βραχύτης γένοιτο ἅπασι, κἀντεῦθεν καταφρονοῖντο. τὰ δὲ πλεῖστα καθ᾽ ἑαυτὸν, ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱέων ἔπραττε. δυσπρόσοδός τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ καὶ τῇ ὠμότητι ὁμοίως ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας, καὶ τυραννικώτερον αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ προσεφέροντο ἅπασι. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους ὑπόπτους ἔχων, ἐκ τῶν Λατίνων προσεποιήσατο δορυφορικὸν, καὶ ἐς τὰς τῶν Ῥωμαίων τάξεις Λατίνους ἐνέμιξεν, ἵνα οἱ μὲν Λατῖνοι ἰσομοιρίας τοῖς Ῥωμαίοις τυχόντες, εὔνοιαν αὐτῷ κἀντεῦθεν ὀφείλωσι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἧττον ἐκφοβῶσιν αὐτὸν, μηκέτι καθ᾽ ἑαυτοὺς ὄντες, ἀλλὰ τοῖς Λατίνοις συνωπλισμένοι. Γαβίνοις δὲ μάχην συνάψας, καὶ κακῶς μὲν ἠγωνίσατο, δόλῳ δὲ αὐτοὺς ἐχειρώσατο. αὐτομολῆσαι γὰρ αὐτοῖς Σέξτον ἐκέλευσε τὸν υἱόν· ἵνα δ᾽ εὐπρόσωπος αὐτῷ τῆς αὐτομολίας πρόφασις γένηται, ἐκεῖνος μὲν φανερῶς τὸν πατέρα ὡς τύραννον καὶ παρασπονδοῦντα ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐμαστίγωσέ τε καὶ ἀντημύνατο, ἅτε κατὰ συνθήκας πρὸς Γαβίνους ἐκεῖ δὴ αὐτομολήσει, χρήματά τε καὶ ἑταίρους παραλαβών. οἱ δὲ πιστεύσαντες τῇ σκηνῇ διά τε τὴν τοῦ Ταρκυνίου ὠμότητα, καὶ ὅτι τότε πολλὰ καὶ ἀληθῆ τὸν πατέρα ἐκακηγόρει, κἀντεῦθεν ἀντιπολεμήσειν αὐτῷ ἐδόκει. ἐδέξαντό τε αὐτὸν ἀσμένως, καί τινας ἐπελεύσεις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας σὺν αὐτῷ ἐποιήσαντο, καὶ οὐ μετρίως αὐτὴν ἐλυμήναντο. διὰ ταῦτά τε γοῦν, καὶ ὅτι καὶ χρήματα ἰδίᾳ τε πολλὰ παρεῖχε, καὶ ἐς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε δαψιλῶς, ᾑρέθη παρ᾽ αὐτῶν στρατηγὸς, καὶ τὴν τῶν πολιτικῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἐπετράπη διοίκησιν. ἐπὶ τούτοις λάθρα πέμψας τινὰ, τὰ συμβαίνοντα τε ἐγνώρισε τῷ πατρὶ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον γνώμην ᾔτησεν ἐξ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἄλλο μὲν τῷ πεμφθέντι οὐδὲν, ἵνα μὴ ἴσως γνωσθεὶς, ἑκών τι ἢ ἄκων ἐξείποι. ἐς δὲ κῆπον εἰσαγαγὼν αὐτὸν, ἐν ᾧ μήκωνες ἦσαν, τὰς κωδύας αὐτῶν τὰς ὑπερ-

ὡς ἐλυμήνατο τὴν βουλὴν ὁ ταρκύνιος.

αὐτονόμους ἴσους παρὰ τοῖς ῥωμαίοις οἱ λατῖνοι.

ὡς εἷλε τοὺς γαβίνους.

ὅπως συνεβούλευσεν ὁ πατὴρ μηδὲν εἰπὼν, ἀλλὰ πράξας.

atque aliquid dixisset, Tarquinius senem medium arripit: elatumque è curia, in inferiorem partem per gradus deiecit. Ille ad Tarquinij audaciam, eoque magis quòd ab omnibus destitutus esset, consternatus, nihil amplius neque dixit, neque fecit. Tarquinius uerò statim regnum à patribus accepit, & per quosdam Tullium domum se recipientem sustulit. At eius filia maritum in curia deosculata, regem salutauit: atque in regiam abiens, per patris corpus carpentum egisse fertur. Sic Tullius Rempub. administrauit, sic uitam finijt, cum annos XLIIII regnasset.

Tarquinius Seruio occiso regnum occupat.

Regnum Tarquinij.

Tarquinius regno suscepto, Romuli more armatis corpus circumsepsit: quib. & noctu & interdiu, domi & foris usus est. Nam quòd ipse erga socerū, uxor erga patrē ita se gessissent, timuit ne à seipso aduersus se exemplū caperet. Iam quia metu regnū tutandum erat, potētissimos senatores & ciues comprehēsos occidebat: alios palàm, quib. aliquid crimini dare poterat, alios clam: nonnullos in exilium mittebat. Neque uerò Tullij studiosos dūtaxat, sed etiā tyrānidis suę adiutores perdidit. Ita optimis quibusque senatorij & equestris ordinis sublatis, cum se omni populo inuisum esse crederet, statuit nullos in patres legere: sed senatū penitus tollere aggressus, neque ullū senatorem substituit: neque cum ijs qui restabāt, quicquā quod alicuius momēti esset, cōmunicauit. Quāuis enim eos cōuocaret, non tamē id eò faciebat, ut alicuius rei gerēdæ adiutores essent: sed ut uisa eorū paucitate, ab omnib. cōtemnerentur: pleraque uerò per se aut filios administrabat. Fuit aditu affatuque difficilis, superbia & crudelitate ex æquo erga omnes usus: ac more tyrannico tam ipse, quàm liberi eius cum omnib. egerunt. Quamobrē satellitib. etiā diffisus, cōciliataque sibi Latinorū custodia, & in Romanorum ordines inserta, id spectauit, ut Latinos Romanis æquatos, suo sibi beneficio obstrictos haberet, & Romanos adiūctis exteris minus formidaret. Gabinos, armis infeliciter adortus, dolo superauit. Nam Sextū filiū trāsfugere Gabios iussit. cuius facti ut iustā habere causam uideretur, patrē apertè ut tyrannū & fœdifragū est insectatus, atque à patre uicissim flagris cęsus. Deinde cū ex cōposito ad Gabinos cū pecunijs et socijs transfugisset, illi ut ei cōmento crederēt, & Tarquinij crudelitate, & multis Sexti ueris in patrē maledictis adducebant: à quo cū eum hostili odio dissidere crederēt, hominem benignissimè susceperūt, & aliquot cū eo in Romanum agrū impressiones magna clade illata fecerūt. His igitur de causis, & quod pecuniā aliquibus priuatim dabat, & in publicū liberaliter cōferebat, dux ab eis creatus est, urbanarū etiā rerum administratione commissa. Post hæc, per quendā patri statū rerū suarū nūciat: quid se facere uelit, sciscitat. Ille uerò nihil respōdet nuncio, ne cognitus uel uolēs uel inuitus arcanum prodat: sed in hortū ædium transit, sequēte illo, &

Tyrannus principiò Senatum labefactat.

Latinorum societas.

Gabij Sexti Tarquinij dolo capti.

ſumma papauerum capita baculo decutit, itaq; nunciũ dimittit: qui re nõ intellecta, quid actũ eſſet, Sexto renunciat. Is uerò animaduerſo patris cõſilio, Gabinorum primores partim clam ueneno ſuſtulit, partim per ſicarios interfecit: alios in iudicio calumnijs oppreſſos, quaſi urbem patri ſuo prodere uellent, amouit. Simile quiddã Herodotus de Periandro Cypſeli filio, Corinthi tyrãno, ſcribit: qui cum à Thraſybulo Mileſi tyranno conſiliũ firmãdi imperij petijſſet, Thraſybulũ nũcio uoce nihil reſpõdiſſe: ſed eo in ſegetem deducto, culmis eminẽtioribus reſectis & abiectis, hominẽ dimiſiſſe. Qui reuerſus, deq; illius cõſilio rogatus, dixerit, ſe ad hominẽ emotæ mentis eſſe miſſum, neq; enim ad interrogata quicq; reſpõdiſſe: ac quid ille feciſſet, narrarit. At Periandrũ, intellecta Thraſybuli ratione, omnes Corinthiorũ principes ſuſtuliſſe. Ad eundẽ modũ Sextus etiã cum Gabinis egit: & meliorib. occiſis, eorũ pecunias uulgo diſtribuit. Deinde illis deletis, reliquis deceptis, & omnia credentibus, cũ Romanis captiuis & trãsfugis, quos ea de cauſa multos coegerat, urbẽ occupauit, patriq; tradidit. Sed is ea filio cõceſſa, cum alijs populis bellũ geſsit. Cæterùm oracula Sibyllina uel inuitus populo Ro. cõparauit. Mulier enim quædã fatidica, quã Sibyllã nominabãt, Romã III aut IX libros allatos, Tarquinio certo precio uenales ꝓpoſuit. Illo uerò eam negligẽte, uel unũ uel tres libros exuſsit. Vt iterũ à rege deſpecta eſt, ex reliquis tondẽ aboleuit. Cũ aũt eos etiã qui reſtabãt crematura eſſet, augures eũ reliquos emere coegerũt: idq; tãti, quãti uniuerſos parare potuiſſet. eos libros duobus ſenatorib. aſſeruandos tradidit: qui q; ſcripta illa nõ ſatis aſſequerẽtur, duos uiros è Gręcia mercede accerſiuerunt, qui eos legerẽt, atq; interpretarẽtur. Fininimi autem cognoſcẽdi auidi, quid ijs libris cõtineretur, altero cuſtodũ M. Aquilio largitionib. corrupto, quędã tranſcripſerunt. Quo facinore cognito, Marcus culeo inſutus atq; ſubmerſus eſt. Id ſupplicij genus pòſt in parricidis obſeruatũ: ut neque terra, neq; aqua, neq; ſol eorũ morte inquinaretur. Templũ in mõte Tarpeio ex patris uoto ædificauit. Cum uerò terra ad fundamẽta iaciẽda effoderetur, uiri recèns mortui capite inuẽto, quod ſanguis nondũ deſtituerat, Romani Tyrrhenũ uatẽ percõtan ſunt, quid portenderet? At ille id ſignũ in Tyrrheniã trãslaturus, certũ in terra ſpaciũ deſignauit: in eoq; Romæ ſitu & Tarpeio mõte incluſo, legatos rogauit, an ea Roma eſſet? an is mõs eſſet? an caput ibi inuentũ eſſet? ut illis nihil ſuſpicantibus, & ita eſſe affirmãtibus, illius portẽti uis in eũ locũ, in quo deſcriptio facta eſſet, transferret. Sed legati ab illius filio fraudẽ prius edocti, cũ rogarentur, Nõ hic, inquiũt, Roma colit̃, ſed in palatio: & mons Romę eſt, & caput in mõte illo inuentũ eſt. Vatis calliditate hac ratione eluſa, omnẽ ueritatem

Thraſybuli Mileſij culmis decuſsi.

Sibyllina oracula.

Tẽpli Tarpeij ædificatio.

τὰς ὑπερεχούσας ῥάβδῳ κατέκλασε, καὶ ὡς ἦν κατεστόρεσε, καὶ οὕτω τὸν ἀγγελιαφόρον ἀπέπεμψεν. καὶ ὁ μὲν τὸ πραχθὲν τῷ Σέξτῳ ἀπήγγελλεν, ἀσυνέτως ἔχων τῆς πράξεως· ὁ δὲ τὸν νοῦν συνῆκε τῆς ὑποθέσεως, καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν Γαβίνων τοὺς μὲν λάθρα φαρμάκοις διέφθειρε, τοὺς δὲ διά τινων λάθρα ληστῶν, ἄλλους δὲ καὶ ἐν δικαστηρίοις ἀπέκτεινε, συκοφαντίας κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα προδοσίας πλαττόμενος. ὅμοιον δέ τι τούτῳ καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ· Περίανδρον γὰρ τὸν Κυψέλου τύραννον Κορίνθου γενόμενον, φησὶ πρὸς Θρασύβουλον τὸν Μιλήτου τύραννον διαπέμψασθαι πυνθανόμενον, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀσφαλῶς ἕξει. τὸν δὲ Θρασύβουλον τῷ ἀπαγγέλλοντι ταῦτα μηδὲν ἐκκρίνασθαι, ἀπαγαγόντα δὲ ἐς λήϊον, τοὺς ἀστάχυας τοὺς ὑπερέχοντας ἐκτέμνειν τε καὶ ῥιπτεῖν, καὶ οὕτως ἀποπέμψαι τὸν ἐσταλμένον. τὸν δὲ ἐπανελθόντα, καὶ τὰ τοῦ Θρασυβούλου συμβουλὴν ἐρωτώμενον, εἰπεῖν, ὡς πρὸς παραπλῆγα πεμφθείη, καὶ διηγήσασθαι ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησε, μή τι πρὸς ὃ ἠρωτήθη φθεγξάμενος. τὸν δέ γε Περίανδρον συνιέναι τὸν τοῦ Θρασυβούλου λογισμόν, καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Κορινθίων ἅπαντας ἀνελέσθαι. καὶ ὁ Σέξτος δὲ οὕτω τοὺς Γαβίνους μετῆλθε, καὶ τοὺς μὲν βελτίστους ἀπώλλυε, τῷ πλήθει δὲ τὰ σφῶν διένεμε χρήματα. καὶ μετὰ τοῦτο τῶν μὲν διαφθαρέντων ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν ἀπατωμένων καὶ πάντα πιστευόντων αὐτῷ, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτομόλων, οὓς πολλοὺς διὰ τοῦτο συνηθροίκει, κατέσχε τὴν πόλιν, καὶ τῷ πατρὶ παρέδωκεν. καὶ ὃς ἐκείνης τῷ υἱῷ παρεχώρησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἄλλα ἐπολέμησεν ἔθνη. τοὺς δὲ τῆς Σιβύλλης χρησμοὺς Ῥωμαίοις καὶ ἄκων προσεποιήσατο. γυνὴ γάρ τις θεόμαντις, ἣν Σίβυλλαν ὠνόμαζον, ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλήλυθε, βιβλία τρία ἢ ἐννέα φέρουσα, καὶ ταῦτα πρίασθαι τῷ Ταρκυνίῳ ἐδίδου, καὶ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ὡρίσατο. ἐκείνου δὲ μὴ προσεσχηκότος αὐτῇ, τὸ ἓν ἢ τὰ τρία τῶν βιβλίων κατέκαυσεν. ὡς δὲ αὖθις κατωλιγώρησεν αὐτῆς ὁ Ταρκύνιος, καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως διέφθειρε. μελλούσης δὲ καὶ τὰ ἔτι λοιπὰ καταφλέξειν, ἠνάγκασαν αὐτὸν οἱ οἰωνισταί, τὰ γοῦν σωζόμενα πρίασθαι. καὶ ὠνήσατο ταῦτα, ὅσου τὰ πάντα κτήσασθαι ἔμελλε, καὶ δυσὶ βουλευταῖς ἀνδράσι φυλάσσειν παρέδωκεν. ὡς δ' οὐ πάνυ τὰ γεγραμμένα συνίεσαν, ἐς τὴν Ἑλλάδα στείλαντες, δύο ἄνδρας ἐκεῖθεν μισθοῦ ἤγαγον, τοὺς ἀναγνωσομένους ταῦτα, καὶ ἑρμηνεύσοντας. οἱ δὲ περιέργως μαθεῖν ἐθελήσαντες, ὅ,τί ποτε τὸ διὰ τῶν βιβλίων ἦν δηλούμενον, τὸν ἕτερον τῶν φυλασσόντων αὐτὰ Μάρκον Ἀκίλλιον χρήμασιν ἀναπείσαντες, μετεγράψαντό τινα. γνωσθέντος δὲ τοῦ ἔργου, ὁ Μάρκος δυσὶ βύρσαις συῤῥαφείσαις ἐμβληθείς, κατεποντώθη. ὃ δὴ ἐκεῖνα μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν πατροκτόνων ἐπικρατῆσαι γίνεσθαι, ἵνα μήτε ἡ γῆ, μήτε τὸ ὕδωρ, μήτε ὁ ἥλιος μιαίνοιτο αὐτῶν θνησκόντων. τὸν δὲ ναὸν τὸν ἐν τῷ Ταρπηΐῳ ὄρει ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς εὐχῇ ᾠκοδόμει. τῆς δὲ γῆς εἰς τὴν τῶν θεμελίων καταβολὴν ἀνορυττομένης, ἀνδρὸς νεοθνῆτος κεφαλὴ ἀνεφάνη ἔναιμος ἔτι. ἔπεμψαν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἄνδρα Τυῤῥηνὸν τερατοσκόπον, ἐρωτῶντες τί διὰ τοῦ φανέντος δηλούμενον. ὁ δὲ τὸ σημεῖον εἰς τὴν Τυῤῥηνίδα μεταβῆναι μηχανησάμενος, διάγραμμα ἐπὶ τῆς γῆς ἐποιήσατο, καὶ εἰς αὐτὸ τήν τε τῆς Ῥώμης θέσιν ἐντάξας, καὶ τὸ Ταρπήϊον ὄρος, ἔμελλε τοὺς πρέσβεις ἀνερέσθαι, ἆρ' ἡ Ῥώμη αὕτη ἐστί; τὸ ὄρος τοῦτο ἐστί; ἡ κεφαλὴ ἐν τούτῳ εὑρέθη; ἵν' ἐκείνων μηδὲν ὑποτοπησάντων καὶ συμφησάντων, ἡ δύναμις τοῦ σημείου εἰς τὸ χωρίον, ἐν ᾧ διεγέγραπτο, μεταστῇ. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐτεχνήσατο. οἱ δὲ πρέσβεις παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐκείνου μαθόντες τὸ τέχνασμα, ἐρωτώμενοι, οὐκ ἐνταῦθα, εἶπον, οἰκεῖται ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ τὸ ὄρος ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐστί, καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ εὑρέθη. οὕτω δὲ τῷ τερατοσκόπῳ διαμαρτόντος τοῦ μηχανήματος, πᾶσαν ἐκεῖνοι τὴν ἀλή-

ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ Θρασύβουλος ποτὲ δοκεῖ πρᾶξαι.

περὶ τῶν μαντικῶν σιβύλλας.

περὶ τῶν βιβλίων σιβύλλας.

περὶ τῆς διὰ βυρσῶν τιμωρίας.

περὶ τῆς ἀνευρεθείσης ἀνθρώπου κεφαλῆς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ, καὶ τί δηλοῖ τὸ τέρας.

ὅπως ἐσοφίσαντο τὸν τερατοσκόπον.

τὴν ἀλήθειαν ἔμαθον, καὶ τοῖς πολίταις ἀνήγγειλαν, ὅτι κράτιστοι ἔσονται, καὶ πλείστων ἄρξουσιν. ἐλπὶς οὖν κἀκ τούτου αὐτοῖς προσεγένετο, κἀντεῦθεν τὸ ὄρος μετωνομάσθη πρὸς αὐτῆς Καπιτώλιον. κάπιτα γὰρ τῇ τῶν Ῥωμαίων διαλέκτῳ ἡ κεφαλὴ ὀνομάζεται. δεηθεὶς δὲ χρημάτων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ Ταρκύνιος, Ἀρδεάταις ἐπήνεγκε πόλεμον, ὅθεν οὔτε χρήματα προσεκτήσατο, καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε. γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ σημεῖά τινα δηλωτικὰ τῆς ἐκπτώσεως. ἔκ τε γὰρ τοῦ κήπου αὐτοῦ γῦπες νεοσσοὺς ἐξήλασαν ἀετῶν· καὶ ἐξ ἀνδρῶνος, ἐν ᾧ συνεσιτεῖτο φίλοις, ὄφις μέγας ἐκφανεὶς, αὐτόν τε καὶ τοὺς συσσίτους ἐξέβαλε. διὰ ταῦτα ἐς Δελφοὺς Τίτον τε καὶ Ἄρροντα τοὺς υἱοὺς ἔπεμψε. τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος χρήσαντος, τότε τὴν ἀρχὴν ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν, ὅτε κύων ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρήσαιτο, ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ἠώρητο, μὴ οἰηθεὶς ποτὲ γενέσθαι τὸ μάντευμα. ἦν δὲ Λούκιος Ἰούνιος ἀδελφῆς τοῦ Ταρκυνίου υἱός, οὗ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ταρκύνιος ἀπέκτεινεν. οὗτος οὖν καὶ περὶ ἑαυτῷ δεδιὼς, μωρίαν προσεποιήσατο, ταύτην ἑαυτοῦ προβαλλόμενος σωτηρίαν. διὸ καὶ Βροῦτος ἐπεκλήθη, οὕτω δὲ δύναται τοῖς Λατίνοις ἔθος καλεῖν. παιζόμενος οὖν ὡς μωραίνων, τοῖς τοῦ Ταρκυνίου παισὶν ἐς Δελφοὺς ἀπιοῦσι συμπαρελήφθη ὡς ἄθυρμα. ὁ δὲ καὶ ἀνάθημα φέρειν ἔλεγε τῷ θεῷ, τὸ δ' ἦν βάκτρον τι, μηδὲν ἐκ τοῦ φαινομένου ἔχον χρηστόν, ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ ὤφλισκαν γέλωτα. τὸ δ' ἦν οἷον εἰκών τις τῆς κατ' αὐτὸν προσποιήσεως. κοιλάνας γὰρ αὐτὸ, λάθρα χρυσίον ἐνέχεεν, ἐνδεικνύμενος δι' αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ ὑπὸ τῆς μωρίας ἀτίμου σῶον, καὶ ἔντιμον κατακρύπτεται. ἐρομένων δὲ τῶν Ταρκυνίου υἱῶν, τίς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς διαδέξεται; ἐχρησμῴδησεν ὁ θεὸς, τὸν πρῶτον τὴν μητέρα φιλήσαντα τὸ κράτος ἕξειν. ὁ συνεὶς ὁ Βροῦτος, ὡς τυχαίως καταπεσὼν, τὴν γῆν κατεφίλησεν, αὐτὴν μητέρα πάντων ὑπάρχειν κρίνας ὀρθῶς. οὗτος δ' ὁ Βροῦτος τοὺς Ταρκυνίους κατέλυσεν, αἰτίαν τὸ περὶ τὴν Λουκρητίαν συμβεβηκὸς προβαλλόμενος, καὶ ἄλλως μισουμένους παρὰ πάντων διὰ τὸ τυραννικόν τε καὶ βίαιον. ἡ δὲ Λουκρητία θυγάτηρ μὲν ἦν Λουκρητίου Σπουρίου, ἀνδρὸς τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου, γεγαμημένη δὲ Κολλατίνῳ Ταρκυνίῳ τῶν ἐπιφανῶν, ἐπί τε κάλλει καὶ σωφροσύνῃ τυγχάνουσα περιβόητος. ταύτην Σέξτος ὁ τοῦ Ταρκυνίου υἱὸς αἰσχῦναι σπούδασμα ἔθετο, οὐχ οὕτω τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐρασθεὶς, ὡς ἐπὶ τῷ σώφρονι διαβαλεῖν αὐτήν. τηρήσας οὖν τὸν Κολλατῖνον τῆς οἰκίας ἀποδημοῦντα, νύκτωρ ἐλθὼν πρὸς αὐτὴν, ὡς πρὸς γυναῖκα συγγενοῦς, κατέλυσε παρ' αὐτῇ· καὶ πρῶτον μὲν λόγοις ἐπείρα συγγενέσθαι αὐτῇ, εἶτα καὶ βίαν προσῆγεν. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινεν, ἀποσφάξειν ἠπείλησεν. ὡς δὲ καὶ τοῦ θανάτου κατωλιγώρει, δοῦλον παρακατακλινεῖν αὐτῇ ἐπηπείλησε, καὶ ἄμφω κτανεῖν, καὶ λόγον διασπείρειν, ὡς εὑρὼν αὐτοὺς συγκαθεύδοντας ἔκτανε. τοῦτο τὴν Λουκρητίαν ἐτάραξε, καὶ φοβηθεῖσα μὴ πιστευθείη τοιοῦθ' οὕτω γενέσθαι, ἐνέδωκε, καὶ μοιχευθεῖσα ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἔθετο, καὶ μεταπεμψαμένη τόν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, συνεπομένων αὐτοῖς τοῦ τε Βρούτου καὶ Ποπλίου Οὐαλερίου, κατεδάκρυσε, καὶ στενάξασα τὸ δρᾶμα πᾶν διηγήσατο. εἶτα ἐπήγαγε· καὶ ἐγὼ μὲν τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω· ὑμεῖς δὲ εἴπερ ἄνδρες ἐστὲ, τιμωρήσετε μὲν ἐμοί, ἐλευθερώσετε δὲ αὐτοί, καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις οἵων ὑμῶν ὄντων, οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν. τοιαῦτα εἰποῦσα, εὐθὺς τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα κατέκτεινεν ἑαυτήν. ἀκούσαντες δ' ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ θεασάμενοι, ὑπερήλγησαν, καὶ τῷ Ποπλίῳ συμβούλῳ καὶ προθύμῳ πρὸς τὸ ἔργον ὁ Βροῦτος χρησάμενος, τήν τε γυναῖκα πολλοῖς τοῦ δήμου κειμένην ἐπέδειξε· καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς δημηγορήσας, τὸ πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος ἐκφῆναι πεποίηκε, καὶ

περὶ τῶν σημείων δι' ἐκπτώσεως τοῦ ταρκυνίου.

ὅτι βροῦτος ὁ μωρὸς παρὰ λατίνοις.

ὅπως ὁ βροῦτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφίλησεν.

περὶ λουκρητίας, δι' ἣν ἐξεώσθη ὁ τοῦ ταρκυνίου υἱός, ἣ διὰ τοῦτο ἀπέσφαξεν ἑαυτήν.

ueritatem didicerunt, & ciuibus suis renunciarunt, eos fore potētissimos, & plurimis imperaturos. Igitur hæc quoq; res fiduciā illorū auxit, & mons ex eo Capitoliū est appellatus. Quia uerò Tarquinius ad tēpli exædificationē pecunia egebat, Ardeatib. illato bello, neq; pecuniā acquisiuit, & regno excidit. Quæ calamitas ei prodigijs est præsignificata. Nā & uultures ex hortis eius pullos aquilarum expulerūt: & anguis ingēs è cōclaui, in quo cū amicis cōuiuabatur, & ipsum & cōuiuas fugauit. Iis de causis Titū & Aruntē filios, Delphos misit. Quib. cū Apollo respōdisset, tum eū imperiū amissurū, cū canis humana uoce loqueretᷣ, spe bona sibi blanditus est, nunq; id oraculū euenturū ratus. Erat autē L. Iunius, sororis Tarquinij filius, cuius patrē & fratrē tyrānus sustulerat. Is uitę suæ timens, stultitiā simulauit, cuius numine tutior esset. unde Bruti nomē est adeptus, quod fatuū significat. Ob eā stultitię simulationē à Tarquinijs Delphos ductus, ludibriū uerius q̄ comes: etsi profitebatur se deo baculū dono laturū, in quo cum nihil appareret boni, ea quoq; de causa ridebatur. Verùm ea re per ambages effigiē quandā ingenij sui repręsentabat. Nam eo excauato, clam aurū infuderat: ut ostēderet, ingeniū quoq; suū integrū & honorabile sub ignominioso stultitię uelamēto delitescere. Adolescētib. porrò interrogātibus, quis patri successurus esset? respōdit Deus, eū qui matrē prius oscularetur, rerū potiturū. Quo Brutus intellecto, terrā, quasi fortuitò prolapsus, deosculatus est, quā cōmunem omniū matrē esse rectè iudicauit. Idē Brutus Tarquinios, ob stuprū Lucretię oblatū, urbe eiecit, antè ob tyrannidē & uiolentiam omnib. inuisos. Lucretia uerò filia fuit Spurij Lucretij senatoris, uxor Tarquinij Collatini uiri illustris, elegātia formę & castitate celebris. Huius stuprandæ libido Sexto Tarquinio incessit, nō tam ob pulchritudinē, quàm ut eius famę ac pudicitię labē aspergeret. Itaq; captata Collatini absentia, noctu apud eā, ut cognati uxorē, diuertit. Ac primū uerbis eā tētat, deinde ui. cū nihil pficeret, mortē minatᷣ: quam illa contēnente, dixit se seruū cū ea positurū, & ambos occisurū: eāq; causam cædis editurū, q eos in cōcubitu deprehēsos peremisset. Hoc Lucretiā cōmouit: ac uerita, ne res ita esse acta crederetᷣ, adultero obsecuta, pugionē sub ceruicali posuit: accersitoq; marito & patre, Bruto & P. Valerio comitantibus, quid accidisset, cū fletu & suspirijs exposuit. Deinde subiecit: Ego quę me decēt, faciam: uos si uiri estis, & necem meā ulciscemini, & uosmetipsos in libertatem uēdicabitis: ac tyrannis ostēdetis, quales uiros qualēq; matronā uiolarint. Hęc elocuta, statim pugione clā arrepto seipsam interemit. Quib. illi auditis & uisis, ingentē dolorem cæperunt. Brutus uerò Publij cōsilio & alacri opera usus, matronā multis è populo iacentē ostēdit: & apud cęteros habita cōcione fecit, ut occultū tyrannorum odiū erumperet, seq; Tarquinium

Ardeatē bellū Tarquinijs exilij occasio.

Prodigia, & oraculū Delphicū.

L. Iunius Brutus stulti sapiens imitator.

Lucretiæ stuprum.

non amplius recepturos affirmarent. His actis Brutus, urbe alijs cōmissa, in castra equitauit, eademq; militibus quæ populo persuasit. Tarquinius re cognita, ad urbem properans, excluditur, & cum liberis cæterisq; amicis Tarquinios confugit. Nam sola Tullia sibi ipsi manus attulisse fertur. Sic Tarquinio regno pulso, quod per annos XXV uiolenter administrarat, Romani Brutum, inclinatis in eum studijs, magistratum elegerunt. Verùm ne monarchia regia reducta uideretur, Lucretiæ maritū Tarquinium Collatinū, ei collegam dederunt: qui ob uim uxori suæ factam, tyrannis infestus esse crederetur. A' Tarquinio legati reditum flagitantes missi, tum re infecta discesserūt. Pòst reuersi retulerūt, si bona sua ipsi, amicis & necessarijs redderentur, unde exiliū tolerarent, cum regno cessurū, & bellum depositurū esse. Qua petitione cum multi flecterētur, atq; ipse adeò Collatinus, Bruti collega: Brutus è curia in forum excurrit, Collatinum proditorē appellat, qui belli & tyrannidis instrumenta largiretur.

L. Iunius Brutus, & Tarquinius Collatinus, primi Coss.

Legati per speciem repetēdæ pecuniæ Romæ commorati, nobiles aliquot adolescentes corrumpere, atq; inter alios, etiā Bruti filios duos ad proditionem impellere studuerunt. A' quibus benignè accepta oratione, uisum est pacta iureiurādo sancire: eaq; de causa in ædes penè desertas & obscuras ingressi, non animaduerterunt ibi esse Vindicium seruū, qui non de industria, sed fortè fortuna ibi delitescens, spectator actorū, & auditor sermonū fuit: quę omnia ad cędem Coss. & proditionē urbis spectabāt, additis etiam ad Tarquiniū literis. Coniurans digressis, seruus omnia defert. Illi capiuntur, literæ afferuntur. Deducuntur in forum: astante Vindicio, literæ recitantur. Alijs mœstum silennū tenentibus, Brutus nominatim utrunq; filium allocutus: Non depellitis, inquit, crimē? Illis tacentibus, ad lictores conuersus: Quod restat, ait, uestri muneris est. Ii adolescentes arreptos flagris cæciderunt: quorū misericordia cum alij mouerentur, pater neq; oculos aliò auertit, neq; ullū misericordiæ signū dedit, quoad securi percussi sunt. Hoc factū neq; laudare

Nobilium adolescentum coniuratio cōtra patriā uindicata.

» neq; uituperare promptū est. Aut enim uirtu-
» tis altitudo perturbationes omnes in eius ani-
» mo oppressit, aut calamitatis magnitudo ei stu-
» porem attulit. Neutrū uerò exiguū est, aut hu-
» manum: sed aut diuinitatis, aut belluinæ imma-
» nitatis.

His interfectis, à Bruto postulatū est, ut de cęteris quoq; pronunciaret. Ad quę ille: Liberis, inquit, meis idoneus fui iudex: de cęteris uerò, ciuib. iam liberis suffragia ferēda permitto. Sentētijs latis, omnes securi sunt percussi, atq; inter alios cognati aliquot Collatini: ob quos cū irasceretur, populi à Bruto concitati manib. penè discerptus esset. Magistratus tamen ei est abrogatus, P. Valerio successore dato: cui à cultu & obseruātia populi, Publicolę cognomentum fuit. Tarquinius desperata per proditionē regni recuperatione, ad Tyrrhenos se cōtulit. A quibus

μηκέτι δέξασθαι συνέθεντο τὸν Ταρκύνιον. ταῦτα δὲ πράξας, καὶ τὴν πόλιν ἐπιτρέψας τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον διηπέλασε, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ δήμῳ συνέπεισε, καὶ αὖ στρατιώτας ἐψηφίσατο. ὁ δέ γε Ταρκύνιος τὰ συμβεβηκότα μαθὼν, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐπειχθεὶς, ἀπεώσθη, καὶ πρὸς τοὺς Ταρκυνησίους μετὰ τῶν παίδων καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων κατέφυγε, μόνης τῆς Τουλλίας, ὡς λόγος, ἑαυτὴν ἀνελούσης. ὁ μὲν οὖν Ταρκύνιος πέντε καὶ εἴκοσι τυραννήσας ἐνιαυτοὺς, οὕτως ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπέκλιναν, καὶ αὐτὸν εἵλοντο ἄρχοντα. ἵνα δὲ μὴ ἡ μοναρχία βασιλεία δοκῇ, καὶ συνάρχοντα αὐτῷ ἐψηφίσαντο τὸν τῆς Λουκρητίας ἐκείνης ἄνδρα, τὸν Κολλατῖνον Ταρκύνιον, ὡς ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς τυράννους πεισόμενον ἔχειν διὰ τὴν βίαν τῆς γυναικός. ἐκ δέ γε Ταρκυνίων πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἧκον, τὴν κάθοδον διαλεγόμενοι· ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ὕστερον αὖθις ἐπανῆκον, ἀφίστασθαι τῆς βασιλείας, καὶ παύειν τὸν πόλεμον λέγοντες τὸν Ταρκύνιον, εἰ τὰ χρήματα δοθεῖεν αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς οἰκείοις, ἀφ' ὧν διαβιώσονται φεύγοντες. ἐπικλωμένων δὲ πολλῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κολλατίνου τοῦ τῷ Βρούτῳ συνάρχοντος, εἰς ἀγορὰν ὁ Βροῦτος ἐκ τοῦ βουλευτηρίου ἐξέδραμε, προδότην τὸν Κολλατῖνον ἀποκαλῶν, πολέμου καὶ τυραννίδος ἀφορμὰς χαριζόμενον. οἱ πρέσβεις δὲ ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων προφάσει τῇ Ῥώμῃ ἐνδιατρίβοντες, ἴσχυσαν διαφθεῖραι τῶν ἐπισήμων τινὰς, μεθ' ὧν καὶ υἱοὺς τοῦ Βρούτου προδοσίας ἔπεισαν ἐν τῇ προδοσίᾳ γενέσθαι. ὡς οὖν συνέπεισαν τὰ μειράκια, ἔδοξε καὶ ὅρκον προθεῖναι, καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς οἰκίαν συνῆλθον. ἦν δὲ ὁ οἶκος ὑπόφαυλος καὶ σκοτώδης. ἔλαθεν οὖν φυλάττων ἔνδον οὐκ ἐκ προνοίας, ἀλλὰ τυχαίως, οἰκέτης ὄνομα Οὐινδίκιος, καὶ κατακρυφθεὶς, θεατής τε τῶν δρωμένων ἦν, καὶ τῶν βουλευομένων ἐπήκοος. ἀπῄεσαν, τοὺς ὑπάτους ἀνελεῖν, καὶ τὴν πόλιν προδοῦναι, καὶ ταῦτα τοῖς Ταρκυνίοις διὰ τῶν πρέσβεων ἐπεσταλκότων. ἀπελθόντων δὲ τῶν οἰκημάτων τῶν συνωμοτῶν, ἐξελθὼν ὁ οἰκέτης ἅπαντα κατεμήνυσε, καὶ οἵ τε τὴν προδοσίαν μελετήσαντες συνελήφθησαν, καὶ τὰ γράμματα ἐκομίσθησαν, καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν προαχθέντων αὐτῶν, καὶ τὸν Οὐινδίκιον παραστησάμενοι, τά τε γράμματα ἀνεγνώσθησαν. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι κατηφεῖς ἦσαν, καὶ σιωπῇ· ὁ δὲ Βροῦτος ὀνόματι τῶν υἱῶν ἑκάτερον προσειπὼν, οὐκ ἀπολογεῖσθε, ἔφη, πρὸς τὴν κατηγορίαν; τῶν δὲ σιωπώντων, στραφεὶς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, ὑμέτερον, εἶπεν, ἤδη τὸ λοιπὸν ἔργον. οἱ δὲ συλλαβόντες τοὺς νεανίσκους, ῥάβδοις κατέξαινον· καὶ τῶν ἄλλων ἐπικλωμένων τοῖς πάσχουσιν, ὁ πατὴρ οὔτ' ἀλλαχόσε τὰς ὄψεις ἀπήγαγεν, οὔτε μὴν οἶκτόν τινα ἐνεδείξατο, μέχρις οὗ πελέκει τὰς κεφαλὰς τῶν παίδων ἀπέκοψαν. ἔργον δ' οὔτ' ἐπαινεῖν, οὔτε ψέγειν ῥᾴδιον. ἢ γὰρ ἀρετῆς ὕψος εἰς ἀπάθειαν ἐξέστησεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ἢ πάθους μέγεθος εἰς ἀναλγησίαν. οὐδέτερον δὲ μικρὸν οὐδ' ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἢ θεῖον, ἢ θηριῶδες. οὕτω δὲ τούτων θανόντων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν ψῆφον ἐπενεγκεῖν ὁ Βροῦτος ἠξιοῦτο. ὁ δὲ, τοῖς μὲν υἱέσιν, εἶπεν, αὐτὸς ἀρκῶν ἦν δικαστής. περὶ δὲ τῶν ἄλλων, τοῖς πολίταις ἐλευθέροις οὖσι τὴν ψῆφον παραχωρῶ. ψήφου τοίνυν δοθείσης, πάντες ἐπελεκίσθησαν. ἦσαν δὲ τούτων τινὲς τῷ Κολλατίνῳ προσήκοντες, δι' οὓς καὶ ὠργίζετο. ὅθεν ὁ Βροῦτος οὕτω κατ' αὐτοῦ τὸν δῆμον παρώξυνεν, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ αὐτοχειρίᾳ αὐτὸν ἀνελεῖν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, τὴν δ' ἀρχὴν ἠνάγκασαν αὐτὸν ἀπειπεῖν. εἵλοντο δ' ἀντ' ἐκείνου συνάρχοντα Πόπλιον Οὐαλλέριον, ὃς Ποπλικόλας προσωνομάσθη, δηλοῖ δ' ἡ κλῆσις ἐξελληνιζομένη δημοκηδῆ, ἢ δημοτικώτερον. Ταρκύνιος δὲ ἀπογνοὺς τὴν ἐκ προδοσίας τῆς βασιλείας ἀνάληψιν, προσῆλθε τοῖς Τυρσηνοῖς. οἱ δὲ

Ἰούνιος ὁ Βροῦτος τὸν Ταρκύνιον ἐκβαλὼν, ἡ δὲ βασιλεία ἐξεώθη, σὺν Κολλατίνῳ, ἵνα μὴ δοκῇ μοναρχεῖν· διὸ καὶ ὕπατοι ἐκλήθησαν.

ὅτι διὰ τὴν μελετηθεῖσαν προδοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Βρούτου κολαζομένων, ὁ πατὴρ οὐκ ἐδάκρυσεν, ὁρῶν αὐτοὺς ἀναιρουμένους.

ὅτι διὰ Κολλατῖνον ἐπιβουλή.

Ποπλικόλας ὁ δημοτικός.

περὶ τῆς ἥττης τῶν Τυρσηνῶν.

οἱ δὲ δυνάμει βαρείᾳ κατῆγον αὐτόν. ἀντεξῆγον δὲ καὶ τοὺς ῥωμαίους οἱ ὕπατοι. ἀρχομένης δὲ τῆς μάχης, ἄῤῥων ὁ ταρκυνίου παῖς, καὶ βροῦτος ὁ ῥωμαίων ὕπατος, ἀλλήλοις προσπεσόντες ἐμάχοντο. καὶ ἀφειδήσαντες ὑπὸ θυμοῦ ἑαυτῶν συναπέθανον. μεγάλης δὲ τῆς μάχης γενομένης, καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων, ἄκριτος ἦν ἡ νίκη. νυκτὸς δὲ ἐπελθούσης λέγεται σεισθῆναι τὸ ἄλσος παρ' ᾧ ἐστρατοπεδεύοντο, καὶ φωνὴν ἐκπεσεῖν ἐκεῖθεν μεγάλην, φράζουσαν, ὅτι πλείους τεθνᾶσι τυῤῥηνῶν ἢ ῥωμαίων. ἅμα δὲ τῇ φωνῇ ῥωμαῖοι μὲν μέγα καὶ θαρσαλέον ἠλάλαξαν. φόβος δὲ ἐνέπεσε τυῤῥηνοῖς, καὶ θορυβηθέντες τὸ στρατόπεδον ἐξέλιπον. ὃ μὲν οἱ ῥωμαῖοι εἷλον, καὶ διήρπασαν. ἀριθμηθέντες δὲ οἱ νεκροὶ τῶν ἐν τῇ μάχῃ θανόντων, εὑρέθησαν οἱ μὲν τῶν τυῤῥηνῶν ὑπὲρ μυρίους χιλίους καὶ τριακοσίους, οἱ δὲ ῥωμαῖοι παρ' ἕνα τοσοῦτοι. ἐθριάμβευσε δὲ οὐαλλέριος ποπλικόλας πρῶτος ὑπατεύων. ὁ δὲ ταρκύνιος μετὰ τὴν μεγάλην μάχην, ἐν ᾗ καὶ τὸν υἱὸν ἀπέβαλε, μαχεσάμενον βρούτῳ, καταφυγὼν εἰς τὸ κλούσιον, ἱκέτευε λάρτην πορσίναν, ἄνδρα μεγίστην ἔχοντα δύναμιν τῶν ἰταλικῶν βασιλέων. καὶ ὃς αὐτῷ βοηθήσειν ὑπέσχετο. καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψεν εἰς ῥώμην, κελεύων δέχεσθαι τὸν ταρκύνιον. ὡς δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ἀφίκετο μετὰ βαρείας δυνάμεως. ποπλικόλας δὲ οὐαλλέριος εἰς ἀρχὴν τὸ δεύτερον αἱρεθείς, καὶ μάχην συνάψας, καὶ τραυματισθείς, φοράδην τῆς μάχης ἐξεκομίσθη. πολιορκουμένης δὲ τῷ πορσίνᾳ τῆς πόλεως, λιμὸς ἐπίεζε τοὺς ῥωμαίους. ἐκ τύχης δὲ συμβεβηκότος, ἢ μᾶλλον ἐκ προνοίας γεγονότος, ὁ πορσίνας τὸν πρὸς ῥωμαίους κατέλυσε πόλεμον. ἀνὴρ γάρ τις μούκιος κόρδος, ἐς πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθός, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἄριστος, σκαιόλας τὴν ἐπίκλησιν, ὃ δηλοῖ τὸν μονόχειρα, ἢ μὴ ἀρτιόχειρα, τὸν πορσίναν ἀνελεῖν βουλευσάμενος, ἦλθεν εἰς τὸ ἐκείνου στρατόπεδον, τυῤῥηνίδα φορῶν ἐσθῆτα καὶ ἐν ἰδίᾳ κεχρημένος φωνῇ. καὶ σαφῶς μὲν τὸν πορσίναν οὐκ εἰδώς, ἐρέσθαι δὲ δεδιώς, τὸν γραμματέα αὐτοῦ συγκαθήμενον αὐτῷ, καὶ ὁμοίως ἔχοντα τῆς στολῆς, σπασάμενος τὸ ξίφος ἀπέκτεινε, καὶ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο. ἐσχαρίδος δέ τινος τῷ πορσίνᾳ μελλούσης θύειν τι ἐκκομισθείσης, ὑποσχὼν τὴν χεῖρα καιομένης τῆς σαρκὸς εἱστήκει, πρὸς τὸν πορσίναν ἀτενὲς βλέπων ἀτρέπτῳ προσώπῳ, ἐξ οὗ αὐτῷ τῆς χειρὸς φθαρείσης ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις, μέχρι θαυμάσας ἐκεῖνος ἀφῆκεν αὐτόν. ὁ δὲ σκαιόλας ἑτέρῳ τρόπῳ ἐσοφίσατο τὸν ἐχθρόν, καὶ εἰπών· τὸν φόβον σου πορσίνα νενικηκώς, ἥττημαι σοῦ τῆς ἀρετῆς, καὶ χάριτι μηνύω, ἃ πρὸς ἀνάγκην οὐκ ἂν ἐξηγόρευσα. τριακόσιοι ῥωμαίων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔχοντες, ἐν τῷ στρατοπέδῳ σου διατρίβουσιν, ὧν ἐγὼ πρῶτος τὸν κλῆρον λαχών, οὐκ ἄχθομαι τῇ τύχῃ, διαμαρτὼν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ φίλου μᾶλλον ἢ πολεμίου ῥωμαίοις εἶναι προσήκοντος. ἐντεῦθεν ὁ πορσίνας πρὸς τὰς συμβάσεις ἐγένετο προθυμότερος. ὁ δὲ ποπλικόλας τὸ τρίτον ὑπατεύων τότε, προὐκαλεῖτο συνεχῶς τὸν ταρκύνιον εἰς δίκας, ὡς ἐξελέγξων κάκιστον, καὶ ἐκπεπτωκότα τῆς ἀρχῆς ἐνδικώτατα, τοῦ πορσίνα δικάζοντος. ἀρνουμένου δὲ ταρκυνίου, μὴ αἱρεῖσθαι πορσίναν διαιτητήν, εἰ σύμμαχος ὢν μεταβάλλοιτο, καταγνοὺς ὁ πορσίνας, τὸν πόλεμον κατελύσατο. καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πολλάκις μὲν ἐπεχείρησαν οἱ ταρκύνιοι τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, τοῖς ὁμόροις ῥωμαίοις ἔθνεσι συμμαχούμενοι, πάντες δὲ ἐν ταῖς μάχαις διεφθάρησαν, πλὴν τοῦ γέροντος, ὃς καὶ σούπερβος ἐκαλεῖτο, ὅπερ ἂν εἴη ἕλλησιν ὑπερήφανος. κἀκεῖνος δὲ μετέπειτα εἰς κύμην τὴν ἐν ὀπικίᾳ γενόμενος, ἐτελεύτησεν. οὕτω μὲν οὖν τοῖς ταρκυνίοις τὰ πράγματα ἀπέβησαν. ἐκείνων δ' ἐξωσθέντων τῆς βασιλείας, ὕπατοι, ὡς εἴρηται, πρὸς τῶν ῥωμαίων ᾑρέθησαν,

ὧν ὁ

ἐν μάχῃ πολλῶν πεσόντων ἑκατέρωθεν, εἶπε τὸ δαιμόνιον, ἐκ τοῦ ἑνὸς μόνου ἕνα πλέον νενίκηκα, καὶ ἐσίγα οὕτως.

ὅτε ῥωμαίοις ἀντεπολέμουν τινὲς ὄντες.

ἦσαν ὁ σκαιόλας ὁμογνώμονας ἀριθμὸν τριακοσίους μεταξὺ ἰταλῶν καὶ ῥωμαίων.

A' quibus cũ magnis copijs reduceretur, cõsules in aciẽ Romanos eduxerũt. Ac pugnę principio Aruns Tarquinij filius, & Brutus Cos. Romanus, adeò infestis animis inter se cõcurrerũt, ut neuter, dum hostẽ uulneraret, sui protegendi corporis memor, uterque ictu cõtrario transfigeretur. Acri orto prelio, & multis utrinque cæsis, incerta uictoria fuit. Sub noctẽ concusso luco, iuxta quem castra erãt posita, ingens uox edita est, quæ diceret, uno plus Hetruscorũ cecidisse in acie, uincere bello Romanũ. Vnaque cum ea uoce Romani magno & cõfidenti clamore sublato, terrorem incusserũt Tyrrhenis, ut per tumultũ castra desererent, quæ à Romanis capta & direpta sunt. Numeratis interfectorum cadaueribus, Tyrrhenorũ XI millia CCC sunt reperta, Romanorũ uno minus totidẽ. Valerius Publicola primus in cõsulatu triumphauit. Tarquinius post magnã illã pugnã, in qua filiũ quoque amiserat, á Bruto interfectũ, Clusiũ supplex cõfugit ad Lartem Porsenã, Italicorũ regũ potentissimũ: qui auxilijs promissis, cum primùm per legatos à Romanis, ut Tarquiniũ reciperent, non impetrasset, cum magno uenit exercitu. Valerius Publicola denuò cõsul creatus, uulneribus acceptis, lectica ex pugna elatus est. Porsena urbẽ premente, Romanos annonæ penuria afflixit: sed casu quodam, ac potius diuino cõsilio factũ est, ut Porsena bellum omitteret. Nam quidam Mutius Cordus, cùm omni uirtute præstãs, tum militari fortitudine præstãtissimus, cognomẽto Scæuola, Tyrrheno habitu, sermonẽ etiã Tyrrhenorũ imitans, hostiũ castra ingressus, cum Porsenã non satis nosset, nec rogare auderet, scribã cum rege sedentẽ pari ornatu, stricto ense interfecit. Comprehẽsus, cum interrogaretur, dextra accẽso ad sacrificiũ foculo iniecta, interim dum caro uritur, intrepido uultu Porsenã intuẽs astitit (unde à clade manus, id ei cognomentũ est inditũ) donec eũ rex, propè attonitus miraculo, dimisit. Tum uerò hostem alio modo fefellit, his uerbis: Victo tui metu, uirtuti tuæ succubui: ac beneficio à me feres, quod minis nequisses. CCC Romani, ijsdẽ prediti animis, in castris tuis uersantur: mea prima sors fuit. Neque fortunæ succenseo, quod à bono uiro aberrarim, digniore qui Romanorũ sit amicus, quàm hostis. Ex eo Porsena propẽsior ad pacis cõditiones euasit. Publicola uerò tum tertiùm cõsul, Tarquiniũ subinde ad ius uocauit: ut eius improbitate declarata, uel Porsena iudice, iustissimo exilio multatus existimaretur. Sed cũ Tarquinius respõdisset, se Porsenã nõ admittere arbitrũ, si belli socius esse desineret: Porsena causa eius improbata, bellum deposuit. Tarquinij uerò pòst etiã auxilijs finitimarũ gentiũ, regnũ sępe recuperare conati, omnes in prelijs occubuerũt: præter senem, qui Superbus dicebatur. sed & ille tandem Cumis apud Opicos perijt. Ac Tarquiniorum res eò denique redierunt. Illis autem pulsis, Romani consules, ut dictum est, creauerunt:

Tarquiniorum exulũ, & Romanorũ bella.

Porsenæ obsidio Romæ.

P. Valerij Publicolæ res gestæ.

ex quorum numero P. Valerius, quartùm fuit consul, cognomento Publicola. Qui cum sine collega magistratum gereret, Romani offensi, cum non Bruti consulatus hæredem, sed tyrannidis Tarquinij successorem extitisse, qui cum omnibus fascibus & securibus, ex ædibus tantis tamq; splendidis prodiret, dixerũt. Etenim domum sumptuosiorẽ habebat, foro propinquam. Quo Publicola cognito, plurimis opificibus accersitis, ædes noctu destruxit atq; euertit: ut Romani manè id uidẽtes, simul & magnitudinem animi eius mirarentur, & tantã tamq; præclaram domum euersam esse dolerent. Secures quoq; à fascibus remouit: & fasces ipsos, cum in concionem prodibat, populo submisit. Pecuniæ item tractationem alijs mandauit, ne consulum per eam potentia augeretur, tum primùm quæstoribus designatis. Ii principiò causarum capitaliũ cognitioni præfuere, ab inquisitione ueritatis Quæsitores appellati: pòst etiam ærario sunt præfecti, iudicijs aliorũ curæ commissis. Collegam sibi asciuit, Lucretiæ patrem Lucretium. Quo breui mortuo, M. Horatius in illius locum suffectus, reliquum temporis Cos. fuit. Publicola rursus Cos. factus, collegam habuit T. Lucretiũ. Deinde cum Sabini in agrum Romanum duxissent exercitũ, Cos. designatus est M. Valerius, Publicolæ frater, & Posthumius * Tubertus. Sed cum res bellicæ consilio & præsentia Publicolæ administrarentur, Marcus duobus prælijs uictor, in posteriore XIII millibus hostiũ cęsis, nullum ciuem amisit. Sequente anno, denuò cõsule Publicola, concors Sabinorum & Latinorũ aduersus Romam expeditio expectabatur. Erat autem in Sabinis Appius Claudius, uir & opibus & robore corporis præstans, sed opinione uirtutis & eloquentia in primis clarus. Quas ob res inuidia populariũ suscepta, cum ob dissuasum bellum insidijs appeteretur, magna amicorum & clientiũ comitatus manu, Romam transfugit. Quibus à Publicola benignè susceptis, Appius inter patres lectus, haud ita multo pòst prudentia gerendæ Reipub. in principum dignitatem peruenit, ac gentem Claudiam reliquit: quæ tempore lõgissimo floruit, summam adepta autoritatẽ. Sabini uerò eam quoq; belli causam nacti, cum magno exercitu Romam inuaserunt: quos Publicola, optimi ducis officijs functus, penè omnes interfecit: populoq; spolijs hostium & captiuis locupletato, triumphum duxit: traditaq; Reipub. administratione Coss. successoribus, statim obijt, publicis sumptibus elatus, annuo matronarũ luctu. Cæterum Sabini ex dolore acceptæ cladis, ne hyberno quidem tempore quieuerunt: sed incursione in Romanũ agrum facta, Posthumium, iterum consulem, afflixerunt: eumq; cum exercitu cæpissent, nisi Menenius Agrippa collega ei auxilio uenisset. Tum uerò uterque consul, facto in hostes impetu, multos occidit, reliquos profligauit. Post hęc Sp. Cassius & Opitor Virginius

Appij Claudij transfugium.

ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Πόπλιος Οὐαλέριος, ὃς τετράκις ὑπάτευσεν, ὁ καὶ Ποπλικόλας ἐπικληθείς. οὗτος ἐν μόνος ἄρχων, καὶ μὴ συνάρχοντα εἰληφώς, Ῥωμαίοις προσέκρουσε, λέγουσι μὴ τὸν τοῦ Βρούτου κληρονόμον ὑπατείας εἶναι, τὸν δὲ τῆς Ταρκυνίου τυραννίδος διάδοχον, ὑπὸ ῥάβδοις ὁμοῦ πάσαις καὶ πελέκεσι προϊόντα ἐξ οἰκίας τοσαύτης τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος· καὶ γὰρ πολυτελεστέραν ἄλλων εἶχεν οἰκίαν, ἐπικειμένην τῇ ἀγορᾷ. ταῦτα ὁ Ποπλικόλας μαθών, τεχνίτας πλείστους συναγαγών, νυκτὸς κατέβαλε τὴν οἰκίαν, καὶ ταύτην κατέσκαψεν· ὥστε μεθ' ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους βλέποντας τὸ γενόμενον, τὴν μὲν τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφροσύνην θαυμάζειν, ἄχθεσθαι δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκίας, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. καὶ τοὺς πελέκεας δὲ τῶν ῥάβδων ἀπέλυσεν, αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν ἐξιὼν ἀφῆκε τῷ δήμῳ· καὶ τὴν τῶν χρημάτων διοίκησιν ἄλλοις ἀπένειμεν, ἵνα μὴ τούτων ἐγκρατεῖς ὄντες οἱ ὑπατεύοντες, μέγα δύνωνται. ὅτε πρῶτον οἱ ταμίαι γίνεσθαι ἤρξαντο, κοιαίστωρας δὲ ἐκάλουν αὐτούς. οἳ πρότερον μὲν τὰς θανασίμους δίκας ἐδίκαζον, ὅθεν καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην διὰ τὰς ἀνακρίσεις ἐσχήκασι, καὶ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκ τῶν ἀνακρίσεων ζήτησιν. ὕστερον δὲ καὶ τὴν τῶν κοινῶν χρημάτων διοίκησιν ἔλαχον, καὶ ταμίαι προσωνομάσθησαν. μετὰ ταῦτα δὲ ἑτέροις μὲν ἐπετράπη τὰ δικαστήρια, ἐκεῖνοι δὲ τῶν χρημάτων ἦσαν διοικηταί. ἀπέδειξε δὲ ἑαυτῷ συνάρχοντα τὸν τῆς Λουκρητίας πατέρα Λουκρήτιον. ταχὺ δὲ τούτου θανόντος, ὁ Ὁράτιος Μάρκος συνῆρξεν αὐτῷ τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ. αἱρεθεὶς δὲ καὶ αὖθις ὕπατος ὁ Ποπλικόλας, ἔσχε συνυπατεύοντα Τίτον Λουκρήτιον. μετὰ δὲ ταῦτα Σαβίνων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν, ὕπατος ἀπεδείχθη Μάρκος Οὐαλέριος, ἀδελφὸς Ποπλικόλα, καὶ Ποστούμιος Τούβερτος. πραττομένου δὲ τοῦ πολέμου γνώμῃ καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ποπλικόλα, δυσὶ μάχαις ὁ Μάρκος νενικηκώς, ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μηδένα Ῥωμαίων ἀποβαλών, τρισχιλίους ἐπὶ μυρίοις τῶν πολεμίων ἀνεῖλε. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει πάλιν ὑπάτευε Ποπλικόλας, καὶ προσεδοκᾶτο Σαβίνων τε καὶ Λατίνων ὁμονοησάντων κατὰ τῆς Ῥώμης προσέλασις. ἦν δὲ ἐν Σαβίνοις ἀνὴρ Ἄππιος Κλαύδιος, ἐν τε χρήμασι καὶ σώματος ῥώμῃ πρωτεύων, ἐν ἀρετῆς δὲ μάλιστα δόξῃ ἐπιφανής, καὶ λόγου δεινότητι. καὶ διὰ ταῦτα φθονούμενος ἐπεβουλεύετο παρὰ τῶν ὁμογενῶν, ὅτι συνεβούλευε καταπαύειν τὸν πόλεμον. διὸ αὐτός τε τῇ Ῥώμῃ προσεληλύθει, καὶ πολλοὺς τῶν φίλων τε καὶ οἰκείων συνέπεσθαί οἱ συνέπεισεν. ὃν Ποπλικόλας φιλοφρόνως ἐδέξατο, τῇ βουλῇ τὸν Κλαύδιον προσεγγραψάμενος. ὅθεν ἐμφρόνως πολιτευόμενος, ἀνέδραμεν εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα. καὶ γένος μέγα τὸ Κλαυδίων κατέλιπεν ἐπὶ πλεῖστον ἀνθῆσαν, καὶ προεληλυθὸς εἰς δόξης ἀκρότητα. οἱ δὲ Σαβῖνοι καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου ποιησάμενοι πρόφασιν, στρατῷ μεγάλῳ κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπήλασαν· οὓς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Ποπλικόλας ἀντεπαγαγών, καὶ στρατηγήσας ὡς ἄριστα, μικροῦ πάντας ἀπώλεσε, καὶ τὸν δῆμον ἐκ τῶν λαφύρων καὶ τῶν αἰχμαλώτων ὠφέλησεν. ἀγαγὼν δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ θρίαμβον, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ὑπάτοις παραδοὺς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐτελεύτησε, δημοσίᾳ ταφείς, καὶ θρηνηθεὶς ἐφ' ὅλον ἐνιαυτόν. οἱ μέντοι Σαβῖνοι δι' ὀργῆς ὧν ἔπαθον, οὐδὲ τὸν χειμῶνα ἠρέμησαν, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαΐδα χώραν κατέδραμον, καὶ τὸν Ποστούμιον ἐκάκωσαν τὸ δεύτερον ὑπατεύοντα· καὶ ἀπώλοντο ἂν αὐτοῦ πανσυδί, εἰ μὴ Μενήνιος Ἀγρίππας ὁ συνάρχων αὐτῷ ἐπεκούρησε. προσπεσόντες δὲ αὐτοῖς, πολλοὺς ἔφθειραν, ὥστε τοὺς λοιποὺς ἀναχωρῆσαι. μετὰ δὲ ταῦτα Σπούριός τε Κάσσιος καὶ Ὀπιτώριος

Οὐεργίνιος

ὅτι τετράκις ὑπάτευσεν Οὐαλλέριος, καὶ Ῥωμαίοις ἀπεχθάνεσθαι. ὅτι ῥαβδούχοις μετὰ πελέκεων ἀρχῇ προϊόντας, καὶ οἰκίαν λαμπρὰν, ἣν καθεῖλεν.

πότε ταμίαι ἐγίνοντο, οἱ καὶ κοιαίστωρες καλοῦνται, καὶ τὸ τῶν κοιαιστόρων ἔργον.

περὶ τῆς ἐφόδου τῶν Σαβίνων.

ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν.

ἔφοδος Σαβίνων.

ὅτι ἐφ' ἐνιαυτὸν ἐπενθήσαντο Ποπλικόλαν αἱ γυναῖκες.

οὐεργίνιος ὑπατεύοντες τοῖς σαβίνοις ἐσπείσαντο. καμερίνου δὲ ἑλόντες, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ζωγρήσαντες ἀπέδοντο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψαν. ποστούμιος δὲ κομίνιος καὶ τίτος λάρκιος δούλους τινὰς ἐπὶ καταλήψει τοῦ καπιτωλίου συνωμοσίαν δρῶντας συλλαβόντες, ἔφθειραν. σερούιός τε σουλπίκιος καὶ μάρκος τύλλιος ἑτέραν αὖθις συνωμοσίαν δούλων καὶ ἄλλων δι' ἐνίων συνειδότων αὐτοῖς προκατέλαβον, ἐγκληθέντας αὐτοὺς πρός τινων τῶν ἐπιβουλευόντων μετεχόντων, ὡς καὶ συνεχόντας περισχόντες κατέκοψαν, τοῖς δὲ μηνυταῖς ἄλλα τε καὶ πολιτεία ἐδόθη. αὖθις δὲ πολέμου πρὸς λατίνους ἐπὶ ῥώμης κεκινημένου, οὐκ ἤθελον οἱ πολλοὶ τὰ ὅπλα λαβεῖν, ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες γενέσθαι· καὶ διὰ τοῦτο καινήν τινα ἀρχὴν ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τότε πρῶτον οἱ δυνατοὶ κατεστήσαντο, δικτάτωρ ὁ ταύτης ἠξιωμένος ὠνομάζετο, ἐδύνατο δὲ ἐξ ἴσου πάντα τοῖς βασιλεῦσι. τὴν μὲν γὰρ τῆς βασιλείας ἐπωνυμίαν διὰ τοὺς ταρκυνίους ἐμίσησαν. τὴν δὲ ἐκ τῆς μοναρχίας ὠφέλειαν θέλοντες, ὡς πολὺ ἰσχυούσης πρός τε τοὺς πολέμους καὶ τὰς στάσεις, ἐν ἄλλῳ ταύτην ὀνόματι εἵλοντο. ἦν οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ δικτατωρεία κατά γε τὴν ἐξουσίαν τῇ βασιλείᾳ ἰσόρροπος, πλὴν ὅτι μὴ ἐφ' ἵππου ἀναβῆναι ὁ δικτάτωρ ἐδύνατο, εἰ μὴ ἐκστρατεύεσθαι ἔμελλεν, ὅτι ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀναλῶσαί τι ἐξὸν αὐτῷ, εἰ μὴ ἐψηφίσθη. δικάζειν δὲ καὶ ἀποκτείνειν καὶ οἴκοι καὶ ἐν στρατείαις ἐδύνατο, καὶ οὐ τοὺς τοῦ δήμου μόνους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς βουλῆς. καὶ οὔτ' ἐγκαλέσαι τις αὐτῷ, οὔτ' ἐναντίον τι διαπράξασθαι ἴσχυεν, οὐδ' οἱ δήμαρχοι, οὔτε δίκη ἐφέσιμος ἐγίγνετο ἀπ' αὐτοῦ. οὐκ ἐπὶ πλεῖον δὲ τῶν ἓξ μηνῶν ἡ τῆς δικτατωρείας ἀρχὴ παρετείνετο, ἵνα μή τις αὐτῶν ἐν τοσούτῳ κράτει καὶ ἐξουσίᾳ ἀκράτῳ χρονίσας, ὑπερφρονήσῃ, καὶ πρὸς ἔρωτα μοναρχίας ἐκκυλισθῇ. ὅπερ ὕστερον καὶ ὁ καῖσαρ ἰούλιος ἔπαθεν, ἐπεὶ παρὰ τὰ νενομισμένα τῆς δικτατωρείας ἠξίωτο. τότε μὲν οὖν δικτάτορος γενομένου λαρκίου, οὐδὲν ὁ δῆμος ἐνεωτέρισεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένοντο. τῶν δὲ λατίνων ἡσυχίαν ἀγόντων ἐπὶ συνθήκαις, οἱ δανεισταὶ τοὺς ὀφείλοντας μετεχείριζον βιαιότερον, καὶ ὁ δῆμος αὖθις ἐστασίαζε διὰ τοῦτο, ὥστε καὶ εἰς τὸ συνέδριον συνδραμεῖν, καὶ πάντας ἂν ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοὺς ἐν αὐτῷ διεφθάρησαν, εἰ μή τινες τοὺς οὐολούσκους ἐς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν ἤδη κατήγγειλαν. πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν ὁ δῆμος ἠρέμησεν, οὐχ αἰδεσάμενος τὴν βουλήν, ἀλλ' ὡς παρὰ τῶν πολεμίων ὅσον οὔπω φθαρησομένης. διὸ οὔτε τὰ τείχη ἔθεντο φυλακήν, οὔτε τινὰ παρεῖχον βοήθειαν, μέχρις ὁ σερουίλιος τούς τε ἐξ ὑποθηκῶν κρατουμένους ἀφῆκε, καὶ ἔδοξαν τῷ ὡς πρεσβύτερον καθόσον στρατεύονται, ἐνεχυριάζεσθαι, καὶ κουφίσαι τὰ χρέα ὑπέσχετο. τότε μὲν οὖν διὰ ταῦτα τοῖς πολεμίοις ἐπεξελθόντες, ἐνίκησαν. μήτε δὲ τῶν χρεῶν κουφισθέντες, μήτ' ἄλλης μετρίας τυχόντες ἐπιεικείας, καὶ πάλιν ἐθορύβουν τε καὶ ὠργίζοντο, καὶ ἐπὶ τῆς βουλῆς καὶ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν ἐστασίαζον. πολέμου δὲ αὖθις ἐπενεχθέντος, οἱ μὲν στρατηγοὶ χρεῶν ἀποκοπὰς ἐψηφίζοντο, ἠναντιοῦντο δ' ἕτεροι· διὸ καὶ δικτάτωρ ᾑρέθη οὐαλλέριος μάρκος, ἐκ τοῦ τοῦ ποπλικόλα συγγενείας γενόμενος, καὶ τῷ πλήθει φιλούμενος· ἐνθένδε τοι καὶ οὕτω προθύμως προσέκειντο, ἐπεὶ αὐτοῖς καὶ ἆθλα ὑπέσχετο, συνηλίγησαν, ὡς καὶ τῶν σαβίνων κρατῆσαι, καὶ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς οὐολούσκων καὶ αἰκανῶν. ἐπὶ τούτοις ἄλλας τε τῷ οὐαλλερίῳ ὁ δῆμος τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ μάξιμον ἐπωνόμασεν, ἐξελληνιζομένου δὲ μέγιστον σημαίνει τὸ ὄνομα. ὁ δὲ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ δήμου χαριέστατα, πολλὰ διαλεχθεὶς τῇ γερουσίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἔχων ταύτην πείθειν, διὸ σὺν ὀργῇ ἐκπηδήσας τοῦ συνεδρίου, δημηγορήσας τε πρὸς τὸν δῆμον ἐνιὰ κατὰ τῆς βουλῆς, τὴν ἡγεμονίαν ἀπείπατο. καὶ ὁ

αὖθις πόλεμος λατίνων καὶ ῥωμαίων.

περὶ δικτάτορος.

περὶ τῆς στάσεως τῶν δανειστῶν.

ὅτι ἀρχαῖον ἦν τοῖς ἐν ἐνεχύροις μὴ στρατεύεσθαι.

περὶ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ οὐαλλερίου, ὅτι μάξιμον· τὸ μάξιμον τὸν μέγιστον σημαίνει.

Virginius Coss. pacē cum Sabinis fecerunt: & Camerino capto, plerosq; occiderunt: reliqui, oppido euerso, uænierunt. Posthumius Cominius & T. Largius aliquot seruos, qui de occupādo Capitolio cōiurarant, occiderūt: quēadmodum Seruius Sulpitius & M. Tullius pòst, aliā quoq; coniurationē seruorū oppresserūt, à cōscijs quibusdā indicatā, & cōiuratos corona circūdatos trucidarūt. Indicibus cùm alia præmia, tum ciuitas data. A Latinis iterū bello moto, plebs arma capere noluit, nouas tabulas flagitans. Quapropter locupletiores nouū magistratus genus crearunt, pari in omnes autoritate, potentia regia prędituū, quē Dictatorē uocarunt. Nam cū regis cognomentū propter Tarquinios odissent, ac monarchiæ utilitates magna ut ad bella & seditionū tumultus præditæ expeterent: uerbo reiecto, rem ipsam sub alio nomine sunt amplexi. Fuit igitur, ut dixi, dictatura potestate regno par: præterq; φ ei equum cōscendere nō licebat, nisi ad bellū ituro, neq; ullos ex ęrario sumptus facere sine decreto: sed ius dicere, & capite plectere domi & militiæ, non plebeios dūtaxat, sed & equestris & senatorij ordinis licuit, nemine eū uel accusare, uel intercedere audēte, ac ne ipsis quidē Tribunis plebis: neq; ab eo ꝓuocatio fuit. Dictatura tamen ultra VI. mēses nō extēdebatur: ut ne quis in tāta potestate & autoritate maxima diutius immoratus, per superbiā in monarchię cupiditatē delaberetur: id quod pòst Iulio Cęsari accidit, dictaturā contra morē maiorum cōsecuto. Tunc igitur Largio dictatore creato, populus nouarum rerū studio repudiato, in armis fuit. Sed Latino bello pactionib. sopito, cum creditores nomina sua uiolentius tractarēt, tanta plebis orta est indignatio, ut in curiā cōcursus fieret: ac in eo tumultu patres occisi essēt, nisi quidam nūciassent, Volscos infesto exercitu ad urbem oppugnandam uenire. Ad eum nuncium plebs quieuit, non reuerentia senatus, sed expectatione, ut is statim ab hostib. interiret. Quare neq; mœnia custodierūt, neq; opis quicquā attulerūt, donec Seruilius ob æs alienū nexos soluit: & ne debitor quisq; expeditionis tēpore appellaret, edixit, seq; leuaturū æs alienum promisit. Tum igitur his promissis excitati, hostes uicerūt. Sed cū deinde nec ære alieno leuarentur, nec ulla æquitate tractarētur, rursus ab iratis tumultuatū, & cōtra senatū & duces mota seditio. Verùm denuò exorto bello, duces nouas tabulas decreuerūt: sed alijs aduersantibus, M. Valerius Publicolę gētilis, homo apud plebē gratiosus, dictator est creatus. Ac tantus ad eū, & tam alacer stipendio ꝓmisso cōcursus factus, ut & Sabinos uinceret, & Volscos Acquosq; illorum fœderatos. Ob id ei cùm alios honores, tū Maximi cognomentū decreuerūt. Qui cum multa in senatu in populi gratiā disseruisset, neq; quicq; impetrasset, iratus è curia se ꝓripuit: & cum apud plebē in cōcione senatū nonnihil perstrinxisset, dictatura se abdicauit. Plebs

Dictatura.

Seditio nexorū ob æs alienum.

Plebs uerò magis ad seditionē irritata est. Nam creditores in ære alieno repetendo summū ius urgētes, neque ulla æquitate cōtra debitores utēres, nec id quod debebatur exegerūt, & in alia plura incōmoda inciderunt. Inopia enī, atque inde orta desperatio, malū est admodū uiolentum, & si multitudinē sibi asciuerit, penè inexpugnabile. Tū igitur locupletū erga pauperes seueritas, plurimorū malorum Romanis causa fuit. Vt enim milites expeditionib. premebantur, & in multis sępius euidēter decepti fuerāt, & debitores à fœneratorib. & cōtumelias & flagra perpetiebātur: tanta iracūdia exarserūt, ut inopū multi urbe excederent, & castra desererēt, & ex agro Romano hostium instar cōmeatus peterēt. Quo facto, cū multi ad eos qui secessionē fecerāt, cōfluerent: senatores ueriti, ne & hi magis exasperarētur, & ciuitatē factionibus distractā finitimi inuaderent, per oratores plebi polliciti sunt, se facturos quicquid ipsa uellet. Ea uerò maximè fremēte, & nullas rationes admittēte, Menenius Agrippa unus ex oratorib. petijt, ut fabulā audirēt. & audiētia impetrata, dixit: Orta aliquādo cōtra uentrē cęterorū membrorū seditione, dixisse oculos, manus & pedes sua opera in officio esse: linguā & labia, per se animorum sensus annūciari: aures, suo ministerio aliorum sermones ad mentem peruenire; manus, suo labore parari res necessarias: pedes, totum corpus à se sustētari, seque siue iter, siue opus fiat, siue stetur, fatigari. Ventrem uerò solū omnis muneris et laboris expertē, ministerijs omniū tanquam regē uti, & sudoribus illorum partis frui facultibus. Ventrē hæc ita se habere confessum: si uideretur, nihil sibi tribui, nihil ministrari iussisse. Mēbra cōmuniter decreuisse, ne quid deinceps uentri suppeditaretur. Qui cum nullū cibū acciperet, neque manus ad opus fuisse agiles, ob uētris inediā defectas uiribus: neque pedes ualuisse, neque ullū aliud membrum suum munus citra offensam obijsse: sed omnia fuisse ignaua, ægra, aut penitus immobilia. Tum uerò intellectum esse, ea quæ uentri prębērentur, non magis ipsi quàm omnib. membris suppeditari, ac ea singula fructū inde suum percipere. Ex eo sermone multitudo intellexit, locupletum facultates etiā pauperibus esse utiles. Quòd si illi suas opes ex mutuis pecunijs augeant, id tamē in populi detrimentū non cedere. Nam si nihil haberēt locupletes, neque pauperes necessarijs temporibus habituros, unde mutuentur, atque urgente necessitate perituros. Hac oratione mitigati, decreta à Senatu leuatione debitorū, & nexorū ob æs alienum solutione, in gratiā cum patrib. redierūt. Cæterùm ueriti, ne illo cœtu dissipato, uel pactis non staretur, uel si digressi essent, alius alio nomine cōprehensi plecterētur: pepigerūt, si cui fieret iniuria, mutuò laturos esse opē. Eoque pacto iureiurando firmato, statim duos patronos sui ordinis elegerūt: deinde auxerunt numerū, ut singulę classes suos patronos haberēt ac uindices.

Plebis secessio in sacrum montē.

Menenij Agrippę apologus.

Tribunorū plebis creatio.

Neque

καὶ ὁ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐς στάσιν ἠρέθιστο. οἱ γὰρ δανεισταὶ τῆς πρὸς τὰ συμβόλαια ἀκριβείας ἐχόμενοι, καὶ μηδὲν τοῖς ὀφείλουσιν ἐνδιδόντες, τοῦ ἀκριβοῦς τι διήμαρτον, καὶ πολλῶν ἑτέρων ἀπέτυχον. ἡ γὰρ πενία, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀπόνοια, κακὸν δεινὸν βίαιον· εἰ δὲ καὶ τὸ πλῆθος προσλάβοι, καὶ δυσμαχώτατον. πλείστων γοῦν δεινῶν τοῖς Ῥωμαίοις αἰτία ἡ τότε τῶν δυνατωτέρων πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους ἀκρίβεια γέγονεν. ὡς γὰρ ταῖς στρατείαις τὸ στρατιωτικὸν ἐπιέζετο, καὶ πολλὰ πολλάκις ἐλπίσαν σαφῶς ἐξηπάτητο, καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν οἱ ὀφειλέται ὑβρίζοντο καὶ ᾐκίζοντο, ἐς τοσοῦτον ὀργῆς ἐξεκαύθησαν, ὡς καὶ τὴν πόλιν τῶν ἀπόρων συχνοὺς ἐκλιπεῖν, καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκ τῆς χώρας ὡς πολεμίους τὰς τροφὰς ἐρανίζεσθαι. οὕτω δὲ τούτων συνενεχθέντων, ἐπεὶ πολλοὶ πρὸς τοὺς ἀποστάντας συνέῤῥεον, δείσαντες οἱ βουλευταί, μὴ ἐπὶ πλεῖον οὗτοί τε ἐκπολεμωθῶσι, καὶ τῇ στάσει συνεπίθοιντο οἱ πρόσοικοι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς αὐτούς, ὅσα πρὸς βουλῆς ἦσαν αὐτοῖς ποιεῖν ὑπισχνούμενοι. ὡς δὲ μάλιστα ἐθρασύνοντο, καὶ οὐδένα λόγον ἐδέχοντο, ὁ τῶν πρέσβεων Ἀγρίππας Μενήνιος, μύθου τινὸς σφᾶς ἀκοῦσαι ἠξίωσε, καὶ τυχὼν ἐπιστασιάσαι πρὸς τὴν γαστέρα πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ φάναι τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ἡμεῖς τάς τε χεῖρας ἐνεργοὺς εἰς ἔργα, καὶ τοὺς πόδας πρὸς πορείαν τιθέαμεν· τὴν γλῶσσαν δὲ καὶ τὰ χείλη, ὅτι δι' ἡμῶν τὰ τῆς καρδίας βουλεύματα ἐξαγγέλλονται· τὰ ὦτα δ' αὖ, ὡς δι' ἡμῶν οἱ δι' ἑτέρων λόγοι ἐπὶ τὸν νοῦν παραπέμπονται· τὰς δὲ χεῖρας, ὅτι ἐργάτιδες οὖσαι ἡμεῖς προσποιούμεθα πορισμούς· τοὺς πόδας δ' αὖθις, ὅτι ἅπαν ἡμεῖς τὸ σῶμα φέροντες, κοπιῶμεν καὶ ταῖς πορείαις, καὶ ταῖς ἐργασίαις, καὶ ἐν ταῖς στάσεσιν. ἡμῶν δ' ἐνεργούντων οὕτω, σὺ μόνη ἀσυντελὴς οὖσα, καὶ ἀργὸς, ὑπὸ πάντων ἡμῶν ὡς δεσποινά τις ὑπηρετῇ, καὶ τῶν ἐκ καμάτου πάντων ἡμῶν πορισμῶν ἀπολαύεις αὐτή. ἡ δὲ γαστὴρ συνέθετο, καὶ αὐτὴ οὕτω τοῦτ' ἔχειν. καὶ εἰ δοκεῖ, ἔφασκεν, ἀχορήγητόν με ἐάσατε, μηδέν μοι προσφέροντες. ἔδοξε ταῦτα, καὶ μή τι τοῦ λοιποῦ χορηγεῖσθαι τῇ γαστρὶ κοινῶς ἐψηφίσθη τοῖς μέλεσι. τροφῆς δὲ μὴ προσφερομένης αὐτῇ, οὐδ' αἱ χεῖρες πρὸς ἔργον ἦσαν εὐκίνητοι, διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἀτονήσασαι, οὐδ' οἱ πόδες ἔῤῥωντο, οὔτε τι ἕτερον τῶν μελῶν τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν παρεῖχεν ἀπρόσκοπον, ἀλλ' ἄπρακτα πάντα, δυσκίνητά τε, ἢ καὶ τέλεον ἦσαν ἀκίνητα. καὶ τότε συνῆκαν, ὅτι τὰ τῇ γαστρὶ προσφερόμενα, οὐ μᾶλλον ἐκείνῃ, ἀλλ' αὐτοῖς ἐπιχορηγοῦνται, καὶ αὐτῶν ἕκαστον τῶν ἐκείνῃ προσαγομένων παραπολαύει. τούτοις τοῖς λόγοις τὸ πλῆθος συνῆκεν, ὡς αἱ τῶν εὐπόρων οὐσίαι καὶ τοῖς πένησιν εἰσὶν εἰς ὠφέλειαν. καὶ εἰ κἀκεῖνοι ὠφελοῖντο ἐκ δανεισμάτων, καὶ τὰς οὐσίας αὔξουσιν, οὐκ εἰς βλάβην τοῦτο τῶν πολλῶν ἀποβαίνει, ὡς εἴ γε μὴ ἔχοιεν οἱ πλουτοῦντες, οὐδ' οἱ πένητες ἂν ἐν καιροῖς ἀναγκαίοις ἕξουσι τοὺς δανείσοντας, καὶ ἀπολοῦνται χρείας κατεπειγούσης. ἐντεῦθεν ἠπιώτεροι γενόμενοι κατηλλάγησαν, κουφισμὸν τῶν ὀφειλῶν, καὶ τῶν ὑπερημέρων ἄφεσιν τῆς βουλῆς ψηφισαμένης αὐτοῖς. φοβηθέντες δὲ, μὴ σκεδασθείσης αὐτοῖς τῆς συστάσεως, ἢ τὰς συνθήκας οὐκ ἐπιτελεῖς ἕξουσιν, ἢ κακωθῶσι διαλυθέντες, καὶ ἄλλος κατ' ἄλλην πρόφασιν κολάζοιτο συνεχόμενος, συνέθεντο ἐπαμύνειν ἀλλήλοις, ἄν τις τι ἀδικοῖτο· καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτῳ ὑπέσχον, καὶ προστάτας αὐτίκα ἐξ ἑαυτῶν δύο προεχειρίσαντο, εἶτα καὶ πλείους, ἵν' ὦσιν αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βοηθοί τε καὶ τιμωροί.

περὶ τοῦ μύθου, ἐν ᾧ ἡ γαστὴρ ἀντεδίκει παρὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν.

ἵνα ἐν ταῖς πενίαις οἱ δανειζόμενοι χρῶνται.

καὶ τὸν

καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ ἐποίησαν, ἀλλ' ἐκεῖθεν τὸ πρᾶγμα ἀρξάμενον, οὕτω προέβαινε, καὶ ἐπ' ἐνιαυτὸν αὐτοὺς προστάτας ὡς ἀρχήν τινα ἀπεδείκνυσαν, τῇ μὲν τῶν Λατίνων γλώσσῃ καλουμένους τριβούνους (οὕτω γὰρ οἱ χιλίαρχοι κικλήσκονται) δημάρχους δὲ προσαγορευομένους τῇ ἑλληνίδι φωνῇ, ἵνα διαστέλλοιτο ἡ τῶν τριβούνων προσηγορία, τοῖς μὲν τὸ τῶν στρατιωτῶν, τοῖς δὲ τὸ τοῦ πλήθους προστιθεμένη πρόσρημα. οὗτοι δὲ τοῦ πλήθους οἱ τριβοῦνοι ἢ δήμαρχοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι τῇ Ῥώμῃ γεγόνασι. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀρχόντων ὄνομα οὐκ εἶχον εὐθύς, ἰσχὺν δὲ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐκτήσαντο, ἀμύνοντες τῷ δεομένῳ παντί, καὶ πάντα τὸν ἐπιβοησάμενον σφᾶς ἀφαιρούμενοι, οὐκ ἐκ μόνων ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν δικτατόρων. εἰ δέ τις καὶ ἀπόντας αὐτοὺς ἐπεκαλέσατο, ἐκεῖνος ἐκ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν ἀπηλλάττετο, καὶ ἢ ἐς τὸ πλῆθος ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο, ἢ καὶ ἀπελύετο. ἀλλὰ καὶ εἴ τι που ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ γίνεσθαι, ἐκώλυον, κἂν ἰδιώτης ἦν ὁ ποιῶν, κἂν ἄρχων, κἂν ὁ δῆμος, κἂν ἡ βουλὴ πράττειν ἐμέλλετι, κἂν ψηφίζοιτο, εἰ δέ τις ἠναντιοῦτο δήμαρχος, ἄπρακτος καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ψῆφος ἐγίνετο. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίζειν, καὶ ζημιοῦν τὸν μὴ πειθαρχοῦντα, καὶ μάντεσι χρῆσθαι, καὶ δικάζειν ἐπετράπησαν, ἢ ἑαυτοῖς ἐπέτρεψαν. καὶ ὅ γε ποιεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐξῆν, κατώρθουν ἐκ τῆς ἀνανταγωνίστου πρὸς πᾶν τὸ πραττόμενον ὑφ' ἑτέρων, ἐναντιώσεως. καὶ γὰρ καὶ νόμους εἰσῆγον, ἵν' ὅστις αὐτοῖς ἔργῳ ἢ λόγῳ προσκρούσῃ, κἂν ἰδιώτης ᾖ, κἂν ἄρχων, ἱερός τε ᾖ, καὶ τῷ ἄγει ἐνέχηται. τὸ γὰρ ἱερὸν εἶναι ἐξωλείαν ἐδήλου· οὕτω γὰρ πᾶν ὅπερ ἂν ὥσπερ τι θῦμα εἰς σφαγὴν καθιερωθῇ, ὠνόμαζον. καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς δημάρχους τὸ πλῆθος σακροσάγκτους ὠνόμασαν, οἷον τείχη ἅγια, ὡς φρουρὰν τῶν σφᾶς ἐπικαλουμένων τυγχάνοντας. σάκρα γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ τείχη, καὶ σάγκτα τὰ ἅγια. ἔδρων οὖν πολλὰ ἄτοπα· καὶ γὰρ καὶ ὑπάτους ἐνέβαλον εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἐθανάτουν τινὰς μηδὲ λόγου τυγχάνοντας, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀντιπαλαῖσαι ἐτόλμα. εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸς ἱερὸς ἐγίνετο. εἰ μέντοι τινὲς μὴ παρὰ πάντων τῶν δημάρχων κατεδικάζοντο, τοὺς μὴ ὁμογνωμονοῦντας ἐπεκαλοῦντο εἰς ἀρωγήν, καὶ οὕτως εἰς δίκην καθίσταντο ἢ παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ἢ παρά τισι δικασταῖς, ἢ καὶ παρὰ τῷ πλήθει, καὶ τῆς νικώσης ἐγίνοντο. ἐς δέκα δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου, οἱ δήμαρχοι κατέστησαν. ὅθεν αὐτοῖς τὸ πολὺ τῆς ἰσχύος κατεβέβλητο. φύσει γὰρ ὥσπερ, φθόνῳ δὲ μᾶλλον ἀλλήλοις οἱ συνάρχοντες διαφέρονται· καὶ χαλεπὸν πολλούς, ἐν δυνάμει μάλιστα ὄντας, συμφρονῆσαι. ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι διασπᾶν τὴν αὐτῶν μηχανώμενοι δύναμιν, ὅπως ἀδυνατώτεροι διχογνωμονοῦντες ὦσιν, ἐστασίαζον· καὶ οἱ μὲν τοῖσδε, οἱ δὲ τοῖσδε προσετίθεντο. ὁ δὲ καὶ εἷς σφῶν ἀντιστάς, τὰς τῶν ἄλλων διαγνώσεις ἀπράκτους ἀπέφαινε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐκ εἰσῄεσαν εἰς τὸ βουλευτήριον, καθήμενοι δὲ ἐπὶ τῆς εἰσόδου, τὰ πραττόμενα παρετήρουν· καὶ εἴ τι μὴ αὐτοῖς ἤρεσκε, παραχρῆμα ἀνθίσταντο. ἔπειτα καὶ εἰσεκαλοῦντο ἔνδον. εἶτα μέντοι καὶ μετέλαβον τῆς βουλείας οἱ δημαρχήσαντες, καὶ τέλος κἂν τῶν βουλευτῶν τινὲς ἠξίωσαν δημαρχεῖν, εἰ μὴ ἐξ εὐπατριδῶν ἐτύγχανον. οὐ γὰρ ἐδέχετο αὐτοὺς εὐπατρίδας ὁ ὅμιλος. κατὰ γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ᾑρημένοι τοὺς δημάρχους, καὶ πρὸς τοσαύτην προαγαγόντες ἰσχύν, ἐδεδίεσαν, μή ποτε αὐτῇ τῇ ἰσχύϊ ἐκ τοῦ ἐναντίου κατ' αὐτῶν χρήσωνται. εἰ δέ τις τὸ γένους ἀξίωμα ἐξωμόσατο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλήθους μετέστη νόμισιν, ἀσμένως αὐτὸν προσεδέχοντο.

καὶ συχνοὶ

Neq; hoc semel fecerunt: sed ab eo tẽpore, facto initio, res ita processit, ut quotannis eos patronos tanq; magistratus deligerẽt, qui Tribuni plebeij, discriminis causa nominãtur: quòd ij etiam in re militari Tribuni dicuntur, qui imperium in mille uiros obtinent. Ii Tribuni plebis magnas in Rep. turbas cõcitarunt: qui cum magistratuũ nomen nõ statim haberẽt, potẽtia cęteros omnes superabãt, quemuis supplicẽ defendebãt, quemuis à quo implorati essent asserebãt, non cõtra priuatos duntaxat, sed etiã aduersus ipsos magistratus, Dictatorib. tantũ exceptis. Quòd si quis eos uel absentes appellasset, is quoq; ab eo, à quo cõprehensus fuerat, liberatus, uel in concionẽ ab eis adducebaẽ, uel etiã absoluebatur. Ad hæc, si quod eis decretũ siue à priuato, siue à magistratu, siue à plebe factum, displicebat, intercedebãt. Quòd si Senatus aliquid uel agere, uel decernere instituisset, atq; unus Tribunus pl. intercessisset, irritũ erat id decretũ, actione supersedebatur. Progressu tẽporis illa etiã, ut & Senatũ conuocarẽt, dicto non audiẽtes punirẽt, & aruspices cõsulerent, aut cõcessa eis sunt, aut ab ipsis usurpata. Nam multa, quæ eis nõ licebãt, aduersationibus illis inuictis cõtra omnia quę agerenẽ, obtinuerũt. Etenim leges rogabãt, quibus is, siue priuatus, siue magistratus, à quo dicto factoue offẽsi essent, sacer esset, ac piaculo obstrictus. Sacrũ aũt esse, idẽ erat quod perisse. Sic enim omnia quę instar uictimę ad cędẽ destinata sunt, appellantur. Ipsos etiã Tribunos pl. sacrosanctos dixit plebs, tanq; sacra mœnia eorũ à quibus implorẽtur. Proinde multa sunt ab eis absurdè facta: ut Cõsules in carcerẽ ducti, ut quidam indicta causa occisi. Neq; eis aduersari quisq; audebat: alioqui & ipse sacer erat. Si qui tamẽ non ab omnibus Tribunis damnarẽtur, opẽ dissentientium implorabãt: itaq; causam dicere siue apud eos ipsos, siue apud alios iudices, siue apud populũ licebat, pluriũ suffragijs uel condẽnandis uel absoluendis. Tribunorũ numerus tandẽ ad denos usq; auctus est: unde uires eorũ multum sunt imminutę. Nam collegarũ in magistratib. cùm natura quodãmodo, tũ magis ex inuidia societas infida est: nec temerè fit, ut multi, præsertim potẽtes, consentiãt. Eò accedebat, q; alij uim eorũ eneruare studẽtes, motus excitabãt, ut dissidentiũ robur infringeretur, alijs ad alios se cõferentibus. Vno tamen eorũ intercedẽte, cæterorũ sentẽtiæ reddebãtur irritæ. Principiò Curiam nõ ingrediebãtur: sed in aditu sedẽtes, quid fieret obseruabant, ac si quid displicebat, e uestigiò refragabãtur. Pòst intrò uocati sunt, & ad senatoriã quoq; dignitatem admissi. Deniq; ex senatoribus quidã tribunatũ expetiuerunt, modò ne Patricij essent. Plebs enim Patricios non admittebat: contra quos cũ Tribuni creati essent, & ad tantã prouecti potestatẽ, uerebãtur, ne quis ea potestate in ipsam plebem abuteretur. Si quis autem eierata familię dignitate ad plebeios trãsibat, benignè admittebaẽ.

Omnisq; potestas impatiens consortis erit.

Itaq;

Itaq; multi ex nobilissimis, magnæ potētiæ cupiditate, nobilitate repudiata, tribunatū gesserunt. Ac tribunorū potestas hunc ortū habuit: quibus duo ædiles sunt adiūcti, quorum ministerijs ad literas uterentur. Qui cum omnia decreta, omnia plebiscita & senatusconsulta acciperent, atq; asseruarēt, nihil eos eorū omnium quæ agebantur latebat. Olim igitur his de caussis, dicundiq; iuris ergò creabātur. Pòst autem cùm alia, tum rerum uenaliū forum eis cōmissum: unde à Græcis Agoranomi appellantur. Prima Romanorū seditione ad hunc modū sedata, finitimorū, quorum multi ob eam secessionem contra eos cōcitati erant, post reditum in granā, multa grauia bella sustinuerūt, uictis omnibus. Sed cum Coriolos obsiderēt, parum abfuit, quin castris exuerentur, nisi uirtus Cn. Martij, uiri patricij, profligatis hostibus, obstitisset: qui cùm alijs honoribus est affectus, tum Coriolani cognomentū, à deuicto à se populo consecutus. Ac tum ita in altū est euectus: non multo autē pòst, cum ei petēti prætura negata, iratus populo, tribunitiā potestatē insectans, & abrogare conatus esset, à Tribunis plebis, quibusdam criminibus cōnctis, & affectati regni calumnia instructa, in exiliū actus est. Exul statim ad Volscos se contulit: quorū principes & magistratus, aduentu illius læti, Actij Tullij impulsu rursus ad bellū se parabāt. Quod cum populo minimè placeret, qui à potētibus neq; admonēdo, neq; terrēdo ad arma sumēda commoueri posset, hac arte sunt usi. Cum ludis Circensibus, cùm alij ex finitimis, tum magna Volscorum multitudo Romā ad spectaculū conuenisset, Tullius per beneuolentię speciē Romanorum magistratibus persuasit, Volscos cauendos esse, paratos ad impetum in eos in Circo faciendum. Magistratus eo indicio etiā cum alijs cōmunicato, Volscos ante ludos statim ciuitate excedere præconio iusserunt. Hi uerò grauiter ferentes, se solos ex omnibus esse pulsos, ad bellum iritati, imperatorib. lectis Coriolano & Tullio, ac Latinorū auxilijs ascitis, maiore numero contra Romanos sunt profecti. Quo illi audito, non statim arma corripuerūt, sed inter se criminibus certarunt. Plebeij cum patricijs, quòd ex eo ordine Coriolanus cum hostibus patriam oppugnatū iret: illi cum plebe, quòd eundem iniquo exilio multatū, hostem reddidissent. Ea contentio in magnū malū euasisset, nisi matronæ tulissent opem. Nam cum Senatus Coriolano reditū decreuisset, ac legatos ad eum propterea misisset: & ille, ut agri superioribus bellis adempti Volscis redderētur, postulasset: multitudine de agris non assensa, rursus alia legatio mittitur. Quam ille iracundè tulit,
» quòd qui de suis agris periclitarētur, ne sic qui-
» dem cederent alienis. Quibus nunciatis cum plebs nihil moueretur, neq; uel periculis admonita, à seditione recederent uiri: matronæ, Coriolani uxor Volumnia, & mater Veturia, clarissimis quibusq; mulieribus assumptis, in castra hostium sunt profectæ, liberis etiam Coriolani adductis.

Cn. Martius Coriolanus.

Actij Tullij dolus in concitandis ad bellum Volscis.

καὶ συχνοὶ τῶν σφόδρα εὐπατριδῶν ἀπέστησαν τῆς εὐγενείας, ὅτι τὸ μέγα δυνηθῆναι, καὶ ἐδημάρχησαν. οὕτω μὲν οὖν ἡ τῶν δημάρχων δυναστεία συνέστη, οἷς καὶ ἀγορανόμους δύο προσείλοντο, οἷον ὑπηρέτας σφίσιν ἐσομένους πρὸς γράμματα. πάντα γὰρ τά τε παρὰ τοῦ πλήθους καὶ τὰ παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῇ βουλῇ γραφόμενα λαμβάνοντες, ὥστε μηδὲν σφᾶς τῶν πραττομένων λανθάνειν, ἐφύλαττον. τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον ἐπὶ τούτῳ ᾑροῦντο, καὶ ἐπὶ τῷ δικάζειν, ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα τε, καὶ τὴν τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἐπετράπησαν, ὅθεν καὶ ἀγορανόμοι τοῖς ἑλληνίζουσιν ὠνομάσθησαν. ἡ μὲν οὖν στάσις ἡ πρώτη οὕτω τοῖς ῥωμαίοις κατέπαυσεν. ἐκ δὲ τῶν περιοίκων σφίσι διὰ τὴν στάσιν πολλῶν κατ' αὐτῶν κινηθέντων, μετὰ τὴν σύμβασιν ὁμονοήσαντες, ἐρρωμένως τοὺς ἐξ ἐκείνων πολέμους διήνεγκαν, καὶ πάντας ἐνίκησαν. ὅτε καὶ κοριόλους πολιορκοῦντες, ἐκπεσεῖν καὶ τοῦ στρατοπέδου μικροῦ ἐκινδύνευον, εἰ μὴ γναῖος μάρκιος εὐπατρίδης ἀνὴρ ἐπέσχεν, καὶ τοὺς ἐπελθόντας ἀπώσατο, ὃς διὰ τοῦτο ἄλλως τε ἐδοξάσθη, καὶ κοριολανὸς ἐκ τοῦ ἔθνους, ὃ ἐτρέψατο, ἐπεκλήθη. καὶ τότε μὲν οὕτως ἤρθη. οὐ πολλῷ δ' ὕστερον στρατηγῆσαι σπουδάσας, καὶ μὴ τυχὼν, ἠγανάκτησε κατὰ τοῦ ὁμίλου, καὶ τοὺς δημάρχους ἐβαρύνετο. οἱ οὖν δήμαρχοι, οὓς καταλῦσαι ἐγλίχετο, αἰτίας τινὰς κατ' αὐτοῦ συμφορήσαντες, τυραννίδος αὐτῷ προσῆψαν αἰτίαμα, καὶ τῆς ῥώμης ἐξήλασαν. ἐκπεσὼν οὖν, τοῖς οὐολούσκοις εὐθὺς προσεχώρησεν. ὧν οἱ μὲν πρῶτοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς τέλεσιν αὐτῶν ὄντες ἔχαιρόν τε αὐτῷ, καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ἀνεμάζοντο, ἀττίου τυλλίου πρὸς τοῦτ' ἐρεθίζοντος ἅπαντας. ὁ δὲ ὅμιλος ἀπρόθυμος ἦν. ὡς οὖν οὔτε πείθοντες, οὔτ' ἐκφοβοῦντες αὐτοὺς οἱ δυνατοὶ, κινῆσαι πρὸς ὅπλων ἄρσιν ἠδύναντο, τοιόνδε ἐμηχανήσαντο. ἱπποδρομίαν τῶν ῥωμαίων ἀγόντων, ἄλλοι τε τῶν προσχώρων αὐτοῖς καὶ οὐολοῦσκοι πλῆθος πολλοὶ ἐπὶ θέαν συνῆλθον. ὁ δὲ τύλλιος τοὺς τῶν ῥωμαίων στρατηγοὺς ἔπεισεν, ὡς δῆθεν λάθρᾳ αὐτοῖς, τοὺς οὐολούσκους φυλάσσεσθαι, ὡς βεβουλευσμένους ἐπιθέσθαι σφίσιν ἀνελπίστως ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ. οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ μήνυμα κοινωσάμενοι, τοὺς οὐολούσκους αὐτίκα πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἀπαντας ἐξεκήρυξαν. οἱ δὲ δυσανασχετήσαντες, ὅτι μόνοι ἐκ πάντων ἐξηλάθησαν, ἕτοιμοι πρὸς μάχην ἐγένοντο. καὶ προστησάμενοι τὸν κοριολανόν τε καὶ τὸν τύλλιον, ἐπὶ τὴν ῥώμην, καὶ τοὺς λατίνους προσειληφότες, πλήθει ἐχώρησαν πλείονι. ὃ οἱ ῥωμαῖοι πυθόμενοι, πρὸς τὰ ὅπλα μὲν οὐκ ἐξώρμησαν, ἐν αἰτίαις δ' ἀλλήλους ἐποιοῦντο, οἱ μὲν τοῦ ὁμίλου τοὺς εὐπατρίδας, ὅτι ἐξ αὐτῶν ὁ κοριολανὸς τυγχάνων, μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ τὴν πατρίδα στρατεύοιτο· οἱ δὲ τὸν ὅμιλον, ὅτι μὴ ἐν δίκαις αὐτὸν ἐξελάσαντες, πολέμιον πεποιήκασιν. οὕτω δὲ στασιάζοντες, ἂν μέγα τι κακὸν ἐπεπόνθεσαν, εἰ μὴ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἐπεκούρησαν. ὡς γὰρ ἡ γερουσία κάθοδον τῷ κοριολανῷ ἐψηφίσατο, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον ἔστειλαν, ἐκεῖνος καὶ τὴν χώραν τοῖς οὐολούσκοις ἀποδοθῆναι ἀπῄτει, ἧς ἐν τοῖς πρὶν πολέμοις ἐστέρηντο. τὸ δὲ πλῆθος τῆς χώρας οὐ μεθίετο. πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία. ὁ δὲ προσθυμωθεὶς ἔφησεν, ὅτι καὶ περὶ τῆς ἑαυτῶν κινδυνεύοντες, οὐ-
«δ' οὕτω τῆς ἀλλοτρίας ἀφίενται. καὶ τούτων δ' ἀγ-
«γελθέντων αὐτοῖς, οὐδ' ἐπεκινοῦντο, οὐδ' ὑπὸ τῶν κινδύνων οἱ ἄνδρες τοῦ στασιάζειν ἐξίσταντο. αἱ δὲ γυναῖκες, ἥ τε γαμετὴ τοῦ κοριολανοῦ οὐολομνία, καὶ ἡ μήτηρ οὐετουρία, καὶ τὰς λοιπὰς τὰς ἐπιφανεστάτας παραλαβοῦσαι, ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς αὐτὸν, καὶ τὰ παιδάρια αὐτοῦ ἐπαγό-

τίς ὁ ἀγορανόμος.

ὅτι ἐπονομάσθη κοριολανὸς ὁ μάρκιος ἐκ τοῦ ἐτρέψατο ἔθνους τῶν κοριολανῶν.

ὅτι ἐν ἱπποδρομίᾳ καὶ οἱ πρόσχωροι εἰς ῥώμην συνῆλθον.

κἀνταῦθα οἱ ῥωμαῖοι τοῖς λατίνοις ἐχθροί.

ἐπαγομένη. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι σιωπῶσαι ἐδάκρυον· ἡ δὲ Οὐετουρία, οὐκ ηὐτομολήκαμεν, ἔφη, τέκνον, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἡμᾶς ἐπέπεμψέ σοι. εἰ μὲν πείθοιο, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα· εἰ δὲ μή, λάφυρα. καὶ εἰ καὶ νῦν ἔτι ὀργίζῃ, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον. καταλλάγηθι, καὶ μηκέτι ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς τάφοις· μηδ' ἐκπολιορκήσῃς τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθης καὶ ἐτράφης, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα Κοριολανὸς ἐγένου. μήτε ἄπρακτόν με ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ νεκράν με αὐτοχειρίᾳ θεάσῃ. ἐπὶ τούτοις ἀνέκλαυσε, καὶ τοὺς μαστοὺς προδείξασα, τήν τε γαστέρα ἐψαμένη, αὕτη σε ἔτεκεν, ἔφη, τέκνον, οὗτοί σε ἐξέθρεψαν. ἡ μὲν εἶπε ταῦτα. ἡ γαμετὴ δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδάρια, καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε κἀκεῖνον εἰς πάθος ἐνδοῦναι. μόλις δὲ ἀνενεγκών, περιέπλεξε τὴν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα, ἰδού, ἔφη, μῆτερ, πείθομαί σοι. σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ σοὶ ταύτην τὴν χάριν πάντες ἐχέτωσαν. ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἳ τηλικαῦτα παρ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντες, τοιαῦτά μοι ἀνταπεδώκασιν. οὐδ' ἀφίξομαι εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ σὺ μὲν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ἐπεὶ τοῦτο ἠθέλησας· ἐγὼ δὲ ἀπαλλαγήσομαι. ταῦτα εἰπὼν ἀπανέστη, καὶ οὐδὲ τὴν κάθοδον κατεδέξατο. ἀναχωρήσας δὲ εἰς τοὺς Οὐολούσκους, ἐκεῖ γηράσας, ἀπήλλαξεν. οἱ δὲ δήμαρχοι χώραν ἐκ πολεμίων προσκτηθεῖσαν Ῥωμαίοις, ἀπῄτουν διανεμηθῆναι τῷ πλήθει. ὅθεν πρός ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τῶν πολεμίων πολλὰ ἐκακώθησαν. οἱ γὰρ δυνατοὶ μὴ ἄλλως κατέχειν αὐτοὺς δυνάμενοι, πολέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐκίνουν, ἵν' αὐτοῖς ἀσχολούμενοι, μηδὲν περὶ τῆς γῆς πολυπραγμονῶσι. χρόνῳ δέ ποτε ὑποτοπήσαντές τινες τὸ πραττόμενον, οὐκ εἴων ἔτι ἀμφοτέρους ὑπάτους ἢ στρατηγοὺς ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποδείκνυσθαι, ἀλλ' ἤθελον καὶ αὐτοὶ τὸν ἕτερον ἐκ τῶν εὐπατριδῶν αἱρεῖσθαι. ὡς δὲ τοῦτο κατειργάσαντο, προείλοντο Σπούριον Φούριον· καὶ μετ' ἐκείνου στρατευόμενοι, πάντα ἐφ' ὅσα ὥρμησαν, προθύμως κατέπραξαν. οἱ δὲ τῷ συνάρχοντι αὐτοῦ Φαβίῳ Καίσωνι συνεξελθόντες, οὐ μόνον οὐκ ἐρρώσθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν πόλιν ἦλθον, καὶ ἐθορύβουν, ἕως οἱ Τυρσηνοὶ τοῦτο μαθόντες, ἐπεχείρησαν αὐτοῖς. καὶ τότε μέντοι οὐ πρότερον ἐξῆλθον τῆς πόλεως, πρὶν τῶν δημάρχων τινὰς συμφρονῆσαι τοῖς δυνατοῖς. ἠγωνίσαντο δὲ προθύμως, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων διέφθειραν, συχνοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων ὁ Μάλλιος. ὁ δὲ ὅμιλος στρατηγὸν τὸ τρίτον τὸν Μάλλιον εἵλετο. καὶ πόλεμος αὖθις αὐτοῖς ἐπηγέρθη πρὸς τῶν Τυρσηνῶν. ἀθυμοῦσι δὲ Ῥωμαίοις, καὶ ἀποροῦσι, πῶς τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστῶσιν, οἱ Φάβιοι ἐπεκούρησαν. ἓξ γὰρ ὄντες καὶ τριακόσιοι, ὡς ἀθυμοῦντας εἶδον αὐτούς, καὶ μηδέν τι βουλευομένους λυσιτελές, καὶ ἀπογινώσκοντας ἅπαντα, τὸν πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς ὑπεδέξαντο πόλεμον, αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν προθυμηθέντες μαχέσασθαι καὶ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι. καί τι χωρίον καταλαβόντες ἐπίκαιρον, ἐτειχίσαντο. ὅθεν ὁρμώμενοι, πάντα τὰ τῶν πολεμίων ἦγον, τῶν Τυρσηνῶν μηδ' εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἰέναι θαρρούντων. εἰ δὲ καί ποτε συμμίξειαν, ἐλαττουμένων παρὰ πολύ. προσλαβόμενοι δὲ καὶ συμμάχους οἱ Τυρσηνοί, ἐν ὑλώδει χωρίῳ ἐλόχησαν, καὶ ἀφυλάκτους ἐπελθόντες αὐτοῖς τοὺς Φαβίους ὑπὸ τοῦ πάντα νικᾶν, περιεστοίχισαν, καὶ πάντας ἐφόνευσαν· καὶ παντελῶς τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν ἄν, εἰ μὴ εἷς τις οἴκοι κατελείφθη διὰ νεότητα, ἀφ' οὗπερ αὖθις ἀνεπληρώθησαν. τῶν δὲ Φαβίων οὕτω φθαρέντων, οἱ Ῥωμαῖοι μάλα παρὰ τῶν Τυρσηνῶν ἐκακώθησαν.

adductis. Cęteris autem tacitè ploratibus, Veturia: Non transfugimus, inquit, fili: sed nos patria misit. Si parcheris, matrem, uxorem, & liberos: sin minus, prædam. Quòd si tua nondum deſæuijt iracũdia, nos primas occidito. Reconciliare omiſſa ira ciuibus, amicis, ſacris, monumentis. Noli excindere patriam, in qua natus es, & educatus, & magnum illud Coriolani cognomentum adeptus. Ne me uoti impotẽ dimiſeris, ne meis manib. interfectam me uideas. His dictis eiulans, & mammis oſtenſis, & uentre attrectato: Hic te genuit, inquit, hæ te lactauerunt. Deinde ab uxore & liberis eius, cæteriſq; mulieribus fletu orto, ille quoque ad luctum commotus, & uix ſibi redditus, matrem amplectitur, & inter oſcula: En tibi, inquit, mater pareo. Tu enim me uincis: tibi gratiã iſtam debebunt omnes. Ego uerò ab eorum etiam conſpectu abhorreo, qui pro tantis beneficijs talem mihi gratiam retulerunt. Verùm tu meo loco patriam teneto, quando ita uoluiſti: ego recedam. Hæc locutus, repudiato in patriam reditu, in Volſcos receſsit, ibiq; ſenex obijt. Tribuni plebis agrum hoſtibus ademptum, populo diuidi poſtulantibus, Romani & inter ſeſe, & ab hoſtibus multa detrimẽta cæperunt. Nam diuites cum plebem aliter cõtinere non poſſent, bella ex bellis de induſtria ſeuerunt: ut ijs occupati, legis agrariæ obliuiſcerẽtur. Quo conſilio tandem à nõnullis animaduerſo, non paſsi ſunt utrunq; conſulem à potentibus deſignari: ſed & ipſi alterum ex patricijs eligere uoluerunt. Eo impetrato, Sp. Furium elegerunt: quo duce omnia quæ aggreſsi ſunt, ſedulò confecerunt. Sed qui cum eius collega Cæſone Fabio exierant, adeò ſe uiros fortes non præbuerunt, ut caſtris relictis in urbem reuerſi, tumultum excitarint: donec Tyrrheni ea re cognita, illos inuaſerunt: ac ne tum quidem prius ſunt egreſsi, quàm Tribuni quidam patricijs aſſenſi eſſent. Tum uerò ſtrenuè pugnarunt: ac multis hoſtibus cæſis, ipſorum quoque non pauci ceciderunt. Cecidit etiam alter conſul Manlius. Plebs Manlium tertiùm conſulem creauit. Orto rurſus à Tyrrhenis bello, Fabij Romanis, quomodo reſiſti poſſet hoſtibus, ſolicitis, opem tulerunt. Qui VI & CCC numero, quia populum anxium, nihil quod in rem eſſet deliberantem, ac deſperantem omnia uidebant, Tyrrhenum bellum ſuis & corporibus & ſumptibus gerendum ſibi depopoſcerunt: & opportuno loco præſidium communierunt, unde infeſta hoſtium omnia fecerunt, Tyrrhenis acie decernere aut non audentibus, aut ſi auſi eſſent, turpiter profligatis. Sed ſocijs aſcitis, & inſidijs in ſaltu quodam collocatis, Fabios ob crebras uictorias incautos circumuenerunt, & occiderunt omnes. Ac eorum familia internecione perijſſet, niſi unus ob teneriorem ætatem domi relictus fuiſſet: à quo inſtaurata, deinceps quoq; floruit. Cum hæc clades accepta eſſet, Romani à Tyrrhenis grauiter uexati,

Legis agrariæ turbæ.

CCC & VI Fabiorum interitus.

uexati, pace cum hostibus facta, in semetipsos conuersi, mutuis se cladibus affecerũt: nec ipsis consulibus multitudo abstinuit. Nam & ministros eorum uerberarunt, & fasces confregerunt, & ipsos Coss. per quamuis causam, siue magna ea, siue parua esset, reos fecerunt. Appium Claudium in ipso etiã magistratu in carcerem ducere uoluerunt: quòd is populi in omnibus aduersator, legiones suas decimarat, quòd Volscis in prælio cessissent. Decimatio uerò huiusmodi fuit. Cum milites grauiter deliquerant, Imperator omnibus in decurias distributis, decimum quemque cui sors obuenerat, occidebat. Appio, deposito magistratu, plebeij statim diem dixerunt, nec damnarunt tamen: sed die producta, in eam necessitatẽ adegerunt, ut ipse sibi manus afferret. Ad hæc quidam Tribuni plebis cùm alia contra patres scripserunt, tum illud, ut populo per se inire concilium, & absque illis deliberare liceret, & suo arbitratu decernere omnia. Quòd si quis ob crimẽ aliquod à Coss. mulctetur, ei prouocationem esse ad populum. Aediliumque & Tribunorum potestatem ampliarunt, ut quamplurimos patronos haberent. Quæ cum agerentur, Patricij aperte non nisi in paucis aduersabantur, clam uerò multos ex audacissimis tollebãt. Sed nec id cæteros cohercebat: nec illud, quòd semel nouẽ Tribuni à plebe cremati sunt. Quorum exemplo insecuti Tribuni, adeò non lacti sunt moderatiores, ut magis etiã sæuierint.* Eò populus à patribus est redactus. Nam bellis exortis militare noluerunt, nisi optatis eorũ satisfieret: aut egressi pugnarunt segniter, nisi quæ uoluissent, omnia impetrassent. Vnde multi ex finitimis, nõ tam suis freti uiribus, quàm illorum dissensionibus, bella mouerunt. Quorum è numero Aequi, M. Minutio Consule uicto, animos sustulerunt. Qua clade cognita, Romani L. Quintium, pauperẽ illum quidẽ, & agriculturæ deditum, sed uirtute & temperantia præstantem, Dictatorem dixerunt: qui ob comam in cincinnos implexam, Cincinnatus est appellatus: cuiusmodi nunc multi in regia uersantur. eoque malo in Remp. inuecto, cincinnatos ubique uidere licet. Is igitur Dictator creatus, eo-
» dem die ducto exercitu, celeritate citra teme-
» ritatem usus, unà cum Minutio impetu in Aequos facto, plurimos occidit: cęteros uiuos cæpit, ac sub iugum r. issos dimisit: quæ res huiusmodi erat. Duo recta ligna terra defigebãtur, quibus unum obliquũ supernè imponebatur. per hęc media captiui nudi traducebanť. quod uictoribus magnæ gloriæ, uictis tãto dedecori erat, ut quidã ei ignominiæ mortẽ anteferrent. Coruino urbe capta, & Minutio ob cladẽ consulatu abrogato, domum rediit, atque ipse etiam se magistratu abdicauit. Deinde Romani domestico bello sunt conflictati, à seruis & exulibus conflato: qui noctu subita impressione Capitoliũ occuparũt. sed plebs tũ quoque nõ prius arma cæpit, quàm patricijs aliquid detraxisset.

ac se-

Seditio cõtra cõsules.

L. Quintius Cincinnatus Dictator Aequos sub iugum mittit.

κατέθεντο. ἔπειτα πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους σπονδὰς ἐποιήσαντο. τραπόμενοι δ' ἐπ' ἀλλήλους, ἔπραξαν πολλὰ δεινά, ὡς μηδὲ τῶν στρατηγῶν ἀπέχεσθαι τὸ πλῆθος. τούς τε γὰρ ὑπηρέτας αὐτῶν ἔπαιον, καὶ τὰς ῥάβδους κατέκλων, αὐτούς τε τοὺς στρατηγοὺς ὑπ' εὐθύνην ἦγον ἐπὶ πάσῃ προφάσει καὶ μείζονι καὶ ἐλάττονι. Ἄππιον δὲ Κλαύδιον καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν ἐβουλεύσαντο, ὅτι τε αὐτοῖς ἠναντιοῦτο εἰς ἅπαντα, καὶ ὅτι τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ ἐδεκάτευσεν, ἐπειδὴ τοῖς Οὐολούσκοις ἐν μάχῃ ἐνεδεδώκεσαν. ἡ δεκάτευσις δὲ τοιάδε τις ἦν. ὅτε τι οἱ στρατιῶται μέγα ἡμάρτοσαν, ὁ στρατηγὸς εἰς δεκάδας αὐτοὺς ἀριθμῶν, ἕνα λαβὼν ἐξ ἑκάστης δεκάδος τὸν κλῆρον λαχόντα, θανάτῳ ἐκόλαζεν. ἀπελθόντα δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν Κλαύδιον, εὐθὺς οἱ τοῦ πλήθους εἰς ἀγῶνα κατέστησαν, καὶ οὐ κατεψηφίσαντο μέν, τὴν ψῆφον δ' ὑπερθέμενοι, εἰς ἀνάγκην αὐτὸν αὐτοχειρίας κατέστησαν. καί τινες δὲ τῶν δημάρχων ἄλλα τε κατὰ τῶν εὐπατριδῶν συνέγραψαν, καὶ ἐξεῖναι τῷ πλήθει, καὶ καθ' ἑαυτὸ συνιέναι, καὶ ἄνευ ἐκείνων βουλεύεσθαι, καὶ χρηματίζειν πάνθ' ὅσα ἂν ἐθελήσῃ. κἄν τις ἐπ' αἰτίᾳ τινὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν προστιμηθῇ, ἔκκλητον ἐπὶ τούτοις τὸν δῆμον δικάζειν ἔταξαν. καὶ τοὺς ἀγορανόμους δὲ καὶ τοὺς δημάρχους ἐπηύξησαν, ἵνα πλείους τοὺς αὐτῶν προϊσταμένους ἔχωσι. πραττομένων δὲ τούτων, οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ ἀντέπραττον, πλὴν βραχέων, λάθρα δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον. ἀλλ' οὔτε τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπεῖχεν, οὔθ' ὅτι ποτὲ ἐννέα δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου παρεδόθησαν. οὐ μόνον γὰρ οἱ μετὰ ταῦτα δημαρχοῦντες οὐκ ἠμβλύνοντο, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐθρασύνοντο. εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν προήχθη ὁ ὅμιλος. οὔτε γὰρ στρατεύειν ἐπείθοντο πολέμου ἐπικειμένου, εἰ μὴ ἂν ὠρέγοντο ἔτυχον, καὶ εἴ ποτε δ' ἐξῆλθον, ἀπροθύμως ἐμάχοντο, εἰ μὴ πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο ἤνυσαν. κἀντεῦθεν πολλοὶ τῶν προσοίκων αὐτοῖς τῇ ἐκείνων διχοστασίᾳ, ἢ τῇ ἑαυτῶν θαρροῦντες ἰσχύϊ, ἐπεστράτευσαν. ὧν ἦσαν καὶ Αἰκουοί, οἳ Μάρκον Μινούκιον στρατηγοῦντά ποτε νικήσαντες, ἐφρονηματίσθησαν. μαθόντες δὲ τὸν Μινούκιον ἡττημένον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, δικτάτορα Λούκιον Κοΐντιον εἵλοντο, πένητα μὲν ἄνδρα, καὶ γεωργίᾳ συνεζηκότα, τὴν ἀρετὴν δὲ καὶ σωφροσύνην διαπρεπῆ, καί τοι τὰς κόμας ἐν πλοκάμους ἀσκοῦντα, ὅθεν καὶ Κικιννάτος ὠνόμασται, οἷοι νῦν πολλοὶ περὶ τὰ βασίλεια. ἐκεῖθεν δὲ τοῦ κακοῦ παρεισφθαρέντος εἰς τὸ πολίτευμα, καὶ ἁπανταχοῦ κικιννάτους ἐστὶν ὁρᾶν. οὗτος οὖν δικτάτωρ προχειρισθείς, καὶ αὐθημερὸν ἐκστρατεύσας, καὶ τάχει σὺν ἀσφαλείᾳ χρησάμενος, καὶ τοῖς Αἰκουοῖς προσβαλὼν μετὰ τοῦ Μινουκίου, πλείστους μὲν διέφθειρε, τοὺς δ' ἄλλους ἐζώγρησεν, οὓς ὑπὸ ζυγὸν διαγαγὼν ἀφῆκεν. ἡ δὲ πρᾶξις ἡ τοῦ ζυγοῦ τοιάδε τις ἦν. σταυροὺς δύο ὀρθὰ διαλείποντα ἀλλήλων, εἰς τὴν γῆν κατέπηγνυον, καὶ αὐτοῖς ἐπετίθεσαν ἐγκάρσιον ἕτερον, καὶ διὰ μέσου τούτων τοὺς ἁλόντας διῆγον γυμνούς, ὃ τοῖς μὲν δρῶσι λαμπρότητα, πολλὴν δ' ἀτιμίαν τοῖς πάσχουσιν ἔφερεν, ὥστε τινὰς τοῦ τοιοῦτόν τι παθεῖν προαιρεῖσθαι θανεῖν. καὶ πόλιν δ' αὐτῶν Κορουΐνον καλουμένην ἑλών, ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Μινούκιον διὰ τὴν ἧτταν τὴν στρατηγίαν ἀφείλετο, καὶ αὐτὸς ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι οἰκεῖον ἐσχήκασι πόλεμον, ὃς ἐκ δούλων συνέστη καὶ φυγάδων τινῶν, οἳ νυκτὸς ἐπελθόντες ἐξαπιναίως, τὸ Καπιτώλιον ἐκράτησαν. ὁ δ' ὅμιλος καὶ τότε οὐ πρότερον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένετο, πρίν τι πλέον χρῆναι τῶν εὐπατριδῶν. ἐπελθόντες

ὅτι κοΐντιος δικτάτωρ, καὶ γεωργὸς ὢν, δικτάτωρ γέγονε διὰ τὴν ἀρετήν.

δέ γε τοῖς στασιάζουσιν, ἐκράτησαν μὲν αὐτῶν, πολλοὺς δὲ τῶν σφετέρων ἀπέβαλον. διὰ ταῦτα τοίνυν οἱ ῥωμαῖοι καὶ διά τινα σημεῖα εὐλαβηθέντες, τῶν τε πρὸς ἀλλήλους ἀπηλλάγησαν ἐγκλημάτων, καὶ τὴν πολιτείαν ἰσοτέραν ποιήσασθαι ἐψηφίσαντο. καὶ τρεῖς ἄνδρας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη πέμπουσι, καὶ κομισθέντων αὐτῶν, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὰς τῶν δημάρχων κατέλυσαν, καὶ ἄνδρας ὀκτὼ τῶν πρώτων εἵλοντο. καὶ Ἄππιον Κλαύδιον, Τίτον τε Γενούκιον ἀπέδειξαν κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον στρατηγοὺς αὐτοκράτορας, καὶ νόμους αὐτοῖς συγγράψαι ἐπέτρεψαν, μηδὲ μίαν τε δίκην ἐφέσιμον ἀπ' αὐτῶν γενέσθαι προσεψηφίσαντο· ὃ πρὶν οὐδενὶ τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν δικτατόρων ἐδίδοτο. ἦρξαν τε οὗτοι ἐφ' ἡμέραν ἕκαστος, ἐναλλὰξ τὸ πρόσχημα τῆς ἡγεμονίας λαμβάνοντες· καὶ νόμους συγγράψαντες, εἰς τὴν ἀγορὰν ἐξέθηκαν, οἳ ἐπεὶ πᾶσιν ἤρεσαν, ἐς τὸν δῆμον εἰσήχθησαν, καὶ κυρωθέντες, σανίσιν ἐνεγράφησαν δέκα. ὅσα γὰρ φυλακῆς ἐνόμισαν ἄξια, ἐν σανιδίοις ἐθησαυρίζοντο. ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὸν ἐνιαυτὸν ἀνύσαντες, ἀφῆκαν τὴν ἀρχήν. ἕτεροι δὲ αὖθις αἱρεθέντες δέκα, ὥσπερ ἐπὶ καταλύσει τῆς πολιτείας χειροτονηθέντες ἐξώκειλαν. πάντες γὰρ ἅμα ἐκ τῆς ἴσης ἦρχον, καὶ νεανίσκους ἐκ τῶν εὐπατριδῶν θρασυτάτους ἐκλεξάμενοι, πολλὰ δι' αὐτῶν ἐποίουν, καὶ βίαια. ὀψὲ δέ ποτε ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους ὀλίγα ἄττα ἐν δύο σανίσι προσέγραψαν, ἐς πάντα δὲ αὐτογνωμονήσαντες, ἀφ' ὧν οὐχ ὁμόνοια, ἀλλὰ καὶ διαφοραὶ μείζους ῥωμαίοις γενέσθαι ἔμελλον. αἱ μὲν οὖν λεγόμεναι δώδεκα δέλτοι οὕτως τότε ἐγένοντο. οἱ δὲ νομοθέται ἐκεῖνοι οὐ μόνον ταῦτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς διελθόντος, ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐνέμειναν, βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, καὶ μηδὲ τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἀθροίζοντες, ἵνα μὴ συνελθόντες παύσωσιν αὐτούς. Αἰκουῶν δὲ καὶ Σαβίνων πόλεμον αἰρομένων κατὰ ῥωμαίων, τότε τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοῖς παρασκευάσαντες, διεπράξαντο σφίσι τοὺς πολέμους ἐπιτραπῆναι. ἐκ γοῦν τῆς δεκαρχίας αὐτῶν Σερούϊος μὲν Ὄππιος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος, κατὰ χώραν ἔμειναν, οἱ δὲ ὀκτὼ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐστράτευσαν. πάντα μὲν ἁπλῶς καὶ τὰ ἐν τῷ ἄστει καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις τετάρακτο, ἐντεῦθεν στάσις αὖθις συνεκινήθη. ἐμβαλόντες γὰρ εἰς τὴν τῶν Σαβίνων γῆν οἱ στρατάρχοι, Λούκιόν τινα Σίκιον, ἄκρον τε τὰ πολέμια, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ ὁμίλου κα-τειλεγμένον, μεθ' ἑτέρων ὥς τι χωρίον καταληψόμενον ἔπεμψαν, καὶ διὰ τῶν συμπεμφθέντων αὐτῷ τὸν ἄνδρα διέφθειραν. λόγου δ' εἰς τὸ στρατόπεδον γενομένου, ὡς παρὰ πολεμίων τοῦ ἀνδρὸς σὺν ἄλλοις ἀνῃρημένου, οἱ στρατιῶται ἀνελέσθαι τοὺς νεκροὺς ὁρμήσαντες, οὐδὲν σῶμα τῶν ἐναντίων εὑρήκασι, συχνοὺς δὲ τῶν ὁμοφύλων, οὓς ὁ Σίκιος ἐπιθεμένους αὐτῷ ἀπέκτεινεν ἀμυνόμενος. ὡς οὖν κύκλῳ τε αὐτοῦ κειμένους καὶ τετραμμένους πρὸς αὐτὸν εἶδον, ὑπετόπησαν τὸ γενόμενον, καὶ μέντοι καὶ ἐθορύβησαν. πρὸς δὲ τοῖς καὶ διά τι τοιοῦτον. Λούκιος τις Οὐεργίνιος ἐκ τοῦ πλήθους ὤν, καὶ θυγατέρα ἔχων περικαλλῆ, Λουκίῳ Ἰκιλλίῳ τῷ ὁμοίῳ αὐτῷ ἐκδώσειν ἔμελλε. ταύτης ὁ Κλαύδιος ἐρασθεὶς, καὶ μὴ τυχὼν, παρεσκεύασέ τινας δουλαγωγῆσαι αὐτήν. ἐλθόντος δὲ τοῦ τῆς κόρης πατρὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ δικαιολογοῦντος, ὡς δὲ ὁ Κλαύδιος ταύτης κατεψηφίζετο, καὶ τοῖς δουλαγωγοῦσιν αὐτὴν ἡ κόρη προσεδέδοτο, καὶ οὐδεὶς ἐπήμυνεν, ὑπεραλγήσας ὁ ταύτης πατήρ, καὶ τὴν θυγατέρα κοπίδι διαχειρισάμενος, πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὡς εἶχεν, ἐξώρμησεν. ὡς οὐδὲ πρὶν εὖ διακει-

ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μετακομιδὴν ἐπαύσαντο ῥωμαῖοι δημάρχων, καὶ στρατηγοὶ προεβάλοντο.

ὅτι σανίσιν οἱ νόμοι γραφόμενοι τότε, ἐς τὴν ἀγορὰν προετίθεντο.

πόθεν ὁ δωδεκάδελτος.

ac seditiosos oppresserunt: sed multos suorum amiserunt. His igitur de causis Romani & prodigijs quibusdã impulsi, omissis mutuis criminationibus, Rempub. æquabiliorẽ efficere decreuerũt. Ac tres uiros in Græciam, ad illorum leges & instituta cognoscẽda, ablegarunt: quibus allatis, tribunatum & alios quosdam magistratus abrogarunt, eorumq́; loco uiros VIII principes delegerunt: illoq́; anno Appiũ Claudium & Titum Genutium prætores cum summo imperio crearunt, data potestate condendi leges, cum appendice, ne ab eis prouocatio esset. id quod prius non nisi Dictatoribus concessum fuit. Hi per uices imperarunt, singuli in dies singulos magistratus insignibus ornati. Et leges à se cõscriptas in foro proposuerũt: quas cum omnibus probassent, ad populũ tulerunt, sancitasq́; in X tabulas retulerunt. Quæ enim digna custodia iudicabant, in tabellis asseruabant. Ac illi anno exacto, magistratu abierunt. quibus alij X cum successissent, ita se gesserũt, quasi euertendæ Reipub. causa delecti essent. Omnes enim simul ex æquo imperabant: ascitisq́; nobilium adolescẽtum audacissimis, per uim multa egerunt. Serò tandem, sub anni ferè finem, pauca quędam in duabus tabulis suapte autoritate ascripserũt, non ad concordiam, sed ad maiores dissensiones pertinẽtia. Duodecim igitur tabulæ sic confectæ sunt. Decemuiri autem non hæc tantum egerunt: sed & tempore magistratus eorum elapso, adhuc in rebus gerẽdis sunt uersati, Repub. ui oppressa, neq; senatu neq; populo cõuocato, ne successores sibi darentur. Quum autem Aequi & Sabini Romanis arma inferrẽt, per idoneos homines effecerunt, ut sibi belli administratio mãdaretur. Itaq; ex decẽuiris Seruius Oppius & Appius Claudius suum pristinum locum retinuerunt: cæteri octo contra hostes sunt profecti. Ita factum, ut cum & in urbe & in castris turbarẽtur omnia, denuò seditio oriretur. Nam cum prætores in Sabinorum agrum impressionẽ fecissent, L. Sicium rei bellicę peritissimũ, & præcipuæ apud plebem autoritatis uirum, cum alijs ad occupandum castellum quoddam missum, per comites eius peremerunt. Rumore in castris sparso, eum unà cum alijs ab hostibus cæsum esse: milites ad cadauera tollẽda profecti, cum nullum hostile corpus, sed ciuium complura undiq; circa Siccium iacentia, & ad eum conuersa uiderent, quos se defendẽdo occiderat: suspicati, quid actum esset, & tumultuati sunt. Huc aliud facinus accessit. Lucius Virginius homo plebeius, uirginem formosissimam L. Icilio eiusdẽ ordinis uiro despõderat: quam cum Claudius deperiret, nec tamen ea potiri posset, quibusdam negocium dedit uirginis in seruitutem asserendæ. Quam cum pater è castris reuersus defenderet, Claudius autem accusatoribus, nemine opitulante, addiceret: pater dolore commotus, filia cultro interfecta, statim ad milites properat: quos nec antè bene

Decemuiratus instituitur.

Decemuiratus ob L. Siccij & Virginiæ cædem abrogatur.

affectos sic perturbauit, ut mox in urbem contra Claudium accurrerent. Alij quoque, qui cum Latinis pugnabant, ea re cognita, uallo deserto congressi cum reliquis, uiris XX, summa rerum mandata, nihil modicum cogitarunt. Accessit etiam urbana multitudo, ac tumultum auxit. Interea Claudius præ metu se abscondit. Oppius uerò coacto senatu, per internuncios multitudinem percontatur, quid sibi uellet. Quæ cum L. Valerium & M. Horatium senatorij ordinis, sed homines populares, ad se mitti postularet, per quos responsum datura esset, ijque missi non essent: ueritis decemuiris, ne contra se duces crearentur (iam enim omnes aderant) maior indignatio populi est exorta. Qua territus senatus, uel inuitis decemuiris, Valerium & Horatium ablegauit: compositaque controuersia, tumultus autoribus data est impunitas, decemuiratu abrogato. Annui uerò magistratus cum alij, tum Tribunorum, iisdem conditionibus, quibus prius steterant, sunt reuocati. Lecti cum alij, tum Virginius, Oppium & Claudium in carcerem compegerunt: qui antequam causam dicerent, sibi ipsi manus attulerunt. Reliquos accusatos & damnatos in exilium eiecerunt.

Consulatus dignitas plebis potestate imminuta.

Cõsules uerò (quibus tum primùm id nomen factum esse fertur, cum antè Prætores uocarentur) Valerius & Horatius, & tum & deinceps multitudini addicti, plebeiorum opes magis quàm patrum firmarũt. Itaque patres imminuta autoritate neque facilè conueniebant, neque ullarum rerum potestatẽ prorsus sibi uendicabãt.

Auspicia Tribunorum.

Quin Tribunis etiam in cõuentibus, auspicijs utendi facultatẽ per honoris speciem concesserunt (id enim munus ab antiquissimis tẽporibus ad solos patricios pertinebat) cum reuera id agerẽt, ne Tribuni & multitudo quidquid temerè agerẽt, sed per causam auspiciorũ aliquãdo impedirẽtur. Patricij & senatus irati Consulibus, ut populi fautoribus, nec triumphũ decreuerunt, quãuis uterque hostes uicisset, & ne unum quidem diem honore assignarunt: sed multitudo & biduum ferias celebrauit, & triumphũ illis decreuit. Ea discordia freti hostes, receptis animis Romanos inuaserũt.

Plebeij consulatũ sibi uendicant.

Anno sequente, Marco Genutio & C. Curtio Coss. cõtentiones redintegratæ sunt. Nam plebeij consulatũ expetentibus, quòd patricij ad plebẽ transeũtes tribunatum gererẽt: patricijs uerò acriter defendentibus, multa uiolẽter inuicem & dicta & facta sunt. Ne quid uerò deterius sequeretur, locupletes magistratũ ipsum plebi cõcesserunt, sed nomẽ nõ cõmunicarunt: dixerũtque Tribunos militares pro Coss. ne honoratũ uocabulum à promiscua turba inquinaretur. Placuit igitur ternos ab utraque factione tribunos deligi, duorum Coss. loco. neque tamẽ horũ nomẽ penitus defecit, cum aliàs Coss. aliàs tribuni crearẽtur. Atque hæc ita esse acta traditum est. Dictatores autem non soli Consules (quamuis eorũ autoritas, illorũ magistratu multo minor esset) sed Tribuni

διακειμένους οὕτως ἐτάραξεν, ὥστε εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν πρὸς Κλαύδιον ἐπειχθῆναι. καὶ οἱ ἕτεροι δὲ οἱ ἐπὶ τοὺς Σαβίνους ἐστρατευμένοι, ἐπεὶ τοῦτ' ἔμαθον, τό τε τάφρευμα ἐξέλιπον καὶ συμμίξαντες τοῖς λοιποῖς, ἄνδρας εἴκοσιν ἑαυτῶν προεστήσαντο, καὶ οὐδὲν μικρὸν ἐλογίζοντο πρᾶξαι. καὶ τὸ ἄλλο δὲ πλῆθος τὸ ἐν τῇ πόλει προσεχώρησεν αὐτοῖς, καὶ μετ' αὐτῶν ἐθορύβει. ἐν τούτοις ὁ μὲν Κλαύδιος φοβηθεὶς ἐκρύβη. Ὄππιος δὲ τήν τε βουλὴν ἤθροισε, καὶ πέμψας ἐπύθετο τοῦ πλήθους, τί βούλοιντο· οἱ δὲ τόν τε Οὐαλλέριον Λεύκιον καὶ τὸν Ὁράτιον Μάρκον, ἄνδρας ἐκ τῶν βουλευτῶν αὐτοῖς προσκειμένους, πεμφθῆναι σφίσιν ἐζήτουν, ὥς τι δι' ἐκείνων διαπραξόμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέμφθησαν, φοβηθέντων τῶν δέκα ἀρχόντων (ἤδη γὰρ πάντες παρῆσαν) μὴ στρατηγοῖς αὐτοῖς κατ' αὐτῶν χρήσαιντο, ἔτι μᾶλλον ὠργίζοντο. φόβος οὖν τοῖς βουλευταῖς ἐνέπεσεν οὐ μέτριος ἐντεῦθεν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἀρχόντων τόν τε Οὐαλλέριον σφίσι καὶ τὸν Ὁράτιον ἔπεμψαν, κἀκ τούτου συναλλαγῆς γενομένης, τοῖς μὲν θορυβήσασιν ἄδεια τῶν πραχθέντων ἐδόθη, καὶ ἡ δεκαρχία κατελύθη.

πότε ἡ δεκαρχία κατελύθη.

αἱ δὲ ἐπέτειοι ἀρχαὶ αἵ τε λοιπαὶ καὶ αἱ τῶν δημάρχων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς προνομίοις ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς πρώην ἦσαν. ἀποδειχθέντες δὲ ἄρχοντες ἄλλοι τε καὶ Οὐεργίνιος, τὸν μὲν Ὄππιον τόν τε Κλαύδιον εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλον, οἳ πρὶν δικασθῆναι ἑαυτοὺς διεχειρίσαντο. τοὺς δὲ λοιποὺς ἐγράψαντο, καὶ ἑλόντες ἐξήλασαν. οἱ δ' ὕπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ὅ τε δὲ Οὐαλλέριος καὶ Ὁράτιος, καὶ τότε καὶ μετέπειτα τῷ πλήθει προσέκειντο, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἢ τοὺς εὐπατρίδας ἐκράτυναν. ἐλαττούμενοι οὖν οἱ εὐπατρίδαι οὔτε ῥᾳδίως συνελέγοντο, οὔτε τὰ πράγματα ἐπ' αὐτοῖς ἐποίουν παντάπασιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δημάρχους οἰωνοσκοπίαις ἐν συλλόγοις χρῆσθαι δεδώκασιν, ὃ λόγῳ μὲν τιμὴν αὐτοῖς ἔφερε καὶ ἀξίωμα (μόνοις γὰρ τοῦτο ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τοῖς εὐπατρίδαις ἐπετέτραπτο) ἔργῳ δὲ κώλυμα ἦν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως οἱ δήμαρχοι καὶ τὸ πλῆθος ὅσα βούλοιντο πράξωσιν, ἀλλὰ προφάσει τῆς οἰωνοσκοπίας ἔστιν ὅτε ἐμποδίζοιντο. ἀχθόμενοι δὲ τοῖς ὑπάτοις οἵ τε εὐπατρίδαι καὶ ἡ βουλή, ὡς τὰ τοῦ πλήθους φρονοῦσιν, οὐκ ἐψηφίσαντο σφίσι τὰ ἐπινίκια, πόλεμον ἑκατέρου νικήσαντος, οὐδ' ἡμέραν ἑκάστῳ ἀπονέμειν ὥσπερ εἰώθεσαν. τὸ μέντοι πλῆθος ἐπὶ δύο τε ἡμέρας ἑώρτασε, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὰ νικητήρια ἐψηφίσαντο. οὕτως οὖν εἰς διαφορὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλθόντων, οἱ ἐναντίοι σφίσιν ἀναθαρσήσαντες, ἐπῆλθον αὐτοῖς. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Μάρκου Γενουκίου καὶ Γαΐου Κουρτίου ὑπατευόντων ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο. οἵ τε γὰρ τοῦ πλήθους καὶ ὑπατεύειν ἤθελον, ἐπείπερ ἐδημάρχουν οἱ εὐπατρίδαι πρὸς αὐτοὺς μεθιστάμενοι. καὶ οἱ εὐπατρίδαι λίαν τῆς ὑπάτου ἀρχῆς ἀντείχοντο, καὶ πολλὰ κατ' ἀλλήλων καὶ βίαια ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον. ἵνα δὲ μὴ πρός τι χεῖρον χωρήσωσι, τοῦ μὲν ἔργου τῆς ἡγεμονίας οἱ δυνατοὶ αὐτοῖς παρεχώρησαν, τοῦ δὲ ὀνόματος οὐ μετεδίδοσαν, ἀλλ' ἀνθ' ὑπάτων χιλιάρχους ὠνόμασαν, ἵνα μὴ τὸ τῆς κλήσεως ἔντιμον τῷ συρφακώδει ὁμίλῳ καταρρυπαίνοιτο. καὶ τρεῖς ἀφ' ἑκατέρων χιλιάρχους ἀντὶ τῶν δύο ὑπάτων αἱρεῖσθαι συνέθεντο, οὐ μέντοι τὸ τῶν ὑπάτων ἐξέλιπε τέλεον ὄνομα, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὕπατοι καθίσταντο, ποτὲ δὲ γε χιλίαρχοι.

πότε χιλίαρχοι ἀντ' ὑπάτων ἐκλήθησαν.

οὕτω μὲν ταῦτα παραδέδοται γενέσθαι, καίτοι οὐ μόνον τῶν ὑπάτων δικτάτωρας ἀνειπόντων, καὶ ταῦτα πολὺ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐλαττουμένων, ἀλλὰ καὶ χιλιάρ-

χιλιάρχων τῶν πεπτωκότων γίνεται. λέγεται δέ, ὅτι οὐδεὶς τῶν χιλιάρχων, καίτοι πολλῶν πολλάκις νικησάντων, ἐθριάμβευσεν. οἱ μὲν οὖν χιλίαρχοι οὕτω τότε ᾑρέθησαν. οἱ δὲ τιμηταὶ τῷ ἐχομένῳ ἔτει Βαρβάτου καὶ Μάρκου Μακρίνου ὑπατευόντων κατεδείχθησαν, καὶ ᾑρέθησαν Λούκιός τε Παπείριος καὶ Λούκιος Σεμπρώνιος. ἐχειροτονήθησαν δέ, ὅτι οἱ ὕπατοι ἀδύνατοι ἦσαν πάντας διὰ τὸ πλῆθος ἐξαρκεῖν ἤδη. τὰ γὰρ τοῖς τιμηταῖς ἀπονεμηθέντα προνόμια ἐκεῖνοι μέχρι τότε εἶχον. δύο τε ἦσαν οἱ τιμηταὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. ἦρχον δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ τελευταῖα ἐπὶ πενταετίαν. ἐν δὲ τῷ μέσῳ χρόνῳ ἐπὶ τρεῖς ἐξαμήνους, καὶ ἐγένοντο τῶν ὑπάτων μείζους, καίτοι μέρος τι ἐκείνων λαβόντες ἀρχῆς. ἐξῆν δὲ αὐτοῖς τάς τε προσόδους τὰς κοινὰς ἐκμισθοῦν, καὶ τῶν ὁδῶν καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῆς ἑκάστου οὐσίας διατελεῖν, καὶ τὸν βίον τῶν πολιτῶν ἐπισκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν, καὶ τοὺς μὲν ἀξίους ἐπαίνου εἰς τὰς φυλὰς καὶ εἰς τὴν ἱππάδα καὶ τὴν γερουσίαν ἐγγράφειν, καθὼς ἑκάστοις προσήκειν ἐνομίζετο· τοὺς δ᾽ οὐκ εὖ βιοῦντας, ἀπανταχόθεν ὁμοίως ἀπαλείφειν. ὃ μεῖζον πάντων ἦν τῶν τοῖς ὑπάτοις καταλειφθέντων. πίστεις δ᾽ φέροντες ἐφ᾽ ἑκάστῳ πεποίηντο, ὡς οὔτε πρὸς χάριν, οὔτε πρὸς ἔχθραν τι ποιοῦσιν, ἀλλ᾽ ἐξ ὀρθῆς γνώμης τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ καὶ σκοποῦσι καὶ πράττουσι. καὶ τὸν δῆμον ἐπί τε νόμων εἰσφοραῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις συνήθροιζον, καὶ τῷ τῶν μειζόνων ἀρχῶν κόσμῳ, πλὴν ῥαβδούχων, ἐχρῶντο. τοιαύτη ἡ τῶν τιμητῶν ὑπῆρχεν ἀρχή. τῶν μέντοι μὴ ἀπογραψαμένων τὰς οὐσίας ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς καὶ ἑαυτούς, τὰς μὲν οὐσίας οἱ τιμηταί, αὐτοὺς δ᾽ ἐκείνους οἱ ὕπατοι ἐπίπρασκον. χρόνῳ μὲν οὖν τινι ταῦθ᾽ οὕτως ἐπράχθη. ὕστερον δὲ τὸν ἅπαξ τῇ βουλῇ καταλεχθέντα, διὰ βίου βουλεύειν ἔδοξε, μηδ᾽ ἀπαλείφεσθαι, εἰ μή τις ἀδικήσας καὶ κριθεὶς ἠτίμωτο, ἢ κακῶς ζῶν ἠλέγχθη. τοὺς γὰρ τοιούτους ἀπήλειφον, καὶ ἀντ᾽ αὐτῶν ἑτέρους ἐνέγραφον. τῶν δὲ πρὸς καιροὺς ἀρχόντων πρωτεῖα μὲν ἐδέδοτο τοῖς δικτάτορσι, δευτερεῖα δέ γε τοῖς τιμηταῖς, ἡ δὲ τρίτη τάξις τοῖς ἱππάρχοις νενέμηται. καὶ οὕτω ταῦτα ἐτέτακτο, κἂν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὦσιν, κἂν ἀπηλλάγησαν. εἰ γάρ τις ἐκ μείζονος ἀρχῆς εἰς ὑποδεεστέραν κατέστη, τὸ τῆς προτέρας ἀξίωμα ἄχρι ἀκέραιον. ὡς δέ τις, ὃν πρόκριτον μὲν τῆς γερουσίας ὠνόμαζον (λέγοιτο δ᾽ ἂν καθ᾽ Ἕλληνας πρόκριτος) συμπάντων προῆγε τὸν χρόνον ὃν προκεκριμένος ἦν (οὐ γὰρ διὰ βίου τις ἐς αὐτὸ προεχειρίζετο) καὶ προέφερε τῶν ἄλλων τῷ ἀξιώματι, οὐ μὴν καὶ δυνάμει ἐχρῆτο τινί. χρόνον μὲν οὖν τινα εἰρήνην πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς περιοίκους ἦγον. εἶτα λιμοῦ ἐπικρατήσαντος, ὥς τινας καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν, μὴ φέροντας τὸν λιμόν, ἐστασίασαν. οἱ μὲν γὰρ τοὺς εὐπόρους ὡς περὶ τὸν σῖτον κακουργοῦντας ἐν αἰτίᾳ πεποίηντο, οἱ δὲ τοὺς πένητας ὡς τὴν γῆν μὴ βουλομένους ἐργάζεσθαι. ἰδὼν δὲ ταῦτα Σπούριος Μαίλιος, ἀνὴρ ἱππεὺς πλούσιος, τυραννίδι ἐπεχείρησε, καὶ σῖτον ἐκ τῆς περιχώρου ὠνούμενος, πολλοῖς μὲν ἐπευωνίζων, πολλοῖς δὲ καὶ προῖκα ἐδίδου, κἀκ τούτου συχνοὺς προσποιησάμενος, ὅπλα τε ἐποιεῖτο καὶ φρουρούς, καὶ ἐκράτησεν ἂν τῆς πόλεως, εἰ μὴ Μινούκιος Αὐγουρῖνος ἀνὴρ εὐπατρίδης, ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ τεταγμένος, καὶ αἰτιώμενος ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ, ἐσήγγειλε τῇ βουλῇ τὸ πραττόμενον. ἡ δὲ γερουσία μαθοῦσα τὸ μήνυμα, δικτάτορα παραυτίκα ἐκ τῶν συνέδρων

Margin notes: περὶ τιμητ. — [illegible] τῶν τιμητῶν καὶ τῶν ἱππάρχων διαφορά. — [illegible] πρίγκιπ.

Tribuni etiam aliquando designarunt. Fertur tamen nullus unquam Tribunus triumphasse, quamuis multi sæpe hostes uicissent. Ac Tribuni tum hoc modo creati sunt. Censores uerò anno sequente, Barbato & M. Macrino Coss. designati sunt L. Papyrius, & L. Sempronius. Eorum creandi causa fuit, quòd Coss. ob multitudinem omnia negocia exequi non poterant. Nam iura Censoribus attributa ad id usq; tempus tenuerant. Ac principiò bini fuere Censores patricij, qui initiò & postremò ad quinquennium imperarunt: interiecto uerò tempore, menses XVIII. ipsisq; Coss. quamuis parte duntaxat potestatis eorum accepta, superiores euaserunt. Muneris eorum fuit, publica uectigalia elocare, uias & publica ædificia curare, cuiusq; facultates describere, mores ciuiū obseruare & explorare: ac laude dignos, in tribus, in ordinem equestrem, in senatum referre, pro cuiusq; meritis: improbæ uitæ homines eodem modo ex albo delere. id quod maius erat ijs omnibus, quæ Consulibus relinquebantur. Dabant autem in unoquoq; iusiurandum, se nec gratia nec odio quicquam acturos: sed sincero animo, ea quę è Repub. essent, & deliberaturos, & acturos. Populum item ad rogandas leges, aliaq; munia conuocabant: & maiorum magistratuum ornamentis, lictoribus exceptis, utebãtur. Ac tale Censorum munus fuit. Qui uerò, cum cẽsus agebatur, sua nomina & facultates professi non erant, eorum facultates à Censoribus, ipsi à Consulibus uendebantur. Et hæc ad tempus aliquod sic acta sunt. Pòst constitutum est, ut qui semel in senatum lectus esset, per omnem ætatem in eo maneret: neque deleretur ex albo, nisi ob facinus ignominioso iudicio condemnatus esset, aut improbæ uitæ conuictus. Talibus enim in ordinem coactis, alios in eorum locum substituebant. In magistratibus temporum causa institutis, principem obtinebãt locum Dictatores, proximum Censores, tertiū magistri equitum. qui ordo, siue in magistratu essẽt, siue eo abijssent, obseruabatur. Quòd si ad humilius munus descendissent, priorem dignitatem inuiolatam obtinebant. Vnus quidam princeps senatus per id tempus, dum is honos durabat (neque enim perpetuus erat) omnibus dignitate, non potentia pręstabat. Ad hunc modum pace ad tempus domi & foris constituta, tanta fames urbem oppressit, ut quidam inediam non ferentes, in flumen se præcipitarent. Vnde orta seditione, pauperes diuitibus annonæ suppressionem, diuites pauperibus agriculturæ neglectum crimini dabant. Qua de causa Sp. Melius eques, homo diues, coemptum à finitimis frumentum, alijs minoris uendidit, alijs gratuitò dedit. Eaq; re multis sibi conciliatis, spe regni cõcepta, arma & satellites comparauit. Atque urbe potitus esset, nisi Minutius Augurinus uir patricius, rei frumentariæ præfectus, cum ob annonæ penuriam accusaretur, rem ad Senatum detulisset. Qui statim

Margin notes: Censura instituta. — Princeps senatus. — Sp. Melius regno affectato occiditur.

L. Quintium Cincinnatum Dictatorem dixerunt, uirum exactæ ætatis, annum agentem LXXX. atq; in curia totum diem deliberantium specie consederunt, ne id decretum forás eliminaretur. Noctu Dictator Capitolium & alia opportuna loca per equites occupat. Manè C. Seruilium magistrũ equitum ad Melium mittit, quasi per aliam causam accersendum. At ille Melium aliquid suspicantem & tergiuersantem, ueritus ne concursu populi eriperetur, interficit, siue suopte consilio, siue Dictatoris iussu. Ob quod factum tumultuante multitudine, Quintius concione habita, & frumento distributo, accusato multatoq; nemine, motum eum sedauit. Deinde Romani bellis petiti à diuersis gentibus, cæteras paucis diebus uicerunt, sed cum Tyrrhenis longo tempore decertarunt. Milites, cum Posthumius uictis Aequis magnam eorum urbem expugnatam, non diripiendam dedisset, neque ex manubijs quicquam concessisset: quæstorem primùm, deinde ipsum etiam Posthumium, obiurgantem, & cædis autores ad supplicium postulantem, occiderunt. neq; recèns captum duntaxat, sed omnem publicũ agrum sibi uendicarunt. Ac diuturna fuisset illa seditio, nisi belli ab Aequis redintegrati terrore quieuissent. Cædium pœna in paucis consumpta, hostes uicerunt. Quamobrem potentes & manubias inter eos distribuerunt: & peditiq; deinde etiam equiti stipendia decreuerunt. Nam ad id usque tempus sine mercede, ac suis impensis militarant: ac tum demum stipendia merere cœperunt. Bello aduersus Veientes orto, dum illi suo Marte pugnabant, à Romanis sæpe uicti, & intra mœnia compulsi sunt. Sed sociorum uiribus aucti, eruptione ex urbe facta, Romanos profligarunt. Interea lacus Albanus, tumulis undique septus, cum nullum haberet aqua exitum, dum Veij obsidebantur, ita inundauit, ut aqua ultra montes euoluta, ad mare decurreret. Quo cum Romani diuinitùs portendi aliquid crederent, Delphicum oraculum consuluerunt. Erat & apud Veientes Tyrrhenus uates, qui cũ Pythia consentiebat. Ambo enim urbem expugnatum iri affirmabant, si quæ exundasset aqua, in mare non decurreret, sed alibí cõsumeretur. & quædam sacra fieri iusserunt. Verùm Apollo nec quibus dijs, nec quo ritu immolandum esset, declarauit. Tyrrhenus autem cum ea scire uideretur, celabat. Itaq; Romani circa mœnia, ubi cum eo colloqui solebant, dispositi, simulata amicitia, cùm alijs in rebus eum bono animo esse iusserunt, tum impunè in castra exire permiserunt: & comprehensum, omnia quæ facto essent opus, effari coegerunt. Ex illius igitur præceptis rem diuinam fecerunt; perfossoq; tumulo, aquam redundantem occultis meatibus in campũ emiserũt, in quo omnis consumpta est, nec in mare quicquã influxit. Hoc peracto, M. Furius Camillus Dictator creatus, cum im-

Posthumij cædes à militibus.

Stipẽdia militibus decreta.

Veiorum excidium.

Lacus Albani exundatio.

δικτάτορα ἀπέδειξαν τὸν κοίντιον τὸν λούκιον τὸν κικιννάτον, καὶ τοῦτον παρήλικα ὄντα (ὀγδοηκοντούτης γὰρ ἦν) καὶ τὴν ἡμέραν πᾶσαν ἀνήλωσαν συγκαθήμενοι, ὥς τι δὴ βουλευόμενοι, ἵνα μὴ τὸ γεγονὸς ἐκφοιτήσῃ. νυκτὸς δ' ὁ δικτάτωρ τό τε καπιτώλιον καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπικαιρότατα διὰ τῶν ἱππέων προκαταλαβὼν, ἕωθεν ἐπὶ τὸν μαίλιον ἔπεμψε γάϊον σερουΐλιον τὸν ἵππαρχον, ὡς δὴ ἄλλο τι ἐκεῖνον μεταπεμπόμενος. ὁ δὲ ὑποτοπήσαντός τι τοῦ μαιλίου καὶ διαμέλλοντος, δείσας μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξαρπασθῇ (πολὺ γὰρ συνέτρεχεν) ἔκτεινε τὸν ἄνδρα, εἴτε αὐτογνωμονήσας, εἴτ' οὖν κελευσθεὶς πρὸς τοῦ δικτάτορος. θορυβηθέντος δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, ὁ κοίντιος δημηγορήσας, καὶ σῖτον σφίσι παρασχὼν, καὶ μή τινα ἕτερον κολάσας, εἰ καὶ ἐπαιτιασάμενος, τὸν θόρυβον ἔπαυσε. πολέμου δὲ τοῖς ῥωμαίοις ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐπεγηγερμένου, τοὺς μὲν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐνίκησαν, τοῖς δὲ τυρρηνοῖς ἐπὶ μακρὸν ἐπολέμησαν. ποστουμίου δὲ νενικηκότος τοὺς αἰκουοὺς, καὶ μεγάλην πόλιν ἑλόντος αὐτῶν, ὅτι μήτ' ἐκείνην οἱ στρατιώταις εἰς προνομὴν ἐξεχώρησεν, μήτε τι τῶν λαφύρων αὐτοῖς ἔδωκεν, τόν τε ταμίαν τὸν διανέμοντα αὐτὰ πρῶτον αὐτοὺς ἐφόνευσαν, καὶ τὸν ποστούμιον ἐπιτιμῶντα αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ζητοῦντα τοὺς αὐτόχειρας, προσκατέκτειναν, καὶ τὴν χώραν οὐ τὴν αἰχμάλωτον μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν προσένειμαν ἑαυτοῖς τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ τότε τυγχάνουσαν. κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἡ στάσις διήρκεσεν, εἰ μὴ πόλεμος αὖθις ῥωμαίοις παρὰ τῶν αἰκουῶν ἐπεγήγερτο. φοβηθέντες γὰρ διὰ τοῦτο ἡσύχασαν, καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν φόνων εἰς ὀλίγους ἐλθοῦσαν ὑπέμειναν, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους στρατεύσαντες, μάχῃ αὐτοὺς νενικήκασι. διὸ τήν τε λείαν αὐτοῖς οἱ δυνατοὶ δεδώκασι, καὶ μισθὸν τοῖς πεζοῖς, εἶτα καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐψηφίσαντο. ἄμισθοι γὰρ μέχρι τότε καὶ οἰκόσιτοι ἐστρατεύοντο, τότε δὲ πρῶτον μισθοφορεῖν ἤρξαντο. πολέμου δὲ αὐτοῖς πρὸς οὐηΐεντας συστάντος, ἕως μὲν κατὰ σφᾶς ἐπολέμουν ἐκεῖνοι, πολλάκις αὐτοὺς οἱ ῥωμαῖοι ἐνίκησαν, καὶ ἐν πολιορκίᾳ κατέστησαν. προσγενομένων δὲ αὐτοῖς συμμάχων, ἐπεξῆλθον τοῖς ῥωμαίοις, καὶ ἐπεκράτησαν. ἐν τούτοις δὲ καὶ πρὸς τῷ ὄρει τῷ ἀλβανῷ οὔσης λίμνης ὑπὸ τῶν πέριξ αὐτῆς περικλειομένης λόφων, καὶ μὴ ἐχούσης ἔκροιαν, κατὰ τὸν τῆς πολιορκίας τῶν οὐηΐων καιρὸν τὸ ὕδωρ τοσοῦτον ἐπλημμύρησεν, ὡς ὑπερεκχυθῆναι καὶ τῶν ὀρῶν, καὶ κατιέναι πρὸς θάλασσαν. κρίναντες δ' οἱ ῥωμαῖοι πάντως τι διὰ τούτου θεῖον σημαίνεσθαι, ἔπεμψαν εἰς δελφοὺς περὶ τούτου χρησόμενοι. ἦν δέ τις καὶ παρὰ τοῖς οὐηΐοις τυρρηνὸς ἀνὴρ μαντικός. ἐν τούτῳ οὖν ἥ τε πυθία καὶ ἡ ἐκείνου μαντεία συνῳδὰ ἦσαν· καὶ ἄμφω γὰρ ἁλώσεσθαι τὴν πόλιν ἔφασαν, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸ πλημμυροῦν μὴ ἐς θάλασσαν ἐμπίπτῃ, ἀλλ' ἀναλωθείη ἑτέρωθι. καί τινας ἱερουργίας δι' αὐτὸ γενέσθαι ἐκέλευσαν. ἀλλ' ὁ μὲν πύθιος οὔτε τίσι θεῶν, οὔθ' ὅπως αὐτὰς ποιῶσι, διεσάφησεν. ὁ δὲ τυρρηνὸς, ᾔδει μὲν ἀκριβῶς, οὐδὲν δὲ ἐδήλου. οἱ γοῦν περὶ τὸ τεῖχος, ὅθεν ἐκεῖνος ὡμίλει, τεταγμένοι ῥωμαῖοι, φιλίαν πρὸς ἐκεῖνον ὑποκριθέντες, τά τε ἄλλα θαῤῥεῖν αὐτῷ ἐνεδίδουν, καὶ ἀδεῶς ἐπέτρεπον ἐκφοιτᾶν· καὶ οὕτω συλλαβόντες αὐτὸν, πάντα τὰ καθήκοντα ἠνάγκασαν ἐξειπεῖν, καὶ κατὰ τὴν ὑποθήκην ἐκείνου τάς τε θυσίας ἐποίησαν, καὶ τὸν λόφον διέτρησαν, καὶ τὸ πλεονάζον ὕδωρ ἐς τὸ πεδίον κρυπτῇ διώρυχι μετωχέτευσαν, ὥσθ' ἅπαν ἐν αὐτῷ ἀναλίσκεσθαι, καὶ μή τι καταῤῥεῖν ἐς θάλασσαν. ἄρτι μὲν οὖν τοῦτο ἐγένετο, καὶ δικτάτωρ ᾑρέθη μάρκος φούριος κάμιλλος, ὃς προσε-

λὼν τῷ

πότε μισθοφορεῖν οἱ ῥωμαῖοι ἤρξαντο.

τί σημαίνει, ὅταν ὕδωρ [illegible]

βὰν τῇ πόλει, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ὑπόγειον ὀρύξατο διώδην πόῤῥωθεν ἀρξάμενος, ἣν τὴν ἀκρόπολιν φέρουσαν. παρασκευασμένων δὲ ἤδη τῶν ὑπονόμων, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ ἐκ τῆς ῥώμης αὐτῷ προσεχώρησαν ἐθελονταί, παραλαβὼν ἐκείνους, περιέβαλε τῇ πόλει, καὶ πανταχόθεν τὸ τεῖχος ἐκύκλωσε. τῶν δὲ ἐντὸς περὶ πάντα τὸν περίβολον σκεδασθέντων, ἔλαθον ἕτεροι διὰ τῶν ὑπονόμων γεγονότες ἐντός. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως, καὶ τῶν ῥωμαίων διαρπαζόντων τὰ ἐν αὐτῇ, ὁρῶν ἐκ τῆς ἄκρας ὁ κάμιλλος τὰ πραττόμενα, ἐδάκρυσε, καὶ ἐστέναξε. καὶ ὦ θεοί, ἔφη, εἴ τις ῥωμαίοις ὀφείλεται νέμεσις τῆσδε τῆς εὐπραγίας ἀντίῤῥοπος, εὔχομαι ταύτην ὁ δυχλιῶ ἐμοῦ πεῖν πεπαυμένος. αὖθις δὲ καὶ κρατῆρα χρυσοῦν, ἐκ τοῦ τῶν γυναικῶν κόσμου πεποιημένον, ἀνέθ(ηκεν). οὗ τιμὴ αὐταῖς παραχρῆμα ἐψηφίσθη. ἡ δ' ἦν, τὸ ἐπ' ὀχημάτων αὐτὰς ἐς τὰς πανηγύρεις φοιτᾶν, αἳ πεζῇ βαδίζουσαι πρότερον ἦσαν αὐτάς. τὸν δὲ κάμιλλον προσώχθισεν ὁ δῆμος, καὶ ἐνεμέσησε τὸ μέν, ὅτι τὴν δεκάτην τῶν λαφύρων οὐκ ἐν τῷ διαρπάζεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ καιροῦ παρελθόντος ἐξεῖλε τῷ θεῷ· τὸ δ' ὅτι τά τε ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ πρῶτος ῥωμαίων λευκῷ τεθρίππῳ τὰ ἐπινίκια ἐπήγαγεν. ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπή, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγένετο. ὅτε τι κατωρθώθη μέγα καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιεδέει ταῖς ῥάβδοις, καὶ τοῖς δρομοκήρυξι, τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει, κομίζειν ἐδίδου. ἐλθὼν δ' οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε, καὶ ᾔτει ψηφισθῆναί οἱ τὰ ἐπινίκια. καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ ἦν ἔτι, ἐν ᾗ τυχὼν ἐνενίκηκε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο. εἰ δ' ὁ χρόνος παρεληλύθει τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι προσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα. ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. ἐσκευασμένος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβών, στεφανῶν τε δάφνης ἀναδούμενος, καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα. ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισί, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρέχων. καὶ στεφάνους, τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γάρ τῷ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἔφερεν· εἰ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο ἐκεῖνο εἰκόνιστο. ἐν ναυμαχίᾳ κρατήσαντί τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. ἱππομαχίᾳ κρατήσαντί τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προτετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντι ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διενέμετο. ἤδη δὲ τινὲς καὶ παντὶ τῷ δήμῳ δίδοσαν, ἢ ἐδαπάνων ἐς τὴν πανήγυριν, καὶ ἐδημοσίευον. καὶ εἴ τι περιελείπετο, εἰς ναούς, εἰς στοάς, ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. ταῦθ' ὁ πομπεὺς ποιήσας, εἰς τὸ ἅρμα ἀνέβαινε. τὸ δ' ἅρμα οὐκ ἐῴκει ἀγωνιστηρίῳ, ὅτι πολεμιστηρίῳ ἦν ὁμοφυές, ἀλλ' ἐς πύργου περιφερὴς τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' εἴ γε καὶ παῖδας ἢ

συγγενεῖς

ὥστε ἐξεῖναι ταῖς γυναιξὶ τὸ ἐπ' ὀχήματα φέρεσθαι.

ὅτι πρῶτος ῥωμαίων λευκοῖς ἵπποις ἐθριάμβευσε, καὶ ἴσως ὁ θρίαμβος ἐντεῦθεν.

ὅπως ἦν τὸ ἅρμα τοῦ θριάμβου.

cum impetu in mœnia facto nihil profecisset, à longinquo auspicatus, cuniculo in arcem acto, & militibus à Roma uoluntarijs auctus, urbem corona circundedit: & ciuibus in mœnia dispersis, alij per cuniculum clam in urbem penetrarunt. Cum urbem captam diripi uideret, illachrymasse, & cum suspirio dixisse fertur: « Si cui deorum hominumque nimia sua fortuna, populique Romani uideretur, ut eam inuidiam lenire quàm minimo suo priuato incommodo, publicoque Romani populi liceret. Tum Iunoni regiæ templum in Auentino locauit, dedicauitque Matutæ matris, quod antè uouerat. Dedicauit etiam craterem aureum, ex muliebribus ornamentis conflatum. Pro quo statim eis honos decretus est, ut curribus ad solennia festa ueherentur, ad quæ pedibus prius ire solitæ erant. Camillum autem indignatio atque inuidia populi suscepit, tum ob decimam Apollini non in direptione urbis, sed tempore elapso exemptam: tum quòd in triumpho, præter cætera insolentius acta, candidos equos currui iunxisset. Fuit autem triumphi huiusmodi ratio. Re bene gesta, iustaque parta uictoria, dux statim à militibus Imperator appellatus, fasces laureatos per cursores in urbem mittebat. Domum reuersus, conuocato senatu, decerni sibi triumphum petebat: ac suffragijs à senatu populo'que impetratis, Imperatoris cognomen tum ei confirmabatur. Quòd si adhuc magistratum gerens aliquem, uicerat, eo etiam in celebritate utebatur. Sin tempus exierat, aliud nomen sibi accommodatum assumebat. Priuato enim triumphare non licebat. Triumphali habitu ornatus, armillis sumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum conuocabat. Et militibus publicè, quibusdam etiam seorsim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta: ut armillas, hastas sine ferro, & coronas alijs aureas, alijs argenteas, expresso in ijs nomine & facinore uiri. Nam qui murum primus conscenderat, aut castellum expugnarat, ei muralis & obsidionalis dabatur. Qui classe uicerat, eius corona speciem nauium erat. Si equestri pugna uicerat, aliquid equestre effingebatur. Qui uerò ciuem in prælio, obsidione, alio'ue periculo liberarat, cùm summam laudem assequebatur, tum quernam coronam accipiebat, cuius honos omnibus argenteis & aureis præferebatur. Hæc dona non uiritim tantum, sed & cohortibus & exercitibus totis præbebantur. Spoliorum magna pars inter milites distribuebatur. Fuerunt etiam, qui toti populo sumptus ad spectacula publica largirentur. Quod supererat, in fana, in porticus, & alia publica opera conferebant. His triumphator peractis, currum conscendebat, neque bellicis, neque ijs similem, quorum in ludis usus est, sed instar turris rotundæ confectum. Neque solus eo uehebatur: sed si liberos, aut

M. Furius Dictator de Veientibus triumphat.

Triumphi descriptio.

cognatos aliquos habebat, uel suas uel illorum puellas & puellos in eo collocabat, grādiores equis iugalibus & anterioribus imponebat. Si plures erant, equis singularibus uictorē comitabantur. Cęterorum ciuium equitabat nemo, sed laureati omnes sequebātur. Vnus item publicus minister in ipso curru uehebatur, coronam auream gemmis interpolatā supra caput eius tenens, & retrò uidere iubens. quo mone bat, ut reliquæ uitæ cursum prouideret, nec eo honore elatus superbiret. Appensa quoq; erat currui nola & flagellū: quæ innuebant, eum in tantas calamitates posse incidere, ut aut flagris cæderetur, aut capitis dānaretur. Nam qui ob facinus extremo supplicio afficiebantur, nolas gestare solebant: ne quis inter eundum, contactu illorum piaculo se obstringeret. Sic autem exornati urbem ingrediebantur, spolijs & uictoriæ insignibus antecedentibus, in quibus expressa erant castella, urbes, montes, fluuij, paludes, maria, denique omnia quæ capta erant. Quòd si pompa uno die peragi non poterat, secundus & tertius sumebatur. Iis rebus præmissis, triumphator in forū Romanū delatus, aliquot captiuis in carcerē duci occidiq; iussis, in Capitolium inuehebatur: ibiq; aliquot cerimonijs peractis, & donarijs dedicatis, cum in porticibus ibi cœnatus esset, uesperi tibijs & fistulis antecedentibus domū redibat. Ac triumphus olim huiusmodi fuit: sed seditiones & factiones plurima in eis innouarunt. Etsi autem plebs, ut iam dictū est, Camillū oderat, tamen ob bellū Faliscum necessario Tribunū militum designant. Qui cum prælio uicisset, urbis ualidæ, cui Falerij nomē erat, obsidione nihil proficiebat. Quam ciues ita contēnebant, ut eorum liberi cum præceptore iuxta mœnia deambularēt, & exercitationes frequētarent. Itaq; Romani re infecta discessuri erāt, nisi casu retenti essent. Is enim præceptor, siue ex offēsa aliqua, siue lucri spe ciuibus insidiās, quotidie pueros prope mœnia prima perducebat, eosq; peractis exercitationibus statim reducebat. Denique omnes in excubias Romanorū cōiectos, ad Camillum duci iussit: eiq; dixit, per eos pueros se totam illi urbem tradere. Camillus id facinus detestatus, Imperatori suapte uirtute, non aliena improbitate freto, bella gerenda esse dixit. Ac magistrum nudatum, manibus post tergum illigatis, reducendū Falerios pueris tradidit: uirgis & flagellis datis, ut proditorem uerberibus in urbem agerēt. Proditione cognita, concursusq; uirorum & mulierū lamentantium in mœnia facto, pueri magistrū nudum adducūt. Quo spectaculo pmoti Falisci, re cognita, ultro deditionē Camillo fecerunt, se illius tam iustum imperiū sui libertati præponere professi. Qui cum accepta pecunia, dataq; pace recessisset: milites direptione Faleriorū frustrati, populi odiū ei obiecerūt: ac magis aucta inuidia, repetūdarū accusatus est, ut q Tyrrhenā prędā surripuisset, nec in ęrariū inde quicq; intulisset. Vnde

Triumphator retrò uidere iubetur, appensa curru nola & flagello.

Falisci Camillo deditionem faciunt.

συγγενεῖς τινας εἶχε, καὶ κάτω τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἁδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνετίθετο. εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῇ πομπῇ παριππεύοντες συνεπόμπευον. τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ' αὐτοῦ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τὸν λίθων τῶν χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὀπίσω βλέπε, τὸ κατόπιν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐφεξῆς προσκόπει τοῦ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς καὶ ὑπερφρονήσῃς. καὶ κώδων ἀπήρτητο, καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ὑποδηλοῦντα τὸ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, ἢ καὶ δικασθῆναι θανεῖν. τοῖς γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι κατακριθεῖσι θανεῖν, νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριμπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπλαιτο. οὕτω δὲ στελλόμενοι εἰσήλαυνον εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τά τε σκῦλα καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἐσημειωμένα, πόλεις τε καὶ ὄρη, καὶ ποταμοὺς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἦν διαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπήν· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. προδιελθόντων δ' ἐκείνων, οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κομισθεὶς ἀγορὰν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν εἰς τὸ καπιτώλιον, κἀκεῖ τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρχετο. τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια. αἱ δὲ στάσεις, αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ' αὐτοῖς. εἰ δὲ καὶ, ὡς ἤδη ἱστόρηται, ὁ δῆμος ἐμίσει τὸν κάμιλλον, ἀλλ' ὁ πρὸς φαλίσκους πόλεμος ἠνάγκασε χιλίαρχον ἀποδεῖξαι αὐτὸν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐνίκησε μαχεσαμένους. πολιορκοῦντος δὲ πόλιν αὐτῶν ὀχυρωτάτην, φαλερίους ὀνομασμένην, οὐδὲν ἤνυεν. οὕτω γὰρ τῆς πολιορκίας οἱ τῆς πόλεως κατεφρόνουν, ὡς καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν παρὰ τὰ τείχη περιπατήσοντας μετὰ τοῦ διδασκάλου, καὶ γυμνασομένους φοιτᾶν. κἂν ἀπανέστησαν τῆς πολιορκίας, εἰ μή τι συμβεβήκει. οὗτος γὰρ ὁ διδάσκαλος ἐπιβουλεύων τοῖς πολίταις, ἢ δι' ὀργήν τινα, ἢ κερδῶν ἐλπίδι, ἡμέρας ἑκάστης ἦγε τοὺς παῖδας ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐγγὺς τὸ πρῶτον, καὶ ἀνῆγεν αὖθις αὐτοὺς γυμνασαμένους εὐθύς. τέλος δ' εἰς τοὺς προφύλακας τῶν ῥωμαίων ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ ἄγειν ἐκέλευσε πρὸς τὸν κάμιλλον. καὶ παραστὰς αὐτῷ, πᾶσαν ἔφη παραδεδωκέναι τὴν πόλιν διὰ τῶν παίδων. ἐκεῖνος δὲ δεινὸν τὸ ἔργον ἡγησάμενος, καὶ ἀρετῇ φύσας ἰδίᾳ τὸν μέγαν στρατηγὸν, ἀλλ' οὐκ ἀλλοτρίᾳ κακίᾳ θαρροῦντα χρῆναι στρατεύειν, προσέταξε γυμνωθῆναι μὲν τὸν διδάσκαλον, καὶ δεσμῆσαι τὰς χεῖρας ὄπισθεν, τοῖς δὲ παισὶ ῥάβδους δοῦναι, καὶ μάστιγας, ἵνα ταύταις τὸν προδότην δείραντες καὶ τύπτοντες, εἰς τὴν πόλιν ἐλαύνωσι. τῶν δὲ πολιτῶν ἄρτι γνόντων τὴν προδοσίαν, δρόμος ἦν ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ θρῆνος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. οὕτω δὲ διακειμένων αὐτῶν, προσῆγον οἱ παῖδες γυμνὸν τὸν διδάσκαλον. ὅπερ ἰδόντες οἱ φαλίσκοι, καὶ μαθόντες ὅπως ἐγένετο, φέροντες ἑαυτοὺς ἐθελονταὶ τῷ καμίλλῳ παρέδοσαν, τὴν ἐκείνου ἀγαπῆσαι πρὸ τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λέγοντες. χρήματα τε ἐν λαβὼν, καὶ σπεισάμενος, ἀνεχώρησεν. οἱ δὲ στρατιῶται διαρπάσειν προσδοκήσαντες τοὺς φαλερίους, ὡς μισοδήμου κατηγόρουν αὐτοῦ. φθονηθεὶς δ' ἐπὶ πλεῖον κατηγορήθη, ὡς μηδὲν τὸ δημόσιον ἐκ τῶν τυρρηνικῶν ὠφελήσας χρημάτων, αὐτὸς δ' ἐκ τούτων σφετερισάμενος.

περὶ ἵππων ζυγίων καὶ σειραφόρων, καὶ κελήτων.

ὅτι κωδωνοφόρουν οἱ κατακριθέντες θανεῖν.

ὅτι καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐπέμπετο ὁ πομπεύς.

ὅπως φαλίσκοι ἐκρατήθησαν ῥωμαίοις πολεμηθέντες, καὶ διὰ τί, ὅτι τοὺς παῖδας ἦγον ὡς τὸ τεῖχος γυμνασομένους, καὶ ὅπως ὁ διδάσκαλος προδίδωσι τούτους, καὶ ὅπως αὐτὸν οἱ παῖδες διαδείραντες ἀνέστρεψαν.

οὕτω δὲ ὠργίζοντο κατ' αὐτοῦ, ὡς μηδ' οἶκτον αὐτοῦ τινὰ λαβεῖν ἐπὶ τῇ συμβάσῃ αὐτῷ συμφορᾷ. τέθνηκε γάρ αὐτοῦ νοσήσας ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν. δεόμενος δὲ τῶν φίλων, μὴ περιιδεῖν αὐτὸν ἀδίκως καταγινωσκόμενον, ἐπεί περ ἐκεῖνοι πρὸς μὲν τὴν ψῆφον αὐτῷ βοηθήσειν ἀπείπαντο, τὴν δὲ ζημίαν ὀφλόντι συνεκτίσειν ὑπέσχοντο, οὐκ ἀνασχόμενος ἔγνω φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἀξιῶν ηὔξατο, εἰ μὴ δικαίως, ὕβρει δὲ δήμου ἐκπίπτει, καὶ φθόνῳ, ταχὺ τοὺς αὐτοῦ πολίτας αὐτοῦ δεηθῆναι, καὶ ζητῆσαι αὐτόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν πρὸς Ῥουτούλους μετέστη, ἐρήμην δ' ἑάλω, καὶ ψῆφος ἐξέβη κατ' αὐτοῦ τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι. οἱ δ' Εὐρωπαῖοι Γαλάται, ὧν οἱ Ἀσιάται νομίζονται ἄποικοι, Κελτικὸν ὄντες γένος, λιπόντες τὴν ἑαυτῶν ὡς οὐκ αὐτάρκη τρέφειν αὐτούς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ῥιπαῖα ὡρμήκασιν· οἱ δὲ τῶν Ἄλπεων ἱδρυθέντες ἐγγύς, χρόνον ἐκεῖ διήγαγον πλείονα. τότε δὲ οἴνου κομισθέντος ἐξ Ἰταλίας, τούτου γευσάμενοι καὶ ὑπερθαυμάσαντες, ἀράμενοι τὰ ὅπλα καὶ γονεῖς ἐπαγόμενοι, τὴν γῆν ἐκείνην ἐζήτουν, ἣ τοιοῦτον καρπὸν ἀναδίδωσι. καὶ πρὸς πόλιν Τυῤῥηνίδα, Κλούσιον καλουμένην, στρατεύσαντες, ἐπολιόρκουν αὐτήν. οἱ δὲ Κλουσῖνοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγον, αἰτοῦντες βοήθειαν. πρέσβεις δ' ἐκ Ῥώμης πρὸς ἐκείνους ἐπέμφθησαν, οὓς οἱ Γαλάται διὰ τὸ τῶν Ῥωμαίων ὄνομα ἐντίμως ἐδέξαντο, καὶ τοῦ τειχομαχεῖν παυσάμενοι, ἐς λόγους συνεληλύθασιν. ἐν τούτοις δὲ λοχήσαντες οἱ Κλουσῖνοι μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης πρέσβεων, ἐπέθεντο τοῖς Γαλάταις. ὁ δὲ τῶν Γαλατῶν βασιλεὺς Βρέννος ὀργισθεὶς ἐπὶ τούτῳ, τῶν Κλουσίνων ἀμελήσας, εὐθὺς ὡς εἶχε τὸ στράτευμα κατὰ τῆς Ῥώμης ἐκίνησεν, ἐπεὶ μὴ ἐπὶ τιμωρίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῷ ἐξεδέδοντο. καὶ τοσούτῳ τάχει ἐχρήσατο, ὡς ἐπελθεῖν αὐτοὺς τῇ πόλει, μὴ προμαθόντων τῶν Ῥωμαίων τὴν ἔφοδον. τὸ μέντοι δαιμόνιον προαγγεῖλαι αὐτοῖς τὴν ἔφοδον λέγεται. Μάρκος γὰρ Καίδικος νύκτωρ που βαδίζων, φωνῆς ἤκουσε λεγούσης, Γαλάται ἔρχονται. εἰρηκότος δὲ τοῦτο Μάρκου ἐπὶ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ, ἐν παιδιᾷ τὸν λόγον ἐποιοῦντο, καὶ γέλωτι, ἕως αὐτάγγελοι οἱ Γαλάται σφῶν πλησίον ἐγένοντο. τότε δὲ σπουδῇ ἐξελθόντες, καὶ ἀτάκτως ἀγωνισάμενοι, αἴσχιστα ἡττῶντο. καὶ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ μάχῃ τεθνήκασι, πολλοὶ δὲ φεύγοντες ἔθνησκον καταλαμβανόμενοι, πλεῖστοι δὲ καὶ εἰς ποταμὸν τὸν Τίβεριν συνωθήθησαν καὶ ἐφθάρησαν. οἱ δὲ λοιποὶ σκεδασθέντες, οἱ μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθεῖν ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ ἀλλαχοῦ. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γνόντες τὸ γεγονός, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένοντο. καὶ ἀπογνόντες, οὔτε τὸ τεῖχος φυλακῆς ἠξίουν, οὔτε τῆς πόλεως τὰς πύλας ἔκλεισαν, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῆς ἐκλιμπάνοντες ἔφευγον, οἱ δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀνέδραμον εἰς τὸ Καπιτώλιον. μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα ἄνδρες, ὡς οἱ μὲν ἱερεῖς εἶναι φασίν, οἱ δὲ τοὺς πρώτους Ῥωμαίων καθ' ἡλικίαν καὶ πλοῦτον καὶ γένος, ἐνδύντες ἱερὰς ἢ πολυτελεστάτας στολὰς ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων δίφρων ἐκάθηντο, τὴν ἐπιοῦσαν προσμένοντες τύχην. οἱ δὲ Γαλάται τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην. ἰδόντες δὲ τὰς πύλας ἀνεῳγμένας, καὶ τὸ τεῖχος ἀφύλακτον, ἐπέσχον, καὶ οὐκ εἰσῆλθον, ἐνέδραν ὑποτοπήσαντες. τῇ δὲ τρίτῃ θαρσήσαντες εἰσεπήδησαν, καὶ εἷλον τὴν πόλιν. καὶ τῷ μὲν Καπιτωλίῳ φρουρὰν ὁ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε βασιλεύς· αὐτὸς δὲ διιὼν τὴν ἀγοράν, ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἐκείνους ἄνδρας, ὁρῶν ἐν κόσμῳ αὐτοὺς ἠρεμοῦντας, καὶ σιωπῇ. τοὺς δὲ Γαλάτας εἶχεν ἔκπληξις πρὸς τὸ ἄτοπον, ὤκνουν δὲ αὐτοῖς προσελθεῖν.

M. Furius Camillus in exilium agitur.

Vnde tanta iracundia populi condemnatus est, ut priuati luctus illius, mortuo altero filio, nulla ratio haberetur. Cumque amicos rogasset, ut sibi per iniuriam damnato opem ferrent, illi uerò contra suffragia iudicum, auxilia ei negarent, sed ad mulctam soluendam stipem promitterent: ea conditione repudiata, cum exulatum abiret, precatur, si nulla sua culpa, sed iniuria & inuidia populi pelleretur, ut sui ciues sua opera celeriter egerent, seque desiderarent, ad Rutulos se contulit: indictaque causa damnatus est XV millibus æris, quæ drachmas MD argenti ualēt. Cæterùm Europæi Galli, quorum coloni perhibentur Asiatici, terra sua ob agrorum penuriā relicta, partim ad Riphæos montes sunt profecti, partim prope Alpes diu consederunt. Tum uerò Italico uino gustato, admiratione tantę suauitatis, sumptis armis, cum uxoribus & liberis, terram illam, quæ talem liquorem gigneret, quærentes, Clusium Tyrrheniæ oppidum obsederunt. Clusini cum à Romanis supplices auxilia peterent, Galli Romanos legatos ob nomen populi honorificē susceperunt: & oppugnatione omissa, ad colloquium uenerunt. Interea Clusini cum Romanis legatis Gallos ex insidijs inuaserunt. Quod Brennus Gallorum rex indignè ferens, Clusinis neglectis, eues tigiò Romam uersus duxit exercitum, cum ei legati ad supplicium non dederentur, tanta celeritate, ut urbem inuaderet, priusquam eorum accessum Romani cognouissent, quanquā diuinitùs prænunciatum. Marcus enim Cædicus fertur, noctu iter faciens, uocem audiuisse, quæ diceret, Galli ueniunt. Quam cum Senatui populoque narrasset, uerba eius cū ludibrio & risu excepta sunt, donec Galli ipsi in propinquo suū aduentū nunciarūt. Tunc festinātèr egressi, temerè cōmisso prælio, sunt turpissimè superati: multi in pugna, multi in fuga cōprehensi: plurimi in Tyberim flumē præcipitati perierūt. Reliqui dissipati, partim Romā peruenerūt, partim aliò. Qui in urbe erāt, cladē eam deplorātes, inopes consilij, & desperabūdi, nec mœnia custodiuerūt, nec portas clauserūt: sed alij fugā cæperunt, alij cum uxoribus & liberis Capitoliū occuparūt. Soli LXXX uiri (quos alij sacerdotes fuisse memorant, alij Romanorū ætate opibus & genere principes) siue sacris, siue preciosissimis stolis induti, in sellis eburneis in foro cum maiestate cōsederunt, imminentē fortunam expectantes. Postridie Galli ad Romā uenerūt: sed cum portas apertas, & mœnia præsidijs uacua uiderent, restitere, nec ingressi sunt, subesse insidias suspicati. Tertio die, sumpta fiducia, impetu facto urbē cæperunt. Barbarorū rex Capitolium pręsidio sepsit: forumque perambulās, senū illorum tranquillū & tacitū consessum est miratus. Gallos etiam stupor inuasit, ob inusitatum spectaculū ad eos accedere non ausos. Tandem

Galli Clusio relicto Romam infestant.

Galli ruunt.

LXXX senes in foro occisi.

ὀψὲ δὲ

Tandem quidam unum aggressus, promissam eius barbam deorsum traxit: & senem, qui baculum eius capiti illiserat, stricto ense occidit: eodemq; modo reliqui à Barbaris cæsi sunt, ædes direptæ & incensæ. Deinde Capitolio per multos dies frustra oppugnato, alij in præsidijs manserunt, alij ad cõmeatum petendum agros populati sunt, dispersi, ac nullo ordine, elati successibus, & præ ebrietate titubantes. Nam uini magna copia reperta, auidè se ingurgitarant, ut qui prius similem potum non gustassent. *Camillus Ardeatum auxilijs, & cõcursu Romanorum, Gallis profligatis, patriam liberat.* Quos ubi Camillus sic affectos uidit (nam Ardeatem quoq; agrũ infestabant) cum Ardeatium iusta multitudo esset, sed ob belli gerendi imperitiam non satis audaciæ haberet: apud iuniores sermonem iniecit, successus illos non fortitudini Barbarorum, sed infelicitati Romanorum esse asscribendos. Quòd si strenuam operam imperterriti nauare uellent, citra periculum hostes superaturos affirmauit. Sic persuasis adolescentibus, mox etiam cæteris, ætate florentes armat: & profunda nocte Barbaros aggressus, plerosque illic cæcidit. Si qui uerò in tenebris effugerunt, eos interdiu equites comprehensos occiderunt. Eam uictoriam cum fama celeriter passim uulgasset, Romani qui ex prima pugna Gallica euaserant, sumptis armis ad Camillum se contulerunt, petentes, ut imperium in se exercere uellet. Id ille recusauit, priusquam ab ijs qui in Capitolio incolumes essẽt, decerneretur. Cum nemo esset, qui id in Capitolium nunciaret: *Pontius Cominius.* quidam adolescens Pontius Cominius, gloriæ cupiditate id discrimen adijt, perq; medios hostes clam ad tumulum Capitolinum euasit: & cum ægrè nunc pronus, nunc supinus arrepsisset, ab excubitoribus ad magistratus est perductus: nunciataq; uictoria, & militum uoluntate exposita, eos hortatus, ut imperium Camillo confirmarent. Qui cum ab eis Dictator dictus esset, Romanorum qui foris erant ad XX millia, & magnis sociorũ auxilijs comparatis, ad pugnam se parauit. At Barbari cum interdiu circumeuntes animaduertissent, ubi Pontius in Capitolium conscendisset (id uerò ex abruptis petræ fragmentis, & herba, quæ multa in ea erat, partim euulsa, partim conculcata, coniectabant) illic & ipsi noctu ascendere statuerũt: & rem aggressi, ægrè illi quidem, sed ascenderunt tamen. Ac propugnacula attigissent, & uigiles oppressissẽt, nisi anseres, qui *Anseres Capitolini.* in æde Iunonis alebantur, cum natura sensus excitatos habeant, & ad quemuis strepitum expauescant, celeriter Gallorum aduentu animaduerso, cum turbulento strepitu fugientes, uigiles cæterosq; omnes excitassent. Sic Romani, ijs qui ascenderãt partim occisis, partim de petra deiectis, id periculum euitarunt. Ex eo Gallis imminuti sunt animi, cum oppugnationis ærumnas septem mensibus tolerassent. Itaq; duce Barbarorũ Brẽno, & Romanorum tribuno Sulpitio, de pacificatione tractãtibus, conuenit,

ἐπεὶ δὲ τολμήσας τις ἐγγὺς παρέστη, καὶ τῆς ὑπήνης ἀπτόμενος τοῦ ἀνδρὸς, κατῆγε ταύτην βαθεῖαν οὖσαν. ὁ δὲ τῇ βακτηρίᾳ τὴν κεφαλὴν ἐκείνου ἐπάταξε, καὶ ὁ βάρβαρος σπασάμενος τὴν μάχαιραν, τὸν ἄνδρα κατέκτεινεν. οὕτω δὲ τοὺς λοιποὺς ἀνῄρουν οἱ βάρβαροι, προσπεσόντες αὐτοῖς, καὶ τὰς οἰκίας ἐπόρθουν καὶ κατεπίμπρασαν, εἶτα καὶ τῷ καπιτωλίῳ προσέβαλον. ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀποχειροῦντες οὐδὲν ἤνυον, οἱ μὲν ἐφρούρουν τὸ καπιτώλιον, οἱ δὲ τὴν χώραν κατέτρεχον, τροφὰς ποριζόμενοι, σκιδνάμενοι καὶ ἀσυντάκτως ἰόντες, ἀλλ' οὐχ' ὁμοῦ, ἅτε μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῷ εὐτυχήματι, καὶ ὑπὸ μέθης ἐσφάλλοντο. οἴνου γὰρ ἐντυχόντες πολλοῦ, ἀκρατέστερον ἐχρῶντο αὐτῷ, μήπω πρότερον πόματος τοιούτου γευσάμενοι. οὕτω δ' ἔχοντας ὁρῶν τοὺς γαλάτας ὁ κάμιλλος, ἐπεὶ καὶ τὴν τῶν ἀρδεατῶν ἐληΐζοντο χώραν, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀρδεάτας πλήθει μὲν ἱκανοὺς ὄντας, τόλμης δὲ δεομένους διὰ ἀπειρίαν καὶ τὸ πρὸς μάχας ἀνάσκητον, λόγους πρὸς τοὺς νεωτέρους ἐνέβαλεν, ὡς οὐκ ἀνδρείᾳ τῶν βαρβάρων τὴν εὐπραγίαν αὐτῶν ἐπιγραφητέα δεῖ, ἀλλ' ἀτυχίᾳ ῥωμαίων· καὶ εἰ προθυμοῖντο καὶ θαρροῖεν αὐτοὶ, ἀκινδύνως νικήσειν τοὺς πολεμίους διϊσχυρίζετο. οὕτω πείσας τοὺς νέους, εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς, ὥπλισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ νυκτὸς βαθείας μεθύουσιν αὐτὸς μετὰ τῶν ἀρδεατῶν τοῖς βαρβάροις προσέμιξε, καὶ τοὺς πλείονας ἐκεῖ κατέκοψεν. οἱ δέ τινες καὶ φυγεῖν ἠδυνήθησαν ἐν τῷ σκότει, μεθ' ἡμέραν διεφθάρησαν αὐτοὺς ἱππεῖς καταλαμβάνοντες. τῆς δὲ φήμης ταχὺ κηρυξάσης ἁπανταχοῦ τὸ κατόρθωμα, οἱ τῶν ῥωμαίων φυγόντες ἐκ τῆς πρώτης πρὸς τοὺς γαλάτας μάχης ἐσώζοντο, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἐπῄεσαν πρὸς τὸν κάμιλλον, δέχεσθαι δεόμενοι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. ὁ δ' οὐκ ἔφη πεισθήσεσθαι, μὴ πρότερον τῶν ἐν τῷ καπιτωλίῳ σωζομένων, ψηφισαμένων αὐτῷ τὴν ἀρχήν. ἦν δὲ ἀπορία τοῦ ταῦτα διαγγελοῦντος τοῖς εἰς τὸ καπιτώλιον. ὡς δέ τις τῶν νέων κομίνιος πόντιος, δόξης ἐρῶν, ὑπέστη τὸν ἆθλον, καὶ λαθὼν διὰ μέσων διέβη τῶν πολεμίων, καὶ τῷ λόφῳ τοῦ καπιτωλίου προσπελάσας, καὶ χαλεπῶς ἀνερπύσας, μόλις τε ἀναρριχησάμενος, πρὸς τοὺς ἐν τέλει τῶν ῥωμαίων παρὰ τῶν φυλαττόντων εἰσήχθη, καὶ τήν τε νίκην τοῦ καμίλλου κατήγγειλε, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς στρατιώταις εἰπὼν, βεβαιῶσαι τῷ καμίλλῳ τὴν ἀρχὴν παρεκάλει. οἱ δὲ δικτάτορα τὸν κάμιλλον ἐψηφίσαντο. καὶ ὃς τοὺς ἔξω ὄντας ῥωμαίους περὶ δισμυρίους συναγαγὼν, καὶ ἐκ τῶν συμμάχων πολλοὺς, παρεσκευάζετο πρὸς ἐπίθεσιν. οἱ δὲ βάρβαροι μεθ' ἡμέραν διϊόντες, καὶ καταμαθόντες, ὅθεν ὁ πόντιος προσέβη τῷ καπιτωλίῳ (τοῦτο δ' ἐτεκμήραντο ἔκ τε τῶν ἀπερρωγότων τῆς πέτρας θραυσμάτων, καὶ τῆς πόας ἣ πολλὴ ἐπ' αὐτῆς ἦν, τῆς μὲν ἀνεσπασμένης, τῆς δὲ συμπεπατημένης) ἐκεῖθεν ἀναβῆναι νυκτὸς καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο· καὶ ἐπεχείρησαν τῷ ἔργῳ, καὶ δυσχερῶς μὲν, ἀνῆλθον δὲ ὅμως, καὶ ἔλαθον ἂν ἁψάμενοι τοῦ προτειχίσματος, καὶ τοῖς φύλαξιν ἐπιθέμενοι, εἰ μὴ χῆνες ἦσαν περὶ τὸν ναὸν τῆς ἥρας τρεφόμενοι, οἳ φύσει ὄντες εὐαίσθητοι καὶ ψοφοδεεῖς, ταχὺ τῶν γαλατῶν τὴν ἔφοδον ᾔσθοντο, καὶ ταραχώδει κλαγγῇ φερόμενοι πρὸς τοὺς φύλακας, ἐπήγειραν ἅπαντας. οὕτω δὲ τοῖς ἀνιοῦσιν οἱ ῥωμαῖοι προσμίξαντες, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ κατὰ τῆς πέτρας ἀπώσαντο, καὶ τὸν κίνδυνον ἐκπεφεύγασιν. ἐντεῦθεν ἦσαν οἱ κελτοὶ ἀθυμότεροι, ἐφ' ἑπτὰ μησὶ τῇ πολιορκίᾳ ταλαιπωρούμενοι. διὸ καὶ περὶ συμβάσεως ὅ τε τῶν βαρβάρων βασιλεὺς Βρέννος, καὶ ὁ τῶν ῥωμαίων χιλίαρχος ὁ σουλπίκιος διελέχθησαν·

καὶ συν-

καὶ συνέθεντο χιλίας λίτρας χρυσίου τοῖς Γαλάταις τοὺς Ῥωμαίους καταβαλεῖν, τοὺς δὲ τὸ χρυσίον λαβόντας αὐτίκα τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἐπαναχωρῆσαι. κομισθέντος δὲ τοῦ χρυσίου, καὶ τῶν βαρβάρων περὶ τὸν σταθμὸν κακουργούντων λάθρα, ὁ Βρέννος τὸ ξίφος ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα λύσας, ἐπέθηκε τοῖς σταθμοῖς. πυθομένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, τί τὸ γινόμενον; τί ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; ἐν τούτοις ὁ Κάμιλλος ἄγων τὸν στρατὸν, ταῖς πύλαις ἐπέστη τῆς πόλεως· καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπειγόμενος ἐπορεύετο. καὶ ἐλθὼν τὸ μὲν χρυσίον ἄρας ἐκ τοῦ ζυγοῦ, τοῖς ὑπηρέταις ἔδωκε, τὸν ζυγὸν καὶ τὰ σταθμὰ τοὺς Κελτοὺς λαβόντας ἀποχωρεῖν ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὡς σιδήρῳ πάτριόν ἐστι Ῥωμαίοις, καὶ οὐ χρυσῷ τὴν πατρίδα σώζειν. τοῦ δὲ Βρέννου ἀδικεῖσθαι φάσκοντος, λυομένης τῆς ὁμολογίας, αὐτὸς εἶπεν ὁ Κάμιλλος, μὴ κυρίας εἶναι τὰς συνθήκας αὐτοῦ μὴ συμπράξαντος, ἤδη δικτάτορος ᾑρημένου. ταραχθεὶς οὖν ὁ Βρέννος μέχρι ξιφουλκίας προῆλθεν, ὅμως δ᾽ εἰς τὸ στρατόπεδον προήγαγε τοὺς Κελτοὺς αὐτὸς ἐκλιπὼν τὴν πόλιν, καὶ σταδίους ἑξήκοντα προελθὼν ἐστρατοπεδεύσατο. ἅμα δ᾽ ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Κάμιλλος ἐπ᾽ αὐτὸν, τεθαρρηκότας ἤδη ἐπαγόμενος τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τρέπεται τοὺς βαρβάρους φόνον πολλῶν, καὶ λαμβάνει σφῶν τὸ στρατόπεδον. οὕτως ἡ Ῥώμη παραλόγως ἥλω, καὶ ἐσώθη παραλογώτερον, ὁ δὲ Κάμιλλος ἐθριάμβευσεν. τῆς οὖν πόλεως διεφθαρμένης παντάπασι, τὸ πλῆθος ἀνοικοδομεῖν αὐτὴν οὐκ ἤθελεν, ὅτι χρήμασιν ὅτι σώμασιν ἐρρωμένοι, καὶ μικροῦ δεῖν ἐξέλιπον ἂν αὐτήν. οὐδὲ γὰρ ἐπείθοντο ὅτι τοῖς ἐν τέλει, ὅτι τῇ γερουσίᾳ παρακαλούσῃ καὶ συμβουλευούσῃ μὴ ἐκλιπεῖν τὸ ἄστυ, ὃ ἐκ τῶν πολεμίων ἤδη ἐσέσωστο, εἰ μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντων περὶ τούτου βουλευομένων, ἑκατόνταρχος φρουρὰν ἄγων τινὰ, καὶ παρ᾽ αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν διιὼν τυχόντως, ἐνταῦθα στῆτε, πρὸς τοὺς αὐτῷ ἑπομένους ἐβόησεν· ἐνταῦθα γὰρ δεῖ ὑμᾶς μένειν. θείᾳ γὰρ προνοίᾳ νομίσαντες τοῦτ᾽ εἰρῆσθαι, καὶ τῆς μεταναστάσεως ἀπέσχοντο. πρὸς δὲ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς Ῥώμης σὺν προθυμίᾳ ἐτράποντο, καὶ τά τε τείχη καὶ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἀνεκαίνισαν. οὔπω δὲ τῆς περὶ ταῦτα ἀπηλλαγμένων ἀσχολίας, πόλεμοι προσέπεσον διαφόρων ἐθνῶν, Αἰκανῶν τε, καὶ Οὐολούσκων, καὶ Λατίνων. Τυρρηνοὶ δὲ Σούτριον ἐπολιόρκουν, συμμαχίδα Ῥωμαίων πόλιν. ἀποδειχθεὶς οὖν τὸ τρίτον δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος, καὶ στρατεύσας ἐπ᾽ αὐτοὺς, κατετροπώσατο τοὺς λοιποὺς, ἤδη δὲ ἐπὶ τὸ Σούτριον ἦγε τὴν στρατείαν. οἱ δὲ Σουτρῖνοι (ἔτυχον γὰρ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις ἐκδεδωκότες, καὶ ταύτης ἀποχωρήσαντες) καθ᾽ ὁδὸν ἔτι ὄντι τῷ Καμίλλῳ μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐπῆλθον. οὓς ἰδὼν ὁ Κάμιλλος, καὶ τὰ συμβεβηκότα πυθόμενος, αὐτίκα πρὸς τὸ Σούτριον ὡς εἶχεν ἠπείγετο· καὶ ἀπροσδοκήτως αὐτῷ προσβαλὼν, ἀφύλακτόν τε εὑρὼν, ἀπαθῆ κακῶν αὐθημερὸν τοῖς πολίταις αὐτὸ ἀνεσώσατο. ἐθριάμβευσεν οὖν ἐπὶ τούτοις, ἄγων τὰ ἐπινίκια, καὶ ἐπὶ μέγα δόξης ἤρθη. Μάρκος δὲ ὁ Μάλλιος πρῶτος τοὺς Κελτοὺς τῷ Καπιτωλίῳ προσβαλόντας ἐκ τῆς ἄκρας ὠσάμενος (ὅθεν καὶ Καπιτωλῖνος προσωνομάσθη) φθονῶν τῷ Καμίλλῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων, τυραννίδι ἐπέθετο. καὶ διὰ τοῦτο ᾠκειοῦτο τὸν ὅμιλον δημαγωγῶν, καὶ πάντα πράττων εἰς θεραπείαν αὐτοῦ. προσλαβὼν οὖν αὐτοῦ τὸ πλῆθος, ἀνήγαγεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατέσχεν αὐτό. διὸ καὶ δικτάτωρ τὸ τέταρτον ᾑρέθη ὁ Κάμιλλος. τῶν δὲ τῆς γερουσίας καὶ τῶν ἐν τέλει ἐν μεγάλῳ δέει ἐμπεπτωκότων, καὶ ἀπορούντων τί ἂν πράξαιεν, δοῦλός τις αὐτοῖς προσελθὼν, ζῶντα τὸν Καπιτωλῖνον σφίσι παραδώσειν ὑπέσχετο. λαβὼν οὖν ὁπλίτας, καὶ τάξας αὐτοὺς ἀφανῶς ἐν ἐνέδρᾳ ὑπὸ τὸ Καπιτώλιον, ὡς αὐτόμολος πρὸς τὸν Καπιτωλῖνον προσχω-

conuénit, ut Romani Gallis mille pondo auri numerarēt: Galli uerò auro accepto, statim urbe agroq́ Romano excederent. Auro allato, Barbaris in pēsando clam fraudē struentibus, Brennus ensem & baltheū lateri demptū ponderibus imposuit. Rogante Tribuno, quid id esset? Quid aliud, inquit, nisi uictis dolor? Interea Camillus cum exercitu ad portas urbis accessit: & statu rerū cognito, properè ad Romanos abit, aurū de lancibus sublatū ministris dat auferendū, Gallos cum lancibus & pōderibus abire iussit. Romani enim moris esse, ferro, nō auro patriam tueri. Brenno conquerente, iniuriam sibi fieri, si pacta rumperentur: Camillus respōdit, pacta irrita esse absq́ suo assensu, qui iam Dictator creatus esset. Quo sermone turbatus Brennus, parum abfuit quin ensem stringeret. sed tamē Gallos in castra duxit: eaq́ deinde, relicta urbe, stadia LX promouit. Cum primùm diluxisset, adest Camillus, Romanos iam fidētes adducit: & Barbaris cum multa cæde profligatis, castra occupat. Sic Roma capta mirabiliter, & maiore miraculo liberata, Camillus triumphauit. Sed multitudo urbē penitus euersam instaurare noluit, ob inopiā pecuniæ, & corporū imbecillitatē. Ac parū abfuit, quin ea desereretur: ac neq́ senatui, neq́ alijs magistratibus, à deserēdæ urbis consilio, profligato hoste, reuocātibus paruisset plebs, nisi cū in foro ea de re omnes deliberarēt, cēturio quidā ex præsidio reuertēs, dum fortè agmine forū trāsiret, in comitio exclamasset: Hic state, hic uobis manendū est. Ea enim uerba diuinitùs prolata arbitrati, migrationis cōsilium abiecerūt: & ad Romæ instaurationē alacriter conuersi, tū mœnia, tum priuatas ædes annuo spacio refecerūt. Verùm ea occupatione nondū defunctos, bella uariarum gentium infestarunt, Aequorum, Volscorum, & Latinorum. Tyrrheni Sutrium, sociam populi Romani urbem, obsederūt. Igitur Camillus tertiùm Dictator dictus, cæteris profligatis, exercitum contra Sutrium duxit. Enimuerò Sutriani, dedita hostibus urbe, cum uxoribus & liberis Camillo in itinere obuiā facti sunt. Quibus uisis Camillus, eorumq́ casibus cognitis, statim, ut erat, Sutriū properat: ac subitò aggressus, urbē nulla munitā custodia, ciuibus incolumem eodem die restituit. His rebus gestis triumphauit, magnam gloriam adeptus. Marcus uerò Mālius, qui primus Gallos Capitolio depulit, unde Capitolini nomen est adeptus, præ cæteris Camillo inuidēs, regnum affectauit: eaq́ de causa plebe sibi obsequijs deuincta, in cuius gratiam nihil non faciebat, à factione sua ad Capitolium occupandum ductus est. quare Camillus quartùm Dictator est dictus. Senatu autem & magistratibus cæteris admodum consternatis, & quid agendum esset dubitantibus, seruus quidam promisit, se Capitolinū eis uiuentem traditurum. acceptisq́ armatis, & clam per insidias sub Capitolio collocatis, transfugæ specie se ad illum confert:

Pactio cum Gallis, Camilli Dictatoris interuentu fit irrita.

Consilium deserendæ urbis, centurionis uoce mutatur.

Camillus tertium Dictator, hostibus profligatis, Sutrium recuperat.

M. Manlius ob Capitoliū affectatū, de saxo Tarpeio deijcitur.

confert: eiusque facto collaudato, à conseruis suis auxilia pollicetur. Quę cum diceret, uirum paulo longius à circumstantibus, ut arcani aliquid dicturus, in eum Capitolij locum, quo insidiæ collocatæ erant, perductum, præcipitat. Ita captus in pretorium abducitur: ubi cum res suas gestas commemoraret, & Capitolio iudicibus ac circumstanti coronæ (ex eo enim loco uideri poterat) ostenso, ut & arcem, & eos qui illuc confugerant, conseruasset, in memoriam reuocaret: iudices miseratione adducti, eum neque absolutum, neque damnatum ampliarunt. Eo Camillus cognito, iudices in alium locum traduxit, unde Capitoliũ cõspici non poterat. Vbi cõdemnatus, & in Capitoliũ perductus, de rupe Tarpeia precipitatur, unde Gallos ipse, ꝓfligarat. Deinde multa bella partim ipsi urbi, partim subiectis ciuitatibus illata, Romani & per Camillũ, & eo iam senio effœto, per alios omnia propulsarunt: & summo ocio ab exteris hostib. potiti, inter sese certarũt. Nam cum M. Fabius patricius, duarũ filiarum pater, natu maiorem Licinio Stoloni, homini lõgè inferioris conditionis, iuniorem Sulpitio Rufo, sui loci uiro, despondisset: interim dum Rufus tum Tribunus in foro uersatur, soror uxorem eius inuisit. Illo reuertente, cum lictor ueteri quadam consuetudine fores pulsaret, ad eum strepitum mulier, illius rei insolens, expauescit: eaque de causa risu & à sorore & à cæteris orto, ut plebeia muliercula, deridetur.

Plebeij magistratus petunt. Quam illa rem iniquo animo ferens, maritum ad petendos honores incitat: cuius impulsu Stolon, re cum L. Sextio sui ordinis homine communicata, per uim tribunatum uterque expetiuerunt, confuso Reipublicæ ordine, ut per annos quatuor nulla esset populi obedientia, patriciorum comitijs interruptis. Auctaque turba illa esset, nisi nunciatum fuisset, Gallos denuò Romam inuasuros. Omissa igitur omni inter se contentione, Camilloque quintum Dictatore dicto, contra hostes sunt profecti. Sed antequam prælium committeretur, singulare

Titus Manlius Torquatus. certamen est initum. Titus enim Manlius, uir patricius, offenso patre, neglectus in agro uersabatur. Cui deinde reconciliatus, factusque Tribunus militum, Gallum à quo prouocatus fuerat uatuicit: & aureum torquem illi detractum gestare solitus, Torquati cognomentum inuenit.

Camillus Gallos denuò profligat. Exercitibus quoque congressis Galli superati, Romano itinere omisso, Albanum agrum populabantur. Id Romani prohibere noluerunt, donec mero & crapula distentos minore periculo aggressi, multos occiderunt, eosque castris exuerunt. Camillus Romam reuersus,

Consulatus restituitur. magistratum deposuit. Ab eo tempore Tribunis militum, qui in Consulum successerant locum abrogatis, Coss. designari cœperũt, aliàs patricij, aliàs plebeij, nonnunquã utriusque ordinis simul. Lue Romæ grassante, Camillus etiã est mor-

πρὸς αὐτοὺς χωρήσει, ἐπῄνει τε αὐτὸν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν ὁμοδούλων αὐτῷ ἐπηγγέλλετο. καὶ ταῦτά οἱ διαλεγόμενος, ἀπήγαγε τὸν ἄνδρα πόῤῥω τῶν παρεστηκότων, ὡς δή τι κοινολογησόμενος αὐτῷ ἰδιαίτατα, καὶ ἠρέμα κατ' ἐκεῖνο τοῦ καπιτωλίου προσῄει, καθ' ὃ ἡ ἐνέδρα ἐλελόχιστο, κἀκεῖθεν αὐτὸν κάτω ἀπώσατο, ὃς καὶ ληφθεὶς ἐσκομιζόμενος πρὸς τὸ δικαστήριον. ὁ δὲ τάς τε ἀριστείας κατέλεγε, καὶ τὸ καπιτώλιον τοῖς τε δικάζουσι, καὶ τοῖς περιεστῶσιν ἐδείκνυ, ἄποπτον ὂν ἐκεῖθεν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσπεφευγότων πολιτῶν ἀνεμίμνησκεν, ὡς ἐντεῦθεν κατακλασθῆναι τοὺς δικαστὰς, καὶ ὑπερτίθεσθαι τὴν ψῆφον, μήτ' ἀφιέντες, μήτε καταδικάζοντες. τοῦτο δὲ νοήσας ὁ κάμιλλος, εἰς ἄλλον τόπον τὸ δικαστήριον συνεστήσατο, ὅθεν οὐκ ἦν τὸ καπιτώλιον ἄποπτον· καὶ καταψηφισθεὶς ὁ καπιτωλῖνος ἐκεῖ, ἀπήχθη τε εἰς τὸ καπιτώλιον, καὶ κατὰ τῆς πέτρας ὠσθεὶς ἀπώλετο, καθ' ἧς ἐκεῖνος τοὺς κελτοὺς κατεκρήμνισεν. εἶτα πολλῶν πολέμων κατά τε τῆς ῥώμης αὐτῆς, καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτῇ πόλεων κινηθέντων, ἐπεξελθόντες τοῖς ἐναντίοις οἱ ῥωμαῖοι, διά τε τοῦ καμίλλου καὶ δι' ἑτέρων, ἤδη ἐκείνου ὑπεργηράσαντος, τούς τε πολέμους κατέπαυσαν, καὶ εἰρήνην βεβαίαν ἔχον πρὸς τοὺς ἐκτὸς, πρὸς ἀλλήλους δὲ ἐστασίαζον. μάρκος γάρ τις φάβιος εὐπατρίδης, θυγατέρων δύο τυγχάνων πατὴρ, τὴν μὲν πρεσβυτέραν λικιννίῳ τινὶ στόλωνι κατηγγύησε, πολὺ αὐτοῦ καταδεεστέρῳ. τὴν δὲ νεωτέραν σουλπικίῳ ῥούφῳ ἀνδρὶ ὁμοτίμῳ συνῴκισε. χιλιαρχοῦντος οὖν τοῦ ῥούφου, καὶ ὄντος ἐν ἀγορᾷ, πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς παραγεγόνει. ἀφικομένου δ' ἐκείνου, τὴν θύραν ὁ ῥαβδοῦχος κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἔκρουσε. διεπτοήθη δὲ πρὸς τὸν πάταγον ἡ γυνὴ οὔπω τούτου πεπειραμένη. καὶ γέλως ἐπὶ τούτῳ καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ ὡς ἰδιῶτις ἐσκώφθη. τῇ δ' ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα πεποίητο, καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἀρχὴν παραγγέλλειν ἠρέθιζεν. ὁ γοῦν στόλων ὑπὸ τῆς γυναικὸς παρακινηθεὶς, λουκίῳ τινὶ σεξτίῳ ἀνδρὶ τῶν ὁμοίων τὰ τοῦ πράγματος κοινωσάμενος, ἄμφω δημαρχῆσαι κατεβιάσαντο, καὶ τὸν κόσμον τῆς πολιτείας συνέχεον, ὡς καὶ ἐπὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀναρχίαν γενέσθαι τῷ δήμῳ. τὰς γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἀρχαιρεσίας ἐνεπόδιζον, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἂν ἔτι τοῦτο ἐγένετο, εἰ μή τις ἀγγελία ἐκεκόμιστο, ἐπὶ τὴν ῥώμην αὖθις ἐλαύνειν τοὺς κελτούς. ἅπαν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἀφέντες διάφορον, δικτάτορα τὸ πέμπτον τὸν κάμιλλον εἵλοντο, καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστράτευσαν· οὐ μάχη μέντοι κοινῇ, μονομαχία δὲ γέγονε πρότερον. τίτος γάρ τις μάλλιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, προσκεκρουκὼς τῷ πατρὶ, παρημελεῖτο, καὶ διέτριβεν ἐν ἀγρῷ. εἶτα τῷ πατρὶ διηλλάγη, καὶ χιλίαρχος στρατοπέδου γενόμενος, τῷ τε προκαλουμένῳ κελτῷ πρὸς μονομαχίαν ἀντέστη, καὶ νικήσας αὐτὸν, τὸν στρεπτὸν αὐτοῦ χρυσοῦν ὄντα ἐσκύλευσε, καὶ τουρκουάτος φορῶν αὐτὸν ἐπεκέκλητο. συμμιξάντων δὲ καὶ τῶν στρατευμάτων, ἡττῶντο οἱ κελτοὶ, καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆς ἀπέσχοντο, τὴν δ' ἀλβανίδα ἐληλάτουν. ἐάσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ ῥωμαῖοι διαρπάσαι τὴν χώραν, ὡς κατακορεῖς γενόμενοι βρωμάτων καὶ μέθης, ἀνεπιχειρητότεροι ἦσαν, ἐπέθεντο σφίσι, καὶ αὐτῶν τε πολλοὺς διέφθειραν, καὶ τὸ αὐτῶν εἷλον στρατόπεδον. ὁ δὲ κάμιλλος εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελθὼν, ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. ἔκτοτε οὖν οἱ μὲν χιλίαρχοι οἱ ἀντὶ τῶν ὑπάτων ἐγίνοντο, ἐσχολάκασιν, ὕπατοι δὲ ἀπεδείκνυντο, ἐνίοτε μὲν εὐπατρίδαι, ἐκ δὲ τοῦ πλήθους ἐνίοτε, ποτὲ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ὁμοῦ. νόσου δ' ἐνσκηψάσης τῇ ῥώμῃ, καὶ ὁ κάμιλλος τέθνηκε,

τέθνηκε, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πλεῖστα θανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἠνιάθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα καί τι συμβῆναι πάθος περὶ τὴν Ῥώμην ἱστόρηται. διαστῆναι γὰρ τὸ πεδίον λέγεται, τὸ μεταξὺ τοῦ Παλατίου, καὶ τοῦ Καπιτωλίου ἐξαπίνης, μήτε σεισμοῦ προηγησαμένου, μήτ᾽ ἄλλου τινός, οἷα συμβαίνειν εἴωθε φυσικῶς ἐπὶ τοιούτοις παθήμασι. καὶ ἦν τὸ χάσμα διαμένον ἐπὶ μακρόν, οὔτε συνερχόμενον οὐδαμῶς, οὔτε μέντοι πληρούμενον, καίτοι χοῦν τε Ῥωμαίων ἐς αὐτὸ συμφερόντων πολύν, καὶ λίθους, καὶ ἄλλην ὕλην παντοδαπήν. ἐρευνοῦσιν οὖν τοῖς Ῥωμαίοις, χρησμὸς ἐδόθη, μὴ ἄλλως τὸ δεινὸν συνελθεῖν, εἰ μὴ τὸ κράτιστον αὐτῶν, καὶ δι᾽ ὃ μάλιστα πλεῖστον ἰσχύουσιν, ἐς τὸ χάσμα ἐμβάλλωσιν· οὕτω γὰρ ἐκεῖνό τε παύσεσθαι, καὶ τῇ πόλει ἔσεσθαι δύναμις ἀκατάλυτος. ἦσαν οὖν καὶ πάλιν τὸ ἄπορον ἀπορούμενοι, ἀσαφοῦς τυγχάνοντος τοῦ χρησμοῦ. Μάρκος δὲ Κούρτιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, νέος τὴν ἡλικίαν, ὡραιότατος τὴν μορφήν, ῥωμαλεώτατος τὴν ἰσχύν, ἀνδρειότατος τὴν ψυχήν, φρονήσει διαπρεπής, τὸν νοῦν συνεὶς τοῦ χρησμοῦ, παρελθὼν ἐς μέσον ἐδημηγόρησε λέγων· τί τῶν λογίων ἀσάφειαν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἢ ἀμαθίαν ἡμῶν αὐτῶν καταψηφιζόμεθα; ἡμεῖς ἐσμὲν τοῦτο δὴ τὸ ζητούμενόν τε καὶ ἐρευνώμενον. οὐ γάρ τι ἄψυχον ἐμψύχου λογισθήσεται βέλτιον, οὐδὲ τοῦ φρονοῦντος καὶ ἔμφρονος καὶ λόγῳ κεκοσμημένου, τὸ ἄνουν, ἄλογόν τε καὶ ἄφρον προτιμηθήσεται. τί γὰρ ἄν τις ἀνθρώπου προκρίνειεν, ἵνα τοῦτο δὴ τὴν τῆς γῆς βαλόντες διάστασιν, αὐτὴν συναγάγοιμεν; οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῷον θνητὸν οὐδ᾽ ἄμεινον, οὐδ᾽ ἰσχυρότερον ἀνθρώπου. εἰ γάρ τι δεῖ καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν, οὔτ᾽ ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων· οὔτε θεὸς ἄλλο τι, ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος, κἀντεῦθεν ἀθάνατος. καὶ οὐ πόρρω τῆς θείας δυνάμεως ἀπηρτήμεθα· ταῦτα ἐγὼ μὲν οὕτω φρονῶ, ἀξιῶ δὲ καὶ ὑμᾶς τῇ γνώμῃ προστεθῆναι ταύτῃ· καὶ μή τις οἰέσθω, ὅτι κλῆρον ποιήσομαι, ἢ κόρην κελεύσω θανεῖν, ἢ μειράκιον· αὐτὸς γὰρ ἐγὼ ἑκὼν ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐπιδίδωμι, ἵνα σήμερον αὐτίκα κήρυκα πέμψητέ με καὶ πρεσβευτὴν τοῖς χθονίοις θεοῖς, ἐσόμενον ἀεὶ ὑμῶν προστάτην καὶ σύμμαχον. ταῦτα εἰπὼν ὁ Κούρτιος, τὰ ὅπλα ἐνεδιδύσκετο, εἶτα καὶ τοῦ ἵππου ἐπέβη. οἱ δ᾽ ἄλλοι περιαλγεῖς ἐγίνοντο, καὶ περιχαρεῖς, καὶ κοσμήματά τινα συμφορήσαντες, οἱ μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον αὐτοῖς ἐκόσμουν ὡς ἥρωα, οἱ δέ τινα καὶ ἐς τὸ χάσμα ἐνέβαλλον· εἶτα δὲ ἐς αὐτὸ ἐνήλατο ὁ Κούρτιος ἔφιππος, καὶ ἡ τῆς γῆς συνήχθη διάστασις, καὶ οὐδεὶς οὐκέτι οὔτε τὸ χάσμα, οὔτε τὸν Κούρτιον ἐθεάσατο. ταῦθ᾽ οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις ἱστόρηται· εἰ δέ τῳ μυθώδη κρίνοιτο, καὶ μὴ πιστά, ἔξεστιν οἱ μὴ προσέχειν αὐτοῖς. τοῖς Ῥωμαίοις δὲ πόλεμοι αὖθις καὶ παρὰ Γαλατῶν, καὶ ὑφ᾽ ἑτέρων ἐθνῶν ἐπηνέχθησαν, ἀλλ᾽ ἀπεκρούσαντο πάντας τῇ μὲν ὑπάτους, τῇ δὲ δικτάτορας ψηφιζόμενοι· ὅτε καί τι τοιοῦτον συμβέβηκε. δικτάτωρ ᾑρέθη Λούκιος Κάμιλλος, Γαλατῶν καταδραμόντων τὰ περὶ Ῥώμην. ὃς ἰδὼν τοὺς βαρβάρους ὁρμῶντας, γνώμην ἔσχε τρίβειν τὸν καιρόν, καὶ μὴ διακινδυνεύειν πρὸς ἀνθρώπους ἀπονοίᾳ χρωμένους. ῥᾷον γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀσφαλέστερον ἀπορίᾳ τροφῶν ἐκτρυχώσειν ἤλπισε. Γαλάτης δέ τις ἐς μονομαχίαν τινὰ τῶν Ῥωμαίων προεκαλεῖτο, καὶ αὐτίκα αὐτῷ Οὐαλέριος Μάρκος χιλίαρχος, ὁ τοῦ Μαξίμου ἐκείνου ἔγγονος.

καὶ

est mortuus, cuius obitus plurimum tristitiæ Romanis attulit. Póst huiusmodi malum Romanos inuasisse fertur, ut ea planicies, quæ intra palatium & Capitolium est, subito hiatu, neque terræ motu, neque alia re, unde talia naturâ oriuntur, antegressa, discesserit, ac ita permanserit diu. Qui cum neque coiret ullo modo, neque explerectur: quamuis Romanis multum & terræ, & saxorum, & alterius materiæ omnis generis eò congerentibus: oraculum consultum respondit, uoraginem illam nō expleri posse, priusquam res optima, quaque plurimū Romani possent, in eam conjiceretur. Sic enim & specum illum desiturum, & urbis imperium nunquam euersum iri. Hoc responso non explicata est difficultas, propter obscuritatē. Verùm Marcus Curtius, uir patricius, ætate integra, forma pulcherrima, uiribus maximis, animo fortissimo, prudētia ornatissimus, oraculo intellecto, pro concione dixit: « Quid obscuritatem oraculi, Quirites, aut tarditatem ingeniorum nostrorū accusamus? Nos id sumus quod quæritur, omnesque suspensos tenet. Neque enim inanima præferenda sunt animatis: neque ea quæ mente & intelligentia prædita sunt, & sermone ornata, brutis, rationis & prudentiæ expertibus postponenda. Nam quid homini anteponatis, quo iniecto hiatum illum cōtrahamus? Nō est ullū mortale animantis genus homine præstantius, aut fortius. Quòd si audacius loquendum sit, quid est homo, nisi Deus corpore mortali circumseptus? aut quid Deus est, nisi homo omnis ex materia concretionis expers, atque immortalis? Neque nos longe à diuina potentia absumus. Hæc mihi persuasa sunt, quæ uobis etiam persuasa esse uelim. Neque uerò quisquam existimet, me sortem ducturū, aut uirginem, puerum' ue immolari iussurum. Nam ego ipse me pro uobis deuoueo, ut me hodie statim caduceatorē & oratorem ad Deos manes ablegetis, semper patronum uestrum & adiutorem futurum. » His dictis, arma induit, equum conscendit. Cæteri inter lætitiam & mœrorem ambigui, ornamenta quædam partim ad eum ipsum pro heroe excolendum, partim quæ in hiatum conjicerentur, attulerunt. Qui cum primùm equo insidens, se in specum immisit, hiatu illo expleto, neque uoraginem, neque Curtium, quisquam uidit. Hæc ita narrantur à Romanis: quæ si cui fabulosa, & à fide ueri aliena uidebuntur, nō postulo ut multū eis tribuat. Deinde Romanis alia bella à Gallis & ab alijs gentibus sunt illata, sed propulsata omnia, uel à Coss. uel dictatoribus. Quo tēpore huiusmodi quiddā accidit. Lucius Camillus Dictator dictus, cū Galli suburbanū agrū incursarent, educto exercitu in animo habuit ducere bellū, neque decertare cum hominibus, temere in perniciem suā ruentibus, quos facilius & tutius penuria commeatus domiturus esset. Gallo aūt cuidā ex Romanis aliquē ad singulare certamē prouocanti, restitit M. Valerius tribunus militū, ex Maximi illius posteritate.

M. Curtius se dijs manibus deuouet.

L. Camillus, Gallos profligat.

M. Valerius Coruinus.

Certamen illustre fuit. Nã alter prudentia & arte superior erat, Gallus audacia & uiribus: sed illud mirabilius, q̃ in Valerij galea coruus crocitans cõsedit, in hostem uersus, cuius os oculosq́ rostro & unguibus appetere, illiusq́ impetum retardare non destitit, donec obtruncaretur. Galli se ab alite uictos indignati, statim Romanos iracundè inuaserunt: sed malè tractati recesserũt. Valerius ab illo corui auxilio,

Cõditiones sedatæ seditionis.

Coruinus est appellatus. Deinde orta inter exercitus dissensione, ac bello ciuili imminente, seditio cõpressa est: cum hæ leges essent latæ, ut neq; inuitus quisquã ex albo militũ deleretur, neq; tribunus centurio fieret: ut consulẽ utrũq; ex plebe creari liceret: ut idem binos eodẽ tẽpore magistratus nõ gereret, nec eundẽ bis intra x annos.

Latinum bellum.

Post hęc Latini socij, quia pube cõtinentibus expeditionib. egregiè exercitata abundabant, elati animis defecerunt, & Romanis bellũ intulerũt. Quibus Torquatus tertiũ & Decius lecti Coss. obuiam profecti sunt, & atrox prælium cõmissum: utraq; acie existimante, eo se die & uirtutis & fortunæ suæ illustre specimẽ editurã. Ea pugna euentu quodam facta est celebrior.

T. Mãlius Torquatus filiũ uictorem securi ferit.

Cũ enim Latinos eodem armorũ genere, eademq́ lingua, qua Romanos, Consules uti uiderent: ueriti ne qui militũ discrimine hostiũ & suorũ nõ facilè obseruato, errarent: præter alia diligenter obseruanda, illud etiã edixerunt, ne quis extra ordinẽ in hostẽ pugnaret. Ei edicto cæteri paruerunt. Sed Torquati filius, q inter equites militabat, ad explorandos conatus hostiũ missus, id non tam ex contumacia q̃ ambitione neglexit. Nã Latinorũ equitũ magister cum accedentẽ conspicatus, ad singulare certamẽ ꝓuocauit. idq́ illo ꝓpter patris edictũ detrectãte, dixit: Nõ tu Torquati filius es? nõ torque parentis gloriaris? An cõtra Gallos homines perditos tantũ uiri fortes estis, nos uerò Latinos formidatis? C... ergo nobis imperitare uultis? cur ut deterio... præscribitis? Mãlius uerò præ iracũdia uix mentis cõpos, & paterni edicti ultrò oblitus, hostẽ uincit, detractaq́ spolia magno animo parẽti affert. Is cõuocato exercitu: Fortiter sanè, inqt, fili dimicasti, eaq́ de causa te corona donabo: sed qa neq; imperiũ cõsulare, neq; maiestatẽ patriã ueritus es, ea moderatione aduersus te utar, ut & uirtutis fructũ percipias, & cõtumaciæ pœnas des. Hęc dicens, simul & coronam capiti eius imposuit, & caput amputauit.

P. Decius se pro salute Reip. deuouet.

Deinde eadẽ nocte uterq; cõsul in somnis uocẽ audire sibi uisus est, dicentẽ superiores fore hostibus, si alter Coss. se deuoueret. Cũ diluxisset, uterq; alteri somniũ narrat: diuinũ id esse, ideoq́ obtẽperandũ cõsentiũt. De eo tantũ cõtrouersia est, nõ uter maneat incolumis, sed uter se deuoueat. Causa apud exercitus principes disceptata, tandem conuenit: alterũ in dextro, alterũ in sinistro cornu statuẽdum esse, & utrum prius inclinarit, eius duci oppetendam esse mortem. tantaq́ fuit eius decoris cupiditas,

καὶ λαμπρὰ μὲν ἡ μάχη γέγονεν ἀμφοῖν· ὁ μὲν γὰρ τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ πολυτεχνίᾳ περιέφερεν, ὁ δὲ γαλάτης τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ τόλμῃ· ἐκεῖ πλέον δ' ἐθαυμάσθη, ὅτι τῷ οὐαλλερίου κράνει κόραξ ἐφιστάμενος, καὶ κρώζων, ὡς τὸν βάρβαρον ἐνεχρίμπτετο, καὶ τήν τε ὄψιν αὐτοῦ ἐπετάρασσε, καὶ τὴν ὁρμὴν ἐνεπόδιζε, μέχρις οὗ κατειργάσθη. διὸ ἀγανακτήσαντες οἱ γαλάται, ὡς ὑπὸ ὄρνιθος ἡλαττωμένοι, θυμῷ αὐτίκα συνέμιξαν τοῖς ῥωμαίοις, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν· ὁ δ' οὐαλλέριος ἐκ τῆς τοῦ κόρακος συμμαχίας, κορουῖνος ἐπωνομάσθη. ἔπειτα δὲ τῶν στρατευμάτων στασιασάντων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου γενέσθαι μέλλοντος, κατηλλάγησαν οἱ στασιάσαντες, νόμων τεθέντων, μήτ' ἄκοντά τινα τοῦ καταλόγου ἀπαλείφεσθαι, μήτε τὸν χιλιαρχήσαντα ἑκατονταρχεῖν, καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἄμφω ἐξεῖναι καὶ ἐκ τοῦ πλήθους καθίστασθαι, καὶ τὸν αὐτὸν μήτε δύο ἅμα ἀρχάς, μήτε τὴν αὐτὴν δὶς ἐντὸς δέκα ἄρχειν ἐτῶν. λατῖνοι δὲ καίπερ ἔνσπονδοι τοῖς ῥωμαίοις ὄντες, ἀπέστησαν, καὶ πόλεμον ἤραντο, ἐν φρονήματι γεγονότες ὅτι τε νεότητι ἤκμαζον, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐκ τῆς ἀεὶ σὺν αὐτοῖς στρατείας ἀκριβῶς ἤσκηντο. οἱ δὲ τοῦτο γνόντες ἐξῆλθον, ὕπατον τόν τε τορκουάτον τὸ τρίτον ἑλόμενοι, καὶ τὸν δέκιον, καὶ ἐμαχέσαντο αὐτοῖς καρτερὰν μάχην, κρίσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἑκάτεροι νομίζοντες ἀκριβῆ τῆς σφετέρας τύχης τε καὶ τῆς ἀρετῆς. ἔδοξε δὲ περιφανεστέρα ἡ μάχη καὶ διά τι συμβεβηκός. τοὺς γὰρ λατίνους οἱ ὕπατοι καὶ ὁμοσκεύους καὶ ὁμοφώνους τοῖς ῥωμαίοις ὁρῶντες, ἐφοβήθησαν μὴ τῶν στρατιωτῶν τινὲς σφαλῶσι, τό, τε οἰκεῖον καὶ τὸ πολέμιον μὴ ῥᾳδίως διαγινώσκοντες. καὶ διὰ τοῦτο προεῖπον σφίσι, τά, τε ἄλλα παρατηρεῖν ἀκριβῶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν μηδένα μηδενὶ τῶν ἐναντίων συμβαλεῖν. τοῦτο δὲ τὸ παράγγελμα οἱ μὲν ἐτήρησαν. ὁ δὲ τοῦ τορκουάτου παῖς, στρατευόμενος ἐν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ πεμφθεὶς πρὸς κατασκοπὴν τῶν ἐναντίων, παρεῖδεν οὐκ αὐθαδείᾳ, ἀλλὰ μέντοι φιλοτιμίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἵππαρχος τῶν λατίνων, ἰδὼν αὐτὸν προσιόντα, πρὸς μονομαχίαν προεκαλέσατο. καὶ μὴ δεξάμενον ταύτην διὰ τὴν πρόρρησιν, παροξύνων εἶπεν· οὐ σὺ μέντοι τουρκουάτου υἱὸς εἶ; οὐ σεμνύνῃ ὑπὲρ στρεπτῷ τοῦ πατρός; ἢ πρὸς μὲν γαλάτας ἀνθρώπους φθόρους ἔῤῥωσθε καὶ ἀνδρίζεσθε, τοὺς δὲ δὴ λατίνους ἡμᾶς φοβεῖσθε; τί οὖν ἄρχειν ἡμῶν ἀξιοῦτε; τί δ' ὡς χείροσιν ὑμῶν ἤδη τάσσετε; ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς παραγγέλσεως ἑκὼν ἐπελάθετο, καὶ μονομαχήσας ἐνίκησε, καὶ τὰ σκῦλα μεγαφρόνως ἐκόμισε τῷ πατρί. καὶ ὃς ἀθροίσας τὸ στράτευμα· γενναίως μὲν, ἔφη, ὦ παῖ ἐμαχέσω, καὶ διὰ τοῦτό σε στεφανώσω· ὅτι δὲ τὸ προσταχθὲν οὐ παρετήρησας, καί τοι, καὶ ὡς υἱὸς πειθαρχεῖν, καὶ ὡς στρατιώτης ἀναγκαζόμενος, διὰ τοῦτό σε δικαιώσω, ἵνα καὶ τὸ τῆς ἀριστείας ἆθλον, καὶ τὸ τῆς ἀνηκουστίας τίμημα λήψῃ· τοῦτ' εἰπών, ἅμα τόν τε στέφανον τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐπέθετο, καὶ αὐτὴν ἐκείνην ἀπέτεμε. εἶτα ὄναρ ἀμφοῖν τοῖς ὑπάτοις ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὁμοίως φωνή τις ἔδοξε λέγειν, τῶν ἐναντίων κρατήσειν, ἂν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων ἑαυτὸν ἐπιδῷ. μεθ' ἡμέραν οὖν ἀλλήλοις τὸ ὄναρ διηγησάμενοι, συνέθεντο θεῖον εἶναι, καὶ πεισθῆναι δεῖν αὐτῷ ὡμολόγησαν. ἠμφισβήτησαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, οὐχ' ὃς ἂν σωθείη, ἀλλ' ὃς ἂν μᾶλλον ἑαυτὸν ἐπιδοίη. καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογήσαντο. καὶ τέλος ἤρεσε σφίσι, τὸν μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως, τὸν δὲ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ παρατάξασθαι, καὶ ὁπότερον ἂν ἐκείνων ἐλαττωθῇ, τὸν ἐπ' αὐτῷ τεταγμένον ἀποθανεῖν. τοσαύτη δ' ἦν φιλο-

τιμία

τιμίας αὐτοῖς περὶ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς εὔχεσθαι ἑκάτερον τῶν ὑπάτων ἡττηθῆναι, ἵνα τύχῃ τῆς ἐπιδόσεως, καὶ τῆς εὐκλείας τῆς ἐξ αὐτῆς. συμβαλόντων δὲ τοῖς Λατίνοις, μέχρι μὲν πολλοῦ ἰσοπαλῶς ἠγωνίσαντο· ἔπειτα τὸ κατὰ τὸν Δέκιον κέρας μικρόν τι τοῖς Λατίνοις ὑπεῖκεν. ὁ γοῦν Δέκιος, ἑαυτὸν ἐπιδιδοὺς, καὶ τὰ ὅπλα ἐκδὺς, τὴν ἐσθῆτα ἐνέδυ τὴν περιπόρφυρον. καὶ οἱ μὲν οὕτω φασὶν ἐφ' ἵππον ἀναπηδήσαντα αὐτὸν, καὶ ἐσελάσαντα πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀποθανεῖν· οἱ δὲ, ὑπὸ συστρατιώτου πολίτου σφαγιασθῆναι. τοίνυν δὲ τελευτήσαντος τοῦ Δεκίου, τοῖς ῥωμαίοις ἡ νίκη καθαρῶς συνηνέχθη, καὶ οἱ Λατῖνοι πάντες
» ἐτράπησαν, οὐ πάντως δὲ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Δεκίου· πῶς
» γὰρ ἄν τις πιστεύσειεν, ὅτι φωτὸς ἀνδρὸς τοιᾶσδε τελευτῆς
» τοσοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων τὸ μὲν φθαρῆναι, τὸ δὲ σωθῆ-
» ναι καὶ νικῆσαι περιφανῶς; οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι οὕτως ἡττήθησαν, ὁ δέ γε Τορκουᾶτος καὶ τὸν υἱὸν ἀποκτείνας, καὶ τὸν συνάρχοντα τεθνηκότος, ἐθριάμβευσεν ὅμως τὰ ἐπινίκια· εἶτ' αὖθις αὐτούς τε τοὺς Λατίνους ἐπαναστάντας κατεπολέμησαν, καὶ ἕτερα ἔθνη μάχαις ὑπέταξαν ποτὲ μὲν ὑπάτοις κεχρημένοι, ποτὲ δὲ δικτάτορσιν, ὧν εἷς ἦν καὶ Λούκιος Παπείριος, ὁ καὶ Κούρσωρ ὀνομαζόμενος διά τε τὴν ἰσχὺν (ἦν γὰρ δρομικώτατος) καὶ διὰ τὴν ἄσκησιν τὴν τοῦ δρόμου. μετὰ δὲ ταῦτα δικτάτωρ ὁ Παπείριος ἐπὶ τοὺς Σαμνίτας ἐξεπέμφθη, μετὰ Φαβίου Ῥούλλου ἱππάρχου, καὶ ἡττήσας αὐτοὺς, ἠνάγκασεν ἐπὶ συμβάσεις συμβῆναι, ἃς ἐκεῖνοι ἐξέλυσαν. ἀποθεμένου δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, ἐπανέστησαν αὖθις. ὑπὸ δὲ Κορνηλίου Αὔλου δικτάτορος καὶ πάλιν πολεμηθέντες καὶ ἡττηθέντες, ἐπρεσβεύσαντο πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοὺς αἰχμαλώτους τε οὓς εἶχον πέμψαντες αὐτοῖς, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου Ῥουτούλῳ ἀνδρὶ δυνατῷ παρ' αὐτοῖς ἐπιγράφοντες, οὗ τὰ ὀστᾶ, ἐπεὶ φθάσας ἐκεῖνος διεχειρίσατο ἑαυτὸν, διέρριψαν· οὐ μέντοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης ὡς ἄπιστοι, ἀλλ' ἄσπονδον σφίσιν ἐψηφίσαντο πόλεμον, καίτοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες. ὑπερφρονήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν ἐλπίσαντες, δεινῷ πταίσματι περιέπεσον· ὑπεραλγήσαντες γὰρ οἱ Σαμνῖται, καὶ ἐν συμφορᾷ ποιούμενοι τὸ μὴ ἀναιρεθῆναι, καὶ ὡς ἀπεγνωσμένοι μαχόμενοι, καὶ λοχήσαντες ἔν τινι χώρῳ στενοτέρῳ καὶ ὕλῃ, τό, τε στρατόπεδον ὅλον, καὶ τοὺς ῥωμαίους ἐζώγρησαν πανσυδὶ, καὶ πάντας ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγόν. τί δ' ἦν τὸ τοῦ ζυγοῦ, ἤδη μοι ἄνωθέν που ἱστόρηται· οὐδένα μέντοι ἀπέκτειναν, ἀλλὰ τά τε ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἶχον, πλὴν ἑνὸς ἱματίου, ἀφείλοντο, καὶ γυμνοὺς σφᾶς ἀφῆκαν ἐπὶ συμβάσεσι, τήν τε χώραν αὐτῶν ἐκλιπεῖν, καὶ συμμάχους σφίσιν ἐπὶ τῇ ἴσῃ εἶναι· ἵνα δὲ τὰ τῆς ὁμολογίας καὶ παρὰ τῆς γερουσίας βεβαιωθῶσι, τῶν ἱππέων ἑξακοσίους εἰς ὁμηρείαν κατέσχον. οἱ δ' ὕπατοι ὅ τε Ποστούμιος καὶ Τιβέριος Καλουῖνος μετὰ τῶν στρατιωτῶν εὐθὺς ἀνεχώρησαν, καὶ νυκτὸς αὐτοί τε καὶ τῶν ἄλλων οἱ ἀξιολογώτατοι εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθοσαν, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται κατὰ τοὺς ἀγροὺς διεσκεδάσθησαν. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰ συμβεβηκότα μαθόντες, οὔτε ἡσθῆναι τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ, οὔτ' ἀχθεσθῆναι ἠδύναντο. πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν ὑπερήλγουν, καὶ ὅτι παρὰ τῶν Σαμνιτῶν τοιαῦτα πεπόνθασι, μεῖζον σφίσι τὸ ἄλγος ἐγίνετο. λογιζόμενοι δὲ, ὡς εἰ πάντας ἐφθάρθαι συνέβη, καὶ περὶ πάντων ἂν ἐκινδύνευσαν, ἐπὶ τῇ σφῶν ἥδοντο σωτηρίᾳ· ὑπεκρύψαντες δὲ τέως τὸ ἄχθος, πένθος ἐπεποιήσαντο, καὶ οὐδὲν τῶν ὑπὸ καθεστηκότι τρόπῳ ἔπραξαν, οὔτ' αὐτίκα, οὔθ' ὕστερον, ἕως αὖθις ἐκράτησαν· τοὺς δὲ ὑπάτους μὲν παραυτίκα ἔπαυσαν, ἑτέρους δὲ αἱρούμενοι

βουλῶν

tas, ut uterque se succumbere optaret, ut & deuotionis & gloriæ consecuturæ compos redderetur. Exercitibus congressis, pugna diu anceps fuit. Deinde cornu Decij Latinis nonnihil cessit. quo ille cognito, se deuouit, atque armis positis togam prætextam induit. itaq; eum nonnulli in equum insiluisse, ac in medios hostes inuectum occubuisse: alij à commilitone immolatum esse ferunt. Decio defuncto, uictoriam Romani haud dubiam sunt adepti, Latinis omnibus in fugam uersis, non utique ob Decij mortem. Quis enim cre- «
dat tali unius uiri interitu, tantam multitudi- «
nem hinc cæsam, illinc cõseruatã, & illustri po «
titam esse uictoria? Latinis ita superatis, Torquatus quamuis & filio occiso, & collega mortuo, tamen triumphum duxit. Deinde populus Romanus Latinos rebellantes deuicit, & alias gentes nunc per Cõsules, nunc per Dictatores armis subegit: quorum è numero fuit L. Papyrius, Cursoris cognomentum à celeritate pedum, currendiq; studio adeptus. Qui dicta- *Samniticũ bellum.* tor cum Fabio Rufo equitum magistro cõtra Samnites missus, eos deuictos in sua uerba pacem facere coegit. Sed cum magistratu abijsset, rursus illi se commouerũt: & ab Aulo Cornelio dictatore rursus debellati, legatos de pace Romam miserunt, captiuis quos habebant omnibus redditis, causaq; belli in Rutulum uirum apud se potentem translata: cuius ossa, quoniam sibi cõscisceret necem maturarat, dis iecerũt. Eis Romani, ut fœdifragis, pacem nõ dederunt: sed, quanquam captiuis receptis, bellum irreconciliabile indixerunt. ac dum elati successibus, se illos omnes primo impetu capturos sperant, in magnam cladem inciderunt. Nam Samnites perterriti & anxij ob ne- *Furculæ Caudinæ.* gatam pacem, ex desperatione in pugnam ruebant: & collocatis in angusta ualle insidijs, castra cæperunt, totumq; Romanum exercitum sub iugum miserunt. quæ res cuiusmodi fuerit, supra exposuimus: neminem tamẽ occiderunt, sed armis, equis, cæterisq; omnibus, una ueste duntaxat relicta, ademptis dimisere nudos, ea conditione, ut agro illorum excederent, & æquo iure societatem colerent. Quæ pacta, ut etiam Senatus autoritate rata essent, DC equites obsides retinuerunt. Coss. uerò Sp. Posthumius & Tiberius Caluinus cum exercitu statim secesserunt: noctuq; & ipsi, & præcipui è cæteris Romam sunt ingressi, reliqui in agris dispersi. Qui in urbe erant, clade cognita, neque militum salute delectati sunt, neque dolere potuerunt. Nam ut aduersum casum dolentissimè tulerunt, præsertim à Samnitibus illatum: sic, cum reputasent, si omnes perijssent, se in extremo discrimine futuros, salute illorum sunt gauisi. Sed gaudio interim dissimulato, nihil more solito administrarunt, nec in præsentia, neque post, donec uictoriam recuperarunt. Consulibus magistratus statim abrogatus est: alijsq; lectis,

deliberatũ de pactis rescindendis. Quod quia fieri nõ poterat, nisi crimine in autores illorũ translato: inuiti faciebant, ut Coss. & cæteros magistratus qui cum ijs fuerãt, cõdemnarent: neq; cõmittendum putabãt, ut ijs absolutis, crimen uiolati fœderis in semetipsos redundare paterenẽ. Re igitur cum ipsis Coss. cõmunicata, primùm Posthumiũ sententiam dicere iusserunt, ut ipse contra sese pronunciaret, ex uerecundia, ne omnes dedecoris implerenẽ. Is in medium progressus, negauit probanda esse à senatu populoq;, quæ ne ipsi quidem sua sponte, sed ab hostibus, nõ uirtute, sed dolo atq; insidijs coacti, egissent. Qui igitur dolum priores usurparint, ij si dolo uicissim circumuenti fuerint, non habere quod querantur. Hæc & huius generis plura cum dixisset, à senatu animi dubio quid agendũ esset: cum Posthumius & Caluinus omnem culpã in semetipsos transtulissent, decretũ est, pactis rescissis illos dedendos esse. Consules igitur ambo, cæteriq; magistratus qui pacificationi ad fuerant, Samnium abducti sunt. Samnites aũt captiuos omnes repetentes, Deos testati, dediticios reiecerunt. Quibus Romani cupidè receptis, iracundè cum Samnitibus pugnarũt, adeptiq; uictoriam eodem planè modo eos tractarunt: itidemq; sub iugum missos, nulla alia illata iniuria dimiserunt, receptis absq; noxa equitibus suis, quos illi pacis obsides retinuerãt. Plurib. annis pòst, Romani iterum cum Samnitibus

C. Iunij cædes.

Caio Iunio duce congressi, cladem acceperũt. Nã cum is agros eorum uastaret, Samnitæ res suas in syluas altissimas & densissimas, quò nec aues aduolare dicuntur, contulerunt, atq; inde gregibus sine pastoribus & præsidijs emissis, & transfugis subornatis, hostes tanquã ad paratam prædam pellexerũt. Sed cum in syluam penetrassent, non prius eos circumuentos cædere destiterunt, quàm planè uiribus destituti essent. Sed & aliàs sæpe Samnites à Romanis uicti, non quieuerunt: sed cùm alijs, tum Gallis socijs ascitis, ita se pararunt, quasi ipsam urbem oppugnaturi essent. Quo Romani cognito territi sunt, etiam prodigijs multis admo-

Prodigia.

niti. Nam ex Iouis Capitolini ara tribus diebus, uno sanguis, altero mel, tertio lac emanasse fertur, si hæc credere fas est: & in foro Victoriæ simulacrum æreum, in solo marmoreo positum, repertum est ultro humi stans, uultu eò conuerso, unde Galli aduentabant. Quæ cum per se terrerent populum, terror is ab aruspicibus dira canentibus augebatur. Sed

Manius Tyrrhenus augur.

Manius quidam Tyrrhenus genere, eos confirmauit. Nam etsi, inquit, Victoria descendit, tamen cum progressa sit, & firmius in terra defixa, uictoriam denunciat. Quòd autem sanguis ex ara Iouis Capitolini emanarit, indicio esse, multas uictimas dijs immortalibus immolatum iri. Aras enim, præsertim Capitolinas, in quibus triumphantes sacrificare soleant, rebus secundis potius, quàm aduersis

βουλὴν ἐποιήσαντο, καὶ ἐδόκει μὲν σφίσι μὴ διαφυλάξαι τὴν σύμβασιν. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ἦν τοῦτο δρᾶσαι, μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς πράξαντας αὐτὴν τρέψαντας τὴν αἰτίαν, ἄκοντες μὲν τῶν ὑπάτων κατεψηφίσαντο, καὶ τῶν ἄλλων οἳ μετ' αὐτῶν ὡς ἀρχάς τινας ἄρχοντες τὰς σπονδὰς ἐποιήσαντο· ὤκνουν δὲ καὶ ἀφεῖναι, ἵνα μὴ ἐφ' ἑαυτοὺς τὸ παρασπόνδημα περιστήσωσιν· αὐτοῖς οὖν ἐκείνοις τοῖς ὑπάτοις ἐπεκοινώσαντο, καὶ πρῶτόν γε τὸν Ποστούμιον τὴν ψῆφον ἐπήγαγον, ὅπως αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν γνώμην ἐκφέροντες, αἰσχύνῃ τοῦ μὴ πάντες ἀδοξίας ἀναπλησθῶσιν· ὁ δὲ παρελθὼν εἰς τὸ μέσον, ἔφη, μὴ δεῖν κυρωθῆναι τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα παρά τε τῆς γερουσίας καὶ τοῦ δήμου. μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἑκουσίως πρᾶξαι αὐτά, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνεχομένους, ἣν αὐτοῖς ἐπήγαγον οἱ πολέμιοι οὐκ ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ δόλου καὶ ἐξ ἐνέδρας. οἱ γὰρ ἀπατήσαντες εἰ ἀνταπατηθεῖεν, οὐκ ἂν δύναιντο δικαίως ἐγκαλεῖν τοῖς ἀντεξαπατήσασι· τοιαῦτα τοίνυν εἰπόντος καὶ τοιαῦτα πολλά, ἐν ἀμηχανίᾳ ἡ γερουσία ἐγένετο· τοῦ δὲ Ποστουμίου καὶ τοῦ Καλουίνου εἰς ἑαυτοὺς τὴν αἰτίαν ἀναδεχομένων, ἐψηφίσθη, μήτε κυρωθῆναι τὰ ὁμολογημένα, ἐκείνους τε ἐκδοθῆναι. ἀπήχθησαν οὖν καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι, καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες, οἱ ἐπὶ ὅρκοις ἐξουσιάσαντες, εἰς τὸ Σαύνιον· οὐ μέντοι αὐτοὺς οἱ Σαυνῖται ἐδέξαντο, ἀλλὰ τοὺς ἁλόντας ἀπῄτουν ἅπαντας, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπεβοῶντο καὶ ἐπεθείαζον, καὶ τέλος οὐδὲν ἐκδεχθέντες αὐτοὶ ἐπανῆλθον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐκείνους μὲν ἀσμένως ἀπέλαβον, τοῖς δὲ Σαυνίταις ὀργῇ τὴν μάχην ἐπήγαγον. καὶ κρατήσαντες, τὰ ὅμοια σφίσιν ἐποίησαν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοὺς ὑπήγαγον, καὶ ἀφῆκαν, μηδὲν ἄλλο κακὸν δράσαντες. καὶ τοὺς σφετέρους ἱππέας, οὓς ὡς ὁμήρους κατεῖχον οἱ Σαυνῖται, ἀπαθεῖς ἐκομίσαντο. μετὰ δὲ χρόνους πλείονας αὖθις τοῖς Σαυνίταις πολεμοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, Γαΐου Ἰουνίου ἡγουμένου αὐτῶν, συμφορᾷ περιέπεσον. πορθοῦντος γὰρ τοῦ Ἰουνίου τὴν χώραν αὐτῶν, εἰς τὰς ὕλας τὰς ἀόρνους, τὰ προσόντα οἱ Σαυνῖται ἀνεκομίσαντο, οὕτω καλουμένας ὑπὸ τοῦ μηδ' ὄρνις ἀναπτῆναι εἰς αὐτὰς τῇ τῶν δένδρων πυκνότητι. ἐκεῖ δὲ ὄντων, ποίμνιά τινα προεμένων ἄνευ φρουρῶν καὶ προκαθεσάντων, καὶ ψευδαυτομόλους ὑποπεμψάντων, ὡς ἐφ' ἑτοίμην λείαν αὐτοὺς ὑπηγάγοντο. εἴσω δὲ γενομένους τῆς ὕλης, περιέσχον τε σφᾶς, καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο κτείνοντες, πρὶν τέλεον ἐκκενῶσαι. καὶ ἄλλοτε δὲ πολλάκις τοῖς Ῥωμαίοις πολεμήσαντες οἱ Σαυνῖται, καὶ ἡττηθέντες, οὐκ ἡσύχασαν, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἄλλους τε προσλαβόμενοι, καὶ Γαλάτας, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἐλάσοντες ἡτοιμάζοντο. ὃ οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες, ἐν δέει κατέστησαν, καὶ σημείων πολλῶν αὐτοῖς γινομένων εἰς τοῦτο· ἐν γὰρ τῷ Καπιτωλίῳ ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τρισὶν ἡμέραις μιᾷ μὲν αἷμα, μιᾷ δὲ μέλι, καὶ ἐν ἑτέρᾳ γάλα ἐρρυηκέναι ἀναδοθῆναι, εἴ τῳ ταῦτα πιστά. καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ Νίκης τι ἄγαλμα χαλκοῦν ἱδρυμένον ἐπὶ βάθρου λιθίνου, αὐτομάτως εὑρέθη κάτω ἑστὼς ἐπὶ γῆς. ἐτύγχανε δὲ ἐκεῖ ἀποβλέπον, ὅθεν οἱ Γαλάται ἤδη ἐπῄεσαν. ταῦθ' οὖν καὶ ἄλλως ἐξεφόβει τὸν δῆμον, πλέον δ' ὑπὸ τῶν μάντεων κινούμενα ἀπαίσια. Μάνιος δέ τις Τυρσηνὸς τὸ γένος, ἐθάρσυνεν αὐτούς, εἰπών, τήν τε Νίκην, εἰ καὶ κατέβη, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσθεν προχωρήσασαν, καὶ βεβαιότερον ἐπὶ τῆς γῆς ἱδρυνθεῖσαν, τὸ κράτος σφίσι προδηλοῦν τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι καὶ θυσίας πολλὰς γενήσεσθαι τοῖς θεοῖς. τοὺς δὲ βωμούς, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ἐν οἷς τὰ νικητήρια θύουσιν, ἐν ταῖς εὐπραγίαις αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς συμφοραῖς

φορεῖς κατ' ἔθος αἱμαχθῆναι. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀγαθόν τι σφᾶς ἐκπεσεῖν προσεδόκα· ἐκ δὲ τοῦ μέλιτος νόσον, ὅτι αὐτοῦ οἱ κάμνοντες δέονται· καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος λιμόν. ἐς γὰρ τοσαύτην σιτοδείαν ἀφίξεσθαι, ὥστε καὶ τὴν αὐτόφυτον, τήν τε αὐτόνομον ζητῆσαι τροφήν. ὁ μὲν οὖν μάνιος οὕτω τὰ τῶν σημείων ἑρμηνεύσας· καὶ ὑπὸ τῶν πραγμάτων δ' ὕστερον τῆς αὐτοῦ μαντείας ἐκβάσης, σοφίας ἐκομίσατο δόξαν, καὶ προγνώσεως. ὁ δὲ βολούμνιος τοῖς σαμνίταις πολεμεῖν ἐκελεύσθη, τοῖς δὲ γαλάταις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετ' αὐτῶν αὐτοῖς συστᾶσιν ὕπατοι αἱρεθέντες ἐπέμφθησαν, ὅ,τε ῥοῦλλος ὁ φάβιος ὁ μάξιμος, καὶ ὁ δέκιος ὁ πόπλιος· οἱ πρὸς τὴν τυρσηνίδα σπουδῇ ἀφικόμενοι, καὶ τὸ τοῦ ἀππίου στρατόπεδον ἰδόντες διπλῷ σταυρώματι κατωχυρωμένον, τοὺς σταυροὺς ἀνέσπασάν τε καὶ διεφόρησαν, ἐν τοῖς ὅπλοις ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τοὺς στρατιώτας διδάσκοντες. προσέβαλον οὖν τοῖς πολεμίοις· κἂν τούτῳ λύκος ἔλαφον διώκων ἐς τὸ μεταίχμιον εἰσπεσών, αὐτὴν μὲν πρὸς τοὺς ῥωμαίους ὁρμήσας διεξῆλθε, καὶ αὐτοὺς ἐπεθάρσυνε, προσίεσαν αὐτὸν νομίζοντας ἑαυτοῖς, ὡς λυκαίνης θρεψαμένης τὸν ῥωμύλον, καθάπερ ἱστόρηται· ἡ δ' ἔλαφος ἐς τοὺς ἑτέρους χωρήσασα, κατεκόπη, καὶ τόν τε φόβον αὐτοῖς, καὶ τὴν συντυχίαν τοῦ πάθους κατέλιπε. συμπεσόντων οὖν τῶν στρατευμάτων, ὁ μὲν μάξιμος ῥᾷον τοὺς κατ' αὐτὸν ἐνίκησεν, ἡττᾶτο δέ γε ὁ δέκιος. ἐνθυμηθεὶς δὲ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πατρός, ἣν διὰ τὸ ἐνύπνιον ἐποιήσατο, ἑαυτὸν ὁμοίως ἐπέδωκε, μή τινι περὶ τῆς πράξεως κοινωσάμενος· ἄρτι δὲ ἐσφαγμένου, καὶ οἱ συντεταγμένοι αὐτῷ τὸ μὲν ἐκείνου αἰδοῖ, ὡς δι' αὐτοὺς θανόντος ἐθελοντοῦ, τὸ δὲ καὶ ἐλπίδι τοῦ πάντως ἐκ τούτου κρατήσειν, τῆς τε φυγῆς ἐπέσχον, καὶ τοῖς διώκουσι σφᾶς γενναίως ἀντικατέστησαν. κἂν τούτῳ καὶ ὁ μάξιμος κατὰ νώτου τε αὐτοῖς προσέπεσε, καὶ παμπόλλους ἐφόνευσεν. οἱ δὲ περιλειφθέντες ἀποδιδράσκοντες διεφθάρησαν. μάξιμος δὲ φάβιος τὸν μὲν τοῦ δεκίου νεκρὸν κατέκαυσε σὺν τοῖς σκύλοις, τοῖς δὲ εἰρήνης δεηθεῖσι σπονδὰς ἐποιήσατο· τῷ δ' ἑξῆς ἔτει αὖθις τοῖς σαμνίταις ἐπολέμησεν ἀτίλιος ῥήγουλος, καὶ μέχρι μέν τινος ἰσορρόπως ἐμάχοντο· εἶτα κρατησάντων τῶν σαμνιτῶν, αὖθις οἱ ῥωμαῖοι ἀντεκράτησαν. καὶ ἑλόντες αὐτούς, ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγόν, καὶ οὕτως ἀφῆκαν. σαμνῖται δὲ ἐπὶ τῇ γεγενημένῃ ἀγανακτήσαντες, πρὸς ἀπόνοιαν ὥρμησαν, ὡς ἢ κρατήσοντες, ἢ παντελῶς ἀπολούμενοι, θάνατον ἀπειλήσαντες τοῖς οἴκοι μενοῦσι· καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν καμπανίαν ἐνέβαλον, οἱ δ' ὕπατοι ἔρημον ὂν στρατιωτῶν τὸ σάμνιον ἐπόρθουν, καὶ πόλεις εἷλόν τινας. εἶθ' οἱ σαμνῖται τὴν καμπανίαν λιπόντες, ἐς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον, καὶ τῷ ἑνὶ τῶν ὑπάτων συμμίξαντες, ἔκ τινος ἀπάτης στρατηγήματος, καὶ φεύγοντες δεινῶς ἔπταισαν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέβαλον, πρὸς δὲ καὶ τὸ πόλισμα ᾧ ἐπεβοήθουν. ὁ δ' ὕπατος τά τε ἐπινίκια ἔπεμψε, καὶ τὰ ἀθροισθέντα ἐκ τῶν λαφύρων ἐδημοσίευσεν· ὁ δ' ἕτερος ὕπατος κατὰ τῶν τυρσηνῶν στρατεύσας, καὶ κατασχὼν αὐτοὺς δι' ὀλίγου, σῖτόν τε καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν ἀπαιτήσας, τὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, τὰ δ' ἐσήγαγεν ἐς τοὺς θησαυρούς. συμβεβηκότος δὲ λοιμοῦ ἰσχυροῦ, οἱ σαμνῖται καὶ φαλίσκοι καταφρονήσαντες τῶν ῥωμαίων διά τε τὴν νόσον, καὶ ὅτι τοὺς ὑπάτους οὐ κατ' ἀρετὴν ᾕρηντο, ὡς μὴ πολέμου ὄντος, ἐνεωτέρισαν. μαθόντες οὖν τοῦθ' οἱ ῥωμαῖοι, ἰουνίῳ μὲν βρούτῳ τῷ καρβιλίῳ, κουίντῳ δὲ φαβίῳ τὸν πατέρα τὸν ῥοῦλλον τὸν μάξιμον ὑποστρατήγους ἢ πρεσβευτὰς συνεξέπεμψαν. ὁ μὲν οὖν βροῦτος φαλίσκους ἐνίκησε, καὶ τὰ τούτων καὶ τὰ τῶν ἄλλων τυρσηνῶν ἐδῃ-

sis cruentari solere. Ex his igitur eos læta expectare iubebat. Melle aūt morbum, ꝗ ægrotantibus eo sit opus: lacte famem portendi, aiebat. Ad tantam enim penuriam redactū iri, ut eum uictum quæsituri essent, qui spontè proueniat citra humanā operā. Manius prodigia sic interpretatus, cum ipse euentus prædictionem postea comprobasset, sapientiæ ac præscientiæ gloriam est adeptus. Volumnius ad bellum Samniticum ire iussus. Contra Gallos eorumq; fœderatos, designati Coss. * Rullus Fabius Maximus, & P. Decius: qui cum celeriter in Tyrrheniā uenissent, & Appij castra duplici uallo munita uidissent, uallis reuulsis & disiectis, milites spē salutis in armis habere docuerunt. Interim uerò dum cōtra hostes pergunt, lupus ceruā persequens, inter utrāq; aciē delatus, iuxta Romanos euasit: eosq; confirmauit, existimātes id faustū sibi omen esse, ob Romulum à lupa nutritum, quemadmodū est expositum. cerua uerò cū ad hostes fugisset, telis confecta, & timorē eis & eiusdem cladis euentū reliquit. Cōgressis exercitibus, Maximus in suo cornu facilè uicit, Decius succubuit. Verùm facti paterni recordatus, ad quod ille somnio impulsus fuerat, suū & ipse caput eodē modo deuouit, consilio cum nemine cōmunicato. Ipso cæso, milites partim eius uerecundia, qui ultro mortē pro ipsis oppetijsset, partim certa spe uictoriæ ex eo facto concepta, fugere desierunt, & persequentibus fortiter restiterunt. Interim Maximus quoq; à tergo hostes aggressus, multos occidit, reliqui in fuga perierunt. Decij cadauer Fabius Max. una cum spolijs cremauit, petentibus pacem dedit. Sequente anno Attilius Regulus denuò cum Samnitibus pugnauit, aliquandiu æquo Marte. Deinde uicti Romani, Samnites uicissim superatos, & sub iugum missos dimiserunt. Quam ignominiam iniquis ferentes animis, extrema experiri decreuerunt, aut uicturi, aut perituri: mortem comminati, si quis mansisset domi. Cum igitur in Campaniam irruerent, Coss. Samnium militibus uacuum uastarūt, & oppida aliquot cæperūt. Samnites Campania relicta domum reducti, & cū altero consule congressi, atq; arte quadā superati, grauiter in fuga impegerūt, & castris & oppido, cui suppetias ueniebant, amissis. Consul triumphauit: & quicquid ex ex præda redegerat, in ærariū intulit. Alter uerò Consul qui cum Tyrrhenis pugnabat, cum eos breui tempore compescuisset, frumentum & pecuniam eis imperatam, partim militibus distribuit, partim in ærarium intulit. Cum autem urbs graui pestilentia laboraret, Samnites & Falisci Romanis, cùm ob morbum, tum propter Consules non ex uirtute creatos, ut pacatis temporibus fieri solet, spretis, in motu fuerūt. Quo cognito, Catuilium Iunio Bruto, Quinto Fabio patrem Rullum Maximum legatos decreuerunt. Ac Brutus Faliscos uicit, eorumq; & cæterorum Tyrrhenorum agros popu-

Lupi augurium.

P. Decius patris exēplo se deuouet.

Victoria Gallica, Sānitica & Tyrrhena.

populatus est. Sed Fabius, quòd Samnites Campaniam infestare audiebat, properè ante patrem Roma profectus, cum aliquot eorũ speculatores maturare abitum uideret, omnes ibi hostes esse ratus, ac fugere: ante patris aduentum manus conserere properãs, ut suum esset decus, nullo ordine processit, et in cõfertos hostes delapsus, cũ exercitu cæsus esset, nisi nox superuenisset. Multi etiam pòst prælium perierunt, neque medicum, neq; quicquam ualetudini curandæ aptum habentes: quòd impedimentis longè anteuerterant, spe uictoriæ statim adipiscendæ. ac nisi patrem eius in propinquo esse rati Samnites metu recessissent, omnino postridie quoq; eos occidissent. Quæ cũ in urbem nũciata essent, magna indignatione orta, & Consuli reuocato die dicta, pater eius senex, tum suis, tum maiorum suorum rebus præclarè gestis commemoratis, filium nihil illis indignum facturum pollicitus, acceptamq; cladem ætati imputans, ira populi mitigata, cũ eo profectus, Samnites uictos castris exuit, agros uastauit: & prædam, quæ magna erat, partim in ærarium retulit, partim militibus distribuit. Ea de causa cùm ipsi Fabio honos est habitus: tum filio permissum, ut etiam deinceps pro consule imperaret, tum quoque patre legato utens. qui nihil senectuti suæ parcens, ipse administrauit omnia: sed dissimulanter, ut à filio acta esse uiderentur. Post hæc, cum tribuni plebis legem de nouis tabulis rogarent, cui creditores intercesserunt, orta seditio non conquieuit prius, quàm hostes urbem inuaserunt. Belli eius principium à Tarentinis ortum est, qui se Tyrrhenis, Gallis, Samnitibus, & pluribus alijs coniunxerunt. At Romani cæteros, per alios atque alios consules deuicerunt. Tarentini autem, quamuis belli autores: tamen apertè in aciem nondum descenderant. Cæterùm L. Valerium classis præfectum, dum ibat quò missus erat, Tarenti appulsurum (eam enim urbem populi Romani amicam esse putabat) ex conscientia facinorum suorum contra se esse missum suspicati, iracundè impetu facto, nihil hostile metuentem, cum multis alijs demerserunt: captos partim in carcerem coniecerunt, partim occiderũt. Quo Romani audito, etsi grauiter eam iniuriam ferebant: tamen per legatos cum eis expostularunt. quibus non modò nihil æqui responsum est, sed etiam contumelia facta, L. Posthumij legatorum principis ueste sordibus inquinata. Eam obrem tumultu orto, ac Tarentinis cachinnantibus, Posthumius: Ridete, inquit, ridete dum uobis licet. nã longissimo tempore plorabitis, cum uestem hanc sanguine uestro eluetis. Eam contumeliã iniquis animis Romani ferentes, bellum Tarentinum L. Aemylio Cõsuli decreuerũt. qui cum eò appulisset, idoneis uerbis animos eorũ tentauit, æquis conditionibus pacem amplexuros ratus. Sed dissensione inter ciues orta, seniori-bus

Fabius Maxim. pro filio deprecatum, Samnites uincit.

Seditio ob nouas tabulas.

Tarentinũ bellum.

ἐλῄζετο. Φάβιος δὲ τῆς Ῥώμης πρὸ τοῦ πατρὸς ἐξελάσας, καὶ τοὺς Σαμνίτας λεηλατεῖν τὴν Καμπανίαν πυθόμενος, ἠπείγετο, προσκόποις τέ τισιν αὐτῶν ἐντυχών, καὶ ταχέως ἀποχωροῦντας σφᾶς θεασάμενος, πάντας τε πολεμίους ἐκεῖ τυγχάνειν οἰόμενος, καὶ φεύγειν πιστεύσας, κἀκ τούτου σπεύσας αὐτοῖς συμβαλεῖν πρὸ τοῦ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀφικέσθαι, ἵν' αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ μὴ ἐκείνου δοκῇ, προεχώρησεν ἀσυντάκτως· καὶ περιπεσὼν ἀθρόοις τοῖς πολεμίοις, πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ νὺξ ἐπῆλθε. πολλοὶ δ' οὖν καὶ μετὰ ταῦτα τεθνήκασι, μήτ' ἰατροῦ, μήτ' ἐπιτηδείου τινὸς παρόντος, διὰ τὸ πολὺ πρὸ τῶν σκευοφόρων αὐτοὺς ἐπειχθῆναι ὡς αὐτίκα νικήσοντας. καὶ πάντως ἂν καὶ ἀπώλοντο τῆς ὑστεραίας, εἰ μὴ οἱ Σαμνῖται τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐγγὺς εἶναι νομίσαντες, ἔδεισάν τε καὶ ἀνεχώρησαν. πυθόμενοι δὲ ταῦτ' οἱ ἐν τῷ ἄστει, δεινῶς ἠγανάκτησαν· καὶ μεταπεμψάμενοι τὸν ὕπατον, δίκην ὑφέξειν ἤθελον. ὁ δὲ γέρων ὁ τούτου πατὴρ καταριθμησάμενός τε τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ τῶν προγόνων κατορθώματα, καὶ ὑποσχόμενος μηδὲν αὐτὸν πράξειν ἀνάξιον τὸν υἱόν, καὶ τὴν τούτου νεότητα πρὸς τὸ ἀτύχημα προβαλόμενος, τῆς ὀργῆς αὐτοὺς αὐτίκα ἀπέλυσε, καὶ οἱ συνεξελθὼν, μάχῃ τοὺς Σαμνίτας ἐνίκησε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλε· τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ λείαν πολλὴν ἔλαβε· καὶ τὰ μὲν αὐτῆς ἐδημοσίωσε, τὰ δὲ τοῖς στρατιώταις κατένειμε. διά τοι τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυνον, καὶ τὸν υἱόν, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα αὐτὸν ἀνθύπατον ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον. καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτὸς διῴκει, καὶ διῆγε μηδὲν τοῦ γήρως φειδόμενος· ἐμέλετο καὶ φυλάττων δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα πράττειν, ἀλλὰ τὴν δόξαν τῶν ἔργων τῷ παιδὶ προσῆπτε. μετὰ δὲ ταῦτα δημάρχων τινῶν χρεῶν ἀποκοπὴν εἰσηγουμένων, ἐπεὶ μὴ καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν αὐτοῖς ἐδίδοτο, ἐστασίασε τὸ πλῆθος· καὶ οὐ πρότερον τὰ τῆς στάσεως κατεπαύθη, ἕως πολέμιοι τῇ πόλει ἐπῆλθον. ἦρξαν δὲ τοῦ πολέμου οἱ Ταραντῖνοι, Τυρσηνούς τε καὶ Γαλάτας, καὶ Σαμνίτας, καὶ ἄλλους προσεταιρισάμενοι πλείονας. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους οἱ Ῥωμαῖοι συμβαλόντες διαφόροις μάχαις ἐνίκησαν, καὶ ὕπατοι ἄλλοι τε ἄλλους. οἱ δὲ Ταραντῖνοι, καίτοι αὐτοὶ τὸν πόλεμον παρασκευάσαντες, οὔπω ὅμως πρὸς μάχην ἀντικατέστησαν φανερῶς. ναυαρχοῦντος δὲ Λουκίου Οὐαλλερίου, καὶ τριήρεσι προσορμίσασθαι βουλευομένου ἐς Τάραντα, ἐπεὶ ἀπῄει ὅποι σὺν αὐτοῖς ἀπεστέλλετο, φίλιον τὴν χώραν ἡγούμενος· οἱ Ταραντῖνοι κατ' αὐτῶν ὑποτοπήσαντες τὸν ἀπόπλουν ἐκ τοῦ συνειδότος ὑφορώμενοι, μετ' ὀργῆς ἀντανήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ μηδὲν πολέμιον ἐλπίζοντι, κατέδυσάν τε ἐκεῖνον καὶ ἄλλους πολλούς. καὶ τοὺς ἑλόντες, τοὺς μὲν καθεῖρξαν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτειναν. πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἠγανάκτησαν μέν· πρέσβεις δ' ὅμως ἀπέστειλαν, ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς, καὶ δίκας ἀπαιτοῦντες· οἱ δὲ οὐ μόνον αὐτοῖς οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ ἐτώθαζον, ὡς καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ Λευκίου Ποστουμίου τοῦ προέχοντος κηλιδῶσαι τῶν πρέσβεων. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ γενομένου, καὶ τῶν Ταραντίνων ἐπικαγχαζόντων, ὁ Ποστούμιος, Γελᾶτε, ἔφη, γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαύσεσθε γὰρ ἐπὶ μακρότερον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ αἵματι ὑμῶν ἐκπλύνητε. ἐπανελθόντων οὖν τῶν πρέσβεων, οἱ Ῥωμαῖοι τὰ πραχθέντα μαθόντες, ἤλγησαν, καὶ στρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς Ταραντίνους Λούκιον Αἰμίλιον τὸν ὕπατον ἐψηφίσαντο. ὃς ὡς Τάραντα προσεχώρησε, λόγους αὐτοῖς ἐπιτηδείους ἔπεμψε, νομίζων ἐπὶ μετρίοις εἰρήνην αἱρήσεσθαι. οἱ δὲ ταῖς γνώμαις ἀλλήλοις ἀντελέγοντο, καὶ τῶν μὲν πρεσβυτέ-

ϐουθβεῖν καὶ ἐπισχεῖν τὴν ἀρχὴν ἀπεδίδοσαν, τῶν δὲ ἐν ἡλικίᾳ καὶ ἀνάγκῃ μηδὲν ἐχόντων πόλεμον αἱρουμένων, ἐκράτησαν οἱ νεώτεροι. φοβούμενοι δὲ ὅμως, τὸν πύρρον τὸν ἠπειρώτην ἐς συμμαχίαν ἐβουλεύσαντο προσκαλέσασθαι, καὶ πρέσβεις αὐτῷ καὶ δῶρα πεπόμφασιν. αἰμίλιος δὲ ταῦτα μαθὼν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐλῄλατο καὶ ἔφθειρεν. οἱ δὲ ἐπεξῆλθον μὲν, ἀλλ' ἐτράπησαν, ὥστε τοὺς ῥωμαίους τήν τε χώραν αὐτῶν ἀδεῶς πορθῆσαι, καί τινα χειρώσασθαι φρούρια. πολλοὺς δὲ τῶν ἁλόντων τοῦ αἰμιλίου πεποιηκότος ἐπιμέλειαν, καί τινας τῶν δυνατωτέρων ἐλευθερώσαντος, οἱ ταραντῖνοι τήν τε φιλανθρωπίαν αὐτοῦ θαυμάσαντες, καὶ ἐς ἐλπίδας προαχθέντες σπονδῶν, ἄγιν τοῖς ῥωμαίοις ἐπιτήδειον ὄντα, εἵλοντο στρατηγὸν αὐτοκράτορα. ἔτι δ' οὗτος ἐκεχειροτόνητο, καὶ κινέας ὑπὸ τοῦ πύρρου προπεμφθεὶς, ἐμποδὼν τοῖς πραττομένοις ἐγένετο. ὁ γὰρ πύρρος τῆς καλουμένης βασιλεύων ἠπείρου, φύσεώς τε δεξιότητι, καὶ παιδείας ἰσχύϊ, καὶ ἐμπειρίᾳ πάντων προέφερε. καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον τὸ μὲν εὐποιΐαις, τὸ δὲ φόβῳ προσπεποίητο. ὅς τοίνυν τοῖς τῶν ταραντίνων πρέσβεσιν ἐντυχὼν, ἕρμαιον τὴν συμμαχίαν ἐγνώκει, ἐκ πλείονος τῆς σικελίας καὶ τῆς καρχηδόνος ἐπὶ τῇ σαρδοῖ ἐφιέμενος. ὀκνῶν δὲ ὅμως αὐτὸς ἐχθρὰς πρὸς ῥωμαίους προκατάρξασθαι, καὶ βοηθήσειν μὲν αὐτοῖς ἐπηγγείλατο· ἵνα δὲ μὴ ὑποπτευθείη διὰ ἃ προείρηται, δεῦρο αὐτίκα ἀνακομισθήσεσθαι ἔφη, καὶ ἐν ταῖς συνθήκαις προστεθῆναι πεποίηκε, τὸ μὴ πέρα τοῦ χρέους ἐν τῇ ἰταλίᾳ παρ' αὐτῶν κατασχεθῆναι. συνθέμενος δὲ ταῦτα, τοὺς μὲν πλείους τῶν πρέσβεων ὡς τὰ στρατεύματα αὐτῷ συμπαρασκευάσοντας, ἐν ὁμηρείας κατεῖχεν, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν κινέαν προέπεμψε σὺν στρατῷ. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν, οἱ ταραντῖνοι θαρσήσαντες, τῶν τε καταλλαγῶν τῶν πρὸς ῥωμαίους ἀπέσχοντο, καὶ τὸν ἄγιν παύσαντες τῆς στρατηγίας, ἕνα τῶν πρέσβεων ἐχειροτόνησαν στρατηγόν. μετ' οὐ πολὺ δὲ μίλων ὑπὸ τοῦ πύρρου σὺν δυνάμει πεμφθεὶς, τήν τε ἀκρόπολιν αὐτῶν διὰ τὴν ἐκείνης ὑποδοχὴν κατέλαβε, καὶ τὴν τοῦ τείχους φρουρὰν ἐφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο· καὶ οἱ ταραντῖνοι ἄσμενοι τοῦτο ἐχαιρον, ὡς μήτε φρουρεῖν, μήτ' ἄλλο τι ἐπίπονον ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. καὶ αὐτοῖς τροφὰς ἐχορήγουν, καὶ τῷ πύρρῳ χρήματα ἐπεπόμφεσαν. ὁ οὖν αἰμίλιος τέως μὲν κατὰ χώραν ἔμενεν. ἐπεὶ δὲ τούς τε πυρρείους ἥκοντας ἔγνω, καὶ διὰ τὸν χειμῶνα προσκαρτερεῖν οὐχ οἷός τε ἦν, ἐς ἀπουλίαν ἀφωρμᾶτο. οἱ δὲ ταραντῖνοι ἔν τινι στενοπορίᾳ χωρίων δι' ὃ διελθεῖν ἀναγκαῖον ἦν, λοχήσαντες, ἄπορον αὐτῷ τὴν πορείαν ἐποίησαν τοξεύμασιν, ἀκοντίσμασί τε καὶ σφενδονήμασιν. ὁ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους σφῶν, οὓς ἐπήγετο, προέταξε. φεισθέντες δ' οἱ ταραντῖνοι, μὴ τοὺς σφετέρους ἀντὶ τῶν ῥωμαίων ἀπολέσωσιν, ἐπαύσαντο. ὁ δὲ πύρρος οὐδὲ τὸ ἔαρ ἀναμείνας ἀπῄει, στράτευμά τε πολὺ καὶ ἱκανὸν ἐπαγόμενος, καὶ ἐλέφαντας εἴκοσι, ζῷα μήπω πρότερον τοῖς ἐν τῇ ἰταλίᾳ ὀφθέντα, ὅθεν ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον· χειμῶνι δὲ περιπεσὼν τὸν ἰόνιον περαιούμενος, πολλὰς ἀπώλεσε τοῦ στρατεύματος, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπὸ κλύδωνι διεσκεδάσθησαν. μόλις δ' οὖν πεζεύσας ἦλθεν εἰς τάραντα, καὶ αὐτίκα τοὺς μὲν ἀκμάζοντας τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις συνέταξεν, ὅπως μὴ καθ' ἑαυτοὺς λελοχισμένοι νεωτερίσωσι· καὶ τὸ θέατρον ἔκλεισε τάχα διὰ τὸν πόλεμον, ὅπως μὴ ἐς αὐτὸ συνερχόμενοι, νεοχμώσωσί τι. ἀπεῖπε δ' αὖθις καὶ τὰ συμπόσια καὶ κώμους ἀθροίζεσθαι. καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοῖς ὅπλοις ἀσκεῖσθαι ἐκέλευσεν, ἢ δια-

bus & diuitibus pacem expetentibus, iuuenibus & his qui uel parum uel nihil habebant bellum flagitantibus, iuniorum sententia uicit. Sed suis diffisi uiribus, Pyrrhum Epirotam ad belli societatem accersendum duxerunt, legatis & muneribus ad eum missis. Quo Aemilius cognito, agrum populatur & uastat: eosque in aciem egressos profligat, ut Romani deinceps impune prędas agerent, & quędam castella caperent. Cum autem captiuos diligenter curaret Aemylius, & aliquot ex potentioribus dimisisset: Tarentini & humanitatem eius admirati, & in spem pacis impetrādæ erecti, Agidem Romanis amicū ducem cum summo imperio creauerunt. Qui cum uix magistratum iniisset, Cineas legatus à Pyrrho præmissus, eam rem impedijt. Nam Pyrrhus Epiri rex, tum ingenij dexteritate, tum institutionis accuratione, tum usu rerum omnibus præstans, maxima Græciæ parte uel beneficijs, uel terrore sibi adiuncta, Tarentinorum societatem peropportunam sibi fore existimans, cum longo iam tempore Siciliam, Carthaginem & Sardiniam subigere cuperet, & tamen Romanos armis lacessere uereretur: legatis auxilia pollicitus est. sed ne ob loca quæ diximus suspectus esset, se statim rediturum esse domum dixit. & in fœderibus excepit, ne diutius quàm opus esset, ab eis in Italia detineretur. Hæc pactus, maiorem legatorum partem, ut in colligendo milite operam nauaturos, obsidum uice retinuit: paucos & Cineam cum exercitu præmisit. Quorum aduentu confirmati Tarentini, pacificatione repudiata, imperium Agidi abrogarunt, uni ex legatis detulerunt. Non multo post, Milōnem cum exercitu, ad arcem in aduentum suum occupandam, & mœnia custodienda, misit Pyrrhus. Gratum id Tarentinis fuit, quòd neque in præsidijs esse, neque quicquam laboris capere cogerentur. Itaque militi cibaria præbuerunt, Pyrrho pecuniam miserunt. Aemylius, qui ad id tempus in castris se tenuerat, Pyrrhi militū aduentu cognito, cum per hyemem oppugnare urbem nō posset, in Apuliam abire statuit. Sed cum Tarentini angustiis quibusdam lauei bus occupatis, per quas transire necesse habebat, iter ei sagittis, iaculis & fundis intercluissent: captiuos eorum præmisit. illi uerò ueriti, ne suos pro Romanis cōficerent, destiterunt. At Pyrrhus uere non expectato, cum magno lectissimoque exercitu abiens, & XX elephantis (quæ animalia non prius in Italia cōspecta, stuporem & admirationem hominibus attulerunt) dum Ionium traijcit, tempestate orta, multis amissis, cæteris dissipatis, pedestri itinere Tarentum ægrè peruenit: ac pubem statim suis militibus inseruit, ne seorsim instructi, belli tempore nouis rebus studerent. eadem'que forsitan de causa theatrum clausit: & conuiuiorum comessationum'que cœtibus interdictis, adolescentes aut in armis exerceri,

Pyrrhus.

Cineas Pyrrhi legatus.

Milo.

Pyrrhus Tarēti pro domino se gerit.

aut per totos dies in foro agere iussit. Quarum rerũ molestia quibusdã se subducentibus, suos portis præfecit, qui neminẽ exire paterent. His igitur rebus & cõmeatus suppeditatione, & satellitũ in ædes receptione oneratos, sera pœnitentia Tarentinos inuasit, quod non sociũ, sed dominum acciuissent. Pyrrhus uerò ne ad Romanos his de causis inclinarent ueritus, Reip. gerendæ, tractãdoque populo idoneos, partim per causas aliquas in Epirũ ad filium misit, partim clam sustulit. Aristarchũ uerò summũ apud illos uirũ, & eloquentia præstantem, sibi cõcilia uit, ut ob suam familiaritatẽ populo suspectus esset. Sed cum ei nihilominus fidem esse cerneret, in Epirũ ire iussit: qui cum refragari nõ auderet, se illò nauigaturũ simulans, Romam est profectus. Quæ cum Tarenti agerentur, Romani Pyrrhi aduentu minimè læti, tum quod Italiam infestã haberent, tum quod illum bellicosum & inuictis munitum esse copijs fama ferebat, delectibus habitis, coactaque pecunia, socijs ciuitatibus præsidia imposuerunt, ne illæ quoque deficerent: & quas nouis rebus studere uelle præsenserant, earũ principes mulctarunt. Prænestinos aũt quosdam uesperi in urbem adductos, ærario custodiæ causa incluserunt: ut uetus oraculum quoddam impleretur, quo prædictum fuerat, illos Romanum ærarium occupaturos. cuius hic euentus fuit, ut ibi necarentur. Contra Pyrrhum, Tarentinos, eorumque socios Valerium Leuinum miserunt, parte exercitus in urbe præsidij causa retenta. Is statim Roma profectus est, ut bellum quàm longissimè à patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret: qui ab ijs ultrò lacesseretur, quorum se mœnia oppugnaturum opinabatur. Captoque munito & opportuno castello, præsidium in Lucanis reliquit, ne ad hostes se conferrent. Pyrrhus Leuini aduentu cognito, eductis copijs tempus terere, dum auxilia conuenissent, cupiens, superbas & minaces Leuino literas scripsit, in hanc sententiam. Rex

Valerius Leuinus cõsul contra Pyrrhum missus.

„ Pyrrhus Leuino salutem. Audio te exerci-
„ tum contra Tarentinos adducere. cæterùm
„ eo dimisso, ipse cum paucis ad me uenito. nam
„ si qua inter uos controuersia est, ego ius uo-
„ bis dicam: & inuitos ea quæ æqua sunt, præsta
re cogam. Ei Leuinus hoc modo respondit:
„ Omnino mihi Pyrrhe insanire uideris, qui te
„ inter nos & Tarentinos iudicem constituas,
„ priusquam nobis pœnas dederis ingressus in
„ Italiam tui. Itaque cum toto exercitu ueniam,
„ & de te & Tarentinis pœnas sumam. Quid
„ enim uerbis & nugis mihi opus est, cum Mar-
„ te iudice, autore nostri generis, causam discе-
„ ptare liceat? Hoc responso dato, properat: & flumine interiecto castris positis, speculatores aliquot comprehendit: quos per castra circumductos, seque alium longè maiorem habere exercitum gloriatus, dimisit. Quo facto perculsus Pyrrhus, pugnã detrectauit, tum quòd fœderati eius nòdum conuenissent, tum quòd Roma-

ἢ διημερεύειν κατὰ τὴν ἀγοράν. ὡς δέ τινες ἀχθόμενοι τούτοις ὑπεχώρησαν, φρουροὺς ἐκ τῶν οἰκείων κατέστησεν, ὥστε μηδένα ἐξιέναι τῆς πόλεως. οἱ δὲ τούτοις τε καὶ τῇ χορηγίᾳ τῶν τροφῶν βαρυνόμενοι, καὶ τοὺς δορυφόρους αὐτῶν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀναγκαζόμενοι δέχεσθαι, μετεγίνωσκον, δεσπότην καὶ οὐχὶ σύμμαχον τὸν πύῤῥον παραλαβόντες. ὁ δὲ διὰ ταῦτα μὴ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀποκλίνωσι φοβηθεὶς, τῶν τὰ πολιτικὰ δυναμένων πράττειν, καὶ προεστώτων τοῦ ὁμίλου, τοὺς μὲν εἰς τὴν ἤπειρον πρὸς τὸν υἱὸν ἐπί τισι προφάσεσιν ἔπεμπε, τοὺς δὲ καὶ ἀφανῶς διέλυεν. ἀρίσταρχον δέ τινα ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν ταραντίνων ἐξεταζόμενον, καὶ εἰπεῖν πιθανώτατον, προσεποιείσατο, ἵν᾽ ὕποπτος τῷ δήμῳ ὡς τὰ τοῦ πύῤῥου φρονῶν γένηται· ὡς δ᾽ ἔτι πιστεύειν ἐκείνῳ τὸ πλῆθος ἑώρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἤπειρον. καὶ ὃς ἀντειπεῖν μὴ θαῤῥῶν, ἐξέπλευσε μὲν, ἐν δὲ τὴν ῥώμην ἀφίκετο· καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ πύῤῥος τοῖς ταραντίνοις ἐποίει. οἱ δ᾽ ἐν τῇ ῥώμῃ κατέδεισαν, μαθόντες τὸν πύῤῥον ἐλθόντα εἰς τάραντα, διά τε ἐκπεπολεμῶσθαι τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ αὐτοῖς, καὶ διὰ θρυλεῖσθαι ἐκεῖνον. δὴ πολεμόν τε τυγχάνειν, καὶ δύναμιν ἔχειν ἀνανταγώνιστον, στρατιώτας τε οὖν κατέλεγον, καὶ χρήματα ἤθροιζον, φρουρούς τε ἐς τὰς συμμαχίδας πόλεις διέπεμπον, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖναι ἀποστῶσι. καί τινας προαισθόμενοι νεωτεριοῦντας, τοὺς πρώτους αὐτῶν ἐκόλασαν, καί τινες τῶν πραινεστινῶν ἐς τὴν ῥώμην ἀχθέντες, πρὸς δείλην ὀψίαν εἰς τοὺς θησαυροὺς ὑπὸ φυλακῆς ἐνεβλήθησαν. καί τις αὐτοῖς ἐκ τούτου χρησμὸς ἐξεπεπλήρωτο· ἐχρήσθη γὰρ αὐτοῖς ποτὲ, ὅτι τοὺς τῶν ῥωμαίων καθέξουσι θησαυρούς. καὶ ὁ μὲν χρησμὸς εἰς τοῦτο ἀπέβη, ἐκεῖνοι δ᾽ εὐθὺς ἀπώλοντο. οὐαλλέριον δὲ λαουίνιον ἐπὶ τὸν πύῤῥον καὶ τοὺς ταραντίνους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀπεστάλκασι, καί τι καὶ ἐν τῷ ἄστει τοῦ στρατεύματος κατέσχον· ὁ γοῦν λαουίνιος εὐθὺς ἐξεστράτευσεν, ἵνα πορρωτάτω τὸν πόλεμον τῆς οἰκείας ποιήσηται· καὶ τὸν πύῤῥον καταπλήξειν ἤλπισεν, εἰ αὐτοῖς ἐθελονταὶ ἐπίοιεν, οὓς ἐκεῖνος πολιορκήσειν προσεδόκησε. καὶ ἑλὼν χωρίον τι τῶν λευκανῶν ἄλλως ἰσχυρὸν καὶ ἐπίκαιρον, καὶ δύναμίν τινα ἐν τῇ λευκανίᾳ κατέλιπεν, εἴρξουσαν αὐτοὺς τοῦ ἐπαρκέσαι τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὁ πύῤῥος μαθὼν πλησιάζοντα τὸν λαουίνιον, περιβρίμησι καὶ στρατοπεδευσάμενος, τρίβειν ἐβούλετο τὸν καιρὸν, ἀναμένων τοὺς συμμαχήσοντας. καὶ τῷ λαουινίῳ ἐπέστειλεν ὑπερηφάνως, ὡς καταπλήξων αὐτὸν, ἔχει δὲ ἡ γραφὴ ὧδε· βασιλεὺς πύῤῥος λαουινίῳ χαίρειν. πυνθάνομαί σε στράτευμα ἐπὶ ταραντίνους ἄγειν. τὸ μὲν οὖν ἀπόπεμψον, αὐτὸς δὲ μετ᾽ ὀλίγων ἧκε πρὸς ἐμέ. δικάσω γὰρ ὑμῖν ἐγὼ, ἄν τι ἀλλήλοις ἐγκαλῆτε, καὶ ἄκοντας τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκάσω. λαουίνιος δὲ τάδε τῷ πύῤῥῳ ἀντέγραψε· πάνυ μοι δοκεῖς ὦ πύῤῥε τετυφῶσθαι, δικαστὴν ἡμῖν ἑαυτὸν καθιστὰς καὶ ταραντίνοις, πρὶν δίκην ἡμῖν ὑποσχεῖν, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν ἰταλίαν ἐπεραιώθης. ἥξω τε οὖν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν καὶ παρὰ ταραντίνων, καὶ παρά σου λήψομαι· τί γὰρ δεῖ μοι λήρου καὶ φλυαρίας, ἐξὸν παρὰ τῷ ἄρει τῷ προπάτορι ἡμῶν κριθῆναι; τοιαῦτα ἀντεπιστείλας, ἀπάγων, καὶ ηὐλίσατο διὰ μέσου τὸ ῥεῦμα τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ ποιησάμενος. κατασκόπους τέ τινας συλλαβὼν, δείξας τὴν δύναμιν αὐτοῖς, καὶ ἐπαινῶν πολλαπλασίαν ἄλλην ἔχειν, ἀπέπεμψεν. ἐφ᾽ οἷς ὁ πύῤῥος καταπλαγεὶς, οὐ μάχεσθαι ἤθελεν, ὅτι καὶ τῶν συμμάχων οὔπω τινὲς συνῆλθον αὐτῷ, ἀπέλειψάν τε τοῖς ῥωμαίοις

ῥωμαίοις τὰ ἐπιτήδεια ἐλλείψειν ἐν πολεμίᾳ διάγουσι. ταῦτα δὲ καὶ ὁ Λαουΐνιος λογιζόμενος, ἐσπούδαζε συμμῖξαι. τῶν δὲ στρατιωτῶν πρὸς τὴν τοῦ Πύρρου φήμην καὶ διὰ τοὺς ἐλέφαντας ἐκπεπληγμένων, συγκαλέσας αὐτούς, πολλὰ πρὸς θάρσος παρακαλοῦντα ἐδημηγόρησε, καὶ παρεσκευάζετο καὶ ἄκοντι τῷ Πύρρῳ συμμῖξαι. ὁ δὲ γνώμην μὲν οὐκ εἶχε μάχεσθαι, ὅπως δὲ μὴ δόξῃ τοὺς Ῥωμαίους φοβεῖσθαι, καὶ αὐτὸς τοῖς οἰκείοις διαλεχθείς, ἐπώτρυνεν εἰς τὸν πόλεμον. Λαουΐνιον δὲ τὸν ποταμὸν περαιούμενον κατὰ τὸ στρατόπεδον, διαβῆναι ἐκώλυσεν. ἐπανακάμψας οὖν αὐτὸς μὲν κατὰ χώραν μετὰ τοῦ πεζοῦ ἔμεινε, τοὺς δὲ ἱππεῖς ὡς ἐπὶ λείαν ταχὺ τὴν ἐκπομπὴν στειλάμενος, πόρρω που βαδίσαντας περαιωθῆναι. καὶ οὕτως ἐκεῖνοι τὰ κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις προσπεσόντες ἀπροσδόκητοι, καὶ ὁ Λαουΐνιος ταραχθέντων αὐτῶν τόν τε ποταμὸν διέβη, καὶ τῆς μάχης συνεπελάβετο. φεύγουσιν οὖν τοῖς ἑαυτοῦ ὁ Πύρρος ἐπικουρήσας, τρωθέντα τὸν ἵππον ἀπέβαλε, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς τεθνηκέναι. κἀκ τούτου τῶν μὲν ἀθυμησάντων, τῶν δὲ καταφρονησάντων, τὸ ἔργον ἠλλοίωτο. συνεὶς δὲ τοῦτο, τὴν μὲν στολὴν ἐκπρεπεστέραν τῶν ἄλλων οὖσαν ἔδωκε Μεγακλεῖ, κελεύσας φορέσαι αὐτήν, καὶ πανταχόσε περιελαύνειν, ὅπως σώζεσθαι αὐτὸν νομίσαντες, οἱ μὲν ἐναντίοι πρὸς δέος, οἱ δ' οἰκεῖοι πρὸς θάρσος ἀφίκωνται· αὐτὸς δὲ στειλάμενος ἰδιωτικῶς, συνεῖσιν αὐτοῖς παντὶ τῷ στρατῷ πλὴν τῶν ἐλεφάντων, καὶ τοῖς ἀεὶ πονουμένοις ἐπαμύνων, πλεῖστον τοὺς σφετέρους ὠφέλησε. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἰσοῤῥόπως ἐμάχοντο. ὡς δὲ τὸν Μεγακλέα τις ἀπέκτεινεν, οἰηθεὶς τὸν Πύρρον ἀπεκτονέναι, καὶ τοῖς ἄλλοις δόκησιν ταύτην παρέσχεν, οἵ τε Ῥωμαῖοι ἐπεῤῥώσθησαν, καὶ οἱ ἐναντίοι ἐνέδωκαν. γνοὺς δὲ ὁ Πύρρος τὸ γινόμενον, τὸν πῖλον ἀπέῤῥιψε, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ περιῄει, καὶ ἐς τοὐναντίον περιέστη ἡ μάχη. ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Λαουΐνιος, καὶ ἱππέας ἔχων ἐφεδρεύοντας ἔξω τῆς μάχης, κατὰ νώτου προσπεσεῖν αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις ἐκέλευσε. πρὸς τοῦτο ἀντεπάγων ὁ Πύρρος, τὸ σημεῖον τοῖς ἐλέφασιν ἦρεν, ὥστε ἔκ τε τῆς τῶν θηρίων ὄψεως ἀλλοκότου οὔσης, καὶ τῆς βοῆς φρικώδους, καὶ ἐκ τοῦ τῶν ὅπλων πατάγου, ὃν οἱ ἐπιβεβηκότες ἐποίουν ἐν τοῖς πύργοις φερόμενοι, αὐτοί τε οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπλάγησαν, καὶ οἱ σφῶν ἵπποι ἐκταραχθέντες, οἱ μὲν ἀποσεισάμενοι τοὺς ἀναβάτας, οἱ δὲ καὶ φέροντες αὐτοὺς ἔφυγον. ἀθυμῆσαν οὖν ἐκ τούτου τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐτράπετο στράτευμα, καὶ φεύγοντες ἀνῃροῦντο οἱ μὲν πρὸς τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀνδρῶν τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν θηρίων ταῖς προβοσκίσι καὶ τοῖς κέρασιν ἢ ὀδοῦσι φθαρέντων πολλῶν, καὶ τοῖς ποσὶ δὲ οὐ μείους καταλόγων συμπατουμένους. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐφεπόμενοι πολλοὺς ἔφθειρον, οὐδ' ἂν ὡς ὑπελείφθη, εἰ μὴ ἐλέφας τρωθεὶς αὐτός τε ἐσφάδαζεν ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τὰς ἐκείνου βοὰς ἐταράχθησαν. διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Πύρρος ἐπέσχε τὴν δίωξιν. καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι διαβεβηκότες τὸν ποταμόν, ἐς Ἀπουλίαν πόλιν τινὰ ἀνεσώθησαν. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τοῦ Πύρρου στρατιωτῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων πεπτώκασιν, ὥστε συγχαιρόντων αὐτῷ τῆς νίκης τινῶν, ἂν καὶ αὖθις ποτε ὁμοίως, ἔφη, κρατήσωμεν, ἀπολούμεθα. τοὺς μέντοι Ῥωμαίους καὶ νικηθέντας ἐθαύμασεν, εἰπών, ὅτι τὴν οἰκουμένην ἂν πᾶσαν ἐχειρωσάμην, εἰ Ῥωμαίων ἐβασίλευον. ὁ μὲν οὖν Πύρρος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα ἔσχηκεν ὄνομα, καὶ πολλοὶ αὐτῷ προσεχώρησαν. οἵ τε σύμμαχοι ἀφικόμενοι πρὸς αὐτὸν, οἷς ὀλίγα ἐπιτιμήσας διὰ τὴν μέλλησιν,

τῶν

Romanos in hostili agro commeatus penuria laboraturos sperabat. Eadem Leuinus quoque reputans, confligere quamprimum statuit: & quia milites & Pyrrhi famam, & elephantes timebant, conuocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita, ita se parat, ut cum Pyrrho uel inuito pugnaturus. qui quamuis à pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare uideretur, & ipse milites suos ad pugnam cohortatus, Leuinum flumen iuxta castra transire conãtem, prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi se continens, equitibus per speciem prædæ petendæ ablegatis, mandat, ut longè prouecti, trajiciant. qui cum ex improuiso terga hostium inuasissent, & ordines turbassent, Leuinus amne superato, prælium & ipse init. Sed Pyrrhus dum suis fugientibus suppetias uenit, equo ex uulnere amisso perijsse putabatur: unde Epirotis animi imminuti sunt, Romanis creuerunt, mutata prælij facie. quo Rex intellecto, uestem insignem dat Megacli induendam, eumque passim circumuehi iubet, ut se uiuere arbitrati, hostes terrerentur, sui cõfirmarentur, ipse priuati habitu cum toto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos inuehitur, & ubique laborantidus succurrens, suos multum iuuat. Pugna igitur initiò magna diei parte anceps fuit, donec quidam Megacle occiso, se Pyrrhum occidisse ratus, effecit ut hostes idem crederent. Tum uerò & Romanis aucti sunt animi, & hostes cesserunt. Pyrrhus autem abiecto pileo, nudo capite circumiens, pugnæ fortunam mutauit. & cum Leuinus equites, quos extra aciem in insidijs habebat, à tergo in hostes incurrere iussisset, signum elephantis sustulit. Ibi ex inusitato belluarum conspectu, & horrendo barritu, armorum'que sonitu, quem qui in turribus ferebantur, edebant: tum ipsi Romani perterriti sunt, tum equi perturbati, sessores partim excutientes, partim uehentes fugerunt. Itaque abiectis animis in fugam uersi, partim à uiris qui in elephantorum turribus erant, occidebantur: partim ab ipsis belluarum manibus & dentibus multi conficiebantur, neque pauciores pedibus illarum proterebantur. Multos etiam equites insecuti sustulerunt: neque ullus euasisset, nisi elephantus uulneratus retrocessisset, & barritu suo cæteros turbasset. Nam cum ea de causa Pyrrhus à persequendo destitisset, Romani flumine superato in urbem quandam Apuliæ peruenerunt. Multi etiam ex Pyrrhi militibus & ducibus ceciderunt. Quare cum ei quidam uictoriam gratularentur: Si denuò, inquit, ita uicerimus, actum de nobis erit. & Romanos quamuis uictos admiratus, si eis imperaret, se orbis terrarum imperio potiturum esse dixit. Ex ea uictoria magnum nomen adeptus est, ac multi se ad eum contulerunt. Socijs, cum uenissent, ob moram nonnihil castigatis, partem

manu-

Pyrrhus Leuinũ elephantorum potissimum opera superat.

Pyrrhus cõsilium Romæ oppugnandæ mutat.

manubiarũ dedit. Qui Romæ erant, ob acceptam cladem mœsti Leuino supplementũ miserunt: & Tyberio ex Hetruria reuocato, urbem præsidijs firmarunt. nam Pyrrhũ ad eam tendere audierant. Leuinus uerò saucijs curatis, & dispersis recollectis, acceptisq; missis ex urbe militibus, Pyrrhum assectando uexauit: & Capuã, cuius illum capiendæ esse cupidum audierat, occupatam defendit. Eo consilio frustratus Pyrrhus, Neapolim cõtendit: qua cum potiri non posset, ad Romam occupandam properans, & per Hetruriam transiens, ut eam quoq; gentẽ sibi adiungeret: ubi eos cum Romanis fœdus percussisse didicit, & Tiberiũ sibi obuiã ire, Leuinũ à tergo sequi: ne ab eis in regione ignota circumueniret timens, ulterius nõ est progressus. Vt uerò recedenti & Cãpaniæ fines ingresso, Leuinus cum exercitu longè maiore quàm prius habuerat, se ostendit: » Hydræ instar, inquit, Romanorũ legiones cæ» dendo renascuntur. & aciem instruxit ille quidem, sed non commisit prælũ. Nam cum suos milites clypeos hastis pulsantes, clamorem tollere, & classica canere, & elephantos barrire iussisset, ut Romanos ante congressum perterrefaceret: illi autem longè ferocius reclamassent, ut ipsius milites consternarentur: pugnã inire, sacra inauspicata causatus, noluit: sed captiuos Tarentũ reduxit, ibiq; Romanorum legatos pro captiuis redimendis missos, Fabricium & cæteros, honorificè benigneq; excepit: sperans eos pacem petituros, & ut uictos leges accepturos. Cæterùm Fabricio pro captis in bello id precium offerente, quod utrinque cõuenisset: quia pacis nullam mentionem fecerat, animi dubius, seorsim, ut solebat, cum amicis, de reddendis captiuis, deq; bello administrando deliberauit. Milone aũt suadente, ut neq; captiuos redderet, neq; pacẽ faceret, sed Romanis iam uictis, etiã reliquias belli persequerẽ: Cyneas planè contrariũ censuit. Nam & captiuos gratis esse reddendos, & legatos atq; pecuniã Romã mittendos, pacis & fœderis impetrandi causa. cuius sententiæ & cæteri » & ipse Pyrrhus assensi, legatis accersitis: Neq; » prius, inquit, Romani mea sponte uobis bellũ » intuli, neq; nũc inferã. Amicus enim uester es» se cupio. Itaq; captiuos gratis uobis reddo, & » ut pacem mecum faciatis peto. Hæc cum legatis omnib. dixisset, & pecuniã partim dedisset, partim promisisset, cum Fabricio seorsim hoc modo egit: Cùm omniũ Romanorũ amicitiã expeto, tum uerò tuam, quem uirũ bonum esse uideo, & ut pacem mihi conficias peto. Hæc cum diceret, munera quoque multa ei obtulit. At ille: Pacis, inquit, studium in te Pyrrhe laudo: & pacem, modò ea nobis prosit, tibi confi» ciam. neq; enim postulabis, cum me bonum » uirum esse dicas, ut aliquid agam contra pa» triam. Sed nihil munerum illorum quę mihi of» fers, accipiam. Nunquid enim me uerè bonum » uirum esse censes, an non? Nam si malus sum, cur

Pyrrhus Romanis captiuos reddit, eorumq; pacẽ expetit.

τῶν σκύλων μετέδωκεν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγησαν ἐπὶ τῇ ἥττῃ, καὶ ὅμως τῷ Λαιβινίῳ στράτευμα ἐπέπεμψαν, καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ τῶν Τυρσηνῶν μετεπέμψαντο, καὶ τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἐποιήσαντο, πυνθανόμενοι ἐπ' αὐτὴν τὸν Πύρρον ἐπείγεσθαι. ὁ μέντοι Λαιβίνιος ἐκ τῶν τραυμάτων ἐξακεσάμενος, καὶ τοὺς σκεδασθέντας συναγαγών, ἤδη καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης πεμφθέντων ἀφιγμένων, τὸν Πύρρον παρεπόμενος ἐλύπει· καὶ τὴν Καπύην μαθὼν ἑλεῖν γλιχόμενον, προκατέλαβε, καὶ ἐφύλαξεν. ἁμαρτὼν δὲ ἐκείνης ὁ Πύρρος, ἐπὶ τὴν Νεάπολιν ὥρμησεν. ὡς δὲ οὐδὲν οὐδὲ ἐν αὐτῇ δρᾶσαι ἴσχυσεν, ὥρμησεν τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ διὰ τῆς Τυρσηνίδος πορευόμενος ὡς κἀκείνους προσλάβοι, ἐπεὶ ἔμαθεν αὐτούς τε τοῖς Ῥωμαίοις ὁμολογίας πεποιημένους, καὶ τὸν Τιβέριον αὐτῷ ἀντιπροσιόντα, τόν τε Λαιβίνιον ἐφεπόμενον, ἐφοβήθη μὴ ὑπ' αὐτῶν περισχεθεὶς ἐν χωρίοις ἀγνώστοις ἀπειληφθῇ, καὶ περαιτέρω οὐ προεχώρησεν. ὡς δὲ ἀναχωροῦντι, καὶ γενομένῳ πρὸς Καμπανίαν ὁ Λαιβίνιος ἐπεφάνη, καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν ἦν, ὕδρας, ἔφη, δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναφύεται. καὶ ἀντιπαρετάξατο μὲν, οὐκ ἐμαχέσατο δὲ, ὅτι ἐθελήσας ὡς καταπλήξων πρὸ τῆς συμπλοκῆς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι πλήξαντας ἐκβοῆσαι, καὶ τοὺς σαλπιγκτὰς καὶ τοὺς ἐλέφαντας συνηχῆσαι, ἐπεὶ δὲ κἀκεῖνοι πολὺ μεῖζον ἀντεβόησαν, ὡς ἐκπλαγῆναι τοὺς τοῦ Πύρρου, καίτ' ἠθέλησε συμμῖξαι, ἀλλ' ὡς δυσιερῶν ἐπανήγαγε, καὶ ἀφίκετο εἰς Τάραντα, ἔνθα πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἀφίκοντο ἄλλοι τε, καὶ ὁ Φαβρίκιος· οὓς φιλοτίμως ἐδέξατο, καὶ ἐλπίσας αὐτοὺς σπείσασθαι, καὶ ὁμολογίαν ὡς ἡττημένους ποιήσεσθαι. τοῦ δὲ Φαβρικίου τοὺς ἑαλωκότας ἐν τῇ μάχῃ κομίσασθαι αἰτουμένου ἐπὶ λύτροις τοῖς ἀμφοῖν συναρέσουσι, διηπορήθη ὅτι μὴ καὶ περὶ εἰρήνης πρεσβεύειν ἔφη. καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν φίλων ἐβουλεύετο, ὡς εἰώθει, περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἐκδόσεως, καὶ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως αὐτὸν μεταχειρίσαιτο. ὁ μὲν οὖν Μίλων, μήτε τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδίδοσθαι, μήτε σπένδεσθαι συνεβούλευεν, ἀλλ' ἤδη τῶν Ῥωμαίων ἡττημένων, καὶ τὰ λοιπὰ πολέμῳ προσκατεργάσασθαι. ὁ δὲ Κινέας τοὐναντίον ἅπαν αὐτῷ συνεβούλευε· τούς τε γὰρ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκδοῦναι συνῄνει, καὶ πρέσβεις εἰς Ῥώμην καὶ χρήματα πέμψαι τῆς εἰρήνης ἕνεκα καὶ σπονδῶν. ᾗ τῇ γνώμῃ, καὶ οἱ λοιποὶ συνετίθεντο, οὕτω δὲ φρονῶν καὶ ὁ Πύρρος ἐτύγχανε. καλέσας οὖν τοὺς πρέσβεις, οὔτε πρώην ὦ Ῥωμαῖοι, ἔφη, ἑκὼν ὑμῖν ἐπολέμησα, οὔτε νῦν πολεμήσαιμι· φίλος γὰρ ὑμῖν γενέσθαι βεβούλημαι· διὸ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ὑμῖν ἄνευ λύτρων ἀφίημι, καὶ σπείσασθαι ἀξιῶ. ταῦτα μὲν πᾶσιν ἀρχαίοις τοῖς πρέσβεσι, καὶ χρήματα σφίσι τὰ μὲν δέδωκε, τὰ δὲ ἐπηγγείλατο. τῷ δὲ Φαβρικίῳ κατὰ μόνας διαλεχθεὶς· φίλος, ἔφη, ἰδίως καὶ πᾶσιν ὑμῖν Ῥωμαίοις γενοίμην, μάλιστα δὲ σοί. ὁρῶ γάρ σε ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τὴν εἰρήνην συμπρᾶξαί μοι ἀξιῶ. ταῦτα λέγων, καὶ δῶρα αὐτῷ πολλὰ ἐδίδου. ὁ δὲ, ἐπαινῶ σε, ἔφη, ὦ Πύρρε, ὅτι τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖς, καί σοι αὐτὴν, ἄν γε συμφέρῃ ἡμῖν, καταπράξομαι. οὐ γὰρ κατὰ τῆς πατρίδος τι πρᾶξαί με, ἀγαθὸν, ὡς φῄς, ἄνδρα ὄντα, ἀξιώσεις. ἀλλ' οὐδὲ τούτων ὧν δίδως τι λαβεῖν μοι ἄν. πυνθάνομαι γάρ σου, πότερον ἐλλόγιμόν με ὡς ἀληθῶς νομίζεις ἄνδρα, ἢ οὔ; εἰ μὲν γὰρ φαῦλός εἰμι, πῶς με

πῶς με δώρων ἄξιον κρίνας; εἰ δὲ χρηστὸς, πῶς με λαβεῖν αὐτὰ κελεύεις; ἴσθι γοῦν, ὡς ἐγὼ καὶ πάνυ πολλὰ ἔχω, τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενος, καὶ πλειόνων οὐ δέομαι· σὺ δὲ εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖς, ἐν πενίᾳ μυρίᾳ καθέστηκας. οὐ γὰρ ἂν ὅτι τὴν ἤπειρον, ὅτι τὰ ἄλλα ἃ εἶχες καταλιπὼν, δεῦρο ἐπεραιώθης, εἴγε ἐκείνοις ἠρκοῦ, καὶ μὴ πλειόνων ὠρέγου. τούτων οὕτω λεχθέντων, οἱ πρέσβεις τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες ἀπῄεσαν. καὶ ὁ πύῤῥος τὸν κινέαν εἰς τὴν ῥώμην ἀπέστειλε μετὰ χρυσίου πολλοῦ, καὶ κόσμου γυναικείου παντοδαποῦ, ἵνα εἰ καὶ τινὲς τῶν ἀνδρῶν ἀντίσχοιεν, ἀλλ' αἱ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς κόσμοις ἀναπεισθῶσι, κἀκείνους συνδιαφθείρωσιν. ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν πόλιν ὁ κινέας, οὐ προσῄει τῇ γερουσίᾳ, ἀλλὰ διῆγεν ἄλλοτε ἄλλην αἰτίαν σκηπτόμενος. περιφοιτῶν δὲ καὶ τὰς τῶν δυνατῶν οἰκίας, λόγοις τε σφᾶς καὶ δώροις ὑπήγετο· καὶ ἐπειδὴ πολλοὺς ᾠκειώσατο, εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἶπεν, ὡς πύῤῥος ὁ βασιλεὺς ἀπολογεῖται, ὅτι οὐχ ὡς πολεμήσων ὑμῖν ἥκει, ἀλλ' ὡς καταλλάξων ταραντίνους αὐτῷ ἱκετεύσαντας· ἀμέλει καὶ τοὺς ἑαλωκότας ὑμῶν, λύτρων ἀφῆκεν ἄτερ· καὶ δυνάμενος πορθῆσαι τὴν χώραν, καὶ τῇ πόλει προσβαλεῖν, ἀξιοῖ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς συμμάχοις ὑμῶν ἐγγραφῆναι, πολλὰ μὲν ὠφελήσεσθαι ἀφ' ὑμῶν ἐλπίζων, πλείω δ' ἔτι καὶ μείζω εὐεργετήσειν ὑμᾶς. ἐπὶ τούτοις οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἠρέσκοντο διά τε τὰ δῶρα, καὶ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους, οὐ μέντοι καὶ ἐπεκύρωσαν· ἀλλ' ἀνεκόπτοντο ἐπὶ πλείους ἡμέρας ὅ,τι χρὴ πρᾶξαι, καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο, ἐπεκράτει δὲ ὅμως σπείσασθαι. μαθὼν δὲ τοῦτο ἄππιος ὁ τυφλὸς, ἐκομίσθη εἰς τὸ βουλευτήριον (ὑπὸ γὰρ τοῦ γήρους καὶ τοῦ πάθους οἰκουρῶν ἦν) καὶ εἶπε, μὴ συμφέρειν, τὰς πρὸς τὸν πύῤῥον συμβάσεις τῇ πολιτείᾳ. παρῄνεσε δὲ, καὶ αὐτίκα τὸν κινέαν ἐξελάσαι τῆς πόλεως, καὶ δι' αὐτοῦ δηλῶσαι τῷ πύῤῥῳ οἴκαδε ἀναχωρήσαντα, ἐκεῖθεν διακηρυκεύεσθαι περὶ εἰρήνης αὐτοῖς, ἢ καὶ περὶ ἑτέρου ὅτου δέοιτο· ταῦτα ὁ ἄππιος συνεβούλευσεν. ἡ δὲ γερουσία οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἀλλ' εὐθὺς ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο, αὐθημερὸν τὸν κινέαν ἔξω τῶν ὅρων ἐκπέμψαι, καὶ τῷ πύῤῥῳ πόλεμον ἀκήρυκτον, ἕως ἂν ἐν τῇ ἰταλίᾳ διάγῃ, ποιήσασθαι. τοῖς δ' αἰχμαλώτοις ἀτιμίαν τινὰ ἐν ταῖς στρατείαις ἐπέθεσαν, καὶ οὔτε πρὸς τὸν πύῤῥον αὐτοῖς ἐπεχρήσαντο, οὔτ' ἄλλοσέ ποι ἀθρόοις, ἵνα μὴ τὸ ὁμοῦ ὄντες νεωτερίσωσιν, ἀλλ' ἄλλους ἄλλῃ φρουρήσοντας ἔπεμψαν. ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι παρεσκευάζοντο ἄμφω. ἔαρος δ' ἤδη ἐφεστηκότος, ὁ πύῤῥος εἰς τὴν ἀπουλίαν ἐνέβαλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιεῖτο, μέχρις οὗ ῥωμαῖοι πρὸς ἄσκλον πόλιν ὄντι αὐτῷ ἐπελθόντες, ἀντεστρατοπεδεύσαντο. ἔνθα πλείους δ' ἡμέρας διέτριψαν ὀκνοῦντες ἀλλήλους. οἱ μὲν γὰρ ῥωμαῖοι τοὺς προνενικηκότας οὐκ ἐθάῤῥουν, οἱ δὲ ὡς ἀπεγνωσμένους ἐδεδίεσαν τοὺς ῥωμαίους. κἂν τούτῳ λογοποιούντων τινῶν, ὅτι ὁ δέκιος ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν κατὰ τὸν πατέρα, καὶ τὸν πάππον, ἑτοιμάζοιτο, καὶ τοὺς τοῦ πύῤῥου δεινῶς ἐκφοβούντων, ὡς ἐκ τοῦ θανάτου ἐκείνου πάντως ἀπολουμένους, συνήγαγε τοὺς στρατιώτας ὁ πύῤῥος, καὶ διελέχθη περὶ τούτου, συμβουλεύων μήτ' ἀθυμεῖν, μήτ' ἐκπλήττεσθαι τοιούτοις λόγοις· μήτε γὰρ ἕνα ἄνθρωπον δύνασθαι θνήσκοντα πολλοὺς καταγωνίσασθαι, μήτ' ἐπῳδὴν ἢ μαγγανείαν τινὰ κρείττω τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι. καὶ ταῦτ' εἰπὼν, καὶ λογισμοῖς ἐπαρτύσας τοὺς λόγους ὁ πύῤῥος, τὸ οἰκεῖον ἐθάρσυνε στράτευμα· καὶ

cur munera mihi largiris? Sin bonus, cur ea me accipere iubes? Scito aũt me abundare opibus, forte mea contentũ, neq; plura desiderantem. Te uerò, etsi ditissimus es, extrema inopia laborare. nã neq; Epiro, neq; cæteris quæ habes relictis huc traiecisses: si illis contentus, plura nõ desiderares. His dictis, legati captiuis receptis abierunt. Pyrrhus aũt Cyneã cum multo auro & ornamẽtis muliebribus omnis generis Romã misit: ut etsi ex uiris aliqui aduersarent, at uxores eorum ornamentis illectę uiros etiã corrumperent. Romã profectus Cyneas, nõ statim senatũ adijt, sed aliàs aliud causando moratus, potentũ ędes circũijt, eosq; & uerbis & muneribus sibi cõciliauit. Cum iam multos sibi deuinxisset, curiã ingressus, dixit: Pyrrhus rex se uenisse ait, nõ ut bellũ uobiscũ gereret, sed ut Tarẽtinos supplices sibi factos reconciliaret. Præterea captiuos sine precio uobis restituit: & cum agrum uestrũ uastare, & urbem oppugnare potuisset, se in numerum amicorum & sociorum uestrorũ inscribi petit. Iam quamuis sibi uos multum cõmodaturos credit, plura se tamen & maiora in uos beneficia collaturũ existimat. Hæc cum maximæ senatorũ parti ob largitiones & captiuos redditos placerent, tamen nullo responso dato, plures dies in deliberando cõsumpserunt: cumq; uaria dicerentur, sententia de pace facienda uicit. Quo Appius cæcus cognito, in senatũ delatus (nam ob ætatẽ & cladem oculorũ domi se continere solebat) negauit è republica esse, ut pax cum Pyrrho fieret. & monuit, Cyneam statim urbe pellendũ esse: per eumq; Pyrrho significãdum, ut domum reuersus, siue de pace, siue quid aliud uellet, legatos mitteret. Hæc Appio locuto, senatus nihil cunctatus, statim consentientibus animis decreuit, Cyneam eodem die extra fines ablegandum: & Pyrrho, dum in Italia uersaretur, bellũ irreconciliabile indicendum esse. Captiuos uerò, militari quadam ignominia notarunt, ijs neq; contra Pyrrhum usi, neq; usquam alibi uniuersis, ne quid coniuncti nouarũ rerum molirentur, sed alios in alia præsidia miserunt. Per hyemem utrinq; se instruxerũt. Vere instante Pyrrhus impressione in Apuliã facta, multa ui, multa deditione occupauit: donec Romani ad Asculum oppidum contra eum castra posuerunt, ac dies complures mutuo metu quieuerũt. Nam Romani Epirotas ut uictores timebant, Epirotæ Romanos ut desperatos. Interea cum nõnulli rumore sparso, Deciũ ad deuouendum semetipsum exemplo patris & aui paratũ esse, Epirotas perterrefacerent: ex illius enim obitu omnes perituros: Pyrrhus suos milites hortatus est, ne desperarent, aut percellerentur huiusmodi uerbis, neq; enim unius hominis obitu multos debellari posse: neq; incãtationem, aut pręstigias ullas, plus quàm uiros & arma ualere. Quæ cum dixisset, & orationem suam rationibus approbasset, exercitum confirmauit.

Cyneas Romam legatus, re infecta discedit.

Appius Cæcus pacem impedit.

Pyrrhus deuotionem Decij contemnẽdam esse monet.

inda-

indagatoq; habitu, quo Decij se deuouissent, monuit, si quem ita ornatū cernerent, ne eum occiderent, sed uiuentē cōprehenderent. Decio uerò nunciari iussit, facinus illud ei nō successurū: & si uiuus caperef, malè periturū esse minatus est. Ad quę Coss. responderunt, nulla re tali sibi opus esse. Se enim alioqui omnino superiores illo futuros. & cum profundum flumen castra mediū dirimeret, sciscitati sunt, utrū ipse impunè trāsire, se digressis, an sibi trāseundi potestatē dare mallet: ut equali pugna, utrisque copijs integris congressis, de fortitudine certū fieri iudiciū posset. Hanc optionem cum Romani Pyrrho terroris incutiendi causa dedissent: ille multū elephantis fretus, eos flumē transire passus est. Romani uerò cùm alia prępararunt, tum aduersus elephantos ferratas hastas, antennarū instar curribus insertas, & undiq; eminentes pararunt, ut cùm alia tum ignē inde eiaculantes, belluas repellerent. Cum ad manus uentū esset, Romani Græcos serò quidem, sed tandem pepulerunt, donec Pyrrhus elephantis in auxilium, non quà falcati currus stabant, sed in alterā partem adductis, equitatum Romanum terrore belluarū ante cōgressum profligauit, sed peditibus parum incōmodauit. Interea quidam Apuli Epirotarum castra aggressi, causa uictoriæ Romanis extiterunt. Nam cum Pyrrhus aliquot ex ijs qui pugnabant, contra eos misisset, reliqui omnes turbati, & tentoria capta esse, & illos fugere opinati, inclinarunt, eorumq; multi cæsi sunt: Pyrrus ipse, & ex præcipuis complures uulnerati, ac post cùm ob commeatus, tum medicamentorum inopiam grauiter afflicti. Quamobrem Tarentum discessit, antequam id Romani sensissent. Consules, etsi flumen pugnandi causa transierunt, tamen cum audissent hostes omnes dissipatos esse, in urbes Apuliæ hybernatum reuersi, propter uulneratos milites, illos persequi non potuerunt. Pyrrhus uerò cùm alia instruxit, tū milites & pecunias domo aduehi iussit. sed cum Fabricium & * Pappum Coss. lectos in castra peruenisse cognouisset, in ea sententia nō permansit. Nicias uerò quidam, qui fidus illi esse credebatur, ad Fabriciū se contulit, se Pyrrhum dolo interfecturum pollicens. Quod facinus indignè ferens Fabri-
» cius (uirtute enim & uiribus, nō dolo superan-
» dos hostes, quemadmodū Camillus censebat) insidias Pyrrho indicauit. Qua re illū ita obstupefecit, ut denuò Romanis captiuos gratis restitueret, & per legatos pacē peteret. Vt autē Romani de pace nihil respondebant, sed eum tum quoque, cum Italia excessisset, de pace agere iubebāt, & urbes ei fœderatas infestabāt & expugnabāt: animi dubiū ea res erexit, q à Syracusanis quibusdā (nā ex quo Agathocles decesserat, seditionib. agitabanf) accersebat, & urbē & semetipsos illius fidei permittentib. Cōcepta eīm spe totius Siciliæ potiūdæ, Milonem ad Tarentū, cæteraq; tuenda in Italia reliquit:

Pyrrhus à Romanis profligatur.

Pyrrhus Siciliā nō diu tenet.

καὶ πολυπραγμονήσας, τὴν στολὴν ᾗ ἐχρήσαντο οἱ Δέκιοι ἐπιδιδόντες ἑαυτούς, παρήγγειλε τοῖς οἰκείοις, ἄν τινα οὕτως ἐσκευασμένον ἴδωσι, μὴ κτεῖναι αὐτόν, ἀλλὰ ζωὸν συλλαβεῖν· τῷ δὲ Δεκίῳ πέμψας ἔφη, οὔτε προχωρήσειν αὐτῷ τοῦτο πρᾶξαι θελήσαντι, καὶ ζωγρηθέντα κακῶς ἀπολεῖσθαι ἠπείλησε. πρὸς ἃ ταῦτα οἱ ὕπατοι ἀπεκρίναντο, μηδενὸς τοιούτου σφᾶς ἔργου δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτοῦ καὶ ἄλλως κρατήσειν. ποταμοῦ δὲ διὰ μέσου τῶν στρατοπέδων οὐκ εὐδιαβάτου ῥέοντος, ἤροντο, πότερον αὐτὸς περαιωθῆναι βούλεται ἀδεῶς, αὐτῶν ἀναχωρησάντων, ἢ ἐκείνους διαπερᾶσαι ἐᾶσαι τοῦτο ποιῆσαι, ἵν᾽ ἐξ ἀντιπάλου μάχης ἀκραιφνῶν τῶν δυνάμεων ἐς χεῖρας ἐλθουσῶν, ὁ τῆς ἀνδρείας ἔλεγχος γένοιτο ἀκριβής. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς κατάπληξιν τὸν λόγον ἐποιήσαντο. ὁ δὲ Πύρρος αὐτοῖς ἀφῆκε διαβῆναι τὸν ποταμόν, μέγα φρονῶν ἐπὶ τοῖς ἐλέφασιν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας κεραίας ἐφ᾽ ἁμαξῶν σεσιδηρωμένας καὶ πανταχόθεν προεχούσας ἡτοίμασαν, ἵνα τοξεύοντες ἀπ᾽ αὐτῶν ἄλλα τε καὶ πῦρ, ἐμπόδιον σφίσι γένωνται. προσμίξαντες δὲ χρόνον μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἕλληνας ἐώσαντο, ἕως ὁ Πύρρος τοῖς ἐλέφασιν οὐ κατὰ τὰς ἁμάξας, ἀλλ᾽ ἐπὶ θάτερα προσβοηθήσας αὐτοῖς, τὴν ἵππον σφῶν καὶ πρὶν προσμῖξαι φόβῳ τῶν θηρίων ἐτρέψατο, ὑπὸ μέντοι πεζῶν οὐδὲν μέγα ἐλυμήνατο· καὶ τοῦτο τῶν Ἀπούλων τινὲς ἐπὶ τὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ὡρμηκότες στρατόπεδον, τῆς νίκης αἴτιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένοντο. τινὲς γὰρ τῶν μαχομένων ἐπ᾽ αὐτοὺς τοῦ Πύρρου πέμψαντος, πάντες οἱ λοιποὶ ἐταράχθησαν, καὶ τάς τε σκηνὰς ἑαλωκέναι, καὶ ἐκείνους φεύγειν ὑποτοπάσαντες, ἐνέδοσαν, καὶ συχνοὶ αὐτῶν ἔπεσον· ὅ τε Πύρρος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει πολλοὶ ἐτρώθησαν, καὶ μετὰ ταῦτα διά τε τὴν τῆς τροφῆς καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων πρὸς ἄκεσιν ἀπορίαν, σφόδρα ἐκακώθησαν. εἶθ᾽ ἀπῆρεν εἰς Τάραντα, πρὶν τοὺς Ῥωμαίους αἰσθέσθαι. οἱ δὲ ὕπατοι διέβησαν μὲν τὸν ποταμὸν ἐπὶ μάχῃ· ὡς δὲ πάντας διεσκεδάσθαι ἐπύθοντο, εἰς τὰς οἰκείας ἀνεχώρησαν πόλεις. ἐπιδιῶξαι γὰρ διὰ τοὺς σφετέρους τραυματίας οὐκ ἠδυνήθησαν. εἶτα οἱ μὲν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ ἐχείμασαν, ὁ δὲ Πύρρος τά τε ἄλλα ἡτοιμάζετο, καὶ οἴκοθεν στρατιώτας καὶ χρήματα μετεπέμψατο· μαθὼν δὲ τὸν Φαβρίκιον καὶ τὸν Πάππον ὑπάτους ᾑρημένους, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀφιγμένους, οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεμένηκε γνώμης. ἤδη δὲ τῶν ῥηθέντων ὑπάτων ἐν τῷ στρατεύματι ὄντων, Νικίας τις τῶν Πύρρῳ πιστῶν δοκούντων, ἦλθε πρὸς τὸν Φαβρίκιον, καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν Πύρρον δολοφονήσειν. δυσχεράνας οὖν ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖνος (ἀρετῇ γὰρ καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἠξίου τῶν πολεμίων κρατεῖν, ὡς ὁ Κάμιλλος) κατεμήνυσε τῷ Πύρρῳ τὸ ἐπιβούλευμα. καὶ οὕτως αὐτὸν ἐκ τούτου κατέπληξεν, ὥστε καὶ τοὺς ἑαλωκότας τῶν Ῥωμαίων προῖκα αὖθις ἀφεῖναι, καὶ πρέσβεις πάλιν ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστεῖλαι. ἐπεὶ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς εἰρήνης οὐδὲν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπάραντα τῆς Ἰταλίας ἐκέλευον, καὶ οὕτως αὐτοῖς διακηρυκεύεσθαι, καὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις κατέτρεχέ τε καὶ ᾕρει, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο, πρὶν δὴ Συρακουσίων τινὲς (ἐτύγχανον δέ, ἐξ οὗ Ἀγαθοκλῆς ἐτελεύτησε, στασιάζοντες) ἐπεκαλέσαντο αὐτόν, παραδιδόντες οἱ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν· ἀναπνεύσας γὰρ ἐπὶ τούτῳ, καὶ προσελπίσας πᾶσαν τὴν Σικελίαν καταστρέψασθαι, τὸν μὲν Μίλωνα ἐν Ἰταλίᾳ κατέλιπεν,

λείπει, ἐν φυλακῇ τόν τε τάραντα καὶ τὰ ἄλλα ποιούμενον· αὐτὸς δὲ ὡς διὰ βραχέος ἐπανήξων ἐξέπλευσε, καὶ τῶν συρακουσίων δεξαμένων αὐτὸν, καὶ πάντα αὐτῷ ἀναθεμένων, μέγας ἐν βραχεῖ αὖθις ἐγένετο, ὥστε τοὺς καρχηδονίους φοβηθέντας μισθοφόρους ἐκ τῆς ἰταλίας προσλαβεῖν. ἀλλὰ ταχὺ πρὸς τοὐναντίον αὐτῷ περιέστη τὰ πράγματα, ἐπεί τε πολλοὺς τῶν ἐν τέλει τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ διέφθειρεν ὑποπτευομένους αὐτῷ. οἱ γὰρ καρχηδόνιοι ἰδόντες αὐτὸν μήτε ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν ἐῤῥωμένον, μήτε τοὺς ἐπιχωρίους δὲ εὐνοίας ἔχοντα, τοῦ πολέμου προθύμως ἀντελάβοντο, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν συρακουσίων δεχόμενοι, δεινὰ αὐτὸν εἰργάσαντο, ὥστε μὴ τὰς συρακούσας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν σικελίαν ἐκλιπεῖν. οἱ ῥωμαῖοι δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ πυθόμενοι, ἀνεθάρσησαν, καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὸν ἐτράπησαν· καὶ τοὺς ταραντίνους εἰς ἄλλον καιρὸν ὑπερθέμενοι, ἐσέβαλον εἰς τὸ σάμνιον μετὰ ὑπάτων τοῦ ῥουφίνου καὶ τοῦ ἰουνίου, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθουν, καὶ τείχη τινὰ ἐκλειφθέντα ἔλαβον. οἱ γὰρ σαμνῖται εἰς τὰ ὄρη τὰ κρανιτὰ λεγόμενα, ὅτι κρανείαν πολλὴν ἔχουσι, τά τε φίλτατα καὶ τὰ τιμιώτατα ἀνεκόμισαν. καταφρονήσαντες οὖν οἱ ῥωμαῖοι, εἰς τὰ εἰρημένα ὄρη ἀναβῆναι ἐτόλμησαν. λασίων οὖν αὐτῶν, καὶ δυσπροσβάτων ὄντων, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν. οἱ δ' ὕπατοι οὐκέτι κοινῇ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο, ἀλλήλους αἰτιώμενοι διὰ τὸ ἀτύχημα, ἀλλ' ἰούνιος μὲν ἐδῄου μέρος τι τῆς σαμνίτιδος, ῥουφῖνος δὲ λευκανοὺς καὶ βρεττίους ἐλυμήνατο, καὶ ἐπὶ κρότωνα ὥρμησεν ἀποστᾶσαν ῥωμαίων, μεταπεμψαμένων αὐτὸν τῶν ἐπιτηδείων, φθασάντων δὲ τῶν λοιπῶν ἐπαγαγέσθαι παρὰ τοῦ μίλωνος φρουρὰν, ἧς ἦρχε νικόμαχος. ἀγνοήσας οὖν τοῦτο, καὶ ἀμελῶς τοῖς τείχεσι προσιὼν ὡς πρὸς φίλους, ἐσφάλη, ἐξαίφνης ἐπεκδραμόντων αὐτῷ. ἔπειτα τι ἐπινοήσας στρατήγημα, τὴν πόλιν εἷλε. δύο γὰρ ἄνδρας ψευδαυτομόλους αἰχμαλώτους ἐς τὴν κρότωνα ἔπεμψε· ὧν μὲν εὐθὺς λέγοντε, ὅτι ἀπεγνωκὼς τὴν ἅλωσιν αὐτῶν, ἐς τὴν λοκρίδα προδιδομένην αὐτῷ μέλλει ἀπαίρειν· τὸν δὲ ἕτερον μετὰ τοῦτο, ὡς ἐν ὁδῷ ἤδη διαβεβαιούμενον. καὶ γὰρ ἵνα πίστιν ἔχῃ λόγος, ἀνεσκευάσατο καὶ προσεποιεῖτο ἐπείγεσθαι. ὁ γοῦν νικόμαχος πιστεύσας τούτοις (καὶ οἱ κατάσκοποι γὰρ τὰ αὐτὰ ἀπήγγελλον) τὴν κρότωνα λιπὼν, ἐς τοὺς λοκροὺς ἠπείγετο διὰ συντομωτέρας ὁδοῦ. καὶ ἐν τῇ λοκρίδι γενομένου αὐτοῦ, ὁ ῥουφῖνος ὑποστρέψας πρὸς τὴν κρότωνα, καὶ λαθὼν διά τε τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ δι' ὁμίχλην τινὰ συμβᾶσαν, εἷλε τὴν πόλιν. μαθὼν δὲ τοῦτο νικόμαχος, ἐπῄει εἰς τάραντα· καὶ ἐν ὁδῷ ὑπὸ ῥουφίνου περιπεσὼν, πολλοὺς ἀπέβαλε, καὶ οἱ λοκροὶ τοῖς ῥωμαίοις προσεχώρησαν. ὑπὸ δὲ τὸ ἑξῆς ἔτει ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν εἰς τὸ σάμνιον, καὶ ἐς λευκανίδα, καὶ βρεττίοις ἐπολέμησαν. ὁ δὲ πύῤῥος τῆς σικελίας ἐκπεσὼν, καὶ ἐπανελθὼν ἤδη, δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπει, καὶ τοὺς μὲν λοκροὺς ἐκομίσατο (τὴν γὰρ φρουρὰν τῶν ῥωμαίων ἀποκτείναντες μετέστησαν) ὑπὸ δὲ τὸ ῥήγιον στρατεύσας ἀπεκρούσθη, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη, καὶ πλείους ἀπέβαλε. μεταστὰς δὲ εἰς τὴν λοκρίδα, καὶ τῶν αὐτῷ ἐναντία φρονησάντων δικαιώσας τινὰς, παρὰ τῶν λοιπῶν σῖτον καὶ χρήματα ἔλαβε, καὶ εἰς τάραντα ἀνεκομίσθη. κακῶς δὲ πάσχοντες ὑπὸ ῥωμαίων οἱ σαμνῖται, ἐξαναστῆναι αὐτὸν ἐποίησαν. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἐτράπη. τρωθέντος γὰρ πώλου ἐλέφαντος, καὶ ἐπι-

liquit: ipse, ut breui reuersurus, discessit. Et à Syracusanis exceptus, summa rerũ ipsi permissa, rursus breui spacio temporis tantus euasit, ut Carthaginenses illius metu ex Italia militẽ conducerent. Sed celeriter ea fortuna mutata est in contrarium: quòd multos ex primoribus sibi suspectos partim pellebat, partim necabat. Carthaginenses enim, cum eum nec priuatis uiribus ualere, neq; popularium habere studia cernerent, bellum strenuè administrarunt: eumq; Syracusanorum exulibus suscipiẽdis, malè tractarunt. Vnde non Syracusas dũtaxat, sed totã Siciliã deseruit. Romani uerò per eius absentiã cõfirmatis animis, ad ultionẽ eorũ, à quibus accersitus fuerat, conuersi, Tarentinorũ uindicta in aliud tẽpus dilata, Rufini & Iunij Coss. ductu & auspicijs Samnium inuaserũt: agrisq; uastans, castella quædam ab incolis deserta occuparunt. Samnites enim in montes Cranitas, qui à cornorũ frequentia sic dicuntur, charissima pignora, & preciosissima quæq; contulerunt. Romanis igitur per contemptũ eos montes conscendere ausis, asperos atq; arduos, multi occubuerunt, multi capti sunt. Eius cladis culpam Consules alter in alterum conferentes, de communi sententia bellum gerere destiterunt. ac Iunius partem Samniticæ ditionis uastauit: Rufinus Lucanos & Brutios afflixit: & ad Crotonem recuperandam profectus est, quæ defecerat à Romanis, accersitus à familiaribus suis. Sed cæteri ante aduentũ eius, præsidiũ, cui Nicomachus præerat, à Milone accersiuerãt. Cuius rei ignarus, cum, ut ad amicorũ mœnia negligentius accessisset, subita hostiũ eruptione cladẽ accepit: deinde arte quadã urbe potitus est. Duos enim captiuos, transfugarum titulo Crotonẽ misit: quorũ alter diceret, eum desperata urbis expugnatione Locridẽ, quò à proditoribus uocetur, discessurum: alter deinde affirmaret, eum iam in itinere esse. Quæ oratio ut esset probabilior, sarcinis collectis se properare simulauit. Id Nicomachus uerum esse ratus (nam speculatores idẽ renunciabãt) Crotone deserta, per uiã breuiorẽ celeriter Locros contendit. Quò cum peruenisset, Rufinus cõuerso ad Crotonẽ itinere, animaduertẽte nemine, quod & præter expectationẽ aderat, & nebula conspectũ eripuerat, urbẽ cępit. Quo Rufinus cognito, Tarentũ rediturus, cum in itinere in Rufinũ incidisset, multos amisit: Locri ad Romanos se cõtulerunt. Sequẽte anno Romanis, expeditione cõtra Samniũ & Leucadẽ suscepta, belloq; Brutios adortis, Pyrrhus Sicilia expulsus, & in Italiam reuersus, permolestus fuit. Locros, qui Romano præsidio cæso defecerant, recepit: sed à Rhegij oppugnatione repulsus, & ipse uulneratus est, & multos milites amisit. Inde in Locridem profectus, & quibusdam aduersæ factionis multatis, frumentoq; & pecunia à cæteris acceptis, Tarentum rediit. A Samnitibus, quos Romani grauiter urgebant, in auxilium euocatus, in fugam uersus est. Nam cum pullus elephanti uulneratus,

Romani Samnites oppugnãt.

Rufinus Crotone & Locris potitur.

Pyrrhus in Samnio uincitur.

sessoribus excussis, matrem passim quæreret, eaq; perturbata etiam cæteri elephanti concitati essent, sine discrimine permista sunt omnia: sed tandem Romani multis occisis, & VIII elephantis captis, castris etiam potiti, uicerunt. Pyrrhus uerò cum paucis equitibus Tarentum refugit, atque inde in Epirum nauigauit, ut rediturus, Milone cum præsidio Tarenti relicto: dataq; sella, quæ loris è Niciæ ob proditionem occisi pelle constricta erat. Ac Niciam quidem ita ultus est. Tarentinos autem aliquot adolescentes ob dicteria quædam punitutus, rogauit, cur ea petulantia usi essent? Qui cum respondissent, se longè plura & acerbiora in eum fuisse dicturos, nisi uinum defecisset: eos cum risu dimisit. Pyrrhus igitur illustrissimus imperator, qui multum terroris Romanis iniecit, quinto anno relicta Italia, & in Græciam expeditione suscepta, non multo pòst Argis perijt. Mulier enim quędam, ut fertur, eum prætereuntem uidere cupiens, è superiore loco delapsa, occidit.

Pyrrhi interitus.

Eodem anno Fabricius & Pappus censores facti, cùm alios equites & senatores, tum Rufinū, quamuis dictatorium, atque iterum consularem, notarunt, quòd decem pondo argentea uasa habebat. Ita Romani paupertatem non in parum habendo, sed in multum concupiscendo positam esse crediderunt. eaq; de causa magistratibus & alijs ob Rempublicam peregrè abeuntibus, uiaticum & anulus è publico dabatur.

Decem pondo argenti censoria nota castigata.

Tarentini quidam Milonem, à quo malè accepti fuerant, Nicone duce aggressi, cum nihil profecissent, castello quodam suæ ditionis occupato, eum infestarunt. Et cum didicissent, Romanos contra se bellum moliri, legatis Romam missis, pacem impetrarunt.

Tarentina seditio.

Ptolemæus item Philadelphus, Aegypti rex, Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis misit, & amicitiam pepigit. Quo Romani delectati, uicissim legatos ad illum miserunt: qui magnificè ab illo donati, munera in ærarium referre uoluerunt, sed ea senatus non admissa ipsos habere iussit.

Ptolemæus Philadelphus fit populi Romani amicus.

Post hæc Samnites per Caruilium subegerunt, Lucanos & Brutios per Papyrium uicerunt. Idem Papyrius etiam Tarentinos domuit.

Samnites domiti.

Qui cum Milonem ægrè paterentur, & à suis, Miloni, ut dictum est, infestis urgerentur: Carthaginensium opem implorarunt, Pyrrhi cognito interitu. At Milo in angustias redactus, Romanis terra, Carthaginensibus mari prementibus: arcem Papyrio ea conditione tradidit, ut sibi cum pecunijs & militibus incolumi discedere liceret. Inde Carthaginenses, ut Romanis fœderati, recesserunt: urbs Papyrio deditionem fecit, armis & nauibus traditis, murisq; dirutis, & tributo imposito. Tarentinis subactis, Romani Rhegium inuaserunt: quòd Crotonem proditione captam euertissent, & Romanos

Tarenti & Rhegij expugnatio.

καὶ ἀποσπασαμένου τοὺς ἀναβάτας, πλανωμένου τε κατὰ ζήτησιν τῆς μητρὸς, κἀκείνης διὰ τοῦτο ταραχθείσης, καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων θορυβηθέντων, φύρδην ἀνεμίχθησαν ἅπαντα. τέλος δὲ οἱ ῥωμαῖοι ἐπεκράτησαν, συχνοὺς ἀποκτείναντες, καὶ ὀκτὼ ἑλόντες ἐλέφαντας, καὶ τὸ χαράκωμα κατέσχον αὐτῶν. ὁ δὲ πύῤῥος σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι διέφυγεν εἰς τὸν τάραντα, κἀκεῖθεν δὲ εἰς τὴν ἤπειρον ἀπέπλευσεν, ὡς αὖθις ἐπανήξων, τὸν μίλωνα μετὰ φρουρᾶς ἐν τάραντι καταλείψας, δοὺς αὐτῷ δίφρον ἱμᾶσιν ἐκ τοῦ δέρματος τοῦ νικίου ἐνδεδεμένον, ὃν διὰ τὴν προδοσίαν ἀπέκτεινεν. τὸν μὲν οὖν νικίαν οὕτως ἐτιμωρήσατο. νεανίσκους δέ τινας ἐν συμποσίῳ σκώψαντας αὐτὸν, τιμωρήσασθαι ἔμελλεν. ἐρωτήσας δὲ αὐτοὺς, διὰ τί ἔσκωπτον, ἀπεκρίθησαν, ὅτι πολὺ πλείω καὶ χαλεπώτερα εἰρήκαμεν ἂν, εἰ μὴ ὁ οἶνος ἡμᾶς ἐπέλιπε, γελάσας ἀφῆκεν αὐτούς. πύῤῥος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, καὶ φόβον πολὺν τοῖς ῥωμαίοις ἐμβαλὼν, καὶ πέμπτῳ ἔτει τὴν ἰταλίαν λιπὼν, καὶ ἐπὶ τὴν ἑλλάδα στρατεύσας, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει ὅ,τε φαβρίκιος καὶ ὁ πάππος ἐτιμήτευσαν, καὶ ἄλλους τε τῶν ἱππέων ἀπήλειψαν, καὶ τῶν βουλευτῶν, καὶ τὸν ῥουφῖνον καίπερ δικτατορεύσαντα, καὶ δὶς ὑπατεύσαντα. αἴτιον δ' ὅτι σκεύη ἀργυρᾶ λιτρῶν δέκα εἶχεν· οὕτως οἱ ῥωμαῖοι πενίαν οὐ τὸ μὴ πολλὰ κεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ πολλῶν δεῖσθαι, ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε ἄρχουσι τοῖς ἐκδημοῦσι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατά τι πρᾶγμα τῆς πόλεως διαφέρον ἐξιοῦσι, τά τε ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δακτύλιος ἐκ τοῦ δημοσίου ἐδίδοτο. τῶν ταραντίνων δέ τινες κακωθέντες ὑπὸ τοῦ μίλωνος, ἐπέθεντο αὐτῷ νίκωνα προστησάμενοι. ὡς δ' οὐδὲν ἴσχυσαν, τεῖχός τε τῆς σφετέρας χώρας κατέσχον, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τῷ μίλωνι ἐπολέμουν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθοντο τοὺς ῥωμαίους πολεμῆσαι σφίσι βουλομένους, πρέσβεις εἰς τὴν ῥώμην ἔστειλαν, καὶ εἰρήνης ἔτυχον. καὶ πτολεμαῖος δὲ ὁ φιλάδελφος ὁ τῆς αἰγύπτου βασιλεὺς, τόν τε πύῤῥον κακῶς ἀπηλλαχότα μαθὼν, καὶ τοὺς ῥωμαίους αὐξανομένους, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε, καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο. καὶ οἱ ῥωμαῖοι ἡσθέντες τούτῳ, πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀντεπέστειλαν, οἳ μεγαλοπρεπῆ δῶρα παρ' ἐκείνου λαβόντες, εἰς τὸ δημόσιον ταῦτα εἰσῆγον. ἡ δὲ βουλὴ οὐ προσήκατο, ἀλλ' εἴασεν αὐτοὺς ταῦτα ἔχειν. μετὰ δὲ ταῦτα τούς τε σαυνίτας διὰ καρουιλίου ὑπέταξαν, καὶ λευκανῶν καὶ βρεττίων διὰ παπειρίου ἐκράτησαν. καὶ τοὺς ταραντίνους ὁ αὐτὸς παπείριος ἐχειρώσατο. ἀχθόμενοι γὰρ ἐπὶ τῷ μίλωνι, καὶ πρὸς τῶν σφετέρων κακούμενοι, τῶν, ὡς εἴρηται, ἐπιθεμένων τῷ μίλωνι, καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο, ἐπεὶ καὶ τὸν πύῤῥον τεθνάναι ἔμαθον. ὁ δὲ μίλων ἐν στενῷ ἑαυτῷ τὰ πράγματα συνεστηγμένα ὁρῶν, τῶν ῥωμαίων ἐκ τῆς ἠπείρου ἐφεδρευόντων, τῶν δέ γε καρχηδονίων ἐκ τῆς θαλάσσης, παρέδωκε τῷ παπειρίῳ τὴν ἄκραν, ἐπὶ τῷ ἀβλαβὴς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ τῶν χρημάτων ἀποχωρῆσαι. ἐντεῦθεν οἱ μὲν καρχηδόνιοι, ὡς ἔνσπονδοι τοῖς ῥωμαίοις, ἀπέπλευσαν. ἡ δὲ πόλις προσεχώρησε τῷ παπειρίῳ, καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὰς ναῦς αὐτῷ παρέδωκαν, καὶ τὰ τείχη καθεῖλον, καὶ δασμοφορεῖν ὡμολόγησαν. οὕτω δὲ τοὺς ταραντίνους ὑφ' ἑαυτοὺς οἱ ῥωμαῖοι ποιησάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὸ ῥήγιον, ὅτι τὴν κρότωνα προδοσίᾳ λαβόντες, τήν τε πόλιν κατέσκαψαν, καὶ

τοὺς ἐν

τούς γε αὐτῷ Ῥωμαίους διέφθειραν. τοὺς μὲν οὖν Μαμερτίνους τοὺς τὴν Μεσσήνην ἔχοντας, οὓς συμμάχους οἵ γε Ῥηγῖνοι προσεδέξαντο, ὁμολογίᾳ προσεδήσαντο. ἐκακοπάθησαν δὲ πολιορκοῦντές τε Ῥήγιον σπάνει τε τροφῆς, καὶ ἄλλοις τισίν, ἕως Ἱέρων ἐκ Σικελίας σῖτόν τε Ῥωμαίοις πέμψας, καὶ στρατιώτας, ἐπέρρωσε σφᾶς, καὶ τὴν πόλιν συνεῖλον. ἣ τοῖς περιοῦσι τῶν ἀρχαίων πολιτῶν ἀπεδόθη, οἱ δ' ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ ἐκολάσθησαν. ὁ δέ γε Ἱέρων οὔτε πατρόθεν ἐπιφάνειαν ἔχων τινά, μητρόθεν δὲ καὶ δουλείας προσήκων, Σικελίας ἁπάσης ἦρξε μικροῦ, καὶ φίλος Ῥωμαίοις ὠνομάσθη, καὶ σύμμαχος. οὗτος οὖν τῶν Συρακουσίων κρατήσας, μετὰ τὴν τοῦ Πύρρου φυγήν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους δεδιὼς ἐγκειμένους τῇ Σικελίᾳ, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ πρώτην χάριν αὐτοῖς τὴν ἀρχομένην συμμαχίαν, καὶ τὴν σιτοπομπίαν [illegible]. μετὰ ταῦτα δὲ χειμῶνος γενομένου πολλοῦ, ὥς τε τὸν Τίβεριν ἐς πολὺ τοῦ βάθους κρυσταλλωθῆναι, καὶ αὐανθῆναι τὰ δένδρα, οἱ γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταλαιπώρησαν, καὶ τὰ βοσκήματα τῆς πόας ἐπιλιπούσης ἐφθάρησαν. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Λόλλιός τις ἀνὴρ Σαυνίτης ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἀποδράς, δύναμιν συνελέξατο, καὶ καρτερὸν χωρίον τι ἐν τῇ οἰκείᾳ καταλαβών, ἐλῄστευεν. ἐφ' ὃν Κύιντός τε Γάλλος καὶ Γάιος Φάβιος στρατεύσαντες, αὐτόν μὲν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ συνελθόντας καὶ ἀνόπλους τοὺς πλείονας ὄντας συνέσχον. χειρώσαντες δ' ἐπὶ Καρικινούς, παρ' οἷς τὴν λείαν ἐκεῖνοι ἀπετέθειντο, πράγματα εἶχον, καὶ τέλος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων, ὑπερβάντες τὸ τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἀπολέσθαι διὰ σκότος, οὐχ ὡς ἀσελήνου τῆς νυκτὸς οὔσης, ἀλλ' ὅτι σφοδρότατα [illegible]· ἐκφανείσης δὲ τῆς σελήνης, ἀθρόον ἐκράτησαν τοῦ χωρίου. πολλὰ δὲ χρήματα τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένοντο, ὥς τε καὶ ἀργυραῖς δραχμαῖς χρήσασθαι. εἶτα εἰς τὴν νῦν Καλαβρίαν καλουμένην ἐστράτευσαν, προφάσει μέν, ὅτι τὸν Πύρρον ὑπεδέξαντο, καὶ τὴν συμμαχίδα κατέτρεχον· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἐβούλοντο οἰκειώσασθαι τὸ Βρεντέσιον, ὡς εὐλίμενον, καὶ πρόσβολον καὶ κατάρσιμον τῆς Ἰλλυρίδος καὶ τῆς Ἑλλάδος τοιαύτην ἔχον, ὡς δ' ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ ἐξανάγεσθαί τινας, καὶ καταίρειν. καὶ εἷλον αὐτό, καὶ ἀποικίους ἔπεμψαν εἰς αὐτό τε, καὶ εἰς ἕτερα. ταῦτα δὲ διανύοντες, καὶ ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενοι, οὐχ ὑπερεφρόνουν· ἀλλὰ Κύιντον Φάβιον βουλευτὴν Ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ ἐξέδωκαν, ὅτι πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν. οἱ δὲ λαβόντες αὐτόν, ἀπέπεμψαν οἴκαδε ἀπαθῆ. ἐπὶ δὲ Κυίντου Φαβίου καὶ Αἰμιλίου ὑπάτων, πρὸς Οὐλσινίους ἐστράτευσαν ἐπ' ἐλευθερίᾳ αὐτῶν. ἔνσπονδοι γὰρ ἦσαν αὐτοῖς, οἱ ἀρχαιότατοι τῶν Τυρσηνῶν ὄντες, ἰσχύν τε περιεποιήσαντο, καὶ τεῖχος κατεσκεύασαν ὀχυρώτατον, πολιτείᾳ τε εὐνομουμένῃ ἐκέχρηντο, καὶ διὰ αὐτὰ πολεμοῦντές ποτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. ὡς δ' ἐχειρώθησαν, αὐτοὶ μὲν ἐξώκειλαν εἰς ἁβρότητα, τὴν δὲ διοίκησιν τῆς πόλεως τοῖς οἰκέταις ἐπέτρεψαν, καὶ τὰς στρατείας δι' ἐκείνων ὡς τὸ πολὺ ἐποιοῦντο· καὶ τέλος ἐς τοσοῦτον προήγαγον σφᾶς, ὡς καὶ δύναμιν τοὺς οἰκέτας καὶ φρόνημα σχεῖν, καὶ ἐλευθερίας ἑαυτοὺς ἀξιοῦν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ἐτύγχανον ταύτης δι' ἑαυτῶν, καὶ τὰς σφῶν δεσποίνας ἠγάγοντο, καὶ τοὺς δεσπότας διεδέχοντο, καὶ εἰς τὴν βουλὴν ἐνεγράφοντο, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐλάμβανον, καὶ αὐτοὶ τὸ σύμπαν κῦρος ἔσχον, καὶ τά τε ἄλλα· καὶ τὰς ὕβρεις τὰς

ὑπὸ τῶν

Romanos in urbe deprehensos occidissent: Mamertinos Messanæ habitatores, à Rheginis ad belli societatem euocatos, pactione obstrinxerunt. Sed dum Rhegium obsident, & cibariorum penuria & alijs incommodis sunt conflictati: donec ab Hierone frumento & milite adiuti, urbem expugnatam, ueterum ciuium reliquijs reddiderunt: de ijs qui eam per insidias oppresserāt, supplicium sumptum est. At Hieron neque patrio genere nobilis, & matre ancilla natus, toti penè Siciliæ imperauit, Romanorū amicus & socius appellatus. Qui cum post Pyrrhi fugam Syracusis potitus, Carthaginenses insulæ imminentes formidaret, ad Romanos inclinauit, eosque primo illo beneficio frumenti & auxiliorum demeruit. Post hęc sæuissima hyeme Tyberis in magnam altitudinem conglaciauit, arbores aruerunt, Romani afflicti sunt, iumenta ex pabuli inopia perierunt. Anno sequente Lollius Samnis Romæ obses, fuga elapsus: manuque facta, & munito suæ regionis castello occupato, latrocinium exercuit. Eum cum suis, qui conuenæ erant, & inermes maiori ex parte, Q. Gallus & C. Fabius comprehenderunt. Sed Caricinorum oppugnatio, apud quos prædam reposuerant, difficilis fuit. Denique uerò transfugarum opera, noctu superato muro, in tenebris penè cæsi fuissent, non ob noctem illunem, sed propter niuium procellas. Cum autem luna illuxisset, subitò castellum expugnarunt. Eo tēpore auctis opibus, Romani drachmas argenteas usurpare cœperunt. Deinde Calabriæ arma intulerūt: id crimini dantes, quòd Pyrrhum recepissent, & socios infestassent: sed reuera ob eam causam, ut Brundusium subigerent, propter portuum commoditatem, & facilem in Illyriam & Græciam traiectum. Eodem enim uento spirante, ex eo portu & soluere, & in eundē appellere licebat. Voti compotes facti, colonos nonmodò Brundusium, sed & in alia loca miserunt. Quæ cum perfecissent, & altius ascenderent, non sunt elati: sed Q. Fabium senatorem, ob contumeliam legatis factam, Apolloniatibus, qui in sinu Ionio habitant, dediderunt: quem illi acceptum, incolumem domum remisere. Q. Fabio & Aemylio Coss. ad libertatem Vlsineis fœderatis suis restituendam, militarunt: qui cum Tyrrhenorum antiquissimi essent, & potentiam & mœnia fortissima sibi pararant, & Republica bonis ornata legibus utebantur. Quibus de causis aliquando bello suscepto, Romanis longissimo tempore restiterunt. Sed subacti, atque in delicias delapsi, Reipublicæ administrationem, & bella ferè gerenda, seruis commiserunt: eosque tandem eò euexerunt, ut opibus atque animis elati, ipsi sese in libertatem assererent, & dominas suas uxores ducerent, & dominis succederēt, atque in senatum legerētur, & magistratus inirēt, & ipsi omnem autoritatē obtinerēt, cæteraque omnia. Iniurias

Hieron Siciliæ rex.

Hyems sterilitatis causa.

Lollius Samnis.

Caricinum castellum.

Argentea moneta.

Brundusiū colonia Romanorum facta.

Q. Fabij deditio.

Vlsinei Hetrusci.

à dominis sibi factas, maiore petulantia in illos regesserunt. Veteres igitur ciues, cum eos neque ferre, neque suis uiribus ulcisci possent, clam legatos Romam miserunt, qui precibus secretò impetrarunt, ut senatus, ne res palàm fieret, in priuatis ædibus cōueniret. Ac illi quidem, ut nemine audiente, deliberabant. Samnis autem quidam, ædium domini hospes, ægrotans, per incuriam ibi relictus, cognito senatusconsulto, monuit eos qui accusabâtur. Illi igitur quæstionibus habitis de legatis, cum quid ageretur intellexissent, & illos & primores ciuitatis occiderunt. Quapropter Fabius à Romanis contra eos missus, omnes qui in aciem descenderant, profligauit, in fuga multos occidit, reliquos in urbem compulsos oppugnauit. Vbi cum ex uulnere occubuisset, serui resumpta fiducia eruperunt: sed uicti, atque obsidione ad famem redacti, deditionem fecerunt. Consul eos qui suis dominis magistratus eripuerant, excruciatos necauit, urbem euertit: indigenas, & seruos qui in dominorum fide manserant, alibi collocauit. Ab eo tempore Romani transmarina bella gerere sunt aggressi, prius classis instruendæ planè rudes.

Punici belli initia. Cum autem in mari uersari cœpissent, in insulas, aliasque continentes traiecerunt. Sed cum Carthaginensibus primùm sunt congressi, nihilo neque opibus neque agri bonitate inferioribus, & in re nautica exercitatissimis: qui præterea pedestribus equestribusque copijs, & elephantis pollebant, & Libyæ, Sardiniæ, ac magnæ parti Siciliæ imperabant. unde in spem Italiæ quoque subigendæ erigebantur. Nam præter alia superbiæ incitamenta, immodica quoque libertas animos eis faciebat. Eorum etiam rex, annui magistratus, non diuturnæ potestatis autoritatem habebat. *

* Belli causæ prætendebantur, à Romanis, quòd Carthaginenses Tarentinis opem tulissent: à Carthaginensibus, quòd Romani cum Hierone amicitiā iniissent. Sed » uera causa illa erat, quòd inuicem se suspectos » habebant: & utrique incolumitatem suam in » eo sitam esse putabant, si alteros subegissent. Cum sic affecti essent, huiusmodi occasio soluendæ pacis, & auspicandi belli incidit. *Mamertini.* Mamertini, qui olim ex Campania coloniā Messanam deduxerant, tum autem ab Hierone obsidebantur, opem Romanorum, ut quos cognatione attingerent, implorarunt: quibus alacriter auxilia sunt decreta. Neque enim obscurum erat, Mamertinos ad Carthaginenses transituros, si à Romanis destituerentur: qui subacta tota Sicilia, inde in Italiam transituri essent. Ea enim insula parum à continente distat: unde olim Italiæ fuisse iunctam fabulantur. Ob situm igitur Italiæ tam propinquum, Carthaginenses inuitare uidebatur: ut ea occupata, etiam oppositam continentē sibi uendicarent. & qui Messanam tenebant, etiam fretum illud angustum in potestate habebant, Romani uerò auxilia Mamertinis decreta, ob causas quasdam

ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτοῖς γινομένας, ἰταμώτερον ἐς ἐκείνους ἀντεπεπαρῴνησαν. οὔτ' οὖν φέρειν σφᾶς οἱ ἀρχαῖοι πολῖται, οὔτε καθ' ἑαυτοὺς ἀδικουμένοις ἀμύνασθαι, λάθρᾳ πρέσβεις ἐς τὴν ῥώμην ἀπέστειλαν, οἳ καὶ δι' ἀπορρήτων συνάξαι τὴν γερουσίαν ἐς ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἐλθεῖν, ὅπως μηδὲν ἐξαγγελθῇ, παρεκάλεσαν, καὶ ἔτυχον. καὶ οἱ μὲν ὡς οὐδενὸς ἐπακούοντος ἐβουλεύοντο. σαμνίτης δέ τις παρὰ τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐπιξενούμενος, καὶ νοσῶν, ἔλαθε κατὰ χώραν μείνας, καὶ ἔμαθεν ἃ ἐψηφίσαντο, καὶ ἐμήνυσε τοῖς τὴν αἰτίαν ἔχουσι. κἀκεῖνοι τοὺς πρέσβεις ἐπανιόντας κατέσχον, καὶ ἐβασάνισαν. καὶ μαθόντες τὰ δρώμενα, αὐτούς τε ἀπέκτειναν, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πρώτους. διὰ οὖν ταῦθ' οἱ ῥωμαῖοι τὸν φάβιον ἐπ' αὐτοὺς ἔστειλαν, καὶ ὃς τούς τε ἀπαντήσαντας αὐτῷ ἐξ ἐκείνων ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς ἐν τῇ φυγῇ φθάσας, κατέκλεισε τοὺς λοιποὺς ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσέβαλε τῇ πόλει. καὶ ὁ μὲν ἐντεῦθεν τρωθεὶς ἀπέθανε. θαρσήσαντες δ' ἐπὶ τούτῳ ἐπεξῆλθον, καὶ ἡττηθέντες αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ πολιορκούμενοι καὶ ἐς ἀνάγκην λιμοῦ ἐμπίπτοντες, παρέδωκαν ἑαυτούς. ὁ δ' ὕπατος τοὺς μὲν ἀφελομένους τὰς τῶν κυρίων τιμὰς, αἰκισάμενος ἔκτεινε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε· τοὺς δ' αὐθιγενεῖς, καὶ εἴ τινες τῶν οἰκετῶν χρηστοὶ περὶ τοὺς δεσπότας ἐγένοντο, ἐν ἑτέρῳ κατῴκισε τόπῳ. ἐκ τούτου ἤρξαντο οἱ ῥωμαῖοι διαποντίων ἀγώνων, ναυτικῶν γὰρ οὔ τι πρὶν ἐπεπείραντο. θαλαττουργεῖν δὲ ἀρξάμενοι, καὶ ἐπὶ τὰς νήσους, τάς τε ἄλλας ἠπείρους ἐπεραιώθησαν. καρχηδονίοις δὲ πρώτοις ἐπολέμησαν, οὐδὲν αὐτῶν οὔτε ἧσσον οὔτε πλούτῳ, οὔτε ἀρετῇ χώρας, καὶ ἠσκημένοις τὰ ναυτικὰ ἐς ἀκρίβειαν, καὶ παρεσκευασμένοις ἱππικαῖς τε δυνάμεσι, καὶ πεζαῖς, καὶ ἐλέφασι· καὶ ἄρχουσι λιβύης, τῆς τε σαρδοῦς, καὶ τῆς σικελίας τὰ πλείω κατέχουσιν, ὅθεν καὶ τὴν ἰταλίαν χειρώσασθαι δι' ἐλπίδος ἐποιοῦντο. τά τε γὰρ ἄλλα σφᾶς φρονηματίζεσθαι ἐπῆρε, καὶ ἡ αὐτονομία λίαν ἐτύγχανεν ὑπεραιρομένη. τὸν γὰρ βασιλέα ἐνιαυσίοις ἑκάστοτε ἐτησίαν ἀρχὴν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίῳ δυναστείᾳ προυβάλλοντο. ὃ καὶ ὡς αὐτοῖς προσιέμενοι, προθυμότερα τὰ ἔργα ἦν. σκῆψις δὲ τοῦ πολέμου ἐγένετο, ῥωμαίοις μὲν, ὅτι καρχηδόνιοι τοῖς ταραντίνοις ἐβοήθησαν· καρχηδονίοις δὲ, ὅτι φιλίαν ῥωμαῖοι ἐσπείσαντο τῷ ἱέρωνι. τὸ δ' ἀληθὲς, ὅτι ἀλλήλους ὑφεωρῶντο· καὶ μίαν σωτηρίαν τῶν οἰκείων ἑκάτεροι ᾤοντο, εἰ τὰ τῶν ἄλλων προσκτήσαιντο. οὕτω διακειμένοις αὐτοῖς συμπεσόν τι τὰς σπονδάς τε διέλυσε, καὶ ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἐξηρέθισε. τὸ δ' ἦν τοιοῦτον. οἱ μαμερτῖνοι ἐκ καμπανίας ποτὲ πρὸς μεσσήνην ἀποικίαν σταλέντες, τότε δ' ὑπὸ ἱέρωνος πολιορκούμενοι, ἐπεκαλέσαντο τοὺς ῥωμαίους, ὡς σφίσι προσήκοντας. κἀκεῖνοι ἑτοίμως ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, εἰδότες, ὅτι ἂν τῆς συμμαχίας αὐτῶν οἱ μαμερτῖνοι μὴ τύχωσι, πρὸς τοὺς καρχηδονίους τραπήσονται, κἀκεῖνοι τῆς τε σικελίας ὅλης κρατήσουσι, καὶ ἐς τὴν ἰταλίαν ἐξ αὐτῆς διαβήσονται. ὁ γὰρ πόρος αὐτῇ βραχὺς τῆς ἠπείρου διέχει· ὡς μυθεύεσθαι, ὅτι ποτὲ καὶ αὐτῇ ἀπεῤῥάγη. ἥ τε οὖν νῆσος οὕτω τῇ ἰταλίᾳ παρακειμένη, ἐδόκει τοὺς καρχηδονίους ἐκκαλεῖσθαι, καὶ τὴν ἀντιπέραν ἀντιποιήσασθαι, ἄν γε ταύτην κατάσχωσι, καὶ ἡ μεσσήνη παρεῖχε τοῖς κρατοῦσιν αὐτῆς, καὶ τοῦ πορθμοῦ κυριεύειν. ψηφισάμενοι δὲ βοηθεῖν οἱ ῥωμαῖοι τοῖς μαμερτίνοις, οὐ ταχέως αὐτοῖς ἐπεκούρησαν, διά τινας

τινας ἐπισυμβάσας αἰτίας. ὅθεν ἀνάγκῃ πιεζόμενοι οἱ Μαμερτῖνοι, Καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο. οἱ δὲ καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἐπικαλεσαμένοις εἰρήνην κατεπράξαντο πρὸς Ἱέρωνα, ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τὴν νῆσον περαιωθῶσι, καὶ τὸν πορθμὸν δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐφύλαττον, Ἄννωνος σφῶν ἡγουμένου. κἀν τούτῳ Γάϊος Κλαύδιος χιλίαρχος ναυσὶν ὀλίγαις ὑπὸ Ἀππίου Κλαυδίου προπεμφθεὶς, ἐς τὸ Ῥήγιον ἀφίκετο. διαπλεῦσαι δὲ οὐκ ἐθάρρησε, πολὺ πλεῖον τὸ τῶν Καρχηδονίων ὁρῶν ναυτικόν. ἀκατίῳ δ' ἐμβὰς, προσέσχε τῇ Μεσσήνῃ, καὶ διελέχθη αὐτοῖς ὅσα ὁ καιρὸς ἐδίδου. ἀντειπόντων δὲ τῶν Καρχηδονίων, τότε μὲν μηδὲν πράξας ἀνεκομίσθη. μετὰ ταῦτα δὲ γνοὺς τοὺς Μαμερτίνους ἐν στάσει ὄντας (οὔτε γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπακούειν ἐβούλοντο, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐβαρύνοντο) ἐπέπλευσεν αὖθις, καὶ ἄλλα τε εἶπεν ἐπαγωγὰ, καὶ ὡς ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως ἥκοι, καὶ ἐπειδὰν καταστήσῃ τὰ πράγματα, ἀποπλεύσοι, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευσεν, ἢ εἴ τι δίκαιον ἔχοιεν, τοῦτ' εἰπεῖν. ὡς δ' οὔτε τῶν Μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγξατο, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, οὐδὲν αὐτοῦ ἐφρόντιζον· αὐταρκὲς, ἔφη, μαρτύριον παρ' ἀμφοτέρων ἡ σιωπὴ, τῶν μὲν ὅτι ἀδικοῦσιν (εἰ γάρ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἐδικαιολογήσαντο ἄν) τῶν δὲ, ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐφίενται. ἐπαρρησιάσαντο γὰρ ἄν, εἰ τὰ τῶν Καρχηδονίων προῄρηντο, καὶ ἐπηγγέλλοντο βοηθήσειν αὐτοῖς. θορύβου δὲ καὶ ἐπαίνου παρὰ τῶν Μαμερτίνων ἐπὶ τούτοις γενομένου, εὐθὺς ἀπέπλευσε πρὸς τὸ Ῥήγιον, καὶ μετ' ὀλίγον παντὶ τῷ ναυτικῷ βιασάμενος τὸν διάπλουν, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς τέχνης τῶν Καρχηδονίων, τὸ δὲ πλεῖον διὰ τὴν τοῦ ῥοῦ χαλεπότητα, καὶ χειμῶνα ἐξαίφνης γενόμενον, τινάς τε τῶν τριήρων ἀπέβαλε, καὶ ταῖς λοιπαῖς μόλις ἐς τὸ Ῥήγιον ἀπεσώθη. οὐ μέντοι τῆς θαλάσσης οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέσχοντο· ἀλλ' ὁ μὲν Κλαύδιος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν· Ἄννων δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τῶν σπονδῶν διαλύσεως εἰς τοὺς Ῥωμαίους τρέψαι βουλόμενος, καὶ τὰς ἁλούσας τριήρεις τῷ Κλαυδίῳ ἔπεμψε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπεδίδου, καὶ πρὸς τὴν εἰρήνην προεκαλεῖτο αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδέξατο, ἠπείλησε, μηδ' ἀπονίψασθαι τὰς χεῖρας ποτὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐάσαι. ὁ Κλαύδιος δὲ τὴν τοῦ πορθμοῦ φύσιν κατανοήσας, ἐτήρησε τὸν ῥοῦν καὶ τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐς τὴν Σικελίαν ἅμα φέροντας· καὶ οὕτω διέπλευσεν ἐς τὴν νῆσον, μηδενὸς ἐναντιωθέντος. εὑρὼν οὖν ἐν τῷ λιμένι τοὺς Μαμερτίνους (ὁ γὰρ Ἄννων προϋποπτεύσας αὐτοὺς, ἐν τῇ ἀκροπόλει καθῆστο, φυλάττων αὐτήν) ἐκκλησίαν συνήγαγε, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς ἔπεισε, μεταπέμψασθαι τὸν Ἄννωνα. ὁ δὲ καταβῆναι οὐκ ἤθελε· φοβηθεὶς δὲ, μὴ οἱ Μαμερτῖνοι ὡς ἀδικοῦντος αὐτοῦ νεωτερίσωσιν, ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πολλῶν ὑπ' ἀμφοῖν μάτην λεχθέντων, συναρπάσει τις τῶν Ῥωμαίων αὐτὸν, καὶ ἐνέβαλεν ἐς τὸ δεσμωτήριον, συνεπαινούντων τῶν Μαμερτίνων. καὶ ὁ μὲν οὕτως ὅλως ἀνάγκῃ τὴν Μεσσήνην ἐξέλιπεν. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐκόλασαν μὲν τὸν Ἄννωνα, κήρυκα δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἔπεμψαν, τήν τε Μεσσήνην ἐκλιπεῖν κελεύοντες, καὶ ἐκ πάσης ἀπελθεῖν Σικελίας ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ καὶ στρατιὰ ἀπεστάλκασιν. ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο οἱ Ῥωμαῖοι, τούς τε μισθοφοροῦντας παρ' αὐτοῖς ἐξ Ἰταλίας ἀπέκτειναν,

quasdam non statim miserunt. Quare illi, urgente necessitate, Carthaginenses implorarunt. Qui & supplicibus & sibi ipsis pacem cum Hierone confecerunt, ne Romani in insulam trajcerent, & urbem atque fretum Hannone duce custodiuerunt. Interea C. Claudius tribunus militum ab Appio Claudio cum paucis nauibus præmissus, Rhegium uenit. sed cum hostilem classem longè maiorem uideret, trajcere non ausus, nauicula conscensa Messanam appulit: & cum Mamertinis ea collocutus est, quæ tempus ferebat. sed Carthaginēsibus refragatis, tum quidem rebus infectis recessit. pòst autem, cum Mamertinos in motu esse cognouisses (neque enim Romanis parére uolebant, & Carthaginenses ægrè patiebantur) rursus nauigauit: & præter alia ad persuadendum apta, se liberandæ ciuitatis ergò adesse dixit, & rebus in integrum restitutis recessurum. Carthaginenses uerò aut recedere, aut quam iustam manendi causam haberent, exponere iussit. Cum uerò neque Mamertinus quisquam præ metu loqueretur, & Carthaginenses urbem ui tenentes, nihil eum curarent: Satis, inquit, argumenti est utrorumque silentium, alteros iniustè agere (nam si causa freti essent, se defenderent) alteros libertatis esse cupidos. Si enim Carthaginensibus studerent, liberè illis auxilia promisissent. Quæ uerba cum Mamertini cum plausu & laudibus excepissent, Rhegium statim redijt: ac paulo post cum tota classe ui trajcere conatus, partim ob multitudinem & solertiam Carthaginensium, partim ob freti sæuitiā, & tempestatem subitò exortā, triremibus aliquot amissis, cum reliquis ægrè tenuit Rhegium. Neque tamen ob eam cladem Romani mari abstinuerunt: sed Claudius naues refecit. Hanno causam rupti fœderis Romanis adscripturus, etiā captas triremes Claudio remisit, captiuosq; restituit, eumque ad pacem prouocauit. Sed cum ille nullas conditiones admitteret, minatus est, se non passurum ut Romani uel manus in mari abluerent. Claudius uerò freti natura considerata, captauit refluxum eius & uentum simul ex Italia in Siciliam ferentes: itaq; in insulam traiecit, prohibente nemine. & Mamertinis in portu inuentis (nam Hanno cum ciues suspectos haberet, arcem tuebatur) pro concione persuasit, ut Hannonem accerserent. Qui etsi descendere nolebat, tamen ueritus ne Mamertini de iniurijs sibi factis conquerentes, noui aliquid molirentur, in concionem uenit: & multis uerbis utrinq; frustra factis, à quodā Romano cōprehensus, in carcerē conijcitur, Mamertinis approbātibus. Sic ille tota Messena necessariò relicta, à Carthaginēsibus multatus est: & unà cū exercitu caduceator ad Romanos missus, per quem edicebāt, ut Messanam relinquerēt, & intra certū diem tota Sicilia excederēt. Romanis uerò non obtēperantibus, Italos, qui apud ipsos stipēdia merebāt, oc-

C. Claudius male rem gerit in Sicilia.

Romanorū & Carthaginensium certamina in Sicilia.

ciderunt: & Hierone adiuuante, impetu facto Messanam obsederunt: ac fretum custodierūt, ut neque milites neque frumentum ad eos importarentur. Quo Consul iam appropinquans animaduerso, ut milites ubique in portu per causam mercaturæ faciendæ uersantes inuenit, eos decepit, ut quàm minimo cum periculo fretum transiret, noctuque clàm in Sicilia non procul à castris Hieronis appulit, eumque statim aggressus est, se improuisa impressione maximum illis terrorem illaturū ratus. Verùm equites eius succubuerunt, sed grauis armaturæ milites superiores euaserūt. Hieron tum in montes, pòst Syracusas se cōtulit. quo Claudius amoto, Mamertinis sua præsentia recreatis, Carthaginenses iam destitutos inuadit, impetu in eorum castra facto, quæ quodammodo peninsulę instar erant, hinc mari, illinc profundis cincta paludibus. Angustissimę autem fauces, quà solum patebat aditus, muro intercludebātur. Quò dum ui per multas ærumnas penetrare Romani student, telis profligati recedunt. Afros uerò auctis animis, ex angustiis faucibus eruptione facta, tanquam fugientes persecutos, Romani conuersi repulerunt, multis occisis, ut non amplius castris egrederentur, quamdiu Claudius Messanæ fuit. Qui cum eos ui elicere non auderet, ad Syracusas & Hieronem conuertit animum, præsidio Messanæ relicto. Et ut ipse urbem oppugnabat, sic ciues aliquando erumpebant, nunc his, nunc illis fauente uictoria. Et Consul aliquando in angustias redactus, captus esset, nisi antequam circumueniretur, ad Hieronem de pacis conditionibus legatū misisset. Nam cum quidam uenisset, cum quo de pace tractaret, inter colloquendum paulatim recessit, donec in tuta peruenit. Et quia urbs facilè capi non poterat, & obsidio cùm ob penuriam commeatus, tum propter luem in exercitu grassantem, facultatem non habebat, recessit. Syracusani autem sequentes, cum dispersis colloquebantur: ac pacem fecissent, si etiam Hieron consentire uoluisset. Consul præsidio Messanæ relicto, Rhegium traiecit. Romani Hetruriæ rebus compositis, atque Italia planè pacata, Carthaginensium autem uiribus crescentibus, utrunque Consulem in Siciliam ire iusserunt. Igitur Valerius Maximus & Octacilius Crassus, tam seorsim quàm unà insulam peragrantes, multos in deditionem acceperunt: ac locis plerisque adiunctis, Syracusas contenderunt. Quorum successibus Hieron territus, redditis urbibus quas eis ademerat, promissaque pecunia, & captiuis dimissis, pacem petijt, atque impetrauit: quòd Consules, eius opibus adiunctis, Carthaginēses à se facilius debellari posse rebantur. Pactis firmatis, ad alias urbes, in quibus Punica præsidia erant, conuersi, atque cæteris repulsi, Segestam ultro se dedentem acceperunt. Ciues enim ob necessitudinē sibi cum Romanis intercedentem (nam suum quoque ortum ad Aeneam autorem referebant) Carthaginensibus cæsis, illorum fidei se commiserunt.

Hieron se cum Romanis coniũgit.

κῆσαν, καὶ τῇ μεσσήνῃ προσέβαλον. συνῆν δὲ καὶ ὁ ἱέρων αὐτοῖς, καὶ τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν, καὶ τὸν πορθμὸν ἐφύλασσον, ὡς μήτε στράτευμα, μήτε σῖτος αὐτοῖς κομισθῇ. ὃ μαθὼν ὁ ὕπατος ἤδη πλησιάζων, ὡς εὗρε συχνοὺς αὐτῶν πολλαχῇ κατὰ πρόφασιν ἐμπορείας ἐλλιμενίζοντας, ἐξηπάτησε σφᾶς, ὅπως διέλθῃ τὸν πορθμὸν ἀσφαλέστατα· καὶ ἔλαθε νυκτὸς τῇ σικελίᾳ προσορμισάμενος. καὶ προσπλεύσας οὐ πόῤῥω τοῦ στρατοπέδου τοῦ ἱέρωνος, αὐτίκα συνέμιξε, νομίζων φοβερώτατος αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀδοκήτου φανήσεσθαι. αὐτῷ προσελθόντων δὲ αὐτῶν, τὸ μὲν τῶν ῥωμαίων ἱππικὸν ἠλαττώθη, τὸ δὲ ὁπλιτικὸν ὑπερίσχυε. καὶ ὁ ἱέρων τότε μὲν ἐς τὰ ὄρη, εἶτα δὲ πρὸς τὰς συρακούσας ἀπεχώρησεν. ὁ οὖν κλαύδιος ἀναχωρήσαντος τοῦ ἱέρωνος, καὶ τοὺς μαμερτίνους διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἀναθαρρήσαντος αὐτούς, ἐπῆλθε τοῖς καρχηδονίοις μονωθεῖσιν ἤδη· καὶ τῷ σφῶν προσέβαλε χαρακώματι, ὄντι οἷον ἐν χεῤῥονήσῳ. ἐντεῦθεν μὲν γὰρ ἡ θάλασσα τοῦτο συνεῖχεν, ἐντεῦθεν δὲ ἕλη τινὰ δυσδιάβατα· ὅθι δὲ τὸν αὐχένα, δι' οὗπερ μόνου ἐσόδιον, στενοτάτου τυγχάνοντος, ἐπιτετείχιστο διατείχισμα. βιαζόμενοι οὖν πρὸς ταῦτα οἱ ῥωμαῖοι, ἐταλαιπώρησαν, καὶ βαλλόμενοι ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ λίβυες θαρσήσαντες ἐπεξῆλθον· καὶ ὡς φεύγοντας διώκοντες, ἔξω προεληλύθεσαν τῶν στενῶν. κἀντεῦθεν ἐπιστραφέντες οἱ ῥωμαῖοι, αὐτοὺς ἐτρέψαντο, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε αὐτοὺς μηκέτι τοῦ στρατοπέδου προελθεῖν, παρ' ὅσον ἦν ἐν μεσσήνῃ ὁ κλαύδιος. ὁ δὲ βιάσασθαι τὴν πρόσοδον μὴ τολμῶν, πρὸς τὰς συρακούσας καὶ τὸν ἱέρωνα ἐστράτευσε, φυλακὴν ἐν τῇ μεσσήνῃ καταλιπών. καὶ προσέβαλέ τε αὐταῖς ἔξω ἄστεως, κἀκεῖνοι ποτὲ ἐπεξῄεσαν· καὶ ὅτε μὲν ἐκράτουν, ὅτε δὲ ἐκρατοῦντο ἑκάτεροι· καί ποτε ἐν χωρίῳ στενῷ ὁ ὕπατος γενόμενος, ἑάλω ἄν, εἰ μὴ πρὸ τοῦ περισχεθῆναι, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἱέρωνα, ὡς συμβάσεως δή τινος αὐτὸν προσκαλούμενος. οὕτω γὰρ ἐλθόντος τινός, πρὸς ὃν ἔμελλε συμβήσεσθαι, διελέγετό τι αὐτῷ, καὶ ὑπεχώρει, μέχρις οὗ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ἀπεχώρησε. τὰς δὲ πόλεις ῥᾳδίως ἑλεῖν μὴ δυνάμενος, καὶ τὰς προσεδρείας ἀπορῶν διὰ σπάνιν οὔσης σιτίων, καὶ διὰ νόσον τῶν στρατιωτῶν, ἐπανέστη. καὶ οἱ συρακούσιοι εἵποντο, καὶ ἐς λόγους τοῖς σκεδαννυμένοις ἀνεῖσαν. καὶ ἐσπείσαντο ἄν, εἰ καὶ ὁ ἱέρων συμβῆναι ἠθέλησεν. ὁ δὲ ὕπατος φρουρὰν ἐν τῇ μεσσήνῃ καταλιπών, ἀπέπλευσεν ἐς τὸ ῥήγιον. οἱ ῥωμαῖοι δὲ ἐπεὶ τὰ τυρσηνικὰ κατεστήσαντο, καὶ τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἀκριβῶς [illegible], τὰ δὲ τῶν καρχηδονίων ἤδη πλεῖον συνίστατο, ἄμφω τοὺς ὑπάτους ἐς τὴν σικελίαν ἐκστρατεῦσαι ἐκέλευσαν. περαιωθέντες οὖν ὅ, τε μάξιμος οὐαλλέριος καὶ ὁ ὀκτάουιος κράσσος, καὶ διὰ τῆς νήσου ὁμοῦ τε πορευόμενοι, καὶ δίχα, πολλοὺς ὁμολογίᾳ παρεστήσαντο. ὡς δὲ τὰ πλείω ᾠκειώσαντο, πρὸς τὰς συρακούσας ὥρμησαν. καὶ ὁ ἱέρων φοβηθείς, διεκηρυκεύσατο σφίσι, τάς τε πόλεις, ἃς ἀφῄρητο, ἀποδιδούς, καὶ χρήματα ὑπισχνούμενος, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶν, καὶ ἔτυχεν ὧν τούτοις σπονδῶν. οἱ γὰρ ὕπατοι ῥᾷον μετ' αὐτοῦ καταστρέψασθαι τοὺς καρχηδονίους ἐνόμισαν. συμβάντος δὲ αὐτῷ, πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις ὑπὸ καρχηδονίων φρουρουμένας ἐτράποντο. καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἀπεκρούσθησαν, ἔγεσταν δὲ ἑκουσίαν ἔλαβον. διὰ γὰρ τὴν πρὸς ῥωμαίους οἰκειότητα, οἱ ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ αἰνείου λέγοντες γεγονέναι, προσεχώρησαν αὐτοῖς, τοὺς καρχηδονίους φονεύσαντες. καὶ

Consu-

τες. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι διὰ τὸν χειμῶνα ἐς τὸ Ῥήγιον ἀπῆραν. Καρχηδόνιοι δὲ ἐς Σαρδὼ τὸ πλεῖον ἐκόμισαν τοῦ στρατοῦ, ἵν' ἐκεῖθεν τῇ Ῥώμῃ ἐπιθῶνται, καὶ ἢ τέλεον αὐτοὺς τῆς Σικελίας ἐκστήσωσιν, ἢ διαπεραιωθέντας ἀσθενεστέρους ποιήσωσιν. ἀλλ' οὔτε τούτου, οὔτε μὴν ἐκείνου ἐπέτυχον. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τήν τε οἰκείαν ἐφύλαττον, καὶ ἀξιόμαχον ἐς Σικελίαν δύναμιν ἔπεμψαν μετὰ Ποστουμίου Ἀλβίνου, καὶ μετὰ Αἰμιλίου Κοΐντου. ἐλθόντες δὲ ἐς Σικελίαν οἱ ὕπατοι, ἐπ' Ἀκράγαντα ὥρμησαν, κἀνταῦθα Ἀννίβαν τὸν Γίσγωνος ἐπολιόρκουν. ὃ οἱ Καρχηδόνιοι πυθόμενοι, Ἄννωνα αὐτῷ σὺν πολλῇ χειρὶ συμμαχήσοντα ἔπεμψαν. ὁ δὲ ἐς Ἡράκλειαν ἐλθών, οὐ πόρρω οὖσαν Ἀκράγαντος, ἐπολέμει. καὶ μάχαι πλείους καὶ μεγάλαι δὲ ἐγένοντο· καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὁ Ἄννων τοὺς ὑπάτους προυκαλεῖτο ἐς πόλεμον, αὖθις ἐκεῖνον οἱ Ῥωμαῖοι προυκαλοῦντο. ἕως μὲν γὰρ ἄφθονον εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τροφήν, οὐκ ἐτόλμων μάχεσθαι, ὑπὸ πλήθους ἐλαττούμενοι, λιμῷ δὲ τὴν πόλιν αἱρήσειν ἤλπιζον· ἐπεὶ δὲ σιτοῦ ἐσπάνιζον, αὐτοὶ μὲν ἀγωνίσασθαι προεθυμοῦντο. ὁ δὲ Ἄννων ὤκνει, ὑποπτεύσας διὰ τὴν προθυμίαν ἐνεδρευθῆναι. διὸ οἵ τε ἄλλοι τὰ τῶν Ῥωμαίων θεραπεύειν ἠξίουν ὡς ἀκμὴν νενικηκότων, καὶ ὁ Ἱέρων ἀπροθύμως αὐτοῖς συναιρόμενος πρότερον, τότε σῖτον αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὥστε καὶ τοὺς ὑπάτους ἀναθαρσῆσαι. Ἄννων δὴ ἐπιχειρήσειν μάχην συνάψαι ἐλπίσας, καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τοῦ τείχους κατὰ νώτου τοῖς Ῥωμαίοις προσπεσεῖσθαι. ὃ μαθόντες οἱ ὕπατοι ἡσύχαζον, ὥστε τὸν Ἄννωνα καταφρονήσαντα τῷ ταφρεύματι προσελθεῖν. ἔπεμψαν δέ τινας κατόπιν αὐτοῦ ἐνεδρεύσοντας. ἐκείνου δὴ πρὸς ἑσπέραν ἀδεῶς καὶ καταφρονητικῶς ἐπανάγοντος, ἔκ τε τῆς ἐνέδρας καὶ τοῦ χαρακώματος αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι συνέμιξαν, καὶ φόνον πολὺν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων εἰργάσαντο. ὁ δ' Ἀννίβας ἐν τούτῳ ταῖς σκηναῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπελθὼν, ἐξεκρούσθη ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτάς. ὁ δ' Ἄννων εἰς τὴν Ἡράκλειαν κατέφυγε, τὸ στρατόπεδον ἐκλιπών. καὶ ὁ Ἀννίβας νυκτὸς ἐκδρᾶναι τοῦ Ἀκράγαντος βουλευσάμενος, αὐτὸς μὲν ἔλαθεν· οἱ δ' ἄλλοι γνωσθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων ἐκτάνθησαν. οὐ μέντοι συγγνώμης ἔτυχον οἱ Ἀκραγαντῖνοι, ἀλλὰ τὰ χρήματα σφῶν διηρπάσθησαν, καὶ αὐτοὶ ἐπράθησαν ἅπαντες. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι πρὸς τὴν Μεσσήνην διὰ τὸν χειμῶνα ἀνεχώρησαν. ὠργίζοντο δ' οἱ Καρχηδόνιοι κατὰ Ἄννωνος, καὶ Ἀμίλκαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Βαρχίδαν ἀπέστειλαν, ἄνδρα τῶν ὁμοφύλων, πλὴν τοῦ Ἀννίβα τοῦ υἱοῦ, τὴν στρατηγίαν κρείττονα. καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Σικελίαν ἐφύλαττεν· Ἀννίβαν δὲ ναυαρχοῦντα ἐς Ἰταλίαν ἔπεμψε, τὰ παράλια αὐτῆς κακουργήσοντα, ἵνα τοὺς ὑπάτους πρὸς ἑαυτὸν ἀποσπάσηται. ἀλλ' οὐκ ἔτυχε τοῦ σκοποῦ. καταστήσαντες γὰρ ἐκεῖνοι φρουρὰς ἑκασταχόθι τῆς παραλίας, ἐς Σικελίαν ἦλθον, οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. ὁ δὲ Ἀμίλκας τοὺς Γαλάτας τοὺς μισθοφόρους, ὅτι μὴ ἐντελῆ δέδωκεν αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀγανακτήσαντας, φοβηθεὶς μὴ προσχωρήσωσι τοῖς Ῥωμαίοις, διέφθειρε, πέμψας αὐτοὺς ἔς τινα τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλιν, παραληψομένους αὐτήν, ὡς τάχα προδιδομένην, καὶ διαρπάσοντας αὐτὴν ἐπιτρέψας. στείλας δὲ πρὸς τοὺς ὑπάτους ψευδαυτομόλους, τὴν τῶν Γαλατῶν προμηνύοντας ἔλευσιν· ὅθεν οἱ Γαλάται πάντες ἐνεδρευθέντες ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέθανον. ἀπελθόντων δὲ τῶν ὑπάτων οἴκαδε, ὁ Ἀμίλκας καὶ τὴν Ἰταλίαν

ἐπόρθει,

Consulibus ob hybernum tempus Rhegium reuersis, Carthaginenses maiorem copiarum partem in Sardiniam transtulerũt, ut inde Romanos aggrederentur: atq; aut penitus Sicilia pellerent, aut si traiecissent, uires eorum carperent. Sed neutrũ eis successit, Romanis & sua tuentibus, & Siciliam cum iustis copijs, Posthumij Albini & Q. Aemylij ductu atq; auspicijs, defendentibus. Qui cum in insulam uenissent, Hannibalem Gisgonis filium Agrigenti obsederunt. Quo Carthagine audito, Hanno cum magna manu auxilio missus, Heracleæ, quæ parum Agrigento distat, bellum gessit: ac multa magnaq; prælia sunt commissa, primùm Hannone Consules, deinde Consulibus Hannonem prouocantibus. Nam dum Romani copiam cibariorum habebant, numero militum inferiores, pugnã detrectabant, se fame urbem expugnaturos sperantes: cum uerò frumento deficerent, ad decertandum alacres facti sunt. Hanno uerò pugnandi copiam eis facere noluit, ueritus ne alacritate illa in insidias pelliceretur. Vnde factũ est, ut & alij Romanis tanquam uictoribus studerent: & Hieron antè segniter auxiliari solitus, tum frumentum summitteret, unde Romani animos receperunt. Hanno quoq; pugnam committere instituit, etiam Hannibalẽ eruptione facta Romanos à tergo cæsurũ sperans. Quo Consules animaduerso cum quiescerent, & Hanno per contemptum usq; ad uallum accessisset, aliquot miserunt, qui ei à tergo insidiarentur. Illoq; sub uesperam securè & contemptim exercitum reducente, Romani tam ex uallo, quàm ex insidijs eum aggressi, multam & hominum & elephantorum cædem ediderũt. Interea Hannibal Romanorum castra adortus est, sed repulsus à custodibus. Hanno castris desertis Heracleã confugit. Hannibal noctu Agrigento profugiẽdi capto consilio, ipse quidem clam euasit: cæteri autem deprehẽsi, partim à Romanis, multi ab Agrigẽtinis sunt occisi: qui tamẽ ea re ueniam non impetrarunt, sed opibus direptis omnes uænierũt. Consules Messanam in hyberna concesserunt. Carthaginenses Hannoni irati, Hamilcarem Barchinum successorẽ dederunt, imperatorem, Hannibale filio excepto, inter suos præstantissimum: qui cum Siciliam ipse tueretur, Hannibalem classi præfectum in Italiam, oræ maritimæ infestãdæ causa misit, ut Consules ad se retraheret. Sed fefellit eũ opinio. Nam præsidijs ubique in mari collocatis, in Siciliam profecti, nihil memorabile gesserũt. Hamilcar uerò metuẽs, ne Galli milites, ob stipẽdia non integra numerata indignantes, cum Romanis se cõiungerent, ad quandã Romanam urbem per proditionem scilicet occupandam & diripiendam eos misit: subornatis transfugis, qui Coss. Gallorum aduentum nunciarent. Ita illi omnes insidijs excepti perierunt: sed & Romanorum multi occubuerunt. Consulibus domum reuersis, Hamilcar etiam Italiæ oram

Hannibal Gisgonis filius.

Hanno.

Hannonis & Agrigentinorum clades.

Hamilcar.

Hannibal.

Gallorũ cædes per dolum Hamilcaris.

classe uastauit, & quasdam Siciliæ urbes subegit. Quo Romani audito, classem instruxerunt, cui Consulum alter Cn. Duillius est præfectus, collega eius Cn. Cornelius in Siciliam missus: qui cum bello terrestri, quod mandatum ei fuerat, neglecto, nauibus quas habebat, Liparæ, spe proditionis dolo Carthaginensium facta, appulisset, à Bode Hannibalis legato est circumuentus. Cum autem ad defensionem se pararet, ille Romanorum audaciam ueritus, eos ad pacis conditiones prouocauit. cumque Consuli & tribunis militum persuasisset, ut ipsius triremem conscenderent, quò cum præfecto classis colloquerentur, eos Carthaginem misit, cæteros non repugnantes cæpit. Deinde Hannibal Italiam uastauit: Hamilcar Segestam petijt, ubi maxima pars Romani peditatus erat. & C. Cæcilio tribuno militum opem illis ferre uolenti, per insidias multos milites occidit. His Romani cognitis, præfectum urbis statim ablegarunt, & Duillium maturare iusserunt. Qui cum in Siciliam uenisset, nauesque Carthaginensium crassitudine & magnitudine Romanis inferiores, sed celeritate remigij, & nauigandi uarietatē superiores esse uidisset: machinas quasdam, ancoras, manus ferreas longis contis præfixas, aliaque eius generis fabricauit, quibus hostiles naues attraherentur: ac transitu in illas facto, sui cum Carthaginensibus, ueluti in terrestri pugna, comminus dimicarent. Carthaginenses quum Romanas naues crebra remigatione circundatas, subitò inuasissent, aliquandiu æquo Marte certatum est: deinde uerò Romani superiores facti, multos demerserūt, multos cæperunt. Hannibal septiremi, in qua pugnabat, cum triremi commissa, ueritus ne caperetur, in aliam nauim saltu facto, euasit. Hoc naualis prælij exitu Romani multis spolijs aucti sunt. Carthaginenses uerò Hannibalem ob acceptam cladem occidissent, nisi eos statim, ueluti rebus adhuc integris, percontatus esset, utrum naualí prælio decertare iuberent, nécne? Cum assensi essent, ut qui classibus gloriarentur: subiecit, Nullum suum peccatum esse, qui eadem spe, qua ipsi, pugnam inijsset. Consilium enim in sua potestate, euentum penes fortunam fuisse. Sic illi uita concessa est, imperium abrogatum. Duillius peditatu sibi adiuncto, Segestanos liberauit, Hamilcare nec ad manus uenire auso: & socijs ciuitatibus firmatis, elapsa æstate Romam redijt. Post eius abitum Hamilcar Drepanum (est autem portus opportunus) munijt, eoque res maximi precij contulit: & Erycinis omnibus expulsis, atque urbe euersa, ne locus munitissimus Romanis ad bellum gerendum usui esset, urbes alias ui, alias proditione cæpit: ac nisi à C. Floro, qui ibi hybernabat, cohercitus fuisset, totam Siciliam subegisset. L. Scipio eius collega exercitum in Sardiniam & Corsicam duxit, insulas in Tyrrheno mari sitas, tam exiguo interuallo

Cn. Cornelium Cos. dolo Bodis Liparæ capitur.

Cn. Duillius Pœnos classe uincit.

C. Florus Hamilcari resistit.

Sardinia.

Corsica.

ἐπόρθει, προσπλέων, καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλεις τινὰς ὑπηγάγετο. πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ Γάιον αὐτῷ Δουίλλιον τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπέστησαν, τὸν δὲ τούτου συνάρχοντα Κορνήλιον Γάιον εἰς Σικελίαν ἔπεμψαν, ὃς κατὰ γῆν πόλεμον ὃν ἐκεκλήρωτο ἀμελήσας, ταῖς προσούσαις αὐτῷ ναυσὶν ἐς Λιπάραν ἔπλευσεν, ὡς προδιδομένην αὐτῷ, δόλῳ δὲ ἐκ δόλου τῶν Καρχηδονίων ἐγένετο. ὡς οὖν ἐν τῇ Λιπάρᾳ καθωρμίσατο, Βώδης αὐτὸν ὁ τοῦ Ἀννίβου ναυάρχου ὑποστράτηγος. παρασκευαζομένου δὲ τοῦ Γαΐου πρὸς ἄμυναν, δείσας ἐκεῖνος τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, προεκαλέσατο αὐτοὺς εἰς σπονδάς· καὶ πείσας ἀναβῆναι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τριήρη τόν τε ὕπατον καὶ τοὺς χιλιάρχους, ὡς τῷ ναυάρχῳ ἐντευξομένους, καὶ τούτους μὲν εἰς Καρχηδόνα ἀπέπεμψε, τοὺς δὲ λοιποὺς οὐδ' ἀραμένους τὰ ὅπλα εἷλεν. ὁ δ' Ἀννίβας μὲν τὴν Ἰταλίαν ἐπόρθει, Ἀμίλκας δὲ εἰς Ἔγεσταν ἐστράτευσεν, ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ τοῖς Ῥωμαίοις ἦν, οἷς ἐπικουρῆσαι Γάιον Καικίλιον χιλίαρχον ἐθελήσαντα λοχήσας, πολλοὺς ἐφόνευσε τῶν αὐτοῦ. ταῦτα δὲ μαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τὸν μὲν ἀστυνόμον εὐθὺς ἐξέπεμψαν, καὶ τὸν Δουίλλιον ἐπισπεύσαι ἐκέλευσαν. ὁ δὲ ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθών, καὶ καταμαθὼν τὰς ναῦς τῶν Καρχηδονίων τῷ μὲν πάχυτητι καὶ τῷ μεγέθει τῶν σφῶν ἐλαττουμένας, τῷ τάχει δὲ τῆς εἰρεσίας καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ πλοῦ προεχούσας, μηχανὰς ἐπὶ τῶν πρῳρῶν, ἀγκύρας τε, καὶ χεῖρας προκόντους σιδηρᾶς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατεσκεύασεν, ὅπως ταῖς πολεμίαις ναυσὶν ἐπιρρίπτοῦντες αὐτὰ συνάπτοιντο σφίσι, καὶ μεταβαίνοντες εἰς αὐτάς, εἰς χεῖρας ἴωσι τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ ὡς ἐν πεζῇ μάχῃ ταύτῃς συμφέρωνται. συμμίξαντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι ταῖς τῶν Ῥωμαίων ναυσί, περιέπλεόν σφᾶς, συντόνῳ χρώμενοι εἰρεσίᾳ, καὶ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου προσέβαλλον. χρόνον μὲν οὖν τινα ἰσοπαλὴς ἡ ναυμαχία ἐγένετο. εἶθ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐπικρατέστεροι γεγονότες, πολλοὺς μὲν κατέδυσαν, συνέσχον δὲ καὶ πολλούς. ὁ δ' Ἀννίβας ἐπὶ ἑπτήρους ναυμαχῶν, συνεχεθείσης τῆς αὐτοῦ νεὼς τριήρει τινί, μὴ ἁλῷ φοβηθείς, τὴν ἑπτήρη τε ἐγκατέλιπε, καὶ μεταβὰς εἰς ἑτέραν διέφυγε. τῆς μὲν οὖν ναυμαχίας τοῦτο τέλος ἐγένετο, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐλήφθη. τὸν δ' Ἀννίβαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέκτειναν ἄν, εἰ μὴ εὐθὺς ἐπηρώτησε σφᾶς, ὡς ἀκεραίων ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, εἰ ναυμαχῆσαι κελεύουσιν, εἰ μή; συνθεμένων γὰρ αὐτῶν ναυμαχῆσαι, ὡς τῷ ναυτικῷ προέχειν ἐπαιρομένων, ὑπεῖπεν, ὅτι οὐδὲν ἄρα ἠδίκηκα, ὅτι ταὐτὰ ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον. τῆς γὰρ γνώμης, ἀλλ' οὐ τῆς τύχης ἐτύγχανον κύριος. καὶ ὁ μὲν ἐσώθη, τὴν δὲ ἡγεμονίαν ἀφῃρέθη. Δουίλλιος δὲ τὸ πεζὸν προσλαβών, τούς τε Ἐγεσταίους ἐρρύσατο, μηδ' εἰς χεῖρας αὐτῷ τοῦ Ἀμίλκα ἐλθεῖν ὑπομείναντος, καὶ τὰ φίλια τὰ ἄλλα ἐβεβαιώσατο, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ θέρους παρελθόντος ἀνεκομίσθη. ἀπάραντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Ἀμίλκας τό, τε Δρέπανον κεκλημένον (ἔστι δὲ λιμὴν ἐπίκαιρος) ἐκρατύνατο, καὶ ἐς αὐτὸ τὰ πλείστου κατέθετο ἄξια, καὶ τοὺς Ἐρυκίνους ἅπαντας μετῴκισε· καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσκαψεν, ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι καρτερὰν αὐτὴν οὖσαν καταλαβόντες, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου ποιήσωνται· καὶ πόλεις εἷλε τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ προδοσίᾳ. κἂν εἰ μὴ Γάιος Φλῶρος αὐτὸν ἐπέσχεν, ἐκεῖ χειμάζων, τὴν Σικελίαν ἂν κατεστρέψατο ἅπασαν. Λούκιος δὲ Σκιπίων ὁ συνάρχων αὐτοῦ, ἐπὶ Σαρδὼ καὶ ἐπὶ Κύρνον ἐστράτευσε (κεῖνται δὲ ἐν τῷ Τυρσηνικῷ πελάγει, ὀλίγον ἀλλήλων

λων ἀπέχουσαι, ὡς μίαν αὐτὰς τῷ ζεύγει εἶναι δοκεῖν) καὶ πρῶτα μὲν τῇ ἠπείρῳ προσβαλών, τὴν μὲν Οὐαλερίαν τὴν κρατίστην αὐτῆς πόλιν βίᾳ εἷλε, ἀπόνως δὲ τὰ λοιπὰ ἐχειρώσατο. ἐς δὲ τὴν Σαρδὼ πλέων, κατεῖδέ τι ναυτικὸν Καρχηδονίων, καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐτράπετο, καὶ οἱ μὲν ἔφυγον πρὶν ἢ συμμῖξαι. αὐτὸς δ' ἐπὶ πόλιν Ὀλβίαν ἦλθε. ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὴν ναῦν ἐπιφανέντων φοβηθεὶς (οὐδὲ γὰρ εἶχε τὸ πεζὸν ἀξιόμαχον) ἐπ' οἴκου ἀπῆρε. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἄλλοι τε τῶν ἁλόντων, καὶ ἐν τοῖς δεδουλωμένων, καὶ οἱ Σαμνῖται (συχνοὶ γὰρ πρὸς τὴν τοῦ ναυτικοῦ ὑπηρεσίαν ἐκεῖ ἠθροιντο) συνέθεντο τὴν Ῥώμην ἐπιβουλεῦσαι. μαθὼν δὲ τοῦτο Ἔριος Ποτίλιος, ὁ τῆς βοηθείας ἄρχων, προσεποιήσατο συμφρονεῖν αὐτοῖς, ἵνα ἀκριβώσῃ πᾶν τὸ δεδογμένον αὐτοῖς, καὶ ἐπεὶ μὴ οἷός τ' ἦν καταμηνῦσαι τὸ βούλευμα (πάντες γὰρ περὶ αὐτὸν ἦσαν οἱ Σαμνῖται) ἔπεισεν αὐτούς, βουλῆς ἀγομένης εἰς τὴν ἀγορὰν ἀθροισθῆναι, καὶ καταβοῆσαι αὐτοῦ, ὡς περὶ τὸν σῖτον ἀδικουμένους, ὃν παρ' ἐλάμβανον. τῶν δὲ τοῦτο ποιησάντων, μεταπεμφθείς, ὡς αἴτιος τοῦ θορύβου, ἐξεῖπεν αὐτοῖς τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τότε μὲν ἡσυχάσαντες ἀπεπέμφθησαν. νυκτὸς δὲ συνέλαβον ἕκαστοι τῶν ἐχόντων δούλους τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὕτως ἡ πᾶσα διελύθη συνωμοσία. ἐν δὲ τῷ ἐπιγινομένῳ θέρει ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἅμα ἐπολέμησαν οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. καὶ μετὰ τοῦτ' Ἀτίλιος Λατῖνος ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθών, καὶ Μυτίστρατον πόλιν ὑπὸ τοῦ Φλώρου πολιορκουμένην εὑρών, τῇ παρασκευῇ ἐκείνου ἐχρήσατο. καὶ προσβολὰς περὶ τὸ τεῖχος αὐτοῦ ποιουμένου, πρῶτον μὲν οἱ ἐπιχώριοι μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἠμύναντο καρτερῶς. τῶν δὲ γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἐν δάκρυσι καὶ ἐν οἰμωγαῖς προσπιπτόντων, οὐκ ἀντέσχον. ὑπεξελθόντων δὲ νυκτὸς τῶν Καρχηδονίων, ἅμα τῇ ἕῳ τὰς πύλας ἐθελονταὶ οἱ ἐπιχώριοι ἀνεπέτασαν. εἰσελθόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, πάντας ἐφόνευον ἕως ἐκήρυξεν ὁ Ἀτίλιος, τῶν λοιπῶν τὰ λάφυρα καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαβόντος εἶναι. ἐκ τούτου γὰρ τοὺς λοιπούς τε ἐζώγρησαν, καὶ τὴν πόλιν προδιαρπάσαντες κατέπρησαν. ἐκεῖθεν δ' ἐπὶ Καμάριναν ἀπερισκέπτως χωρήσαντες, ἐς χωρία προλελοχισμένα ἐνέπεσον· καὶ πανσυδὶ ἂν ἐφθάρησαν, εἰ μὴ Μάρκος Καλπούρνιος χιλιάρχων σοφίᾳ μετέβαλε τὸ δυστύχημα. ἰδὼν γάρ τινα τῶν ὑπερέχων λόφων μόνον ὑπὸ τοῦ κρημνώδους μὴ προκατειλημμένον, ἐθελοντὰς τριακοσίους παρὰ τοῦ ὑπάτου ᾐτήσατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπ' ἐκεῖνον ὥρμησεν, ἵν' οἱ πολέμιοι πρὸς αὐτοὺς τραπῶνται, κἀν τούτῳ οἱ λοιποὶ διαφύγωσι, καὶ ἔσχεν οὕτως. ὡς γὰρ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν εἶδον οἱ ἐναντίοι ἐκπλαγέντες, τὸν μὲν ὕπατον καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ὡς ἤδη ἑαλωκότας, κατέλιπον, ἐπὶ δὲ τὸν Καλπούρνιον συνέδραμον. καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, πολλοὶ μὲν ἐκείνων, πάντες δ' οἱ τριακόσιοι ἐπεσον· μόνος δὲ περιεσώθη ὁ Καλπούρνιος, τραυματίας μέν. λαθὼν δ' ἐν τοῖς νεκροῖς κείμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, ὡς τεθνηκώς, ἔνθα ζῶος εὑρεθεὶς ἐσώθη. ἐν ᾧ δὲ οἱ τριακόσιοι ἐμάχοντο, ὁ ὕπατος ἀπεχώρησε. διαφυγὼν δὲ οὕτως, τήν τε Καμάριναν καὶ ἄλλας πόλεις τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ καὶ ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Λιπάραν ὥρμησεν ὁ Ἀτίλιος. νυκτὸς δὲ λαθὼν προκατέσχεν αὐτὴν ὁ Ἀμίλκας· καὶ ἐπεξελθὼν αἰφνιδίως, πολλοὺς διέφθειρε. Γάιος δὲ Σουλπίκιος τῆς τε Σαρδοῦς τὰ πλεῖστα κατέδραμε, καὶ ὑπερφρονήσας ἐκ τούτου, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Λιβύην. ὡς ἀπῆραν μὲν καὶ οἱ Καρχηδόνιοι

teruallo separatas, ut ex longinquo pro una habeantur. Ac primùm Corsicæ principe urbe Valeria ui capta, reliquis citra laborem est potitus. In Sardiniam nauigaturus, cum classem Carthaginensem conspexisset, in eam impetum fecit. Sed cum illa, priusquam ad manus ueniretur, fugisset, Olbiam urbem inuasit. Vbi nauium Carthaginensium conspectu territus (nec enim à peditatu satis ad pugnam paratus erat) domum uersus iter intendit. Eo tempore cùm alij captiui, tum Samnites, quorũ complures ad naualem instructionem uenerant, Romæ insidiari decreuerunt. Quo Erius Potilius auxiliorum dux cognito, se eis assentiri simulauit, ut omnia eorum consilia cognosceret. Quia uerò illa deferre non poterat, à Samnitibus undique circundatus, eis persuasit, ut cum senatus haberetur, in foro congressi, uociferarentur, in demetiendo frumento fraudem sibi esse factam. Quod cum illi fecissent, accersitus, ut tumultus autor, insidias exposuit: ac tum quidem seditione sopita, illi sunt dimissi. Noctu uerò, cum quisq; domini seruos suos comprehendissent, omnis coniuratio dissipata est. Sequenti æstate Romani & Carthaginenses simul & in Sicilia & in Sardinia bellum gesserunt. Deinde cum Atilius Latinus in Siciliam uenisset, atque Mutistratum urbem à Floro obsessam inuenisset: copijs illius usus, cum mœnia oppugnaret, oppidani principio cum Carthaginensibus ei fortiter restiterunt. Sed uxoribus & liberis lamentantibus, omissa defensione, Carthaginensibus noctu digressis, primo diluculo portas ultro aperuerunt. Verùm Romani ingressi, nemini pepercerũt: donec Atilius pronunciari iussit, prædam & homines eius fore qui cæpisset. Tum demum reliquis captis, urbem direptam incenderunt. Inde Camarinam incircumspectè aggressi, atque in loca insidijs occupata delapsi, omnes perissent, nisi M. Calphurnius tribunus militum, calamitatem eam arte correxisset. Nam cum ex omnibus unum tumulum ob præcipitium non occupatum uidisset, CCC à Consule milites petijt. quos cum properè illò adduxisset, ut hostibus in se conuersis, cæteri effugerent, non deceptus est. Nam hostes eorum impetu perculsi, Consule cum suis, ut iam captis, relictis, contra Calphurnium concurrerunt: & atroci pugna commissa, multi etiam ex illis, sed illi CCC omnes perierunt, præter unum Calphurnium: qui cum præ uulneribus instar mortui inter cadauera iacuisset, uiuens repertus, euasit incolumis. Interea uerò dum CCC pugnant, etiam Consul Atilius, euitato periculo, Camarina & alijs urbibus partim ui, partim deditione subactis, ad Liparã proficiscitur. quam cum Hamilcar clam noctu occupasset, subita eruptione facta, multos cæcidit. C. uerò Sulpitius non modò Sardiniæ pleraque loca infestauit: sed successibus elatus, etiam contra Libyam iter intendit. Ac Carthaginenses cum

Erius Potilius seruorum coniurationem cludit.

Mutistrati excidium.

M. Calphurnius CCC militum interitu salutem totius exercitus redimit.

Romanorũ naualis uictoria. *Hannibalis Gisconis filij interitus.* *M. Regulus & L. Manlius in Africam transfeunt.*

ses cum Hannibale soluerũt, patriæ metuentes: sed uento aduerso repulsi, ambo recesserunt. Deinde Attilius Hannibalem per subornatos transfugas, tanquam denuò in Africam nauigaturus, decepit. Cum igitur celeriter è portu soluisset, Sulpitius contra eum inuectus, plerasque naues eius, præ caligine diu ignorantes quid rei esset, ac turbatas, demersit: reliquæ ad terram profugerunt, atque inanes captæ sunt. Nam Hannibal cum portum non tutum esse uideret, ijs relictis, in urbem Sulcos se contulit: ibiq; orta contra eum seditione Carthaginensium, cum solus ad eos prodijsset, perijt. Ex eo tempore Romani securius agros populantes, ab Hannone uicti sunt. Hæc eo anno gesta sunt: & continenter lapides de cœlo simul plures, grandinis instar, Romæ deciderunt. Idem in Albano, & alibi quoque factum. Consules in Siciliam profecti, Liparam oppugnarunt. Cum autem sub Tyndario promontorio Carthaginenses in insidijs esse cognouissent, naues diuiserunt. Et cum alter Consul semisse classis promontorium circundedisset, ratus Hamilcar eum solum esse, naues suas contrà eduxit. Sed reliquis etiam se ostendentibus, in fugam uersus, maximam nauium partem amisit. Hoc successu elati Romani, Sicilia, ut iam suæ ditionis, relicta, Libyam & Carthaginem petere ausi sunt, ductu & auspicijs M. Reguli & L. Manlij: qui ob uirtutem prælati cæteris, cum in Siciliam appulissent, insula ordinata, nauigationem Libycam adornarunt. Verùm Carthaginenses eorum aduentu non expectato, classe celeriter comparata, iuxta Heracleam cum eis congressi sunt. Cum'que diu æquo Marte pugnatum esset, Romani tandem uicerunt. Hamilcar uerò non amplius eis resistere ausus, & cum spem haberet, domo sibi missum iri exercitum, tempus extrahere cupiens, Hannonem ad eos per speciem petendæ pacis misit. Quem cum quidam comprehendendum esse clamitarent, quòd etiam Carthaginenses Cornelium fraude cæpissent: Si istud, inquit, feceritis, Afris nihilo iam præstantiores eritis. Ea tam opportuna adulatione incolumis euasit. Illi uerò rursus in bellum incubuerunt. Ac Consules Messana profecti, Hamilcar & Hanno diuisis copijs utrinque circundare statuerunt. Sed Hanno eorum accessu non expectato, ad Carthaginem tutandam properauit. quo Hamilcar cognito, eodem loco mansit. Cæterùm Romani exscensu in terram facto, Aspidem urbem inuaserũt: quos cum ciues accedere uidissent, è medio excesserunt. Ita urbem Romani uacuam ceperunt: eaq; ad belli gerendi commoditatem usi, atq; inde erumpere soliti, agros uastarunt: & alias urbes ui, alias deditione subegerũt, magnamq; prædam ceperunt: & transfugas, suorumq; plurimos, bellis prioribus captos, receperunt. Cũ hyems superuenisset, Manlius cum manubrijs Romam nauigauit, Regulus in Africa mansit. Carthaginenses uerò omnis generis

malis

χηδόνιοι σὺν τῷ ἀννίβᾳ, περὶ τοῖς οἴκοι δείσαντες. ἀντιπνεύσαντος δὲ πνεύματος σφίσιν, ἄμφω ὑπεχώρησαν. καὶ μετὰ ταῦτα ἔσφηλε διά τινων τῶν αὐτομόλων τὸν ἀννίβαν ὁ ἀτίλιος, ὡς ἐπὶ τὴν λιβύην αὖθις πλευσόμενος. σπουδῇ τε οὖν αὐτοῦ ἐξαναχθέντι ἐπιπλεύσας ὁ σουλπίκιος, τὰς μὲν πλείους τῶν νεῶν, ἀγνοούσας ὑπὸ ὁμίχλης ἐπὶ πολὺ τὸ γινόμενον, καὶ ταραττομένας κατέδυσε· τὰς δὲ λοιπὰς καταφυγούσας ἐς τὴν γῆν, κενὰς εἷλεν. ὁ γὰρ ἀννίβας οὐκ ἀσφαλῆ τὸν λιμένα ὁρῶν, καταλιπὼν αὐτάς, ἀνεχώρησεν εἰς πόλιν σουλκούς. ἔνθα στασιασάντων πρὸς αὐτὸν καρχηδονίων, προελθών τε ἐς αὐτοὺς μόνος, καὶ ἀπώλετο. ἀδεέστερον δὲ ἐκ τούτου τὴν χώραν κατατρέχοντες οἱ ῥωμαῖοι, ἐπλήχθησαν ὑπὸ ἄννωνος. ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτῳ ἐγένετο. καὶ συνεχῶς λίθοι ἐξ οὐρανοῦ ἐς τὴν ῥώμην ἅμα πολλοί, ὡς καὶ χαλάζῃ ἐοικέναι, ἔπεσον. καὶ ἐς τὸ ἀλβανὸν καὶ ἄλλοθι λίθους ὁμοίως συνέβη κατενεχθῆναι. οἱ δ᾽ ὕπατοι ἐπὶ σικελίαν ἐλθόντες, ἐπὶ λιπάραν ἐστράτευσαν. ἐπεὶ δ᾽ ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν τυνδαρίδα καλουμένην ναυλοχοῦντας ᾔσθοντο τοὺς καρχηδονίους, δίχῃ τὸν πλοῦν ἐποιοῦντο. καὶ θατέρου τῶν ὑπάτων μετὰ ἡμίσεος τοῦ ναυτικοῦ τὸ ἀκρωτήριον περιβάλλοντος, νομίσας ὁ ἀμίλκας μόνους εἶναι, ἐξανήχθη. ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπεγένοντο, πρὸς φυγὴν ἐχώρησε, καὶ τοῦ ναυτικοῦ πλεῖστον ἀπέβαλεν. ἐπαρθέντες δ᾽ οἱ ῥωμαῖοι, σικελίαν μέν, ὡς ἤδη σφετέραν οὖσαν, κατέλιπον. τῇ δὲ λιβύῃ, τῇ τε καρχηδόνι ἐπιχειρῆσαι ἐτόλμησαν. ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ τε ῥήγουλος ὁ μάρκος, καὶ λούκιος μάλλιος, ἐξ ἀρετῆς προκριθέντες. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν σικελίαν πλεύσαντες, τὰ ἐκεῖσε καθίστων, καὶ τὸν ἐς τὴν λιβύην ηὐτρέπιζον πλοῦν. καρχηδόνιοι δὲ οὐκ ἀνέμειναν αὐτοὺς ἐπιπλεῦσαι σφίσιν, ἀλλὰ παρασκευασάμενοι πρὸς σικελίαν ἀνήχθησαν, καὶ παρὰ τὴν ἡράκλειαν εἰς χεῖρας ἀλλήλοις ἦλθον. ἰσορρόπου δὲ τῆς ναυμαχίας ἐπὶ πολὺ γινομένης, τέλος ὑπερέσχον ῥωμαῖοι. ἀμίλκας δ᾽ ἀντιστῆναι αὐτοῖς οὐκέτι ἐτόλμα· ἄννωνα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὡς ὑπὲρ εἰρήνης, βουλόμενος τὸν καιρὸν τρίβειν (ἤλπιζε γὰρ στρατεύματα οἱ πεμφθήσεσθαι οἴκοθεν) ἄννων δὲ βοώντων τινῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ὅτι καὶ καρχηδόνιοι ἀπάτῃ συνέλαβον τὸν κορνήλιον· ἂν τοῦτο ποιήσητε, εἶπεν, οὐδὲν ἔτι κρείττους τῶν λιβύων ἔσεσθε. ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐχαρίτως ταύτῃ διαπεσὼν σῶος, οὐδὲν ἔπαθεν. οἱ δὲ καὶ αὖθις τοῦ πολέμου ἤρχοντο. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι ἐκ τῆς μεσσήνης ἔπλεον, ἀμίλκας δὲ καὶ ἄννων διαιρεθέντες, ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς περισχεῖν ἐμελέτων. ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἄννων οὐχ ὑπέμεινε προσιόντας αὐτούς· προκαταπλεύσας δ᾽ ἐς καρχηδόνα, ταύτην ἐφύλαττεν. ὁ δὲ ἀμίλκας πυθόμενος τοῦτο, κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐκβάντες δ᾽ ἐς τὴν γῆν οἱ ῥωμαῖοι, ἐπὶ τὴν ἀσπίδα τὴν πόλιν ἐχώρησαν. οὓς ἰδόντες προσιόντας οἱ ἐπιχώριοι, προϋπεξῆλθον, καὶ ἀμαχὶ κατασχόντες αὐτὴν οἱ ῥωμαῖοι, τοῦ πολέμου ὁρμητήριον ἐποιήσαντο. κἀντεῦθεν τήν τε γῆν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις τὰς μὲν ἐθελουσίας, τὰς δὲ φόβῳ προσεποιοῦντο, λείαν τε πολλὴν ἐλάμβανον, καὶ αὐτομόλους πλείστους ἐδέχοντο, καὶ τῶν οἰκείων συχνοὺς τῶν ἐν τοῖς πρὶν ἁλόντων πολέμοις ἐκομίζοντο. χειμῶνος δ᾽ ἐπιγινομένου, μάλλιος μὲν ἐς ῥώμην σὺν τῇ λείᾳ ἀπέπλευσε, ῥήγουλος δ᾽ ἐν τῇ λιβύῃ ὑπέμεινε. καὶ οἱ καρχηδόνιοι ἐν παντο-

κακῷ

κακῶν γεγόνασι, τῆς χώρας τε πορθουμένης αὐτῶν, καὶ τῶν περιοίκων ἀλλοτριουμένων, καὶ καταλειφθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἡσύχαζον. ῥήγουλος δὲ παρὰ τὸν βαγράδαν ποταμὸν στρατοπεδευσάμενος, δράκοντα ἐπιφανέντα ὑπερμεγέθη, οὗ τὸ μῆκος λέγεται εἶναι ποδῶν ἑκατὸν πρὸς εἴκοσιν, ἀνῄρηκε. καὶ γὰρ ἡ λεβηρὶς αὐτοῦ ἐς τὴν ῥώμην ἐκομίσθη δι' ἐπίδειξιν. ἀνάλογον δὲ καὶ τὸν ἄλλον ὄγκον τοῦ σώματος ἔσχεν. ὃς συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν, τοὺς μὲν πελάζοντας αὐτῷ, τοὺς δὲ καὶ πίνοντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ διέφθειρε. κατειργάσατο δ' αὐτὸν ὁ ῥήγουλος πλήθει στρατιωτῶν, καὶ μηχαναῖς λιθοβόλοις. καὶ τὸν ἀμίλκαν ἐπὶ μετεώρου καὶ ξυλώδους στρατοπεδευομένου χωρίου νύκτωρ προσέμιξε, καὶ πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς εὐναῖς, πολλοὺς δ' ἐξεγερθέντας διώλεσεν. εἰ δέ τινες καὶ διέφυγον, τοῖς τὰς ὁδοὺς τηροῦσιν ἐμπίπτοντες ἀπώλλυντο. καὶ οὕτω τῶν τε καρχηδονίων μέρος ἀνηλώθη πολὺ, καὶ πόλεις αὐτῶν συχναὶ πρὸς ῥωμαίους μετέστησαν. φοβηθέντες δ' οἱ ἐν τῇ πόλει μὴ ἁλῶσι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἀνεκτῇ ἀποπεμψάμενοι αὐτὸν, τὸ ἐπικρεμάμενον δεινὸν ὑπεκφύγωσιν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἀπῄτει καὶ φορτικὰ, ὡς ἅλωσιν αὐτῶν ἀκριβῆ νομίζεσθαι τὰς σπονδὰς, πολεμεῖν μᾶλλον εἵλοντο. ὁ μέντοι ῥήγουλος μέχρι τότε εὐτυχῶν, αὐχήματος μεστὸς ἐγένετο, καὶ φρονήματος, ὥστε καὶ γράψαι εἰς τὴν ῥώμην, ὅτι κατασεσφραγισμένας ἔχει τὰς τῶν καρχηδονίων πύλας ὑπὸ τοῦ φόβου. τὰ ἴσα δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐφρόνουν, ἔθυον καὶ ἐσφάλησαν. ἦλθον μὲν γὰρ τοῖς καρχηδονίοις καὶ ἕτεροι σύμμαχοι, ἦλθε δὲ καὶ ἐκ λακεδαίμονος ξάνθιππος. οὗτος τὴν αὐτοκράτορα τῶν καρχηδονίων ἀρχὴν λαβὼν (ὅ τε γὰρ δῆμος αὐτῷ τὰ πράγματα προθύμως ἐπέτρεψε, καὶ ὁ ἀμίλκας καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τέλει ἑκουσίως ὑπεῖξαν) τά τε ἄλλα παρεσκεύασεν εὖ, καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων τοὺς καρχηδονίους, ἐν οἷς ὑπὸ δέους ἦσαν, κατήγαγεν ἐς τὸ ὁμαλὸν, ἐν ᾧ ὅ τε ἱππεὺς αὐτῶν, καὶ οἱ ἐλέφαντες πλεῖστον ἰσχύσειν ἔμελλον· καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἡσύχαζε, τηρήσας δὲ ποτὲ τοὺς ῥωμαίους καταφρονητικῶς αὐλιζομένους. μέγα γὰρ φρονοῦντες τῇ νίκῃ, καὶ τὸν ξάνθιππον ὡς γραικὸν ὑπερορῶντες (οὕτω γὰρ καλοῦσι τοὺς ἕλληνας, καὶ εἰς ὄνειδος δυσγενείας τὸ πρόσρημα τοῦτο κατ' αὐτῶν χρῶνται) τὰς στρατοπεδείας ἀπρονοήτως ἐποιοῦντο. οὕτως οὖν τοῖς ῥωμαίοις διακειμένοις ὁ ξάνθιππος ἐπελθὼν, καὶ τὸ ἱππικὸν αὐτῶν διὰ τῶν ἐλεφάντων τρεψάμενος, πολλοὺς μὲν κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐζώγρησε, καὶ αὐτὸν τὸν ῥήγουλον. καὶ ἐν φρονήματι διὰ ταῦτα ἦσαν οἱ καρχηδόνιοι, τοὺς δὲ ἁλόντας περιέσωσαν, ἵνα μὴ καὶ οἱ παρὰ τῶν ῥωμαίων πρότερον ὑπ' αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντες ἀπολέσωσι. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τῶν ἑαλωκότων ῥωμαίων ἐν θεραπείᾳ εἶχον, τὸν δὲ ῥήγουλον ἐν πάσῃ κακουχίᾳ ἐποιοῦντο, τροφήν τε αὐτῷ ὅσον ἀρκεῖν πρὸς ζῆν, καὶ ἐλέφαντα προσέφερον συνεχῶς, ὅπως ὑπ' αὐτοῦ δειματούμενος, μήτε τῷ σώματι, μήτε τῇ διανοίᾳ ἡσυχάζοι. ὕστερον δὲ κακώσαντες οὕτως αὐτὸν, ἐς δεσμωτήριον ἔθεντο. τοὺς δὲ σφετέρους συμμάχους οἱ καρχηδόνιοι δεινότατα μετεχειρίσαντο. οὐ γὰρ ὑπισχνούμενοι ἐκπληρῶσαι αὐτοῖς ἃ προσδοκᾶν εἶχον, ἀπέπεμψαν αὐτοὺς, ὡς καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῖς οὐκ ἐς μακρὰν ἐκτελοῦντες. ἐκέλευσαν δὲ τοῖς κομίζουσι σφᾶς ἐς ἐρήμην τινὰ νῆσον ἐκβιβάσαι, καὶ λάθρα ἀποπλεῦσαι. καὶ τὸν ξάνθιππον δὲ οἱ μὲν φασὶ καταποντίσαι αὐτοὺς, ἀποπλεύσαντα ἀπελθόντα

οἱ δὲ

malis conflictantes (nam & ager uastabatur, & finitimi alienabantur) intra mœnia conglobati se continuerunt. Regulo ad Bagradam flumen castrametato, draco ingens uisus est, cuius longitudo pedum CXX fuisse perhibetur, & pellis ostentationis causa Romam perlata esse. Longitudini tantæ totius moles corporis respondit. Eum post multos milites, qui uel propius accesserant, uel è flumine biberant, deuoratos, Regulus militum copijs & catapultis confecit. Hamilcarem autem in syluoso tumulo castra habentem, noctu aggressus, multos in cubilibus, multos experrectos occidit. quòd si qui euaserant, ab ijs qui uias custodiebant, excepti perierunt. Sic magna pars Carthaginensium est absumpta, & multæ urbes ad Romanos defecerunt. Itaque ij qui in urbe erant, ueriti ne caperentur, caduceatores ad eum miserunt: ut eo tolerabili aliqua pactione amoto, imminens malum subterfugerent. Cum autem multa perquàm molesta postularet, ut pacis conditiones nihil aliud quàm excidium iudicarent, paci bellum prætulerunt. Regulus enim ad id usque tempus prospera fortuna usus, animis & fastu adeò plenus fuit, ut Romam scriberet, se metu obsignatas habere Carthaginis portas. Idem affectus & eius militum, & ciuium Romanorum fuit. Vnde factum est, ut impingerent. Nam Carthaginensibus cùm alij, tum Xanthippus Lacedæmonius auxilio uenerunt. Qui Imperator creatus (nam ei & populus cupidè summam rerum detulit, & Hamilcar cæteriq; principes ultro cesserunt) cùm alia probè ordinauit, tum Carthaginenses à tumulis, in quibus præ metu agebant, in planiciem deduxit, ubi & equitatus eorum & elephantes plurimum poterant. Hic alijs temporibus quietus, expectauit dum Romani castra negligenter tuerentur. Elati enim uictoria, & Xanthippum ut Græculum (quo nomine per contemptum utuntur) nihili facientes, securi agitabant. Sic affectos Romanos adortus, eorumq; equitatu per elephantos profligato, multos occidit, multos cæpit, atque ipsum Regulum. Qua uictoria Carthaginenses etsi animos receperant, tamen captiuos conseruarunt: ne ij quoque, quos pridem Romani ceperant, occiderentur. Ac cæteros quidem bene tractarunt, Regulum autem omnibus modis afflixerũt. Nam & tantum cibi præbebant, unde uitam sustentare posset, & cõtinenter elephantum ad eum adducebant: à quo territus, neq; animo, neq; corpore conquiesceret. Denique post has uexationes eum in carcerem coniecerunt. Suos etiam fœderatos crudelissimè tractarũt. Nam cum ea quæ promiserant, præstare non possent, eos dimiserunt, ut stipendia non multo pòst persoluturi. Sed uectores eorum iusserunt, ijs in deserta quadam insula expositis, clam discedere. Xanthippum alij submersum ab alijs ferunt, abeuntem persecutis.

alij

Draco 120 pedum à Regulo occisus.

Regulus per superbiam calamitati uiā parat.

Xanthippus Lacedæmonius Regulum capit.

Carthaginensium in socios crudelitas.

alij nauem ei datam ueterem, & ruinarum plenam, extrinsecus recens picatam, ut in ea per se submergeretur: quo is animaduerso, alia naui conscensa euaserit. Id uerò factum, ne ab illo conseruati uiderentur. Putabant enim, eo sublato, etiam rerum gestarum gloriam unà perituram. Romanis ea clade mœstis, illud dolorem auxit, quòd Carthaginenses ad ipsam urbem nauigaturos arbitrabantur. His de causis & Italiam præsidijs muniuerunt, & Consules M. Aemylium & Fuluium Platinum ad Romanos, qui in Sicilia & Libya erant, celeriter miserunt. Qui cum Sicilia præsidijs firmata, in Africam nauigarent, tempestate ad Corsuram delati, uastata insula, & præsidijs munita, perrexerunt. Ac tum acre prælium in mari commissum est cum Carthaginensibus. Hi enim annitebantur, ut Romanos è sua ditione penitus ejcerent: Romani uerò, ut suos ex hostili terra recuperarent. Ancipiti pugnæ euentu, Romani qui Aspide erant, à tergo Carthaginenses ex improuiso adorti, utrinque circumuentos uicerunt. Deinde Romani, etiam pedestri prælio uictores, ceperunt multos, quos propter Regulum & concaptiuos eius conseruarunt: abacta que præda, in Siciliam redierunt. Sed tempestate conflictati, multis amissis, cum reliquis nauibus domum redierunt. Carthaginenses autem & Corsuram receperunt, & in Siciliam traiecerunt. ac nisi Collatinum & Cn. Cornelium cum magna classe aduentare cognouissent, eam totam subegissent. Romani enim optimam classem celerrimè compararunt, & delectus fortissimorum uirorum habuerunt: itaq; firmati sunt, ut tertio mense in Siciliam redirent. Id factum anno ab Vrbe condita quingentesimo. Ac Panormi urbem inferiorem facilè ceperunt: sed in arcis obsidione difficultatibus conflictati sunt: donec præsidiarij commeatu destituti, Consulibus deditionem fecerunt. Carthaginenses autem, obseruatis nauibus eorum domum redituris, multas pecuniæ plenas ceperunt. Deinde Seruilius Cæpio & C. Sempronius Coss. Lilybæo frustra tentato, in Africam transuecti, oram maritimam infestarunt. in reditu incommodum ex tempestate ceperunt. Itaque populus existimans detrimenta illa ex rei naualis imperitia capi, reliquo mari abstinere, & Italiam duntaxat paucis tueri nauibus decreuerunt. Anno sequenti, P. Caius & Aurelius Seruilius in Siciliam profecti, cùm alia loca, tum Himeram ceperunt, sed uacuã ciuibus, quos Carthaginenses noctu asportarant. Post hæc Aurelius nauibus ab Hierone acceptis, & Romanis omnibus qui in insula erant assumptis, Liparam traiecit: ibiq; Q. Cassio tribuno militum relicto, qui eam sine pugna obsideret, domum rediit. sed Q. mandato Consulis neglecto, urbem aggressus, multos amisit. Qua deinde Aurelius expugnata, omnes occidit, & Cassio magistratũ abrogauit.

Carthaginenses denuò à Romanis uicti, Siciliã repetunt.

Liparæ excidium.

Cartha-

οἱ δὲ ναῦν αὐτῷ δοῦναι παλαιάν, μηδέ γε εἴρυσαν, νέον καταπισσώσαντες ἔξωθεν, ἵν' αὐτῇ ἐφ' ἑαυτοῦ καταποντισθῇ, τὸν δὲ γνόντα τοῦτο εἰς ἑτέραν ἐμβῆναι, καὶ οὕτω διασωθῆναι. ταῦτα δ' ἐποίουν, ἵνα μὴ δοκοῖεν πρὸς ἐκείνου σεσῶσθαι. ἐνόμισαν γάρ, ἀπολωλότος αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν ἔργων δόξαν συναπολεῖσθαι. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγουν μὲν διὰ τὸ συμβάν, καὶ πλέον ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ὑπὲρ τὴν Ῥώμην αὐτὴν προσεδόκων ἀποπλεύσεσθαι. διὰ ταῦτα τήν τε Ἰταλίαν ἐν φυλακαῖς ἐποιήσαντο, καὶ ὑπὸ τοὺς ἐν Σικελίᾳ τῇ τε Λιβύῃ ὄντας Ῥωμαίους σπουδῇ τοὺς ὑπάτους ἔπεμψαν, Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Φούλβιον Πλαίτινον. οἳ ἐν Σικελίαν πλεύσαντες, καὶ φρουρήσαντες τὰ ἐκεῖ, πρὸς Λιβύην ὡρμήκεσαν. καὶ χειμῶνι ληφθέντες, κατηνέχθησαν ἐν Κόρσυραν. πορθήσαντες δὲ τὴν νῆσον, καὶ φρουρᾷ παραδόντες, ἔπλεον αὖθις. κἀν τούτῳ ἰσχυρὰ ναυμαχία πρὸς Καρχηδονίους ἐγένετο. ἠγωνίζοντο γὰρ οἱ μὲν παντελῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς οἰκείας ἐκβαλεῖν. Ῥωμαῖοι δὲ τοὺς ἐγκαταλειφθέντας σφῶν ἐν τῇ πολεμίᾳ ἀνασώσασθαι. ἀγχωμάλως δὲ μαχομένων, οἱ ἐν τῇ ἀσπίδι ὄντες Ῥωμαῖοι, κατὰ νώτου τοῖς Καρχηδονίοις ἐξαίφνης ἐπέπλευσαν· καὶ ἀμφιβόλους αὐτοὺς καταλαβόντες, ἐνίκησαν. καὶ μετὰ τοῦτο καὶ πεζῇ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ εἷλον πολλούς, οὓς διὰ τὸν Ῥήγουλον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἁλόντας περιεσώσαντο. ἁρπαγὰς δέ τινας ποιησάμενοι, ἐς Σικελίαν ἔπλεον. χειμῶνι δὲ περιπεσόντες, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, οἴκοι ταῖς ναυσὶ ταῖς περισωθείσαις ἐπέπλευσαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι καὶ τὴν Κόρσυραν ἔλαβον, καὶ ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθησαν. καὶ εἰ μὴ τὸν Κολλατῖνον καὶ Γναῖον Κορνήλιον ἔμαθον πολλῷ προσπλέοντας ναυτικῷ, πᾶσαν ἂν αὐτὴν ἐχειρώσαντο. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ναυτικόν τε ἄριστον ταχέως ἐξήρτυσαν, καὶ καταλόγους βελτίστους ἐπεποιήκεσαν. καὶ οὕτως ἐρρώσθησαν, ὥστε τρίτῳ μηνὶ ἐς τὴν Σικελίαν ἐπανελθεῖν. πεντακοσιοστὸν δ' ἦν ἔτος, ἀφ' οὗπερ ἡ Ῥώμη συνῳκίσθη. καὶ τὴν μὲν κάτω τοῦ Πανόρμου πόλιν οὐ χαλεπῶς εἷλον, τῇ δὲ ἄκρᾳ προσεδρεύοντες ἐκακοπάθησαν, μέχρις οὗ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐπέλιπεν ἡ τροφή. τότε γὰρ προσεχώρησαν τοῖς ὑπάτοις. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν οἴκαδε πλεούσας τηρήσαντες, εἷλον συχνὰς χρημάτων μεστάς. ἔπειτα Σερουίλιός τε Καιπίων καὶ Γάιος Σεμπρώνιος ὕπατοι, τὸ μὲν Λιλύβαιον πειράσαντες ἀπεκρούσθησαν, ἐς δὲ τὴν Λιβύην ἐπεραιώθησαν, καὶ τὴν παραλίαν ἐπόρθουν. ὡς δ' ἐκομίζοντο οἴκαδε, χειμῶνι ἐνέτυχον καὶ ἐβλάβησαν. διὸ νομίσας ὁ δῆμος ἐξ ἀπειρίας τῶν ναυτικῶν βλάπτεσθαι, τῆς μὲν ἄλλης θαλάσσης ἀπέχεσθαι ἐψηφίσαντο, ναυσὶ δὲ ὀλίγαις τὴν Ἰταλίαν φρουρεῖν παρεβιάζον. τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ ἔτει Πούπλιος Γάιος καὶ Αὐρήλιος Σερουίλιος ἐς τὴν Σικελίαν ἦλθον, καὶ ἄλλα τε τινὰ κατεστρέψαντο, καὶ Ἱμέραν· οὐ μέντοι τινὰ συνέσχον τῶν ἐν αὐτῇ. νύκτωρ γὰρ αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι ἐξεκόμισαν. μετὰ δὲ τοῦτο Αὐρήλιος ναῦς τε παρὰ Ἱέρωνος λαβών, καὶ ὅσοι τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ἐκεῖ συμπαραλαβών, ἔπλευσεν ἐς Λιπάραν, καὶ ἐν αὐτῇ χιλίαρχον Κύιντον Κάσσιον καταλιπών, προσεδρεύοντα μέχρις αὐτοῦ, ἀπῆρεν οἴκαδε. Κύιντος δὲ μὴ φροντίσας τῆς ἐντολῆς, προσέμιξε τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς ἀπέβαλεν. ὁ μέντοι Αὐρήλιος μετὰ ταῦτα ἐκείνους ἑλών, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Κάσσιον τῆς ἀρχῆς ἔπαυσε.

Καρχη-

Καρχηδόνιοι δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ῥωμαίοις περὶ τοῦ ναυτικοῦ μαθόντες, ἔπεμψαν εἰς Σικελίαν, πᾶσαν ὑποτάξαι τὴν ἐλπίζοντες. καὶ ἕως μὲν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι Καικίλιος Μέτελλος καὶ Γάϊος Φούριος, ἠρέμουν· ὡς δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπῆρεν ὁ Φούριος, καταφρονήσαντες τοῦ Μετέλλου, καὶ πρὸς τὸ Πάνορμον ἦλθον. ὁ δὲ Μέτελλος κατασκόπους ἐλθεῖν μαθὼν ἐκ τῶν πολεμίων, ἤθροισε τοὺς ἐν τῇ πόλει πάντας, καὶ διαλαχεῖν αὐτοῖς, ἀλλήλων λαβέσθαι σφίσιν ἐκέλευσε. καὶ οὕτως ἕκαστον ἀνακρίναντες ὅστις τε εἴη, καὶ ὅ,τι πράττοι, κατεφώρασαν τοὺς πολεμίους. Καρχηδόνιοι δὲ παρετάξαντο ὡς μαχούμενοι, καὶ Μέτελλος δειλίαν προσεποιεῖτο. τούτου δ' ἤδη πλεόνων ἡμερῶν γινομένου, οἱ Καρχηδόνιοι ἐφρονηματίσθησαν, καὶ προσέβαλλον θρασύτερον. καὶ τότε ὁ Μέτελλος σημεῖον τοῖς Ῥωμαίοις ἦρε· κἀκ τε ἐξαπιναίως ἐκεῖνοι κατὰ πάσας τὰς πύλας ἐκδραμόντες, ῥᾳδίως ἐκράτησαν, καὶ ἐς στενὸν αὐτοὺς κατέκλεισαν, ὥστε μηκέτ' ἀναχωρῆσαι δι' αὐτοῦ δυνηθῆναι. συνεχόμενοι γὰρ ἅμα τε καὶ αὐτοὶ πολλοὶ ὄντες, καὶ πολλοὺς ἐλέφαντας ἔχοντες ἐταράττοντο. κἂν τούτῳ τὸ ναυτικὸν τὸ Λιβυκὸν προσπλεῦσαν αὐτοῖς ἐς φθορᾶς αἴτιον ἐγένετο. ἰδόντες γὰρ τὰς ναῦς, ὥρμησαν εἰς αὐτάς, καὶ ἐμβαίνειν ἐβιάζοντο, καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν θάλασσαν ἐμπίπτοντες ἐφθείροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων ἐμπελαζομένων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπώλλυντο. οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐκτείνοντο. πολλοὶ δὲ καὶ ζῶντες ἑάλωσαν, ἄνδρες τε καὶ ἐλέφαντες. ἐπεὶ δ' οὗτοι ἄνευ τῶν συνήθων σφίσιν ἀνδρῶν ὄντες ἠγριαίνοντο, κήρυγμα τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Μέτελλος ἐποιήσατο, σωτηρίαν καὶ ἄδειαν τοῖς συλλαβοῦσιν αὐτοὺς διδούς· καὶ οὕτως προσελθόντες τοῖς σφῶν πραοτάτοις, ἐκείνους τε διὰ τῆς συνηθείας ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἄλλους προσεπεσπάσαντο, οἳ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐκομίσθησαν, ἑκατὸν ὄντες καὶ εἴκοσιν, οὕτως αὐτοὺς τὸν πορθμὸν περαιώσαντες. πίθους πολλοὺς συνδήσαντες ἀλλήλοις, καὶ ξύλοις διαλαβόντες σφᾶς, ὥστε μήτ' ἀπαρτᾶσθαι σφᾶς, μήτε συμπίπτειν, δοκοὺς ἐπ' αὐτῶν ἐπέτειναν, καὶ ὕλην καὶ γῆν ἐπεφόρησαν, φράξαντές τε πέριξ τὸ χωρίον, ὡς αὐλῇ τινι ἐοικέναι, ἐς τοῦτο αὐτοὺς ἐπεβίβασαν, καὶ διεπόρθμευσαν, οὐδ' αἰσθανομένους ὅτι πλέοιεν. ὁ μὲν οὖν Μέτελλος οὕτως ἐνίκησεν. ὁ δὲ Ἀσδρούβας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς σωθεὶς τότε, ὕστερον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐκλήθη, καὶ ἀνεσκολοπίσθη. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ διεκηρυκεύσαντο τοῖς Ῥωμαίοις διά τε τἄλλα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τοῖς πρέσβεσι καὶ αὐτὸν τὸν Ῥήγουλον συνέπεμψαν, πάντ' ἂν δι' αὐτοῦ οἰηθέντες κατορθῶσαι διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός. ὁρκώσαντές τε αὐτόν, ἦ μὴν ἐπανήξειν. καὶ ὃς τά τε ἄλλα ὡς εἷς τῶν Καρχηδονίων ἔπραξε, καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα εἰς λόγους ἐδέξατο, οὔτε τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καίτοι καλούμενος, ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης (ὡς ἔθος ἦν χρηματίζειν τῶν πολεμίων τοῖς πρέσβεσιν) εἰσαχθεὶς εἰς τὸ συνέδριον, εἶπεν· ἡμᾶς, ὦ πατέρες, πρὸς ὑμᾶς Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν (ἐκεῖνοι γάρ με ἐστάλκασι, ἐπεὶ δοῦλος αὐτῶν νόμῳ πολέμου γεγένημαι) καὶ ἀξιοῦσι μάλιστα μὲν καὶ τὸν πόλεμον λύσασθαι ἤδη συμβάντας τοῖς δοκοῦσιν ἀμφοῖν. εἰ δὲ μή, τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι ἀλλαγήν. ταῦτα εἰπὼν μετέστη μετὰ τῶν πρέσβεων, ὡς ἂν καθ' ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι βουλεύσωνται. κελευόντων δ' αὐτὸν τῶν ὑπάτων συμμετασχεῖν σφίσι τῆς διαγνώμης, οὐ πρὶν ἐπείσθη, πρὶν ἢ ἐπιτραπῆναι παρὰ τῶν Καρχηδονίων. ὁ δὲ τέως μὲν ἐσιώπα. ἐπεὶ δ' οἱ βουλευταὶ εἰπεῖν αὐτὸν γνώμην ἐκέλευον, ἔφη· εἰμὶ μὲν εἷς ἐξ ὑμῶν, ὦ πατέρες, κἂν μυριάκις ἁλῶ.

Carthaginenses decreto Romanorũ de re nauali cognito, classem spe totius Siciliæ potiundi miserunt. Ac dum ambo Coss. Cæcilius Metellus & C. Furius aderant, quieuerunt. Sed cum Furius Romam rediisset, Metello contempto, ad Panormum accesserunt. Metellus cognita exploratorum præsentia, omnibus qui in urbe erant conuocatis, pro concione edixit, ut sese inuicem prehensarent: & quemuis rogando quis esset, quidq́ agerent, hostes deprehendit. Carthaginensibus autem ad pugnam se parantibus, per dies complures metu simulato, effecit, ut elati animis audacius mœnia oppugnarent. Signoq́ dato, Romanis subito portis omnibus erumpere iussis, facilè uicit in angustias redactos: unde cum euadere non possent, in tanta & uirorum & elephantorum multitudine, turbabantur. Sed interea classis Punica appellens, exitij causa in primis eis fuit. Nam dum naues conscendere contendunt, partim in mari perierunt, partim ab elephantis & sese & homines urgentibus conculcati, partim à Romanis occisi sunt. Capti etiam multi & uiri & elephantes: qui cum magistros suos non habentes exasperarentur, Metellus captiuis, qui eos cæpissent, salutem & impunitatem præconio promitti iussit. Sic illi mansuetissimis & notis captis, etiam cæteros attraxerunt: qui CXX numero, sic per fretum Romam sunt traducti. Dolia multa inter sese deuinxerunt, & lignis insertis ita distinxerunt, ut neque separarentur, neque coirent: ea'que trabibus constrata, sarmentis & terra ingesta, circumsepserunt, ut structura illa stabuli instar esset: in eam'que introductos, sine sensu nauigationis traiecerunt. Hac uictoria potito Metello, Hasdrubal dux tum quidem euasit: sed pòst à Carthaginensibus reuocatus, atque in crucem actus est. Qui cùm alijs de causis, tum ob captiuorum multitudinem, Romam legatos miserunt, adiuncto Regulo, quem propter uirtutem & autoritatem nihil non impetraturum arbitrabantur, iureiurando obstrictum, ut rediret. Is & alijs in rebus se pro Carthaginense gessit, neque uxorem ad colloquium admisit: neque urbem, quamuis uocaretur, ingressus est. Sed senatu extra urbem coacto (ita enim respondere legatis hostium moris erat) in concilium introductus, dixit: Nos, P.C. Carthaginẽses ad uos miserunt (nam ego quoq́ iure belli seruus eorum factus sum) petentes in primis, ut pax ijs conditionibus, quas utrinq́ probaueritis, fiat: sin id nolitis, ut saltem captiui permutentur. Hæc locutus, cum legatis secessit, ut Romani soli deliberarent. Cum autem à Coss. interesse deliberationi iuberetur, non paruit, priusquam id Carthaginẽses permisissent. Ac tacitus assidens, cum sententiam rogaretur, ait: Ego, P.C. si uel millies captus fuero, uestrûm unus sum.

Cæcilius Metellus Hasdrubalem ad Panormum uincit.

Elephantes CXX Romam perducti.

Hasdrubalis interitus.

M. Attilius Regulus ob dissuasam captiuorum permutationem, à Carthaginensibus excruciatur.

Nam meum corpus penes Carthaginēſes eſt, animus uerò meus uobiſcum. Ac illud quidem alienatum à uobis: hic, quo minus Romanorum ſit, efficere nemo poteſt: ac ut captiuus, ad Carthaginenſes pertineo. Cum autem nulla improbitate, ſed rei bene gerendæ ſtudio cladem acceperim, Romanus ſum: uobiſq; conſultum cupio, & pacificationem nullo modo è re ueſtra eſſe duco. His dictis, ſuæq; ſententiæ rationibus adductis, ſubiecit: Scire ſe, haud dubium exitium ſibi inſtare. neque enim Carthaginenſibus clam eſſe poſſe, quid ſuaſerit. ſed ſic quoque Reipublicæ commodum priuata incolumitate ſibi eſſe antiquius. Quod ſi quis dixerit, Cur non aufugiat, aut Romæ maneat? ei ſe reſponſurum, ſe iureiurando reditum promiſiſſe. id ſe hoſtibus etiam cùm ob alia ſeruaturum eſſe: tum quòd ſeruata fide, ſolus ærumnam paſſurus eſſet: uiolata, tota ciuitas periurij crimine obſtringeretur. Senatu autem ſalutis illius cauſa, tum ad pacem faciendam, tum ad permutandos captiuos parato: ne à ratione utilitatis ſua cauſa decederent, uenenum ſibi datum eſſe finxit, ex quo omnino periturus eſſet. Ita neque pace neque captiuorum permutatione facta, quum eum cum legatis abeuntem, præter alios uxor & liberi retinerent: Conſules neque manere uolentem dedituros, neque abiturum detenturos eſſe dicerent: iuriſiurandi religione priuatis affectibus antepoſita, diſceſsit. Et à Carthaginenſibus per cruciatum, ut aiunt, interfectus eſt. Nam palpebris præciſis, eum aliquandiu in tenebris concluſerunt. Deinde in uas quoddam refertum ſtimulis coniectum, & ad ſolem cōuerſum, doloribus & uigilijs, cum nuſquam inclinare ſe poſſet, peremerunt. Quibus Romani auditis, principes captiuorum, eius liberis uiciſsim & excruciandos & necandos tradiderunt: & Coſs. C. Attilio, Reguli fratri, & L. Manlio, bellum Africanum decreuerunt.

Lilybæi irrita oppugnatio.

Qui cum in Sicilia Lilybæum oppugnarent, & foſſæ partem ad machinas adducendas explere aggreſsi eſſent, Carthaginenſes ſubterfodientes, terram ſubtraxerunt: ſed cum operarum multitudine uincerentur, alium murum intus lunatum ſtruxerunt. Romanis autem cuniculos ſubter muros agentibus, ut ijs in cauernas deſidentibus, irruerent: Carthaginenſes contrà ſodientes, multos id ignorantes exceptos trucidarunt, multos igni ſarmentis iniecto in foſsis cremarunt. Sed cum quidam è ſocijs moram obſidionis, & ſtipendia non integra numerata ægrè ferentes, de oppido prodendo cum Romanis agerent:

Hamilcar proditionē callidè compeſcit.

Hamilcar eo conſilio animaduerſo, ſed diſsimulato, ne illi palàm deficerent, pecunia magiſtratibus data, multitudini promiſſa, ſic eos reconciliauit, ut proditionem non inficiati, poſtremos legatos redeuntes non reciperent: qui ad Conſules profugi, agro in Sicilia & alijs rebus donati ſunt. Carthaginenſes qui domi erant, his auditis, Ardebam cum plurimis nauibus, frumentum &

τὸ μὲν γὰρ σῶμά μου Καρχηδονίων, ἡ δὲ ψυχή μου ὑμετέρα ἐστίν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὑμῶν ἠλλοτρίωται, ταύτην δὲ οὐδεὶς δύναται μὴ οὐχὶ Ῥωμαίαν εἶναι ποιῆσαι· καὶ ὡς μὲν αἰχμάλωτος Καρχηδονίοις προσήκω· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐκ κακίας, ἀλλ' ἐκ προθυμίας ἐδυστύχησα, καὶ Ῥωμαῖός εἰμι, καὶ φρονῶ τὰ ὑμέτερα, καὶ οὐδ' ἐξ ὅτου τρόπου λυσιτελεῖν ὑμῖν τὰς καταλλαγὰς νομίζω. τοῦτό τε ὁ Ῥήγουλος εἰπὼν, καὶ τὰς αἰτίας προσθεὶς, δι' ἃς τὰς συμβάσεις ἀπηγόρευε, καὶ ἐπήγαγεν, ὡς οἶδα μὲν ὅτι μοι πρόδηλος ὄλεθρος πρόκειται. ἀδύνατον γὰρ λαθεῖν αὐτοὺς ἃ συνεβούλευσα, ἀλλὰ καὶ οὕτως τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας τὸ κοινῇ συμφέρον προτίθημι. εἰ δέ τις φήσει, τί οὖν οὐκ ἀποδιδράσκεις, ἢ ἐνταῦθα καταμένεις; ἀκουσάτω, ὅτι ὀμώμοκα αὐτοῖς ἐπανήξειν, καὶ οὐκ ἂν παραβαίην τοὺς ὅρκους, οὐδ' εἰ πρὸς πολεμίους γεγόνασι, καὶ δι' ἄλλα, μάλιστα δ', ὅτι τὸ δεινὸν ἐμπεδώσας μὲν μόνος πείσομαι· ἂν δ' ἐπιορκήσω, πᾶσα ἡ πόλις ἀναπλησθήσεται. ἡ γερουσία δὲ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἕνεκεν, καὶ τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀντιδοῦναι προεθυμεῖτο. γνοὺς οὖν τοῦτο αὐτὸς, ἵνα μὴ τὸ συμφέρον δι' αὐτὸν καταπροῶνται, ἐπλάσατο πεπωκέναι φάρμακον δηλητήριον, καὶ μέλλειν πάντως δι' αὐτοῦ ἀπολεῖσθαι. καὶ οὔτε ἡ σύμβασις γέγονεν, οὔτε τῶν αἰχμαλώτων ἡ ἀμοιβή. ἀπιόντος δὲ αὐτοῦ σὺν τοῖς πρέσβεσιν, ἀντελάβοντο ἄλλοι τε, καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνή. οἱ δ' ὕπατοι μήτ' ἐθέλοντα καταμεῖναι αὐτὸν ἐκδώσειν ἔφασαν, μήτ' ἀπιόντα καθέξειν. καὶ οὕτω προτιμήσας μὴ παραβῆναι τοὺς ὅρκους, ἀνεκομίσθη· καὶ αἰκισθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἡ φήμη λέγει, ἀπώλετο. τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ περιτεμόντες, καὶ χρόνον τινὰ ἐν σκότῳ καθείρξαντες, εἶτα εἰς σκεῦός τι σύμπηκτον κέντρα πανταχόθεν ἔχον ἐμβαλόντες αὐτὸν, καὶ τρέψαντες πρὸς τὸν ἥλιον, οὕτως ὑπὸ κακοπαθείας καὶ ἀγρυπνίας μὴ δυνάμενόν που κλιθῆναι διὰ τὰ κέντρα διέφθειραν. ἃ πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς πρώτους τῶν παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτων παρέδοσαν τοῖς ἐκείνου παισὶ καὶ αἰκίσασθαι καὶ ἀνταποκτεῖναι. τοὺς δ' ὑπάτους ἐπὶ τὴν Λιβύην στρατεύσασθαι ἐψηφίσαντο, τόν τε Γάιον Ἀτίλιον τὸν τοῦ Ῥηγούλου ἀδελφὸν, καὶ τὸν Μάλλιον τὸν Λούκιον. οἳ ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθόντες, τῷ Λιλυβαίῳ προσέβαλον, καί τι μέρος τῆς τάφρου συγχῶσαι εἰς τὴν τῶν μηχανημάτων προσαγωγὴν ἐπεχείρησαν. καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὑπορύσσοντες, τὸν χοῦν ὑφεῖλκον. ἐπεὶ δ' ἠλαττοῦντο τῇ πολυχειρίᾳ, τεῖχος ἕτερον ἔνδον μηνοειδὲς ᾠκοδόμησαν. καὶ οἱ μὲν ὑπονόμους ὑπὸ τὸν κύκλον εἰργάζοντο, ὅπως κατὰ τὸ διάκενον αὐτῶν ἱζήσαντος τοῦ τείχους, ἐσπέσωσιν. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἀντορύσσοντες, πολλοὺς μὲν ἀγνοοῦντας τὸ γινόμενον ἐκδεχόμενοι ἔκτανον, πολλοὺς δὲ καὶ πῦρ ἐν φρυγάνοις εἰς τὰ ὀρύγματα ἐμβαλόντες ἔφθειρον. ἐπεὶ δέ τινες τῶν συμμάχων τῇ τε τριβῇ τῆς πολιορκίας ἀχθόμενοι, καὶ τῷ μὴ τὸν μισθὸν αὐτοῖς ἐντελῆ καταβάλλεσθαι, προδοῦναι τὸ χωρίον τοῖς Ῥωμαίοις διεκηρυκεύοντο, ἐφώρασεν ὁ Ἀμίλκας τὸ βουλευόμενον, οὐκ ἐξέφηνε δὲ, ἵνα μὴ πολεμώσῃ αὐτούς· χρήματα δὲ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν δεδωκὼς, καὶ τῷ πλήθει προσυποσχόμενος ἕτερα, οὕτως αὐτοὺς ᾠκειώσατο, ὥστε μηδ' ἀρνήσασθαι τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τελευταίους πρέσβεις ἐπανιόντας ἀπώσασθαι, οἳ πρὸς τοὺς ὑπάτους αὐτομολήσαντες, γῆν τε ἐν Σικελίᾳ καὶ ἕτερα ἔλαβον. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ οἴκοι Καρχηδόνιοι, πέμπουσιν Ἀδέρβαν σὺν ναυσὶ πλείσταις ἐς τὸ Λιλύβαιον

Ὡς Ῥωμαῖος ὁ Ῥήγουλος συμβουλεύσας, γνώμην δοὺς μὴ σπείσασθαι, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Καρχηδόνα, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ, ἀπώλετο διεφθάρη.

Στρατεία Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν Λιβύην, καὶ πολιορκία τοῦ Λιλυβαίου.

Ὅτι οἱ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Λιλυβαίου παρὰ τῶν Καρχηδονίων ἐφείσθησαν.

Λιλύβαιον σῖτον ἄγουσαι, καὶ χρήματα. καὶ ὅς χειμῶνα ἐπιτηρήσας, εἰσέπλευσε. κἀκ τούτου καὶ ἄλλοι συχνοὶ καταίρειν ὁμοίως ἐτόλμων· καὶ οἱ μὲν ἐπετύγχανον, οἱ δὲ ἀπώλλυντο. ἕως μὲν οὖν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι, ἰσοπαλεῖς οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο. νόσου δὲ καὶ λιμοῦ τρυχόντων αὐτούς, καὶ τοῦ ἑτέρου οἴκαδε διὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἀναχωρήσαντος, Ἀμίλκας θαρσήσας ἐπεξῄει, καὶ τὰς μηχανὰς ἐνεπίμπρα, καὶ τοὺς ἐπαμύνοντας αὐταῖς ἔφθειρε. καὶ ἡ ἵππος αὐτοῦ ἐκ τοῦ Δρεπάνου ὁρμωμένη, τά τε ἐπιτήδεια κομίζεσθαι τοὺς Ῥωμαίους ἐκώλυε, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέτρεχε, καὶ ὁ Ἀρδίβας ποτὲ μὲν τῆς Σικελίας, ποτὲ δὲ τῆς Ἰταλίας τὰ παράλια ἐκάκου, ὥστε οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ἀπορίᾳ καθέστησαν. τέως μέντοι Λούκιος Ἰούνιος ἑτοίμαζε ναυτικόν, Κλαύδιος δὲ Πούλχερ ἐς τὸ Λιλύβαιον ἐπαχθείς, καὶ τριήρεις πληρώσας, συνέλαβε δι' αὐτῶν Ἄννωνα τὸν Καρχηδόνιον ἐκπλέοντα πεντήρει, καὶ παράδειγμα τοῖς Ῥωμαίοις ἐς κατασκευὴν τῶν νεῶν ἐγένετο. πολλάκις δὲ τοῦ ναυτικοῦ κινδυνεύσαντος, ἐβαρύνοντο οἱ Ῥωμαῖοι τῇ συνεχεῖ τῶν νεῶν φθορᾷ. ἄνδρας γὰρ συχνοὺς καὶ χρήματα πλεῖστα ἐν ταύταις ἀπώλλυσαν. οὐ μέντοι γε καὶ ἐνέδοσαν, ἀλλὰ καί τινα φθεγξάμενον περὶ καταλλαγῶν πρὸς Καρχηδονίους ἐν τῇ βουλῇ διεχρήσαντο, καὶ λαχθεῖσαι δικτάτορα ἐψηφίσαντο. καὶ δικτάτωρ μὲν ὁ Κολλατῖνος ἐλέχθη, ἵππαρχος δὲ ὁ Μέτελλος· οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. ἐν ᾧ δὲ Κολλατῖνος δικτάτωρ ἐλέγετο, ἐν τούτῳ τὸν Ἔρυκα παρεσκευάσατο ὁ Ἰούνιος, καὶ ὁ Κάρθαλον κατέσχεν Αἰγίθαλον, καὶ ἐζώγρησε τὸν Ἰούνιον. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Αὐρήλιος Γάϊος καὶ Σερουίλιος Πούπλιος τὴν ἀρχὴν λαβόντες, τό τε Λιλύβαιον καὶ τὸ Δρέπανον ἐλύπουν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους τῆς γῆς ἀπεῖργον, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέκειρον. ὁ οὖν Κάρθαλον πολυτρόπως ἐπιχειρήσας κατ' αὐτῶν, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, εἰς Ἰταλίαν ὥρμησεν, ἵν' οὕτω τοὺς ὑπάτους μεταγάγῃ ἐκεῖ, εἰ τὴν χώραν κακώσει, καὶ πόλεις αἱρήσει. ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθά τι αὐτῷ προσεχώρησε. τὸν γὰρ στρατηγὸν τὸν ἀστυνόμον μαθὼν πλησιάζοντα, ὡς Σικελίαν ἀνέπλευσεν. ἔνθα τῶν μισθοφόρων στασιασάντων διὰ τὸν μισθόν, συχνοὺς μὲν ἐς νήσους ἐρήμους ἐκβιβάσας κατέλιπε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπέσταλκεν. ὃ γνόντες οἱ λοιποὶ ἠγανάκτησαν, καὶ νεωτεριεῖν ἔμελλον. ἀλλ' Ἀμίλκας διαδεξάμενος τὸν Κάρθαλωνα, πολλοὺς μὲν νύκτωρ κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ κατεπόντωσεν. ἐν τοσούτῳ δ' οἱ Ῥωμαῖοι φιλίαν ἀΐδιον πρὸς Ἱέρωνα διεπράξαντο, καὶ προσαφῆκαν ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐπετείως ἐλάμβανον. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει τοῦ θαλασσίου πολέμου δημοσίᾳ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέσχοντο διά τε τὰς ἀτυχίας, καὶ διὰ τὰ ἀναλώματα. ἰδίᾳ δέ τινες ναῦς αἰτήσαντες, ὥς τ' ἐκείνας μὲν ἀποκαταστῆσαι, τὴν λείαν δὲ οἰκειώσασθαι, ἄλλα τε τοὺς πολεμίους ἐκάκωσαν· καὶ ἐς Ἱππῶνα Λιβυκὴν πόλιν ἐσπλεύσαντες, τά τε πλοῖα πάντα, καὶ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων κατέπρησαν. τῶν δ' ἐπιχωρίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος διαλαβόντων ἁλύσεσιν, ἐν περιστάσει ἐγένοντο, σοφίᾳ δὲ καὶ τύχῃ περιεγένοντο. σπουδῇ γὰρ ταῖς ἁλύσεσι προσπεσόντες, ἐπεὶ προσψαύειν αὐτῶν ἔμελλον οἱ ἔμβολοι τῶν νεῶν, μετέστησαν ἐς τὰς πρύμνας οἱ τοῦ πληρώματος· καὶ οὕτως αἱ πρῷραι κουφισθεῖσαι, ὑπερῇραν τὰς ἁλύσεις. αὖθις δ' ἐς τὰς πρῴρας αὐτῶν μεταπηδησάντων, αἱ πρύμναι τῶν σκαφῶν μετεωρίσθησαν, καὶ διεξέδραμον. καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τὸ Πάνορμον ναυσὶ Καρχηδονίους ἐνίκησαν.

Ὅτι δημοσίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ναυτικόν.

tum & pecunias Lilybæum aduehentibus miserunt. Is tempestate obseruata appulit. Quod deinde alij plurimi imitari ausi, partim successum habuerunt, partim perierunt. Dum ambo Consules aderant, æquo Marte pugnabatur. Sed cum morbo & fame premerentur, ijsque de causis alter suos milites domum reduceret, Hamilcar erumpere ausus, machinas incendit, defensores earum occidit: & equitatu Drepano emisso, Romanos pabulatione & commeatu prohibendo, eorumque socios infestando, Ardeba interim alias Siciliæ, alias Italiæ oram populante, ad summam inopiam redegit. Sed Lucio Iunio classem parante, Claudius Pulcher Lilybæum propere abijt: & militibus in naues impositis, Hannonem Carthaginensem in quinqueremi nauigantem comprehendit: unde Romani exemplum fabricandarum nauium perceperunt. Sed cum classes sæpe periclitarentur, quanquam crebro tot nauium, in quibus multi uiri & pecuniæ erant, interitu dolebant: tamen non cesserunt, sed quendam in senatu de pace cum Carthaginensibus facienda locutum occiderunt. & Dictatorem dixerunt Collatinum, magistrum equitum Metellum: nihil tamen memorabile gesserunt. Interea Iunius Erycem subegit: & Carthalo Aegithalo potitus, Iunium cæpit. Sequenti anno C. Aurelius & P. Seruilius magistratu inito, Lilybæum & Drepanum infestantes, terra Carthaginenses prohibuerunt, eorumque socias ciuitates afflixerunt. Carthalo cum uarijs rationibus contra eos tentatis nihil effecisset, in Italiam abijt, ut aut Consules eo traduceret, aut interea agros uastaret, & urbes caperet: sed ne ibi quidem ei quicquam successit. Nam cum ducem, urbis præfectum aduentare didicisset, in Siciliam redijt. Vbi cum conductitius miles ob stipendium tumultuaretur, multos in desertis insulis expositos reliquit, multos Carthaginem misit. Quo cæteri cognito indignari, res nouas spectabant. Sed Hamilcar, successor Carthaloni datus, multos eorum noctu occidit, multos in mari demersit. Interea Romani perpetuam cum Hierone amicitiam sanxerunt, remissis tributis annuis. Sequenti anno bello nauali propter crebras clades & impensas, publicè abstinuerunt. Sed quidam priuatim nauibus postulatis, quas restituerent, & prædam sibi uendicarent, cùm alias clades hostibus intulerunt, tum Hipponem urbem Libycam ingressi, nauigia omnia & multas ædes cremarunt. Et cum ciues portus aditum cathenis clausissent, ex magno periculo arte & fortuna euaserunt. Nam festinanter in cathenas inuecti, cum eas rostra nauium iamiam attingerent, in puppes transierunt: ita proræ leuatæ cathenas superarunt. cumque rursus in proras transiluissent, puppes leuatæ transierunt. Post hæc ad Panormũ Carthaginenses

Hanno capitur.

Priuata classis Romanorum.

uicerunt. Consulum alter Cæcilius Metellus ad Lilybæum fuit, alter Numerius Fabius Drepanum obsedit: & insulæ Columbanæ, à Carthaginensibus præoccupatæ, noctu missis militibus est insidiatus, qui occiso præsidio insulam occuparunt. Cum autem Hamilcare manè contra illos profecto, Fabius illis opem ferre non posset, Drepanũ inuasit, ut aut urbem per ducis absentiam caperet, aut illum ab insula abstraheret. Horum alterum ei successit. Hamilcar enim territus, in munitionem se recepit. Fabius Columbariam tenuit: & angustias paludesq; interiectas, aggeribus continenti iunxit. Ita facilior facta oppugnatio, quum ibi murus esset infirmior. * Carthaginenses autem eis crebra detrimenta inferebãt, nunc in Siciliam, nunc in Italiam traijciendo. Captiuos uiritim permutarunt: cæteros, quia tantum numerum non habebant, Carthaginenses pecunia redemerunt. Ab eo tempore diuersi Consules fuerunt, sed nihil historia dignum gesserunt. Nam illud maximo detrimento Romanis fuit, quòd

" duces quotannis mutabant, eosq; qui impera-
" toria munia adhuc discebant, reuocabant: qua-
" si non rei gerendæ, sed exercendi causa able-
" gatos.

Galli Carthaginensibus socijs infensi, quòd ab eis malè acciperentur, præsidiũ quoddam suæ fidei commissum, Romanis pecunia prodiderunt: ab eisq; unà cum alijs qui à societate Carthaginensium defecerant, stipendio conducti sunt, cum prius peregrinum alere militem Romani non consueuissent. His freti, & classe priuatorum hominum Africam infestantium, mare diutius negligere nolentes, denuò naues compararunt. Luctatio Catulo Consuli designato, collega adiunctus est Q. Valerius Flaccus ædilis. Qui in Siciliam profecti, & terra mari'que Drepanum aggressi, partem muri deiecerunt: oppidumq; cæpissent, nisi Consule uulnerato, milites circa illum occupati fuissent. Interea cognito hostium aduentu, Hannone magnam turbam domo adducente, contra illos se conuerterunt. Acie utrinque instructa, astrum quoddam, facis instar, supra Romanos ad læuam exortum, uersus Carthaginenses acumen direxit. Pugna atrox commissa est ab utrisque, tum ob alia, tum quòd Carthaginenses Romanos ad extremam bellorum naualium desperationem adigere uoluerunt, Romani prius acceptas clades resarcire studuerunt. Sed penes hos uictoria fuit. Nam Carthaginensium naues, præter alias sarcinas, frumentum & pecuniam uehentes, grauabantur. Hanno elapsus, statim Carthaginem properauit. Sed à ciuibus iracundia & metu commotis, in crucem actus est, & legati de pace ad

" Catulum missi. Qui quòd & annus eius iam
" penè exierat, neque breui tempore Carthagi-
" nis excindendæ spem habebat, & successori-
" bus gloriam laborum suorum inuidebat, à pa-

ce non abhorrens, inducias fecit, pecunia, frumento & obsidibus acceptis, ut Romam le-

gatos

Columbaria insula.

Mutatio ducum Romanis noxia.

Galli Romanorũ stipendiarij.

Luctatius Catulus Carthaginenses ad pacẽ petendam adigit.

ἐνίκησαν. οἱ δ' ὕπατοι, μέτελλος μὲν καικίλιος περὶ τὸ λιλύβαιον ἦν, νουμέριος δὲ φάβιος περὶ δρέπανον προσήδρευε, καὶ ἐπεβούλευσε τῇ νησίδι τῇ περιστερίδι καλουμένῃ, προκατειλημμένῃ παρὰ καρχηδονίων, στρατιώτας πέμψας νυκτός, οἳ τοὺς φρουροὺς κτείναντες, τὴν νῆσον εἷλον. ὁ μαθὼν ἀμίλκας, εὐθὺς τοῖς διαβεβηκόσιν ἐπέθετο. οἷς οὐκ ἔχων ἀμῦναι ὁ φάβιος, περὶ δρέπανον προσέμιξεν, ὡς ἢ τὴν πόλιν δι' ἐρημίαν αἱρήσων, ἢ τῆς νήσου τὸν ἀμίλκαν ἀπάξων, καὶ ἐπέτυχε θατέρου. φοβηθεὶς γὰρ ὁ ἀμίλκας, ἀνεχώρησεν ἐς τὸ τεῖχος. καὶ ὁ φάβιος τὴν περιστερίδα κατέσχε, καὶ τὸ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς ἠπείρου στενὸν καὶ τεναγῶδες τυγχάνον συγχώσας ἠπείρωσε, καὶ ῥᾷον προσεπολέμει τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος ἀσθενεστέρου. * καὶ οἱ καρχηδόνιοι συχνὰ παρελύπουν αὐτούς, ἐς σικελίαν τε περιπλέοντες, καὶ ἐς τὴν ἰταλίαν περαιούμενοι. τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀλλήλων ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἠλλάξαντο· τοὺς δὲ λοιπούς, ἐπεὶ μὴ ἦσαν ἰσοπληθεῖς, ἀργυρίου οἱ καρχηδόνιοι ἐκομίσαντο. ἔκτοτε δὲ διάφοροι μὲν ὑπάτευσαν, οὐδὲν δὲ ἱστορίας ἔπραξαν ἄξιον. μέγιστον γὰρ οἱ ῥωμαῖοι ἐσφάλλοντο, ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλους, ἀεὶ ἑτέρους ἄρχοντας ἔπεμπον· ἄρτι δὲ τὴν στρατηγίαν μανθάνοντας, τῆς ἀρχῆς ἔπαυον, ὥσπερ εἰς ἄσκησιν σφᾶς, ἀλλ' οὐκ εἰς χρῆσιν αἱρούμενοι. οἱ γαλάται δὲ τοῖς καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ μισοῦντες αὐτούς, ὅτι κακῶς μετεχειρίζοντο σφᾶς, φρουρίου τινὸς φυλακὴν ἐμπιστευθέντες, τοῖς ῥωμαίοις αὐτὸ προὔδωκαν ἐπὶ χρήμασι. μεταστάντας δὲ ἀπὸ τῶν καρχηδονίων γαλάτας, καὶ ἄλλους τῶν σφῶν συμμάχων τινὰς οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ μισθοφορᾷ προσελάβοντο, μή πω πρότερον τρέφοντες ξενικόν. τούτοις οὖν ἐπαιρόμενοι, καὶ ὅτι οἱ τὰς ναῦς ἔχοντες ἰδιῶται, τὴν λιβύην ἐπόρθησαν, οὐκέτι ἀμελεῖν τῆς θαλάσσης ἤθελον· ἀλλὰ καὶ αὖθις ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ λουτάτιος κάτουλος ὕπατος ᾑρέθη, καὶ τούτῳ συνεξεπέμφθη κόϊντος οὐαλλέριος φλάκκος ἀγορανομῶν. οἳ ἐς σικελίαν ἐλθόντες, καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν περὶ δρέπανον προσέβαλον, καί τι τοῦ τείχους κατήρειψαν. καὶ εἷλον ἂν αὐτό, εἰ μὴ τοῦ ὑπάτου τρωθέντος, περὶ ἐκεῖνον οἱ στρατιῶται ἀπησχολήθησαν. κἀν τούτῳ μαθόντες, τοὺς πολεμίους οἴκοθεν ἥκειν ναυτικῷ πλήθει, ἄννωνος ναυαρχοῦντος, πρὸς ἐκείνους ἐτράποντο. καὶ ἀντιπαρατεταγμένων αὐτῶν, ἄστρον τι λαμπάδι ὅμοιον ὑπὲρ τῶν ῥωμαίων φανὲν ἐξ ἀριστερᾶς, ἐς τοὺς καρχηδονίους ἄνωθεν ἐγκατέσκηψεν. ἐγένετο δ' ἡ ναυμαχία καὶ ὑπ' ἀμφοῖν καρτερά, διά τε ἄλλα, καὶ ἵνα οἱ μὲν καρχηδόνιοι ἐς τελείαν ἀπόγνωσιν τοὺς ῥωμαίους τοῦ ναυτικοῦ καταστήσωσιν· οἱ δ', ἵνα καὶ τὰς προτέρας ἀνακαλέσωνται συμφοράς· ὅμως δ' οὖν οἱ ῥωμαῖοι τὴν νίκην ἤραντο. τὰ γὰρ τῶν καρχηδονίων σκάφη φορτία φέροντα πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ σῖτον, καὶ χρήματα, ἐβαρύνοντο. ὁ δ' ἄννων διαφυγών, εὐθὺς ἐς τὴν καρχηδόνα ἠπείχθη. οἱ καρχηδόνιοι δὲ θυμῷ ληφθέντες, καὶ φόβῳ, τὸν μὲν ἀνεσταύρωσαν, πρέσβεις δὲ πρὸς εἰρήνην περὶ κάτουλον πεπόμφασι. καὶ ὃς πρόθυμος ἦν τὸν πόλεμον καταλύσασθαι, ἐπεὶ ἐπ' ἐξόδῳ οὔσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, οὔτε δι' ὀλίγου ἐξαιρήσειν τὴν καρχηδόνα ἤλπιζεν, οὔτε τοῖς διαδόχοις τὴν δόξαν τῶν ἑαυτοῦ πόνων καταλιπεῖν ἤθελε. διὸ ἀνοκωχὴν ἐποιήσατο, καὶ χρήματα καὶ σῖτον καὶ ὁμήρους αὐτῷ δόντας, ἵν' ἐς τὴν ῥώμην πρεσβεύ-

σωνται,

ὅτι μισθοῦνται παρὰ ῥωμαίων οἱ γαλάται τοῖς καρχηδονίοις συμμαχοῦντες. καὶ ὅτι αὐτοὶ ἔπεισαν ῥωμαίοις τὰ τῶν καρχηδονίων ἐκδοῦναι.

ὅτι τὸν σφῶν στρατηγὸν οἱ καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, ἢ σπένδονται ῥωμαίοις.

οὕτω τοι ὑπὲρ τῆς σικελίας τε αὐτοῦ πάσης ἐκστῆναι ῥωμαίοις, καὶ ταῖς νήσοις ταῖς περὶ αὐτὴν ἐκλιπεῖν, καὶ μήτε τῷ ἱέρωνι πολεμεῖν, καὶ χρήματα τὰ μὲν ἅμα τῇ σπονδῇ δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ὕστερον, καὶ τοὺς μὲν ἐκείνων αὐτομόλους καὶ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκπέμψαι, τοὺς δὲ ἑαυτῶν πρίασθαι. τοιαύτη μὲν οὖν ἡ σύμβασις ὡμολόγητο (μόνην γὰρ τὴν τοῦ ζυγοῦ ἀτιμίαν ὁ ἀμίλκας παρῃτήσατο) καὶ ὁ μὲν ταῦτα συνθέμενος, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν τειχῶν ἐξαγαγὼν, ἀπέπλευσεν οἴκαδε, πρὶν τοὺς ὅρκους ἐκτελεσθῆναι. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ τήν τε νίκην διὰ βραχέος μαθόντες, καὶ ὑπερήρθησαν ὡς παντάπασι κεκρατηκότες. καὶ τῶν πρέσβεων ἐλθόντων, οὐκέτι κατέχειν ἑαυτοὺς ἐδύναντο, καὶ τὴν λιβύην ἕξειν ἅπασαν ἤλπιζον. διὸ οὐδὲ ταῖς τοῦ ὑπάτου ὁμολογίαις ἐνέμειναν, ἀλλὰ καὶ χρήματα αὐτοὺς πολλῷ πλείω τῶν ὑπεσχημένων ἐπράξαντο· καὶ ἀπηγόρευσαν σφίσι, μήτε τὴν ἰταλίαν, μήτε τὴν ἔξω συμμαχίδα σφῶν μακραῖς ναυσὶ παραπλεῖν, ἢ μισθοφόροις ποιεῖν ἀπ' αὐτῶν κεχρῆσθαι. ὁ μὲν οὖν πρῶτος τοῖς καρχηδονίοις πόλεμος τοῖς ῥωμαίοις ἐς τοῦτο κατέληξε τετάρτῳ ἔτει καὶ εἰκοστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤγαγεν ὁ κάτυλος τὰ ἐπινίκια. κόιντος δὲ λουτάτιος ὑπατεύσας, ἀπῆλθεν ἐς σικελίαν, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ κατύλου πάντα τὰ ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐν αὐτῇ ἀφείλοντο. σικελία μὲν οὖν οὕτως ὑπὸ ῥωμαίων ἐδεδούλωτο, πλὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἱέρωνος, ἐκ δὲ τούτου πρὸς τοὺς καρχηδονίους φιλία ἦν αὐτοῖς. ἄμφω δ' αὖθις ὡς πολέμους ἰδίους χωρὶς μετ' ὀλίγον κατέστησαν. τοῖς γὰρ καρχηδονίοις οἵ τε περίλοιποι τῶν μισθοφορησάντων σφίσι, καὶ τὸ δουλικὸν τὸ ἐν τῇ πόλει, καὶ τῶν ὁμορούντων πολλοὶ πρὸς τὰς συμφορὰς αὐτῶν συνεπέθεντο. οἱ γε μὴν ῥωμαῖοι ἐπικαλουμένων αὐτοὺς τῶν πολεμούντων ἐκείνοις, οὐχ ὑπήκουσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πρεσβευσάμενοι, καὶ μὴ δυνηθέντες καταλλάξαι αὐτοὺς, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν καρχηδονίων, οὓς εἶχον, ἀφῆκαν προῖκα, καὶ σῖτον ἔπεμψαν, καὶ μισθοφόρους ἐκ τῆς οἰκείας συμμαχίδος αὐτοῖς ἐπαγαγέσθαι ἐπέτρε-
» ψαν, δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τὸ συμφέ-
» ρον αὐτοῖς πολυπραγμονοῦντες· ὅθεν πράγματα ἔσχον ὕστερον. ὁ γὰρ ἀμίλκας ἐκεῖνος ὁ βαρχίδας, ἐπεὶ τοὺς ἐναντίους ἐνίκησεν, ἐπὶ μὲν τοὺς ῥωμαίους, καίπερ καὶ τὰ μισῶν αὐτοὺς, οὐκ ἐτόλμησε στρατεῦσαι. ἐς δὲ τὴν ἰβηρίαν παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι τελῶν ἀπῆρεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένετο ὕστερον. τότε δὲ οἱ ῥωμαῖοι φαλίσκοις ἐπολέμησαν, καὶ μάλλιος τορκουᾶτος τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε· καὶ συμμίξας αὐτοῖς, ἐσφάλη μὲν τῷ ὁπλιτικῷ, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐκράτησε, καὶ αὖθις αὐτοῖς μαχεσάμενος ἐνίκησε, καὶ τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὴν ἵππον, καὶ τὰ ἔπιπλα, καὶ τὸ δουλικὸν, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χώρας ἀφείλετο. ὕστερον δὲ ἡ μὲν ἀρχαία πόλις εἰς ὄρος ἐρυμνὸν ἱδρυμένη, κατεσκάφη· ἑτέρα δὲ ᾠκοδομήθη εὐέφοδος. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπολέμησαν αὖθις πολέμους πρὸς βοΐους, καὶ πρὸς γαλάτας ἐκείνοις πλησιοχώρους, καὶ πρὸς λίγυάς τινας. τοὺς μὲν οὖν λίγυας σεμπρώνιος γράκχος μάχῃ νικήσας ἐκάκωσε. καὶ τοῖς γαλάταις πούπλιος οὐαλλέριος συμβαλὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθη· ἔπειτα πυθόμενος ὡς ἐπικουρίαν αὐτοῦ τινὰς ἐκ τῆς ῥώμης ἥκειν, ὁμόσε
» αὖθις τοῖς γαλάταις ἐχώρησεν· ἵν' ἢ καθ' ἑαυτὸν νι-
» κήσῃ, ἢ ἀποθάνοι. τοῦτο γὰρ μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχρῶς
» ἑλέσθαι προῄρητο· καί πως κατὰ τύχην ἐκράτησε. τότε μὲν οὖν ταῦθ' οὕτως τοῖς ῥωμαίοις συνηνέχθησαν, καὶ

σαρδὼ

ὅτι οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ φρονήσαντες διὰ τὴν νίκην μεγάλα, βαρυτέρας καὶ τὰς συνθήκας τοῖς καρχηδονίοις ἐπέθηκαν, καὶ τίνας ... ἐπέβαλον.

πόλεμος ῥωμαίων πρὸς φαλίσκους.

gatos mitterent, ea conditione, ut tota Sicilia & omnibus circumiacentibus insulis Romanis cederent, neq; Hieronem lacesserent: & pecuniam partim pace facta statim, partim pòst numerarent: & Romanos captiuos gratis redderent, suos uerò redimerent. Tali pactione facta (solam enim sub iugum missionis ignominiã Hamilcar deprecatus est) militibus è munitionibus eductis, domum rediit, priusquam iusiurandum daretur. Qui Romæ erant, uictoria celeriter cognita, ita sunt animis elati, quasi planè debellatum esset: legatisque præsentibus, se non amplius continere potuerunt, spe totius Africæ occupandæ concepta. Itaque conditionibus à Consulibus propositis non acquiescentes, & pecuniam promissa longè maiorem postularunt: & interdixerunt, ne longis nauibus uel ad Italiam, uel ad alias socias prouincias accederent, aut conducticiis inde militibus uterentur. Atque ita primo bello Punico, anno quarto & uigesimo à Romanis confecto, Catulus triumphauit. Q. uerò Luctatius, post consulatum in Siciliam profectus, cum fratre Catulo omnia ibi ordinauit. Siculis arma adempta: tota insula, Hieronis excepto imperio, à Romanis subacta, & amicitia cum Carthaginẽsibus constituta. Sed utriq; paulo pòst seorsim alia gessere bella. Nam Carthaginenses, reliqui eorum stipendiarii, & seruitia ciuitatis, & multi ex finitimis, aduersa illorum fortuna freti, inuaserũt. Romani cum ab hostibus illorum accerserentur, adeò non assenserunt, ut cum per legatos reconciliare illos non possent, omnes Carthaginensium captiuos gratis dimitterent, frumentum mitterent, è sociis prouinciis conscribendi militis potestatem darent: non tam ut rationibus
illorum consulerent, quàm ut humanitatis «
& clementiæ laudem consequerentur: unde «
pòst in negocia inciderunt. Hamilcar enim Barchinus ille, uictis hostibus, Romanos, quanquã eis infensissimus, bello petere non ausus, contra magistratuum uoluntatem in Hispaniã abiit. Sed hæc pòst facta sunt. Tum autem Romani cum Faliscis bellum gesserunt, Manlio Torquato agrum illorum urente: qui cum eis cõgressus, peditatu succubuit, equitatu uictor. Deinde repetita pugna, eos domuit: armis, equis, supellectilibus, seruitiis, & agri semisse mulctatos. Tandem etiam antiqua urbs, in arduo sita mõte, euersa: aliaq; condita in planicie, oppugnatu facilis. Pòst, alia bella cum Boiis, & Gallis eorum uicinis, & Liguribus quibusdam gesserunt. Ac Ligures Sempronius Gracchus uictor afflixit. P. Valerius, à Gallis principiò superatus, cum auxilia sibi mitti Roma audisset, Gallos de-
nuò est aggressus: ut aut per se uictoria poti- «
retur, aut mortem oppeteret, quam uitę igno «
miniosæ præferebat: ac fortuna quadam ui- «
cit. Tum igitur ita cum Romanis actũ: eisq;

Pacis conditiones inter Romanos & Carthaginenses.

Carthaginẽses à Romanis adiuti, uires recuperant.

Faliscum bellum.

Bellum Gallicum & Ligusticum.

Sardinia citra pugnam, & pecuniæ rursus datæ à Carthaginensibus: qui cum negociatores Romanos in mari malè tractasse accusarentur, nondum firmatis opibus, minas illorum timuerunt. Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus, bello contra Gallos suscepto, dum unà agebant, insuperabiles erant. Sed cum separati, loca quædam, maioris prædæ cupiditate, uastare cœpissent, Flacci castra noctu circumdata, in periculo fuerunt. Barbari uerò tum repulsi, multis socijs ascitis, cum magna manu denuò Romanos inuaserunt. Et P. Lentulo & Licinio Varo se ob multitudinem suam uel sine pugna terrorem incussuros arbitrati, per legatos Ariminensem agrum repetierunt: & eos ipsa urbe, quæ sua esset, cedere iusserunt. Consules uerò nec ob paucitatem confligere, neque illa concedere ausi, inducias fecerunt, ut ijs de rebus legati à Gallis Romam mitterentur. Qui cum apud senatum eadem postulassent, neq; quicquam impetrassent, in castra reuersi, res suas perditas repererũt. Quidam enim ex eorum socijs, mutata sententia, Romanos timentes, Boios sunt aggressi: ac utrinque multi ceciderunt. Vnde reliqui domum redierunt. Boij per pactiones magna agri sui parte sunt mulctati. Gallicis bellis iam confectis, Lentulus contra Ligures arma cœpit: & ijs qui occurrebant profligatis, castella quædam subegit.

Gallorũ intestina bella.

Varus Corsicam petiturus, cum propter nauigiorum penuriã traijcere non posset, Claudium Cliniam cum copijs præmisit: qui Corsis territis, in colloquium uenit, & pro autoritate pacem cum eis fecit. Varus autẽ nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare nõ destitit, donec subegisset. Romani uerò id crimen uiolati fœderis à sese amouentes, Claudium eis dediderũt: non receptũ expulerunt. Bellum aduersus Carthaginẽses, ob mercatorum suorũ iniurias susceptũ, deposuerũt: exactaq; pecunia fœdus renouarunt, ne sic quidem diu duraturũ. Ac Carthaginensi bello dilato, Sardos dicto non audientes adorti uicerunt: qui deinde à Carthaginẽsibus clam ad rebellionẽ incitati sunt. Defecerunt & Corsi: nec Ligures quieuerũt. Sequẽti anno Romani copijs trifariam diuisis, ut hostes simul bello infestati, auxilia inuicẽ ferre non possent, Posthumium Albinum in Ligusticum, Sp. Caruilium contra Corsos, in Sardiniam P. Cornelium ædilem miserunt. Consules licet haud citra laborem, citra moram tamen mandata executi sunt. Sardos nihil modicum animis agitantes, Caruilius ingenti prælio subegit. Cornelius enim & multi milites morbo perierunt. Romanis digressis, Sardi & Ligures de integro defecerunt. Contra Ligures missus est Q. Fabius Maximus, in Sardiniam Pomponius Manius. Carthaginenses, ut eo-

Corsica.

Sardi, Corsi, Ligures subacti rebellant.

Σαρδὼ παρὰ τῶν Καρχηδονίων ἀμαχί. χρήματά τε αὖθις ἔλαβον, ἐγκαλέσαντες αὐτοῖς, βλάπτειν σφῶν τοὺς πλέοντας. οὔπω γὰρ κρατυνθέντες οἱ Καρχηδόνιοι, τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Λούκιος Λέντουλος καὶ Κόϊντος Φλάκκος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας στρατεύσαντες, ἕως μὲν ὁμοῦ διῆγον, ἦσαν ἀκαταγώνιστοι. ἐπεὶ δὲ δίχα πορθεῖν τινὰ ἤρξαντο, ὡς οὕτω πλείω λείαν περιβαλούμενοι, ἐς κίνδυνον τὸ τοῦ Φλάκκου κατέστη στρατόπεδον, νυκτὸς κυκλωθέν. ἀλλὰ τότε μὲν οἱ βάρβαροι ἀνεκόπησαν. προσλαβόμενοι δὲ συμμάχους, χειρὶ πολλῇ αὖθις ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐχώρησαν. ἀπαντησάντων δὲ σφίσι Πουπλίου τε Λεντούλου καὶ Λικινίου Οὐάρου, ἤλπισαν αὐτοὺς διὰ τὸ πλῆθος τὸ σφέτερον, καὶ ἄνευ μάχης καταπλήξειν· καὶ πέμψαντες, τήν τε χώραν τὴν περὶ τὸ Ἀρίμινον ἀπῄτουν, καὶ τῆς πόλεως, ὡς αὐτῶν οὔσης, ἐξοικισθῆναι ἐκέλευον. οἱ δ' ὕπατοι μήτε συμβαλεῖν θαρροῦντες διὰ ὀλιγότητα, μήτε προέσθαι τολμῶντες, ἀνοχὰς ἔπραξαν, ὡς ἐς τὴν Ῥώμην πρεσβευσόμενοι. οἱ δ' ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐλθόντες, τὰ αὐτὰ ᾔτουν. ὡς δ' οὐδενὸς οἱ πρέσβεις ὧν ᾔτουν ἐτύγχανον, ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, καὶ εὗρον ἐφθαρμένα σφίσι τὰ πράγματα. τινὲς γὰρ τῶν συμμάχων αὐτῶν μεταγνόντες, καὶ διὰ φόβου τοὺς Ῥωμαίους πεποιημένοι, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς Βοΐους, καὶ συχνοὶ ἀπώλοντο ἀμφοτέρωθεν. κἀντεῦθεν ἀπῆλθον οἴκαδε οἱ λοιποί. καὶ οἱ Βοΐοι σπονδὰς ἐπὶ μέρει πολλῷ τῆς χώρας σφῶν ἐποιήσαντο. ἤδη δὲ τῶν Γαλατικῶν λυθέντων πολέμων, ὁ Λέντουλος ἐστράτευσεν ἐπὶ Λίγυας, καὶ τοὺς προσπίπτοντας ἠμύνατο, καί τινα ἐρύματα παρεστήσατο. Οὐᾶρος δὲ ἐπὶ Κύρνον ὁρμήσας, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀπορίᾳ πλοίων περαιωθῆναι, Κλαύδιον Κλαύδιόν τινα σὺν δυνάμει προέπεμψε. κἀκεῖνος τοὺς Κυρνίους καταπλήξας, ἐς λόγους ἦλθε, καὶ ὡς αὐτοκράτωρ τυγχάνων ἐσπείσατο. Οὐᾶρος δὲ τῶν συνθηκῶν μὴ φροντίσας, ἐπολέμησε τοῖς Κυρνίοις, ἕως αὐτοὺς ἐχειρώσατο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ παρασπόνδημα ἀποπροσποιούμενοι, ἔπεμψαν αὐτοῖς ἐκδιδόντες τὸν Κλαύδιον. ὡς δ' οὐκ ἐδέχθη, ἐξήλασαν αὐτόν. ἐπὶ δὲ Καρχηδονίους μέλλοντες στρατεύειν, ὡς τοὺς σφῶν ἐμπόρους λυμαινομένους, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν. χρήματα δ' ἐπιπραξάμενοι, ἀνενεώσαντο τὰς σπονδάς, ἔμελλον δὲ μηδ' ὡς ἐς μακρὰν αἱ συνθῆκαι μενεῖν. τὰ μὲν οὖν τῶν Καρχηδονίων ἀνεβέβλητο, ἐπὶ δὲ τοὺς Σαρδονίους μὴ πειθομένους αὐτοῖς ἐστράτευσαν, καὶ ἐνίκησαν. μετὰ δὲ ταῦτα ἔπεισαν τοὺς Σαρδονίους οἱ Καρχηδόνιοι κρύφα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπαναστῆναι, καὶ τούτοις οἱ Κύρνιοι προσεχώρησαν, καὶ οἱ Λίγυες οὐχ ἡσύχασαν. τῷ δ' ἐπιγινομένῳ ἔτει τριχῇ τὰς δυνάμεις διελόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι, ἵν' ἅμα πολεμούμενοι πάντες, μὴ συμβοηθοῖεν ἀλλήλοις, Ποστούμιον μὲν Ἀλβῖνον ἐς τὴν Λιγυστικήν, Σπούριον δὲ Καρουίλιον ἐπὶ τοὺς Κυρνίους, ἐς δὲ τὴν Σαρδὼ τὸν ἀγορανόμον Πούπλιον Κορνήλιον ἔπεμψαν. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι οὐκ ἀπόνως μέν, οὐ βραδέως δὲ τὰ προσαχθέντα σφίσι κατέπραξαν. τοὺς δὲ Σαρδονίους μηδὲν μέτριον φρονοῦντας ἰσχυρᾷ μάχῃ ὁ Καρουίλιος κατεστρέψατο· ὁ γὰρ Κορνήλιος, καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοί, ὑπὸ νόσου ἐφθάρησαν. ἐπεὶ δ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἀπηλλάγησαν, ἐπανέστησαν αὖθις οἱ Σαρδόνιοι καὶ οἱ Λίγυες. Κόϊντος μὲν οὖν Φάβιος Μάξιμος ἐπέμφθη πρὸς Λίγυας, ἐς δέ γε τὴν Σαρδὼ Πομπώνιος Μάνιος. τούς γε μὴν Καρχηδονίους, ὡς αἰτίους

ἐν τῷ Σαρδὼ ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν Καρχηδονίων καὶ χρήματα.

νικῶσι Ῥωμαῖοι τοὺς Γαλάτας, καὶ Λίγυας, καὶ Κυρνίους.

νικῶσι Ῥωμαῖοι Σαρδονίους καὶ Κυρνίους καὶ Λίγυας.

ὅτι πολέμιοι τοῖς ῥωμαίοις ἐκρίθησαν καρχηδόνιοι.

αὐτοῖς τοῦ πολέμου ὄντας, πολεμίους ἔκριναν· καὶ πέμψαντες πρὸς αὐτοὺς, χρήματά τε ἀπῄτουν, καὶ ἐκστῆναι πλέον τῶν νήσων ἐκέλευον, ὅσ' αὐτοῖς διεφέροντο. ἐμφανίζοντες δὲ καὶ τὴν σφετέραν διάνοιαν, δόρυ αὐτοῖς ἐπέστειλαν, καὶ κηρύκειον, ὧν ἑλέσθαι κελεύοντες ὁπότερον ἂν ἐθελήσωσιν. οἱ δὲ μηδὲν ὑποπτήξαντες, τά τε ἄλλα τραχύτερον ἀπεκρίναντο, καὶ τῶν συμβόλων τὸ ἕτερον αἱρεῖσθαι μὴ, εἴπερ οὐδέτερον, δέχεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψουσιν. τότε μὲν ἐπ' ἀλλήλους, οὐκ ἤθελον δὲ πολέμου κατάρξασθαι. ἐκινήθησαν δ' αὖθις οἱ σαρδόνιοι, ἐπ' αὐτοὺς οἱ ὕπατοι ἄμφω ἐστράτευσαν, μάρκος δὲ μαλλίολος, καὶ μάρκος αἰμίλιος· καὶ πολλὰ μὲν λάφυρα ἔλαβον. πρὸς δὲ τῶν κυρνίων προσχόντες, αὐτοῖς αὐτὰ ἀφῃρέθησαν. διὸ μετὰ ταῦτα ἐπ' ἀμφοτέρους οἱ ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν. καὶ μάρκος μὲν πομπώνιος σαρδονίους ἔφθειρε, καὶ μαθὼν τοὺς πλείστους αὐτῶν ἐν σπήλαια ὑλώδη, καὶ δυσεξεύρετα καταδύντας, μὴ δυνάμενος τε αὐτοὺς εὑρεῖν, κύνας ἐκ τῆς ἰταλίας μετεπέμψατο εὐρίνας, καὶ δι' ἐκείνων τὴν τρίβον καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βοσκημάτων εὑρὼν, πολλὰ ἀπετέμετο. γάιος δὲ παπίριος ἐκ μὲν τῶν πεδίων τοὺς κυρνίους ἀπήλασε. βιαζόμενος δὲ πρὸς τὰ ὄρη, συχνοὺς ἐξ ἐνέδρας ἀπέβαλε, πλείους τ' ἂν ὕδατος ἐνδείᾳ ἀπώλεσεν, εἰ μὴ τὸ ὕδωρ ὀψέ ποτε ἀνεφάνη, καὶ ἔπεισε τοὺς κυρνίους ὁμολογῆσαι. ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον καὶ ἀμίλκας ὁ τῶν καρχηδονίων στρατηγὸς πρὸς ἰβήρων νικηθεὶς, ἔπεσε. ἀντιπαραταξαμένων γὰρ σφίσιν, ἁμάξας δᾳδῶν καὶ πίσσης μεστὰς πρὸ τοῦ στρατοῦ τῶν καρχηδονίων προήγαγον, καὶ πλησιάσαντες ἀνῆψαν αὐτάς, καὶ τὰ ἕλκοντα αὐτὰς ὑποζύγια ἐκθηριωθέντα εἰσήλασαν. κἀκ τούτου συνταραχθέντων τῶν ἐναντίων, διασπασθέντων τε καὶ τραπομένων, ἐπιόντες κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πλείστους ἐφόνευσαν. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πλεῖστον εὐδοκιμήσας, οὕτως ἐτελεύτησε. τελευτήσαντα δὲ αὐτὸν ἀσδρούβας ὁ γαμβρὸς διεδέξατο, καὶ τῆς ἰβηρίας πολλὰ προσηγάγετο, πόλιν τε ἐν αὐτῇ καρχηδόνα ὁμώνυμον τῇ πατρίδι ἔκτισε. ὑπὸ δὲ γε βοΐων καὶ τῶν ἄλλων γαλατῶν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πλείστους δὲ καὶ αἰχμαλώτους πωλούντων, δείσαντες οἱ ῥωμαῖοι, μή ποτε κατ' αὐτῶν τοῖς χρήμασι χρήσωνται, ἀπεῖπον μηδένα ἀνδρὶ γαλάτῃ μήτ' ἀργύριον μήτε χρυσίον διδόναι. ἐν τούτῳ οἱ καρχηδόνιοι μαθόντες τοὺς ὑπάτους μάρκον αἰμίλιον καὶ μάρκον ἰούνιον εἰς τὴν λιγυστικὴν ἀπαίροντας, παρεσκευάζοντο ὡς τὴν ῥώμην ἐλάσαι. γνόντων δὲ τοῦτο τῶν ὑπάτων, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόον ὁρμησάντων, ἐξεπλάγησαν, καὶ ἀπήντησαν αὐτοῖς ὡς φίλοι. κἀκεῖνοι δὲ ὑπεκρίθησαν, ὅτι οὐκ ἐπ' ἐκείνους ἀπίοιεν, ἀλλὰ διὰ τῆς χώρας αὐτῶν ἐς τοὺς λίγυας. ῥωμαῖοι δὲ τόν τε ἰόνιον ἐπεραιώθησαν, καὶ τῆς ἠπείρου τῆς ἑλληνικῆς ἥψαντο· πρόφασις δ' αὐτοῖς τοῦ πλοῦ ἐγένετο ἡ ἴσσα. νῆσος ἐστιν, ἐν τῷ ἰονίῳ κόλπῳ κειμένη. οἱ γὰρ ταύτης κάτοικοι ἰσσαῖοι καλούμενοι, ἐθελοντὶ τοῖς ῥωμαίοις παρέδωκαν ἑαυτούς, τῷ σφῶν κρατοῦντι ἀχθόμενοι, ἀγρῶνι τῷ τῶν σαρδιαίων βασιλεῖ, γένος ἰλλυρικῷ. πρὸς ὃν οἱ ὕπατοι πρέσβεις ἔπεμψαν. ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος, ἐφ' υἱῷ διαδόχῳ παιδὶ ἔτι, ἡ ἐκείνου γυνή, ἡ δὲ παιδὸς μητρυιά, τὴν τῶν σαρδιαίων διεῖπεν ἀρχήν. ἡ τοῖς πρέσβεσιν οὐδὲν μέτριον ἐχρημάτισε, παρρησιασαμένους δὲ τοὺς μὲν ἔδησε, τοὺς δὲ ἀπέκτεινε. τὸν δὲ ῥωμαίων πόλεμον ψηφισαμένων αὐτῇ, κατεπλάγη· καὶ τούς τε σωζομένους τῶν πρέσβεων ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς θανόντας ἔλεγεν ὑπὸ λῃστῶν πεφονεῦσθαι. τῶν δὲ ῥωμαίων τοὺς αὐτόχειρας ἐξαιτουμένων, οὔτε τινὰ ἐκδώσειν ἔφη, καὶ ἐπὶ τὴν ἴσσαν ἔστειλε στράτευμα. εἶτα αὖθις δείσασα, δημήτριόν τινα πρὸς τοὺς ὑπάτους

περὶ βοΐων καὶ γαλατῶν.

περὶ ἴσσης.

rum bellorum autores, hostes iudicati, iussi numerare pecuniã, & omnibus cedere insulis, ut quæ Romanorũ essent. Et ut sententiam suam magis declararẽt, hastam illis & caduceum miserunt, optione data, utrum mallent. Sed Carthaginenses nihil territi, tum ad alia responderunt asperius, tum se neutrum uelle dixerũt: sed illud alacriter accepturos, quod legati reliquissent. Hinc mutuis odijs conceptis, neutri bellum auspicari sunt ausi. Contra Sardos autem denuò tumultuantes, ambo Coss. M. Malleolus & M. Aemylius missi, magnam prędam ceperunt: quę eis à Corsis, cum eò appulissent, est erepta. Qua de causa post Romani utrosque inuaserunt. M. Põponius, qui Sardos infestabat, cum eorum plurimos in saltuosis specubus abditos indagare non posset, sagaces canes ex Italia accersiuit: per eosque tramitibus hominũ & pecudũ inuestigatis, multos inde extraxit. C. uerò Papirius Corsos planicie pulsos, cum in montes adegisset, per insidias multos amisit: & pręsiti plures amisisset, ni serò tandem aqua inuenta, Corsis, ut deditionem facerent, persuasisset. Sub hoc tẽpus Hamilcar dux Carthaginensiũ, ab Hispanis uictus occubuit. nam cum aciem contra eos instruxisset, illi currus facibus & pice plenos ante copias Carthaginensium produxerũt: cumque propè uentum esset, ijs incensis, iumẽta incitata in rabiem egerunt: casque re aduersarios turbatos, diuulsos, & in fugam uersos assectari, & ducem & plurimos alios ceciderunt. Hamilcari post diuturnã felicitatẽ ad hunc modum interfecto, gener Hasdrubal successit: ac multis Hispanię urbibus subactis, Carthaginẽ patriæ cognominẽ condidit. Boijs cæterisque Gallis ex uẽditione tum aliarũ rerũ, tum plurimorũ captiuorũ, magnã pecuniã facientibus, ueriti Romani, ne ijs opibus contra se uterentur, edixerunt, ne quis homini Gallo uel aurum uel argentũ daret. Deinde Carthaginẽses M. Aemylij & M. Iunij in Ligusticũ expeditione cognita, se ad Romã inuadendã parauerũt. Quo Coss. intellecto, ex improuiso eos adorti terruerũt, ut per amicitiæ speciẽ eis obuiã egrederẽtur. Simularũt illi quoque, se non cõtra illos esse profectos, sed per eorũ agrũ in Liguriã ituros. Romani sinu Ionio transmisso, ad Græciæ continentẽ hac de causa appulerunt. Issa insula in Ionio sinu sita est: cuius incolæ Issæi, Romanis ultro se dediderunt, suo domino Agroni, Sardianorum regi, gẽtis Illyricæ, irati. Ad eum Consules legatos miserunt. Sed illo mortuo, filio adhuc inpubi hærede relicto, uxor eius, pueri nouerca, Sardianorum imperium administrauit, nec ullum æquum legatis responsum dedit. Qui cum liberius locuti essent, alios occidit, alios uinxit. Cum autem Romani bellum ei decreuissent, territa, se & incolumes legatos redditurам pollicetur, & mortuos à latronibus esse cæsos ait. Romanis uerò cædium autores poscentibus, neque se quenquam debituram esse dixit, & Issam exercitum misit. Deinde rursus territa, Demetrium ad Consules misit,

Hamilcaris interitus.

Hasdrubal nouæ Carthaginis in Hispania conditor.

Carthaginenses malè cogitantes coherciti.

Romanorũ transitus in Græciam.

les misit, tanquam per omnia morem eis gestura. & pax facta est cum legato, Corcyra ab eo accepta. Sed cum Romani ad insulam traiecissent, resumpta fiducia, ut mulier leui & mutabili prædita ingenio, ad Epidamnum & Apolloniam misit exercitus. Verùm quia Romani ijs urbibus liberatis, illiusq; nauibus cum pecunia ex Peloponeso uenientibus, captis, oram maritimam uastabant: Demetrius autem ob muliercula uæcordiam ad Romanos se contulerat, multis transfugis secum adductis: abiecto animo, imperio abstinuit, quod Demetrius tutorio nomine suscepit. Hac de causa Romani à Corinthijs laudati sunt, & ad Isthmiacos ludos admissi, in quibus Plautus stadium uicit. Inita cum Atheniensibus quoque amicitia, ciuitate donati, & ad Initia sunt admissi.

Illyricum. Illyrici nomē olim alijs locis attributum, pôst in superiorem continentem supra Macedoniam & Thraciam, intra Hæmum & Rhodopen trâsijt: sitaq; est Illyria in medio horum montium & Alpium, & intra* Hæmum fluuium, & Istrum, usq; ad pontum Euxinum: alicubi etiam ultra Istrum euagatur.

Galli & Græci defossi. Cum aliquan do Romanis oraculum esset redditum, Græcos & Gallos urbem occupaturos, duos Gallos & totidem Græcos utriusque sexus in medio foro uiuos defoderunt: ut ita fatis satisfa ctum esse, itaq; defossi, partem urbis aliquam tenere uiderentur.

Sardiniæ defectio. Sardi perpetuam Romani prætoris præsentiam ægrè ferentes, seditionem mouerunt: sed denuò subacti sunt.

Insubrium cædes. Cum Insubres Gallica gens, auxilijs à Transalpinis popularibus accersitis, Romanis arma intulissent, & quædam loca populati essent: tandem noctu magna tempestate orta, deos sibi infestos esse rati, abiectis animis, trepidi fuga salutem quærere instituerunt. Regulus uerò eos persecutus, & extremum agmen aggressus, uictus occubuit Aemylius cum tumulum quendam occupasset, Galli idem imitati, per dies aliquot quieuerunt. Deinde illi cladis acceptæ dolore, Barbari uictoriæ insolentia impulsi, de tumulis decurrerunt. Cumq; diu æquo Marte certatum esset, Romani denique eos equitatu circundatos occiderunt, castris direptis, & spolijs recuperatis. Post hæc Aemylius Boijs superatis triumphās, captiuorū principes armatos in Capitolium perduxit, insolētiam eorum irridens, quòd se thoraces non prius exuturos iurassent, quàm in Capitoliū uenissent. Ab eo tempore Boiorū terram omnem occuparūt: & Eridano superato, Insubres inuaserūt, eorumq; agros uastarunt.

Prodigia. Interea Roma prodigijs perterrita est. Nam & in Piceno flumen sanguine manauit, & in Hetruria magnus cœli tractus ardere uisus, & Arimini lux noctu instar diei fulsit, & alibi in Italia tres lunę noctu apparuerūt, & uultur in foro per dies complures sedit. Consules igitur, tum ob hæc prodigia, tum quòd uitio

τους ἔπεμψεν, ὡς ἑτοίμη πρὸς τὸ ὑπακοῦσαι αὐτοῖς. καὶ σπονδαὶ πρὸς τὸν πεμφθέντα ἐγένοντο, τὴν Κέρκυραν αὐτοῖς παρασχομένην. τῶν δὲ πρὸς τὴν νῆσον περαιωθέντων, ἀνεθάρσησεν αὖθις, οἷα γυνὴ κοῦφον ἔχουσα γνώμην, καὶ εὐμετάβολον, καὶ πρὸς Ἐπίδαμνον καὶ Ἀπολλωνίαν ἐξέπεμψε στρατιάν. τῶν δὲ Ῥωμαίων τάς πόλεις τε ῥυσαμένων, καὶ πλοῖα αὐτῆς κατασχόντων μετὰ χρημάτων ἐκ Πελοποννήσου προσπλέοντα, καὶ τὰ χωρία περιλαμβανόντων τὰ παράλια, καὶ τοῦ Δημητρίου διὰ τὴν ἐμπληξίαν ἐκείνης πρὸς Ῥωμαίους μεθεστηκότος, καὶ ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότος, κατέπτηξε, καὶ ἀπέσχετο τῆς ἀρχῆς, καὶ τὴν μὲν ὁ Δημήτριος, ὡς ὑπὲρ παιδὸς ἐπιτροπεύσων εἰλήφει. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ ταῦτα παρὰ Κορινθίων ἐπῃνέθησαν, καὶ τοῦ Ἰσθμικοῦ μετέσχον ἀγῶνος, καὶ στάδιον ἐν αὐτῷ ὁ Πλαῦτος ἐνίκησε. καὶ πρὸς Ἀθηναίους δὲ φιλίαν ἐπεποιήκεσαν, καὶ τῆς πολιτείας σφῶν, τῶν τε μυστηρίων μετέσχον. τὸ δὲ Ἰλλυρικὸν ὄνομα πάλαι μὲν ἐν ἄλλοις ἐπεκέκλητο, ὕστερον δὲ ἐς τὴν ἄνω μετεβεβήκει ἤπειρον, καὶ ὑπὲρ τὴν Μακεδονίαν, τήν τε Θρᾴκην τὴν ἐντὸς τοῦ Αἵμου, καὶ τὴν πρὸς τῇ Ῥοδόπῃ, καὶ ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ τούτων τῶν ὀρῶν, καὶ τῶν Ἄλπεων, τοῦ τε* Αἵμου ποταμοῦ, καὶ τοῦ Ἴστρου, μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, καί τινα καὶ ἐπέκεινα τοῦ Ἴστρου νέμεται. λογίου δέ ποτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλθόντος, καὶ Ἕλληνας καὶ Γαλάτας τὸ ἄστυ καταλήψεσθαι, Γαλάται δύο καὶ Ἕλληνες ἕτεροι ἔκ τε τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος γένους ζῶντες ἐν τῇ ἀγορᾷ κατωρύγησαν, ἵν' οὕτως ἐπιτελὲς τὸ πεπρωμένον γενέσθαι δοκῇ, καί τι κατέχειν τῆς πόλεως κατορωρυγμένοι νομίζοιντο. μετὰ δὲ ταῦτα Σαρδόνιοι ἐν δεινῷ ποιούμενοι, ὅτι στρατηγὸς Ῥωμαίων ἀεὶ καθίστατο αὐτοῖς, ἐπανέστησαν, αὖθις δὲ ἐδουλώθησαν. Ἴνσουβροι δὲ Γαλατικὸν γένος, συμμάχους ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ὁμοφύλων προσειληφότες, ὅπλα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπήνεγκαν, διὸ καὶ αὐτοὶ συνεπορίζοντο. λαβόμενοι δὲ τῶν βαρβάρων τινά, τελευταῖον χειμῶνος μεγάλου νυκτὸς συμβάντος, ὑπετόπησαν τὸ θεῖον ἐναντιοῦσθαι αὐτοῖς, καὶ ἠθύμησαν· καὶ καταπλήξαντες, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεσθαι ἐπεχείρησαν. καὶ ὁ Ῥήγουλος αὐτοὺς κατεδίωξε, καὶ τοῖς ὀπισθοφυλακοῦσι προσμίξας, ἐπλήγη τε, καὶ ἀπέθανεν. Αἰμίλιος δὲ λόφον τινὰ κατασχὼν, ἡσύχαζεν. ἀντικατασχόντων δὲ καὶ τῶν Γαλατῶν ἕτερον, ἐπί τινας μὲν ἡμέρας ἠρέμουν. ἔπειτα οἱ μὲν ὀργῇ τοῦ γεγονότος, αὐχήματι δὲ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι, καταδραμόντες ἀπὸ τῶν μετεώρων, συνέβαλον. καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ἰσορρόπως ἐμάχοντο. τέλος δ' οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ ἱππικοῦ περισχόντες αὐτοὺς κατέκοψαν. καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλον, καὶ τὰ λάφυρα ἐκομίσαντο. καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τῶν Βοΐων ὁ Αἰμίλιος ἐχειρώσατο, καὶ τὰ ἐπινίκια ἤγαγε. τούς τε πρώτους τῶν ἁλόντων ὡπλισμένους ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνήγαγεν, ἐπισκώπτων αὐτοῖς, ὡς ὀμωμοκόσι, μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἀποδύσασθαι, πρὶν ἀνελθεῖν εἰς τὸ Καπιτώλιον. ἐκ δὲ τούτου τήν τε τῶν Βοΐων ἅπασαν προσεκτήσαντο, καὶ τὸν Ἠριδανὸν περάσαντες, τότε πρῶτον ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους διέβησαν, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπόρθουν. τεράτων δὲ ἐν τούτῳ γενομένων, ἐς μέγα δέος οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέστησαν. ποταμός τε γὰρ ἐν τῷ Πικηνῷ αἱματώδης ἐρρύη, καὶ ἐν Τυρσηνίδι καίεσθαι τοῦ οὐρανοῦ πολὺ ἔδοξε, καὶ ἐν τῷ Ἀριμίνῳ φῶς νύκτωρ ἡμέρᾳ προσεικὸς ἔλαμψε, καὶ πολλαχόθι τῆς Ἰταλίας τρεῖς σελῆναι νυκτὸς ἐφαντάσθησαν, καὶ τῇ ἀγορᾷ γὺψ ἐφ' ἡμέρας πλείονας ἐνιδρύθη. διά τε γοῦν τὰ τέρατα ταῦτα, καὶ ὅτι τινὲς παρανό-

ποία χώρα λέγεται Ἰλλυρίς. *Ἴνσουβροι ὑπὸ Ῥωμαίων μάχη, καὶ δόξα.* *τέρατα συμβάντα τοῖς Ῥωμαίοις.*

ὅτι τὸν φλαμίνιον οἱ ῥωμαῖοι μετεπέμψαντο, ὁ δὲ οὐκ ἀπῆλθεν, ἕως τὸ πᾶν κατώρθωσεν.

παρανόμως ἔλεγον τοὺς ὑπάτους αἱρεθῆναι, μετεπέμψαντο αὐτούς. δεξάμενοι δὲ τὰ γράμματα οἱ ὕπατοι, οὐκ εὐθὺς αὐτὰ ἀνέγνωσαν, ἄρτι πρὸς πόλεμον καθιστάμενοι, ἀλλὰ προσυμβαλόντες ἐκράτησαν. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς, ὁ μὲν φούριος ἑτοίμως ἐπείθετο. ὁ δέ γε φλαμίνιος ἐπαιρόμενος τῇ νίκῃ, τήν τε αἵρεσιν αὐτῶν ἀπεδείκνυ δι᾽ αὐτῆς ὀρθῶς ἔχουσαν, καὶ ἐξ ὧν πρὸς αὐτὸν φθόνον, ᾐτιᾶτο καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς δυνατοὺς καταψεύδεσθαι. οὔτ᾽ οὖν ἀπαναστῆναι, πρὶν τὸ πᾶν κατασκευάσασθαι, ἤθελε. καὶ διδάξειν καὶ τοὺς οἴκοι, ἔφη, μήτ᾽ ὄρνισι, μήτ᾽ ἄλλῳ διά τινι τοιούτῳ προσέχοντας, ἀπατᾶσθαι. καὶ ὁ μὲν κατὰ χώραν μένειν ἤθελε, καὶ τὸν συνάρχοντα κατέχειν ἐπειρᾶτο. φούριος δὲ οὐκ ἐπείθετο. τῶν δὲ μετὰ τοῦ φλαμινίου μελλόντων καταλειφθήσεσθαι, φοβηθέντων, μὴ μονωθέντες πάθωσί τι παρὰ τῶν γειτόνων, καὶ δεηθέντων ἡμέρας τινὰς προσμεῖναι, ἐπείσθη, οὐ μέντοι καὶ ἔργου ἥψατο. φλαμίνιος δὲ περινοστῶν τὴν χώραν ἔτεμνε, καὶ ἐρύματά τινα κατεστρέψατο, τά τε λάφυρα πάντα τοῖς στρατιώταις, θεραπεύων αὐτούς, ἐχαρίσατο. οἴκαδε δὲ ὀψὲ ἐπανελθόντες, ὑπὸ μὲν τῆς γερουσίας τὴν αἰτίαν τῆς ἀπειθείας ἔσχον. διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν φλαμίνιον ὀργήν, ἠτίμασαν καὶ τὸν φούριον. τὸ δὲ πλῆθος ἀντιφιλονεικῆσαν ὑπὲρ τοῦ φλαμινίου, ἐψηφίσαντο τὰ νικητήρια, καὶ ἀγαγόντες αὐτά, ἐξέστησαν τῆς ἀρχῆς.

ἑτέρα στρατεία κατὰ ἰνσούβρων.

ὕστερον δὲ ὕπατοι κλαύδιος μάρκελλος καὶ γναῖος σκιπίων ἀναδειχθέντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς ἰνσούβρους. εἰρήνην γὰρ αὐτοῖς αἰτήσασιν οὐκ ἐψηφίσαντο. καὶ ἄμφω μὲν πρῶτον πολεμοῦντες, τὰ πλείω ἐκράτουν. ἔπειτα τὴν συμμαχίδα λῃστευομένην μαθόντες, διῃρέθησαν. καὶ μάρκελλος μὲν ἐπὶ τοὺς λεηλατοῦντας τὴν σύμμαχον διὰ ταχέων ἐλθών, οὐ κατέλαβε σφᾶς ἐκεῖ· φεύγοντας δὲ ἐπεδίωξε, καὶ ὑποστάντας ἐνίκησε. σκιπίων δὲ κατὰ χώραν μένων, ἀκέρρας ἐπολιόρκει· καὶ λαβὼν αὐτάς, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου πεποίηκεν, οὔσας εὐκαίρους καὶ ὀχυράς. κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι τό, τε μεδιόλανον, καὶ κῶμον, πόλιν ἑτέραν ἐχειρώσαντο. ἁλόντων δὲ τούτων, καὶ οἱ λοιποὶ ἰνσοῦβροι ὡμολόγησαν αὐτοῖς, χρήματα καὶ μέρος τῆς γῆς δόντες. ἔπειτα πούπλιός τε κορνήλιος καὶ μάρκος μινούκιος ἐπ᾽ ἴστρον ἐστράτευσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν τὰ μὲν πολέμῳ, τὰ δὲ ὁμολογίᾳ ὑπέταξαν. λούκιος δὲ οὐετούριος καὶ γάιος λουτάτιος ἦλθον μέχρι τῶν ἄλπεων, ἄνευ δὲ μάχης πολλοὺς ᾠκειώσαντο.

περὶ δημητρίου τοῦ σαρδιαίων ἄρχοντος, ἡττηθέντος ὑπὸ ῥωμαίων.

ὁ μέντοι τῶν σαρδιαίων ἄρχων δημήτριος, ὡς εἴρηταί που ἄνωθεν, τοῖς ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ὤν, καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων ἐκακούργει, καὶ ἕνεκα τῆς ῥωμαίων φιλίας ἀπεχόμενος ἀδικεῖν. αἰσθόμενοι δὲ τοῦτο οἱ ὕπατοι αἰμίλιος παῦλος καὶ μάρκος λιούιος, μετεπέμψαντο αὐτόν. ὡς δ᾽ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ᾽ αὐτὸν ἐν τῇ ἴσσῃ ὄντα. καὶ προμαθόντες ὅτι ὑφόρμει που τῶν καταρσίων, μέρος τῶν νεῶν ἐς τὰ ἐπιθάτερα τῆς νήσου προσμῖξαι ἔπεμψαν. κἀκ τούτου τῶν ἰλλυριῶν ἐπ᾽ ἐκείνους, ὡς καὶ μόνους ὄντας, τραπομένων, αὐτοὶ κατὰ σχολὴν προσπλεύσαντες, ἔν τε ἐπιτηδείῳ τι ἐστρατοπεδεύσαντο· καὶ προσπεσόντας σφίσιν αὐθημερόν, τοὺς ἐπιχωρίους ὀργῇ τῆς ἀπάτης, ἀπεώσαντο. τοῦ δὲ δημητρίου ἐς φάρον ἑτέραν νῆσον διαφυγόντος, καὶ ἐπ᾽ ἐκείνην ἔπλευσαν, καὶ τῶν ἀντικαταστάντων ἐκράτησαν, καὶ τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας εἷλον, τοῦ δημητρίου διαδράντος. ὃς τότε μὲν ἐς μακεδονίαν μετὰ πλήθους χρημάτων πρὸς φίλιππον

Flaminius contemptis prodigijs Insubres uincit.

uitio creari dicerentur, accersiti sunt. Verùm non statim literas legerunt: sed cum modò in aciem descendissent, commisso prius prælio uicerunt. Epistola post pugnam lecta, Furius haud grauatim paret: sed Flaminius uictoria elatus, eam argumento esse aiebat, se ritè creatos esse, & optimates ex inuidia etiam dijs affingere mendacia asseuerabat. Nec igitur, nisi rebus omnibus confectis, recedere uoluit: & se ciues suos edocturũ esse dixit, ne uel auium uel ullius alterius rei obseruatione fallerentur. Itaque manere, & collegæ idem persuadere instituit. Quod cum ille detrectaret, Flaminij milites ueriti, ne à cæteris destituti, ab hostibus malè tractarẽtur, precibus ab eo impetrarunt, ut dies aliquot maneret: sed nihil rei gessit. Flaminius autem regionem ubiq; peruagatus, agros uastauit, & aliquot castella cæpit: & militibus, ut eos sibi conciliaret, omnes manubias donauit. Serò domum reuersis, contumaciæ crimen à senatu est obiectum: & ob iram in Flaminium, etiam Furio negatus honos. Sed à multitudine patribus pro Flaminio aduersata, decreto actó que triumpho, magistratum deposuerunt: alijq; Consules creati, Claudius Marcellus, & Cn. Scipio, Insubribus arma intulerunt, pace quam petierant haud concessa: ac principio belli amborem ferè bene gesserunt. Deinde cum sociæ ciuitates infestarentur, diuisi, Marcellus contra prædatores celeriter profectus, cum eos ibi non inuenisset, fugientes persecutus est, commissá que pugna superauit. Sed Scipio castris non motis, Acerras obsedit: ijsq; expugnatis (erant enim opportuno loco sitæ & munitæ) ad gerendi belli commoditatem usus est. Inde profecti, Mediolanum, & Comum aliam urbem cæperunt: quibus expugnatis, cæteri quoque Insubres deditionem fecerunt, pecunia & agri parte multati. Deinde P. Cornelius & M. Minutius ad Istrum duxerunt exercitum, & multas illius loci gentes partim ui, partim deditione subegerunt. L. uerò Veturius & C. Luctatius usq; ad Alpes progressi, citra pugnam sibi multos adiunxerunt. Demetrius autem, cuius suprà facta est mentio, Sardianorum princeps, popularibus suis grauis, etiam finitimos uexabat: ac Romanorum amicitia fretus, iniurius esse uidebatur. Quo Consules Paulus Aemylius & M. Liuius animaduerso, eum accersiuerunt. Vt uerò non parebat, sed eorum socios quoq; offendebat, Issam contra eum sunt profecti: edoctiq;, eum alicubi in portubus insidias collocasse, nauium partem ad alterum latus insulæ miserunt. Quo factum, ut Illyrij contra illos, tanquam soli essent, conuersis, cæteri per ocium portu occupato, & castris idoneo loco positis, insulares eodem die ex imposturæ iracundia irruentes profligarent. Demetrium in aliam insulam Pharum persecuti, hostibus superatis, urbẽ proditione cæperunt. Demetrius ad Philippum Macedoniæ regem

Insubria subacta.

Ister.

Alpes.

Demetrius Sardianus à Romanis capitur.

cum

cum magna pecunia confugit. Nec ab illo deditus est: sed in Illyrios reuersus, & à Romanis captus, pœnas dedit. Sequenti anno Romanorum & Carthaginensium inimicitiæ aperte eruperunt: ac id bellum, ut tempore longè priore minus, sic operibus & cladibus longè maius fuit, & grauius. Eius autem belli potissimus autor fuit Hannibal dux Carthaginensium, Hamilcaris Barchini filius, statim à puero contra Romanos exercitatus. Aiebat enim
» Hamilcar: se omnes filios, tanquam catulos
» quosdam, contra illos alere. Illum autem quem ingenio longè cæteris antecellere uideret, iureiurando adegit, se hostem fore populo Romano. Ea de causa cùm alijs cum disciplinis, tum inre militari diligenter erudijt, usque ad annum ætatis decimumquintum. Vnde patri in imperio succedere non potuit: sed post Hasdrubalis obitum, annum tum sextum & uigesimum agens, nihil cunctatus, Hispaniensem exercitum statim occupauit. Et Imperator à militibus salutatus, effecit, ut etiam ab urbanis magistratibus sibi principatus confirmaretur. His perfectis, speciosum quærebat titulum inuadendi Romanos, quem ei Zacynthiorum coloni in Hispania suppeditarunt. Qui cum non procul ab amne Ibero habitarent, paulùm à mari remoti, Romanos magno studio & honore colebant, atque in Carthaginensi fœdere excepti erant. Ea de causa bellum eis intulit Hannibal, haud ignarus, Romanos aut opem eis laturos, aut cladis eorum ulturos. Eò accedebat, quòd eos magnas opes habere norat, quibus in primis egebat: & alijs rationibus, quæ contra Romanos etiam ei profutura erant, adductus, Saguntinos est adortus. Hispania uerò, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus in Europa uersus Occidentem sita, ad mare interius, & Herculis columnas & Oceanum longè excurrit, atque etiam continentem longissimo tractu usque ad montes Pyrenæos occupat: qui à mari, quod olim Bebrycium dicebatur, post Narbonense appellatum est, usque ad exterius mare magnum pertinet, totamque Hispaniam à Gallia finitima dirimunt. Intra eos multæ diuersæ gentes consederūt, nec lingua eadem, nec forma Reipub. utentes: unde nec eodem nomine appellātur. nam Romani Hispanos, Græci ab Ibero amne Iberos uocant. Saguntini cum obsiderētur, auxilia & finitimorū & Romanorū implorarunt: ac illos prohibuit Hānibal. Romani autē legatis ad eum missis, postularunt, ut Sagunto abstineret. quod ni faceret, minabantur, se Carthaginem statim ad eum accusandum nauigaturos. At Hannibal ex Hispanis quosdam misit, qui per fidei & amicitiæ speciem legatis appropinquantibus dicerent, non adesse ducem, procul in loca quædam incognita profectum: monerentque, ut quamprimùm discederent, ne aduentu illorum cognito, per Imperatoris absentiam ab effrenatis militibus interirent. Legati uera illa esse rati, Carthaginem abierunt.

indictoque

SECVNdū bellum Punicum. — *Hannibal.* — *Saguntini.* — *Hispania.* — *Carthaginenses bellum contra Romanos decernunt.*

φίλιππον τὸν βασιλέα αὐτοῖς ἐλθεῖν, ἐκεῖ ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἐξεδόθη· περὶ δὲ τοὺς ἰλλυριοὺς ἐπανελθὼν, συνελήφθη ὑπὸ ῥωμαίων, καὶ ἐδικαιώθη. Τοῦ δ' ἐρχομένου ἔτους προφανῶς οἱ ῥωμαῖοι τοῖς καρχηδονίοις διεπολεμώθησαν, καὶ ὁ πόλεμος οὗτος τοῦ μὲν χρόνου πολὺ ἐλάσσων τοῦ προτέρου συμβέβηκε, τοῖς δ' ἔργοις τοῖς τε παθήμασι καὶ μείζων καὶ χαλεπώτερος, ἐπῆρε δὲ τοῦτον μάλιστα ὁ ἀννίβας στρατάρχων τῶν καρχηδονίων. ὁ δ' ἀννίβας οὗτος παῖς τοῦ ἀμίλκου τοῦ βαρχίδου ἐγεγόνει, καὶ ἐκ παίδων εὐθὺς ἐπὶ τοὺς ῥωμαίους ἤσκητο. πάντας γὰρ τοὺς υἱοὺς ὁ ἀμίλκας ὥσπερ τινὰς σκύμνους ἐπ' αὐτοὺς τρέφειν ἔλεγεν. ἐκεῖνον δὲ πολὺ τῇ φύσει προσφέροντα ὁρῶν, καὶ ὥρκωσε πολεμήσειν αὐτοῖς. καὶ διὰ τοῦτο τά τε ἄλλα καὶ τὰ πολέμια ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐξεδίδασκε, πεντεκαιδεκαέτη ὄντα. ὅθεν οὐκ ἠδυνήθη θανόντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς τὴν στρατηγίαν διαδέξασθαι. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀσδρούβας ἐτελεύτησεν, οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἓξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τότε γεγονώς, ἀλλὰ τό, τε στράτευμα τὸ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ αὐτίκα κατέλαβε, καὶ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν ἀναδειχθεὶς, διεπράξατο καὶ παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν. πράξας δὲ ταῦτα, προφάσεως εὐπρεποῦς ἐδεῖτο εἰς τὴν κατὰ ῥωμαίων ὁρμὴν, καὶ ταύτην ἐποιήσατο τοὺς ἐν τῇ ἰβηρίᾳ ζακυνθίους. οὗτοι γὰρ οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες τοῦ ἴβηρος, ἄνω τῆς θαλάσσης βραχὺ, τοῖς ῥωμαίοις προσῴκειντο, κἀκεῖνοι καὶ ἐτίμων αὐτοὺς, καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς καρχηδονίους συνθήκαις ἐξαιρέτους ἐπεποιήκεσαν. διὰ ταῦτ' οὖν ὁ ἀννίβας πόλεμον ἤρατο πρὸς αὐτοὺς, εἰδὼς, ὅτι ἢ ἐπικουρήσουσιν οἱ ῥωμαῖοι τοῖς ζακυνθίοις, ἢ καί τι παθοῦσι τιμωρήσουσι. διά τε οὖν ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ μέγαν πλοῦτον κεκτῆσθαι αὐτοὺς ἐγίνωσκεν, οὗ καὶ μάλιστα ἔχρῃζε, καὶ δι' ἕτερα αἴτια καὶ κατὰ ῥωμαίων αὐτῷ συμβαλλόμενα, τοῖς ζακυνθίοις ἐπέθετο. ἡ δ' ἰβηρία, ἐν ᾗ οἱ ζακύνθιοι οἰκοῦσι, καὶ ἡ προσεχὴς αὐτῇ πᾶσα ἐν τῇ εὐρώπῃ πρὸς δυσμὰς ἐστὶ, καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν παρὰ τὴν ἔσω θάλασσαν, καὶ παρὰ τὰς ἡρακλείους στήλας τόν τε ὠκεανὸν αὐτὸν παρήκει, καὶ προσέτι καὶ τὴν ἤπειρον τὴν ἄνω διὰ πλείστου μέχρι τοῦ πυρηναίου νέμεται. τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς πάλαι μὲν βεβρύκων, ὕστερον δὲ ναρβωνησίων, ἀρξάμενον ἐπὶ τὴν ἔξω τὴν μεγάλην διατείνει, πολλὰ μὲν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ σύμμικτα ἔθνη ἔχον, πᾶσαν δὲ τὴν ἰβηρίαν ἀπὸ τῆς προσοίκου γαλατίας ἀφορίζον. οὔτε δ' ὁμόφωνοι ἦσαν, οὔτε κοινῇ ἐπολιτεύοντο, ὅθεν οὐδὲ εἰς ἓν ὄνομα ἐτέλουν. οἱ μὲν γὰρ ῥωμαῖοι ἱσπανοὺς, οἱ δ' ἕλληνες ἴβηρας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἴβηρος αὐτοὺς ἐπεκάλεσαν. οἱ μὲν οὖν ζακύνθιοι οὕτως ἐπολιορκοῦντο, καὶ ἔπεμψαν πρός τε τοὺς προσοίκους καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἐπικουρίας δεόμενοι. ἀλλὰ τοὺς μὲν ὁ ἀννίβας ἐκώλυσεν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον πέμψαντες, μὴ πελάζειν τοῖς ζακυνθίοις ἐκέλευον· καὶ εἰ μὴ πείθοιτο, ἐς τὴν καρχηδόνα πλεῦσαι εὐθὺς, καὶ κατηγορῆσαι αὐτοῦ ἠπείλησαν. ὁ δ' ἀννίβας ἐκ τῶν ἐγχωρίων πέμψας τινὰς ὡς εὐνοοῦντας τοῖς πρέσβεσιν ἤδη πλησίον οὖσι, προσέταξε λέγειν αὐτοῖς, μὴ παρεῖναι τὸν στρατηγὸν, πόρρω που ἐς ἄγνωστα χωρία ἐκδημήσαντα, καὶ προτρέπειν ἀπαλλαγῆναι ὡς τάχιστα, πρὶν καταγγελθῆναι ὡς πάρεισιν, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀναρχίαν, τοῦ στρατηγοῦ μὴ παρόντος, ἀπόλωνται. οἱ μὲν οὖν πεισθέντες αὐτοῖς, ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπῄεσαν.

γενομένης

[illegible] — [illegible] — [illegible]

γενομένης δὲ ἐκκλησίας, οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων ἀρχαίων ἄγειν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνεβούλευον· οἱ δὲ περὶ Ἀννίβαν προσκείμενοι τοὺς μὲν Ζακυνθίους ἀδικεῖν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὰ μηδὲν σφίσι προσήκοντα πολυπραγμονεῖν ἔλεγον. καὶ τέλος ἐπεκράτησαν οἱ πολεμῆσαι σφᾶς ἀναπείθοντες. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀννίβας συνεχεῖς τὰς προσβολὰς τῆς τειχομαχίας ἐποιεῖτο. πολλῶν δὲ πιπτόντων, καὶ πλειόνων τιτρωσκομένων ἐκ τῶν τοῦ Ἀννίβου, καί ποτε τῶν Καρχηδονίων καταβαλόντων τι τοῦ περιβόλου, καὶ κατὰ τὸ ῥῆγμα εἰσελθεῖν τολμησάντων, ἐπεξέδραμον οἱ Ζακύνθιοι, καὶ ἀπεώσαντο σφᾶς· ὅθεν αὐτοὶ μὲν ἐπερρώσθησαν, οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐνέδοσαν ἀθυμήσαντες. οὐκ ἀπέστησαν δέ, πρὶν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καίτοι ἐπ᾽ ὄγδοον μῆνα τῆς πολιορκίας παραταθείσης, ἐν οἷς ἄλλα τε πολλὰ συνηνέχθη, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀννίβας δεινῶς ἐτρώθη. ἑάλω δὲ οὕτως.

ἅλωσις ἡ τῶν ζακυνθίων ἢ ζακυνθίων.

μηχάνημα ἐπὶ τὸ τεῖχος προσήγαγε, πολύ τι αὐτοῦ ὑπεραῖρον, καὶ ὁπλίτας τοὺς μὲν ἐμφανεῖς ἔχον, τοὺς δὲ λανθάνοντας. τῶν οὖν Ζακυνθίων τοῖς ὁρωμένοις ὡς μόνοις οὖσι μαχομένων ἐρρωμενέστερον, οἱ κεκρυμμένοι τὸ τεῖχος ὑπορύξαντες, εἰσεβιάσαντο, καὶ φόνον ἐποιοῦντο. ἐπὶ γοῦν παραδόξῳ οἱ Ζακύνθιοι ἐκπλαγέντες, ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέδραμον, καὶ ἐς λόγους ἦλθον, ὅπως ἐπιεικεῖ τινι ὁμολογίᾳ προσχωρήσωσιν. ὡς δ᾽ οὐδὲν ὁ Ἀννίβας προΐσχετο μέτριον, οὔτε τις αὐτοῖς ὠφέλεια πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο, ἀνοχὴν λῦσαι τὰς προσβολὰς ἐξητήσαντο, ὥς τι περὶ τῶν κατὰ σφᾶς βουλευσόμενοι.

ὅτι ἑαυτοὺς οἱ ζακύνθιοι καὶ τὰ τιμιώτατα τῶν χρημάτων αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἀπονοίας τοῖς ἐναντίοις συμμίξαντες, κατεκόπησαν.

κἀν τούτῳ τὰ τιμιώτατα συμφορήσαντες τῶν χρημάτων, ἐς πῦρ ἐνέβαλον. καὶ οἱ μὲν ἀπόμαχοι διεχειρίσαντο ἑαυτούς· οἱ δ᾽ ἐν ἡλικίᾳ ἀθρόοι πρὸς τοὺς ἐναντίους ὥρμησαν, καὶ προθύμως ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν. καὶ διὰ τούτους οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐπολέμησαν. ὁ γὰρ Ἀννίβας καὶ συμμάχους συχνοὺς προσλαβὼν, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἠπείγετο. πυθόμενοι δὲ τοῦθ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι, συνῆλθον ἐς τὸ συνέδριον, καὶ ἐλέχθη μὲν πολλά.

ὅτι πόλεμος ἐψηφίσθη ῥωμαίοις κατὰ καρχηδονίων.

Λεύκιος δὲ Κορνήλιος Λέντουλος ἐδημηγόρησε, καὶ εἶπε, μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων ψηφίσασθαι, καὶ διχῇ διελεῖν καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ τὰ στρατεύματα· καὶ τοὺς μὲν ἐς τὴν Ἰβηρίαν, τοὺς δὲ ἐς τὴν Λιβύην πέμψαι, ἵν᾽ ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ἥ τε χώρα αὐτῶν πορθῆται, καὶ οἱ σύμμαχοι κακουργῶνται· καὶ μήτε τῇ Ἰβηρίᾳ βοηθῆσαι δύνωνται, μήτ᾽ ἐκεῖθεν αὐτοὶ ἐπικουρηθῶσι. πρὸς ταῦτα Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος ἀντέλεγε, μὴ οὕτως ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πόλεμον δεῖν ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρεσβείᾳ χρήσασθαι πρότερον. κἂν μὲν πείσωσιν, ὅτι οὐδὲν ἀδικοῦσιν, ἡσυχίαν ἄγειν· ἂν δ᾽ ἀδικοῦντες ἁλῶσι, τότε πολεμῆσαι αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐς αὐτοὺς ἀπώσωνται. αἱ μὲν οὖν ἀμφοῖν δόξαι τοιαῦται ἦσαν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν.

ὅτι πρέσβεις ἐπέμφθησαν εἰς καρχηδόνα.

τῇ δὲ βουλῇ παρασκευάζεσθαι μὲν ἔδοξε πρὸς τὴν μάχην, πρέσβεις δὲ ἐς τὴν Καρχηδόνα στεῖλαι, καὶ τοῦ Ἀννίβου κατηγορῆσαι. κἂν μὲν μὴ ἐπαινῶσι τὰ πραχθέντα, δικάσαι· εἰ δ᾽ ἐς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέρωσιν, ἐξαιτήσασθαι αὐτόν· κἂν μὴ ἐκδῶσι, τὸν πόλεμον ἐπαγγεῖλαι αὐτοῖς. τῶν γοῦν πρέσβεων ἀπελθόντων, οἱ Καρχηδόνιοι τὸ ποιητέον ἐσκόπουν. καί τις Ἀσδρούβας, εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου προπαρεσκευασμένων, συνεβούλευε σφίσι χρῆναι τήν τε ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀνακτήσασθαι, καὶ τὴν ἐκ τῆς εἰρήνης δουλείαν ἀποτρίψασθαι καὶ χρήμασι, καὶ δυνάμει, καὶ συμμάχοις συγκεκροτημένοις, ἐπαγαγὼν, ὅτι κἂν

indicto que concilio, Carthaginensium alij pacem suaserunt: factio uerò Hannibalis, Saguntinos esse iniurios, & Romanos ea quæ nihil ad ipsos attinerent, curiosè complecti asserebat. Denique in eorum sententiam itum est, qui belli Romanis inferendi autores erant. Interea dum Hānibal sedulò mœnia oppugnat, multi ex eius militibus cadunt, pluribus uulneratis: & cum aliquando Carthaginenses muri partem deiecissent, & per ruinas penetrare conarentur, à Saguntinis eruptione facta, repulsi eesserunt: imminuta audacia, oppidanorum uerò animi aucti sunt. Neque tamen ab obsidione destiterunt, in mensem octauum usque prorogata. quo temporis spacio cùm alia multa, eaq; incommoda euenerunt, tum Hannibal grauiter uulneratus est. Vrbs autem sic capta est. Machinam adduxerunt, quæ mœnia multum superaret, armatis partim conspicuis, partim occultis refertam. Dum autem Saguntini tum ijs duntaxat quos uidebant, acrius pugnant, solos eos esse opinati, occulti suffosso muro, ui in urbem penetrarunt. Saguntini re inopinata perterriti, in arcem accurrerunt: habitoq; colloquio, tolerabilibus conditionibus salutem impetrare studuerunt. Hannibale uerò nihil moderati postulante, neque Romanis quicquam opis ferentibus, efflagitarunt, ut oppugnatione intermissa, rebus suis consulendi spacium daretur. Interea preciosissimis quibusque rebus igni absumptis, homines imbelles sibi ipsi manus attulerunt: qui erant ætate integra, subito in hostes impetu facto, strenuè dimicantes occubuerūt. Hæc Romanis & Carthaginensibus belli causa fuit. Nam cum Hannibalem multis socijs ascitis in Italiam properare Romani audiuissent, indicto concilio multa uerba facta sunt. Verùm L. Cornelius Lentulus pro cōcione dixit, non esse cunctandum, sed bellum contra Carthaginenses decernendum, & tam Cōsules quàm exercitus bifariam diuidendos: & alterum in Hispaniam, alterum in Libyam mittendum: ut eodem tempore & ager eorum uastaretur, & socij uexarentur: neque Hispaniæ opem ferre, neque inde auxilia expectare hostes possent. Ad hæc Q. Fabius Max. respondit, non adeò præcipitanter bellum esse decernendum, sed legatos prius mittendos. Quòd si crimina purgarint, quiescendum: sin iniuriarum cōuincantur, tum demum bello petendos esse, ut etiam causa belli in illos transferatur. Ac utriusq; sententia summatim hęc fuit. Senatui autem placuit, se & ad bellum parare, & legatis Carthaginem missis Hannibalem accusare. Quòd si illa improbarent, iure agendū: sin illi imputarēt, eum deposcendum: si non dederent, bellum eis indicendum. Legatis digressis, Carthaginenses quid agendum esset deliberabant. Hasdrubal uerò unus ex ijs quos Hannibal subornarat, autor fuit ueteris libertatis recuperandæ: & seruitutis, quam pax attulisset, tum pecunijs, tum copijs, tum socijs comparatis repudiandæ, subiecitq;

Saguntí oppugnatio.

Saguntí excidium.

Romanorum de bello Carthaginensi deliberationes.

Carthaginenses bellum paci præferunt.

Si uel

Si uel soli Hannibali suo arbitratu rem gerere permisissent, omnia ritè administratum iri, & ipsos omni laboris molestia carituros. Illo hæc locuto, magnus Hanno contrà, non temerè, neque ob parua & aliena crimina bellũ in Rempub. retrahendum esse censuit, cum alia purgare, alia in autores transferre liceat. Qui cum dicendi finem fecisset, Carthaginensium seniores, primique belli memores, illi sunt assensi: cæteri adolescentes, ijque potissimum qui Hannibalis causam agebãt, acriter aduersati sunt. Ve autem nihil certi responsi dederunt, legatosque neglexerũt, M. Fabius sinu ex toga facto: Hic, inquit, uobis bellum & pacem porto: utrum placet, sumite. Cum respondissent, se neutrum quidem sumere, sed utrũ dedisset, alacriter accepturos: bellum eis statim indixit. Hoc igitur modo, & his de causis inter Carthaginenses & Romanos alterum bellum est conflatum, futuraque diuinitùs denunciata sunt. Nam Romæ bos humana uoce locutus est: & alius ludis Romanis ex ædibus se in Tiberim præcipitauit, ac perijt: fulmina multa sunt delata: sanguis tum è statuis manauit, tum è militis cuiusdam clypeo: alterius ensem lupus ex ipsis castris rapuit. Hannibali uerò multæ ignotæque bestiæ Iberum transeunti, ueluti uiam monstrarunt: & somnium huiusmodi apparuit. Aliquando sibi uisus est à dijs in concilio sedentibus accersi, & quamprimùm in Italiam exercitum ducere iuberi: ab eisque ducem itineris accepisse, quem non respectans sequeretur. Sed cum se conuertisset, magnam ingruere tempestatem uidisse, draconemque sequi ingẽtis magnitudinis. Quæ cum miraretur, ductorẽ rogasse, quid nam ea sibi uellent? qui responderit, ea illi ad uastitatem Italiæ adiumento futura esse. Hæc bonam spem Hannibali, Romanis magnum timorem attulerunt. Qui copijs & Coss. bifariam distributis, Sempronium Longum in Siciliam misere, in Hispaniam P. Scipionem. Hannibal uerò impressionis in Italiã primo quoque tempore faciendæ cupidus, iter accelerauit: ac Galliam, quæ intra Pyrenæum & Rhodanum est, citra dimicationem transijt: neque quisquam cum eo congressus est, priusquam ad Rhodanum uenisset. Ibi se illi ostendit Scipio: & quanquam eius copiæ nondum aduenissent, tamen cum popularibus, eorumque finitimis, naues quæ in flumine erant, comminuit, alueumque custodijt. Hannibal, etsi temporis aliquid instruendis ratibus, scaphis & lintribus consumpsit: tamen omnia ad traiectum necessaria, multitudine operarum prius parauit, quàm Scipioni suæ legiones aduenissent. Fratremque Magonem cum equitibus & uelitibus nonnullis, quà amnis latè spargitur, & insulis distinguitur, traijcere iussit. Ipse ad euidens uadum contendit: nimirum ut Galli, dum ipsi obsisterent, fallerentur, & in alijs ripis fluminis negligentius custodias haberent. Itaque contigit. Cum

Prodigia, belli euentum significantia.

Hannibal Rhodanum & Alpes transit.

ἐπὶ καὶ τῷ Ἀννίβᾳ μόνῳ ἐᾶν βούλεται πρᾶξαι ἐπιτρέψωσι, καὶ τὰ προσήκοντα ἔσεσθαι, καὶ οὐδὲν αὐτοὺς πονήσειν. τοιαῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, Ἄννων ὁ μέγας φροντισάμενος τοὺς τοῦ Ἀσδρούβου λόγους, γνώμην εἰσηνέγκε, μήτε ῥᾳδίως, μήτε μικρῶν καὶ ἀλλοτρίων ἐγκλημάτων ἕνεκα τὸν πόλεμον ἐφ' ἑαυτοὺς ἀνασπᾶσθαι, παρὸν τὰ μὲν λῦσαι, τὰ δὲ ἐς τοὺς δράσαντας αὐτὰ τρέψαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. τῶν δὲ Καρχηδονίων οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ τοῦ πρὶν μεμνημένοι πολέμου, αὐτῷ συνετίθεντο, οἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ καὶ μάλισθ' ὅσοι τὰ τοῦ Ἀννίβου ἔπραττον, ἰσχυρῶς ἀντέλεγον. ὡς δ' οὐδὲν σαφὲς ἀπεκρίναντο, καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοὺς πρέσβεις ἦγον, ὁ Μάρκος ὁ Φάβιος τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑποβαλὼν, καὶ ὑπτιάσας αὐτὰς, ἔφη· ἐγὼ μὲν ἐνταῦθ', ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην φέρω· ὑμεῖς δὲ ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε, ἕλεσθε. ἀποκριναμένων δὲ, μηδέτερον μὲν αἱρεῖσθαι, δέχεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψωσιν· ἐπήγγειλεν αὐτοῖς αὐτίκα τὸν πόλεμον. οὕτω μὲν καὶ διὰ ταῦτα οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι τὸ δεύτερον ἐπολέμησαν, καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ γενησόμενα προεσήμηνεν. ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ ἀνθρωπίνως ἐλάλησε βοῦς, καὶ ἕτερος ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐξ οἰκίας εἰς τὸν Τίβεριν ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ ἐφθάρη, κεραυνοί τε πολλοὶ ἐφέροντο, καὶ αἷμα τὸ μὲν ἐξ ἀγαλμάτων ὤφθη, τὸ δὲ ἐξ ἀσπίδος στρατιώτου ἐρρύη, ἑτέρου τε ξίφος ἐξ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου λύκος ἥρπασε. τῷ δ' Ἀννίβᾳ θηρία πολλὰ καὶ ἄγνωστα τὸν Ἴβηρα διαβαίνοντι προκαθηγήσατο, καὶ ὄψις ὀνείρου ἐφάνη. ἔδοξε γάρ ποτε τοὺς θεοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένους μεταπέμψασθαί τε αὐτὸν, καὶ στρατεῦσαι ὅτι τάχιστα ἐς τὴν Ἰταλίαν προστάξαι, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνα, καὶ ἀμεταστρεπτὶ ὑπ' αὐτοῦ κελευσθῆναι ἕπεσθαι. μεταστραφῆναι δὲ, καὶ ἰδεῖν χειμῶνα μέγαν χωροῦντα, καὶ δράκοντα αὐτῷ ἐπακολουθοῦντα ἀμήχανον, καὶ θαυμάσαι, ἐρέσθαι τε τὸν ἀγωγὸν, τί ταῦτα εἴη· καί τον εἰπεῖν· ὦ Ἀννίβα, ταῦτα συμπορθήσοντά σοι τὴν Ἰταλίαν ἔρχεται. ταῦτα τῷ μὲν Ἀννίβᾳ χρηστὴν ἐλπίδα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δεινὴν ἐν πτοίᾳ ἐκφόβησιν. δίχῃ δὲ τὰς δυνάμεις οἱ Ῥωμαῖοι διελόντες, καὶ τοὺς ὑπάτους, Σεμπρώνιον μὲν Λόγγον ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν Σκιπίωνα Πούπλιον. ὁ δὲ Ἀννίβας ἐς τὴν Ἰταλίαν ὡς τάχιστα ἐπιθυμῶν ἐσβαλεῖν, ἔσπευδε, ἐχώρει, καὶ πᾶσαν τὴν Γαλατίαν τὴν μεταξὺ τοῦ Πυρηναίου καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ οὖσαν ἀμαχεὶ διῆλθε, καὶ μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ Ῥοδανοῦ οὐδεὶς εἰς χεῖρας ἦλθεν αὐτῷ. ἐκεῖ δ' ὁ Σκιπίων ἐπεφάνη, καίπερ μὴ παρούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, ὅμως μετὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ τῶν αὐτοῖς προσοίκων τά τε πλοῖα τὰ ἐν τῷ ποταμῷ προδιέφθειρε, καὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ διὰ φυλακῆς ἐποιήσατο. ὁ οὖν Ἀννίβας ἔτριψε μέν τινα χρόνον, καὶ σχεδίας, καὶ σκάφη, ἄλλα τε καὶ μονόξυλα κατεσκεύαζεν. ἔφθη δ' οὖν ὑπὸ πολυχειρίας τὰ πρὸς περαίωσιν ἀναγκαῖα πάντα, πρὶν τῷ Σκηπίωνι τὸ οἰκεῖον ἀφικέσθαι στράτευμα, προετοιμασάμενος· καὶ τὸν ἀδελφὸν Μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ ψιλοῖς τισὶν ᾗ σκεδάννυται ὁ ποταμὸς ἐπὶ πολὺ, καὶ νήσοις διαλαμβάνεται, διαβησόμενον ἔπεμψεν. αὐτὸς δὲ κατὰ τὸν ἐμφανῆ πόρον ἐχώρει διαβῆναι, ἵν' οἱ Γαλάται ἀπατηθῶσι, πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσόμενοι, καὶ ἀμελέστερον ἐν ἄλλοις τοῦ ποταμοῦ τὴν φυλακὴν θῶνται. ὃ καὶ γέγονε. καὶ ὁ Μάγων διέβη τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Ἀννίβας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατὰ τὸν πόρον ἐπεραιοῦντο· καὶ γενόμενοι κατὰ τὸ μέσον, ἠλάλαξαν,

περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ὀνείρου τῷ Ἀννίβᾳ φανέντος.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ὑπάτων τὸν μὲν ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, τὸν δ' ἐς Ἰβηρίαν· καὶ διέβη ὁ Ἀννίβας ἐς τὸν Ῥοδανόν.

ὅτι ἀντιμαχόμενοι τῷ περᾶν τῷ αὐτὸν μαχεσαμένων ὡς κατασκοπεῖν, συνελήλυθασιν ἀλλήλοις, [illegible] γίνονται. καὶ ὅτι ὁ Ἀννίβας [illegible] καὶ πολλοὶ ἀπώλοντο τῶν [illegible].

Mago flumen transmisisset, Hannibal cum suis uadum ingressi, ubi ad medium peruenere, clamorem

ἠλέλαξαν, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ διεσήμηναν· καὶ ὁ μάγων κατὰ νώτου τοῖς ἀντικειμένοις προσέπεσε, καὶ οὕτως οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ ἐλέφαντες ἀκινδύνως ἐπεραιώθησαν. ἄρτι δὲ περαιωθέντων αὐτῶν, καὶ ἡ τοῦ σκιπίωνος ἀφίκετο δύναμις. πεμψάντων οὖν ἐς προσκοπὴν ἱππέας ἀμφοτέρων, τοιοῦτο τέλος τῆς ἱππομαχίας ἐγένετο, ὁποῖον ὁ σύμπας ἔσχηκε πόλεμος. οἱ γὰρ ῥωμαῖοι καὶ ἐλάττους τὴν πρώτην γενόμενοι, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες ἐνίκησαν· ἐντεῦθεν ἀννίβας ἀπείγετο πρὸς ἰταλίαν ἀφικέσθαι, ὑποπτεύων δὲ τὰς ἐπιτομωτέρας τῶν ὁδῶν, ἑκατέρας μὲν παρεξῆλθεν, ἑτέρας δὲ περιοδεύσας ἰσχυρῶς ἐπόνησε· τά τε γὰρ ὄρη ἐκεῖνα ἀποτομώτατά ἐστι, καὶ ἡ χιὼν πολλὴ γινομένη, καὶ τὰς φάραγγας ὑπ᾽ ἀνέμων πληρώσασα, καὶ ὁ κρύσταλλος ἰσχυρότατα παγεὶς, δεινῶς σφᾶς ἐταλαιπώρησε· καὶ πολλοὶ τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ὑπό τε τοῦ χειμῶνος, καὶ ὑπὸ ἀσιτίας ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησαν. ἔχει δὲ λόγος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνέστρεψεν ἄν, εἰ μὴ πλείων καὶ ἀπορωτέρα ἡ προδιηνυσμένη ὁδὸς τῆς λειπομένης ἐτύγχανε. διὰ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀπετράπετο· ἐξαπίνης δὲ ἐκτὸς τῶν ἄλπεων ἐκφανεὶς, θαῦμα καὶ δέος τοῖς ῥωμαίοις ἐνέβαλε. καὶ ὁ μὲν προεχώρει, τὰ ἐν ποσὶ προσποιούμενος· σκιπίων δὲ τὸν μὲν ἀδελφὸν γάϊον σκιπίωνα ὑποστρατηγοῦντα αὐτῷ ἐς τὴν ἰβηρίαν ἔπεμψεν, ὡς καταληψόμενον αὐτὴν, ἢ τὸν ἀννίβαν ἐπανάξοντα. αὐτὸς δ᾽ ᾔει πρὸς ἀννίβαν ἤλασε, καὶ ἡμέρας μέν τινας ἐπέσχον, ἔπειτα ἄμφω πρὸς τὴν μάχην ὥρμησαν. πρὶν δὲ διὰ ἔργου ἐλθεῖν, συγκαλέσας ὁ ἀννίβας τοὺς στρατιώτας, παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς κατὰ τὴν ὁδὸν εἰλήφει, καὶ ἤρετο αὐτοὺς, πότερον δεδέσθαι καὶ δουλεύειν κακῶς βούλοιντο, ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὡς ἀφεθησόμενοι προῖκα οἱ νικήσαντες· καὶ ὡς τὸ δεύτερον εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτοὺς, καὶ μαχεσαμένων ἐδημηγόρησε, τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπήγειρε καὶ παρεθάρρυνεν ἐς πόλεμον. ταὐτὸ δὲ ἑτέρωθεν καὶ ὁ σκιπίων ἐποίησεν· εἶτα συνῆλθον μὲν ὡς ὅλοις τοῖς στρατοπέδοις μαχούμενοι. ὁ σκιπίων δὲ προσυμμίξας τῷ ἱππικῷ καὶ ἡττηθεὶς, συχνούς τε ἀποβαλὼν, καὶ αὐτὸς τρωθεὶς, ἀπέθανεν ἂν, εἰ μὴ πρὸ αὐτοῦ σκιπίων ὁ υἱὸς, καίπερ ἐν ἑπτακαιδεκαέτης, ἐπήμυνε· καταδείσας μὴ καὶ περὶ τῶν πεζῶν σφαλῇ, καὶ αὐτίκα τὸ ἐπανήγαγε, καὶ τῆς νυκτὸς ὑπεχώρησεν. ἀννίβας δὲ μεθ᾽ ἡμέραν τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ μαθὼν, πρὸς τὸν ἠριδανὸν ἦλθε, καὶ μή τι σχεδίας ἢ πλοῖα εὑρὼν (ἐνεπέπρηστο γὰρ παρὰ τοῦ σκιπίωνος) τὸν μὲν ἀδελφὸν μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι διανήξασθαι, καὶ ἐπιδιῶξαι τοὺς ῥωμαίους ἐκέλευσεν· αὐτὸς δὲ ἄνω πρὸς τὰς πηγὰς χωρήσας τοῦ ποταμοῦ, τοὺς ἐλέφαντας κατὰ τὸν ἐπίῤῥουν διαβιβάσαι προσέταξε. καὶ οὕτω τοῦ ὕδατος πρὸς τοῖς ὄγκοις τῶν ζώων ἐμποδιζομένου, καὶ σκεδαννυμένου, ῥᾷον κάτω σφῶν διεπεραιώθη. καταληφθεὶς οὖν ὁ σκιπίων, κατὰ χώραν ἔμεινε. καὶ ἐμαχέσατ᾽ ἄν, εἰ μή τινες οἱ γαλάται, οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ηὐτομόλησαν. ὁ δ᾽ οὖν σκιπίων ἐπὶ τούτῳ ταραχθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ τραύματος ταλαιπωρήσας, ὑπὸ νύκτα αὖθις ἐξανέστη, καὶ ἐπὶ μετεώρου τὸ τάφρευμα ἐποιήσατο. δίωξις δ᾽ αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο. μετὰ δὲ τοῦτο ἀφίκοντο καὶ οἱ καρχηδόνιοι, καὶ τὸν ποταμὸν διὰ μέσου ποιησάμενοι, ἐστρατοπεδεύσαντο. ὁ μὲν οὖν σκιπίων διά τε τὸ τραῦμα, καὶ διὰ τὰ συμβεβηκότα ἀνεῖχε, καὶ δύναμιν μετεπέμπετο. ἀννίβας δὲ πολλὰ ποιήσας παρακινῶν πρὸς μάχην αὐτὸν, ἐπεὶ οὔτε τοῦτ᾽ ἠδυνήθη, καὶ τροφῆς ἐσπάνιζε, φρου-

μάχη αἰχμαλώτων ῥωμαίων ἢ καρχηδονίων, ἐξ αὐτοῦ στρατευομένων.

clamorē sustulerunt, & classica cecinerunt. & Magone aduersarios à tergo adorto, & cæteri & elephantes citra periculū transierunt. Vix transierant, cum Scipionis copiæ aduenerunt. Cum igitur utrinque speculatum equites misissent, is equestris prælij fuit exitus, qui belli totius. Romani enim principiò inferiores, multis amissis uicerunt. Inde Hannibal in Italiam properans, cum uias compendiosiores suspectas haberet: illis uitatis, atque alijs tramitibus quæsitis, magnas ærumnas tolerauit. Nam & mōtes admodum prærupti, & ualles flatu uentorum profundis niuibus expleræ, & glacies densissima grauiter exercitum afflixerūt: multique milites uel hyeme, uel inedia perierunt: multi etiam domum redierunt. Fertur & ipse Hannibal reuerti uoluisse, nisi confectum iter longius & difficilius fuisset eo quod restabat. eaque de causa cœptis non destitit: ac subitò extra Alpes conspectus, admirationem simul & terrorē Romanis iniecit, interque progrediendum obuia quæque subegit. Scipio fratrē C. Scipionem, legatū suum, in Hispaniā misit, ut aut eam occuparet, aut Hannibalē eò retraheret: ipse contra Annibalem est profectus. Ac dies quidem aliquot quieuerunt, deinde aūt ambo pugnæ se pararunt. Sed priusquam ad manus ueniretur, Hannibal militibus conuocatis, in itinere captos produxit in medium, rogans utrum uincti duram perpeti seruitutē mallent, an inter sese singulari certamine congredi, ut uictores gratis manumitterentur. Vt posterius prætulerunt, eos inter sese cōmisit: peractóque certamine, militum suorum animos pro cōcione confirmauit, atque ad bellū acuit. Idem & Scipio ex altera parte fecit. Deinde ita congressi sunt, quasi cum totis exercitibus conflicturi essent. Sed Scipio equestri prælio in primis tentato, multis amissis uictus & uulneratus, atque adeò perimēdus, nisi à filio septemdecim annos nato protectus esset: timens, ne pedites etiam succumberent, statim receptui cecinit, ac noctu recessit. Hannibal eius discessu mane cognito, ad Eridanum uenit: ubi cum ne unam quidem ratem inuenisset (cremarat enim omnia nauigia Scipio) fratrem Magonem cum equitibus tranare iussit, Romanosque persequi: ipse sursum ad fontes amnis profectus, elephantes, quà flumen concitatius fertur, traducit: & aqua in belluarū mole resistente & sparsa, facilius infra eos transijt. Scipio ab hostibus deprehensus, se loco nō mouit. ac pugnam inijsset, nisi Gallica auxilia noctu ad hostes trāsfugissent. Ea re turbatus, & dolore uulneris uexatus, sub noctē castra in editiorem locum transtulit, uallumque cōmunijt, persequente nemine. Deinde Carthaginenses uenerunt, & flumine interiecto castrametati sunt. Dum Scipio tū ex dolore uulneris, tum ob acceptā cladem sese cōtinens, plures copias expectat: Hannibal multis frustra tentatis, ut eum ad pugnā eliceret, cū penuria cōmeatus laboraret: castel-

Pugna equestris, euentus belli totius augurium.

Captiuorū dimicatio ad animandos milites.

Scipio ad Ticinum uincitur.

Hannibal Eridanum transit.

castellum quoddã est adortus, in quo Romani multum frumenti repositum habebant: & quia ui nihil proficiebat, Castellanum pecunia corrumpit, ut id sibi prodat. quo occupato, etiam cæteris partim ui, partim auro se potiturũ speravit. Interea Lõgus, Sicilia legato credita, accersitus ad Scipionẽ uenit: nec multo pòst ex ambitione, & quòd prædatores quosdam superarat, dum in pugnam ruit, in insidias delapsus impingit, & ab Hannibale cum equitib. & elephantis in fugam conuertit: in qua multi cæsi, multi temere in fluuium præcipitati periere, pauci cum Longo euasere. Hannibal uerò ea uictoria nõ est lætatus, quòd & milites multos & elephantos omnes præter unum, frigore & uulnerib. confectos amiserat. Factis igitur sine fœdere inducijs, utrinq; ad socios se contulerũt, & in eorũ urbibus hybernarũt. Ac Romanis cõmeatus abundè suppetebat. Hannibal aũt cum ea quæ socij dabant, satis non essent, Romanorũ pagos & oppida inuadendo, aliàs uincebat, aliàs repellebatur. aliquãdo equestri certamine à Lõgo uictus, uulnus accepit. Vnde quidam ex Romanis sumpta fiducia, per sese contra eum mœnia oppugnantẽ, eruperunt. Sed & illi cæsi sunt, & oppidum facta deditione euersum: & ex captiuis Romani omnes interfecti, cæteri dimissi. Eandẽ rationem in omnib. captiuis obseruauit, ut per eos urbes sibi conciliaret. Quin ex reliquis etiam Gallis, Ligurib. & Hetruscis multi, Romanis in suis oppidis partim occisis, partim deditis, defecerunt. Hannibal in Hetruriã iturus, à Lõgo magna tempestate lacessitus est: & multis utrinq; cæsis, in Liguriã profectus, diu ibi se continuit, suos quoq; suspectos habens, nemini temere credens: sed & ueste mutata & coma apposititia utẽs, & aliàs alia lingua loquẽs (plures enim norat, ipsamq; Latinã) & noctu & interdiu plurima & uidebat & audiebat: quædam etiã loquebat, persona sua dissimulata. Dum hæc in Italia geruntur, alter Scipio Cn. in Hispanijs appulit: & orã eius maritimam omnem usq; ad Iberum, multa etiam superiora loca, partim ui, partim deditione, Bannonem quoq; prælio uictum cæpit. Quibus Hasdrubal frater Hãnibalis cognitis, Ibero superato, & quibusdam ex ijs qui defecerant receptis, Scipioni contra se eunti cessit. Romani Flaminium & Caium denuò consules crearũt. Hannibal ubi ineunte uere, Flaminium & Seruilium Geminum cum magna manu aduentare cognouit, ad eos decipiendos conuersus, sese ibi moraturum & pugnæ copiam illis facturum simulando, dum Romani uerum id esse rati, uias negligenter custodiunt, equitibus in castris relictis, noctúque sarcinis collectis, & angustijs per ocium superatis, Aretium cõtendit: equitibus etiã, cum longe processisset, consecutis. Cõsules ut se deceptos esse senserunt, Geminus ibi mãsit, ut eos qui defecerãt ueexaret, & Carthaginensibus opem ferre prohiberet. Fla-

Longus ab Hannibale uincitur.

Hannibal Romanos captiuos occidit.

Hannibalis uigilantia.

C. Scipionis res in Hispania.

Flaminij clades ad Aretium.

φρουρίῳ προσέβαλεν, ἐν ᾧ σῖτος πολὺς τῶν ῥωμαίων ἔκειτο. καὶ μηδὲν περαίνων, τὸν φρούραρχον διέφθειρε χρήμασι, κἀκεῖνο τὸ προδοθὲν ἔλαβε, καὶ τὰ ἄλλα χωρία τὰ μὲν ὅπλοις, τὰ δὲ χρυσίῳ ἐπήλπισε· κἀν τούτῳ ὁ λόγγος τὴν σικελίαν ὑποστρατηγῶν [illegible], πρὸς τὸν σκιπίωνα ἀνακληθεὶς ἀφίκετο. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ φιλοτιμίας, καὶ ὅτι τινὰς κατατρέχοντας τὴν χώραν ἐκράτησεν, ὡς κρατήσειν ὥρμησεν, καὶ ἐσφάλη ἐνέδραις περιπεσών· καὶ τοῦ ἀννίβου ἐπεξελθόντος μετὰ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἐτράπησαν ἐς φυγήν, καὶ πολλοὶ διεφθάρησαν φόνῳ, πολλοὶ δὲ καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἀπερισκέπτως ἐμπεσόντες ἐπνίγησαν, ὡς ὀλίγους μετὰ τοῦ λόγγου περισωθῆναι. νικήσας μὲν οὖν ὁ ἀννίβας, οὐκ ἔχαιρεν, ὅτι στρατιώτας τε πολλοὺς καὶ τοὺς ἐλέφαντας, πλὴν ἑνός, ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τῶν τραυμάτων ἀπέβαλεν. ἀνοχὴν οὖν ἄσπονδον ποιησάμενοι, πρὸς τὴν συμμαχίδα σφῶν ἑκάτεροι ἐχώρησαν, κἀν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἐχείμαζον. καὶ τοῖς μὲν ῥωμαίοις ἄφθονα ἐφοίτα τὰ ἐπιτήδεια· ὁ δὲ ἀννίβας οὐκ ἀρκούμενος τοῖς παρὰ τῶν συμμάχων διδομένοις, ταῖς τε κώμαις καὶ ταῖς πόλεσι τῶν ῥωμαίων προσετίθει, τὰ μὲν ἐκράτει, τὰ δὲ ἀπεκρούετο, καί ποτε ἐν ἱππικῷ ὑπὸ τοῦ λόγγου νικηθείς, ἐτρώθη. θαρσήσαντες οὖν ἐκ τούτου τινὲς τῶν ῥωμαίων, καὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς προσβάλλοντι αὐτοῖς ἐπεξῆλθον, κἀκείνους τε ἔφθειρε, καὶ τὸ χωρίον ὁμολογίᾳ ἐκράτησε, καὶ αὐτὸ μὲν κατέσκαψε. τῶν δὲ αἰχμαλώτων τοὺς μὲν ῥωμαίους ἀπέκτεινε, τοὺς δ᾽ ἄλλους ἀφῆκε· τοῦτο δὲ ἐφ᾽ ἅπασι τοῖς ζωγρουμένοις ἐποίει, τὰς πόλεις δι᾽ αὐτῶν οἰκειούμενος. ἀμέλει καὶ τῶν λοιπῶν γαλατῶν πολλοὶ καὶ λιγύων καὶ τυρσηνῶν τοὺς ῥωμαίους τοὺς παρ᾽ αὐτοῖς ὄντας οἱ μὲν φονεύσαντες, οἱ δὲ ἐκδόντες μετέστησαν. ἐν δὲ τῇ τυρσηνίδι ἐπ᾽ ἀννίβᾳ πορευόμενον ὁ λόγγος ἐπέθετο, χειμῶνος πολλοῦ γινομένου. πεσόντων δὲ ἀμφοτέροις πολλῶν, ὁ ἀννίβας ἐς τὴν λιγυστικὴν ἐλθών, ἐνδιέτριψεν· ὑποπτεύων δὲ καὶ τοὺς σφετέρους, οὐδενὶ ῥᾳδίως ἐπίστευεν, ἀλλὰ τὴν ἐσθῆτά τε μετέβαλλεν, καὶ κόμαις χρώμενος προσθέτοις, τήν τε διάλεξιν ἄλλοτε ἄλλην ποιούμενος (ᾔδει γὰρ πλείους, καὶ τὴν τῶν λατίνων) καὶ νύκτωρ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν πολλὰ ἐπεσκόπει, ἤκουέ τε πολλά, ὡς οὐκ ἀννίβας, καί τινα ὡς ἕτερός τις ἐφθέγγετο. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ τοιαῦτα ἐγίνετο. ὁ δὲ ἕτερος σκιπίων ὁ γάϊος ἐς τὴν ἰβηρίαν προσέπλευσε, καὶ τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς μέχρι τοῦ ἴβηρος πάντα καὶ τῶν ἄνω συχνὰ τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ἑκόντα προσέλαβε, καὶ τὸν βαννῶνα μάχῃ νικήσας ἐζώγρησεν. ὁ δὲ τοῦ ἀννίβου ὁμαίμων ἀσδρούβας μαθὼν ταῦτα, διέβη τὸν ἴβηρα, καὶ τῶν μεταστάντων τινὰς ἐπηγάγετο· τοῦ δὲ σκιπίωνος ἐπελθόντος αὐτῷ, ἀνεχώρησεν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ ῥώμῃ τὸν φλαμίνιον καὶ τὸν γάϊον αὖθις ὑπάτους εἵλοντο· ἀννίβας δὲ ἄρτι τοῦ ἔαρος ὑποφαίνοντος, ὡς ἔγνω τὸν φλαμίνιον μετὰ τοῦ σερουιλίου γεμίνου χειρὶ πολλῇ ἐπ᾽ αὐτὸν ἰόντα, πρὸς ἀπάτην αὐτῶν ἐτράπη, καὶ πλασάμενος ἐνδιατρίψειν αὐτοῦ, καὶ μάχην συνάψειν, ἐπειδὴ νομίσαντες αὐτὸν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ χώραν μένειν, ἀμελῶς τῶν ὁδῶν εἶχον, ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ἱππέας κατέλιπεν. αὐτὸς δὲ ὑπὸ νύκτα ἄρας, τά τε στενόπορα μεθ᾽ ἡσυχίας διῆλθε, καὶ πρὸς ἀρρήτιον ἀπήγετο. καὶ οἱ ἱππεῖς δέ, ἐπὶ πολὺ προελθόντος, ἐπανῆσαν αὐτῷ ἐφεπόμενοι· οἱ δὲ ὕπατοι γνόντες ἠπατημένοι, γεμῖνος μὲν αὐτοῦ ὑπέμεινε, τούς τ᾽ ἀφεστηκότας κολάσων, καὶ κωλύσων ἐπικουρῆσαι καρχηδονίοις.

[illegible]

φλα-

φλαμίνιος δὲ μόνος ἐδίωκεν, ἵν' αὐτοῦ μόνου τὸ ἔργον τῆς νίκης ὡς ᾤετο γένηται, καὶ τὸ ἀρρήτιον προκατελάβετο. ὁ γὰρ ἀννίβας συντομωτέραν τραπόμενος, δυσόδοις ἐνέτυχε, καὶ ἀνθρώπους συχνούς, καὶ πολλὰ ὑποζύγια, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέβαλεν. ὀψὲ δ' οὖν πρὸς τὸ ἀρρήτιον ἐλθών, καὶ εὑρὼν ἐκεῖ τὸν φλαμίνιον, κατεφρόνησεν αὐτοῦ, καὶ μάχῃ μὲν οὐ συνέβαλε (τὸ γὰρ χωρίον ἀνεπιτήδειον οἱ ἐδόκει) πεῖραν δὲ αὐτοῦ ποιούμενος, ἐπόρθει τὴν χώραν· ἐκδραμόντων δὲ ἐπ' αὐτὸν τῶν ῥωμαίων, ἐπανήγαγεν, ἵνα φοβεῖσθαι δόξῃ. τῆς δὲ νυκτὸς ἐξαναστάς, ἐπιτήδειόν τι χωρίον πρὸς τὴν μάχην εὑρών, ἔμεινε. καὶ τοῦ μὲν πεζοῦ τὸ πλεῖον κατὰ τὰ ὄρη λοχῶν ἔταξε, τὸ δ' ἱππικὸν σύμπαν ἔξω τῶν στενῶν ἀφανῶς ἐφεδρεύειν ἐκέλευσε, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ γηλόφου μετ' ὀλίγων ἐστρατοπεδεύσατο. ὁ δὲ φλαμίνιος ἐν φρονήματι ὤν, καὶ ἰδὼν μετέωρον σὺν ὀλίγοις αὐτὸν ἱδρυμένον, τήν τε λοιπὴν στρατιὰν πόρρω που πεπομφέναι νομίσας, ῥᾳδίως μεμονωμένον αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ διὰ τὸ στενὸν ἀπερισκέπτως ἐσῆλθε, κἀνταῦθα (ὀψὲ γὰρ ἦν) ηὐλίσατο, καὶ ὑπὸ μέσας νύκτας ὑπὸ καταφρονήσεως αὐτοὺς ἀφυλάκτους καθεύδοντας περιέσχον οἱ καρχηδόνιοι, καὶ πόρρωθεν ἀκοντίοις, καὶ σφενδόναις, καὶ τοξεύμασι, τοὺς μὲν εὐναζομένους ἔτι, τοὺς δὲ τὰ ὅπλα λαμβάνοντας ἔκτεινον, αὐτοὶ μηδὲν δεινὸν ἀντιπάσχοντες· οἱ γὰρ ῥωμαῖοι μηδ' ὁρᾶν αὐτοῖς συμπλεκομένου, σκότους τε καὶ ὁμίχλης οὔσης, οὐκ εἶχον τῇ σφετέρᾳ χρήσασθαι ἀρετῇ. τοσοῦτος δὲ ἐγένετο θόρυβος, καὶ τοσαύτη ταραχὴ ἐκπλῆξίς τε κατέσχεν αὐτούς, ὡς μηδὲ τῶν σεισμῶν τῶν τότε γενομένων αἰσθέσθαι, καίπερ πολλὰ μὲν οἰκοδομήματα καταρράξαι, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὀρῶν τὰ μὲν διασχεῖν, τὰ δὲ καὶ συμπεσεῖν, ὡς καὶ τὰς φάραγγας ἐμφράξαι, καὶ ποταμοὶ δὲ τῶν ἀρχαίων ῥείθρων ἐκκλασθέντες ἄλλῃ ἐτράποντο. τοιούτοις σεισμοὶ μὲν τὴν τυρσηνίδα κατεῖχον, οὐ μὴν ᾔσθοντο οἱ μαχόμενοι ἐν ἀγωνίᾳ σφῶν γεγονότα. ἔπεσε τε ὁ φλαμίνιος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς ἔπεσον. συχνοὶ δὲ ἐπί τινα λόφον ἀναβάντες, ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ἐς φυγὴν ὥρμησαν, καὶ καταληφθέντες, τά τε ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς ἐπ' ἀδείᾳ παρέδοσαν. ὅ γε μὴν ἀννίβας βραχὺ τῶν ὀμωμοσμένων ἐφρόντισε, πάντας δὲ τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἁλόντας, τὸ μὲν ὑπήκοον τότε συμμαχικὸν τῶν ῥωμαίων ἀφῆκεν, αὐτοὺς δὲ ἐκείνους δήσας ἐφύλαξε. πράξας δὲ ταῦτα, ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο, καὶ μέχρι μὲν ναρνίας τήν τε γῆν τέμνων, καὶ τὰς πόλεις προσαγόμενος πλὴν σπωλητίου, προῆλθε· γάιόν τε ἐνταῦθα κεντήνιον στρατηγὸν ἐνεδρεύσαντα προλοχῶν, ἔκτεινεν. ὡς δὲ τοῦ σπωλητίου προσβαλὼν ἀπεκρούσθη, καὶ τὴν τοῦ νάρου γέφυραν καθῃρημένην εἶδε, καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς οὓς ἀναγκαῖον διελθεῖν ἦν τὸ αὐτὸ γεγονὸς ἐπύθετο, τὴν μὲν ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμὴν ἐπέσχεν. ἐς δὲ τὴν καμπανίαν ἐτράπετο, τήν τε χώραν ἀρίστην, καὶ τὴν πόλιν τὴν καπύην μεγίστην εἶναι ἀκούων, νομίζων, εἰ σφᾶς προκαταλάβοι, καὶ τἆλλα διὰ ὀλίγου προσκτήσεσθαι. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ πυθόμενοι περὶ τῆς ἥττης, ἤλγησαν, καὶ διὰ ἐκείνους καὶ δι' ἑαυτοὺς ὀδυρόμενοι, καὶ ἐν ἀπόρῳ ὄντες· τάς τε γεφύρας τοῦ τιβέριδος, πλὴν μιᾶς, καθεῖλον, καὶ τὰ τείχη πολλαχῇ πεπονηκότα αὐτοδιὰ ἐπεσκεύαζον. δικτάτορά τε προχειρίσασθαι βουληθέντες, αὐτοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸν ᾑρήσαντο· ἀγαπῶντες δὲ εἰ αὐτοὶ μόνοι σωθεῖεν, οὐκ ἔπεμπον τοῖς συμμάχοις βοήθειαν. πυθόμενοι δὲ τὸν ἀννίβαν ἐς καμπανίαν ὡρμηκέναι, τότε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρῆσαι ἔγνωσαν· τῷ δ' ἀννίβᾳ τὸν δικτάτορα τὸν φάβιον

Οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ μαθόντες τὰ κατὰ τὴν ἧτταν.

Flaminius uerò solus abeuntes persecutus, ut uictoria scilicet sui unius esset, Aretiū antè occupauit. Nam Hannibal dū compendia quærit, in inuia incidit: multosq; mortales, multa iumenta, & alterum oculū amisit. Serò tandem ad Aretium progressus, Flaminium illic inuentum contempsit: ac pugna quidem abstinuit (locus enim incōmodus uidebatur) sed hominis ingenium periclitās, agrum uastauit. Cum uerò Romani excurrissent, simulato metu reduxit exercitum: & noctu castris promotis, locoq; pugnæ idoneo capto, peditū partem maximam in mōtibus, in insidijs collocauit, equitatū omnem extra angustias clam in subsidijs esse iussit, ipse in tumulo cum paucis castra habuit. At Flaminius ibi sidens, quum eum cum paucis in colle uidisset, & longè ablegasse reliquum exercitū putaret, spe eius ita destituti facilè capiendi concepta, temerè angustias est ingressus, ibiq; (serum enim diei erat) quieuit. Sub noctem mediā Carthaginenses eos sine excubijs (adeò sibi præfidebant) dormientes eodē tempore ab omni parte circundederunt: atq; eminus iaculis, fundis, sagittis, alios cubantes adhuc, alios arma induentes, impunè occiderūt. Romani enim in tenebris & nebula nemine cōminus congresso, uirtute sua uti non potuerunt. Tantus aūt tumultus fuit, tanta perturbatio, tantus terror eos inuasit, ut terræmotus qui tum fiebant, non sentirent, quāuis multa ædificia corruerent, multi mōtes partim finderentur, partim collapsi ualles complanarēt, & flumina ueteribus alueis exclusa, aliò uerterentur. Quæ cum in Hetruria fierent, à pugnātibus non sunt animaduersa. Cecidit ipse Flaminius, & maxima multitudo: complures etiā tumulo quodam occupato, ubi diluxit, fuga salutem quæsituri, capti, arma & semetipsos, impunitate promissa, dediderunt. Sed Hannibal iurisiurandi parum memor, omnes captiuos qui in castris erant, ex subditis & socijs Romanorum dimisit: Romanos ipsos in uinculis asseruauit. His actis, itinere Romā intento, Narniam usq; agros uastādo, & urbes subigendo, Spoleto excepto, progressus, C. Centenium prætorem circumuentū, euitatis eius insidijs, occidit. A Spoleto repulsus, cum pontē Naris deiectum uidisset, idemq; in cæteris fluminibus, quæ transire necesse habebat, esse factum audisset: omisso Romano itinere, in Campaniam se cōuertit, cuius solum fertilissimum, & urbem Capuā maximā esse audiebat. quas si occupasset, se cætera breui tempore adiecturum putabat. Romani clade audita mœsti atq; anxij, & semetipsos & cæsos lugentes, pontes Tiberis, præter unum, deiecerunt, & mœnia multis in locis ruinosa celeriter refecerunt, & Dictatorem in concione dixerunt: ac benè secum agi existimantes, si ipsi manerent incolumes, nulla socijs auxilia miserunt. Sed Hannibalis in Campaniā profectione audita, etiā socijs opem ferre decreuerūt, Hānibali dictatorē Fa-

Terræmotus in Hetruria.

Hannibal Roma omissa, in Cāpaniam cōtendit.

C. Centenius.

Q. Fabius Max. dictator & cunctator.

bium & M. Minutium magistrum equitum opposuerunt: qui cum eò uenissent, cum illo non congressi sunt, sed tergis inhærentes, obseruarunt, quando se pugnæ offerret occasio.
» Fabius enim cum militibus trepidis & uictis
» contra plures, & uictores, Martis aleam expe-
» riri noluit, simulque putabat, quo magis agrum
» uastassent, eò citius commeatus penuria labo-
» raturos. His rationib. adductus, neque alteri regioni ulli, neque Campaniæ opem tulit: & omnes hostes in Campania conclusos, & undique ignorantes circumdatos obseruauit. Nam ipsi quidem & ex mari & ex socijs ciuitatibus commeatus abundè suppetebat: illis uerò nihil esse nisi ex agrorum uastatione norat. His de causis moram æquo ferebat animo, & à ciuibus non sine querelis Cunctator dicebatur. Hannibal autem instante hyeme, cum ob commeatus penuriã eo loco hybernare non p[illegible]t, & uanas rationes Campaniæ exeundi [illegible]ustra tentasset,

Hannibalis in Samnium transitum.

huiusmodi consilium cæpit. C[illegible]ptiuos omnes conuocatos, ne quis eorũ effugeret, & quid ageretur Romanis significaret, occidit: & boum, quos in castris habebat, cornibus faces alligauit, noctuque ad Samniticos montes profectus, facibus incensis boues extimulauit, qui igni et uerberibus in rabiem acti, multis in locis sylua incensa, facilem ei transitũ præbuerunt. N[illegible]m Romani qui in castris & collib. erant, in[illegible]as ueriti, se non commouerunt. Sic Hann[illegible]d Samnites peruenit. Ea re Fabius mane c[illegible]gnita, abeuntes persequens, ijs qui ad hostes repellendos in uia relicti erant, fugat[illegible]s, cæterisque socijs superatis: non procul à Pœnis [illegible]stra posuit, sed pugna detrectata, eos uagari & prædas agere prohibuit. Itaque Hannibal ob cibariorum penuriam primùm Romam inuadere statuit.

Fabij prudentia.

Vt autem Fabius pugnę copia negata, eum pedetentim assectabatur, in Samnium rediit: Dictatore nunquam ab eo discedente, atque in id intento, ne quos suorum amitteret, utque ipse commeatu abundaret: ille autem præter arma nihil haberet, neque domo auxilia acciperet. nã

Hannibal Carthagine irridetur.

Carthaginenses eum deridebant, scribentẽ se benè rem gerere, & prosperis uti successibus, & tamen pecuniã & milites flagitantem. Neque
» enim petitiones cum successibus consentire.
» Victores enim decere, exercitib. quos habeãt
» contentos, pecuniam domum mittere, non e-
» mendicare. Ac dum Fabius apud exercitum fuit, nihil aduersi Romanis accidit. Eo autem

Q. Minutij Rufi temeritas, & falsa uictoria.

Romam ob publica negocia profecto, impegerunt. Rufus enim magister equitum iuuenili audacia exultans, bellique casus non prospiciens, & Fabij cũctationem ægrè ferens, cum solus imperiũ adeptus esset, mandatorum Dictatoris immemor, acie cũ hoste congressus principiò bene pugnauit, sed tãdem succubuit: ac internecione deletus esset, nisi fortè fortuna Samnitũ auxilia ad Romanos accedentia, Carthaginens[illegible] aduentus Fabij opinionẽ attulissent. qui cũ hac de causa recessissent, se uictorẽ esse

βιον, καὶ τὸν ἵππαρχον τὸν Μάρκον τὸν Μινούκιον αὐτῷ κατέστησαν. οἱ ἐπ' ἐκεῖνον ἐλθόντες, ἐς μὲν χεῖρας αὐτῷ οὐκ ἦλθον· παρηκολούθουν δὲ ἐπιτηροῦντες, εἴ πη καιρὸς μάχης παραπέσοι ἀκίνδυνος. ἐδεδίει γὰρ ὁ Φάβιος κατε-
πτηχόσι στρατιώταις καὶ ἡττημένοις, πρὸς πλείους καὶ νε- «
νικηκότας συνενεχθῆναι, καὶ ἅμα ᾤετο μᾶλλον τὴν χώραν «
κακώσαντας, θᾶττον ἀπορῆσαι τροφῆς αὐτοὺς «
ἐλπίσειν. τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς, οὔτ' ἄλλῃ χώ- «
ρᾳ ἐπήμυνεν, οὔτε τῇ Καμπανίᾳ· κατέκλεισεν οὖν διὰ ταῦτα πᾶν τὸ πολέμιον ἐς τὴν Καμπανίαν. πάντοθεν γὰρ αὐτοὺς ἀπειληφότες οὐκ εἰδότας, ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο. αὐτοῖς μὲν γὰρ κἀκ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς συμμαχίδος, τῶν ἐπιτηδείων εὐπορεῖν· ἐκείνοις δὲ μόνα τὰ ἐκ τῆς γῆς ἦν ἱκανόν, ὑπάρχοντα οὐδέν. καὶ διὰ τοῦτ' ἀνεῖχε, καὶ τῆς μελλήσεως οὐκ ἀφίστατο. διὸ καὶ παρὰ τῶν πολιτῶν αἰτίαν εἶχεν, ὡς καὶ μελλητὴς ἐπονομασθῆναι. ὁ δ' Ἀννίβας ἐπεὶ τοῦ χειμῶνος ἐγγίζοντος καὶ οὔτε κατὰ χώραν χειμάσαι σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἐδύνατο, καὶ πολλαχῇ πειράσας διεξόδου τῆς Καμπανίας ἐκωλύετο, τοιόνδε τι ἐμηχανήσατο. τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, ἵνα μή τις αὐτῶν διαφύγῃ, καὶ τὸ γενόμενον γνωρίσῃ τοῖς Ῥωμαίοις, κατέσφαξε· καὶ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ βοῦς ἀθροίσας δᾳδας τοῖς αὐτῶν προσέδησε κέρασι, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τοὺς Σαμνίτας ὄρη ὑπὸ νύκτα χωρήσας, τάς τε δᾳδας ἀνῆψε, καὶ τὰς βοῦς ἐκέντησεν. αἱ δ' ἀγριωθεῖσαι δι' ἐκείνας διά τε τὸ πῦρ καὶ τὴν πληγήν, πολλαχῇ τὴν ὕλην ἐνέπρησαν, κἀκ τούτου ῥᾳδίαν παρέσχον αὐτῷ τὴν ὑπέρβασιν. οἱ γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἐν τοῖς μετεώροις, ἐνέδρας φοβηθέντες, οὐκ ἐκινήθησαν. καὶ οὕτως ὁ Ἀννίβας διῆλθε, καὶ ἐς τὴν Σαμνῖτιν ἐκομίσθη· ὁ οὖν Φάβιος μεθ' ἡμέραν τὸ γεγενημένον γνούς, κατεδίωξε, καὶ τισὶ τῶν καταλελειμμένων ἐν τῇ ὁδῷ ἵνα σφᾶς ἀνείρξωσι προστυχών, καὶ τούτους βιασάμενος αὐτοὺς [illegible], ἐστρατοπεδεύσατο μὲν οὐ πόρρω τῶν πολεμίων, οὐ μέντοι καὶ ἐς χεῖρας ἐκείνοις ἦλθεν, ἀλλ' ἐσκεδασμένους τε αὐτοὺς καὶ προνομεύειν ἐκώλυεν. ὅθεν τὸν Ἀννίβαν ἀχρηματοῦντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆσαι. ὡς δ' οὐκ ἐμάχετο, δι' ἡσυχίας δὲ παρηκολούθει ὁ Φάβιος, αὖθις ἐπέστρεψεν ἐς τὸ Σαύνιον. καὶ ὁ Φάβιος αὐτῷ ἐφεπόμενος, δι' ἀσφαλείας προσέφερε, προμεμαθηκὼς μή τι τῶν οἰ-
κείων ἀποβαλεῖν τινάς, καὶ αὐτὸς μὲν ἐν εὐπορίᾳ τῶν ἀναγ- «
καίων τυγχάνων, ἐκεῖνον δὲ τῶν ὅπλων ἐκτὸς οὐδὲν προ- «
σὸν ἀπορῶν, καὶ μηδ' οἴκοθεν προσιοῦσαν ἐπικουρίαν. οἱ «
γὰρ Καρχηδόνιοι καὶ ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο, γράφον- «
τα, εὖ πράττειν, καὶ πολλὰ κατορθοῦν. καὶ στρατιώτας «
παρ' αὐτῶν αἰτοῦντα, καὶ χρήματα, λέγοντες, μὴ συμφω- «
νεῖν τὰς αἰτήσεις τοῖς κατορθώμασι. τοὺς γὰρ νικῶντας «
προσήκειν καὶ τῷ παρόντι ἀρκεῖσθαι στρατεύματι, καὶ «
χρήματα στέλλειν οἴκαδε, ἀλλ' οὐ προσαιτεῖν. ἕως μὲν οὖν ἐνεδήμει ὁ Φάβιος, δεινὸν οὐδὲν τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο. ὡς δ' ἐκεῖνος ἐς τὴν Ῥώμην ἀπῆρε κατά τι δημόσιον, ἔπταισαν. ὁ γὰρ Ῥοῦφος ὁ ἵππαρχος, φρόνημα νεανικὸν ὑπὸ νεότητος ἔχων, καὶ τῶν πολεμικῶν σφαλμάτων ἀπείρατος ὤν, καὶ τῇ μελλήσει τοῦ Φαβίου ἀχθόμενος, ἐπεὶ τὴν προστασίαν τῆς στρατιᾶς μόνος ἔσχε, τῶν μὲν ἐντολῶν τοῦ δικτάτωρος ὠλιγώρησεν· ὁρμήσας δ' ἐς παράταξιν, τὸ μὲν πρῶτον νικᾶν ἔδοξεν, εἶτα ἡττηθεὶς ἂν πανσυδὶ διεφθάρη, εἰ μή τινες Σαμνιτῶν κατὰ τύχην τοῖς Ῥωμαίοις ἐπίκουροι ἀφικνούμενοι, δόξαν τοῖς Καρχηδονίοις παρέσχον προσιέναι τὸν Φάβιον. ἀναχωρησάντων οὖν διὰ τοῦτο, ἀπαρατάκτως ὤρμη-

σαν, καὶ

ἐν φυλακῇ [illegible] Καμπανίαν.

μηχάνημα τ' Ἀννίβα.

ἧττα δὲ Ῥω[illegible] ἱππάρχου [illegible].

σε, καὶ ἐς τὴν ῥώμην τὸ ἔργον μεγαλύνων, καὶ τὸν δικτάτορα διαβάλλων, ἐπέστελλεν, ἐκτραχύνων καὶ μελλητὴν αὐτὸν καλῶν, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων φρονοῦντα. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ νενικηκέναι τὸν ῥοῦφον ὄντως νομίσαντες, καὶ παρὰ δόξαν θαρσήσαντες, καὶ ἐπῄνουν αὐτὸν καὶ ἐτίμων. καὶ τὸν φάβιον ἐν ὑποψίᾳ ἔχοντες διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι τὰ ἐν καμπανίᾳ χωρία αὐτοῦ οὐκ ἐδῄωσαν, μικροῦ καὶ τῆς ἀρχῆς ἂν κατέλυσαν. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν χρήσιμον νομίζοντες εἶναι, οὐκ ἔπαυσαν, τῷ δ' ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προσένειμαν, ὥστ' ἄμφω ἐκ τῆς ἴσης ἄρχειν. δεξάντων δὲ τούτων, ὁ μὲν φάβιος οὔτε τοῖς πολίταις, οὔτε τῷ ῥούφῳ ἔσχεν ὀργήν. ὁ δὲ ῥοῦφος οὐδὲ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν, τότε μᾶλλον ἐπεφύσητο, καὶ κατέχειν ἑαυτὸν οὐκ ἐδύνατο, ἀλλ' ἠξίου ἐξεῖναι παρ' ἡμέραν ἢ καὶ πλείους ἐφεξῆς ἐναλλὰξ μόνον ἄρχειν. δείσας δ' ὁ φάβιος, μή τι κακὸν ἐργάσηται, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως γένοιτο ἐγκρατής, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ συνῄνεσεν, ἀλλ' ἐνείματο τὸ στρατόπεδον, ὥστε τοῖς ὑπάτοις ἐπίσης, ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν. καὶ παραχρῆμα ὁ ῥοῦφος ἀπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα δῆλος ᾖ, ὅτι καθ' ἑαυτὸν ἄρχει, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ δικτάτορι. ὁ οὖν ἀννίβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐς μάχην αὐτὸν ὑπηγάγετο, ὡς δὴ καταλήψεσθαι τὸ χωρίον προσελθών· καὶ περιστοιχισάμενος ἐξ ἐνέδρας, ἐς κίνδυνον κατέστησεν, ὡς πανστρατιᾷ ἐξολεῖν, εἰ μὴ ὁ φάβιος κατὰ νώτου αὐτῷ προσπεσὼν ἐκώλυσε. παθὼν οὖν τοῦτο ὁ ῥοῦφος, μετεβάλετο, καὶ ἃ στράτευμά τε τὸ περίλοιπον ἐς τὸν φάβιον εὐθὺς ἤγαγε, καὶ τὴν ἀρχὴν παρέδωκεν, οὐδ' ἀναμείνας τὸν δῆμον αὐτὴν ψηφίσασθαι, ἀλλ' ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν, ἣν παρ' αὐτοῦ μόνος ἱππάρχων ἔλαβεν, ἀφῆκε· καὶ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ πάντες ἐπῄνεσαν. καὶ ὁ φάβιος αὐτίκα μηδὲν ἐνδοιάσας, πᾶσαν ἐδέξατο, καὶ ὁ δῆμος αὐτὸ ἀπεδέξατο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτός τε ἀσφαλέστατα προὔστη τοῦ στρατεύματος· καὶ μέλλων ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἀρχῆς, τοὺς ὑπάτους μετεπέμψατο, καὶ τὸ στράτευμα σφίσι παραδούς, καὶ πάνθ' ὅσα πραχθῆναι ἐχρῆν, παρῄνεσεν ἀφθόνως. τά τε ἐκεῖνοι θρασέως οὐδέν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ φαβίου ἅπαντα ἔπραξαν, καίτοι ὁ γεμῖνος καὶ προκατορθώκει τι. τὸ γὰρ ναυτικὸν τῶν καρχηδονίων ἰδὼν ὁρμῆσαν μὲν ἐπὶ τὴν ἰταλίαν, διὰ δὲ τὴν ἀντιπαρασκευὴν αὐτῶν μὴ προσμῖξαν αὐτῇ, ἐπιπλεύσας τά τε τῶν κυρνίων, καὶ τὰ τῶν σαρδονίων ἐν τῷ παράπλῳ ἐβεβαιώσατο. καὶ ἐς τὴν λιβύην ἐκβάς, ἐλεηλάτησε τὴν παραλίαν αὐτῆς. ταῦτα μὲν ἔπραξεν, οὐ μέντοι δι' αὐτὰ ἐπεφύσητο, ὥστε πρὸς τὸν ἀννίβαν διακινδυνεῦσαι, ἀλλ' ἐν τοῖς τοῦ φαβίου ἐνέμεινεν, ὅθεν περ καὶ αἱ πόλεις οὐχ ὁμοίως τοῖς καρχηδονίοις προσετίθεντο. ἐφοβοῦντο γάρ, μὴ ὁ ἀννίβας τῆς ἰταλίας ἐκπέσῃ, καὶ κακόν τι αὐτοὶ ὑπὸ ῥωμαίων ἅτε προσοίκων πάθωσι. καὶ οἱ μὲν πλείους τὸ ἀποβησόμενον ἐσκόπουν, ὀλίγοι δὲ πρὸς τοὺς ῥωμαίους αὖθις μετέστησαν, καὶ ἀναθήματα τινὲς αὐτοῖς ἔπεμψαν. καὶ τοῦ ἱέρωνος πολλὰ προπέμψαντος, σῖτον καὶ νίκης ἄγαλμα οἱ ῥωμαῖοι μόνα ἔλαβον, καίτοι ἐν ἀχρηματίᾳ ὄντες, ὥστε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἀμιγὲς καὶ καθαρὸν γενόμενον πρότερον, χαλκὸν προσμῖξαι. ταῦτα ἐν τῇ ἰταλίᾳ τότε ἐπράχθη. καί τινες δοῦλοι συνωμοσίαν ἐν τῇ ῥώμῃ πεποιηκότες προκατελήφθησαν. κατάσκοπός τέ τις ἁλοὺς ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας ἀπεκόπη, καὶ ἀφείθη, ἵνα τοῖς καρχηδονίοις γένηται τοῦ πάθους αὐτὸς ἄγγελος. ἐν δὲ τῇ ἰβηρίᾳ, ναυμαχίᾳ πρὸς τῇ τοῦ ἴβηρος ἐκβολῇ ὁ σκιπίων ἐνίκησεν. ἐ-

Ἔνιοι δὲ βίαιον λαβεῖν τὸν ... αὐτῷ φασὶ τὸν δῆμον ἐξουσίαν ... καὶ ἐπὶ ταῖς ... τοῦ δικτάτορος ... γενέσθαι.

esse arbitratus, Romam literas misit, quibus & rem gestam exaggerabat, & Dictatorem, ut segnem & cunctatorem & hostiũ studiosum criminabaẽ. Romani uerè uicisse Rufum opinati, præter expectationem receptis animis, eo collaudato & honorato, Fabium & ob calumniam eam, & q hostes eius prædia in Campania nõ incendissent, suspectũ habentes, parum absuit quin magistratu priuarent. Sed cum eũ usui Reip. esse putarent, id quidem nõ fecerũt: sed magistro equitum eandem potestatem dederunt, ut ambo ex æquo imperarent. His decretis, Fabius neq; ciuibus neq; collegę succensuit. Rufus uerò iam antè parum prudens, tum magis etiã inflatus, temperare sibi non potuit, quin postularet, ut diebus alternis, aut etiam pluribus diebus per uices solus imperaret. Fabius autẽ ueritus, ne totius exercitus accepto imperio rem malè gereret: neutrũ cõcessit, sed diuisit exercitũ, ut more Coss. uterq; ex æquo priuatas uires haberet. Rufus igitur statim castra transtulit, ut appareret, se suapte autoritate imperare, nõ subesse Dictatori. Quo Hannibal animaduerso, eum ad pugnam elicuit per speciem eius loci occupandi: & undiq; per insidias circumuentũ, in discrimen adduxit totius amittendi exercitus, nisi Fabius hostẽ à tergo adortus obstitisset. Hâc plaga accepta Rufus, mutauit animum: & reliquijs exercitus statim ad Fabiũ adductis, imperiũ unà, non expectatis populi suffragijs, ultrò ei tradidit, quod solus ex magistris equitũ acceperat. quo nomine ab omnibus est laudatus. idq; Fabius statim citra ullã dubitationem uniuersum recepit, approbante populo. Deinde milites cautissimè duxit, & magistratu abiturus, Cõsules, tradito exercitu, candidissimè de omnibus rębus monuit: qui cõfidenter nihil, sed ex Fabij cõsilijs omnia administrarũt, quãuis Geminus rem bene gesserat. Nã cum classem Carthaginensium tendere in Italiã, sed ob Romanorũ instructionem nõ appellere uidisset: inter nauigandum Corsicã & Sardiniã firmauit: & exscensu in Africa facto, ex ora maritima prædas egit. quæ cum egisset, nõ tamen elatus fuit, ut temerè Hãnibalem aggrederetur: sed Fabij mandatis paruit. Vnde urbes nõ tam facilè ut prius ad Carthaginenses defecerũt, metuentes, ne Hannibale Italia pulso, à Romanis finitimis malè tractarentur. Ac plerique futura considerabãt, sed pauci ad Romanorũ societatem redibant, quidam etiam donaria miserunt. Ex multis autem Hieronis muneribus, frumentum duntaxat & Victoriæ signum acceperunt: quanquã adeò pecuniæ inopes, ut argenteum nummũ prius impermistum & purum, ære admisto adulterarent. Hæc tum in Italia acta sunt: ac Romæ seruilis coniuratio maturè oppressa. Explorator quidam in urbe deprehensus, amputatis manibus dimissus est, ut ipse Carthaginensibus suæ cladis nuncius esset. In Hispania Scipio nauali prælio, ad Iberi hostia uicit. Nam

Q. Minutius Rufus Fabio Dictaturã restituit.

Gemini res gestæ.

Monetæ adulteratio.

Coniuratio seruilis.

Scipionis res gestæ in Hispania.

cum pugna principiô anceps esset, uelis nauiũ resectis, suos ad prôptius dimicandũ cohortari uoluit: nec agros duntaxat uastauit, sed etiã multa loca munita subegit: & per fratrẽ P. Scipionem, urbes Hispanicas Romano imperio adiecit. Abelus enim quidam Hispanus, cum Carthaginensibus fidus esse crederetur, reuera Romanis fauens, persuasit ei, qui obsides Hispanorum custodiebat, ut eos domũ abire sineret, quo facilius ciuitates ad beneuolentiã adducerentur. Quos cum, ut illius consilij autor, legatis prius ad Scipionem missis, & communicatis ijs quæ uolebat, noctu abduceret, captus est scilicet: Romani ijs domum remissis, patrias eorum in deditionem acceperunt.

Cannensis clades oraculis prædicta. Quæ cum feliciter succederẽt, in eam cladem inciderunt, quã nec antè nec pòst grauiorem senserunt: eaq; prodigijs præsignificata est, & Sibyllinis oraculis tot antè ætatibus prædicta. Mirabilis fuit et Marci uatis diuinatio, qui eos, quippe â prima stirpe Troianos, in cãpo Diomedæo cladem accepturos prædixit. is uerò in Apulia Dauniorũ est, nomen ab habitatiõne Diomedis sortitus, cum illic oberraret. In eo enim campo Cannæ sunt, ubi cæsi fuerunt, iuxta sinum Ionium, & Aufidi hostia: Sibylla autem monuit ut eum locum cauerent, neque tamen quicquam cautione uel diligentissima profecturos adiecit. Ac talia fuerunt oracula: res autem ita gesta est.

Paulus Aemylius. Terentius Varro. Legionibus præerant Paulus Aemylius & Terentius Varro, uiri dissimilibus ingenijs. Nam alter patricius erat, doctrina ornatus, tutasq; rationes audaciæ præponebat. Terentius uerò inter plebeiós educatus, & importunæ audaciæ assuetus, tum alijs de rebus perperam sentiebat, tum se solum habere imperium ob collegæ moderationem opinabatur. Ambo aũt perquàm in tempore in castra uenerunt. Neq; enim commeatum habebat Hannibal, & res Hispanicæ turbatæ erant, & socij ab eo alienabantur. Quod si perpusillũ morati essent, citra laborem uicissent. Nunc Terentij temeritas & Pauli moderatio causæ cladis extiterunt. Nam Hannibal statim eos ad pugnã elicere studens, cum paucis munitionẽ aggressus est: factaq; excursione, sponte recessit, ut timore simulato facilius eos in prælium attraheret. Cumq; Paulus suos milites ab hoste persequendo reuocasset, timore simulato, uasis noctu collectis, tanquam abiturus, multa in uallo reliquit. cæteraq; negligentius portari iussit, ut Romanos in rapinã intentos aggrederetur: ac id omnino accidisset, nisi Paulus milites & Terentium uel inuitos cohibuisset. Hannibal, etiam hoc consilio frustratus, noctu ad Cãnas uenit: cognitoq; loci situ, & ad parandas insidias, & ad præliũ cõmittendum idoneo, castra ibi posuit, ac omnem eum agrum subarenosum aratro proscidit, ut in pugna puluis tolleretũ: id machinatus, ut uentũ q ibi sub meridiẽ flare cõsueuit, â tergo haberet. Coss. quum manè castra uiris uacua uidissent: primùm

ἀποκλεῖς γὰρ ἀγωνιζομένων, τὰ ἱστία τῶν νεῶν ἀπετέμετο, ὅπως ἀπογνόντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ τείχη συχνὰ ἐχειρώσατο, καὶ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ πουπλίου σκιπίωνος πόλεις τῶν ἰβήρων προσεποιήσατο. ἄβηλος γάρ τις ἴβηρ, δοκῶν μὲν τοῖς καρχηδονίοις πιστός, τὰ τῶν ῥωμαίων δὲ θεραπεύων, ἀνέπεισε τὸν φρουροῦντα τοὺς τῶν ἰβήρων ὁμήρους, οἴκαδε αὐτοὺς ἀποπέμψαι, ἵν' ἂν εὔνοιαι τάχα ὑπ' αὐτῶν αἱ πόλεις ὑπαχθῶσι· καὶ παραλαβὼν σφᾶς, ἅτε καὶ τῆς ἐπινοίας εἰσηγητὴς γεγονώς, πρὸς τὸν σκιπίωνα τὸ πρότερον πέμψας, καὶ συνολογησάμενος πάνθ' ὧν ἠξίου, ἅτε νυκτὸς ἀπεκόμιζεν αὐτούς, ἑάλω δῆθεν· καὶ οὕτως ἐκείνων τε ἐγκρατεῖς ἐγένοντο οἱ ῥωμαῖοι, καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν ἀνακομισθέντων οἴκαδε κατεκτήσαντο. ἐν μὲν οὖν τούτοις εὐτύχουν, συμφορᾷ δὲ οὐ περιέπεσον, ἧς οὔτε πρόσθεν οὐδ' ὕστερον δεινοτέρᾳ οὐδεμιᾷ. προεγνώσθη δὲ ταύτης καὶ τοῖς τέρασι, καὶ τὰ τῆς σιβύλλης λόγια, ἅ τισι πρὸ τοσούτων ἐτῶν τὴν συμφορὰν αὐτοῖς ἐμαντεύσατο. θαυμαστὸν δὲ καὶ τὸ τοῦ μαρκίου προμάντευμα· χρησμολόγος γάρ τις καὶ οὗτος γενόμενος, ἐν τῷ διομηδείῳ πεδίῳ πταίσειν αὐτούς, ἅτε καὶ τρῶας τὸ ἀρχαῖον ὄντας, ἐφοίβασεν. ἔστι δ' ἐν ἀπουλίᾳ τῇ δαυνίων τοῦτο, καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τῆς τοῦ διομήδους κατοικήσεως, ὅτ' ἐκεῖ ἀλητεύων ἐπεδήμησε, ἔσχηκεν. ἐν γὰρ τῷ πεδίῳ ἐκείνῳ καὶ αἱ κάνναι, ἐν αἷς τότε ἐδυστύχησαν, παρά τε τῷ ἰονίῳ κόλπῳ καὶ πρὸς ταῖς τοῦ αὐφίδου ἐκβολαῖς οὖσιν. ἡ δὲ σίβυλλα φυλάξασθαι μὲν τὸ χωρίον προεῖπεν, οὐ μέντοι καὶ πλέον τι γενήσεσθαι ἔφη, εἰ δὲ διὰ πάσης αὐτὸ ποιήσαιντο φυλακῆς. ταῦτα μὲν οὖν ἦσαν τὰ χρησμολογήματα, τὰ δὲ τοῖς ῥωμαίοις συμβάντα οὕτως ἐγένετο. ἦρχον μὲν παῦλος αἰμίλιος καὶ τερέντιος οὐάρρων, ἄνδρες οὐχ ὁμοιότροποι. ὁ μὲν γὰρ εὐπατρίδης ἦν, καὶ παιδείᾳ κεκόσμητο, καὶ τὸ ἀσφαλὲς προετίμα τοῦ προπετοῦς. τερέντιος δὲ ἐν ὁμίλῳ ἐτέτραπτο, καὶ ἐν βαναύσῳ θρασύτητι ἤσκητο, καὶ τά τε ἄλλα ἐξεφρόνει, καὶ τὴν ἡγεμονίαν μόνος ἔχειν ᾤετο διὰ τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐπιείκειαν. ἦλθον οὖν ἄμφω εἰς τὸ στρατόπεδον εὐκαιρότατα. οὔτε γὰρ τροφὴ ἔτι ἦν τῷ ἀννίβᾳ, καὶ τὰ τῶν ἰβήρων ἐκεκίνητο, τό τε τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠλλοτριοῦτο, καὶ εἴ γε καὶ τὸ βραχύτατον ἐπεχρόνισαν, ἀπόνως ἐκράτησαν ἄν. νῦν δέ γε τοῦ τερεντίου τὸ ἀπειθὲς καὶ τὸ τοῦ παύλου ἐπιεικές, ἔπταισαν αὐτούς. ὁ γὰρ ἀννίβας ἐπεχείρησε μὲν καὶ παραχρῆμα πρὸς μάχην αὐτοὺς ὑπαγαγέσθαι, καὶ σὺν ὀλίγοις προσβαλὼν αὐτῶν τῷ ἐρύματι, ἀπὸ ἐκδρομῆς γενομένης ἑκὼν ὑπεχώρησεν, ὅπως δεδιέναι νομισθεὶς ἐπισπάσαιτο μᾶλλον αὐτοὺς εἰς παράταξιν. τοῦ δὲ παύλου τοῖς οἰκείοις στρατιώταις ἐπισχόντος τὴν δίωξιν, ὁ ἀννίβας προσεποιήσατο φοβεῖσθαι· καὶ νυκτὸς ἀνασκευασάμενος ὡς ἀπιών, σκεύη τε συχνὰ κατέλιπεν ἐν τῷ χαρακώματι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀμελέστερον κομίζεσθαι ἐνετείλατο, ἵνα τῶν ῥωμαίων ἐφ' ἁρπαγὴν αὐτῶν τραπομένων, ἐπιθῆται σφίσι. καὶ ὡς ἔργον ἂν τὸ βούλευμα ἐγεγόνει, εἰ μὴ ὁ παῦλος καὶ ἄκοντας κατέσχε τούς τε στρατιώτας, καὶ τὸν τερέντιον. ὁ οὖν ἀννίβας καὶ τούτου διαμαρτὼν, νυκτὸς πρὸς τὰς κάννας ἀφίκετο. καὶ γνοὺς τὸ χωρίον καὶ πρὸς ἐνέδρας, καὶ πρὸς παράταξιν ἐπιτήδειον, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ προήροσε πάντα τὸν τόπον ὑπόψαμμον ὄντα, ἵνα κονιορτὸς ἐν τῇ μάχῃ αἰρηθῇ. τὸν γὰρ ἄνεμον ὃς ἐν θέρει ἐκεῖ περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰώθει γίνεσθαι, κατὰ νώτου ἔχειν ἐμηχανήσατο. οἱ δ' ὕπατοι ἕωθεν κενὸν αἰφνίδιον ἰδόντες αὐτοῦ τὸ χαράκωμα, πρῶτον

περὶ χρησμῶν

[illegible]

πρῶτον μὲν ἐπέσχον, φοβηθέντες ἐνεδρευθῆναι δόξαντες. ὕστερον δ' ἀμφότεροι πρὸς τὰς Κάννας ἀφίκοντο, καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν ἑκάτερος ἰδίᾳ ηὐλίσατο. οὐκ ὄντες γὰρ ὁμονοοῦντες, τὴν πρὸς ἀλλήλους συνουσίαν ἐξέκλινον. καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἡσύχαζεν, ὁ δέ γε Τερέντιος ἤθελε συμβαλεῖν· ἐμβλέψας δὲ τοὺς στρατιώτας ἀθύμους, ἀνεχώρησε. ὁ δ' Ἀννίβας καὶ ἄκοντας αὐτοὺς εἰς μάχην προκαλῶν, τοῦ τε ὑδρεύεσθαι εἶργε, καὶ ἐσκεδάννυσθαι σφᾶς ἐκώλυε, καὶ τὰ σώματα τῶν φονευομένων ἄνω τοῦ τῶν ποταμῶν ἐνέβαλλεν, ὅπως σφίσι τὸ ποτὸν δυσχεραίνηται. κἀντεῦθεν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς παράταξιν ὥρμησαν. τοῦτο δὲ προγνοὺς ὁ Ἀννίβας, λόχους μὲν ὑπὸ τοὺς ὄχθους ἐκάθισε, τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν συνέταξε, καί τινας ψευδαυτομολῆσαι ὅταν σημήνῃ ἐκέλευσε, τὰς μὲν ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, καὶ τὰ μείζω τῶν ξιφῶν ἀπορρίψαντας, τὰ δ' ἐγχειρίδια φέροντας κρύφα, ἵνα δεξαμένων αὐτοὺς τῶν ἀντικαθεστηκότων ὡς ἀνόπλους, ἐπιθῶνται αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως. οἱ δ' οὖν Ῥωμαῖοι ἰδόντες πρωΐ τὸν Ἀννίβαν παρατεταγμένον, ὡπλίζοντό τε καὶ παρετάσσοντο, καὶ αἱ σάλπιγγες ἀμφοτέροις ἐξήχησαν, καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, καὶ συμπεσόντες πολυτρόπως ἠγωνίσαντο, καὶ μέχρι μεσημβρίας ἑκάτεροι τὸ κράτος ἀντεποιοῦντο. ἐπεὶ δὲ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθε, καὶ οἱ ψευδαυτόμολοι δεχθέντες ὡς ἄνοπλοι γυμνοὶ ὄπισθεν τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο, ἵνα μὴ σφίσιν ἐπιτιθῶσι δῆθεν οἱ Καρχηδόνιοι, τότε καὶ οἱ λόχοι ἑκατέρωθεν ἐπανέστησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας κατὰ πρόσωπον σὺν τοῖς ἱππεῦσι προσέμιξε, καὶ οἵ τε πολέμιοι τοὺς Ῥωμαίους πανταχόθεν ἐθορύβουν, καὶ ὁ ἄνεμος, ὅ, τι κονιορτὸς ἐς τὰς ὄψεις αὐτῶν βιαίως ἐμπίπτων ἐτάραττε, καὶ τὸ ἆσθμα γενόμενον συνεχὲς ἐκ τοῦ καμάτου ἐπέφραττεν, ὥστ' ἀπεστερημένοι τῆς ὄψεως, ἀπεστερημένοι δὲ καὶ φωνῆς, φύρδην καὶ ἀτάκτως ἐφθείροντο. καὶ τοσοῦτον ἔπεσε πλῆθος, ὥστε τὸν Ἀννίβαν τῶν μὲν ἐκ τοῦ ὁμίλου μηδὲ πειραθῆναι ἐξαριθμεῖν, τῶν δὲ ἱππέων καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἀριθμὸν μὲν μὴ γράψαι τοῖς οἴκοι Καρχηδονίοις, διὰ δὲ τῶν δακτυλίων δηλῶσαι τοῦτον. χοίνιξι γὰρ σφᾶς ἀπομετρήσας ἀπέστειλε. μόνοι γὰρ οἱ βουλευταὶ καὶ οἱ ἱππεῖς δακτυλίοις ἐχρῶντο. συχνοὶ δ' οὖν ὅμως καὶ τότε διέφυγον, καὶ ὁ Τερέντιος (ὁ γὰρ Παῦλος ἀπέθανεν)· ὁ δ' Ἀννίβας οὐκ ἐπεδίωξεν, οὐδ' ἐς τὴν Ῥώμην ἀπήχθη. δυνάμενος γὰρ ἢ παντὶ τῷ στρατεύματι, ἢ καὶ μέρει τινὶ πρὸς τὴν Ῥώμην παραχρῆμα ὁρμῆσαι, καὶ τελείως διαπολεμῆσαι, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καίτοι τοῦ Μαάρβου συναινοῦντος ἐπεῖναι. διὸ καὶ αἰτίαν ἔσχεν, ὡς νικᾶν μὲν δυνάμενος, χρῆσθαι δὲ ταῖς νίκαις οὐκ ἐπιστάμενος. ἐπεὶ δὲ τότε ἠμέλησαν, οὐκέτι οὐδ' αὖθις ἐπέτυχον. διὸ καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ἁμαρτὼν μετεμέλετο, συνεχῶς ἀναβοῶν, ὦ Κάνναι Κάνναι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρὰ βραχὺ κινδυνεύσαντες ἀπολέσθαι, αὖθις ἐκράτησαν διὰ τοῦ Σκιπίωνος, ὃς υἱὸς μὲν ἦν τοῦ Ποπλίου τοῦ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, καὶ τὸν πατέρα ποτὲ τρωθέντα διέσωσε. τότε δὲ στρατευόμενος, ἐς τὸ Κανύσιον ἔφυγε, καὶ ὕστερον δι' ἀρετὴν ἠρέθη. παρ' ἑκόντων γὰρ τῶν συμφυγόντων εἰς τὸ Κανύσιον τὴν ἡγεμονίαν λαβών, τά τε ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ἔπεμψε. καὶ πάντα καλῶς ἐβουλεύετό τε καὶ ἔπραξεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν ἧτταν μὲν ἤκουσαν, οὐ μὴν καὶ ἐπίστευον. πιστεύσαντες δ' ἐπένθουν, καὶ συνελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, μή τι πράξαντες ἀπηλλάσσοντο. ὀψὲ δ' οὖν ὁ Φάβιος γνώμην ἔδωκε, κατασκόπους πέμψαι τοὺς ἀγγελοῦντας τὸ γεγονός, καὶ τί ὁ Ἀννίβας πράττει.

[illegible]

primùm se represserunt, insidias ueriti. Postridie ad Cānas uenerūt, iuxta flumē uterque seorsim castrametatus. Ob morum enim diuersitatem alter alterius consuetudinem declinabat. Paulo quiescente, Terentius cōfligere uoluit: nec tamen fecit, cum milites parū esse alacres uidisset. At Hannibal uel inuitos ad pugnā eliciēs, aquatione prohibebat, nec palari sinebat, & cadauera cæsorū suprà in profluentem ante uallū eorū proijciebat, ut à potu abhorrerent. His rebus Romani concitati, aciē instruxerūt. Quo Hannibal præcognito, insidijs sub tumulis collocatis, & reliquo exercitu ordinato, nōnullos transfugas subornauit, quos signo dato clypeis, hastis & ensibus grauiorib. abiectis, solos pugiones retinere iussit, ut ab aduersarijs pro inermibus accepti, eos ex improuiso aggrederent. Romani, cū Hānibalis exercitū mane in procinctu stare uiderent, armis captis & ipsi instruebant. Classicis igitur utrinque canētibus, collatisque signis, uariè & usque meridiē ancipiti Marte pugnauerūt. Vt aūt uentus est exortus, & fictitij trāsfugæ pro inermibus accepti, post Romanos steterūt, ne scilicet à Carthaginensib. opprimerent: tunc qui in insidijs erāt, utrinque consurrexerūt, & Hannibal à fronte cū equitibus, & hostes, nec minus uentus & puluis in facies eorū uiolenter incidentes, Romanos undique turbabāt, & creber ex fatigatione anhelitus, ut & uisu & uoce priuati, promiscuè nulloque ordine cæderent. Tanta igitur multitudo cecidit, ut Hannibal uulgi inire numerū ne tentarit quidem: equitū aūt & senatorū numerum ad senatum Carthaginensem nō scripserit, sed per modios anulorum demonstrarit. Soli enim senatores & equites anulis utebantur. Multi tamen cum Terentio tum quoque euaserunt, sed Paulus occubuit. At Hannibal fugientes non persecutus est, neque Romam properauit. Nam cum uel totum exercitū, uel partem eius euestigiò Romam perducere, atque in urbe bellum gerere potuisset, non tamen fecit: quamuis suadente Maharbale. Quare probro ei datum est, quòd uincere posit, sed uti uictoria nesciat. Rem sanè tum neglectā, postea nunquam resarcire potuerunt: & Hannibalem cessationis ita pœnituit, ut continenter exclamaret, O Cannæ Cannæ. Romani autem excidio proximi, uictoriā per Scipionem recuperarunt, P. Scipionis in Hispania bellum gerentis filium, qui patrem uulneratum defenderat. Tum uerò miles Canusium fugit, adeptusque gloriam ab ijs qui eòdem se receperant, imperium ultrò delatum accepit, & rebus ibi constitutis præsidia misit finitimis, in rebus & deliberandis & gerendis dexter. *Hannibal uictoria nō utitur.*

Qui Romæ erant, cladem audiuerunt, sed non crediderunt: tum credidissent, luxerunt. & in curia congressi, rebus infectis recedebant: donec tandem Fabius dixit, exploratores esse mittendos, qui & rem gestam, & quid ageret Hannibal, nunciarent. *Q. Fabius Max. Remp. afflictā cōsilio subuenit.*

Ipsis uerò non plorandum esse, sed pedetentim procedendum, ut ea quæ facto essent opus, tempestiuè gererentur: & copias quantæ possint maximæ conscribendas esse, & finitimorum opem implorandam. Posthæc cum Hannibalem in Apulia esse cognouissent, & à Terentio literas accepissent, de salute & a-ctis eius: nonnihil receptis animis, Dictatorem Marcum Iunium, Tiberium Sempronium Gracchum magistrum equitum dixerunt. & e uestigiò non iuuenes duntaxat, sed etiam effœtos senes conscripserunt: & carcere aperto maleficis impunitate, seruis libertate promissa, etiam latrones aliquot in militum catalogos retulerunt. Ad hæc socios accersiuerunt, beneficiorum quæ accepissent admonitos, alijs frumentum, alijs argentum polliciti, quod prius facere non soliti erant: & in Græciam miserunt, auxilia uel impetraturi, uel mercede conducturi. Hannibal Romanorum conspiratione & apparatu cognito, in Cannis se tenuit, desperata repentina urbis expugnatione: & fœderatos, ut prius etiam, gratis dimisit: Romanos uerò spe uenditionis asseruauit, ut ea re suas opes augeret, Romanorum imminueret. Sed cum nemo ueniret, qui captiuos requireret: eos aliquot domum mittere iussit, afferendæ pecuniæ causa, prius iureiurando adactos, se redituros esse. Sed cum eos ne tum quidem redimere uellent, eos qui nominis alicuius erant, Carthaginem misit. Cæteros partim excruciatos necauit, partim inter sese dimicare coegit, amicis & cognatis inter se cōmissis. Qui uerò petendæ pecuniæ causa missi fuerant, reuersi, ut iureiurando satisfecisse uiderentur, & pòst fuga elapsi, à Censoribus notati, semetipsos peremerunt. Hannibal fratre Magone Carthaginem res gestas nunciatum misso, & ad pecuniam milites'q; petendos, cum is ex aggerasset omnia, et anulos annumerasset, de-
» creuerunt omnia quæ petierat. Hannoni enim
» belli deponendi, & dum superiores essent, fa-
» ciendæ pacis autori, non auscultarunt: non tamen decreta executi sunt, sed neglexerunt. Interim Hannibal in Campaniam processit, & oppido quodam Samnitico capto, Neapolim contendit, paucis cum præda præmissis. contra quos oppidani, ut solos, excursione facta, improuiso illius aduentu, cæsi sunt magna ex parte: urbem tamen non cæpit, neq; obsidionis illius diu immoratus est. Nā Capuani cum partim Romanorū amicitiam colerēt, partim Hannibali studerent, postquā is in Cannis uictor, aliquot corū ciues captos dimiserat: multitudo ad eum deficere uoluit, optimates autē aliquandiu distulerunt. Deinde cum in curia conuenissent, impetu populi omnes occisi essent, nisi quidam ex plebe, cōsiderata mali magnitudine, senatores ut exitio dignos accusasset: sed prius alios eis surrogādos esse, dixisset, q urbs sine cōsilio salua esse nō posset. Cum cū Capuani obtēperasset, singulis è curia ejciēdis multi-

Hannibal Romanorum captiuos occidit.

Capuani Hannibalē recipiunt.

αὐτοὺς δὲ μὴ ἐκλαίειν, σιγῇ δὲ βαδίζειν, ἵν' ἐν καιρῷ τὰ προσήκοντα γένοιτο· δύναμίν τε συλλέξαι ὅσην ἂν δύναιντο, καὶ τοὺς προσοίκους ἐπικαλέσασθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὸν Ἀννίβαν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ εἶναι ἔμαθον, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ Τερεντίου ἐδέξαντο, ὅτι περίεισι, καὶ ὅσα περὶ ἑαυτοῦ, μικρὸν ἀνεθάρσησαν· καὶ δικτάτωρ μὲν Μάρκος Ἰούνιος, ἵππαρχος δὲ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐλέχθησαν· καὶ παραχρῆμα τῶν τε πολιτῶν οὐ τοὺς ἡβῶντας μόνον, ἀλλὰ καὶ παρηβηκότας ὅπλα κατέλεξαν, καὶ δεσμώτας ἐπ' ἀδείᾳ, καὶ δούλους ἐπ' ἐλευθερίᾳ, λῃστάς τέ τινας προσελάβοντο, καὶ τοὺς συμμάχους προσεξεκάλουν, ἀναμιμνήσκοντες εἴ τι που εὐηργέτηντο, καὶ προσυπισχνούμενοι δώσειν τοῖς μὲν σῖτον, τοῖς δὲ ἀργύρια, ὅπερ οὔπω πρόσθεν ἐποίησαν· καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα πεπόμφασιν, ἢ πείσοντές τινας συμμαχῆσαι αὐτοῖς, ἢ μισθωσόμενοι. Ἀννίβας δὲ συνησθόμενος τοὺς Ῥωμαίους καὶ παρασκευάζεσθαι μαθὼν, ἐν ταῖς Κάνναις διέτριβε, τὴν ἐξ ἐφόδου ἅλωσιν ἀπεγνωκώς· καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸ μὲν συμμαχικὸν ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἐτήρει, ἀποδώσεσθαι ἐλπίζων αὐτοὺς, ἵν' ἑαυτὸν εὐπορώτερον ἐν τούτῳ ποιήσῃ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἀπορωτέρους. ἐπεὶ δὲ μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀφίκετο τοὺς αἰχμαλώτους ζητῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πέμψαι τινὰς οἴκαδε ἐπὶ λύτρα, προομόσαντας ἐπανήξειν. ὡς δὲ οὐδ' οὕτω λύσασθαι σφᾶς ἠθέλησαν, τοὺς μὲν λόγου τινὸς ἀξίους ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπέστειλε, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν αἰκισάμενος ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ μονομαχῆσαι ἠνάγκασε, τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀλλήλοις συμβαλών. οἱ δὲ πεμφθέντες ἐπὶ τὰ λύτρα, ἐπανελθόντες, ἵν' εὐορκήσωσι, φυγόντες δὲ μετὰ τοῦτο, ἄτιμοι ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐγένοντο, καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Μάγωνα δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἀννίβας ἀγγελοῦντα τοῖς Καρχηδονίοις ἔπεμψε τὰ γινόμενα, καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν καὶ δυνάμεις αἰτήσοντα· καὶ ὁ μὲν ἐπελθὼν τούς τε δακτυλίους ἠρίθμησε, καὶ ἐπὶ μεῖζον ἐξῆρε λόγῳ τὸ κατόρθωμα, καὶ ἐψηφίσθη πάντα ὅσα ᾐτήσατο· τῷ γὰρ Ἄννωνι τἀναντία λέγοντι, καὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἕως καθυπέρτεροι δοκοῦσι, συμβουλεύοντι, οὐκ ἐπείσθησαν· οὐ μέντοι τὰ ψηφισθέντα καὶ ἐς ἔργον ἤγαγον, ἀλλ' ἠμέλησαν. Ἀννίβας δ' ἐν τούτῳ ἐς τὴν Καμπανίαν προεχώρησε, καὶ πόλισμά τι ἑλὼν Σαμνιτικὸν, καὶ ἐπὶ Νεάπολιν ὥρμησε, προπέμψας μετὰ τῆς λείας ὀλίγους τινάς· πρὸς οὓς ὡς μόνους ὄντας τῶν τῆς πόλεως ἐκδραμόντων, ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ἀπροσδόκητος, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλε, οὔτ' ἐπὶ πολὺ ταύτῃ προσήδρευσεν. οἱ γὰρ τὴν Καπύην οἰκοῦντες Καμπανοί, οἱ μὲν τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ ἐνέμειναν, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπέκλιναν. ἐπεὶ δὲ ἐν ταῖς Κάνναις εὐτύχησε, καί τινες ἄνδρες αὐτῶν ἁλόντες ἀφέθησαν, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε μεταστῆναι πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οἱ δὲ δυνατοὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον· εἶτ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν συνηγμένους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, πάντας ἂν κατεχρήσατο, εἰ μή τις ἐκ τοῦ πλήθους τὸ μέγεθος συνιδὼν τοῦ κακοῦ, κατηγόρησε μὲν τῶν βουλευτῶν ὡς πάντας φθαρῆναι ἀξίων· ἔφη δὲ, πρότερον ἄλλους ἀντ' ἐκείνων αἱρεθῆναι προσήκειν, τὴν γὰρ πόλιν μὴ δύνασθαι μὴ προβουλευόντων τινῶν σώζεσθαι. πεισθέντων δὲ τῶν ἐν τῇ Καπύῃ, ἐκβάλλειν ἕνα ἕκαστον ἐκ τοῦ συνεδρίου,

ἴσως τὸ ... χρημάτων ἢ αὐτῶν ... χρήσασθαι.

λεῖμμα δοκεῖ μοι, ἴσως ὁ Ἀννίβας τοὺς Καμπανοὺς ἐπαινέσας, ἢ τὴν Καπύην, ἢ τὴν Καμπανίαν τῷ Ῥωμαίων μένειν ..., ἢ ἄλλως ..., καὶ ... τοὺς χρόνους, ... τοὺς ... μὴ ... αὐτῷ.

δήμου, ἠρώτα τὸ πλῆθος, ὧν τινας αὐτοῦ ἀνθαιρεῖσθαι· καὶ οὕτω μὴ δυνηθέντων αὐτῶν ἑτέρους ἐν ὀλίγῳ ἀνθελέσθαι, πάντας ἐκείνους ὡς ἀναγκαίους ἀφῆκε, καὶ καταλλαγέντες ἀλλήλοις, ἐσπείσαντο πρὸς Ἀννίβαν. καὶ ὃς διὰ ταχέων ἐπαναστὰς ἐκ τῆς Νεαπόλεως, ἦλθεν εἰς τὴν Καπύην· καὶ δὴ λέξας αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ ὑπὲρ ἐπαγωγῆς, καὶ τὴν ἡγεμονίαν σφίσι τῆς Ἰταλίας δώσειν ὑπέσχετο, ἵν᾽ ἐν ἐλπίσι γενόμενοι, ὡς καὶ ἑαυτοῖς πονήσοντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται. μετὰ τὴν ἀπόστασιν δὲ τῆς Καπύης, καὶ ἡ ἄλλη Καμπανία ἐκινεῖτο. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς μαθόντες, ἤχθοντο. ὁ γε μὴν Ἀννίβας ἐπὶ Νουκερίνους ἐστράτευσεν· οἱ δὲ πολιορκούμενοι, τὴν ἄχρηστον σφῶν ἡλικίαν ἀπορίᾳ τροφῶν ἐξέωσαν· οὓς ὁ Ἀννίβας οὐ προσήκατο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐπανιοῦσι μέχρις ἀσφάλειαν ἐδίδου. διὸ καὶ οἱ λοιποὶ μεθ᾽ ἑνὸς ἱματίου ἐκχωρῆσαι τοῦ ἄστεος ὡμολόγησαν. ἐπεὶ δὲ ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα κατακλείσας, ἀπέπνιξε· τοῖς δ᾽ ἄλλοις ἀπελθεῖν ὅποι ἂν βούλωνται, πολλοὺς ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνων ἐφόνευσε. συχνοὶ δ᾽ ἐξ αὐτῶν καὶ διεσώθησαν ἐς ὕλας καταφυγόντες. ἐκ τούτου δὲ οἱ λοιποὶ φοβηθέντες, οὐ συνέβαινον ἔτι αὐτῷ, ἀλλ᾽ ἀντεῖχον ἕως ἐδύναντο. καὶ οἱ Νωλανοὶ βουλευόμενοι προσχωρῆσαι αὐτῷ, ἐπεὶ τὸ ἐς ἐκείνους ἄδικον προσεχθὲν, μετεπέμψαντο λάθρα τὸν Μάρκελλον, καὶ τὸν Ἀννίβαν προσβαλόντα μετὰ ταῦτα τῇ πόλει ἀπεώσαντο. ἀπάρας δὲ ἐκεῖθεν ἐπὶ Ἀχερραίους ἑλὼν λιμῷ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τοῖς Νουκερίνοις συνθήκαις, καὶ τὰ αὐτὰ εἰργάσατο καὶ αὐτούς. εἶτα καὶ ἐπὶ Κασιλῖνον ἐστράτευσεν, ἐς ὃ Ῥωμαίων τε καὶ συμμάχων ὡσεὶ χίλιοι συγκατέφυγον. οἱ οὖν μὲν τοὺς ἐγχωρίους προδοῦναι σφᾶς μελλήσαντας, ἀπέκτειναν, καὶ τὸν Ἀννίβαν πολλάκις ἀπεκρούσαντο, καὶ πρὸς λιμὸν γενναίως διεκαρτέρησαν. ἐπιλιπούσης δὲ τῆς τροφῆς αὐτοὺς, ἐν ἀσκῷ τινὰ διὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν δικτάτορα ἔπεμψαν. ὁ δὲ πίθους ἀλεύρων πλήρεις νυκτὸς ἐνέβαλεν ἐς τὸν ποταμὸν, ἐντειλάμενος αὐτοῖς παρατηρεῖν ἐν σκότει τὸ ῥεῦμα· καὶ χρόνον μέν τινα ἐλάνθανον ἐντεῦθεν τροφὰς αὐτοῖς χορηγῶν. ἔπειτα πίθου τινὸς προσραγέντος που, καὶ συντριβέντος, ἔγνωσαν οἱ Καρχηδόνιοι τὸ γενόμενον· καὶ ἁλύσεσι τὸν ποταμὸν διέφραξαν. ὡς δὲ ὑπὸ λιμοῦ καὶ τοῖς τραύμασι συχνοὶ διεφθάρησαν, τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως ἐξέλιπον· καὶ ἐν τῷ λοιπῷ διεκαρτέρουν, τὴν γέφυραν διακόψαντες. εἶτα σπέρματα γογγυλίδος ἐκ τοῦ τείχους ἔς τι χωρίον ἔξωθεν αὐτοῦ κατέβαλον. ἐποίησαν δὲ τοῦτο, ἵνα καταπλήξωσι τοὺς πολεμίους, ὡς καὶ ἐπὶ πολὺ αὐταρκήσοντες. ὅθεν ὁ Ἀννίβας ἔφθασεν οἰόμενος ἔχειν τὴν τροφὴν αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ θαυμάσας, ἐς ὁμολογίαν προσεκαλέσατο, καὶ χρημάτων ἀπέδοτο σφᾶς. ἐλύσαντο γὰρ αὐτοὺς οἱ ἔξω Ῥωμαῖοι ἀσμένως, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐτίμησαν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ἐκ Δελφῶν οἱ [illegible] ἀνεκομίσθησαν, λέγοντες, τὴν Πυθίαν χρῆσαι αὐτοῖς, παύσασθαι τῆς ῥᾳθυμίας, καὶ ὑπὸ πολέμου προσέχειν. [illegible] ἀνεθάρρησαν, καὶ κατέλαβον τὸν Ἀννίβαν. καὶ οἱ παρεστρατοπεδεύσαντο, ὅπως τὰ πραττόμενα παρ᾽ αὐτοῦ παρατηρῶσι· καὶ ὅ γε Ἰούνιος ὁ δικτάτωρ τὰ τοῖς Καρχηδονίοις παραγγελλόμενα, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ποιεῖν ὁμοίως ἐκέλευε, καὶ σῖτα καὶ ὕπνον ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ αἱρεῖσθαι, καὶ τὰς φυλακὰς ὁμοίως ἐπισκοπεῖν, καὶ τἆλλα ἴσως ἐπράττετο. καταμαθὼν οὖν τοῦτο ὁ Ἀννίβας, χειμέριον ἐτήρησε νύκτα, καὶ τοῖς

multitudinem rogabat, quos nam illorum loco crearent: & cum exiguo tempore alios sufficere non possent, omnes illos ut necessarios dimiserunt: & inter se reconciliati, pacem cum Hannibale fecerunt. Qui celeriter relicta Neapoli, Capuam uenit, & pro concione post multa alia grata auribus, Italiæ principatum eis promisit, ut spe erecti, se pro semetipsis laborare, alacrius pugnarent. Post Capuæ defectionem etiam reliqua Campania in motu fuit: cuius defectionem Romanis ægre ferentibus, Hannibal Nucerinos oppugnauit. Qui cum obsiderentur, inutilem ætatem ob cibariorum penuriam expulerunt: quos Hannibal non recepit, neque aliò quàm in urbem redeundi potestatem dedit. Quamobrem cæteri quoque cum una ueste se urbe excessuros pepigerunt. At ille urbe potitus, senatores in balneis inclusos suffocauit: reliquos cum discedere quò uellent iussisset, multos in itinere interfecit. sed tamen eorum multi in syluas profugi euaserunt. Ea crudelitate cæteri territi non amplius eius fidei se permiserunt, sed resistebant, dum poterant. Nolani que de facienda deditione consultantes, illo facinore uiso, Marcellum clam accersiuerunt, Hannibale ab urbis oppugnatione repulso. Inde digressus, Acerranos fame domuit, iisdem quibus Nucerinos conditionibus, eodémque tractauit modo. Deinde Basilinas est aggressus quò Romani, eorumque socij circiter M confugerant, qui ciuibus proditionem molientibus occisis, Hannibaleque sæpè profligato, famem quoque fortiter tolerarunt. Cum autem commeatus defecisset, quendam in utre ad Dictatorem miserunt: qui noctu dolia farina plena in flumen coniecta, eos in tenebris obseruare iussit. Hoc modo cum eos ad tempus aluit: sed tandem uno dolio ex allisione confracto, Carthaginenses re animaduersa, cathenis fluuium munierunt. Ut autem fame & uulneribus multi perierunt, altera urbis parte deserta, & ponte interrupto: in altera obsidionem tolerarunt. Postea semen raporum in quendam locum extra murum abiecerunt, ut hostes eos diu habituros crederent, unde uiuerent. Qua eadem opinione deceptus Hannibal, eorum'que fortitudinem admiratus, eos ad pactionem prouocatos, pecunia uendidit: quos Romani non modò cupidè redemerunt, sed etiam honorarunt. Dum hæc geruntur, legati Delphis reuersi, nunciant, iubere Pythiam, ut repudiata ignauia, bello sint intenti. Ex eo confirmati atque assecuti Hannibalem, iuxta eum castra posuerunt, ut quid ageret, obseruarent. Ac Iunius Dictator, quæ Carthaginenses facere iubebantur, eadem suos & ipse obseruare atque facere iubebat. Itaque & cibum & somnum eodem tempore capiebant, excubias eodem modo uisebant, cæteráque ex æquo faciebant. Quo Hannibal cognito, tempestuosa nocte captata, parti mili-

Nucerinorum interitus.

Acerranorum interitus.

Basilinarũ deditio.

Hannibal Iunium Dictatorem, non impunè simium suum esse patitur.

ti militum à uespera profectionem denuncias. Iunio id imitato, per uices alios atque alios impetum in Romanos facere iussit, ut continenter uigilijs & tempestate fatigarētur: ipse cum reliquis quieuit. Cū lucesceret, exercitu reuocato, Romanos qui armis positis ad quietem se conferebant, subitò aggressus, multos occidit, & uallum ab eis desertum cæpit. Sardinia & Sicilia quamuis in motu essent, à Romanis non curabantur. Coss. creati sunt, Gracchus magister equitum, & Posthumius Albinus: quorum hic cum omni exercitu à Bojs cæsus est, in transitu syluosi mōtis insidijs exceptus, cuius capite Barbari excauato, auro'que inducto, pro phiala in sacris usi sunt. Prodigia tum fuerunt. Nam bos equum peperit, & flamma è mari emicuit. Coss. Gracchus & Fabius, quid Hannibal Capuæ ageret, obseruantes, quòlibet legatos mittebant, socijs opem ferebant: eos qui defecerant, reconciliare conabantur, & resistentium agros populabantur. Hannibal uerò dum commeatu, eo'que armis parto non abundabat, modestè cum exercitu uiuebat. Vt uerò Capua occupata, in magna rerum affluentia ociosi hybernarunt: & uires corporum, & delitiæ, & robur animorum delicijs sunt imminuta: mutato'que uictu patrio, in prælijs uinci didicerunt. Bello iam instante, in montes transijt, & milites exercuit: sed cum exiguo tempore firmari non possent, elephantis, alijs'que militibus domo aduectis, animum recepit. Nolam'que oppugnauit, ut uel urbem caperet, uel Marcellum à Samnij uastatione reuocaret. Cum nihil proficeret, urbe relicta, agros uastauit: donec iusto prælio ui superatus, ex Hispanorum & Afrorum crebra ad Romanos defectione (quod ei prius nunquam acciderat) magnum dolorem cæpit: & sibi'psi ac militibus diffisus, omni illa prouincia relicta, Capuam redijt, atque inde etiam pōst discessit. At Scipionibus, ibero amne iam superato, agros uastantibus, & urbes capientibus: etiam Hasdrubale, qui ad ea prohibenda festinanter accurrerat, acie uicto: Carthaginenses maioribus auxilijs Hasdrubali, quam Hannibali, opus esse rati, & ne Scipiones in Africam trajicerent ueriti: Hannibali paruis supplementis missis, maximam copiarum partem cum Magone quàm celerrime in Hispaniam ablegarunt: iubentes, ut rebus illic constitutis, ipse in præsidijs esset: Hasdrubal autem, cum exercitu in Italiam proficisceretur. Quo cognito, Scipiones pugna abstinuerunt, ne fortè uictor Hasdrubal in Italiam properaret. Cum autem socij Romanorum à Carthaginensibus uexarentur, Publius cum hostibus congressus, uicit. Cneus è pugna abeuntes, exceptos occidit. Ob eam cladem, & frequentem urbium defectionem, etiam

Albinus cō sul à Bojs cæsus.

Prodigia.

Campaniæ delitiæ Hannibalē uinci docent.

Scipionum res Hispanicæ.

τοῖς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐπ' ἐξόδῳ ἀφ' ἑσπέρας κηρύξαντος, τοῦ δὲ Ἰουνίου τι αὐτὸ ποιήσαντος, ἐκ διαδοχῆς ἄλλοτε ἄλλους αὐτοῖς προσβάλλειν ἐκέλευσεν, ἵν' ἐν συνεχεῖ πόνῳ ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τοῦ χειμῶνος ὦσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπολάμψειν ἔμελλε, τὸ στράτευμά τε ἄνωθεν ἀνεκαλέσατο, καὶ τῶν Ῥωμαίων τὰ ὅπλα κατατεθειμένων, καὶ πρὸς ἀνάπαυλαν τετραμμένων, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἄφνω, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε καὶ τὸ τάφρευμα ἐκλειφθὲν εἷλε. τὰ δὲ ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἐκινεῖτο, οὐ μήν τι καὶ ἐπιστροφῆς τινος παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἔτυχεν. ὕπατοι δὲ ὅ, τε Γράκχος ὁ ἵππαρχος καὶ Ποστούμιος Ἀλβῖνος ᾑρέθησαν. καὶ ὁ μὲν Ἀλβῖνος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Βοΐων ἐφθάρη, δι' ὄρους ὑλώδους πορευόμενος καὶ ἐνεδρευθείς, οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκκαθάραντες καὶ περιχρυσώσαντες, πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτῇ ἀντὶ φιάλης ἐχρῶντο. γεγόνασι δὲ καὶ τέρατα· βοῦς τε γὰρ ἵππον ἔτεκε, καὶ ἐκ θαλάσσης ἐξήλατο πῦρ. οἱ δ' ὕπατοι Γράκχος καὶ Φάβιος στρατοπεδευσάμενοι, τόν τε Ἀννίβαν φυλάσσοντες ὄντα ἐν Καπύῃ, ὅ, τι πράξοι. καὶ διαπέμποντες ἑκασταχόσε, τοῖς τε συμμάχοις ἐπήμυνον, καὶ τοὺς ἀφεστηκότας οἰκειοῦσθαι ἐπειρῶντο, τά, τε τῶν ἀνθεστηκότων ἐπόρθουν. ὁ δ' Ἀννίβας ἕως μὲν τῆς τροφῆς ἐνδεὴς ὑπῆρχε· καὶ διακινδυνεύειν, σωφρόνως μετὰ τοῦ στρατοῦ διῆγεν. ὡς δὲ τὴν Καπύην ἔλαβον, καὶ πολλοῖς ἐπιτηδείοις ἐν ῥᾳστώνῃ διεχείμασαν, τήν τε ἰσχὺν τῶν σωμάτων μαλακυνόμενοι, καὶ τὴν ῥώμην τῆς γνώμης ὑπὸ τῆς εὐθυμίας ἠλάττωσαν, καὶ τὴν πάτριον ἀμείψαντες δίαιταν, μετέμαθον ἡττᾶσθαι μαχόμενοι. ἐπεὶ δ' ὁ πόλεμος ἤδη ἐπέκειτο, ἐς ὄρη μετέστη, καὶ ἐγύμναζε τὸ στράτευμα. οἱ δ' οὐκ οἷοί τε διὰ ὀλίγου ῥωσθῆναι γεγόνασι. βοηθείας δὲ αὐτῷ οἴκοθεν ἄλλης τε καὶ ἐλεφάντων ἐλθούσης, ἀνεθάρσησε· καὶ ἐπὶ τὴν Νῶλαν, ὡς αἱρήσων αὐτήν, ἢ τόν γε Μάρκελλον τὴν Σαμνῖτιν δὲ πορθοῦντα, ταύτης ἀπάξων, ὥρμησεν. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε, τῆς μὲν πόλεως ἀπέστη· τὴν δὲ χώραν ἔκειρε, μέχρις οὗ μάχῃ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἡττήθη, ἐφ' ᾧ καὶ ἤλγησε. πολλοὶ μὲν γὰρ Ἰβήρων, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Λιβύων, ἐγκαταλιπόντες αὐτόν, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὐτομόλησαν, ὃ οὔπω πρὶν ἐπεπόνθει. καταγνοὺς δ' ἐκ τούτου καὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν στρατιωτῶν, πᾶσαν τὴν γῆν ἐκείνην ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν Καπύην ἀνεχώρησεν. ἔπειτα κἀκεῖθεν μετέστη. οἱ δὲ Σκιπίωνες τόν τε Ἴβηρα ποταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις προσήγοντο, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν διὰ ταῦτα σπουδῇ ἐπελθόντα, μάχῃ ἐνίκησαν. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ταῦτα μαθόντες, καὶ νομίσαντες πλείονος τὸν Ἀσδρούβαν ἢ τὸν Ἀννίβαν δεῖσθαι βοηθείας, καὶ φοβηθέντες μὴ καὶ ἐς τὴν Λιβύην οἱ Σκιπίωνες διαβῆναι ἐπιχειρήσωσι, τῷ μὲν Ἀννίβᾳ βραχεῖαν δύναμιν ἔπεμψαν, τὴν πλείστην δὲ μετὰ Μάγωνος εἰς τὴν Ἰβηρίαν τάχιστα ἀπέστειλαν, κελεύσαντες, μετὰ τὴν τῆς Ἰβηρίας κατάστασιν τὸν μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῇ τῶν ἐκεῖ φυλακῇ καταμεῖναι, τὸν δὲ Ἀσδρούβαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν σὺν δυνάμει στεῖλαι. ὃ γνόντες οἱ Σκιπίωνες, οὐκέτ' ἐμαχέσαντο, ἵνα μὴ κρατήσας ὡς ὁ Ἀσδρούβας, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπειχθῇ. ὡς δὲ τὸ τῶν Ῥωμαίων φίλιον ἐκάκουν οἱ Καρχηδόνιοι, Πούπλιος μὲν ὁμόσε τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ τῶν ἐναντίων ἐχώρησέ τε, καὶ ἐπεκράτησε· Γναῖος δὲ τοὺς ἀποχωροῦντας σφῶν ἐκ τῆς μάχης ὑπολαβὼν, προσδιέφθειρεν. ἐκ δὲ τῆς συμφορᾶς ταύτης, καὶ ὅτι καὶ πόλεις συχναὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μεθίσταντο, καὶ τῶν

καὶ τῶν λιβύων τινὲς αὐτοῖς προσεχώρησαν, πλὴν ὁ ἀσδρούβας κατέμεινεν. οἱ δὲ σκιπίωνες ἐς τὴν ἰταλίαν τοὺς σφῶν προσχωρήσαντας ἔστειλαν. αὐτοὶ δὲ τὰ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ καθίστων, καὶ τῶν ζακυνθίων τοὺς, τοῦ τε πολέμου καὶ τῆς συμφορᾶς αἰτίους αὐτοῖς γενομένους, ἑλόντες, τό, τε πόλισμα κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπώλησαν, καὶ τὴν ζάκυνθον μετὰ τῶν χρημάτων, τοῖς ἀρχαίοις πολίταις ἀπέδοσαν. τοσαύτῃ τε ἀκριβείᾳ περὶ τὴν λείαν ἐχρήσαντο, ὡς μηδὲν οἴκοι πέμψαι. τοῖς μὲν γὰρ στρατευομένοις ἐπέτρεπον τοῦτο ποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ἀστραγάλους τοῖς τέκνοις ἔπεμψαν, ὅθεν ἡ γερουσία προσαιτουμένου τοῦ γναίου, ἵν' ἀπελθὼν οἴκαδε προῖκα τῇ θυγατρὶ ἐρανίσῃ, ὡραίᾳ οὔσῃ ἀνδρός, ἐψηφίσατο ἐκ τοῦ δημοσίου προῖκα δοθῆναι αὐτῇ. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ καὶ ἡ σικελία, καὶ ἡ σαρδὼ αὐτίκρυς ἐπολεμώθησαν. καὶ τὰ μὲν ἐν ταύταις δι' ὀλίγου κατέστη, καὶ ὁ ἀσδρούβας ὁ ἐπικουρῶν αὐταῖς, ἑάλω, καὶ τὴν νῆσον μικροῦ πᾶσαν αὖθις ἀνεκτήσατο μάλλιος τουρκουᾶτος. καὶ τό τε μὲν τὰ ἐν τῇ σικελίᾳ ἡσύχασε, μετὰ δὲ ταῦτα ἐταράχθη. ὁ δὲ τῆς μακεδονίας βασιλεὺς φίλιππος, φανερώτατος τῶν καρχηδονίων ἐγένετο συνδιασὰς. τῆς γὰρ ἑλλάδος προσεπιθυμῶν ἄρχειν, συνθήκας πρὸς τὸν ἀννίβαν ἔθετο, ὥστε κοινῇ πολεμῆσαι, καὶ τὴν μὲν ἰταλίαν τοὺς καρχηδονίους λαβεῖν, τὴν δὲ ἑλλάδα καὶ τὴν ἤπειρον μετὰ τῶν νήσων, ἐκεῖνον. ἡ μὲν οὖν ὁμολογία ἐπὶ τούτοις ἐγένετο. τοῦ δὲ κήρυκος τοῦ ὑπὸ τοῦ φιλίππου πεμφθέντος πρὸς τὸν ἀννίβαν ἁλόντος, ἔμαθον οἱ ῥωμαῖοι τὸ γινόμενον, καὶ παραχρῆμα στρατηγὸν ἐπ' αὐτὸν μάρκον οὐαλέριον λαιουῖνον ἔστειλαν, ὅπως περὶ τοῖς οἴκοι δείσας, κατὰ χώραν μένῃ. καὶ ἐγένετο οὕτως. προῆλθε μὲν γὰρ μέχρι τῆς κερκύρας ὁ φίλιππος, ὡς ἐπὶ τὴν ἰταλίαν πλευσούμενος. μαθὼν δὲ τὸν λαιουῖνον ἐπὶ τὸ βρεντέσιον ἤδη παρόντα, οἴκαδε ἀνεκομίσθη. τοῦ λαιουίνου δὲ μέχρι τῆς κερκύρας πλεύσαντος, ὡς τοὺς τῶν ῥωμαίων συμμάχους ἔρημα, καὶ εἷλε νώρικον, ἀπολλωνίαν τ' ἐπολιόρκει. ἐπιστρατεύσας δ' αὖθις αὐτῷ λαιουῖνος, τό, τε νώρικον ἀνεκτήσατο, καὶ τὴν ἀπολλωνίαν ἐρρύσατο. καυσώσας ὁ φίλιππος τὰς ναῦς, οἷς ἐκέχρητο κατασκευάσας, πεζῇ ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησεν. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ ὑπάτους εἵλοντο τόν φάβιον καὶ τὸν μάρκελλον, οἳ τὸν μὲν ἀννίβαν τὴν νῦν καλουμένην καλαβρίαν, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν περιερχόμενον, τῷ γράκχῳ τῷ πρὸ αὐτῶν ἄρξαντι ἐπέταξαν. καὶ ὃς ἄννωνα περὶ βενεβεντὸν ἀπαντήσαντα ἐκ βρεττίων ἐτρέψατο. κἀντεῦθεν προϊὼν, τόν τε ἀννίβαν παρεφύλαττε. καὶ τὰ τῶν ἀφεστηκότων ἐπόρθει, πόλεις τέ τινας ἀνεσώσατο. αὐτοὶ δὲ οἱ ὕπατοι πρὸς τὴν καμπανίαν ἐτράποντο, ἵν' αὐτὴν χειρωσάμενοι, μηδένα κατόπιν πολέμιον ὑπολίπωσιν, οὕτω τε ἐπὶ τὸν ἀννίβαν χωρήσωσιν. εἶτα διαιρεθέντες, φάβιος μὲν τά τε ἐκείνων, τά τε τοῦ σαυνίου κατέτρεχε. μάρκελλος δὲ ἐς τὴν σικελίαν ἐστρατεύθη, καὶ τὰς συρακούσας ἐπολιόρκει, προχειρισάσας μὲν αὐτῷ, εἶτ' ἀποστάσας διά τινων ὑπὸ ψευδοῦς ἀγγελίας, καὶ δι' ἐλαχίστου ἂν αὐτὰς ἐχειρώσατο, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἅμα προσβαλὼν τῷ τείχει, εἰ μὴ ὁ ἀρχιμήδης μηχαναῖς ἐπὶ πλεῖστον αὐτοὺς ἐπείργων ἀντισχεῖν. καὶ λίθους γὰρ καὶ ὁπλίτας μηχανήμασιν ἀπαρτῶν, καθίει τε ἐξαπιναίως αὐτούς, καὶ ἀνέσπα δι' ὀλίγου. ταῖς δὲ ναυσὶ καὶ τοῖς πυργοφόροις ἵππαις ἐπερρίπτων, ἀνεῖλκέ τε αὐτάς,

Ὅτι Φίλιππος σὺν Ἀννίβᾳ συνθήκας ἐποιήσατο, ἐστρατεύσατο κατὰ ῥωμαίων. [margin, partly illegible]

Ὅτι ὁ ἀρχιμήδης κατὰ τῶν ῥωμαίων ἐμηχανᾶτο τοὺς ἀμύνοντας συρακούσας. [margin, partly illegible]

ἐμ-

etiam Afris aliquot ad Romanos transeuntibus, Hasdrubal opinione sua diutius mansit. Scipiones ijs qui ad se defecerant, statim in Italiam missis, res Hispanicas constituebant: & Saguntinorum subdins, & belli & calamitatis illius autoribus captis, oppidum euertèrunt, homines uendiderunt, ac Saguntum ueteribus ciuibus reddiderunt. Circa manubias tam accurati fuerunt, ut plus millinbus quàm sibi concedentes, nihil ex ijs domum mitterent, nisi liberis suis talos. Itaque Cneo ueniam domum eundi petenti, ut filiæ nubili dotem colligeret: Senatus dotem ex publico decreuit. Eodem tempore Sardinia & Sicilia planè alienatæ, facilè sub iugum reductæ sunt: Hasdrubale, qui opem eis ferebat, capto, tota que penè Sicilia per Manlium Torquatum subacta. neque tamen insulæ res diu tranquillæ manserunt. Philippus autem Macedoniæ rex, apertissimè Carthaginensium amicitiam coluit. Nam cum Græciæ imperare cuperet, fœdus cum Hannibale percussit, ut communibus opibus bellum gerentes, Carthaginenses Italiam haberent, ipse uerò Græciam, Epirum, & insulas. Hac pactione Romani cognita (intercepерant enim Philippi caduceatorem, ad Hannibalem euntem) statim Marcum Valerium Lauinium Prætorem contra eum miserunt, ut suo regno timens, domi maneret, ita que factum est. Nam Corcyram usque progressus, ut in Italiam nauigaret, cum Lauinium Brundusium uenisse didicisset, domum redijt. Lauinio autem Corcyram usque progresso, impetu in socios Romanorum facto, Noricum cœpit, & Apolloniam obsedit. Sed Lauinius ductis aduersus eum copijs, & Noricum recepit, & Apolloniam liberauit. Vnde Philippus nauibus, quibus usus fuerat, incensis, pedes domum redijt. Romæ Consules creati Fabius & Marcellus, bellum aduersus Annibalem, Calabriam & finitima loca circumeuntem, Graccho decessori suo mandarunt. Is Hannone, qui è Brutijs circa Beneuentum occurrerat, profligato, ulterius progressus, Hannibalem obseruabat: eorum'que qui defecerant agris uastatis, urbes nonnullas recepit. Ipsi uerò Coss. in Campaniam se conuerterunt, ut ea subacta, nihil à tergo hostile habentes, ita demum Hannibalem aggrederentur. Postea diuisi, Fabius Campaniam & Samnium uastauit. Marcellus in Siciliam profectus, Syracusas obsedit. quæ cum deditionem fecissent, dolo cuiusdam propter falsum nuncium denuò defecerunt. ac ijs, terra marique mœnia adortus, facillimè potitus esset, nisi Archimedis machinæ obstitissent. Nam & lapides, & milites inde suspensos, subitò & demittebat, & paulo momento retrahebat. Alijs quoque machinis iniectis, naues & turres attrahebat:

Res Sicula.

Philippi Macedonis cum Hannibale fœdus.

Syracusæ à Marcello obsessæ, Archimedis ingenio defenduntur.

& in

& in altum eductas, subitò demittebat, ut cum impetu in aquas relapsæ mergerentur. Denique totam Romanorum classem mirabiliter excussit. Speculo enim quodam uersus solem suspenso, radios excepit: aere'que ob densitatem & læuitatem speculi ex iis radiis incenso, effecit, ut ingens flamma rectâ in naues illata, omnes eas cremaret. Marcellus igitur ob Archimedis ingenium expugnatione desperata, diuturnitate obsidionis & fame urbem domare statuit, ea'que Pulchro mandata, ipse ad defectionis eorum socios se conuertit: ac pœnitentibus concessa uenia, resistentes asperè tractauit: multas urbes ui, quasdam proditione cæpit. Himilco. Interim Himilco Carthagine cum exercitu profectus, & Agrigento & Heraclea occupatis, ad Syracusas progressus, & uictus est, & uicissim uicit: & subito Marcelli superuentu denuò succubuit. Dehinc Marcellus Syracusis assedit, Hannibale in Calabria uersante. Romanorũ res aduersæ. Romani autem denuò multas clades acceperunt. Nam & Coss. ad Capuam impegerunt, & Gracchus in Lucania periit, & Tarentini atque aliæ urbes defecerunt: & Hannibal dudum territus, in Italia mansit, & contra Romam est profectus: & ambo Scipiones perierunt. His rebus elatus Hannibal, opem ferre Capuæ statuens, Beneuentum usque processit. Sed cum audisset Claudium ob Gracchi mortem è Samnio in Lucaniam transisse, ueritus ne qua illic loca alienaret, omisso itinere, contra illum se conuertit. Scipionum interitu tota Hispania est turbata: alii ultrò, alii ui coacti, cum Carthaginensibus se coniunxerunt, qui pòst ad Romanorum amicitiam redierunt. Marcellus Syracusas capit. Marcellus cum Syracusas oppugnando nihil proficeret, huiusmodi rem machinatus est. Erat Syracusani muri pars parum firma, quam Galeagram uocabant. quod cùm prius ignoratum esset, tum animaduersum est. Toto igitur populo Syracusano nocturnis Dianæ sacris operante, milites aliquot murum illum transcendere iussit. Qui cum portas aliquot aperuissent, atque alii quoque intrassent, simul omnes, tam qui intus, quàm qui foris erant, ex composito clamorem sustulerunt, hastis clypeos pulsantes, & classica cecinerunt. Quibus rebus Syracusanis iam uino grauibus, subitò exterritis, urbs capta est, præter Acradinam & Insulam. Marcellus partes captas diripit, reliquas oppugnat: & quanquam cum labore & tardè, tamen capit. Quibus Romani potiti, præter alios multos, etiam Archimedem occiderunt. Archimedis cædes. Nam cum figuram quandam delinearet, & hostes adesse audiret: Caput, inquit,
» petant, lineam non petant. ac militem iam
» astantem parum curauit: ab eo'que, quòd à linea discedere iussisset, irato cæsus est. Marcellus Syracusis expugnatis, & magna

καὶ μετεωρίζων ἀθρόως ἀφίει, ὥστ᾽ ἐμπιπτούσας εἰς τὸ ὕδωρ ἐξ ὕψους βαπτίζεσθαι. καὶ τέλος σύμπαν τὸ ναυτικὸν τῶν ῥωμαίων παραδόξως κατέπρησε. κάτοπτρον γάρ τι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνας, τήν τε ἀκτῖνα αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἀπεδέξατο, καὶ τὸν ἀέρα ἀπ᾽ αὐτῆς τῇ πυκνότητι καὶ τῇ λειότητι τοῦ κατόπτρου πυρώσας, φλόγα τε μεγάλην ἐξῆψεν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἐς τὰς ναῦς ὑπὸ τὴν τοῦ πυρὸς ὁδὸν ὁρμιζούσας ἐνέβαλε, καὶ πάσας κατέκαυσεν. ἀπογνοὺς οὖν ὁ μάρκελλος τὴν πόλιν αἱρήσειν διὰ τὸ τοῦ ἀρχιμήδους εὐμήχανον, λιμῷ αὐτοὺς καταχωρήσειν προσεδόκα διὰ μελλήσεως· καὶ ταύτης μὲν τῷ πούλχρῳ ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δ᾽ ἐπὶ τοὺς συναποστάντας σφίσιν ἐτράπετο· καὶ τοῖς μὲν γνωσιμαχοῦσι συγγνώμην ἔνεμε, τοὺς δ᾽ ἀνθισταμένους μετεχειρίζετο χαλεπῶς, καὶ συχνὰς μὲν τῶν πόλεων βίᾳ, τινὰς δὲ καὶ προδοσίᾳ εἷλε. ἐν τούτοις δ᾽ ἰμίλκων ἐκ καρχηδόνος σὺν στρατῷ ἥκει, τόν τε ἀκράγαντά τι κατέσχε, καὶ τὴν ἡράκλειαν, καὶ πρὸς συρακούσας ἐλθὼν, ἡττήθη τε καὶ ἀντενίκησε. καὶ τοῦ μαρκέλλου ἐξαπίνης αὐτῷ προσπεσόντος, αὖθις ἐνικήθη. ἐν τούτῳ ὁ μάρκελλος ταῖς συρακούσαις ἐφήδρευεν, ὁ δ᾽ ἀννίβας ἐν τῇ καλαβρίᾳ διέτριβεν. οἱ μέντοι ῥωμαῖοι πολλὰ αὖθις καὶ δυσχερῆ πεπόνθασιν· οἵ τε γὰρ ὕπατοι πρὸς τῇ καπύῃ ἡττήθησαν, καὶ ὁ γράκχος ἐν τῇ λευκανίᾳ ἀπώλετο, καὶ οἱ ταραντῖνοι καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπέστησαν· καὶ ὁ ἀννίβας καταπεπληχὼς πρότερον, ἐν τῇ ἰταλίᾳ τε ἔμεινε, καὶ ἐπὶ τὴν ῥώμην ἐστράτευσε, καὶ οἱ σκηπίωνες ἄμφω διώλοντο. ἐπαρθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ ἀννίβας, ἐπιχειρήσει τῇ καπύῃ βοηθῆσαι, καὶ ἦλθε μέχρι βενεβεντοῦ. τὸν δὲ κλαύδιον ἐς τὴν λευκανίαν ἐκ τοῦ σαμνίου, διὰ τὸν τοῦ γράκχου θάνατον ἀπεληλυθέναι πυθόμενος, καὶ φοβηθεὶς, μή τινα αὐτῆς σφετερίσηται, οὐκέτι προσωτέρω προεχώρησεν· ἐπ᾽ ἐκεῖνον δ᾽ ἐτράπετο. τῶν σκηπιώνων δὲ θανόντων, πᾶσα ἡ ἰβηρία τετάρακτο. καὶ οἱ μὲν ἑκουσίως πρὸς τοὺς καρχηδονίους ἀπέκλινον, οἱ δὲ καὶ ἀναγκαζόμενοι, οἳ καὶ ὕστερον αὖθις πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέστησαν. ὁ δὲ μάρκελλος ἐπεὶ μηδὲν προσβάλλων ταῖς συρακούσαις ἐπέραινε, τοιοῦτόν τι ἐπενόησεν. ἦν τι ἐν ταῖς συρακουσίαις τοῦ τείχους ἐπίμαχον, ὃ γαλεάγραν ὠνόμαζον, ὃ πρὶν μὲν ἐλάνθανε τοιοῦτον ὂν, τότε δὲ ἐφωράθη. τηρήσας οὖν τοὺς συρακουσίους πανυχίδα τῇ ἀρτέμιδι ἄγοντας πανδημεὶ, ἐκέλευσε στρατιώτας τινὰς κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὑπερβῆναι τὸ τεῖχος. κἀκ τούτου πύλαι τέ τινες ὑπ᾽ αὐτῶν ἀνεῴχθησαν, καὶ εἰσελθόντων καὶ ἑτέρων, ἅμα πάντες ἀπὸ σημείου, καὶ οἱ ἔσω καὶ οἱ ἔξω συνεβόησαν, καὶ τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουσαν, καὶ οἱ σαλπικταὶ προσεπήχησαν, ὥστε ἀθρόαν τὴν ἔκπληξιν τοῖς συρακουσίοις, μὴ δ᾽ ἄλλως εὖ ἔχουσιν ὑπὸ μέθης, συμβῆναι, καὶ τὴν πόλιν ἁλῶναι, πλὴν τῆς ἀχραδινῆς, καὶ τῆς νήσου καλουμένης. ὁ οὖν μάρκελλος τά τε ἑαλωκότα διήρπασε, καὶ τοῖς μὴ ἁλοῦσι προσέβαλε, καὶ σὺν πόνῳ μὲν καὶ χρόνῳ, ὅμως δ᾽ οὖν καὶ τῶν λοιπῶν τῆς συρακούσης ἐκράτησεν. ἐγκρατεῖς δὲ τούτων οἱ ῥωμαῖοι γενόμενοι, ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ἀρχιμήδην ἀπέκτειναν. διάγραμμα γάρ τι διαγράφων, καὶ ἀκούσας τοὺς πολεμίους ἐφίστασθαι, πρὸς κεφαλὴν, ἔφη, καὶ μὴ παρὰ γραμμάν. ἐπιστάντος δὲ αὐτῷ πολεμίου, βραχύ τι ἐφρόντισε, καὶ ἀπορῶν, ἀπόστηθι ἄνθρωπε ἀπὸ τῆς γραμμῆς, περιώργισέ τε αὐτὸν, καὶ κατεκόπη. ὁ μὲν οὖν μάρκελλος τὰς συρακούσας εἷλε, καὶ τὰς ἄλλας

σικε

Margin (Greek): Ἃ τοῖς ῥωμαίοις συνέβη δεινά. — Ὅπως ὑπὸ μαρκέλλου ἑάλωσαν αἱ συρακοῦσαι. — Πῶς ἀρχιμήδης ἀπώλετο.

σικελίας τὰ πλείω παραστησάμενος, καὶ ἐπῃνεῖτο μεγάλως, καὶ ὕπατος ἀπεδείχθη. προεβάλοντο μὲν γὰρ τὸν Τορκουᾶτον, ὅς ποτε τὸν υἱὸν ἀπέκτεινεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐξωμόσατο, εἰπών, ὡς οὔτ' ἂν ἐγὼ τὰ ὑμέτερα ἁμαρτήματα, οὔτ' ἂν ὑμεῖς τὴν ἐμὴν ἀκρίβειαν φέροιτε, τὸν Μάρκελλον καὶ Λαουίνιον τὸν Οὐαλέριον ἐχειροτόνησαν. ἀπελθόντος δὲ τοῦ Μαρκέλλου ἐκ Σικελίας, δύναμιν ἱππικὴν ἐς αὐτὴν ὁ Ἀννίβας ἀπέστειλε, καὶ ἔστειλαν οἱ Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ μάχαις τισὶ νικήσαντες, καὶ πόλεις προσεποιήσαντο. καὶ εἰ γε μὴ Κορνήλιος Δολοβέλλας στρατηγὸς ἐπελήλυθε, πᾶσαν τὴν Σικελίαν ἐχειρώσαντο ἄν. καὶ ἡ Καπύη δὲ τότε ἑάλω παρὰ Ῥωμαίων, καίτοι τοῦ Ἀννίβου ἐς τὴν Ῥώμην ὁρμήσαντος, ἵν' ἐκεῖ διὰ Καπύης τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν ἀπάξῃ, καὶ διὰ τῶν Λατίνων ἐλάσαντος, καὶ πρὸς τὸν Τίβεριν ἐλθόντος, καὶ πορθοῦντος τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος. οἱ γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφοβήθησαν μέν, ἐψηφίσαντο δὲ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐν Καπύῃ μένειν, τὸν δ' ἕτερον αὐτοῖς ἐπαμύναι. καὶ Κλαύδιος μὲν ἐν τῇ Καπύῃ κατέμεινεν (ἐτιτρώσκετο γάρ) Φλάκκος δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπῆλθε. τοῦ δ' Ἀννίβου τάς τε καταδρομὰς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀεὶ ποιουμένου, καὶ πολλὰ δεινὰ δρῶντος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἠγάπων εἰ τά γε ἐντὸς τῶν τειχῶν περισώσαιντο. ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς στρατοπέδοις ἅμα προσβαλεῖν ἔμελλεν, ἀνερρίψαντο, τὸ τοῦ λόγου, κύβον, καὶ ἐπεξέδραμον. καὶ ἀγχωμαλιζομένων ἤδη, χειμὼν ἐξ αἰθρίας ἐξαίσιος ἐπεγένετο μετὰ πνεύματος ἀμηχάνου, βροντῶν τε καὶ χαλάζης, καὶ ἀστραπῶν, ὥστ' ἄμφω ἀγαπητῶς ὡς ἐκ συνθήματος ἀποφυγεῖν, ὅθεν ὥρμησαν, ἄρτι τε τὰ ὅπλα κατετίθεντο, καὶ αἰθρία ἐγένετο. ὁ γοῦν Ἀννίβας καίπερ οὐκ ἀθεεὶ λογισάμενος παρὰ τὸν τῆς συνόδου καιρὸν συνενεχθῆναι τὰ γεγονότα, ὅμως οὐκ ἀπέστη τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ αὖθις μετὰ ταῦτα συμβαλεῖν ἐπεχείρησεν. ὡς δὲ καὶ τότε τὰ αὐτὰ συνέβη, κατέδεισε. καὶ προσεξεπλάγη ὅτι ἐν τηλικούτῳ κινδύνῳ ὄντες, οὔτε τῆς Καπύης ἀπέστησαν, καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν καὶ στρατιώτας καὶ στρατηγὸν πέμψειν ἔμελλον, καὶ ὅτι χρημάτων δεηθέντες, ἐπώλησαν ἄλλα τε, καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἐστρατοπεδεύετο δημόσιον ὄν, καὶ ἀπεγνωκὼς ἀπανέστη, πολλάκις ἀναβοήσας, ὦ Κάνναι Κάνναι, καὶ οὐδὲ τῇ Καπύῃ ἔτ' ἐπικουρῆσαι ἠβουλήθη. οἱ δὲ καίπερ ἐν ἐσχάτοις ὄντες, ὅμως ἀπεγνωκότες, ὡς οὐ τευξόμενοι συγγνώμης παρὰ Ῥωμαίων, ἀντεῖχον, καὶ πρὸς Ἀννίβαν ἐπέστειλαν, βοηθεῖν αὐτοῖς ἀξιοῦντες. συλληφθέντες δὲ οἱ τῶν ἐπιστολῶν κομισταὶ παρὰ τοῦ Φλάκκου (ὁ γὰρ Κλαύδιος ἔφθη τεθνηκὼς ἐκ τοῦ τραύματος) τὰς χεῖρας ἀπετμήθησαν. οὓς ἰδόντες οἱ Καμπανοὶ δεινῶς κατεπλάγησαν, καὶ ὅ,τι πράξουσιν ἐβουλεύοντο. λεχθέντων δὲ πολλῶν, Οὐίβιός τις Οὐίριος ἐν τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὤν, καὶ τῆς ἀποστάσεως αἰτιώτατος, μία ἡμῖν ὁδός, ἔφη, καταφυγῆς καὶ ἐλευθερία, ὁ θάνατος. καί μοι ἀκολουθεῖτε οἴκαδε. ἔχω γάρ τι φάρμακον ἐξηρτυσμένον. καὶ ὁ μὲν παραλαβὼν σὺν αὐτῷ πεισθέντας, ἐκεῖ ἀπέθανε σὺν αὐτοῖς, καὶ οἱ λοιποὶ τὰς πύλας τοῖς Ῥωμαίοις ἀνέῳξαν. ὁ δὲ Φλάκκος τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀφείλετο, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν κορυφαίων οὓς μὲν ἀπέκτεινεν, οὓς δ' ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψε. μόνου δ' ἐφείσατο τοῦ ἐκ τοῦ ὁμίλου περιλειφθέντος, ὥστε τῷ καὶ ἄρχοντι αὐτοὺς Ῥωμαίων λαμβάνειν, καὶ μήτε βουλὴν ἔχειν, μήτε σύνοδον ποιεῖσθαι. ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα τινὰ προσώφλον, κατηγορῆσαι τοῦ Φλάκκου τολμήσαντες.

ἐπεχά-

ὅσα οἱ Καρχηδόνιοι ἐν Σικελίᾳ ἐποίησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθὼν δράσας, καὶ ὅπως ἀνεχώρησεν.

ὅπως τὴν Καπύην οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσαντο.

Siciliæ parte recuperata, magnam laudem assecutus est, & Cos. designatus. Nam Torquatum illi quidem, filij sui interfectorē, elegerāt: sed cum ille recusasset (neque enim se populi mores, neque populum ipsius imperium pati posse) Marcellum & Valerium Lauinium Coss. crearunt. Marcello ex Sicilia digresso, copias equestres in eam misit Hānibal, misēre & Carthaginēses: & prælijs aliquot uictores, ciuitates quoque subegerūt. ac ni Cornelius Dolabella prætor superuenisset, totā Siciliā subegissent. Tum Capua quoque à Romanis capta est: quanquam Hannibale per Latium Romā eunte, ut eos ab eius urbis obsidione repelleret, & usque ad Tiberim progresso, & suburbanū agrum uastāte. Romani autē, quāuis territi, tamen alterū Consulem manere Capuæ, alterū urbē defendere iusserunt. Ac Claudius Capuæ mansit (uulnus enim acceperat) Flaccus Romam properauit. Cæterùm Hannibale excursiones subinde in oculis ciuium faciente, & multa crudelia facinora edēte, alio tempore satis habuerūt, ipsam urbem tueri. Sed cum eodē tempore & in mœnia & in castra impetum facturus esset, alea iacta, ut aiunt, excurrerunt. Cum autem iam eminus dimicarent, serenitas in tempestatē ingentem cum turbine maximo, tonitribus, grandine & fulguribus est conuersa: ut ambo exercitus, uelut ex composito, cupidè eò refugerent, unde uenerant. Vix arma posuerant, cum serenitas redijt. Hannibal, quamuis illa ipsius conflictus tempore, non sine numine accidisse rebatur, tamē ab obsidione non destitit: sed cum denuò confligere instituisset, eadem'que acciderent, pertimuit: etiam eo obstupefactus, quòd Romani in tanto discrimine constituti, neque Capuam relinquerent, & prætorem cum militibus in Hispaniam missuri essent: & quòd pecunia egentes, præter alia, illud etiam solum publici agri, in quo castra habebat, uendidissent. desperataque expugnatione recessit, subinde exclamans, O' Cannæ Cannæ: ac ne Capuæ quidem opem amplius ferre uoluit. Capuani uerò, quanquā ad summas angustias redacti, tamen desperata uenia restiterunt, auxilio Hannibalis per literas implorato. Sed tabellarij à Flacco cōprehensi (nam Claudius ex uulnere iam decesserat) manibus trūcati sunt. quo Capuani uiso perculsi, de summa rerū deliberabant. Multis uerbis factis, Iuuius Virius, uir princeps, defectionis præcipuus autor: Vnum, inquit, nobis cōfugium & libertas est, mors. Vos me domum sequimini: uenenum enim præparatū habeo. Sic abductis ijs secum, quibus ea sententia placebat, unà cum illis ultro perijt, cæteri portas Romanis aperuerunt: quibus Flaccus arma omnia & pecuniam omnem ademit: & principum uirorum alios occidit, alios Romam misit: soli turbæ ex plebeijs reliquæ ijs conditionibus pepercit, ut prætori Romano parērent, ut nullum senatum, nullum concilium haberent. Pòst etiam aliæ mulctæ impositæ, cum Flaccum accusare ausi essent.

Hannibal Romā frustra oppugnat.

Capuam Flaccus occupat.

Campani quoque eundem accusare instituerunt, & Syracusani Marcellum iam Consulem. Is se defendit, nec ante eam defensionem quicquam pro authoritate imperij gerere uoluit. Verùm Syracusani dicendi potestate data, causam suam artificiose egerunt: omissaque Marcelli accusatione, ad preces conuersi, se non ultro defecisse asserentes, ueniam petiuerunt. Quæ cum perorassent, in terram prolapsi & lamentati sunt. Suffragijs latis, Marcellus crimine solutus est: & decretum, Syracusanos clementius tractandos esse, non ob facta eorum, sed propter uerba & supplicationes. Marcello redire in Siciliam recusante, Lauinium miserunt. Cum Syracusani hoc modo ueniam impetrassent, Campani ex inscitia insolentius in Consulem inuecti, etiam obiurgati, & grauius mulctati sunt, absente Flacco, & quodam ex eius legatis causam dicente. Capta Capua, etiam finitimæ ciuitates Romanis accesserunt, *Atellæ.* præter Atellanos. Hi enim urbe deserta, cum uxoribus & liberis Hannibalem adierunt. Etiam reliquæ Italiæ partes, Carthaginensium studiosæ, mutabant animos, & à Consulibus *Tarentum.* passim circumeuntibus recipiebantur. Tarentini autem nondum apertè cum Romanis faciebant, sed clam Carthaginensibus succense- *Captiui.* bant. Romani petitam ab Hannibale captiuorum permutationem non impetrarunt, ob Carthalonem, ut hostem, intra mœnia non receptum. Quamobrem is iratus, colloquio detrectato, statim recessit. Hoc tempore Laui- *Aetoli.* nius Aetolos Philippi socios sibi conciliauit: & Philippum usque ad Corcyram progressum ita terruit, ut trepidus in Macedoniam se re- *Hispania.* ciperet. C. Claudius Nero cum militibus in Hispaniam missus est, & classe usque ad Iberum uectus; ubi cæteris etiam legionibus inuentis, Hasdrubalem, priusquam eum adesse nosset, oppressum circumuenit: sed deceptus *Hasdrubal Neronem decepit.* est. Videns enim Hasdrubal se irretitum esse, caduceatoribus ad Neronem missis, se ea conditione dimitti petijt, ut tota Hispania excederet. Quam cum ille cupidè accepisset, pactiones procrastinando, alios in alios montes dimisit. Qui cum euasissent, Romanis spe pacis excubias non habentibus, postridie ad Neronem in colloquiū uenit. Sed totum diem consumpsit, priusquam quicquam confirmaretur. Itidemque noctu alios dimisit, & sic alijs quoque diebus fecit, subinde aliquid in pactis cauillando. Denique & ipse cum equitatu & elephantis se subduxit, & Neroni formidabilis extitit. Quo Romæ cognito, successor Neroni datus est. Cum autem dubitaretur, quis eius loco mittēdus esset (neque enim res quemlibet postulabat) & multi clade Scipionum *P. Scipio in Hispaniam mittitur.* deterrerentur: P. Scipio, is qui patrem uulneratum conseruauit, ultro se ad illam expeditionem obtulit, iuuenis uirtute præstātissimus, &

optime

ἐπεχείρησαν δὲ καὶ οἱ καμπανοὶ τοῦ φλάκκου κατηγορῆσαι, καὶ τοῦ μαρκέλλου οἱ συρακούσιοι ὑπατεύοντος ἤδη, καὶ ἀπελογεῖτο. οὐ γὰρ ἠθέλησε πρᾶξαί τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων, πρὶν ἀπολογήσασθαι. οἱ συρακούσιοι δὲ καταστάντες ἐς λόγους, οἰκονομικώτερον τῇ διαλέξει ἐχρήσαντο, οὐκ ἐς κατηγορίαν τοῦ μαρκέλλου, ἀλλ' ἐς ἱκετείαν τραπόμενοι, καὶ ἀπελογοῦντο μὴ ἑκόντες ἀποστῆναι ῥωμαίων, καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἀξιοῦντες. καὶ ταῦτα λέγοντες, ἐς τὴν γῆν πεσόντες, ὠλοφύροντο. καὶ διαγνώμης γενομένης, ἔδοξε τὸν μάρκελλον μὲν μηδὲν ἀδικεῖν, τοὺς μέντοι συρακουσίους φιλανθρωπίας τινὸς ἀξίους εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν ἐποίησαν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶπόν τι, καὶ ἱκέτευσαν. τοῦ δὲ μαρκέλλου παραιτησαμένου τὸ ἀπελθεῖν ἐς σικελίαν, τὸν λαουΐνιον ἔπεμψαν. καὶ οἱ μὲν συρακούσιοι οὕτω συγγνώμης ἔτυχον. οἱ δὲ καμπανοὶ ὑπ' ἀπαιδευσίας θρασυτέρᾳ τῇ κατηγορίᾳ χρησάμενοι, καὶ ἐπετιμήθησαν, μὴ παρόντος τοῦ φλάκκου, ἀλλά τινος τῶν ὑποστρατήγων αὐτοῦ ἀπολογησαμένου. ἁλούσης δὲ τῆς καπύης, καὶ τἆλλα τὰ πέριξ πολίσματα τοῖς ῥωμαίοις προσκεχωρήκασι, πλὴν ἀτελλανῶν. οὗτοι γὰρ ἐκλιπόντες τὴν πόλιν αὐτῶν, πανδημεὶ πρὸς τὸν ἀννίβαν ἐχώρησαν. καὶ ἡ ἄλλη δὲ ἰταλία ἡ τὰ τῶν καρχηδονίων φρονοῦσα, ἠλλοιοῦτο. καὶ περιιόντες οἱ ὕπατοι προσεποιοῦντο αὐτήν. ταραντῖνοι δὲ φανερῶς μὲν οὐδέ πω τὰ τῶν ῥωμαίων ᾑροῦντο· λάθρα δὲ τοῖς καρχηδονίοις ἤχθοντο. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ διακηρυκευσάμενοι πρὸς ἀννίβαν ἀνταπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων [illegible], οὐ κατηλλάξαντο δὲ αὐτούς, ἐπεὶ οὐκ ἐδέξαντο τὸν καρθάλωνα τοῦ τείχους ἐντός, ὡς πολέμιον. οὐδ' ἐς λόγους γὰρ αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν, εὐθὺς δ' ἀνεχώρησε [illegible]. τότε μέντοι καὶ ὁ λαουΐνιος τοὺς αἰτωλοὺς συμμαχοῦντας φιλίππῳ προσεποιήσατο, καὶ τὸν φίλιππον μέχρι κερκύρας προχωρήσαντα οὕτω διεφόβησεν, ὡς καὶ ἐς τὴν μακεδονίαν ταχὺ ἐπανελθεῖν. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ γάϊον κλαύδιον νέρωνα ἐς τὴν ἰβηρίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἔπεμψαν, καὶ ὃς παρεκομίσθη ναυτικῷ μέχρι τοῦ ἴβηρος. ἐν ᾧ καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα εὑρηκώς, ἐπῆλθε τῷ ἀσδρούβᾳ, πρὶν γνωσθῆναι ὅτι πάρεισι. καὶ [illegible] αὐτόν, ἠπατήθη. ἰδὼν γὰρ ὁ ἀσδρούβας ὡς ἀπειλημμένος, προσεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν νέρωνα, ὡς τὴν ἰβηρίαν πᾶσαν ἀφεθεὶς ἐκλιπεῖν. ὡς δὲ ἐκεῖνος τοὺς λόγους ἀσμένως ἐδέξατο, ἀναβαλλόμενος ἵνα τὰς συνθήκας τῇ ὑστεραίᾳ ποιήσωνται, ἐξέπεμψε τῆς νυκτὸς ἄλλους ἄλλῃ τῶν στρατιωτῶν. ἐξελθόντων δ' ἐκείνων, ἅτε μὴ φυλακῆς οὔσης παρὰ τῶν ῥωμαίων, διὰ τὰς τῶν σπονδῶν ἐλπίδας, ἦλθε μὲν τῇ ἐπιούσῃ ἐς λόγους πρὸς νέρωνα, κατέτριψε δὲ πᾶσαν αὐτήν, πρὶν τι ἐπικυρωθῆναι. καὶ αὖθις ἄλλους τῆς νυκτὸς ὁμοίως ἀπέπεμψε. τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἄλλαις τισὶν ἡμέραις ὁμοίως πεποίηκεν, ἀμφισβητῶν τινὰ ἐν τῇ συμβάσει. προεξελθόντων δὲ τῶν πεζῶν ἁπάντων, τέλος καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ἐλέφασιν ὑπεξεχώρησε· καὶ διασωθείς, φοβερὸς αὖθις τῷ νέρωνι ἐγένετο. μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ, τοῦ νέρωνος μὲν κατέγνωσαν, ἄλλῳ δέ τινι τὴν ἡγεμονίαν ἐψηφίσαντο ἐγχειρίσαι. ἀπορούντων δὲ τίνα ἂν ἐκπέμψωσιν (οὐ γὰρ τοῦ τυχόντος ἀνδρὸς ἐδεῖτο τὰ πράγματα) καὶ πολλοὶ [illegible] διὰ τὸ τῶν σκιπιώνων πάθος ἐδείσαντο, ὁ σκιπίων ἐκεῖνος ὁ πούπλιος, ὁ τὸν πατέρα τρωθέντα σώσας, ἑαυτὸν ἐθελοντὴς ἐς τὴν στρατείαν ἐπέδωκεν, ὢν δὲ καὶ ἀρετῇ κράτιστος, καὶ παῖς ἔτι

παλαιᾶς λογισάμενος· καὶ ὑπερηγάσατο μὲν ἐκείνη. μεταμέλον δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον, διά τε τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ (τέταρτον γὰρ καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς ἦγε) καὶ ὅτι καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ διὰ τὸν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου ὄλεθρον ἐπενθεῖτο, ἦλθεν αὖθις ἐς τὸ κοινόν, καὶ ἐδημηγόρησε, καὶ οἷς ἐπικατωλιγώρει τῆς βουλῆς, τὴν μὲν ἀρχὴν οὐκ ἀφῃρέθη· μάρκος δ' ἰούνιος, ἀνὴρ γηραιός, προσεπέμφθη αὐτῷ. τοῖς ῥωμαίοις δὲ μετὰ ταῦτα τὰ πράγματα οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχώρησεν εἰς τὸ βέλτιον. ὁ γὰρ μάρκελλος ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς ἀπελύθη, ὥρμησεν ἐπὶ τὸν ἀννίβαν, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα δι' ἀσφαλείας ἐποιεῖτο, δεδιὼς πρὸς ἀπεγνωσμένους ἀποκινδυνεῦσαι. εἰ δέ ποτε ἠναγκάσθη προσμῖξαι, ἐκράτησεν, ἐκ φρονήσεως τὴν τόλμαν κεκραμένην ἔχων. ὁ δ' ἀννίβας διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι αἱ πόλεις αἱ συμμαχοῦσαι αὐτῷ αἱ μὲν ἐγκαταλελοίπεσαν αὐτόν, αἱ δὲ ὑπωπτεύοντο, καὶ δι' ἕτερα, κακῶσαι τὰ χωρία, ἃ μὴ κατέχειν οἷός τ' ἦν, ἐπεχείρησε, καὶ πολλοὺς ἐλυμήνατο, καὶ πλείους διὰ τοῦτο ἀφίσταντο. ἐν δὲ σαλαπίᾳ πόλει τοιοῦτόν τι συνηνέχθη. δύο ἄνδρες τὰ πράγματα αὐτῆς εἶχον, διάφοροί τε ἀλλήλοις ὄντες. καὶ ἀλίνιος μὲν τὰ τῶν καρχηδονίων ἐφρόνει, πλαύτιος δὲ τὰ τῶν ῥωμαίων, ὃς καὶ διελέχθη τῷ ἀλινίῳ περὶ προδοσίας τῆς ἐς ῥωμαίους. μηνύσαντός τε ἐκείνου τῷ ἀννίβᾳ ταῦτα, ἐς δίκην ὑπήχθη ὁ πλαύτιος. βουλευομένου δὲ τοῦ ἀννίβου μετὰ τῶν συνέδρων, ὅπως αὐτὸν κολάσῃ, ἐτόλμησεν ἐπ' ὄψει αὐτοῦ τῷ ἀλινίῳ πάλιν περὶ προδοσίας αὖθις εἰπεῖν. ἀνακραγόντος δ' ἐκείνου, ἰδὲ ἰδέ, καὶ νῦν μοι περὶ αὐτοῦ τούτου λαλεῖ· οὐκ ἐπίστευσεν ὁ ἀννίβας διὰ τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ ὡς συκοφαντούμενον αὐτὸν ἀπέλυσεν. ἀφεθέντος δέ, ὡμονόησαν ἄμφω· καὶ στρατιώτας παρὰ τοῦ μαρκέλλου ἐπαγαγόμενοι, τήν τε φρουρὰν τῶν καρχηδονίων κατέκοψαν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς ῥωμαίοις παρέδοσαν. καὶ οὕτω μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ εἶχον τοῖς καρχηδονίοις τὰ πράγματα, καὶ οὐδ' ἡ σικελία ἦν εὐνοοῦσα αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπάτῳ τῷ λαουινίῳ προσεχώρουν. ἡγεῖτο μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ σικελίᾳ καρχηδονίων ἄννων. συνεστρατεύετο δὲ αὐτῷ καὶ μουτίνας. ὃς συνὼν τῷ ἀννίβᾳ πρώην, καὶ φθονηθείς, ὅτι μεγάλα ἔργα ἀρετῆς ἐπεδέδεικτο, ἐς σικελίαν ἐπέμφθη. ὡς οὖν κἀκεῖ λαμπρῶς ἱππάρχει, φθόνον καὶ πρὸς τοῦ ἄννωνος ὦφλε, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱππαρχίας ἐπαύθη. περιαλγὴς γοῦν διὰ ταῦτα γενόμενος, πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλινε. καὶ πρῶτον μὲν προδοσίαν ἀκράγαντος συνέπραξε σφίσιν. εἶτα καὶ τἄλλα συγκατειργάσατο, ὥς τε πᾶσαν αὖθις τὴν σικελίαν ὑπ' αὐτοὺς ἄνευ μεγάλου πόνου γενέσθαι. ὁ δὲ φάβιος καὶ ὁ φλάκκος ἄλλας τε πόλεις πολλάς, καὶ τὸν τάραντα, τοῦ ἀννίβου κατέχοντος αὐτόν, ἐχειρώσαντο. κελεύσαντες γάρ τισι τῶν βρεττίων κατατρέχειν, ἵν' ὁ ἀννίβας ὡς ἐπικουρήσων αὐτοῖς ἀπαρῇ ἐκ τάραντος, ἐπεὶ τοῦτο ἐγένετο, φλάκκος μὲν ἐκεῖνον ἐπετήρει. φάβιος δὲ ἐν τούτῳ νυκτὸς τῷ τάραντι ταῖς τε ναυσὶν ἅμα καὶ τῷ πεζῷ προσβαλών, τῇ τε προσβολῇ καὶ τῇ προδοσίᾳ εἷλε τὴν πόλιν. ὁ οὖν ἀννίβας διὰ τὴν ἀπάτην ἀχθόμενος, ἀντεπιβουλεῦσαι τῷ φαβίῳ ἐσπούδασε. καὶ ἐπιστολὴν αὐτῷ ἐκ μεταποντίου, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων, ὑπὲρ προδοσίας τῆς πόλεως ἐπέμψεν, ἐλπίσας ἀπερισκέπτως αὐτὸν προσιόντα ἐνεδρεύσειν. καὶ ὃς ὑποτοπήσας τὸ πραττόμενον, καὶ παραβαλὼν τὰ γράμ-

μετα

σαλαπίνων πόλεως ἡ μεταχώρησις ἐς ῥωμαίους.

ὅπως ὁ μουτίνας ἐκ καρχηδονίων ῥωμαίοις προσεχώρησεν.

ὅπως οἱ ῥωμαῖοι τὸν τάραντα ἐχειρώσαντο.

ὅτι οὐκ ἔλαθεν ὁ ἀννίβας ἀπατῶν τὸν φάβιον.

optimè institutus: statimque est electus. Sed cum non multo pòst eius iudicij populum pœnituisset, tum ob ætatem (annum enim quartum & uigesimum agebat) tum propter domum eius, patris & patrui interitu funestam: denuò in publicum progressus, pro concione patribus conscriptis ira satisfecit, ut imperium ei non ademerent: sed M. Iunium, uirum senem, collegam adiungerent. Post hæc res Romana non citra ærumnas in melius mutari cœpit. Marcellus enim, cum absolutus esset, Hannibalem aggressus, pleraque cautè administrauit, cum desperatis hominibus certare ueritus. Sed si quando confligere necesse erat, prudentia magnanimitate temperata, superior euadebat. Hannibal autem tum ea de causa, tum quòd ab alijs socijs ciuitatibus desertus, ab alijs deserendus erat, tum propter alia quædam, ea loca quæ tueri nequibat, uastare instituit. Cumque multos uexasset, à pluribus deserebatur. In urbe autem Salapia tale quiddam accidit. Duo uiri summæ rerum ibi præerant, inter se dissentientes. Nam Alinius Carthaginensibus, Plautius Romanis studebat, & cum Alinio de urbe Romanis tradenda collocutus erat. Quod cum ille statim ad Hannibalem detulisset, in ius adductus est Plautius. Hannibale autem cum ijs qui in consilio aderant, de eius supplicio deliberante, ausus est in conspectu Pœni cum Alinio denuò de eadem re agere. Illo uerò exclamante, Ecce ecce, nunc etiam de proditione mecum agit: propter rei absurditatem Hannibal non credidit, eumque ut calumnia petitum absoluit. Absoluto eo, ambo consenserunt: & accersitis à Marcello militibus, Punicoque præsidio cæso, Romanis urbem tradiderunt. Hoc Italicarum rerum statu, Siculi nihilo plus fauentes Carthaginensibus, ad Lauinium Consulem se conferebant. Carthaginensibus qui in Sicilia erant, Hanno præerat, sub eoque Mutinas militabat: qui cum pridem Hannibali familiaris, ob magna uirtutis opera edita, inuidiã suscepisset, in Siciliam fuerat ablegatus. Sed ne ibi quidem magister equitum rebus præclarè gestis, Hannonis inuidia euirata, magistratu abire coactus est. Quibus iniurijs exacerbatus, ad Romanos se contulit: ac primùm adiumento fuit, ut eis Agrigentum proderetur. Deinde in alijs quoque rebus nauauit operam, ut totam Siciliam absque magno labore recuperarẽt. At Fabius & Flaccus, cùm alias urbes, tum Tarentum, tenente tum Hannibale, subegerunt. Nam cum Brutios incursare quosdam iussissent, eaque de causa Hannibal, relicta urbe, illis suppetias iret, Flaccus illum obseruat: Fabius interim noctu impetu terra marique facto, partim ui, partim proditione Tarentum cæpit. Quem dolum ægrè ferens Hãnibal, pari dolo Fabium ulcisci statuit: eique literas Metapontinorum ciuium nomine scribit, de prodenda ciuitate: eum temerè accedentem, in insidias delapsurum esse ratus. Verùm ille suspicatus quid rei esset, literis ijs

Fortuna uirtuti Romanorum paulatim se uertere incipit.

Salapia ad Romanos deficit.

Mutinæ Pœni ad Romanos defectio.

Tarenti recuperatio.

Fabius dolum Hannibalis animaduertit.

cum illis

cum illis comparatis, quas aliquando Tarentinis scripserat, insidias ex earum similitudine deprehendit. Enimuerò Scipio, quamuis & patris & patrui cædem ulcisci cupiens, & belli gloriam expetens, non tamen properauit, ob hostium multitudinem: sed cum eos longè in hybernis abesse cognouisset, omissis eis, tanta celeritate & circumspectione nouam Carthaginem contendit, ut eius aduentus non prius resciretur, quàm adesset, urbemq; non sine labore cæpit. Ea expugnata, penè maxima inter milites orta esset seditio. Nam cum Scipio ei qui primus murum conscendisset, coronam pollicitus esset: duo uiri, alter Romanus, alter ex socijs, eam sibi laudē uendicarunt: ac studijs multitudinis cōtentio ad maximum tumultum processit, & haud dubiè grauius aliquid accidisset, ni Scipio utrunq; coronasset. Idem multa militibus, multa rebuspublicis largitus est: & obsides, qui ibi tenebantur, omnes suis sine precio reddidit. Quo factum, ut multæ ciuitates, multi Dynastæ se ad fidem eius contulerint, & præter cæteros Celtiberi. Nam cum inter captiuos uirginem excellenti forma cæpisset, eam adamaturus putabatur. Sed cum principi cuidam apud Celtiberos desponsam esse cognouisset, accito sponso, puellam ei tradidit, unà cum pecunia, quam eius necessarij pro ea redimenda contulerant. Quo facto & illos, & cæteros sibi conciliauit. Hasdrubali fratri Hannibalis, quem properè aduentare cognorat, captam esse urbem adhuc ignoranti, & nihil in itinere hostile timenti, occurrit: eoq; superato, & castris eius occupatis, multos illius loci ad suam amicitiam pellexit. Nam in re bellica acer erat, in familiaribus congreßibus lenis, resistentibus formidabilis, cedentibus perquàm humanus. Verùm ob illud maximè ab omnibus honorabatur, quòd ueluti numine afflatus prædixisset, se in hostili agro castrametaturum esse. Ab Hispanis autem Rex magnus appellabatur. Hasdrubale, desperata Hispania, in Italiam abituro, & hyeme collectis uasis discedente: eius collegæ, loco non mutato, negocium Scipioni facessebant, ut neq; Hasdrubalem persequeretur, neq; in Italiam profectus, Romanos belli parte leuaret, neq; Carthaginem trajceret. Scipio Hasdrubalem abeuntem non est persecutus: sed per cursores, eius aduētu Romam nunciato, ea quæ tempus postulabat, administrauit. Et quia uidebat, hostes in prouincia uarijs locis dispersos esse: ueritus ne ab aliquo omnes eorum copiæ in unum conducerentur, ipse contra Hasdrubalem Gisgonis filium est profectus, Sillanum in Celtiberiam contra Magonem, L. Scipionem fratrem in Bastitaniam misit: qui & illam bello cæpit, & Magonem uicit: cumq; ad Hasdrubalem fugientem persecutus, ad Scipionem redijt, qui nondū quicquam gesserat. Cum Mago ad Hasdrubalem, Lucius ad fratrem Scipionē uenisset, primùm equitatu in campos decurrentes dimicabāt. Deinde totos exercitus

P. Scipionis res in Hispania gestæ.

Scipionis elogium.

Hasdrubal relicta Hispania in Italiam contendit.

μετὰ τὰς ἐπιστολὰς, ἃς τοῖς Ταραντίνοις ποτὲ ἐγεγράφει, κατεφώρασεν ἐκ τῆς αὐτῶν ὁμοιότητος τὸ ἐπιβούλευμα. Σκιπίων δὲ τὸν ἄλλον χρόνον, εἰ καὶ τιμωρῆσαι τῷ πατρὶ καὶ τῷ θείῳ ἠπείγετο, καὶ τῆς τοῦ πολέμου δόξης ὠρέγετο, ἀλλ' οὐκ ἠπείγετο, διὰ τὸ πλῆθος τῶν φοινίκων. ἐπεὶ δὲ ἄλλος ἄλλοθι χειμάζοντες πόῤῥω που, ἐκείνους μὲν εἴα, ἐπὶ δὲ τὴν Καρχηδόνα τὴν ταύτῃ ὥρμησεν· οὐ μέντοι τις τὸ παράπαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔγνωκε, πρὶν πρὸς αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι γενέσθαι, καὶ ἔλαβε συντόμως τὴν πόλιν. ἁλούσης δὲ τῆς Καρχηδόνος, στάσις μεγάλη ἐκ μικροῦ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο αὐ. τῷ γὰρ Σκιπίωνι στέφανον ὑπεσχημένῳ δώσειν τῷ πρώτῳ τοῦ τείχους ἐπιβάντι, δύο ἀνέφησαν, ὁ μὲν Ῥωμαῖος, ὁ δ' ἐκ τῶν συμμάχων περὶ αὐτοῦ ἠμφισβήτησαν. διαφερομένων δ' ἐκείνων, καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἐθορύβει, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἂν ἐταράχθησαν, ὥς τι καὶ δεινόν τι δρᾶσαι, εἰ μὴ ὁ Σκιπίων καὶ ἀμφοῖν ἐστεφάνωσε, καὶ συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις δέδωκε, συχνὰ δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις προσήνεγκε, καὶ τοὺς ἐκεῖ κατεχομένους ὁμήρους προῖκα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκεν. ὅθεν πολλοὶ μὲν δῆμοι, πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ τὸ τῶν Κελτιβήρων ἔθνος πρὸ τοῖς λοιποῖς. παρθένον γὰρ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις λαβὼν κάλλει διαφανῆ, ἐνομίσθη μὲν ἐρασθῆναι αὐτῆς ἐν ἔρωτι. μαθὼν δὲ, ὅτι τινὶ τῶν ἐν τέλει Κελτιβήρων ἐγγεγύηται, μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ τὴν νεάνιν παρέδωκε, προσεπιδοὺς καὶ τὰ λύτρα, ἃ οἱ προσήκοντες αὐτῇ προσεκόμισαν. κἀκ τούτου καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς λοιποὺς ᾠκειώσατο. μαθὼν δὲ τὸν Ἀσδρούβαν τὸν τοῦ Ἀννίβου ἀδελφὸν σπουδῇ ἐπελθόντα, καὶ ἀγνοοῦντα ἔτι τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ μηδὲν προσδοκῶντα κατὰ τὴν πορείαν πολέμιον, προϋπηντήσατο αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ κρατήσας ἐφυλάξατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ προσεποιήσατο. ἦν μὲν γὰρ ἐν ταῖς στρατηγίαις δεινὸς, ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις ἐπιεικὴς, καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθισταμένους φοβερὸς, ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας καὶ μάλα φιλάνθρωπος. μάλιστα δ' ὅτι καὶ ἐθείαζε, προειπὼν, ὡς ἐν τῇ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσεται, πάντες ἐτίμων αὐτόν. οἱ δ' Ἴβηρες καὶ βασιλέα μέγαν ὠνόμαζον. ὁ δ' Ἀσδρούβας ἀπελπίσας τὴν Ἰβηρίαν, ἀπᾶραι πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐβούλετο. καὶ ἐν τῷ χειμῶνι συσκευασάμενος ὁ μὲν ὥρμητο, οἱ δὲ συστράτηγοι αὐτοῦ κατὰ χώραν μένοντες, ἀσχολίαν τῷ Σκιπίωνι παρεῖχον, ὥς τε μὴ τὸν Ἀσδρούβαν ἐπιδιῶξαι, μήτε τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Ῥωμαίοις ἐπικουρῆσαι τὸν πόλεμον γενομένοις ἐκεῖ, ἢ πρὸς τὴν Καρχηδόνα πλεῦσαι. ὁ δὲ Σκιπίων τὸν μὲν Ἀσδρούβαν οὐκ ἐπεδίωξε· πέμψας δὲ προμηνύσας, τὴν πρόοδον αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ, δι' αὐτῶν προεκήρυξεν, αὐτὸς δὲ τῶν ἐν χερσὶν εἴχετο. καὶ ὁρῶν τοὺς φοίνικας πολλαχῇ τῆς χώρας ὄντας, ἐδεδίει μή ποτε αὐτῷ προσμίξας, εἰς ἓν ἅπαντες συναγάγῃ ἀλλήλοις ἐπαγερθέντες. αὐτὸς μὲν οὖν ἐστράτευσεν ἐπ' Ἀσδρούβαν τὸν Γίσγωνος· Σιλανὸν δὲ ἐς Κελτιβηρίαν ἐπὶ Μάγωνα, καὶ Λούκιον Σκιπίωνα τὸν ἀδελφὸν ἐς Βασιτανίαν ἔπεμψεν, ὃς ἐκείνην τε πολέμῳ κατέσχε, καὶ τὸν Μάγωνα ἐνίκησε. καὶ φεύγοντι αὐτῷ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, ἐπακολουθήσας, ἦλθε πρὸς τὸν Σκιπίωνα, μήπω μηδὲν διαπεπραγμένον. ἐλθόντων οὖν τοῦ τε Μάγωνος πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ τοῦ Λουκίου πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν Σκιπίωνα, τὰ μὲν πρῶτα τῷ ἱππικῷ καταθέοντες ἐς τὰ πεδία, διεμάχοντο. εἶτα καὶ ὅλῳ τῷ στρατῷ

ὅτι ὁ σκιπίων τὴν ἐν ἰβηρίᾳ καρχηδόνα εἷλε, καὶ ὅπως τὴν θήλειαν ἀπέδωκε τῷ στρατιώτῃ, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς γέρα ἐχαρίζετο.

ὅτι τὸν ἀσδρούβαν ὁ σκιπίων ἐνίκησε, καὶ εἷλεν τοὺς φόνους.

ὅτι ὁ σκιπίων τοὺς ἐναντίους μετεχειρίσατο, καὶ ἐνίκησε.

στρατεύματι ἀντιπαρετάσσοντο, οὐ μὴν καὶ ἐμάχοντο, καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας τοῦτ' ἐγένετο. συμβαλόντες δέ ποτε γενναίως, οἵ τε σύμμαχοι τῶν Καρχηδονίων καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἡττήθησαν, καὶ τὸ ἔρυμα αὐτῶν παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἑάλω, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἐπιτηδείοις οἱ Ῥωμαῖοι ἐχρήσαντο, ὃ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ Σκιπίων, ὡς λόγος ἐστὶν, ἐπεφοίβασεν. ἐπιλειπούσης γὰρ αὐτοῖς τῆς τροφῆς, προεῖπεν (ὅθεν δὲ ἠγνόηται) ὡς ἐπὶ πλεῖόν τι τῶν ἡμερῶν τοῖς τῶν πολεμίων χρήσονται. μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι τῶν ἐναντίων τὸν Σιλανὸν καταλιπὼν, αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλλας ἀπῄει πόλεις, καὶ πολλὰς προσηγάγετο. καταστήσας δὲ τὰ ἑαλωκότα, αὐτὸς μὲν ἐκεῖ διεχείμασε. τὸν δὲ Λεύκιον τὸν ὁμαίμονα εἰς Ῥώμην ἀπέστειλε, καταγγελοῦντά τε τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους κομίζοντα, καὶ ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ φρονοῦσι περὶ αὐτοῦ πολυπραγμονήσοντα. οἱ δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐκ νόσου ἐπόνησαν, καὶ μάχαις ἐταλαιπώρησαν, Τυρρηνῶν νεωτερισάντων τινῶν. μεῖζον δὲ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἐλύπησεν, ὅτι τὸν Μάρκελλον ἀπέβαλον. ἐπιστρατεύσαντες γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἀννίβου τυγχάνοντος ἐν Λοκροῖς, καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι ἐξ ἐνέδρας περισχεθέντες, ὁ μὲν Μάρκελλος αὐτίκα ἀπώλετο· Κρισπῖνος δὲ τρωθεὶς, ἀπέθανεν οὐ μετὰ πολύ. εὑρὼν δὲ τὸ τοῦ Μαρκέλλου σῶμα ὁ Ἀννίβας, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ εἰληφὼς, ᾧ ἐκεῖνος τὰς γραφὰς ἐπεσφράγιζε, γράμματα ἐς τὰς πόλεις ὡς παρ' ἐκείνου σταλέντα ἔπεμπε, καὶ ὅσα ἐβούλετο διεπράττετο, μέχρις οὗ τοῦτο γνοὺς ὁ Κρισπῖνος, αὐταῖς ἐπήγγειλεν αὐτοῖς φυλάσσεσθαι, ὅθεν αὐτὸ περιέστη τῷ Ἀννίβᾳ τὸ πρᾶγμα. ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἐν τῇ Σαλαπίᾳ δι' αὐτομόλου δῆθεν ἐπέστειλεν, ὡς ὁ Μάρκελλος νυκτὸς προσίοι τοῖς τείχεσι, τῇ τε τῶν Λατίνων κεχρημένος φωνῇ σὺν ἄλλοις ἐπισταμένοις αὐτὴν, ἵνα Ῥωμαῖοι δόξωσιν εἶναι. μαθόντες δὲ οἱ Σαλαπῖνοι τὴν τέχνην αὐτοῦ, ἀντετεχνήσαντο προσδοκᾶν, ὄντως προσιέναι τὸν Μάρκελλον. καὶ ἀνασπάσαντες τὸν καταρράκτην, ὅσους αὐτοῖς ἔδοξαν ἱκανοὺς ἂν κατεργάσασθαι, ἐσεδέξαντο, καὶ πάντας ἀπέκτειναν. ὁ δὲ Ἀννίβας ἀπῆρεν αὐτίκα, μαθὼν τοὺς Λοκροὺς πολιορκουμένους παρὰ Ῥωμαίων ἐκ Σικελίας ἐπιπλευσάντων. καὶ Πούπλιος δὲ Σουλπίκιος μετὰ Αἰτωλῶν καὶ συμμάχων ἑτέρων πολλὰ τῆς Ἀχαΐας ἐπόρθησε. τοῦ δὲ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος τοῖς Ἀχαιοῖς συμμαχήσαντος, παντελῶς ἂν τῆς Ἑλλάδος ἐξηλάθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, εἰ μὴ τῆς κεραίας τοῦ Φιλίππου περιαιρεθείσης, οἱ Αἰτωλοὶ ταύτην ἔσχον, καὶ φήμης ἐς τοὺς Μακεδόνας γενομένης, ὡς τέθνηκε, στάσις τε γέγονεν ἐκεῖ, καὶ ἐφοβήθη μὴ τῆς βασιλείας σφαλῇ, καὶ πρὸς Μακεδονίαν ἠπείχθη. ἐντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι τῇ Ἑλλάδι προσεδρεύοντες, καί τινων ἐκράτησαν πόλεων. ὑπὸ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος, ὡς ὁ Ἀσδρούβας ἠγγέλλετο προσιὼν, οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰς δυνάμεις τε ἤθροιζον, καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν μετεπέμποντο, ὑπάτους Κλαύδιόν τε Νέρωνα καὶ Λιούιον τὸν Μάρκον ἑλόμενοι. καὶ τὸν Νέρωνα μὲν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, Λιούιον δὲ ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἔπεμψαν, ὃς αὐτῷ πρὸς τῇ Σήνῃ τῇ πόλει ἀπήντησεν. οὐ μέντοι καὶ εἰς χεῖρας εὐθὺς ἦλθον, ἀλλὰ πολλὰς δὲ ἡμέρας κατὰ χώραν ἔμενον. ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ἀσδρούβας τῇ μάχῃ κατήπειγεν, ἡσύχαζε δὲ τὸν ἀδελφὸν ἀναμένων. ὁ Νέρων δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας ἐς Λευκανίαν ἐστρατοπεδεύοντο, καὶ ὀλίγοις πρὸς παράταξιν ὥρμησαν, ἄλλως δὲ ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ᾖσαν. καὶ ὁ Ἀννίβας πυκνὰ μετανίστατο, καὶ ὁ Νέρων ἀκριβῶς αὐτὸν ἐτήρει, κρείττων ὢν ἀεὶ αὐτοῦ γενόμενος, καὶ τὰ γράμματά τε τὰ παρὰ τοῦ Ἀσδρούβου αὐτῷ πεμφθέντα ἑλὼν, τοῦ μὲν Ἀννίβου κατεφρόνησε, δείσας δὲ μὴ τὸν Λιούιον ὁ Ἀσδρούβας ὑπὸ πλήθους καταβιάσηται, μέγα πρᾶγμα ἐτόλμησε. καὶ κα-

exercitus instruxerunt, nec tamen ad manus uentum est: idq; per dies cōplures factum. Sed aliquando pugna commissa, Carthaginēsibus eorumq; socijs uictis, captaq; munitione, Romani commeatu ibi inuento usi sunt: id quod Scipio triduo ante uaticinatus esse fertur. Nam cum rebus necessarijs destituerentur, praedixit (qua uerò arte, ignoratur) se in eum diem hostium cibarijs usuros esse. Post haec Sillano contra hostiū reliquias relicto, alias urbes multas sibi adiunxit: ordinatisq; rebus, in Hispania hybernauit. L. fratrem Romam misit, ut & res gestas nunciaret, & captiuos eò adduceret: eademq; opera exploraret, quae de se Romanorum esset opinio. Verùm Italiam morbus uexabat, & pugnae afflixerant, ob motus Tyrrhenorum quorundam: sed maiorem luctum attulerat Marcelli interitus. Nam cum ambo Coss. contra Hannibalem Locris agentē, exercitum ducerent, per insidias circumuēti sunt: & Marcellus statim occubuit, Crispinus non multo pòst ex uulnere decessit. Hannibal uerò Marcelli cadauere inuento, & eius sigillo accepto, literis eius nomine ad urbes scriptis, quicquid uolebat, obtinuit: donec Crispinus eo cognito, illos monuit, ut sibi cauerēt. Vnde res Hannibali uertit in contrarium. Nam cum Salapianis per transfugam scripsisset, Marcellum noctu ad moenia accedere, & Romana lingua unà cum alijs eam scientibus uteretur, ut pro Romanis haberētur: Salapiani eius artificio cognito, hac arte uicissim usi sunt, ut se Marcellū adesse credere simularent: clathrisq; attractis, tot in urbem admiserunt, quot uincendis se pares esse rebantur, eosq; omnes occiderunt. Hannibal uerò, cū Locros à Romanis ex Sicilia profectis obsideri audisset, statim recessit. P. Sulpitius autē cum Aetolis & alijs socijs, magnam Achaiae partem uastauit. Sed cum Philippus Achaeis opē tulisset, Romani tota Graecia pulsi essent, nisi Aetolis galea Philippi potitis, de eius interitu rumor apud Macedones sparsus esset: ortaq; ibi seditio. Veritus enim, ne regno priuaretur, in Macedoniam properauit. Ita factum, ut Romani in Graecia perseuerantes, urbibus aliquot potirentur. Sequenti anno, quum Hasdrubalis aduentus nunciaretur, Romani legiones conuocabant, & socios suos accersebant, Claudio Nerone & Marco Liuio Coss. creatis. ac Neronem contra Hannibalem, Liuium contra Hasdrubalem miserunt, qui ei circa Senam urbem occurrit: non tamen statim ad manus uenit, sed per dies complures in castris se continuit. Neque Hasdrubal pugnam ursit, quietus fratrem expectans. Nero autem & Hannibal in Lucania castra habentes, non iusta acie, sed tumultuarijs duntaxat pugnis sunt congressi. Hannibalem autem locum subinde mutantem, accuratè obseruauit Nero, semper eo superior: & literis fratris eius Hasdrubalis interceptis, Hannibale contempto, ueritus ne Hasdrubal multitudine hominum Liuio uim faceret, magnum facinus ausus est.

Marcelli & Crispini Coss. caedes.

Salapiani Hannibalis dolum ulciscuntur.

P. Sulpitij res Achaicae.

Claudius Nero Hasdrubalem cædit.

Relicta enim sibi tanta militum parte, quanta ad reprimendum Hannibalē satis esset, si quid mouisset, mandauit, ut omnia ita agerent, ut ipse præsens esse putaretur. Assumptaque lectissima parte exercitus, quasi finitimum oppidum oppugnaturus, nemine consilij conscio, aduersus Hasdrubalem properans, noctu ad collegā uenit, in eiusque uallo pernoctauit: amboque se parātes, ut hostē ex improuiso aggrederentur, Hasdrubalē non latuerunt. Cum enim uterque Consul milites suos seorsim cohortaretur, animaduertit quid rei esset: & Hannibalem uictum cæsumque esse suspicatus (illo enim superstite, Neronem contra se nunquā iturum fuisse) ad Gallos abire statuit: & illic statu fratris explorato, bellum per ocium administrare. Itaque militibus itinere denūciato, noctu discessit. Id Consules ex tumultu suspicati, non tamen propter tenebras se statim commouerunt: sed sub auroram equitibus ad eum persequendū præmissis, ipsi subsecuti, Hasdrubalem equites aggressum (solos enim eos esse putabat) superuentu suo in fugam uerterunt. & fugientes persecuti, multos occiderunt, ab elephantis nihil adiutos: quorum aliqui uulnerati, cum plus mali eis darent, quàm hostes, Hasdrubal sessores eorū monuit, ut uulneratos statim occiderent: id quod facilè fiebat, cum ferreo aculeo sub aure pungebantur. Sic belluæ à Carthaginensibus, uiri à Romanis occidebātur: tantaque multitudo cecidit, ut Romani cædibus satiati, cæteros nollēt persequi. Atque adeò non modò alijs plurimis, sed etiam Hasdrubale interfecto, spolijs plurimis captis, & captiuis Romanis ultra quatuor millia in castris repertis, cladem Cannensem abundè pensatam esse credebant. His gestis, Liuius suo loco mansit. Nero sexto die in Apuliam reuersus, abitu suo ad id usque tēpus cælato, captiuos aliquot in castra Hannibalis misit, qui ei quid actum esset narrarent: & caput Hasdrubalis in propinquo cruci affixit. Hānibal clade & cæde fratris cognita, Neronisque uictoris reditu, in magno luctu & mœrore fuit: sæpe de fortuna questus est, sæpe Cannas inclamauit. atque in Brutios regressus, ibi quieuit. At Scipio Hispaniæ præesse iussus, donec ibi omnia composuisset, primùm in Africam duabus quinqueremibus nauigauit, eódemque forte fortuna etiam Hasdrubal Gisgonis filius appulit. Quos cum Syphax ambos humaniter accepisset (erat enim Carthaginēsibus fœdere iunctus, & Africæ parti imperabat) & recōciliare inter se studeret:
„ Scipio respondit, sibi nullas cum Hasdruba-
„ le priuatas esse inimicitias, neque Reipublicæ no-
„ mine faciendæ pacis autoritatē habere. Reuersus in Hispaniam, cum Ilitergitanis bellum gessit: quòd Romanos post Scipionū cædem ad se profugos, Carthaginēsibus dedidissent. Neque prius urbem cæpit, quàm ipse mœnia conscendere ausus, uulneratus est. Milites enim uerecundātes, & illi metuētes, promptius subierūt: & potiti uictoria, hominibus omnibus occisis, totā urbem incenderūt. Qua re territi multi, ultro deditio-

Ilitergitanorum excidium.

καὶ κατέλιπε μὲν μοῖραν ἐκεῖ, ἐξαρκοῦσαν εἴργειν τὸν Ἀννίβαν, ἄν τι κινῇ, ἐντειλάμενος πάντα ποιεῖν, ἵνα καὶ αὐτὸς νομίζοιτο συμπαρεῖναι. τὸ δὲ καθαρώτατον τοῦ στρατοῦ ἐκλέξας, ὥρμησεν ὡς πολιορκήσων πόλει τινὶ προσμίξων, οὐδ' εἰδότος τινὸς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ. καὶ ἐπειχθεὶς ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ ἀφικόμενος νυκτὸς πρὸς τὸν συνάρχοντα, καὶ ἐν τῷ ταφρεύματι αὐτοῦ συναυλισάμενος. καὶ παρεσκευάζοντο ἄμφω, ἵν' αἰφνίδιον αὐτῷ συμπέσωσιν. οὐκ ἔλαθον δέ, ἀλλ' ἐπεμάθετο τὸ γεγενημένον ὁ Ἀσδρούβας ἐκ τῶν παραγγέλσεων διττῶν γινομένων. ἰδίᾳ γὰρ ἕκαστος τῶν ὑπάτων παρήγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ. ὑποπτεύσας οὖν ἡττῆσθαι τὸν Ἀννίβαν, καὶ ἐσφάλθαι (περιόντος γὰρ ἐκείνου, οὐκ ἂν ἐπ' αὐτὸν ὁρμῆσαι τὸν Νέρωνα ἐλογίζετο) ἔγνω πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀποχωρῆσαι, καὶ ἐκεῖ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἀκριβώσασθαι, καὶ οὕτω κατὰ σχολὴν πολεμῆσαι. καὶ ὁ μὲν παραγγείλας τῷ στρατεύματι ἀναστῆναι, νυκτὸς ἀπῆρεν. οἱ δ' ὕπατοι ἐκ τοῦ θορύβου ὑπώπτευσαν τὸ γινόμενον, οὐ μέντοι εὐθὺς ἐκινήθησαν διὰ τὸ σκότος. ἅμα δὲ ἕῳ τούς τε ἱππέας προέπεμψαν ἐπιδιῶξαι αὐτόν, καὶ αὐτοὶ εἵποντο. καὶ τὸν Ἀσδρούβαν τοῖς ἱππεῦσιν ἀντιταξάμενον, ὡς μόνοις οὖσιν, οἱ ὕπατοι ἐπελθόντες, τροπὴν αὐτοῦ ἐποιήσαντο. καὶ φεύγουσιν ἐπακολουθήσαντες, πολλοὺς ἐφόνευσαν· καὶ οὐδ' οἱ ἐλέφαντες αὐτοῖς ἐβοήθησαν. ὅτε γὰρ τινὲς αὐτῶν τραυματισθέντες, κακὰ πλείω σφᾶς αὐτοὺς ἐν τῷ πλήθει ἔδρων, ἢ οἱ πολέμιοι, παρήγγελλεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐπ' αὐτῶν καθημένοις, τοὺς τιτρωσκομένους τῶν θηρίων σφάζειν· ῥᾷστα δὲ σιδηρίῳ τινὶ ὑπὸ τὸ οὖς νυττόμενοι, ἐτελεύτων. καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ἄνδρες δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐφθείροντο. ἔπεσον δὲ τοσοῦτοι, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους διακορεῖς τοῦ φόνου γενομένους, μὴ θελῆσαι τοὺς ἄλλους ἐπιδιῶξαι, φθείραντές τε ἄλλους πολλούς, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ λάφυρα πλεῖστα λαβόντες, καὶ Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ὑπὲρ τετρακισχιλίους ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρόντες, ἱκανῶς τὴν Καννησίδα συμφορὰν ἀντειληφέναι ᾠόμενοι. πραχθέντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Λιούιος κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ Νέρων ἑκταῖος εἰς τὴν Ἀπουλίαν ἐπανῆλθε, λαθὼν μέχρι τότε ὡς ἀπεδήμησε. καὶ τῶν ἁλόντων τινὰς ἐς τὸ Ἀννίβου στρατόπεδον ἔπεμψε, τά τε πεπραγμένα διαλέξοντας, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀσδρούβου πλησίον ἀνεσταύρωσε. μαθὼν δὲ ὁ Ἀννίβας τόν τε ἀδελφὸν ἀπολωλότα καὶ τεθνηκότα, καὶ τὸν Νέρωνα ἐπανήκοντα, πολλὰ μὲν ὠλοφύρατο, πολλάκις δὲ καὶ τὴν τύχην καὶ τὰς Κάννας ἀνεκάλεσε. ἐς τὴν Βρεττίαν ἀνεχώρησε, κἀκεῖ διῆγεν ἡσυχάζων. ὁ δὲ Σκιπίων μέχρις ἂν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καταστήσῃ, ἄρχειν τῶν ἐκεῖ προσταχθείς. καὶ πρότερον μὲν ἐς τὴν Λιβύην δυοῖν πεντήρεσιν ἔπλευσε, καὶ ὁ τοῦ Γίσγωνος Ἀσδρούβας ἐκεῖ κατὰ τύχην αὐτῷ συγκατῆρε. δεξιωσαμένου δὲ ἀμφοτέρους τοῦ Σύφακος (ἐσπένδετο γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις, ἦρχέ τε μέρους τῶν Λιβύων βασιλεύων) καὶ καταλλάσσοντος σφᾶς, ὁ Σκιπίων οὐκ ἰδίαν ἔχθραν ἔχειν ἔφη, ὅτι μὴ ὑπὲρ τῶν κοινῶν, δύνασθαι καθ' ἑαυτὸν καταλύσασθαι. ἐπανελθὼν δὲ αὖθις, καὶ Ἰλιτουργίταις ἐπολέμησεν, ὅτι τοὺς πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντας Ῥωμαίους μετὰ τὸν τῶν Σκιπιώνων θάνατον τοῖς Καρχηδονίοις ἐξέδωκαν. καὶ οὐ πρότερον τῆς πόλεως αὐτῶν ἐκράτησε, πρὶν αὐτὸς τοῦ τείχους ἐπιβῆναι ἐτόλμησε, καὶ ἐτρώθη. αἰδεσθέντες γὰρ οἱ στρατιῶται, καὶ δείσαντες περὶ ἐκείνῳ, τότε προσέβαλον προθυμότερον. καὶ κρατήσαντες, τοὺς μὲν ἀνθρώπους πάντας ἀπέκτειναν, τὴν δὲ πόλιν κατέπρησαν ἅπασαν. καὶ διὰ φόβον τούτου πολλοὶ μὲν ἑκόντες αὐτῷ προσεχώ-

[illegible]

προσεχώρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ βίᾳ ἐχειρώθησαν· τινὲς δὲ πολιορκούμενοι, τάς τε πόλεις ἑαυτῶν ἐνέπρησαν, καὶ τοὺς οἰκείους ἐφόνευον, εἶτα δὲ τούτοις καὶ ἑαυτούς. τὰ πλείω δὲ καταστρεψάμενος ὁ σκιπίων, εἰς καρχηδόνα ἀνέζευξεν, ὅπου ἐπί τε τῷ πατρὶ καὶ ἐπὶ τῷ θείῳ ἐπιταφίους ἀγῶνας ὁπλομαχίας ἔθετο. ὅτε πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἠγωνίσαντο, καὶ ἀδελφοὶ δὲ δύο περὶ βασιλείας διαφερόμενοι, καίτοι τοῦ σκιπίωνος συναλλάξαι αὐτοὺς σπουδάσαντος· καὶ ὁ πρεσβύτερος τὸν νεώτερον, καίτοι ἰσχυρότερον ὄντα, ἀπέκτεινεν. ἠρρώστησε δέ ποτε ὁ σκιπίων, καὶ τούτῳ ἐνεωτέρισαν ἴβηρες. στράτευμα γὰρ τοῦ σκιπίωνος περὶ σούκρωνα χειμάζον, ἐκινήθη. καὶ πρὶν ὅλως οὐκ εὐπειθὲς ὄν, οὐ μὴν φανερὰν ἀποστασίαν ἐνδειξάμενον. τότε δ' αἰσθόμενον τὸν σκιπίωνα κάμνοντα, ἐπεὶ καὶ ἡ μισθοφορὰ αὐτοῖς ἐβραδύνετο, ἀναφανδὸν ἀπέστησαν· καὶ τοὺς χιλιάρχους σφῶν ἀπελάσαντες, ὑπάτους ἑαυτοῖς ἐχειροτονήκεσαν· ἦσαν δὲ ὡς ὀκτακισχίλιοι. γνόντες οὖν ταῦτα οἱ ἴβηρες, ἀφίσταντο προχειρότερον, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν ῥωμαίων ἐκάκουν· καὶ ὁ μάγων ἐκλιπεῖν ἤδη τὰ γάδειρα βουλευθείς, οὐκ ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν ἤπειρον διαβαίνων, πολλὰ ἐκακούργει. μαθὼν δὲ ταῦθ' ὁ σκιπίων, πέμψας πρὸς τὸ ἐστασιακὸς στρατόπεδον, ἐπέσταλκεν αὐτοῖς συγγνωμονῶν δῆθεν, ὅτι διὰ φείδειαν τῶν ἀναγκαίων νεωτερίσαιεν, καὶ μηδὲν νεωτερίσωσι διὰ τοῦτο ἀξιῶν, ἐπαινῶν δὲ καὶ τοὺς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀναδεξαμένους, ἵνα μηδὲν δεινὸν ἢ πάθωσιν ἢ δράσωσι διὰ ἀναρχίαν. ταῦτα τοῦ σκιπίωνος γράψαντος, οἱ στρατιῶται μαθόντες ὅτι περίεστι, καὶ οὐδ' ἐργάζοιτο σφίσιν, οὐδὲν ἔτι ἐνεωτέρισαν. ὡς δ' αὐτὸς ἐρρώσθη, τραχὺ μὲν οὐδέν τι αὐτοῖς ἐπηπείλησε. πέμψας δὲ τήν τε τροφὴν ἀποδώσειν ὑπέσχετο. καὶ πάντας πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι ἐκέλευσεν ὡς ἂν βούλωνται, ἢ ἀθρόους, ἢ καὶ μέρη κατὰ διαδοχάς. οἱ δέ γε στρατιῶται κατ' ὀλίγους ἀπελθεῖν οὐκ ἐθάρρησαν, ὁμοῦ δὲ ἀπῆλθον. καὶ ὁ σκιπίων ἔξω τοῦ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι (πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν) διετάξατο, καὶ παρεῖχεν αὐτοῖς ἀφθόνως τὰ ἐπιτήδεια. καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύοντο, αὐτὸς δὲ τοὺς θρασυτέρους αὐτῶν ἐς τὴν πόλιν ἀπελθεῖν κατεσκεύασε, καὶ ἐν νυκτὶ τοὺς αὐτοὺς κατασχὼν ἔδησεν. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ, ὡς ἔξω ποι στρατεύσων, πάντα τὸν αὐτοῦ στρατὸν προεξέπεμψεν. εἶτα τοὺς ἄρτι ἐλθόντας εἴσω τοῦ τείχους ἄνευ τῶν ὅπλων ἐκάλεσεν, ἵν' αὐτῷ συστρατεύσωσι, λαβόντες τὸ σιτηρέσιον. καὶ οὕτως εἰσελθόντων αὐτῶν, ἐσήμανε τοῖς ἐκκεχωρηκόσιν, ὥσπερ εἶχεν ἐπανελθεῖν. καὶ περισχὼν αὐτούς, πολλὰ καὶ ὠνείδισε καὶ ἠπείλησε. καὶ τέλος πάντας μὲν, ἔφη, θανάτου εἶναι ἀξίους, οὐ μέντοι πάντας θανατώσειν αὐτός, ἀλλ' ὀλίγους, οὓς καὶ ἤδη συνειλήφει, δικαιώσειν, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφιέναι. ταῦτα εἰπών, ἐς τὸ μέσον τοὺς δεδεμένους παρήγαγε, καὶ σταυροῖς προσδήσας καὶ αἰκισάμενος, ἀπέκτεινεν. ὡς δέ τινες τῶν παρεστηκότων ἀγανακτήσαντες ἐθορύβησαν, συχνοὺς καὶ ἐκείνων ἐκόλασε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν μισθοφορὰν τοῖς ἄλλοις δοὺς, εἶτα ἐπ' ἰνδίβιλιν καὶ ἐπὶ τὸν μανδόνιον ἐστράτευσε. καὶ μὴ τολμώντων ἐκείνων συμμῖξαι αὐτῷ, αὐτὸς ἐπῆλθε, καὶ ἐνίκησεν. ὁμολογησάντων δὲ ἐκείνων, καὶ τῆς ἄλλης ἰβηρίας τὰ πλείω εὐθὺς ἐδουλώθη, καὶ ὁ μάγων τὰ γάδειρα ἐξέλιπε, καὶ ὁ μασινίσσας τοῖς ῥωμαίοις προσεχώρησεν. οἱ καρχηδόνιοι γὰρ τελευτήσαντος ἀσδρούβα τοῦ ἀννίβου ὁμαίμονος, ἐψηφίσαντο μὲν τῆς ἰβηρίας ἐκστῆναι, τὰ δὲ ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἀνακτήσασθαι. καὶ ἔπεμψαν ἀργύριον τῷ μάγωνι, ἵν' ἐπικουρικὸν ἀθροίσας, στρατεύσηται ἐπ' αὐτήν.

καὶ ὃς

[illegible]

[illegible]

deditionem fecerunt, multi ui subacti sunt: multi, cum obsiderentur, urbes cremarunt, semetipsos & suos iugularũt. Maxima parte Hispaniæ subacta, Scipio Carthaginem rediјt, ubi in honorem patris & patrui funebres ludos in armis edidit: in quibus, præter alios, duo fratres, de regno inter sese contendentes, pacificatione frustra à Scipione tentata, decertarunt: & maior natu minorem, licet ualidiorem, interfecit. Postea Scipione ægrotante, Hispani res nouas moliti sunt. Nam exercitus Scipionis, qui circa Soncronem hybernabat, se commouit. & cum prius etiam parum dicto audiens esset, nec tamen defectionem planè præ se ferret: tum cognito morbo Scipionis, dilata etiam stipẽdiorum solutione, apertè defecit: pulsisque tribunis, sibi Cõsules elegit. Fuerunt autẽ circiter VIII millia. Qua de causa Hispani etiã ad deserendã fidẽ facti promptiores, socias ciuitates afflixerũt: & Mago Gades iamiam relicturus, neque reliquit, & mediterraneis multum detrimenti attulit. Quo Scipio intellecto, exercitui per literas ueniã promisit, quòd rerũ necessariarũ penuria coacti, rebus nouis studuissent petens, ne quid ex eo mali suspicarentur: collaudatis ijs qui magistratum eorum gessissent, ne sine imperio grauius aliquid uel designarent, uel perpeterẽtur. Post has Scipionis literas, eius incolumitate & placabilitate cognita, nihil amplius cõmouerunt. Vbi uerò cõualuit, ne tum quidẽ asperius eis est cõminatus: frumentoque promisso, omnes ad se uenire iussit, siue singulos per uices, siue uniuersos simul, utrũ ipsi mallẽt. Milites uerò singulatim se ei credere non ausi, omnes unà uenerũt. Quos Scipio (serũ enim erat) extra mœnia manere iussit, cõmeatu abũdè suppeditato: curauitque, ut eorũ audacissimi in urbẽ uenirent, eosque noctu comprehensos uinxit. Vbi diluxit, omnem exercitũ, tanquã expeditione instituta, præmisit. Deinde milites, qui recèns uenerãt, inermes in urbẽ ad se uocauit, ut acceptis stipendijs unà militarent. Quibus ita ingressis, ijs qui exierãt significauit, ut e uestigiò redirent. Ita seditiosis circũuentis, multa exprobrauit, multa minatus est. Denique dixit, eos omnes exitium esse meritos: sed se de paucis duntaxat, quos iam cõprehendisset, pœnas sumpturũ, absolutis reliquis. Hæc locutus, uinctos in medium produxit: & palis alligatos, per cruciatum necauit. Vt uerò quidam ex astantibus indignati ac tumultuati sunt, eorum quoque complures supplicijs affecit. Postea stipendio reliquis dato, contrà Indibilim & Mandonium est profectus: eosque pugnam detrectantes aggressus, superauit: Qui cum deditionem fecissent, maior Hispaniæ pars est subacta, & Mago Gadibus discessit, & Masinissa cum Romanis se coniunxit. Nam Carthaginenses post Hasdrubalis fratris Hannibalis cædem, Hispaniam deserendã esse decreuerũt, & Italiã recuperandã: Magoni pecunia missa, ut conductis auxilijs eã inuaderet.

Scipionis ludi funebres, & morbus.

Legio seditiosa ad officium reducta.

Indibilis: Mãdonius.

Mago Hispania excedẽs, bellum in Italiam transfert.

Gymnesiæ insulæ. ls igitur in Italiã tendẽs, ad Gymnesias insulas uenit. ac in maiori appellere non potuit, quòd insulares, funditores exercitatissimi, eminus lapides in naues iaculabantur: sed in minori hybernauit. Insulæ uerò hæ continenti uersus Iberum imminẽt, & à Græcis Romanisq; Gymnesiæ communiter appellantur. Hispani uerò Valerias, & Hyassusas: & peculiari quamq; nomine, unã Ebesum, alteram Maioricam, tertiam Minoricam rectissimè nominãt. Romani uerò Gades occuparunt. *Masinissa.* Masinissa porrò uir inter præstantissimos, in re militari & manu & consilio promptissimus, tali de causa à Carthaginensibus ad Romanos defecit. *Hasdrubal.* Hasdrubal Gisgonis filius, amicus ei erat, & Sophonisbã filiam *Sophonisba.* desponderat. Sed quum Syphacem Romanis *Syphax.* studere sensisset, abdicata Masinissæ affinitate, ut Syphacẽ Carthaginẽsibus recõciliaret, non minimæ potentiæ principẽ: adiumento fuit, ut Masinissæ principatu, cuius pater recens obierat, potiretur: & Sophonisbã in matrimonium » dedit, excellẽtẽ forma mulierẽ, in literis & Mu- » sica exercitatissimã: adeò urbanã, facundã & ue- » nustã, ut solo aspectu auditu ue hominẽ etiam » seuerissimũ, in sui amorẽ pertrahere posset. His de causis Syphax ad Carthaginẽses se cõtulit. Masinissa Romanos est secutus, quibus per omnem ætatẽ strenuam nauauit operã. Scipio quum omnia quæ intra Piranæos mõtes sunt, partim ui, partim deditione cæpisset, traijcere in Africã statuit. Romani autẽ, partim ex inuidia successuum eius, partim ueriti, ne per superbiam regnũ affectaret, duos ei successores de- *Res Macedonicæ.* derunt. Sic Scipio imperiũ deposuit. Sulpitius autẽ cum Attalo eodẽ tempore Oreum proditione, Opuntem ui occupauit. Philippus enim eis maturè opẽ ferre non potuit, ijs qua transcundum erat, ab Aetolis infestis. Sed serò tandem cum uenisset, Attalo in naues suas cõpulso, pacẽ cum Romanis facere uoluit. Sed cum post multa uerba, cõditiones non placuissent, pace repudiata, Aetolos à Romanorum amicitia ad se traduxit. Hannibal autẽ interea quieuit, sua tueri sat habens: neq; à Coss. est lacessitus, eum citra dimicationẽ subactum iri putantibus. Sequẽti anno P. Scipio & Licinius Crassus Coss. facti: quorum hic in Italia mansit, alter in Siciliam & Africam ire iussus: ut si Carthaginem non caperet, saltem Hannibalem ex Italia auocaret. Sed nec iustus exercitus, nec sumptus ad parandam classem, ex rei bene gestæ inuidia, datus est, uix summè necessarijs suppeditatis. Nihilominus tamen cum classe sociorum, & quibusdam ex populo uoluntarijs discessit. Mago ex insula in Liguriam profectus, exscensum fecit. Crassus in Brutijs Hannibalem obseruauit. Philippus cum P. Sempronium cum magnis copijs Apolloniã uenisse didicisset, cupidè pacẽ fecit. Scipio uerò cum in * Italiã appulisset, se ut in Siciliam traijceret parãs, id facere nõ potuit, quòd nec iustas, nec exercitatas copias haberet. Quare totã hyemẽ ibi exe-

καὶ ἐς πρὸς τὴν Ἰταλίαν αὖθις ὁρμήσας, ἀφίκετο πρὸς τὰς γυμνησίας νήσους. καὶ τῇ μὲν μείζονι ἥμαρτε, μὴ δυνηθεὶς ἐς αὐτὴν καταρῆαι (οἱ γὰρ ἐπιχώριοι πόῤῥωθεν τὰς ναῦς ἐσφενδόνων, κράτιστοι ὄντες σφενδονῆται) ἐς δὲ τὴν μικροτέραν προσορμισάμενος, ἐκεῖ διὰ τὸν χειμῶνα κατέμεινεν. αἱ νῆσοι δὲ αὗται τῇ πρὸς τὸν ἴβηρα ἠπείρῳ ἐπίκεινται. εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς ἕλληνές μὲν καὶ ῥωμαῖοι κοινῇ γυμνησίας καλοῦσιν. οὐαλερίας δὲ καὶ ὑασσούσας οἱ ἴβηρες, ἰδίᾳ δὲ ἑκάστην, τὴν μὲν ἔβεσον, τὴν δὲ μείζω, μικροτέραν δὲ τὴν τρίτην φερωνυμώτατα. τὰ γάδειρα δὲ οἱ ῥωμαῖοι κατέσχον. ὁ δὲ μασσανίσσας ἀνὴρ ἦν ἐν τοῖς κρατίστοις ἐξεταζόμενος, καὶ χειρὶ καὶ βουλεύμασιν ἄριστος ἐτύγχανε τὰ πολέμια. πρὸς δὲ τοὺς ῥωμαίους ἐκ τῶν καρχηδονίων διὰ αἰτίας τοιάσδε μετέστη. ὁ ἀσδρούβας ὁ τοῦ γίσγωνος, φίλος τε ἦν αὐτοῦ, καὶ σοφωνίδα τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα αὐτῷ ἐνεγγύησε. τὸν σύφακα δὲ συγγνοὺς τὰ τῶν ῥωμαίων αὐτὸν φρονοῦντα αἰσθόμενος, οὐκέτι τὰ ὡμολογημένα πρὸς τὸν μασσανίσσαν ἐφύλαξεν· ἀλλὰ θέλων τοῖς καρχηδονίοις τὸν σύφακα προσποιήσασθαι, οὐκ ἐλαχίστης δυνάμεως ἄρχοντα, τήν τε ἀρχὴν αὐτῷ συγκατέπραξεν, ἣν τὸν μασσανίσσαν προσῆκε, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τότε θανόντος, καὶ τὴν σοφωνίδα συνῴκισεν. ἡ δὲ τό, τε κάλλος ἐπιφανὴς ἦν, καὶ παιδείαν πολλὴν καὶ γραμμάτων καὶ μουσικῆς ἤσκητο· ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν, καὶ οὕτως ἐπαφρόδιτος, ὡς ὀφθεῖσα ἢ καὶ ἀκουσθεῖσα μόνον, καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα κατεργάσασθαι. ὁ μὲν οὖν σύφαξ διὰ ταῦτα τοῖς καρχηδονίοις προσέθετο· καὶ ὁ μασσανίσσας τὰ τῶν ῥωμαίων εἵλετο, καὶ χρήσιμος αὐτοῖς διὰ παντὸς ἐγένετο. σκιπίων δὲ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ πυρηναίου τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσποιησάμενος, ἐς τὴν λιβύην στέλλεσθαι ἡτοιμάζετο. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ τὰ μὲν φθόνῳ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, τὰ δὲ φόβῳ μὴ ὑπερφρονήσας τυραννίσῃ, ἀνεκαλέσαντο αὐτόν, δύο τῶν στρατηγῶν διαδόχους αὐτῷ πέμψαντες. καὶ ὁ μὲν οὕτω τῆς ἀρχῆς ἐπαύθη. ὁ δέ γε σουλπίκιος μετὰ τοῦ ἀττάλου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, ὀποῦντα δὲ ἰσχύϊ κατέσχε. ὁ γὰρ φίλιππος οὐκ ἐδυνήθη αὐτοῖς ἐπαμῦναι διὰ τάχους, τὰς διόδους προκαταλαβόντων τῶν αἰτωλῶν. ὀψὲ δὲ ποτε ἐπελθών, ὡς τὰς ναῦς αὐτοῦ τὸν ἄτταλον καταφυγεῖν ἐβιάσατο, ὁ μέντοι φίλιππος σπείσασθαι τοῖς ῥωμαίοις ἐβούλετο. καὶ τινων λόγων αὐτοῖς γενομένων, τὰ μὲν τῆς εἰρήνης ἀφεῖτο, τοὺς δ᾽ αἰτωλοὺς ἐκ τῆς συμμαχίας τοῖς ῥωμαίοις μεταθέμενος, φίλους ἑαυτοῦ ἐποιήσατο. ὁ δ᾽ ἀννίβας τέως ἡσυχίαν ἦγεν, ἀγαπῶν εἰ τὰ ὑπάρχοντά οἱ διασώζοιτο. καὶ οἱ ὕπατοι νομίζοντες αὐτὸν καὶ ἄνευ μάχης ἐκτρυχωθήσεσθαι, ἀνεῖχον. τῷ δ᾽ ἐπιόντι ἔτει, ὅ, τε σκιπίων ὁ πούπλιος καὶ λικίνιος κράσσος ὑπάτευσαν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἔμεινεν, ὁ δὲ σκιπίων ἐς σικελίαν ἀπελθεῖν καὶ ἐς λιβύην περαιώσασθαι, ἵνα εἰ μὴ τὴν καρχηδόνα αἱρήσει, τόν γε ἀννίβαν τῆς ἰταλίας ἀφελκύσῃ. οὔτε δὲ στράτευμα ἀξιόλογον, οὔτε πρὸς τριήρεις ἀνάλωμα ἔλαβε, διὰ τὰς ἀρετὰς φθονούμενος, μόλις δὲ καὶ τὰ πάνυ ἀναγκαῖα παρέσχον αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν σὺν τῷ ναυτικῷ τῶν συμμάχων, καί τισιν ἐθελονταῖς ἐκ τοῦ δήμου, ἐπῆρεν. ὁ δὲ μάγων ἐκ τῆς νήσου παραπλεύσας, εἰς τὴν λιγυστικὴν ἀπέβη. ὁ κράσσος δὲ ἐν τῇ βρεττίᾳ τὸν ἀννίβαν προσεφήδρευεν. ὁ μέντοι φίλιππος κατηλλάγη ῥωμαίοις. πούπλιον γὰρ σεμπρώνιον εἰς ἀπολλωνίαν ἐλθόντα σὺν πολλῇ δυνάμει αἰσθόμενος, ἀσμένως ἐσπείσατο. σκιπίων δ᾽ ὁ ὕπατος ἐς * ἰταλίαν καταίρας, παρεσκευάζετο μὲν ὡς ἐς σικελίαν πλεύσων, οὐκ ἐδυνήθη δέ, μήτε δύναμιν ἐντελῆ, καὶ αὐτὴν ἀσυγγύμναστον ἔχων. διὸ πάντα τὸν χειμῶνα ἐκεῖσε

καὶ τὸ γυμνασίων νήσων.

Ἀλλὰ διότι ὁ μασσανίσσας τοὺς ῥωμαίους προσεχώρησεν.

διὰ τὸν ... ἀρχὴν ... .

ὅτι ὁ φίλιππος ῥωμαίοις ἐσπείσατο, καὶ ὁ σκιπίων δὲ πλεύσας τὸν πολὺν ἀγῶνα, πολλὰ ἐν προθυμίᾳ σκιπίων, ἀλλ᾽ αὐτὸν ἐπλέοντο.

ἐκεῖσε διῆγε, τοὺς σὺν αὐτῷ ἐξασκῶν, καὶ ἄλλους προσκαταλέγων. μέλλοντι δὲ περαιοῦσθαι ἠγγέλθη αὐτῷ ἐκ Ῥηγίου, ὅτι τὴν πόλιν τὴν τῶν Λοκρῶν τινὲς προδώσειν. τὸν γὰρ φρούραρχον καταβοήσαντες, ὡς μηδεμιᾶς ἐκδικίας παρὰ τοῦ Ἀννίβου τυχόντες, πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλιναν. μέρος οὖν πέμψας ἐκεῖ, πολλὰ τῆς πόλεως συνεργίᾳ τῶν προδιδόντων κατέλαβε. τῶν δὲ καρχηδονίων ἐς τὴν ἄκραν συναλισθέντων, καὶ τὸν Ἀννίβαν μεταπεμψαμένων, τάχος ἐξαναχθεὶς ὁ σκιπίων, καὶ πλησιάσαντα τῇ πόλει ἀφροσύνῃ ἐκδρομῇ ἀπεώσατο. ὑπολαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐπιτρέψας τὴν πᾶσαν πόλιν δυοῖν χιλιάρχοις, ἀνέπλευσεν, οὐκ ἠδυνήθη μέντοι τῇ λιβύῃ προσπλεῦσαι. οὕτω δ' οἱ καρχηδόνιοι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔδεισαν, ὡς χρήματα τῷ Φιλίππῳ στεῖλαι, ἵν' ἐς τὴν ἰταλίαν στρατεύσῃ, καὶ τῷ Ἀννίβᾳ καὶ σῖτον πέμψαι, καὶ στρατιώτας, καὶ τῷ μάγωνι καὶ χρήματα, ἵνα τὸν σκιπίωνα κωλύσῃ περαιωθῆναι. ἐκ δὲ σημείων τινῶν νίκην οἱ ῥωμαῖοι λαμπρὰν ἐλπίσαντες, τὰς τε ἐν τῇ λιβύῃ στρατείας τῷ σκιπίωνι, καὶ δύναμιν ἄλλην, ὅσην ἂν ἐθελήσῃ, καταλέξασθαί οἱ ἐπέτρεψαν. τῶν γὰρ ὑπάτων κέθηγον μὲν τῷ μάγωνι, τὸν σεμπρώνιον δὲ ἀντέταξαν. οἱ δὲ καρχηδόνιοι δείσαντες τὸν μασινίσσαν, μὴ σκιπίωνι προσθῆται, ἔπεισαν τὸν σύφακα, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἀποδοῦναι, ὡς καὶ αὖθις αὐτῆς ἀνακτησόμενος. ὁ δὲ μασινίσσας ὑπώπτευσε μὲν τὸ πραττόμενον, κατηλλάγη δ' ὅμως, ἵνα πιστευθεὶς μέγα τι σφᾶς κακὸν δυνηθῇ. μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τῆς σοφωνίδος, ἢ τῆς βασιλείας ὠργίζετο. διὸ καὶ τοῖς ῥωμαίοις προσέκειτο, ὑποκρινόμενος τὰ τῶν καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. ὁ δὲ σύφαξ τὰ τῶν λιβύων πράττων, ὑπεκρίνετο ῥωμαίοις φίλος εἶναι. καὶ στείλας πρὸς τὸν σκιπίωνα, παρῄνει μὴ ποιήσασθαι τὴν διάβασιν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ἐκρύψατο ὁ σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τόν τε κήρυκα αὐθημερὸν ἀπέπεμψε, μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα. καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας, ἐπείγεσθαι τὴν διάβασιν, ἐπὶ τοὺς καρχηδονίους ἀπαρασκευάστους λέγων εἶναι. καὶ πρότερον μὲν τὸν μασινίσσαν, τότε δὲ καὶ τὸν σύφακα μετακεκλῆσθαι αὐτόν, καὶ χρονίζουσιν ἐγκαλεῖν. ταῦτα εἰπών, μηδὲν ἔτι μελλήσας ἐξανήχθη, καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον ἀπολλώνιον προσορμίσας τὰς ναῦς, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, προσέμισγέ τε ταῖς πόλεσι, καὶ εἷλέ τινας. ἐγκειμένων δὲ τῶν ῥωμαίων τῇ χώρᾳ, ἄννων ὁ ἵππαρχος, υἱὸς ὢν τοῦ ἀσδρούβου τοῦ γίσγωνος, ἀναπειθόμενος πρὸς τοῦ μασινίσσου ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. ὁ οὖν σκιπίων ἱππέας πέμψας τινάς, χωρία πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐληΐζετο, ἵν' ἀποφεύγοντες ὑπαγάγωσι τοὺς διώκοντας. τῶν οὖν καρχηδονίων ἐπιδιωκόντων αὐτοὺς κατὰ τὸ συγκείμενον τραπομένους, ὁ μασινίσσας τε κατὰ νώτου γενόμενος, καὶ τὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπιθέμενος τοῖς διώκουσι, καὶ ὁ σκιπίων ἐκ τοῦ λόχου ἐπανελθών, προσέμιξεν αὐτοῖς. καὶ πολλοὶ μὲν ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν, καὶ ὁ ἄννων αὐτός. ὃν ὁ ἀσδρούβας τὴν μητέρα τοῦ μασινίσσου συλλαβών, καὶ ἀντηλλάξατο. ὁ δὲ σύφαξ τὴν πρὸς ῥωμαίους φιλίαν τὴν δι' ὑποκρίσεως ἀπειπών, φανερῶς τοῖς καρχηδονίοις συνήργει. οἱ δὲ ῥωμαῖοι καὶ ἐληΐζοντο τὴν χώραν, καὶ συχνοὺς τῶν ἐκ τῆς ἰταλίας ὑπὸ τοῦ ἀννίβου πρὸς τὴν λιβύην πεμφθέντων ἀνεκομίσαντο, καὶ κατὰ χώραν ἐχείμασαν. μετὰ δὲ ταῦτα, γναίου σκιπίωνος καὶ γαΐου σερουιλίου ὑπατευόντων, οἱ καρχηδόνιοι ἐλαττωθέντες τῷ πολέμῳ, συμβῆναι

Ὅτι ὁ μασινίσσας ὑποκρινόμενος φίλος τῶν καρχηδονίων, ἦν αὐτοῖς ἐχθρός.

Ὅτι ὁ σκιπίων ἀπέβη πρὸς καρχηδόνα, καὶ πόλεις εἷλέ τινας.

Ὅτι ὁ μασινίσσας ῥωμαίοις ἐβοήθει κατὰ τῶν καρχηδονίων.

ibi exegit, ut & milites quos habebat, exerceret, & nouos delectus haberet. Traiecturo nunciatum est à Rheginis, Locrenses quosdam urbem proditurus esse. Nam cum ab Hannibale contra præsidij præfectum uociferantes, negligerentur, ad Romanos inclinarunt. Missa igitur parte copiarum, magnam urbis partem proditorum opera occupauit. Cum autem Carthaginenses in arce conglobati, Hannibalem accersiuissent, eum Scipio celeriter conuerso cursu, eruptione facta, ad urbem accedentem repulit. Deinde arce potitus, totaque urbe duobus tribunis militum mandata, soluit: uerùm in Africam appellere non potuit. Sic autem Carthaginenses aduentum eius timuerunt, ut pecunia missa Philippum ad bellum Italiæ inferendum concitarent, & Hannibali frumentum & milites mitterent, Magoni classem & pecuniam, ut à traiectu Scipionem prohiberent. Romani autem ex ostentis quibusdam illustris uictoriæ spe concepta, legiones Africanas, & nouos militum delectus, quot uellet, Scipioni decreuerunt. Ex Consulibus uerò Cethegum Magoni, Sempronium Hannibali opposuerunt. Carthaginenses autem metuentes, ne se Masinissa cum Scipione coniungeret, Syphaci persuaserunt, ut illi principatum restitueret, facilè eundem recepturus. Masinissa fraudem intelligens, reconciliationem ipse quoque simulauit, ut eos magna clade afficeret: ob Sophonisbā, quàm propter principatum amissum, iratior. Itaque Romanis studuit, quamuis se partes Carthaginensium fouere profiteretur. Contrà Syphax, cum Afris consultum uellet, se Romanum fœdus colere prætendebat: à quo Scipio admonitus, ne traijceret, caduceatore eodem die clam ablegato, ut cum nemine colloqui posset, ne id rescirent milites, conuocato exercitu, traiectum maturauit: Carthaginenses adhuc imparatos esse dicens, eosque pridem Masinissam, nunc Syphacem accersisse, eorumque moram accusare. His dictis, nihil amplius cunctatus soluit: & classe ad Apollonium promontorium subducta, castrisque positis, agros uastauit, & oppida quædam cæpit. Tum Masinissa Hannoni, Hasdrubalis Gisgonij filio, magistro equitum, persuasit, ut Romanos adoriretur. Scipio igitur, missis equitibus, quædam idonea loca populatur, ut ij refugiendo persequētes attraherent. Qui cum ex composito in fugam uersi, à Carthaginensibus urgerentur, Masinissa à tergo adortus est Afros, & Scipio ex insidijs impetum in eos fecit: ac multis cæsis, multi cum ipso Hānone capti sunt, quem Hasdrubal cum Masinissæ matre permutatum redemit. Deinde Syphax, Romanæ amicitiæ simulatione abiecta, palàm Carthaginensibus opem tulit. Romani uerò & agros populabantur, & multos qui ab Hannibale ex Italia in Africam mittebantur, recipiebant, & in hybernis ibi manserunt. Post hæc, Cneo Scipione, & Caio Seruilio Consulibus, Carthaginenses bello fatigati,

pacem

Locri à Scipione occupati.

Masinissa & Syphacis infida amicitia.

Scipio rem in Africa gerit.

pacem expetiuerunt, & Mago atque Hannibal Italia exciderunt. Consulibus enim Hannibali & Magoni resistentibus, in Africam Scipio grassans, urbes oppugnauit. Interim nauem Carthaginensem captam, cum uectores se legatos ad illum ire simularent, missam fecit: non ignoratione commenti, sed ne infamia uiolatæ legationis aspergeretur. Syphace de conditionibus agente, ut Scipio Africa, Italia excederet Hannibal, assensus est: non quòd illi fidem haberet, sed ut Barbarum in fraudem illiceret. Nam cum per induciarum licentiam alias alijs militibus in Carthaginensium & Syphacis castra missis, omnem illorum apparatum explorasset: probabilibus de causis, eaque potissimum, quòd Syphacem Masinissæ insidiatum esse constabat, pacta rescidit. noctuque in eorum castra uenit, paruo disiuncta interuallo: & Hasdrubalis, passim ignem iniecit. Quæ cum facilimè incensa essent (nam tabernacula ex culmis & frondibus confecta erant) & Carthaginenses malè tractati sunt: & Syphacis milites opem laturi, à Romanis in procinctu stantibus occisi, eorum quoque castris succensis, in quibus multi & equi & homines perierunt. Romani cum hæc noctu perpetrassent, nihil incommodi acceperunt: sed manè, Hispani qui Carthaginensibus recèns auxilio uenerant, ex improuiso impetu in illos facto, multos occiderunt. Inde Hasdrubal statim Carthaginem, Syphax domum rediit. Scipio uerò Syphaci Masinissam & C. Lælium opposuit, ipse contra Carthaginenses est profectus. Illi uerò ad munitionem castrorum, in quibus Romani hybernarant, quoque omnia sua contulerant, naues miserunt: ut aut eas caperent, aut Scipionem à sese remouerent. nec frustrati sunt. Eo enim cognito, obsidione relicta, properè stationem nauium custodiit. Primo die hostes facilè propulsarunt Romani: postridie longè inferiores fuerunt. Nam Carthaginenses ferreis manibus iniectis, naues aliquot eorum reuellerunt. Sed in terram excendere non ausi, nauibus domum reductis, imperium Hasdrubali abrogatum, Hannoni cuidam tradiderunt. Inde Hasdrubal seruis & trãsfugis susceptis, suapte autoritate copias non imbecilles coegit: & Hispanis, qui in castris Scipionis militabant, sibi clàm conciliatis, noctu castra eius ex insidijs adoriri instituit. Ac effecisset aliquid, nisi & augures auspicijs turbati, & Masinissę mater diuino quodam afflatu, effecissent, ut quæstiones de eis haberentur. Sic illis ante perpetratum facinus supplicio affectis, Scipio rursus ad Carthaginẽ admoto exercitu, agrum ussit. Syphax cum Lælio ad tempus restitisset, tandem Romani superiores euaserunt, multis occisis, multis captis, atque ipso Syphace: quem cum uinctũ ostendissent ijs qui Cirtam regiam eius tuebãtur, urbem citra pugnã occuparunt, in eaque Sophonisbã deprehenderũt. Ad quam Masinissa statim insilijt: & mulierẽ amplexus,

Habeo,

Scipionis & Carthaginensiũ dimicationes.

Syphax à C. Lælio & Masinissa capitur.

συμβῆναι ἠθέλησαν, καὶ ὁ ἀννίβας καὶ ὁ μάγων ἐκ τῆς ἰταλίας ἐξέπεσον. οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι τῷ ἀννίβᾳ καὶ τῷ μάγωνι ἀντικαθίσταντο. σκιπίων δὲ τήν τε λιβύην ἐκάκου, καὶ ταῖς πόλεσι προσέβαλλε. καὶ τούτῳ ναῦν καρχηδονίαν λαβὼν, ἀφῆκεν, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ὡς πρέσβεις ἀποσταλῆναι ἐπλάσαντο. ᾔδει μὲν γὰρ τὸ πλάσμα, προετίμησε δὲ τὸ μὴ διαβληθῆναι, ὡς πρέσβεις κακουργήσας. καὶ τοῦ σύφακος πράττοντος ἔτι διαλλαγὰς, ὥστε ἐκ τῆς λιβύης μὲν τὸν σκιπίωνα, τὸν δὲ ἀννίβαν ἐκ τῆς ἰταλίας ἀπαρεῖν, ἐδέξατο τὸν λόγον, οὐχ ὡς πιστεύων αὐτῷ, ἵνα δὲ σφήλῃ αὐτόν. τῶν γὰρ στρατιωτῶν ἄλλοτε ἄλλους κατὰ τὴν τῶν σπονδῶν πρόφασιν ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν καρχηδονίων πέμπων, καὶ τὸ τοῦ σύφακος, ἐπεὶ ἐκεῖνοι πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς κατεσκέψαντο, τὴν σύμβασιν ἐπ' εὐλόγου δή τινος σκήψεως, ἄλλως τε καὶ ὅτι ὁ σύφαξ ἐπιβουλεύων ἐφωράθη τῷ μασσινίσσᾳ, διεκρούσατο. νυκτὸς δὲ ἦλθεν ἐς τὰ στρατόπεδα αὐτῶν, οὐ πάνυ ἀλλήλων διέχοντα, καὶ πῦρ ἐς τὸ τοῦ ἀσδρούβου πολλαχόθεν ἅμα ἐνέβαλε. καὶ ἐμπρησθέντος ῥᾷστα αὐτοῦ (ἐκ γὰρ καλάμης καὶ ἐκ φυλλάδων ἐπεποίηντο αὐτοῖς αἱ σκηναὶ) οἵ τε καρχηδόνιοι κακῶς ἀπήλλαξαν, καὶ οἱ περὶ τὸν σύφακα, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἐθελήσαντες, τοῖς τε ῥωμαίοις τοῖς περιέχουσιν περιέπεσον, καὶ αὐτοὶ ἀπώλοντο, καὶ τὸ στρατόπεδον προσενεπρήσθη αὐτῶν, καὶ ἐφθάρησαν πολλοὶ καὶ ἵπποι καὶ ἄνθρωποι. οἱ ῥωμαῖοι δὲ ταῦτα πεποιηκότες, νυκτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθον. ἡμέρας δὲ ὑποφαινούσης, ἴβηρες ἄρτι καρχηδονίοις ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐλθόντες, προσέπεσον αὐτοῖς ἀπροσδοκήτοι, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν. εὐθὺς οὖν ἀσδρούβας μὲν εἰς τὴν καρχηδόνα, σύφαξ δὲ οἴκαδε ἀπεχώρησεν. ὁ δέ γε σκιπίων σύφακι μὲν τὸν μασινίσσαν καὶ γάϊον ἀντέταξε λαίλιον· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοὺς καρχηδονίους ἤλασεν. οἱ δὲ αὖ καρχηδόνιοι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ῥωμαίων, ᾧ χειμαδίῳ ἐχρῶντο, καὶ ἐς ὃ ἀπετίθεντο πάντα, ναῦς ἔπεμψαν, ἵνα ἢ αὐτὸ αἱρήσωσιν, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπάξωσι τὸν σκιπίωνα. καὶ ἔσχεν οὕτως. μαθὼν γὰρ τὸ γενόμενον, ἀπανέστη, καὶ ἐπειχθεὶς πρὸς τὸν ναύσταθμον, διὰ φυλακῆς αὐτὸν ἐποιήσατο. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ῥᾳδίως τοὺς προσμίξαντας αὐτοῖς ἀπεώσαντο οἱ ῥωμαῖοι, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πολὺ ἠλαττώθησαν. καὶ ναῦς γὰρ τῶν ῥωμαίων χειρῶν σιδηρῶν ἐπιβολῇ ἀπέσπασαν, ἀποβῆναι δὲ ἐς τὴν γῆν οὐκ ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἀναπλεύσαντες οἴκαδε, τὸν ἀσδρούβαν ἀπεχειροτόνησαν, ἄννωνα δέ τινα ἀνθείλοντο. κἀκ τούτου ἄννων μὲν στρατηγὸς ἦν, ἐκεῖνος δὲ καθ' ἑαυτὸν δούλους τινὰς καὶ αὐτομόλους παραλαβὼν, δύναμιν οὐκ ἀσθενῆ συνεκρότησε, καί τινας τῶν ἰβήρων τῶν συστρατευομένων τῷ σκιπίωνι κρύφα ἀναπείσας, ἐπεχείρησε νυκτὸς ἐπιβουλεῦσαι τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ. κἂν ἐξειργάσατό τι, εἰ μὴ οἵ τε μάντεις ὑπὸ ὀρνίθων ἐκταραχθέντες, καὶ ἡ τοῦ μασινίσσου μήτηρ θειάσασα, ζήτησιν αὐτῶν γενέσθαι ἐποίησαν. καὶ οἱ μὲν προκαταληφθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ ὁ σκιπίων αὖθις ἐπὶ τὴν καρχηδόνα ἐστράτευσε, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἐδῄου. σύφαξ δὲ ἐπολέμει τοῖς περὶ τὸν λαίλιον, καὶ χρόνον τινὰ ἀντεῖχεν, εἶτα ὑπερέσχον οἱ ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησαν, καὶ τὸν σύφακα εἷλον. καὶ τὴν κίρταν τὰ βασίλεια αὐτοῦ παρέλαβον ἀμαχεὶ, τοῖς φύλαξι δεδεμένον αὐτὸν ἐπιδείξαντες. ἦν δὲ ἐκεῖ καὶ ἡ σοφωνίς· καὶ πρὸς αὐτὴν ὁ μασινίσσας εὐθὺς εἰσεπήδησε, καὶ περιλαβὼν αὐτὴν,

ἔχω

στρατήγημα τοῦ σκιπίωνος.

[illegible]

ἔχω μὲν Σύφακα τὸν ἀφαρπάσαντά σε, ἔχω δὲ καὶ σέ. ἀλλὰ μὴ δεδίθι· οὐδὲ γὰρ αἰχμάλωτος γέγονας, ἐμὲ συμμαχον ἔχουσα. ταῦτ᾽ εἰπὼν, ἔγημεν αὐτὴν παραχρῆμα, πρὶν καταλαβεῖν τοὺς Ῥωμαίους, μή πως αὐτῆς ἁμάρτῃ, γενομένης ἐν τοῖς λαφύροις. εἶτα καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ Σύφακος προσεποιήσατο, καὶ πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθεν, ἄγων τά τε λοιπὰ, καὶ τὸν Σύφακα. καὶ ὁ Σκιπίων αὐτὸν δεδεμένον, οὐκ ἠνέσχετο· ἀλλὰ τῆς παρ᾽ αὐτοῦ μνημονεύσας ξενίας, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀναλογισάμενος, ἀναπηδήσας ἐκ τοῦ δίφρου, ἔλυσέ τε αὐτὸν, καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ἐν τιμῇ ἦγε. καί ποτε ἤρετο, τί δόξαν ἐπολέμησας ἡμῖν; ὁ δὲ ἑαυτόν τε σοφῶς ἐξῃτήσατο ἅμα, καὶ τὸν Μασινίσσαν ἠμύνατο, εἰπὼν, αἰτίαν αὐτῷ τὴν Σοφωνίσβαν γενέσθαι. ὑπὸ γὰρ πατρὶ ὑπὸ Ἀσδρούβᾳ χαριζομένην, καταθέλξαι αὐτὸν μαγγανείαις, ὥστε καὶ ἄκοντα τὰ τῶν Καρχηδονίων πρᾶξαι. ἀλλ᾽ ὅτι ὑπὸ γυναικὸς ἠπάτημαι, ἀξίαν ἔδωκα δίκην. ἔχω δὲ ὅμως τι ἐν κακοῖς παραμύθιον, ὅτι ὁ Μασινίσσας αὐτὴν ἔγημε· πάντως γὰρ καὶ ἐκεῖνος ὁμοίως διολεῖται. ὁ δὲ Σκιπίων ὑποπτεύσας ταῦτα περὶ τοῦ Μασινίσσου, ἐνεκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ ᾐτιάσατο, ὅτι γυναῖκα πολεμίαν καὶ αἰχμάλωτον ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης οὕτω ταχέως ἔγημε· καὶ παραδοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὴν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ περιαλγήσας μὲν, εἰσπηδήσας δ᾽ ὡς τὴν σκηνὴν, ἔφη τῇ Σοφωνίσβῃ· εἰ μὲν οἷός τ᾽ ἦν ὑπὲρ ἑαυτοῦ θανάτου ἐλευθέραν φυλάξαι σε, καὶ ἀνύβριστον, προθύμως ἂν ὑπεραπέθνησκον. ἐπεὶ δ᾽ ἀδύνατον, προπέμπω σε, ἔνθα κἀγὼ καὶ ἅπαντες ἀφιξόμεθα. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φάρμακον αὐτῇ ὤρεξεν. ἡ δ᾽ οὔτ᾽ ἀνωλοφύρατο, οὔτ᾽ ἐστέναξεν· ἀλλὰ καὶ πάνυ γενναίως, εἰ τοῦτό σοι, ἔφη, ἄνερ, δοκεῖ, κἀγὼ πείθομαι. τῆς γὰρ ψυχῆς μου μετὰ σὲ οὐδεὶς ἄλλος κυριεύσει. εἰ δὲ τοῦ σώματός μου Σκιπίων δεῖται, νεκρὸν αὐτὸ λαβέτω. καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπέθανε. Σκιπίων δὲ τὸ ἔργον ἐθαύμασεν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοῦ Λαιλίου τὸν Σύφακα καὶ τὸν υἱὸν ἐκείνου Οὐερμίναν ἀγαγόντος ἐκεῖ, καὶ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν πρώτων, τὸν μὲν Σύφακα ἐς τὴν Ἄλβαν κατέθεντο, καὶ τελευτήσαντα δημοσίᾳ ἔθαψαν. τῷ δὲ Οὐερμίνᾳ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς ἐπεκύρωσαν, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας Νομάσιν ἐχαρίσαντο. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι περὶ σπονδῶν ἐπικηρυκευσάμενοι τῷ Σκιπίωνι, χρήματά τε δεδώκασι, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδοσαν, καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν πρεσβείαν εἰς τὴν Ῥώμην ἔστειλαν. τοὺς δέ γε πρέσβεις οἱ Ῥωμαῖοι τότε οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες, οὐκ εἶναι πάτριον σφίσι, στρατοπέδων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων τισὶ, πρεσβείαν προσίεσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ χρηματίζειν ὑπὲρ εἰρήνης. ὕστερον δὲ ἀπαλλαγέντος τοῦ τε Ἀννίβου καὶ τοῦ Μάγωνος, λόγον σφίσι μετέδωκαν, καὶ ἐψηφίσαντο τὰς σπονδάς. ἐξεχώρησαν δὲ τῆς Ἰταλίας ὅ τε Ἀννίβας καὶ ὁ Μάγων, οὐ διὰ τὴν σύμβασιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἴκοι πόλεμον ἐπειγόμενοι. οἱ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνιοι οὐδὲ πρότερον εἰρηναῖόν τι φρονοῦντες, ἀλλὰ περὶ σπονδῶν ἐπὶ τῇ τοῦ χρόνου τριβῇ διὰ τὴν τοῦ Ἀννίβου παρουσίαν ἐπικηρυκευσάμενοι, ὡς τὸν Ἀννίβαν πλησιάζοντα ἔμαθον, ἀνεθάρσησαν, καὶ ἐπέθεντο τῷ Σκιπίωνι κατὰ γῆν τε καὶ κατὰ θάλασσαν. κἀκείνου περὶ τούτου αὐτοῖς ἐγκαλέσαντος, οὔτε μέτριόν τι τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτοῖς ἀποπλεύσασι· καὶ εἰ μὴ πνεῦμα τυχαίως συμβὰν, αὐτοῖς ἐβοήθησεν, ἀπώλοντο ἄν. ὅθεν καὶ ὁ Σκιπίων ἐν τούτῳ τῆς ψήφου τῆς περὶ τῆς εἰρήνης κομισθείσης, οὐκέτι αὐτὴν ἐποιήσατο.

Ἐπὶ σπονδαῖς οἱ Καρχηδόνιοι πρεσβεύουσι.

Πῶς τὰς σπονδὰς οἱ Καρχηδόνιοι παρέβησαν.

οἱ οὖν

Habeo, inquit, Syphacem, qui te mihi rapuit: habeo & te. Sed timere noli: neque enim capta es, me socio. Hæc locutus, statim eam uxorem duxit: ueritus, ne si Romanos expectasset, illa in manubias relata excideret. Deinde reliquis oppidis subactis, præter alia, Syphacem ad Scipionem uinctũ adduxerunt. Quod ille spectaculum non tulit: sed memor eius hospitij, & humanorum casuum, è sella exilijt: cumq; solutum, porrecta dextera, honorificè habuit. Cum autem eum aliquando rogasset, quo consilio bellum Romanis intulisset: ille pari calliditate & seipsum excusauit, & Masinissam ultus est. Id enim Sophonisbæ impulsu factum esse dixit, à qua in patris Hasdrubalis gratiam præstigijs quibusdam fuerit irretitus, ut uel inuitus studeret Carthaginensibus. Etsi autem muliebris imposturæ iustas pœnas lueret, tamen id in malis se habere solatij, quòd Masinissa, ea ducta, omnino in simile exitium præcipitandus esset. Ea suspicione motus Scipio, cum Masinissa statim expostulat, quòd mulierem hostem & captiuam, se inscio, tam properanter duxisset: eamq; tradi Romanis iubet. Quibus uerbis ingenti dolore affectus Masinissa, subitò in tabernaculum insiliens, Sophonisbæ ait: Si meo ipsius interitu te liberam & inuiolatam tueri possem, cupidè pro te mortem oppeterem. Verùm quia id fieri non potest, eò te præmitto, quò & ego & omnes perueniemus. His dictis, ei uenenum porrigit. Illa uerò citra eiulatum & gemitum, generoso animo respondet: Si tibi istud, marite, placet, pareo. Nam animo quidem meo nemo alius dominabitur. Si autem Scipio corpus meum requirit, mortuum id accipiat. Id factum mulieris admiratus est Scipio. Romani, Syphace, eius filio Vermina, & alijs principibus à Lælio in urbem perductis, Syphacem Albæ asseruarunt: & defunctum, publicè sepeliuerunt. Verminæ paternum regnum confirmarunt, captiuis Numidis dono datis. Carthaginenses autem caduceatoribus de pace missis, statim pecuniam Scipioni dederunt: captiuisq; omnibus redditis, cæteris de rebus legatos Romam miserunt: qui tum à Romanis admissi non sunt. Negabant enim, moris maiorum esse, ut eorum de pace legatos audirent, qui castra haberent in Italia. Post discessum autem Hannibalis & Magonis, ijs auditis, pacis conditiones acceperunt. Illi porrò Italia excesserunt, non propter pacificationem, sed ad bellum domesticum properantes. At Carthaginenses, cum prius etiam pacem minime cogitarent, nec eam alio consilio petijssent, nisi ut tempus tererent, dum ueniret Hannibal: eius aduentu recreati, Scipionem terra mariq; inuaserunt. Illo uerò expostulante, neq; quicq; moderati legatis respõderunt. & abeuntes per insidias occidissent, nisi fortuito uento exorto essent cõseruati. Itaq; Scipio senatuscõsultum de pace interim allatũ, non ratũ habuit.

Carthaginenses insidiosam pacem aperto bello commutant.

Cartha-

Carthaginenses verò, Magone in Italiam remisso, Hannibalem exercitui cum summo imperio præfecerũt, repudiato Hannone, & Hasdrubale capitis damnato. Qui cum ultro uenenum hausisset, in cadauer eius est sæuitum. Hannibal omni potestate accepta, Masinissæ regnũ populatus, se ad committendũ cum Romanis prælium parat. Idem & à Scipione factum. Romanos autem pœnituit, quòd Hannibalem Italia emisissent: quem ut in Africa rem gerere didicerunt, denuò haud mediocriter perterriti, alterum Consulem Cl. Neronem contra eum miserũt, Marco Seruilio Italiæ defensione mandata. Verùm Nero propter hyemem in Italia & Sardinia moratus, in Africã peruenire non potuit. Deinde ne ultra Siciliam quidem processit, audita Scipionis uictoria: qui ueritus, ne si anteuertisset Nero, laborum suorũ gloriam interciperet, primo uere Hannibalem, audita Masinissæ clade, inuasit. Hannibal uerò Scipionis aduentu cognito, & ipse ei occurrit. Ita castris e regione positis, non statim ad manus uenerunt: sed dies complures morati, uterq; milites suos ad pugnam est cohortatus. Vt autem Scipioni tempus non diutius terere uisum est, & Hannibalem uel inuitũ ad certamen elicere, Vticam iter intendit: ut cum timere & fugere crederetur, rei gerendæ occasionem haberet. idq; factũ est. Hannibal enim eum fugere opinatus, maioreq; fiducia inde sumpta, cum solis equitibus eum à tergo est persecutus: quibus Scipio præter expectationẽ restitit, eosq; profligatis, persecutione omissa, impedimenta quæ in itinere erant, intercepit omnia. Hæc turbarunt Hannibalẽ: atq; illud etiam, quòd Scipio tres exploratores in castris suis deprehensos, impune dimiserat. E quorũ uno cum didicisset, quid in castris actũ esset (duo enim ultro apud Romanos manserant) perculsus est: neq; amplius decertare ausus, quamprimùm pacẽ facere decreuit: ut, ea non impetrata, mora saltem aliqua & induciæ intercederẽt. Masinissa igitur, ut populari suo intercessore, cum Scipione collocutus, nihil impetrauit. Nam Scipio neq; asperè neq; perspicuè respõdit: sed quamuis omnino medium quoddam teneret, tamen humanius disseruit, ut eum spe pacis negligentiorem redderet. idq; accidit. Cum enim Hannibalem de pugna minimè cogitantẽ, castra in locum commodiorem transferre uelle, ex transfugis intellexisset: noctu loco eo, quò ille properabat, præoccupato, Carthaginensibus in conualle, castris haud idonea, uersantibus, ex improuiso se ostendit. At Hannibal detrectata pugna, castris ibi muniendis & puteis fodiendis per totam noctem fuit occupatus: qua ærumna fatigatos & sitientes Scipio uel inuitos mire prælium coegit. Congrediuntur inter sese, Romani instructi & alacres, Hannibal & Carthaginenses inuiti, & præter alia etiam defectu solis integro territi: quem præter cætera nihil sibi faustũ portẽdere Pœnus arbitratus, elephantes in prima

Scipio Hannibalẽ arte elusum & fubactũ, ad pacẽ petendam adigit.

οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸν μὲν Μάγωνα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπέπεμψαν, τὸν δ' Ἀννίβαν αὐτοκράτορα στρατηγὸν ἀπέδειξαν, τὸν Ἄννωνα τῆς ἀρχῆς παύσαντες, τὸν δ' Ἀσδρούβαν καὶ θανάτου κατεψηφίσαντο· φαρμάκῳ δ' ἑκουσίως φθαρέντα, καὶ νεκρὸν ᾐκίσαντο. Ἀννίβας δὲ τὴν πᾶσαν τὴν ἡγεμονίαν λαβών, εἰς τὴν Μασινίσσου χώραν ἐνέβαλε, καὶ ἐκάκου αὐτήν, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις μάχεσθαι ἡτοιμάζετο. ταὐτὸ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Σκιπίων. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ μετεμέλοντο, ὅτι μὴ ἐκώλυσαν τὸν Ἀννίβαν ἐκπλεῦσαι. ὡς μέντοι τὰ ἐν τῇ Λιβύῃ συγκροτοῦντα αὐτὸν ἔμαθον, οὐ μετρίως αὖθις ἐδεδίεσαν· διὸ τὸν Κλαύδιον μὲν Νέρωνα τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψαν, Μάρκῳ δὲ Σερουιλίῳ τὴν τῆς Ἰταλίας φυλακὴν προσεκλήρωσαν. ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθη ὁ Νέρων ἐς Λιβύην ἐλθεῖν, ὑπὸ χειμῶνος ἐν Ἰταλίᾳ χρονίσας, καὶ ἐν Σαρδοῖ. ἀλλ' οὐδὲ περαιτέρω τῆς Σικελίας ἐχώρησε, κεκρατηκότα μαθὼν τὸν Σκιπίωνα. ὁ γὰρ Σκιπίων δείσας, μὴ ἐπελθὼν ὁ Νέρων, τῶν αὐτοῦ πόνων τὴν νίκην σφετερίσηται, τοῦ ἦρος ἐπιλάμψαντος, ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἐχώρησε, μαθὼν ὅτι τὸν Μασινίσσαν ἐνίκησε. καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ᾔσθετο προσιόντα τὸν Σκιπίωνα, προαπήντησεν αὐτῷ. καὶ ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, οὐκ εὐθὺς εἰς χεῖρας ἦλθον. συχνὰς δ' ἡμέρας διέτριψαν, καὶ ἕκαστος τῷ οἰκείῳ διελέχθη στρατεύματι, καὶ πρὸς τὴν μάχην αὐτὸ παρεθάρρυνεν. ὡς δ' ἔδοξε τῷ Σκιπίωνι μὴ διατρίβειν ἔτι, ἀλλὰ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀννίβαν εἰς τὸν ἀγῶνα προαγαγεῖν, ἐπὶ τὴν Ἰτύκην ὥρμησεν, ἵνα δεδιέναι καὶ φεύγειν δόξας, καιρὸν ἐπιθέσεως σχῇ. ὃ καὶ ἐγένετο. ὁ γὰρ Ἀννίβας φεύγειν αὐτὸν οἰηθείς, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐντεῦθεν θαρσήσας, ἐπεδίωξε μόνοις τοῖς ἱππεῦσι κατὰ νώτου. καὶ ὁ Σκιπίων ἀντέστη τε αὐτοῖς παρὰ δόξαν, καὶ συμβαλὼν ἐνίκησε. τρέψας δ' αὐτούς, οὐκ ἐπὶ τὸ διώκειν σφᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σκευοφόρα αὐτῶν καθ' ὁδὸν τυγχάνοντα ὥρμησε, καὶ πάντα συνέλαβε. ταῦτα τὸν Ἀννίβαν ἐτάραξε, καὶ ἔτι ὅτι κατασκόπους αὐτοῦ τρεῖς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὁ Σκιπίων εὑρών, οὐδὲν δεινὸν αὐτοὺς πεποίηκε. μαθὼν γὰρ παρ' ἑνὸς αὐτῶν ὁ Ἀννίβας τὸ πεπραγμένον (οἱ γὰρ δύο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μεμενήκασιν) κατεπλάγη, καὶ διακινδυνεῦσαι οὐκέτι θαρρήσας, σπείσασθαι ὅτι τάχιστα ἔγνω, ἵν' εἰ μὴ ὅπως συμβαίη, τριβήν γέ τινα ποιήσηται, καὶ ἐκεχειρίαν. πέμψας οὖν πρὸς τὸν Μασινίσσαν, δι' ἐκείνου ὡς ὁμοφύλου τὰς σπονδὰς ᾔτησε· καὶ ἦλθε μὲν εἰς λόγους τῷ Σκιπίωνι, ἔπραξε δὲ οὐδέν. ὁ γὰρ Σκιπίων οὔτε τραχύ, οὔτε τι σαφὲς ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον ἐμέσευσεν, φιλανθρωπότερον δ' ὅμως διελέχθη, ὅπως αὐτὸν ὡς καὶ ἀνεσόμενος εἰς ἀμέλειαν προαγάγῃ· ὃ καὶ συνέβη. μάχης μὲν γὰρ πέρι οὐδὲν ὁ Ἀννίβας φροντίζων, μεταστρατοπεδεύσασθαι δ' εἰς χωρίον ἐπιτηδειότερόν τι ἠθέλησεν. ἐξ αὐτομόλων δὲ τοῦτο μαθὼν ὁ Σκιπίων, προκατέλαβε νυκτός, καὶ κατέσχε τὸν τόπον, ἐς ὃν ἐκεῖνος ἠπείγετο. τὸ χωρίον δὲ τὸ κοῖλον καὶ ἀνεπιτήδειον πρὸς στρατοπέδευσιν ὂν τοῖς Καρχηδονίοις, ἐπιφανεὶς αἰφνίδιον. ὁ δ' Ἀννίβας συμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησε. στρατοπεδευόμενος δ' ἐκεῖ, καὶ φρεωρυχῶν, ἐταλαιπώρησε διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ οὕτω κακῶς αὐτοὺς ἔχοντας ὑπὸ καμάτου καὶ δίψης, κατηνάγκασε καὶ ἄκοντας ὁ Σκιπίων συμμῖξαι αὐτῷ. συνέβαλον οὖν οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συντεταγμένοι καὶ πρόθυμοι, Ἀννίβας δὲ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἀπρόθυμοί τε καὶ καταπεπληγμένοι, καὶ δι' ἕτερα καὶ ὅτι καὶ ὁ ἥλιος σύμπας ἐξέλιπεν. ἐκ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο οὐκ αἴσιόν τι προμηνύειν σφίσιν ὁ Ἀννίβας ὑπώπτευσεν. οὕτω δ' ἔχοντες, τοὺς ἐλέφαντας ἑαυτῶν προεβά-

[illegible]

[illegible]

ὅτι σπονδὰς αἰτῶν [illegible]

προσέβαλον. καὶ οἱ ῥωμαῖοι μέγα ἐξαίφνης καὶ καταπληκτικὸν ἀνεβόησαν, καὶ τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι κρούσαντες, θυμῷ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἐλέφαντας ὥρμησαν. ὑφ' ὧν ταραχθέντα ἐκεῖνοι, οἱ μὲν πλείους οὐκ ἐδέξαντο σφᾶς, ἀλλ' ἀπετράποντο, καὶ τιτρωσκόμενοι μᾶλλον τοῖς οἰκείοις ἐνεποίουν τὸν θόρυβον. οἱ δὲ καὶ ἐς μέσον σφίσι χωρήσαντες, τῶν ῥωμαίων διισταμένων, διὰ μέσου αὐτῶν διεξέτρεχον, καὶ περιιόντες ἐβάλλοντό τε καὶ ἐκ χειρὸς ἐτιτρώσκοντο. καὶ ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀντεῖχον οἱ καρχηδόνιοι. ἔπειτα τοῦ μασσινίσσου καὶ τοῦ λαιλίου τοῖς ἱππεῦσι προσπεσόντων αὐτοῖς, πάντες ἔφυγον· οἱ δὲ πλείους ἐφθάρησαν, καὶ ὁ ἀννίβας μικροῦ ἂν ἀπώλετο. φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ μασσινίσσας ἐπεδίωκεν ἀκρατῶς τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ ὑπερβολῆς. μεταστραφεὶς δ' ὁ ἀννίβας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὕτω διώκοντα, ἠρέμα ἐξέκλινε, καὶ τὸν δρόμον ἐπέσχε, καὶ οὕτω παραλλάξαντα τὸν μασσινίσσαν κατὰ νώτου γενόμενος ἔτρωσε, κἀκ τούτου μετ' ὀλίγων διέφυγε. σκιπίων δὲ νικήσας, ἐπὶ τὴν καρχηδόνα ἀπήχθη, καὶ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἐκ γῆς ἅμα καὶ θαλάσσης. οἱ δ' αὖ καρχηδόνιοι πρῶτον μὲν ὡς τῇ πολιορκίᾳ καρτερήσοντες ἀντεμάχοντο. ἔπειτα δὲ ἀπογνόντες, πρὸς τὸν σκιπίωνα διεκηρυκεύσαντο, καὶ ὁ σκιπίων τοὺς λόγους σφῶν προσεδέξατο, καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν διελέχθη αὐτοῖς. ἦν δὲ τὰ ὡμολογημένα, ὁμήρους τε παρὰ τῶν καρχηδονίων, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοὺς αὐτομόλους δοθῆναι· καὶ πάντας δὲ τοὺς ἐλέφαντας, τὰς δὲ τριήρεις πλὴν δέκα παραδοθῆναι· καὶ τοῦ λοιποῦ μήτε ἐλέφαντας, μήτε ναῦς μακρὰς πλείους τῶν δέκα ἔχειν, καὶ μήτε πόλεμον παρὰ τὴν τῶν ῥωμαίων γνώμην πρὸς μηδένα ποιεῖσθαι· καί τινα ἕτερα. ῥητῶν δὲ γενομένων τῶν ὁμολογιῶν, πρέσβεις ἐπὶ ῥώμην οἱ καρχηδόνιοι ἔστειλαν. καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, οὐ μέντοι καὶ ἡ γερουσία τὴν πρεσβείαν ἑτοίμως ἐδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἠμφισβήτησαν, ἀλλήλοις φιλονεικούμενοι. ὁ δὲ δῆμος τὴν εἰρήνην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο, καὶ τὰς ὁμολογίας ἐδέξαντο· καὶ ἔπεμψαν δέκα ἄνδρας, ἵνα μετὰ τοῦ σκιπίωνος ἅπαντα διοικήσωσι. καὶ αἱ συμβάσεις ἐκρατύνθησαν, καὶ αἱ τριήρεις ἐδόθησαν, καὶ ἐκαύθησαν, καὶ τῶν ἐλεφάντων οἱ μὲν πλείους ἐς τὴν ῥώμην ἀπήχθησαν, τῷ μασσινίσσᾳ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐδωρήθησαν· καὶ ῥωμαῖοι μὲν τὴν λιβύην ἐξέλιπον, τὴν δ' ἰταλίαν οἱ καρχηδόνιοι. ὁ μὲν οὖν δεύτερος πόλεμος τῶν καρχηδονίων ἔτει ἑκκαιδεκάτῳ ἐς τοῦτο κατελύθη. κἀντεῦθεν ὁ σκιπίων λελάμπρυντο, καὶ ἀφρικανὸς ἐπεκέκλητο (ἀφρικὴ γὰρ ἤδη ἡ περὶ καρχηδόνα λιβύη ὠνόμαστο) πολλοῖς δὲ καὶ ἐλευθερωτὴς προσηγόρευτο, πολλοὺς πολίτας κομίσας αἰχμαλώτους. καὶ ὁ μὲν μέγας ἐκ τούτων ἦρτο· ἀννίβας δὲ κατηγορεῖτο παρὰ τοῖς οἰκείοις, ὡς τὴν τε ῥώμην λαβεῖν δυνηθεὶς, καὶ μὴ θελήσας, καὶ τὴν λείαν τὴν ἐκ τῆς ἰταλίας σφετερισάμενος. οὐ μὴν καὶ ἑάλω, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγίστην τῶν καρχηδονίων ἀρχὴν οὐκ ἐς μακρὰν ἐπετράπη.

ὅτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ σκιπίωνος οἱ καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διελέχθησαν.

ὅτι πρέσβεις οἱ καρχηδόνιοι πρὸς ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐκυρώθησαν.

in prima acie collocat. Romani uerò subitò ingenti & terribili clamore sublato, & clypeos hastis pulsantes, ira & cursu incitati, belluas impetu illo territas dissiparūt atq; euerterunt: quę uerò uulnerabantur, suis magis incommodabant. Iam ut aliquæ in hostes irent, tamen Romanis spacium præbentibus, per mediā aciem transcurrentes, inter prætereundum & iaculis & gladijs uulnerabantur. Ac ad tēpus aliquod Carthaginenses restiterunt. Deinde Masinissę & Lælij equitatu inuecto, fugerunt omnes, plures ceciderunt, ipso etiam Hannibale penè interfecto. Nam cum fugiens Masinissam laxis habenis acerrimè persequi conuersus uidisset, eius impetu nonnihil declinato, cursuq; inhibito, prætervectum à tergo adortus uulnerauit: ita'que cum paucis euasit. Scipio uictoria potitus, properè Carthaginem terra mariq; obsedit. Carthaginenses principiò se ad tolerandā obsidionem parantes, tandem rebus desperatis, caduceatores ad illum miserunt, cum quibus Scipio de pacis conditionibus egit, quæ huiusmodi fuerunt: ut Carthaginenses obsides darent, captiuos & transfugas omnes restituerent: elephantos omnes & triremes, decem exceptis, traderent. In posterum neque elephantos, neq; longas naues plures quàm denas haberent, neque bellum cum quoquam nisi de sentētia Romanorum susciperent. adiecta sunt & alia quædam. His conditionibus propositis legati Romam missi, sed parum alacriter à Senatu suscepti sunt: alijs aliud censentibus, ac inter sese rixantibus. Verùm populus pacem magno consensu decreuit, acceptis conditionibus, decemq; legatis missis, qui unà cum Scipione omnia administrarent. Pactis firmatis, triremes traditæ, crematæ'que sunt: elephantorum maior pars Romam missa, reliqui Masinissę donati: Africam Romani, Carthaginenses Italiam reliquerunt. Hic secundi belli Punici post annos sexdecim exitus fuit. Scipio autem magna parta gloria, cognomentum Africani tulit. (Iam tum enim Carthagini finitima Libya, Africa uocabatur) & multis captiuis ciuibus receptis, liberator à multis dictus, in summo honore fuit. Hannibal contrà à suis ciuibus accusatus est, quòd Romam capere potuerit, nec uoluerit: & manubijs in suum peculium conuersis, rempublicam fraudarit. Sed absolutus est: nec multo pòst, summum Carthaginensium magistratum adeptus.

Pax facta cum Carthaginensibus.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ τὸν μακεδόνα.

ΕΙΣ ἑτέρους δ' αὖθις πολέμους οἱ ῥωμαῖοι κατέστησαν, γενομένους πρὸς φίλιππόν τε τὸν μακεδόνα καὶ τὸν ἀντίοχον. μέχρι γὰρ ἡ πρὸς καρχηδονίους ἤκμαζε μάχη, κἂν μὴ φίλια σφίσι τὰ περὶ τὸν φίλιπ-

BELLVM MACEDONICVM ADuersus Philippum regem gestum.

HOC bello confecto, Romani alijs aduersus Philippū Macedonem & Antiochū sunt implicati. nā Punicis adhuc certaminib. districti, Philip-

pum quamuis parum amicum, tamē colebant, ne Carthaginenses adiuuaret, aut Italiam inuaderet. Pace autē cum illis constituta, nihil cunctati, bellum apertè cū eo gesserunt. Cum enim per legatos multa questi, nihil eorum quæ postularant, impetrassent, bellū decreuerunt: eam causam prætexentes, q̄ Græciam inuasisset. sed seuera ob priores iniurias illi infensi: & anteuertere cupientes, ne Græcis subactis, Pyrrhi exemplo bellum in Italiam transferret. Bello decreto cum alia ritè præparaunt, tum L. Apustium classi præfectum Sulpitio Galbæ adiunxerunt, qui cum sinu Ionio occupato diu ægrotaret, præfectus ille, & Claudius Cento legatus, omnibus copijs acceptis, hic quidem Athenas à Macedonibus obsessas classe liberauit: & Chalcidem, quam ijdem tenebant, uastauit: & Philippum, qui Athenas interim inuaserat, regressus iterum atque iterum depulit. Apustius autē Philippo in Græcia occupato, impressione in Macedoniam facta, agros uastauit, & castella atq; oppida subegit. Qua de causa Philippus animo æstuans, sursum deorsum aliquandiu cursitauit, aliàs alijs opem ferens. Cæterum Apustio regionem grauiter urgente, & Dardanis finitimam sibi Macedoniam uexantibus (habitāt autem supra Illyrios & Macedones) cum Illyrij quoq; atq; Amynāder Athamaniæ Thessalicæ gentis regulus, dudum eius fœderati, ad Romanos defecissent, etiam Aetolos suspectos habens, & rebus suis metuens: cum maiori copiarum parte in suum regnum properauit. Cuius aduentu cognito, Apustius, hyeme instante, secessit, Galba ex morbo recreatus, pluribus copijs comparatis, sub ueris initia in Macedoniam properauit. Cumq; castra in propinquo haberent, leuia certamina inter equites & uelites facta sunt. Romanis autem in locum quēdam digressis, unde commeatus facilius suppeteret, Philippus eos suimetu fugisse ratus, ex improuiso prædatores aliquos occidit. Quo Galba animaduerso, è castris eruptione facta, longè plures interfecit: Philippum uerò uictum & saucium noctu recedentē non est persecutus: sed Apolloniam rediit, Apustio interim cum Rhodijs & Attalo mare peragrante, & complures insulas subigente. Sub idem tempus Carthaginensis quidam Hamilcar, Magonis in Italia commilito, qui ad tempus quietus ibi remanserat, exorto Macedonico bello, Gallos ad defectionem impulit: cum ijs q; Ligures bello adortus, eorum etiam nonnullos sibi adiunxit. Sed à L. Furio prætore acie uicti, legatos de pace miserunt. Ea Liguribus data est, cæteri nihil impetrarunt. Nam Aurelius Consul prætori uictoriam inuidens, eos uicissim bello est adortus. Sequenti anno Hamilcar & Galli multas clades Romanis intulerunt. Nam & Cn. Bebium prætorem superarunt, & socias ciuitates incursarunt, & Pla-

Salpitius Galba, L. Apustius. Cl. Cento.

Hamilcaris & Gallorū tumultus.

περ ἦν, ἐθεράπευον αὐτὸν, ἵνα μὴ τοῖς καρχηδονίοις συνάροιτο, ἢ ἐς τὴν ἰταλίαν στρατεύσοιτο. ἐπεὶ δὲ τὰ κατ' ἐκείνους ἀνείμησαν, οὐκέτ' ἐμέλλησαν, ἀλλ' ἐς πόλεμον αὐτῷ κατέστησαν φανερὸν, πολλὰ ἐγκαλοῦντες αὐτῷ. πρέσβεις οὖν οἱ ῥωμαῖοι πρὸς αὐτὸν πέμψαντες, ἐπεὶ μηδὲν ὧν ἐπεστάλκεσαν ἔπραξε, τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, χρώμενοι μὲν τῇ τῶν ἑλλήνων ἐπιβασίᾳ λαβῇ, τὸ δ' ἀληθὲς ἀγανακτοῦντες ἐφ' οἷς ἐδεδράκει, καὶ προκαταλαμβάνοντες αὐτὸν, ἵνα μὴ καταδουλωσάμενος ἐκείνους, ἐπὶ τὴν ἰταλίαν στρατεύσῃ κατὰ τὸν πύρρον. ψηφισάμενοι δὲ τὸν πόλεμον, τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ λούκιον ἀπούστιον σουλπικίῳ γάλβᾳ δεδώκασι. καὶ ὁ γάλβας τὸν ἰόνιον κόλπον διαλαβὼν, ἐπὶ πολὺ ἐνόσησε. παραλαβόντες οὖν τὴν δύναμιν πᾶσαν, ὅ τε ῥηθεὶς στρατηγὸς, καὶ κλαύδιος κέντων ὁ ὑποστράτηγος, αὐτὸς μὲν τῷ ναυτικῷ τὰς ἀθήνας ὑπὸ τῶν μακεδόνων πολιορκουμένας ἐρρύσατο, καὶ χαλκίδα κατεχομένην ὑπ' αὐτῶν ἐπόρθησε. κἀν τούτῳ φιλίππου ταῖς ἀθήναις ἐπιστρατεύσαντος, ἐπεκώλυσε τότε αὐτὸν ἐπιόντα, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις προσβαλόντα ἀπεκρούσατο. ἀπούστιος δ' ἐς τὴν μακεδονίαν, ἀσχόλου περὶ τὴν ἑλλάδα τοῦ φιλίππου ὄντος, ἐμβαλὼν, τήν τε γῆν ἐληΐζετο, καὶ φρούρια καὶ πόλεις ἐχειρώσατο. φίλιππος δὲ διὰ ταῦτα ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, τέως μὲν ἄνω καὶ κάτω περιῄει, ἄλλοτε ἄλλοις ἀμύνων. ὡς δὲ ὁ ἀπούστιος τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἰσχυρῶς ἐνέκειτο, καὶ οἱ δαρδάνιοι τὴν πρόσορον σφίσι μακεδονίαν ἐκακούργουν (οἰκοῦσι δ' οὗτοι ὑπέρ τε ἰλλυριῶν καὶ ὑπὲρ μακεδόνων) ἰλλυριοί τέ τινες καὶ ἀμύνανδρος ἀθαμανίας θεσσαλικοῦ γένους βασιλεὺς ὢν, σύμμαχοι πρότερον ὄντες αὐτοῦ, πρὸς σὺν ῥωμαίοις μετέστησαν, ἐκ τούτου καὶ τὰ τῶν αἰτωλῶν ὑπώπτευσε, καὶ περὶ τοῖς οἰκείοις ἔδεισε, καὶ ἐπῆει μετὰ τοῦ πλείονος στρατεύματος οἴκαδε. γνοὺς δὲ τὴν πρόσοδον αὐτοῦ ὁ ἀπούστιος, ἀνεχώρησεν· ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν. ῥαΐσας δ' ἐκ τῆς νόσου ὁ γάλβας, πλείω παρασκευάσας δύναμιν, καὶ ἅμα ἦρι ἐς τὴν μακεδονίαν ἀπήγαγε. ἐπεὶ δ' ἐπλησίασαν ἀλλήλοις, ἀντεστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῶντο τῶν ἱππέων καὶ τῶν ψιλῶν. μεταστάντων δὲ τῶν ῥωμαίων ἐς ἕτερον χωρίον, ὅθεν ῥᾷον ἦν αὐτοῖς ἐπισιτίζεσθαι, νομίσας ὁ φίλιππος ὡς φοβηθέντας αὐτὸν μεταχωρῆσαι, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ποιουμένοις ἁρπαγὰς ἀπροσδόκητος, καί τινας διέφθειρε. καὶ ὁ γάλβας τοῦτ' αἰσθόμενος, ἐπεξέδραμεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ προσπεσὼν αὐτοῖς, πολλῷ πλέους ἀντεπέκτανεν. ὁ δέ γε φίλιππος ἡττηθεὶς, καὶ τρωθεὶς, ὑπὸ νύκτα ἀνεχώρησεν. οὐ μέντοι αὐτὸν ὁ γάλβας ἐδίωξεν, ἀλλ' ἐς τὴν ἀπολλωνίαν ἀνεκομίσθη. καὶ ἀπούστιος δὲ μετὰ τῶν ῥοδίων καὶ τοῦ ἀττάλου περιπλέων, νήσους συχνὰς ἐχειρώσατο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καί τις ἀμίλκας καρχηδόνιος τῷ μάγωνι συστρατεύσας ἐν ἰταλίᾳ, κἀκεῖ ὑπομείνας, τέως μὲν ἡσυχίαν ἦγεν. ὡς δ' ὁ μακεδονικὸς πόλεμος ἐφύη, τούς τε γαλάτας τῶν ῥωμαίων ἀπέστησε. καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ λίγυας στρατεύσας, τινὰς κἀκείνων προσεποιήσατο. λουκίῳ δὲ φουρίῳ στρατηγοῦντι πολεμηθέντες ἡττήθησαν, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπρεσβεύσαντο. καὶ οἱ μὲν λίγυες ἔτυχον αὐτῶν, τοῖς ἄλλοις δ' οὐκ ἐδόθησαν· ἀλλ' ἀντεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς αὐρήλιος ὁ ὕπατος, φθονήσας τῆς νίκης τῷ στρατηγῷ. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει πρὸς τοῦ ἀμίλκου καὶ τῶν γαλατῶν συνηνέχθη πολλὰ καὶ δεινά. γναῖόν τε γὰρ βαίβιον στρατηγὸν ἐνίκησαν, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν ῥωμαίων κατέτρεχον, καὶ πλα-

ὅτι ναῦς ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν μακεδόνων ἐρρύσαντο οἱ ῥωμαῖοι.

ὅτι ἐν τῷδε φίλιππος ῥωμαίοις συμβαλὼν, ἡττήθη.

κεντίαν

κεντίαν ἐπολιόρκησαν, καὶ ἑλόντες κατέσκαψαν. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Μακεδονίᾳ Πόπλιος Οὐίλλιος ὁ ὕπατος αὐτίκα ἐχώρει ἐπὶ τὸν Φίλιππον, τὰ τῆς Ἠπείρου στενὰ καταλαβεῖν βουλόμενος, δι' ὧν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσὶν ἐσβολαί. μετὰ δὲ τὸν χειμῶνα Τίτος Φλαμίνιος ὕπατος, τοῦ Φιλίππου πᾶν τὸ μεταξὺ τῶν ὀρῶν διατειχίσαντος, καὶ ὄντος δυσπολεμήτου, διά τινος ἐκπεριῆλθε στενῆς ἀτραποῦ μετ' ὀλίγων τὸ διατείχισμα. καὶ φανεὶς ἐξ ὑπερδεξίων, αἰφνίδιον ἐφόβησε τὸν Φίλιππον, νομίσαντα πᾶν τό τε στράτευμα εἴσω τῶν στενῶν παρελθεῖν, ὅθεν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπῆρεν εὐθύς. ὁ δ' ὕπατος ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἐδίωξε, τὰς δ' ἐν τῇ Ἠπείρῳ πόλεις προσεποιήσατο· καὶ ἐς Θετταλίαν ἐλθὼν, πολλὰ τῶν ἀπεστάσατο τοῦ Φιλίππου, καὶ ἐς τὴν Φωκίδα τήν Βοιωτίαν τε ἀνεχώρησε, καὶ τὴν Ἐλάτειαν ἐπολιόρκει. Λεύκιος δὲ Φλαμίνιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ τῶν Ῥοδίων τὰς νήσους ἐχειροῦτο. καὶ τέλος Κεγχρεὰς ἑλόντες, καὶ πυθόμενοι πρέσβεις παρὰ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ συμμαχίας πεπέμφθαι, ἔπεμψαν καὶ αὐτοί, καὶ Ἀθηναῖοι συνεπρεσβεύσαντο. καὶ πρότερον μὲν ἐμερίσθησαν αἱ γνῶμαι τῶν Ἀχαιῶν, τῶν μὲν τῷ Φιλίππῳ τὴν συμμαχίαν ψηφιζομένων, τῶν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις. ὀψὲ δ' οὖν ποτε τὴν βοήθειαν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπὶ τὴν Κόρινθον συνεστράτευσαν, καὶ τοῦ μὲν τείχους κατέρρηψάν τινα. πονέσαντες δ' ἐπ' ἐκδρομαῖς, ἐπανέστρεψαν. εἶτα δείσας ὁ Φίλιππος μὴ πολλαὶ πόλεις ἁλῶσιν, ὑπὲρ εἰρήνης πρὸς τὸν ὕπατον ἐπεκηρυκεύσατο. καὶ ὃς ἐδέξατο τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ συνῆλθον αὐτοί τε καὶ οἱ σύμμαχοι. ἐπράχθη δ' οὐδὲν, ἢ ὅτι πρέσβεις ἐς Ῥώμην πέμψαι τῷ Φιλίππῳ ἐπιτρέπεται, καὶ οὐδ' ἐκεῖ ἐγένετο. τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἐκστῆναι αὐτὸν ἀξιούντων τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Χαλκίδος, τῆς τε Δημητριάδος τῆς Θεσσαλικῆς, οὐδὲν περὶ τούτων οἱ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις ἐντετάλθαι ἔφασαν, καὶ ἄπρακτοι ἀπηλλάγησαν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φλαμινίῳ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡγεμονίαν καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ψηφισάμενοι ἔτος, αὐτῷ ἀνέθεντο καὶ τὰ κατὰ Φίλιππον. ὁ δ', ὅτι κατὰ χώραν ἔμελλε μένειν, πρὸς πόλεμον ἠτοιμάζετο, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ Νάβις ὁ Λακεδαιμονίων τύραννος ἐσπείσατό οἱ, καίτοι φίλος ὢν τοῦ Φιλίππου, καὶ τὸ Ἄργος λαβὼν παρ' αὐτοῦ. ἀδυνατῶν γὰρ ὁ Μακεδὼν πολλὰ διέπειν ὁμοῦ, καὶ δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ πόλις ληφθῇ, τῷ Νάβιδι αὐτὴν, ἵν' αὖθις ἀπολάβῃ, παρακατέθετο. Αἰλίου δὲ Παίτου τοῦ ὑπάτου στρατεύσαντος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας, πολλοὶ ἐπ' ἀμφοτέρων ἀπώλλυντο, προσμιγνύντων ἀλλήλοις, λόγιον δέ τι ἐπράχθη οὐδέν. οἱ δ' ὅμηροι τῶν Καρχηδονίων, οἵ τε δοῦλοι οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ οἱ τισὶ πεπραμένοι αἰχμάλωτοι, κατασχεῖν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἕκαστοι τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο τολμήσαντες, καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιχωρίων φονεύσαντες, καθῃρέθησαν ὑπὸ Κορνηλίου Λεντούλου στρατηγοῦ, πρὶν μεῖζόν τι ἐξεργάσασθαι. οἱ μέντοι Γαλάται εὐτυχίαις τε ἐπαιρόμενοι, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐν παρέργῳ σφίσι πολεμοῦντας αἰσθόμενοι, παρεσκευάσαντο ὡς καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλάσοντες. δείσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἄμφω τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Κέθηγον καὶ Μινούκιον Ῥοῦφον ἐπὶ τοὺς Γαλάτας ἔπεμψαν· οἳ διαιρεθέντες, ἄλλος ἄλλην ἐπόρθουν χώραν. πρὸς οὖν τοὺς ὑπάτους καὶ οἱ πολέμιοι διῃρέθησαν, καὶ οἱ μὲν τῷ Κεθήγῳ μετὰ τοῦ Ἀμίλκου συμβαλόντες, ἡττήθησαν. οἱ λοιποὶ δὲ τοῦτο γνόντες, ἀπεδειλίασαν, καὶ οὐκέτι τῷ Ῥούφῳ συνέβαλον, ἀλλ' ἀδεῶς ἐκεῖνος τὴν χώραν κατέτρεχε. καὶ οἱ μὲν

μάχη ῥω-μαίων πρὸς φίλιππον.

τῷ κε

centiam expugnatam euerterunt. In Græcia & Macedonia P. * Villius consul contra Philippum in procinctu erat, qui Epiri angustias occuparat, per quas in Macedoniam patebat aditus. Hyeme elapsa, T. Flaminius Cos. cum Philippus, ob omne illud spacium, quod inter montes interiacet, muro obseptum, oppugnatu difficilis esset: cum paucis per angustũ callem munitionem circumijt. & ex superiore loco subitò conspectus, terrorem incussit Philippo, omnem eius exercitum angustias superasse opinanti, ut statim in Macedoniam recederet. Consul uerò illum non persecutus, Epiri urbibus est potitus: atq; inde in Thessaliam trãsgressus, multis à Philippo alienatis, in Phocidem & Bœotiam se contulit. Vbi dum Elatiam obsidet, L. Flaminius frater eius cum Attalo & Rhodijs insulas subigunt. deniq; Cenchreis etiam potiti, cum audissent societatem Achæorum à Philippo petitam esse, legatos & ipsi unà cum Atheniensibus ad illos miserunt. Initio diuisæ fuerunt Achæorum sententiæ, alijs Philippo, alijs Romanis auxilia decernentibus. Sed serò tandem societate inita, Corinthi oppugnandæ adiutores, parte muri deiecta, crebris eruptionibus fatigati, recesserunt. Deinde ueritus Philippus, ne multæ urbes caperentur, caduceatores ad Consulem de pace misit. Qui cũ eius postulatis annuisset, & ipsi & socij conuenerunt: sed nihil actum est aliud, nisi quòd Philippo legatos Romam mittere est concessum. ac ne ibi quidem quicquam impetratum. Nam Græcis postulantibus, ut Corintho, Chalcide & Thessalica Demetriade cederet: Philippi legati nihil de ijs urbibus in mandatis se habere affirmantes, rebus infectis discesserunt. Romani uerò Græciæ prouinciam, & bellum Philippi cum Flaminio, in sequentem etiam annũ prorogarunt. Qui cum ibi mansurus esset, ad bellum se parauit: eoq; magis, quòd Nabis, Lacedæmoniorũ tyrannus, quanq; Philippi, ob Argos ab eo acceptum, amicus, pacem cum ipso fecerat. Nam quia Macedo multa simul curare nõ poterat, eam urbem, ueritus ne à Romanis caperetur, Nabidis fidei, depositi instar, commisit. Aelio Pæto consule bellum cum Gallis gerẽte, etsi multi utrinq; in conflictibus ceciderunt, nihil tamen memorabile gestum est. Obsides Carthaginensium, eorum serui & captiui uænundati, urbes in quibus quiq; degebant, occupare ausi, multis ciuibus interfectis: à Cornelio Lentulo prætore sunt oppressi, prius q; grauius aliquid committeretur. At Galli successibus elati, cum Romanos obiter secum bellare animaduerterent, ita se parabant, quasi ipsam urbem oppugnaturi. Quo conatu Romani territi, utrunque Consulem, Cornelium Cethegum & Minutium Rufum, contra Gallos miserunt: qui inter se diuisi, alius aliam regionem uastauit. Vt Consules, ita etiam hostes diuisi, qui cum Hamilcare fuerunt, uicti

T. Flaminius Cos. cum Philippo bellum gerit.

Achæi se cum Romanis coniungunt.

Nabis Lacon. tyrannus.

Motus seruilis oppressus.

Gallorum mine coercitæ.

à Cethego, pacem impetrarunt: reliqui ea clade territi, cũ Rufo agros impunè uastante nõ sunt congressi, nec tamen ab armis recesserunt. Tũc etiã Flaminius cum Attalo totã Bœotiã subegit. ac Attalus dum concionem ad Bœotios habet, præ senio efflauit animã. At Flaminius in Thessaliã profectus, equestri prælio cũ Philippo decertauit. neq; enim locus maiori pugnæ fuit idoneus. Quare ambo in tumulum quendam cuius cacumẽ Cynoscephale, à canini capitis similitudine dicitur, secesserunt: diuersisq; castris positis, inter se totis exercitib. cõgressi, æquo Marte discessissent, nisi Aetolorũ auxilia uictoriã Romanis peperissẽt. Philippus uictus & profligatus, cũ Larissam & circumiacentes ciuitates in uictoris partes concessisse audisset, caduceatorib. missis, pecuniaq;, & preter alios filio Demetrio obside dato, inducias à Flaminio impetrauit, & legatos Romã pro pace misit. Dum hęc geruntur, etiam Androsthenes ab Achæis uictus, Corinthum amisit. Lucius Flaminius classis pręfectus, cum Acarnanes à Philippi societate abstrahere non posset, Leucadẽ obsidione cępit: eosq;, ubi Philippi cladem audiuere, facilius subegit. Sic Macedonicum bellũ est solutũ, & Romani pacẽ cum Philippo minimè grauatim fecerunt, his conditionibus: ut captiuos & trãsfugas omnes restitueret: ut elephantos & triremes, præter quinq; & prætoriã quę XVI remorũ erat, & pecuniã partim præsentẽ, partim certis pensionib. daret: ut soli Macedoniæ imperaret, neq; milites ultra quinquies mille aleret, neq; ulli extra regnũ suũ bellum faceret. Nã cæteras urbes tam Asianas quàm Europæas, quę prius ei seruierant, liberas dimiserũt. Consules denuò Gallos, sed nõ citra laborẽ & ęrumnã, subegerunt. Porcius Cato Hispaniam penè totam alienatã recuperauit, uir illis temporib. omnib. uirtutib. præstantissimus. Cum aũt post Cannensem cladem lex esset lata, ne mulieres aurũ gestarent, néue uehiculis aut uaria ueste uterentur, & populus utrũ ea abroganda esset, nec ne, deliberaret: Cato pro concione eam retinendã esse suasit, cum hac conclusione: Or-

Macedonici belli exitus.

Contentio de ornamẽtis mulierum.

» nentur igitur mulieres, non auro, non gemmis,
» non acupictis aut byssinis uestibus: sed mode
» stia, maritorum obseruantia, liberorum amo-
» re, obedientia, moderatione, legibus ciuita-
» tis, armis nostris, uictorijs, triumphis. Sed

L. Valerius tribunus plebis Catoni aduersatus, autor fuit, ut mulieribus patria ornamenta redderentur. qua de re cum ad populum multa uerba fecisset, oratione ad Catonẽ conuersa: Tu

» Cato, inquit, si ornamenta mulierum iniquo a-
» nimo pateris, & aliquid magnificum & philo-
» sopho dignum præstare cupis, in orbem eas ra-
» dito, tunicis & pallijs induito, atq; etiam, si Dijs
» placet, armato, & equis impositas in Hispa-
» niã ducito, atq; adeò huc adducito, ut & concio-
» nib. nostris intersint. Age accersamus eas huc.

τῷ Κεθήγῳ πολεμήσαντες σπονδὰς ἐποιήσαντο, οἱ δ' ἄλλοι ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι ἐτύγχανον. τότε δὲ καὶ ὁ Φλαμίνιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου τὴν Βοιωτίαν ἅπασαν ὑπηγάγετο. καὶ ὁ μὲν Ἄτταλος ἐν τῷ δημηγορεῖν αὐτοῖς ὑπὸ γήρως ἀπέψυξεν. ὁ δὲ Φλαμίνιος ἐς τὴν Θετταλίαν ἐλθὼν, τῷ Φιλίππῳ προσέμιξε, καὶ ἱππομαχίαν ἐποιήσαντο. τὸ γὰρ χωρίον οὐκ ἐπιτήδειον πρὸς μείζω μάχην ἦν. διὸ καὶ ἄμφω ἀπανέστησαν, καὶ πρός τινα λόφον γενόμενοι, ὃ τὴν ἀκρωνυχίαν κυνὸς κεφαλὴν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἐκεῖθεν ηὐλίσαντο· καὶ μαχεσάμενοι τοῖς στρατεύμασιν ἅπασιν, ἰσοπαλεῖς ἂν ἀπηλλάγησαν, εἰ μὴ οἱ Αἰτωλοὶ ἐπικρατεστέρους τοὺς Ῥωμαίους ἐποίησαν. ἡττηθεὶς οὖν ὁ Φίλιππος, καὶ φυγὼν, ἐπεὶ μαθὼν τήν τε Λάρισαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις τὰ τοῦ νικήσαντος ἑλομένας, ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίῳ· καὶ ὃς ἐσπείσατο, χρήματά τε τοῦ Φιλίππου δόντος, καὶ ὁμήρους ἄλλους τε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον, καὶ πρέσβεις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐς Ῥώμην ἐκπέμψαντος. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ Ἀνδροσθένης ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τὴν Κόρινθον ἀπέβαλε. καὶ ὁ Φλαμίνιος ὁ Λούκιος ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ ὢν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισε τοὺς Ἀκαρνᾶνας μὴ συμμαχεῖν τῷ Φιλίππῳ, τήν τε Λευκάδα πολιορκίᾳ εἷλε, κἀκείνους μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Φιλίππου γνόντας ῥᾷον συμπαρεστήσατο. οὕτω μὲν ὁ Μακεδονικὸς ἐλέλυτο πόλεμος, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φιλίππῳ ἑτοιμότατα συνηλλάγησαν ἐπὶ τῷ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, τάς τε τριήρεις, πλὴν πέντε καὶ τῆς στρατηγίδος αὐτῆς, οὔσης ἑκκαιδεκήρους· καὶ χρήματα μὲν αὐτίκα δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ἐν τάξεσί τισι· καὶ μόνης τῆς Μακεδονίας βασιλεύειν, μὴ πλείους τ' ἔχειν στρατιώτας τῶν πεντακισχιλίων, μήτε πόλεμον ἔξω τῆς ἑαυτοῦ χώρας ποιεῖσθαί τινι. τὰς γὰρ ἄλλας πόλεις τάς τε ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, τὰς πρὶν δουλευούσας αὐτῷ, ἐλευθέρας ἀφῆκαν. οἱ δ' ὕπατοι τοῖς Γαλάταις αὖθις οὐκ ἀταλαιπώρως ἐπολέμησαν, ὅμως μέντοι καὶ τούτους ὑπέταξαν. Πόρκιος δὲ Κάτων ὕπατος αἱρεθεὶς, τὴν Ἰβηρίαν μικροῦ πᾶσαν ἀλλοτριωθεῖσαν ἀνεκτήσατο, ἀνὴρ ἐν τοῖς τότε πᾶσι τοὺς τότε νικῶν. νόμου δὲ τεθέντος μετὰ τὴν ἐν Κάνναις τοῖς Ῥωμαίοις συμβᾶσαν ἧτταν, μὴ χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας, μήτε διαφορεῖσθαι, μηδ' ὅλως ἐσθῆτι κατεσκευασμένῃ κεχρῆσθαι, ὁ δῆμος, εἰ χρὴ καταλῦσαι τὸν νόμον, βουλὴν ἐποιεῖτο. καὶ περὶ τούτου ὁ Κάτων ἐδημηγόρησε, δεῖν κατασκευάζων τὸν νόμον κρατεῖν, καὶ τέλος τοῦτο ἐπῆγαγε·

« κοσμείσθωσαν οὖν αἱ γυναῖκες, μή τι
« χρυσῷ, μηδὲ λίθοις, ἤ τισιν ἀνθηροῖς καὶ ἁλουργίναις
« ἐσθήμασιν, ἀλλὰ σωφροσύνῃ, φιλανδρίᾳ, φιλοτε-
« κνίᾳ, πειθοῖ, μετριότητι, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις,
« τοῖς ὅπλοις τοῖς ἡμετέροις, ταῖς νίκαις, τοῖς τροπαί-
οις.

Λούκιος δὲ Οὐαλέριος δήμαρχος ἀντιλέγων τῷ Κάτωνι, διελέχθη, ἀποδοθῆναι συμβουλεύων ταῖς γυναιξὶ τὸν κόσμον τὸν πάτριον, καὶ πολλὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν δῆμον εἰπὼν, εἶτα πρὸς τὸν Κάτωνα τὸν λόγον ἀπέστρεψε, καὶ ἔφη·

« σὺ δ' ὦ Κάτων, εἰ ἄχθῃ
« τῷ κόσμῳ τῶν γυναικῶν, καὶ βούλει φιλόσοφόν τι
« ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἀπόκειρον αὐτὰς περι-
« τρόχαλα, καὶ χιτωνίσκους καὶ ἐξωμίδας ἔνδυσον, καὶ
« εἰ δοκεῖ σοι, καὶ ὅπλισον, ἐφ' ἵππους τε ἀναβίβασον. καὶ
« εἰ δοκεῖ σοι, καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν ἄναγε, ὅπως τι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν κοινωνῶσιν ἡμῖν. καὶ δεῦρο αὐτὰς ἀσφερώμεθα. «

μάχη ἡ πάλαι ῥωμαίων πρὸς φίλιππον, ἡ ἧττα αὐτοῦ.

ἐφ' οἷς σπένδονται ῥωμαῖοι τῷ φιλίππῳ ἐσπείσαντο.

ὅπως λύεται ὁ κατὰ κοσμιδίων τῶν γυναικῶν νόμος.

καὶ ὁ μὲν

καὶ ὁ μὲν οὐαλέριος ταῦτα ἀντισκώπτων ἦν· ἀκούσασαι δὲ αἱ γυναῖκες (ἐγγὺς γὰρ τῆς ἀγορᾶς πολλαὶ διέτριβον, πολυπραγμονοῦσαι τὸ γινόμενον) ἀνεπήδησαν ἐς τὴν ἐκκλησίαν, καταβοῶσαι τοῦ νόμου. καὶ οὕτω παραλυθέντος αὐτοῦ, αὐτίκα ἐκοσμοῦντο εὐθὺς ἐκεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κόσμον τινὰ, καὶ ἐξῆλθον χορεύουσαι. ὁ δὲ κάτων ἐκπλεύσας ἐς ἰβηρίαν ἀφίκετο, καὶ μαθὼν πάντας σφᾶς μέχρι τοῦ ἴβηρος οἰκοῦντας συνεστράφθαι, ἵνα καθ' ἓν αὐτῷ πολεμήσωσι, συγκροτήσας τὸ στράτευμα προσέβαλε σφίσι, καὶ ἡττήσας αὐτοὺς, ἀνάγκασε προσχωρῆσαι, φοβηθέντας ἵνα μὴ καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐκβάλωσι. καὶ τότε μὲν φειδὼ αὐτοῖς ἐποιήσατο. ὕστερον δὲ ὑποπτευομένων τινῶν, τά τε ὅπλα πάντων ἀφείλετο, καὶ τὰ τείχη σφῶν δι' αὐτῶν τῶν ἐγχωρίων καθαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. γράμματα γὰρ ἑκασταχόσε διαπέμψας, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἅπασιν αὐτὰ ἀποδοθῆναι κελεύσας, προσέταξε σὺν τοῖς περιβόλοις αὐθημερὸν καθελεῖν, θάνατον ἀπειλήσας τοῖς ἀπειθήσουσιν. ἃ ἀναγνόντες οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντες, καὶ νομίσαντες ἑκάστοις μόνοις αὐτοῖς γεγράφθαι, καὶ μηδὲ καιρὸν λαβόντες βουλῆς, κατέβαλον πάντες τὰ τείχη. ὁ δὲ κάτων διέβη τὸν ἴβηρα, καὶ τοῖς κελτίβηρσι συμμαχοῦσι τοῖς πολεμίοις αὐτῷ, διὰ πλῆθος συμβαλεῖν μὴ θαρρήσας, μετεχειρίζετο θαυμασίως αὐτοὺς, ποτὲ μὲν μεταπείθων πρὸς αὐτὸν μεταστῆναι δώσειν μείζονας μισθοὺς, ποτὲ δὲ παραινῶν σφίσιν ἐπανελθεῖν οἴκαδε, ἔστι δ' ὅτε καὶ μάχην αὐτοῖς ἐς ἡμέραν ἐπαγγέλλων ῥητήν. ἐκ γὰρ τούτου ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ φοβηθέντες, οὐκέτ' αὐτῷ πολεμῆσαι ἐτόλμησαν. τότε δὲ καὶ φλαμίνιος ἐπὶ τὸ ἄργος ἐστράτευσε. τὸν γὰρ νάβιν οὔτε σφίσι πιστὸν, καὶ τοῖς ἕλλησι φοβερὸν ὁρῶντες οἱ ῥωμαῖοι, πόλεμον ἐποιήσαντο. προσγενομένων δὲ συμμάχων ἐκ τοῦ φιλίππου αὐτῷ, ἐπὶ τὴν σπάρτην ἤλασεν ὁ φλαμίνιος, καὶ ἀπόνως τὸ ταΰγετον ὑπερβὰς, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσῆλθε μηδενὸς ἀνθισταμένου. ὁ γὰρ νάβις τούς τε ῥωμαίους δείσας, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἀπιστήσας, οὐκ ἐκινήθη ὥστε προαπαντῆσαι τῷ φλαμινίῳ. πλησιάσαντι δὲ ἐπεξέδραμε, καταφρονήσας διά τε τὸν κάματον τὸν ἐκ τῆς πορείας, καὶ ὅτι περὶ τὴν στρατοπέδευσιν ἀπησχόλητο, καί τινας συνετάραξε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπεξῆλθε τοῖς προσβάλλουσι, καὶ πολλοὺς ἀποβαλὼν, οὐκέτι ἐπεξῆλθε. καταλιπὼν οὖν μέρος τοῦ στρατοῦ ἐκεῖ ὁ φλαμίνιος, ὅπως μηδαμοῦ κινηθείη, τοῖς λοιποῖς τὴν χώραν ἐπόρθει· λεύκιός τε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ ῥόδιοι, καὶ ὁ τοῦ ἀττάλου παῖς εὐμένης ἐπόρθουν αὐτήν. ἀπορῶν δὲ ταῦτα ὁ νάβις, κήρυκα τῷ φλαμινίῳ περὶ εἰρήνης ἀπέστειλε. καὶ ὃς τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ προσήκατο, οὐκ αὐτίκα δὲ κατελύσατο. τὰς γὰρ ὁμολογίας ἃς ἀπῃτεῖτο ὁ νάβις ποιήσασθαι, οὔτ' ἀπαγορεῦσαι ἐθάρρει, οὔτε ποιῆσαι συγκατετίθετο, τὸ δὲ πλῆθος ἐκώλυσεν αὐτὸν συμβῆναι. καὶ τότε μὲν ἐπαύσατο. προσβαλόντων δὲ τῶν ῥωμαίων αὖθις, καὶ τὴν σπάρτην ὀλίγου πᾶσαν (καὶ γὰρ ἀτείχιστος ἦν ἐν μέρει) ἑλόντων, οὐκέτ' ἐπέσχεν, ἀλλὰ πρός τε τὸν φλαμίνιον σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ πρὸς τὴν ῥώμην πρεσβευσάμενος συνηλλάγη. ὁ δὲ φλαμίνιος τότε μὲν πάντας τοὺς ἕλληνας ἐλευθέρους ἀφῆκεν· ὕστερον δὲ συγκαλέσας αὐτοὺς, καὶ ὑπομνήσας ὧν εὐηργέτηντο, παρῄνεσε τὴν εὔνοιαν τῇ ῥώμῃ τηρεῖν, καὶ τὰς φρουρὰς ἁπάσας ἐξήγαγε, καὶ ἀπῆρε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. ἀφικομένου δὲ ἐς ῥώμην τοῦ φλαμινίου, ὁ νάβις ἐνεωτέριζε, καὶ τότε καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἅπαν ὡς εἰπεῖν ἐσπαράχθη, τῶν αἰτωλῶν σφᾶς ἐναγόντων. παρεσκευάζοντό τε ὡς πολεμήσοντες, καὶ πρὸς τὸν φι-

Κάτων ὁ κάτων ἐν ἰβηρίᾳ ἐνίκησεν.

Ἔπεισε κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τείχη τῶν ἐν ἰβηρίᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτῶν καταβληθῆναι.

Ὅπως οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ ἄργος καὶ τὴν σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐσπείσαντο, καὶ τὴν ἑλλάδα ἠλευθέρωσαν.

Ὡς ἐνεωτέρισαν οἱ ἕλληνες.

Cum hęc dicteria Valerij mulieres audiuissent (multæ enim euentus expectatione suspensæ, iuxta forum uersabātur) in concionē irruperūt, cōtra legē uociferantes. Qua citra cunctationē soluta, statim ibi ornamētis quibusdā sumptis, cū tripudijs abierunt. Cato in Hispaniā profectus, cū omnes usq; ad Iberū conspirasse, atq; in unum cōuenisse didicisset, ut semel uniuersi cū eo pugnarent: prælio uictos ad deditionē compulit, metuētes, ne eodē terrore etiā urbes amitterent. Ac tum quidē eis pepercit. Pōst aūt, cum quidā suspicionem de se prębuissent, omnibus arma ademit, & ipsos ciues sua mœnia euertere coegit. Literis enim in omnia loca missis, eodemq; die redditis, omnia mœnia eodē die dirui iussit, contumacib. mortē cōminatus. Quibus magistratus lectis, singuli putantes sibi solis ita scriptū esse, ne spacio quidē ad deliberandū sumpto, munitiones omnes deiecerunt. Iberū transgressus, cum Celtiberis hostiū socijs ob multitudinem congredi nō ausus, mirabiliter homines tractauit: aliàs maiora stipendia pollicendo, ut ad se transirent: aliàs monēdo, ut domum redirent: aliàs etiā certū pugnæ diem designando. Ita factum, ut inter se dissentiētes, cum eo pugnare ausi nō fuerint. Tū Flaminius Argos oppugnauit. Romani enim Nabidem neque sibi fidū, & Græcis formidabilē, hostē iudicarant. Sed cū ei auxilia à Philippo missa essent, Flaminius Spartā oppugnaturus, Taygeto mōte citra laborē superato, ad ipsam usq; urbē, aduersante nemine, peruenit. Nabis enim & Romanos metuens, & ciuib. diffidens, se loco non mouerat, ut illi maturè occurreret: sed cum iam præ forib. adesset, eruptionē fecit, eo tum ob laborē itineris, tum propter castrametationis occupationē contempto, ac nōnullos turbauit. Postridie oppugnātes cū magna clade suorū adortus, de cætero intra mœnia se continuit. Flaminius igitur parte copiarū ibi relicta, ne hostis aliò abiret: ipse cum fratre suo, Rhodijs, & Eumene Attali filio, agros uastauit. Quibus reb. ad desperationē adactus Nabis, caduceatore ad Flaminiū misso, nō statim pacē impetrauit. Nā quæ cōditiones ei ferebātur, eas neq; repudiare, neq; multitudine prohibente accipere ausus est. Sed cum Romani urgerent, & totam penè Spartam (quadam enim parte mœnia nō habebat) cæpissent: non diutius cunctatus, pace cū Flaminio facta, & legatis Romam missis, recōciliatus est. At Flaminius tum omnibus Græcis libertatem dedit, eosq; postea conuocatos, beneficijs, quæ accepissent, commemoratis, monuit, ut beneuolentiam erga poopulum Romanum conseruarent. & præsidijs omnibus deductis, cum toto exercitu discessit. Eo Romā profecto, Nabis nouis rebus studuit: quo motu tota penè Græcia, impulsu Aetolorum est concussa, seq; bello gerendo pararunt, ad Philippum

Cato Hispaniam sub iugum reducit.

Flaminius Nabidē domat.

Græci contra Romanos Antiochū & Philipum concitant.

lippum & Antiochum legatis missis, cui persuaserunt, ut Romanis bellum inferret, spe & Graeci & Italici regni proposita. Romani turbatis adhuc rebus, sine ulla spe Antiochi superandi, satis habuerunt, si sua tueri possent. nam Antiochus domesticis uirib. multũ posse putabatur, cùm propter alia, tum quod Mediã subegisset: sed multo maior factus erat, affinitate Ptolemęi Aegypti, & Ariarathis Cappadociae regũ. Antiochũ igitur, de quo talis esset opinio, belli Philippici tempore coluerunt, per legatos amicè cum eo agentes, & munera missitantes. Sed Macedone uicto, quẽ pridẽ timuerant, cõtempserunt. At ille in Thraciã traiecit: & praeter alia ui subacta, Lysimachiam desolatã instaurauit, qua ad belli gerendi cõmoditatẽ uteretur, à Philippo & Nabide accersitus. Hannibal quoque coram in spẽ eũ erexerat, fore ut Carthaginẽ, atque inde in Italiã nauigans, Ionij sinus gentib. subactis, Romã ipsam oppugnare posset. Peruenit aũt Antiochus bis in Europã atque in Gręciã. Sed Ptolemaei morte audita, cum in eo sibi putaret esse omnia, ut Aegypto potiretur: Seleuco filio Lysimachiae cũ copijs relicto, abitũ parauit. Caeterùm cum Ptolemaeũ adhuc superstitẽ esse cognouisset, Aegypto abstinuit. in Cyprũ nauigaturus, tẽpestate conflictatus, domũ redijt. Legatos porrò & ille & Romani miserunt inuicẽ, cùm ut de iniurijs expostulantes belli causam quaererent: tum ut quae uires aduersae partis essent, utrique explorarent. Hannibal uerò summũ apud Carthaginenses magistratũ gerens, eoque potẽtissimorum ciuium susceptis odijs, apud Romanos accusatus est, ut qui & Carthagine res nouas moliretur, & cum Antiocho arcana cõsilia tractaret. Itaque cognita Romanorũ quorundã pręsentia, ueritus ne cõprehẽderetur, noctu Carthagine aufugit: & ad Antiochũ profectus, id molitus est, ut & sibi reditũ in patriã, & Romanis bellũ conficeret. & Graeciae & Italiae imperium illi promittens,* donec Scipio Africanus ad eos uenit. Is enim iudex in Africã missus, ut inter Masinissam & Carthaginẽses de finib. disceptãtes sententiã ferret, inimicitias eorũ uigere passus est, ut & ipsi inter sese contenderent, & neutri ob iudiciũ Romanis irascerentur. Inde in Asiam traiecit, per speciem legationis apud Antiochum obeundae: reuera ea de causa, ut praesentia sua & rege & Hannibale territis, ea ageret quae essent è republica. Cum ad Antiochum peruenisset, rex Hannibali non perinde auscultauit, eumque suspectum hãbuit ob arcana cum Scipione colloquia, iam antea quoque parum gratum, quòd omnia consilia Hannibali asscriberẽtur, omnium spes belli ritè conficiendi ab eo penderet. Ob haec inuidens Hannibali, timuit, ne potestate data mutaretur. Itaque nec exercitum dedit, nec Carthaginem eum remisit, neque in arctiorem familiaritatem admisit: sed de industria id egit, ut nihil eius consilio gestum esse uideretur.

Hannibal ad Antiochum profugus.

Antiochus Hannibali infensus.

Fama

λιππον καὶ τὸν ἀντίοχον ἐπρεσβεύσαντο, καὶ ἔπεισαν αὐτὸν ἐκπολεμῶσαι ῥωμαίοις, ὡς καὶ τῆς ἑλλάδος, τῆς ἰταλίας τε βασιλεύσοντα. τοῖς δὲ ῥωμαίοις τῶν πραγμάτων τεταραγμένων, οὐχὶ περιγενέσθαι τοῦ ἀντιόχου ἐλπὶς ἦν, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἴ γε τὰ ἑαυτῶν διασώσαιντο. ὁ γὰρ ἀντίοχος μέγας μὲν καὶ διὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν ἐδόκει, δι' ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν μηδίαν κατεστρέψατο. πολλῷ δ' ἔτι μείζων ἐγένετο, ὅτι τὸν πτολεμαῖον τὸν τῆς αἰγύπτου βασιλέα, καὶ τὸν ἀριαράθην τὸν τῆς καππαδοκίας κηδεστὴν προσεποιήσατο. τοῦτον τὸν ἀντίοχον νομιζόμενον οἱ ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν τῷ φιλίππῳ ἐπολέμουν, ἐθεράπευον, φιλικῶς τε διὰ πρέσβεων ὁμιλοῦντες, καὶ δῶρα πέμποντες. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐνίκησαν, καὶ τοῦτον, ὃν πρόσθεν ἐδεδίεσαν, κατεφρόνουν. ὁ δὲ ἐς τὴν θρᾴκην ἐπεραιώθη, καὶ ἄλλα τε προσεποιήσατο, καὶ τὴν λυσιμαχίαν ἀνεστηκυῖαν συνῴκισεν, ὡς ὁρμητηρίῳ ταύτῃ χρησόμενος. καὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ φίλιππος καὶ ὁ νάβις ἐπηγάγοντο, τὸν ἀννίβαν αὐτῷ συγγινόμενον ἐλπίσαντα ποιήσειν ἐς τὴν καρχηδόνα, κἀκεῖθεν ἐς τὴν ἰταλίαν πλεύσαντα, καὶ τὰ τοῦ ἰονίου κόλπου ἔθνη προκαταστρεψάμενον, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆσαι. ἐν Εὐρώπῃ γοῦν ὁ ἀντίοχος καὶ δὶς ἐς τὴν εὐρώπην διαβὰς, ἔς τε τὴν ἑλλάδα ἀφικόμενος. πυθόμενος δὲ τὸν πτολεμαῖον τεθνηκέναι, καὶ περὶ παντὸς τῆς αἰγύπτου κρατῆσαι ποιούμενος, τὸν μὲν υἱὸν σέλευκον ἐν τῇ λυσιμαχίᾳ σὺν δυνάμει κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἀναζεύξας, καὶ ζῶντα τὸν πτολεμαῖον μαθὼν, τῆς μὲν αἰγύπτου ἀπέσχετο. ἐπιχειρήσας δ' ἐς κύπρον πλεῦσαι, ἔπταισεν ὑπὸ χειμῶνος, καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησε. καὶ πρέσβεις οἱ ῥωμαῖοι κἀκεῖνος ἀντέπεμπον, ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦντες, ὅπως πρόφασίν τε τοῦ πολέμου λάβωσι, καὶ ὅπως τὰ παρ' ἀλλήλοις προκατασκέψωνται. ἀννίβας δὲ τὴν μεγίστην τῶν παρὰ καρχηδονίοις ἀρχῶν [illegible], καὶ προσκρούσας ἐπ' αὐτῇ τοῖς δυνατωτάτοις, ἐμισήθη τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους διεβλήθη, ὡς τά τε τῶν καρχηδονίων νεωτερίζων, καὶ τῷ ἀντιόχῳ κοινολογούμενος. καὶ μαθών τινας ἐκ τῆς ῥώμης ἥκοντας, καὶ δείσας μὴ συλληφθῇ, ἀπέδρα νυκτὸς ἐκ τῆς καρχηδόνος. καὶ πρὸς τὸν ἀντίοχον ἐλθὼν, ἑαυτῷ τε τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον, καὶ τὸν πρὸς τοὺς ῥωμαίους πόλεμον ἔπραττεν, ὑπισχνούμενος ἐκείνῳ προσποιήσειν τε τὸ τῆς ἑλλάδος κράτος καὶ τὸ τῆς ἰταλίας, μέχρις οὗ σφίσιν ὁ σκιπίων ὁ ἀφρικανὸς συνεγένετο. οὗτος γὰρ δικαστὴς ἐς τὴν λιβύην πεμφθεὶς τῷ τε μασινίσσῃ καὶ τοῖς καρχηδονίοις περὶ ὅρων γῆς διαφερομένοις, μετέωρον τὴν ἔχθραν αὐτῶν κατέλιπεν, ἵν' ἀλλήλοις τε διαφέροιντο, καὶ μηδέτεροι αὐτῶν διὰ τὴν κρίσιν κατὰ ῥωμαίων ὀργίζοιντο. ἐντεῦθεν δ' ἐς τὴν ἀσίαν διέβη, λόγῳ μὲν ὡς πρεσβεύσων πρὸς τὸν ἀντίοχον, ἔργῳ δὲ ἵνα κἀκεῖνον καὶ τὸν ἀννίβαν τῇ παρουσίᾳ καταπλήξῃ, καὶ πράξῃ τὰ τοῖς ῥωμαίοις συμφέροντα. ἀφικομένου δ' αὐτοῦ, οὐχ ὁμοίως ἔτι προσεῖχεν ὁ ἀντίοχος τῷ ἀννίβᾳ, ὑπώπτευε γὰρ αὐτὸν δι' ἀπορρήτων ὁμιλήσαντα τῷ σκιπίωνι, καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸν ἐβαρύνετο, ὅτι ἅπαν βούλευμα τῷ ἀννίβᾳ πᾶς ἐπεγράφετο, καὶ τὴν τοῦ πολέμου κατόρθωσιν ἐν τούτῳ πάντες ἤλπιζον. διὰ γοῦν ταῦτα καὶ ἐφθόνησε τῷ ἀννίβᾳ. ἐφοβεῖτο αὐτὸν, ἵνα μὴ δυνηθεὶς μεταβάληται, καὶ οὔτε στράτευμα παρέσχεν αὐτῷ, οὔτ' ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπέπεμψεν, οὐδ' ἐν ταῖς συνουσίαις αὐτῷ κατὰ πόρους ἐχρῆτο, ἀλλὰ καὶ ἐπετήδευε μηδὲν τῶν πραττομένων αὐτοῦ δοκεῖν

Ἴσως τοῦ σκιπίωνος ἀφικομένου πρὸς ἀντίοχον, ὁ ἀντίοχος βασιλεὺς ἐδόξε.

εἶν. ἐδ

[illegible marginal note]

Ἡ δὲ περὶ τοῦ ἀντιόχου φήμη, πολλὴ τὴν ῥώμην κατεῖχε, καὶ ἐς φροντίδα τοὺς ῥωμαίους οὐκ ἐλαχίστην καθίστη. συχνῶν δὲ περὶ τοῦ ἀντιόχου θρυλλουμένων, καὶ τῶν μὲν ὅτι τὴν ἑλλάδα πᾶσαν ἤδη κατέχει, τῶν δ᾽ ὅτι καὶ τὴν ἰταλίαν ἐπείγεται, λογοποιούντων, οἱ ῥωμαῖοι πρέσβεις ἐς τὴν ἑλλάδα ἄλλους τε, καὶ φλαμίνιον οἰκείως αὐτοῖς ἔχοντα, ἔστειλαν, ὅπως τόν τε φίλιππον καὶ ἐκείνους ἐπίσχῃ μηδὲν νεοχμῶσαι· καὶ στρατηγούς, μάρκον μὲν βαίβιον ἐς ἀπολλωνίαν, εἰ τολμήσειεν ἐς τὴν ἰταλίαν περαιωθῆναι ὁ ἀντίοχος, ἀτίλιον δὲ ἐπὶ τὸν νάβιν· καὶ οὗτος μὲν οὐδὲν ἔπραξεν. ἔφθη γὰρ ὁ νάβις ὑπὸ τῶν αἰτωλῶν φθαρεὶς ἐξ ἐπιβουλῆς, καὶ ἡ σπάρτη ἁλοῦσα ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν. ὁ δὲ βαίβιος καὶ ὁ φίλιππος πολλὰ τῆς θετταλίας ἐβεβαιώσαντο. ταῖς γὰρ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ὁμολογίαις ὁ μακεδὼν ἐμμεμενήκει, διά τε τἆλλα, καὶ ὅτι ὁ ἀντίοχος χωρία αὐτοῦ ἐν τῇ θρᾴκῃ τινὰ ἐσφετερίσατο. ὅ δέ γε φλαμίνιος περιιὼν τὴν ἑλλάδα, τοὺς μὲν μηδὲν νεωτερίσαι ἔπεισε, τοὺς δὲ καὶ ἀρξαμένους ἤδη μετέστησε, πλὴν αἰτωλῶν καὶ ἑτέρων τινῶν. αὐτοί τε γὰρ τῷ ἀντιόχῳ προσεχώρησαν, καὶ ἄλλους, τοὺς μὲν ἑκόντας συνεῖσαν, ἐνίους δέ γε καὶ ἄκοντας· καὶ ὁ ἀντίοχος, καίτοι χειμῶνος ὄντος, ὅμως πρὸς τὰς τῶν αἰτωλῶν ἐλπίδας ἐπέστη. διὸ οὐδὲ ἀξιόμαχον ἐπήγετο δύναμιν, τήν μέντοι χαλκίδα μετ᾽ αὐτῶν εἷλε, τήν τε ἄλλην εὔβοιαν προσεποιήσατο· καὶ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ῥωμαίους τινὰς εὑρών, πάντας αὐτοὺς ἀφῆκε· καὶ ἐς τὴν χαλκίδα διεχείμασεν, ὅθεν αὐτός τε καὶ οἱ στρατηγοί, οἵ τε στρατιῶται αὐτοῦ τὰς γνώμας προδιεφθάρησαν. τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥᾳστώνῃ, καὶ ἔρωτι κόρης τινός, ἐς τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκλύτους ἐποίησεν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ ῥώμῃ μαθόντες αὐτὸν ἐς τὴν ἑλλάδα παρόντα, τήν χαλκίδα τε ᾑρηκότα, τὸν πόλεμον φανερῶς ἀνείλοντο· καὶ τῶν ὑπάτων σκιπίωνα μὲν τὸν νασικᾶν ἐπὶ φυλακῇ τῆς ἰταλίας κατέσχον, μάνιον δὲ γλαβρίωνα μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἐς τὴν ἑλλάδα ἐξέπεμψαν. καὶ ὁ μὲν νασικᾶς τοὺς βοΐους προσεπολεμήσατο, ὁ δὲ γλαβρίων τὸν ἀντίοχον ἐκ τῆς ἑλλάδος ἐξήλασε. καὶ ἐς τὴν θετταλίαν ἐλθών, πολλὰ τῶν ταύτῃ μετὰ τοῦ βαιβίου καὶ τοῦ φιλίππου ὑπηγάγετο. τόν τε γὰρ μεγαλοπολίτην φίλιππον ἑλών, ἐς τὴν ῥώμην ἀπέστειλε· καὶ τὸν ἀμύνανδρον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλών, τῷ μακεδόνι αὐτὴν ἔδωκεν. ὁ δ᾽ ἀντίοχος ἐν τούτοις ἡσυχίαν ἄγων, ἐν τῇ χαλκίδι διέτριβε, μετὰ δὲ ἐς τὴν βοιωτίαν ἐλήλυθε, καὶ ἐν ταῖς θερμοπύλαις ἀντιπροσιόντας οἱ τοὺς ῥωμαίους ὑπέμενε. πρὸς γὰρ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὀλιγότητα σύμμαχον τὴν τοῦ χωρίου φύσιν ἕξειν νομίζων, καὶ ἵνα μή τι καὶ αὐτὸς πάθῃ, ὅπερ οἱ ἕλληνες οἱ πρὸς τὸν μῆδον ἀντιταχθέντες ἐκεῖ, μέρος τι τῶν αἰτωλῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀνεβίβασεν, ὥστε φρουρῆσαι αὐτά. ὁ δὲ γλαβρίων βραχὺ τῶν χωρίων ἐφρόντισε, καὶ τὴν μάχην οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλὰ πόρκιον μὲν κάτωνα καὶ οὐαλλέριον φλάκκον ὑποστρατήγους, νυκτὸς ἐπὶ τοὺς αἰτωλοὺς τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀπέστειλεν· αὐτὸς δὲ τῷ ἀντιόχῳ ὑπὸ τὴν ἕω συνέμιξε. καὶ ἕως μὲν ἐν τῷ ὁμαλῷ ἐμάχετο, ἐπεκράτει· ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ ἀντιόχου πρὸς τὰ μετέωρα, ἠλαττοῦτο, μέχρις ὁ κάτων κατὰ νώτου οἱ ἐγένετο. τοῖς γὰρ αἰτωλοῖς καθεύδουσιν ἐπελθών, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς λοιποὺς διεσκέδασε. κἀντεῦθεν καταδραμών, καὶ τῆς κάτω μάχης μετέσχε, καὶ τόν τε ἀντίοχον ἔτρεψε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ εἷλεν. καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν

[illegible marginal note]

Ἐξήλασαν ἀντίοχον ἐκ τῆς ἑλλάδος.

Fama porrò de Antiocho maxima Romę fuit, neque is curam ciuitati minimam attulit. De quo cum multa dicerentur, atque alij eum iam totam Græciam obtinere, alij in Italiam properare fabularentur: Romani cùm alios legatos, tũ Flaminium in Græciam, ut & Philippum & cæteros à studio nouarum rerum pro amicitia dehortaretur: & prætores, M. Bebium Apolloniam, si Antiochus ibi traijcere auderet: Atilium aduersus Nabidem miserunt. & hic quidem nihil egit, Nabide iam per insidias ab Aetolis perempto, Spartaque ab Achæis capta. Sed Bebius & Philippus multa loca Thessaliæ firmarunt. Macedo enim tum ob alia, tum quòd Antiochus ei Thraciæ quædam loca eripuerat, Romanis seruabat fidem. Flaminius Græciam passim obiens, alijs persuasit ne deficerent, alios ad officium reduxit, præter Aetolos & quosdam alios. Hi enim & ipsi ad Antiochum se contulerant, & alios partim coactos, partim uolentes eòdem pertraxerant. Antiochus uerò quamuis hyberno tempore, tamen ut spei Aetolorum satisfaceret, sine iustis copijs aduenit: & illis adiutantibus, Chalcidem cæpit: & reliqua Eubœa potitus, Romanos quosdam inter captiuos repertos, omnes dimisit: & Chalcide hybernauit, ubi & ipsius & ducum eius & militum animi cùm alijs delicijs corrupti sunt, tum ipse ex amore puellæ cuiusdã uoluptatum illecebris irretitus, etiam cæteros bello ineptos fecit. Romani audito eius in Græciam aduentu, & Chalcidis expugnatione, bellum apertè susceperunt: & altero Consule Scipione Nasica ad Italiæ defensionẽ relicto, Manium Glabrionem cum magno exercitu in Italiam miserunt. quorum ille cum Boijs bellum gessit, hic Antiocho Græcia pulso, cum Bebio & Philippo multas Thessalicas ciuitates subegit. & Philippum Megalopolitanum captum Romam misit: Amynandro eiecto, Macedoni ditionem eius tradidit. Antiochus interim Chalcide ocium agens, pòst in Bœotiam uenit, in Thermopylis Romanorum aggressionem expectaturus. Nam loci naturam paucitati suorum militum subsidio fore iudicabat: ac ne idem sibi quod Græcis bello Persico accideret, partem Aetolorũ in montium cacumina præsidij causa misit. Sed Glabrio contemptis locorum angustijs, pugnáque non dilata, Porcium Catonem & Valerium Flaccum legatos noctu cõtra Aetolos in montium cacumina misit: ipse cum Antiocho manè congressus, dum in planicie pugnatur, superior, exercitu ab Antiocho ad altiora loca subducto, inferior fuit, donec Cato hostes à tergo est adortus. qui cum Aetolos dormientes oppressisset, plerisque cæsis, reliquis dissipatis, decurrit, & pugnæ etiã inferioris fuit particeps. Antiochus uictus, & castris exutus, mox Chal-

Antiochus Græcia pellitur.

Chalcidem rediit: & Consulis aduentu cognito, clàm in Asiam discedit. Glabrio uerò Bœotiam & Eubœam statim occupat. Heraclea, Aetolis deditionem renuentib. oppugnata, urbẽ inferiorẽ obsidione cepit: eos uerò qui in arcem confugerant, ad deditionem cõpellit. Ac inter cæteros, Democritus quoq; dux Aetolorũ captus est, qui aliquando Flaminij societate repudiata, ei decretum petenti quò Romam mitteret, dixerat: » Bono animo es. Ego enim id cum » exercitu afferam, & iuxta Tiberim uobis recitabo. Philippo Lamiam obsidente, Glabrio aduentu suo & uictoriam & manubias intercepit. Cæteri Aetoli, cum Romanis reconciliari uellent, pecunia per legatos ab Antiocho accepta, repudiata pace bello se pararunt: Philippo Romanorum amicitiam simulante, cum Antiocho clam studeret. Interea Glabrione Naupactum Aetolicæ ditionis obsidente, Flaminius ciuibus cum quibus ei noticia erat, persuasit, ut pacem amplecterentur. Itaq; & hi & Epirotæ legatos Romam mittunt. Philippus corona triumphali Ioui Capitolino donata, præter alia munera filium quoq; Demetrium obsidem in urbe agẽtem recepit. Aetolis ideo pax data non est, quòd nulla re deteriore conditione esse uolebant. Contra Antiochũ Romani Sci- *P. & L. Sci piones in Asia cũ Antiocho bellum gerũt.* piones, Africanum & fratrem eius Luciũ miserunt. qui Aetolis inducias dederunt, dum Romam legatos pacificatũ mitterent. & quia contra Antiochũ properabant, in Macedoniã profecti, acceptisq; à Philippo auxilijs, per Hellespontum in Asiam traiecti, maximam oræ maritimæ partem à Romanis, qui prius eò uenerant, atq; ab Eumene & Rhodijs, præoccupata inuenerunt. à quibus etiam Hãnibal naues aliquot è Phœnicia ducens, iuxta Pamphyliam uictus fuerat. Eumene porrò & Attalo fratre eius Antiochi regnum uastantibus, urbes partim ultrò, partim coactæ ad Romanos defecerunt. Vnde necessitas Antiocho imposita est Europa prorsus excedendi, & Seleuci filij Lysimachia reuocandi. quem reuersum cum copijs, Pergamũ misit. Vt aũt obsidio inanis erat, & Scipio aduentabat, statim caduceatore misso spem pacis impetrandæ habuit, q; Africani filiũ captũ honorificentissimè tractaret: quem tandẽ, quamuis spe sua frustratus, gratis dimisit. Quò minus autem pax fieret, in causa fuere conditiones *Antiochus uictus à Scipionib. pacem cũ Romanis facit.* quas Romani tulerant, non acceptæ. Cum ad tempus quieuissent, repetito bello, hæc pugnæ ratio fuit. Antiochus primo loco currus disposuit, secundo elephantos, deinde funditores et sagittarios. Curruum impetum Romani priores excursione facta, magnoq; clamore sublato in eos illati retuderunt: ut plerique in elephantos rursus conuersi, amicorum aciem turbarent, cum & ipsi temerè ferrentur, & commilitones territos dissiparent. Sagittarij uerò, & funditores, magno imbre sunt debilitati. Ad hæc, magna & densa nebula Romanos

χαλκίδα δ' εὐθὺς ἀπεχώρησε. μαθὼν δὲ τὸν ὕπατον προσιόντα, ἐς τὴν ἀσίαν ἀνεκομίσθη λαθών. καὶ τὴν μὲν βοιωτίαν καὶ τὴν εὔβοιαν ὁ γλαβρίων αὐτίκα κατέσχε. τῇ δ' ἡρακλείᾳ, μὴ βουληθέντων αὐτῷ προσχωρῆσαι τῶν αἰτωλῶν, προσβολὰς ἐποιεῖτο· καὶ τὴν μὲν κάτω πόλιν πολιορκίᾳ εἷλε, τοὺς δ' ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀναφυγόντας ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. ἐν δὲ τοῖς τότε ζωγρηθεῖσι καὶ δημόκριτος ὁ στρατηγὸς τῶν αἰτωλῶν ἐγένετο, ὃς τῷ φλαμινίῳ ποτὲ τὴν συμμαχίαν ἠρνήσατο, καὶ ψήφισμα ἐκεῖνο αἰτήσαντος ἵν' ἐς τὴν ῥώμην πέμψῃ, θάρρει, ἔφη, « ἐγὼ γὰρ αὐτὸ κομιῶ μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ παρὰ τῷ τι« βέριδι ὑμῖν ἀναγνώσομαι. « τοῦ φιλίππου δὲ τὴν λάμιαν πολιορκοῦντος, ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὴν ὁ γλαβρίων, καὶ τήν τε νίκην καὶ τὴν λείαν ἐσφετερίσατο. τῶν μέντοι αἰτωλῶν οἱ λοιποὶ συναλλαγῆναι μὲν ἠθέλησαν, οὐκ ἐποιήσαντο δὲ, τοῦ ἀντιόχου πρέσβεις αὐτοῖς καὶ χρήματα πέμψαντος· ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο. καὶ ὁ φίλιππος ὑπεκρίνετο μὲν τὴν πρὸς τοὺς ῥωμαίους φιλίαν, τὰ δὲ τοῦ ἀντιόχου ἐφρόνει. ἐν τούτῳ δὲ ναύπακτον ὁ γλαβρίων τῶν αἰτωλῶν οὖσαν ἐπολιόρκει, οὓς ἐλθὼν ὁ φλαμίνιος ἔπεισε σπείσασθαι γνωρίμους αὐτοῖς ἔχων. καὶ πρέσβεις ἐς τὴν ῥώμην ἐκεῖνοί τε καὶ οἱ ἠπειρῶται ἐστάλκασι, καὶ ὁ φίλιππος στέφανον νικητήριον τῷ διῒ τῷ καπιτωλίῳ πέμψας, ἄλλα τε ἀντέλαβε, καὶ τὸν υἱὸν δημήτριον τὸν ὁμηρεύοντα. τοῖς δ' αἰτωλοῖς σπονδαὶ οὐκ ἐγένοντο, οὐ γὰρ ἐλαττωθῆναί τι κατεδέξαντο. ἐπὶ δὲ τὸν ἀντίοχον οἱ ῥωμαῖοι τοὺς σκιπίωνας ἔταξαν, τόν τε ἀφρικανὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λούκιον. οἳ τοῖς μὲν αἰτωλοῖς ἀνοχὴν ἔδοσαν, ἵν' ἐς τὴν ῥώμην αὖθις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβεύσωνται. ἐπειγόμενοι δ' ἐπὶ τὸν ἀντίοχον, καὶ ἐπὶ μακεδονίαν ἐλθόντες, συμμάχους τε λαβόντες ἐκ τοῦ φιλίππου, ἐπὶ τὸν ἑλλήσποντον ἤλασαν. καὶ ἐς τὴν ἀσίαν περαιωθέντες, τὰ πλεῖστα τῶν παραθαλασσίων κατέλαβον, προκατειλημμένα παρὰ τῶν ἐκεῖ προαπελθόντων ῥωμαίων. πρός τε καὶ τοῦ εὐμένους, καὶ τῶν ῥοδίων, οἳ καὶ τὸν ἀννίβαν ναῦς τινὰς ἐκ φοινίκης ἄγοντα περὶ παμφυλίαν ἐνίκησαν. καὶ εὐμένης δὲ καὶ ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν χώραν ἐκάκουν τοῦ ἀντιόχου· καὶ πόλεις αἱ μὲν βίᾳ, αἱ δ' ἑκούσιαι πρὸς τοὺς ῥωμαίους μεθίσταντο, ὥστε ἐκ τούτων ἀναγκασθῆναι τὸν ἀντίοχον, τὴν εὐρώπην τε παντελῶς ἐκλιπεῖν, καὶ τὸν υἱὸν σέλευκον ἀπὸ τῆς λυσιμαχείας ἀπαγαγεῖν. ὃν ἐπανελθόντα, σὺν δυνάμει ἐπὶ τὴν πέργαμον ἔπεμψεν. ὡς δὲ προσεδρεύοντες τῇ πόλει οὐδὲν ἔπραττον, καὶ οἱ σκιπίωνες ἐπῆλθον, εὐθὺς αὐτοῖς ἐπικηρυκευσάμενος, προσεδόκησε τεύξεσθαι τῆς εἰρήνης, ὅτι τὸν ἀφρικανοῦ υἱὸν συλλαβὼν, ἐν θεραπείᾳ εἶχε πολλῇ, καὶ τέλος, καίπερ τῶν σπονδῶν ἁμαρτὼν, ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν αὐτόν. οὐκ ἐγένετο δὲ ἡ εἰρήνη, τοῦ ἀντιόχου ἃ οἱ ῥωμαῖοι ἀπῄτουν, μὴ συνθεμένου ποιῆσαι. τέως μέν τι ἐπὶ πολὺ ἡσύχαζον, εἶτα καὶ ἐπολέμησαν. ὁ δὲ ἀγὼν οὕτως ἐγένετο. πρῶτα τὰ ἅρματα, εἶτα τοὺς ἐλέφαντας ὁ ἀντίοχος ἔταξε, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς σφενδονήτας καὶ τοὺς τοξότας. τὴν μὲν οὖν ἐκδρομὴν τῶν ἁρμάτων προεκδραμόντες οἱ ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ κραυγῆς σφίσι πολλῆς ἀντιμετώπως προσπεσόντες, ἀνέκοψαν, ὥστε τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐς τοὺς ἐλέφαντας τραπόμενα πάλιν, τὸ οἰκεῖον συνταράξαι· αὐτοί τε γὰρ ἐπλανῶντο, καὶ τοὺς ἐπιτεταγμένους σφίσιν ἐκφοβήσαντες, διεσκέδασαν· τοὺς δὲ τοξότας καὶ τοὺς σφενδονήτας ὄμβρος πολὺς ἐπιγενόμενος ἀχρήστους ἐποίησεν. ὁμίχλη τε πλείστη καὶ βαθεῖα συμβᾶσα, τοὺς μὲν ῥωμαίους

ὅτι ἐπὶ ναύπακτον σπονδαὶ ῥωμαίοις ἐγένοντο, οὐ μέντοι αἰτωλοῖς.

ὅτι οἱ σκιπίωνες ἐπὶ τὸν ἀντίοχον ἀποστέλλονται.

ὅτι υἱὸν ὁ ἀντίοχος ἀφρικανοῦ λαβὼν, ἀπέλυσε δίχα λύτρων. καὶ ὅτι ἐπολέμησαν οἱ ῥωμαῖοι καὶ ὁ ἀντίοχος.

ὅτι ἐπιχειρήσας ὁ ἀντίοχος ἐλάσαι τοὺς ῥωμαίους τραπῆναι αὐτὸς συνέβη.

ῥωμαίους ἅτε κρατοῦντας καὶ ἀγχεμάχους ἐκ χειρὸς μαχομένους, οὐδὲν ἐνεπόδισεν· τοὺς δ' ἐναντίους οἷα πεφοβημένους ἵπποις τε καὶ τοξείᾳ τὸ πλεῖστον χρωμένους, τήν τε πρόοψιν εἰς τὰ τοξεύματα ἀφείλετο, καὶ πρὸς ἀλλήλους ὡς ἐν σκότῳ πλανωμένους ἐσφάλλοντο. ἴσχυσεν δ' ὁ ἀντίοχος διὰ καταφράκτων ἱππέων· τοὺς ἀντιτεταγμένους αὐτῷ τρεψάμενος, μέχρι τοῦ στρατοπέδου ἐλθεῖν ἐδίωξεν αὐτούς. καί γε εἷλεν ἂν αὐτό, εἰ μὴ μάρκος αἰμίλιος λέπιδος, ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων, τοὺς πρώτους προσιόντας τῶν ῥωμαίων ἀπέκτεινεν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισεν αὐτοὺς τῆς φυγῆς ἀποσχέσθαι. ἐν γὰρ τούτῳ ἐκεῖνοί τε οἱ λοιποὶ ὑποστρέψαντες, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἀκεραίων ἐπεκδραμὼν τοῖς φρουροῖς, ἀπεώσατο τὸν ἀντίοχον. ἐν ᾧ δὲ τοῦτ' ἐγίνετο, ζεῦξις καθ' ἕτερον μέρος τῷ ταφρεύματι προσβαλών, ἔσω τε αὐτοῦ εἰσῆλθε, καὶ ἁρπαγὴν ἐποιεῖτο, μέχρις οὗ ὁ λέπιδος ᾔσθετο. τότε γὰρ ἐκεῖνος τὸ σφέτερον ἐρρύσατο, καὶ ὁ σκιπίων τὸ τοῦ ἀντιόχου εἷλε, καὶ ἐν αὐτῷ πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους, πολλοὺς δὲ ἵππους, ὑποζύγια, ἀργύριον, χρυσίον, ἐλέφαντα, ἄλλα τε πολλὰ καὶ πολυτελῆ εὗρε. καὶ ὁ μὲν ἀντίοχος ἡττηθείς, αὐτίκα εἰς τὴν συρίαν ἀνεχώρησεν, οἱ δ' ἕλληνες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ τοῖς ῥωμαίοις προσέθεντο. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνοκωχή τις ὑπάρξουσα δεομένῳ τῷ ἀντιόχῳ ἐδόθη. ὅ, τε γὰρ ἀφρικανὸς εὐνοϊκῶς οἱ διὰ τὸν υἱὸν εἶχε, καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἤθελε τὴν νίκην τῷ διαδόχῳ τῷ πλησιάζοντι καταλελοιπέναι. ἐπεὶ δ' ἐπέταξαν τῷ ἀντιόχῳ πλέον οὐδέν, ὧν καὶ πρὸ τῆς μάχης ᾔτουν. διὸ καὶ γναῖος μάλλιος ὁ τὴν ἀρχὴν σφῶν διαδεξάμενος, οὐκ ἠρκέσθη τοῖς συγκειμένοις, ἀλλὰ πλείω αὐτὸν ἀπῄτησε. πρὸς δὲ καὶ ὁμήρους δοῦναι ἐκέλευσεν ἄλλους τε, καὶ τὸν υἱὸν ἀντίοχον, καὶ τοὺς αὐτομόλους πάντας ἐκδοῦναι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀννίβας ἦν. καὶ ὁ ἀντίοχος τὰ ἄλλα πρὸς ἅπαντα ἐπειθάρχησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸν ἀννίβαν ἐκδοῦναι ἠδυνήθη. πρὸς γὰρ προυσίαν τὸν βασιλέα τῶν βιθυνῶν προκατέφυγε. καὶ ὁ μὲν ἀντίοχος πρέσβεις ὑπὲρ τούτων ἐς τὴν ῥώμην πέμψας, ἐσπείσατο. σκιπίων δὲ λούκιος ἐπῃνεῖτο ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ τὴν τοῦ ἀσιατικοῦ ἐπωνυμίαν διὰ ταύτην ἔσχεν, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀφρικανὸς ἐπεκλήθη διὰ τὴν καρχηδόνα κρατήσας, μέγιστον ἐν τῇ ἀφρικῇ δυνηθεῖσαν. οὐ μέντοι δ' οὖν ἄνδρες τοιοῦτοι γενόμενοι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον δόξης ἐλθόντες, ἐς ἀγῶνα κατέστησαν καὶ τῷ δήμῳ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπεδίκασαν· καὶ ὁ μὲν λούκιος κατεψηφίσθη, ὡς τά γε πολλὰ ἐκ τῶν λαφύρων σφετερισάμενος· ἀφρικανὸς δέ, ὡς ἐπιεικεστέρας τὰς συνθήκας διὰ τὸν υἱὸν ποιησάμενος· τὸ δ' ἀληθές, διὰ φθόνον. ὅτι δ' οὐδὲν ἠδίκουν, δηλοῦται μὲν καὶ ἄλλοθεν, οὐχ ἥκιστα δὲ, ὅτι καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἀσιατικοῦ δημευθείσης, οὐδὲν πλέον τῶν αὐτῷ προϋπαρχόντων εὑρέθη. ὅτι δὲ τοῦ ἀφρικανοῦ ἐς τὸ λίτερνον πρὸ τῆς ψήφου ἀναχωρήσαντος, καὶ μέχρι τελευτῆς ἐκεῖ καταμείναντος, οὐδεὶς αὐτοῦ ἔτι κατεψηφίσατο. ὁ δέ γε μάλλιος πισιδίαν, λυκαονίαν τε καὶ παμφυλίαν, τό τε γαλατίας τῆς ἀσιανῆς πολὺ προσεκτήσατο. ἔστι γάρ τι κἀνταῦθα γένος αὐτῶν, ἐκ τοῦ εὐρωπαίου ἀποσπάσμιον. βρέννον γάρ ποτε βασιλέα σφῶν προστησάμενοι, τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν θρᾴκην ἐπέδραμον, κἀκεῖθεν ἐς τὴν βιθυνίαν διαβάντες, μέρος τι τῆς τε φρυγίας καὶ τῆς παφλαγονίας, τῆς τε μυσίας τῆς πρὸς τῷ ὀλύμπῳ, καὶ καππαδοκίας ἀποτεμόμενοι, καὶ ἐν αὐτοῖς κατῴκησαν, καὶ νῦν ἔθνος ἴδιόν εἰσι, τὸ ὄνομα τῶν γαλατῶν φέροντες. οὗτοι δὲ πράγματα τῷ μαλλίῳ παρέσχον· ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκράτησε, τὴν μὲν ἄγκυραν τὴν πόλιν ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς, τοὺς δ' ἄλλους ὁμολογίᾳ παραστησάμενος. πράξας δὲ ταῦτα,

καὶ συν

ὅτι σπενδόμενος ὁ ἀντίοχος, καὶ ὁ ἀννίβας [illegible] πρὸς προυσίαν.

ὅτι φθονηθέντες οἱ σκιπίωνες, κατεψηφίσθησαν.

ὅτι οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ γαλάται ἄποικοι τῶν εὐρωπαίων [illegible] γαλατῶν.

ὅτι ὁ μάλλιος τὴν ἄγκυραν [illegible].

Romanos quippe uictores, & comminus totis uiribus pugnantes nihil impedijt: sed aduersarios territos, & sagittarijs atq; equitatu maximè nitentes, adempto prospectu ad dirigenda tela, inter sese ut in tenebris oberrantes, multum læsit. Antiochus tamen cataphractis equitibus aduersum cornu profligatum usq; ad castra persecutus est: eaq; cæpisset, nisi M. Aemylius Lepidus ijs custodiendis relictus, Romanorum primos accedētes occidisset, cum eis ut fugam sisterent, persuadere non potuisset. Tum enim & reliqui in hostem redierũt, & ipse cum integris præsidiarijs excursione facta, Antiochum repulit. Interea uerò Zeuxis ab alia parte in uallum irrupit, idq; diripuit: donec Lepidus re animaduersa, & sua castra defendit, & Scipio Antiochi cæpit. in ijs multi mortales, multi equi, iumenta, argentum, aurum, ebur & aliæ res preciosæ inuentæ. Antiochus uictus statim in Syriam recessit, Asiani Græci ad Romanorum amicitiã se contulerunt. Post hæc induciæ quædam Antiocho petenti datæ sunt. nam & Scipio propter filium ei benè cupiebat, & consul uictoriam successori appropinquanti concedere nolebat. Cum igitur nihil amplius Antiocho imposuissent, quàm ea quæ ante pugnã postularant, Cn. Manlius eorum successor, illa pactione haud cōtentus, plura exegit: & inter obsides ipsius etiam filiũ Antiochũ dare, & transfugas omnes dedere iussit, inter quos erat etiam Hãnibal. Iis postulatis Antiochus uel inuitus paruit: sed Hannibalem, qui iam ad Prusiam Bithyniæ regē confugerat, dedere non potuit. & legatis Romã missis, ijs conditionibus pacē fecit. L. uerò Scipio ea uictoria magnam laudem adeptus, Asiatici cognomentũ ex prouincia deportauit: quemadmodũ frater Carthagine subacta, potentissima Africæ urbe, Africani. Tanti autē uiri, tantamq; uirtute gloriam adepti, non multo pòst in iudiciũ adducti, & populi potestati subiecti sunt: ac Lucius repetundarũ damnatus, quasi ex manubijs multa subtraxisset: Africanus uerò, ꝙ pactiones propter filiũ mitiores fecisset. sed uera damnationis causa fuit inuidia. Nam eos insontes fuisse, cùm aliunde patet, tũ ex eo, ꝙ publicatis Asiatici bonis nihilo plus est repertũ, quàm antè habuerat: & quòd Africanũ, anteq; suffragia ferrentur, Linternum profectũ, ubi usq; ad obitũ exulauit, nemo amplius cōdemnauit. At Manlius tum Pisidiam, Lycaoniã, Pamphyliã, & Galatiæ siue Galliæ Asianæ magnã partē subegit. Est enim ibi quoq; Gallica gēs, ex Europa profecta. Nã cum olim Brennũ regem creassent, Græciã & Thraciã peruagati, atq; inde in Bithyniã transgressi, partib. quibusdã Phrygiæ, Paphlagoniæ, Mysiæ ad Olympũ, & Cappadociæ occupatis, peculiarē gentē condiderũt, qui Galatæ appellantur. Hi etsi Manlio negociũ facesserũt, tamē & ipsi uicti sunt, Ancyra urbe primo impetu capta, cæteris deditione subactis. His reb. gestis,

& Aria-

Scipionum condemnatio.

Manlij Asiaticæ uictoriæ.

Galatia.

& Ariarathi Cappadocum regi magna pecunia pace data, domum recessit. Aetoli autem secundùm legatis de pace Romam missis, ipsi ultrò nouis reb. studuerunt. Quãobrẽ Romani legatis statim reiectis, M. Fuluio Græciã prouinciã decreuerunt. Qui primùm Ambraciam urbem magnam, Pyrrhi olim regiam, tum aũt Aetolis obnoxiã, obsedit. Aetoli frustra de pacificatione cum eo locuti, exercitus partem in urbem miserunt: quam Romani per cuniculos capere aggressi, à longinquo suffoderunt. id obsessi principiò non animaduerterunt: sed exaggerata humo suspicati quid rei esset, quia tamẽ ignorabant ubi foderetur, æreum clypeum humi mœnibus applicarunt, eoq́ue sonitu loco deprehẽso, atq́ue intrinsecus uicissim suffossis mœnibus, cum Romanis occulta prælia commiserunt. Tandem huiusmodi dolum excogitarunt. Magno dolio plumis repleto ignẽ iniecerunt, æreo operculo multis perforato locis addito. Eius dolij ore in cuniculis hostib. obuerso, fundoq́ue folle inserto, inflato, maximum & molestissimum fumũ, ut ea materia fert, excitarunt, quem cum nemo Romanorum tolerare posset, desperata expugnatione, solutaq́ue obsidione pacem fecerunt. Post Ambraciotarum deditionẽ Aetoli quoq́ue mutati, primò inducias, mox etiam pacem à Romanis impetrarunt, magna pecunia & multis obsidibus datis. Fuluius uerò Cephalenia deditione capta, Peloponesum seditione laborantem composuit. Deinde C. Flaminio & Aemylio Lepido Coss. Antiocho defuncto filius Seleucus successit. quo & ipse multo pòst mortuo, Antiochus qui Romę obses erat, regnum suscepit. Philippus nouas res moliri ausus, urbibus quibusdam Thessalicis & Aeno Maroneaq́ue ereptis: nihil gerere potuit ob senectutem, & filiorum casus. Galli quidam alpibus superatis, urbem intra eas condere statuerunt: quibus M. Marcellus arma cæteraq́ue quæ domo attulerant, ademit. Romani uerò legatis eorum illa omnia restituerunt, ut statim Italia excederent. Tum etiam Hannibal interijt. Nam legatis ad Prusiam Bithyniæ regẽ tum ob alia, tum ut Hannibalem apud ipsum degentem dederet, Roma missis: ille ea re præcognita, cum effugere nõ posset, necem sibi consciuit. qui cum aliquando accepisset oraculum, se in terra Libyca obiturum, se in Africa patria decessurũ esse putabat. uerùm id prædiũ in quo moriebatur, Libyę nomẽ habuit. Tũc etiã Scipio Africanus decessit. Philippus Macedonũ rex, filio Demetrio occiso, Perseũ quoq́ue occisurus obijt. Nã cum Demetrius ob Romanorum amicitiã, cæteriq́ue Macedones spẽ cõcepissent regni post Philippi obitũ obtinẽdi: Perseus ut natu maior ei inuidit, & ut patri insidiantem calumniatus est. itaq́ue uenenum bibere coactus, perijt. Philippus autem non multo pòst ueritate cognita, Perseum ulcisci uolens, morte interceptus, regnum Perseo uel inuitus reliquit:

M. Fuluius prætor in Græcia gerit.

Ambracia.

Hannibalis interitus.

Demetrius fratris Persei fraude sublatus.

καὶ συχνὸν παρὰ Ἀριαράθου τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως ἀργύριον ἐπὶ εἰρήνῃ λαβὼν, ἀπῆρεν οἴκαδε. οἱ δ᾽ Αἰτωλοὶ πρέσβεις τὸ δεύτερον ὑπὲρ εἰρήνης ἐς τὴν Ῥώμην πέμψαντες, αὐτοὶ αὖθις ἐνεωτέριζον. διὸ οἱ Ῥωμαῖοι τούς τε πρέσβεις εὐθὺς ἀπεπέμψαντο, καὶ Μάρκῳ Φουλβίῳ τὴν Ἑλλάδα ἀνέθεντο. ὁ δὲ ἐς Ἀμβρακίαν τὴν πόλιν πρῶτον ὥρμησε, μεγάλην οὖσαν (ἦν γάρ ποτε τοῦ Πύρρου βασίλειον, τότε δὲ κατείχετο πρὸς τῶν Αἰτωλῶν) καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. οἱ οὖν Αἰτωλοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης διελέχθησαν. ὡς δ᾽ οὐκ ἠθέλησεν σπείσασθαι, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐς τὴν Ἀμβρακίαν ἀπέπεμψαν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι δι᾽ ὑπονόμου τινὸς ἐπεχείρησαν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ διώρυσσον πόρρωθεν, καὶ τέως μὲν ἐλάνθανον τοὺς πολιορκουμένους. ἐπεὶ δ᾽ ὁ χοῦς ἠθροίσθη, ὑπετόπησαν τὸ γινόμενον. ἀγνοοῦντες δ᾽ ὅπη ὀρύσσοιτο, χαλκῆν ἀσπίδα κατὰ τὸν περίβολον πρὸς αὐτὸ ἐτίθουν τὸ δάπεδον. καὶ διὰ τοῦ ἤχου τὸν τόπον γνόντες, καὶ αὐτοὶ ἀντώρυσσον ἔνδοθεν, καὶ πελάσαντες τοῖς Ῥωμαίοις, ἦσαν εἰς μάχας κρυπτάς. τέλος δὲ τι τοιοῦτον ἀντετεχνήσαντο. πίθον μέγαν πτίλων πληρώσαντες, πῦρ ἐς αὐτὸν ἐνῆκαν, καὶ πῶμα χαλκοῦν αὐτῷ πολλαχῆ τετρημένον ἐπέθηκαν, καὶ ἐς τὸν ὑπόνομον τὸν πίθον κομίσαντες, καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους τρέψαντες τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀκροφύσιον εἰς κατὰ τὸν πυθμένα ἐνέβαλον, καὶ τούτῳ φύσας προσφέροντες, πλεῖστον καὶ δυσχερῆ καπνὸν οἷα ἐκ πτίλων ἐκβορῆν ἐποίουν, ὃν οὐδεὶς τῶν Ῥωμαίων ὑπέμενεν. ὅθεν ἀπογνόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐπαύσαντο, καὶ τὴν πολιορκίαν κατέλυσαν. ὁμολογησάντων δ᾽ αὐτῶν, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ μετέβαλον, καὶ διεπράξαντο ἀνοχὴν, εἶτα καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ δήμου, πολλὰ μὲν χρήματα, πολλοὺς δὲ καὶ ὁμήρους δόντες. καὶ ὁ Φούλβιος τὴν Κεφαλληνίαν ὁμολογίᾳ παρεστήσατο, καὶ τὴν Πελοπόννησον στασιάζουσαν κατεστήσατο. Γαΐου δὲ Φλαμινίου καὶ Αἰμιλίου Λεπίδου ὑπατευόντων μετήλλαξεν ὁ Ἀντίοχος ἐκεῖνος, καὶ αὐτὸν ὁ υἱὸς Σέλευκος διεδέξατο. τελευτήσαντος δ᾽ ἐκείνου πολλῷ ὕστερον, ὁ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁμηρεύων Ἀντίοχος ἐβασίλευσεν. ὁ δέ γε Φίλιππος ἐτόλμησε μὲν νεωτερίσαι, καί τινων πόλεων τῶν ἐν Θετταλίᾳ, καὶ πρὸς ταύταις καὶ Αἴνου καὶ Μαρωνείας· οὐκ ἠδυνήθη δὲ διὰ τὸ γῆρας καὶ διὰ τὰ περὶ τοὺς παῖδας συνενεχθέντα αὐτῷ. καὶ Γαλάται τινὲς τὰς Ἄλπεις ὑπερβάντες, πόλιν ἐντὸς αὐτῶν κτίσαι ἠθέλησαν· ὧν ὁ Μάρκος ὁ Μάρκελλος τά τε ὅπλα ἀφείλετο, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπεκομίζοντο. οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρεσβευσαμένοις σφίσιν, ἐπὶ τῷ εὐθὺς ἀναχωρῆσαι πάντα ἀπέδωκαν. τότε δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας ἀπώλετο. πρέσβεων γὰρ πρὸς τὸν Προυσίαν τὸν τῆς Βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέντων ἐκ Ῥώμης δι᾽ ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅπως καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκδοίη παρ᾽ αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τοῦτ᾽ ἐκεῖνος, καὶ διαδρᾶναι μὴ οἷός τε ὢν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. χρησμοῦ δέ ποτε αὐτῷ γενομένου, ἐν γῇ Λιβύσσῃ τεθνήξεσθαι, ὁ μὲν ἐν τῇ πατρίδι τῇ Λιβύῃ προσεδόκα θανεῖν, ἔτυχε δὲ θνήσκων ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνων καλουμένῳ Λιβύσσῃ. καὶ ὁ Ἀφρικανὸς δὲ Σκιπίων τότε μετήλλαξε. Φίλιππος δὲ ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς τὸν υἱὸν Δημήτριον ἀποκτείνας, καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν τὸν Περσέα μελλήσας φονεύειν, ἀπέθανεν. ἐπεὶ γὰρ προσφιλὴς τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τῆς ὁμηρείας ἐγένετο ὁ Δημήτριος, καὶ αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Μακεδόνων ἤλπιζον, ὅτι μετὰ τὸν Φίλιππον τὴν βασιλείαν λήψεται, ἐφθόνησεν αὐτῷ ὁ Περσεὺς, ἅτε καὶ πρεσβύτερος αὐτοῦ ὢν, καὶ διέβαλεν αὐτὸν, ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ πατρί. καὶ ὁ μὲν φάρμακον πιεῖν ἀναγκασθεὶς, ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Φίλιππος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸ ἀληθὲς γνοὺς, ἀμύνασθαι τὸν Περσέα ἠθέλησεν· οὐ μέντοι καὶ ἴσχυσεν, ἀλλ᾽ αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ τὴν βασιλείαν ὁ Περσεὺς διεδέξατο.

καὶ οἱ

ὅτε οἱ Αἰτωλοὶ πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης ἔπεμψαν. καὶ ὅτε ὁ Μάρκος ἐπολιόρκει τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ ὅτε οἱ Αἰτωλοὶ ἀποστάντες, καὶ ὅτε ἐσπείσαντο τοῖς Ῥωμαίοις.

Τίνες ἐβασίλευσαν μετ᾽ Ἀντίοχον.

ὅτι ὁ Ἀννίβας ἑαυτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῇ Ῥωμαίοις.

ὅτι ὁ Φίλιππος τὸν υἱὸν Δημήτριον ἔκτεινε διαβολῇ τοῦ Περσέως. καὶ ὅτι καὶ τοῦτον ἀνελεῖν θέλων, ἐτελεύτησεν.

καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ταῦθ᾽ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ἐβεβαίωσαν, καὶ τὴν πατρῴαν φιλίαν ἀνενεώσαντο. ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις συνηνέχθησαν μέν τινα, οὐ μέντοι καὶ ἀναγκαῖα πάνυ, ὥστε καὶ συγγραφῆς νομίζεσθαι ἄξια. ὕστερον δὲ ὁ Περσεὺς πολέμιον ἑαυτὸν τοῖς Ῥωμαίοις ἐποίησεν. ἵνα δὲ ἀναβάλῃ τὸ πολέμου χρεῖος, μέχρις ἂν παρασκευάσηται, πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν, ἀπολογησομένους περὶ ὧν ἐνεκαλεῖτο. ὡς οἱ Ῥωμαῖοι ἐντὸς τοῦ τείχους οὐκ ἐδέξαντο, καὶ ἔξω τοῦ ἄστεος αὐτοῖς χρηματίσαντες, οὐδὲν ἀπεκρίναντο ἕτερον, ἢ ὅτι ὕπατον πέμψουσι, πρὸς ὃν ὅσα βούλεται διαλεχθήσεται· καὶ αὐθημερὸν αὐτοὺς ἀπιέναι ἐποίησαν, δόντες σφίσι καὶ ἀγωγούς, ὥστε μηδενὶ συγγένωνται, καὶ τῷ Περσεῖ τῆς Ἰταλίας ἐπιβαίνειν τὸ λοιπὸν ἀπηγόρευσαν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα Γναῖον Σικίνιον στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως ὀλίγης ἐξέπεμψαν (οὐ γάρ πω τὴν μείζω παρεσκευάσαντο) καὶ ὁ Περσεὺς εἰς Θεσσαλίαν ἐμβαλὼν, τὰ πλεῖστα αὐτῆς ᾠκειώσατο. ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐνέστη, πέμπουσιν ἐπ᾽ αὐτὸν Λικίνιον Κράσσον, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ Γάιον Λουκρήτιον. συμμίξας οὖν πρῶτον περὶ Λάρισσαν τῷ Περσεῖ ἐν ἱππομαχίᾳ, ἔπταισεν· ὕστερον μέντοι περιεγένετο, ὥστε καὶ ἀναχωρῆσαι τὸν Περσέα εἰς Μακεδονίαν. ὁ Κράσσος δὲ ταῖς πόλεσι ταῖς Ἑλληνικαῖς ταῖς ὑπὸ τοῦ Περσέως κατεχομέναις προσέβαλε, καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἀπεκρούσθη, ἐνίας δ᾽ ἐς χεῖρας ἐποιήσατο· ἐνίας τινὰς κατασκάψας, τοὺς ἁλόντας ἀπέδοτο. ἐπεὶ δ᾽ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πυθόμενοι ἠγανάκτησαν, καὶ τὸν Κράσσον ὕστερον ἐζημίωσαν χρήμασι, καὶ τὰς ἑαλωκυίας πόλεις ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς πραθέντας ἐξ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εὑρεθέντας τότε παρὰ τῶν ἐωνημένων αὐτοὺς ἐξεπρίαντο. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν Περσέα πολέμῳ πολλὰ καὶ μεγάλα ἠτύχησαν, καὶ πολλαχόθι ἐπόνησαν τὰ αὐτῶν, καὶ ὁ Περσεὺς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας κατέσχε τὰ πλείονα. πρὸς γὰρ τῇ ἄλλῃ δυνάμει πολλῇ συνηθροισμένῃ, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας τῶν Ῥωμαίων φάλαγγα ὁπλιτῶν ἐσκεύασεν, ὀξέσιν ἥλοις τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ κράνη σιδηρώσας αὐτῶν. ὅπως δὲ μὴ τοῖς ἵπποις φοβεροὶ ὦσιν, εἴδωλα ἐλεφάντων κατεσκεύασε, δυσωδίαν μὲν ὑπὸ χρίσματός τινος ὀσμὴν ἔχοντα, φοβερὰ δὲ καὶ ὀφθῆναι καὶ ἀκουσθῆναι ὄντα (βροντώδη γὰρ ἀφίει ἠχήν τινα ἐκ παρασκευῆς) πρὸς ἐκεῖνα προσῆγεν αὐτοὺς συνεχῶς, μέχρις οὗ καὶ ἐθάρσησαν. ὁ μὲν οὖν Περσεὺς μέγα ἐπὶ τούτοις ἐφρόνει, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον τῇ δόξῃ καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς ὑπερβαλεῖν ἤλπισεν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῦτα μαθόντες, τὸν Μάρκιον Φίλιππον ὕπατον ὄντα κατὰ τάχος ἐξέπεμψαν. καὶ ὃς εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος, τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους ἐξήσκησεν, ὥστε δείσαντα τὸν Περσέα ἐν τῷ ἰδίῳ τῷ Μακεδονικῷ καὶ πρὸς τοῖς Τέμπεσιν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τὰ στενὰ τηρεῖν. θαρσήσας δὲ διὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος, διὰ μέσων ὀρῶν ὑπερέβαλε, καί τινα τῶν Περσέως κατέσχε. προϊὼν δ᾽ ἐπὶ τὴν Πύδναν, τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεὴς γενόμενος, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀνεχώρησε. καὶ αὖθις ὁ Περσεὺς ἀναθαρσήσας, καὶ ἃ κατέσχεν ὁ Φίλιππος ἀνεκτήσατο, καὶ τῷ ναυτικῷ συχνὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐλύπει, συμμάχους τε προσηγάγετο, ὥστε καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐλπίσειν ἐκβαλεῖν. τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ, καὶ τῇ δι᾽ αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ, ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο. ὡς γὰρ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπενδιδόντα ἐπύθετο, κατεφρόνησεν ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος, καὶ οὐκ ἐδίδου χρήματα σφίσιν ἃ ἐπηγγείλατο.

τῶν μὲν

quod ei Romani, paterna amicitia renouata, cō firmarunt. Insecutis temporibus accidere quædam, scriptione parum digna. sed post Perseus Romanorum inimicitijs susceptis, ut bello moram, dum se pararet, produceret: legatos Romam misit, obiecta sibi crimina purgaturus scilicet. quibus Romani in urbem non admissis, senatu foris dato, nihil responderunt aliud, nisi consulem se missuros esse, cum quo ageret quæ uellet. eodemq; die illos abire iusserunt, ductoribus adiunctis, ne cum quoq; colloquerentur, ac Perseo aditu Italiæ in posterum interdixerunt. Deinde Cn. Sicinnium prætorem cum paruis copijs ablegarunt, maioribus nondum paratis. Perseus Thessaliam ingressus, maximam eius partem sibi adiunxit. Imminente uere Licinius Crassus contra eum missus est, & classi præfectus C. Lucretius. Ac primo equestri conflictu impegit: deinde uictoria potitus, eò redegit Perseum, ut in Macedoniam recederet. Vrbes autem Græcas aggressus, quas Perseus tenebat, à plerisque repulsus est, nōnullas subegit, nonnullas euertit, ciuibus sub corona uenditis. Quibus Romani auditis indignati, Crasso postmodum pecuniariam mulctam dixerunt, captas urbes liberas esse iusserunt: earumq; ciues uenundatos, quos in Italia reperere, ab emptoribus redemerunt. His ita gestis bello Persico multas magnas clades acceperūt, rebus eorum passim afflictis. Nam Perseus Epiri & Thessaliæ pleraque obtinuit. Præterea enim alias ingentes copias, aduersus Romanorum elephantes etiam phalangem armatorū instruxerat, quorum clypei & galeæ ferreis clauis acutis horrebant. Ne autem equis formidabiles essent, simulacra elephātorum parauit ex unguento quodam, tetrum fœtorem spirantia, uisu, audituque horrenda, quæ arte quadam sonitū instar tonitrus ederent: ad quæ equi subinde adducti, timere deniq; desierunt. His reb. Perseus auctis animis, se Alexandro gloria & magnitudine imperij superiorē fore putabat. Romani uerò ijs cognitis, Marciū Philippum Cos. celeriter ablegarunt. qui cum in Thessaliam ad exercitum uenisset, Romanos & socios ita exercuit, ut Perseus territus, in suo regno Macedonico, & ad Tempe quietus, angustias tueretur. Aucta ex eo audacia Philippus, medijs montibus superatis, quasdam illius urbes cæpit. & ad Pydnam progressus, ob commeatus penuriam in Thessaliam redijt. Vnde Perseus resumpta fiducia, quæ Philippus occuparat, recepit, & classe Romanos crebris detrimentis affecit: ascitisque socijs, tota Græcia se Romanos electurum sperabat. sed nimia & importuna parsimonia, ex eaque sociorum neglectu, rursus eius opes imminutæ sunt. Rebus enim Romanorum labascentibus, suis incrementis fretus, socios ita contempsit, quasi eorum opera nihil esset opus: nec promissam illis pecuniam dedit.

Persei apparatus cōtra Romanos.

Aliorum

Aliorũ igitur alacritate imminuta, ab alijs plane destitutus, ita reb. suis diffidere cœpit, ut pacem peteret: eamq; per Eumenem impetrasset, nisi Rhodij legatis adiuncti superba oratione Romanorum animos alienassent. Inde bellum Persicum Paulo Aemylio iterum Consuli est mãdatum. qui properè in Thessaliã profectus, militari disciplina correcta, per Tempe quæ à paucis custodiebantur, ui patefacta uia, contra Perseum duxit. Is uerò cum Elpium amnem interfluentem munitionibus, & quicquid inter Olympum & mare interiacet, septis atq; aggeribus occupasset, & siccitate loci quoq; fretus esset: tamen sic etiam Consul transitus periculo facto, sitis primum inuenit remedium. Perfossis enim arenis in montis Olympi radicibus, affatim aquæ potabilis reperit. Interea Rhodiorum legati eadẽ audacia, qua prius Romæ usi fuerant, ad eum uenerunt. quos ita dimisit, ut nihil aliud diceret, nisi se post paucos dies eis responsurum esse. Cum autem oppugnando nihil proficiens, montes alicubi esse peruios didicisset: partem exercitus ad cacumen accessu difficilius misit, ut loca opportuna occuparet. Nam ob arduum ascensum, minimum ibi præsidium collocatum erat. Reliqua copiarum parte cum Perseo dimicauit, ne quid suspicatus, montes accuratius tueretur. Post, uerticibus occupatis, noctu ad mõtes cõtendit: eosq; partim aperto Marte, partim occultè superauit. Quo Perseus cognito, metuens ne à tergo circumueniretur, aut Pydna ab hoste occuparetur, (nam Romana classis accedebat) castello quod ad amnem erat deserto, Pydnam properè contendit, & ante urbem castra posuit. Eòdem Paulus quoque uenit. non statim tamen sunt congressi, prælio in plures dies dilato: & quia lunę defectum præcognorat, exercitũ sub uesperam qua ille instabat conuocatum, edoctumq; quid futurum esset, monuit, ne quid ea re turbaretur. Proinde Romani ex eo nihil aduersi timuerunt. Macedones autem territi, Perseo sinistri aliquid portendi iudicarunt. Sic utrisq; affectis, fortuito casu postridie in pugnam non denunciatam sunt impulsi, quæ bello finem imposuit. Nam cum iumẽtum Romanũ in flumen, unde aquabantur, incidisset, idq; sibi & Macedones & lixæ uendicarent: primùm inter hos certatum est. Deinde cæteri etiam suis opitulaturi, alij post alios castris egressi, donec omnes utrinq; cõflixerunt: pugna cõfusa illa quidem sed acri, cuius uictoria penes Romanos fuit. qui Macedones usque ad mare persecuti, multos ipsi occiderunt, multos classi accedẽti trucidandos obiecerunt: neq; quisquam eorum euasisset, nisi noctis beneficio conseruati essent. Pugna enim sub uesperam commissa est. Perseus Amphipolim profugus, ut & reliquias colligeret, & rem in integrum restitueret, cum nulli uenirent præter Cretenses stipendiarios,

Paulus Aemylius Persen uincit.

τῶν μὲν οὖν ἀμβλυνθέντων τὸ πρόθυμον, τῶν δὲ καὶ τέλεον αὐτὸν ἐκλιπόντων, τοσοῦτον ἀπέγνω, ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι, καὶ ἂν ἔτυχε τούτων διὰ τοῦ Εὐμένους, εἰ μὴ καὶ ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν. ὑπερηφάνως γὰρ οὗτοι τοῖς ῥωμαίοις διαλεχθέντες, τυχεῖν αὐτὸν ἐκώλυσαν τῶν σπονδῶν. ἐγχειρισθεὶς ὁ κατ᾽ αὐτοῦ πόλεμος παύλῳ αὖθις τῷ αἰμιλίῳ, τὸ δεύτερον ὑπατεύοντι ἐς αὐτὸν διὰ σπουδῆς ἐς τὴν θετταλίαν, καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν προκατακοσμησάμενος, βιασάμενος διὰ τῶν τεμπῶν (ὀλίγοι γὰρ ἐφρούρουν αὐτά) ἐπὶ τὸν περσέα ὥρμησεν. ἐπεὶ δ᾽ ἐκεῖνος τὸν ἔλπιον ποταμὸν περιέφραξεν, ὄντα ἐν μέσῳ, προκαταλαβὼν δὲ καὶ πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε ὀλύμπου καὶ τῆς θαλάσσης αἱμασιαῖς καὶ σταυρώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν, ἄπορον ἀπειργάσατο. ἐβάρει δὲ καὶ τῇ ἀνυδρίᾳ τοῦ τόπου. ἐπείρασε μὲν καὶ οὕτως ὁ ὕπατος διελθεῖν, καὶ τῆς ἀνυδρίας ἐπορίσατο ἀλέξημα. διορυσσόμενος γὰρ τὴν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ ὀλύμπου ἄμμον, ὕδωρ εὗρε δαψιλές τε καὶ πότιμον. κἀν τούτῳ τῶν ῥοδίων πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θρασύτητος, ἀφ᾽ ἧς καὶ ἐς τὴν ῥώμην πρὶν ἐπρεσβεύσαντο. ὁ δὲ οὐδὲν εἰπὼν πλέον αὐτοῖς, ἢ ὅτι μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἀπόκρισιν δώσει, ἀπέπεμψεν αὐτούς. ὡς δὲ προσβάλλων οὐδὲν ἐπέραινεν, ἔμαθε δὲ τὰ ὄρη ὄντα πως πορεύσιμα, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν δυσπροσοδωτάτην αὐτῶν ὑπερβολὴν ἔπεμψε, καταληψόμενον τὰ τοῦ τόπου ἐπίκαιρα. διὰ γὰρ τὸ δυσπρόσιτον καὶ ἐλαχίστην εἶχε φρουράν. αὐτὸς δὲ τῷ λοιπῷ τοῦ στρατεύματος προσέμιξε τῷ περσεῖ, ἵνα μή τι ὑποτοπήσας φυλακὴν τῶν ὀρῶν ἀκριβεστέραν ποιήσαιτο. καὶ μετὰ τοῦτο καταληφθέντων τῶν ἄκρων, νυκτὸς πρὸς τὰ ὄρη ὥρμησε, καὶ τὰ μὲν λαθών, τὰ δὲ βιασάμενος, ὑπερέβαλεν αὐτά. ὃ μαθὼν ὁ περσεὺς, καὶ δείσας μὴ κατὰ νώτου αὐτῷ προσπέσῃ, ἢ καὶ τὴν πύδναν προκατάσχῃ (καὶ γὰρ τὸ ναυτικὸν ἅμα τὸ τῶν ῥωμαίων προσέπλει) τό, τι ἔρυμα τὸ πρὸς τῷ ποταμῷ ἐξέλιπε καὶ πρὸς τὴν πύδναν ἐπειχθεὶς, πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο καὶ ἦλθε μὲν καὶ ὁ παῦλος ἐκεῖ. οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα προσέμιξαν, ἀλλὰ καὶ διέτριψαν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας. προμαθὼν δὲ ὁ παῦλος, ὡς ἡ σελήνη ἐκλείψειν μέλλει, συνήθροισε πρὸς ἑσπέραν τὸ στράτευμα, ὅτε τὴν ἔκλειψιν γενέσθαι ἐχρῆν, καὶ προεῖπε τὸ συμβησόμενον, καὶ μή τι διὰ τοῦτο ταραχθῆναι παρῄνεσεν. οἱ μὲν οὖν ῥωμαῖοι τὴν ἔκλειψιν θεασάμενοι, οὐδὲν κακὸν δι᾽ αὐτῆς ὑπετόπησαν. οἱ δὲ μακεδόνες δέος ἔσχον ἐκ τούτου, καὶ ἐς τὸν περσέα τὸ τέρας τείνειν ἐνόμισαν. οὕτω δ᾽ ἑκατέρων ἐχόντων, συμβάν τι κατὰ τύχην τῇ ὑδρείᾳ συνέρρηξεν αὐτοὺς ἐς μάχην ἀκήρυκτον, καὶ τέλος τῷ πολέμῳ ἐπέθηκεν. ἐπεὶ γὰρ ὑποζύγιόν τι τῶν ῥωμαίων ἐς τὸ ὕδωρ ἐσέπεσεν, ἐξ οὗπερ ὑδρεύοντο, καὶ οἵ τε μακεδόνες αὐτοῦ ἐπελάβοντο, καὶ οἱ ὑδροφόροι ἀντεῖχον, τὸ μὲν πρῶτον οὗτοι καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐμαχέσαντο, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ ἀλλήλους ῥοῦντες τοῖς οἰκείοις κατ᾽ ὀλίγους ἐκ τῶν στρατοπέδων ἐξῄεσαν, καὶ πάντες συνέμιξαν ἀπ᾽ ἀμφοῖν. καὶ μάχης ἀσυντάκτου μὲν, ὀξείας δὲ γενομένης, οἱ ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ καταδιώξαντες τοὺς μακεδόνας μέχρι τῆς θαλάσσης, πολλοὺς μὲν αὐτοὶ ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ τῷ ναυτικῷ προσπλεύσαντι ἀποκτεῖναι παρέδοσαν. κἂν οὐδ᾽ ἄν τις ἐπελείφθη αὐτῶν, εἰ μὴ νὺξ αὐτοῖς ἐβοήθησε. περὶ δείλην γὰρ ὀψίαν ἡ μάχη ἐγένετο. διαφυγὼν οὖν ἐς ἀμφίπολιν ὁ περσεύς, ὡς τούς τε περιλειπεῖς ἀναλεγόμενος, καὶ συνέσειν αὖθις τὰ πράγματα, ἐπεὶ οὔτ᾽ ἦλθόν τινες πρὸς αὐτὸν πλὴν μισθοφόρων κρητῶν, καὶ τῶν

Ὅτι παῦλος αἰμίλιος [illegible] περσέα [illegible].

Ὅτι ἔκλειψιν τῆς σελήνης μέλλουσαν προμαθὼν ὁ παῦλος, προεῖπε τῷ στρατεύματι, ὅπως μὴ ταραχθῶσιν.

δείλη ὀψία ἡ ἧττα τῶν μακεδόνων.

καὶ τὴν Πύδναν, ἄλλας τε πόλεις τὰ τῶν Ῥωμαίων αἱρεῖσθαι ἔμαθε. κἀκεῖθεν μετέστη, καὶ εἰς πλοῖα τὰ χρήματα ὅσα ἐπήγετο, θέμενος, νυκτὸς εἰς Σαμοθρᾴκην ἀπέπλευσε. καὶ πυθόμενος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸν Ὀκτάουιον, ὃς τοῦ ναυτικοῦ προΐστατο, προσπλέοντα, καὶ τὸν Παῦλον εἰς Ἀμφίπολιν ἥκοντα, ἐπέστειλεν αὐτῷ, συμβῆναι δεόμενος. καὶ ἐπεὶ βασιλέα ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὠνόμασεν, οὐδ' ἀποκρίσεως ἔτυχεν. ὕστερον δὲ αὖθις τινὸς τοιαύτης προσρήσεως ἀποστείλαντος, προσεδέξατο μὲν τοὺς περὶ τῶν σπονδῶν λόγους· οὐκ ἄλλως μέντοι συμβῆναι ἔφη, εἰ μὴ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψαι· καὶ διὰ ταῦτα οὐ συνέβησαν. μετὰ ταῦτα δὲ ἐξαιτηθεὶς παρὰ τῶν Ῥωμαίων Εὔανδρόν τινα Κρῆτα, πολλὰ κατ' αὐτῶν ὑπουργηκότα, καὶ πιστότατον αὐτοῦ, οὐκ ἐξέδωκε μὲν, φοβηθεὶς μὴ κατάπτυστα [illegible] αὐτῷ συνῄδει, λάθρα δὲ αὐτὸν ἀποκτείνας, ἑαυτὸν διαχρήσασθαι ἐφήμισε. τότε μὲν οὖν οἱ συνόντες αὐτῷ, φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἠγνόησαν τὸ γινόμενον) μεθίστασθαι ἤρξαντο. κἀκεῖνος δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις παραδοθῇ, ἀποδρᾶναι νυκτὸς ἐπεχείρησε. καὶ ἔλαθεν ἂν πρὸς Κότυν Θρᾷκα δυνάστην κομισθείς, εἰ μὴ οἱ Κρῆτες αὐτὸν ἐγκατέλιπον. ἐμβαλόντες γὰρ τὰ χρήματα εἰς τὰ πλοῖα, οἴκαδε ἀπῆραν. ὁ δὲ ἡμέρας μέν τινας αὐτοῦ μετὰ Φιλίππου τοῦ υἱοῦ κεκρυμμένος ἔλαθεν. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους παῖδας καὶ τὴν θεραπείαν ἔγνω κατέχοντα τὸν Ὀκτάουιον, ἑαυτὸν ἐθελοντὴς [illegible] καὶ ἀχθέντα εἰς τὴν Ἀμφίπολιν οὐδὲν ὁ Παῦλος ἐκάκωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ὁμέστιον ἐποιήσατο, καὶ ἐν ἀδέσμῳ φυλακῇ ἐτήρει, καὶ ἐν θεραπείᾳ ἦγε. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς Ἠπείρου ἀπεκομίσθη. ὁ δὲ Πλούταρχος ἀχθῆναι λέγει τὸν Περσέα πρὸς τὸν Αἰμίλιον, καὶ τὸν δεδακρυμένον προσυπαντῆσαι αὐτῷ. ἐκεῖνον δ' ἐπὶ στόμα καταβαλεῖν ἑαυτόν, καὶ γονάτων ἀψάμενον ἀφεῖναι φωνὰς ἀγεννεῖς, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἀλγοῦντι προσώπῳ προσιδόντα αὐτὸν εἰπεῖν· τί ὦ ταλαίπωρε ταῦτα πράττεις; ἀφ' ὧν δόξεις οὐκ ἀναξίως ἀτυχεῖν, οὐδὲ τοῦ νῦν, ἀλλὰ τοῦ πάλαι δαίμονος ἀνάξιος γεγονέναι. τί δέ μου καταβάλλεις τὴν νίκην, καὶ σμικρύνεις μου τὸ κατόρθωμα, ἀποδεικνύμενος ἑαυτὸν οὐ γενναῖον, οὐδὲ πρέποντα Ῥωμαίοις ἀνταγωνιστήν; ἀρετή τοι δυστυχοῦσι μεγάλην ἔχει μοῖραν, καὶ παρὰ πολεμίοις. δειλία δὲ Ῥωμαίοις κἂν εὐποτμῇ, πάντη ἀτιμότατον. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Λούκιος Ἀνίκιος στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐπὶ τὸν Γέντιον, τούς τε προσμίξαντάς τε αὐτῷ ἐνίκησε, καὶ τὸν Γέντιον φυγόντα ἐπιδιώξας, εἰς Σκόδραν κατέκλεισεν, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ βασίλεια. καὶ διήμαρτεν ἂν προσεδρεύων αὐτῇ (ἐπὶ γὰρ ἀκρωνυχίας ὄρους πεπόλισται, καὶ φάραγξι βαθείαις ποταμοὺς ῥοώδεις ἐχούσαις περιείληπται, τείχει τε ὀχυρῷ περιέζωσται) εἰ μὴ ὁ Γέντιος μέγα ἐπὶ τῇ δυνάμει ἐλπίσας, ἑκὼν εἰς μάχην ἐχώρησε. κἀκ τούτου τήν τε ἀρχὴν αὐτοῦ πᾶσαν ὁ Ἀνίκιος προσηγάγετο. καὶ μέχρι τῆς Ἠπείρου προελθὼν, πρὶν τὸν Παῦλον ἐλθεῖν, κἀκείνην ταραττομένην ἡμέρωσεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔμαθον μὲν τὴν τοῦ Παύλου νίκην τετάρτῃ μετὰ τὴν μάχην ἡμέρᾳ ἔκ τινος φήμης, οὐ μέντοι καὶ ἀκριβῶς ἐπίστευον. ἐπεὶ δὲ γραμμάτων ὑπὲρ ταύτης κομισθέντων τοῦ Παύλου ὑπερήσθησαν, καὶ οὐχ ὡς τὸν Περσέα νενικηκότες καὶ τὴν Μακεδονίαν κτησάμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν Φίλιππον ἐκεῖνον τὸν πάνυ, καὶ αὐτὸν τὸν

ἀλέξαν

& Pydnam, ceterasque urbes ad Romanos desecisse audiret: illinc digressus, omni pecunia, quam secum uehebat, nauibus imposita, noctu in Samothraciam nauigauit. Cum autem non multo post audiuisset, Octauium classi praefectum accedere, & Paulum Amphipolim uenisse: per literas pacem ab eo petijt. in quibus quod se Regem nominasset, ne responsum quidem tulit. Deinde cum sine tali aliquo titulo idem petijsset, Paulus pacificationis mentione admissa, non alias ei conditiones tulit, nisi ut semetipsum, & sua omnia Romanorũ fidei permitteret: itaque inter eos nõ cõuenit. Post, Euandrum Cretensem Romanis postulantibus, cuius multis in rebus fidelissima contra eos usus erat opera, nõ dedidit: ueritus, ne arcana sua proderet. sed eo clàm interfecto, rumorem sparsit, eum sibi ipsi manus attulisse. Tum igitur familiares, eius perfidiam ueriti (neque enim eos id latebat facinus) ab eo desciscere cœperunt. Quare ueritus, ne Romanis dederetur, noctu fugam capessere instituit: ac clàm ad Cotym Thraciae dynasten peruenisset, nisi Cretenses, rebus suis in naues impositis domũ discedentes, eum reliquissent. Ipse uerò ibi per dies aliquot cum Philippo filio latuit. sed quum caeteros liberos suos Octauium tenere didicisset, ultrò è latebris prodijt. Amphipolim perductũ Paulus nõ malè tractauit: sed porrecta dextera ad mensam suã admisit, & in libera custodia asseruatũ honorificè habuit. Deinde per Epirum in Italiam est perductus. Plutarchus refert Aemyliũ, cum Perseus adduceretur, ei lachrymis oppletum obuiam iuisse: illum uerò in faciem prostratum, prehensis eius genibus uoces parum generosas edidisse. Aemylium autem tristi uultu eum intuentem, dixisse: Quid ô miser ista facis: unde non praeter meritum in calamitatem incidisse, neque praesenti, sed praeterita fortuna indignus esse uidearis? Quid meã uictoriam deprimis, & res gestas attenuas, ignauiam prae te ferendo, teque aduersarium Romanis indignum declarando? Virtus enim etiam in calamitate multum uel apud hostes mométi habet. Ignauiam uerò, etiam secundis in rebus extremo contemptu Romani dignã iudicant. Eodem tẽpore L. Anicius praetor contra Gentium missus, hostes praelio fudit: Gentiũ profligatum persecutus, Scodrae, ubi eius regia erat, obsedit. idque frustra futurũ erat, quoniã urbs in montis cacumine sita, & profundis uallib. quae fluuios torrentes habent, cincta, muroque firmo munita est: nisi Gentius suis copijs fretus, ultrò ad pugnam uenisset. Vnde factũ, ut omne eius imperiũ Anicius subegerit; & usque ad Epirum progressus, ante Pauli aduentũ illam etiam tumultuantem pacarit. Romani Pauli uictoriam quarto post pugnã die ex rumore audiuerunt, sed non planè crediderunt. Deinde Pauli acceptis literis maxima laeticia affecti, non quasi uicto Perseo, subactaque Macedonia: sed tanquam Philippum illum regem praestantissimũ, & ipsum

Perseus ab Aemylio captus.

Gentius à L. Anicio uictus.

Pauli triumphus.

Alexandrum cum toto illo imperio uicissent, ita sunt gloriati. Paulo Romam reuerso multi honores sunt decreti, & triumphus splendidissimus, in quo præter alias manubias Bithym Cotys filium, Perseum & uxorem eius cum tribus liberis, habitu captiuorum duxit. Veritus autem ex immodica felicitate inuidiã numinis, Camilli exẽplo precatus est, si quid inde mali immineret, ut id incolumi Repub. in suũ caput redundaret. itaq; duos filios, alterum paulo ante triumphum, alterũ in ipsa illa celebritate amisit. Fuit nõ tantũ egregius imperator, sed etiam pecuniæ contẽptor. quod ex eo apparet, quòd secundùm Consul, & spoliis innumerabilibus potitus, in tanta paupertate uitã exegit, ut post eius obitum uxori dos ægrè posset reddi. Ex captiuis Bithys patri gratis est redditus.

Persei cum suis interitus.

Perseus cum liberis & ministris Albã missus est, ubi cum se regni recuperãdi spe aliquandiu sustentasset, ea amissa, sibi ipsi manus attulit: Philippus eius filius, & filia, non multo pòst obierunt. solus filius natu minimus, Albanis magistratibus pro scriba inseruiendo ad tempus uitam tolerauit. Ad hunc modum Perseus à XX regibus se ortum ducere gloriatus, crebrò Philippum, crebrius Alexandrũ in ore habens, & regnum amisit, & in hostium potestatem uenit, & in triumpho ductus est, non tam diademate ornatus, quàm cathenis oneratus.

Rhodiorũ, Cretẽsium, Prusiæ & Eumenis reconciliatio.

Rhodii dudũ superbè cum Romanis agere soliti, tum ueniam delictorum petentes, eorumq; societatẽ nuper spretam, admodũ flagitantes, quod uoluere tandem impetrarunt. Romani etiam Cretensibus irati, multis precibus deniq; mitigati sunt. Prusias item spõte in urbẽ profectus, curiæ limen osculatus, senatuq; adorato, ueniam & impunitatem est consecutus: Eumeni fratris Attali intercessio delictorum gratiam fecit.

Cappadocia. *Ariarathes.* *Orophernes.*

Tũc etiam Cappadociæ hic status fuit. Ariarathes rex germanum filium habuit Ariarathem. ante quem susceptũ, uxor eius lõgo tempore sterilis, Orophernem adoptarat: qui deinde nato legitimo, propter insidiarum suspicionem pulsus, post Ariarathis obitum contra fratrem insurrexit. Ariarathi opem tulit Eumenes, Oropherni Syriæ rex Demetrius.

Demetrius.

Ariarathes uictus ad Romanos confugit, ab eisq; unà cum Oropherne regnare iussus, quia populi Romani amicus & socius appellatus erat, totum imperiũ sibi uendicauit. atq; Attalus Eumenis successor, Orophernem & Demetrium Cappadocia prorsus exegit.

Aegyptus Ptolemæi.

Aegypti rex Ptolemæus moriẽs, duos filios & unam reliquit filiam. Fratribus autem inter se de regno contendentibus, Antiochus Magni Antiochi filius natu minorem pulsum suscepit, ut per eius defendẽdi speciem, aditũ in Aegyptum haberet: adductoq; exercitu, maxima parte occupata, obsedit Alexandriã. Cũ autẽ reliqui ad Romanos confugissent, Popilius ad Antiochũ missus, cum Aegypto abstinere

ἀλέξανδρον μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἣν ἔσχηκεν ἑλόντες, ἐσεμνύνοντο. ἐλθόντι δὲ ἐς ῥώμην τῷ παύλῳ πολλὰ ἐψηφίσθη, καὶ ἡ πομπὰ τῶν νικητηρίων αὐτοῦ λαμπροτάτη ἐγένετο. ἔπεμψε μὲν γὰρ καὶ τἄλλα ὅσα ἑαλώκει πάντα, ἔπεμψε δὲ καὶ βίθυν τὸν τοῦ κότυος υἱόν, τόν τε περσέα καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, τούς τε παῖδας τρεῖς ὄντας, ἐν τῷ τῶν αἰχμαλώτων σχήματι. δείσας δὲ διὰ τὴν τῆς εὐτυχίας ὑπερβολήν, μή τι νεμεσήσῃ αὐτοῖς τὸ δαιμόνιον, ηὔξατο καὶ οὗτος κατὰ τὸν κάμιλλον, μή τι κακὸν τῇ πόλει ἐκ τούτων, ἀλλ᾽ ἑαυτῷ εἴ τι δέοι γενέσθαι· καὶ δύο υἱεῖς, τὸν μὲν πρὸ τοῦ θριάμβου μικρόν, τὸν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ τῶν ἐπινικίων ἀπέβαλεν ἑορτῇ. ἦν δὲ οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ ὑπερόπτης χρημάτων. τεκμήριον δέ, δεύτερον τότε ὑπατεύσας, καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας, ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω, ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα τελευτήσαντος ἐκδοθῆναι. τῶν δ᾽ ἁλόντων τῷ πατρὶ μὲν ὁ βίθυς προῖκα ἐδόθη. περσεὺς δὲ ἐς ἄλβαν σὺν τοῖς παισὶ καὶ τῇ θεραπείᾳ κατετέθη, κἀκεῖ μὲν ἕως ἤλπιζε τὴν βασιλείαν κομιεῖσθαι, ἀντεῖχεν. ἐπεὶ δὲ ἀπέγνω, ἑαυτὸν διεχειρίσατο. καὶ ὁ φίλιππος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἥ τε θυγάτηρ αὐτοῦ, οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέθανον, μόνος δὲ ὁ νεώτατος τοῖς τῶν ἀλβανῶν ἄρχουσιν ὑπογραμματεύων ἐπί τινα χρόνον διήρκεσεν. οὕτως ὁ περσεὺς ὁ δὲ ἀπὸ εἴκοσι βασιλέων αὐχῶν γεγονέναι, καὶ πολλὴν μὲν τὸν φίλιππον, πλείω δὲ θρυλλῶν τὸν ἀλέξανδρον, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπώλεσε, καὶ αἰχμάλωτος γέγονε, καὶ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, δεσμὰ μετὰ τοῦ διαδήματος περικείμενος. οἱ δέ γε ῥόδιοι μετὰ φρονήματος πρώην τοῖς ῥωμαίοις προσφερόμενοι, τότε μὴ μνησικακεῖν αὐτοῖς ἠξίουν, καὶ σύμμαχοι πρόσθεν αὐτῶν κεκλῆσθαι μὴ προσδεχόμενοι, τότε καὶ πάνυ τούτου τυχεῖν ἐσπούδαζον· καὶ ἔτυχον τῆς σπουδῆς, ἀλλ᾽ ὀψέ. καὶ τοῖς κρησὶν ὠργίζοντο μὲν οἱ ῥωμαῖοι, ἱκετείαις δὲ πολλαῖς χρησαμένοις ἀφῆκαν ποτὲ τὴν ὀργήν. καὶ ὁ προυσίας δέ, καὶ ὁ εὐμένης, ὁ μὲν δι᾽ ἑαυτοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐλθών, καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον εἰσελθών, καὶ τὸν οὐδὸν φιλήσας, καὶ προσκυνήσας τοὺς βουλευτάς, ἄδειαν εὕρετο καὶ ἠνύετο· εὐμένης δὲ διὰ τὸν ἄτταλον τὸν ἀδελφὸν τὸ μή τι μνησικακεῖν αὐτῷ ὦφλε. τότε δὲ καὶ τὰ τῆς καππαδοκίας οὕτω διῳκήθη. ἀριαράθης ὁ ταύτης κρατῶν παῖδα γνήσιον ἔσχεν ἀριαράθην. πρὶν δ᾽ ἐκγεγονέναι αὐτόν, ἐπεὶ πολὺν χρόνον ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὐκ ἐκύησε, παῖδα προσεποιήσατο, ὀροφέρνην καλέσας. γεννηθέντος δὲ ἐκείνου τοῦ γνησίου, φοβηθεὶς ἐκεῖνος ἐξηλάθη, ὃς μετὰ τὸν ἀριαράθου θάνατον, τῷ ἀδελφῷ δίκην ἐπανέστη. καὶ συνεμάχει ἀριαράθῃ μὲν εὐμένης, ὀροφέρνῃ δὲ δημήτριος ὁ τῶν σύρων βασιλεύς. ἐλαθεὶς δὲ ἀριαράθης, πρὸς τοὺς ῥωμαίους κατέφυγε, καὶ κοινωνὸς τῷ ὀροφέρνῃ τῆς βασιλείας ὑπ᾽ αὐτῶν ἀπεδείχθη. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀριαράθης τοῖς ῥωμαίοις φίλος καὶ σύμμαχος προσηγόρευτο, πᾶσαν ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν ἐκ τούτου προσεποιήσατο. καὶ ὁ ἄτταλος δὲ τὸν εὐμένη θανόντα διαδεξάμενος, τόν τε ὀροφέρνην καὶ τὸν δημήτριον παντελῶς ἐκ τῆς καππαδοκίας ἀπήλασεν. ὁ δὲ τῆς αἰγύπτου κρατῶν πτολεμαῖος παῖδας δύο υἱεῖς καὶ μίαν κατέλιπε θυγατέρα. ὡς δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐστασίαζον, ἀντίοχος ὁ τοῦ μεγάλου ἀντιόχου υἱός, τὸν νεώτερον ἐκπεσόντα ἐδέξατο, ἵνα προφάσει τοῦ αὐτῷ ἀμύνειν εἰς τὰ τῶν αἰγυπτίων παρέλθοι. καὶ στρατεύσας ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, τῆς τε πλείονος χώρας ἐκράτησε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν ἀλεξάνδρειαν. καταφυγόντων δὲ τῶν ἄλλων πρὸς τοὺς ῥωμαίους, πεμφθεὶς πρὸς τὸν ἀντίοχον ὁ ποπίλιος, ἐκχωρεῖν αὐτὸν τῆς αἰγύπτου ἐκέλευσε.

ἑαυτὸν ἀφοσιώσας τε, καὶ διεχειρίσατο αὑτόν.

περὶ ῥοδίων καὶ κρητῶν καὶ προυσίου καὶ εὐμένους.

περὶ τῶν κατ᾽ ἀριαράθου καὶ ὀροφέρνου βασιλείας.

ἐκέλευσεν. οἱ γὰρ ἀδελφοὶ συνιδόντες τὴν τοῦ Ἀντιόχου διάνοιαν, κατηλλάγησαν. ὡς δ' ἐκεῖνος ἀνεβάλλετο τὴν ἀπόκρισιν, κύκλον ῥάβδῳ περὶ αὐτὸν περιέγραψε, καὶ ταῦτα αὐτὸν ἑστηκότα ἀπ' ἐκείνου βουλεύσασθαι τε καὶ ἀποκρίνασθαι. φοβηθεὶς δ' ἔδεισεν ὁ Ἀντίοχος, τὴν πολιορκίαν κατέλυσεν. ἀπαλλαγέντες δὲ τοῦ ἔξωθεν φόβου οἱ Πτολεμαῖοι (οὕτω γὰρ ἐκαλοῦντο ἀμφότεροι) αὖθις ἐστασίασαν, εἶτα συνηλλάγησαν αὖθις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν πρεσβύτερον τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κύπρον, τὰ δὲ περὶ τὴν Κυρήνην ἔχειν τὸν ἕτερον. καὶ ταῦτα γὰρ τότε τῶν Αἰγυπτίων ἦν. ἀγανακτῶν δ' ὁ νεώτερος ὡς τὴν ἐλάττω σχὼν, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ εὕρατο παρ' αὐτῶν καὶ τὴν Κύπρον. ὁ δὲ πρεσβύτερος συμβὰς ἐπείθετο αὖθις πρὸς τὸν νεώτερον, πόλεις τινὰς αὐτῷ ἀντὶ τῆς Κύπρου δοὺς, καὶ χρήματα καὶ σῖτον ταξάμενος συντελεῖν. τοῦ δ' Ἀντιόχου τελευτήσαντος μετὰ τοῦτο, καὶ παιδὶ ὁμωνύμῳ τὴν βασιλείαν καταλιπόντος, ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τρεῖς αὐτῷ ἐπιτρόπους διὰ τὸ (μικρὸς γὰρ ἦν) ἔπεμψαν, οἱ παρὰ τὰς συνθήκας εὑρόντες ἐλέφαντας καὶ τριήρεις, τούς τε ἐλέφαντας σφαγῆναι πάντας ἐκέλευσαν, καὶ τἆλλα πρὸς τὸ τῇ Ῥώμῃ συμφέρον διῴκησαν. διὰ τοῦτο Λυσίας ὁ τοῦ βασιλέως τὴν ἡγεμονίαν ἐγκεχειρισμένος, παρὰ ξύμπαν τὸ πλῆθος, ἐκβαλεῖν σὺν Ῥωμαίοις, τὸν δὲ Γναῖον τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἀποκτεῖναι. καὶ τούτων γενομένων, ὁ μὲν πρέσβεις εὐθὺς ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλεν, ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογούμενος. Δημήτριος δ' ὁ Σελεύκου υἱὸς τοῦ παιδὸς Ἀντιόχου ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ θείου τῆς βασιλείας ἐστερημένος, ὡς τὸν τοῦ Ἀντιόχου θάνατον ἔγνω, ᾔτει μὲν τὴν πατρῴαν ἀρχήν. οἱ δ' οὔτε ταύτην αὐτῷ συνέπραξαν, οὔτ' ἀπάραι τῆς Ῥώμης ἐπέτρεψαν. καὶ ὃς καὶ δυσχεραίνων, ὅμως ἡσύχαζεν. ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Λυσίαν ἐγένετο, οὐκ ἔτ' ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἀπέδρα, καὶ ἐκ Λυκίας τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, μὴ ἐπὶ τὸν ἀνεψιὸν τὸν Ἀντίοχον (οὕτω γὰρ οἱ παῖδες τῶν ἀδελφῶν ἐκάλουν) ἀλλ' ἐπὶ τὸν Λυσίαν τὴν ὁρμὴν ἔχειν, ὥστε τῷ Ὀκταβίῳ τιμωρῆσαι. τὴν Τρίπολιν δὲ τῆς Συρίας ἐπιχειρήσας, καὶ ταύτην προσαγαγόμενος, ὡς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν βασιλείαν σταλεὶς (τὴν γὰρ ἀπόδρασιν αὐτοῦ οὐδεὶς ἐγίγνωσκεν) καὶ Ἀπαμείας κρατήσας, δύναμίν τε συναγαγὼν, ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλασε, καὶ τόν τε παῖδα καὶ τὸν Λυσίαν φιλικῶς ἀπαντήσαντας αὐτῷ (δεδιότες γὰρ τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἀντῆραν) διέφθειρε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκομίσατο, κἀν τῇ Ῥώμῃ στέφανον καὶ τοὺς τοῦ Ὀκταβίου αὐθέντας ἀπέστειλεν. οἱ δὲ χαλεπαίνοντες αὐτῷ, οὐδέτερον ἐδέξαντο. μετὰ ταῦτα δ' ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν. τὸ δ' ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Ἰλλυρικὸν τὸ παρὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον, ὧν τινὰς Ταυλαντίους ὠνόμαζον οἱ Ἕλληνες, ἔχοντας δὲ τῆς Δυρραχίου τὰ μέρη. αἴτιον δὲ τοῦ πολέμου, ὅτι τινὰς τῶν προσχώρων αὐτοῖς τῶν φίλων τοῖς Ῥωμαίοις ὄντας, ἠδίκουν. συμπρεσβευσαμένοις τε ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις οὐδὲν μέτριον ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων πρέσβεις συλλαβόντες ἀπέκτειναν. τούτους ὁ Σκιπίων ὁ Νασικᾶς ὑπέταξεν, ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσας. τάς τε γὰρ πόλεις αὐτῶν εἷλε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐπίπρασκε. καὶ ἄλλα δὲ κατ' ἐκείνους συνέβη τοὺς χρόνους, οὐ μνήμης μέντοι, οὐδ' ἱστορίας ἐπάξια. τότε δὲ καὶ αὖθις ὁ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ὁ τρίτος ἀνερριπίζετο πόλεμος. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφερον ἐλαττούμενοι, ἀλλὰ καὶ συμμαχικὰ καὶ ναυτικὸν ἐπὶ τῷ τοῦ Νομάδος πολέμῳ παρεσκεύαζον παρὰ τὰς συνθήκας ἀπίμαζον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὡς τὰ ἄλλα κατὰ γνώμην εἶχον, οὐχ ἡσύχαζον, ἀλλὰ πέμψαντες τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν, ταῦτά τε

περὶ Ἀντιόχου τοῦ νέου Ἀντιόχου, καὶ Δημητρίου τοῦ Σελεύκου.

ὅτι ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, καὶ τοὺς ἐνίκησαν.

ὁ τρίτος Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμος, ὅτε τέλος αὐτοὺς ἐξώλεσαν, καὶ τὴν Καρχηδόνα κατέσκαψαν.

iussit. Fratres enim intellecto illius consilio, in gratiam redierant. Antiocho responsum differente, uirga circũscripsit regem: ac priusquam eo circulo excederet, deliberare: ac responsum reddere iussit. Ea re territus Antiochus, obsidionẽ soluit. Externo metu liberati Ptolemæi, denuò & dissenserunt, & à Romanis reconciliati sunt: ut natu maior Aegypto & Cypro, Cyrenis uerò iunior potiretur. nam hæc quoque tum Aegyptiorum erant. Iunior uerò iniquè secum agi existimans, Romam profectus, Cyprum etiam impetrauit. At senior denuò cum eo pactus, pro Cypro urbes quasdã & frumentum ei assignauit. Antiocho rege mortuo, Romani filio eiusdem nominis regnum confirmarunt. eiq; ob tenerã ætatem scilicet, tres curatores miserunt: qui cum præter pacta & conuenta triremes & elephantos inuenissent, belluas occidi iusserunt, ac cętera ex Romanorum utilitate administrarunt. Qua de causa Lysias, cui regis tutela commissa erat, populum concitauit, ut Romanos eijceret, C. uerò Octauiũ occideret. His factis, statim legatos Romam misit, ut id facinus purgaret. Demetrius autem Seleuci filius Antiochi nepos, Romæ obses tempore paterni obitus, ab Antiocho patruo regno spoliatus, cum eius interitu cognito, paternum regnum repeteret, à senatu nec adiutus, nec Roma exire situs est. Quod quamuis ęgrè ferret, tamen quieuit. Cęterùm cum Lysias illa fecisset, nihil cunctatus Roma profugit: & ad senatũ è Lycia scripsit, se non contra patruelem Antiochũ, sed contra Lysiam proficisci, & Octauij necem ulturum esse. Cum Tripolim Syriæ celeriter sibi adiunxisset, tanquam à senatu ad regnum occupandum missus (de fuga enim eius nemo cogitabat) & Apamea potitus, cõparatis copijs Antiochiam contendit, ibiq; puerum & Lysiam amicè obuiã egressos (Romanorum enim metu armis abstinuerant) interfecit. Regno recuperato, coronã & Octauij percussores Romam misit. quorũ neutrũ Romani illi irati acceperunt. Post hæc Dalmatis bellum intulerunt, quæ gens Illyrica est in sinu Ionio: quorum quosdam Græci Taulãtios nominant, ex parte Dyrrachio uicinos. Belli causa erat, quod in finitimos, Romanis amicos iniurij, nec Romanorum legatis moderatè respõdissent, et aliorũ legatos occidissent. Hos Scipio Nasica domuit: eorumq; urbibus expugnatis, captiuos uẽdidit. Iisdem temporibus alia quoq; acciderunt, memoria & scriptione parum digna. Dehinc tertium bellum Punicũ est conflatum. Carthaginẽses enim humilem illam fortunam haud ferentes, socios & classem ad bellum Numidicum contra fœdus comparabãt. Romani autem cæteris rebus ex sententia cõfectis, non quieuerunt: sed per Nasicam Scipionem ijs de rebus

M. Popilius Lenas legatus ad Antiochum.

Lysias Antiochi tutor Romanos malè tractat.

Demetrius Syriam occupat.

Dalmatæ.

TERTIVM bellũ Punicum.

rebus expostulantes, apparatum illum omitti iusserunt. Et quia de Masinissa querebantur, & propter bellum cum illo susceptum, imperata detrectabant: pactione inter illos facta, à Masinissa impetrauit, ut quadam prouincia eis cederet. Sed cū nihilo magis parerent, Romani paulisper cunctati, quum primum magno prælio à Masinissa uictos esse audiuerunt, bellū eis indixerunt. Carthaginenses uerò ea clade afflicti & territi (nam ab alijs quoque finitimis premebantur) legatis Romam missis auxilia petiuerūt, se Romanis omnibus in rebus obsecuturos simulantes. » Nam quum fœdus rupturi essent, facile quiduis promittebant. Ea de re concilio à senatu indicto, Scipio Nasica legatos Carthaginensium admittendos, & pacem cum eis faciendam esse cēsuit. M. Cato contrà, nec admittendos esse, nec belli decretum abrogandū. Verùm Senatus & preces legatorū admisit, & pacem eis est pollicitus, obsidibus petitis, quos L. Martius & M. Manilius in Sicilia acceptos Romam miserunt. ipsi festinantes in Africam appulerunt, castrisque positis, & magistratibus Carthaginensiū accersitis, nō omnia simul quæ postulabant, exposuerunt, ueriti ne ijs præcognitis, rebus integris bellum capesserēt. Ac primùm frumentum petentibus datū, deinde triremes, postea machinæ, denique armis etiā acceptis (Carthaginenses enim clàm alium magnum apparatum habebant) eos urbem diruere, & aliam in mediterraneo sine muris extruere, LXXX stadijs à mari dissitā iusserūt. Ad illud Carthaginenses in lachrymas soluti, tanquam urbe capta lamentati sunt: precatique cōsules, ne patriæ afferre manus cogerentur. Sed cum nihil proficerent, & aut imperata exequi, aut bellum experiri iuberentur, multi apud Romanos, ut iam uictores, remanserūt: cæteri in urbē regressi, quosdam ex magistratibus occiderūt, quòd non principiò bellum amplexi essent. & Romanis, quos intra mœnia reperserāt, interfectis, bellum aggressi, omnes seruos manumiserunt, exules reuocarunt: & Hasdrubale denuò Imperatore creato, arma, triremes, machinas repararunt. Quasi enim bellū urgeret, & de excidio periclitarentur, ita omnia quib. erat opus, perexiguo tempore compararunt, nulli sei parcētes, adeò ut statuas quoque ob æris penuriam conflarēt, & capillis mulierū ad funes conficiendos uterentur. Consules principiò spe concepta, se eos ut inermes facile capturos, scalas dūtaxat pararūt, quibus mœnia transcenderēt: sed ea oppugnare adorti, cū hostes armatos & rebus ad propulsandam obsidionem necessarijs instructos uidissent: machinas fabricare instituerūt. quibus nō sine periculo cōfectis (Hasdrubal enim materiam cōportantes ex insidijs uexabat) urbem sunt aggressi. Ac Manilius terra impetu facto, nihil urbi nocuit. Martius quà mare paludosum est, parte muri deiecta, non ingressus est.

Carthaginenses bellum iniquis conditionibus præferunt.

αὖθις φιλικὴν, καὶ τὴν παρασκευὴν διαλῦσαι ἐκέλευον. καὶ ἐπεὶ τὸν μασσανίσσαν ᾐτιῶντο ἐκεῖνοι, καὶ διὰ τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον ἀπαρνήσασθαι ποιῆσαι τὸ κελευόμενον, σύμβασίν τινα πρὸς τὸν μασσανίσσαν αὐτοῖς ἔπραξαν, καί τινος αὐτοῖς ἐκστῆναι χώρας αὐτὸν ἔπεισαν. ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ὑπήκουον, μικρὸν ἐπισχόντες ῥωμαῖοι, ἐπεὶ τάχιστα νικηθέντας σφᾶς μεγάλῃ μάχῃ πρὸς τοῦ μασσανίσσου ἐπύθοντο, εὐθὺς αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο. ὃ μαθόντες οἱ καρχηδόνιοι, ὑπό τε τῆς συμφορᾶς ἔχοντες, κατέδεισαν, καὶ πρέσβεις ἐς τὴν ῥώμην διὰ συμμαχίαν ἐπέμψαντο (καὶ ἄλλοι γὰρ τῶν προσχώρων αὐτοῖς ἐπετίθεντο) καὶ ἐς πάντα αὖθις ῥωμαίοις ὑπείξειν ἐπηγγέλλοντο. μὴ γὰρ ταῖς σπονδαῖς ἐμμενεῖν μέλλοντες, ῥᾷον ἅπαντα ὑπισχνοῦντο. τῆς δὲ γερουσίας βουλὴν περὶ τούτου συναγαγούσης, ὁ μὲν σκιπίων ὁ νασικᾶς δέξασθαι τὴν τῶν καρχηδονίων πρεσβείαν, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ποιήσασθαι συνεβούλευεν. ὁ δὲ κάτων ὁ μάρκος μήτε προσίεσθαι τούτους δεῖν ἀπεῖπε, μήτε λῦσαι τοῦ πολέμου τὸ ψήφισμα. οἱ δέ γε βουλευταὶ τήν τε τῶν πρέσβεων ἱκετείαν ἐδέξαντο, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ὑπέσχοντο παρέχειν, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁμήρους ᾔτησαν· οὓς λούκιος μάρκιος καὶ μάρκος μανίλιος εἰς τὴν σικελίαν ἐλθόντες, ἐκεῖσε πεμφθέντας ἔλαβον, καὶ οὓς μὲν εἰς τὴν ῥώμην ἔπεμψαν, αὐτοὶ δὲ σπουδῇ τῆς ἀφρικῆς κατειλήφασι. καὶ στρατοπεδευσάμενοι, τὰ τέλη τῶν καρχηδονίων ἐκεῖ μετεπέμψαντο· καὶ ὡς ἀφίκοντο, οὐ πάντα ἅμα σφίσιν ὅσα ἤθελον ἐξέφηναν, δείσαντες μὴ ταῦτα προμαθόντες, ἀκεραίοις τοῖς πράγμασι σφῶν, καταστῶσιν ἐς πόλεμον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῖτον ᾔτησαν, καὶ ἔλαβον· εἶτα τὰς τριήρεις, καὶ ἐπὶ ταύταις τὰ μηχανήματα, εἶτα τὰ ὅπλα προσέταξαν. λαβόντες οὖν πάντα (οἱ γὰρ καρχηδόνιοι πολλὴν ἑτέραν παρασκευὴν κεκρυμμένην εἶχον) τέλος ἐκέλευον αὐτοὺς κατασκάψαι μὲν τὴν πόλιν αὐτῶν, ἑτέραν δ' ἐν μεσογαίᾳ οἰκοδομῆσαι ἀτείχιστον, ὀγδοήκοντα σταδίους τῆς θαλάσσης διέχουσαν. πρὸς οὖν δὲ οἱ καρχηδόνιοι ἐς δάκρυα κατενεχθέντες, καὶ ὡς ἑαλωκότες ὠλοφύροντο, καὶ ἐδέοντο τῶν ὑπάτων, μὴ καταναγκάσαι σφᾶς χεῖρας τῇ πατρίδι αὐτόχειρας. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἀλλ' ἢ πρᾶξαι τὸ προστεταγμένον ἐκελεύοντο, ἢ ἀναρρῖψαι τὸν πόλεμον, συχνοὶ μὲν αὐτῶν παρὰ τοῖς ῥωμαίοις ὡς ἤδη κεκρατηκόσι κατέμειναν. οἱ δὲ λοιποὶ ἀπαναχωρήσαντες, τῶν τε σφετέρων ἀρχόντων τινὰς ἀπέκτειναν, ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸν πόλεμον εἵλοντο· καὶ τοὺς εἴσω τοῦ τείχους εὑρεθέντας ῥωμαίους διέφθειραν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν. δούλους τε διὰ τοῦτο ἅπαντας ἐλευθέρωσαν, καὶ τοὺς φυγάδας κατήγαγον· καὶ τὸν ἀσδρούβαν στρατηγὸν αὖθις εἵλοντο, καὶ ὅπλα καὶ μηχανὰς, τριήρεις τε ἡτοιμάζοντο. ὡς γὰρ τοῦ πολέμου ἐπικειμένου, καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύοντες, δι' ἐλαχίστου πάνθ' ὅσων ἔχρῃζον κατεσκεύαζον. ἐφείδοντο γὰρ οὐδενὸς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδριάντας πρὸς τὴν χρείαν τοῦ χαλκοῦ συνεχώνευσαν, καὶ ἐς τὰς σχοίνους τῶν γυναικῶν ταῖς κόμαις ἐχρήσαντο. οἱ δ' ὕπατοι τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ὡς ἀόπλους ταχέως αἱρήσειν ἐλπίσαντες, μόνας ἡτοιμάσαντο κλίμακας, ὡς δι' αὐτῶν εὐθὺς τοῦ τείχους ἐπιβησόμενοι. ἔπειτα προσβαλόντες, καὶ ὡπλισμένους σφᾶς, καὶ τὰ πρὸς πολιορκίαν ἔχοντας ἰδόντες, πρὸς μηχανῶν ἐργασίαν ἐτράποντο, καὶ αὐτὰς ἐπικινδύνως κατασκευάσαντες (ὁ γὰρ ἀσδρούβας ὑλαγωγοῦντας ἐνεδρεύων ἐλύπει) προσέμισγον τῇ πόλει. καὶ μανίλιος μὲν ἐκ τῆς ἠπείρου αὐτῇ προσβαλὼν, οὐδὲν αὐτὴν ἐκάκωσε. μάρκιος δ' ἐκ θαλάσσης κατὰ τὸ λιμνῶδες προσπεσὼν, κατέσεισε μέν τι τοῦ τείχους, οὐ μέντοι καὶ ἐσῆλθεν. οἱ

ὅτι πόλεμον κατὰ καρχηδονίων τῶν ῥωμαίων ψηφισαμένων, ἱκέτευον δεδιότες αὐτοὺς ἐπιλαθέσθαι, καὶ δεῖσθαι ἐσπένδοντο.

γὰρ καρχ-

[illegible]

Carthaginenses enim eos qui penetrare cona-bantur, repulerũt: & noctu per ruinas eruptione facta, multis occisis, machinas plures cremarunt. Neq; etiã Hasdrubal cum equitibus eos latè uagari in agris patiebatur, neque auxilijs Masinissa iuuabat. Nam principio belli nõ accersitus, neq; permissum ei pollicenti fuerat, ut solus Hasdrubalẽ debellaret. Consules igitur propter euentus illos, & classem ex statione in paludib. morbo laborantem, obsidionẽ soluerunt. Ac Martius mari aliquid efficere aggressus, aut oram maritimã uexare, cum res non succederet, domum uersus abijt, cursuq; conuerso Aegimurum subegit. Manilius in mediterranea profectus, cum ab Himilcone, qui etiam Fabeas dicebatur. Carthaginensis equitatus praefecto lacesseretur, Carthaginem redijt. Sed ibi quoq; foris ab Hasdrubale, intus eruptione ciuium noctu & interdiu fatigabatᷓ. Itaq; Carthaginenses per contemptũ usq; ad castra processerunt, ac multis amissis (nam plerique inermes erant) rursus in moenia sunt cõclusi. Manilius uerò si Hasdrubalem uicisset, cętera in procliui fore ratus, in primis operã dedit, ut cum eo congrederetur, factaq; pugnãdi copia, secedentem in castellum quoddã persecuturus, per imprudentiam in locum asperum & angustum delapsus, grauiter impegit. ac cum toto exercitu periisset, ni Scipio Africani filius strenuã operam ei nauasset, uir praesentis animi, optimiq; cõsilij, & manu promptiss. (erat enim robusto etiam corpore) aequitate autem modestiaq; morũ inuidiam effugit. Nam cum tribunus militum esset, inferioribus par, paribus non melior, maioribus infirmior esse uolebat. Manilius igiᷓ de eo & locutus est, & Romã scripsit, nulla re dissimulata: atq; inter caetera de Masinissa quoq;, & Fabea, quę ita se habebãt. Masinissa moriturus, quid de regno statueret, ob filiorum multitudinem ex diuersae cõditionis mulieribus susceptorum dubitans, Scipionẽ consilij capiendi causa accersiuit. quem quũ misisset Cos. Masinissa ante aduentum eius moribundus, Micipsae filio anulũ dederat: caetera uerò omnia quę ad regnum pertinebãt, Scipioni, cum primum uenisset, commendauit. qui animaduersis filiorum eius ingenijs, nulli uni regnũ attribuit: sed cũ tres ex ijs praecipui essent, Micipsa natu maximus, Gulussa minimus, medius Mastanabus: inter eos rerũ administrationem trifariam partitus, natu maximo auaro & pecuniae amanti uectigalium tractatione mandata: proximo post eum disceptãdi controuersias munere assignato, Gulussae homini bellicoso exercitus tradidit. Reliquis fratribus, qui multi erant, urbes quasdam & praedia diuisit, Gulussam uerò ad consulem perduxit. Sub ueris initium Carthaginensium foederatos aggressi, multos ui, multos pactione, Scipio praesertim, subegerũt. Vt uerò Fabeas desperatis Carthaginensiũ reb. ad Romanos inclinans, cum Scipione collocutus est: tum uerò omnes armis in Hasdrubalem con-

Scipio Aemylianus.

Masinissae obitus.

Fabeae defectio.

uersis, cum per dies plures castellũ oppugnassent, commeatu destituti, citra dedecus recesserunt. Nam durãte adhuc obsidione, Fabeas hostilem in modum eos aggressus, in ipsa pugna cum aliquot equitib. ad Romanos transijt. Inde Manilius Vticam profectus quieuit. Scipio Fabea Romam perducto laudatus est: & is honos Fabeæ habitus, ut in consessum à senatu reciperetur. Tum Prusias homo senex & asperis moribus, ueritus ne Bithyni se eiecto Nicomedem filium regẽ crearẽt: eum per causam quandam Romam missum, ibi degere iussit. Sed quum etiã Romæ agentẽ per insidias occisum uellet: Bithyni quidã Nicomedem clàm in Bithyniam perductum, sene occiso, regẽ dixerũt. Hæc Romanos, quamuis molesta, non tamẽ ad bellum inferendum commouerũt. Andriscus uerò quidã Adramyttenus, Perseo forma non dissimilis, ascito sibi Philippi nomine, eiusq; filiũ sese dictitans, ad defectionẽ plurimos impulit. Nam primo aduẽtu Macedoniã turbare conatus, quum à nemine curaretur, in Syriã ad Demetrium se contulit, spe auxilij propter cognationem impetrandi, ab eoq; comprehensus, & Romam missus, cum neq; Persei filium esse constaret, & alioqui nihil insigne haberet, per contemptum dimissus, magnam factiosorũ hominum manum coegit, multas urbes attraxit. deniq; regio habitu sumpto, collectoq; exercitu in Thraciam profectus: multis liberis populis, multis dynastis Romanũ imperiũ ægrè ferentibus ascitis, impressionẽ in Macedoniam fecit: eaq; occupata, in Thessaliam transgressus, non pauca loca subegit. Romani Andrisco primùm despecto, postea Scipionem Nasicã ad tumultum illum pacandum miserunt. Qui rebus illis in Græcia cognitis, ad Romanos scripsit omnia: & coacto à socijs exercitu rei gerẽdæ intentus, ad Macedoniam processit. Romani igitur P. Iuuenciũ cum exercitu contra eum miserunt. Quem Andriscus circa Macedoniã adortus interfecit: ac cæteros etiã trucidasset, nisi noctu discessissent. Post hæc in Thessalia passim grassatus, Thraces sibi adiũxit. Quamobrẽ Romani Q. Cæciliũ Metellum prætorẽ cum magnis copijs miserũt. Cui Macedoniã ingresso, Attalus classe auxilio uenit. Andriscus igitur de ora maritima solicitus, ulterius progredi nõ est ausus, sed paulùm extra Pydnã productis copijs, equestri prælio uictor, metu pedestris exercitus retrò abijt. Ea tamen uictoria elatus copijs bifariam diuisis, partem ad uastandã Thessaliã misit, partẽ apud se retinuit. Proinde Metellus eorũ paucitate contempta, in aciẽ descendit, ac uictis ijs qui primi ad manus uenerãt, facilius etiam cæteros ad officiũ reduxit, ingenuè peccatum suum agnoscẽtes. Andriscus uerò in Thraciam profugus, reparatis copijs cum Metello, progrediente quà res ferebat, conflixit: suisq; propugnatoribus profligatis, socijsq; dissipatis, à Byzo Thrace proditus, pœnas dedit.

Nicomedes filius Prusiæ succedit.

Pseudophilippi tumultus in Macedonia.

σαν, καὶ ἀνεχώρησαν μετὰ τὸ φρουρίοις συχναῖς ἐφεδρεῦσαι ἀπαλλαγέντες δὲ αὐτοῦ αἰτίας τῶν ἀναγκαίων, ἀνεχώρησαν ἀνεπιτρεπῶς. προσέβαλε δὲ αὐτοῖς ὁ Φαβέας, προσποιούμενος ὡς ἐπὶ τὸ πολεμήσειν, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ μεθ' ἱππέων τινῶν αὐτομόλησε. κἀντεῦθεν Μανίλιος μὲν εἰς τὴν Ἰτύκην ἐλθὼν ἡσύχαζε. Σκιπίων δὲ τὸν Φαβέαν εἰς τὴν Ῥώμην ἀνήγαγε, καὶ αὐτός τε ἐπῃνέθη, καὶ ὁ Φαβέας ἐτιμήθη, ὥστε καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ συγκαθῆσθαι τῇ γερουσίᾳ. τότε δὲ συνηνέχθη καὶ τὰ κατὰ τὸν Προυσίαν, ὃς γηραιὸς ὢν, καὶ τοὺς τρόπους τραχὺς, ἐφοβήθη τοὺς Βιθυνοὺς, μὴ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβάλωσι, τὸν Νικομήδην τὸν υἱὸν αἱρούμενοι· καὶ κατά τινα πρόφασιν ἔπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην αὐτὸν, κἀκεῖ διάγειν ἐκέλευσεν. ὡς δὲ κἀν τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντι τῷ υἱῷ ἐπιβουλεῦσαι, καὶ ἀποκτεῖναι ἐζήτησεν αὐτὸν, Βιθυνοί τινες εἰς Ῥώμην φοιτήσαντες, ἐξήγαγον λάθρα τὸν Νικομήδην· καὶ ἐς τὴν Βιθυνίαν κομίσαντες, τὸν μὲν γέροντα ἐφόνευσαν, βασιλέα δ' ἐκεῖνον ἀπέδειξαν. ταῦτα ἠνίασε μὲν τοὺς Ῥωμαίους, οὐ μὴν καὶ εἰς πόλεμον ἐξηρέθισε. τὴν δὲ Μακεδονίαν Ἀνδρίσκος τις ἐξ Ἀδραμυττίου φὺς, τῷ Περσεῖ δ' ἐμφερὴς τὸ εἶδος γενόμενος, καὶ παῖς ἐκείνου πλαττόμενος, καὶ Φίλιππον ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἐπὶ πλεῖστον ἀπέστησε. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐς τὴν Μακεδονίαν ἐλθὼν, ταράττειν αὐτὴν ἐπειρᾶτο, ὡς δὲ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, πρὸς τὸν Δημήτριον εἰς τὴν Συρίαν ἐτράπετο, ὡς δὴ ἐκείνου διὰ τὸ γένος βοηθείας τευξόμενος. συλληφθεὶς δὲ ὑπ' ἐκείνου, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην πεμφθεὶς, ὅτι τε μὴ ὢν τοῦ Περσέως υἱὸς ἠλέγχθη, καὶ ὅτι οὐδὲν ἕτερον εἶχεν ἄξιον λόγου, κατεφρονήθη. καὶ ἀφεθεὶς χεῖρά τε συνήγαγεν ἀνθρώπων νεωτεροποιῶν, καὶ πόλεις πολλὰς ὑπηγάγετο, καὶ τέλος βασιλικὴν στολὴν περιθέμενος, καὶ δύναμιν συγκροτήσας, ἐς Θρᾴκην ἀφίκετο, καὶ συχνοὺς μὲν τῶν αὐτονόμων, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν δυναστῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἀχθομένους προσλαβὼν, ἐς Μακεδονίαν ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴν κατέσχε· καὶ ἐπὶ τὴν Θεσσαλίαν ὁρμήσας, οὐκ ὀλίγα ταύτης προσεποιήσατο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καταφρονοῦντες μὲν πρότερον τοῦ Ἀνδρίσκου, ὕστερον τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν ἔπεμψαν, ἀργυρικῶς πως τὰ ἐκεῖ διαλύσοντα. ὃς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐλθὼν, καὶ μαθὼν τὰ γενόμενα, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις δηλῶν ταῦτα ἐπέστειλε· δύναμιν δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖ συμμάχων ἀθροίσας, ἔργου ἤρχετο, καὶ προῆλθε μέχρι Μακεδονίας. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γνόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρίσκον, στράτευμα ἔπεμψαν, καὶ στρατηγὸν Πούπλιον Ἰουβέντιον. ᾧ περὶ Μακεδονίαν γενομένῳ συμβαλὼν ὁ Ἀνδρίσκος, ἐκεῖνον μὲν ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἂν κατειργάσατο, εἰ μὴ τῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν. καὶ ἐς τὴν Θεσσαλίαν μετὰ ταῦτα ἐσέβαλε, καὶ πλεῖστα αὐτῆς ἐκάκωσε, καὶ τοὺς τῶν Θρᾳκῶν προσεταιρίζετο. πάλιν οὖν διὰ ταῦτα οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ Κόιντον Καικίλιον Μέτελλον στρατηγὸν σὺν δυνάμει πολλῇ ἔστειλαν. καὶ ὃς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἦλθε, καὶ οἱ ὁ Ἄτταλος ἐβοήθησε ναυτικῷ· δεδιὼς ὁ Ἀνδρίσκος περὶ τῶν παραθαλασσίων, οὐκ ἐτόλμησε περαιτέρω προελθεῖν· ὀλίγον δὲ τῆς Πύδνης ἔξω προχωρήσας, ἱππομαχίᾳ μὲν ὑπερέσχε· φοβηθεὶς δὲ τὸ πεζὸν ἀνέστρεψε, καὶ ἐπαρθεὶς διχῇ τὸν στρατὸν διεῖλε, καὶ τοὺς μὲν αὐτοῦ κατὰ χώραν προσέδρευεν, τοὺς δὲ πορθῆσαι τὴν Θεσσαλίαν ἐπέστειλε. καταφρονήσας οὖν ὁ Μέτελλος τῶν λειπόντων, συνέμιξε· καὶ τῶν πρώτων αὐτῷ ἐς χεῖρας ἐλθόντων περιγενόμενος, ῥᾷον καὶ τοὺς λοιποὺς προσηγάγετο, ἑτοίμως τε ὡς ἐξήμαρτον, αὐτῷ ὁμολογοῦντας. ὁ δὲ Ἀνδρίσκος ἐς τὴν Θρᾴκην ἀπέδρα, καὶ δύναμιν ἀθροίσας, συνέβαλε τῷ Μετέλλῳ προϊόντι ὅπῃ προεχώρει. καὶ τῶν προμάχων αὐτοῦ τραπέντων, τό τε συμμαχικὸν αὐτοῦ ἐσκεδάσθη, καὶ αὐτὸς ὑπὸ Βύζου Θρᾳκὸς δυνάστου προδοθεὶς, ἐδικαιώθη.

περὶ Προυσίου τοῦ Βιθυνῶν βασιλέως, καὶ Νικομήδου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

περὶ Ἀνδρίσκου, ὃς ἐπλάσατο υἱὸς εἶναι Περσέως, καὶ δι' αὐτὸ τὴν Μακεδονίαν ἀνέσχε, καὶ Θεσσαλίας πολλά, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων ἡττηθεὶς προεδόθη αὐτοῖς.

ὅτι ὁ Ἀνδρίσκος ... ὑπὸ Μετέλλου ἡττηθεὶς, καὶ ... ὑπὸ Βύζου Θρᾳκὸς προδοθεὶς ἐκολάσθη.

ἐκρατήθη. καὶ Ἀλέξανδρος δέ τις, Περσέως καὶ αὐτὸς λέγων εἶναι υἱός, καὶ χεῖρα συναγαγών, κατέλαβε τὴν πρὸς τῷ Μέστῳ καλουμένῳ ποταμῷ χώραν· ὃν ὁ Μέτελλος ἐπεδίωξεν, ἀποφυγόντα μέχρι τῆς Δαρδανίας. ἐπὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ῥωμαῖοι πέμπουσι τὸν ὕπατον Πείσωνα, ὃς τὴν μὲν Καρχηδόνα καὶ τὸν Ἀσδρούβαν παρείασεν, ἐπὶ δὲ τὰς παραλίους πόλεις ἐτράπετο· καὶ ἀπὸ μὲν Ἀσπίδος ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ Νέαν πόλιν ἑλών, κατέσκαψεν· ἐπὶ δὲ Ἱππῶνα πόλιν ὁρμήσας, κατέτριψε τὸν καιρόν, μηδὲν περαίνων. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἀνεθάρσησαν διὰ ταῦτα, ὅτι καί τινες αὐτοῖς προσεγένοντο σύμμαχοι. μαθόντες οὖν ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, οἵ τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει, ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα ὥρμησαν, καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο, καίτοι τῆς ἡλικίας μὴ ἐφιείσης αὐτῷ τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ τά τε ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ πατρὸς Παύλου, καὶ τοῦ πάππου Ἀφρικανοῦ, ἐλπίδα παρεῖχον ἅπασι βεβαίαν, καὶ τῶν πολεμίων δι' αὐτοῦ κρατήσειν, καὶ τὴν Καρχηδόνα παντελῶς ἐξαιρήσειν. ἐν ᾧ δ' ὁ Σκιπίων εἰς τὴν Λιβύην ἐκομίζετο, Μαγκῖνος παραπλέων τῇ Καρχηδόνι, χωρίον τι τοῦ τείχους αὐτῆς ἐντὸς ὂν Μεγαλία ὀνομαζόμενον, ὃ ἐπὶ πέτρας ἀποτόμου κεῖται πρὸς θάλασσαν, πολύ τε τῆς ἄλλης πόλεως ἀπηρτημένον, καὶ μικρὰν πάνυ φρουρὰν ἔχον ὡς τῇ φύσει ὂν ὀχυρόν, κατανοήσας, κλίμακας ἐξαπιναίως προσθεὶς ἐκ τῶν νεῶν, ἐπέβη. ἑλὼν δὲ αὐτό, συνέδραμον μὲν τῶν Καρχηδονίων τινές, οὐ μέντοι καὶ ἐκροῦσαι αὐτὸν ἠδυνήθησαν. ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Πείσωνα, τά τε γεγονότα ἐδήλωσε, καὶ αὐτῷ ἐπικουρῆσαι ἠξίωσε. πόῤῥω δ' ὢν ἐν τῇ μεσογαίᾳ, οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμος ὁ Πείσων ἐγένετο· ὁ δὲ Σκιπίων ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀγγελίᾳ νυκτὸς κατὰ τύχην ἐλθών, εὐθὺς ἐβοήθησεν. εἷλον γὰρ ἂν τὸν Μαγκῖνον οἱ Καρχηδόνιοι, ἢ καὶ διέφθειραν, εἰ μὴ προσπλεούσας εἶδον τὰς ναῦς τοῦ Σκιπίωνος. τότε δ' ἀθυμήσαντες μέν, οὐκ ἀπέστησαν δέ, πρὶν αἰχμαλώτους ἐνίους ἐπιπέμψας ὁ Σκιπίων, φήσοντας ὅτι πάρεστι. καὶ οὕτω γνόντες, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἀνεχώρησαν, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετεπέμψαντο, καὶ ταφρεύμασι καὶ σταυρώμασι τὸ πρὸ τῶν οἰκιῶν διατείχισμα διεφύλαξαν. ὁ μὲν οὖν Σκιπίων τὰ μὲν Μεγαλία τὸν Μαγκῖνον φρουρεῖν κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πείσωνα καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις ἀπῆλθεν, ὡς ἂν μετ' αὐτῶν ἔργου ἔχοιτο. καὶ ἐπανῆλθε ταχέως σὺν τοῖς κουφοτάτοις τῶν στρατιωτῶν, καὶ κατέλαβε τὸν Ἀσδρούβαν ἐς τὴν Καρχηδόνα εἰσελθόντα, καὶ δεινῶς τῷ Μαγκίνῳ ἐπικείμενον. καὶ ἐλθὼν ὁ Σκιπίων, τῆς ἐπιθέσεως ἔλυσεν. ἀφικομένου δὲ καὶ τοῦ Πείσωνος ἤδη, ἐκεῖνον μὲν ἔξω τοῦ τείχους αὐλίσασθαι κατά τινας πύλας ἐκέλευσε. καὶ στρατιώτας ἑτέρους πρὸς πυλίδα τινὰ πολὺ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπέχουσαν διέπεμψε, παραγγείλας αὐτοῖς ἃ χρὴ πράξαι γνῶναι. αὐτὸς δὲ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ κατὰ μέσας νύκτας λαβών, ἔνδον τοῦ περιβόλου ἐγένετο, αὐτομόλοις χρησάμενος ἡγεμόσι, καὶ ὑπὸ τὴν πυλίδα παραδραμών, καὶ τὸν μοχλὸν διακόψας, τούς τε ἔξωθεν ἐφεδρεύοντας εἰσήγαγε, καὶ τοὺς φύλακας ἔφθειρε. καὶ πρὸς τὰς πύλας ἀπήχθη, καθ' ἃς ὁ Πείσων προσήδρευε, τοὺς φρουροὺς τοὺς τὰ μέσα φυλάττοντας ὀλίγους καθ' ἑκάστους ὄντας τρεψάμενος. ὥστε τὸν Ἀσδρούβαν ἅμα τε πυνθάνεσθαι τὰ γενόμενα, καὶ ὁρᾶν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν μικροῦ πᾶσαν ἔνδον οὖσαν. καὶ χρόνον μέν τινα ἀντέσχον, ἔπειτα τὴν μὲν ἄλλην πόλιν ἐξέλιπον, εἰς δὲ τὸν Κώθωνα τήν τε Βύρσαν κατέφυγον. ὅτε ὁ Ἀσδρούβας πάντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπέκτεινεν, ὅπως ἀπογνῶσι συγγνώμης τεύξεσθαι οἱ Καρχηδόνιοι, προθυμότερον ἀντικαρτερήσωσι· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐγχωρίων, ὡς προδιδόντας ὑποπτεύων, διεχειρίσατο.

[illegible Greek marginal notes]

dedit. Sed & Alexander quidam Persei filium se professus, regionem Mesto fluminiadiacentem occupauit: quem Metellus usque in Dardaniam est persecutus. Contra Carthaginenses missus Piso Consul, urbe & Hasdrubale omissis, maritimas urbes inuasit: & ab Aspide repulsus, Neapoli capta & euersa, in Hipponis obsidione tempus frustra triuit. Vnde Carthaginenses, sociorum etiam auxilijs aucti, animos receperunt. Quo Romani, tam qui in castris quàm qui in urbe erant, cognito, citra dubitationem Scipionem Consulē crearunt. Nam quamuis ætas adhuc ei dignitati immatura erat: tamen & res eius gestæ, & uirtus patris Pauli, & aui Africani, certam spem afferebāt omnibus, eius armis & hostes superatum iri, & Carthaginem perituram. Scipione in Africam nauigante, Mancinus Carthaginis littus legens, castellū quoddam intra mœnia, nomine Megalia, in prærupta petra in mare prominens, & longè ab urbe remotum, cum non magno præsidio custodiri, ut quod situ ipso defenderetur, animaduerteret: scalis subitò ex nauibus admotis ascēdit. Quod cum iam teneret, etsi Carthaginenses aliquot concurrerunt, eum tamen expellere nō potuerūt. At ille Pisoni quid egisset nūciat, & auxilia sibi mitti petit. Sed Piso, qui procul in mediterraneis aberat, nihil opis ei tulit. Scipio uerò sub ipsum nunciū fortefortuna noctu aduentans, statim auxilium ei tulit, alioqui à Carthaginensibus uel capiendo, uel occidendo. Nam cum naues Scipionis appellere uidissent, etsi animos desponderant: non tamen ab obsidione recesserunt prius, quàm Scipio se adesse per captiuos quosdam eis nunciari iussit: accersitoque Hasdrubale, fossis & aggeribus murum ædificijs obductū muniērunt. Scipio Mancino Megalia tueri iusso, ad Pisonem & copias abijt, ut cum eis bellum urgeret: sed celeriter cum expeditissimis cohortibus reuersus, Mancinum ab acerrima Hasdrubalis ex urbe oppugnatione liberauit. Cum iam Piso quoque aduenisset, eum extra mœnia ad portas quasdam manere iussit: alios milites ad aliam portam longè distantē, monitos quid facto opus esset, misit. Ipse optima copiarum parte assumpta, sub noctem mediam trāsfugis ducibus intra mœnia penetrauit: & ad portam illam trāsgressus, uectibus resectis, & introductis ijs qui foris expectabāt, uigiles cecidit: properequè ad portas, ante quas Piso stationem habebat, accurrit, profligatis custodibus, qui medias partes tuebantur, & * singulis in locis pauci erant. Ita Hasdrubal simul & quid actū esset audiuit, & Romanas copias penè uniuersas intra urbem uidit: Carthaginenses cum aliquandiu restitissent, in Cothonem & Byrsam confugerunt. Deinde Hasdrubal omnes Romanos captiuos occidit, ut ciues desperata uenia hosti alacrius resisterēt: multos etiam ex popularibus proditionis suspectos sustulit.

Pseudoalexander.

Res Africanæ.

Scipio Aemilianus consul ante tempus.

Megalia capta à Mancino.

Carthago ex parte capta.

Cothonis & Byrsæ obsidio.

Scipio cũ cos muris & aggeribus sepsit, nõ statim tamen expugnauit. Nam & mœnia firma erant, & multi in angusto conclusi spacio fortiter se defendebant, commeatu abũdè instructi, Bithię subsidio: qui ex obuersa urbi continẽte, obseruato fluctu, uentiq; impetu, onerarias eis naues in portũ submittebat. Cõtra quod Scipio rem magnam & excogitauit & perfecit: aditu portus angusto, difficulter quidem, magnoq; cum labore, sed tamen operarũ multitudine tandem obstructo, quãuis Carthaginenses crebris dimicationibus id opus prohibere conarentur. Tum uerò penuria cõmeatus grauiter urgente, alij transfugerunt: alij qui obsidionem tolerabant, partim moriebantur, partim cadauera gustabant. Hasdrubal igitur spe destitutus, legatis ad Scipionem de pace missis, impunitatem impetrasset, nisi cęteris etiam omnibus salutem & libertatem petijsset. Itaq; frustratus, uxorem in arce conclusit, cum de ea & liberis suis caduceatorem ad Scipionẽ misisset: cæteraq; instruxit, desperatione factus audacior. atq; ipse unà cũ alijs noctes diesq; pugnabant, aliàs uincentes, aliàs succumbentes, & Romanorum machinis

Bithias. alias machinas opponebant. Ad hæc Bithias, cui munitum castellum erat, longè in continentem excurrendo, & Carthaginenses iuuabat, & Romanis incommodabat. Quare Scipio diuisis copijs, partem in obsidione reliquit, partem contra Bithiã misit. C. Lælio legato duce: ipse ultrò citroq; cõmeans, utrinq; inspexit omnia. Castello capto, rursus toto cũ exercitu urbem obsedit. Carthaginenses igitur abiecta spe utriusq; munitionis defendendæ, in Byrsam ut munitiorẽ contulere quæ potuerunt omnia, nauali noctu incenso, & cæterarum partium plerisq;, ne hostib. usui essent. Tum Romani portu occupato, Byrsam adorti, ædibus quæ utrinque erant conscensis, partim in ipsis tectis ad uicinas trãsibant: partim parietibus infernè perfossis, in ipsam arcẽ penetrabant. Quò cum ue-

Carthaginis excidiũ. nissent, Carthaginenses pugna omissa, pacẽ petierunt, præter Hasdrubalem: qui cum transfugis (ijs enim Scipio ueniam negarat) & uxore atq; liberis conscenso Aesculapij tẽplo, se contra oppugnantes defendebat: donec transfugæ æde incensa, eiusq; tecto conscenso, extremam ignis necessitatem expectarunt. Tum demum supplex ad Scipionem accessit. Quem cum uxor deprecantẽ uideret, eo nominatim uocato, exprobrauit; quòd priuatæ saluti consulens, ipsi pacem impetrare non permisisset: ac primùm liberos, deinde semetipsam in ignem coniecit. Carthagine ad hunc modũ capta, Scipio senatui scripsit in hanc sententiam: Carthago capta est: quid igitur iubetis? Qua de re cõlectis his, deliberaretur, Catone urbem euertendam & Carthaginenses delendos esse censente, Nasica uerò adhuc eis parcendum esse asseuerante:

καὶ ὁ Σκιπίων περιεχαράκωσε μὲν αὐτούς, καὶ ἀπετείχισεν, οὐ μὴν καὶ ταχέως εἷλε. τό τε γὰρ τεῖχος καρτερὸν ἦν, καὶ οἱ ἄνδρες πολλοὶ ὄντες, ἰσχυρῶς ἐν ὀλίγῳ χώρῳ ἠμύνοντο, καὶ σίτου ἀφθόνως εἶχον. ὁ γὰρ Βιθίας ὁλκάδας ἐκ τῆς ἀντιπέραν τῆς πόλεως ἠπείρου κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον ὁσάκις σφοδρῶς ἔπνει, ἐς τὸν λιμένα αὐτοῖς ἀπέπεμπε. πρὸς ὅπερ ὁ Σκιπίων μέγα ἔργον καὶ ἐπενόησε καὶ ἐπετέλεσε. τὸν γὰρ ἔσπλουν τοῦ λιμένος στενὸν ὄντα συνέχωσε, χαλεπῶς μὲν καὶ διὰ πόνους, ὅμως μέντοι ὑπὸ πολυχειρίας τὸ ἔργον ἐξείργασε. εἶργον μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιχειροῦντες οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ πολλαὶ μάχαι ἐν τούτῳ ἐγένοντο, οὐ μέντοι καὶ κωλῦσαι τὸ χῶσαι ἠδυνήθησαν. οἱ οὖν Καρχηδόνιοι τοῦ στόματος τοῦ λιμένος χωσθέντος, τῇ τοῦ σίτου σπάνει δεινῶς ἐπιέζοντο, καὶ οἱ μὲν ηὐτομόλουν, οἱ δὲ ἐγκαρτεροῦντες ἔθνησκον, οἱ δὲ τῶν νεκρῶν ἐγεύοντο. ὅθεν ἀθυμήσας ὁ Ἀσδρούβας, πρέσβεις πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ σπονδῶν ἔπεμψε· καὶ ἔτυχεν ἂν τῆς ἀδείας, εἰ μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρᾶξαι ἐβούλετο. διαμαρτὼν οὖν αὐτῆς, ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὴν γυναῖκα κατέκλεισεν, ἐπεὶ κήρυκα Σκιπίωνι ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων διεκηρυκεύσατο. καὶ τἆλλα διῴκει, τολμηρότερος γινόμενος διὰ τὴν ἀπόγνωσιν. αὐτός τε οὖν καὶ ἄλλοι ἀπονοίᾳ χρησάμενοι, καὶ νύκτας καὶ ἡμέρας ἐμάχοντο. καὶ τὰ μὲν ἡττῶντο, τὰ δὲ ἐπεκράτουν, καὶ ἀντεμηχανῶντο πρὸς τὰς ῥωμαϊκὰς μηχανάς. καὶ ὁ Βιθίας δὲ φρούριόν τι ὀχυρὸν ἔχων, καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς ἠπείρου περιιὼν, τούς τε Καρχηδονίους ὠφέλει, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκου. διὸ καὶ ὁ Σκιπίων τὸ στράτευμα διελὼν, τὸ μὲν τῇ Καρχηδόνι προσεδρεύειν ἔταξε, τὸ δὲ ἐπὶ τὸν Βιθίαν ἔπεμψεν, ἐπιστήσας αὐτῷ τὸν ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Λαίλιον, καὶ αὐτὸς ἐν καταστάσει διεφοίτα ἀμφοῖν ἐπισκοπῶν, καὶ εἷλε τὸ φρούριον. εἶτ' αὖθις πάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐπολιόρκει τὸ Καρχηδόνιον. ἀπογνόντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι μηκέτι ἑκάτερον τεῖχος διασώσασθαι δύνασθαι, ἐς τὸν τῆς Βύρσης περίβολον, ἅτε καὶ ὀχυρώτερον, ἀνεσκευάσαντο, καὶ μετακομίσαντες ὅσα ἐδύναντο, κατέπρησαν νυκτὸς τὸ νεώριον, καὶ τῶν ἄλλων τὰ πλείω, ἵνα μὴ ἐξ αὐτῶν ὠφελείας οἱ πολέμιοι κερδήσωσιν. ὡς δ' ἔγνων τὸ ἔργον οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν λιμένα κατέσχον, καὶ ἐπὶ τὴν Βύρσαν ὥρμησαν, καὶ κατασχόντες τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς οἰκίας, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τεγῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰς ἀντιχομένας ἐβάδιζον, οἱ δὲ τοὺς τοίχους διορύσσοντες κάτωθεν διῄεσαν, ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν ἄκραν ἀφίκοντο. ἐνταῦθα δὲ γενομένοις, οὐκέτι ἀντῆραν οἱ Καρχηδόνιοι, ἀλλ' ἐπεκηρυκεύσαντο, πλὴν τοῦ Ἀσδρούβα. ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν αὐτομόλων (ὁ γὰρ Σκιπίων οὐκ ἐσπείσατο αὐτοῖς) ἐς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἀνεληλύθει μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, κἀντεῦθεν ἠμύνετο τοὺς προσβάλλοντας, μέχρις οὗ ἐμπρήσαντες τὸν νεὼν οἱ αὐτόμολοι, ἐπὶ τὸ τέγος ἀνεβίβασαν, τὴν ἐσχάτην τοῦ πυρὸς ἀνάγκην ἀναμένοντες. τότε γὰρ ἱκετηθεὶς πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθεν ἱκετηρίαν ἔχων. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀντιβολοῦντα, ὀνόμασί τε ἀνεκάλεσε, καὶ ἐξωνείδισεν, ὅτι ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν πράξας, οὐκ ἐπέτρεψεν ἐκείνοις σωθῆναι, τὰ τέκνα ἐνέβαλεν ἐς τὸ πῦρ, καὶ ἑαυτὴν προσεπέρριψεν. ἑλὼν οὖν οὕτω τὴν Καρχηδόνα ὁ Σκιπίων, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε τάδε· Καρχηδὼν ἑάλω, τί οὖν κελεύετε; ἀναγνωσθέντων οὖν τούτων, βουλὴν ἔθεντο τί δέοι ποιεῖν. καὶ ὁ μὲν Κάτων κατασκάψαι τὴν πόλιν, καὶ σὺν Καρχηδονίους ἐξαφανίσαι δεῖν γνωμοδοτῶν, ὁ δὲ Νασικᾶς φείσασθαι τῶν Καρχηδονίων καὶ ἔτι συνεβούλευεν.

ἄλλοι τινὲς δὲ καρχηδόνιον, ἢ ταύτης κατασκαφή.

ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν καρχηδόνα.

βέλθη, καὶ τότε δὲ εἰς ἀντιλογίαν πολλοὶ προήχθησαν καὶ ἀμφισβήτησιν τὸ συνέδριον. ἔλεγε γάρ τις, ὅτι εἰ καὶ δι' ἄλλο οὐδέν, ἀλλά γε διὰ τοὺς ῥωμαίους φείσασθαι αὐτῶν ἀναγκαῖον νομίζοιεν ἄν, ἵν' ἀνταγωνιστὰς αὐτοὺς ἔχοντες, τὴν ἀρετὴν ἀσκῶσι, καὶ μὴ πρὸς ἡδονὰς καὶ τρυφὴν τρέπονται, τῶν δυναμένων αὐτοὺς καταναγκάζειν εἰς ἄσκησιν τῶν πολεμικῶν περιαιρεθέντων, καὶ χείρους ὑπ' ἀνασκησίας γένωνται, ἀξιομάχους αὐτοὶ πολεμίους μὴ ἔχοντες. ἐκ τούτων ἐν τῷ λόγῳ πάντες κατασκάψαι τὴν καρχηδόνα ὡμολογήκεσαν, μήποτε εἰρηνεύσειν ἐκείνους πιστεύσαντες ἀκριβῶς· καὶ πᾶσα ἄρδην ἀνάστατος γέγονε, καὶ ἐπαρασάμενοι ἐψηφίσθη τὸ ἐπ' αὐτὴν κατοικῆσαί τινα, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἁλόντων οἱ μὲν πλείους εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐνεβλήθησαν, κἀκεῖ διεφθάρησαν. ὀλίγοι δὲ ἐσώθησαν, πλὴν τῶν πάνυ πρώτων, ἀπεσώθησαν· οὗτοι γάρ, οἵ τε ὅμηροι, καὶ ὁ ἀσδρούβας, καὶ ὁ βιθύας, ἄλλοι ἄλλῃ τῆς ἰταλίας ἐν φρουραῖς ἀδέσμοις κατεβίωσαν. ὁ δὲ σκιπίων δόξης τε ἔτυχε καὶ τιμῆς, καὶ ἀφρικανὸς οὐκ ἐκ τοῦ πάππου, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων ἐπεκέκλητο πράξεων. τότε δὲ καὶ ἡ κόρινθος κατεσκάφη. ἐπεὶ γὰρ τῶν ἑλλήνων οἱ κορυφαιότατοι ὑπὸ τοῦ παύλου αἰμιλίου μετῳκίσθησαν εἰς τὴν ἰταλίαν, οἱ λοιποὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείας ὑπὲρ αὐτῶν ἀπέστελλον. ὡς δ' οὐκ ἔτυχον, καί τινες ἐκείνων τὴν οἴκαδε ἀπογνόντες ἐπάνοδον, ἑαυτοὺς διεχρήσαντο, χαλεπῶς ἔφερον, καὶ πένθος δημόσιον ἐποιήσαντο, τοῖς τε τὰ ῥωμαίων φρονοῦσι διὰ τοῦτο ὠργίζοντο, οὐ μέν τοι καὶ πολέμιόν τι ἐπεδείξαντο, μέχρις οὗ τοὺς περιλοίπους τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐκομίσαντο. τότε δὲ διαχθέντες ἀλλήλοις οἵ τ' ἠδικημένοι καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἔχοντες, ἐπολέμησαν. ἦρξαντο δὲ τῆς διαφορᾶς οἱ ἀχαιοί, τοῖς λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, ὡς αἰτίοις τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· καὶ τῶν ῥωμαίων διαλλακτὰς αὐτοῖς στειλάντων, οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ὥρμησαν, κριτόλαον προστησάμενοι. δείσας οὖν ὁ μέτελλος, μὴ καὶ τῆς μακεδονίας ἅψωνται (ἤδη γὰρ εἰς τὴν θεσσαλίαν ἐμβεβλήκεσαν) προαπήντησεν αὐτοῖς, καὶ ἐτρέψατο. καὶ τοῦ κριτολάου πεσόντος, διχῇ διῄρητο τὸ ἑλληνικόν. οἱ μὲν γὰρ πρὸς εἰρήνην ἀπέκλινον, καὶ τὰ ὅπλα κατέθεντο· οἱ δὲ καὶ ἔτι ἐστασίαζον, τῷ διαίῳ τὰ πράγματα ἐπιτρέψαντες. ἃ μαθόντες οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ, ἐπ' αὐτοὺς τὸν μόμμιον ἔπεμψαν, ὃς τὸν μὲν μέτελλον ἀπήλλαξεν, αὐτὸς δὲ τοῦ πολέμου ἥπτετο, καὶ πληγὴν μέρει τῆς στρατιᾶς λαβὼν ἐξ ἐνέδρας, τοῦ διαίου καταβάντος μέχρι τοῦ σφῶν στρατοπέδου σὺν φεύγουσιν, αὖτις ἐξῆλθε, καὶ τρεψάμενος αὐτὸν, πρὸς τὸ τῶν ἀχαιῶν ἦλθε χαράκωμα. ἀθροίσας δὲ δύναμιν ὁ δίαιος πλείονα, συμβαλεῖν αὖθις ἐπεχείρησεν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξώρμησαν οἱ ῥωμαῖοι, καταφρονήσας αὐτῶν, καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν στρατοπέδων, κοῖλον ὄν, προῆλθεν. ἰδὼν οὖν τοῦθ' ὁ μόμμιος, τῶν ἱππέων τινὰς λάθρα ἔπεμψεν, ἵν' ἐκ πλαγίου αὐτοῖς ἐπιγένωνται. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνοι προσβαλόντες αὐτοὺς συνετάραξαν, ἐπήγαγε τὴν φάλαγγα κατὰ πρόσωπον, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν. ἐκ δὲ τούτου δίαιος μὲν ἀπογνούς, ἑαυτὸν ἀπέκτεινε. τῶν δ' ἐκ τῆς μάχης περισωθέντων οἱ μὲν κορίνθιοι κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν, οἱ δ' ἄλλοι οἴκαδε ἔφυγον. ὅθεν καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους κορίνθιοι, πάντας ἀπολωλέναι νομίσαντες, ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ ἔρημον αὐτὴν ἀνδρῶν ὁ μόμμιος ἔλαβε. καὶ μετὰ τοῦτο κἀκείνους καὶ τοὺς ἄλλους ἕλληνας ἀπόνως προσεποιήσατο. καὶ τότε δὲ τά, τὰ ὅπλα αὐτῶν, καὶ ὅσα πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀνέκειντο, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τάς τε γραφάς, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς κόσμον ἦχον, ἀφείλετο. τιμηθεὶς δὲ διὰ ταῦτα

πατρὸς

Ὡς ἀναστάτους [illegible] οἱ ῥωμαῖοι, καὶ τὴν [illegible] κατέσκαψαν, καὶ [illegible] ἄστη.

rante: magna orta est dissensio. quidam uerò dixit: Si nulla alia de causa, propter ipsos Romanos saltem eis parci necesse esse, ut aduersarios habentes, uirtutẽ exercerent, neq; ad luxũ & delicias cõuerterentur, sublatis ijs à quibus ad rei bellicæ exercitationem cogerentur: neue per ignauiã deteriores fierent, paribus aduersarijs carentes. Tandem tamen una omniũ sententia fuit, Carthaginem euertendã esse, cum credere nõ possent, eam urbem unquam sincerè pacem seruaturam. Itaq; funditus euersa est, & eius solum diris imprecationib. obstrictũ, ne quis unquã in eo habitaret. Ex captiuis plerique in carcere perierunt: pauci, principib. exceptis, seruati. Nã ij, & obsides, & Hasdrubal & Bithias, alij in alijs Italiæ partibus uitã in liberis custodijs exegerunt. Scipio gloriã & honorem adeptus, nomen Africani non iam ab auo hæreditarium, sed per se partũ habuit. Tum Corinthus etiam est euersa. Nam cum Paulus Aemilius Græcorũ principes in Italiam transtulisset: cæteri primùm eos legationibus repetiuerunt. Ea re nõ impetrata, cum quidam eorũ domum reditionis spe sublata, ipsi sibi manus attulissent, grauiter afflicti publicum luctum instituerunt, Romanorum apud se studiosis irati, nihil tamẽ hostile præ se tulerunt: donec reliquis ex ijs uiris receptis, ij quibus iniuriæ factę erãt, & qui aliena tenebãt, bellum susceperũt: Achæis dissensionis autoribus, Lacedæmonios sibi causam malorum extitisse conquerẽtibus, Romanis eos conciliare annitentibus non paruerunt, sed Critolao duce creato, arma cæperunt. Itaq; ueritus Metellus, ne Macedoniã quoq; inuaderent (iam enim Thessaliam intrarant) prior obuiam profectus, eos profligauit. Critolao cæso, Gręci in duas partes sunt distracti, cũ alij positis armis pacem expeterent, alij seditionem urgerẽt, Diæo summa rerũ permissa. Quo Romani cognito, Mummiũ Metello successorem miserunt. qui cum belli administratione suscepta plagam ex insidijs cũ parte exercitus accepisset: Diæo fugientes usq; ad castra persecuto, uicissim egressus, eo profligato ad Achæorum uallũ uenit. Diæus uerò maioribus copijs collectis, pugnare paratus, Romanos in castris se continentes contempsit, in conuallem inter castra mediam progressus. Eo uiso Mummius aliquot equites misit, qui hostes ex obliquo aggrederentur: à quibus cum turbati essent, phalange à fronte adducta multos occidit. Vnde Dięus desperatis reb. sibi manus attulit, ex ijs uerò qui è pugna euaserãt, Corinthij passim in agris sunt dispersi, cæteri domũ refugerũt. Proinde Corinthij qui mœnia tuebant, omnes perijsse rati, urbẽ deseruerũt. qua Mũmius uiris uacua capta, & illos & cæteros Græcos citra laborẽ domuit. ac tũ eis arma, donaria templorũ, statuas, picturas, et alia ornamẽta ademit.

Corinthi excidium.

Critolaus.

Diæus.

Patre

Patre autem eius cũ alijs ad res post uictoriam componendas misso, quorundam mœnia euertit: omnesq; liberos & sui iuris esse passus est, præter Corinthios, quos sub corona uendidit, agro eorum publicato, muris cæterisq; omnibus ædificijs subuersis: ueritus, ne eam alij ob tantam amplitudinem occuparent. Ne quis uero Corinthiorum lateret, aut aliorũ Græcorum pro Corinthio ueniret: omnes qui aderãt, priusquam quid agendum esset declareret, conuocauit: ijsq; dissimulanter militibus circumclusis, tum aliorum libertatem, tum Corinthiorũ seruitutem pronunciauit. Deinde quenq; sibi proximum apprehendere iussit, ut plane discernerentur. Corintho sic euersa, Græcia initio statim & cædibus & pecuniarũ exactionibus est uexata. Deinde tantam libertatẽ & felicitatem
» adepta, ut dicerẽt, ni mature capti essent, se incolumes esse non potuisse. Ac Carthaginis & Corinthi uetustissimarum urbium tum simul hic fuit exitus: longo autem tempore post, colonis Romanorum eo missis, reflorescentes ad pristinum statum redierunt.

Autoris excusatio, de ijs quæ Romani post Carthaginẽ euersam gesserũt, prætermissis.

Hactenus res à Romanis gestas ex ueterib: scriptoribus in compendiũ redactas, exposui. Quæ uero deinceps à Coss. & dictatorib. dum illa Reip. forma uiguit, gesta sunt: ea nemo putet à me uel cõtemptu, uel negligẽtia, uel pigritia præterita esse. Nam quo minus absolutum hoc opus ederetur, nõ per me stetit: sed penuria librorũ, quibus ista continentur, uoluntati meæ ad perfectionem historiæ contendenti obstitit. Quos cum sæpe quæsierim, reperire nõ potui, haud scio an uetustate amissos, an uero negligentius inquisitos ab ijs, quibus id negocij dedi, dum ipse extorris & procul ab urbe in parua insula uitam ago. Vnde factũ est, ut Consulum & dictatorum historia minus absoluta esset. Iis igitur præter institutum meum omissis, Imperatorũ historias conscribam, re paulo altius repetita: ut & lectores, qua ratione Romanorum siue Democratia siue Aristocratia in Monarchiam sit mutata, intelligant, & historia certo quodam ordine progrediatur.

IMPERATORIAE HISTORIAE principium.

ROmanum Imperium, ut dictum est, initio reges tenuere, usq; ad euersionem tyrannidis Tarquiniorum. Ab eo tempore administratio rerum penes prætores, dictatores, cõsules, tribunos consulari potestate, & tribunos plebis fuit, usq; ad Pompeium Magnum, & C. Iulium Cæsarem.

Cn. Pompeius. Cinna.

Pompeius porro filius fuit Strabonis, illustris Romani, uiriq; prætorij, qui Cinnæ uiolentius imperanti restitit. Iam tum enim res Romana laborabat, magistratibus tyrannidem spectantibus, legitimaq; imperia aspernantibus. Vt autem pater eius propter sordes ciuibus

πατρὸς καὶ ἄλλων ἐπὶ καταστάσει τῶν ἁλόντων, τείχη τινῶν καθεῖλε, καὶ ἐλευθέρους πάντας καὶ αὐτονόμους, πλὴν τῶν Κορινθίων, ἀφῆκε. τοὺς δὲ Κορινθίους πάντας ἀπέδοτο, καὶ τὴν χώραν ἐδημοσίευσε, τά τε τείχη καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα πάντα κατέσκαψε, φοβηθεὶς μὴ καὶ αὖθις τινὲς πρὸς αὐτὴν, οἷα μεγίστην, συστῶσιν. ἵνα δὲ μή τις ἐκείνων λάθῃ, μήτε τῶν λοιπῶν τις Ἑλλήνων πραθῇ ὡς Κορίνθιος, συνεκάλεσε, πρὶν ἐκφῆναι τὸ ποιητέον, πάντας τοὺς παρόντας, καὶ αὐτοὺς ἀφανῶς πως τοῖς στρατιώταις ἐγκυκλωσάμενος, ἐκήρυξε τήν τε τῶν ἄλλων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τῶν Κορινθίων δούλωσιν. κἀκ τούτου προσέταξε πᾶσι τὸν πλησιέστατον σφίσι λαβέσθαι, καὶ οὕτω σαφῆ τὴν διάκρισιν αὐτῶν ἐποιήσατο. καὶ ἡ μὲν Κόρινθος οὕτως ἀνάστατος γέγονε, τὸ δ' ἄλλο Ἑλληνικὸν παραχρῆμα μὲν καὶ σφαγαῖς καὶ χρημάτων ἐκλογαῖς ἐκακώθη. ἔπειτα δ' ἔν τε ἀδείᾳ καὶ ἐν εὐδαιμονίᾳ τοσαύτῃ ἐγένετο, ὥστε λέγειν, ὅτι εἰ μὴ θᾶττον ἑαλώκεσαν, οὐκ ἂν ἐσώθησαν. ἡ μὲν οὖν Καρχηδὼν, ἥ τε Κόρινθος, αἱ ἀρχαῖαι πόλεις, ταύτην τὸ τέλος ἔσχον ἅμα. χρόνῳ δὲ πολλῷ ὕστερον ἀποικίαν ῥωμαίων λαβοῦσαι, ἀνέθαλον αὖθις, καὶ ἐς τὴν παλαιὰν ἐπανῆλθον κατάστασιν.

Τὰ μὲν οὖν μέχρι τοῦδε τοῖς πεπραγμένα ῥωμαίοις, βιβλίων τυχὼν τῶν πάλαι ταῦτα ἱστορησάντων ἀρχαίων ἀνδρῶν, ἐκεῖθεν ἐξέλεξα κατ' ἐπιτομὴν, καὶ τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐντέθεικα. ὅσα δὲ τοῖς ἐξῆς ὑπάτοις καὶ τοῖς δικτάτωρσιν ἐπράχθη, μέχρις ἂν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις τοῖς ἐν τῇ ῥώμῃ διῳκεῖτο τὰ πράγματα, μὴ μέ τις αἰτιάσθω, ὡς ἢ καταφρονήσει, ἢ ῥᾳθυμίᾳ, ἢ ὄκνῳ ταῦτα παρελθόντα, καὶ ἀτελὲς οἷον ἐκ τούτου τὸ σύγγραμμα ἀπεργασάμενον. οὐ γὰρ ἑκὼν μοι τὰ λείποντα παρεώραται, οὐδ' ἡμιτελὲς ἑκὼν τὸ πόνημα καταλέλοιπα, ἀλλ' ἀπορίᾳ βίβλων, τῶν ταῦτα διεξιουσῶν, καὶ ταῦτα πολλάκις ζητήσαντί μοι ταύτας, μὴ εὑρεθῆναι δ' ὅμως, οὐκ οἶδα εἴθ' ὅτι μὴ σώζοιντο, τοῦ χρόνου διεφθαρκότος αὐτὰς, εἴθ' ὅτι μὴ φροντιστικώτερον τὴν τούτων ἴσως ζήτησιν ἐποιήσαντο, οἷς αὐτὴν ἀνεθέμην, αὐτὸς ὑπερόριος ὢν, καὶ πόῤῥω τοῦ ἄστεος ἐν νησιδίῳ διαιτώμενος. ὅτι γοῦν μοι ταῖς βίβλοις ταύταις οὐκ ἐξεγένετο ἐντυχεῖν, ἀμέθοδος ἐν τούτοις ὤφθην ἐπὶ τοῖς τῶν ὑπάτων ἔργοις, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοῖς τῶν δικτατόρων ἡ ἱστορία γέγονε. παρελθὼν οὖν αὐτὰ ὡς ἄκων, τὰ τῶν αὐτοκρατόρων συγγράψομαι, μικρά τινα προδιηγησάμενος, ἵν' ὅθεν εἰς αὐταρχίαν ἐξ ἀριστοκρατίας ἢ καὶ δημοκρατίας οἱ ῥωμαῖοι μετεκινήθησαν, δῆλον ᾖ τοῖς ἀναγνωσομένοις τὸ σύγγραμμα, ἅμα τε πρὸς τούτῳ καὶ ἀκολουθίας ἔχοιτο ἡ γραφή.

ΑΡΧΗ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟκρατόρων ἱστορίας.

περὶ τῶν μεμοναρχησάντων.

Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν, ὡς ἱστόρηται, βασιλεῦσιν ἡ τῶν ῥωμαίων αὕτη ἀρχὴ, μέχρι δὴ τῶν ταρκυνίων τυραννίδος καὶ καταλύσεως. ἐκ τότε δὲ στρατηγοῖς, καὶ δικτάτωρσιν, ὑπάτοις τε καὶ χιλιάρχοις, ἀλλὰ μὲν καὶ δημάρχοις ἡ τῶν κοινῶν διοίκησις ἀνετίθετο, καὶ τούτοις πολιτεύσας τὰ ῥωμαίων ἰθύνετο μέχρι πομπηΐου μάγνου καὶ γαΐου ἰουλίου τοῦ καίσαρος. υἱὸς δὲ ἦν ὁ πομπήϊος στράβωνος ἑνὸς τῶν ἐπισήμων ῥωμαίων, καὶ στρατηγίας ἀξιωθέντος, τῷ κίννᾳ τε αὐτῷ τετυραννικώτερον τῇ ἀρχῇ χρωμένῳ. ἤδη γὰρ ἐνόσει ῥωμαίοις τὰ πράγματα, καὶ ἐπὶ τυραννίδα οἱ σφῶν ἀπέκλινον ἄρχοντες, ἀλλ' οὐ νομίμως ἄρχειν ἐβούλοντο. ὁ μὲν οὖν πατὴρ αὐτοῦ στράβων, διὰ φιλοχρηματίαν ὑπὸ ῥωμαίων ἐμεμίσητο.

ἴσως ἠρθαρ... αἴτιον, καὶ ἀνήθικον αὐτοῦ διεδίξατο, καὶ ὁ πομπήϊος τῷ σύλλα προσῆλθεν.

μεμίσητο

μισούμενος, ὁ δὲ πομπήϊος ἐφιλεῖτο διά τε πίστιν ἤθους, καὶ τὸ εὐπρόσιτον, καὶ τὸ σῶφρον τὸ περὶ δίαιταν, καὶ τὴν ἐν ὅπλοις ἄσκησιν. καὶ τοσοῦτον ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον, ὡς δείσαντος αὐτοῦ τὴν κίννα διαβολὴν, καὶ τοῦ στρατοπέδου λάθρα διαδράντος, ἐπεὶ τέως μὴ ἦν ἐμφανὴς, λόγου διαδοθέντος ὅτι ἀνῄρηται διὰ κίνναν, ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ οἱ μισοῦντες καὶ ἄλλως αὐτὸν, καὶ αὐτίκα ὁ κίννας φεύγων, κατελήφθη ὑπό του τῶν λοχαγῶν. οὕτω δὲ κίννα φθαρέντος, κάρβων τὰ πράγματα διεδέξατο, ἐμπληκτότερος ἐκείνου τύραννος. τοῦ σύλλα δ' αὐτίκα ἐπαναστάντος τῷ κάρβωνι, τούτῳ προσετίθετο καὶ ὁ πομπήϊος. οὐ πρότερον μὲν οὖν προσῆλθε, πρίν τινος χάριτος πρὸς ἐκεῖνον κατάρξασθαι. ἦν μὲν οὖν τότε εἴκοσι καὶ τρία γεγονὼς ἔτη, καὶ στρατιωτικὸν καταλέξας, περιιὼν τὰς πόλεις, τοὺς τὰ κάρβωνος φρονοῦντας ἐξήλαυνεν αὐτῶν, καὶ πρὸς σύλλαν ἀπιὼν. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ἐπιστάντας τρεῖς αὐτῷ στρατηγοὺς τῶν προσκειμένων τῷ κάρβωνι ἐκυκλώσαντο. ὁ δὲ τούτους τρεψάμενος, τὰς πόλεις αὐτῷ προσχωρούσας ἐδέχετο. εἶτ' αὖθις σκιπίωνος τοῦ ὑπάτου ἐπιόντος αὐτῷ, τὸ σκιπίωνος στρατιωτικὸν ἀσπασάμενον τοὺς τοῦ πομπηΐου, αὐτῷ προσεχώρησεν, ὁ δὲ σκιπίων ἔφυγε. καὶ κάρβωνος δὲ ἱππέων ἴλας συχνὰς πέμψαντος κατ' αὐτοῦ, καὶ ταύτας ἐτρέψατο, ὡς δι' ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἑαυτὰς αὐτῷ ἐγχειρίσαι. οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ σύλλας ἐδέξατο, ὡς ἀποπηδῆσαι τοῦ ἵππου, καὶ προσαγορευθεὶς ὑπὸ πομπηΐου αὐτοκράτωρ, καὶ αὐτὸς αὐτὸν προσειπεῖν αὐτοκράτορα τὸν πομπήϊον, καὶ τἆλλα δὲ ταῖς πρώταις φιλοφροσύναις συνέβαινον. ὑπεξανίστατο γὰρ προσιόντι τῷ πομπηΐῳ, καὶ ἄλλα πρὸς τιμὴν ἐκείνου ἐποίει, ἃ πρὸς ἄλλους οὐκ ἂν ῥᾳδίως ποιῶν. ἐπεὶ δὲ ἐκράτησε τῆς ἰταλίας ὁ σύλλας, καὶ δικτάτωρ ἀνηγορεύθη, τοὺς μὲν ἄλλους ἡγεμόνας καὶ στρατηγοὺς ἠμείβετο πλουτίζων, καὶ ἐπ' ἀρχὰς καθιστῶν· πομπήϊον δὲ ἰσχυρότερον συνάψασθαι ἑαυτῷ, καὶ πείθει αὐτὸν τὴν γαμετὴν ἣν εἶχεν ἀποπεμψάμενον, ἀγαγέσθαι τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον αἰμιλίαν, ἣν ἡ μετέλλα ἡ τοῦ σύλλα σύνοικος ἐκ σκαύρου ἐγείνατο, τοῦ προτέρου ἀνδρός. ἦν δὲ τὰ τοῦ γάμου τυραννικά. ἀνδρὶ γὰρ ἡ αἰμιλία ἐκδεδομένη, καὶ ἐκύει. εἶτα δὲ ὁ σύλλας εἰκειωσάμενος τὸν πομπήϊον, ἐς σικελίαν ἀπέστειλε μετὰ βαρείας δυνάμεως. ἦν γὰρ ἡ νῆσος εἰς τῶν κάρβωνος ὁρμητήριον. καὶ ἐπελθόντος ἐκεῖ πομπηΐου, οἱ μὲν ἐναντίοι τῆς νήσου ἐξέστησαν, αὐτὸς δὲ τὰς πόλεις ἀνελάμβανε τετρυχωμένας, φιλανθρώπως ἐπεξιών. κατασχὼν δὲ καὶ τὸν κάρβωνα ἀνεῖλε. ἀτάκτως μὲν δὲ τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀτακτοῦντας, σφραγῖδας ταῖς αὐτῶν μαχαίραις ἐπέβαλεν, ἣν ὁ μὴ φυλάξας ἐκολάζετο. ταῦτα δὲ πράττων ἐν σικελίᾳ, ἐδέξατο γράμματα τῆς συγκλήτου καὶ σύλλα, κελεύοντα πλεῖν ἐς λιβύην, καὶ πολεμεῖν δομιτίῳ. καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει, ἑπτακισχίλιοι δὲ αὐτῷ τῶν ὑπὸ τὸν δομίτιον προσεχώρησαν. ἀντιταξαμένου δὲ δομιτίου, συμβάλλουσι τὰ στρατεύματα, καὶ νικῶσιν οἱ πομπηΐου, καὶ ὁ δομίτιος κτείνεται. τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν ἑκοῦσαι προσεχώρησαν, αἱ δὲ κατὰ κράτος ἑάλωσαν. καὶ ἐς τὴν νομαδικὴν ἐμβαλὼν, καὶ πάντων κρατήσας, οἷς ἐνέτυχε, τεσσαράκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις, γράμματα δέχεται σύλλα, ἀφεῖναι μὲν τὴν ἄλλην στρατιὰν, αὐτὸν δὲ μεθ' ἑνὸς τάγματος περιμένειν ἐς ἰτύκην τὸν διάδοχον πεμφθησόμενον στρατηγόν. ἐφ' οἷς αὐτὸς μὲν καθ' ἑαυτὸν ἤχθετο, ὁ δὲ στρατὸς ἐς τὸ ἐμφανὲς ἠγανάκτει. καὶ θέλοντος προελθεῖν πομπηΐου, τόν τε σύλλαν κακῶς ἐμνημόνευον, μὰ ἄλλον οὐκ ἂν πεισθῆναι τῷ τυράννῳ ἑαυτόν. καὶ ὁ

ὅσα κατώρθωσεν ὁ πομπήϊος πρὶν σύλλαν ἀπιὼν, καὶ ὅτι αὐτῷ ὁ σύλλας ἐδέξατο.

ὅτι σύλλας ὁ σύλλας πρὸς πομπήϊον ἐδέχθη.

ὅτι τὴν σικελίαν ὁ πομπήϊος ὑπηκόον ἐποίησε, καὶ τὸν κάρβωνα ἀνεῖλεν.

ὅτι καὶ δομίτιον προσβαλὼν ὁ πομπήϊος ἀνεῖλε καὶ νομαδίαν.

ὅτι ἠγανάκτησαν οἱ στρατιῶται πρὸς σύλλαν τὰ στρατεύματα.

inuisus: sic Pompeius ob morũ integritatem, affabilitatem, modestiam in uictu, armorumque exercitationem usque adeò charus fuit, ut cum metu Cinnæ, apud quem delatus fuerat, clam castris excessisset, quia nusquam comparebat, rumore de cæde eius sparso: Cinna impetum eorum quibus alioqui inuisus erat, fugiens, à centurione quodam propter eam suspicionem occideretur. Post eius cædem Carbo, importunior illo tyrãnus, imperium suscepit. Cui cum Sylla resisteret, Pompeius quoque se adiunxit. nec id fecit prius, quàm beneficio aliquo eum sibi deuinxisset. Annũ tum agebat tertiũ & uicesimum: collectisque copijs urbes circumiens, Carbonis studiosos ejciebat. Dum autem ad Syllam proficiscitur, tribus Carbonis ducib. à quibus circumuentus erat, profligatis, urbes in deditionem accepit: deinde Scipionis consulis exercitus, cum contra Pompeiũ duceretur, consalutatis eius militibus, ad Pompeium defecit, ipse Scipio fugit. Post, complures equitum turmas à Carbone contra se missas, eò desperationis redegit, ut se ipsius fidei committerent. Eum igitur Sylla sic excepit, ut ex equo desiliret: & ab eo Imperator salutatus, uicissim eum imperatorẽ salutaret. fuerunt & reliqua primis illis officijs consentanea. Nam & accedẽti Pompeio assurgebat, & alia eius honori deferebat, quæ haud temerè alijs præstare solebat. Postquam autem subacta Italia dictator dictus est, alios duces opibus & magistratibus remuneratus, Pompeium arctiore sibi necessitudine deuincturus, ei persuasit, ut dimissa uxore quam habebat, Aemiliam ipsius priuignam, Metellæ uxoris ex Scauro marito priore filiã, duceret. Id coniugium tyrannicum fuit. nam Aemilia uiro elocata, uterum ferebat. Pompeium ita sibi conciliatum cum magnis copijs in Siciliam ablegauit, factionis Carbonis receptaculum. Quò cum uenisset, aduersarijs insula eiectis, urbes uexatas humanitate singulari recreauit: Carbonem comprehensum occidit: milites in itineribus immodestos, sigillis eorum gladijs impressis, cohercuit. quæ qui non conseruarant, pœnas dabant. Hæc dũ in Sicilia geruntur, literis senatus & Syllę in Africam nauigare iubetur, & bellum gerere cum Domitio, à quo septem millia ad eum in Africam profectũ transierunt. Pugna commissa, Domitius uincitur atque occiditur: urbes partim sponte, partim coactæ Pompeium recipiunt. Inde in Numidiam facta impressione, subactis obuijs omnibus, totaque prouincia diebus XL perdomita, literas à Sylla accipit: quibus, cæteris dimissis, cum una legione successorem Vticæ expectare iubetur. Quam rem ipso clàm ægrè ferente, exercitus apertè est indignatus: Pompeioque progredi uolente, de Sylla parum cõmodè sunt locuti, nec passi Pompeium se tyranno credere. Qui

Carbo.

L. Sylla.

Domitius.

Qui cum cos mitigare conaretur, manere & imperare iubebatur, cum obtestationibus & uociferationibus: ægreq; destiterunt, cum iurasset se sibijpsi manus allaturũ, si cogerẽt. Principiò Syllę nunciatũ est, defecisse Pompeiũ. Deinde ueritate cognita, obuiã progressus, porrectaq; dextera, magna uoce Magnũ cum cognominauit. sed triumphũ petenti aduersatus est, q; nemini præterquam consuli aut prætori triũphare liceret. Sin Põpeius penè imberbis, cui per ętatem in senatũ uenire non liceret, triumphasset: eum honorem inuidiosum fore. Hæc Sylla dicente, Pompeius respondere non dubitauit, Orientem solem plures adorare quàm occidentem: quo dicto significare uoluit, suam potentiam augeri, illius imminui & exolescere. Eo respõso Sylla obstupefactus, Vel bis ordine triumphet, exclamauit. Militibus aũt obturbantibus & tumultuãtibus, q; expectatione sua minora accepissent: Pompeius se triumphum potius omissurum, quàm militibus adulaturũ esse affirmauit. Ad quod Seruilius, uir illustris, qui antè triumpho eius aduersatus fuerat: Nũc, inquit, Pompeius & uerè magnus est, & triũpho dignus. Sylla uerò etsi crescenti Pompeij gloriæ & potentiæ inuidebat: tamẽ pudore deterrebatur, quo minus ei aduersaret. Lepidus uerò Pompeij studio consulatum adeptus, cũ post Syllæ obitum statim illius potentiam sibi uendicans, armatus seditionũ scintillas excitaret: Pompeius dux contra eum missus est, cum ille magnam Italiæ partem iam cõmouisset, & Cisalpinam Galliam per Brutum occupasset. Ac cæteros quidẽ Pompeius facilè superauit, sed dimicationem aduersus Brutum paulò diutius distulit: donec tandem ipse uel sententia mutata, uel à suis proditus, deditione facta, sublatus est. Eius Bruti filius is Brutus fuit, qui pòst Cæsarẽ interfecit. Lepidus Italia pulsus morbo perijt. Sed quũ Sertorius Hispanijs occupatis formidabilis esset: Pompeius Oppio Metello cum illo bellum gerenti auxilio missus, duobus Sertorij ducibus superatis, ultra X millia cecidit. Deinde cum Sertorio ipso ancipiti uictoria dimicauit. A' pedite ingẽtis corporis, ipse eques, manum ictus, illius manum amputauit. Castris cum Metello coniunctis, uiũ honorauit, & uicissim est honoratus. Sertorio ab amicis per dolum interfecto, Perpenna ducum eius princeps, exemplo illius legionibus munitus, à Põpeio uictus est, plerisq; ducibus in acie cęsis: & ipse uiuus in potestatem redactus, pœnas dedit. Moratus in Hispania, dum sopitis tumultib. res componeret, ac reductis in Italiam copijs, suspicionem & metum hominum, ne retentis legionibus principatum armis sibi uindicaret, aboleuit, se post triumphum exercitum dimissurum professus. Vnam rem in eo reprehendebant inuidi, quòd popularis auræ magis quàm optimatium studiosus esset. idq; uerum erat. Neque enim quisquam maiora &

(Lepidus.) (Brutus.) (Sertorius.) (Perpenna.) (Pompeius popularis.)

καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πρῶτον πραΰνειν αὐτοὺς, οἱ δὲ μένειν αὐτὸν καὶ ἄρχειν ἐκέλευον, ἄχρις οὗ προσαπειλήσαντος καὶ κατασφάξειν ἑαυτὸν, εἰ βιάζοιντο, καὶ μόλις οὕτως ἐπαύσαντο. πρῶτον μὲν οὖν ἠγγέλθη τῷ σύλλᾳ, ἀποστῆναι πομπήιον. ἐπεὶ δὲ πυθόμενος τἀληθὲς, ἀπήντησεν αὐτῷ προσιόντι, καὶ δεξιωσάμενος μάγνον προσεῖπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. σημαίνει δὲ μέγαν, ὁ μάγνος. θρίαμβον δὲ πομπηΐου αἰτοῦντος, ὁ σύλλας ἀντέλεγεν, ὡς ὑπάτῳ ἢ στρατηγῷ θριαμβεύειν νενόμισται, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. εἰ δὲ πομπήιος οὔπω γενειῶν ἀκριβῶς θριαμβεύσει, ᾧ βουλῆς διὰ τὴν ἡλικίαν οὐ μέτεστιν, ἐπίφθονος ἔσται αὐτῷ ἡ τιμή. ταῦτα τοῦ σύλλα λέγοντος, ὁ πομπήιος οὐχ ὑπέπτηξεν, ἀλλ' ἐννοεῖν ἔφησεν, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον προσκυνοῦσι, δηλῶν ἐντεῦθεν, ὡς αὐτῷ μὲν ἡ δύναμις αὔξεται, ἐκείνῳ δὲ μειοῦταί τε καὶ μαραίνεται. πρὸς ταῦτα ὁ σύλλας καταπλαγεὶς, δὶς ἐφεξῆς θριαμβευσάτω, ἐβόησεν. ὡς δὲ οἱ στρατιῶται ἐνοχλεῖν ἐβούλοντο, καὶ θορυβεῖν, μὴ τυχόντες ἡλίκων προσεδόκησαν, ὁ πομπήιος ἀφήσειν ἔφη μᾶλλον τὸν θρίαμβον, ἢ κολακεύσειν τοὺς στρατιώτας. πρὸς ὃ σερουίλιος ἀνὴρ ἐπιφανὴς, καὶ ἀντιλέγων πρὶν πρὸς τὸν θρίαμβον, νῦν (ἔφη) πομπήιος καὶ μέγας ἀληθῶς, καὶ ἄξιος θριαμβεῦσαι. σύλλας δὲ ἠνιᾶτο μὲν, ὁρῶν εἰς ὅσον προήει δόξης καὶ δυνάμεως ὁ πομπήιος. αἰσχυνόμενος δὲ κωλύειν, ἡσυχίαν ἦγε. λέπιδος μέντοι σπουδῇ πομπηΐου ὑπατείας τυχὼν, ἐς τὴν σύλλα δύναμιν ἐκείνου τελευτήσαντος ἑαυτὸν ἀντεποίει. καὶ εὐθὺς ἔνοπλος ἦν, τὰ τῶν στάσεων ὑπολείμματα ἀνακινῶν. καὶ ὁ πομπήιος ἡγεμὼν στρατεύματος ἀπεδείχθη κατὰ λεπίδου, ἤδη πολλὰ τῆς ἰταλίας κεκινηκότος, καὶ τὴν ἐντὸς ἄλπεων γαλατίαν διὰ βρούτου κατέχοντος. τῶν μὲν οὖν ἄλλων ῥᾳδίως ἐκράτησεν ὁ πομπήιος, ἀντικαθήμενος δὲ τῷ βρούτῳ ἐχρόνισεν. εἶτα ἑαυτὸν ὁ βροῦτος αὐτῷ ἐνεχείρισεν, ἢ μεταβαλλόμενος, ἢ προδοθείς. καὶ ὁ μὲν ἀνῃρέθη, οὗ υἱὸς ἦν ὁ τὸν καίσαρα ὕστερον διαχειρισάμενος βροῦτος. λέπιδος δὲ τῆς ἰταλίας ἐκπεπτωκὼς, νόσῳ ἀπέθανεν. ὁ μέντοι σερτώριος τὴν ἰβηρίαν ἔχων, φοβερὸς ἦν. καὶ πρὸς τοῦτον οὖν ὁ πομπήιος ἐστάλη, συμμαχήσων ὀππίῳ μετέλλῳ μαχομένῳ πρὸς τὸν σερτώριον. εἰς ἰβηρίαν δὲ ἀφικόμενος, πρῶτον μὲν δυσὶ στρατηγοῖς ἀντικατέστη τοῦ σερτωρίου, καὶ νικήσας ὑπὲρ μυρίους ἀπέκτεινεν· εἶτα καὶ αὐτῷ σερτωρίῳ προσμίξας, ἀμφίδοξον ἔσχηκε τὸν ἀγῶνα. ἐπελθόντος δὲ πομπηΐῳ ὄντι ἱππότῃ ἀνδρὸς μεγάλου πεζοῦ, ὁ μὲν πομπήιος ὑπ' ἐκείνου ἐπλήγη τὴν χεῖρα, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ πομπηΐου αὐτὴν ἀπεκόπη. ἑνωθεὶς δὲ τῷ μετέλλῳ, ἐτίμησε τὸν ἄνδρα, καὶ ἐτιμήθη. ἀλλὰ τοῦ σερτωρίου δολοφονηθέντος ὑπὸ τῶν φίλων, περπέρνας ὁ τῶν αὐτοῦ ἡγεμόνων κορυφαιότατος, ἐπεχείρησε μὲν ἐκείνῳ ποιεῖν ὁμοίως, τὰς ἐκείνου δυνάμεις περιβαλόμενος. ἀλλ' ὁ πομπήιος ἀντιταξάμενος αὐτῷ, ἐκράτησε πάντων, καὶ διεφθάρησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων ἐν τῇ μάχῃ, αὐτὸν δὲ τὸν περπέρναν ἑαλωκότα ζῶντα ἀπέκτεινε. καὶ προσμείνας ἐκεῖ, καὶ καταστήσας τὰ πράγματα, καὶ κατασβέσας τὰς ταραχὰς, εἰς ἰταλίαν ἐπανήγαγε τὸν στρατόν. ἦν δὲ ὑποψία καὶ δέος, ὡς οὐ προήσοιτο τὸ στράτευμα, δι' ὅπλων δὲ βαδιεῖται μοναρχίας κατάρχων. ὁ δὲ ταύτην ἀνεῖλε τὴν ὑπόνοιαν, ἀφήσειν τὸ στράτευμα φήσας, μετὰ τὸν θρίαμβον. ἓν δ' ἦν οἱ βασκαίνοντες αὐτῷ ᾐτιῶντο, ὅτι τῷ δήμῳ μᾶλλον ἢ τῇ βουλῇ προσένεμεν ἑαυτόν· ὅπερ ἦν ἀληθές. οὐ γὰρ οὐδὲν οὔ τινος ἐμ-

μανέστερον

(ὅτι μάγνον ὁ σύλλας προσεῖπεν αὐτόν.) (ὅπως ἔτυχε τοῦ θριάμβου πομπήιος, καίπερ τοῦ σύλλα κωλύοντος.) (ὅτι στρατεύματος ἡγεμὼν ᾑρέθη πομπήιος κατὰ λεπίδου, ἐπαναστάντος λεπίδου.) (ὅπως ὁ σερτώριος ἐσφάγη, καὶ ὅπως τὸν περπέρναν ἀνεῖλε πομπήιος.) (ὅτι ἐγκαλεῖται πομπήιος ὁ δήμῳ μᾶλλον τῷ δήμῳ προσνείμας.)

μιώτερος ἢ ῥωμαίων ἠ ἀεὶ ὁ δῆμος. ἐψηφίσθη γὰρ αὐτῷ ὑπατεία, καὶ δεύτερος θρίαμβος· συνυπατεύειν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Κράσσος ἐψηφίσθη, αὐτοῦ συνδεηθέντος. ἀλλ' ἀποδειχθέντες ὕπατοι διεφέροντο, καὶ ἐν μὲν τῇ βουλῇ ὁ Κράσσος ἴσχυε μᾶλλον, παρὰ δὲ τῷ δήμῳ ἐκράτει ὁ Πομπήϊος. παρῃτήσατο δὲ καὶ τὴν στρατηγίαν. καὶ ἔθους ὄντος τοῖς ῥωμαίοις ἱππεῦσιν, ὅταν στρατεύσωνται τὸν νόμιμον χρόνον, ἄγειν τὸν ἵππον εἰς ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς τιμητάς, καὶ καταριθμεῖσθαι τῶν στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων, ὑφ' οἷς ἐστρατεύσαντο, καὶ εὐθύνας διδόναι τῆς στρατείας, καὶ οὕτως ἀφίεσθαι, τιμωμένους ἢ ἀτιμίας περιπεσόντας ὡς βίοις ἐκείνων· τότε προκαθῆντο μὲν οἱ τιμηταί, καὶ οἱ ἱππεῖς παρῄεσαν ἐξεταζόμενοι. ὤφθη καὶ Πομπήϊος ἐπὶ τὴν ἀγοράν, τὰ μὲν ἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δὲ ἄγων τὸν ἵππον διὰ χειρός, ἦν δὲ τῷ δήμῳ θαῦμα καὶ σιωπή. ἐρομένου δὲ τοῦ ἑτέρου τῶν τιμητῶν, πυνθάνομαί σου, εἶπεν, ὦ Πομπήϊε μάγνε, εἰ πάσας ἐστράτευσαι τὰς κατὰ νόμον στρατείας. ὁ δὲ μεγάλῃ φωνῇ, ἐστράτευμαι, ἀπεκρίνατο, καὶ πάσας ὑπ' ἐμαυτῷ αὐτοκράτορι. πρὸς ταῦτα ὁ δῆμος ἀνέκραγε, καὶ οἱ τιμηταὶ τῷ πλήθει χαριζόμενοι, ἀνέστησάν τε καὶ προέπεμψαν αὐτὸν οἴκαδε. ἤδη δὲ τῆς ἀρχῆς παρελθούσης, ἐπετέθη αὐτῷ ὁ Πομπήϊος, καὶ μὴν τὰ ταῦτα ὁ πειρατικὸς αὐτῷ ἐπετέθη πόλεμος. ὡρμᾶτο μὲν ἡ πειρατικὴ δύναμις ἐκ Κιλικίας, ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ ταῖς βασιλικαῖς ὑπηρεσίαις χρησαμένη. εἶτα ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἀφύλακτος οὖσα ἡ θάλασσα, κατ' ὀλίγον αὐτοὺς ἐφειλκύσατο· καὶ διώκειν ἤρχοντο, οὐ τοῖς πλέουσιν ἐπετίθεντο μόνον, ἀλλὰ καὶ νήσους καὶ πόλεις παραλίους ἐπόρθουν. ἐγένοντο δ' αἱ μὲν λῃστρικαὶ νῆες ὑπὲρ χιλίας, αἱ δὲ ἁλοῦσαι ὑπ' αὐτῶν πόλεις ὑπὲρ τετρακοσίας, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἀβάτων ἐσύλησαν ἱερῶν, ἐνύβριζον δὲ καὶ τοῖς ῥωμαίοις. ὁπότε γάρ τις ἁλοὺς ἀνεβόησε ῥωμαῖος εἶναι, ἐκπεπλῆχθαι προσποιούμενοι, τούς τε μηροὺς ἐπαίοντο, καὶ προσέπιπτον αὐτῷ· καὶ οἱ μὲν ὑπεδέουν αὐτὸν καλτίοις, οἱ δὲ τήβενναν περιέβαλλον, ... τέλος ἐν μέσῳ πελάγει κλίμακα παραβάλλοντες, ἐκέλευον ἐκβαίνειν καὶ ἀπιέναι χαίροντα. εἰ δὲ μὴ βούλοιτο, ὠθοῦντες αὐτὸν κατέδυον. πάσης δὲ θαλάσσης ἀπλώτου τοῖς ἐμπόροις οὔσης, σπάνις ἦν τῶν ἀναγκαίων ἐν τῇ ἀγορᾷ. δόξαν οὖν τὸν Πομπήϊον πέμψαι κατὰ τῶν πειρατῶν, Γαβίνιος εἷς τῶν Πομπηΐου συνήθων ἔγραψε νόμον, οὐ ναυαρχίαν, ἄντικρυς δὲ μοναρχίαν αὐτῷ διδόντα. ἐδίδου γὰρ ὁ νόμος αὐτῷ ἀρχὴν τῆς ἐντὸς θαλάσσης Ἡρακλείων στηλῶν, ἠπείρου δὲ πάσης ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ τετρακοσίους σταδίους, καὶ πεντεκαίδεκα πρεσβευτὰς ἐκ τῆς βουλῆς ἑλέσθαι ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος ἡγεμονίας, χρήματα δὲ λαμβάνειν ἐκ τῶν ταμιείων καὶ τῶν τελωνῶν ὅσα βούλοιτο, καὶ ναῦς διακοσίας. ταῦτα ὁ μὲν δῆμος προθύμως ἐδέξατο. οἱ δὲ τῆς συγκλήτου ἐπιφανέστεροι, φοβερὸν ἐνόμιζον τὸ τῆς ἐξουσίας ἀπερίληπτον καὶ ἀόριστον, καὶ ἀντέλεγον πλὴν Καίσαρος· οὗτος δὲ συνηγόρει τῷ νόμῳ, οὐ διὰ τὸν Πομπήϊον, τὸν δῆμον δὲ θεραπεύων, καὶ οἰκειούμενος ἑαυτῷ. τέως μέντοι κυρωθέντος τοῦ ψηφίσματος, καὶ ὁ Πομπήϊος εἰς ἐκκλησίαν ἐλθών, διπλάσια τῶν ἐψηφισμένων λαβεῖν διεπράξατο. διελὼν οὖν τὰ πελάγη καὶ διαστήματα τῆς θαλάσσης εἰς μέρη τρισκαίδεκα, καὶ νεῶν ἀριθμὸν ἐφ' ἑκάστῳ καὶ ἄρχοντα τάξας, ἐκάθηρε τῶν λῃστηρίων τό τε Τυρρηνικὸν πέλαγος, τὸ Λιβυκόν, τὸ περὶ Σαρδόνα, καὶ Κύρνον, καὶ Σικελίαν, ἡμέραις τεσσαράκοντα.

ατκ

[illegible Greek marginal notes]

ora & ardentiora populi Romani studia habuit. Itaque & alter triumphus, & consulatus, & Crassus illius gratia adiutus collega ei datus est. Cæterùm in Consulatu nõ consenserũt: ac maior fuit Crassi in curia, Pompeij in cõcione autoritas. * Imperiũ quidẽ recusauit. & quia moris erat, ut Romani equites, cum legitimũ tempus militassent, equo quisque suo in forũ ad Censores adducto, duces & imperatores recẽserent, sub quibus stipendia meruissent: & rationibus militiæ redditis, uel honore uel ignominia pro anteactæ uitæ ratione afficerentur: Pompeio etiam inter cæteros imperij insignibus ornato, equum manu ad Censores adducente: populus cum admiratione tacuit: Pompeius uerò altero Censore rogante, an omnes expeditiones ex lege obijsset: magna uoce se obijsse respondit, easque omnes seipso imperatore. Tum populo acclamante, à Censoribus in multitudinis gratiam honorificè domum est deductus. Post anni exitum magistratu abeunti bellum Piraticum est mandatum. Piratæ porrò ex Cilicia profecti, bello Mithridatico regiæ classi nauarant operam. Deinde Romanis bellis ciuilibus inter se congressis, freti multitudine, paulatim mare incustoditum inuaserunt, non nautas duntaxat aggredi, sed insulas & urbes maritimas etiam occupare soliti. Naues habuerunt amplius mille, urbes ceperunt ultra quadringentas, multa religiosissima fana exciderunt, & Romanis ipsis insultarunt. Nam cum aliquis captus exclamabat, se Romanum esse, se territos præmetu femora ferire simulantes, ante eum prouoluti, partim calceos ei circumligabant, partim togam induebant. Sic ludibrio habitum, demissa in medium pelagus scala, excendere, & lætum abire iusserunt: restitantem, impellendo demerserunt. Cum autem maria omnia mercatoribus interclusa essent, & rerum in foro uænalium penuria laboraretur, Pompeio duce delecto, Gabinius familiaris eius legem tulit, qua illi non classis imperium, sed planè Monarchia tribuebatur: concessa potestate maris quod intra columnas Herculanas est, & terræ continentis à quolibet mari ad quadringenta stadia: & ut quindecim legatos è senatu ad partes imperij tutandas sibi legeret: & pecuniæ quantum uellet, ex ærario & uectigalibus sumeret, ac naues ducentas. Hæc plebs alacriter approbauit. Primores autem senatus immensam illam & infinitam potestatem metuentes, aduersati sunt: præter Cæsarem, qui legem non in Pompeij gratiam, sed plebis sibi conciliandæ studio defendit. Decreto illo firmato, Pompeius in concione dupla omnia impetrauit: diuiso'que pelago, & maris interuallis in partes tredecim descriptis, certis nauibus & duce in parte qualibet collocatis, mare Tyrrhenum, Africanum, Sardoum, Corsicum, Siculum, intra dies quadraginta pacauit.

Pompeius prius imperator quam miles.

Bellum Piraticum.

Deinde cum urbes festinanter præteruehesetur, Athenas non prætertjt. Sed excensu in terram et se diuina facta, populoq; salutato, inscriptiones sui honoris causa factas inuenit, unam intra portam his uerbis: Quatenus te hominē esse agnoscis, eatenus Deus es: alterā extra: Expectabamus, adorabamus, uidimus, deducimus: piraticum bellum confectum est, & latrocinia toto mari profligata non amplius trimestri spacio. His Romæ nūcians, Manlius tribunus plebis rogationē tulit, ut Pōpeius Luculli prouincia suscepta, & Bithynia adiūcta, bellū *Mithridaticum bellū.* Mithridati et Tigrani regibus inferret, retenta classe & maris imperio. Quod nō aliud erat, nisi Romanum principatū uni tradere. Tamē ea rogatio, optimatib. metu populi tacentibus & cōniuentibus, ualuit: Pompeius uerò literis acceptis, fertus contractis superciljs percussoq; femore præ se tulisse, quasi grauiter molesteq; ferret imperiū: quam dissimulationē ne amicis quidē suis probauit. Inde mari intra Bosporū & Phœniciam præsidijs occupato, contra Mithridatē est profectus. qui cum montem inexpugnabilē ob aquæ penuriam deseruisset, eundem Pompeius occupauit, coniectura tum ex stirpium natura, tum ex locorū flexibus capta, locum illum fontes habere. cumq; puteos effodi iussisset, tota castra celeriter aqua abundarunt. Deinde castris circumpositis, hosti fugam intercludere studuit. sed ille dies XLV obsessus, nihilominus cum firmissima parte exercitus clapsus est, inutilibus & ægrotis interfe- *Mithridates ad Euphratē profligatus.* ctis. Quē Pompeius circa Euphratem assecutus, timēs ne flumen trajceret, intempesta nocte eduxit exercitum. Ibi necesse erat pro uallo certare, lunatesq; radrj turbabant regios. Nam Romani lunam iamiam occiduam à tergo habebant: unde corporum umbræ longè antrorsum proiectæ, opinionē hostibus afferebant, eos in propinquo esse. Telis igitur incassum emissis, attingebant neminē. Hoc Romani animaduerso, clamore sublato accurrerunt, & ultra decē millia in fuga ceciderunt. Ipse Mithridates cum pluribus effugit. Pompeius uerò in *Tigranis deditio.* Armeniam impressionem fecit, à Tigrane iuniore accersitus: iā enim à patre defecerat. At rex Tigranes à Lucullo attritus, humanitate Pompeij audita, deditionē fecit, præsidio in regiā accepto. Ad Pompeiū accedens, Cidarim capiti detractam, ante pedes illius collocare, et humi procumbere uoluit. Sed Pompeius prehēsa dextera, eo iuxta se, filio eius ex altera parte collocato, dixit: Cætera Lucullo esse asscribēda, à quo ei adēpta esset Syria, Phœnicia, Cilicia, Galatia, Sophene. Quæ uerò ad suū usq; aduentū conseruasset, ea habiturū. Filiū eius in Sophene regnaturū esse. His Tigranes acquieuit. eius uerò filius iratus, cū ad cœnā uocaretur, Nihil sibi opus esse istis Pōpeij honorib. dixit: se eīm aliū Romanū inuenturū esse. Quare in uinculis ad triumphū seruatus est. Pompeius Afranio ad Armeniæ præsidium relicto, per

ἐπεὶ δὲ παρέπλει τὰς πόλεις μετὰ σπουδῆς, οὐ παρῆλθε τὰς Ἀθήνας. ἀνελθὼν δὲ, καὶ θύσας, καὶ προσαγορεύσας τὸν δῆμον, εὗρεν ἐπιγραφὰς εἰς αὐτὸν πεποιημένας, ἣν μὲν ἐντὸς τῆς πύλης λέγουσαν· ἐφ' ὅσον ἂν ἄνθρωπος οἶδας, ἐπὶ τοσοῦτον εἶ θεός. ἡ δὲ ἐκτὸς· προσεδοκῶμεν, προσεκυνοῦμεν, εἴδομεν, προπέμπομεν. κατελύθη μὲν οὖν ὁ πειρατικὸς πόλεμος, καὶ τὰ πανταχοῦ τῆς θαλάσσης ἐξηρέθη λῃστήρια, οὐκ ἐν πλείονι χρόνῳ μηνῶν τριῶν. τούτων δὲ εἰς ῥώμην ἀπαγγελθέντων, γράφει νόμον εἷς τῶν δημάρχων ὁ μάλλιος, παραλαβόντα τὸν πομπήιον πᾶσαν τὴν χώραν ἧς ὁ λεύκολλος ἦρχε, προσλαβόντα δὲ καὶ βιθυνίαν, πολεμεῖν μιθριδάτῃ καὶ τιγράνῃ τοῖς βασιλεῦσιν, ἔχοντα καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, καὶ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης, ὡς ἦν τοῦτο ἄλλο φάναι ἢ ὑφ' ἑνὶ συλληφθῆναι γενέσθαι τὴν ῥωμαίων ἡγεμονίαν. τὸ μὲν οὖν ψήφισμα ἐκυρώθη, φοβηθέντων τὸν δῆμον τῶν ἀριστοκρατικῶν, καὶ σιωπησάντων. πομπήιος δὲ δεξάμενος τὰ γράμματα, λέγεται τὰς ὀφρῦς συναγαγὼν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι, ὡς δυσχεραίνων, καὶ βαρυνόμενος τὴν ἀρχήν. τὴν δ' εἰρωνείαν οὐδ' οἱ συνήθεις αὐτῷ ῥᾳδίως ἤνεγκαν. τὴν δὲ μεταξὺ φοινίκης καὶ βοσπόρου θάλασσαν ὑπὸ φρουρᾷ ποιησάμενος, αὐτὸς ἐβάδιζεν ἐπὶ μιθριδάτην. ἐκείνου δ' ἐκλιπόντος ὄρος δυσμαχον, ὡς ἄνυδρον, ἐν ᾧ ἐστρατοπέδευε, ὁ πομπήιος κατέσχεν αὐτὸ, καὶ τῇ φύσει τῶν ἐκεῖ φυτῶν, καὶ ταῖς συγκλίσεσι τῶν τόπων τεκμαιρόμενος ἔχειν πηγὰς τὸ χωρίον, ἐκέλευσεν ὀρύσσειν φρέατα. καὶ ταχὺ μεστὸν ἦν ὕδατος τὸ στρατόπεδον. εἶτα τὰ πέριξ στρατοπεδεύσας, ἀποτειχίζειν αὐτὸν. ὁ δὲ πρὸς τὰς τεσσαράκοντα πέντε πολιορκηθεὶς ἡμέρας, ἔλαθεν ἀποδρὰς μετὰ τῆς ἐρρωμενεστάτης δυνάμεως, ἀποκτείνας τοὺς ἀχρήστους καὶ τοὺς νοσοῦντας. καταλαβὼν δὲ αὐτὸν περὶ τὸν εὐφράτην ὁ πομπήιος, ἵνα μὴ φθάσῃ περάσας τὸν ποταμὸν, ἐκ μέσων νυκτῶν ἐπῆγε τὴν στρατιάν. ἦν οὖν ἀνάγκη ὑπὲρ τοῦ χάρακος μάχεσθαι. σελήνη δ' ἦν καταφερομένη, ὃ τοὺς βασιλικοὺς ἔσφαλλεν. ἦν γὰρ κατὰ νώτου τῶν ῥωμαίων. ἤδη δὲ περὶ δύσιν οὔσης, αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων πρόσω προϊοῦσαι πολὺ, δόκησιν παρεῖχον τοῖς πολεμίοις, ἐγγίζειν τοὺς ῥωμαίους αὐτοῖς· καὶ τοὺς ὑσσοὺς ἀφιέντες, ἐβάλλοντο οὐδένα. ὃ συνιδόντες ῥωμαῖοι μετὰ κραυγῆς ἐπέδραμον, καὶ φεύγοντας ἔκτανον, ὡς πλὴν πλείους μυρίων ἀπολέσθαι. αὐτὸς δὲ μιθριδάτης μετὰ πλειόνων διέφυγε. πομπήιος δὲ εἰς ἀρμενίαν ἐμβάλλει, τοῦ νέου τιγράνου καλοῦντος αὐτόν· ἤδη γὰρ ἀφεστήκει τοῦ πατρός. ὁ δὲ βασιλεὺς τιγράνης ὑπὸ λευκόλλου συντετριμμένος, ἥμερον δὲ πυνθανόμενος τὸν πομπήιον, ἑαυτόν τε παρέδωκε, καὶ φρουρὰν ἐδέξατο τοῖς βασιλείοις. προσιὼν δὲ τῷ πομπηίῳ, τὴν τε κίταριν ἀφελὼν τῆς κεφαλῆς, καὶ ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐκείνου θεῖναι, καὶ καταβαλεῖν ἑαυτόν. ἀλλ' ὁ πομπήιος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαβόμενος, προσηγάγετο, καὶ πλησίον ἱδρύσατο, τὸν δ' ἐκείνου υἱὸν ἐπὶ θάτερα, καὶ εἰπὼν τῶν μὲν ἄλλων δεῖν αἰτιᾶσθαι λεύκολλον· ὑπ' ἐκείνου γὰρ ἀφῃρῆσθαι συρίαν, φοινίκην, κιλικίαν, γαλατίαν, σωφηνήν· ἃ δ' ἄχρις αὐτοῦ διατετήρηται, ἕξειν, σωφηνῆς δὲ βασιλεύσειν τὸν υἱόν. ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν τιγράνης ἠγάπησεν, ὁ δὲ υἱὸς ἐδυσφόρει. καὶ κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον, οὐκ ἔφη πομπηίου δεῖσθαι τοιαύτης τιμῆς. καὶ γὰρ αὐτὸς ἄλλον εὑρήσειν ῥωμαῖον. ἐκ τούτου δεθεὶς, εἰς τὸν θρίαμβον ἐφυλάττετο. καταλιπὼν δὲ πομπήιος φρουρὸν ἀρμενίας ἀφράνιον, αὐτὸς διὰ τῶν

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

διὰ τῶν προσοικούντων τὸν καύκασον ἐθνῶν, ἐπὶ μιθριδάτην ἐστάλη. μέγιστα δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἔθνη ἀλβανοί τε καὶ ἴβηρες, οἱ μὲν ἐπὶ τὰ μοσχικὰ ὄρη καὶ τὸν πόντον καθήκοντες, ἀλβανοὶ δ' ἐπὶ τὴν ἕω καὶ τὴν κασπίαν θάλασσαν. οὗτοι πρῶτον μὲν αἰτήσαντι πομπηίῳ δίοδον ἔδοσαν, εἶτα γενόμενοι τετρακισμυρίων οὐκ ἐλάττους, προσέβαλον αὐτῷ, καὶ τραπέντες ἐφθάρησαν παμπληθεῖς. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν πέμψαντι πρέσβεις, ἐσπείσατο, ἀπῄει ἐπὶ τοὺς ἴβηρας μαχιμωτέρους ὄντας τῶν ἀλβανῶν, καὶ μήτε μήδοις μήτε πέρσαις ὑπείξαντες, διαφυγόντες δὲ καὶ τὴν τῶν μακεδόνων δυναστείαν, ἀλεξάνδρου ταχέως ἐκ τῆς ὑρκανίας ἀπάραντος. ἀλλὰ καὶ τούτους μεγάλῃ μάχῃ τρεψάμενος, πολλοὺς ἀνεῖλε, καὶ πολλοὺς ἐζώγρησεν. ἐντεῦθεν εἰς τὴν κόλχον ἐνέβαλεν. αὖθις δὲ ἀλβανῶν ἀποστάντων, ἤλασεν ἐπ' αὐτοὺς δι' ἀνύδρου καὶ τραχείας ὁδοῦ, ὕδωρ ἐν ἀσκοῖς πολλοῖς ἐπικομιζόμενος. καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σφῶν βασιλέως στρατηγουμένοις, ἐνίκησε· καὶ αὐτὸν ἐπελθόντα οἱ καὶ βαλόντα, ἐκ χειρὸς διελάσας ἀπέκτεινεν. ὅτι καὶ ἀμαζόνες λέγονται συμμαχῆσαι τοῖς ἀλβανοῖς· μετὰ γὰρ τὴν μάχην σκυλευομένων τῶν νεκρῶν, πέλταις ἀμαζονικαῖς οἱ ῥωμαῖοι καὶ κοθόρνοις ἐνέτυχον, σῶμα δὲ γυναικεῖον οὐδὲν εὑρέθη. οἰκοῦσι δὲ αὗται τὰ καθήκοντα πρὸς ὑρκανίαν θάλασσαν τοῦ καυκάσου· μέσον δὲ τῶν ἀλβανῶν καὶ αὐτῶν οἰκοῦσι γῆλαι καὶ λίγυες, οἷς ἔτους ἑκάστου περὶ τὸν θερμώδοντα ποταμὸν εἰς ταὐτὸν φοιτῶσαι, ὁμιλοῦσιν ἐπὶ δύο μῆνας. εἶτα καθ' ἑαυτὰς ἀπαλλαγεῖσαι βιοῦσι· τίκτουσαι δὲ τὰ μὲν ἄρρενα, κομίσασαι περὶ τὴν τῶν πατέρων ἐκτίθενται γῆν, τὰ δὲ γε θήλεα τρέφουσι. τῶν δὲ τοῦ μιθριδάτου παλλακῶν ἀχθεισῶν πρὸς αὐτόν, οὐδεμιᾷ ἔγνω πομπήιος. στρατονίκη δέ, ἣ καὶ μέγιστον παρὰ μιθριδάτῃ ἔσχεν ἀξίωμα, καὶ τὸ πολυχρυσότατον τῶν φρουρίων ἐφύλαττε, δῶρά τε πολλὰ τῷ πομπηίῳ προσήγαγε, καὶ τὸ φρούριον παρεδίδου. ὁ δὲ τῶν προσαχθέντων εἰς κόσμον ἱεροῖς καὶ λαμπρότητα τῷ θριάμβῳ πρεπόντων λαβὼν μόνα, τὰ λοιπὰ τὴν στρατονίκην ἔχειν ἐκέλευσε. καὶ τοῦ βασιλέως δὲ τῶν ἰβήρων κλίνην, καὶ τράπεζαν, καὶ θρόνον, χρυσᾶ πάντα πέμψαντος αὐτῷ, καὶ ταῦτα τοῖς ταμίαις εἰς τὸ δημόσιον παραδέδωκεν. ὡς δὲ τὸν μιθριδάτην ἑώρα φεύγοντα χαλεπώτερον ἢ μαχόμενον, τούτῳ μὲν ἄρα ἰσχυρότερον ἑαυτοῦ πολέμιον τὸν λιμὸν ἀπολείψειν, αὐτὸς δὲ προῆγε σὺν στρατιᾷ. χειρωσάμενος δὲ δι' ἀφρανίου τοὺς περὶ ἀμανὸν * ἄραβας, κατέβη εἰς συρίαν, ταύτην μὲν ἐπαρχίαν καὶ κτῆμα ῥωμαίων ἀπέφηνε. τὴν δὲ ἰουδαίαν ὑπέταξε, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν ἀριστόβουλον συνέλαβεν, ὡς ἐν τοῖς ἰουδαϊκοῖς ἱστόρηται. μέγα δὲ ὂν ὄνομα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ μεῖζον τῆς ἀρετῆς καὶ πρᾳότητος, ὁ δὲ τῶν περὶ τὴν πέτραν ἀράβων βασιλεὺς δείσας, ἔγραψε πομπηίῳ πάντα ποιήσειν. ἀγγελθείσης δὲ τῆς τοῦ μιθριδάτου τελευτῆς, φαρνάκου τε γε διαχειρισαμένου αὐτόν, εἰς ἀμισὸν ἐλθόντι πομπηίῳ, πολλὰ δῶρα παρὰ φαρνάκου ἐκομίσθη, πολλοί τε ἄνθρωποι, καὶ αὐτὸς ὁ μιθριδάτου νεκρός. ἐπάνοδον δὲ λυπηρὰν τὴν ἐπάνοδον ἔσχε, διὰ τὴν γυναικὸς μουκίας ἐξύβρισιν παρὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ. καὶ πλησιάσας τῇ ἰταλίᾳ, ἔπεμψεν ἐκείνῃ τὴν ἄφεσιν. ὡς δὲ τῇ ῥώμῃ λόγοι περὶ αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ θόρυβος ἦν, ὡς τὸ στράτευμα τῇ πόλει ἐπάξοντος αὐτοῦ καὶ μοναρχήσοντος, ὁ δὲ τῆς ἰταλίας ἅμα ἐπέβη, καὶ ἐκκλησιάσας, τοὺς στρατιώτας

ἐκέλευ-

[Greek margin notes: περὶ ἀμαζόνων. — [illegible] — [illegible] — [illegible] — [illegible]]

per gentes Caucasi mõtis accolas Mithridatẽ est persecutus, quarũ maximæ sunt Albani & Iberes: hi ad Meschicos montes & Pontũ pertinentes, illi uersus ortum & mare Caspiũ habitantes. Albani Pompeio petenti transitũ dederant. Deinde cum non pauciores x l millibus conuenissent, impetũ in eum fecerunt: sed profligati sunt, atque ingens multitudo periit. Eorum uerò regi pace quam per legatos petierat, data, contra Iberes est profectus, Albanis bellicosiores: qui neq; Persis neq; Medis cesserant, & Macedonum quoq; dominatum effugerant, Alexandro celeriter ex Hyrcania digresso. Sed & his magno prælio superatis, multos occidit, multos cæpit. Inde Colchidem inuasit, & contra Albanos qui defecerant, per asperam & aridam uiam aqua multis utribus allata, rediens: ijs uictis, regem & ducem eorum Adelphũ ictum inferentem, gladio transfixit. In Albanorum exercitu Amazones fuisse perhibentur. nam cum post præliũ cadauera spoliarentur, Romani peltas Amazonicas & cothurnos, nullum tamen fœmineum corpus reperrerunt. Incolũt eæ mulieres eas Caucasi partes quæ ad mare Hyrcanum descendunt. In illarum Albanorumq; medio habitant Gelę & Ligyes, cum quibus quotannis circa flumen Thermodontem per duos menses coeunt. Inde digressæ, uitam sine uiris agunt. Cum peperint, mares circa patrum terram exponunt: puellas ipsæ educant. Mithridatis pellicib. ad se adductis, nullius consuetudine Pompeius usus est. Stratonice uerò summa dignitate apud Mithridatem prædita, castello opulentissimo præfecta, multa munera Pompeio obtulit, & castellum ipsum tradidit. Is uerò ijs tantũ quæ uel templis ornamento futura, uel triumpho splendorem allatura erant, acceptis: reliqua Stratonicen habere iussit. Item lectũ, mensam, solium, aurea omnia sibi à rege Iberũ missa, quæstoribus dedit, in ærarium referenda. Vt Mithridatem fugiendo quàm pugnando molestiorem esse uidit, se hostem illi famẽ, se ipso grauiorem, relicturum esse minatus, cum exercitu progressus est: domitisq; per Afranium * Arabibus, qui ad Amanũ habitant, Syriam populi Romani prouinciam & possessionem fecit: Iudæam subegit, Aristobulo rege cõprehenso, ut iam in historia Iudaica est expositũ. Cum potentia Pompeij multum, uirtus & clementia magis etiam celebrarentur, Arabiæ Petreæ rex territus, ei scripsit, se in eius potestate fore. Nunciato Mithridatis interitu, Aminsum profectus, à Pharnace parricida multa munera accepit, multos homines, & ipsum Mithridatis cadauer. Reditum ei molestum fecit uxoris Muniæ per ipsius absentiam adulterium: cui, cum Italiæ appropinquasset, libellum repudij misit. Romæ autem rumore & tumultu orto, quasi exercitum in urbem adducturus & regnũ occupaturus esset: simulatq; Italiam attigit, concione aduocata, milites in

[Margin notes: Albani. — Iberes. — Amazones. — Pompeij continentia & abstinentia. — Pharnaces parricida. — Mutiæ repudium.]

sua quenq; redire, atq; iterum ad triumphum præstò esse iussit. Exercitu dimisso, ciuitates eum inermem cum paucis ire uidentes, præ lætitia effusæ, Romam cum maioribus copijs officij gratia perduxerunt. Lege autem non permittente, ut ante triumphū urbem ingrederetur, à senatu petijt, ut comitia consularia differrentur: sed id Catone aduersato non impetrauit. Quare uirū eum conciliare sibi studens, ex duabus illius neptibus alterā ipse ducere, alteram filio suo despondere uoluit: qua affinitate Cato, ut quæ corrumpendæ suæ integritati esset, repudiata, & sororē & uxorē iratas habuit. Pòst Pompeio ob consulatū Afranio petendū pecunia per tribus distributa male audiente, ut qui dignitates indignis uænales fecerat: Cato mulieribus dixit: Ista probra nobis communia erūt, si affinitatē cum Pompeio cōtraxerimus. Triumpho propter magnitudinē biduo peracto: tamen ex apparatis rebus, temporis exclusæ angustijs multæ spectari non potuerunt: & scriptura prælata significatum est, de quibus gentibus triumpharetur. Hæ aūt fuerunt, Pontus, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Media, Colchi, Iberes, Albani, Syria, Cilicia, Mesopotamia, Phœnicia, Palæstina, Iudæa, Arabia, Piratæ terra mariq; debellati. Inter hæc castella mille non pauciora capta, urbes penè nongentæ: naues piraticæ octingentæ, hostiū * regiæ undequadraginta. Adhæc in literis referebatur, cum ex uectigalibus * quinquies millies centena millia in ærarium redirent, sé decies octies & quingennes centena millia adiecisse. In ærariū inferri signatæ pecuniæ & aurei atq; argētei ornatus uicies mille talēta, præter ea quæ militibus donata essent: In triūpho ducti sunt, præter archipiratas, Tigranis Armenij filius, cum uxore & filiabus; ipsiusq; regis Tigranis uxor Zosime, & Iudæorū rex Aristobulus, & cognati Mithridatis, alijq; plures. Illud aūt in eius gloria præcipuū fuit, quòd tres triūphos duxit: primum ex Africa, alterum ex Europa, postremum ex Asia: tum annos XL natus. uictorijs totum penè terrarum orbem complexus. Pòst, Roma finitimisq; locis annonæ penuria laborantibus: in Sicilia, Sardinia, & Africa maxima frumenti copia coacta, cum gubernatores ob uentorum uehementiam soluere recusarent, primus naui conscensa, & ancoris reuelli iussis, exclamauit:
„ Nauigare necesse est, uiuere non est necesse. Hac audacia, secundaq; fortuna usus, omnes mercatus frumento, nauibus mare impleuit. E're porrò eius fuisset, si tum uitam cum morte commutasset. Insecutum enim tempus ei successus inuidiosos & casus exitiosos attulit. Nam cum se cum Cæsare coniunxisset, eumq; sua autoritate & potentia extulisset, ab illo euersus & conculcatus est. Ne autem bis eadem commemorentur, quæ de Pompeio restant, in Cæsaris historia (in eam enim incidunt) referentur.

Pōpeij affinitas à Catone repudiata.

Catalogus gentium à Pompeio deuictarū.

Tres triumphi.

Res frumētaria.

Cæsaris amicitia Pōpeio exitiabilis.

C. Iu-

ἐπανελθεῖν ἐκέλευσεν πρὸς τὰ οἰκεῖα τρέπεσθαι, καὶ αὖθις ἀθροισθῆναι διὰ τὸν θρίαμβον. σκεδασθείσης δ' οὕτω τῆς στρατιᾶς, ἐνιδοῦσαι αἱ πόλεις ὁρῶσαι Πομπήιον, καὶ μετ' ὀλίγων ἀπιόντα, ὑφ' ἡδονῆς ἐκχεόμεναι καὶ προπέμπουσαι, συγκατῆγον εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ δυνάμεως πλείονος. τοῦ δὲ νόμου μὴ συγχωροῦντος, πρὸ τοῦ θριάμβου παρελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, πέμψας ἠξίου τὴν βουλὴν ὑπερθέσθαι τὰς τῶν ὑπάτων ἀρχαιρεσίας. Κάτωνος δ' ἐναντιωθέντος, οὐκ ἔτυχε· διὸ καὶ οἰκειώσασθαι τὸν ἄνδρα ἠθέλησε. δυοῖν οὖν ἀδελφιδῶν οὐσῶν ἐκείνῳ, τὴν μὲν αὐτὸς ἐζήτει λαβεῖν, τὴν δὲ τῷ υἱῷ συνοικίσαι. παραιτουμένου δὲ τὴν ἀγχιστείαν τοῦ Κάτωνος, ὡς διαφθορὰν ἐσομένην αὐτῷ τοῦ τρόπου, ἡ ἀδελφὴ καὶ ἡ γυνὴ ἐχαλέπαινον. ἀφορμὴν δὲ Πομπηίου ὑπατείαν μετιόντος, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὰς φυλὰς ἀργύριον ἀναλίσκοντος, καὶ κακῶς ἐντεῦθεν ἀκούοντος, ὡς ὤνιον τὴν ἀρχὴν ποιουμένου τοῖς μὴ ταύτης ἀξίοις, ὁ Κάτων ἔφη πρὸς τὰς γυναῖκας· τούτων τῶν ὀνειδῶν κοινωνητέον ἡμῖν, οἰκείοις γενομένοις πρὸς τὸν Πομπήιον. τοῦ θριάμβου δὲ ὑπὸ μεγέθους ἐν δυσὶ τελεσθέντος ἡμέραις, οὐκ ἐξήρκεσαν αὐταί, ἀλλὰ τῶν παρεσκευασμένων πολλὰ τῆς θέας ἐξέπεσε· γράμμασι δὲ προηγουμένοις ἐδηλοῦτο τὰ ἔθνη, καθ' ὧν ἐθριάμβευσεν. ἦν δὲ ταῦτα· Πόντος, Ἀρμενία, Παφλαγονία, Καππαδοκία, Μηδία, Κόλχοι, Ἴβηρες, Ἀλβανοί, Συρία, Κιλικία, Μεσοποταμία, τὰ περὶ Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην, Ἰουδαία, Ἀραβία, τὸ πειρατικὸν ἅπαν ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ καταπεπολεμημένον. ἐν δὲ τούτοις φρούρια μὲν ἁλόντα χιλίων οὐκ ἐλάττω, πόλεις δὲ ὀλίγῳ τῶν ἐνακοσίων ἀποδέουσαι, καὶ νῆες πειρατικαὶ ὀκτακόσιαι, κατοικίαι δὲ * πόλεων μιᾶς δέουσαι τεσσαράκοντα. πρὸς δὲ τούτοις ἔφραζε διὰ τῶν γραμμάτων, ὅτι πεντακισχίλιαι μὲν μυριάδες ἐκ τῶν τελῶν ὑπῆρχον, ἐκ δὲ ὧν αὐτὸς προσεκτήσατο, μυριάδας ὀκτακισχιλίας πεντακοσίας Ῥωμαῖοι λαμβάνουσιν. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐν νομίσματι καὶ κατασκευαῖς ἀργυρίου καὶ χρυσίου δισμύρια τάλαντα, πάρεξ τῶν τοῖς στρατιώταις νενεμημένων. αἰχμάλωτοι δὲ ἐπεμπεύθησαν, ἄνευ τῶν ἀρχιπειρατῶν, υἱὸς Τιγράνου τοῦ Ἀρμενίου, μετὰ γυναικὸς καὶ θυγατέρων. αὐτοῦ τε Τιγράνου τοῦ βασιλέως γυνὴ Ζωσίμη, καὶ βασιλεὺς Ἰουδαίων Ἀριστόβουλος, καὶ συγγενεῖς Μιθριδάτου, ἄλλοι τε πλείους. μέγιστον δὲ ὑπῆρξε πρὸς δόξαν αὐτῷ, ὅτι τρεῖς τεθριαμβευκώς, τὸν μὲν πρῶτον ἐκ Λιβύης, τὸν δὲ δεύτερον ἐξ Εὐρώπης, τὸν δὲ τελευταῖον ἐκ τῆς Ἀσίας κατάγων, τρόπον τινὰ τὴν οἰκουμένην ἐδόκει τοῖς τρισὶν ὑπῆχθαι θριάμβοις. ἦν δὲ τότε ἐτῶν τεσσαράκοντα. σιτοδείας δὲ μετὰ ταῦτα τὴν Ῥώμην καὶ τὰ περὶ αὐτὴν καταλαβούσης, πλεύσας εἰς Σικελίαν, καὶ Σαρδὼ, καὶ Λιβύην, ἤθροισε σῖτον. καὶ ἀνάγεσθαι μέλλων, τῶν κυβερνητῶν ὀκνούντων διὰ πνεύματα βίαια, πρῶτος αὐτὸς ἐμβάς, τὰς ἀγκύρας αἴρειν ἐκέλευσε, καὶ ἀνεβόησε, πλεῖν ἀνάγκη, ζῆν δὲ οὐκ ἀνάγκη. τοιαύτῃ δὲ τόλμῃ χρώμενος, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ, ἐνέπλησε τὰ ἐμπόρια σίτου, πλοίων δέ γε τὴν θάλασσαν. καὶ ὤνητο μὲν ἂν ἐνταῦθα τοῦ βίου παυσάμενος. ὁ δὲ ἐπιγενόμενος χρόνος αὐτῷ τὰς μὲν εὐτυχίας ἐπήνεγκεν ἐπιφθόνους, ἀνηκέστους δέ γε τὰ δυστυχήματα. προσθεὶς γὰρ Καίσαρι, καὶ διὰ τῆς οἰκείας δόξης τε καὶ δυνάμεως ἐξάρας αὐτόν, ὑπ' ἐκείνου ἀνετράπετό τε καὶ κατεβέβλητο. ἵνα δὲ μὴ δὶς τὰ αὐτὰ ἱστορῶμεν, ἐν τοῖς περὶ Καίσαρος τὰ λοιπὰ τοῦ Πομπηίου ἐροῦμεν, τῇ περὶ ἐκείνου συμπίπτοντα ἱστορίᾳ.

Ἐν σιτοδείᾳ [illegible] [illegible] σῖτον, καὶ [illegible] τὴν ῥώμην [illegible].

περὶ

ΠΕΡΙ ΙΟΥΛΙΟΥ ΓΑΙΟΥ καίσαρος.

Εὐτυχὴς δὲ ὁ καῖσαρ ἐν στρατηγίαις γενόμενος, καὶ πολλοὺς κατορθωκὼς πολέμους, μοναρχίας δὲ ἐφιέμενος δι' ἑαυτοῦ τῇ ἐκ τοῦ δήμου ῥοπῇ, αὐτὸς γὰρ ἐθεράπευε τοῦτον, καὶ μοναρχίας ἐρῶν, ἐπεὶ ἑώρα τινὰς ἀντιπράττοντας αὐτῷ, καὶ μάλιστα τὸν πομπήϊον τότε μέγα δυνάμενον, τῇ ῥώμῃ ἐξ ἰβηρίας ὑπενόστησεν. ἣν πρὸ τούτου λαχὼν, ὡς ταύτης ἐπέβη, ἐπὶ λυσιτανοὺς καὶ καλαικοὺς ἐστράτευσε. καὶ κρατήσας τούτων, ἄχρι τῆς ἔξω προῆλθε θαλάσσης, τὰ μὴ πρὶν ὑπακούοντα ῥωμαίοις ἔθνη καταστρεψάμενος. καὶ ἀπαλλαγεὶς τῆς ἡγεμονίας εὐδοκιμῶν, αὐτός τε πλούσιος γεγονὼς, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀφελήσας. θέλων δὲ ὑπὲρ τῆς νίκης θριαμβεῦσαι, πρὸς αὐτοὺς τε τὰς ὑπατικὰς ἀφιγμένος ἀρχαιρεσίας, καὶ μνώμενος ἑαυτῷ ὑπατείαν, ἐναντιουμένῳ ἐνέτυχε νόμῳ. οἱ μὲν γὰρ θριαμβεύειν μέλλοντες, ἔξω τοῦ τείχους διατρίβειν ἔδει τῆς πόλεως· οἱ δὲ μετιέναι θέλοντες ὑπατείαν, δι' ἑαυτῶν ἔδει πρᾶξαι, τοῖς ἀρχαιρεσιάζουσιν ἐντυγχάνοντας. καταφρονεῖ τοίνυν τοῦ θριάμβου, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, ὡς ὑπατεύων παρήγγελε. τὸν δὲ μέγα δυνάμενον ἐν τῇ βουλῇ καὶ ὁ κράσσος ὤν, πρὸς ὃν ὁ καίσαρ ᾠκείωτο, ἀλλὰ περὶ διαφερόμενος τῷ πομπηΐῳ ἐτύγχανε, τούτους ὁ καῖσαρ ἐκ διαφορᾶς εἰς φιλίαν μετήνεγκε, καὶ ὑπ' ἀμφοῖν ὥσπερ δορυφορούμενος εἰς ὑπατείαν παρῆλθε. καὶ αὐτίκα νόμους εἰσῆγε, δι' ὧν ᾠκειοῦτο τὸν δῆμον. ἵνα δὲ τὴν πομπηΐου ἰσχὺν ὁ καῖσαρ ἑαυτῷ προσθείη, τὴν οἰκείαν θυγατέρα ἰουλίαν αὐτῷ κατηγγύησε. γήμας οὖν αὐτὴν ὁ πομπήϊος, ὅπλων τὴν ἀγορὰν αὐτίκα ἐπλήρωσε, καὶ τούς τε νόμους τῷ δήμῳ συνεπεκύρωσε, καὶ καίσαρι τήν τε ἐντὸς ἄλπεων καὶ τὴν ἐκτὸς ἅπασαν κελτικὴν, καὶ τὸ ἰλλυρικὸν μετὰ ταγμάτων τεσσάρων εἰς πενταετίαν προσένειμε. τῶν δ' ἀντειπόντων ἐκ τῆς βουλῆς πρὸς ταῦτα περιϋβρισθέντων, ὀλίγοι παντάπασιν ὑπατεύοντι τῷ καίσαρι συνῄεσαν εἰς βουλήν. ἀπόντος δέ τινος τῶν σφόδρα γηραιῶν, ὡς φόβῳ τῶν ὅπλων καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐ συνερχομένων, τί οὖν, ἔφη ὁ καῖσαρ, οὐ καὶ σὺ ταῦτα δεδιὼς οἰκουρεῖς; ὁ δὲ, ὅτι με ποιεῖ μὴ φοβεῖσθαι τὸ γῆρας, ἔφη, βραχὺς γάρ ὁ βίος, ὅς ἔτι μοι λείπεται. τοῖς δὲ κελτικοῖς πολέμοις μαχόμενος, ἐλβετίους μὲν καὶ τιγυρίνους κατεπολέμησε, καὶ ὑπέταξε. γερμανοῖς δὲ συμμίξειν μέλλων, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀποδειλιῶντας, καὶ μάλιστα ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν ἦσαν καὶ νέων, ἐκέλευσεν ἀπιέναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν παρὰ γνώμην ἀνάνδρους καὶ μαλακοὺς οὕτως ἔχοντας. αὐτὸς δὲ ἔφη τὸ δέκατον τάγμα παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πορεύεσθαι, μήτε κρείττοσι κίμβρων μέλλων μάχεσθαι πολεμίοις, μήτε αὐτὸς μαρίου χείρων ὢν στρατηγός. ἐκ τούτου ὁρμῆς καὶ προθυμίας γενόμενοι πλήρεις ἅπαντες ἠκολούθουν, καὶ μαχεσάμενοι, λαμπρῶς τοὺς ἐναντίους ἐτρέψαντο, ὥστε πεσεῖν μυριάδας ὀκτὼ γερμανῶν. ὁ δὲ τούτων βασιλεὺς ἀριόβιστος φθάσας μετ' ὀλίγων διεπεραιώθη τὸν ῥῆνον. ταῦτα διαπραξάμενος, εἰς τὴν περὶ πάδον γαλατίαν κατέβη, ἔνθα διατρίβων ἐδημαγώγει, πολλῶν ἐκ ῥώμης πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένων, τοὺς ἀπὸ τῶν πολέμων χρήμασι τοὺς πολίτας χαριζόμενος. ἐκεῖθεν δὲ ἄλλοις ἔθνεσι ἐπελθὼν, καὶ νικήσας περιφανῶς, αὖθις ἐν τοῖς περὶ πάδον χωρίοις διαχειμάσων ὑπέστρεψε, τοὺς περὶ τὴν ῥώμην εὔνους ἑαυτῷ ποιούμενος χρήμασιν, ἃ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἑαυτοῖς μνωμένοις χορηγῶν ἐκεῖνος, τὸν δῆμον τούτοις διαφθείρειν ἐποίει, καὶ τοῖς τὰ

χρ-

Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὁ καῖσαρ τῷ πομπηΐῳ ἐνεγγύησε.

[illegible]

C. IVLII CAESARIS DIctatoris uita.

FVit & Cæsar in re militari fortunatus, multaq; bella prosperè cõfecit. Cum aũt cultu et obseruãtia populi regnũ affectaret, in eoq; cùm aliorũ aduersationes, tum magnas Pompeij opes sibi obstare cerneret: Romã ex Hispania rediit. in quam prouinciam ante id tempus sibi decretã cum primũ uenisset, Lusitanis & * Calæcis domitis, usq; ad exterius mare processit: easq; gẽtes subegit, quæ antè Romanis nõ paruerunt. Ex prouincia discessit gloria & opib. auctus, etiam militibus ditatis. Triumphaturus, cum ad consularia comitia uenisset, & consulatum ambiret, in leges contrarias incidit. Moris enim erat, ut triumphaturi extra urbem manerent: qui uerò Consulatũ ambirent, ipsi comitijs candidati interessent. Contempto igitur triumpho urbem ingressus, Consulatũ petijt. Crassum, uirũ in senatu potentissimũ, sibiq; amicum, & Pompeiũ, inter sese dissidentes, atq; inuicẽ aduersantes, recõciliauit: eorumq; tanq; satellitũ opera consul factus, statim leges tulit, quibus sibi populũ deuinciret. Præterea ut Põpeij potentiã sibi adiungeret, Iuliam ei filiã despondit. Qua ducta Põpeius, foro armatis impleto, & popularibus legibus cõfirmatis, Cæsari Galliã Cisalpinam & Transalpinã omnem, & Illyricũ, & IIII legiones in quinquennium decreuit. Cum aũt senatoribus qui istis rebus aduersati erant, contumeliose tractatis, paucissimi ad Cæsarem consulem in curiam conuenirent: quodam natu admodum grandi dicente, senatũ armorũ & militum metu non frequentari: Cæsar, Cur & tu, inquit, non eodem metu domi te cõtines? cui senex respondit, "Aetate se reddi audaciorem, cum sciat breuissimum sibi uitæ tempus superesse. Dum in Gallijs bellum gerit, Heluetios & Tigurinos deuicit atq; subegit. Cum Germanis congressurus, cum duces trepidare uideret, illustres in primis & adolescentes, eos abire iussit, atq; abesse á prælio, quos præter opinionem suam adeò molles & effœminatos cerneret. Se uerò cum decima legione Barbaros inuasurum esse dixit, quòd neque hostes fortiores Cimbris oppugnandi essent, neq; ipse imperator Mario deterior. Hac oratione omnium animis ad alacritatem & audaciam excitatis, secuti milites uictoriam illustrem ab hostibus reportarunt, LXXX millibus cæsis. Eorum rex Ariustus, cum paucis Rheno traiecto, elapsus est. His rebus gestis in Circumpadana Gallia degens, populi studia est aucupatus: & multos ad se Roma profectos, hostili pecunia sibi obnoxios reddidit. Inde ad alias gentes domandas profectus, illustribus uictorijs partis, ad Padum in hyberna rediit, Romanos pecunia sibi concilians: quã ijs suppeditabat, qui magistratus ambiebant, quò populus per eos corrumperetur, ut ijs tan

Cesaris res in Hispanis gestæ.

Cesaris cõsulatus.

Gallia prouincia Cesari decreta.

Heluetij.

Tigurini.

Germani.

Ariouistus.

Cesar populum largitionibus corrumpit.

tum qui numerarent, magistratus decerneret. Illi igitur nihil eorum omittebant, quibus eius potentia augeretur. Deinde alijs Galliæ populis superatis, Rhenũ ponte iunctũ cum exercitu transijt. Inde reuersus, filiæ Pompeio nuptæ morte ex puerperio cognita, puero etiam paulo pòst defuncto, ipse & Põpeius in luctu fuerunt: necnon utriusque amici casum eum grauiter tulerunt, uinculo necessitudinis eorũ dissoluto. Cæsar enim iam magnus factus, & rebus gestis parta gloria euectus, aduersari Põpeio instituit. & Crasso à Parthis interfecto, qui ueluti pacis sequester inter eos fuerat, euertere Pompeiũ, Pompeius uicissim Cæsarem, est conatus. Republica labefactata, cũ magistratus per ambitũ peterẽtur, et populus nõ suffragia, sed arma pro ijs ferret, à quibus pecuniam accipiebat, & urbs ueluti nauis sine gubernatore periclitaretur: prudentioribus boniconsulendũ esse uisum est, si ciuitas ex tanta tempestate ad regnũ rediret, allioqui grauius allidenda. Nec enim spem salutis aliã restare: & medicũ mitissimum adhibendum esse, qui morbo illi medicinã faceret. quib. uerbis subobscurè Pompeiũ intelligi uolebant. Qui etsi uerbis imperiũ se detrectare simulabat, re ipsa tamen id agebat, ut Dictator diceretur. Ne igitur Dictaturam per uim inuaderet, solus à senatu cõsul est designatus, desideriũ eius solitario imperio leniente. Ob hoc Cæsar & ipse per legatos consulatum petijt, alijs aduersantibus, Põpeio uerò tacente. Vt aũt Cæsar largitionib. multos in suas partes traduxit, Põpeius eam conspirationem ueritus, apertè per sese & amicos imperiũ Cæsari per decreta abrogauit. quib. ille neglectis petebat, ut & ipse & Põpeius simul armis positis priuati esse iuberẽtur. Sin sibi eriperetur imperiũ, illi uerò cõfirmaretur: alterũ tyrannũ cõstitui. Fertur etiã quidã centurio à Cæsare missus, cum didicisset senatũ imperiũ Cæsari nõ diutius dare, pulsato gladij capulo dixisse: At hic dabit. Deinde senatusconsultũ factũ est, nisi Cæsar intra certũ diẽ imperio se abdicasset, hostem esse iudicandũ. Verùm Antonio cæterisque Cæsaris studiosis postulãtibus, ut & Cæsar & Põpeius simul magistratib. abirẽt, eã sententiã ꝓbarũt omnes. Sed cũ Cæsar per literas Cæteris omnib. cedẽs, solã Cisalpinã ꝓuinciã & Illyricũ atque duas sibi legiones relinqui peteret: cætera quidẽ ei cõcessit Põpeius, milites aũt ademit. Senatus uerò Antoniũ & factionẽ eius senatu eiecit. Itaque seruili habitu ex timore sumpto, cõducticijs bigis Roma exierunt. quæ res militũ indignationẽ cõmouit, cum uiros claros & principes cõtumelijs affectos cernerẽt. Cæsar uerò uarijs rationibus animo agitatis, ac subinde mutatis cõsilijs, tandẽ uulgari illo dicto, Iacta est alea, arma sumpsit: superatoque Rubicone flumine, Ariminũ magnã Galliæ urbẽ occupauit. Fertur pridie eius diei noctu in somnis sibi cũ matre per fœdã incestãque imaginẽ coire uisus esse. Arimino occupato, Roma tanquam turbine quodã fluctuũ undis exagitata, penè

Iulia mortua Pompeius et Cæsar alienantur.

Põpeius solus cõsul designatus.

Cæsar bellum ciuile capessit.

χρήματα διδοῦσι ψηφίζεσθαι τὰς ἀρχάς. οἱ δὲ πᾶν ὅ τι τῷ καίσαρι δύναμιν αὔξειν ἔμελλον, ἔπραττον. εἶτα καὶ ἕτερα κελτικὰ νικήσας ἔθνη, καὶ τὸν ῥῆνον γεφυρώσας, στρατῷ διέβη. ἐκεῖθεν δὲ ἐπαναζεύξας, τὴν τῆς παιδὸς αὐτοῦ τελευτήν, ἣ τῷ πομπηίῳ συνῴκει, μεμάθηκε. καὶ ὅτι τίκτουσα τέθνηκε, καὶ ὡς μετ' ὀλίγον καὶ τὸ τεχθὲν ἐπαπώλετο τῇ μητρί. ὁ μὲν οὖν καῖσαρ καὶ ὁ πομπήιος πένθος ἔσχον ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ οἱ φίλοι δ' ἀμφοῖν βαρέως τὸ πάθος ἤνεγκαν, ὡς τοῦ συνδέσμου λελυμένου τῆς αὐτῶν οἰκειότητος. ἤδη δὲ μέγας ὁ καῖσαρ γενόμενος, καὶ οἰκείαν δόξαν ἐπάρας ἐκ τῶν κατορθωμάτων, ἀνταγωνιστὴν πομπηίῳ ἑαυτὸν κατεσκεύαστο. καὶ κράσσου ἐν πάρθοις ἀπολωλότος, ὃς ἔφεδρος αὐτῷ τε καὶ πομπηίῳ ἐλέλειπτο, καταλύειν ἔμελλε τὸν πομπήιον, κἀκεῖνος αὖθις τὸν καίσαρα. τῆς δὲ πολιτείας νοσούσης, καὶ τῶν ἀρχὰς μετιόντων ὠνουμένων αὐτάς, τοῦ δὲ δήμου ὑπὲρ τῶν δεδωκότων οὐ ψήφοις χρωμένου, ἀλλ' ὅπλοις, καὶ τῆς πόλεως ὡς ἀκυβερνήτου κακῶς φερομένης, τοῖς νουνεχεστέροις ἀγαπητὸν ἐδόκει, εἰ πρὸς μοναρχίαν ἐκ τοσούτου κλύδωνος, καὶ μὴ πρὸς χεῖρον περιστὰν τὸ τῆς ῥώμης πολίτευμα, ὡς ἄλλως ἀνάκα σώσιμ' οὔ τὰ πράγματα· χρῆναι δὲ τὸ πραότατον τῶν ἰατρῶν ἀνέχεσθαι, τὸ πάθος τοῦτο φαρμακεύοντος, ὑποδηλοῦντες διὰ τὸν πομπήιον. κἀκεῖνος μέν τοι εἰ καὶ λόγῳ παραιτεῖσθαι τὴν ἀρχὴν ὑπεκρίνετο, ἀλλ' οὖν ἐποίει ἵνα δικτάτωρ ἀναδειχθήσεσθαι. ἵνα γοῦν μὴ βιάσηται ψηφισθῆναι δικτάτωρ, ὕπατον αὐτὸν μόνον ἡ γερουσία προεβάλετο, τῇ μοναρχίᾳ παρηγορουμένη τούτου τὴν ἔφεσιν. ἐκ τούτου πέμψας ὁ καῖσαρ, καὶ αὐτὸς ἐπὶ ὑπατείαν παρήγγελλεν. ἀντιπραττόντων δ' ἑτέρων, ἐσιώπα ὁ πομπήιος. ὡς δ' ὁ καῖσαρ πολλοὺς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἀνέπεισε χρήμασι, δείσας τὴν σύστασιν ὁ πομπήιος, ἀναφανδὸν δι' ἑαυτοῦ καὶ τῶν φίλων ἐπραγματεύετο, παυθῆναι τὸν καίσαρα τῆς ἀρχῆς, ψηφιζομένους ὧν ἐκεῖνος οὐδ' ὅλως ἐφρόντιζεν. ἠξίου δὲ ὁ καῖσαρ, αὐτόν τε ἅμα καὶ τὸν πομπήιον καταθεμένους τὰ ὅπλα, ἰδιωτεῦσαι καὶ ἄμφω. εἰ δ' αὐτὸν μὲν ἀφαιροῦνται τὴν ἀρχήν, ἐκεῖνον δὲ βεβαιοῦσι, τὸν ἕτερον κατασκευάζουσι τύραννον. λέγεται δέ τινα τῶν τοῦ καίσαρος σταλέντων ταξιαρχῶν, μαθόντα μὴ διδόναι τὴν γερουσίαν τῆς ἀρχῆς χρόνον τῷ καίσαρι, ἀλλ' αὕτη φάναι δώσει, κρούσαντα τῇ χειρὶ τὴν τοῦ ξίφους λαβήν. ἔπειτα γνώμη ἐκεκύρωτο, εἰ μὴ ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ καῖσαρ τὰ ὅπλα καταθεῖτο, ἡγεῖσθαι τὸν ἄνδρα πολέμιον. ἀντωνίου δὲ καὶ τῶν πραττόντων τὰ καίσαρος ἀξιούντων, καὶ καίσαρα καὶ πομπήιον τὰς ἀρχὰς ἀφεθῆναι, τῇ γνώμῃ πάντες συνέθεντο. ἐπεὶ δὲ παρὰ καίσαρος ἧκον ἐπιστολαί, τῶν μὲν ἄλλων ἐξισταμένου, τὴν δ' ἐντὸς τῶν ἄλπεων ἐπαρχίαν καὶ τὸ ἰλλυρικὸν ἀξιοῦντος αὐτῷ δοθῆναι μετὰ δυεῖν ταγμάτων, τἆλλα μὲν ἐδίδου ὁ πομπήιος, οὐ δὲ γε στρατιώτας ἀφῄρει. οἱ δ' ὑπατεύοντες καὶ τῆς βουλῆς ἐξήλασαν τὸν ἀντώνιον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ διὰ φόβον ἐν δουλικαῖς ἐσθῆσι μετημφιεσμένοι, ἐπὶ ζευγῶν μισθίων τῆς ῥώμης ἐξήλασαν. ὃ τοὺς στρατιώτας παρώξυνεν, ἄνδρας ἐλλογίμους καὶ ἄρχοντας ὑβριζομένους ὁρῶντας. καῖσαρ δὲ πολλοὺς λογισμοὺς κινήσας, καὶ διαφόρων γνωμῶν γεγονώς, τέλος εἰπὼν διὰ τὸ κοινὸν ὑποπτὸν, ἐρρίφθω κύβος, ὥρμησε. καὶ τὸν ποταμὸν ῥουβίκωνα διέβη, καὶ τὸ ἀρίμινον κατέσχε, μεγάλην πόλιν τῆς κελτικῆς. λέγεται δὲ τῇ πρὸ τῆς διαβάσεως νυκτὶ ὄναρ ἰδεῖν ἔκθεσμον. ἐδόκει γὰρ αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ μίγνυσθαι τὴν ἄρρητον μῖξιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀρίμινον κατελήφθη, ὡς ὑπὸ πνευμάτων ἡ ῥώμη περιπλαγεῖσα σάλῳ καὶ κλύδωνι,

ὅτι ὁ καῖσαρ καταλῦσαι τὸν πομπήιον ἐμελέτα, καὶ τὸν καίσαρα αὐτός.

ὅτι ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ καταθέσθαι τὰ ὅπλα τὸν καίσαρα, οἱ δὲ περὶ ἀντώνιον καὶ τὸν πομπήιον ἀξίουν καταθέσθαι τὰ ὅπλα.

ὅτι ἐπέρασε τὸν ποταμὸν ὁ καῖσαρ.

μικροῦ αὐτὰ ὑφ' ἑαυτοῦ αὐτίκα ἀπέθετο. οἵ τε γὰρ ὕπατοι καὶ οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἔφυγον, καὶ αὐτὸν δὲ Πομπήιον ἔκπληξις εἶχε, καὶ ἄλλως ἀλλαχόθεν τὸν ἄνδρα ἐτάραττον, αἰτιώμενοι ὡς καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς πολιτείας αὐξήσαντα καίσαρα· καὶ ὅλως εἴα αὐτὸν τοῖς οἰκείοις χρῆσθαι λογισμοῖς. διὸ καὶ τὴν πόλιν ἐξέλιπεν, ἕπεσθαι τὴν γερουσίαν κελεύσας. εἵποντο δ' οἱ πλείους, τὴν μὲν φυγὴν ὡς πατρίδα αἱρούμενοι διὰ τὸν πομπήιον, τὴν δὲ ῥώμην ὡς καίσαρος στρατόπεδον φεύγοντες. ὅτε καὶ λαβιηνὸς ἀνὴρ τοῖς φίλοις καίσαρος ἀριθμούμενος, καὶ συναγωνισάμενος ἐν πολέμοις αὐτῷ προθυμότατα, ἀφεὶς ἐκεῖνον, ἀφίκετο πρὸς πομπήιον. ᾧ καὶ καταλιπόντι αὐτὸν ὁ καῖσαρ τά τε χρήματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἐξαπέστειλε. δομίτιος δὲ κατέχων κορφίνιον, ἐπελθόντος αὐτῷ καίσαρος, ἀπογνοὺς τὰ καθ' ἑαυτὸν, φάρμακον ἔπιεν ὡς θανούμενος. εἶτα θαυμαστῇ φιλανθρωπίᾳ μαθὼν πρὸς τοὺς ἁλισκομένους τὸν καίσαρα χρώμενον, ἑαυτὸν ἐθρήνει. ὑπνωτικὸν δὲ ὂν τὸ φάρμακον, καὶ οὐ θανάσιμον, εἰπόντος τοῦ ἰατροῦ, ἀπῆλθε πρὸς καίσαρα, καὶ λαβὼν δεξιὰν, αὖθις διέδρα πρὸς πομπήιον. ταῦτα εἰς τὴν ῥώμην ἀπαγγελλόμενα, τοὺς ἀνθρώπους εὐθαρσεῖς ἐποίει, καί τινες ἐπανέστρεφον. τέλος δὲ γεγονὼς ὁ καῖσαρ ἰσχυρὸς, ἐπ' αὐτὸν ἐχώρει πομπήιον. ὁ δὲ φυγὼν εἰς βρεντέσιον, ἐξέπλευσεν. ἀπορῶν δὲ νεῶν ὁ καῖσαρ, εἰς τὴν ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ πάσης τῆς ἰταλίας ἀναιμωτὶ κύριος γέγονεν ἐν ἡμέραις ἑξήκοντα. εὑρὼν δὲ καὶ τὴν πόλιν καθεστῶσαν, καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς πολλοὺς ἐν αὐτῇ, τούτοις ἐπιεικῶς διελέχθη, ἀξιῶν αὐτοὺς πρὸς πομπήιον ἀποστεῖλαι περὶ συμβάσεων. ἐπείθετο δ' οὐδείς. τοῦ δὲ δημάρχου μετέλλου κωλύοντος αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀρχείου τὰ χρήματα λαμβάνειν, καὶ νόμους προφέροντος, ἔφη, μὴ τὸν αὐτὸν ὅπλων εἶναι καὶ νόμων καιρόν· σὺ δὲ νῦν μὲν ἐκποδὼν ἄπιθι· παρρησίας γὰρ οὐ δεῖται πόλεμος. ὅταν δὲ τὰ ὅπλα καταθῶμαι, τότε δημαγωγήσεις. καὶ ταῦτα, ἔφη, λέγω, τῶν ἐμαυτοῦ δικαίων ὑφιέμενος. ἐμὸς γὰρ εἶ καὶ σὺ καὶ πάντες ὅσους τῶν πρὸς ἐμὲ στασιασάντων συνέλαβον. μὴ φαινομένων δὲ τῶν κλειδῶν, ἐκκόπτειν ἐκέλευσεν. αὖθις δὲ τοῦ μετέλλου κωλύοντος, καί τινων ἐπαινούντων, ἀπείλησεν ἀποκτενεῖν αὐτὸν εἰ μὴ παύσαιτο, εἰπών· μειράκιον ἀγνοεῖς, ὅτι δυσκολώτερόν ἐστί μοι εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι; ἐστράτευσε δ' εἰς ἰβηρίαν, καὶ τὰς ἐκεῖ δυνάμεις, καὶ τὰς ἐπαρχίας ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, ἔτι τὸν πομπήιον ἤλαυνεν. αἱρεθεὶς δὲ δικτάτωρ ὑπὸ τῆς βουλῆς, φυγάδας κατήγαγε, καὶ ἄλλων ἥψατο πολιτευμάτων. ἐν ἡμέραις δὲ ἕνδεκα τὴν μὲν μοναρχίαν ἀπειπάμενος, ὕπατον δὲ ἀναδείξας ἑαυτὸν καὶ σερουίλιον ἰσαυρικὸν, εἴχετο τῆς στρατείας. καὶ διαβὰς τὸν ἰόνιον, ὤρικόν τε καὶ ἀπολλωνίαν αἱρεῖ. ἐξ ἀπολλωνίας δὲ κρύφα πάντων εἰς πλοῖον ἐμβὰς δωδεκάσκαλμον ἐν ἐσθῆτι θεράποντος, ἀναχθῆναι πρὸς τὸ βρεντέσιον ἐβουλεύσατο, τοῦ πελάγους ὑπὸ τῶν πολεμίων προκατεχομένου στόλοις μεγάλοις. χειμῶνος δὲ ὄντος, ὁ πλοῦς ἄπορος ἐδόκει τῷ κυβερνήτῃ, καὶ μεταβαλεῖν ἐκέλευσε τοὺς ναύτας, ὡς ἀποστρέψων τὸ πλοῖον. καὶ ὁ καῖσαρ ἀναδείκνυσιν ἑαυτόν. τῷ δὲ κυβερνήτῃ πρὸς τὴν ὄψιν ἐκπεπληγμένῳ, τόλμα, καὶ μὴ δέδιθι, ἔφη, καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν καίσαρος τύχην συμπλέουσαν. κατέπλευσε δὲ καὶ ἀντώνιος, τὰς δυνάμεις ἄγων. καὶ θαρρήσας καῖσαρ, προὐκαλεῖτο πομπήιον. ἐπεὶ δέ τινες πρὸ τοῦ χαρακώματος μάχαι σποράδες ἐγένοντο, καὶ πλείω ὁ καῖσαρ νικήσας, πλὴν μιᾶς, ἐν ᾗ τροπῆς γενομένης μεγάλης, ἐκινδύνευσε μὲν ἁλῶναι τὸ στρατόπεδον.

ὅτι ἐξῆλθε ῥώμης ὁ πομπήιος, καὶ οἱ πολλοὶ αὐτῷ εἵποντο.

ὅτι πρὸς πομπήιον ἀπῆλθεν ὁ καῖσαρ, εἰς τὴν ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ τῆς ἰταλίας ἐκράτησεν.

[illegible]

ὅτι μόνος παρέβαλεν ὁ καῖσαρ.

penè semetipsam demersit. Nã & Coss. & maxima pars senatus fugerũt. Est & ipse Põpeius territus, & ab alijs aliũde turbatus, querẽtibus, eum Cæsaris opes contra sese & remp. auxisse: neq; quisq; illũ suis uti consilijs siuit. Quare Italia relicta, senatũ sequi se iussit. & pleriq; eũ secuti sunt, exiliũ pro patria amplexi, propter Põpeiũ: Romã uerò perinde ut castra Cæsaris fugientes. Eò tẽpore Labienus etiã Cæsaris amicus, cui strenuã in bellis operã nauarat, eo relicto Pompeiũ est secutus. Tamẽ Cæsar ei & pecuniam & sarcinas, quanq; desertori, misit. Domitius uerò, qui Corfinium præsidijs tenebat, Cæsare aduentante rebus desperatis, uenenũ bibit, ut moriturus. Deinde cum Cæsarem mirabili clementia uti erga captos audiuisset, semetipsum deplorauit. Sed à medico edoctus, id pharmacum soporiferum esse, non letiferũ, Cæsarem adijt: acceptaq; dextera, rursus ad Pompeium euasit. Hęc Romæ nunciata, ciues nonnihil recrearunt, ut quidã in urbem redierint. Cæsar uerò auctis uiribus, iã contra ipsum Pompeium proficiscens, cum is Brundusij naue conscensa abijsset: quia naues ipse nõ habebat, Romã conuerso itinere, totius Italiæ dominatu citra sanguinem L X diebus est potitus. Cum autem & urbem trãquillam reperisset, & multos in ea senatores, humaniter cũ eis egit, ut ad Pompeium legatos de pacificatione mitterent. Sed nemo ei paruit. Metello tribuno prohibente, ne quid pecuniæ ex publicis thesauris efferret, & leges recitante, respondit, Nõ idem legum & armorum esse tempus. Tu uerò nunc, inquit, cedito. Bellum enim uerborum contentionem non admittit. Vbi uerò arma posuero, tum tu tribunus eris. & hæc dico, de meo iure cõcedens. Nam & tu meus es, et ij omnes, quos contra me tumultuatos cępi. Cum aũt claues non reperirent, securibus ærarium aperiri iussit: & Metello, cuius nõnulli cõstantiam laudabant, denuò obsistenti mortem cõminatus, nisi obturbare desisteret: Hoc, inquit, adolescens mihi scito dictu q; factu esse difficilius. Profectus in Hispaniã, & legionib. illis atq; prouincijs ascitis, Põpeij persequendi cõsilium cæpit. Dictator à senatu dictus, exules reuocauit, & alia in rep. egit. Sed dictatura intra dies XI deposita, se ipso & Seruilio Isaurico suapte autoritate Coss. designatis, expeditioni intentus, superato Ionio mari, Noricũ & Apolloniã capit. Apolloniæ clam omnib. nauigio duodecim scalmorũ ministri habitu conscenso, Brundusiũ traijcere statuit: quãuis mare magnis hostiũ classib'. teneret. Sed cũ in tẽpestate gubernator nauigari non posse crederet, & nautas mutare cursum ac reuerti iussisset, se agnoscendũ præbuit. & gubernatori ad suũ conspectũ obstupefacto: Bono, inquit, animo & securo esto, Cæsarẽ eñ & Cæsaris fortunã uehis. Appulit et Antonius cũ copijs: quib. Cæsar fretus, Pompeiũ prouocauit. & cũ crebrò ante muniriones sparsim dimicaret, semper superior euasit, una pugna excepta: in qua cũ magnã plagã accepisset, parũ abfuit quin castris exueret,

Labienus.

Domitius.

Metelli & Cæsaris contentio.

Pompeius [illegible] uictoria.

atq; ipse etiam cæderetur. Nam uir quidā magnus & robustus fugiens, cū ab eo manu iniecta manere, & ad hostes conuerti iuberetur: planè perturbatus, ictū ei intentauit, ac percussisset, nisi armiger eius, humerū illius amputasset. Cum aūt Pompeius magno facinori colophonē nō adiecto, fugientibus in uallum compulsis recessisset, Cæsar dixit: Eo die uictoriam penes hostes fuisse, si uirū habuisset, qui sciret uincere. Inde digressus, exercitū in Macedoniam contra Scipionē promouit. Ea res Pompeij exercitū & ducum animos uana spe inflauit, ut Cæsarem ueluti uictū & fugientē persequi cuperent. A quo consilio Pompeius abhorrens, bellū ducere, & mora ipsa uires hostiū attenuare consultius esse duxit: eamq; sententiam soli Catoni probauit, ciuib. parcere cupienti. qui cum hostiū circiter mille cæsos uidisset, obuoluta facie, illos deplorauit. Cæteris uerò omnibus pugnæ detrectationē uituperantibus, Pompeius uel inuitus Cæsarē est persecutus. Vt uerò ambo in Pharsalia castra posuerunt, in pristina sententia permansit, ob omina parū auspicata, & uisum nocturnum, quo in theatro suo plausum dari sibi putabat. Eius uerò familiares audaces erant, spe uictoriæ præcepta. Cæsar cum suos milites rogasset, utrum soli pugnare mallent, an reliquos expectare, qui in propinquo essent: ab ijs oratus est, ne expectaret. Hostijs cæsis aruspex dixit, intra triduum pugnaturum cum hostibus. & Cæsari, qualē pugnæ exitum præuideret, percontāti respondit: magnam fore mutationem in contrarium. quòd si in præsentia bene cum eo ageretur, deteriorem fortunam esse expectandā. sin male, meliorem. Pridie quàm pugnatum est, à Cæsare excubias sub mediam noctem obeunte, conspecta est fax cœlestis ignis, quam supra sua castra delatam, resplendentem & flammantem in castra Pompeij cadere putauit. Diluculo cū speculatores narrarent, hostes ad pugnam descendere: lætitia exultans prælū iniit, & Pompeij exercitum pepulit. qui cū suos equites fuga dissipatos uidisset, non amplius idem fuit, neq; se Pompeium Magnū esse meminit: sed attonito similis, mutus tabernaculum ingressus, euentum sedens expectauit. Hostibus uerò uallum inuadentibus, habitu fugienti apto sumpto, se subduxit. Cæsar etiam castris potitus, captos in suas legiones inseruit, & multis claris uiris impunitate concessa, è quorum numero Brutus quoq; fuit, qui eum pòst occidit, Pompeium est persecutus. Is uerò naui oneraria conscensa Amphipolim, atq; inde Mitylenem est profectus, ut filiū & uxorem Corneliam Scipionis Metelli filiā, inde secum abduceret. Quę cū uirgo Publio Crassi filio nupta fuisset: eo à Parthis interfecto, Pompeio desponsa fuerat, puella & elegāti forma, & in literis pbè erudita, nec fidiū, nec geometriæ ignara, & philosophicas disputationes utiliter audire solita: cū tātis dotib. etiā morū simplicitas cōiungebaf.

Quæ

Præsagia Pompeij et Cæsaris.

Pompeij fuga.

Corneliæ & Pompeij cōgressus.

καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἀποθανεῖν. φεύγοντι γὰρ ἀνδρὶ μεγάλῳ καὶ ῥωμαλέῳ τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν, μένειν ἐκέλευε, καὶ στρέφεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὁ δὲ μεστὸς ὢν ταραχῆς, ἐπῆρε τὴν χεῖρα ὡς πλήξων αὐτόν· κἂν ἔπληξεν ἄν, εἰ μὴ ὁ τοῦ Καίσαρος ὑπασπιστὴς τὸν ὦμον ἐκείνου φθάσας ἀπέκοψεν. ἔτι δ' ἀπέγνω τότε Καῖσαρ τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὥστε τοῦ Πομπηΐου ἔργον μεγάλου μὴ ἐπιθέντος τέλος, ἀλλὰ καθείρξαντος τοὺς φεύγοντας εἰς τὸν χάρακα, καὶ ἀναχωρήσαντος, εἶπεν ὁ Καῖσαρ· σήμερον ἡ νίκη παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο ἄν, εἰ τὸν νικῶντα εἶχον. ἐκεῖθεν δὲ μεταστὰς, τὸν στρατὸν εἰς Μακεδονίαν προῆγεν ἐπὶ Σκιπίωνα. τοῦτο τὴν Πομπηΐου στρατιὰν ἐπῆρε, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἡγεμόνας, ὡς ἡττημένου καὶ φεύγοντος Καίσαρος, διώκοντας ἐπείγεσθαι. εὐλαβῶς δ' εἶχε πρὸς τοῦτο Πομπήϊος, καὶ ἠξίου τρίβειν, καὶ μαραίνειν τὴν τῶν πολεμίων ἀκμήν. τὴν δὲ γνώμην μόνος ἐπῄνει Κάτων, φειδοῖ τῶν πολιτῶν. ὅς γε καὶ τοὺς πεσόντας τῶν πολεμίων ὡς εἰς χιλίους ὄντας ἰδὼν, ἀπῆλθεν ἐγκαλυψάμενος καὶ καταδακρύσας. οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκάκιζον φυγομαχοῦντα Πομπήϊον, ὥστε δὴ καὶ ἄκων εἰς μάχην ἐχώρει, διώκων τὸν Καίσαρα. ὡς δὲ εἰς τὴν Φαρσαλίαν ἐμβαλόντες, ἀμφότεροι ἐστρατοπεδεύσαντο, ὁ μὲν Πομπήϊος αὖθις τῆς προτέρας εἴχετο γνώμης, φασμάτων οὐκ αἰσίων αὐτῷ γενομένων, καὶ καθ' ὕπνον ὄψεως τινός. ἐδόκει γὰρ ἑαυτὸν ὁρᾶν ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ Ῥωμαίων κροτούμενον. οἱ δὲ περὶ αὐτὸν θρασεῖς ἦσαν, καὶ τὴν νίκην ταῖς ἐλπίσι προειληφότες. ὁ δὲ Καῖσαρ ἠρώτα τοὺς οἰκείους στρατιώτας, εἰ καθ' ἑαυτοὺς αἱροῦνται μαχέσασθαι, ἢ περιμένειν καὶ ἑτέρους ἤδη ἐγγὺς ὄντας· οἱ δὲ, μὴ περιμένειν ἐδέοντο. θύσαντι δὲ τῷ Καίσαρι ὁ μάντις ἐσήμαινε, τριῶν ἡμερῶν πρὸς τοὺς πολεμίους κριθήσεσθαι. ἐρομένου δὲ Καίσαρος περὶ τοῦ τέλους τί προορᾷ; μεγάλην, εἶπεν, ἐπὶ τὰ ἐναντία δηλοῦσθαι μεταβολὴν, καὶ μετάπτωσιν. εἰ μὲν οὖν εὖ πράττεις ἐν τῷ παρόντι, τὴν χείρονα προσδόκα τύχην· εἰ δὲ κακῶς, τὴν ἀμείνονα. τῇ δὲ πρὸ τῆς μάχης νυκτὶ τὰς φυλακὰς περιιόντος περὶ τὸ μεσονύκτιον Καίσαρος, ὤφθη λαμπὰς οὐρανίου πυρὸς, ἣν τὸ αὐτοῦ ὑπερενεχθεῖσαν στρατόπεδον, ἔδοξε λαμπρὰ καὶ φλογώδης γενομένη, εἰς τὸ Πομπηΐου πεσεῖν. ἤδη δὲ διαλαμψάσης ἡμέρας, οἱ σκοποὶ καταβαίνειν ἀπήγγελλον ἐπὶ μάχην τοὺς πολεμίους. περιχαρὴς δὲ γενόμενος, ὥρμησεν εἰς μάχην, καὶ συμβαλὼν τοῖς τοῦ Πομπηΐου, τρέπεται τούτους. Πομπήϊος δὲ κατιδὼν τοὺς ἱππεῖς φυγῇ σκεδασθέντας, οὐκέτι ἦν ὁ αὐτὸς, οὐδ' ἐμέμνητο Πομπήϊος ὢν μάγνος, ἀλλ' ὡς ὑπὸ θεοῦ βλαπτόμενος ᾤχετο, ἄφθογγος ἐπὶ τὴν σκηνὴν, καὶ καθήμενος ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. ὡς δὲ τοῦ χάρακος ἐπέβαινον οἱ πολέμιοι, φεύγοντι πρέπουσαν στολὴν ἐνδὺς, ὑπεξῆλθεν. ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ τοῦ χάρακος τῶν πολεμίων ἐκράτησε, καὶ τοὺς ἁλόντας ζῶντας τοῖς ἑαυτοῦ κατέμιξε τάγμασι. πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἄδειαν ἔδωκεν, ὧν καὶ ὁ Βροῦτος ἦν, ὁ κτείνας αὐτὸν ὕστερον. ἐδίωκε δὲ τὸν Πομπήϊον. ὁ δὲ πλοίου ἐπιβὰς φορτηγοῦ, καὶ παραπλεύσας ἐπ' Ἀμφιπόλεως, εἰς Μιτυλήνην κατήχθη, βουλόμενος τὴν γυναῖκα Κορνηλίαν ἀναλαβεῖν, καὶ τὸν υἱόν. ἡ δὲ ἦν θυγάτηρ Μετέλλου Σκιπίωνος, συνῳκήκει δὲ ἐκ παρθενίας πρότερον τῷ Κράσσου παιδί. ἐκείνου δὲ τεθνηκότος ἐν Πάρθοις, γαμηθεῖσα Πομπηΐῳ· ἦν δὲ ἡ κόρη καὶ τὴν ὥραν διαπρεπὴς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ γράμματα καλῶς ἤσκητο, καὶ περὶ λύραν, καὶ περὶ γεωμετρίαν, καὶ λόγων φιλοσόφων εἴθιστο χρησίμως ἀκούειν, καὶ προσῆν τούτοις ἦθος περιεργίας καθαρόν.

ἀχύ-

ὅτι ὀλίγου ὁ Καῖσαρ, παρ' ὀλίγον ἀνῃρέθη ἄν.

ὅτι ὁ Πομπήϊος ἐκ φειδοῦς τῶν πολιτῶν [illegible] οἱ δ' ἄλλοι ἐβιάζοντο εἰς μάχην αὐτόν.

περὶ σημείου πρὸ τῆς μάχης φανέντος.

[illegible]

[illegible]

ἀκούσασα τοίνυν ἥκειν Πομπήϊον μετὰ νηὸς μιᾶς, καὶ ταύτης ἀλλοτρίας φεύγοντα, κατέπεσε χαμᾶζε, καὶ ἄναυδος ἔκειτο. μόλις δ' εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα, ἐξέδραμεν ἐπὶ θάλασσαν. ἀπαντήσαντος δὲ τοῦ Πομπηΐου, καὶ ἐναγκαλισαμένου, ὁρῶ σε, ἔφη, ἄνερ, οὐ τῆς σῆς τύχης ἔργον, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς, ἐπὶ σκάφει προσερριμμένον, τὸν πρὸ τῶν τῆς Κορνηλίας γάμων πεντακοσίαις ναυσὶ ταύτην περιπλεύσαντα τὴν θάλασσαν. ὡς εὐτυχὴς ἂν ἤμην γυνή, πρὸ τοῦ Πόπλιον ἐν Πάρθοις ἀκοῦσαι τὸν παρθένιον ἄνδρα κείμενον, ἐτεθνήκειν. σώφρων δὲ, μετ' ἐκεῖνον, ὡς ὥρμησα, τὸν ἑαυτῆς προηκάμην βίον. ἀνασωζομένη δὲ, ὦ Πομπήϊε μέγα, γέγονα καὶ σοὶ συμφορά. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα, μίαν ἄρα Κορνηλία τύχην ᾔδεις, ἔφη, τὴν ἀμείνω, ἣ καὶ σε ἴσως ἐξηπάτησεν, ὅτι μοι πλεῖον τοῦ συνήθους παρέμεινεν. ἀλλὰ καὶ ταῦτα δεῖ φέρειν ἀνθρώπους ὄντας, καὶ τῆς τύχης ἔτι πειρατέον. οὐ γὰρ ἀνέλπιστον, ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα μεταπεσεῖν, τὸν ἐξ ἐκείνων ἐν τούτοις γενόμενον. ἀναλαβὼν οὖν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους ἐκομίζετο. καὶ εἰς Ἀττάλειαν ἐλθὼν, πόλιν τῆς Παμφυλίας, εὗρε καὶ τριήρεις ἐκ Κιλικίας, καὶ στρατιώτας, καὶ πολλοὶ τῶν συγκλητικῶν περὶ αὐτὸν συνελέγησαν. πολλῶν δὲ γενομένων λογισμῶν, ἔδοξε τελευταῖον φυγεῖν ὡς Αἴγυπτον. καὶ μαθὼν Πτολεμαῖον διάγειν εἰς τὸ Πηλούσιον, ἐκεῖ κατήχθη. Πτολεμαίου δὲ νέου ὄντος κομιδῇ, διῴκει τὰ πράγματα Ποθεινὸς ὁ εὐνοῦχος. καὶ μαθὼν περὶ Πομπηΐου, ἤθροισε βουλὴν τῶν παρ' αὐτῷ δυναμένων μέγιστα. καὶ οἱ μὲν ἀπελαύνειν Πομπήϊον συνεβούλευον, οἱ δὲ δέχεσθαι. ὁ δὲ Χῖος Θεόδοτος ὁ ῥήτωρ, γνώμην εἰσηγήσατο ἀνελεῖν αὐτὸν, ἐπειπὼν, ὅτι νεκρὸς οὐ δάκνει. ἐστάλησαν οὖν τινες, τὸν ἄνδρα μετακαλούμενοι. ὡς δὲ εἶδον οἱ μετ' αὐτοῦ, οὐ βασιλικὴν οὐδὲ λαμπρὰν τὴν ὑποδοχὴν, ἀλλ' ἐπὶ μιᾶς ἁλιάδος προσπλέοντας ὀλίγους ἀνθρώπους, ὑπώπτευσαν τὴν ὀλιγωρίαν. καὶ τὸν Πομπήϊον παρῄνουν, τὴν ναῦν εἰς πέλαγος ἀνακρούσασθαι. πλησιάσαντος δὲ τοῦ ἁλιάδος, μεταβαίνειν ἠξίουν αὐτὸν εἰς αὐτὴν, ἑλληνιστὶ ἀσπασάμενοι, τεναγώδες λέγοντες εἶναι τὸ πλοῦ, καὶ βάθος οὐκ ἔχον, οὐδὲ πλώϊμον εἶναι τριήρει τὴν θάλασσαν, ὑπόψαμμον οὖσαν. ἀσπασάμενος οὖν τὴν Κορνηλίαν, προαποδυρομένην αὐτοῦ τὸ τέλος, καὶ δύο ἑκατοντάρχους προεμβῆναι κελεύσας, τῶν τε ἀπελευθέρων ἕνα Φίλιππον, καὶ θεράποντα Σκύθην ὄνομα, στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν, ἀπὸ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος.

ταῦτα φθεγξάμενος ἐνέβη. καὶ συχνοῦ διαστήματος ὄντος ἐπὶ τὴν γῆν, ὁ Πομπήϊος ἔχων ἐν βιβλίῳ μικρῷ λόγον ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένον ἑλληνικὸν, ᾧ παρεσκευάσατο χρήσασθαι πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀνεγίνωσκεν. ὡς δὲ τῇ γῇ προσεπέλαζον, ἡ μὲν Κορνηλία μετὰ τῶν φίλων ἐκ τῆς τριήρους περιπαθὴς οὖσα, τὸ μέλλον ἀπεσκόπει. ἐν τούτῳ δὲ τὸν Πομπήϊον διὰ τοῦ φίλου Φιλίππου λαβόμενον χειρὸς ὡς ἐξανασταίη, Σεπτίμιος ὄπισθεν τῷ ξίφει διελαύνει πρῶτος. εἶτα καὶ Ἀχιλλᾶς, καὶ ἕτεροι. ὁ δὲ ταῖς χερσὶ τὴν τήβεννον ἐφελκυσάμενος κατὰ τοῦ προσώπου, μόνον στενάξας, μηδὲν δ' εἰπὼν ἀνάξιον ἑαυτοῦ, ἐνεκαρτέρησε ταῖς πληγαῖς, ἑξήκοντα μιᾶς δέοντα βεβιωκὼς ἔτη. οἱ δ' ἀπὸ τῶν νεῶν ὡς ἐθεάσαντο τὴν σφαγὴν, θρῆνον ἐξάκουστον ἄχρι τῆς γῆς ἐκχέαντες, ἔφυγον. τοῦ δὲ Πομπηΐου τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα γυμνὸν ἐκβαλόντες ἐκ τοῦ ἁλιάδος, τοῖς δεομένοις ἀπέλιπον τοιούτου θεάματος.

πῆμα-

Εἰς δ' Αἴγυπτον ὁ Πομπήϊος καταφυγὼν, καὶ οὐ δεχθεὶς ἀνῃρέθη.

Ὅπως ἐσφάγη ὁ μέγας Πομπήϊος.

Quæ cum Pompeiū nauigio uno, eoq; alieno fugientem, adesse audisset, humi prolapsa, diu sine uoce iacuit. Aegrè refocillata, ad mare decurrit. ubi cū eam Pōpeius obuiā progressus, amplexus esset: Video te, inquit, mi uir, in unā nauem coniectū, meæ, nō tuæ fortunæ culpa, qui ante Corneliæ nuptias quingentis nauib. hoc mare tenuisti. q̃ fortunata fuissem mulier, si ante auditā Publij primi mariti in Parthis interitū, obijssem. Sapiens uerò, si, ut instituerā, post illum necē mihi consciuissem. Verùm incolumis mansi, Pompeij Magne, ut tibi etiā calamitati essem. Ad hæc Pompeius: Vnā ergo fortunā Cornelia nosses meliorem, quæ te fortassis etiā seduxisset, si ea solito diutius me fouisset. Sed & hæc (homines enim sumus) nobis ferenda sunt, & fortuna adhuc periclitāda. Neq; enim desperandū est, qui è felici miser factus sit, eum ex misero uicissim felicē fore. Igitur uxore & amicis naui impositis, Attaliam Pamphyliæ urbem profectus, Cilicicas triremes & milites reperit: multi etiā senatores ibi ad eum conuenerunt. In uarijs deliberationibus, cum tandē in Aegyptū confugere placuisset: Pelusiū appulit, ubi Ptolemęū degere audierat. qui quòd immatura erat ætate, Photinus eunuchus regni procurator, aduentu Pompeij cognito, conciliū principū uirorum conuocauit. quorum alijs eum repellendū, alijs recipiendū esse suadētibus: Theodotus Chius orator, tollendum esse pronunciauit. canem enim mortuum nō mordere. Itaq; missi sunt, qui eum accerserent. Vt uerò eius familiares, eum non regio apparatu aut splendido excipi, sed in una cymba homines paucos accedere uiderūt: cōtemptum illum, suspectum habuerunt. Pompeiumq; monuerunt, ut nauē in mare cōuerteret. Vbi cymba accesserat, qui ea uehebant, eū salutarūt Gręcè, & in nauiculā cōscendere iusserūt. mare enim uadosum & arenosum, triremem nō capere. Salutata igitur Cornelia uxore, iam eius exitiū plangēte, & duob. centurionibus, liberto Philippo, & seruo cui Scythę nomen erat, unà cōscendere iussis, ad uxorē & filium cōuersus, illis Sophoclis uersib. recitatis:

Quisquis tyranni se committit ædibus,
Fit illi seruus, liber etsi uenerit.

cymbā ingressus est. Et cum à terra longè adhuc abesset, orationē quā in paruo libello Græcè scripserat, ut eā apud regē haberet, legit. Vt ad terrā appulerāt, Cornelia & amici è triremi, quid futurū esset, soliciti speculabātur. Interea Pompeiū, qui Philippi amici manū prehenderat, ut surgeret, Septimius primus à tergo traijcit. deinde Achillas, & cæteri. At ille toga facie obducta, tantū ingemuit: neq; quicq; se indignum locutus, ex uulnerib. mortuus est, anno ætatis undesexagesimo. Qui in nauib. erāt, cæde eius uisa, cum tanto eiulatu ut in terra exaudiretur, fugerunt. Cædis uerò ministri capite amputato, truncum nudum è cymba in litus abiecerunt, ut spectaculo quibusuis esset.

Pompeij cædes, & sepultura

Quo

Quo dum populus satiaretur, Philippus ibi mansit. Deinde mari ablutum corpus, & sua tunicula inuolutum, paruæ cymbæ reliquijs cremauit: & sene quodam Romano, qui prima stipendia sub Pompeio adolescente meruerat, adiutore, sepelijt. Cui Philippus, percontato quis esset, qui Pompeium Magnum sepelire institueret? respondit, Se libertum illius esse. Tum senex: Istud, inquit, decus nõ tui unius erit. Me quoq; tam pij officij socium admittito, ut meis & ipse manibus tangam, & ornem Romanorũ Imperatorẽ maximũ. Hæ Põpeij fuerunt exequiæ. Cæsar autem non multo pòst in Aegyptum cum uenisset, eum à quo ei caput Pompeij afferebatur, tanquam parricidã est auersatus: & anulo eius accepto, illachymauit: Achillam & Photinũ interfecit. ipse rex Ptolemæus prælio captus, & ad flumen sublatus est. Theodotus uerò rhetor, tum quidem Cæsaris ultiònem euasit, clàm ex Aegypto elapsus, & in humili fortuna inuisus omnibus. Sed pòst à M. Bruto Cæsaris percussore in Asia comprehensus, & omni suppliciorum genere excruciatus interijt. Quosquos autem Pompeij amici ab Aegypti tyranno capti fuerant, eos omnes Cæsar beneficijs sibi adiunxit: & ibi quoque bellum gessit, Cleopatra ex regione clàm accersita, quæ à Photino eunucho & regno & urbe iam eiecta erat. Quæ quum solo Apollodoro Siculo comite parua cymba conscensa ad regiam appulisset, & inuoluta stragulo quàm longa erat, & colligata ab eodem per fores ad Cæsarem perlata esset: tum illius cõmenti solertiã admiratus, tũ suauitate morum & lepore eius captus, eam ut regni esset particeps, cum fratre reconciliauit. Cum autem in conuiuio propter recõciliationem eam instituto, ab Achilla duce exercitus & Photino eunucho insidias sibi parari animaduertisset, Photinũ interfecit: Achillas uerò fuga elapsus, graue bellũ ei intulit. Quo tẽpore cum Cęsar ignem classi iniecisset, magna quoq; illa Bibliotheca conflagrauit. Cõmisso prælio, ab aggere in lembum desiluit. Sed cum ab Aegyptijs nauibus undiq; cingeretur, mari se commisit, & ægrè enatauit. Fertur autem libellos multos manu inter natandum in sublime elatos, non abiecisse, quanquam telis peteretur. Tandem cum rex ad hostes abijsset, reuersus, cõmisso prelio uicit, multis cęsis, ipsoq; rege desiderato, ac Cleopatræ Aegypti regno relicto: quæ non multo pòst filium ei peperit, ab Aegyptijs Cæsarionem uocatũ. inq; Syriã contendit: & Pharnace Mithridatis filio Ponto eiecto, eius uerò exercitu prorsus deleto, ut belli confecti celeritatem demonstraret, tria „ uerba Romam scripsit: Veni, uidi, uici. Inde in Italiã profectus, Romã ascẽdit sub anni exitũ, quo secundùm Dictator creatus fuerat, cum ea potestas antea nunquam annua fuisset. In sequentem annum Cõsul est declaratus. Cum autem Cato & Scipio post Pharsalicã cladem in A-

Cæsaris res in Aegypto gestæ.

Cleopatra.

Cæsar ab Achilla periculosè oppugnatur.

Cæsario.

Pharnaces.

Cato.

Scipio.

περιέμεινε δὲ αὐτῷ Φίλιππος, ἕως ἐγένετο μεστὸς τῆς ὄψεως. εἶτα περιλούσας τῇ θαλάσσῃ τὸ σῶμα, καὶ χιτωνίῳ τινὶ τῶν ἑαυτοῦ περιστείλας, μικρᾶς ἁλιάδος εὑρὼν λείψανα, τούτοις αὐτὸ κατέκαυσε. καί τινος ἀνδρὸς Ῥωμαίου γεραιοῦ ἤδη, τὰς δὲ πρώτας στρατείας ἐπὶ νέῳ Πομπηΐῳ συστρατευσαμένου, συνεπιλαβομένου αὐτῷ. ὃς ἀνερόμενος τὸν Φίλιππον, εἶπε, τίς ὢν ὦ ἄνθρωπε θάπτειν διανοῇ Μάγνον Πομπήϊον; ἐκείνου δὲ φήσαντος, ὡς ἀπελεύθερος, ἀλλ' οὐ μόνῳ σοί, ἔφη, τοῦτο τὸ καλὸν ὑπάρξει, κἀμὲ δὲ ὥσπερ εὑρήματος εὐσεβοῦς δέξαι κοινωνόν, ἅψασθαι καὶ περιστεῖλαι ταῖς ἐμαῖς χερσὶ τὸν μέγιστον αὐτοκράτορα Ῥωμαίων. οὕτω μὲν ἐκηδεύθη Πομπήϊος. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Καῖσαρ ἐλθὼν εἰς Αἴγυπτον, τὸν μὲν προσφέροντα τὴν κεφαλὴν Πομπηΐου ὡς παλαμναῖον ἀπεστράφη. τὴν δὲ σφραγῖδα τοῦ ἀνδρὸς δεξάμενος, ἐδάκρυσεν. Ἀχιλλᾶν δὲ καὶ Ποθεινὸν ἔκτεινεν. αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος μάχῃ ληφθείς, παρὰ τὸν ποταμὸν ἠφανίσθη. Θεόδοτος δὲ ὁ σοφιστὴς τὴν μὲν ἐκ Καίσαρος δίκην διέφυγεν, ὑπεξελθὼν Αἰγύπτου, καὶ ταπεινὰ πράττων, καὶ μισούμενος. Βρούτῳ δὲ Μάρκῳ τῷ Καίσαρα κτείναντι περιπεσὼν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ πᾶσαν αἰκίαν ὑπ' αὐτοῦ αἰκισθείς, ἀπεκτάνθη. ὅσοι δὲ τῶν Πομπηΐου φίλων ἑαλώκεσαν ὑπὸ τοῦ Αἰγύπτου κρατοῦντος, πάντας εὐηργέτησεν ὁ Καῖσαρ, καὶ προσηγάγετο· κἀκεῖ δὲ πόλεμον συνεστήσατο, καὶ κρύφα τὴν Κλεοπάτραν ἐκ τῆς χώρας μετεπέμπετο, ἐκβληθεῖσαν ἤδη τῆς βασιλείας τε καὶ τῆς πόλεως παρὰ τοῦ εὐνούχου Ποθεινοῦ. ἣ σὺν μόνῳ τῷ Σικελιώτῃ Ἀπολλοδώρῳ εἰς ἀκάτιον μικρὸν ἐμβᾶσα, τοῖς βασιλείοις προσέσχε, καὶ εἰς στρωματόδεσμον ἐνδῦσα, προτείνασα μακρὰν ἑαυτήν. ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος ἱμάντι συνδήσας τὸ στρωματόδεσμον, εἰσκομίζει διὰ θυρῶν πρὸς τὸν Καίσαρα. καὶ διὰ τοῦτο τὸ τέχνημα λαμυρᾶς φανείσης, καὶ τῆς ἄλλης ὁμιλίας καὶ χάριτος αὐτῆς ἡττηθείς, διαλλάξαι πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς συμβασιλεύσουσαν. ἑστιωμένων δὲ ἐπὶ ταῖς διαλλαγαῖς, ἐπιβουλὴν φωράσας ὁ Καῖσαρ τυρευομένην ὑπ' Ἀχιλλᾶ τοῦ στρατηγοῦ καὶ Ποθεινοῦ τοῦ εὐνούχου, τὸν μὲν Ποθεινὸν ἀνεῖλεν· Ἀχιλλᾶς δὲ φυγὼν εἰς τὸ στρατόπεδον, βαρὺν αὐτῷ περιίστησι πόλεμον. ὅτε πῦρ ἐμβαλόντος τῷ στόλῳ, καὶ ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐνεπέπρηστο. μάχης δὲ συστάσης, καταπηδήσας μὲν ἀπὸ τοῦ χώματος εἰς ἀκάτιον. ἐπιπλεόντων δὲ πολλαχόθεν αὐτῷ τῶν Αἰγυπτίων, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπενήξατο μόλις. ὅτε λέγεται καὶ βιβλίδια κρατῶν πολλά, μὴ προέσθαι βρεχόμενος, ἀλλ' ἀνέχων αὐτὰ ὑπὲρ τῆς θαλάσσης τῇ ἑτέρᾳ χειρί, καίτοι βαλλόμενος. τέλος δὲ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποχωρήσαντος ἐπελθών, καὶ συνάψας πόλεμον, ἐνίκησε, πολλῶν πεσόντων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀφανοῦς γενομένου. καταλιπὼν δὲ τὴν Κλεοπάτραν βασιλεύουσαν Αἰγύπτου, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ τεκοῦσαν υἱόν, ὃν Ἀλεξανδρεῖς Καισαρίωνα ἐκάλουν, ὥρμησεν ἐπὶ Συρίαν, καὶ Φαρνάκην τὸν Μιθριδάτου παῖδα πολεμήσας, αὐτὸν μὲν τοῦ Πόντου ἐξέβαλε, τὴν δὲ στρατιὰν ἄρδην ἀνεῖλε. καὶ τῆς μάχης ταύτης τὸ τάχος καὶ τὴν ὀξύτητα δηλῶν τοῖς ἐν Ῥώμῃ, ἔγραψε τρεῖς λέξεις· ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα. ἐντεῦθεν εἰς Ἰταλίαν ἀπελθών, εἰς Ῥώμην ἀνέβαινε, τοῦ ἐνιαυτοῦ καταστρέφοντος, εἰς ὃν ᾕρητο δικτάτωρ τὸ δεύτερον, οὐδέποτε πρότερον τῆς ἀρχῆς ταύτης γενομένης ἐνιαυσίας. εἰς δὲ τὸν ἑξῆς ὕπατος ἀνεδείχθη. τοῦ δὲ Κάτωνος καὶ Σκιπίωνος μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην εἰς

Ἴσως ὁ καῖσαρ Ἀχιλλᾶν, καὶ τὸν ἀ- [illegible]

περὶ δὲ κλεοπάτρας, καὶ ὅπως ὁ καῖσαρ [illegible]

ὅτι πολέμου ὄντος τοῦ καίσαρος καὶ τῶν ἀλεξανδρέων συνέβη, ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκαύθη.

ὅτι τὴν κλεοπάτραν αὐτοῦ ἐπὶ βασιλείᾳ κατέλιπε καῖσαρ, [illegible] ἐξ αὐτῆς. καὶ ὅπως τὸν φαρνάκην ἐνίκησε.

εἰς Λιβύην φυγόντων, καὶ δυνάμεις ἀθροισάντων ἀξιολόγους, ἐπ' αὐτοὺς ὁ καῖσαρ ἐστράτευσε· καὶ μικρῷ μέρει μιᾶς ἡμέρας τριῶν στρατοπέδων ἐκράτησε· καὶ πεντακισμυρίους τῶν πολεμίων ἀνῃρηκώς, οὐδὲ πεντήκοντα τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. τῶν δὲ περιφυγόντων ἐκ τῆς μάχης ὑπατικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἱ μὲν ἑαυτοὺς διέφθειραν ἁλισκόμενοι, συχνοὺς δὲ ὁ καῖσαρ ἑλόντας ἀπέκτεινε. κάτωνος δὲ ἑαυτὸν διεργασαμένου, δῆλος ἦν ἀλγήσας. οὗ δ' ἕνεκα λελύπητο, ἄδηλον. εἶπε δ' οὖν, ὦ κάτων φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γάρ σύ μοι τῆς σωτηρίας ἐφθόνησας. ἀλλὰ γὰρ ἐπανελθὼν εἰς ῥώμην ἐκ λιβύης, θριάμβους κατήγαγε, καὶ θέας ἐπετέλεσε ναυμάχων καὶ μονομάχων ἀνδρῶν. τιμήσεων δὲ γενομένων, ἀντὶ τῶν πρότερον δυοῖν καὶ τριάκοντα μυριάδων, αἱ πᾶσαι πεντεκαίδεκα μυριάδες εὑρέθησαν· τηλικαύτην φθορὰν τοῦ δήμου ὁ ἐμφύλιος εἰργάσατο πόλεμος. εἶτα ὕπατος τὸ τέταρτον αἱρεθείς, εἰς ἰβηρίαν ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς πομπηίου υἱούς, νέους μὲν ὄντας ἔτι, τόλμαν δ' ὑποδεδειγμένους ἀξιόχρεων πρὸς ἡγεμονίαν. ὅτε δὲ εἰς κίνδυνον προῆλθεν, ὡς βοᾶν διὰ τῶν τάξεων περιθέων ἑαυτοῦ, εἰ μὴ αἰδοῦνται λαβόντες αὐτὸν ἐγχειρίσαι τοῖς παιδαρίοις; πρὸς δὲ τοὺς φίλους μετὰ τὴν μάχην ἔλεγεν, ὡς πολλάκις μὲν ἀγωνίσαιτο περὶ νίκης, νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψυχῆς. νικήσαντος δὲ καίσαρος, ὁ μὲν νεώτερος τῶν πομπηίου υἱῶν ἀπέδρα. ἠνέχθη δὲ αὐτῷ μεθ' ἡμέρας τοῦ πρεσβυτέρου ἡ κεφαλή. τοῦτον ἔσχατον καῖσαρ ἐπολέμησε πόλεμον. ἐπανελθὼν δ' εἰς ῥώμην, δικτάτωρ διὰ βίου ἐψηφίσθη, ὃ τυραννὶς ἐτύγχανεν ἄντικρυς, ἐξ αὐτοκρατείας τῆς μοναρχίας προσειληφὸς τὸ ἀδιάδοχον. οὕτω δὲ καταστὰς εἰς μοναρχίαν, πολλοὺς ἀφῆκε τῶν πεπολεμηκότων αὐτῷ. τισὶ δὲ καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς ἔνειμεν, ὧν ἦσαν καὶ βροῦτος καὶ κάσσιος. καὶ τὰς πομπηίου δὲ εἰκόνας καταβεβλημένας ἀνέστησεν. ἀξιούντων δὲ τῶν φίλων δορυφορεῖσθαι αὐτόν, παρῃτήσατο, βέλτιον εἶναι (εἰπὼν) ἅπαξ ἀποθανεῖν, ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν. μειζόνων δ' ὀρεγόμενος πραγμάτων καὶ καινοτέρας δόξης, γνώμην εἶχε στρατεῦσαι ἐπὶ πάρθους, καὶ διὰ ὑρκανίας εἰς τὴν σκυθικὴν ἐμβαλεῖν. μῖσος μέντοι τοῖς ἀνθρώποις κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλα ἐνεποίησαν, τὸ δὲ γνωριμώτερον ὁ τῆς βασιλείας ἔρως εἰργάσατο, δι' ὃν οἱ περὶ αὐτὸν καὶ λόγον πρὸς τὸν δῆμον διεσπάρησαν, ὡς ἐκ γραμμάτων τῶν σιβυλλείων φαίνοιτο, μὴ ἄλλως ἂν τὰ πάρθων ῥωμαίοις ἁλώσιμα, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτοῖς συστρατεύσοιτο. καὶ ἐκ τῆς ἄλβης δὲ πρὸς τὴν ῥώμην ἰόντα τὸν καίσαρα, ἐτόλμησάν τινες προσειπεῖν βασιλέα. τοῦ δὲ δήμου θορυβηθέντος, ἔφη, ὡς οὐ βασιλεύς, ἀλλὰ καῖσαρ ἐθέλει καλεῖσθαι. ἐλέγετο δὲ καῖσαρ (ὥς τινες οἴονται) οἷα δὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ τίκτειν θανούσης, καὶ αὐτοῦ διὰ ἀνατομῆς προαχθέντος εἰς φῶς. ἐν ἀληθείᾳ δὲ οὐκ ἔστι. τὴν γὰρ μητέρα αὐτοῦ ζῆν, οἱ περὶ αὐτοῦ γεγραφότες ἱστορήσαντες, καὶ αὐτοῦ ἀνδρωθέντος. τὸ δὲ ἐξ ἀνατομῆς προελθεῖν εἰς τὸν βίον, οὐκ ἐπ' αὐτῷ γέγονεν, ἀλλ' ἐπί τινι τῶν προγόνων αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἐκείνου τὴν κλῆσιν ἔσχον οἱ ἐκείνου ἀπόγονοι. προσιόντων δέ ποτε τῶν ὑπάτων αὐτῷ, καὶ τῶν στρατηγῶν, καὶ τῆς βουλῆς ἁπάσης ἑπομένης, ὅτι μὴ ἐξανέστη καθήμενος, οὐ μόνον ἐλύπησε τὴν βουλήν, ἀλλὰ καὶ τὸν δῆμον, ὡς ἐν τῇ βουλῇ προπηλακιζομένης τῆς πόλεως, καὶ μετὰ κατηφείας οἱ πλείους ἀπῆλθον εὐθύς. ἐπιγίνεται δὲ τοῖς προσκρούσμασι τούτοις καὶ ὁ τῶν δημάρχων προπηλακισμός· ἐτελεῖτο μὲν γὰρ τῇ πόλει ἑορτή· καῖσαρ δ' ἐπὶ δίφρου χρυσοῦ καθήμενος, κόσμῳ κατεσχηματισμένος θριαμβικῷ· ἀντώνιος δὲ ὕπα-

[illegible]

Ὅτι δικτάτωρ ὁ καῖσαρ διὰ βίου ἐψηφίσθη.

Ὅτι διὰ τὸν τῆς βασιλείας ἔρωτα ἐμισήθη ὁ καῖσαρ.

Ὅθεν καῖσαρ.

Ὅτι ὁ καῖσαρ τοῖς ὑπάτοις μὴ ἐξανιστάμενος, δι' ὃ ἐμισεῖτο, καὶ ἐδυσχεραίνετο.

in Africa iustas copias coegissent, Cęsar cōtra eos profectus, exigua unius diei parte tres exercitus superauit: & L millibus hostium occisis, suorum non L amisit. Viri consulares & prętorij qui è pugna euaserant, cum caperentur: partim ipsi necem sibi cōsciuerunt, partim captos Cęsar supplicijs affecit. Catonis necem, qui sibi ipse manus attulerat, palàm ęgrè tulit: cur autem, incertum est. illud quidem dixit: Inuideo tibi mortem istam Cato, quoniam tu mihi salutem inuidisti. Ex Africa Romam reuersus, triumphauit, & spectacula naualis pugnæ & gladiatorum edidit. Cum census ageretur, CL millia ciuium, de CCCXX millibus quæ antè censa fuerant, sunt inuenta. Tantam populi stragem bellum ciuile attulerat. Deinde quartùm Consul factus, in Hispaniam abijt cōtra Pompeij filios: adolescentes quidem illos adhuc, sed audacia principatu digna pręditos. ubi in tantum periculum uenit, ut per aciem discurrens clamitaret, An milites nō puderet, se captum pueris in manus tradere? Post pugnam autem amicis dixit: Se de uictoria sæpè, tum uero primùm de uita certasse. Cæsare uictore, iunior Pompeij filius fuga est elapsus. post dies aliquot, natu maioris caput Cæsari allatum: qui extremo hoc bello gesto Romam reuersus, Dictator perpetuus est creatus. quæ manifesta tyrannis fuit, præter monarchiæ summam potestatem successore quoque carens. Solus rerum potitus, multos qui arma contrà tulerant, absoluit. nonnullis magistratus & honores dedit: quorum è numero fuerunt Brutus & Cassius. Pompeij statuas deiectas restituit. Monitus ab amicis, ut satellites ad custodiam corporis adhiberet, recusauit. Melius enim esse mortem semel oppetere dicēs, quàm perpetuò formidare. In maiorum rerum studio & nouæ gloriæ appetitione, in animo habuit Parthis inferre bellum, & per Hyrcaniam in Scythiam facere impressionem. Odium populi Romani cùm alijs de causis, tum ob regni amorem uel maximè suscepit. Vnde familiares eius rumorem in uulgus sparserunt, Sibyllinis libris contineri, Parthos non nisi rege duce à Romanis posse uinci. & Alba Romā proficiscens, à quibusdam rex appellatus, cum ea re populum perturbatum uidisset: se non regem, sed Cæsarem esse dixit. Cęsaris autem nomen (ut quidam opinantur) habuit, quòd matre mortua ex utero cæsus esset: quod falsum est. matrē enim ad uirilem usque ætatē habuisse scribitur. Aliquis aūt ex maioribus eius eo modo natus, cognomentū id in familiam propagauit. Cum aliquando Consulibus & prætoribus ad se accedentibus, toto senatu comitāte, non assurrexisset, nō senatum tantū, sed populum etiam offendit: quasi per senatum totam Remp. ludibrio haberet, ac plerique statim moesti recesserunt. Ad has offensas etiam tribunorum plebis accessit cōtumelia. nā cū in festo, in sella aurea triūphali habitu sederet, Antonius Consul

CLXXX milia bellis ciuilibus cęsa.

Pompeij filij.

Cęsar perpetuus Dictator.

Cęsar regni titulo populi odiu suscipit.

Consul in forum irrupit, diadema lauro implexum Cæsari offerēs. ob eam rem plausus haud sanè illustris datus est, à subornatis hominib. sed cum id Cæsar recusasset, totus populi plausum tulit. Ita bis populi animos expertus, surrexit. Ad hæc regias fascias statuis eius impositas tribuni plebis detraxerunt, & eos qui regem illum salutarant, in carcerē duxerunt: applaudente populo, & Brutos eos appellante. Vt enim suprà est expositū, Brutus pulsis Tarquinijs monarchiæ potestatē ad populū transtulit. Quibus rebus Cæsar iritatus, tribunos potestate priuauit: et ijs grauiter increpitis, populū etiam per contumeliā Brutos appellauit.

M. Brutus. Ex eo populus ad M. Brutum spectauit, qui à uetere Bruto genus ducere putabatur: ab eoq; solo uel primo pendebant, qui mutationē desiderabant. Quia uerò ipsum alloqui non audebant, noctu literas circa tribunal & sellam, in qua prætor ius dicebat, spargebant: in quibus scriptum erat, „ Brute dormis? &, Non es Brutus? Incitabatur idem etiam à Cassio.

Prodigia cædem Cæsaris denunciantia. Sed Cæsaris futura cædes pluribus prodigijs denūciata esse fertur, è quibus etiam illud est. Vxorem accubantem uoces obscuras & confusas edere animaduertit. Ea uerò sibi lamentari uisa erat, & eū occisum in ulnis tenere: & manè orauit, ne in senatū ueniret. Cum etiā augures sacra parum auspicata fuisse dicerēt, abstinere curia statuit, & per Antoniū senatum dimittere.

Brutus Albinus. sed Brutus Albinus, cui Cęsar fidē habebat: cōiurationis cū M. Bruto & Cassio particeps & augures deridebat, & Cæsarem reprehēdebat, ut qui crimen contēpti senatus in se admitteret: qui affuturus esset, si iussisset. „ Paratos enim esse omnes decernere, ut omniū extra Italiā prouinciarū rex appellaret: utq; cum nationes exteras peragraret aut mare trajceret, diadema gestaret. Hæc dicens Brutus, Cæsarem manu prehensum ducebat. Abeuntem, seruus alienus eius alloquendi cupidus, cum conuenire nō posset: se uxori eius custodiendū tradidit, quod magnas res haberet reuerso Cæsari nunciandas. Artemidorus item Rhetor Gnidius, libellum de coniuratione à se scriptum ei porrexit: Et hunc, inquit, Cæsar solus, & celeriter legito: res enim magnas tibi declarabit, quæque tua intersunt. Libellum acceptum Cæsar lecturus, cum à salutantibus impediretur: manu tenuit, itaque in senatum uenit: qui cum ei assurrexisset, Bruti coniurati partim à tergo sellam eius circūsteterunt, partim ad eum accesserunt tanq; exuli cuidā ueniā petituri. Antoniū uerò Cæsari fidelem & robustum, Brutus Albinus foris tenuit.

Cæsaris cædes. Vbi consedit Cæsar, & intercessiones reiecit, primus Casca iugulum ei ferit ictu nō lethifero. Vt aūt omnes cōiurati pugiones strinxerunt, contra cæteros se defendisse fertur ueste conuoluta, & uociferans: sed cum à Bruto etiā stricto ense peti se uidisset, toga capite obuoluto, nō amplius restitisse. Ita tribus & uiginti uulneribus confossus, ad ba-

ὑπατεύων εἰς ἀγορὰν ἐσβαλὼν, φέρων διάδημα δάφνῃ περιπεπλεγμένον, καὶ ἐδίδου τῷ Καίσαρι. καὶ γίνεται κρότος οὐ λαμπρὸς ἐκ παρασκευῆς. ἀπωσαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ἅπας ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ τούτου δὶς γεγονότος, ὁ μὲν ὄχλος ἐξηλέγχθη, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀνέστη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνδριάντων αὐτοῦ διαδήματα συνήφθησαν ἀναδεδεμένα βασιλικῶς, ἀπέσπασαν ταῦτα οἱ δήμαρχοι, καὶ τοὺς προσειπόντας αὐτὸν βασιλέα, ἀπήγαγον εἰς δεσμωτήριον. καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τούτοις ἐκρότει, καὶ Βρούτους ἐκάλει τοὺς ἄνδρας. Βροῦτος γὰρ ἦν, ὡς εἴρηται ἄνωθεν, ὁ καταλύσας Ταρκυνίους, καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ κοινὸν περιστήσας ἐκ μοναρχίας. ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ παροξυνθεὶς, τὴν μὲν ἀρχὴν τοὺς δημάρχους ἀφείλετο· ἐπὶ δὲ τῷ κατηγορεῖν αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ὑφυβρίζων, πολλάκις Βρούτους ἀπεκάλει τοὺς ἄνδρας. ἐντεῦθεν πρὸς Μάρκον Βροῦτον ἐτράποντο οἱ πολλοί, ἐκ Βρούτου τοῦ πάλαι δοκοῦντα τὸ γένος ἕλκειν, καὶ πρὸς μόνον ἐκεῖνον ἢ πρῶτον οἱ μεταβολῆς ἐφιέμενοι ἀπέβλεπον, αὐτῷ μὲν οὐκ ἐτόλμων προσομιλεῖν. νύκτας δὲ γράμματα πρὸς τὸ βῆμα καὶ τὸν δίφρον ἐρρίπτουν, ἐφ᾽ οὗ στρατηγῶν ἐχρημάτιζε, λέγοντα· καθεύδεις ὦ Βροῦτε; καὶ οὐκ εἶ Βροῦτος; καὶ Κάσσιος δὲ παρώξυνεν αὐτόν. καὶ τῷ Καίσαρι δὲ πολλὰ λέγεται σημεῖα γενέσθαι δηλοῦντα τὸν ὄλεθρον, ὧν ἓν καὶ τοῦτο ἐστί. παρακειμένην τὴν γυναῖκα, φωνὰς ἀσαφεῖς καὶ συγκεχυμένας ἀνάρθρους ἐκείνην ἀναπέμπουσαν ᾔσθετο. ἐδόκει δὲ κλαίειν ἐκεῖνον, ἐπὶ τῶν ἀγκαλῶν ἔχουσα κατεσφαγμένον· ἡ καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ἐδεῖτο τοῦ ἀνδρὸς, μὴ προελθεῖν εἰς τὴν σύγκλητον. ὡς δὲ καὶ θύσαντες οἱ μάντεις δυσιερεῖν ἔλεγον, ἔγνω πέμψας Ἀντώνιον ἀφεῖναι τὴν σύγκλητον. Βροῦτος μέν τοι Ἀλβῖνος, πιστευόμενος μὲν ὑπὸ Καίσαρος, τοῖς δὲ περὶ Μάρκον Βροῦτον καὶ Κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, τούς τε μάντεις ἐχλεύαζε, καὶ καθήπτετο τοῦ Καίσαρος, ὡς διαβολὰς ἐκ τοῦ τοιούτου καταφρονήσεως πρὸς τὴν σύγκλητον. ἐκείνην γὰρ αὐτὴν ἐκείνου κελεύσαντος, καὶ συνελθεῖν. ψηφίσασθαι γὰρ ἑτοίμους εἶναι αὐτὸν ἔξω τῆς Ἰταλίας ὑπάρχων βασιλέα προσαγορεύεσθαι, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιόντα γῆν τε καὶ θάλασσαν ἐν τῷ περιπορεύεσθαι διάδημα. ταῦθ᾽ ἅμα λέγων ὁ Βροῦτος, ἦγε τὸν Καίσαρα λαβόμενος τῆς χειρός. οἰκέτης δέ τις ἀλλότριος ἐντυχεῖν αὐτῷ προθυμούμενος, ἐπεὶ μὴ δυνηθεὶς, παρέδωκεν ἑαυτὸν τῇ τοῦ Καίσαρος γυναικὶ φυλάττειν, ὡς ἔχων μεγάλα πράγματα ἐπανελθόντι ἀπαγγεῖλαι τῷ Καίσαρι. σοφιστὴς δέ τις Ἀρτεμίδωρος Κνίδιος βιβλίον περὶ τῆς συνωμοσίας γράψας, καὶ ἐγχειρίσας αὐτῷ, ἵνα (ἔφη) Καῖσαρ μόνος καὶ ταχέως ἀναγνῷς. μεγάλα γάρ σοι καταγγέλλει, καί σοι διαφέροντα. ὁ δὲ δεξάμενος ἐκεῖνος, ὥρμησε μὲν ἀναγνῶναι, μὴ μέντοι δυνηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων, κατεῖχε τῇ χειρί, καὶ ἦλθεν οὕτω πρὸς τὴν σύγκλητον. ἡ δὲ ὑπεξανίστη. τῶν δὲ περὶ Βροῦτον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τὸν δίφρον αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δὲ ἐπλησίασαν, ὡς περί τινος φυγάδος δεόμενοι. τὸν δ᾽ Ἀντώνιον πιστὸν ὄντα Καίσαρι, καὶ ῥωμαλέον, ἔξω τῆς βουλῆς κατέσχε Βροῦτος Ἀλβῖνος. ὡς δὲ καθίσας ὁ Καῖσαρ διεκρούσατο τὰς δεήσεις, ξίφει πρῶτος ὁ Κάσκας πρῶτον πλήττει τὸν αὐχένα, πληγὴν οὐ θανατηφόρον. ὡς δὲ καὶ τῶν συνωμοτῶν ἕκαστος τὸ ξίφος ἐγύμνωσε, λέγεται πρὸς μὲν τοὺς λοιποὺς ἀπομάχεσθαι φιλοτιμούμενος καὶ κεκραγώς· ἐπεὶ δὲ καὶ Βροῦτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφελκύσασθαι κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, μηκέτι ἀντεχόμενος. εἴκοσι μέν τοι καὶ τρία λαβὼν τραύματα, ἀνῃρέθη.

σφαγὴ τοῦ Καίσαρος.

ἀνδριάντος ὄντος ἐκεῖ πομπηΐου, πρὸς τὴν βάσιν κατέπεσε, καὶ καθαιμάξας αὐτὴν, ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἐφεστάναι τῷ φόνῳ τοῦ πολεμίου πομπήϊον. ὁ μὲν οὖν γάϊος ἰούλιος καῖσαρ οὕτως ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας ἀπώλετο. οἱ γὰρ θωπεύοντες αὐτὸν, τὸ φιλόπρωτον αὐτοῦ καὶ φιλόδοξον κατανοοῦντες, οὐκ ἐπαύοντο ἄλλα ἐπ' ἄλλοις αὐτῷ ψηφιζόμενοι. ἦσαν δὲ τοιαῦτα ἃ ἐψηφίζοντο· τὴν ἐπινίκιον στολὴν ἀεὶ φορεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθίζεσθαι, τοῖς τε ῥαβδούχοις δαφνηφόροις ἀεὶ κεχρῆσθαι, πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐς τὸ νόμισμα ἐγχαράττεσθαι, δημοσίᾳ τε ἑορτάζειν αὐτοῦ τὰ γενέθλια, ἔν τε τοῖς ναοῖς τοῖς ῥωμαίων, καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἀνδριάντας αὐτοῦ ἵστασθαι. ἐπὶ δέ γε τοῦ βήματος δύο αὐτοῦ ἀνδριάντας ἱδρύσαντο, τὸν μὲν ὡς τοὺς πολίτας σεσωκότος, τὸν δὲ ὡς ἐκ πολιορκίας ῥυσαμένου τὴν πόλιν. ἐστεφάνωντο δὲ καὶ ἄμφω στεφάνοις τοῖς ἐπὶ τοιούτοις νενομισμένοις. βουλευτήριόν τε καινὸν οἰκοδομηθῆναι ἐπέταξαν, ἵν' ἰούλιον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κληθείη ὀνόματι. τιμητήν τε καὶ διὰ βίου καὶ μόνον αὐτὸν ἐψηφίσαντο. ἔσχεν δὲ καὶ τὰ τῶν δημάρχων προνόμια· καὶ εἴ τις αὐτὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ ὑβρίσειεν, ἱερὸν εἶναι, καὶ τῷ ἄγει ἐνέχεσθαι. τί δὲ τὸ ἱερὸν εἶναι ἐνενόμιστο, ἤδη μοι προαφήγηται. χαίροντα δὲ τούτοις ὁρῶντες αὐτὸν, ἐπίχρυσόν τε δίφρον αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ στολὴν ᾗ πάλαι ἐχρῶντο οἱ βασιλεύσαντες, καὶ φρουρὰν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν, εὔχεσθαί τε δημοσίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ ὀμνύναι, καὶ τὰ πραχθησόμενα παρ' αὐτοῦ κύρια τυγχάνειν ἐψηφίσαντο, διά τε αὐτὸν * ἰούλιον προσηγόρευσαν, καὶ ἄλλα πλείονα (ἵνα δὲ τὸ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμοῦντες τὸν ἀκροατὴν μὴ ἀποκναίωμεν) αὐτῷ ἐψηφίσαντο. ἐξ ὧν ἐπίφθονος ἐγένετο, μᾶλλον νεμεσητὸς, καὶ καθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς ἠρέθισε, μέχρις ἂν ἐς τὸ ἐπιλεχθὲν αὐτῷ κατηντήκει τέλος. καὶ ὁ μὲν οὕτω σφαγεὶς ἔκειτο. οἱ δὲ ἐκεῖ παρόντες ἄνθρωποι ἅπαντες ἐταράττοντο, τὴν τῶν σφαγέων ἀγνοοῦντες διάνοιαν, καὶ ὡς αὐτίκα κινδυνεύσοντες ἔφυγον, καὶ τοὺς συναντῶντας ἐξέπληττον, καὶ θρήνων τὴν πόλιν ἐπλήρουν. καὶ ἡ μὲν πόλις οὕτω διέκειτο. οἱ δὲ σφαγεῖς δεδιότες, μή τις σφίσιν ἐπιθῆται, γυμνοῖς καὶ ᾑμαγμένοις τοῖς ξίφεσι διὰ τῆς ἀγορᾶς διελθόντες, ἀνέδραμον εἰς τὸ καπιτώλιον, ἐκεῖ τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα διήγαγον. ὁ δὲ λέπιδος ἐν τῷ στρατοπέδῳ μαθὼν τὰ γεγενημένα, νυκτὸς σὺν τοῖς στρατιώταις κατέλαβε, καὶ κατὰ τῶν σφαγέων ἐδημηγόρει. ἀντώνιος δὲ τοῦ καίσαρος ἀναιρεθέντος φοβηθεὶς ἐκρύβη, τὸν δὲ λέπιδον ἐλθόντα μαθὼν, καὶ τοὺς φονέας εἰς τὸ καπιτώλιον ὄντας, θαρρήσας ἐξῆλθε, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίσας, ὡμίλει αὐτῇ, καὶ γνώμας ᾔτει πρὸς τὰ γενόμενα. ὁ δὲ κικέρων δημηγορήσας ἔπεισε πάντας, μὴ μνησικακεῖν ἀλλήλοις, ἀλλὰ κἄν τι σφίσιν ἡμάρτηταί τι, παριδεῖν ἐᾶσαι, ἵνα μὴ ἐμφύλιος αὖθις γένηται πόλεμος, καὶ τῶν πολιτῶν ὄλεθρος ὑπ' ἀλλήλων ὀλλυμένων, ὁμονοῆσαι δὲ ὁμοφύλους ὄντας καὶ συγγενεῖς. καὶ προσέθετο δ' ἂν καὶ τὰ παρὰ τοῦ καίσαρος πραχθέντα, ἤ τι ἐν δωρεαῖς ἢ τιμαῖς ἢ ἐν ἀρχαῖς, φυλάξαι, καὶ μή τι τούτων πολυπραγμονῆσαι, ἢ ἀνατρέψαι. πεισθέντες οὖν αὐτῷ, μηδενὶ μνησικακεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ σφαγεῖς δὲ τοῖς στρατιώταις ὁμιλοῦντες ἐκ τοῦ καπιτωλίου, μηδὲν τῶν ὑπὸ καίσαρος πραχθέντων ἀκυρῶσαι ὑπέσχοντο, μήτ' ἀφαιρήσεσθαί τινα μηδὲν τῶν ἐκείνου δεδομένων· καὶ οὕτως ἐς καταλλαγὰς ἦλθον.

ὁ πρός

ἵνα ὁ καῖσαρ ἐφονεύθη.

ἔπειτα τῆς αὐτοῦ σφαγῆς φόνος ἐς τὸ καπιτώλιον ἀνῆλθον.

ὅτι ὁ κικέρων ἔπεισε πάντας σπείσασθαι ἀλλήλοις καὶ τὰ παρὰ τοῦ καίσαρος πραχθέντα κυρῶσαι.

ad basim statuæ Pompeij cõcidit, eamq; cruentauit, ut ipse Põpeius cædi inimici astare uideretur. Sic Cæsar ex ambitione & appetitione principatus interijt. Adulatores enim eius ambitioni & gloriolæ studio inseruientes, alios atque alios ei honores decernere non desiterunt: qui huiusmodi fuerunt, ut triumphalem uestem perpetuò ferret, & in sella curuli sederet: ut fascibus laureatis perpetuò uteretur, & pater patriæ appellaretur: ut eius imago in nummis exculperetur, & natalis publicè celebrarẽt: ut in Romanis fanis, & omnibus urbibus eius statuæ collocarentur. Pro eius autem tribunali duas statuas collocarunt: alteram ob ciues seruatos, alteram ob urbem obsidione liberatam, corona ciuica & obsidionali ornatas. et nouam curiam ædificari iusserunt, quæ Iuliana de ipsius nomine diceretur. Censoremq; eum solum & perpetuum crearunt: priuilegia tribunorum ei dederunt: si à quoquam dicto factóue offensus esset, ut caput eius sacrum esset ac piaculo obligatum. Quid autem sacrum esse significet, iam est à me expositum. Iam quia talibus eum rebus gaudere cernebant, auratam ei sellam concesserunt, & uestem qua olim reges usi fuerant, & custodiam ex equestri & senatorio ordine, utq; publicè pro eo supplicationes fierẽt, et per eius fortunam iuraretur, & acta eius rata essent, sanxerunt, & Quintilis mensis ab eo Iulius appellaretur. Hæc & alia plura, ne singulis commemorandis lectorem obtundamus, ei decreuerunt. Quibus rebus inuidiam hominum, uel potius iram Deorum suscepit, multosq; in se prouocauit, donec eum exitum quo repentè cõcidit, est sortitus. Cum ita interfectus iaceret, omnes qui ibi aderant, turbati, & consilij percussorũ ignari, quasi & ipsi periculo proximi fugerũt, & terrendis obuijs urbem luctu impleuerunt. Ciuitate sic affecta, percussores uim timentes, strictis & cruentis gladijs per forum in Capitolium accurrerunt, ibiq; diem & noctem exegerunt. At Lepidus eo facinore in castris audito, urbe cum militibus occupata, pro concione in percussores est inuectus. Antonius autẽ præ metu latitans, cum illius aduentu cognito, & percussorũ fuga in Capitoliũ, resumpta fiducia prodijsset, & senatu cõuocato sentẽtias rogaret: Cicero omnibus autor fuit, ut mutuis odijs abolitis, utrinq; si quid peccatũ esset, condonarent, ne ciuile bellum recrudesceret, & ciues à ciuibus interirent. consentirent potius, ut populares & ciues deceret. Adiecit etiam, acta Cæsaris, siue ad donationes, siue ad honores, siue ad magistratus pertinerent, rata esse oportere, nec exagitanda curiosius, aut rescindenda. His rationibus adducti, omnium iniuriarum obliuionem decreuerunt. percussores uerò de Capitolio uerba facientes, militibus promiserunt, se nulla Cæsaris acta rescissuros, neque cuiquam quicquam ab illo datum erepturos. Seditione hoc modo composita,

Honores ab adulatoribus Cæsari decreti.

Tumultus post cædem Cæsaris.

Cicero.

Antonius populum concitat.

non prius è Capitolio descenderunt, quàm filiũ Lepidi & Antonij obsides accepissent. Deinde cum lecto Cæsaris testamento populus cognouisset, Octauium ab eo adoptatum esse, & Reipub. munera, & uiritim uel tricenas, ut Octauios, uel octogenas quinas, ut alij tradũt, drachmas relictas, turbatus est. Cum autem Antonius cadauere eius adhuc cruento in foro proposito, orationem ad defuncti laudes, & ad cædis commiserationem pertinentem habuisset, multitudo concitata est. Deinde recitatis honoribus qui ei decreti fuerant, subiecit: Sed pater, põtifex, sacrosanctus, heros, Deus mortuus est: hei mihi, non morbo, non senio extinctus, non foris in bello uulneratus, nec fortuito aliquo casu raptus: sed hic intra mænia per insidias cęsus est. qui citra periculũ in Britannĩa penetrauit, in urbe per dolum occubuit. qui pomœrium ciuitatis promouit, intra curiam est trucidatus. inermis, uir bellicosus: nudus, uir pacificus: ad prætoria, prætor: apud magistratus, magistratu præditus: à ciuibus, quem nemo hostium uel in mari natantem occidere potuit: à familiaribus, quorum sæpè misertus fuit. Vbi tua est humanitas Cæsar? ubi sacrosancta autoritas? ubi leges? Tu quidem accuratè prouidisti, ne quis ab inimicis cæderetur: te uerò crudeliter amici occiderunt, & nunc in foro iaces interfectus. in suggesto iaces uulnerib. confectus, unde multas conciones habuisti. Heu canos sanguine cõcretos: heu uestem laceratam, quam eo scilicet induisti, ut in ea iugulareris. His uerbis populus commotus, percussores quæritauit, raptum cadauer Cæsaris in foro cremauit, ad ædes percussorum tetendit, ac Heluiũ Cinnam tribunum plebis per errorem nominis occidit. Neq; enim is Cæsari fecerat insidias, sed Cornelius Cinna prætor. Quo in loco Cęsar crematus est, plebs aram erexit, in qua illi ut Deo sacrificaret. Sed eam Coss. euerterunt, lege lata, ne quis deinceps Dictator crearetur. Qui autem Dictaturam uel decreuisset, uel accepisset, ut capite plecteretur. Antonius tum pro autoritate multa egit, dandis magistratibus, prouincijs, libertate, immunitate, atq; exulibus reuocandis, non secus ac si potentatus Cęsaris successor esset: ijsq; rebus magnam pecuniam coegit.

De C. Octauio.

Prodigia imperium Cæsari portendentia.

C. uerò Octauius, qui & Pius, sororis Cæsaris filius, nuptæ Octauio Veliterno (sunt aũt Velitræ Volscorum municipium) pupillus relictus, apud matrem educatus est. Cum adoleuisset, apud Cæsarem egit orbum liberis: qui eum amauit, magna de eo spe concepta. Nam Accia mater eius prægnans, somniauit intestina sua ferri ad cœlum, explicariq; per omnem terrarum ambitum. Somniauit & pater Octauius eadem nocte, utero Acciæ iubar solis

ὅτι ὁ ἀντώνιος [illegible]

οὐ πρότερον δὲ οἱ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κατέβησαν, ἢ τόν τε τοῦ Λεπίδου παῖδα, καὶ τὸν τοῦ Ἀντωνίου, ὁμήρους λαβεῖν. μετὰ ταῦτα δὲ τῶν διαθηκῶν τοῦ Καίσαρος ἀναγνωσθεισῶν μαθὼν ὁ δῆμος, ὅτι υἱὸν πεποίηται τὸν Ὀκτάβιον, καὶ ὅτι τῇ τε πόλει δωρεὰς καὶ ἑκάστῳ δραχμάς, ὡς μὲν ὁ Ὀκτάβιος γράφει, τριάκοντα, ὡς δ' ἕτεροι, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα καταλέλοιπεν, ἐταράχθησαν. καὶ ὁ Ἀντώνιος τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἀγορὰν προθέμενος ᾑμαγμένον, καὶ λόγον ἐπὶ τῷ κειμένῳ εἰπών, τὸ πλῆθος ἐξῆψε πρὸς ὀργήν. εἰπὼν γὰρ πολλὰ μὲν πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνδρός, καὶ πρὸς ἔλεον τοῦ πάθους τοὺς ἀκροατὰς ἐρεθίζοντα, εἶτα καὶ τὰ ψηφισθέντα αὐτῷ καταλέξας ὀνόματα, ἐπήγαγεν. ἀλλ' οὗτος ὁ πατήρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεύς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ θεός, τέθνηκεν, οἴμοι, οὐ νόσῳ βιασθείς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθείς, οὐδὲ ἔξω που ἐν πολέμῳ τρωθείς, οὐδὲ ἐκ δαιμονίου τινὸς αὐτομάτως ἁρπασθείς· ἀλλ' ἐνταῦθα, τοῦ τείχους ἐντὸς ἐπιβουλευθείς· ὁ καὶ εἰς Βρεττανίαν ἀσφαλῶς στρατεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐνεδρευθείς· ὁ τὸ πωμήριον αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγείς· ἄοπλος, ὁ εὔπολεμος, γυμνός, ὁ εἰρηνοποιός, πρὸς τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικαστής, πρὸς ταῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὃν μηδεὶς τῶν πολεμίων μηδ' εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντα κτεῖναι ἐδυνήθη· ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ὁ πολλάκις αὐτοὺς ἐλεήσας. ποῦ δή σοι Καῖσαρ ἡ φιλανθρωπία; ποῦ δ' ἡ ἀσυλία; ποῦ δ' οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μὲν ὅπως μηδ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐνομοθέτησας, σὲ δ' οὕτως οἰκτρῶς ἀπεκτόνασιν οἱ φίλοι. καὶ νῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρόκεισαι ἐσφαγμένος, δι' ἧς πολλάκις ἐπόμπευσας ἐστεφανωμένος· καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἔρριψαι κατατετρωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐδημηγόρησας. οἴμοι πολιῶν ᾑμαγμένων· ὢ στολῆς ἐσπαραγμένης, ἣν ἐπὶ τούτῳ μόνον, ὡς ἔοικεν, ἔλαβες, ἵνα ἐν ταύτῃ σφαγῇς. ἐπὶ τούτοις ὁ δῆμος ἐξοργισθείς, τοὺς μὲν σφαγέας ἐζήτει, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἁρπάσαντες, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκαυσαν. καὶ ἐπὶ τὰς τῶν φονέων οἰκίας ὥρμησαν, καὶ Ἕλβιον Κίνναν δημαρχοῦντα διεχειρίσαντο, πλανηθέντες τῇ ὁμωνυμίᾳ. οὐ γὰρ οὗτος τῷ Καίσαρι ἐπεβεβουλεύκει, ὁ στρατηγὸς δὲ Κίννας Κορνήλιος. βωμὸν δὲ ἔνθα κατέκαυσαν τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος, ἤγειρε τὸ πλῆθος, ἵν' ἐπ' αὐτοῦ θύωσιν ὡς θεῷ τῷ Καίσαρι. οἱ δ' ὕπατοι αὐτὸν ἀνέτρεψαν, καὶ νόμον εἰσήνεγκαν, μηδένα αὖθις γενέσθαι δικτάτορα, θάνατον θέντες τὸ ἐπιτίμιον, εἴ τις εἰσηγήσαιτο τοῦτο, καὶ εἴ τις ὑποδέξαιτο. Ἀντώνιος δὲ τότε πολλὰ ἐν αὐθεντίᾳ διεπράξατο, ἀρχάς τε διδοὺς καὶ χώρας, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ἀτέλειαν, καὶ φυγάδας κατάγων, ὡς τῆς δυναστείας τοῦ Καίσαρος τάχα διάδοχος, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων ἠργυρολόγησε χρήματα.

ὅτι ὁ δῆμος [illegible] κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ [illegible]

περὶ γαΐου ὀκταβίου καίσαρος.

σημεῖα δηλωτικὰ τῆς [illegible] καίσαρος δυναστείας.

Ὀκτάβιος δὲ Γάϊος, ὃς καὶ * Πίας ὠνόμαστο, ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος ἦν υἱός, συνοικούσης Ὀκταβίῳ τῷ ἐκ Βελιτρῶν τῶν Οὐολσκίδων, ἐτράφη δὲ παρὰ τῇ μητρὶ καταλειφθεὶς ὀρφανός. αὐξηθεὶς δέ, διῆγε παρὰ τῷ Καίσαρι ἄπαιδι ὄντι. διὸ καὶ ἔστεργε τὸν ἀδελφιδοῦν, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας. ἥ τε γὰρ μήτηρ αὐτοῦ Ἀττία, ἐγκυμονοῦσα αὐτόν, ἔδοξε κατ' ὄναρ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐκτείνεσθαι τὴν γῆν. καὶ ὁ Ὀκτάβιος αὐτὸς κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἔδοξεν ὁρᾶν ἥλιον

ἥλιον ἐκ τοῦ αἰδοίου αὐτῆς ἀνατέλλοντα. ἄρτι δὲ τοῦ παιδὸς τεχθέντος, νιγίδιος φίγουλος βουλευτής, διαγνώσκειν τὰς τῶν ἀστέρων κινήσεις ἄριστα πιστευόμενος, βραδύτερον εἰς τὸ συνέδριον τοῦ ὀκταβίου ἀπηντηκότος, ἤρετο αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς βραδυτῆτος. ὡς δὲ διὰ τὸν τοῦ παιδὸς τόκον, ἐκεῖνος ἔφη, ἀνεβόησεν, ὅτι δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας. τρεφομένου δὲ τοῦ παιδὸς ἐν ἀγρῷ, ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαρπάσας ἄρτον, καὶ μετεωρισθείς, αὖθις ἀπέδωκεν αὐτὸν καταπτάς. παιδίσκου τε αὐτοῦ ὄντος, καὶ ἐν ῥώμῃ διατρίβοντος, ἔδοξεν ὁ κικέρων καθ᾽ ὕπνον ὁρᾶν αὐτὸν ἁλύσεσι χρυσαῖς ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸ καπιτώλιον καθιέμενον, καὶ παρὰ τοῦ διὸς * μαστιζόμενον. κάτουλος δὲ καὶ αὐτὸς καθ᾽ ὕπνους ἔδοξε, τὸν δία τῆς ῥώμης ἄγαλμα εἰς τὸν κόλπον τοῦ ὀκταβίου, παιδὸς ἔτι ὄντος, ἐμβεβληκέναι. ἐκ τούτων τοίνυν ὁ καῖσαρ μεγάλας ἐπ᾽ αὐτῷ ἐλπίσας, εἰσποιήσατό τε τὸν παῖδα, καὶ κληρονόμον κατέλιπε, καὶ ἐπιμελῶς ἐπαίδευσε λόγοις ῥητορικοῖς τῇ τε τῶν λατίνων καὶ τῇ ἑλληνίδι φωνῇ, καὶ ἤσκει πρός τε τὰς στρατείας καὶ τὰς τῶν πραγμάτων διοικήσεις πολιτικῶν τε καὶ ἀρχικῶν. οὗτος οὖν ὁ ὀκτάβιος, ὅτε ὁ καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν ἀπολλωνίᾳ ἐτύγχανεν ὤν, ἐπὶ παιδείας σχολῆς. ἐκεῖθεν μαθὼν τὸ συμβεβηκός, ἐπεραιώθη πρὸς τὸ βρεντέσιον. καὶ τάς τε διαθήκας τοῦ καίσαρος γνούς, καὶ ὡς ὁ δῆμος τετάρακται, τό τε ὄνομά τι τοῦ καίσαρος ἐχρήσατο, καὶ τὸν κλῆρον ὑπεδέξατο, καὶ τῶν πραγμάτων ἤρχετο, ὀκτωκαιδέκατον ἄγων ἔτος ὤν. εἰσιόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν ῥώμην, ἶρις πάντα τὸν ἥλιον ποικίλη καὶ πολλὰ περιέσχεν, ἃ προεδήλου τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ταραχήν. ἐπελθὼν δέ, ἐς δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησεν, ἀλλ᾽ ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν ἀντώνιον. ὁ δ᾽ οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλὰ τὸν δήμαρχον ὑπελθών, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸν δῆμον εἰσαχθείς, ἐδημηγόρησέ τε, καὶ τὰ καταλειφθέντα ὑπὸ τοῦ καίσαρος δωρεὰ διδοὺς ἐκτίσειν ὑπέσχετο, ἄλλων τέ τινων αὐτοῖς ἐλπίδας ὑπέστησε. καὶ οὕτω τὸν δῆμον ἐφελκυσάμενος, ἐπεί τις ἀστὴρ τότε ἐφάνη ἐξ ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν, ὃν οἱ μὲν κομήτην ἔλεγον, προσημαίνοντα οἷα που εἴωθεν, οἱ δὲ τῷ καίσαρι αὐτὸν ἀνετίθεσαν, ὡς ἐς τὸν τῶν ἀστέρων ἀριθμὸν ἐγκαταλεγμένῳ, θαρσήσας ὁ πρῴην μὲν ὀκτάβιος, νῦν δὲ καῖσαρ κληθείς, μετὰ ταῦτα μέντοι καὶ αὔγουστος, χάλκεον ἀνδριάντα τοῦ καίσαρος, ἀστέρα φέροντα ὑπὲρ κεφαλῆς, εἰς τὸ ἀφροδίσιον ἔστησεν. ὡς δὲ παρ᾽ οὐδενὸς τοῦτο ἐκωλύετο, φόβῳ τοῦ δήμου, καὶ ἄλλα τινὰ εἰς τιμὴν τοῦ καίσαρος διεπράξατο. ἀντώνιος δὲ τὸν νέον καίσαρα τέως μὲν ὕβριζέ τε καὶ ἠδίκει ἦν, δι᾽ ἅ ποτε θροῦς πρὸς τοῦ πλήθους ἐγένετο, καὶ σφόδρα πάντων χαλεπῶς ἠγανάκτησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ ἀντώνιος, ἐς λόγους ἦλθεν αὐτῷ, καὶ ἔδοξαν καταλλάχθαι, ἀλλ᾽ αὖθις ἐξ ὑποψίας τινὸς διῳχθησαν. ὁρῶν οὖν ὁ ἀντώνιος τὸν καίσαρα αὐξανόμενον, ἐπεχείρησεν ἐς ἑαυτὸν τὸν ὅμιλον ἀνακτᾶσθαι, τινὰ αὐτοῖς χαριζόμενος. ἐδύνατο γὰρ αὐτὸς ὑπατεύων, θατέρου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ δημαρχοῦντος, τοῦ λουκίου δηλαδή, τοῦ δέ γε λοιποῦ τοῦ γαΐου στρατηγοῦντος. τὰ δέ γε τῆς πόλεως ἐν ἀκαταστασίᾳ ἦσαν. ἐδόκει δὲ ὁ ἀντώνιος, ἅτε ὑπατεύων, πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ καῖσαρ ὑπὸ τοῦ πλήθους μάλιστα ἐσπουδάζετο, καὶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις ἀξιόπιστον. τὸ δὲ μεῖζον, ὅτι πολὺ δυναμένῳ τῷ ἀντωνίῳ ἤχθοντο, καὶ καταλῦσαι αὐτὸν ἐβούλοντο. ἀντωνίῳ γὰρ τὸ ἔργον.

solis exortum. Qui cum ob uxoris puerperium serius in curiam uenisset, P. Nigidius Figulus, qui astronomiæ peritissimus habebatur, comperta moræ causa, exclamauit: Tu nobis dominum genuisti. Cum puer rusticaretur, aquila panem ex manibus eius raptum subuolauit, ac delapsa rursus eundem restituit. Deinde, cum adolescentulus in urbe degeret, somniauit Cicero, se uidere illum cathenis aureis é cœlo ad Capitolium demitti, & a Ioue * flagris cædi. Catulus uerò & ipse in somnis uidit, Iouem Romæ imaginem in sinum filij Octauij, pueri adhuc, demittere. His de causis cum Cæsar, in amplissima spe adoptatum, hæredem instituit, ac diligentissimè in arte dicendi græcè latinéque erudiendum curauit. Exercuit & in re militari, & ad negociorum Reipublicæ atque Imperij administrationem, assuefecit. Hic igitur Octauius, Apolloniæ studiorum causa degens, interitu Cæsaris audito, Brundusium traiecit: cognitoque auunculi testamento, & tumultu populi, Cæsaris nomen sibi uendicauit. adita´que hæreditate, rebus gerendis animum intendit, annos octodecim natus. Eo urbem ingrediente, magnus circulus, & instar cœlestis arcus uarius, orbem solis ambijt, futuri tumultus prænuncius. * Tribunatum, quamuis ab Antonio prohiberetur, ambire non destitit: sed tribuno conciliato sibi, in forum perductus, pro concione promisit, se legata, patris testamento relicta, statim soluturum: & aliorum emolumentorum plebi spem fecit. Cuius studia cum sibi adiunxisset, exorta stella quæ á Septentrione uersus Occasum tendebat, quam alij Cometam dicebant, ea portendentem, quæ solet id genus impressionum: alij Cæsari dedicabant, in stellarum numerum receptο scilicet: non dubitauit pridem Octauius, tum Cæsar, pòst etiam Augustus, æneam statuam Cæsaris, cum stella suprà caput, in æde Veneris dedicare. Quod cum populi metu nemo prohiberet, etiam alia in Cæsaris honorem fecit. Antonius uerò, qui cum contumelijs & iniurijs agitabat, plebe ægrè ferente, ac penè omnibus indignantibus, sibi metuens, cum eo collocutus est: & cum reconciliati uiderentur, ex suspicione quadam inimicitiæ recruduerunt. & quia Cæsaris opes crescere uidebat, multitudinem largitionibus & obsequijs ad se allicere studuit: id´que facile consecuturus uidebatur, cum ipse consul, frater Lucius tribunus plebis, Caius uerò prætor esset. In tanto rerum motu, & Antonij summa propter Consulatum potentia: populus tamen Cæsari maximè studuit, cùm propter patris memoriam, tum ob ipsius pollicitationes. Sed ob illud in primis, ut Antonium, cuius uires ægrè ferebant, premerent. Antonio Brun-

Antonij & Cæsaris dissidia.

dusium ad legiones Macedonicas profecto, Cæsar amicis eò cum pecunia præmissis, in Campaniam progressus, exercitum ex diuersis prouincijs coegit, patris necem ulturus, pecunia partim numerata, partim promissa: cum eo'que ante reditum Antonij properè in urbem reuersus, oratione ad populũ habita laudatus est, atque iterum ad delectus habendos abijt. Antonium uerò milites benignè Brundusij acceperunt. Deinde cum ab eo, nonnullis interfectis, crudeliter tractarentur, tumultuati sunt, ac multi ad Cæsarem defecerunt. Antonius uerò in Gallias properauit, ueritus ne rebus nouis studerent: cum'que Cæsar secutus, D. Brutum coniurationis contra Cæsarem participem, qui ei prouinciæ præerat, Antonij inimicum, sibi Cæsar conciliat. Nam tempus uindicandi patris nondum adesse cernebat. Romæ senatu deliberante, & propter bellum territo, alij alias sententias dixerunt: Cicero autem Antonium hostem iudicandum, & Cæsarem ac D. Brutum priuata autoritate cum illo bellum gerentes, laudandos & adiuuandos esse censuit: data etiam in posterum autoritate, & ambos Consules sine ulla cunctatione ad bellum ei inferendum mittendos. Q. Calenus contrà, legatos ad omnes mittendos esse, qui eos armis positis, semetipsos & legiones autoritati senatus permittere iuberẽt. quòd si auscultassent, laudandos esse: sin minus, bellum Consulibus contra eos mandandum. Verum Cæsariana factione præualente, quidam ex senatu ad Antonium missi, qui eum, exercitibus & Gallijs omissis, in Macedoniam ire: eius item milites intra statum diem domum redire iuberent, alioqui hostium loco habendos esse. & priusquam nosset animum Antonij senatus, bellum contra eum Consulibus, Cæsari potestatem imperatoris mandauit. Quibus rebus Antonius cognitis, legatis senatus contumeliose tractatis, per suos legatos, causam quæ bello prætexebatur, in ipsos decreti autores retorsit. Quamobrem denuò & ipse hostis iudicatus est: & milites, ni illum reliquissent, alio die præfinito. Ille uerò Mutinæ Decimum obsidens, nihil gessit memorabile. Decimus uerò primùm egregiè se defendit. Deinde cum operibus undiq; cinctus esset, ueritus Cæsar, ne caperetur, aut penuria commeatus deditionem faceret: cum Hircio exercitum uersus Mutinam duxit. Sed cum amnem præterfluentem propter custodias trajcere non possent, & de sua præsentia eum certiorem factum cuperent, ex altissimis arboribus ei signa dederunt, flamma elata: quæ cum non intelligeret, laminæ plumbi tenuissimi quid uellent inscripserunt, eamq; chartæ instar conuolutam natatori perferendam dederunt. Sic Decimus præsentia eorum cognita, eodem illis modo

Antonij & D. Bruti bellum.

Antonius hostis iudicatur.

Mutinæ obsidio, & uarij cum Antonianis conflictus.

πίσιον ἀπελθόντος πρὸς τοὺς ἐκ Μακεδονίας περαιωθέντας στρατιώτας, ὁ Καῖσαρ ἐκεῖ μὲν φίλους μετὰ χρημάτων, ἵνα σφᾶς σφίσιν οἰκειώσωνται, προαπέστειλεν· αὐτὸς δὲ μέχρι Καμπανίας ἐλθών, πλῆθος συνέλεξεν ἐκ διαφόρων χωρῶν, τῷ πατρὶ τιμωρεῖν λέγων, χρήματα τὰ μὲν διδούς, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος. καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν Ῥώμην ἀπήχθη, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν Ἀντώνιον. καὶ τῷ δήμῳ ὁμιλήσας, ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ αὖθις ἀπιὼν δύναμιν ἤθροισεν. Ἀντώνιον δὲ ἐν Βρεντεσίῳ οἱ στρατιῶται φιλοφρόνως ἐδέξαντο. εἶτα πικρῶς αὐτοῖς προσφερομένου, ὡς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτεῖναι, ἐθορύβησαν, καὶ συχνοὶ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα. Ἀντώνιος δὲ ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Γαλατίαν ἐξώρμησε, φοβηθεὶς μὴ αὐτῷ τι νεοχμώσωσι, καὶ ὁ Καῖσαρ δ' ἐπηκολούθησεν. ἦρχε δὲ τότε τῆς Γαλατίας ὁ Βροῦτος ὁ Δέκιμος, ὡς τῆς συνωμοσίας τῆς κατὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἐς μῖσος τῷ πρὸς Ἀντώνιον οὐχ ὑπῆρχεν αὐτῷ. ὅπερ μαθὼν ὁ Καῖσαρ, τὸν Βροῦτον προσεποιήσατο. οὔπω γὰρ ἑώρα καιρὸν τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ἡ σύγκλητος ἐβουλεύετο, θορυβουμένη διὰ τὸν πόλεμον. καὶ πολλοὶ μὲν γνώμας ἄλλας καὶ ἄλλας εἰσήνεγκαν, ὁ Κικέρων δὲ πολέμιον δεῖν ἀποψηφίζεσθαι τὸν Ἀντώνιον, τὸν Καίσαρα μέντοι καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Δέκιμον αὐτῷ ἐναντιουμένους ἐπαινέσαι, ἐφ' οἷς ἰδιογνωμονήσαντες πεποιήκασι, καὶ συνεπικουρῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐξουσίαν δοῦναι πρὸς τὸ μέλλον, καὶ τοὺς ὑπάτους ἄμα ἄμφω πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπέμψαι, καὶ πολεμῆσαι αὐτῷ, μηδὲ διατρίβειν καὶ μέλλειν. ταῦτα τοῦ Κικέρωνος συμβουλεύσαντος, ὁ Καλήνιος ὁ Κόϊντος φιλαντωνεύων αὐτῷ, συνεβούλευε πέμψαι πρὸς ἅπαντας τὴν βουλήν, κελεύουσαν ὁμοίως αὐτοῖς καταθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ποιήσασθαι. καὶ πεισθέντας μὲν ἐπαινέσαι, εἰ δ' ἀπειθήσουσι, πολεμῆσαι, τὸν πόλεμον δὲ τοῖς ὑπάτοις προσθεῖναι. ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα. οἱ πράττοντες δὲ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπεκράτησαν. καί τινες πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς βουλῆς ἐπεστάλησαν, κελεύσοντες αὐτῷ τά τε στρατόπεδα καὶ τὴν Γαλατίαν ἀφεῖναι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, τοῖς αὐτῷ τε συστρατευομένοις προστάττουσιν οἴκαδε ἀναχωρῆσαι ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ, ἢ γινώσκειν, ὡς ἐν μοίρᾳ πολεμίων αὖθις λογισθήσονται. πρὸ δὲ τοῦ τὴν γνώμην τοῦ Ἀντωνίου μαθεῖν, τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον τοῖς ὑπάτοις, καὶ τῷ Καίσαρι, ἀρχὴν αὐτῷ στρατηγοῦ δόντες, ἐπιτετρόφασι. ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τοὺς μὲν πρὸς αὐτὸν σταλέντας ἐξωνείδισεν, ἀντιπέμψας δ' ἑτέρους τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου δ' ὧν προΐστατο, εἰς τοὺς κατ' αὐτοῦ ψηφισαμένους ἀνεπόδισε. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πολέμιον αὖθις τὸν Ἀντώνιον ἐψηφίσαντο, καὶ τοὺς αὐτῷ συστρατευομένους, εἰ μὴ αὐτὸν καταλίποιεν, ἑτέραν ἡμέραν ὡς αὐτοῖς ὁρισάμενοι. ὁ δὲ ἐπολιόρκει τὸν Δέκιμον ἐν τῇ Μουτίνῃ, ἔργον μὲν οὐδὲν λόγου τι κατεργασάμενος ἄξιον. ὁ Δέκιμος δὲ πρῶτον μὲν ἰσχυρῶς ἠμύνατο τὸν Ἀντώνιον, ἐπεὶ δὲ παντελῶς ἀπετειχίσθη, δείσας οὖν ὁ Καῖσαρ, μὴ ἁλῷη, ἢ ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἐνδοίη, σύν γε τῷ Ἱρτίῳ ἐπεστράτευσε πρὸς Μουτίνην. τὸν δὲ πρὸς αὐτῇ ποταμὸν περαιωθῆναι οὐκ ἠδυνήθησαν, διὰ τὴν αὐτοῦ φρουράν. βουληθέντες δὲ τὴν ἑαυτῶν παρουσίαν τῷ Δεκίμῳ γνωρίσαι, ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων ἐφρυκτώρουν. ὡς δ' οὐ συνίει, μολιβδίνῳ λεπτῷ ἔγγραπτον ποιήσαντες τὸ ἔλασμα, ἐγγράψαντες ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς χάρτην εἰλίξαντες, κολυμβητῇ διαχομίζειν ἔδωκαν. καὶ οὕτως ὁ Δέκιμος τὴν παρουσίαν αὐτῶν μαθών, ἀντεπέστειλε σφίσι τὸν αὐτὸν τρόπον.

συμβολαὶ ἀντωνίου, καὶ τῶν ἐναντιουμένων αὐτῷ, ἢ ψηφίσματα βουλῆς περὶ τὸν ἀντώνιον.

ὅτι μὴ πειθομένου τῇ βουλῇ τοῦ ἀντωνίου, ἐψηφίσθη πολέμιον εἶναι αὐτόν.

μάχη μουτίνης ἀντωνίου καὶ καίσαρος.

τρόπον. ὁ οὖν Ἀντώνιος ὁρῶν οὐκ ἐνδιδόντα τὸν Δέκιμον, ἐκεῖ μὲν τὸν ἀδελφὸν κατέλιπε Λούκιον, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Ἵρτιον ὥρμησε. καὶ πρότερον μὲν ἰσοπαλὴς ἐγένετο μάχη, ὑπερέσχε δ' ὕστερον ὁ Ἀντώνιος· καὶ τὸν Οὐίβιον αἰσθόμενος πλησιάζοντα, ἐπῆρε λαθὼν νυκτὸς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐνεδρεύσας, αὐτόν τε κατέτρωσε, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς πλείους ἀπέκτεινε· τοὺς δέ γε λοιποὺς κατέκλεισεν εἰς τὸ τάφρευμα, καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους ἐτράπετο. καὶ ὁ Ἵρτιος κἀκ τῆς πορείας καὶ τῆς μάχης πεπονηκότι αὐτῷ ἀπροσδοκήτως ἐπιστάς, πολὺ ἐκράτησε. τὴν δ' ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου μαθοῦσα ἡ βουλή, αὐτοκράτορας τόν τε Ἵρτιον καὶ τὸν Οὐίβιον καὶ τὸν Καίσαρα ὠνόμασε, καίτοι τοῦ μὲν Οὐιβίου κακῶς ἀπαλλάξαντος, Καίσαρος δὲ μηδὲ μαχεσαμένου. ἐπὶ γὰρ τῇ τοῦ στρατοπέδου κατέμεινε φυλακῇ, τοῦ Ἱρτίου κατὰ τοῦ Ἀντωνίου ὁρμήσαντος. οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἀντώνιος ἡττᾶτο, καὶ Τίτος δὲ Μουνάτιος Πλάγκος τῶν Ἀντωνίου ὤν, καὶ Ποντίῳ Ἀκύλᾳ τῷ Δεκίμου ὑποστρατηγοῦντι προσπολεμῶν, ἐνικήθη. καὶ τὰ ἄλλα οἵ τε τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται οὐχ ὡς πρώην διέκειντο πρὸς αὐτόν, καί τινες τῶν αὐτῷ προσκειμένων δήμων πρότερον, ἐστασίαζον. ὁ δὲ τέως μὲν κατεπέπληκτο, καὶ ἡσύχαζεν. ὡς δὲ τις ἐκ τοῦ Λεπίδου δύναμις αὐτῷ παρεγένετο, καὶ ἀνεθάρσησε, καὶ αἰφνίδιον ἐπεκδρομὴν ἐποιήσατο, φόνου δ' ἐξ ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων γενομένου πολλοῦ, ἡττήθη καὶ ἔφυγεν. ἡ δὲ γερουσία τὰ πραχθέντα μαθοῦσα, τῇ μὲν ἥττῃ τοῦ Ἀντωνίου ἔχαιρε, τοὺς δὲ αὐτῷ συστρατευθέντας πολεμίους ἀπέφηνε πάντας, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καὶ τὴν ἐκείνου ἀφείλετο. τὸν δὲ Καίσαρα οὔτε τινὸς μεγάλου ἠξίωσε, καὶ καταλύειν ἐπεχείρησαν, πάντα ὅσα ἐκεῖνος ἤλπιζε λήψεσθαι, τῷ Δεκίμῳ δόντες. ἵνα δὲ μὴ δυνηθῇ τι δρᾶσαι κακόν, τοὺς ἐχθροὺς αὐτῷ εἰς ἀρχὰς ἐψηφίσαντο, τῷ μὲν Πομπηίῳ Σέξτῳ τὸ ναυτικὸν ἀναθέμενοι, τῷ δὲ Βρούτῳ τὴν Μακεδονίαν, Κασσίῳ δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὸν πρὸς Δολοβέλλαν πόλεμον ἐπιτρέψαντες. τοὺς δὲ τοῦ Καίσαρος στρατιώτας συγκροῦσαι ἀλλήλοις αὐτοὶ ἐμηχανήσαντο, τοὺς μὲν ἐπαινέσαντες, καὶ χρήματα καὶ στεφάνους αὐτοῖς παρέχοντες ἐξ ἐλαιῶν, τοῖς δ' οὐδὲν ἐψηφίσαντο. ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ οὕτως ὡμονόουν, τοῦ Καίσαρος αὐτοὺς προσάγοντος. μαθόντες δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει ταῦτα, καὶ φοβηθέντες, ὕπατον μὲν αὐτὸν οὐδ' οὕτως ἀπέδειξαν, ἄλλας δὲ οἱ τιμὰς ἐψηφίσαντο. ὡς δ' ἐν ὀλιγωρίᾳ ταύτας εἶχε, στρατηγὸν τὸ πρῶτον, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ μὲν οὕτω τὸν Καίσαρα ἐδόκουν μεταχειρίζεσθαι ὡς παῖδα καὶ ὡς μειράκιον, ὥσπερ καὶ διεθρύλλουν. ἐκεῖνος δ' ἐπί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅτι παῖς ἐκαλεῖτο, δεινῶς ἀγανακτῶν, ἐπὶ τὰ ὅπλα ἐτράπετο, καὶ πρός τε τὸν Ἀντώνιον λάθρᾳ διεκηρυκεύσατο, καὶ τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης, οὓς πολεμίους ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο, συνήθροιζε, καὶ κατηγόρει πρὸς αὐτοὺς τῆς γερουσίας τε καὶ τοῦ δήμου. ταῦτα δὲ οἱ ἐν τέλει τέως μὲν ἐν ὀλιγωρίᾳ πεποίηντο, ἐπεὶ δὲ συμπεφρονηκότας ἔμαθον τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον, θεραπεύειν τὸν Καίσαρα ἤρξαντο, καὶ τὸν πρὸς ἐκείνους αὐτῷ ἀνέθεντο πόλεμον, ἀγνοοῦντες τοὺς λόγους, οὓς ἐπεποίηκει πρὸς τὸν Ἀντώνιον. ὁ δὲ τὸν πόλεμον ὑπεδέξατο, ὅπως δ' αὐτῇ ἐκδιαλλαχθῆναι πορίμβη (πάνυ γὰρ ἦν ἡ ὑπατεία αὐτῷ δι' ἔρωτος) καὶ τῇ μάχῃ ἐνεδείκνυτο, παρεσκευάζετο μὲν ὡς πολεμήσων, τοὺς στρατιώτας δὲ λάθρα παρεσκεύασεν, ὀμόσαι δῆθεν ἀφ' ἑαυτῶν, πρὸς μηδένα τῶν στρατοπέδων μαχέσασθαι τῶν ἐκείνῳ γενομένων τοῦ Καίσαρος. ὅπερ δ'

τρωθεὶς ὁ Οὐίβιος.

[illegible]

ὅτι τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι τῷ Καίσαρι ἀνέθεντο.

modo sescripsit. Quem cum Antonius nihil cedere uideret, Lucio fratre ad obsidionem relicto, contra Cæsarem & Hircium est profectus. ac primùm æquo Marte certatum est: tandem uictor Antonius, noctu clàm contra Iunium quem appropinquare senserat, ducit, eúmque per insidias uulnerat, maximam eius militum partem cædit, reliquos in uallo obsidet: & contra Cæsarem, Hircium, & cæteros conuertitur. Verùm Hircius eum & de uia & pugna fessum, ex improuiso aggressus, illustri uictoria superauit. Ea clade Antonij cognita, Senatus & Hircium, & Iunium, & Cæsarem Imperatores appellauit, quamuis Iunius rem male gessisset, Cæsar uerò non pugnasset, ab Hircio ad castrorum custodiam relictus. Sic Antonius succubuit. Sed & T. Munatius Plancus eiusdem factionis, à Pontio Aquila Decimi legato uictus est. Antonius alienatis à se militum animis, & populis quibusdam sibi prius addictis tumultuantibus, territus, ad tempus quieuit: sed nonnullis à Lepido copijs auctus, recepit animum. subitáque eruptione facta, & multis utrinque cæsis profligatus, fugam cæpit. Itaque senatus illius clade lętus, omnes qui cum eo fecerant, hostes iudicauit, tam ipsorũ quàm Antonij bonis publicatis. Cæsarem uerò nec insigni aliquo honore affecerunt, & premere sunt conati, ijs omnibus quæ se accepturum sperabat, in Decimum collatis. Ac ne malefacere posset, magistratus inimicis eius decreuerunt, S. Pompeio classis præfecto designato, M. Bruto Macedonia, Cassio Syria & bello contra Dolabellam mandato. Vt autem Cæsaris milites inter sese committerent, alios laudarunt, pecunijs & coronis oleaginis datis: alijs nihil tribuerunt. Verùm Cæsaris industria factum, ut nihilominus inter se consentirent. Quo Romæ cognito, ne sic quidem Consulatum, sed alios ei honores decreuerunt. quos aspernantem, prętorem primùm, deinde Consulem fecerunt. Ac illi quidem Cęsarem pro puero & adolescentulo, sicuti uulgò appellabatur, tractabant: ille uerò cùm cætera, tum pueri appellationem ægrè ferens, ad arma conuersus, clàm de pace cum Antonio egit: & è pugna elapsos, quos senatus hostes iudicarat, collegit. apud quos de senatu populóque questus est. Hæc ij qui summæ rerum præerant, principiò neglectui habuere: sed Lepidi Antonijque consensu cognito, Cæsarem colere cœperunt, bello quod contra illos gereret, mandato, ignari quid cum Antonio egisset. Eam ille conditionem non recusauit, per id bellum Consulatus adipiscendi spe, cuius amore æstuabat. Proinde cum ad pugnam se parare uideretur, clàm id cum militibus egerat, ut ueluti sua sponte iurarent, se cum nullo exercitu, qui sub Cæsare patre eius militasset, pugnaturos; quod non erat.

T. Munatius Plancus.

M. Lepidus.

C. Octauius à senatu alienatus, cũ Lepido & Antonio cõspirat.

fat aliud, quàm cum Antonio & Lepido, qui militum illorum plurimos haberent, non congressuros esse. ea'que de causa CCCC ex ipsis militibus per speciem legationis ad Senatum misit: cum reuera id ageret, ut promissa exigerentur, & Cæsar Cōsul declararetur. Cum responsum differri milites ægrè ferrent, unus eorum Curia egressus, sumpto gladio (inermes enim ingredi iussi fuerant) Si uos, inquit, Cæsari Consulatum non dederitis, hic dabit. Cæsar uerò per eam causam, quòd in ingressu Curiæ arma ponere coacti, & à quodam rogati essent, utrum à legionibus, an à Cæsare missi essent, Lepido & Antonio festinanter accersitis, Romam ueluti coactus á militibus properauit, equitibus aliquot in itinere pro exploratoribus occisis. Senatus eorum aduentu cognito, & pecuniam antequam appropinquarent, misit, & Consulem Cæsarem designauit. Quod quia necessitate milites expressum intelligebant, ferociter atque insolenter se contra P.C. gesserunt. Qui ea re irritati, mutata sententia, exercitui urbis aditu interdixerunt, ciuitatis custodia prætoribus mandata. Sed quum Cæsar

Consulatus Cæsaris.

ad urbem uenisset, multi ex Senatu & plebe ad eum transierunt, prætores'que & se & milites eius fidei permiserunt. Sic urbe citra pugnam potitus, Consul etiam à populo est designatus: in concionem non progressus, ne uim afferre ciuibus uideretur. Collega ei (si tamen ita nominandus est, ac non potius administer) datus est Q. Pedius. Consul factus, statum ciuitatis arbitratu suo composuit: militib. pecuniam, quam è publico largiebatur, se de suo dare simulauit, & gratias egit. A' Senatu multi honores illi per speciem beneuolentiæ, sed reuera cogente metu, sunt decreti: præter cæteros uerò in familiam Cæsaris usitato ritu adoptatus, cognomentum id accepit. Quod etsi prius etiam usurparat, ueluti unà cum hæreditate acceptum: non tamen constanter tenuerat, priusquā more maiorum confirmatum esset. Ex eo C. Iulius Cæsar Octauianus est appellatus. Vsitatum enim

C. Iulius Cæsar Octauianus.

est, ut qui adoptantur, cætera nomina adoptantis assumant, uno ex gentilitijs retento. Militibus conciliatis, Senatu'que oppresso, paterna legata populo distribuit, ut eum etiam sibi deuinciret, nec in ulciscēdis patris percussoribus aduersarium haberet. Ne quid autem per uim facere uideretur, iudicia coegit: quamuis rei plerique abessent, nonnulli etiam prouincias obtinerent. Si qui uerò aderant, ij se præ metu clàm ex urbe proripiebant. Quare indicta caula non percussores tantum, & coniurati, sed multi etiam alij ei crimini non affines, quidam etiam qui tum urbe abfuerant, ut S. Pompeius, sunt condemnati, & aqua atque igni interdicti, eorum'que bona publicata. His peractis, contra Lepidum & Antonium scilicet est profectus: sed

Cæsaris, Antonij & Lepidi coniuratio.

δ' ἦν, μήτε πρὸς Ἀντώνιον μήτε πρὸς Λέπιδον ἀντικαθίστασθαι. πλείους γὰρ αὐτοῖς τῶν ἐκείνων συνεστρατεύοντο. πρέσβεις οὖν δῆθεν πρὸς τὴν βουλὴν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν τετρακοσίους ἐξέπεμψεν· ἦσαν δὲ σχῆμα μὲν πρεσβείας, τὸ δ' ὅλον τῶν ἐψηφισμένων αὐτοῖς ἀπαίτησις, καὶ ὑπατον ἀποδειχθῆναι τὸν Καίσαρα ὑπατον. ἀναβαλλομένων δ' αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν, οἱ στρατιῶται ὠργίζοντο. καί τις τῶν αὐτῶν ἐξελθὼν τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ ξίφος λαβὼν (ἄοπλοι γὰρ εἰσελθεῖν ἐκελεύσθησαν) εἶπε, ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε Καίσαρι, τοῦτο δώσει. ὁ Καῖσαρ μέντοι, ὅτι ἐς τὸ συνέδριον ἀπιόντας ἠνάγκασαν ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ὅτι ἐπύθετό τις, πότερον παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπέμφθησαν, ἢ πρὸς τοῦ Καίσαρος, ἔγκλημα ἐποιεῖτο, καὶ τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον σπουδῇ μετεπέμψατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν στρατιωτῶν ὡς ὑπ' αὐτῶν τάχα ἐκβιασθεὶς, ὥρμησε. καί τινας τῶν ἱππέων ἀπέκτειναν, ὡς κατασκόπους αὐτῶν. οἱ δὲ τῆς βουλῆς τὴν ἔφοδον γνόντες αὐτῶν, τά τε χρήματα αὐτοῖς μήπω πλησιάζουσιν ἔπεμψαν, καὶ ὕπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀνάγκῃ ταῦτα πράξαντας εἰδότες αὐτούς, καὶ διεφθείροντο καὶ ἐθρασύνοντο. πρὸς δὲ ταῦτα ἡ γερουσία μεταβαλομένη, ἀπηγόρευσε τῇ στρατιᾷ πλησιάσαι τῇ πόλει, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὴν φρουρὰν αὐτῆς ἐνεχείρισε. τοῦ Καίσαρος δὲ σὺν τῇ στρατιᾷ πρὸς τῷ ἄστει γενομένου, τῶν τε βουλευτῶν τινες καὶ τῶν τοῦ δήμου πολλοὶ προσεχώρησαν, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκείνῳ προσέδοσαν· καὶ οὕτω τὴν πόλιν ἀμαχεὶ κατασχὼν, ὕπατος καὶ παρὰ τοῦ δήμου προεβέβλητο, μηδ' ἀπαντήσας ἐς τὴν συνέλευσιν, ἵνα μὴ δοκῇ βιάζεσθαι τούτους. καὶ συνάρχων αὐτῷ ἐδόθη Κύιντος ὁ Πέδιος (εἴ γε οὕτω καλέσαι αὐτὸν, ἀλλὰ μὴ ὑπαρχον δεῖ.) οὕτω δ' ὕπατος αἱρεθεὶς ὁ Καῖσαρ, τά τε ἐν τῇ πόλει πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις παρέσχετο, λόγῳ μὲν οἴκοθεν, ἔργῳ δ' ἐκ τῶν κοινῶν, καὶ τούτοις χάριν ὡμολόγει. παρὰ δὲ τῆς βουλῆς αὐτῷ πολλὰ πρὸς τιμὴν ἐψηφίσθησαν, δοκήσει μὲν ἑκούσης, τῇ δ' ἀληθείᾳ φόβῳ βιαζομένης. πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος κατὰ τὰ νομιζόμενα εἰσεποιήθη, καὶ τὴν ἐπίκλησιν ἤλλαξεν. ὠνόμαζε μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτὸν Καίσαρα, ὡς μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τὴν προσηγορίαν διαδεξάμενος, οὐ μέντοι βεβαίως αὐτὴν εἶχε, πρὸ τοῦ ταύτην κατὰ τὰ πάτρια βεβαιώσασθαι. ἐκ τότε δὲ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς ἐπεκλήθη. νενόμισται γὰρ, τοὺς εἰσποιουμένους τὴν μὲν ἄλλην πρόσρησιν ἐκ τοῦ εἰσποιησαμένου λαμβάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων τηρεῖν. ἐπεὶ οὖν τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ τὴν βουλὴν ἐδουλώσατο, τὴν τῶν καταλειφθέντων τῷ δήμῳ διανομὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐποιήσατο, ἵνα καὶ τούτους ἐφ' ἑαυτὸν σφετερίσηται, καὶ μὴ ἐναντιουμένους ἔχῃ πρὸς τὴν τῶν φονέων τοῦ πατρὸς τιμωρίαν τραπόμενος. δικαστήρια μὲν οὖν ἐκάθισεν, ἵνα μὴ δοκῇ βιαίως τι πράττειν, καὶ ταῦτα τῶν πλειόνων ἀπόντων, τινῶν δὲ καὶ ἡγεμονίας ἐχόντων ἐθνῶν. εἰ δέ τινες καὶ παρῆσαν, οὔτε ἀπελογήσαντο δείσαντες, ἀλλὰ καὶ λάθρᾳ που διεχώρησαν. ἑάλωσαν οὖν οὐχ οἱ αὐτόχειρες, οὐδ' οἱ συνομόσαντες μόνον ἑάλωσαν, ἀλλὰ καὶ συχνοὶ ἕτεροι, μὴ μετασχόντες τῆς ἐπιβουλῆς, τινὲς δὲ μηδ' ἐπιδημοῦντες τότε τῇ πόλει, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Πομπήιος Σέξτος, οἳ πυρός τε καὶ ὕδατος εἴρχθησαν, καὶ αἱ οὐσίαι σφῶν ἐδημεύθησαν. ταῦτα οὖν πράξας ὁ Καῖσαρ, ἐπὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον δῆθεν ἐστράτευ-

Ὅτι καὶ ἄκοντες οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ ὕπατον τὸν καίσαρα ἐψηφίσαντο.

Ὅτι καὶ παρὰ τῆς βουλῆς εἰς τὸ τοῦ καίσαρος γένος τοῦ ἰουλίου εἰσεποιήθη ὁ ὀκταβιανός.

σεν

ἔργῳ, ἔργον δ' οὐδὲν ἔπραξεν, οὐχ ὅτι διὰ Ἀντωνίου κοινολογοῦντι, καὶ δι' ἐκείνου καὶ διὰ Λεπίδου, ἀλλ' ὅτι ἰσχυροὺς αὐτοὺς ἑώρα καὶ ὁμογνώμονας, καὶ ἤλπισε δι' αὐτῶν τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα δυνηθέντας ἤδη, καταγωνίσασθαι, καὶ μετὰ τοῦτο κἀκείνους δι' ἀλλήλων χειρώσασθαι. διὰ ταῦτα τὰς συνθήκας ὁ Καῖσαρ καὶ ἄκων ἐτήρει, καὶ καταλλαγὰς αὐτοῖς πρὸς τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἐπρυτάνευσεν, οὐκ αὐτὸς ταύτας εἰσηγησάμενος διὰ τὸ ἀνύποπτον, ἀλλὰ τὸν Πέδιον ταῦτα συμβουλεῦσαι παρασκευάσας. αὐτὸς δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει κοινωσαμένων αὐτῷ περὶ τούτου, ἄκων προσεποιεῖτο τῇ πράξει συγκατατίθεσθαι, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βιαζόμενος. ψηφισθείσης δὲ τῆς καταλλαγῆς αὐτοῖς, ὥρμησαν καὶ ἄμφω ἐπὶ τὸν Καίσαρα, τὸ πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ ἐπαγόμενοι. οὔτε γὰρ βεβαίως ἐπίστευον αὐτῷ, οὔτε δι' ἐκείνου ἐδόκουν δοκεῖν τὴν ἄδειαν ἐψηφίσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν κάθοδον· δι' ἑαυτῶν δὲ καὶ τῆν σφετέραν ἰσχύν, ἤλπιζον ὧν ἐβούλοντο διὰ τῶν στρατιωτῶν. ὁ δὲ Καῖσαρ δὲ αὐτοῖς μετὰ πλείστου στρατοῦ προσυπήντησε, καὶ συνῆλθον εἰς ὁμιλίαν, διαλεξάμενοί τέ τινα ἐν σιγῇ. τὸ μὲν σύμπαν ἐπί τε τῇ δυναστείᾳ καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν συνώμοσαν, ἐς δὲ τὸ φανερὸν διωμολογήσαντο τῷ κοινῷ, ὡς τρεῖς ἐπιμελητὰς καὶ διοικητὰς τῶν πραγμάτων γενέσθαι ἐπὶ πενταετίᾳ, ἵνα μὴ ὀλιγαρχίας δοκῶσιν ἐφίεσθαι. ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀρχὰς ἐθνῶν ἑαυτοῖς προσενείμαντο, ὅπως μὴ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν νομίζωνται σφετερίζεσθαι, καὶ τῶν ἐχθρῶν σφαγὰς ἀλλήλοις ἀντέδοσαν. καὶ Λεπίδῳ μὲν τῆς τε Ῥώμης τὴν φυλακὴν καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας ἔδωκαν. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον στρατεῦσαι ὡμολόγησαν, καὶ τὸν Κάσσιον, καὶ ὅρκοις τὰ δόξαντα πιστωσάμενοι καὶ τοὺς στρατιώτας συγκαλέσαντες, ἐδημηγόρησαν ὡς τούτοις εἰκός. οἱ δὲ τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται διὰ τὸ ἐκείνου αὐτοῦ τὴν θυγατέρα τῆς γυναικὸς Ἀντωνίου Φουλβίας, ἣν ἔσχεν ἐκ τοῦ Κλωδίου, λαβεῖν ἠξίουν τὸν Καίσαρα. κἀκεῖνος οὐκ ἠρνήσατο, καίτοι ἑτέρας αὐτῷ προμεμνηστευμένης. ἐν ᾧ δ' ἦλθεν ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανάγοντο, σημεῖα δέ τινα τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ τῷ Λεπίδῳ ἀπαίσια συμβεβήκασι. τῷ Καίσαρι δὲ ἀετὸς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐφιζήσας, δύο κόρακας προσπεσόντας αὐτῷ, καὶ τίλλειν τινὰ τῶν πτερῶν αὐτοῦ πειρωμένους, ἀπέκτεινε, ὃ τὴν νίκην κατ' ἀμφοτέρων τῶν συνιόντων αὐτῷ προεσήμαινε. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐς τὴν Ῥώμην ἦλθον μετὰ τῶν στρατευμάτων, καὶ παραχρῆμα τὰ σφίσι δόξαντα ἔπραττον· καὶ σφαγὰς πολλὰς ἐποιήσαντο, ὡς πληρωθῆναι τὴν πόλιν νεκρῶν. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ δ' ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀπεκτίννυντο, καὶ αἱ μὲν κεφαλαὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα αὐτοῖς ἀνετίθεντο, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα τὰ μὲν αὐτοῦ που ἐρρίπτετο βορὰ κυσί τε καὶ ὄρνισι, τὰ δὲ ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. καὶ οὐχ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι ἀπώλλυντο. πάντας γὰρ τοὺς ἑκάστῳ τῶν τριῶν συναραμένους ἢ συμπράξαντας, ἐν πολεμίων μοίρᾳ οἱ ἄλλοι ἐτίθεντο. καὶ οὕτω συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς καὶ φίλους τινὶ αὐτῶν καὶ ἐχθροὺς τοῖς ἑτέροις εἶναι· ὥστε ἐν ᾧ ἰδίᾳ ἕκαστος τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ ἠμύνετο, καὶ τοὺς φιλτάτους κοινῇ συναπώλλυσαν. οὐ γάρ τις τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν ἐθανάτωσεν, φίλον ἑτέρου ὄντα, ἂν δῷ ἀνθ' αὐτοῦ ἕτερον, φίλον ἑαυτοῦ νομιζόμενον, ἢ καὶ πλείους, εἰ ὁ αὐτοῦ μὲν ἐς σφαγὴν ζητούμενος ἦν δι' ἀρετήν, ἢ γένος, ἢ ἀξίωμα.

sed nihil sei gessit, nō quòd cum Antonio clàm quædam egerat, & per illum cum Lepido, sed quòd eos firmos & cōcordes esse uidebat, spemq; habebat eorum ope Bruti & Cassij, quorū iam magnæ uires essent, debellandi, ac postea illos etiam inter se commissos opprimendi. His de causis uel inuitus pacta seruauit: operamq; de dit ut Senatui populoq; reconciliarent, non per se, quo minus suspecta res esset, sed Q. Pedio eius sententiæ autore subornato. Ipse uerò ea de re consultus à ciuibus, inuitum se, & coactū à militibus assentiri simulauit. Illi uerò impetrata reconciliatione, ambo contra Cæsarē potiss. copiarum maximam partem adduxerunt, cùm quòd ei fidem planè non habebant: tum quòd illius autoritate reuocati esse uideri nolebant, sed per se & suis uiribus: tum quòd sperabāt, se per legiones ea quæ uellent assecuturos. Cæsar itē eis cum magna manu obuiā processit. Cōgressi, & secretò quędā collocuti, de stabilienda sua potentia & ulciscendis inimicis coniurarunt. Ac publicè professi, se triumuiros & rerum curatores fore in quinquenniū, ne dominatus paucorum cupidi uiderentur: priuatim & prouincias inter se partiti sunt, ne totum imperiū sibi uendicare uiderentur, & cædes inimicorū inuicem condonarunt. Lepido Romæ atq; Italiæ custodia attributa est. Cæsar uerò & Antonius se bellum cōmuni ope M. Bruto & Cassio illaturos, iureiurando interposito pepigerunt, milites ut res postulabat allocuti. Verum milites, Antonij instinctu, à Cæsare petierunt, ut Fuluię & sexti Clodij filiam, Antonij priuignam, duceret. Non recusauit Cæsar, quāquam alia ei desponsa erat. Inde dum Romam properāt, Antonio & Lepido parum auspicata omina obuenerunt. Cæsaris autem tabernaculo aquila insedit, quæ duos coruos irruentes & pennas aliquot ei euellere conantes occidit: quo augurio uictoria contra duos collegas ei portendebat. Romam cum legionibus ingressi, statim fecere quæ uoluerunt, tot ciuibus occisis, ut urbs cadaueribus impleretur. Nam alij in ædibus, alij in uijs, alij in foro & ad templa Deorum immortalium trucidabantur. Proscriptorum capita triumuiris in Curiam afferebātur, trunci corporum partim temerè abijciebantur, canibus esca & alitibus, partim in Tiberim præcipitabantur. Nec inimici duntaxat, sed amici eorum etiam perimebantur. Nam eos omnes qui uni ex triumuiris opem tulerant, aut suffragati fuerant, reliqui duo hostes iudicabant. Ita fiebat, ut ijdem, eorum alicui amici, & cæteris hostes essent: & dum quisque insidiatores ulcisceretur, eadem opera suos amicissimos perderet. Nec enim ullus inimicum suum, si alterius amicus esset, nisi alium eius loco dedisset, qui ipsius amicus haberetur, aut plures etiā, si is qui ad eædem postulabatur, siue uirtute, siue nobilitate, siue dignitate excelleret, è medio tollere poterat.

Triumuiralis proscriptio.

Augurium Cæsaris.

Inimicorū permutatio.

Diuites uerò uel innocentes in proscriptorum numerum referebant, quòd ingenti pecunia esset opus ad explendas militum cupiditates. Hæc à Lepido & Antonio potissimum agebantur: quorum quòd sub maiori Cæsare honorati fuissent, & amplißs. magistratib. atque imperijs ornati, etiam inimicitiæ latissimè patebant. *Cæsaris moderatio.* Sed eadem à Cæsare quoque fieri putabantur propter potentatus societatem. Paucos enim ipse occidebat, nec natura crudelis, & moribus patris educatus, & paucis grauiter infensus, quique diligi se quàm timeri mallet. Nec tantùm nõ multos occidit, sed plurimos etiã conseruauit: & eos qui aliquos occultarãt, humanißs. tractauit, nam id quoque capitale erat. Lepidus uerò inexorabilis fuit: Antonius item sæuus, qui proscriptorum quoque defensores crudeliter trucidabat, occisorum que capita uel inter epulas intuens, nefario spectaculo ad satietatem perfruebatur. Vxor item eius Fuluia multos ex odio, multos pecuniæ causa, nonnullos etiam marito planè ignotos trucidabat. *Ciceronis interitus.* Ciceronis autem caput (nam is quoque in fuga iugulatus fuerat) Antonius ad se allatum, maledictis insectatus, illustriori in loco pro rostris, unà cum dextra eius manu, unde cõcionatus fuerat, affigi iussit. Fuluia uerò id primùm in manus sumptum, ira percita conspuit. Deinde genibus impositum, ore' que diducto, linguam extractam acubus, quibus ad ornamenta capitis utebatur, pupugit, cum multis nefarijs dicterijs. *Seruilis fides.* Multis percuntibus, quidam euaserunt. Serui enim dominorum uestibus sumptis, illis' que occultatis, ipsi pro eis cæsi sunt: & quidã herum, à quo ignominiosis notis compunctus fuerat, non modò non prodidit, sed etiam cõseruauit. Nam cum herum in fuga comitans, percussores insequi animaduertisset, quendam obuium occidit: eius' que ueste data domino, eoque abire iusso, cadauer in pyram coniecit, uestem uerò & anulum herilem persecutoribus obtulit, se fugientem dominum occidisse professus. quod cum ob notas illas & spolia crederetur, & illi salutem, & sibi honorem peperit. *Q. Cicero.* Q. Ciceronem, Marci fratrem, filius suffuratus, cum torqueretur, non prodidit. Sed pater ea re cognita, filij misertus, ultrò se percussoribus obtulit. *S. Põpeius.* Multi ex latebris ad Brutum & Cassium, plures ad Sextum confugerunt: qui classi præfectus, & ad tempus mari potitus, priuatis uiribus (quanquam post à Cæsare adempto imperio) collectis, Siciliam occuparat. Deinde cum ipse quoque proscriptus, & cędes factæ essent, in eodem periculo uersantibus plurimum tulit opis, tum suscipiendo, tum alijs rationibus. Itaque frequentes ad eum conuenerunt. Ac *Bonorum direptio.* cædium huiusmodi ratio fuit: bonorum autem nihilo melior. Nam locupletum ædes diripiebantur, & annuæ domorũ mercedes tam in alijs Italiæ

καὶ τοὺς πλουσίους δὲ, ἐὰν μηδὲν ἔχωσιν αὐτοῖς ἐγκαλεῖν, προσεπάλλυον, πολλῶν χρημάτων δεόμενοι, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπλήσωσι. ταῦτα δὲ ὑπό τε τοῦ Λεπίδου καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπράχθη μάλιστα. τιμηθέντες γὰρ ὑπὸ τοῦ προτέρου Καίσαρος, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἄρξαντες καὶ ἡγεμονεύσαντες, καὶ πλείστους ἔσχον ἐχθρούς. ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ νέου Καίσαρος γίνεσθαι διὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν. αὐτὸς γὰρ οὐ συχνοὺς ἀπέκτεινε, φύσει τε οὐκ ὠμὸς ὢν, καὶ τεθραμμένος τοῖς ἤθεσι τοῦ πατρὸς, καὶ μήτε πολλοῖς μῖσος τρέφων σφοδρὸν, καὶ φιλεῖσθαι πραγματευόμενος. καὶ οὐ μόνον οὐ πολλοὺς ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε πλείστους· καὶ τοῖς κρύψασί τινας ἐπιεικέστατα ἐχρήσατο, ἐπεὶ θάνατος καὶ τούτοις προήρητο. ὁ δὲ Λέπιδος ἀπαραίτητος ἦν καὶ ὁ Ἀντώνιος· ὠμῶς καὶ ἀγρίως ἔκτεινε, καὶ τοὺς ἐπικουρῆσαι τοῖς κτεινομένοις ἐπιχειροῦντας, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν σφαττομένων, καὶ σιτούμενος ἐπεσκόπει, καὶ τῆς ἀνοσίου θέας αὐτῶν ἐνεπίμπλατο. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ Φουλβία πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ δι' ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα ἐθανάτωσεν, ἐστι δ' οὓς οὐδὲ γινωσκομένους ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ποτὲ γοῦν καὶ τῆς τοῦ Κικέρωνος κεφαλῆς κομισθείσης (φεύγων γὰρ κατελήφθη καὶ ἀνῃρέθη) ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ αὐτὸν βλασφημήσας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτεθῆναι, ἵν' ὅθεν κατ' αὐτοῦ ἐδημηγόρει, ἐκεῖ μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς ὁρῷτο. οὕτως γὰρ ἀπετέτμητο. ἡ δὲ Φουλβία ἐς τὰς χεῖρας αὐτὴν ἔλαβε, καὶ ἐμπικρανάμενη καὶ ἐμπτύσασα, ἐπὶ τὰ γόνατα ἔθηκε, καὶ τὸ στόμα αὐτῆς διανοίξασα, τὴν γλῶσσαν ἐξείλκυσε, καὶ ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο, κατεκέντησε, πολλὰ καὶ μιαρὰ προσεπισκώπτουσα. πολλοὶ μὲν οὖν ἀπώλοντο, τινὲς δὲ καὶ ἐσώθησαν. δοῦλοι γάρ τινες τῶν δεσποτῶν ἐσθῆτας περιεβάλλοντο, ἐκείνους κατακρύψαντες, ὡς οἱ δεσπόται ἀνῃροῦντο. καὶ τις στιγματίας δοῦλος οὐ μόνον οὐ προὔδωκε τὸν στίξαντα αὐτὸν δεσπότην, ἀλλὰ καὶ περιέσωσεν. ὡς γὰρ συνδιεδίδρασκε τῷ δεσπότῃ, καὶ διώκεσθαι ἔγνω, ἀπέκτεινέ τινα συναντήσαντά σφισι, καὶ τὴν στολὴν ἐκείνου τῷ δεσπότῃ δοὺς, ἀπιέναι ἀφῆκεν, αὐτὸς δὲ πυρὰν ἐκνάψας, τὸν νεκρὸν ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτήν, τὴν δὲ ἐσθῆτα τοῦ δεσπότου καὶ τὸν δακτύλιον φέρων, ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ εἰπὼν, φεύγοντα τὸν δεσπότην ἀποκτεῖναι, ἐπιστεύθη διά τε τὰ σκῦλα καὶ τὰ στίγματα, καὶ ἐκεῖνον ἔσωσε, καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. Κόϊντον δὲ Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ἐξέκλεψε, καὶ στρεβλωθεὶς ἐπὶ τούτῳ οὐκ ἐξελάλησεν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ μαθὼν τὸ γινόμενον, καὶ ἐλεήσας τὸν παῖδα, ἐθελοντὴς αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκε. πολλοὶ δὲ καὶ λαθόντες ἀπεδίδρασκον, καὶ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπῄεσαν, καὶ τὸν Κάσσιον. οἱ δέ γε πλείους τῷ Σέξτῳ προσεχώρουν. ναυαρχῶν γὰρ πρότερον αἱρεθεὶς, καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ δυνασθεὶς, ἰσχὺν οἰκείαν (καίτοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος στερηθεὶς) περιεβάλλετο, καὶ τὴν Σικελίαν κατέσχεν. ὅτε ὡς καὶ ἐκεῖνος ἐπεκηρύχθη, αἵ τε ἄλλαι σφαγαὶ ἐγένοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνῆρεν, ὑποδεχόμενος τοὺς ὡς αὐτὸν ἰόντας, καὶ παντοίως ἐπικουρῶν. ὅθεν καὶ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγίνετο, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συνέβαινε, καὶ αἱ τῶν εὐπόρων οἰκίαι ἐπορθοῦντο, καὶ τὸ ἐνοίκιον ἐνιαύσιον πασῶν τῶν ἐν τῷ ἄστει οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ

Ἰταλίᾳ ἐπράξαντο, τῶν δὲ μισθωθεισῶν καθ' ὁλόκληρον, ὧν δ' οἱ δεσπόται ᾤκουν, τὰς ἡμισείας, πρὸς τὴν τῆς κατασκευῆς ἀξίαν· καὶ τοὺς τῶν χωρίων κτήτορας τὸ ἥμισυ τῶν προσόδων ἀφῃροῦντο. καὶ τὰ κτήματα τῶν κτητόρων μὲν τοῖς στρατιώταις προσῆγον, τὰ μὲν δωρεὰν, τὰ δὲ ἐπευωνίζοντες. ἀπηγόρευτο γὰρ, μηδένα τῶν ἄλλων ἀπαντᾶν εἰς τὸ πρατήριον ὠνησόμενον, θάνατον τάξαντες τῷ ἀπαντήσαντι ἐπιτίμιον. καὶ ἀρχὰς, καὶ τιμὰς, καὶ ἱερωσύνας ἐδίδοσαν, καὶ νόμους τοὺς μὲν ἀπήλειψαν, τοὺς δὲ ἀντέγραψαν, καὶ πᾶν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔπραττον, ὥστε χρηστὴν τὴν τοῦ ἀνῃρημένου καίσαρος μοναρχίαν νομίζεσθαι. τὸν μὲν οὖν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ταῦτα ἐποίησαν. τοῦ δὲ λεπίδου τοῦ μάρκου, τοῦ τε πλάγκου τοῦ λουκίου τὸ ἐφεξῆς ὑπατευσάντων, τέλη τε ἤδη ἐκλελοιπότα ἀνενεώσαντο, καὶ ἐκ καινῆς προκατέστησαν ἕτερα, καὶ πολλὰ μὲν ἐπὶ τῇ γῇ, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκέταις ἐπράττοντο. ὃ δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων πάντας ἐλύπησεν, ἦν τὸ παντὸς οὐσίαν δεκατευθῆναι ὁποσανοῦν δὴ κεκτημένου ἀνδρὸς ὁμοίως καὶ γυναικός. λόγῳ μὲν γὰρ τὸ δέκατον τῆς οὐσίας τῶν ἑκάστου σφῶν εἰσεπράχθη, ἔργῳ μὲν οὐδὲ τὸ δέκατον κατελείφθη τισί, καὶ ἕτερον δέ τι ἐπενόησαν. τῷ γὰρ βουλομένῳ φιλοδόξῳ, πάσης τῆς οὐσίας ἐκστάντι, τὸ τρίτον μετὰ ταῦτα αὖθις ἀπαιτῆσαι ἐξῆν, τουτέστι μή τι λαβεῖν, καὶ πράγματα ἔχειν. οἱ γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη συλληφθέντες προφανῶς, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέλαβον· καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τοῖς ἀνθρώποις τότε πρὸς πενίαν αὐτοὺς συνελαύνοντα ἐπεφέρετο, μόνοι δὲ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὑπερεπλούτησαν. ὅτε οἱ ἄνδρες οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἐποίουν, καὶ ἅμα τὸν καίσαρα ἐκεῖνον τὸν πρότερον ἀπεθείωσαν, καὶ τιμὰς ποικίλας τε καὶ πολλὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. πραξάντων δὲ ταῦτα, λέπιδος μὲν ἐν ῥώμῃ τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην ἰταλίαν διέξων, ὑπέμεινε· καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ τοῦ βρούτου καὶ τοῦ κασσίου ἐστράτευσαν. ἐκεῖνοι γὰρ τὸν καίσαρα τὸν ὀκτάβιον μαθόντες τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸν ὅμιλον σφετερίζεσθαι, τήν τε δημοκρατίαν ἀπέγνων, καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες, ἐν ἀθήναις ἐγένοντο. καὶ οἱ ἀθηναῖοι σφᾶς λαμπρῶς ὑπεδέξαντο, καὶ εἰκόνας χαλκᾶς αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, ὡς οὖν τοῖς τυραννοκτόνοις ζηλώσασι, τὸν ἁρμόδιον λέγω, καὶ τὸν ἀριστογείτονα. αὐξανομένου δὲ μᾶλλον τὸν καίσαρα αἰσθόμενοι, ὁ μὲν κάσσιος πρὸς τοὺς σύρους ὥρμησε, συνήθεις ὄντας αὐτῷ. βροῦτος δὲ τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν μακεδονίαν συνῆψε, καὶ προσεῖχον αὐτῷ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεπραγμένων, καὶ ὅτι καὶ στρατιώτας συχνοὺς τοὺς μὲν ἐκ τῆς πρὸς φαρσάλῳ μάχης ἐκεῖ που περιπλανωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ δολοβέλλα συνεξελθόντων ὑπολειφθέντας προσλαβὼν εἶχε, καὶ χρήματα δέ οἱ ἐκ τῆς ἀσίας παρὰ τοῦ τρεβωνίου ἀπέσταλτο. τὸ μὲν οὖν ἑλληνικὸν ἀπόνως προσεποιήσατο, καὶ τὴν μακεδονίαν δὲ μετὰ ταῦτα πᾶσαν καὶ τὴν ἤπειρον προσλαβὼν, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, τὰ πεπραγμένα δηλῶν. οἱ δὲ (ἔτυχον γὰρ τότε ὑπόπτως πρὸς τὸν καίσαρα ἔχοντες) καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὸν, καὶ πάντων ἄρχειν τῶν ἐκεῖ ἐκέλευσαν. κἀντεῦθεν αὐτός τε γέγονε προθυμότερος, καὶ ὑπήκοον ἀπροφασίστως εἶχε τὸ ὑπήκοον. ἐπεὶ δ' ὁ καῖσαρ ἐν τῇ ῥώμῃ τε ἐκρατύνθη, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς ἐτιμωρεῖτο σφαγέας φανερῶς, ὑποπτεύσας ὅπως αὐτὸν ἀμύναιτο, καί τινας ἐπιβουλὰς πρὸς ἑαυτὸν αὐτοῦ γεγενημένας ἐπιτηρήσας, εἰς τὴν ἄνω μακεδονίαν ἀνεχώρησεν, ἔχων τὸ ἰσχυρότατον τοῦ στρατοῦ,

Βροῦτος καὶ Κάσσιος ... καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ βρούτου καὶ κασσίου στρατεύουσιν.

Βροῦτος καὶ ὁ κάσσιος ... τὴν ἑλλάδα ... καὶ τὴν μακεδονίαν.

Italiæ urbibus quàm Romæ exigebantur, earum quæ locatæ erant, integræ: in quibus ipsi domini habitabant, dimidiæ, pro amplitudine habitationum. Iis item qui prædia possidebant redituum semissem ademerunt, & occisorum possessiones militibus assignarunt, aliàs gratis, aliàs uili precio. Nam capite sanxerant, ne quis alius in auctionem emendi gratia prodiret. Largiebantur magistratus honores, sacerdotia: leges alias rogabant, alias abrogabant, omnia denique arbitratu suo sic gerebant, ut Cæsaris interfecti monarchia clemēs haberetur. Hæc illo anno acta sunt. Sequenti, M. Lepido & L. Planco Consulibus uectigalia intermissa reuocata, et noua excogitata sunt: multaque de fundis, multa de seruis exacta. Sed inter omnia molestissima fuit facultatum omnium quantæcunque erant, decimatio, siue uirorum, siue mulierum. Nam uerbo quidem decima exigebatur, sed reuera nemini pars decima relinquebatur. Est & aliud excogitatum. Cuius concedebatur, si bonis omnibus cessisset, ut tertiam partem repeteret: hoc est, ut nihil reciperet, & negociū sibi ipsi facesseret. Nam qui duabus partibus ui manifesta spoliabantur, tertiam quo pacto recuperassint? Alia denique plurima tum, quibus ad egestatem redigerentur, hominibus sunt imposita: solis iis qui arma tenerent, diuitiis abundātibus. Dum hęc Triumuiri agitant, eadem opera Cæsarem defunctum ornant, multis ei uariisque decretis honoribus. His rebus cōfectis, Lepidus in urbe mansit, ut Romam & Italiam gubernaret: Cæsar & Antonius contra Brutum & Cassium sunt profecti. Qui cum Cæsarem Octauium rerum potiri, & plebem sibi deuincire uelle audiuissent: libertate patriæ desperata, metu illius Athenis uixerunt: splendidèque ab Atheniensibus sunt excepti, æreis statuis decretis, ut Aristogitonis & Harmodii tyrannicidarum imitatoribus. Deinde crescente potentia Cæsaris, Cassius ad Syros, quib. cum familiaritas ei intercedebat, est profectus: Brutus Gręcos & Macedones sibi adiunxit, quos tum ob rerum gestarū gloriam, tum ob milites, qui partim à Pharsalica pugna ibi oberrabant, partim ex Dolabellæ reliquiis ascitos, partim ob pecuniam à Trebonio ex Asia missam, dicto audientes habuit. Græcia citra laborem adiuncta, deinde Macedonia quoque omni & Epiro ascitis: acta sua ad senatū perscripsit. Qui cum Cæsarem suspectū haberet, eum collaudauit, & loca illa omnia tenere iussit. Vnde et ipse factus est alacrior, et subditos citra exceptionē obnoxios habuit. Cæsare aūt Romæ iam dominante, & patris percussores apertè ulciscente: quo pacto illius impetum propulsaret cogitās, euitatis insidiis sibi factis, in superiorē Macedoniā cum ualidissima parte copiarum con-

M. Bruti et C. Cassii apparatus, cōtra M. Antonium & C. Cæsarē.

concessit, atque inde in Asiam nauigauit, ne militum fides Romanarum rerum fama ad terrorem amplificata mutaretur. Postea in Europam rediit, nouarum rerum metu. Eodem tempore Cassius quoque ad Trebonium in Asiam traiecit, à quo pecunia, multis equitibus, & militibus ex Cilicia & Asia acceptis, Tarsenses uel inuitos in suam societatem pertraxit. Inde in Syriam profectus, omnes populos, omnes legiones citra dimicationem sibi adiunxit. Syria suscepta, in Iudæam properauit, audito militum, quos Cęsar in Aegypto reliquerat, accessu: quos unà cum Iudæis facilè ad deditionem compulit. Ita Cassius quoque uiribus celeriter auctis, eodem modo quo Brutus, ad Senatum scripsit. à quo Syriam prouinciam obtinere, & bellum gerere cum Dolabella iussus est. Qui cum ei Syria mandata esset, in Asia moram trahens, Senatusconsulto cognito, in prouinciam non abiit, sed ibidem degens, Trebonium dolo Smyrnæ sustulit: totáque Asia potitus, Cassio in Palæstina agente, Ciliciam uenit, & à Tarsensibus ultrò est receptus.

Dolabellæ & Treboni interitus.

Cassii præsidio, quod Aegis erat, superato, impressionem in Syriam fecit. Ab Antiochia repulsus, Laodiceam subegit: & classis accessione auctis uiribus, Aradum abiit. Vbi cum paucis circumclusus, in periculo fuit: sed tamen elapsus, occurrit Cassio, ab eoq; acie uictus, & Laodiceæ circumsessus, cum annonæ penuria premeretur, ne uiuus in hostis potestatem ueniret, seipsum interfecit. idemq; legatus eius M. Octauius fecit. Cassius Syrię & Ciliciæ rebus constitutis, in Asiam ad Brutum uenit. Cognita enim triumuirorum coniuratione, quos contra se moliri omnia norant, alacrius ipsi quoq; communi consilio & deliberabant, & agebant: aduersa factione partim per semetipsos, partim per legatos ad se traducta, et pecunia & militib. collectis, quosdam societatem detrectantes, oppugnarunt. Ac Rhodiis Cassius mari uictis, & naues & pecunias ademit. Deinde Ariobarzanem comprehensum occidit. Brutus uerò Lyciam subegit, plerisque urbibus ultrò deditionem facientibus: sed Xanthum ui expugnatam incendit. Deinde Patara profectus, ciues ad amicitiam suam inuitauit: quam cum aspernarentur, per Xanthios captiuos, cognatos eorum, conciliatione frustra tentata, captiuis aliquot uenditis, cæteros dimisit liberos. Quo uiso Patarenses, statim ad eum, uirtutis opinione illecti, se contulerũt. Idem & Myrenses fecerũt, cum ducem eorũ in nauali captũ dimisisset. reliqua etiã exiguo tẽpore subegit. Inde ambo in Asiã, ex Asia in Macedoniã ꝑperabant. Cũ uerò C. Norbanus & Decidius Saxa à Cæsare & Antonio in Macedoniã missi, cõpendiosa uia præoccupata, castra iuxta Philippos posuissẽt: Bru-

Cassius & Brutus Asia subacta, in Macedoniam ad Philippos castrametantur.

C. Norbanus. Decidius Saxa.

τό, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξέπλευσεν, ἵνα μὴ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ πραττόμενα ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγελλόμενα μαθόντες οἱ στρατιῶται, μεταβάλωνται. εἶτ' αὖθις εἰς τὴν Εὐρώπην ἠπείχθη, δείσας μή τι νεωτερισθῇ. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν καὶ ὁ Κάσσιος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπεραιώθη πρὸς τὸν Τρεβώνιον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρήματα καὶ ἱππέας συχνοὺς καὶ πεζοὺς πολλοὺς ἔκ τε Κιλίκων καὶ τῶν Ἀσιανῶν, τοὺς Ταρσέας καὶ ἄκοντας εἰς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο. καὶ εἰς τὴν Συρίαν ἐλθὼν, ἀμαχεὶ πάντα τά, τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατοπέδων προσεποιήσατο. παραλαβὼν δὲ τὴν Συρίαν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὥρμησε, πυθόμενος τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καταλειφθέντας προσιέναι. ἐκείνους τε οὖν ἑτοίμως, καὶ τοὺς Ἰουδαίους προσηταιρίσατο. οὕτω δὴ καὶ ὁ Κάσσιος διὰ ταχέων ἐγένετο ἰσχυρὸς, καὶ τῇ γερουσίᾳ τὰ ὅμοια τῷ Βρούτῳ ἐπέστειλε· καὶ οἱ τήν τε τῆς Συρίας ἀρχὴν ἡ βουλὴ ἐβεβαίωσε, καὶ τὸν κατὰ τοῦ Δολοβέλλου πόλεμον ἐψηφίσατο. οὗτος γὰρ ἐπιτετάχει μὲν τῆς Συρίας ἀρχὴν, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ἐνδιατρίβων, τὸ δόγμα ἐμεμαθήκει, καὶ πρὸς μὲν τὴν Συρίαν οὐκ ἀπῆλθεν, αὐτοῦ δὲ καταμείνας τὸν Τρεβώνιον δόλῳ ἐν τῇ Σμύρνῃ ἀνεῖλε, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κατέσχεν. οὕτω δὲ τῆς Ἀσίας γενόμενος ἐγκρατὴς, εἰς τὴν Κιλικίαν ἦλθε, τοῦ Κασσίου ἐν Παλαιστίνῃ τυγχάνοντος, καὶ τοὺς μὲν Ταρσεῖς ἐθελουσίους προσέλαβε, φρουροὺς τοῦ Κασσίου ἐν Αἰγαῖς ὄντας ἐνίκησεν. εἶτα δὲ τὴν Συρίαν ἐνέβαλε, καὶ τῆς μὲν Ἀντιοχείας ἀπεκρούσθη. τὴν δὲ Λαοδίκειαν προσεποιήσατο, καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ προσῆλθε κἀντεῦθεν ἰσχύσας εἰς Ἄραδον ἀπελήλυθεν, ἔνθα μετ' ὀλίγων ἐγκαταληφθεὶς ἐκινδύνευσε. διαφυγὼν δὲ ἀπήντησε τῷ Κασσίῳ, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν Λαοδίκειαν ἐπολιορκεῖτο. ἐνδείᾳ δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἀναγκασθεὶς, καὶ φοβηθεὶς μὴ ζῶν ἁλῷ, ἑαυτὸν διεχειρίσατο. ὃ καὶ ὁ ὑποστράτηγος αὐτοῦ Μάρκος Ὀκτάβιος ἔπραξε. Κάσσιος δὲ ἐπεὶ τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Κιλικίᾳ κατεστήσατο, ἐς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Βροῦτον ἀφίκετο. ὡς γὰρ τὴν συνωμοσίαν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔμαθον, καθ' ἑαυτῶν εἰδότες ἐκείνους πάντα ποιεῖν, προθυμότερον καὶ αὐτοὶ κοινῇ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ συνέπραττον. καὶ αὐτοί τε προσιόντες, καὶ ἑτέρους διαπέμποντες, τοὺς μὲν ἐκείνοις ὁμοφρονοῦντας προσήγοντο, καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας συνήθροιζον. τινῶν δὲ μὴ συμμαχῆσαι πειθομένων αὐτοῖς, ἐπ' ἐκείνους ἐστράτευσαν. καὶ Κάσσιος μὲν ναυμαχίᾳ τοὺς Ῥοδίους ἐνίκησε, καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἀφείλετο, καὶ τὰ χρήματα. μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε. Βροῦτος δὲ τῶν Λυκίων ἐκράτησε, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχεὶ προσηγάγετο, Ξάνθον δὲ πολιορκίᾳ εἷλε καὶ κατέπρησεν. εἶτα πρὸς Πάταρα ἦλθε, καὶ προσεκαλεῖτο αὐτοὺς ὡς φίλους· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ξανθίων συγγενεῖς αὐτοῖς ὄντας, ἔπεμψεν, ἐλπίζων δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσαγαγέσθαι. οἱ δὲ οὐδ' οὕτως ἐνέδοσαν. πωλήσας οὖν τινὰς τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς λοιποὺς ἠλευθέρωσεν. ἐνδόντες δὲ τότε οἱ Παταρεῖς, εὐθὺς αὐτῷ, ὡς ἀρετὴν ἔχοντι, προσέθεντο. ταὐτὸ δὲ καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ λιμένι λαβὼν ἀπέλυσε, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ δι' ὀλίγου προσεποιήσατο. ἐντεῦθεν ἄμφω εἰς τὴν Ἀσίαν ἦλθον, καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἠπείγοντο. Γάϊος δὲ Νωρβανὸς καὶ Δεκίδιος Σάξας παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἰς Μακεδονίαν ἐστάλησαν, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις στρατοπεδευσάμενοι, τὴν σύντομον ὁδὸν προκατέλαβον.

ὅτι τῶν Ῥοδίων ὁ Κάσσιος ἐκράτησε, τῶν δὲ Λυκίων ὁ Βροῦτος.

δὲ

διὸ ὁ Βροῦτός τε καὶ ὁ Κάσσιος ἑτέραν μακροτέραν περιελθόντες, καὶ βιασάμενοι τὴν ἐκεῖ φρουράν, πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὰ μετέωρα παρῆλθον, κἀκεῖ ἐστρατοπεδεύσαντο. ὑπερτεροῦντες δὲ τῷ πλήθει τῶν ἐναντίων, τό τε ὄρος τὸ Σύμβολον κατέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔκ τε τῆς θαλάσσης ἐπήγοντο, καὶ ἐκ τοῦ πεδίου ἐλάμβανον κατατρέχοντες. Νωρβανὸς δὲ καὶ Σάξας συμβαλεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐτόλμων, τὸν Καίσαρα δὲ καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμποντο. οἱ δὲ μέρος μέν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φυλακὴν τῆς Ἰταλίας κατέλιπον, τῷ δὲ πλείονι ἐπεραιώθησαν τὸν Ἰόνιον. καὶ Καῖσαρ μὲν νοσῶν, ἐν Δυρραχίῳ κατέμεινεν· Ἀντώνιος δὲ ἐπὶ Φιλίππους ἤλασε, καί τινας τῶν ἐναντίων ἐνεδρεύσας σιτολογοῦντας ἔσφηλε. ὁ δὲ Καῖσαρ καθ' ἑκάτερον δείσας, ἄν τε ἐλαττωθῇ καταμόνας συμβαλὼν Ἀντώνιος, ἄν τε καὶ κρατήσῃ· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τὸν Βροῦτόν τε καὶ τὸν Κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν Ἀντώνιον πάντως ἐφ' ἑαυτὸν ἰσχύσειν φοβούμενος, ἀπήχθη καίτοι ἀρρωστῶν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀντώνιον ἀνεθάρσησαν. ἀντικαθημένων δὲ ἀλλήλοις τῶν ἀντιπολέμων, ἐκδρομαὶ μὲν παρ' ἀμφοτέρων ἐγένοντο, μάχη δὲ οὐδεμία ἐκ παρατάξεως, καίτοι τοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου συμβαλεῖν σπουδαζόντων. ὁ δὲ δὴ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος ἀνεβάλλοντο, οὐκ ὀκνοῦντες τὴν μάχην, ἀλλ' ἄν πως ἄνευ κινδύνου καὶ φθορᾶς τινῶν ἐπικρατήσειαν. ὡς δὲ τὰ στρατεύματα τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα, καὶ τῶν ἀντικαθημένων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον πρὸ τῶν ἀγώνων γινόμενον ἔσω τοῦ ἐρύματος, ὡς δεδιότες ἐποιήσαντο οἱ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον, ἐς τὴν μάχην ὥρμησαν οἱ Βρούτου· καὶ διελάλουν, ὅτι ἂν ἐπὶ πλεῖον ὑπερτεθῇ, ἐκλιπόντες τὸ στρατόπεδον σκεδασθήσονται, οὕτω δὴ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν. μέγιστος δὲ Ῥωμαίοις ἀναφανῶς ὁ ἀγὼν οὗτος ἐγένετο. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶν γεγονότων σημείων ἔν τε τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τεκμήραιτό τις. ἐν γὰρ τῷ ἄστει ὁ ἥλιος ποτὲ μὲν ἠλαττοῦτο, ποτὲ δὲ μέγας ἐφαίνετο, ἐξέλαμψε δέ ποτε καὶ νυκτός, λαμπάδες τε ἄλλοσέ ποι καὶ ἄλλοσε ᾄττειν ἐδόκουν, καὶ σαλπίγγων ἠχαί, καὶ ὅπλων κτύποι, καὶ βοαὶ στρατοπέδων ὄντων ἐκ τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου ὁμορούντων ἀλλήλοις παρὰ τῷ Τιβέριδι ἐξηκούοντο. καί τι παιδάριον δακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεννήθη, ἡμίονός τε ἔτεκε· τὰ μὲν γὰρ πρόσθια ἵππῳ, τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἐῴκει. ἐν μὲν οὖν τῇ Ῥώμῃ ταῦτά τε καὶ ἄλλα ἐγένετο. ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ περὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Κασσίου μέλισσαί τε πολλαὶ αὐτὸ περιέσχον, καὶ ἐν τῷ καθαρσίῳ τὸν στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος περιέθηκε· καὶ ἐν πομπῇ τινι παῖς νίκην φέρων χρυσῆν, ὀλισθήσας ἔπεσε· καὶ γῦπες πολλοί, καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι ἐς τὰ ἐκείνων ἐφοίτων στρατόπεδα, ἐκλάζοντές τι φρικῶδές τι καὶ δεινόν. τοῦ δὲ νέου Καίσαρος ἰατρὸς ἔδοξε τὴν Ἀθηνᾶν ἐν ὕπνοις λέγειν αὐτῷ, ἐκ τῆς σκηνῆς τὸν Καίσαρα ἐξαγαγεῖν, καὶ καταστῆσαι ἐς τὴν παράταξιν, καίτοι ἔτι κακῶς ἀρρωστοῦντα· ὃ καὶ περιέσωσεν αὐτόν, ὡς εἰρήσεται. τὴν μὲν οὖν ἡμέραν τῆς μάχης οὐχ ὡρίσαντο, ὥσπερ δὲ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἐξωπλισμένοι ἕωθεν προῆλθον, καὶ ἐν κόσμῳ καὶ ἡσυχῇ παρετάξαντο, εἶτα συμμίξαντες, πολλῷ μὲν ἐχρήσαντο ὠθισμῷ, πολλῷ δὲ ξιφισμῷ, καὶ προθυμίᾳ πολλῇ· καὶ οὐχ ὑπαγωγαῖς ἢ διώξεσιν ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐτοῦ ὥσπερ ἔχων ἐτίτρωσκον, ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον, ἐφονεύοντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος τοὺς περὶ τὸν Καίσαρα ἀντιμαχομένους ἐκράτει.

τὰ σημεῖα γεγονότα ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις.

μάχη Καίσαρος τε καὶ Ἀντωνίου πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ ἧττα, καὶ ἡ τελευτὴ αὐτῶν.

Brutus & Cassius per aliam longiorem uiam eodem profecti, pulso præsidio, ad superiorem urbis partem castra & ipsi posuerunt: & quia numero superiores erant hostibus, monte Symbolo occupato, commeatum tum ex mari, tum ex campestribus petiuerunt. Norbanus uerò & Saxa cum eis pugnare non ausi, Cæsarem & Antonium accersiuerunt. Qui parte quadam copiarum ad Italiam tutandam relicta, cum maiori parte Ionium traiecerunt. Ac Cæsar ægrotans, Dyrrachij remansit: Antonius Philippos contendens, cum hostibus in frumentatione collocasset insidias, impegit. At Cæsar utrunque timens, si Antonius seorsim uel uinceret, uel uinceretur, quod aut is, aut Brutus & Cassius ea ratione se omnino superiores futuri essent: tametsi infirmus accurrit, aduentu'que suo Antonianos recreauit. Cum ambo exercitus ex aduerso constitissent, excursiones utrinque factæ sunt: sed nunquam iusta acie dimicatum est, quamuis Cæsar & Antonius pugnæ cupidi essent. Cassius enim & Brutus pugnam non metu differebant: sed sperabant, an citra periculum & magnam cædem possent uincere. Vt uerò Bruti legiones & moram ægre ferentes, & hostes ob lustralia sacra ante pugnam fieri solita, ab Antonianis & Cæsarianis intra uallum peracta, ignauiæ damnantes, inter se se colloquebantur, si pugna diutius differretur, se castris desertis dilapsuros esse: uel inuiti in aciem descenderunt. Maximum id certamen Romanis citra controuersiam fuit: idque ostenta & Romæ & in Macedonia conspecta declarant. Nam in urbe sol aliàs augeri, aliàs imminui uisus, aliquando etiam noctu emicuit: faces aliò atque aliò saltare uisæ: clangor tubarum, sonitus armorum, clamores exercituum ex uicinis inter se Cæsaris & Antonij ad Tiberim ædibus exauditi. Puer denis manuum digitis natus. Mula monstrum peperit: anteriori parte equo, cætera mulo simile. In Macedonia multæ apes Cassij castra circundederunt: in sacris lustralibus, lictor ei coronam inuersam attulit: in pompa quadam puer auream uictoriam gestans, ex lapsu concidit: multi uultures, alijque carniuori alites castra illorum cum horrendo & atroci sono frequentatūt. Cæsaris uerò adolescentis medicus, se à Minerua admoneri somniauit, ut eum ex tabernaculo in aciem deportaret, quamuis grauiter ægrotantem: id'que ei saluti fuit, ut statim dicetur. Ac pugnæ diem non constituerunt, sed uelut ex composito manè in armis progressi, modestè tacite'que acies instruxerunt. Deinde congressi, magna impressione, magna digladiatione & alacritate utrique, neutri uerò recessu aut persecutionibus usi, sed suis quique uestigijs insistentes, uulnerant, uulnerātur: cædunt, cæduntur. Ac Brutus Cæsarianos uicit.

Prodigia Philippicā pugnam antegressa.

Pugna Philippica.

cũ, Cassius ab Antonianis uictus est, castris utrinq; captis. Sed neq; uicti amicorũ uictoriã, neq; uictores cladem suorũ norant. Nam & castra multum distabãt, & immenso puluere excitato euentũ pugnę ignorabãt. Interim tamen & Cęsaris uallũ, & Antonij est uastatũ: & quę in ijs erant, capta omnia. Quare nisi Cęsar somnio medici paruisset, captus in periculo fuisset. Cassius e pugna elapsus, sua quoq; munitione uastata tumulum conscendit, unde prospectus in planiciem patebat: et Brutum quoq; uictum esse ratus, centurionem misit, qui rem exploraret, sibiq; ubi esset Brutus, & quid ageret, renunciaret. Sed cum is in Bruti equites incidisset, qui ut cum Cassio ageretur, explorarent, ab ijsq; circũdatus porrectis dexteris salutaretur: Cassius ae cedere hostes putans, ab ijsq; captum esse centurionẽ, a Pindaro liberto se occidi iussit. Hic illius fuit exitus. Centurio uero reuersus, eo facinore commotus, moram suam increpans, ipse quoq; se interfecit. Brutus Cassij clade atq; interitu cognito, illachrymauit: militum uero illius reliquias & uerbis & pecunia data consolatus est. Ceciderunt in ea pugna ex horum exercitu circiter octo millia, ex Antonianis & Cęsarianis amplius quàm bis totidem. quamobrem illi tristes fuere, priusquam Demetrius Cassij minister chlamydes et ensem illius attulit. Quibus acceptis ita receperunt animos, ut exercitũ ante diluculum armatum ad pugnam educerẽt. Sed Brutus acie decernere nolens, hostes turbare noctu instituit, & aliquãdo fluuio auerso magnam partem ualli eorum demersit. Sed quia nonnullos transfugisse cognorat, ueritus ne id malum latius serperet, pugnare statuit. & quia multos captiuos in castris habebat, neque sciebat quo pacto cum eis pugnę tempore ageret: seruilem turbam occidi iussit, ex ingenuis uero alios aperte dimisit, alios occultando & deducendo ob implacabilem ducum iracundiã conseruauit. quamuis hostes, ipsius milites quos ceperant, occidissent. Pridie eius diei quo pugnatum est, spectrum illud Bruto uesperi apparuit, quod prius etiam, ex Asia traijciẽs, noctu uiderat. Id erat huiusmodi. Alta nocte cum ad obscurum ignem lucubraret, cogitans atque meditans aliquid, putauit aliquem tabernaculum ingredi. Cum ad ingressum respexisset, uidit ignotum hominem horrẽdo & miro aspectu tacite sibi astare. qui percontãti, quis esset, et quid uellet: respondit, Se malũ eius esse geniũ, quem Philippis uisurus esset. Cui Brutus intrepide respondit, Se eum uisurum esse. Id spectrum eodem uultu denuo illi conspectum est, sed nihil locutum abijt. Ferunt etiam duas aquilas in eo spacio, quod erat inter utranq; aciem, inter se pugnasse: & eam quę uersus Brutum erat, cessisse ac fugisse. Cum aduersarijs congressus, & ipse succubuit. Nam legiones cũ diutissime

Cassij interitus.

Bruti malus genius.

ἐκράτει. Κάσσιος δὲ ἀντιπαραταχθεὶς τοῖς περὶ τὸν Ἀντώνιον ἡττήθη, καὶ τὰ στρατόπεδα ἀμφοτέρων ἑάλω. οὐκ ἔγνωσαν μὲν οὖν ὅτι τὴν νίκην τῶν ἑταίρων οἱ ἡττημένοι, οὔτε τὴν ἧτταν οἱ νενικηκότες. τά τε γὰρ στρατόπεδα πολὺ ἀφεστήκεσαν, καὶ ἀπλέτου κονιορτοῦ γενομένου, ἠγνόησαν τὸ τέλος τῆς μάχης. τέως δὲ τό, τε τοῦ Καίσαρος χαράκωμα καὶ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ἐπορθήθη, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἑάλω, ὥστε, εἰ μὴ κατὰ τὸ ὄναρ τοῦ ἰατροῦ ὑπεξῆλθεν ὁ Καῖσαρ τοῦ χαρακώματος, ἐν αὐτῷ ἂν καταληφθεὶς καὶ ἐκινδύνευσεν. ὁ δὲ Κάσσιος ἐκ μὲν τῆς μάχης ἐσώθη, τοῦ δὲ ἐρύματος καὶ αὐτοῦ πορθηθέντος, ἐπὶ λόφον ἀνεχώρησεν ἔποψιν ἔχοντα πρὸς τὸ πεδίον σκοπιάς. ὑποτοπήσας δὲ καὶ τὸν Βροῦτον ἐσφάλθαι, ἔπεμψεν ἑκατόνταρχον κατασκεψόμενον, καὶ ἀγγελοῦντα αὐτῷ ὅπου τε ὁ Βροῦτος εἴη, καὶ ὅ,τι πράττοι. ἐπεὶ δὲ ὁ ἑκατόνταρχος ἱππεῦσι συναντήσας ἐπελθοῦσιν, οὓς ἀπεστάλκει ὁ Βροῦτος, μαθησομένους περὶ τῶν κατὰ Κάσσιον, ὑπ' αὐτῶν ἐκυκλώθη ἀσπαζομένων αὐτόν, καὶ δεξιουμένων, ἔδοξεν ὁ Κάσσιος πολεμίους αὐτοὺς προσιόντας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταληφθῆναι τὸν ἑκατόνταρχον, καί τινι Πινδάρῳ ἐξελευθέρῳ τὸν ἑαυτοῦ φόνον προσέταξε. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτον ἔσχε τέλος· καὶ ὁ ἑκατόνταρχος ἐπανελθών, καὶ γνοὺς τὸ δρᾶμα, κακίσας τε δὴ τὴν βραδυτῆτα, ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν. ὁ δέ γε Βροῦτος τήν τε ἧτταν τοῦ Κασσίου μαθὼν καὶ τὸν θάνατον, ἐπεδάκρυσε, τοὺς δὲ περιόντας τῶν ἐκείνου στρατιωτῶν συναγαγών, καὶ λόγοις καὶ δόσει χρημάτων παρεμυθήσατο. ἔπεσον δὲ ἐν τῇ μάχῃ τῶν μὲν περὶ τούτους ὀκτακισχίλιοι, τῶν δὲ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον πλείους ἢ διπλάσιοι. διὸ καὶ ἠθύμουν ἐκεῖνοι, πρὶν Δημήτριός τις Κασσίου θεράπων ἑσπέρας ἀφίκετο πρὸς Ἀντώνιον, τὰς χλαμύδας καὶ τὸ ξίφος ἐκείνου φέρων. ὧν κομισθέντων οὕτως ἀνεθάρσησαν, ὥστε ἅμ' ἡμέρᾳ προάγειν ὡπλισμένην ἐπὶ μάχῃ τὴν δύναμιν. Βροῦτος δὲ ἐκ παρατάξεως μαχέσασθαι οὐκ ἐβούλετο, θορυβεῖν δὲ καὶ παρὰ τὴν νύκτα ἐπειρᾶτο τοὺς πολεμίους. καί ποτε καὶ τὸν ποταμὸν παρατρέψας, πολὺ τοῦ ἐρύματος αὐτῶν κατέκλυσεν. ἐπεὶ δὲ ἔγνω τινὰς αὐτομολοῦντας τῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐναντίους, δείσας μὴ καὶ πλεῖόν τι νεωτερισθῇ, συμμίξαι ἔγνω αὐτοῖς. πολλῶν δ' αἰχμαλώτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ ὄντων, μὴ ἔχων ὅπως αὐτοὺς διάθηται κατὰ τὸν τῆς μάχης καιρόν, τὸ μὲν δουλικὸν πλῆθος ἀναιρεθῆναι κεκέλευκε, τῶν δ' ἐλευθέρων τοὺς μὲν φανερῶς ἀπέλυσε, τοὺς δ' ὑπεξῆγε καὶ συνεκπέμπων ἔσωζεν, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀδιαλλάκτως ἔχοντας, καίτοι τῶν ἐναντίων τοὺς ζωγρηθέντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ἀπεκτονότων. πρὸ τε δὲ τῆς ἑσπέρας, ὅτε τῇ ὑστεραίᾳ ἔμελλον μαχέσασθαι, τὸ φάσμα ἐφάνη τῷ Βρούτῳ, ὃ καὶ πρώην ἐξ Ἀσίας διαβαίνων νυκτὸς ἐθεάσατο. ἦν δὲ τοιοῦτον. νὺξ ἦν βαθεῖα, καὶ φῶς οὐ πάνυ λαμπρὸν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπέκαιε. ὁ δ' ἠγρύπνει σκοπῶν τι καὶ λογιζόμενος· ἔδοξεν οὖν εἰσιέναι τινὰ τὴν σκηνήν, καὶ ἀπιδὼν πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. ἐρομένου δὲ τίς ποτ' ὤν, ἢ τί βουλόμενος ἥκοι, ἤκουσε δὴ ἐκείνου· ὁ σός εἰμι Βροῦτε δαίμων κακός, ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος ἀτρέπτως, ὄψομαι, εἶπε. τοῦτο ἂν αὖθις τὸ φάσμα ἑώρακε, τὴν αὐτὴν ἐπιδειξάμενον ὄψιν, οὐδὲν μὲν ἐφθεγξάμενον, ἀλλ' οἰχόμενον. καὶ ἀετοὺς δύο φασὶν ἐν μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων συμπεσόντας ἀλλήλοις μαχέσασθαι τότε, ἧξαι δὲ καὶ φυγεῖν τὸν κατὰ Βροῦτον. συμβαλὼν οὖν τοῖς ἐναντίοις, καὶ αὐτὸς ἡττήθη. τό, τε γὰρ ὁπλιτικὸν αὐτοῦ ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἀγωνισάμενον,

ὅπλα τ. βροῦτ.

νικώμενον, ἐξέκλινε. κἀν τούτῳ καὶ τὸ ἱππικὸν ἐκεῖ γενναίως μαχόμενον συνδιελύθη. ἐν τούτῳ καὶ Μάρκος ὁ Κάτωνος υἱός, ἐν τοῖς ἀρίστοις καὶ γενναιοτάτοις τῶν νέων τεταγμένος, οὐκ εἶξε καταπονούμενος, οὐδ' ἔφυγεν, ἀλλὰ χρώμενος τῇ χειρὶ, καὶ φράζων ὅστις εἴη, καὶ πατρόθεν ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἔπεσεν ἐπὶ πολλοῖς τῶν πολεμίων νεκροῖς. ἔπιπτον δὲ καὶ τῶν ἄλλων οἱ κράτιστοι, τοῦ Βρούτου προκινδυνεύοντες. Λουκίλιος δέ τις ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὁρῶν βαρβάρους τινὰς ἱππεῖς ἐλαύνοντας ῥύδην ἐπὶ τὸν Βροῦτον, αὐτὸς ἔφη Βροῦτος εἶναι, καὶ ἄγειν ἐδεῖτο ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς τάχα τὸν Καίσαρα δεδιώς. οἱ δὲ ἦγον τὸν ἄνδρα, ἀγγέλους προπέμψαντες. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν, ὁ μὲν Ἀντώνιος ἠπόρει, ὅπως χρὴ δέξασθαι τὸν Βροῦτον. ὁ δὲ Λουκίλιος προσαχθεὶς, Μάρκον μὲν Βροῦτον, εἶπεν, Ἀντώνιε, οὐδεὶς ᾕρη-
„ κεν, οὐδ' ἂν ἕλοι πολέμιος, μὴ τοσοῦτον κρατήσειεν ἡ τύ-
„ χη τῆς ἀρετῆς. εὑρεθήσεται δὲ ζῶν, ἤ που καὶ νεκρὸς,
„ κείμενος ἀξίως ἑαυτοῦ. θαυμάσας δὲ ὁ Ἀντώνιος, τοῖς κύδον ἄγουσι στρατιώταις ἔφη· χαλεπῶς ὦ συστρατιῶται φέρετε τῇ ἀπάτῃ ἴσως· ἀλλ' ἴστε, κρείττονα τῆς ζητουμένης ἄγρας ἠγρευκότες. πολέμιον γὰρ ζητοῦντες, φίλον ἡμῖν κομίζετε. Βρούτῳ δὲ πρός τι χωρίον ὑλῶδες κατηντηκότι, ἤδη σκότους ὄντος, ὀλίγων περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ὄντων, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας ἀνεφθέγξατο·

ἀναιρεῖται Βροῦτος.

Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὃς αἴτιος κακῶν.

ὅπερ τὸν στίχον εἰπεῖν αὐτὸν, ὁ Πλούταρχος ἀναγράφει. ὁ δὲ Δίων τάδε ἱστορεῖ τότε τὸν Βροῦτον εἰπεῖν·

ὦ τλῆμον ἀρετὴ,
ἄλλως ἄρ' ἦσθα λόγος,
ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν,
σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

Εἰπόντος δέ τινος, ὡς δεῖ φεύγειν· πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, φευ-
„ κτέον, ἀλλὰ διὰ τῶν χειρῶν, οὐ διὰ τῶν ποδῶν. καὶ τοῦτ' εἰπὼν, καὶ γυμνοῦ τοῦ ξίφους περιπεσὼν, ἐτελεύτησε. τὸν δὲ τούτου νεκρὸν Ἀντώνιος ἀνευρὼν, τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιέβαλε. Πορκία δὲ ἡ τοῦ Βρούτου γυνὴ, ἡ Κάτωνος οὖσα θυγάτηρ, φυλαττομένη, καὶ μὴ ἐωμένη ἑαυτὴν ἀνελεῖν, ἄνθρακας ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάσασα, καὶ καταπιοῦσα, ἀπέθανε. περὶ ἧς ἱστορεῖ Πλούταρχος, ὡς πρὸ τῆς τοῦ Καίσαρος τῆς πρότερον σφαγῆς ὁρῶσα τὸν ἄνδρα συννοῦν καὶ μεστὸν ταραχῆς ὄντα, καί τι βούλευμα κατανοήσασα τῶν ἑαυτῷ βαλλόντων δυσεξέλικτον, οὐ πρότερον αὐτὸν περὶ τῶν ἀπορρήτων ἀνέκρινε, πρὶν ἢ λαβεῖν διάπειραν ἑαυτῆς. λαβοῦσα γάρ, φασι, μαχαίριον, τομὴν βαθεῖαν λάθρα ἐπήνεγκε τῷ μηρῷ, ὡς μετὰ μικρὸν ὀδύνας ἐπιγενέσθαι καρτερὰς, καὶ φρικώδεις ἀναφθῆναι πυρετοὺς ἐκ τοῦ τραύματος. ἀγωνιῶντος δὲ τοῦ Βρούτου, ἐν ἀκμῇ τῆς ἀλγηδόνος οὖσα εἶπεν

περὶ Πορκίας τῆς Βρούτου γυναικός.

„ αὐτῷ· ἐγὼ Βροῦτε οὐχ ὡς αἱ παλλακευόμεναι, κοίτης
„ μεθέξουσα καὶ τραπέζης μόνον ἐδόθην σοι, ἀλλὰ κοινωνὸς
„ εἶναι καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀνιαρῶν. τὰ μὲν οὖν σὰ πάντα περὶ τὸν
„ γάμον ἄμεμπτα. τὰ δὲ παρ' ἐμοῦ τίς ἀπόδειξις ἢ χάρις, εἰ
„ μήτε πάθος ἀπόρρητον συνδιοίσω σοι, μήτε φροντίδα
„ πίστεως δεομένην; οἶδ' ὅτι γυναικεία φύσις ἀσθενὴς δο-
„ κεῖ λόγον ἐγκρύπτειν ἀπόρρητον· ἀλλ' ἔστι τις καὶ τροφῆς
„ ἀγαθῆς καὶ ὁμιλίας χρηστῆς εἰς ἦθος ἰσχύς. ἐμοὶ δὲ τὸ Κά-
„ τωνος εἶναι θυγατέρα, καὶ τὸ Βρούτου γυναῖκα, πρό-
„ σεστιν. οἷς πρότερον μὲν ἧττον ἐπεποίθειν, νῦν δ' ἐ-
„ μαυτὴν ἔγνωκα καὶ πρὸς πόνον ἀήττητον εἶναι. ταῦ-
τ' εἰποῦσα, δείκνυσιν αὐτῷ τὸ τραῦμα, καὶ διηγεῖται τὴν
„ πεῖραν. ὁ δ' ἐκπλαγεὶς ἐπεύξατο, δοῦναι τοὺς θεοὺς κα-
„ τορθοῦντα τῇ πράξει, ἄνδρα Πορκίας ἄξιον φανῆναι.

restitissent, cesserũt. Vnde equitatus quoq; fortiter dimicans inclinauit. Ibi & Marcus Catonis filius, inter optimos & fortissimos adolescẽtes collocatus, cũ urgeretur, nõ cessit, neq; fugit, sed manu rẽ gerens, patrio suo nomine edito, super magno hostiũ aceruo cõcidit. ex cęteris etiã optimi quiq; Brutũ propugnãtes ceciderũt. Lucilius uerò uir fortis, cõspectis Barbaris equitibus, qui impetu in Brutũ ferebãtur, ipse Brutũ se esse dixit. eosq; rogauit ut ad Antoniũ duceretur, quasi Cęsarẽ timeret: qui cũ pręmissis nũcijs, ab eis abductus, prope castra uenisset, Antonius dubitabat, quo pacto Brutus excipiendus esset. Ille uerò: M. Brutũ, inquit, Antoni, cœpit
„ nemo, neq; capiet ullus hostis. absit enim, ut tã-
„ tũ fortunę in uirtutem liceat. Verum ille aut ui-
„ uens, aut etiã mortuus, ut ipso dignũ est, inuenietur. Hãc orationẽ miratus Antonius, ductorib. illius ait: Fortasse cõmilitones imposturã iniquis fertis animis. Sed scitote uos prædã ea quã quęritis meliorẽ cępisse. nã cũ hostem persequeremini, amicũ nobis adduxistis. Brutus uerò, cũ iã tenebris obortis ad locum quendam saltuosum cum paucis tribunis peruenisset, oculis in cœlum sublatis, hũc Euripidis uersum, ut Plutarchus scribit, pronunciauit:

Lucilij fides in Brutum.

Bruti interitus.

O' Dij, ne fallat uos tanti mali caput.

Dion uerò hæc eum uerba protulisse refert:

O' uirtus misera,
In uerbis sita inanibus,
Culta mihi uice numinis,
Iniquæ sortis seruula.

Cum quidã dixisset, fugiendũ esse: omnino fu-
„ giendũ esse respõdit, uerùm manibus, nõ pedi-
„ bus. Hoc dicto, stricto gladio incubuit. Antonius, cadauer eius inuentũ, preciosissima purpura inuoluit. Porcia uerò Bruti uxor, Catonis filia, cũ ne se occideret custodiret, prunis de foco deuoratis interijt. De qua Plutarchus scribit, cũ ante prioris Cæsaris cædẽ maritũ tristem & & perturbatiorẽ solito cõsiliũ aliquod inexplicabile animo agitare uidisset: nõ prius eũ de arcanis percõtatã esse, q; sui ipsius periculũ fecisset: sumptoq; cultello clàm profundũ uulnus intulisse femori, quod paulo pòst graues dolores, & periculosæ febres cõsecutæ sint. Brutoq; solicito, in summo dolore dixisse: Ego tibi Brute da-

Porciæ interitus.

„ ta sum, nõ ut pellicis instar uictũ & lectũ dũta-
„ xat cõmunẽ tecũ haberẽ, sed ut fortunæ secũdæ
„ aduersæq; socia tibi essem. Ac tu quidẽ talem te
„ maritũ præbes, de quo nihil queri possim. Ego
„ uerò quo pacto gratum animũ declarabo, si neq;
„ occultũ dolorẽ, neq; solicitudinẽ quæ fidẽ po-
„ stulat, tecũ unà tulero? Equidẽ scio q; imbecil-
„ la sit natura muliebris ad celãda arcana. Sed re-
„ ctæ educationis & honestę cõsuetudinis aliquę
„ uires sunt. Mihi uerò cõtigit, ut & Catonis fi-
„ lia, & Bruti uxor essem. quib. reb. dudũ minus
„ freta, nunc me à labore inuictam esse cognoui.
His dictis, ei uulnus, causa illius expositã, ostẽdit. Is uerò obstupefactus, deos precatus est, ut re bene gesta dignum Porcia maritum se præberet. „

Bruto ad hunc modum defuncto, uiri clari qui eum secuti fuerant, plerique statim semetipsos aut occiderunt, aut capti perierunt. Cæteri periculo tum fuga ad mare euitato, post ad Sextum se contulerunt. Cum Brutus & Cassius ijsdem ensib. quibus Cęsarem trucidarant, periissent, Cæsar & Antonius statim susceperunt imperium: illi Hispania & Numidia attributa, huic Gallia & Africa: pacti inter sese, si Lepidus eã partitionẽ iniquo ferret animo, se illi Africa cessuros. Solas autem has prouincias diuiserunt, quod Sardiniam & Siciliam Sextus obtinebat: cæteræ, præter Italiam, adhuc in tumultu erant. Proinde Antonius in Asiam ad pacãdos eos qui arma contra tulerant, & ad pecuniã exigendam, abijt. Cæsar in Italiam properauit, ut Lepidum, si quid mouisset, coherceret, & cum Sexto bellum gereret. Sed ex morbo tardius progrediens, Romã uenit, peractisque uictorię solennibus, rerum administrationem capessit.

Cæsaris cũ Antonianis dissensio.

Lepidus enim præ metu & socordia quiescebat: Antonij uero uxor Fuluia, & L. Antonius consul, suscepta rerum cura, Cæsari aduersabantur. Itaque is affinitate repudiata, filiã remisit Fuluiæ: eaque de causa, & propter famem Romanos prementem, animo Cæsar ęstuabat. Nam mare Siculum à Sexto tenebatur, sinus Ionius a Cn. Domitio, qui ex Cæsaris percussoribus unus, é pugna Philippica elapsus, classe comparata aduersarios infestabat. Ob eam igitur famem et alijs de causis seditione orta inter plebem & milites, ad manus uentum est: utrinque aliquot uulnerati & cęsi, & complures ædes incensæ. His rebus territus Cæsar, cũ Fuluia & Lucio consule in gratiam redire studuit. Sed reconciliatione per multos alios & milites frustra tentata, senatores misit: eorumque pactis, quæ cum Antonio fecerat, expositis, controuersiarum iudices sumpsit. Qui cum nec ipsi quicquam impetrassent, rursus ad milites inclinauit. Hi uero Romam ingressi, ut cum Senatu populoque acturi aliquid: ijs neglectis, in Capitolio conuenerunt, & pactis quæ recitari sibi iusserant, confirmatis, semetipsos controuersiarũ iudices constituerunt, & Cæsare ad diem statum causam dicere parato, Fuluiam & Consulem absentes ut iniurios cõdemnarunt, Cęsaris causa probata. Inde pugna inter dissentientes orta, in qua multi senatores atque equites cæsi sunt: uictoria penes Cæsarem fuit, Lucio consule capto, sed dimisso. Fuluia uero cum liberis ad Antonium profugit. Cæsar Italia subacta, & Ionio sinu liberato, (nam Domitius, desperatis rebus, ad Antonium se contulerat) contra Sextum se parabat. Sed eius potentiam metuens: &, quoniam is per matrem cum Antonio de pacificatione egerat, ne cum utroque pugnandum esset ueritus, Sextum ut & potẽtiorem & fideliorẽ Antonio prętulit,

M. Agrippa contra Sextum Põpeium mittitur.

missa

τῷ μὲν οὖν Βρούτῳ οὕτω τὸν τρόπον ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον. τῶν δὲ μετ' αὐτοῦ γενομένων ἐπισήμων ἀνδρῶν, οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς αὐτίκα ἀπέκτειναν, ἢ ἁλόντες ἐφθάρησαν· οἱ δὲ λοιποὶ τότε διαφυγόντες ἐπὶ τὴν θάλασσαν, μετὰ τοῦτο τῷ Σέξτῳ προσέθεντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος οὕτως ἀπώλοντο, τοῖς ξίφεσι σφαγέντες, οἷς τὸν Καίσαρα διεχρήσαντο. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος αὐτίκα τὴν ἀρχὴν ἀνεδάσαντο, καὶ τῷ μὲν ἥ τε Ἰβηρία καὶ ἡ Νομαδία προσεκεκλήρωτο, Ἀντωνίῳ δὲ ἥ τε Γαλατία καὶ ἡ Ἀφρική, συνθέμενοι, εἰ ἐπὶ τούτοις ἀγανακτήσει ὁ Λέπιδος, ἐκστῆναί οἱ τῆς Ἀφρικῆς. ταῦτα δὲ μόνα ἐδάσαντο, ὅτι Σαρδὼ μὲν καὶ Σικελίαν ὁ Σέξτος κατεῖχε, τὰ δ' ἔξω τῆς Ἰταλίας ἔτι ταραχώδη ἦν. καὶ ἐπὶ τούτοις Ἀντώνιος μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν, καταστήσων τοὺς αὐτοῖς ἀντιπολεμήσαντας, καὶ ἀργυρολογήσων ἀπῄει. Καῖσαρ δ' ἐς τὴν Ἰταλίαν ὥρμησε, τὸν Λέπιδον κωλύσων, ἄν τι νεωτερίσῃ, καὶ τῷ Σέξτῳ ἀντιταξόμενος. νοσῶν δὲ, καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον ἰὼν, ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ τὰ νενομισμένα ἐπὶ τῇ νίκῃ τελέσας, πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐτράπετο διοίκησιν. ὁ γὰρ Λέπιδος καὶ φόβῳ καὶ νωθείᾳ ἡσύχαζεν· ἡ δὲ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ Φουλβία, καὶ ὁ Λούκιος Ἀντώνιος ὑπατεύων, τῶν πραγμάτων αὐτοὶ ἀντελαμβάνοντο, καὶ τῷ Καίσαρι διηνέχθησαν, ἐπεὶ τὸν Καίσαρα τὴν τῆς Φουλβίας θυγατέρα πέμψαι αὐτῇ, τῆς ἐπιγαμίας συγγένειαν λύσαντα. καὶ διὰ ταῦτα δὲ, καὶ διὰ τὸν λιμὸν, ὃς τότε τοὺς Ῥωμαίους ἐπίεζεν, ὁ Καῖσαρ ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο. ἡ μὲν γὰρ κατὰ Σικελίαν θάλασσα ὑπὸ τοῦ Σέξτου κατείχετο, ὁ δ' Ἰόνιος κόλπος ὑπὸ Δομιτίου γναίου, ὃς τῶν μὲν σφαγέων τοῦ Καίσαρος ἦν, ἐκ δὲ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης διαφυγὼν, ναυτικὸν συνεκρότησε, καὶ τόν τε κόλπον χρόνον τινὰ ἐκράτησε, καὶ τοὺς ἐναντίους ἔφθειρε. διὰ γοῦν τὸν λιμὸν τοῦτον, καὶ δι' αἰτίας ἑτέρας, καὶ ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους ὅ,τε δῆμος καὶ τὸ στρατιωτικὸν, καὶ ἐς μάχας ἐπὶ πολὺ ἐχώρησαν, ὥστε καὶ τιτρώσκεσθαι καὶ θνήσκειν ἐξ ἀμφοτέρων, καὶ οἰκίας κατεπρήσθησαν συχνάς. ταῦτ' οὖν δείσας ὁ Καῖσαρ, καταλλαγῆναι τῇ τε Φουλβίᾳ καὶ τῷ ὑπάτῳ τῷ Λουκίῳ ἠθέλησεν. ἐπεὶ δὲ διὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τῶν ἐστρατευμένων πρεσβευσάμενος πρὸς αὐτοὺς οὐδὲν ἤνυσε, βουλευτὰς ἔπεμψε, τάς τε συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ γενομένας ἐκφήνας σφίσι, καὶ δικαστὰς τῶν διαφορῶν αὐτοὺς ποιήσας. ὡς δ' οὐδὲν οὐδ' οὗτοι πρᾶξαι ἴσχυσαν, πρὸς τὸ στρατιωτικὸν αὖθις ἀπέκλινε. καὶ ἐς τὴν Ῥώμην οἱ στρατιῶται, ὡς καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ κοινωσόμενοί τι συνελθόντες, τούτων μὲν οὐκ ἐφρόντισαν, ἐς δὲ τὸ Καπιτώλιον ἀθροισθέντες, τάς τε συνθήκας ἃς ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἔθεντο, ἀναγνωσθῆναι σφίσιν ἐκέλευσαν, καὶ ἐκείνας τε ἐπεκύρωσαν, καὶ περὶ ὧν διεφέροντο, ἑαυτοὺς ἐποίησαν δικαστάς. καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Καῖσαρ ἕτοιμος δικασθῆναι κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἐγένετο, ἡ Φουλβία δὲ καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἦλθον, ὡς ἀδικούντων ἐκείνων κατεψηφίσαντο, καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπρέσβευσαν, καὶ μάχη μεταξὺ αὐτῶν συνεκροτήθη, καθ' ἣν ὑπερέσχεν ὁ Καῖσαρ, ὥστε πολλοὺς τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων φθαρῆναι, καὶ τὸν ὕπατον ἁλῶναι τὸν Λούκιον, ἀφεθῆναι δέ. ἡ δὲ Φουλβία μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Καῖσαρ δὲ τά τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καταστησάμενος, καὶ τοῦ Ἰονίου κόλπου ἠλευθερωμένου (ὁ γὰρ Δομίτιος ἀπογνοὺς ἀπελήλυθε πρὸς Ἀντώνιον) ἐπεσκευάζετο ὡς πρὸς τὸν Σέξτον ὁρμήσων. διὰ δὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι καὶ πρὸς Ἀντώνιον διὰ τῆς μητρὸς ἐπεκηρυκεύσατο, δείσας μὴ καὶ ἀμφοῖν ἅμα πολεμήσῃ, καὶ τὸν Σέξτον προτιμήσας, ἅτε τοῦ Ἀντωνίου πιστότερόν τε καὶ ἰσχυρότερον,

ὅτι καὶ ὁ κάσσιος καὶ ὁ βροῦτος τοῖς ξίφεσιν, οἷς ἀνεῖλον τὸν καίσαρα, αὐτοὶ ἐχρήσαντο.

ὅτι ἐν ῥώμῃ τῷ καίσαρι διεφέρετο ἡ τοῦ ἀντωνίου γυνὴ, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου ὑπατεύων.

ὅτι ἐν ῥώμῃ στάσις τοῦ δήμου καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἐγένετο.

τήν τε

[illegible]

τήν τε μητέρα μουκίαν αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ λουκίου σκριβωνίου λίβωνος ἀδελφὴν ἔγημεν, ἵν' ἐκ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς συγγενείας φίλον αὐτὸν ποιήσαιτο. ὁ γὰρ σέξτος τῆς ἀρχῆς ἧς εἶχεν, ὑπὸ τοῦ καίσαρος πρώην παραλυθεὶς, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἀντεχόμενος, ἅτε μὴ τοῦ φόνου τοῦ καίσαρος ἐκείνου μετεσχηκὼς, ἤλπιζε καὶ κατελεύσεσθαι πρὸς τοῦ νέου καίσαρος. ὡς δ' ἔγνω καὶ ἐπὶ τῷ ἐκείνου φόνῳ αὐτὸν ἀποκεκηρυγμένον, ἀπέγνω, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, ναυπηγῶν τριήρεις, καὶ τοὺς αὐτομολοῦντας δεχόμενος, καὶ τοὺς καταποντιστὰς προσεταιριζόμενος. καὶ ἐν ὀλίγῳ ἐγένετο ἰσχυρὸς, καὶ τῆς πρὸς τῇ ἰταλίᾳ θαλάσσης ἐκράτησε. προχωρούντων δ' αὐτῷ τῶν πραγμάτων, ἐς σικελίαν ἔπλευσε, καὶ ταύτην κατέσχε, καὶ στρατὸν αὐξήσας πλέω, καὶ ναυτικὸν συνήγαγεν ἰσχυρότατον. διά τε ταῦτα, καὶ ἵνα μὴ τῷ ἀντωνίῳ φιλιωθῇ, καταλλαγῆναί οἱ ὁ καῖσαρ ἱμείρετο. διαμαρτὼν δὲ τούτου, ἐκείνῳ μὲν μάρκον ἀγρίππαν πολεμήσοντα ἔπεμψεν, αὐτὸς δ' ἐς γαλατίαν ἀπῆρε. μαθὼν οὖν ὁ σέξτος ταῦτα, ἐς τὴν ἰταλίαν ἀνέπλευσε, καὶ φέρων αὐτὴν ἐλῄζετο. ὁ δὲ δὴ καῖσαρ τὴν γαλατίαν κατέσχε, τὸν μὲν λέπιδον ἐς τὴν ἀφρικὴν ἔπεμψεν, ἵν' ὡς παρ' αὐτοῦ ταύτην λαβὼν, καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ ἀντωνίου, αὐτῷ μόνῳ τὴν χάριν ὁμολογῇ. ἀντώνιος δὲ μάρκος εἰς τὴν ἀσίαν ἐλθὼν, τὰ μὲν αὐτὸς περιιὼν, ἐς δὲ τινὰς ἄλλους ἐκπέμπων, τάς τε πόλεις ἠργυρολόγει, καὶ τὰς δυναστείας ἐπίπρασκε. τῆς δὲ γε κλεοπάτρας ἐν κιλικίᾳ ὀφθείσης αὐτῷ, ἔρωτι τῆς γυναικὸς, οὐκ ἔτ' οὐδὲ μίαν φροντίδα τοῦ καλοῦ ἐποιήσατο, ἀλλὰ τῇ αἰγυπτίᾳ ἐδούλευε, καὶ ἄλλα δὲ δι' αὐτὴν ἔπραξεν ἄτοπα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς ἀπέκτεινε, καὶ τέλος ἀπῆρεν ἐς αἴγυπτον. ὅθεν οἱ πάρθοι καὶ πρὶν κεκινημένοι, τότε δὴ καὶ μᾶλλον τοῖς ῥωμαίοις ἐπέθεντο, τοῦ λαβιηνοῦ πρὸς αὐτοὺς σφᾶς ἐρεθίσαντος, ὃς τῷ βρούτῳ καὶ τῷ κασσίῳ συνεστρατεύετο. πεμφθεὶς γὰρ ὑπ' ἐκείνων ἐς πάρθους συμμαχίαν αἰτησόμενος, ὡς τὸν ἐκείνων ὄλεθρον ἔγνω, κατέμεινε παρὰ τοῖς βαρβάροις, καὶ τότε τοῦ πολέμου ἡγεμὼν γενέσθαι ὑπέσχετο, καὶ πολλὰ μεταστήσειν τῶν ἐθνῶν ἐπηγγέλλετο. ὅθεν καὶ δύναμιν πολλὴν πρὸς τοῦ τῶν πάρθων βασιλέως ὀρώδου ἔλαβε, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ πακόρῳ συνεστάλη, καὶ ὁ μὲν πάκορος τὴν συρίαν ἐχειρώσατο, πλὴν τύρου, καὶ ἐς παλαιστίνην ἐνέβαλεν. ὁ δὲ λαβιηνὸς τήν τε κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις. ἀντώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μὲν καὶ ταῦτα, ὥσπερ δὴ καὶ τἆλλα τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ δρώμενα, ὑπὸ δὲ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς μέθης οὔτε τῶν πολιτῶν, οὔτε τῶν συμμάχων ἐφρόντιζε, τῇ κλεοπάτρᾳ δὲ καὶ τοῖς αἰγυπτίοις συνετρύφα, μέχρις οὗ παντελῶς κατελύθη. ὀψὲ δ' οὖν ποτε διαναστὰς, ἔπλευσεν ἐς τύρον. τὸν δὲ τοῦ σέξτου προφασισάμενος πόλεμον, ἀπέλιπεν αὐτούς. καὶ παρὰ τὴν ἤπειρον μέχρι τῆς ἀσίας παρακομισθεὶς, ἐς τὴν ἑλλάδα διέβη. ἔνθα τῇ τε μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχὼν, τόν τε καίσαρα πολέμιον ἐποιήσατο, καὶ πρὸς σέξτον ἐσπείσατο. εἶτα ἐς τὴν ἰταλίαν περαιωθεὶς, πόλεις μὲν τινὰς κατέσχε, τινὰς δ' ἐπολιόρκει. καὶ ὁ καῖσαρ τὰς δυνάμεις συνήθροιζε. συνερρωγότος δ' αὐτοῖς τοῦ πολέμου, ἥ τε ἄλλη ἰταλία τετάρακτο, καὶ ἡ ῥώμη δὲ μάλιστα. ἐν τούτοις ἡ φουλβία ἐν σικυῶνι διαιτῶσα, ἐτελεύτησεν. ὡς δὲ τοῦτο ἠγγέλθη, τὰ ὅπλα κατέθεντο ἄμφω, καὶ συνηλλάγησαν. καὶ καῖσαρ μὲν σαρδόνα καὶ δαλματίαν, τήν τε ἰβηρίαν καὶ τὴν γαλατίαν ἐκληρώσατο· ἀντωνίῳ δὲ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ὑπὲρ τὸν ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ εὐρώπῃ, καὶ τὰ ἐν τῇ ἀσίᾳ ῥωμαίοις ὄντα ἐπέλαχε· τὰ δ' ἐν τῇ λιβύῃ ἔθνη λέπιδος, καὶ τὴν σικελίαν ὁ σέξτος εἶχεν.

missa ei matre Mutia, & socesi eius L. Scribonij Libonis filia ducta, eo beneficio & affinitate in amicitiã illius se insinuare studens. Sextus enim, adẽpto sibi pridẽ à Cæsare imperio quod tenuerat, classe nitebatur: & quia cædis Cæsaris particeps nõ fuerat, spem fouebat, fore ut ab adolescente Cæsare reuocaretur. Vt uerò cognouit se quoq; ob cædẽ illius proscriptũ esse, desperato reditu, triremib. ædificãdis, & transfugis recipiẽdis ad bellũ se parabat. piratis etiam ascitis, exiguoq; tẽpore magnis uirib. nitens, Italico mari potitus, prospero fortunæ flatu Siciliã occupauit, ibiq; aucto exercitu classem firmissimã cõparauit. His igitur de causis, & ne cũ Antonio iniret amicitiã, cũ eo sedise in gratiam Cæsar desiderauit. Sed impos uoti factus, M. Agrippa cõtra illũ misso, ipse in Gallias abijt. Quo Sextus cognito in Italiam appulit, ex eaq; prædas egit. Cæsar Gallijs potitus, Lepidũ in Africã ablegauit, ut sibi uni, nõ etiã Antonio gratiã illam deberet. M. uerò Antonius in Asia partim ipse, partim per alios pecuniã à ciuitatib. exigebat, & præfecturas uendebat. Vt autẽ Cleopatra in Cilicia uisa, mulieris amore captus est, omnis honestatis abiecta cura, Aegyptiæ seruijt, in eius gratiã præter alia indecora, fratrib. illius occisis, deniq; in Aegyptũ discessit. Vnde factũ est, ut Parthi, qui iam ante in motu erant, tum magis etiã Romanos uexarent, à Labieno iritati. Qui cum à Bruto & Cassio Parthis auxilio missus esset, audito eorũ interitu apud Barbaros remansit, seq; belli ducẽ professus, & multas gentes ad defectionẽ impulsurũ pollicitus: magnis copijs ab Orode Parthorũ rege acceptis, cum eius filio Pacoro est ablegatus, qui Syriã, Tyro excepta, subegit, & in Palæstinã impressionẽ fecit. Labienus uerò Ciliciã occupauit, & urbes Asiæ mediterraneas. Enimuerò Antonius, quamuis & hæc & cætera quæ in Italia gerebantur, audiret: tamen amore & ebrietate præpeditus, neq; ciues neq; socios curabat, sed cum Cleopatra & Aegyptijs genio indulgebat, donec funditus euerteretur. Ac uix tãdem experrectus, Tyrum nauigauit: sed ea per causam belli cum Sexto gerendi relicta, per continentem in Asiam usq; profectus, in Græciam transijt. Vbi cum matre & uxore congressus, Cæsare hoste declarato, cum Sexto pacem fecit. Deinde in Italiã traiecit, ubi quasdam urbes occupauit, quasdam oppugnauit. Coegit & Cæsar suas copias. Bello inter eos orto, cùm tota Italia, tum Roma turbata fuit. Interea Fuluiæ morte Sicyone nunciata, ambo armis positis in gratiam redierunt: ac Cæsar Sardiniam, Dalmatiam, Hispaniam & Galliam est sortitus: Antonio cætera omnia, quæ ultra sinum Ionium in Europa et Asia Romanis patebant, obuenerunt. Libycas gentes Lepidus, Siciliam Sextus tenuit.

M. Antonius Cleopatræ amore fruitur.

Motus Parthorum.

Cæsaris & Antonij reconciliatio

Imperiū sic de integro partiti, bellū cum Sexto cōmunib. opib. gerendū decreuerunt. Recōciliata gratia, se mutuò in castris Brundusinis cōuiuijs exceperunt, Cæsar Romano & militari more sine lauticijs, Antonius Asiano & Aegyptiaco luxu. Cū inter sese reconciliati uiderentur, Cæsariani circūstererunt Antoniū, ab eo pecuniā in pugna Philippica promissam flagitantes: quam ut affatim alteret, in Asiam profectus esset. Sed cū nihil daret, malè ab eis tractatus esset, nisi eos Cæsar amplissimè pollicēdo compescuisset. Deinde bellū aduersus Sextū gerendū susceperunt. Sed populus Romanus, cū ob illū mari dominantē, fame & multiplicib. tributis premeretur, indignabatur: neq; se continere poterat, quin ut pacē cū eo facerent, postularet. Quo non impetrato, ad Sextū defecit, & magistratus lapidib. foro exegit: & Cæsaris atq; Antonij statuis euersis, ad ipsos occidendos cōcitatus est. Quare uel inuiti de pace cū Sexto agere sunt coacti. ac primùm per amicos cū eo tractarunt: deinde ipsi in colloquiū conuenerunt, & his conditionib. pacē fecerunt: Seruos transfugas libertate donandos, exules (percussorib. exceptis) reuocandos esse, & quibusdā eorū, tribunatus, præturas, & sacerdotia statim tribuenda. Ipsum Sextū consulē designandū, & augurem creādum esse. De paternis opibus *mille quingentas quinquaginta myriadas drachmarū restituendas esse: Siciliā, Sardiniā, Achaiā, quinquenniū tenēdas, trāsfugas nullos suscipiēdos, classi nullas naues adiūgēdas, nulla in Italia præsidia habēda: sed & mare pacandū, & certū frumenti numerū in urbē mittendū esse. Has conditiones tabulis inscriptas apud Vestales uirgines deposuerunt, porrectisq; dexteris inter se osculati sunt. Inde clamor ingens tam in continente q; in nauib. est sublatus, ut & montes resonarent. Postea cùm alij conuiuia inter se agitauere, tum illi ipsi, ac primùm Sextus in naui, postea Cæsar & Antonius in littore. Vbi cum utrunque Sextus cum paucis Menæ liberti sui iussu occidere potuisset, qui, si uellet, se rudentibus resectis nauigaturum dicebat: noluit, sed filiam suam M. Marcello Cæsaris consobrino despondit. Eo bello dilato, Antonius ex Italia in Græciam reuersus, longissimo tempore ibi & genio indulsit, & ciuitates afflixit, ut quàm infirmissimæ Sexto traderentur: & præter alia multa à patrijs moribus abhorrentia, se Bacchum iuniorem nominabat, & ab alijs appellari iubebat. Qua de causa cum ei Athenienses Mineruam desponderent, accipere se conditionem illam dixit, & ab eis dotis nomine decies centena millia drachmarum exegit. His rebus occupatus, P. Ventidium in Asiam præmisit: qui Labieni Romanas & Parthicas copias acie uicit. ac Parthi multi ab hostibus cæsi sunt, plures à se inuicem in fuga conculcati, reliqui in Ciliciam fugerunt. La-

Sexti Pompey reconciliatio.

X V centena et L mil lia aureorū circiter.

Antonius Bacchus à Minerua coniuge 100000 aureorum dotis exegit.

P. Ventidius Bassus Parthos uincit.

τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν οὕτως αὖθις διενείμαντο, τὸν δὲ πρὸς τὸν Σέξτον πόλεμον ἐκοινώσαντο· καὶ ἐπὶ ταῖς καταλλαγαῖς εἱστίασαν ἀλλήλους ἐν τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον στρατοπέδοις, Καῖσαρ μὲν ῥωμαϊκῶς τε καὶ στρατιωτικῶς, Ἀντώνιος δὲ ἀσιανῶς τε καὶ αἰγυπτίως. κατηλλαγμένων δὲ αὐτῶν ὡς ἐδόκουν, περιέστησαν τὸν Ἀντώνιον οἱ τότε συνόντες τῷ Καίσαρι, ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, ἃ ἐπὶ τῇ μάχῃ τῇ ἐν Φιλίπποις ὑπέσχετο σφίσι, δι' ἃ καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν, ὅπως πλείω ἀθροίσῃ, ἐστάλη. κἂν ἐξειργάσαντό τι αὐτὸν μηδὲν διδόντα, εἰ μὴ σφᾶς ὁ Καῖσαρ κατέσχεν, ἐλπίσι μετεωρίσας αὐτούς. καὶ μετὰ τοῦτο τὸν πρὸς τὸν Σέξτον πόλεμον ἀνῄροντο. λιμοῦ δὲ τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Σέξτου θαλασσοκρατοῦντος πιέζοντος, τελῶν τε πολλῶν καὶ παντοίων ἐπιτασσομένων αὐτοῖς, δεινῶς ἤχθοντο, καὶ οὐκ ἡσύχαζον, ἀλλὰ διεκελεύοντο σφᾶς σπείσασθαι τῷ Σέξτῳ. ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλινον, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας λίθοις ἐξήλασαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, τάς τε τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἰκόνας κατέβαλον, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὡς ἀποκτενοῦντες σφᾶς ὥρμησαν. ὅθεν ἠναγκάσθησαν τῷ Σέξτῳ καὶ ἄκοντες διαπρεσβεύσασθαι· καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων αὐτῷ διελέχθησαν, ἔπειτα καὶ αὐτοὶ ἐς λόγους ἦλθον, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ συνθήκαις, ὥστε τοὺς αὐτομολήσαντας τῶν δούλων ἐλευθέρους εἶναι, καὶ τοὺς ἐκπεσόντας, πλὴν τῶν σφαγέων, κατελθεῖν, καί τισιν αὐτῶν δημαρχίας τε καὶ στρατηγίας, καὶ ἱερωσύνας εὐθὺς δοθῆναι. αὐτὸν δὲ τὸν Σέξτον ὕπατόν τε αἱρεθῆναι, καὶ οἰωνιστὴν ἀποδειχθῆναι, ἐκ δὲ τῆς πατρῴας οὐσίας χιλίας πεντακοσίας πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν κομίσασθαι, καὶ Σικελίας καὶ Σαρδοῦς καὶ τῆς Ἀχαΐας ἐπὶ πέντε ἔτη ἄρξαι, μὴ αὐτομόλους δεχόμενον, μὴ ναῦς ἐπικτώμενον, μή τινα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔχοντα φρουράν· ἀλλὰ τήν τε εἰρήνην τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐτῷ πρυτανεύοντα, καὶ σῖτον τοῖς ἐν τῇ πόλει ῥητὸν πέμποντα. τὰς γοῦν συνθήκας ταύτας συγγραψάμενοι, καὶ τὰ γράμματα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παραθέμενοι, δεξιάς τε σφίσιν ἔδοσαν, καὶ ἀλλήλους ἐφίλησαν· καὶ ἐπὶ τούτοις ἄπλετος ἀνήρθη βοὴ, ἔκ τε τῆς ἠπείρου, ἔκ τε τῶν νεῶν, ὥστε καὶ τὰ ὄρη συνηχῆσαι. μετὰ ταῦτα μὲν τοίνυν οἵ τε ἄλλοι ὑπεδέχοντο ἀλλήλους καὶ αὐτοὶ εἱστίασαν, πρότερος μὲν ὁ Σέξτος ἐν τῇ νηΐ, ἔπειτα καὶ ὁ Καῖσαρ ὅ τε Ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ. δυνηθεὶς δὲ ὁ Σέξτος ἄμφω ἐν τῷ σκάφει σὺν ὀλίγοις ὄντας κτανεῖν, ὡς καὶ ὁ ἀπελεύθερος αὐτῷ Μηνᾶς συνεβούλευσε, τεμὼν (εἰπὼν) εἰ βούλοιτο τὸ πρυμνήσιον, καὶ ἐκπλεύσας, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα Μάρκῳ Μαρκέλλῳ τῷ τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῷ ἐνεγγύησε. καὶ οὕτω μὲν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο. ἐς τὴν Ἑλλάδα δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπανελθὼν, ἐπὶ πλεῖστον ἐν ταύτῃ διέτριψε, τάς τε ἐπιθυμίας ἐκπιμπλὰς, καὶ τὰς πόλεις κακῶν, ὡς ἀσθενέστατοι ὑπὸ Σέξτῳ παραδοθῶσι, καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐξηλλαγμένα παρὰ τὰ πάτρια· καὶ Διόνυσον νέον αὐτὸν ἐκάλει, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὀνομάζεσθαι ἠξίου. καὶ Ἀθηναίων διὰ ταῦτα τὴν Ἀθηνᾶν αὐτῷ κατεγγυωμένων, δέχεσθαί τε τὸν γάμον ἔφη, καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν ἐπράξατο παρ' αὐτῶν. κἀκεῖνος μὲν περὶ ταῦτα εἶχε, τὸν δὲ Βεντίδιον τὸν Πόπλιον ἐς τὴν Ἀσίαν προπέμψας, ὃς τῷ Λαβιηνῷ συμμίξας μετά τε τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Πάρθων παραταξαμένῳ, ἐνίκησε τούτους· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν Πάρθων παρὰ τῶν πολεμίων ἐσφάγησαν, πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων ἐφθάρησαν ἐν τῇ φυγῇ συμπατούμενοι, οἱ δὲ περιλειφθέντες ἐς Κιλικίαν ἔφυγον. ὁ Λα-

βιηνὸς

ὅτι κοινῇ μαχέσασθαι τῷ Σέξτῳ συνέθεντο ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος.

ὅτι λιμώττοντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ Σέξτον, ἠνάγκασαν τῷ Σέξτῳ σπείσασθαι· καὶ ἐσπείσαντο.

ὅτε εἱστίασεν ὁ Σέξτος τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Καίσαρα ἐν τῇ νηῒ αὐτοῦ, καὶ δυνάμενος ἀνελεῖν, οὐκ ἠθέλησεν.

ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπελθὼν ἀσελγαίνει(?).

περὶ Οὐεντιδίου καὶ Λαβιήνου, καὶ τῆς Συρίας.

... δὲ αὖθις ἐπιμίξεσθαι ἤμελλεν ὑπὸ χεῖρας αὐτῷ. οἱ δὲ στρατιῶται ἀθυμοῦντες διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φυγὴν, ἀποδρᾶναι νυκτὸς ἐπεχείρησαν. καὶ τοῦτ' ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Οὐεντίδιος, πολλοὺς μὲν ἐν τῇ ἀποχωρήσει λοχήσας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. Λαβιῆνος δὲ τότε μὲν διέφυγεν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἑάλω, ὃς τοῦ πρώτου Καίσαρος ἐξελεύθερος ὢν, τότε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐς Κύπρον ἐπέσταλτο. Οὐεντίδιος δὲ τὴν Κιλικίαν ἐκομίζετο, καὶ Σίλωνα μεθ' ἱππέων ἐς τὸν Ἀμανὸν προέπεμψεν (ὄρος δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἐν μεθορίῳ κείμενον Συρίας καὶ Κιλικίας, τοσαύτην στενὴν ἔχον τὴν δίοδον) ἔνθα καὶ ἐκινδύνευσεν ἂν ὑπὸ τῶν παρὰ τοῦ Πακόρου τεταγμένων φυλάττειν αὐτὸ, εἰ μὴ κατὰ τύχην ὁ Οὐεντίδιος μαχομένῳ αὐτῷ ἐπελθὼν ἐβοήθησε. καὶ οὕτω τήν τε Συρίαν, πλὴν τῶν Ἀραδίων, παρέλαβεν, ἔπειτα καὶ τὴν Παλαιστίνην κατέσχεν. Ἀππίου δὲ Κλαυδίου καὶ Γαΐου Νωρβανοῦ ὑπατευόντων, τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας βαρυνόμενον ταῖς ἀπαιτήσεσιν, ἐστασίασε, καὶ ἐκείνοις, καὶ τοῖς ὑπηρέταις, τοῖς τε στρατιώταις, τοῖς συναναγκάζουσι σφίσι τὰ χρήματα, ἐς χεῖρας ἦλθον.

ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας ἐστασίασεν.

ὁ δὲ Καῖσαρ τὴν Λιβίαν ἐγήματο. ἦν δὲ αὕτη θυγάτηρ μὲν Λιβίου Δρούσου, ὃς ἑαυτὸν μετὰ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἥττης διεχρήσατο, γυνὴ δὲ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἔγκυος ἦν ἐξ ἐκείνου μῆνα ἕκτον. διστάζοντος δὲ διὰ τοῦτο τοῦ Καίσαρος ἀναγαγέσθαι αὐτὴν, ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, οἱ ἱερεῖς οἱ ποντίφικες ἀνήρετο μὴ ἀνόσιον ἦν τοῦτο φροντισθέντες, ἔφασαν· ὡς εἰ μὲν ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κύημα ἦν, ἀναβληθῆναι τὸν γάμον ἐχρῆν· ὁμολογουμένου δὲ αὐτοῦ, οὐδὲν κωλύει αὐτὸν γενέσθαι. τάχα μὲν οὖν ὄντως καὶ ἐν τοῖς πατρίοις τοῦθ' εὑρόντες, εἰ δὲ καὶ μὴ εὗρον, οὕτως αὐτὸ εἰπόντες διὰ τὸν Καίσαρα. ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, ὥσπερ τις πατήρ. συνοικοῦσα ἤδη ἡ γυνὴ τῷ Καίσαρι, τίκτει Κλαύδιον Δροῦσον Νέρωνα, καὶ αὐτὸν ὁ Καῖσαρ τῷ πατρὶ ἔπεμψεν· ὃς τελευτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον, τούτῳ τε καὶ τῷ Τιβερίῳ ἐπίτροπον αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπεν.

ὅτι τὴν Λιβίαν ἔγημεν ὁ Καῖσαρ ἔγκυον οὖσαν, καὶ ὅτι τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα τῷ πατρὶ ἐξέπεμψεν.

ἐν δὲ τούτῳ ὁ Καῖσάρ τε καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν. οὐ γὰρ ἐθέλοντες, ἀλλ' ἀναγκασθέντες τὴν ὁμολογίαν πεποιημένοι, ἐν ᾧ ... μένουσι ταῦτα. ἔμελλον μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ σκῆψις αὐτοῖς ἐγένετο, μαχέσασθαι. τάχος δ' ἂν καί τινας αὐτοῖς αἰτίας λαβεῖν ὁ Μηνᾶς ἐδεδώκει. Μηνᾶς γὰρ ἐξελεύθερος ὢν τοῦ Σέξτου, καὶ ἐν τῇ Σαρδοῖ τῇ νήσῳ τυγχάνων, ὕποπτός διά τε ἄλλα τινὰ, καὶ ὅτι τῷ Καίσαρι ἐκεκοινολόγητο, καὶ μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σέξτου ὡς λόγους δώσων περὶ ὧν διῳκήκει, τοὺς μὲν πεμφθέντας ἀπέκτεινε, τὴν δὲ νῆσον τῷ Καίσαρι, καὶ τὸ ναυτικὸν, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκε. ὁ δὲ αὐτὸν μεγάλως ἐτίμησε· δακτυλίοις τε γὰρ χρυσοῖς ἐκόσμησε, καὶ τοῖς ἱππεῦσι συνκατέλεξε. τὸ δὲ τῶν δακτυλίων τοιοῦτον ἐστίν. οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων, οὐχ ὅτι τῶν ἀπελευθέρων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐλευθέρων, πλὴν τῶν βουλευτῶν καὶ ἱππέων, δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐξῆν, εἰ μὴ ὁ τὸ κράτος ἔχων τοῦτ' ἐπιτρέψει.

νίοι πάλαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις χρυσοῖς μόνοι ἐχρῶντο.

τοῦτον οὖν τοῦ Σέξτου ἐκδοθῆναι οἱ αἰτήσαντος, ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐξέδωκεν, ἀντεγκαλῶν τῷ Σέξτῳ, τό τε αὐτομόλους τε ὑποδέχεσθαι, καὶ ναυπηγεῖν τριήρεις παρὰ τὰ ὡμολογημένα, καὶ ἕτερα. ὁ δὲ διά τε Σέξτος διά τε τὸν Μηνᾶν, καὶ δι' ἄλλα τὸν Καίσαρα αἰτιώμενος, πέμψας πολλὰ τῆς Καμπανίας ἐπόρθησε.

διὰ τοῦτο ἐπολέμησαν ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἀλλήλοις.

καὶ ὁ Καῖσαρ τοῦτο μαθὼν, τόν τε Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμψατο. καὶ ὁ μὲν Λέπιδος οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσεν· Ἀντώνιος δὲ ἦλθε μὲν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐς τὸ Βρεντέσιον, πρὶν δὲ τῷ Καίσαρι συνελθεῖν, δείσας, ὅτι λύκος ἐς τὸ στρατήγιον αὐτοῦ ἐσελθὼν, καὶ στρατιώτας ἔφθειρεν, ἐς τὴν Ἑλλάδα πάλιν ἀνέστρεψε, προφασισάμενος τὰ τῶν Πάρθων ὡς κατεπείγοντα.

bieno prælium redintegraturo, cum Ventidius milites eius ob fugã Barbarorũ minus alacres, noctu aufugere uelle ex transfuga cognouisset, multos in discessu per insidias exceptos occidit, cæteros ad se attraxit: ac tum quidẽ Labienus euasit, sed post à Demetrio Cæsaris patris liberto, quem tum Antonius in Cyprum miserat, captus est. Ventidius Cilicia recepta, Silonem cum equitib. ad Amanum præmisit, montẽ in cõfinio Ciliciæ & Syriæ situm, cuius peranguisti sunt aditus. Vbi discrimen adijsset à Parthis, quos Pacorus prẹsidij causa ibi reliquerat, nisi ei pugnanti Ventidius fortuito superuẽtu opem tulisset. Sic etiam Syriam recepit, præter Aradios. Deinde Palæstina quoq; potitus est. Appio Claudio & C. Norbano Coss. multitudo, publicanorum exactionib. onerata, per seditionem cum eis, ministris & militib. eorũ, uectigalium exigendorum adiutorib. dimicauit. Cæsar Liuiam, Liuij Drusi filiam, qui post pugnam Philippicam sibi manus attulerat, Neroni nuptam, uxorem duxit. Quæ cum ex priore marito sextum iam mensem ferret uterũ, dubitans an ritè nuptiæ fierent, à pontificib. hoc responsi tulit: Si conceptus ambiguus esset, eas fuisse differendas: sed cum de eo constet, nihil obstare quo minus fiãt. quod haud scio an sic in libris suis scriptũ inuenerint, an in Cæsaris gratiam sic pronunciarint. Elocauit autem eam ipse maritus, tanq; pater. Iam Cæsaris materfamilias Cl. Drusum Neronem parit mulier, quem Cæsar patri misit. Is longo tempore post moriens, & huic & Tiberio ipsum Cæsarem tutorem reliquit. Interea Cæsar & Sextus, qui non spõte, sed coacti inter sese pepigerant, rupto fœdere bellum gesserunt: ad quod ultrò propensi, præbita occasione, facilè inclinarunt. Menas enim Sexti libertus, in Sardinia agens, cùm ob alia, tum ob habitos cum Cæsare sermones suspectus, cum à Sexto quasi ad reddendam gestæ prouinciæ rationem accerseretur, legatis occisis, insulam, legiones, classem, semetipsum Cæsari tradidit. à quo magnis honoribus ornatus, aureos anulos accepit: quos olim Romæ nec libertis, nec liberis, nisi imperator permisisset, gestare licebat, sed senatorib. & equitib. dũtaxat. Hũc igitur cũ dedi sibi Sextus postulasset, Cæsar aũt non dedidisset, uicissim questus, illũ & transfugas recipere, & triremes ædificare, & alia præter pacta & conuenta facere: tum propter Menam, tum ob alia crimina, missis militibus Campaniam longè lateq; uastauit. Quo Cæsar cognito, Lepidum & Antonium accersiuit. ac Lepidus quidẽ non statim obtemperauit: Antonius etsi è Græcia Brundusium uenit, tamen priusq; cum Cæsare congrederetur, lupi in prætoriũ suum ingressu, qui milites aliquot ibi interfecerat, territus, per causam belli Parthici quo urgeretur, in Grẹciam redijt.

Liuia.
Cl. Drusus Nero Tiberius.
Menæ à Sexto Pompeio defectio.
S. Pompeij & Cæsaris bellum.

Sextus factus alacrior, classe Italiam aggressus, multas clades & inferebat & accipiebat, in naualib. tamen pugnis superior: ut Cæsar nauib. cōplurib. tā bello ꝙ ui tēpestatū amissis, desperata Sicilia, bene secū agi putaret, si orā maritimā tueretur. Qua re Sextus elatior, Italiā uexabat, Apollophane in Africā misso. Cæsar & nauib. multis fabricatis, & remigib. à senatorib. equitib. & plebeijs corrogatis, & militib. scriptis, & pecunia undiq; coacta, ordinanda Italia & Gallia occupatus, Agrippæ naualem instructionē exercēdā & exornādā tradidit. Is & nauib. & remigib. in unū conductis, illas refecit, hos ut in tabulatis remigarent exercuit. Quæ dum fierent, Romani & principū discordijs & prodigijs terrebantur, eo potissimū, ꝙ albā gallinam ramum lauri cum baccis ferētem, aquila correptā in Liuię gremiū deiecit. id quod signū haud exiguū uidebatur. Enimuero Liuia gallina curāda, & lauro plantāda, quæ radicib. actis creuit, utiq; Cæsaris potentiā gremio cōplectebatur, omnib. in reb. eius domina futura. Interea tēporis Antonius ex Syria in Italiā profectus, ut Cæsari parū feliciter cū Sexto belligerāti opē ferret, nō permāsit: sed nauibus partim ei datis, partim promissis, milites uicissim accepit. Priusq; aūt ad bellū Parthicū reuerteretur, cōtrouersia inter eos orta, per Octauiā Cæsaris sororē cōposita est, quæ cū Antonio post Fuluiæ obitū, luctu ob priorē maritū nōdū finito, nupsisset: senatuscōsulto mulcta illa sublata est. Tū etiā, ut per affinitatē arctiore necessitudinis uinculo astringerētur, Antyllo Cæsar Antonij filio suā filiā despōdit. Hæc tēporū causa uterq; fingebat, & simulabat omnia. Sexto aūt & Cōsulatū & auguratū eripuerunt, sibiq; principatū in aliud quinquenniū uendicarunt, priore quinquennio iam elapso. Antonio in Syriā properāte, Cæsar bello cū Sexto gerēdo, ad quē Menas homo perfidus, semperq; potētiores colere solitus, denuó transfugerat, intentus: primo uere in Siciliā traiecit, & multitudine ac magnitudine nauiū fretus, turrib. præsertim quas gerebāt, unde tāq; de muro ex superiore loco pugnarēt, spē cōceperat insulæ classe occupādę. Sed inter eundū grauissima tēpestate cōplures naues amisit, & Menas in reliquas turbatas inuectus, multas cremauit, nōnullas attraxit. Ac nisi rursus ad Cæsarē defecisset, & classem illi suam tradidisset: tū etiā irrita fuisset illius expeditio. Menę trāsfugij causa fuit, ꝙ in omnib. suspectū se esse uidebat Sexto. Sed ne Cæsar quidē amplius ei fidē habuit, & classe recepta in cōtinētē rediit, peditatū p occasionē trāsportaturus. Sextus uerò eius traiectū Messanæ obseruans, Democharē in Mylis cōtra Agrippā, à Cæsare cū nauib. Liparæ relictū, in procinctu esse iussit. Vbi cum diutius commorati essent, tandem

Albæ gallinæ prodigium.

Octauia.

Mena perfidia.

ὁ δὲ Σέξτος προθυμότερον ἅψατο τῶν πραγμάτων, καὶ τῇ Ἰταλίᾳ ἐπέπλει, καὶ πολλὰ μὲν ἐκάκου, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς ἔπασχε. καὶ ναυμαχιῶν γεγονυιῶν, οἱ τοῦ Σέξτου μᾶλλον ἐκράτουν, πολλῶν μὲν νεῶν τοῦ Καίσαρος καὶ ἐν ταῖς ναυμαχίαις φθαρεισῶν, πολλῶν δὲ καὶ ὑπὸ βιαίου πνεύματος καταδυθεισῶν, ὥστε τὸν Καίσαρα βουλόμενον εἰς Σικελίαν ἐμβαλεῖν, ἀπογνῶναι, τὴν δὲ τῆς παραθαλασσίας ἐπαρχίας τῆς φυλακὴν ποιεῖσθαι ἀγαπητῶς. ὁ Σέξτος δ' ἔτι μᾶλλον ἐπῆρθη, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Ἰταλίαν ἐκάκου, εἰς δὲ τὴν Λιβύην τὸν Ἀπολλοφάνην ἀπέσταλκε. Καῖσαρ μέντοι πλοῖά τε πολλὰ ἐναυπήγει, καὶ ἐρέτας παρά τε τῶν βουλευτῶν, καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τοῦ δήμου συνέλεγεν, ὁπλίτας τε κατέλεγε, καὶ χρήματα πανταχόθεν συνήθροιζε· καὶ αὐτὸς μὲν τά τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλατίᾳ διέταττε, τῷ δ' Ἀγρίππᾳ τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν ἐγχειρίσας, ἐκπονῆσαι καὶ ἐξασκῆσαι τοῦτον ἐκέλευσε. καὶ ὃς τάς τε ναῦς καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισε, καὶ τὰς μὲν κατεσκεύασε, τοὺς δ' ἐπ' ἰκρίων ἐρέττειν ἤσκει. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν καὶ ταῖς τῶν ἀρχόντων πρὸς ἀλλήλους στάσεσιν, ἐταράττοντο δὲ καὶ σημείοις ἄλλοις τε, καὶ ὅτι λευκὴν ὄρνιν κλώνιον δάφνης ἔγκαρπον φέρουσαν ἀετὸς ἁρπάσας, ἐς τὸν κόλπον τῆς Λιβίας ἐνέβαλεν· ὃ οὐ μικρὸν σημεῖον ἐδόκει. ἥ τε γὰρ ὄρνις ἐπεμελήθη, καὶ ἡ δάφνη ἐφυτεύθη, καὶ ἐρριζώθη καὶ ηὔξησεν, ἡ δὲ Λιβία ἐγκολπώσασθαι τὴν τοῦ Καίσαρος ἰσχὺν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρατήσειν ἔμελλεν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐλθὼν ὁ Ἀντώνιος ἐκ τῆς Συρίας εἰς Ἰταλίαν, ὡς τῷ Καίσαρι διὰ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ τοῦ πρὸς τὸν Σέξτον μεθέξων πολέμου, οὐ μέντοι παρέμεινεν, ἀλλὰ ναῦς δοὺς αὐτῷ, καὶ ἑτέρας πέμψειν ἐπαγγειλάμενος, στρατιώτας ἀντέλαβεν. αὐτὸς δὲ ὡς ἐπὶ Πάρθους στρατεύσων ἀπῆρε. πρὶν δὲ ἀπιέναι αὐτὸν, ἐλυπήσαν ἀλλήλους· εἶτα καὶ διηλλάγησαν, τῆς Ὀκταβίας τὰς διαλλαγὰς πραξάσης. ἡ δὲ Ὀκταβία τοῦ Καίσαρος ἦν ἀδελφή, ἣ μετὰ θάνατον τῆς Φουλβίας τῷ Ἀντωνίῳ συνῴκει παρὰ τῆς ἀδελφῆς, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ᾧ συνεζύγη πρότερον, τελευτήσαντος. καὶ ἐπεὶ οὔπω παρῆκεν ὁ ἔννομος χρόνος, ψήφῳ τῆς συγκλήτου ἐλύθη τὸ ἐπιτίμιον. καὶ τότε δὲ, ἵνα πλέον αὐτοῖς ἐκ συγγενείας σύνδεσμος γένοιτο, Ἀντύλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου υἱῷ τὴν θυγατέρα ὁ Καῖσαρ τὴν ἑαυτοῦ κατεγγύησεν. ἐπλάττοντο δὲ ταῦτα καὶ ὑπεκρίνοντο διὰ τὰ τότε σφίσιν ὑπάρχοντα πράγματα. τὸν δὲ Σέξτον τῆς τε ἱερωσύνης ἔπαυσαν καὶ τῆς ὑπατείας, ἑαυτοῖς δὲ τὴν ἡγεμονίαν εἰς ἄλλην πενταετίαν ἐπεξέτειναν. ἡ γὰρ προτέρα ἐξεπεπλήρωτο ἤδη, καὶ Ἀντώνιος μὲν εἰς Συρίαν ἀπήγετο, Καῖσαρ δὲ εἰς τὸν πρὸς Σέξτον πόλεμον ἡτοιμάζετο. ὁ δὲ Μηνᾶς πρὸς τὸν Σέξτον αὖθις ἀπηυτομολήσεν, ἄπιστος ὢν, καὶ θεραπεύων ἀεὶ τὰ τῶν κρατούντων. Καῖσαρ δ' ἐπιστάντος τοῦ ἔαρος, ὥρμησε κατὰ τῆς Σικελίας, περιέσεσθαι ἐλπίζων τῷ στόλῳ αὐτῆς, καὶ τῷ τε πλήθει καὶ ὑπεροχαῖς τῶν σκαφῶν, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τοῖς πύργοις οὓς ἔφερον, ἵν' ὡς ἀπὸ τείχους ἐξ ὑπερδεξίων ἀνταγωνίζωνται. ἐπιόντι δὲ χειμὼν συνέβη βαρύτατος, καὶ πολλὰς ἔφθειρε τῶν νεῶν, καὶ ὁ Μηνᾶς ταῖς λοιπαῖς τεταραγμέναις ἐπεξελθὼν, συχνὰς μὲν ἔκαυσε, τὰς δὲ ἀνεδήσατο. καὶ εἰ μὴ αὖθις τῷ Καίσαρι προσεχώρησε, καὶ τὸ ναυτικὸν οὗ ἦρχε παρέδωκεν, ἀτελὴς ἂν καὶ τότε τῷ Καίσαρι ὁ ἐπίπλους ἐγεγόνει. ηὐτομόλησε δὲ ὁ Μηνᾶς πρὸς ἐκεῖνον παρὰ τοῦ Σέξτου ὑποπτευόμενος· ἀλλ' οὐδ' ὁ Καῖσαρ ἔτι αὐτῷ ἐπίστευσεν. ἐπεὶ δὲ τὸν στόλον αὖθις ὁ Καῖσαρ ἀνεκτήσατο, εἰς τὴν ἤπειρον ἀνεκομίσθη, ὡς τὸ πεζὸν τοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Σικελίαν, ὅτε καιρὸς, περαιώσων. ὁ δὲ Σέξτος ἐν Μεσσήνῃ τὸν αὐτοῦ διάπλουν ἐτήρει. τῷ δ' Ἀγρίππᾳ ἐς Λιπάραν σὺν ναυσὶ καταλειφθέντι παρὰ τοῦ Καίσαρος, Δημοχάρην ἀνθορμίσασθαι ἐν Μύλαις ἐκέλευσε, καὶ διέτριψαν ἐκεῖσε χρόνον ὑπόσυχνον. τέλος δὲ, ὁ Ἀγρίππας

ὅτι ἡ Ὀκταβία ἡ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴ τῷ Ἀντωνίῳ συνῴκησεν.

ὅτι ἐπαύθη ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐκτείνουσιν.

ὅτι ἐτράπη ὁ Καῖσαρ τῇ Σικελίᾳ προσβαλών.

ὁ Ἀγρίππας σὺν ταῖς ἀρίσταις τῶν νεῶν ἐπὶ κατασκοπὴν τοῦ ἐναντίου ἀπελήλυθε. καὶ ὡς οὔτε πάντας κατεῖδεν, οὔτ᾽ ἀνταχθῆναί τις αὐτῷ ἐτόλμησεν, ἐπανῆλθε, καὶ παρεσκευάζετο ὡς πολεμήσων τῇ ὑστεραίᾳ. τὰ δ᾽ αὐτὰ καὶ τῷ Δημοχάρει συνέβη, καὶ ἀντιπαρεσκευάζετο ἐκεῖνος, ὡς τοῖς πολεμίοις ἐπελευσόμενος, καὶ τὸν Σέξτον δὲ μετεπέμψατο. ὡς ἡμέρα τε ἤδη ὑπέλαμπε, καὶ ἄμφω τὰ ναυτικὰ ἐπ᾽ ἀλλήλοις ἔπλεον, καὶ τῆς ναυμαχίας ἀπήρξαντο, καὶ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀγχωμάλως ἠγωνίζοντο. ὀψὲ δ᾽ οὖν ποτε καὶ πρὸς νύκτα ἤδη οἱ τοῦ Καίσαρος ἐκράτησαν, οὐ μέντοι καὶ ἐπεδίωξαν. Καίσαρ δὲ τοῦ Σέξτου ἐκ τῆς Μεσσήνης διὰ τὴν ναυμαχίαν ἀποδράντος, ἀκινδύνως ἐπεραιώθη πρὸς Ταυρομένιον. ἤδη δὲ τῆς ναυμαχίας παυθείσης, αὐτός τε πρὸς τὴν Μεσσήνην ὁ Σέξτος ἀφίκετο, καὶ μαθὼν περαιωθέντα τὸν Καίσαρα, προσέμιξεν αὐτῷ κατὰ γῆν. καὶ ὁ Καίσαρ τό τε ναυτικὸν τὸ πλεῖον ἀπέβαλε, καὶ αὐτὸς ὀλίγου προσδιεφθάρη· τέως δ᾽ οὖν ἐς τὴν ἤπειρον διεσώθη, ἤχθετο δὲ τοῦ στρατεύματος ἐν τῇ νήσῳ ἀπειλημμένου· καὶ οὐ πρὶν ἀνεθάρσησεν, ἕως ἰχθὺς ἀναθορὼν ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτόματος, πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσεν. ἐκ τούτου γὰρ οἱ μάντεις δηλοῦν ἐξηγήσαντο, ὅτι δουλώσοιτο τὴν θάλασσαν. ἡ δὲ τοῦ Καίσαρος στρατιὰ ἐπολιορκεῖτο, καὶ ἐπιτήδεια ἐπέλειπε σφᾶς, καὶ ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν, ὁ τούτων ἄρχων Κορνιφίκιος τάς τε σκάφας ὅσαι ἐκ τῆς ναυμαχίας περιεσώθησαν, ἔκαυσε, καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς Μύλας ἀνήγαγε τὴν στρατιάν· καὶ πολλὰ ἐκακώθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐφεπομένων αὐτοῖς ἔν τε τῇ ἄλλῃ πορείᾳ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ποταμῶν διαβάσεσι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τοῦτο ἐπεχώρησεν ὅπως. τῇ δ᾽ ὑστάτῃ τελευταίᾳ πάντῃ αὐτοὺς ἐκάκωσαν, προσγενομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ Σέξτου. καὶ πάντες ἂν διεφθάρησαν, εἰ μὴ σφᾶς ὑπέχοντες ἐπέσχον οἱ πολέμιοι. ὁ γὰρ Ἀγρίππας νικήσας τὴν ναυμαχίαν, ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθη, καὶ σῖτόν τε τῷ στρατῷ καὶ βοήθειαν ἐπέμψε. καὶ ὁ Σέξτος αὐτὸν τὸν Ἀγρίππαν ἥκειν ἤδη προσδοκήσας καὶ φοβηθείς, ἀπεχώρησεν οὕτως ὥστε σκεύη τινὰ καὶ ἐπιτήδεια καταλιπεῖν ἐν τῷ ἐρύματι, ἐξ ὧν τραφέντες οἱ περὶ τὸν Κορνιφίκιον, πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ἀπῆλθον· ὅπου ὁ Καίσαρ ἐπαίνοις καὶ δωρεαῖς αὐτοὺς ἀνεκτήσατο. μετὰ δὲ τοῦτο δ᾽ ἐς Σικελίαν ἐλθόντι τῷ Καίσαρι, πρὸς τὸ Ἀρτεμίσιον ὁ Σέξτος ἀντεστρατοπεδεύσατο. ἀκροβολιζομένων δ᾽ ἀλλήλοις καὶ ἀκροβολιζομένων, τῷ μὲν Σέξτῳ ὁ Γάλλος, τῷ δὲ Καίσαρι ὁ Λέπιδος σὺν ταῖς δυνάμεσι προσεχώρησε. καὶ ὁ μὲν Γάλλος ἐπίστωσε τὸν Σέξτον, ὁ δὲ Λέπιδος διηνέχθη τῷ Καίσαρι, αὐτὸς μὲν ἐκ τοῦ ἴσου συνδιοικεῖν αὐτῷ τὰ πάντα βουλόμενος, ἐκείνου δὲ ὡς ὑποστρατήγῳ αὐτῷ χρωμένου ἐν ἅπασι. διὸ καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλινε, καὶ ἐκοινολογεῖτο δι᾽ ἀπορρήτων αὐτῷ. ὃ ὑπονοήσας ὁ Καίσαρ, ἐσπούδασε πρίν τι νεοχμωθῆναι, διὰ μάχης τῷ Σέξτῳ χωρῆσαι. καὶ ναυμαχίας τε κατὰ θάλασσαν συρραγείσης, καὶ κατὰ γῆν τῶν πεζῶν ἀμφοῖν παρατεταγμένων ἐπὶ πολὺ τῆς ναυμαχίας γινομένης ἰσορρόπου τε καὶ ἰσοπαλοῦς, τά τε πεζὰ καὶ ἄμφω στρατεύματα ἐθεῶντο, καὶ ἠγωνίων. ἐπεὶ δ᾽ οἱ τοῦ Σέξτου ἐτράποντο, οἱ μὲν ἐπαιάνισαν, οἱ δ᾽ ὠλοφύροντο. καὶ οἱ μὲν τοῦ Σέξτου πεζοὶ πρὸς τὴν Μεσσήνην ἐχώρουν, ὥστε καὶ αὐτοὶ συννενικημένοι τῷ ναυτικῷ. ὁ δὲ Καίσαρ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν ἐπιβατῶν ἐς τὴν γῆν διεδέχετο, καὶ τῶν σκαφῶν ὅσα προσώκελλον ἐνεπίμπρα. κἂν τούτῳ ὁ μὲν Δημοχάρης ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν, ὁ δ᾽ Ἀπολλόδωρος τῷ Καίσαρι προσεχώρησε. τοῦτο δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ Γάλλος καὶ οἱ ἱππεῖς οἱ σὺν αὐτῷ πάντες, καί τινες τῶν πεζῶν πεποιήκασιν. ὁ Σέξτος δ᾽ ἐν τούτῳ ἀπογνούς, καὶ τὴν θυγατέρα καὶ ἄλλους παραλαβών, τά τε χρήματα καὶ τῶν ἄλλων τὰ τιμιώτατα ἐς τὰς ναῦς τὰς κρατίστους τῶν σωθεισῶν ἐνθέμενος, ἀπῆρε νυκτός, οὐδ᾽ ἐπεδίωκε

Margin notes (Greek): Ναυμαχία τοῦ Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος. — Μάχη Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος. — Ὅτι διηνέχθη ὁ Καίσαρ καὶ ὁ Λέπιδος. — Ἧττα Σέξτου. — Φυγὴ Σέξτου.

Agrippa cum optimis nauibus ad speculandam hostilem classem profectus, cum nec omnem conspexisset, & nemo contrà iret, reuersus, se ut postridie dimicaturus parauit. Idem & Demochari accidit, qui & ipse, ut in hostem pugnaturus, Sextum accersiuit. Diluculo ambæ clasſes productæ, longiſsimo tempore æquo Marte dimicarunt: tandem sub noctem Cæsariani uicerunt, sed uictos non persecuti sunt. Cæsar, cum Sextus propter naualem pugnã Messana decessisset, citra periculũ Taurominium traiecit. Peracto prælio Sextus Messanam celeriter reuersus, cognito Cæsaris traiectu, terra eum aggressus est: qui claſsis maxima parte amissa, propemodum ipse quoque perijsset. sed tum terra euasit: ægreque ferens exercitum in insula circumuentum esse, non prius recepit animũ, quàm piscis saltu è mari in terrã facto, spõte ante pedes eius concidit. Id enim uates interpretabantur, fore ut mari potiretur. Eius uerò exercitus cũ & obsideretur, & alimenta nõ haberet, & opem ferret nemo: Cornificius dux eius nauibus è pugna reliquis exustis, ipse quoque ad Mylas abduxit copias, ac in itinere multas clades accepit, in fluminũ transitu potiſsimum, hostib. tergo inhærentibus. idque per triduum durauit: extremoque die cum Sextus etiã aduenisset, undique uexati omnes perijssent, nisi Pompeiani coacti essent retrocedere. Agrippa enim nauali pugna uictor, Siciliam ingressus, exercitui frumentum & auxilia misit. cuius aduentũ metuens Sextus, tanta festinatione receſsit, ut impedimẽta quædã & cõmeatũ in munitione relinqueret, quo sustẽtati Cornificiani, ubi ad Agrippã peruenerũt, à Cæsare laudib. & muneribus recreati sunt. Qui cũ in Siciliam uenisset, Sextus ad Artemisiũ castra posuit. ubi cũ inter se uelitarentur, Gallus suas copias cum Sexto, Lepidus cũ Cæsare coniunxit: ac ille quidem Sextum confirmauit, hic autẽ cũ Cæsare contendit. Nam ex æquo cũ eo administrare uoluit omnia, Cæsar uerò eo pro legato in omnibus uti uoluit. quare ad Sextũ inclinauit, & clàm cum eo uerba cõtulit. quo Cæsar animaduerso, primo quoque tẽpore priusque aliquid nouaretur, decernere cũ Sexto instituit. Cũ prælium in mari cõmissum lõgiſsimo tẽpore, uictoria neutram in partẽ inclinãte, duraret: utrique pedestres exercitus in procinctu terra stãtes, euẽtũ soliciti speculabãtur. Sexto tãdẽ profligato, alteri pæanes canebãt, alteri lamẽtabant: ac Sexti pedites, quasi & ipsi unà cũ classe uicti essent, Messanã tendebãt. Cæsar uerò uictos qui in terrã enatabãt, excipiebat: & naues quæ terræ allidebant, incẽdebat. Interea Demochares sibi ipsi manus attulit, Apollodorus ad Cæsarẽ defecit. Idẽ præter alios & Gallus, & eius equites oẽs, & quidẽ pedites imitati sunt. Itaque Sextus, desperatis reb., filia cũ alijs et pecunia et preciosiſsimis quibusque reb. firmiſsimis nauib. impositis, noctu abijt, (persequen-

Piscis omẽ.

Cæsaris & Lepidi disensio.

Sextus Põpeius classe uincitur.

Lepidus à Cæsare in ordinem cogitur.

te nemine, tū q̃ clàm soluerat, tū q̃ Cæsar pertimuerat. Lepidus enim Messanā aggressus, & mœnib. receptus, alia incēdebat, alia rapiebat. Deinde Cæsaris aduētu territus, castris in munitissimū tumulū trāslatis, cū eo de reb. omnib. in quib. iniuriā sibi fieri putabat, expostulauit, & ea omnia q̃ in prima cōiuratione sibi cōcessa essent flagitauit, & Siciliā q̃ eā subegisset sibi uēdicauit. Quæ cum per legatos ageret, copijs quas ex Africa adduxerat munitus, & ijs qui Messanæ relicti erant ascitis omnib. Cæsar armis fretus cū paucis ad eū iuit: & quia propter paucitatē comitātiū de pace acturus putabatur, in castra est receptus. Sed cū nihil ad reconciliationē loqueretur, Lepidi milites iritati, quosdā ex eius comitatu occiderūt, ipse protectus à quibusdā euasit. Deinde toto exercitu rursus adducto, eos in uallo obsedit: cuius expugnationē ueriti, Lepidi uerecūdia uniuersi ad Cæsarē nō descecerunt, sed paulatim alij post alios ad eum trāsierūt. Demū & ipse Lepidus ultrò scilicet pulla ueste supplex eū adijt: adēptaq; potestate in Italia, sub custodia uiuere iussus est. Eos qui à Sexto steterant, Cæsar partim supplicio affecit, partim dimisit. Vrbib. quæ spōte deditionē fecerūt, ueniā dedit: eas quæ restiterunt, multauit. Milites uerò per seditionē & tumultū congressi, quod cuiq; uisum est, postulauūt.

Seditio militaris arte sedata à Cæsare.

Cū aūt à Cęsare negligerētur, quasi nullus hostis super esset, minisq; nihil proficerent: cū indignatione & clamorib. missionē flagitarūt, eo pacto se quæ peterent impetraturos sperātes. Cæsar non decere ratus, ut princeps necessitate coactus subditis cedere uideretur: æquū eos postulare dixit, ac primùm eos dimisit, qui secum cōtra * Antoniū militarant: cæteris quoq; urgētibus, eos etiā dimisit, qui annū decimum militarant, seq; ullo eorū, ut maximè uellent, usurū esse negauit. Quo audito, nihil amplius locuti, ei parēre cœperūt. Postea Siciliæ reb. cōpositis, & utraq; Libya per legatos citra pugnam recepta: Romani multos ei honores decreuerunt.

Sextus Pompeius Antonij iussu occiditur.

Sextus uerò cū Messana soluisset, hostē insequi, aut à suis proditū iri se metuens, pelagus traiecturū esse dixit: extinctoq; igni quo prętorię triremes sequē: sb. nauib. prælucent, in Cephaleniā appulit, quò reliquę quoq; forte fortuna tēpestate cōpulsæ ad eū redierunt. Iis igitur cōuocatis, imperatoria ueste posita, cùm alia dixit, tū illud: si unà manerēt, se latère nō posse: sin dispergerent, facilius effugituros. Inde alijs aliò digressis, ipse in Asiā traiecit, eo cōsilio, ut ad Antonium se cōferret. Sed cū Lesbi didicisset, illum cōtra Medos profectum esse, Cæsarem uerò & Lepidum inter sese pugnare: spe concepta principatum Antonij obtinendi, habitum imperatorium resumpsit, & ita se parauit, quasi transmarinas prouincias occupaturus. Quo conatu Antonius cognito, cum ei & impunitatē & beneuolentiam suā promisisset, si arma poneret: annuit ille quidem, sed nec ea quæ promiserat pręstitit, & rebus gerendis æquè ut prius intentus, per caduceatores Parthorum amicitiam petijt.

ξί τις αὐτόν, ὅτι τὰ λάθρα ἐξέπλευσε, καὶ ὁ καῖσαρ ἐν μεγάλῃ γέγονε ταραχῇ. ὁ γὰρ λέπιδος τῇ μεσσήνῃ ἐπελθών, καὶ εἰσδεχθεὶς εἰς αὐτήν, τὰ μὲν ἐνεπίμπρα, τὰ δ' ἥρπαζεν. εἶτα φοβηθεὶς ἐπελθόντα τὸν καίσαρα, ἐπὶ λόφον καρτερὸν στρατόπεδον ποιησάμενος, ὑπέρ τε τῶν ἄλλων ὧν ἀδικεῖσθαι ἐνόμιζεν ἐνεκάλει αὐτῷ, καὶ ἀπῄτει ὅσα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην συνωμοσίαν ἐδέδοτο, καὶ τὴν σικελίαν αὐτῷ προσεποιεῖτο ὡς αὐτὸς καταστρεψάμενος, καὶ ταῦτα πέμπων τινὰς ὡμίλει τῷ καίσαρι, ἔχων ἅς τ' ἐκ τῆς λιβύης ἐπῆκτο δυνάμεις, καὶ τοὺς ἐν τῇ μεσσήνῃ ἐγκαταληφθέντας πάντας. ὁ δὲ καῖσαρ τοῖς ὅπλοις θαρρῶν, εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν μετ' ὀλίγων ἱππέων ὥρμησε. δόξας δὲ διὰ τὴν τῶν συνεπομένων ὀλιγανδρίαν εἰρηνικόν τι πράξειν, ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσεδέχθη. ὡς δ' οὐδὲν πρὸς τὴν καταλλαγὴν ἔλεγε, προσεξαίφνησαν οἱ τοῦ λεπίδου, καί τινας τῶν ἐκείνου ἀπέκτειναν, αὐτὸς δ' ἐσώθη βοηθείας τυχών. καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις ἐπῆλθεν αὐτοῖς σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ ἐπολιόρκει κατακλείσας σφᾶς εἰς τὸ τάφρευμα. φοβηθέντες οὖν τὴν ἅλωσιν, ἀθρόοι μὲν, αἰδούμενοι τὸν λέπιδον, οὐ μετέστησαν πρὸς τὸν καίσαρα, κατ' ὀλίγους δὲ προσεχώρουν αὐτῷ. καὶ οὕτω κἀκεῖνος ἐθελοντὴς ἐλθὼν ἐν ἐσθῆτι φαιᾷ ἱκέτης αὐτῷ προσελήλυθε. καὶ ὁ μὲν τῆς ἐξουσίας τι παρελύθη, καὶ ἐν τῇ ἰταλίᾳ δίαιταν ἐπιτηρούμενος ἔφερε. τῶν δὲ τὰ τοῦ σέξτου πραξάντων τινὰς μὲν ἐκόλασεν, τινὰς δ' ἀφῆκε. καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν ἑκουσίως προσχωρησάσας αὐτῷ συγγνώμης ἠξίωσε, τὰς δ' ἀντισχούσας αὐτῷ ἐζημίωσεν. οἱ στρατιῶται δὲ ἐστασίασάν τι καὶ ἐθρασύνοντο, καὶ συλλεγόμενοι, ὅτου ἕκαστος ἐδεῖτο ᾔτουν. τοῦ δὲ καίσαρος τὸ ὀλιγωρεῖν σφᾶς ποιουμένου, ὡς μηδενὸς πολεμίου περιόντος ὑπολοίπου. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, τῶν στρατειῶν ἀφεθῆναι ἠξίουν θυμῷ καὶ βοῇ. λήψεσθαι γὰρ ἤλπισαν ἃ ᾔτουν, διὰ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐγκαταλείψεως. ὁ δὲ καῖσαρ μὴ δεῖν νομίζων τὸν ἄρχοντα ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὑπηκόοις ὑπείκειν, εὔλογά τε αὐτοὺς ἀξιοῦν ἔφη, καὶ ἀφῆκε πρῶτον μὲν τοὺς ἐπὶ τὸν* ἀντώνιον αὐτῷ συστρατεύσαντας· ὡς δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐνέκειντο, καὶ τοὺς δέκατον ἔτος στρατευσαμένους ἀφῆκεν, εἰπών, ὡς οὐδενὶ ἔτ' αὐτῶν, οὐδ' ἂν τὰ μάλιστα ἐθελήσωσι, χρήσεται. οἱ δ' ἀκούσαντες, οὐδὲν ἔτι ἐφθέγξαντο, ἀλλὰ προσέχειν αὐτῷ ἤρξαντο. καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ σικελίᾳ διῴκησε, καὶ τὴν λιβύην ἑκατέραν πέμψας ἀμαχὶ προσεποιήσατο, καὶ οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ πολλὰς αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσαντο. ὁ σέξτος δὲ ἐκ τῆς μεσσήνης ἀναχθείς, ὑποτοπήσας διωχθήσεσθαι καὶ προδοθήσεσθαι ὑπὸ τῶν συνόντων, προεῖπε μὲν διὰ τοῦ πελάγους πλεύσειν· ἀποσβέσας δὲ τὸν πυρσόν, ὃν αἱ στρατηγίδες τριήρεις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐταῖς ἐφέπωνται φαίνουσιν, ἐς κεφαλληνίαν κατέπλευσεν· ἐνταῦθα καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τύχην ὑπὸ χειμῶνος ἀπωσθέντες, αὖθις αὐτῷ συνεγένοντο. συγκαλέσας οὖν αὐτούς, καὶ τὸ στρατηγικὸν ἀποδυσάμενος ἔνδυμα, ἄλλα τε εἶπε, καὶ ὅτι ἀθρόοι μὲν ὄντες, οὐ λήσουσι· σκεδασθέντες δέ, ῥᾷον ποιήσονται τὴν διάφευξιν. κἀντεῦθεν ἄλλων ἄλλοσε ἀποχωρησάντων, αὐτὸς ἐς τὴν ἀσίαν ἐπεραιώθη, γνώμης ὢν ὁρμῆσαι πρὸς τὸν ἀντώνιον. ἐν λέσβῳ δὲ μαθών, ἐκεῖνον μὲν ἐς μήδους στρατεῦσαι, πεπολεμῆσθαι δὲ τὸν καίσαρα καὶ τὸν λέπιδον, καὶ ἐλπίσας τὴν τοῦ ἀντωνίου ἀρχὴν διαδέξασθαι, τό τε στρατηγικὸν ἀνέλαβε σχῆμα, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ τῆς περαίας καταληψόμενος. κἀντεῦθεν τοῦ ἀντωνίου τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ γνόντος, ἄδειάν τε αὐτῷ καὶ εὔνοιαν, ἂν τὰ ὅπλα κατάθηται, ὑπισχνουμένου, κατένευσε μέν, οὐκ ἐποίησε δὲ ὅσα ὑπέσχετο, ἀλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων ὡς πρότερον εἴχετο, καὶ πρὸς τοὺς πάρθους διεκηρυκεύσατο.

ὅτι οἱ τοῦ λεπίδου ἀνεχώρησαν πρὸς τὸν καίσαρα, καὶ αὐτὸς ὁ λέπιδος προσῆλθεν αὐτῷ.

περὶ τῶν στρατιωτῶν στασιασάντων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ὁ καῖσαρ κατέστειλε.

περὶ σέξτου.

ὡς ἐς ἀσίαν ὁ σέξτος.

Sed

ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τὸ ναυτικὸν μετὰ Μάρκου Τιτίου ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψε, καὶ ὃς φοβηθεὶς διεπρεσβεύσατο πρὸς Ἀντώνιον. ὡς δ' ἐκεῖνος οὐκ ἐφ' ᾧ συνεχώρει, εἰ μὴ τάς τε ναῦς καὶ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ παραλάβοιτο δύναμιν, τὰ βαρύτερα τῶν σκευῶν εἰς τὰς ναῦς ἐμβαλὼν, αὐτάς τε κατέκαυσε, καὶ εἰς τὴν μεσόγειαν ὥρμησε, καὶ οἱ τοῦ Ἀντωνίου διώξαντες αὐτὸν κατέλαβον καὶ ἐζώγρησαν. ὃ μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, εὐθὺς μὲν ὑπ' ὀργῆς ἐπέστειλε τεθνάναι αὐτὸν, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἔγραψε σωθῆναι αὐτόν. τοῦ οὖν δευτέρου γραμματοφόρου τὸν πρῶτον προφθάσαντος, ὕστερον τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ κατέχων αὐτὸν κομισάμενος, καὶ νομίσας ὄντως δεύτερα εἶναι, ἢ ἀγνοεῖν τὸ ὄντως ὑποκριθεὶς, τὸν Σέξτον τὸν Πομπήιον ἐθανάτωσε. καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος ἐγένετο. Ἀντώνιος δὲ διὰ τοῦ Βεντιδίου τοὺς Πάρθους ἐνίκησε. καὶ γὰρ βασιλεὺς ἐκείνων ὁ Πάκορος ἐν τῷ πολέμῳ ἔπεσε, καὶ οἱ βάρβαροι οἱ μὲν ἐτεθνήκεσαν ἐν τῇ μάχῃ, οἱ δὲ ἔφυγον, καὶ τὰς τῆς Συρίας πόλεις ὁ Βεντίδιος ὑπηγάγετο. εἶτα κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ τῆς Κομμαγηνῆς βασιλεύοντος ἐπεστράτευσεν. ἐνταῦθα δ' ὄντα ἀθρόον ὁ Ἀντώνιος ἐπιστὰς, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν οὐχ ἥσθη, ἀλλὰ καὶ ἐφθόνησε, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσεν. αὐτὸς δὲ τῷ Ἀντιόχῳ προσέβαλε, καὶ κατέκλεισεν αὐτὸν εἰς Σαμόσατα. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυε πολιορκῶν αὐτὸν, σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο. Ὀρώδης μέντοι ὁ Πάρθων βασιλεὺς ὑπέργηρως γεγονὼς, καὶ τῷ τοῦ Πακόρου πένθει τὴν βασιλείαν ἀπαγορεύσας, Φραάτῃ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παίδων τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ ἀνοσιώτατος γεγονὼς, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐδολοφόνησε, καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα δυσχεραίνοντα δι' ἐκείνους ἀπέκτεινε, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἀρίστους διέφθειρεν. Ἀντώνιος δὲ πρέσβεις μὲν πρὸς τοὺς Πάρθους περὶ εἰρήνης ἔπεμψε, πρὸς δὲ πόλεμον ἡτοιμάζετο, ἵνα ἀπαρασκεύοις αὐτοῖς ἐντύχῃ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς συμβάσεως. καὶ μαθὼν τὸν Μῆδον ἐπὶ συμμαχίαν τοῦ Πάρθου χωρήσοντα, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ πολὺ τῆς στρατιᾶς ὑπελέλοιπε μετὰ τοῦ Στατιανοῦ, ἵν' ἕποιντο· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῶν πεζῶν τοῖς εὐζώνοις ἠπείγετο, ὡς αὐτίκα τὰ τῶν Μήδων καταστρεψόμενος. ὁ μέντοι Πάρθος καὶ ὁ Μῆδος τῷ Στατιανῷ ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσόντες, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ στρατιὰν πάντας ἐφόνευσαν, τοῦ Ἀντωνίου σπεύσαντος μὲν βοηθῆσαι αὐτοῖς, πλὴν ὑστερίσαντος, καὶ μόνους τοὺς νεκροὺς εὑρόντος. ὃς οὐ πολλῷ ὕστερον συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἐτρέψατο μὲν αὐτούς, οὐ μέντοι μέγα τι ἔβλαψε. πολιορκῶν δὲ τὰ τῶν Μήδων βασίλεια, ἐπολιορκεῖτο μᾶλλον αὐτὸς, ἐπιλιπόντων τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἐπὶ συναγωγὴν αὐτῶν ἐξιόντων, σφόδρα ὑπὸ τῶν βαρβάρων κακουμένων, ἐνεδρευόντων αὐτούς. ἐν τούτοις ὄντος τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Φραάτης ὑποβαλών τινας, ἀναπείθει ἐκεῖνον, αὐτὸν ἐπικηρυκεύσασθαι συμβάσεως ἕνεκεν, καὶ ὁ Πάρθος τοῖς πεμφθεῖσιν ὀνειδίσας πολλὰ, μὴ ἄλλως σπείσασθαι ἔφη, εἰ μὴ αὐτίκα ἐξαναστήσονται. καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀπανέστη. ἀποχωρήσαντος δ' αὐτοῦ, τὰς σπονδὰς οἱ Μῆδοι τάς τε πολιορκητικὰς κατέκαυσαν μηχανὰς, καὶ τὰ χώματα διεσκέδασαν, οἱ δὲ Πάρθοι πολλὰ καὶ δεινὰ αἰφνίδιον προσπεσόντες εἰργάσαντο. ὁ δ' ἔγνω ὅτι ἠπάτηται, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἀπελθεῖν ἐπεχείρησε. καὶ διὰ χωρίων ἀπιὼν ἀγνώστων, πολλαῖς δυσχερείαις ἐνέτυχε. καὶ κἂν ἀπώλοντο οἱ μετ' αὐτοῦ ξύμπαντες, ἐς ἐνέδρας ἐμπεσόντες, καὶ πυκνοῖς βαλλόμενοι τοῖς τοξεύμασιν, εἰ μὴ τὴν χελώνην ἐποίησαν συνασπίσαντες. ἡ δὲ χελώνη γίνεται οὕτως· τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ οἱ ψιλοὶ ἐν μέσῳ τοῦ στρατεύματος τίθενται.

Sed cũ Antonius M. Titium cũ classe cõtra eũ misisset, territus, per legatos ab Antonio ueniã orauit. qui cũ pacẽ detrectasset, nisi naues eius cæterasq; copias accepisset: impedimentis grauiorib. in naues coniectis, & ipsis nauib. crematis, in mediterranea se cõtulit. Cæterum Antonianis persecutis, uiuus in potestatẽ eorũ uenit. cũ Antonius ira percitus statim per literas occidi, pôst mutata sententia, cõseruari iussit. Sed cum alter tabellarius priori anteuertisset, is qui eũ ceperat, literas de eo occidẽdo posterius acceptas, seu uerè posteriores esse ratus, seu ueritatis ignorãtia simulata, S. Põpeium necauit. Eo hunc exitũ sortito, Antonius per Ventidiũ Parthos uicit. nã & rex eorũ Pacorus in bello cecidit: & Barbaris partim in prælio cæsis, partim fugatis, Ventidius Syriacas urbes recepit. Deinde Antiocho Comagenes regi arma intulit. Vbi Antonius ex improuiso cũ eo congressus, non modò successib. eius gratulatus nõ est: sed etiã ex inuidia magistratu ei abrogato, ipse cũ Antiocho cõgressus, Samosata regẽ compulit. Sed cũ obsidione nihil proficeret, pace facta, in Italiã est profectus. Orodes uerò Parthorũ rex grandis admodũ natu, ob luctũ Pacori abdicato imperio, Phraati e cæteris filijs natu maximo regnũ tradidit. qui per summũ scelus fratres dolo sustulit, ipsumq; patrẽ ob cædem illorũ indignantẽ, & ex cæteris optimos quosq; trucidauit. Antonius legatis ad Parthos de pace missis, interim bello se parauit, ut eos ob spẽ transactionis imparatos aggrederetur. Sed cũ Medũ auxilio uenire Partho didicisset, impedimentis & magna exercitus parte Stratiano relictis, ut sequeretur: ipse cũ equitib. et expedito peditatu properauit, quasi Medos statim superaturus esset. Cæterùm Parthus & Medus Stratianũ subitò adorti, cum omni exercitu ceciderunt. Nam Antonius suppetias eis laturus, serius uenit, neque quicq; præter cadauera suorũ inuenit: nec multo pôst Barbaros profligauit, sed non multum eis nocuit. Dumq; regiã Medorum obsidet, magis ipse obsidetur, exercitu penuria cõmeatus laborante: quem dum ex agris peteret, à Parthis ex insidijs erumpentib. malè accipiebatur. Hoc Antonij statu Parthus per subornatos quosdam ei persuasit, ut pacem peteret: ac legatis pôst multa opprobria respondit, se alia cõditione pacẽ non facturũ, nisi statim castra mouerẽt. Antonio digresso, & pacis cõditiones expectãte, obsidionalib. machinis crematis, & aggerib. disiectis à Medis: Parthi repẽtina impressione facta, Romanos grauiter afflixerunt. Antonius igitur se deceptũ esse uidens, in Armeniã abire statuit: & per loca ignota iter faciens, in tãtas difficultates incidit, ut exercitus eius internecione deletus esset in insidias præcipitatus, ubi crebris sagittis obruebatur, nisi conglobati testudinem fecissent. Ea fit hoc modo. Impedimẽta & uelites in mediũ agmẽ cõpelluntur.

Ventidius Bassus Parthos uincit.

Antonius amoto Ventidio cum Parthis male pugnat. Antiochus.

Phraates.

Armati, qui oblongos & cauos clypeos gerũt, in extrema acie collocati, & hosti obuersi armis cæteros tegunt. Qui uerò latis clypeis utũtur, in medio conglobati, eos supra semetipsos et cęteros sustinent, ut in tota phalange nihil præter clypeos cernatur, & omnes propter aciei densitatẽ à telis defendãtur: quæ quidẽ ita cõdensata est, ut super ea ingredi possis. Acies igitur & ob hanc formã, & ob robur, & ob protectionẽ, testudinis nomẽ accepit. eaq; bifariã utuntur, siue castella & mœnia oppugnaturi, siue à sagittarijs circũuenti. & aliquãdo ita se inclinant, ut fatigati esse uideantur: sed hostẽ appropinquantẽ, subitò exurgendo percellunt & turbant. Id quod tum quoq; accidit. Cũ enim, ut dictũ est, crebris sagittis ferirentur, testudinẽ fecerunt, sinistro genu humi nitentes: unde Barbari eos præ uulnerib. concidisse rati, positis arcub. strictis gladijs ad eos occidẽdos irruerunt. Verùm milites erecti impetu in illos facto, nudos clypeis tecti, inopinantes parati, sagittarios armati, Romani Barbaros deleuerunt. Hostili metu liberatus Antonius, à frigore est afflictus. Nã hyems erat, & Armeniæ mõtana semper cõgelata sunt: unde cõplures suorũ amittebat. Quare Armenio fucũ fecit, atq; adulatus est, quãuis ei infensus esset: & reliquijs exercitus pecunia data, in Aegyptũ ad Cleopatrã abijt. ob quam à ciuib. pessimè audiebat, quòd & liberos ex ea suscepisset, & multas ei prouincias donasset. Cuius amorib. & præstigijs ita irretitus fuit, ut Octauiã uxorem Roma ad se uenientem, in cõspectum suum non admissam, domum redire iuberet. Cæsar uerò, cum propter hyemem in Sicilia diutius moratus, quasdam Romanæ ditionis gentes per absentiã suã defecisse cognouisset: reuersus cõtra illas se parauit, atq; alias per se, alias per alios ad officiũ reduxit & subegit. Deinde cõtra Pannonios est profectus. Hi iuxta Dalmatiã ad ipsum Istrum incolentes, à Norico usq; ad Europæam Mysiam pertinent: homines asperæ uitæ, ut qui nec terrã fertilẽ, nec aerẽ clementẽ habeant, nõ uinũ, nõ oleũ colant, sed hordeo & milio tam in potu quàm cibo utãtur. Habentur tamẽ bellicosissimi, & à Gręcis nõnullis ignoratione ueri Pęones appellãtur. Pęones enim ad Rhodopen & ipsam Macedoniã habitant. Hos autem tũ alij, tũ ipsi sese Pannonios appellant. Quos Cæsar crebris prælijs tandem ad deditionem compulit. Antonius uerò Armenij ulciscendi cupidus, omnem lapidem, ut prouerbio dicitur, mouit, donec in castra pellectum comprehendit, & in libera custodia ad ea castella circũduxit, ubi thesauri eius repositi erãt, quib. potiri studebat. Sed cũ nihil proficeret (nam Armenij filiũ eius natu maximũ, Artaxem, regem eius loco fecerant) cum cõpedib. argenteis regij honoris causa uinxit, actos

Testudo.

Cæsar Pannonios domat.

Antonius Armenia dolo potitus, in Aegyptum abit.

τῶν δ' ὁπλιτῶν οἱ μὲν τὰς προμήκεις ἀσπίδας τὰς κοίλας χρώμενοι, περὶ τὰ ἔσχατα τάσσονται, καὶ τοὺς ἄλλους τὰ ὅπλα προβεβλημένοι, ἔξω τι βλέποντες, περιίσχουσιν. οἱ δὲ τὰς πλατείας ἀσπίδας φέροντες, ἐν τῷ μέσῳ συναγερθέντες, ὑπερανέχουσιν αὐτὰς ἑαυτῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν ὑπερφέρουσιν, ὥστε μηδὲν ἕτερον ἢ ἀσπίδας ὁρᾶσθαι διὰ πάσης τῆς φάλαγγος, καὶ ἐν σκέπῃ ἐκ τῶν βελῶν πάντας ὑπ' αὐτῶν ἐκ τῆς πυκνότητος τῆς συντάξεως. οὕτω γάρ τοι πεπύκνωνται, ὡς καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνω αὐτῆς δύνασθαι. τὸ μὲν οὖν σχῆμα τῆς τάξεως ταύτης τοιοῦτον ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν χελώνην ἔλαχε κλῆσιν, διά τε τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς, καὶ τὸ δυσκεπές. χρῶνται δὲ αὐτῇ διχῆ. ἢ γὰρ πρὸς φρούριόν τι προσμίσγοντες, προσαναβαίνουσι καὶ τειχομαχοῦσιν· ἢ ὑπὸ τοξοτῶν περισχεθέντες ποτὲ, κυπτάζουσιν οὕτω πάντες, ὡς δοκεῖν ὅτι κεκμήκασι, πελασάντων δὲ τῶν πολεμίων ἐξαίφνης ἐγείρονται, καὶ τοὺς ἐκείνους σφᾶς ἐκπλήττουσι καὶ ταράττουσιν. ὃ καὶ τότε συμβέβηκε. πολλοῖς γὰρ ὡς εἴρηται, βαλλόμενοι βέλεσι, τόν τε συνασπισμὸν τῆς χελώνης ἐποίησαν, καὶ τὰ γόνατα πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν τὰ εὐώνυμα. νομίσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ὑπὸ τῶν τραυμάτων καταπεσεῖν, τὰ μὲν τόξα ἀπετίθεντο, τὰ δὲ ξίφη σπασάμενοι ὡς συγκόψοντες ἐπῆλθον αὐτοῖς. ἐξαναστάντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοῖς προσπεσόντες, οἷα γυμνοὺς ὡπλισμένοι, ἀπροσδοκήτους παρεσκευασμένοι, τοξότας ὁπλῖται, βαρβάρους Ῥωμαῖοι κατέκοψαν. Ἀντώνιος μὲν οὖν ὑπὸ τῶν πολεμίων οὐκέτι δεινὸν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ ψύχους ἐταλαιπώρει. χειμὼν γὰρ ἦν, καὶ τῆς Ἀρμενίας τὰ ὄρεα, δι' ὧν ἐπορεύετο, κρυσταλλώδη ἀεὶ εἰσίν, ὅθεν συχνοὶ τῶν αὐτοῦ διεφθείροντο. διὸ ὑπῆλθε τὸν Ἀρμένιον, καὶ ἐθώπευσε, καίτοι δι' ὀργῆς ἐκεῖνον ποιούμενος. χρήματα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι διανείμας τῶν στρατιωτῶν, ἀπῆρεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὴν Κλεοπάτραν, δι' ἣν μεγάλως ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν διεβέβλητο, ὅτι τε παῖδας ἐξ αὐτῆς ἔσχε, καὶ ὅτι χώρας αὐτῇ πολλὰς ἐχαρίσατο. οὕτως γὰρ τῷ ἔρωτι αὐτῆς καὶ ταῖς γοητείαις ἐδεδούλωτο, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν Ὀκταβίαν πρὸς αὐτὸν ἐκ Ῥώμης ἀφικνουμένην, ἐπανελθεῖν κελεῦσαι, καὶ μὴ αὐτῷ προσελθεῖν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἦλθε μὲν ἐς τὴν Σικελίαν, χρονίσας δ' ἐν αὐτῇ διὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μαθὼν ὥς τινα τῶν ἐθνῶν τῶν Ῥωμαίοις ὑποκειμένων διὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ ἐπανέστησαν, ἐπανῆλθε, καὶ ἐπ' ἐκείνους παρεσκευάζετο, καὶ τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ δι' ἑτέρων προσηγάγετο καὶ ὑπέταξεν. εἶτα καὶ ἐπὶ Παννονίους ἐστράτευσεν, οἳ νέμονται μὲν πρὸς τῇ Δαλματίᾳ παρ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον, ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρι τῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσίας, κακόβιοι μὲν ὄντες, ἅτε μὴ γῆς μηδ' ἀέρος εὖ ἥκοντες, οὐκ οἶνον γεωργοῦντες, οὐκ ἔλαιον, τὰς δὲ κριθὰς καὶ τὰς κέγχρους ἐσθίοντες ὁμοίως καὶ πίνοντες· νομίζονται δ' οὖν ἀνδρειότατοι, ὥς καί τινες τῶν Ἑλλήνων Παίονας προσαγορεῦσαι, τὸ ἀληθὲς ἀγνοήσαντες. πρὸς γὰρ τῇ Ῥοδόπῃ καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τὸ τῶν Παιόνων ἔθνος ἐστί. τούτους δὲ Παννονίους καὶ οἱ ἄλλοι καλοῦσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτούς. ἀλλὰ τούτους ὁ Καῖσαρ τότε στρατεύσας, καὶ διὰ μάχης αὐτοῖς πολλάκις χωρήσας, ὁμολογίᾳ προσηγάγετο ὕστερον. Ἀντώνιος δὲ τὸν Ἀρμένιον τιμωρήσασθαι μηχανώμενος, οὐκ ἐνέλιπε πάντα λίθον κινῶν, τὸ τῆς παροιμίας, ἕως αὐτὸν ὑπηγάγετο εἰς τὸ στρατόπεδον ἐσελθεῖν. ἐσελθόντα δὲ κατέσχε, καὶ ἐν ἀδέσμῳ ἦγε φρουρᾷ, καὶ περιῆγεν αὐτὸν κατὰ τὰ φρούρια ἔνθα οἱ πάνυ οἱ θησαυροὶ ἐνέκειντο, ἃ σπεύδων αὐτὸς λαβεῖν. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυεν (οἱ γὰρ Ἀρμένιοι τὸν παῖδα αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον τὸν Ἀρτάξην βασιλέα ἀντέστησαν) ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσιν ἀργυραῖς, οἷον τιμὴν αὐτῷ ταύτην νέμων ὡς βασιλεῖ, καὶ πᾶν

περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Παννονίων οἷοί εἰσι, καὶ ἐκαλοῦντο.

ἵνα δόλῳ συνέσχε τὸν Ἀρμένιον ὁ Ἀντώνιος.

καὶ πᾶσαν τὴν ἀρμενίαν κατέσχε, τοῦ ἀρτάξου πρὸς τοὺς πάρθους ἀναχωρήσαντος, ἐπειδὴ ἡττήθη μαχόμενος. αὐτοῖς δὲ τὰ στρατεύματα ἐς ἀρμενίαν κατέλιπεν, αὐτὸς δ' ἀνεκομίσθη πρὸς αἴγυπτον, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, ἄγων ἐκεῖ τὸν ἀρμένιον, καὶ τὰ λάφυρα τῇ κλεοπάτρᾳ ἐχαρίζετο, καὶ τὸν ἀρμένιον μετὰ τῶν οἰκείων περιβαλὼν χρυσοῖς δεσμοῖς, ἐκείνῃ προσήγαγεν. οἱ δὲ οὔθ' ἱκέτευσαν αὐτὴν, οὔτε μὴν προσεκύνησαν, ἀλλ' ὀνόμασι προσηγόρευσαν. μετὰ δὲ ταῦτα τὴν κλεοπάτραν αὐτὸς βασιλίδα βασιλέων καλεῖσθαι ἐκέλευσε, καὶ τὸν πρότερον καίσαρος αὐτὴν γυναῖκα ὠνόμαζε, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς παῖδα ἐκείνου ὡς ἀληθῶς, ἵνα τὸν καίσαρα τὸν ὀκτάβιον ὡς ποιητὸν ἐκείνου παῖδα, καὶ μὴ γνήσιον διαβάλλῃ· καὶ χώρας αὐτοῖς ἔνειμε. τοῖς δὲ οἰκείοις παισὶ τοῖς ἐκ τῆς κλεοπάτρας, κεκλημένοις πτολεμαίῳ καὶ ἀλεξάνδρῳ, ἑτέρας πολλὰς προσεκλήρωσε. ταῦτα δὲ πράττων, ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, ὅτι τῆς ἀρχῆς τε παύσεται, καὶ τὰ πράγματα ἐπ' αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ ποιήσεται, οὐχ ὅτι φρονῶν, ἀλλ' ὅπως τοὺς τῇ ἀπ' αὐτοῦ ἐλπίδι ἢ ἀναγκάσωσιν ἐλθόντα τὸν καίσαρα καταθέσθαι τὰ ὅπλα, ἢ μισήσωσιν ἀπειθήσαντα. ἄχρι δὲ τοῦ ἀράξου ἐλθὼν, ὡς ἐπὶ τοὺς πάρθους στρατεύων, ἠρκέσθη τῇ πρὸς τὸν μῆδον ὁμολογίᾳ. συμμαχήσειν γὰρ ἀλλήλοις συνέθεντο, ὁ μὲν κατὰ τῶν πάρθων, ὁ δέ γε κατὰ τοῦ καίσαρος, καὶ στρατιώτας ἀλλήλοις ἀντέδοσαν. καὶ ὁ μὲν μῆδος τῆς ἀρμενίας τῆς νεαλώτου παρὰ ἀντωνίου ἔλαβέ τινα· ἀντώνιος δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἰωτάπην, ὡς τῷ ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνοικήσουσαν. καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὴν ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν ἑλλάδα ἐπὶ τῷ πολέμῳ τοῦ καίσαρος ὥρμησεν. ὁ δέ γε μῆδος συμμαχούμενος τοῖς ῥωμαίοις, ἐπελθόντας αὐτῷ τούς τε πάρθους καὶ τὸν ἀρτάξην ἐνίκησε. τοῦ δ' ἀντωνίου τοὺς οἰκείους στρατιώτας μετακαλεσαμένου, τοὺς δ' ἐκείνου κατεσχηκότος, ἀνθήττητο καὶ ἑάλω. καὶ οὕτως ἡ ἀρμενία μετὰ τῆς μηδίας ἀπώλετο. οἱ μέν τοι ῥωμαῖοι τὴν μὲν δημοκρατίαν ἀφῃρέθησαν, οὐ μὴν καὶ εἰς φανερὰν μοναρχίαν κατέλιξαν, ἕως ὅ, τε σέξτος ἀπώλετο, καὶ τὰ ἐπαναστάντα ἔθνη ἐδεδούλωτο, καὶ ὁ πάρθος οὐδὲν ἠρέμει. τότε γὰρ φανερῶς ἐπ' ἀλλήλους ὅ τε ἀντώνιος καὶ ὁ καῖσαρ ἐστράτευον, καὶ ὁ δῆμος ἀκριβῶς ἐδεδούλωτο. αἰτίας δὲ τοῦ πολέμου αὗται σφίσιν ἐσκήπτοντο. ἀντώνιος μὲν καίσαρι ἐνεκάλει, ὅτι τήν τε τοῦ λεπίδου χώραν καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν τοῦ σέξτου ἐσφετερίσατο, καὶ τὸ αὐτὸ ἀπῄτει τὸ ἥμισυ, καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐκ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ ἰταλίας ἐστρατευμένων. ὁ δὲ καῖσαρ ἐκείνῳ, ὅτι τὴν αἴγυπτον καὶ ἄλλα μὴ λαχὼν εἶχε, καὶ ὅτι τὸν σέξτον ἀπέκτεινεν (αὐτὸς γὰρ ἑκὼν ἐκείνου φείσασθαι ἔλεγε) καὶ ὅτι τὸν ἀρμένιον ἀπάτῃ συλλαβὼν καὶ δήσας, κακοδοξίαν τοῖς ῥωμαίοις προσέτριψε, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν λαφύρων καὶ αὐτὸς ἀπῄτει· καὶ τὴν κλεοπάτραν αὐτῷ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ δωρηθέντα σφίσι, πρὸς πάντας ἐπέφερεν. ἐν τοῖς μάλιστα δ' ᾐτιᾶτο, ὅτι τὸν καισαρίωνα ἐς τὸ γένος εἰσῆγε τοῦ καίσαρος. ταῦτ' οὖν ἐπεγκάλουν ἀλλήλοις, καὶ τέως οὐκ ἀναφανδὸν κατ' ἀλλήλων ὡπλίζοντο, ἕως δομέτιος γναῖος καὶ σόσσιος γάϊος τῆς τοῦ ἀντωνίου μερίδος ὄντες, ὑπάτευσαν. τότε δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπολεμώθησαν. ὁ γὰρ σόσσιος πολλὰ μὲν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ἐπῄνεσε τὸν ἀντώνιον, πολλὰ δὲ κατεῖπε τοῦ καίσαρος. καὶ τότε μὲν ὁ καῖσαρ τῆς πόλεως ὑπεχώρησεν, αἰτίαν ἄλλην πλασάμενος. μετὰ ταῦτα δ' ἐπανελθὼν, καὶ φρουρὰν ἑαυτῷ περιστήσας στρατιωτῶν, μέτρια μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ διελέχθη, τοῦ δ' ἀντωνίου καὶ τοῦ σοσσίου πολλὰ κατηγόρησε, καὶ ἀδικοῦντα τὸν ἀντώνιον διὰ γραμμάτων ἐξελέγχειν ὑπέσχετο.

οἱ δ'

Ὅτι καὶ τὴν ἀρμενίαν καὶ τὸν αὐτῆς βασιλέα [illegible] ἐκράτησε [illegible].

Ὅτι τὴν μὲν δημοκρατίαν οἱ ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν, οὐ μὴν δὲ ἐς φανερὰν [illegible] μοναρχίαν.

Αἴτιον δὲ [illegible] ἀντωνίου [illegible] ἐχθροὶ ἀλλήλοις ἐγένοντο.

ac totã Armeniã fubegit: Artaxes uerò acie uictus, ad Parthos confugit. Antonius legionib. in Armenia relictis, Armenium in Aegyptũ cum uxore & liberis adduxit: prædaq́ donata Cleopatræ, Armeniũ cum fuis, aureis cathenis uinctũ, ad eã adduxit. Illi uerò nec fupplices mulieri facti funt, neq eã adorarũt, fed fuo nomine cõpellarũt. Poft hæc Cleopatrã reginã regũ appellari iufsit, & prioris Cæfaris uxorẽ, filiũ ipfius germanũ Cęfaris filiũ nominauit: ut Cæfarẽ tanq adoptiuũ & alienũ criminaretur, eisq prouincias afsignauit. Suis uerò ex Cleopatra filijs Ptolemæo & Alexãdro, multa regna attribuit. Quæ dũ ageret, ad Senatũ fcripfit, fe imperio abiturum, & fummam rerum ipfi & populo reftituturum: non q ita fentiret, fed ut ea fpe Cæfarem uel ab armis difcedere cogerent, uel non obtemperantẽ odiffent. Vfq ad Araxem progreffus, ut Parthos oppugnaturus, pactis cũ Medo factis acquieuit. Ita enim conuenerat, ut Medus Antonio contra Cæfarem, Antonius Medo contra Parthos præftò effet: & milites inter fe commutarunt. Ac Medus Armeniæ recens partæ nonnulla accepit, Antonius Iotapen Medi filiam, quam Alexandro filio defpõderet. Poft hæc in Ioniam & Græciam ad Cæfarianum bellum eft profectus. Medus Romanorum auxilijs munitus, Parthos & Artaxen arma inferentes uicit. Sed cum Antonius fuos milites reuocaffet, illius uerò retinuiffet, uiciffim uictus & captus eft. Sic & Armenia & Media perierunt. Romani uerò etfi libertatem amiferant, nón tamen apertæ monarchiæ fubiecti funt, priufq Sexto interfecto, & feditiofis gentib. fubactis, à Partho quoq ocium fuit. Tum uerò Antonio & Cæfare manifeftè inter fe bellũ gerẽtib. populus haud dubia feruitute eft oppreffus. Belli aũt caufæ hæ prætendebãtur. Antonius Cæfarem accufabat, q Lepidi & Sexti prouincias & copias fibi uendicaffet, earũq femiffem poftulabat: necnõ eorũ militũ, quos ex Italia ad illũ pertinente, in exercitu haberet. Cæfar illũ uiciſsim, q Aegyptũ priuata autoritate fibi uendicaffet, & Sextũ occidiffet, cui ipfe ultrò pepereiffet: & q Armenio per fraudẽ capto & uincto, nomini Romano ignominiæ maculam afperfiffet, ac manubiarũ femiffem & ipfe poftulauit. Cleopatrã uerò & fufceptos ex ea liberos, & donationes eis factas, ante omnia ei obijciebat. Illud tamẽ in primis querebatur, quód Cæfarionẽ in familiã Cæfaris induceret. Dum ad hũc modũ inuicẽ expoftulant, arma diffimulãter parabant, donec Cn. Domitius & C. Soffius Antonianę factionis, Coss. funt defignati. Tum uerò apertè hoftes facti funt. Cum enim Sofsius Calendis multa in Antonij laudem cum Cæfaris criminatione differuiffet: Cæfar per aliam cáufam urbe exceffit. Deinde reuerfus, præfidio militum adhibito, modeftè de fe ipfo locutus, Soffium & Antonium acriter accufauit, fe'que Antonium literis prolatis iniuriarum conuicturum effe affirmauit.

Confules

Initia & occafiones manifefti belli inter Cæfarem & Antonium.

Cæsar senatum & populum contra Antonium concitat, eius testamento recitato.

Consules igitur, qui nec contradicere auderēt, & tacere non possent, urbe relicta, nō paucis senatoribus comitantibus, ad Antonium se cōtulerunt: ac uicissim alij Antonio relicto ad Cæsarem abierunt, infensi ob Octauiam repudiatam, & Cleopatræ odio. E quibus Cæsar cùm alijs Antonij arcanis cognitis, tum quale & ubi testamentum eius esset: id acceptum publicè recitauit, facinus iniquissimum ausus, eaq; recitatione etiam addictissimos Antonio sic cōmouit, ut & Consulatum & omnem potestatem ei adimerent: & eius familiaribus impunitatē & laudationes decernerent, si illum reliquissent: & Cleopatræ bellum apertè indicerēt, quod ad Antonium potius spectabat, quem propter illam nihil non subiturum norant: cui ita seruiebat, ut eam & reginam & dominam appellaret, & milites Romanos in custodia habere pateretur, quorum clypeis Cleopatræ nomen inscriptum erat. Præterea mulier unà cum eo forū ingrediebatur, ludos una curabat, ius unà dicebat, unà equitabat. In urbib. lectica ferebatur, ipse pedes cum eunuchis sequebatur. Vnà & pingebatur, & fingebatur: ac ipse quidem Bacchus & Osiris, illa Isis & Luna uocabatur, quamobrem artibus illius mente captus putabatur. Neq; uerò eum solū, sed & proceres eius eò redegit imposturis suis, ut Romanis quisq; se imperaturū speraret: & in Capitolio ius dicere, uotum & iusiurandum maximum duceret. Antonius uerò aliquādo acinacē accingebat, & peregrina ueste utebatur. » Quòd si illi, Romanorū consuli & duci, crimini dabatur peregrina uestis: » nostri tēporis imperatores quis reprehensione eximat, qui à patrio uestitu recedunt, & non interdum, sed subinde barbarica ueste utuntur? Hoc rerum statu Cæsar et Antonius ad bellum se parabant, uterque multis socijs munitus: ac multa uulgò iactabantur, et signa fiebant.

Prodigia Actiacum bellum antegressa.

Nam in sacrificio quodam simius fanum Cereris ingressus, cōturbauit omnia. Multi pueri Romę congregati, et in factionem Antonianam et Cæsarianam diuisi, nemine iubente inter sese decertarunt: & qui Antonij nomen præferebāt, uicti sunt. Eiusdem statua marmorea sanguine manauit. Ignis fanum Cereris & Spei absumpsit. acciderunt & alia huius generis, quorum nihil eos terruit. Antonius enim festinauit, ut eos inopinātes in Italia opprimeret. Sed cum Corcyram appulisset, atq; inde in Peloponesum nauigasset, Patris hybernauit, & milites passim distribuit: Cæsar uerò Brundusio soluēs, tempestate fatigatus recessit.

Actiaci belli apparatus.

Vere incipiente Antonius se nō cōmouit. nā eius classiarij ex diuersis gentibus collecti, cum procul ab eo hybernarent: neq; sese exercebāt, & morbo ac transfugijs minuebātur. Agrippa quoq; Methone impetu capta, nauium onerariarū appulsus obseruādo, & in alijs atq; alijs Græciæ locis excensus faciendo, admodū eū perturbabat. Cæsar uerò omnes milites, omnes senatores, omnes equites, quorū aliqua erat autoritas, Brundusij cōuenire iussit: alios,

οἱ οὖν ὕπατοι μήτ' ἀντιπαρῆναι θαῤῥοῦντες, μήτε σιωπᾶν ὑπομένοντες, τῆς πόλεως ἐκχωρήσαντες, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀντώνιον, καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οὐκ ὀλίγοι αὐτοῖς συνεπηκολούθησαν· καὶ αὖθις ἕτεροι τὸν Ἀντώνιον λιπόντες, πρὸς Καίσαρα προσεχώρησαν, ὅτι τήν τε περὶ Ὀκταβίας συνοίκησιν ἀπώσατο, καὶ ὅτι τῇ Κλεοπάτρᾳ ἤχθοντο. παρ' ὧν μαθὼν ὁ Καῖσαρ τά τε ἄλλα τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τὰς διαθήκας αὐτοῦ, καὶ παρὰ τίνι ἐτύγχανον, ἔλαβέ τε αὐτὰς, καὶ δημοσίᾳ ἀνέγνω, πρᾶγμα ποιήσας παρανομώτατον. τοσαύτην δὲ διὰ τὰ γεγραμμένα ὀργὴν καὶ οἱ πάνυ ἐκείνῳ προσκείμενοι ἐνεδείξαντο, ὥστε τήν τε ὑπατείαν καὶ ἄλλην ἅπασαν ἐξουσίαν ἀφείλοντο, καὶ τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἄδειαν καὶ ἐπαίνους, ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν, ἐψηφίσαντο, καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ πόλεμον ἐπήγγειλαν ἄντικρυς, ὃς μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔτεινεν (ᾔδεσαν γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνης πάντα ὑποίσοντα) οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐδουλώσατο, ὥστε βασιλίς τε καὶ δέσποινα ὑπ' ἐκείνου καλεῖσθαι, στρατιώτας τε Ῥωμαίους ἐν τῷ δορυφορικῷ αὐτῆς ἔχειν, καὶ ταῖς ἀσπίσι πάντων τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπιγράφεσθαι. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν δὲ μετ' αὐτοῦ ἐσεφοίτα, καὶ τὰς πανηγύρεις συνδιετίθετο, τὰς δίκας τε συνεξήταζε, καὶ συνίππευε, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκείνη μὲν ἐν δίφρῳ ἐφέρετο, ὁ δ' Ἀντώνιος πεζῇ μετὰ τῶν εὐνούχων αὐτῆς ἠκολούθει. συνεγράφετό τε αὐτῇ, καὶ συνεπλάττετο, αὐτὸς Ὄσιρις καὶ Διόνυσος λεγόμενος, ἐκείνη δὲ Σελήνη καὶ Ἶσις. ὅθεν ἔκφρων ὑπ' αὐτῆς ἐκ μαγγανείας ἔδοξε γεγονέναι. καὶ οὐκ ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ δυναμένους κατεγοήτευσε καὶ κατέδησεν, ὡς ἐλπίσαι καὶ τῶν Ῥωμαίων ἄρξειν, εὐχήν τε ποιεῖσθαι μεγίστην καὶ ὅρκον, τὸ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ δικάσαι. ὁ δ' Ἀντώνιος ἀκινάκην τε ἔστιν ὅτε παρεζώννυτο, καὶ ἐσθῆτι ἐχρῆτο παρὰ τὰ πάτρια. « τοῦτο δὲ οὖν ὑπάτῳ ὄντι καὶ στρατηγῷ Ῥωμαίων, εἰς αἰτίωμα ἐλογίσθη ἡ ἔξω τῆς πατρίου στολή. « νῦν δὲ οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων πῶς ἄν τις ἐξαιρήσαιτο μώμου καὶ αἰτιάσεως, μεταμφιεννυμένους παρὰ τὰ πάτρια, καὶ οὐχ ὅτε, ἀεὶ δὲ κεχρημένους ἐσθῆτι βαρβαρικῇ; οὕτω μὲν οὖν παρά τε Καίσαρι καὶ παρὰ Ἀντωνίῳ συνηνέχθη τὰ πράγματα. οἱ δὲ παρεσκευάζοντο πρὸς τὸν πόλεμον, ἑκάτερος πολλοὺς συμμάχους προσειληφώς· καὶ πολλὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐθρυλλεῖτο, πολλὰ δὲ καὶ σημεῖα γεγόνασι. πίθηκός τε γὰρ εἰς τὸ Δημήτριον ἐν ἱερουργίᾳ τινὶ ἐσελθὼν, πάντα τὰ ἔνδον συνέχεε. καὶ παῖδες ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλοὶ ἀθροισθέντες, κελεύσαντος μηδενὸς συνέμιξαν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ὡς Καισάρειοι, οἱ δ' ὡς τοῦ Ἀντωνίου μαχόμενοι, καὶ ἡττήθησαν οἱ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ὄνομα φέροντες. εἰκών τε αὐτοῦ λιθίνη αἷμα ἀνῆκε. καὶ πῦρ τό, τε Δημήτριον, καὶ ναὸν ἕτερον Ἐλπίδος διέφθειρε. καὶ ἄλλα τοιαῦτα συνέβησαν. οὐδὲν δὲ τούτων αὐτοὺς ἐφόβησεν. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀντώνιος ὥρμησεν ὡς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀδοκήτως αὐτοῖς τὸν πόλεμον ποιησόμενος. ἐλθὼν δὲ εἰς Κέρκυραν, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀναπλεύσας, αὐτὸς μὲν ἐν Πάτραις παρεχείμασε, τοὺς δὲ στρατιώτας πανταχόσε διέπεμψεν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἀνήχθη μὲν ἐκ τοῦ Βρεντεσίου, χειμῶνι δὲ περιπεσὼν καὶ πονηθεὶς, ἀνεχώρησεν. ἀρχομένου δὲ ἔαρος ὁ μὲν Ἀντώνιος οὐδαμῇ ἐκινήθη. σύμμικτοι γὰρ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν ὄντες οἱ τριηρεῖται αὐτοῦ, καὶ πόῤῥω χειμάζοντες ἀπ' αὐτοῦ, οὐκ ἐγυμνάζοντο, καὶ νόσῳ καὶ αὐτομολίαις ἠλαττοῦντο. καὶ ὁ Ἀγρίππας τὴν Μεθώνην κατὰ χώραν ἐξ ἐφόδου, καὶ τὰς κατάρσεις τῶν ὁλκάδων παρατηρῶν, καὶ ἀποβάσεις ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς Ἑλλάδος ποιούμενος, ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐθορύβει. ὁ δὲ Καῖσαρ πάντας μὲν τοὺς στρατιώτας, πάντας δὲ τοὺς δυναμένους τι τῶν βουλευτῶν καὶ ἱππέων, ἐς τὸ Βρεντέσιον συνήγαγε, τοὺς μὲν

Πῶς ἡ Κλεοπάτρα τὸν Ἀντώνιον ἐδουλώσατο, ἐκ γοητείας ἢ φίλτρου.

Ὅτε συνεμάχοντο εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ περὶ σημείων τῶν συμβάντων.

τοὺς μὲν ὅπως αὐτῷ συμπράξωσι, τοὺς δ' ὅπως μὴ μονωθέντες τι νεοχμώσωσιν, ἔτι τ' ἐνδείξηται, ὅτι τὸ πλεῖστον καὶ κράτιστον τῶν Ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν κέκτηται· καὶ σὺν αὐτοῖς τόν τε Ἰόνιον διέβαλε, καὶ τὴν Κέρκυραν ἐκλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν φρουρούντων λαβών, εἰς τὸν λιμένα τὸν γλυκὺν κατῆρε. καλεῖται δ' οὕτως, ὅτι ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμβάλλοντος γλυκαίνεται. κἀνταῦθεν εἰς τὸ Ἄκτιον ἔπλει. ὡς δ' οὐδεὶς οὔτε ἀντανῆγε, οὔτε ἐς λόγους αὐτῷ, ἢ πρὸς μάχην ἢ πρὸς ὁμολογίαν ἐκκαλουμένῳ τοὺς φοιτῶντος, κατέλαβε τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ νῦν ἐστιν ἡ Νικόπολις, κἀνταῦθα ἱδρύθη τῷ Ἀκτίῳ κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. τὸ δ' Ἄκτιον οἱ τοῦ Ἀντωνίου προκατειλήφεσαν, καὶ πύργοις ὠχύρωσαν ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δὲ τὴν τοῦ Καίσαρος ἄφιξιν ἐπύθετο ὁ Ἀντώνιος, ἀπῆλθε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ Ἄκτιον· οὐκ εὐθὺς μέντοι καὶ ἠγωνίσατο, καίτοι τοῦ Καίσαρος παντὶ τρόπῳ εἰς ἀγῶνα αὐτὸν προάγοντος· ἀκροβολισμοῖς δ' ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐχρῆτο, μέχρι συνῆλθον αὐτῷ τὰ στρατεύματα. ὁ δὲ Καῖσαρ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τήν τε Μακεδονίαν ἔπεμψε στρατιάν, ὅπως πρὸς ἐκεῖνα μεταγάγῃ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀντώνιον. καὶ ὁ Ἀγρίππας τήν τε Λευκάδα καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σκαφῶν αἰφνιδίως ἐπιπλεύσας ἐκράτησε, καὶ Πάτρας εἷλε, καὶ τὴν Κόρινθον παρεστήσατο. καὶ ὁ Τίτος ὁ Μάρκος, Ταῦρός τε ὁ Στατίλιος, τὸ ἱππικὸν τοῦ Ἀντωνίου ἀθρόον ἐκδραμόντες συνέσχον, καὶ Φιλάδελφον βασιλέα Παφλαγονίας προσεποιήσαντο. καὶ ὁ Δομίτιος ὁ Γναῖος καὶ ἄλλοι τῷ Καίσαρι προσεχώρησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος, μὴ οἱ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θρᾴκην πεμφθέντες παρ' αὐτοῦ, τῷ Καίσαρι προδῶνται, ὥρμησε πρὸς αὐτούς. κἀν τούτῳ ναυμαχία τις συνέστη· καὶ περὶ μὲν τὴν πρώτην προσβολὴν ἐτρέψαντο οἱ τοῦ Ἀντωνίου τοὺς τοῦ Καίσαρος ὀλίγους ὄντας. τοῦ δ' Ἀγρίππα, ᾧ παντὶ ἀνέκειτο τὸ τοῦ Καίσαρος ναυτικόν, κατὰ τύχην ἐπιδημήσαντος, οὐ μόνον οὐδὲν τῆς νίκης οἱ τοῦ Ἀντωνίου ἀπώναντο, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο. καὶ διὰ τοῦτο ἐπανελθὼν ὁ Ἀντώνιος, ἱππομαχίᾳ τινὶ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος προφυλακὴν ἡττήθη. καὶ ἐπεὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτὸν ἤρξατο ἐπιλείπειν, βουλὴν ἐποιήσατο, πότερον κατὰ χώραν μείναντες διακινδυνεύσωσιν, ἢ μεταστάντες χρόνῳ τὸν πόλεμον διαγάγωσι. καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα συνεβούλευσαν. ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὰ μὲν ἐπικαιρότατα τῶν χωρίων φρουραῖς παραδοῦναι, καὶ τοὺς λοιποὺς συναπαίρειν αὐτοῖς εἰς τὴν Αἴγυπτον συμβουλεύσασα, ἐνίκησεν. εἰς δὲ ταύτην ἦλθε τὴν γνώμην ὑπὸ σημείων θορυβηθεῖσα, καὶ ἐκ τοῦ στρατεύματος ἀθυμίας καὶ ἀρρωστίας δείσασα, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐξεφόβησεν. οὐ μέντοι λάθρα, οὐδὲ μὴν φανερῶς ἐκπλεῦσαι ὡς φεύγοντες ἐβουλεύσαντο, ἵνα μὴ εἰς δέος τοὺς συμμάχους ἐμβάλωσιν· ἀλλ' ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρασκευαζόμενοι, κἀντεῦθεν τὰ ἄριστα τῶν σκαφῶν ἐκλεξάμενοι, ὅτι ἐκ τῆς φθορᾶς τε καὶ τῆς αὐτομολίας οἱ ἐρέται ἠλάττωντο, κατέπρησαν τὰ λοιπά, καὶ νύκτωρ πάντα τὰ τιμιώτατα λαθραίως ἐμβαλόντες αὐτοῖς, ἕτοιμα εἰς ἔκπλουν ἐποίησαν. καὶ τοὺς στρατιώτας παρεθάρρυνε πρὸς τὴν ναυμαχίαν, διαλεχθεὶς αὐτοῖς ὁ Ἀντώνιος. καὶ οὕτως πάντας μὲν τοὺς πρώτους τῶν συνόντων αὐτῷ εἰς τὰς ναῦς ἐνεβίβασεν, ἵνα μή τι νεωτερίσωσιν, ὡς ὁ Δέλλιος καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτομολήσαντες. παμπληθεῖς δὲ καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας, καὶ ὁπλίτας ἐνεβίβασε. τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας εἶχεν, αἱ δὲ λοιπαὶ τετρήρεις καὶ δεκήρεις ἦσαν αὐτῷ. Καῖσαρ δὲ καθεώρα μὲν καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ, καὶ

περὶ τοῦ καλουμένου γλυκέος λιμένος.

στρατόπεδα ἀντωνίου καὶ καίσαρος.

ναυμαχία καὶ νίκη τοῦ καίσαρος.

ὅτι ἡ κλεοπάτρα ἀναχωρεῖν εἰς αἴγυπτον συμβουλεύει τῷ ἀντωνίῳ.

alios, ut aliquid adiutarent: alios, ne seorsim rebus nouis studerent: utque ostēderet, se maximę præstantissimæque partis Romanorum cōsensu niti. cū ijsque Ionio trāsmisso, & Corcyra, quam præsidiarij seliquerant, capta, in portu Glyce appulit, qui à dulcedine fluuij in eum influētis nomen habet: inde Actiū nauigauit. Cum nemo contrà classem educeret, neque quicquam uel ad pugnam uel ad deditionem hostes prouocanti responderēt: eum occupauit locū, in quo nunc est Nicopolis, ibique circa Actium terra marique stationes habuit. Nam ipsum Actium Antoniani præoccupatum turribus utrinque muniērant. Antonius aduentu Cæsaris cognito, cum suis Actium properauit: sed non statim pugnauit, quamuis à Cæsare modis omnibus lacesseretur. tumultuarijs tamen pugnis per dies complures certauit, donec conduxisset suos exercitus. At Cæsar in Græciam & Macedoniam misit copias, ut Antonium uel inuitum illuc pertraheret. Agrippa subito accessu Leucade & nauib. illius loci potitus est, Patras cæpit, Corinthum ad deditionem compulit. Titus Marcus & Taurus Stratilius, equitatū Antonij subita excursione cæperunt, & Philadelphum Paphlagoniæ regem in suas partes traduxerunt. Cn. item Domitius & alij ad Cæsarē se contulerunt. Veritus igitur Antonius, ne ij quos in Macedoniam & Thraciam misisset, idem facerent, ad eos properauit. Interea conflictus quidam mari factus est: & Cæsariani, pauci numero, ab Antonianis principiò pulsi. Sed fortuito Agrippę superuentu, qui toti Cæsarianę classi præerat, factum est, ut illi non modò nullum uictoriæ fructum caperent, sed etiam interirent. Qua de causa reuersus Antonius, equestri certamine cum primis Cæsaris excubijs congressus, succubuit. Et quia cōmeatus penuria laborare incipiebat, concilio indicto deliberauit, an manendum, & Martis alea periclitāda: an uerò aliò abeundum, & bellū ducendum esset. Alijs aliud censentibus, Cleopatrę sententia uicit, ut opportunissimis locis præsidia imponerētur, cæteri secum in Aegyptum nauigarent. Id autem consilij cæpit, tum quòd prodigijs quibusdam terrebatur, tum quia exercitus desperationem & morbum timebat: Antonio quoque terrorem incussit. Sed quia neque clàm, neque etiam apertè tanquam fugientes abire uolebāt, ne socijs terrorem incuterent, sed tanquā ad pugnam parati nauibus optimis delectis, & quia morbo & transfugijs remigum imminutus erat numerus, reliquis crematis, & noctu preciosissimis quibusque reb. clàm illatis, ad nauigandum se instruxerunt. Antonius milites pro concione ad pugnam incitauit, atque ita primores omnes familiarium suorum in naues imposuit, ne quid noui molirentur: ut Dellius & alij transfugæ fecerant. Quàm plurimos etiam funditores, sagittarios & armatos imposuit. Triremes enim paucas habebat, cæteræ quadriremes & deciremes erāt. Cæsar eorū instructione uisa, cōtrà se parabat.

Cleopatræ & Antonij fuga.

parabat. sed eorum consilio tum ex alijs tum ex Dellio cognito, exercitum conuocauit: quem dum ad pugnā cohortatur, ingenti imbri & turbine in classem Antonij illato, resumpta fiducia, eorū abitū obseruauit. Cumq; Antoniani in procinctu starent, nec tamen prodirēt: in animo habuit, eos uel stantes aggredi, uel repellere. Sed quia neq; prodibant, neq; se conuertebant, sed loco non mutato aciem cōdensabant, aliquantulū moratus est: deinde congressi pugnauerunt. Cum diu aequo Marte & ancipiti uictoria dimicaretur: Cleopatrę LX naues, signo ab ea dato, uelis ad discessum elatis pelago se commiserunt. Antonius uerò abeuntem Cleopatrę nauē cōspicatus, in quinqueremē trāscendit: oblitusq; reliquorum omniū, eam persequitur, quae ipsum perdiderat, & amplius perditura erat. Illa uerò agnitis nauis insignibus, substitit. Ita in illius nauem receptus, & solus in proram progressus, sedit tacitus. triduoq; sic exacto, cū Taenarum uenisset, à familiarium mulierū coetu ad concoenationem & ad concubitū est inuitatus. Eius uerò classis post discessum ipsius cū ad horam usq; decimā restitisset, iussu Caesaris igni iniecto partim cremata est, partim capta. Dicūtur circiter CCC naues esse captae. Hic naualis pugnae fuit exitus, IIII nonas Septēb. ac tum Caesar solus rerum omnium potiri coepit, ut ab eo tempore imperiū eius numerari incipiat. In castrorum loco urbem Nicopolim à uictoria nomine indito condidit, & statuas aereas hominis & asini collocauit. Fert enim nocturno tēpore, pridie eius diei quo naualę praelium commissum est, tabernaculo ad naues contemplandas egressus, in hominē agasonē incidisse, qui rogatus quis esset, respōderit, sibi Fortunati esse nomē, asino Victorini. Eę statuę pòst Byzātium trāslatae, in equestri theatro steterūt. Pedestres aūt & equestres Antonij copię cū VII post illius fugam dies permansissent, denique ad uictorē transfugerūt. Quidā uero, ex Romanis potissimum, ad Antoniū, socij domū abierūt. Caesar in Italiā properās, ueritus ne quis in eam motus existeret, Brundusium cum uenisset, nō amplius est progressus. nam ibi eum & senatus & ordo equester, & plebis maxima pars conuenerunt. Vbi rebus quibusdam ex sententia confectis, iterum in Graeciam discessit, & nauib. per Isthmum Peloponnensem ob tempestatem traductis, celeriter in Asiā transijt. At Cleopatra Aegyptum occupare contendit, ne qui res nouas molirentur metuens. quò cum uenisset, undiq; pecuniā & copias coegit. Antonius in Lybiam nauigauit. Cum autē is quoq; exercitus, quem ibi habebat, defecisset, sibi manus afferre uoluit: sed ab amicis prohibitus, Alexandriā uenit. Ibi ad pugnam se instruentes, tamē legatos de pacis conditionibus ad Caesarem miserunt. Cleopatra uerò, clam Antonio, familiaribus eius pecunias, ipsi Caesari aureū sceptrum, eiusdem materiae coronam, & sellam regiam misit, tanquam unà cum his imperium etiam ei traderet.

Actiaca uictoria Monarchiae Caesaris initiū.

Eutychus. Nicon.

Antonij & Cleopatrae in Aegypto acta cum Caesare.

ἀντεπεξίοι. μαθὼν δὲ καὶ τὴν διάνοιαν σφῶν ἐξ ἄλλων τε καὶ ἐκ τοῦ δελλίου, συνήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ ὡς μάχην δὴ ἂν ἄρξων παρεκάλει. κἂν τούτῳ ὑετοῦ γενομένου λάβρου, καὶ ζάλης πολλῆς ἐς τὸ τοῦ ἀντωνίου ναυτικὸν ἐμπεσούσης, ἀνεθάρσησεν ὁ καῖσαρ, καὶ τὸν ἔκπλουν αὐτοῦ ἐπετήρει. ὡς δὲ παρετάξαντο μὲν οἱ τοῦ ἀντωνίου, οὐ μὴν τι προήεσαν, ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἑστῶσι σφίσι προσμίξων, ἢ καὶ ἀναχωρῆσαι ποιήσων. ὡς δ' οὔτ' ἐξώρμησαν, οὔτ' ἀνέστρεψαν, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἔμενον, τὴν σύνταξίν τε ἐπύκνωσαν, ἀνέσχε χρόνον τινά, εἶτα συμμίξαντες ἐναυμάχουν. ἀγχωμάλου δὲ τῆς ναυμαχίας οὔσης ἐπὶ πολὺ καὶ ἀκρίτου, αἱ κλεοπάτρας ἑξήκοντα νῆες, συνθήματος παρ' αὐτῆς δοθέντος, ὡς ἀπόπλουν ἤρκασι τὰ ἱστία, καὶ πρὸς τὸ πέλαγος ὥρμησαν. ὁ δ' ἀντώνιος τὴν κλεοπάτρας ναῦν ἰδὼν ἐκπλέουσαν, πάντων ἐπιλαθόμενος, ἐς πεντήρη μεταβάς, ἐδίωκε τὴν ἐκπλεύσασαν αὐτόν, καὶ ἔτι προσαπολέσουσαν. ἡ δὲ γνωρίσασα τὸ τῆς νεὼς σημεῖον, ἀνέσχε. καὶ ἀναληφθεὶς ἐς τὴν ἐκείνης ναῦν, μόνος προελθὼν ἐς πρῷραν, ἐκάθητο σιωπῶν, καὶ τρεῖς ἡμέρας οὕτω διήγαγεν. ἐν δὲ ταινάρῳ γενόμενον αἱ συνήθεις γυναῖκες καὶ συνήγαγον, καὶ συνδειπνεῖν καὶ συγκαθεύδειν αὐτὸν ἔπεισαν. τὸ δὲ τοῦ ἀντωνίου ναυτικὸν μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποχώρησιν ἀντισχὸν μέχρις ὥρας δεκάτης, πυρὸς ἐπενεχθέντος τοῖς σκάφεσι, κελεύσαντος καίσαρος, τὸ μὲν κατεφλέχθη, τὸ δὲ ἑάλω. λέγονται γὰρ περὶ τριακοσίας νῆας ἑαλωκέναι. τοιοῦτον μὲν τῇ ναυμαχίᾳ τέλος ἐγένετο κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ σεπτεμβρίου μηνός. καὶ τότε μόνῳ τῷ καίσαρι τὸ κράτος ἅπαν περιελήλυθεν, ὡς ἐκ τούτου δὴ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοῦ μοναρχίας ψηφίζεσθαι. πόλιν δὲ ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου τόπῳ συνῴκισε, νικόπολιν καλέσας αὐτήν. ἔστησε δὲ καὶ στήλας χαλκᾶς ἀνθρώπου καὶ ὄνου. λέγεται γάρ, νυκτὸς ἔτι οὔσης καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ναυμαχία συνέστη, ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτῷ προελθόντι, καὶ περιϊόντι τὰς ναῦς, ἄνθρωπος συναντῆσαι ὄνον ἐλαύνων. πυθομένῳ δὲ τοὔνομα, εἰπεῖν, ἐμοὶ μὲν εὔτυχος ὄνομα, τῷ δ' ὄνῳ νίκων. αἱ στῆλαι δ' αὗται ὕστερον ἀνακομισθεῖσαι ἐς τὸ βυζάντιον, ἔστησαν ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ. ἡ δὲ πεζή τε καὶ ἱππικὴ δύναμις τοῦ ἀντωνίου μετὰ τὴν ἐκείνου φυγὴν ἡμέρας ἑπτὰ συμμείνασα, τέλος τῷ κρατήσαντι προσεχώρησεν. τινὲς δέ, καὶ μάλιστα τῶν ῥωμαίων, ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀντώνιον, οἱ δέ γε σύμμαχοι οἴκαδε. ὁ μέντοι καῖσαρ ἐς τὴν ἰταλίαν ἠπείχθη, μή τι στασιάσωσι φοβηθείς. ἐλθὼν δ' ἐς τὸ βρεντήσιον, οὐκέτι περαιτέρω προεχώρησεν. ἥ τε γὰρ γερουσία καὶ οἱ ἱππεῖς, τοῦ τε δήμου τὸ πλεῖστον καὶ ἕτεροι συνῆλθον ἐκεῖ. ἔνθα τινὰ τῶν αὐτῷ δοκούντων κατεπραξάμενος, ἐς τὴν ἑλλάδα αὖθις ἀπῆρε. καὶ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς πελοποννήσου τὰς ναῦς διὰ τὸν χειμῶνα διαγαγών, ταχέως ἐς τὴν ἀσίαν ἀνεκομίσθη. κλεοπάτρα δὲ φυγοῦσα, καταλαβεῖν τὴν αἴγυπτον ἔσπευσε, δεδιυῖα μή τι νεωτερίσωσι. καὶ γενομένη ἐν ταύτῃ, πανταχόθεν συνέλεγε χρήματα, ἤθροιζέ τε δυνάμεις. ἀντώνιος δ' ἐς λιβύην ἀπέπλευσεν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπερ εἶχεν ἐκεῖ στράτευμα ἀπέστη αὐτοῦ, ὥρμησε μὲν ἑαυτὸν ἀνελεῖν· ὑπὸ δὲ τῶν φίλων ἐκωλύθη, καὶ ἀνεκομίσθη ἐς ἀλεξάνδρειαν. καὶ παρεσκευάζοντο μὲν ὡς καὶ πολεμήσοντες· ἔπεμπον δέ τινας καὶ πρὸς καίσαρα, λόγους ὑπὲρ εἰρήνης κομίζοντας, τοῖς δὲ συνοῦσιν αὐτῷ χρήματα· καὶ ἡ κλεοπάτρα κρύφα τοῦ ἀντωνίου, σκῆπτρον αὐτῷ χρυσοῦν καὶ στέφανον ὅμοιον, καὶ δίφρον βασιλικὸν ἔπεμψεν, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δι' αὐτῶν διδοῦσα.

ναυμαχία τοῦ καίσαρος, καὶ τῶν ἀντωνίου καὶ τῆς κλεοπάτρας ἐκείνων, καὶ ἀντωνίου αὐτῇ ἀκολουθοῦντος.

ἧττα παντελὴς τοῦ ἀντωνίου.

ὅτι μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ ἀντωνίου μόναρχος ὁ καῖσαρ ἐγένετο.

[illegible] καὶ περὶ τοῦ φάσματος τοῦ πρὸ τῆς ναυμαχίας ὀφθέντος τῷ καίσαρι.

ὅτι ἡ κλεοπάτρα εἰς αἴγυπτον γενομένη, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον σὺν τῷ ἀντωνίῳ.

δῶρα δὲ τὰ μὲν δῶρα ἔλαβεν, οἰωνὸν αὐτὰ ποιούμενος, ἀπεκρίνατο δὲ περὶ μὲν Ἀντωνίου οὐδέν· Κλεοπάτρᾳ δὲ ὅτι εἰ κατακτανοῦσα τὸν Ἀντώνιον, ἢ ἐκβαλοῦσα, ἄδειαν αὐτῇ δώσει, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐάσει ἀπηγγέλλετο. ἐν τούτῳ δὲ τὰς ἐν τῷ Ἀραβικῷ κόλπῳ ναυπηγηθείσας τῇ Κλεοπάτρᾳ τριήρεις, κατέκαυσαν οἱ Ἄραβες, καὶ τὰς συμμαχίας οἵ τε δῆμοι καὶ οἱ δυνάσται ξύμπαντες ἀπηρνήσαντο. Ἀντώνιος δὲ καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἀκούσαντες τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος αὐτοῖς ἐπεσταλμένα, ἔπεμψαν αὖθις, ἡ μὲν χρήματα αὐτῷ πολλὰ δώσειν ὑπισχνουμένη, ὁ δὲ τῆς φιλίας καὶ τῆς συγγενείας αὐτὸν ἀναμιμνήσκων· καὶ ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι ἐπαγγελλόμενος, ἂν διὰ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα σωθῇ. οὐδὲν μὲν οὖν οὐδὲ τότε τῷ Ἀντωνίῳ ἀπεκρίθη· τῇ δὲ Κλεοπάτρᾳ πολλὰ καὶ τὸ ἀπειλῶν καὶ ὑπισχνεῖτο. φοβηθεὶς δὲ μὴ τὰ χρήματα παμπληθῆ ὄντα διαφθείρῃ ἡ Κλεοπάτρα, ἃ εἰς τὸ μνημεῖον ὃ ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκεύασεν, ἐθησαύρισε (καὶ γὰρ πάντα κατακαύσειν ἠπείλει μεθ' ἑαυτῆς, εἰ μὴ βελτίω διαμάρτῃ) Θύρσον οἰκεῖον ἔπεμψεν ἀπελεύθερον, πολλὰ ἐροῦντα αὐτῇ φιλάνθρωπα, καὶ ὅτι ἐρῴη ὁ Καῖσαρ αὐτῆς. ὅθεν καὶ τὸ Πηλούσιον κατέσχεν ὁ Καῖσαρ, δυνάμει μὲν τὸ φαινόμενον, λάθρᾳ δὲ προδοθὲν ὑπὸ Κλεοπάτρας. ἐρᾶν γὰρ αὐτῆς ἀκούσασα, καὶ τούτου ἐφιεμένη, εὐθὺς αὐτῷ προεῖτο τὸ Πηλούσιον. ὁ δὲ Ἀντώνιος ἀπὼν, ἐπεὶ τὴν τοῦ Πηλουσίου κατάληψιν ἔγνω, ἐπελθὼν πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ Καίσαρι προσιόντι, καὶ συμβαλὼν τοῖς ἱππεῦσι κεκμηκόσιν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐνίκησε. κἀκ τούτου ἀναθαρρήσας, καὶ διὰ τοξευμάτων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Καίσαρος γράμματα ἐπιπέμψας, πολλὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐπαγγελλόμενος, προσέμιξε καὶ τῷ πεζῷ, καὶ ἡττήθη. καὶ ὁ μὲν ἐλπίδας ἀπέκλινε πρὸς τὸ ναυτικόν, καὶ ὡς ναυμαχήσων παρεσκευάζετο, ἢ πρὸς Ἰβηρίαν πλευσούμενος. γνοῦσα δὲ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα, τὰς μὲν ναῦς αὐτομολῆσαι ἐποίησεν, αὐτὴ δὲ εἰς τὸ ἡρῷον ἐσῆλθεν αἰφνίδιον, ὡς τάχα τὸν Ἀντώνιον φοβουμένη, ὑπειληφότα προδεδόσθαι παρ' αὐτῆς. δύο δὲ μόνας ἤγαγεν σὺν αὐτῇ θεραπαίνας, καὶ εὐνοῦχον ἕνα. ἀσφαλίσασα δὲ, τὰς μὲν θύρας κατέκλεισεν ἀσφαλῶς, πρὸς δὲ τὸν Ἀντώνιον τοὺς ἀπαγγελοῦντας ἔπεμψεν ὅτι τέθνηκε. πεισθεὶς δ' ἐκεῖνος, ἠξίου τῶν παρόντων ἕνα τινὰ ἀποκτεῖναι αὐτόν. ὡς δ' ἐκεῖνος σπασάμενος τὸ ξίφος ἑαυτὸν κατειργάσατο, εὖγε, εἶπεν, ὦ Ἔρως (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνθρώπῳ) ὅτι με τί χρὴ ποιεῖν διδάσκεις· καὶ πλήξας ἑαυτὸν διὰ τῆς κοιλίας, ἐπὶ τῇ κλίνῃ ἀφῆκεν. ἦν δὲ οὐκ εὐθὺ θανάσιμος ἡ πληγή. θορύβου δὲ γενομένου, ᾔσθετο ἡ Κλεοπάτρα, καὶ τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέῳξεν, ἄνωθεν δὲ προκύψασα (οὔπω γὰρ τὰ πρὸς τῇ ὀροφῇ ἐξείργαστο, καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονός, κομίζειν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ἐκέλευσε. γνοὺς δὲ ἐκεῖνος ἐκείνην ζῶσαν, παρεκάλει κομισθῆναι ἐκεῖ, καὶ κομισθεὶς σειραῖς καὶ καλῳδίοις ἀνείλκετο παρ' αὐτῆς καὶ τῶν θεραπαινίδων ἀμφοῖν. δεξαμένη δὲ αὐτὸν αἵματι πεφυρμένον καὶ δυσθανατοῦντα, τούς τε πέπλους περιερρήξατο ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρνα ἔτυπτε, καὶ κατεσπάραττε ταῖς χερσίν. ὁ δὲ οἶνον πιεῖν ᾔτησε, καὶ πιὼν, καὶ ἔτι ὁμιλήσας τῇ Κλεοπάτρᾳ, ἐξέλιπε. Καῖσαρ δὲ ἀγγελθέντος αὐτῷ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντωνίου, ἐπεδάκρυσε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνου τοῖς φίλοις ἀναγινώσκων, κατεγίνωσκεν ἑαυτοῦ, ὡς εὐγνώμονα αἰτοῦντος ἐκείνου καὶ δίκαια, αὐτοῦ δὲ φορτικῶς καὶ ὑπερηφάνως πρὸς τὰς ἀποκρίσεις διακειμένου. εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν ἔπεμψε τὸν Προκλήιον, ζώσης αὐτῆς κρατῆσαι θέλων, μέγα πρὸς δόξαν ἡγούμενος, διαγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὸν θρίαμβον. ἡ δὲ ἐν ταῖς θύραις κεκλεισμέναις ἰσχυρῶς, ἔσω διελέχθη αὐτῷ.

[Marginal note: ἔσω ὁ Καῖσαρ [illegible]]

[Marginal note: μάχη τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου.]

[Marginal note: ὅτι ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὅτι ἡ Κλεοπάτρα [illegible]]

[Marginal note: ὅτι ἐζωγρήθη ἡ Κλεοπάτρα.]

dęret. Cæsar muneribus boni ominis causa acceptis, Antonio nihil respondit: Cleopatræ nunciari iussit, si Antoniũ uel occidisset, uel eiecisset, se impunitatẽ ei daturum, & regnũ inuiolatum relicturũ. Interea ædificatas Cleopatrę in sinu Arabico naues, Arabes cremauerũt, auxilia populi Dynastæq; omnes negauerũt. Accepto Cęsaris responso, denuò legatos miserũt: Cleopatra magnam pecuniã pollicẽs, Antonius cognationis & amicitiæ eum cõmonefaciens, seq; sibi manus allaturũ affirmans, si suus interitus Cleopatræ salutem allaturus esset. Cæsar uerò ne tum quidẽ Antonio quicq; respondit, Cleopatræ uerò multa & cõminatus & pollicitus est: & quia metuebat, ne mulier ingentẽ pecuniam, quã in monumentũ in regia paratũ intulerat, aboleret (minata enim erat, nisi uotorũ cõpos fieret, eam se unà secum crematurã) Thyrsum libertum ad eam misit, qui præter alia humanitatis plena, illudetiã ei diceret, Cæsarem amore illius esse captum. Sic Pelusio potitus est, quasi urbẽ ui expugnasset, cũ reuera prodita esset à Cleopatra. Nam quũ se ab illo amari audisset, atq; eius desiderio teneretur, statim ei Pelusiũ dedidit. Antonius igitur absens, Pelusij occupatione cognita, in sediu ante Alexandriã equitatũ Cęsaris itinere fatigatũ uicit. Inde receptis animis, & eo fretus, q; literas sagittis appẽsas in castra Cæsaris eiaculatus esset, quib. magnam pecuniam militib. pollicebatur: etiã pedites aggressus, & uictus, spe in classem collata, ita se parauit, quasi aut mari pugnaturus, aut in Hispaniã abiturus. Eo Cleopatra cognito, curauit ut naues ad Cæsarem transirent, ipsa monumentũ repentè cum duab. ancillis & uno eunucho subijt, quasi Antoniũ timeret, qui se ab ipsa prodi putaret. & ianua diligenter clausa, ad illũ misit, qui ei nunciarent, ipsam esse mortuã. Quod cum crederet Antonius, se à quodã occidi iussit. Vt uerò ille stricto gladio semetipsum interfecit: Rectè uerò, inquit, Eros (id enim homini erat nomen, q̃d Latinis Amorem siue Cupidinẽ significat) quid sit agẽdum me doces: illatoq; in uentrem ictu, nõ statim letifero, lectulo incubuit. Tumultu orto, Cleopatra fores non aperuit, sed supernè prospectans (necdum enim tectum absolutũ erat) eo facinore cognito, illũ in monumentũ inferri iussit. qui cum eam uiuere cognouisset, ut ad eam portaret, orauit. Cũ allatus esset, cathenis et funib. ab ea & ambabus ancillis attrahebatur. Quem ubi cruentatum & moribundũ accepit, uestes suas scidit, & pectus manib. plãxit, ac se lacerauit. At ille uino postulato, haustoq; nõnulla cum muliere collocutus, expirauit. Cæsar Antonij morte nũciata, illachrymauit: & literas eius amicis recitans, seipsum damnauit, q; illi æqua & iusta postulanti, arroganter & superbè responsum negasset. Proculeium autem ad Cleopatram capiendam, & in uita retinendam misit: quòd magnæ sibi gloriæ fore putabat, si eam in triumpho duceret. Illa uerò intra fores fortiter clausas stans, cũ eo col-

Antonij interitus.

Cleopatrę interitus.

locuta est. Cæsar cognito loco in quo esset, Gallum misit qui cum ea ageret. Quo de industria sermonem ad fores trahente, Proculeius cum duob. ministris scala per fenestrā clàm scandit. Cum uerò altera ex unà inclusis mulieribus exclamasset, Misera Cleopatra uiua caperis: pugione quo accincta erat, se ferire instituit. Sed Proculeius celeriter accurrit, eamq; cōtinuit: ereptoq; pugione, inquisiuit, ne quod uenenū occultaret. Cæsar Epaphrodito liberto mandauit, ut eam omni diligētia uiuentem asseruaret, atq; ipse urbem ingressus est. Antonio à Cleopatra magnifico & regio apparatu tumulato, cū febre laboraret (nā pectus eius exulceratū erat & inflammatum) inedia sibi necem cōsciscere instituit. Quo Cæsar animaduerso, minis & terrore de liberis iniecto, eam ueluti machinis admotis expugnauit, ut cibum & curationē admitteret, ac paulo pòst ipse ad eam alloquendam uenit. Illa uerò in tenui stragulo instar pauperculæ decumbēs, exiliit: & cū ad eius genua prouoluta, recūbere iussa esset, cum uoce tremula & oculis fletu confectis assidentē perinde orauit, ac si uitæ cupidissima esset, postremò pecuniæ descriptionem ei obtulit. Cæsar eam uitæ cupidā esse ratus, gauisus est: ac se omni spe illā splēdidius
„ tractaturū pollicendo decepisse putans, ipse ma-
„ gis est deceptus. Cū enim illa cognouisset eum terra per Syriam iturū, ipsam uero post triduum Romam missurū: orauit, ut Antonio parentare liceret. quo permisso, ad monumentum perlata, magno luctu edito, loculoq; coronis & inferijs ornato, balneū sibi parari iussit. Dū lota accumbit, splēdideq; prādet: quidam ex agro uas plenum ficubus portans, à custodib. quid ferret rogatus, ostēsis ficubus ingredi iussus est. Post prandiū Cleopatra literas obsignatas Cęsari misit, quibus orabat, ut cum Antonio sepeliretur. Vnde ille statim intellexit, quid actum esset, ac rem explorari iussit. Qui missi erant, cum properè accurrissent, mortuā eam in aureo lecto regaliter ornatā inuenerūt, altera eius ancilla Irade ad pedes illius expirante, altera Charmonio ex grauedine capitis iam labascēte, & diadema Cleopatræ exornante. Cui cum quidā dixisset, Pulchra uerò ista sunt Charmoniū: illa, Pulcherrima, inquit, & decora tot regib. oriūdæ. His dictis, & ipsa iuxta lectū exanimis concidit. Fertur aūt Cleopatra morsu aspidis serpētis perijsse, unà cum ficubus allata: alij in hydria asseruatam tradunt aspidem, & colu aurea lacessitam & iritatam eius brachium mordicus arripuisse. Dicitur & uenenum in cultello cauo habuisse, quem capillo occultauerit. Dion autem refert, acum qua capillum discriminaret, ueneno inunctam fuisse: cuius ueneni ea uis esset, ut cum sanguinem attigisset, celerrimè & minima cum molestia exitium afferret. Vtcunque sit, illa perijt. ueritas ignoratur: nisi quòd in eius brachio duæ uibices tenues & obscuræ apparuerunt, in corpore nulla ueneni indicia sunt animaduersa. neque serpens ipse repertus est, nisi quòd nonnulli dixerunt „se tractus illius quosdam iuxta mare, quo

Controuersia de genere mortis Cleopatræ.

αὐτῷ. ὡς δὲ καταμαθὼν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη αὐτῇ διαλεξόμενος, ὃς ἐμάκρυνε πρὸς ταῖς θύραις τὸν λόγον ἐπίτηδες, Προκλήιος δὲ κλίμακι διὰ θυρίδος ἀνελθὼν μετὰ δύο ὑπηρετῶν. τῶν δὲ μετ' αὐτῆς συγκαθειργμένων γυναικῶν ἀνακραγούσης, τάλαινα Κλεοπάτρα ζωγρεῖ, ὥρμησε μὲν ἑαυτὴν πατάξαι (περιέζωστο γὰρ ξιφίδιον) προσδραμὼν δὲ αὐτῇ ὁ Προκλήιος, συνέσχεν αὐτὴν, καὶ ἀφείλετο τὸ ξιφίδιον, καὶ μὴ κεκρύφθαι τι φαρμάκου ἐξηρεύνησεν. ἐπέμψατο δὲ Καῖσαρ Ἐπαφρόδιτον ἀπελεύθερον, κελεύσας ζῶσαν τηρεῖν πάνυ ἐπιμελόμενον, αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ ὁ Ἀντώνιος παρὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐτάφη πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. πυρετῷ δὲ αὐτῇ χρωμένῃ (ἐφλέγμαινε γὰρ αὐτῇ τὰ στέρνα, καὶ ἥλκωτο) τροφῆς ἀπέσχετο, ὡς ἐντεῦθεν ἀπολυθησομένη τῆς ζωῆς. ὃ ὑπονοήσας ὁ Καῖσαρ, ἀπειλὰς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶν τέκνων προσέβαλεν, ὡς ἐκείνης καθάπερ μηχανήμασιν ὑπήριπε, καὶ τροφὴν καὶ θεραπείαν προσίετο. ἧκε δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῇ διαλεξόμενος. ἡ δὲ λιτῶς ἐν στιβάδι κατακειμένη ὥσπερ μονοχίτων, ἀναπηδήσασα προσπίπτει αὐτῷ, ὑπότρομος τῇ φωνῇ, καὶ συντετηκυῖα τοῖς ὄψεσι. κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἀνακλιθῆναι, καὶ αὐτοῦ παρακαθισαμένου, ἐδεῖτο αὐτοῦ ὡς μάλιστα τῆς ζωῆς προσιεμένη, τέλος δὲ τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν αὐτῷ ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ φιλοψυχεῖν αὐτὴν οἰόμενος, ἥσθη, καὶ ἀπὸ τοῦ πάσης ἐλπίδος αὐτῇ λαμπροτέρων χρήσεσθαι, ἀπατῆσαι μὲν αὐτὴν ᾤετο· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐξηπάτητο. „ μαθοῦσα γὰρ ὡς ὁ Καῖσαρ μὲν πεζῇ διὰ Συρίας ἐγνώκει ἀπιέναι, αὐτὴν δὲ ἐς τὴν Ῥώμην πέμψει μετὰ τρίτην ἡμέραν, ἐδεήθη Καίσαρος, ὅπως ἐντάφια τῷ Ἀντωνίῳ χέαι. καὶ αὐτῇ ἐπιτρέψαντος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα, πολλὰ ὀλοφυραμένη, στέψασα καὶ κατασπασαμένη τὴν σορὸν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γενέσθαι. λουσαμένη δὲ, καὶ κατακλιθεῖσα, ἄριστον ἠρίστα λαμπρόν. καί τις ἧκεν ἀπ' ἀγροῦ κομίζων ἄγγος σύκων μεστόν. τῶν δὲ φυλάκων, τί φέροι ἀνακρινόντων, ἐκεῖνος τὰ σῦκα ἀπέδειξεν, οἱ δὲ εἰσάγειν ἐκέλευον. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον κατασεσημασμένην τῷ Καίσαρι ἔπεμψε. Καῖσαρ δὲ ὡς ἐνέτυχε λόγοις δεομένης αὐτὴν συνταφῆναι τῷ Ἀντωνίῳ, ταχὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον, καὶ κατὰ τάχος σὺν σπευδομένοις τὸ γενόμενον ἐπεμψεν. οἱ δρόμῳ καταλαβόντες, εὗρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν ἐν χρυσῇ κλίνῃ κεκοσμημένην βασιλικῶς. τῶν δὲ θεραπαινῶν ἡ μὲν Εἰρὰς πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ Χαρμόνιον ἤδη καρηβαροῦσα καὶ σφαλλομένη, κατεκόσμει τὸ περὶ κεφαλὴν ἐκείνης διάδημα. εἰπόντος δέ τινος, καλὰ ταῦτα Χαρμόνιον; κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρέποντα τῇ τοσούτων ἐκγόνῳ βασιλέων. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε καὶ αὐτή. λέγεται δὲ ἀσπίδος δήγματι θανεῖν, κομισθείσης μετὰ τῶν σύκων. οἱ δὲ ἐν ὑδρίᾳ τηρηθῆναι τὴν ἀσπίδα φασίν, ἠλακάτῃ δὲ χρυσῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐκκαλουμένης αὐτὴν, καὶ ἀγριωθεῖσαν ἐμφῦναι αὐτῆς τῷ βραχίονι. λέγεται δὲ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἔχειν ἐν κνηστίδι κοίλῃ, καὶ τὴν κνηστίδα κρύπτειν ἐν τῇ κόμῃ. ὁ δὲ Δίων, βελόνην αὐτὴν ἔχειν φησίν, ᾗ τὰς τρίχας ἀνῆγεν, ἰῷ τινι κεχρισμένην, δύναμιν ἔχοντι αἵματος ἁψάμενον, ὡς τάχιστα καὶ ἀλυπότατα φθείρειν. ὁ μὲν οὖν τρόπος τοῦ ὀλέθρου οὐκ ἐγνώσθη, ἀλλ' ὅτι περὶ τὸν ἐκείνης βραχίονα δύο νυγμαὶ ὤφθησαν λεπταί τε καὶ ἀμυδραί, οὐδὲ δὲ φαρμάκου τι σημεῖον περὶ τὸ σῶμα ἐκείνης ἐφωράθη, οὔτε τὸ θηρίον εὑρέθη, εἰ μή τινες ἴχνη αὐτοῦ παρὰ θά-

[illegible Greek marginal note] ... γραμμένα.   [illegible Greek marginal note] ... καρα.

λαθοῦσα, ᾗ τὸ δωμάτιον ἐφεώρα καὶ θυρίδες ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασαν. εἰκάσθη δ' ὑπ' ἀσπίδος αὐτὴν θανεῖν, ὅτι πολλὰ πρώην συνῆγε θανάσιμα φάρμακα, καὶ ταῦτα τοῖς κατεψηφισμένοις θάνατον προσέβαλλε· καὶ τὰ μὲν ὠκύμορα κατελάμβανεν, ὀδυνηρὸν δ' ἐπάγοντα θάνατον, τὰ δὲ πρᾳότερα μὲν, διὰ χρόνου δ' ὀλίγου κατεργαζόμενα· μόνον δ' εὗρε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ σπασμοῦ κάρον ὑπνώδη ἐφελκόμενον ἱδρῶτι μαλακῷ, καὶ τὸ αἰσθητήριον ἀμαυροῦσαν ῥᾳδίως ἀπονεκροῦν. ἀκούσας δ' ὁ Καῖσαρ τὴν τελευτὴν αὐτῆς, ἐξεπλάγη. καὶ φάρμακα τῷ σώματι καὶ Ψύλλους ἐπήγαγεν. οἱ δὲ Ψύλλοι ἄνδρες εἰσί (γυνὴ γὰρ τὴν δύναμιν ταύτην ἔχειν οὐ πέφυκε)· δύνανται δὲ πάντα ἰὸν παντὸς ἑρπετοῦ, πρὶν θανεῖν τὸν δηχθέντα ἢ τρωθέντα, ἐκμυζᾶν, καὶ αὐτοί τι μὴ βλάπτεσθαι, καὶ τὸν πεφαρμαγμένον θεραπεύειν. φύονται δ' ἐξ ἀλλήλων, καὶ δοκιμάζουσι τὰ γεννηθέντα, ἢ μετὰ ὄφεων ἐμβληθέντα, ἢ καὶ τῶν σπαργάνων αὐτῶν ἐμβληθέντων ἰοβόλοις ὄφεσιν· οὔτε γὰρ τῷ παιδίῳ λυμαίνονται, καὶ ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος αὐτοῦ ναρκῶσιν. ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς τελευτῇ ἤχθετο, καὶ τὴν ἐκείνης εὐγένειαν ἐθαύμασε, καὶ συνταφῆναι μετ' Ἀντωνίου ἐκέλευσε πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. ἐντίμου δὲ καὶ αἱ θεράπαιναι ταφῆς ἔτυχον, ἐκείνου προστάξαντος. ἐβίω δὲ Κλεοπάτρα μὲν τεσσαράκοντα ἔτη, ἑνὸς δέοντος, τούτων δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, πλείω δὲ τῶν δεκατεσσάρων Ἀντωνίῳ συνάρξασα. Ἀντώνιον δὲ οἱ μὲν ἕξ, οἱ δὲ τρισὶν ὑπερβαλεῖν φασι τὰ πεντήκοντα. τὸν δὲ τοῦ Ἀντωνίου υἱὸν Ἄντυλον τὸν ἐκ τῆς Φουλβίας, καὶ τὸν τῆς Κλεοπάτρας τὸν Καισαρίωνα, ὁ Καῖσαρ ἀπέκτεινεν. Ἀντώνιος μὲν οὖν καὶ Κλεοπάτρα οὕτως ἀπήλλαξαν. Καῖσαρ δὲ τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως νεκρὸν εἶδε, καὶ προσήψατο αὐτοῦ. τὰ δὲ τῶν Πτολεμαίων σώματα, καίτοι τῶν Ἀλεξανδρέων δεῖξαί οἱ καὶ τοῦτο σπουδασάντων, ἰδεῖν οὐκ ἠθέλησεν, εἰπών, ὅτι βασιλέα, ἀλλ' οὐ νεκροὺς ἰδεῖν ἐπεθύμησε. διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ τῷ Ἄπιδι ἐντυχεῖν ἐπείσθη, λέγων, θεούς, ἀλλ' οὐχὶ βοῦς προσκυνεῖν εἰθίσθαι. τὴν δ' Αἴγυπτον ὑποτελῆ ἐποίησε, χρήματά τε πάμπολλα εὗρε, καὶ πάντα ἀφείλετο. καὶ τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ὡς αὐτῷ ἐδόκει διοικησάμενος, διὰ τῆς Συρίας ἐς τὴν Ἀσίαν ἀπῆλθε, κἀκεῖ ἐχείμασεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τότε καὶ πρότερον, ὅτε τὴν ναυμαχίαν ἐνίκησε, πολλὰς τιμὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. κατὰ δὲ τὸ θέρος περαιωθεὶς ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπεραιώθη. καὶ αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν εἰσελθόντος, ἔθυσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ ὕπατος ἐβουθύτησεν, ὃ μήπω πρότερον ἐπ' ἄλλῳ ἐγεγόνει. ἑώρτασε δὲ καὶ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις τὰ νικητήρια, καὶ ἐπιφανεῖς αἱ πομπαὶ πᾶσαι γεγόνασι. τοσαῦτα γὰρ ἠθροίσθησαν λάφυρα, ὥστε πάσαις ἐπαρκέσαι. παρεκομίσθη δὲ καὶ εἴδωλον τῆς Κλεοπάτρας ἐπὶ κλίνης, ἀσπίδα ἐμπεφυκυῖαν ἔχον τῷ βραχίονι. καὶ μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ οἱ ἐκείνης παῖδες ἤχθησαν, Ἀλέξανδρος ὁ Ἥλιος, καὶ Κλεοπάτρα ἡ καὶ Σελήνη. ἐφ' ἅπασι δ' ὁ Καῖσαρ εἰσήλασε, καὶ θεωρίαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐγένοντο. καὶ ὁ Κράσσος ὁ Μάρκος κατὰ τούτους τοὺς χρόνους εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰς τὴν Θρᾴκην, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα πεμφθείς, πολλοῖς ἐπολέμησεν ἔθνεσι, καὶ τὰ μὲν ἐνίκησε, τὰ δὲ προσηγάγετο. τὰ δ' ἔθνη ταῦτα πάλαι μὲν Μυσοί τε καὶ Γέται ἐκέκληντο, πᾶσαν γὰρ μεταξὺ τοῦ τε Αἵμου καὶ τοῦ Ἴστρου ἐνέμοντο· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, τινὲς αὐτῶν καὶ ἄλλοις ὀνόμασιν ἐπεκλήθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα πάνθ' ὅσα ὁ ποταμὸς ὁ Σάος εἰς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων ὑπὲρ τῆς Δαλματίας, καὶ τῆς Μακεδονίας, τῆς τε Θρᾴκης ἐκ τῆς Παννονίας ἀφορίζει, εἰς τὸ τῆς Μυσίας προσεχώρησεν ὄνομα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ ἐστὶν ἔθνη, καὶ οἱ Τριβαλλοὶ προσαγορευθέντες, οἵ τε καλούμενοι

Δαρδάνοι

ὅτι ὁ καῖσαρ τὸν τοῦ ἀλεξάνδρου ἴδε νεκρόν.

ὅσων ἀπέλαυσεν οἱ ῥωμαῖοι περὶ τὸν καίσαρα ψηφισάμενοι ἐς ῥώμην.

ὅσα ἔθνη οἱ ῥωμαῖοι ἐνίκησαν τότε.

re, quò conclaue aspectabat, & fenestræ erant, conspexisse. Cæterum coniectura fuit, eam aspidis morsu perijsse, quod multa lethalia uenena pridem collegerat, eaque damnatis capitis proponebat. quorũ alia mortem celerẽ cum magno cruciatu afferrent, alia mitiora tardiorem. solum autem morsum aspidis obseruarat, ueternũ soporiferum cum molli sudore citra conuulsionẽ inducere, & sensib. hebetatis leuiter extinguere. Cæsar eius interitu audito obstupuit, & cadaueri remedia & Psyllos adhibuit. Psylli autẽ uiri sunt (nulla enim mulier ea ui prædita est) qui quoduis uenenũ cuiusuis serpentis, priusquàm is qui morsus aut uulneratus est, moritur, exugendo, nec ipsi læduntur, & ueneni infecto salutem afferunt. Propagãtur alij ex alijs, & fœtus explorant, uel in serpentes cõiectos, uel eorum fascijs serpentibus iniectis: qui nec puerũ lædũt, & uestibus illius tecti torpescunt. Cæsar igitur Cleopatræ obitu doluit, generosam eius indolẽ admiratus, eamque magnificè regaliterque cum Antonio sepeliri iussit. Sunt & ancillæ iussu illius honorificã sepulturã assecutę. obijt Cleopatra annos unde XL nata, è quib. II & XX regnauit, amplius XIIII cum Antonio imperauit. Antonium uerò alij III, alij VI, & L uixisse annos tradunt. Eius ex Fuluia filiũ Antyliũ, & Cleopatræ filiũ Cæsarionem, Cæsar interfecit. Cleopatra atque Antonio ad hũc modũ sublatis, Alexandri regis corpus uidit & attrectauit. Ptolemæorum etiã Alexãdrinis ostendere uolentibus, recusauit: se enim regem uidere cupiuisse, nõ cadauera. neque Apidẽ adire uoluit: quòd deos, non boues adorare consueuisset. Aegyptum tributariam fecit, & pecuniam omnem, quam ibi maximam reperit, secum auexit. Rebus in Aegypto suo arbitratu ordinatis, per Syriã in Asiam abijt, ibique hybernauit. Romani uerò & tum, & prius etiam, Actiacam uictoriam adepto plurimos honores decreuerunt. Sub æstatem in Græciam & Italiam trãsfecit. Eo Romã ingresso, populus sacrificauit, & cõsul bouem immolauit: quod nulli prius acciderat. Triumphum per triduum egit, pompæ omnes illustres fuerũt: tantumque manubiarũ adfuit, ut ijs omnibus sufficerent. Est & Cleopatræ statua in lecto traducta, eius brachio aspide inhærente. Inter alios captiuos, eius quoque liberi: Alexãder, qui & Sol: & Cleopatra, quę & Luna dicebãt, in triũpho ducti sunt. Post omnia Cęsar inuectus, spectacula permultos dies edidit. Sub hæc tempora M. Crassus in Macedoniã, Thraciam & Græciam missus, & cũ multis gentibus bella gerens, alias uicit, alias in deditione accepit. Eæ gentes olim Mysi & Getæ uocabantur, omnẽ eum tractum qui intra Hæmũ & Istrum est, incolentes. Progressu temporis autem, quædam earum alijs nominibus sunt appellatæ. Deinde omnia ea quę Sauus fluuius in Istrum influens, supra Dalmatiam, Macedoniã & Thraciam à Pannonia disterminat, Mysiæ appellationẽ subierũt. Inter eos, præter alias multas gentes sunt Triballi &

Psylli.

Cæsaris Aegypto subacta triumphus.

Mysi et Getæ à M. Crasso subacti.

Cæsar Mecœnate autore imperiũ retinet, atq; à S.P.Q.R. retinere cogitur scilicet.

Dardanij. Hæc igitur Romani sub regib. ac in libera republica, & à potẽtibus oppressa, annis XXV & DCC & gesserunt, & pertulerũt. Deinceps haud dubiè sub unius potestatem reciderunt. Nam quum Cæsar in animo haberet, armis positis, imperium Senatui populoq; restituere, idq; consilium Agrippæ & Mecœnati, quibus arcana sua credebat, aperuisset: Agrippa deponendæ potestatis autor ei fuit, Mecœnas cõtrarium omnino suasit. Nam cum lõgo iam tempore rerum potitus esset, aut potestatem ei retinendã, aut ea posita pereundũ esse affirmabat: quód qui semel imperarint, tutò uitam priuatã agere nullo modo possent. longaq; oratione monuit, quibus rationibus tutò & iustè, atq; etiã citra ciuium molestiã imperare posset, hac addita clausula: Si ea, quæ alio imperante tibi fieri uelles, ipse ultrò feceris alijs, neq; peccabis quicquam, & omnia feliciter administrabis, & suauissimè nulloq; cum periculo ætatẽ deges. His cõsilijs auditis, utroq; probato & collaudato, Mecœnatis sententiã est secutus: & monarchia nõ deposita, cognomentũ Imperatoris sibi asciuit, nõ illud quod antiquitùs ob uictoriã tribui solebat, sed id quo regia potestas significabat. Anno sequenti sextum consul factus, Agrippa collega, quem insigni honore prosequebatur, desponsa etiã sorore Octauia, & princeps senatus cognominatus est, ut in liberrima ciuitate receptũ fuerat. In honorẽ Romæ & ciuium tum alia fecit, tum multos ad egestatẽ redactos liberaliter donauit: tũ ueteres tabulas eorũ qui in ærarios relati fuerant, exussit: tum quæ sub Antonio & Lepido per iniuriã acta fuerant, uno decreto aboleuit omnia. Quas ob res cũ laudibus in cœlum efferretur, maioris etiã honoris desiderio imperium á uolẽtibus accipere desiderauit, ac ne inuitis imperare uidereť, subornatis intimis suis, septimum consul in curia deprecatus est imperium: & summa rerum optimatib. demandata, eos rogauit, ut æquo animo se priuatã uitã agere paterentur. At senatores eius sententiã partim scientes, partim suspicantes, alij arguere nolebant, alij timebãt. Cum igiť et credere alij fingerent, alij necesse haberent, imperiũ retinere coactus est scilicet. Quo adhũc modũ á Senatu populoq; firmato, omnẽ Reip. curã in se suscepit. Prouincias infirmiores, ut pacatas & imbelles, attribuit senatui: firmiores, ut periculosas & parum tutas, ipse retinuit. Id eò pertinebat, ut senatus pulcherrimis imperij partib. frui, ipse labores sustinere uideretur: cũ id eius consiliũ esset, ut illi inermes & imbelles essent, ipse arma teneret, & milites aleret. Ac ne quid regium præ se ferret, in prouincias sibi attributas imperium ad decenniũ accepit, quanto tempore se illas pacaturũ pollicebatur. Sed ea nimiũ uerba erant.

Decennij celebritas.

Finito enim decennio, quinquenniũ: deinde alterum quinquenniũ, post decennium: mox alia quinquennia ei decreta sunt, ut decenniorũ successione per omnẽ ætatem solus rerum potiretur. Vnde factũ est, ut imperatores quiullum secuti sunt, cum in omnem ætatem crearentur, tamen deci

Δαρδάνιοι. ταῦτα μὲν οὖν ἔν τε τῇ βασιλείᾳ καὶ τῇ δημοκρατίᾳ ταῖς τε δυναστείαις πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσιν ἔπραξάν τε ῥωμαῖοι, καὶ ἔπαθον. ἐκ δὲ τούτου μοναρχεῖσθαι αὖθις ἀκριβῶς ἤρξαντο, καίτοι τοῦ Καίσαρος [illegible]

[illegible]

deci

τῶν δεκετηρίδων ἑορτάζομεν, ὡς αὖθις τότε τὴν ἡγεμονίαν ἀνανεούμενοι. πολλὰ δὲ καὶ τότε ἐς τιμὴν ἐψηφίσθη τῷ Καίσαρι, καὶ Αὔγουστος ἐπεκλήθη. ἐφίετο μὲν γὰρ Ῥωμύλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὅτι ὑποπτεύοιτο ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμεῖν (οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι πράγματι μὲν τὰς τῶν βασιλευομένων ὑπέμενον, τῷ δ' ὀνόματι ἤχθοντο) ἀπέστη τοῦ Ῥωμύλος ἀνακληθῆναι, καὶ Αὔγουστος καλεῖσθαι ἀνελάβετο, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὑπάρχων. πάντα γὰρ τὰ ἐντιμότατα καὶ σεβάσμια αὔγουστα προσαγορεύεται· ἐξ οὗ καὶ σεβαστὸν προσεῖπον αὐτὸν, ἐκ τοῦ σεβάζεσθαι, ἐξελληνίζοντες πως ὥσπερ τινὰ σεπτόν.

τί δηλοῖ τὸ αὔγουστος.

ἡ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων κατοικία παλάτιον ὀνομάζεται, ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ λεγομένῳ ὄρει, ὃ ὁ Φαυστύλος ᾤκει, καὶ ἐκεῖ τὸ στρατήγιον εἶχε, καὶ ὅταν που ἄλλοθι ὁ αὐτοκράτωρ καταλύῃ, τὴν τοῦ παλατίου κλῆσιν ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἴσχει. πᾶσα δὲ ἐξουσία, ἥ τε τοῖς ὑπάτοις τὸ παλαιὸν διδομένη, καὶ ἡ τοῖς δημάρχοις, καὶ ἡ τοῖς τιμηταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, τοῖς αὐτοκράτορσι δέδοται. καὶ προσέτι καὶ λελύσθαι τῶν νόμων ἐδόθη αὐτοῖς, ὥστε ἐλεύθεροι ἐκ πάσης τῶν νόμων ἀνάγκης ὦσι, καὶ μηδενὶ τῶν γραμμάτων ἐνέχωνται.

ὅθεν ἡ κατοικία τοῦ αὐτοκράτορος ἐπωνομάσθη παλάτιον.

ὅτε δὲ Αὔγουστος ἐπεκλήθη ὁ Καῖσαρ, σημεῖον οὐ μικρὸν τότε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐγένετο. ὁ γὰρ Τίβερις πελαγίσας, πᾶσαν τὴν πεδιάδα τῆς Ῥώμης κατέλαβεν, ὥστε πλεῖσθαι· ἐξ οὗ οἱ μάντεις ὅτι τε ἐπὶ μέγα αὐξήσοι, καὶ ὅτι πᾶσαν τὴν πόλιν ὑποχειρίαν ἕξει, ἐκ τούτου προεῖπον. ὁ δὲ τά τε ἄλλα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα προθυμότερον ἔπραξεν, ὡς ἐθελοντὶ ἄρχων, καὶ ἐνομοθέτει, οὐ μέντοι πάντα ἰδιογνωμονῶν ἐνομοθέτει, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἐς τὸ δημόσιον προετίθει, ὅπως εἴ τι μὴ ἀρέσκοι, ἐπανορθώσῃ, καὶ προετρέπετο πάντα συμβουλεύειν αὐτῷ εἴ τις τι ἄμεινον νοοίη αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα καθ' ἑκάστους, καὶ ἐκ τοῦ τῶν βουλευτῶν πλήθους πεντεκαίδεκα συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ πᾶσι κοινοῦσθαι τὰ βουλευόμενα. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ' αὐτῶν. ἐδίκαζε μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ βουλή, καὶ πρεσβείας καὶ κηρυκείας ἐχρημάτιζεν. ὅ, τι δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας συνελέγετο, οὐ μέντοι ἐπράχθη τι, ὃ μὴ ἐκείνῳ ἤρεσκε. καὶ τοὺς ἄρξοντας τοὺς μὲν αὐτὸς προεβάλλετο, τοὺς δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐποιεῖτο, ἐπιμελόμενος, ὅπως μήτ' ἀνεπιτήδειοι, μήτ' ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ ἐκ δεκασμοῦ ἀποδεικνύωνται. καὶ ἔθνη τινὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἑτέρων τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέταξεν. ὁ δὲ τῆς Αἰγύπτου ἄρχων Αἴλιος Γάλλος ἐπ' Ἀραβίαν τὴν εὐδαίμονα ὡς ἐκαλεῖτο ἐστράτευσε τότε, καὶ οὐδεὶς μὲν φανερῶς αὐτῷ ἐκ τῶν πολεμίων, οὐ μὴν ἀπόνως προεχώρει· ἥ τε γὰρ ἐρημία καὶ ὁ ἥλιος τά τε ὕδατα φύσιν ἄτοπόν τινα ἔχοντα σφόδρα αὐτοὺς ἐταλαιπώρησεν, ὥστε τὸ πλεῖον φθαρῆναι τοῦ στρατοῦ. τὸ δὲ νόσημα τῇ κεφαλῇ φυόμενον, ἐξήραινεν αὐτήν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτίκα ἀπώλλυε. τῶν δὲ περιγιγνομένων ἐς τὰ σκέλη κατῄει, ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ σώματος ὑπερβαῖνον, καὶ αὐτὰ ἐλυμαίνετο, ἴαμα τε οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ ἔλαιον οἴνῳ μεμιγμένον ἀλείψαιτο. τὰ δὲ πάνυ ὀλίγοις ἦν. ἔστι τῆς χώρας οὐδέτερον αὐτῶν φέρει, κἀκ τῶν ἀφθόνων ταῦτα προπαρεσκεύαστο. κἀν τῷ πόνῳ τούτῳ καὶ οἱ βάρβαροι σφίσιν ἐπιθέμενοι, τά τε χωρία ἃ πρὶν ἀφῄρηντο ἐκομίσαντο, καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐκ τῆς χώρας ἐξήλασαν. ὁ δ' Αὔγουστος ἑνδέκατον ὑπατεύσας νοσήσας, ὥστε μηδ' ἐλπίδα σωτηρίας ἔχειν, καὶ ὡς τελευτήσων διέθετο, καὶ διάδοχον μὲν οὐδένα ἀπέλιπε, τῷ Πείσωνι δὲ τάς τε δυνάμεις καὶ τὰς κοινὰς προσόδους ἐς βιβλίον γράψας ἔδωκε, τῷ δ' Ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον ἐνεχείρισε. Ἀντώνιος δέ τις Μούσας ὑπὸ τοῦ κακοῦ αὐτὸν ἐξελόμενος ψυχρολουσίαις καὶ ψυχρο-

ἐδίκαζεν ἡ βουλή.

ὅτι νοσήσας ὁ αὔγουστος ἐσώθη.

decimum quenque annum festum gererent, Imperium quasi renouantes. Tum præter multos alios honores, etiam Augustus est cognominatus. Nam cum Romulus dici cuperet, & tamen suspicionem regni cõcupiti uitaret (Romani enim cum ipsum regnum paterentur, nomen regni auersabantur) ea quidẽ appellatione abstinuit: Augustum autem se appellari uoluit, ut humana cõditione maiorem. sic enim sanctissima quæque & summæ uenerationis dicuntur. Imperatorum domicilium Palatiũ uocatur, quod in monte Palatino Cæsar, ut & Faustulus Romuli nutricius, habitabat, ibique prætoriũ habebat. Quamobrem etsi Imperator alibi diuerterit, tamẽ eius hospitiũ id nomẽ obtinet. Omnis aũt potestas, quæ Coss. tribunorũ plebis, censorũ, cęterorum denique omnium olim fuerat, in Imperatores est trãslata, atque illud etiã eis datũ, ut legibus soluti essent, nec ullo præscripto tenerentur. Quo die Cęsar Augustus cognominatus est, noctu magnum prodigiũ extitit. Tiberis enim omnia Romanę urbis plana loca sic inundauit, ut nauigarentur. Quo uates portẽdi affirmarũt, fore ut urbẽ amplificaret, & totam in potestate sua haberet. Is uerò cum alia ad Imperiũ ptinentia, ut qui uolentib. imperaret, alacrius administrauit: tum leges sanxit, nec tamẽ suapte autoritate omnes, sed quasdam ad populũ tulit, ut quæ displicerent, ea corrigeret: hortãs omnes, ut si quid melius scirent, monerent. Consules item & è cæteris magistratibus singulos, & è senatorũ numero XV ad semestre in consilium adhibuit, ut per eos omnib. ea communicaret, quæ deliberãda essent, interdum etiam ius cũ eis dixit. Nam Senatus etiam per se suffragia ferebat: legatis quoque & caduceatoribus respondit. Populus quãuis ad Comitia cõueniret, nihil tamẽ gerebatur, quod illi displiceret. Magistratus partim ipse designauit, partim arbitrio populi designãdos pmisit: in id intẽtus, ne inepti, ne'ue per ambitũ & largitiones aliqui crearentur. gentes quasdã p semetipsum, partim per alios Romano imperio subiecit. At Aegypti prætor Aelius Gallus expeditione in Arabiã felicẽ suscepta, etsi ei resistebat nemo, nõ tamẽ citra ęrumnã est progressus. Nã & solitudine, & solis ardore, & aqua insalubri milites grauiter sunt afflicti, ut maxima pars exercitus ex morbo quo capita exiccabantur, interiret. Is multos statim perimebat. Si qui uerò euadebãt, in eorũ pedes, toto reliquo corpore incolumi, descẽdebat, eosque uexabat: nec ullũ erat remediũ aliud, nisi ut oleo uino tẽperato inũgerẽt. Id uerò p paucis suppetebat. nã ea regio neutrũ gignit, neque illi magnã copiã ppararãt. In ea lue barbari quoque, receptis locis q̃ amiserãt, eorũ reliquias regione expulerunt. Augustus uerò undecimo cõsulatu sine ulla spe salutis ægrotãs, ut moriturus testamentũ fecit, nec Imperij successore ullo relicto, libellũ in quo legiones et publicos reditus pscripserat, Pisoni tradidit, Agrippæ anulũ porrexit. Sed ab Antonio Musa lotionib. et potiõi

Augusti cognomentũ, & administrandi imperij ratio.

Potestas Imperatoris.

Exundatio Tiberis.

Augusti morbus.

Anto Musa medicus.

bus frigidis est recreatus. qua de causa medicus & ab illo & à Senatu pecuniā, & ius aurei anuli, quamuis libertinus, accepit: immunitate & ipsi & medicis omnibus & tum & in posterū data. Ita conseruatus, testamentū in concilium illatum recitari iussit, ut ostenderet, se nullum successorem scripsisse: sed id à nemine lectum est. Anno sequenti cum peste & fame per totam Italiam laboraretur, Romani opinantes nō aliam eorum malorum esse causam, quàm quòd Augustus tum quoque consul non creatus esset, Dictatorē eum dicere uoluerūt: & Senatum in curia cōclusum hoc decernere coegerunt. eumque orarūt, ut & dictatorem & rei frumentariæ procuratorē se dici pateretur. Is uerò annonæ curationem suscepit, dictaturam repudiauit: & cum neque dissuadendo neque rogādo quicquam proficeret, uestem suam
» lacerauit, rectè prudenterque uitato inuiso & o-
» dioso nomine, cum dignitatem & potestatē di-
» ctatura superiorem obtineret. Quidam, qui insidias ei compararant, indicta causa exilio mulctati, nec multo pòst unà cum coniuratis interfecti sunt.

Agrippa præfectus urbis, & Iuliæ nuptiæ.

Deinde cum in Sicilia abesset, in comitijs cōsularibus seditio orta est: ut uel ex eo perspicuum esset, Romanos libera repub. incolumes esse non posse. Ita enim tumultuati sunt, ita turbarunt omnia, ut Augustus à prudentiorib. accerseretur. Id iniquo ferens animo, cum neque Romæ semper uacare posset, neque urbē sine magistratu relinquere auderet: de aliquo, cui summam rerum mandaret, deligendo deliberauit. Quam ad rem cū aptiss. Agrippa uideretur, & quo maiori esset autoritate, dignitatem illius augere uellet: eum coegit, relicta uxore, Iuliam filiam ducere, ac statim Romā & ad nuptias contrahendas, & ad magistratū ineundū (cùm alijs de causis, tum quòd Mecœnas dixerat, eū tantum esse factum ab ipso Cæsare, ut aut generum deligi, aut occidi oporteret) ablegauit.

Augustus prouincias ordinat.

Agrippa igitur rem Romanam fluctuantē composuit. Augustus Sicilia ordinata in Græciam traiecit: qua cōstituta, Samū nauigauit. ibique hyeme exacta, uerno tēpore in Asiā profectus, cū eam prouinciam & Bithyniā ordinasset, Cyzicenos in seruitutē redegit, quòd Romanos ciues flagris cæsos occiderāt. Eodē modo Tyrios & Sidonios, cū in Syriā uenisset, tractauit.

Caius Agrippæ & Iuliæ filius.

Interea Iulia Caium peperit: Augustus, ubi certos homines prouincijs præfecit, denuò Sami hybernauit, ibique multis negocijs & plurimis legationib. audiēdis occupatus fuit.

Indi. Tigrides.

Tum Indi amicitiam cum eo fecerunt, tigridibus dono datis: quas Romani tum primum uiderunt. Romæ aūt denuò tumultuatum est ob comitia consularia, & cædes factæ. Quo cognito Cæsar, quia nullū mali finē fore prouidebat, Romam properè contendit, & ipse consulem designauit. & quia se omnes ut procederēt obuiā parabāt, noctu ingressus est. atque id tam in egressu quàm ingressu urbis sæpius fecit, ne cuique esset grauis. Deinde precib. ab eo impetratum est, ut morū magistrum & censorē in quinquenniū se creari pateretur: consularē uerò dignitatem in omnē ætatē accepit. Cū quidā ob insidias, quas & ipsi & Agrippæ fecissent, accusati essent, alios

ποτίας ἀνέῤῥωσε. διὸ καὶ χρήματα παρ' αὐτοῦ τε καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς ἀπελεύθερος ὢν, ἐπετράπη κεχρῆσθαι, ἀτέλειάν τε αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἐσομένοις παρέσχον. οὕτω δὲ σωθεὶς εἰς τὸ συνέδριον τὰς διαθήκας ἐσήνεγκε, καὶ ἀναγνωσθῆναι ἐπέταττεν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι οὐδένα τῆς ἀρχῆς διάδοχον καταλέλοιπεν. οὐ μὴν ἀνέγνω αὐτάς τις. λιμοῦ δὲ τῷ ἑξῆς ἔτει καὶ λοιμοῦ γενομένου ἐν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ, νομίσαντες οἱ Ῥωμαῖοι οὐκ ἄλλως ταῦτα συμβεβηκέναι, ἢ ὅτι μὴ καὶ τότε ὑπατεύοντα τὸν Αὔγουστον ἔσχον, δικτάτορα αὐτὸν ἠθέλησαν προχειρίσασθαι, καὶ τὴν βουλὴν εἰς τὸ συνέδριον κατακλείσαντες, ἠνάγκασαν τοῦτο ψηφίσασθαι· καὶ αὐτὸν προσελθόντες, ἐδέοντο λεχθῆναι δικτάτορα, καὶ τῆς τοῦ σίτου συναγωγῆς ἐπιμελητήν. ὁ δὲ τὴν μὲν τοῦ σίτου φροντίδα ἐδέξατο, τὴν δικτατωρίαν δὲ οὐ προσήκατο. ἀλλ' ἐπεὶ μήτε διαλεγόμενος αὐτοῖς, μήτε δεόμενος ἔπειθε, τὴν ἐσθῆτα διέῤῥηξεν. ὀρθῶς γὰρ καὶ συνετῶς τὸ μισητὸν τῆς ἐπικλήσεως « ἐφυλάξατο, καὶ ἐπίφθονον, ὑπὲρ τοὺς δικτάτορας ἔχων « τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ τιμῇ. ἐπιβουλὴν δὲ κατ' αὐτοῦ συγκροτουμένων τινῶν, αὐτοί τε καὶ οἱ συνωμόται ἐρήμην ἑάλωσαν ὡς φευξόμενοι, καὶ πολλῷ δ' ὕστερον ἀπεσφάγησαν. μετὰ ταῦτα δ' εἰς Σικελίαν ἦλθε. κἀκεῖ ὄντος, ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων περὶ τὰς χειροτονίας ἐστασίασεν, ὡς καὶ ἐντεῦθεν δειχθῆναι, ὅτι ἀδύνατον ἦν δημοκρατουμένους αὐτοὺς σωθῆναι. οὕτω γὰρ ἐθορύβησαν, καὶ ἅπαντα συνετάραξαν, ὥστε καὶ τὸν Αὔγουστον ὑπὸ τῶν ἐμφρόνων μετακληθῆναι. ἀγανακτήσας δ' ἐπὶ τούτῳ ὁ Αὔγουστος, καὶ μήτε ἀεὶ τῇ Ῥώμῃ σχολάζειν δυνάμενος, μήτ' αὖ ἄναρχον αὐτὴν καταλιπεῖν τολμῶν, ἐζήτει αὐτῇ ἐπιστῆσαί τινα. καὶ ἔκρινε μὲν τὸν Ἀγρίππαν πρὸς αὐτὸ ἐπιτήδειον εἶναι. βουληθεὶς δὲ καὶ μεῖζον αὐτῷ περιθεῖναι ἀξίωμα, ἵνα ἐκ τούτου ῥᾷον αὐτῆς ἄρχῃ, κατηνάγκασεν αὐτὸν, τὴν γυναῖκα ἀφέντα, τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ συνοικῆσαι τῇ Ἰουλίᾳ, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην αὐτίκα ἐπί τε τῷ γάμῳ καὶ ἐπὶ τῇ μεταχειρίσει τῆς πόλεως ἔπεμψε, διά τε τἆλλα, καὶ ὅτι Μαικήνας εἶπε τῷ Καίσαρι, ὡς « τηλικοῦτον αὐτὸν πεποίηκας, ὥστε ἢ γαμβρόν σου γενέσθαι χρεὼν, ἢ φονευθῆναι. Ἀγρίππας οὖν διαθεὶς τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ πράγματα, κατέστησεν. ὁ δ' Αὔγουστος τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ διοικήσας, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεραιώθη, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν διαγαγὼν, εἰς τὴν Σάμον ἔπλευσε. κἀκεῖ χειμάσας, εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τῷ ἔαρι ἐκομίσθη, καὶ τὰ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ διέταξε. καὶ τοὺς Κυζικηνοὺς ἐδουλώσατο, ὅτι Ῥωμαίους τινὰς μαστιγώσαντες ἀπέκτειναν. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τοῖς Τυρίοις καὶ τοῖς Σιδωνίοις ἐποίησεν, ἐν τῇ Συρίᾳ γενόμενος. ἡ Ἰουλία δὲ τὸν Γάιον ἔτεκε. καὶ ὁ Αὔγουστος ἐθνῶν ἡγεμονίας τισὶ δοὺς, αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον· κἀκεῖ καὶ αὖθις ἐχείμασε, καὶ πολλὰ διῴκησεν. ἀφίκοντο γὰρ πρὸς τοῦτον πρεσβεῖαι πλεῖσται· καὶ οἱ Ἰνδοὶ τότε φιλίαν ἐποιήσαντο, δῶρα πέμψαντες ἄλλα τε, καὶ τίγρεις, πρῶτον τότε Ῥωμαίοις ὀφθείσας. αὖθίς τε στάσις ἐν τῇ Ῥώμῃ συνέβη, καὶ σφαγαὶ γεγόνασι διὰ τὰς τῶν ὑπάτων ἀρχαιρεσίας. μαθὼν οὖν τοῦθ' ὁ Καῖσαρ, καὶ συνιδὼν ὅτι οὐδὲν πέρας γενήσεται τοῦ κακοῦ, ἐς τὴν Ῥώμην ἠπείχθη, καὶ αὐτὸς ἀπέδειξεν ὕπατον. μέλλοντων δὲ ὑπαντῆσαι αὐτῷ πάντων παρασκευάζεσθαι, νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν εἰσεκομίσθη· ὃ καὶ πολλάκις ἐποίει, καὶ ἐξιὼν τοῦ ἄστεος καὶ ἐπανιὼν, ἵνα μηδενὶ ὀχληρὸς εἴη. εἶτα τῶν τρόπων ἐπιμελητὴς καὶ τιμητὴς εἰς πενταετίαν παρακληθεὶς ἐχειροτονήθη. τὴν δὲ τῶν ὑπάτων τιμὴν διὰ βίου ἔλαβε. τινῶν δ' αἰτίας ἐχόντων ἐπιβουλεῦσαι αὐτῷ τε καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ,

ὅτι δικτάτωρ ὁ Καῖσαρ ψηφισθεὶς, τὴν κλῆσιν παρῃτήσατο.

ὅτι τὸν Ἀγρίππαν ὁ Καῖσαρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ Ἰουλίᾳ συνῴκισεν.

ὅτι διέταξεν ὁ Αὔγουστος ἐπαρχίας διαφόρως ἔθνεσι.

ἄλλους μὲν τινας ἐδικαίωσε· τὸν δὲ λέπιδον ἐμίσει μὲν καὶ δι' ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπεβούλευσεν αὐτῷ, οὐ μέντοι καὶ ἐκτεῖναι ἠθέλησεν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως προεπηλάκιζε καὶ ἐχλεύαζεν. ἔθετο δέ τινα καὶ ἄλλους νόμους, καὶ τὸ, τοὺς δεκάσαντάς τινας ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς, ἐς πέντε ἔτη αὐτῶν εἴργεσθαι, τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις ἐπιτίμια ἐπέταξε, τοῦ δὲ γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας ἆθλα ἔθηκε. ἐπειδὴ πολὺ πλεῖον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευτῶν, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιίαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. ἐπεὶ δὲ βρέφη τινὲς μνηστευόμενοι, τὰς μὲν τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο τιμὰς, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε, μηδεμίαν ἰσχύειν μνηστείαν, μεθ' ἣν οὐ δύο διελθόντων ἐτῶν οὐδεὶς γαμήσει τις, τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι, δώδεκα δὲ ταῖς κόραις ἔτη ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν πλήρη νομίζεται. ὁ δὲ ἀγρίππας καὶ ἕτερον υἱὸν ἐκ τῆς ἰουλίας ἐγένετο, λούκιον ὀνομασθέντα, ὃν ὁ αὔγουστος, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν γάϊον ἐσεποιήσατο, καὶ διαδόχους τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἀπέδειξεν, ἵν' ἧττον ὑπὸ βουλευθῇ. ἑστιώμενος δέ ποτε παρὰ πωλίωνι, ἀνδρὶ πλουσίῳ μὲν σφόδρα, ὠμῷ δὲ λίαν καὶ ἀπηνεῖ, ἐπεὶ ὁ οἰνοχόος ἐκεῖνος κύλικα κρυσταλλίνην κατέαξε, καὶ ἐς τὰς μυραίνας ῥιφῆναι ὑπὸ τοῦ δεσπότου ἐκελεύσθη (ἔτρεφε γὰρ τὰς μυραίνας διαίτης, ἀνθρώπους διαλλαγμένας ἐσθίειν, καὶ οὓς δούλους αὐταῖς ἐς θάνατον παρέβαλλε) ἐξῃτήσατο τὴν τιμωρίαν ὁ καῖσαρ τοῦ οἰνοχόου. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε τὸν πωλίωνα, φέρε, φησὶν, ὅσα τοιαῦτα ἔχεις ἐκπώματα, ἢ καὶ ἕτερα πολυτίμα, ἐν αὐτοῖς χρήσομαι. κομισθέντα δ' οὖν συνέτριψεν, εἰπὼν, ἵνα μὴ διὰ ταῦτα κολάζοιντο ἄνθρωποι. ὁ δὲ πωλίων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν κατεαγότων, τῆς μιᾶς ἐπιλαθόμενος κύλικος, καὶ τὸν οἰνοχόον τιμωρήσασθαι μὴ δυνάμενος, ὅτι ὑπὸ πολλοῖς τὸ αὐτὸ ἐπεπόνθει ὁ αὔγουστος, καὶ ἄκων ἀφῆκεν. ἀγρίππας δὲ νοσήσας ἐν καμπανίᾳ, ἐτελεύτησεν, οὗ ὁ καῖσαρ παραγενόμενος, τό τε σῶμα αὐτοῦ ἐς τὴν ῥώμην ἐκόμισε, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προθέμενος, λόγον ἐπ' αὐτῷ εἶπε, καὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ πολυτελῆ ἐποιήσατο, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ μνημείῳ ἔθαψεν. ὁ δὲ τοῦ ἀγρίππου θάνατος κοινόν τι τοῖς ῥωμαίοις πένθος ἐγένετο. τά τε γὰρ ἄλλα ἄριστος τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ τῇ τοῦ αὐγούστου φιλίᾳ πρός τε τὸ ἐκείνου καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἐχρῆτο, καὶ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν καὶ ἀνδρείαν ἐς τὰ λυσιτελέστατα τῷ καίσαρι, πᾶσαν τὴν τῆς μεγίστης δυνάμεως καὶ τιμῆς ἐς τὸ τοὺς ἄλλους εὐεργετεῖν ἀνήλισκεν. ὅθεν οὔτ' αὐτῷ ἐπαχθὴς, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἐπίφθονος ἐγεγόνει. τούτου μεταλλάξαντος, ἐπεὶ συνεργοῦ πρὸς τὰ πράγματα ἐδεῖτο, τὸν τιβέριον καὶ ἄκων προσείλετο (οἱ γὰρ τοῦ ἀγρίππου υἱεῖς, ἔγγονοι δὲ αὐτοῦ, ἐν παισὶν ἔτι ἦσαν) καὶ ἀποσπάσας ἐκείνου τὴν γυναῖκα, θυγατέρα οὖσαν ἀγρίππου ἐξ ἄλλης γαμετῆς, τὴν ἰουλίαν αὐτῷ συνῴκισεν. ὑπό τε τούτου, καὶ διὰ τοῦ δρούσου, καὶ διὰ πίσωνος λουκίου, πολλὰ τῶν ἐθνῶν ὑπηγάγετο. ἀργύριον δὲ ἔκ τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἐς εἰκόνας αὐτοῦ συνενεχθὲν, ἑαυτοῦ μὲν οὐδεμίαν ἔστησεν, ὑγιείας δὲ δημοσίας, καὶ ὁμονοίας, καὶ εἰρήνης ἀνδριάντας ἀνέθηκε. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες, οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δ' ἧττον ἐδίδοσαν, καὶ ὃς προσθεὶς ἕτερον τοσοῦτον ἢ καὶ πλεῖον ἀνεδίδου, οὐ μόνοις τοῖς βουλευταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. τέθνηκε δὲ τότε καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ὀκταβία, καὶ αὐτὸς ἐπ' αὐτῇ δημοσίᾳ προτεθείσῃ ἐπιτάφιον εἶπε.

καὶ ὁ

[illegible] ἐν [illegible]. — *ἀρετὴ ὁ ἀγρίππου.* — *[illegible].* — *περὶ [illegible].*

alios quosdam supplicio affecit. Lepidũ autem cũ alijs de causis, tum ob insidias à filio illius sibi factas inuisum, non occidit, sed aliàs aliter ludibrio & cõtemptui habuit. Præter leges alias, illã quoq; tulit, ut qui in comitijs suffragia corrupissent, magistratib. quinquennium excluderentur. Vitę cœlibis tam uirorũ q̃ mulierum pœnas, coniugio & procreationi liberũm prę mia proposuit. & quia plures erant patricij mares q̃ fœmellæ, permisit etiã libertinas ducere si qui uellent, senatorib. exceptis, eorũq; progeniem legitimã esse iussit. Iam quia nõnulli infantibus sibi desponsis, cum fraudẽ legi facerẽt, præmijs coniugũ fruebãtur: sanxit, ne qua sponsalia rata essent, nisi post bienniũ nuptię celebrarentur: hoc est, ut puellæ nõ minores x annis desponderentur, quarũ annus ætatis duodecimus maturus cõiugio habebatur. Agrippa filium alterum ex Iulia suscepit, Luciũ, quem unà cum Caio Augustus adoptatos statim imperij successores designauit, ut minus insidijs appeteret̃. Cum aliquãdo Pollionis, hominis locupletis, sed sæui & crudelis, cõuiua esset, & is pincernã ob calicem crystallinũ fractũ murænis, quas in piscinis alebat ad deuorandos homines assuefactas, obijci iussisset (id enim supplicium seruis, quos occidebat, cõstituerat) pœnã pincernę Cęsar deprecatus est. cũ nihil impetrasset, Pollionẽ etiam alia eiusdẽ materiæ pocula, & si qua præterea preciosa haberet, ut eis uteretur, afferri iussit, allata confregit: Ne propterea, inquit, homines occidant. Sic Pollio propter multitudinem confractorũ ab Augusto calicũ, unius oblitus, cum pincernam punire non posset, uel inuitus homini pepercit. Agrippa in Cãpania ex morbo defuncto, Cæsar eò profectus, corpus eius Romam aduexit. eoq; in forũ allato, orationem recitauit: factoq; magnifico funere, ossa in suũ monumentum intulit. Agrippæ mors publicum Romanis luctum attulit. Nam cùm cæteris uir suæ ætatis optimus fuit, tum Augusti amicitia ad ipsius & Reipublicæ utilitatem usus est, suamq; prudentiam & fortitudinem omnem in res Cæsari utilissimas contulit, omnem potentiã & honore, quibus ab illo ornatus erat, ad beneficentiam conuersa. Quare nec Augusto grauis, nec cæteris inuidiosus fuit. Eo defuncto, cum rerum gerẽdarum socio carere non posset, Tiberium uel inuitus asciuit (nam Agrippæ filij, nepotes ipsius, pueri adhuc erant) ereptáque uxore, Agrippæ ex alia coniuge filia, Iuliam ei despondit. Deinde per eum, & Drusum, & Lucium Pisonem, multas nationes subegit. Pecunia à senatu & populo ad eius imagines faciendas collata: sui nullam imaginem erexit, sed publicæ Salutis, Concordiæ & Pacis statuas fecit. Primo anni die cum adibant homines, atque alij plus, alij minus offerebant: quibus ipse duplum aut amplius reddebat, non senatoribus duntaxat, sed alijs etiam. Octauiã sororem tum mortuam publice proposuit, & funebrem de ea orationem habuit.

Drusus

Leges de matrimonijs. — *Caius & Lucius Agrippæ filij ab Augusto adoptãtur.* — *Pollionis crystallina.* — *Agrippæ obitus & elogium.* — *Tiberius Agrippæ succedit.* — *Statuæ Salutis, Concordiæ, Pacis.* — *Strenæ Calen. Ianuarij.* — *Octauiæ obitus.*

Drusi spectrum & obitus.

Drusus & senatus uestes lugubres induerũt, ut in luctu publico. Anno sequenti Drusus consul factus, gẽtibus quibusdam bellũ intulit: &, cum nonnullis subactis ulterius progredi statuisset, mulier eãnatura humana maior obuia, dicere uisa est: » Quo'nam properas Druse insatiabilis? Non in fatis est, ut ista omnia uideas. Verùm abito: iam enim & uitæ & operũ tibi finis instat. Inde rediens in morbum incidit, ex quo decessit. Eius morbo Imperator audito, Tiberium festinanter ad eũ misit: qui & ægrotantem illum uidit, & mortuũ Romam aduectum in foro proposuit, atq; in defuncti laudem & Augustus & Tiberius orationes habuerũt.

Augusti moderatio.

Inde ad leges ferendas conuersus, eas senatoribus legendas dedit, ut si quid uel improbarẽt, uel melius nossent, dicerent. Adeò enim popularẽ se præbebat, ut cum ex cõmilitonibus quidam eum aduocatum orasset, ipse uerò propter occupationes amicum suo loco misisset, idq; ille molestiẽ ferẽs, dixisset: » At ego, quoties tibi auxilio fuit opus, non aliũ pro me misi, sed ipse pro te discri » mẽ adij: in forũ uenit, & ipse ei patrocinatus est. Cum quidam, ut per ambitũ & corruptelas magistratus adepti arguerentur: rem neq; explorauit, & dissimulauit, quòd ea de causa neq; mulctare quenq;, neq; conuictis ueniã dare uolebat. Principatum, etsi depositurũ præ se ferebat: tamen altero decennio elapso, inuitus scilicet, denuò suscepit, ut Gallis bellũ inferret. Cæterùm ipse domi mansit, & Tiberiũ contra illos misit: reuersum, Imperatorem declarauit, & consulẽ fecit, & triũpho ornauit.

Tiberius Imperator designatur.

Sextilis, Augustus.

Mensem Sextilem de suo nomine Augustũ appellauit: Mecœnatis obitum ægrè tulit, qui cùm alijs in reb. ei fuit utilis, tum ira efferuescentem placare solitus, & ad moderationẽ traducere.

Mecœnatis obitus & laudes.

Cuius illud argumentum est. Cum aliquãdo pro tribunali multos capitis condemnasset, Mecœnas per turbam populi ad eum penetrare frustra conatus, chartulæ inscripsit, SVRGE CARNIFEX: eamq; in gremium eius cõiecit. qua lecta, surrexit Cæsar, & sententias abrogauit, quas tum pronunciarat. Nam se ab amicis castigari, adeò nõ ægrè ferebat, ut gauderet. Mecœnatis porrò uirtutẽ illud declarat maximè, quòd cum cupiditatibus Augusti refragaretur, nihilominus ei charus erat, & cæteris omnibus placebat. & quamuis tãta eius esset autoritas, ut multis honores & magistratus largiretur, ipse in ordine equestri omnem ætatẽ æquo animo exegit. Augustus eũ Caiũ & Luciũ nepotes, eosdẽq; filios adoptiuos, nõ suos imitari mores uideret (nec enim luxuriosius dũtaxat, sed ferocius etiã se gerebant) eosq; ut priuatos, modestiores reddere statuisset: tribunitiã potestatem in quinquenniũ Tiberio decreuit, & Armeniam post Tigranis obitũ alienatã attribuit.

Armenia Tiberio & tribunatus datus.

C. & Lucius principes iuuentutis.

Verùm ea re nihil profecit. nam & pueri cũ se negligi putarẽt, ei succensebant: & Tiberius illorũ irã ueritus, in Armeniã non abijt, sed Rhodum est profectus. Augustus uerò anno sequẽti duodecimum cõsul, Caiũ toga uirili data in curiã adductũ, principẽ iuuentutis designauit, et præfectum

καὶ ὁ Δροῦσος καὶ οἱ βουλευταὶ τοὺς πενθίμους χιτῶνας ἔλαβον, δημοσίᾳ τὸ πένθος ποιησάμενοι. τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει ὁ Δροῦσος ὑπατεύσας, κατ' ἐθνῶν τινῶν ἐξεστράτευσε. καί τινα χειρωσάμενος, πορρωτέρω χωρεῖν ἐπεχείρησε. καί τινι γυναικὶ μείζονι ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἀπήντησεν ἀπιών, ἣ ποῖ δῆτα ἐπείγῃ Δροῦσε ἀκόρεστε, λέγειν αὐτῷ ἔδοξεν. οὐ πάντα σοι ταῦτα ἰδεῖν πέπρωται. ἀλλ' ἄπιθι. « ἤδη γάρ σοι καὶ ἡ τοῦ βίου καὶ ἡ τῶν ἔργων πάρεστι τελευτή. « ὑποστρέφοντι δ' ἐκεῖθεν αὐτῷ νόσος ἐνέσκηψεν, ἐξ ἧς ἐτελεύτησε. πυθόμενος δ' ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι νοσεῖ, τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἔπεμψεν, ὃς ἔμπνουν τε αὐτὸν εὗρε, καὶ θανόντα ἐς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προτεθέντα, ὅ,τε Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος ἐπιταφίοις ἐτίμησαν. νόμους δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ ἐσήνεγκε, καὶ τοῖς βουλευταῖς αὐτοὺς ἀναγνῶναι ἐπέτρεψεν, ὅπως εἰ μή τι ἀρέσκοι, ἢ ἄμεινόν τι νοήσειεν, εἴπωσιν. οὕτω δὲ δημοκρατικὸς ἠξίου εἶναι, ὥστε τινὸς τῶν συστρατευσαμένων αὐτῷ συνηγορήματος τῆς αὐτοῦ δεηθέντος, τὸν φίλον αὐτοῦ συνειπεῖν τινα ἐπιπέμψαι, ὡς αὐτὸς οὐκ ἄγων σχολήν. ἐπεὶ δὲ τῆς συνηγορίας δεόμενος ἀχθεσθεὶς, ἔφη, ἐγὼ δ' ὁσάκις τῆς ἐπικουρίας ἐδεήθης, οὐκ ἄλλον ἀντ' ἐμαυτοῦ ἔπεμψα, ἀλλ' αὐτὸς σοῦ προκινδυνεύων· ἐς τὸ δικαστήριόν τε ἐφοίτησε, καὶ αὐτῷ συνηγόρησε. αἰτιαθέντων δέ τινων ἀρχόντων, ὡς ἐκ δεκασμῶν τὰς ἀρχὰς λαβόντων, οὔτ' ἐξήλεγξε, καὶ προσεποιήσατο μηδὲ γνῶναι τοῦτο. οὔτε γὰρ κολάσαι τινὰς δι' αὐτὸ, οὔτε συγγνῶναι ἐλεγχθεῖσιν ἤθελε. τὴν δὲ ἡγεμονίαν καίτοι, ὡς ἔλεγεν, ἀφεὶς, ἐπειδὴ καὶ τὰ δεύτερα δέκα ἔτη παρῆλθον, ἄκων δῆθεν αὖθις ἐδέξατο, ὡς τοῖς Κελτοῖς στρατεύσων. καὶ αὐτὸς μὲν οἴκοι κατέμεινεν, ἐπ' ἐκείνους δὲ τὸν Τιβέριον ἔπεμψεν. ὃν ἐπανελθόντα ἀνεῖπεν αὐτοκράτορα, καὶ ὕπατον αὖθις ἀπέδειξε, καὶ τοῖς ἐπινικίοις ἐτίμησεν. αὐτὸς δὲ τὸν Σεξτίλιον καλούμενον μῆνα Αὔγουστον ἀντωνόμασε. τοῦ δὲ Μαικήνου τελευτήσαντος, ἤλγησε. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὤνητο, μάλιστα δὲ τὴν ὀργὴν, ὅτι ἀκρατέστερον αὐτῇ ἐκέχρητο, ἐπελύετο, καὶ μετερρύθμιζε πρὸς τὸ ἠπιώτερον. τεκμήριον δὲ, δικάζοντός ποτε, καὶ πολλὰς ἐκφέροντος ψήφους θανατικὰς, ἐπεχείρησε μὲν ὁ Μαικήνας διώσασθαι τοὺς περιεστῶτας, καὶ ἐγγὺς αὐτῷ προσελθεῖν. μὴ δυνηθεὶς δὲ, ἔγραψεν ἐν χάρτῃ μικρῷ, ἀνάστηθι δήμιε. καὶ αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ ἔρριψεν, ὃ ἐπιλεξάμενος ἐκεῖνος, εὐθὺς ἀνέστη, καὶ τὰς ψήφους ἠκύρωσεν, ἃς τηνικαῦτα ἦν ψηφισάμενος. οὐ γὰρ ἠγανάκτει νουθε- « τούμενος ὑπὸ τῶν φίλων, ἀλλὰ ἔχαιρε. μέγιστον δὲ τῆς ἀρε- « τῆς τοῦ Μαικήνου δεῖγμα, ὅτι καίτοι τῷ Αὐγούστῳ πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ ἀνθιστάμενος, ᾠκειοῦτο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἤρεσκε. καὶ ὅτι πλεῖστον παρ' αὐτῷ δυνηθεὶς, ὡς καὶ τιμὰς πολλοῖς καὶ ἀρχὰς δοῦναι, αὐτὸς ἐν τῷ τῶν ἱππέων τέλει κατεβίω, καὶ οὐχ ὑπερεφρόνησεν. ὁρῶν δὲ ὁ Αὔγουστος τόν τε Γάιον καὶ τὸν Λούκιον τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ, οὓς καὶ υἱοθετήσατο, μὴ τὰ ἤθη ζηλοῦντας αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἁβρότερον διῆγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐθρασύνοντο) καὶ βουληθεὶς αὐτοὺς σωφρονισθῆναι, ὡς ἰδιώτας, τῷ Τιβερίῳ εἰς πενταετίαν τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν ἀπένειμε, καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἀλλοτριωθεῖσαν μετὰ τὸν τοῦ Τιγράνου θάνατον προσεκλήρωσεν. ὤνητο δ' ἐκ τούτου οὐδέν. οἱ μὲν γὰρ παῖδες παρορᾶσθαι δόξαντες, ἤχθοντο. ὁ δὲ Τιβέριος τὴν ὀργὴν αὐτῶν ἐφοβήθη, διὸ οὔτ' εἰς Ἀρμενίαν ἀπελήλυθεν, ἀλλ' εἰς Ῥόδον ἀφίκετο. τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει δωδέκατον ὑπατεύων ὁ Αὔγουστος, εἰς τὸ βουλευτήριον ἀνήγαγε τὸν Γάιον ἔφηβον, καὶ πρόκριτον ἀπέφηνε τῆς νεότητος, ἴλαρχόν τε

περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος.

χὴν τῆ φυλῆς γενέσθαι ἐπέτρεψε, καὶ μετ' ἐνιαυτὸν καὶ ὁ λούκιος τὰς τιμάς, ὅσας τῷ γαΐῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐδέδωτο, ἔλαβεν. ἀθροισθέντος δὲ τοῦ δήμου, καὶ ἐπανορθωθῆναί τινα ἀξιοῦντος, καὶ διὰ δημάρχους δι' αὐτὰ πρὸς τὸν αὔγουστον πέμψαντος, ἦλθεν ἐκεῖνος, καὶ περὶ ὧν ἐδέοντο σφίσι συνδιεσκέψατο. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἥσθησαν ἅπαντες. τὴν δὲ θυγατέρα ἰουλίαν ἀσελγαίνουσαν φωράσας, ὑπερωργίσθη· καὶ ἐκ πόλεως μὲν εἰς νῆσον ἀπώκισεν ὑπερόριον, ᾗ καὶ ἡ μήτηρ ἡ σκριβωνία ἑκοῦσα συνεξέπλευσε. τῶν δὲ χρησαμένων αὐτῇ, τὸν μὲν ἰούλιον ἀντώνιον ἔκτεινεν, ἄλλους τέ τινας ἐπιφανεῖς ἄνδρας ὡς ἐπὶ μοναρχίας ἐφιεμένους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς νήσους τινὰς ὑπερώρισε. τῶν ἀρμενίων δὲ νεωτερισάντων, καὶ τῶν πάρθων αὐτοῖς συναιρομένων, ἀλγῶν ἐπὶ τούτοις ὁ αὔγουστος, ἠπόρει τί ἂν πράξῃ. οὔτε γὰρ αὐτὸς στρατεύσασθαι οἷός τε ἦν διὰ γῆρας, ὅ, τε τιβέριος, ὡς εἴρηται, μετέστη ἤδη, ἄλλον δέ τινα πέμψαι τῶν δυνατῶν οὐκ ἐτόλμα. ὁ γάϊος δὲ καὶ ὁ λούκιος νέοι, καὶ πραγμάτων ἐτύγχανον ἄπειροι. ἀνάγκης δ' ἐπικειμένης, τὸν γάϊον εἵλετο, καὶ τήν τε ἐξουσίαν αὐτῷ τὴν ἀνθύπατον καὶ γυναῖκα ἔδωκεν, ἵνα κἀκ τούτου τι προσλάβῃ ἀξίωμα, καὶ οἱ συμβούλους προσέταξε. καὶ ὁ μὲν ἀφωρμήθη, ἐντίμως παρὰ πάντων ὑποδεχόμενος, οἷα τοῦ αὐτοκράτορος ἔγγονος, ἢ καὶ παῖς νομιζόμενος. καὶ ὁ τιβέριος δὲ ἐς χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσε, τὰς ὑποψίας ἐκτριβόμενος, ὑποπίπτων τε δι' αὐτὰ καὶ ταπεινούμενος. ἐπελθὼν δὲ εἰς τὴν συρίαν, καὶ μηδὲν μέγα κατορθώσας, ἐτρώθη. ἄδδων γάρ τις τὰ ἀρτάγειρα κατέχων, ὑπηγάγετο πρὸς τὸ τεῖχος τὸν γάϊον, ὡς καὶ φράσων ἀπόρρητον, καὶ αὐτὸν ἔτρωσεν. ὁ μὲν οὖν πολιορκηθεὶς, ἥλω. ὁ δὲ γάϊος ἐνόσησεν ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ ἄλλως μέντοι μὴ ὢν ὑγιεινός. διὸ καὶ τὴν διάνοιαν ἐξελέλυτο, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀπημβλύνθη, καὶ ἰδιωτεύειν ἠξίου. ὥστε τὸν αὔγουστον περιαλγήσαντα, προτρέψασθαι αὐτῷ, ἐς τὴν ἰταλίαν ἐλθόντα πράττειν ὃ βούλοιτο. ὁ δὲ ἐς λυκίαν ἐν ὁλκάδι περιπλεύσας, ἐνταῦθα καὶ μετήλλαξεν. ὁ δὲ λούκιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ προαπεβίω, ἐξαίφνης νόσῳ ἀποθανών. ὅτι οὖν λιβία ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτων ὑπωπτεύθη, καὶ ὁ τιβέριος οὐ πολλῷ πρότερον ἐκ τῆς ῥόδου πρὸς τὴν ῥώμην ὑποστρέψας. αὐτός τε γὰρ τῆς διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ἐμπειρότατος ἦν, καὶ θράσυλλον εἶχεν ἄνδρα τὴν ἀστρολογίαν ἀκρότατον, ὅθεν καὶ τὰ ἑαυτῷ καὶ τὰ ἐκείνοις μέλλοντα συμβαίνειν ἠπίστατο. λέγεται γοῦν, ὅτι βουληθείς ποτε ὁ τιβέριος ἐν τῇ ῥόδῳ τὸν θράσυλλον ἀπὸ τοῦ τείχους ὦσαι, ὡς μόνον συνειδότα ὅσα ἐφρόνει, σκυθρωπάσαντά τε ἰδὼν αὐτὸν, ἤρετο διὰ τί συνωφρύωται· τοῦ δὲ, κίνδυνόν τινα ὑφορᾶν ἐπηρτημένον αὐτῷ φάσαντος, ἐθαύμασεν ὁ τιβέριος, καὶ φυλάξαι αὐτὸν ἑαυτῷ διὰ τὰς ἐλπίδας ἠθέλησεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω. ὁ δὲ αὔγουστος δεσπότης ὑπὸ τοῦ δήμου ὀνομασθεὶς, καὶ ἀπειπάμενος μὴ ὀργῇ πρὸς αὐτὸν κεκλῆσθαι τούτῳ δὴ τῷ προσρήματι, χιλίας τε καὶ πεντακοσίας μυριάδας δραχμῶν ἀτόκους τοῖς δεομένοις δανείσας ἐπ' ἔτη τρία, ἐπῃνεῖτο παρὰ πάντων, καὶ ἐσεμνύνετο. δύνανται δὲ παρὰ ῥωμαίοις αἱ εἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἕν, παρὰ δὲ τοῖς ἕλλησιν εἴκοσι δραχμῶν ὁ δίων φησὶ τὸ χρυσοῦν ἀλλάσσεσθαι νόμισμα. μετὰ δὲ ταῦτα κελτικοῦ πολέμου κεκινημένου, καὶ αὐτὸς ὑπό τε γήρως καὶ νόσου κεκμηκὼς ἔχων τὸ σῶμα, καὶ ἐκστρατεῦσαι μὴ οἷός τε ὤν, τὸν τιβέριον τὰ μὲν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκασθεὶς, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς ἰουλίας ἀναπεισθεὶς (ἤδη γὰρ αὕτη ἐκ τῆς ὑπερορίας κατήχθη) ἐσεποιήσατο, καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς κελτοὺς ἐκστρατείαν ἐπέτρεψεν. ὑποπτεύσας δὲ, μή τι νεωχμώσῃ ὁ τιβέριος ὑπερφρονήσας, καὶ τὸν

[Marginalia:] *[illegible]* — *εἴκοσι δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα.* — *[illegible] τιβέριον ὁ καῖσαρ, καὶ τὸν γερμανικόν.*

ctum tribus esse iussit, annoq; post Lucio eius fratri eosdẽ honores dedit. Populo cõgregato, & quędam corrigi postulante, ea de causa tribunis ad Augustũ missis, ipse uenit: & quæ petebant, unà cũ eis cõsiderauit. qua re omnes sunt delectati. Iuliam filiam, lasciuiã eius ægerrimè ferens, in insulã relegauit: cũ eaq; mater Scribonia ultrò in exiliũ abijt. Ex amatoribus eius Iulium Antoniũ, & alios claros uiros ut regnum affectantes interfecit, cæteros in insulas relegauit. Cum Armenij defecissent, & à Parthis iuuarent: ea re dolẽs, quid ageret ambigebat. Nec enim ipse propter senectutẽ bellũ gerere poterat: & Tiberius, ut dictũ est, iam secesserat, nec alium ex potentiorib. mittere audebat. Caius uerò & Lucius adolescẽtes, & rerũ imperiti erãt. Verùm urgẽte necessitate, Caiũ delegit, potestate procõsulari & uxore data, ut ea quoq; re dignitas eius augeret, et cõsiliarijs adiunctis. Is iter ingressus, ab omnib. ut Imperatoris nepos, ac potius filius, honorificè exceptus est. Tiberius etiam Chiũ traiecit, et adolescentẽ coluit, purgãdo suspiciones, et summisse humiliterq; se gerendo. Cum in Syriã uenisset, & nihil præclari gessisset, uulnus accepit. Addo enim, qui Artagira tenebat, eum ad mœnia pellectũ, tanquam arcani aliquid dicturus, uulnerauit. ac is quidem urbe expugnata captus est. Caius autẽ, & iam alioqui parũ firma ualetudine, & dissolutiore ingenio, ex uulnere ęgrotauit: & multo hebetior factus, postulauit, ut priuatã sibi uitam liceret agere. Id Augustus ægerrimè ferẽs, cum hortatus est, ut in Italiã reuersus, quod uellet ageret. Ille uerò naue oneraria in Lyciam aduectus obijt, Lucio fratre eius repentino morbo prius extincto. Vnde Liuia & Tiberius non multo ante Rhodo reuersus suspicione non caruerũt. Nã cum & ipse diuinationis ex siderib. peritissimus esset, & Thrasyllũ uirũ in astrologia summũ secũ haberet: quid & sibi & illis euenturum esset, pręsciebat. Illud certè quidẽ fertur: cum aliquando Rhodi Thrasyllũ de muro præcipitare in animo haberet, ut solũ cogitationum suarũ consciũ, & cum tristẽ uidisset, tristitię causam rogasse. qui cũ respõdisset, magnum sibi periculũ imminere: Tiberiũ admiratione sciẽtiæ, & propter spẽ principatus apud se retinuisse. Sed hęc hactenus. Augustus uerò quum domini appellationẽ à populo Romano sibi tributam, edicto repudiasset: & indigentib. decies quinquies centena millia drachmarũ sine usura in trienniũ mutuasset: ab omnib. laudabatur & celebrabatur. Valẽt autẽ apud Romanos quindenæ drachmæ unũ aureũ nummũ: apud Gręcos autẽ uicenis drachmis aureũ nummũ pmutari, scribit Diõ. Post hæc Gallico bello orto, cũ ob corpus & senio et morbo fessum, ipse ducere exercitũ nõ posset, Tiberiũ partim ipsis reb. urgẽtibus, partim Iulię impulsu (iã enim ab exilio reuocata erat) adoptatũ, cõtra Gallos misit. Veritus autẽ, ne is p superbiã noui aliquid moliretur, etiam

[Marginalia:] *Iuliæ relegatio.* — *Caij & Lucij obitus.* — *Thrasyllus Tiberij astrologus.* — *XV, aut XX drachmæ unũ aureũ nummum conficiunt.* — *Tiberij & Drusi adoptio.*

Insidiatores clementia & liberalitate uicit.

etiam Germanicũ Drusi filium adoptauit. Hęc agenti, cùm alij, tũ Cn. Cornelius Pompeij Magni ex filia nepos, sunt insidiati. Quos cum nec occidere uellet (neq; enim securitati suæ interitu illorum quicquam consuli uidebat) nec absoluere auderet, ne plurium ea lenitate contra se audacia cõfirmaretur: neq; interdiu securus, neq; noctu quietus esse poterat. Quæ cũ Liuia uideret, rogabat, qua de causa noctu nõ dormiret: Cui ille: Quis nam, inquit, mulier, inter tot hostes uel minimã capiat quietem, & in tam frequentib. insidijs? Tum illa, multis de re uerbis factis, deniq; consuluit: ne quem insidiatorem occideret, sed alio quouis modo eos castigaret, ne quid eiusmodi deinceps conarentur, uenia in primis & benefaciendo. Nunq; enim, inquit, gladius cuiq; sui amorẽ persuadere, aut extorquere potuit: sed eũ qui punitur perdit, cęterorũ animos ab eo qui pœnas sumit, alienat. Neq; enim profectò ob aliorum supplicia amare incipiunt, sed oderunt magis ob metum sibi quoq; impendentem. Hęc & id genus alia disserenti Liuię obtemperauit Augustus, & reos omnes uerbis castigatos dimisit: Cornelium etiam consulem designauit. Cũ superstiti ex Iulia filia & Agrippa nepoti, quem Agrippam nominauit, togam uirilem dedisset: Tiberius rem bellicã administrans, Romam crebrò ueniret, metuens, ne sibi Augustus per absentiam suam alium anteferret. sed Dacis, Sauromatis, alijsq; Pannonicis gentibus concitatis, ex Gallijs ad eas redijt: eodemq; Augustus Germanicum misit, quum fortasse Tiberius eas celeriter uincere posset, ac tempus de industria tereret, ut propter bellum in armis esset. Misit autem Germanicum, quòd Agrippa propter pertinacem morum improbitatem abdicato, eius pecunia in ærarium relata militare, ipse in insulã relegatus erat. Eas gentes Romani post multas clades illatas, nec pauciores acceptas, tandem partim ad deditionem compulerũt, partim acie uicerunt. Tiberius Romam reuersus ab Augusto in Dalmatiam contra quosdam tumultuantes missus est: quos ægrè ille quidem, & cũ periculo, sed uicit tamẽ. uicit & Germanicus alios. Bello sic confecto, nuncius ex Germania allatus, obstitit quo minus triumpharetur. Nam in Gallia nonnullas eius partes Romani occuparant, non eodem sitas loco, sed sparsim pro tempore subactas. Erãt in ea legiones, & urbes condebantur, & barbari ad Romanos mores & ciuilitatem traducebãtur. Qui dum paulatim & ratione quadam à patrijs institutis auocabãtur, uitæ mutationẽ haud iniquis animis patiebantur. Sed quũ Quintilius Varus Germanię pręfectus, eos subitò ac penitus ab inueterata consuetudine auellere aggrederet, superbeq; & auare ut mãcipijs imperitaret, ferre nõ potuerũt: sed eum receptum, tanq; imperata facturi, data fide se ciira milites ultro seruituros: lõgè à Rheno abduxerũt. Qui cum eis crederet, neq; milites, ut in hostili agro, coniunctos haberet, & alios aliò dimisisset: securo illo, nec ullum periculum metuente,

Agrippa filius Agrippæ relegatus.

Quintilij Vari clades in Germania.

καὶ τὸν γερμανικὸν τὸν δρούσου παῖδα εἰσποιήσαντι. πράσσοντι δὲ ταῦτα, ἄλλοι τε, καὶ γναῖος κορνήλιος τοῦ μεγάλου πομπηΐου θυγατριδοῦς, ἐπεβούλευσαν. μήτ' οὖν ἀποκτεῖναι σφᾶς ἐθέλων (οὐδὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀπολλυμένων ἑώρα πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ κατορθούμενον) μήτ' ἀπολῦσαι θαῤῥῶν, ἵνα μὴ καὶ ἄλλους ἐκ τούτου ἐφ' ἑαυτὸν ἐπαναστήσῃ, οὔθ' ἡμέρας ἀφροντιστεῖν, ὅτι νυκτὸς ἀδεῶς κατέδαρθεν. τοῦθ' ἡ λιβία ὁρῶσα, ἤρετο αὐτόν, τί ὅτι οὐ καθεύδοι; ὁ δέ, τίς ἄν, εἶπεν, ὦ γύναι, κἂν ἐλάχιστον ἀτρεμήσειε, τοσούτους ἔχων ἐχθρούς, καὶ οὕτω συνεχῶς ἐπιβουλευόμενος; ἡ δὲ πολλὰ μὲν περὶ τούτου διαλεχθεῖσα αὐτῷ, τελευταῖον δὲ γνώμην ἔδωκε, θανάτῳ μὲν μηδένα τῶν ἐπιβουλευόντων κολάζειν, ἑτέρως δέ πως αὐτοὺς σωφρονίζειν, ὅσοι μηκέτι τοιοῦτόν τι ἐξαμαρτάνῃ, καὶ μάλιστα συγγνώμῃ καὶ εὐποιΐαις. οὐ γὰρ πείθειν, ἢ ἀναγκάζειν, ἔφη, φιλεῖν τὸ ξίφος τινὰ δεδύνηται, ἀλλὰ τὸν μὲν κολαζόμενον ἀπόλλυσι, τὰς δὲ διὰ τῶν ἄλλων ψυχὰς ἀλλοτριοῖ τοῦ κολάζοντος. ἐπεὶ μηδὲ φιλοῦσιν ὅτι ἐδικαιώθησαν ἕτεροι, ἀλλ' ἀπεχθάνονται μᾶλλον ὅτι φόβος καὶ αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἐπέρχεται. τοιαῦτα πολλὰ τῆς λιβίας εἰπούσης, ὁ αὔγουστος ἐπείσθη αὐτῇ, καὶ πάντας ἀφῆκε τοὺς ὑπαιτίους, λόγοις νουθετήσας αὐτούς, τὸν δέ γε κορνήλιον καὶ ὕπατον ἀπέδειξε. τὸν λοιπὸν δὲ τοῦ αὐγούστου θυγατριδοῦν, ὃς ἐκ τῆς ἰουλίας τῷ ἀγρίππᾳ ἐτέχθη, ὃν καὶ ἀγρίππαν ἐκάλεσεν, εἰς ἐφήβους ἐνέγραψε. ὁ δέ γε τιβέριος τὰ τῶν πολέμων διῴκει, καὶ εἰς τὴν ῥώμην συνεχῶς εἰσεφοίτα, φοβούμενος μὴ ὁ αὔγουστος ἄλλον τινὰ ἀπόντος αὐτοῦ προτιμήσῃ. κινηθέντων δὲ τῶν δακῶν, καὶ σαυροματῶν, καὶ ἄλλων παννονικῶν ἐθνῶν, ὁ τιβέριος πρὸς αὐτοὺς ἀνέστρεψεν ἐκ τῆς κελτικῆς. καὶ τὸν γερμανικὸν δὲ ὁ αὔγουστος ἐκεῖ ἔπεμψεν, ὡς τάχα τοῦ τιβερίου ταχέως αὐτῶν κρατῆσαι δυναμένου, ἑκουσίως δὲ τὸν καιρὸν τρίβοντος, ἵν' ἐν τοῖς ὅπλοις εἴη διὰ τὸν πόλεμον. ἔπεμψε δὲ τὸν γερμανικόν, ὅτι ὁ ἀγρίππας ἀπεκηρύχθη ὡς μὴ σωφρονιζόμενος, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ τῷ στρατιωτικῷ ταμιείῳ ἀπενεμήθη, κἀκεῖνος ἐς νῆσον περιωρίσθη. πολλὰ μέν τοι καὶ ποιήσαντες οἱ ῥωμαῖοι ἐν τοῖς τῶν ἐθνῶν τούτων πολέμοις, οὐ μείω δὲ καὶ παθόντες, τέλος τὰ μὲν ὁμολογίᾳ ὑπηγάγοντο, τὰ δὲ μάχαις ἐνίκησαν. ὁ δὲ τιβέριος εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ αὖθις παρὰ τοῦ αὐγούστου εἰς δαλματίαν ἐστάλη ἀνταιρόντων ἐκεῖ τινῶν· οὓς μόλις μὲν καὶ σὺν κινδύνοις, τέως δ' οὖν ἐχειρώσατο, καὶ ὁ γερμανικὸς ὁμοίως ἑτέρους. καὶ ὁ μὲν πόλεμος οὕτω τότε ἔσχηκε τέλος. ἐκ δὲ γερμανίας ἀγγελία κομισθεῖσα, ἑορτάσαι τὰ νικητήρια αὐτοὺς ἐν τῇ ῥώμῃ ἐκώλυσεν. ἐν γὰρ τῇ κελτικῇ εἶχον μέν τινα οἱ ῥωμαῖοι, οὐχ ὁμοῦ συγκείμενα, ἀλλὰ σποράδην ὡς ἔτυχε χειρωθέντα. καὶ στρατιῶται ἐχείμαζον ἐκεῖ, καὶ πόλεις συνῳκίζοντο, καὶ οἱ βάρβαροι πρὸς ἔθη ῥωμαϊκὰ καὶ εὐκοσμίαν μετεῤῥυθμίζοντο. ἕως μὲν οὖν κατὰ βραχὺ καὶ ὁδῷ τινι ἐκ τῶν πατρίων μετήγοντο, οὐκ ἤχθοντο τῇ τοῦ βίου μεταβολῇ. ἐπεὶ δ' ὁ οὔαρος ὁ κυιντίλιος τὴν ἡγεμονίαν τῆς γερμανίας λαβών, ἐσπούδασεν αὐτοὺς ἀθρόον μετασεῖσαι, καὶ ὡς δουλεύουσιν ἐπέταττε, καὶ χρήματα ἔπραττεν ὡς ὑπηκόων, ἀλλὰ δεξάμενοι τὸν οὔαρον, ὡς τὰ προσταττόμενα ποιήσοντες, πόῤῥω τοῦ ῥήνου προήγαγον, καὶ πίστιν αὐτῷ παρεῖχον, ὡς καὶ αὐτοὶ στρατιωτῶν δουλεύοντες. ὁ δὲ πιστεύσας, οὔτε τὰ στρατεύματα ὡς ἐν πολεμίᾳ συνεῖχε, καὶ ἄλλους ἀλλαχοῦ ἐπέμπε. θαῤῥοῦντος δ' αὐτοῦ, καὶ μή τι δεινὸν

λίβια ἢ λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλευσάντων τῷ αὐγούστῳ συμβουλεύει.

ὅτε ὁ τιβέριος κατὰ τῶν παννονίων ἐστάλη. ὅτε ἐνίκησαν οἱ ῥωμαῖοι τοὺς παννονίους καὶ τοὺς δαλμάτας.

ὅπως ἐν τῇ κελτικῇ οἱ ῥωμαῖοι ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ὑπ' αὐτοῖς.

ὑποπτεύοντες, ἐπανέστησαν, καὶ ἀποκτείναντες τοὺς παρ' ἑαυτοῖς στρατιώτας, ἐπῆλθον αὐτῷ ἐν ὕλαις δυσεκβάτοις ὄντι μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν στρατιᾶς, καὶ ἐξαπιναίως σφᾶς ἐκ τῶν λοχμωδεστάτων, ἔμπειροι τῶν ὄντες, περιεστοίχισαν, καὶ πλεῖστα μὲν καὶ πλειστάκις ἐκάκωσαν. τέλος δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων ἐκβαλόντων πολλούς, τοῖς δὲ βαρβάροις ἀεὶ προσγιγνομένων ἑτέρων ὁμογενῶν, ῥᾷον οἱ Ῥωμαῖοι κυκλούμενοι ἐφονεύοντο, ὥστε καὶ τὸν Οὔαρον καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς λογιμωτάτους ἐβουλεύσαντο(?)· οἱ φοβηθέντες μὴ ζωγρηθῶσιν, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνεῖλον. τοῦτο δὲ γνόντες καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὲν τὸν ἄρχοντα ἐμιμήσαντο, οἱ δὲ τὰ ὅπλα ῥίψαντες, ἐπέτρεπον τῷ βουλομένῳ φονεύειν αὐτούς. ἐκόπτοντο οὖν ἀδεῶς, καὶ τὰ ἐρύματα πάντα κατέσχον οἱ βάρβαροι πλὴν ἑνὸς περὶ ὃ ἀσχοληθέντες, οὔτε τὸν Ῥῆνον διέβησαν, οὔτ' ἐς τὴν Γαλατίαν εἰσέβαλον. ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνο χειρώσασθαι ἠδυνήθησαν, ὅτι μήτε πολιορκεῖν ἠπίσταντο, καὶ τοξόταις οἱ Ῥωμαῖοι συχνοῖς ἐχρῶντο, ὑφ' ὧν καὶ ἀνεκόπτοντο, καὶ πλεῖστοι ἀπώλλυντο. μετὰ δὲ τοῦτο πυθόμενοι φυλακὴν τοῦ Ῥήνου τοὺς Ῥωμαίους ποιήσασθαι, καὶ τὸν Τιβέριον σὺν βαρεῖ προσελαύνειν στρατεύματι, οἱ μὲν πολλοὶ ἀπανέστησαν τοῦ φρουρίου· οἱ δ' ὑπολειφθέντες ἀποστάντες αὐτοῦ, ὥστε μὴ ἀφνιδίαις ἐπεξελθοῦσι τῶν ἔνδον κακωθῆναι, τὰς ὁδοὺς ἐτήρουν, ἀπορίᾳ(?) σιτίων αἱρήσειν ἐλπίζοντες αὐτούς. οἱ δ' ἔνδον ὄντες Ῥωμαῖοι, ἕως μὲν εὐπόρουν τροφῆς, κατὰ χώραν ἔμενον, βοήθειαν προσδεχόμενοι. ὡς δ' οὔτε τις ἐπεκούρει αὐτοῖς, καὶ λιμῷ συνείχοντο, ἐξῆλθον, νύκτα τηρήσαντες χειμέριον (ἦσαν δὲ στρατιῶται μὲν ὀλίγοι, ἄοπλοι δὲ πολλοί) καὶ τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον φυλακτήριον τῶν βαρβάρων παρῆλθον, πρὸς δὲ τῷ τρίτῳ γενόμενοι, ἐφωράθησαν, καὶ πάντες ἂν ἀπώλοντο, ἢ καὶ ἑάλωσαν, εἰ μὴ οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν ἁρπαγὴν τῆς λείας ἐτράποντο, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ τροχαῖόν τι σημαίνοντες(?), δόξαν παρέσχον ὡς ἐπικουρία τοῖς πολιορκουμένοις ἐλήλυθεν, ὅπερ καὶ ἐς ἀληθὲς ἐπικατερρύησαν(?). ὁ δὲ Τιβέριος διαβῆναι τὸν Ῥῆνον οὐκ ἔκρινεν, ἀλλ' ἠρέμιζεν, ἐπιτηρῶν μὴ οἱ βάρβαροι τοῦτο ποιήσωσιν. ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι διαβῆναι ἐτόλμησαν, γνόντες αὐτὸν παρόντα. μετὰ ταῦτα δὲ αὐτός τε καὶ ὁ Γερμανικὸς ἐσέβαλον ἐς τὴν Κελτικήν, καί τινα ταύτης κατέδραμον, οὐ μέντοι καὶ μάχῃ ἐνίκησαν, ὅτι ἔθνος τι ὑπηγάγοντο, ὅτι μηδ' ἦν τις ἐς χεῖρας αὐτοῖς, καὶ οὐδ' αὐτοὶ τοῦ Ῥήνου πόρρω προῆλθον, δεδιότες μὴ καὶ αὖθις σφαλῶσιν, ἀλλ' αὐτοῦ που μέχρι τοῦ μετοπώρου διατρίψαντες ἐπανῆλθον. ὁ δ' Αὔγουστος τὰ τῆς μοναρχίας διοικῶν, καὶ ὑπέργηρως ἤδη γενόμενος, τὸν μὲν Γερμανικὸν ὑπατεῦσαι πρὸ τοῦ στρατηγῆσαι, παρεκάθετο τῇ βουλῇ, τὴν δὲ τῷ Τιβερίῳ. ἱπποδρομίας δὲ τελουμένης ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ, ἐμμανής τις ἀνὴρ ἐκαθέζετο ἐς τὸν δίφρον τὸν ἐπ' Ἰουλίῳ Καίσαρι ἀνακείμενον, καὶ τὸν ἐκείνου στέφανον περιέθετο. ὃ πάντας ἐτάραξεν, ὡς ἐς τὸν Αὔγουστόν τι σημαῖνον. ἀλλὰ καὶ τέρατα πολλὰ τότε φέροντα προσῆλθε(?) πλείονα. ὅ, τε γὰρ ἥλιος ἅπας ἐξέλιπε, καὶ τοῦ οὐρανοῦ πολὺ πυρῶδες φαινόμενον καίεσθαι ἔδοξε, καὶ ἀστέρες κομῆται καὶ αἱματώδεις ὤφθησαν. βουλῆς τε ἐπὶ τῇ νόσῳ αὐτοῦ ἐπαγγελθείσης, ἵν' εὐχὰς ποιήσωνται, κεκλεισμένον εὑρέθη τὸ συνέδριον· καὶ κεραυνὸς ἐς εἰκόνα αὐτοῦ ἐμπεσών, τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Καίσαρος ἠφάνισε. ταῦτα μὲν ἔτι ζῶντος ἐπ' αὐτῷ προεφάνη. ὁ δὲ νοσήσας ἐν Νώλῃ, μετήλλαξε τῇ ἐννεακαιδεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός,

περὶ τῆς νόσου τοῦ αὐγούστου καὶ [illegible].

metuente, cōſurgunt, & occiſis qui apud ipſos erant militibus, illum cum ſuis legionibus in denſis & impeditis ſyluis uerſantem, ex improuiſo pro notitia locorum, quá minimè patebat exitus, circumuenerūt, ac ſępiſsimè Romanos plurimum afflixerunt. Qui cū tandem multos ſuorū amiſiſſent, barbaris uerò ſubinde ex popularibus nouæ uires accederent: facilius circundati cædebantur. Itaq; Varus & præcipui quiq; uulnerati, metuentes ne uiui in hoſtium poteſtatem uenirent, ultrò ſibi necem conſciuerunt. Quo cæteri cognito, partim ducē imitati ſunt, partim abiectis armis cuiuis ſe iugulandos prębuerunt. Eos igitur Barbari impunè occiderunt: & munitionibus omnibus, una excepta, ſunt potiti. quam dum oppugnant, neque Rhenum traiecerunt, neq; in Galliam impreſſionem fecerunt, ac ne caſtellum quidem illud expugnare potuerunt ex obſidionum imperitia, & ſagittariorum quibus Romani utebantur, multitudine: à quibus repellebantur, & plurimi occidebantur. Deinde cum præſidijs Rhenum teneri, & Tiberiū cum magnis copijs aduentare audiuiſſent, pleriq; à caſtello receſſerunt. Reliqui, ne ſubitis hoſtiū excurſionibus infeſtarentur, longius digreſsi, uias obſederunt, ut penuria cōmeatus eos expugnarēt. Romani uerò dum cibaria ſuppetebant, expectatione auxilij, obſidionem tolerabant. Sed cum nemo opem ferret, & fame urgerentur, tempeſtuoſa nocte captata egreſsi (erant autem pauci milites, multi inermes) primas ac ſecūdas barbarorum excubias feſellerunt: apud tertias demū depreheſi, omnes aut cęſi aut capti eſſent, niſi barbari ad direptionem prædæ conuerſi eſſent, & tubicines incitato clangore opinionem illis attuliſſent, quaſi auxilia ueniſſent obſeſsis, quæ tandem reuera aduenerunt. Tiberius aūt Rhenum ſibi tranſeundū non cenſuit, ſed quietus ſe continuit, obſeruās, an id barbari facturi eſſent. Verùm nec illi, præſentia eius cognita, tranſire auſi fuerunt. Poſt hæc ipſe & Germanicus in Celticam impreſsione facta, quaſdam eius partes incurſarunt: neq; tamē uel prælio uicerūt, uel gentem aliquam ſubegerunt, proptereaq; nemo ad manus ueniebat: nec ipſi à Rheno lōgè proceſſerunt, ueriti ne denuò cladem acciperēt, ſed ibi uſq; in autumnū commorati, domum redierūt. Auguſtus uerò cum in Imperio admodum ſenuiſſet: Germanicū ante pręturā conſulatu functum ſenatui, ſenatū Tiberio cōmendauit. Ludis Circenſibus, natali eius, homo quidam inſanus ſellam Iulio Cæſari dedicatā occupauit, illiusq; coronā ſuo capiti impoſuit. Id turbauit omnes, Auguſto ſiniſtri aliquid portēdi exiſtimantes. Eódem prodigia cōplura acceſſerunt. Nam & ſol totus defecit, & cœlū latè ardere uiſum, & ſtellæ crinitę ſanguineo colore apparuerunt. Indictoq; propter morbum eius ſenatu, ut pro ſalute eius uota nuncuparentur, curia clauſa eſt inuenta: & fulmen in ſtatuam eius delatum, primam literam nominis Cæſaris deleuit. Hæc eo adhuc ſuperſtite acciderunt. Ipſe uerò Nolæ ex morbo deceſsit, decimoquarto calend. Septem.

Prodigia, que obitus Auguſti conſecutus eſt.

Liuia ueneficij suspecta.

LXX & sexto ætatis anno, diebus IIII & XXX minus: imperij post Actiacam uictoriam IIII & XL. De eius morte suspecta fuit Liuia, quòd Augustus ad Agrippã in insulam, in qua cum matre Iulia exulabat, clàm traiecerat. Verita enim, ne reconciliata gratia, cum ab exilio reuocatum Imperatorem designaret: ficus quasdam adhuc in arboribus pendẽtes, unde eas ipse decerpere solebat, infecisse dicit: ac salubres ipsa edisse, uenenatas illi reliquisse. Siue igitur ea, siue alia de causa morbo affectus, amicos conuocauit, & quæ uolucrat collocutus, denique dixit: Vrbem latericiam reperi, marmoream uobis relinquo. quibus uerbis stabilitum esse à se Imperium innuebat. Mortem eius Liuia non statim aperuit, uerita, ne quid absente in Dalmatia Tiberio nouaretur, sed in eius usque reditum celauit. Cadauere Romã perlato, Drusus testamentum eius à Vestalibus uirginibus, quæ id asseruabant, acceptum in curiam attulit: ad sigillis ab ijs qui ea impresserant recognitis, audiente senatu recitatũ est. Sunt & quatuor eius libelli in curiam allati: quorũ unus sepulturæ rationem præscribebat, alter acta eius continebat. In tertio milites, reditus & impẽsas publicas perscripserat, & pecuniæ numerum quæ in thesauris esset. Quartus mandata ad Tiberium & populum continebat. His lectis, funus elatũ est, orationes funebres à Druso & Tiberio habitæ. Deinde corpus eius crematum est: actum non multi, pòst omnes luxerunt, recordati, cum omnibus accessu facilem, multis pecuniam suppeditasse, amicis summum honorem habuisse, gratias egisse ijs à quibus ipsius errata corrigerentur: ut & Athenodoro uiro sapiẽti, tali de causa.

Athenodorus Augustum ob adulteria deterret.

Pronus erat in Venerem, & mulieres ad eum quas uolebat, in tectis lecticis allatæ, in eius thalamum adducebantur, quibus ad libidinẽ abutebatur. Igitur aliquando mulierẽ, cuius amore captus erat, accersiuit. cuius maritum Athenodorus pro familiaritate inuisurus, cum & ipsum & uxorem indignantes inuenisset (nec enim resistere poterãt) mœroris causa cognita, eos tranquillo animo esse iussit. Se enim ipsum Augustum accessurum, & eius impetum repressurum. Allata lectica, Athenodorus gladio accepto pro muliere, inscẽdit, eaque diligenter tegi iussa, ad Augusti thalamum est perlatus. Qui cum illam aperuisset, ille stricto gladio exiliens: Itane, inquit, non times, ne te aliquis sic ingressus occidat? Id factum Augustus non modò nõ ægrè tulit, nec Athenodorum obiurgauit: sed & gratias ei egit, & modestior factus est. Eum igitur, cùm ob hæc, tum ob alia plura, & quòd Tiberium successorem eius, alium sunt experti, desiderarunt.

QVANDO

ζήσας ἓξ ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα, τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐνδεουσῶν ἡμερῶν. μοναρχήσας, ἀφ' οὗ πρὸς τῷ ἀκτίῳ ἐνίκησεν, ἐνιαυτοὺς πρὸς τέσσαρσι τεσσαράκοντα. ὑπωπτεύθη μέντοι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡ Λιβία, ὅτι πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ὁ Αὔγουστος λάθρα εἰς τὴν νῆσον διέπλευσεν, ἔνθα μετὰ τῆς Ἰουλίας τῆς μητρὸς πεφυγάδευτο. δείσασα γὰρ μὴ καταλλαγεὶς, ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ αὐτὸν καταγάγῃ, σῦκα τινὰ ἐπὶ δένδροις ἔτ' ὄντα, ἐξ ὧν ὁ Αὔγουστος αὐτοχειρίᾳ συνάγειν εἰώθει, φαρμάξαι λέγεται, καὶ αὐτὴ μὲν τὰ ἀφάρμακτα ἤσθιεν, ἐκείνῳ δὲ τὰ πεφαρμαγμένα προσέβαλεν. εἴτ' οὖν οὕτως, εἴτ' ἄλλως ἀρρωστήσας τότε, τοὺς ἑταίρους συνήθροισε, καὶ ἃ ἐβούλετο τούτοις διαλεχθεὶς, τέλος ἔφη, ὅτι τὴν Ῥώμην πηλίνην παραλαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω, τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρὸν τοῦ λόγου ἐνδεικνύμενος. μὴ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ αὐτίκα ἡ Λιβία ἐξέφηνε, φοβηθεῖσα, μή τι νεωτερισθῇ, ἐν Δαλματίᾳ τοῦ Τιβερίου διάγοντος, ἀλλὰ συνέκρυψεν αὐτὸν μέχρις ἐκεῖνος ἀφίκετο. ἀνακομισθέντος δὲ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην, τὰς διαθήκας αὐτοῦ ὁ Δροῦσος ἐκ τῶν ἀειπαρθένων τῶν τῆς Ἑστίας ἱερειῶν αἷς παρετέθειντο λαβὼν, εἰς τὸ συνέδριον εἰσήνεγκε, καὶ τὰς σφραγῖδας οἱ κατασημηνάμενοι ἐπεσκέψαντο, καὶ ἀνεγνώσθησαν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ συνεδρίου. ἐκομίσθη δ' εἰς τὸ συνέδριον καὶ βιβλία αὐτοῦ τέσσαρα· ὧν τὸ μὲν ἓν τὰ περὶ τῆς ταφῆς διετέτακτο, τὸ δ' ἕτερον τὰς πράξεις ἃς εἰργάσατο διεξῄει· τῷ δὲ τρίτῳ τὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, καὶ τὰ τῶν ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων συνῄρει, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τοῖς θησαυροῖς χρημάτων· τὸ δὲ τέταρτον ἐντολὰς παρεῖχε τῷ Τιβερίῳ, καὶ τῷ κοινῷ ἐπισκήψεις. τούτων δ' ἀναγνωσθέντων, ἡ ἐκφορὰ γέγονε, καὶ ἐπιτάφιοι ἐρρήθησαν παρά τε τοῦ Δρούσου καὶ παρὰ τοῦ Τιβερίου. εἶτα ἐκαύθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· καὶ ἐπένθησαν τότε μὲν οὐ πολλοὶ, ὕστερον δὲ πάντες ἰσχον, μεμνημένοι, ὅτι τε πᾶσιν εὐπρόσοδος ἦν, καὶ πολλοῖς ἐπήρκει ἐς χρήματα, καὶ ὅτι λίαν ἐτίμα τοὺς φίλους, καὶ χάριτας ὡμολόγει τοῖς αὐτὸν διορθουμένοις ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο· ὥσπερ καὶ τῷ Ἀθηνοδώρῳ ἀνδρὶ σοφῷ ἐπὶ τοιᾷδε αἰτίᾳ. ἦν κατάφορος πρὸς τὰ ἀφροδίσια, καὶ αἱ γυναῖκες ἐκομίζοντο ἃς ἐβούλετο ἐν κατακλείστοις φορείοις, καὶ οὕτως εἰς τὸν αὐτοῦ εἰσήγοντο θάλαμον. ἐκεῖνος δὲ ταύταις διῆγέ τε, καὶ ἐκέχρητο. ἠράσθη γοῦν ποτε γυναικὸς, καὶ ἔπεμψε λαβεῖν αὐτήν. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀθηνόδωρος, τῷ τῆς γυναικὸς ἐκείνης ἀνδρὶ συνήθης ὢν, ἔτυχεν ἀπελθὼν τὸν φίλον ὀψόμενος, καὶ ἀσχάλλοντα εὑρὼν ἐκεῖνον καὶ τὴν γυναῖκα (οὐ γὰρ ἐδύναντο ἀντιστῆναι) τὴν αἰτίαν τῆς λύπης ἐπύθετο. καὶ μαθὼν, ἠρεμεῖν αὐτοὺς ἐκέλευσεν. αὐτὸς γὰρ ἀπελθεῖν ἔφη πρὸς τὸν Αὔγουστον, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνακόψαι ὁρμήν. καὶ κομισθέντος τοῦ κατακλείστου δίφρου, ὡς τῆς γυναικὸς ἐν αὐτῷ εἰσελευσομένης, εἰσῆλθεν ὁ Ἀθηνόδωρος, καὶ ξίφος λαβὼν, καὶ κατακεκαλύφθαι τὸν δίφρον ἀκριβῶς ἐπιτάξας, οὕτω πρὸς τὸν τοῦ Αὐγούστου ἐκομίσθη θάλαμον. ἐκείνου δὲ τὸν δίφρον ἀνακαλύψαντος, ξιφήρης ἐκπεπήδηκεν, εἰπών· εἶτα οὐ φοβῇ, μή τις οὕτως εἰσελθὼν ἀποκτείνῃ; ὁ δ' Αὔγουστος οὐ μόνον οὐκ ὠργίσθη, οὐδ' ἐκάκισε τὸν Ἀθηνόδωρον, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔγνω αὐτῷ, καὶ σωφρονέστερος γέγονε. διὰ ταῦτα τοίνυν, καὶ ἄλλα δὲ πλείω ἐπόθουν αὐτὸν, καὶ ὅτι τοῦ Τιβερίου μετ' αὐτὸν μοναρχήσαντος οὐχ ὁμοίως ἐπειράθησαν.

ὅτι ἔθος ἦν ἐπὶ τὸ τὰς σφραγῖδας τῶν διαθηκῶν τοὺς σφραγίσαντας ἐπισκέψασθαι.

ὅσα ἦν ὁ αὐτοῦ τοῦ καίσαρ.

περὶ Ἀθηνοδώρου ἀνδρὸς σοφοῦ.

ΠΟΤΕ

ΠΟΤΕ ΕΤΕΧΘΗ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΑΣ Ο ΚΥΡΙΟΣ ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐν δὲ τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς Αὐγούστου μοναρχίας, ἐτέχθη ἐνανθρωπήσας ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον, ὃς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη αὐτὸν ἱστορεῖ μοναρχῆσαι, τῶν ἄλλων τεσσαράκοντα τέσσαρα τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἀριθμούντων ἔτη. γίνεται δὲ ἡ διαφωνία ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τὴν μοναρχίαν τοῦ Καίσαρος λογίζονται, ἐξ ὅτου ναυμαχίᾳ ἐν Ἀκτίῳ ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον, ὅτε καὶ ὡς ἀληθῶς ἐμονάρχησε, μόνος τῶν ῥωμαϊκῶν ταγμάτων γενόμενος κύριος. ὁ Εὐσέβιος δὲ καὶ τὸν χρόνον ὃν συνῆρξε τῷ Ἀντωνίῳ τῇ μοναρχίᾳ προστίθησιν, ὡς καὶ τότε τοῦ Αὐγούστου ὅσα ἐβούλετο πράττοντος, ἐκείνου τῇ Αἰγύπτῳ σχολάζοντος, καὶ τοῖς τῆς Κλεοπάτρας δουλεύοντος ἔρωσι, δι' ὃν καὶ ἀπώλετο. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς μοναρχίας τοῦ Καίσαρος, ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος τὸν Χριστὸν γεννηθῆναι τὸ κατὰ σάρκα. εἰ γὰρ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρας φαίημεν τοὺς τῆς μοναρχίας ἐνιαυτοὺς γενέσθαι τοῦ Καίσαρος, οὐ κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν δεύτερον ἔτος ἡ ἐπιφάνεια γέγονε τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔνατον ἔτος συμβαίνει τεχθῆναι τὸν κύριον. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ Λουκᾶς, ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος τὸν Χριστὸν ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισε, τριάκοντα δ' ἦν ἐτῶν ὅτε ἐβαπτίσθη κατὰ τὸν αὐτὸν εὐαγγελιστήν. ἐπεὶ λοιπὸν οὖν μὲν πεντεκαίδεκα τῶν τριάκοντα εἶναι τῶν ἐκ τῆς αὐταρχίας τοῦ Τιβερίου χρόνων λαμβάνεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ πεντεκαίδεκα ἐκ τῶν τοῦ Αὐγούστου τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων καταλογίζεσθαι, συμβαίνει τοίνυν τὰ ἐξ αὐτῶν ὑπολειπόμενα εἶναι ἐννέα καὶ εἴκοσιν. ἐν γοῦν τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ τῆς ἀκριβοῦς μοναρχίας τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου, καταλαμβάνεται τεχθῆναι τὸ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἁγίας Μαρίας θεοτόκου τὸν κύριον.

Μοναρχία Τιβερίου.

Οὕτω μὲν οὖν Αὔγουστος ἐξεβίω, ὡς εἴρηται· τὴν δὲ μοναρχίαν ὁ Τιβέριος διεδέξατο, ὃς εὐπατρίδης μὲν ἦν, καὶ πεπαίδευτο, τὴν δὲ γνώμην ἦν ποικιλώτατος, ἐναντίως τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος. ὧν γὰρ ἐβούλετο, τἀναντία ἔλεγεν, ἄλλα μὲν βουλόμενος φρονῶν, ἄλλα δὲ λέγων· καὶ ὀργίζεσθαι προσποιούμενος, ἐφ' οἷς οὐκ ὠργίζετο· καὶ ἐν οἷς ἐθυμοῦτο, χρηματιζόμενος ἠπιώτερον· καὶ ὡς οἰκειότατον ἑώρα τὸν ἔχθιστον, καὶ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο τῷ φιλτάτῳ. καὶ οὐκ ἠξίου τοῖς ἄλλοις δῆλον εἶναί οἱ τὸ φρόνημα, τοῦτο πρέπον εἶναι τῷ αὐταρχοῦντι φρονῶν. καὶ εἴ τι τις ἐκείνου πρὸς ἔλεγχον, εἴ τι μὲν καὶ συνῄνει, μεμίσητο. πέμψας δὲ ὡς ἐς τὰ στρατόπεδα καὶ ἐς τὰ ἔθνη πάντα ὡς αὐτοκράτωρ ἐπέστελλε, μὴ λέγων αὐτοκράτωρ εἶναι. ψηφισθὲν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἀπεώσατο, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς διοικῶν ἅπαντα, μηδὲν αὐτῆς δεῖσθαι ἔλεγε· καὶ ταύτης ἐξίστασθαι ἐκομπάζετο, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν (ἓξ γὰρ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν ἦν) καὶ δι' ἀμβλυωπίαν· πλεῖστον γὰρ ἐν σκότει βλέπων, ἐλάχιστα τὴν ἡμέραν ἑώρα· εἶτα κοινωνοὺς τῆς ἀρχῆς καὶ συνάρχοντας, οὐδὲν τούτων ποιήσειν μέλλων, ἀλλ' ὅτι τε ὕπουλον εἶχε ἦθος, καὶ ὅτι καὶ τὰ στρατεύματα τά τε ἐν Παννονίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ

QVANDO NOSTER DOMINVS IESVS Christus carnem assumpserit.

ANNO Imperij Augusti XLII, homo factus & natus est Dominus noster & Deus Iesus Christus, autore Eusebio Pamphilo, qui cum in Ecclesiastica historia LVII annos solum rerum potitum esse refert, cum alij XLIIII duntaxat numerent. Verum dissensio inde existit, quòd alij ab Actiaca demum uictoria numerare incipiunt, quo tempore uerè imperare cœpit, Romanarumque legionum solus factus dominus. Eusebius uerò id quoque tempus annumerat, quo cum Antonio gessit imperium: quòd tum quoque, illo in Aegypto ocium agente, & amoribus Cleopatræ seruiente, quæ illi causa interitus fuit, æquè fecerit quæ uoluerit. Sic igitur anno XLII imperij Cæsaris, narrauit Eusebius, Christum secundum carnem esse natum. Nam si imperij eius annos XLIIII statuamus, aduentus & natiuitas Domini & Seruatoris nostri, non in annum XLII, sed in nonum & XX cadit. Vt enim D. Lucas Euangelista narrat, Ioannes Christum anno XV imperij Tiberij baptizauit: quo tẽpore annos, eodem autore, Christus XXX natus fuit. ut iam XV anni de XXX ex imperio Tiberij, XV reliqui de XLIIII annis Augusti sumantur. Vnde cõstat, de ijs restare annos XXIX. Proinde anno uigesimo nono confirmati imperij Cæsaris Augusti, secundum carnem, ex semper uirgine, & sancta Maria Deipara natum esse Dominum deprehenditur.

Christus anno Augusti uel XXIX, uel XLII natus.

Imperium Tiberij.

AVgusto ad hunc modum, quo expositum est, defuncto, imperiũ Tiberius suscepit, ex gente patricia, literis eruditus, sed ingenio perquam uario, aliud loqui aliud sentire solitus, pectore à lingua dissentiente: cum non irascebatur, iram simulãs: cum commotus erat, lenitatem præ se ferens: inimicissimum ita intuens ut amicissimum: & amicissimũ, ut alienissimum. Neque enim principis animum alijs esse cognitũ oportere arbitrabatur. Proinde siue aduersarere, siue assentirere illius orationi, odiũ incurreres. Ac ad legiones & omnes gẽtes statim ut Imperator legatos misit, dissimulato Imperatoris nomine, quod unà cũ cæteris sibi decretum repudiauit. & cum totum imperiũ administraret, nihil sibi opus esse dixit imperio: eoque se cessurũ esse, tum propter ætatẽ (annos enim VI & L natus erat) tum propter aciẽ oculorũ obtusionem, iactauit. Nã in tenebris plurimum, in luce minimũ cernebat. Deinde socios et collegas imperij postulauit. Hæc, cum is neutrũ in animo haberet, partim propter occultũ ingeniũ, partim ob Germanicas & Pãnonicas legiones quas suspe

Tiberij subdolum ingenium.

ctas habebat, & Germanici metu faciebat, qui
tum Germaniæ præses, charus erat militibus.
His igitur de causis, nihil aperte pro imperio fa-
ciebat, sed & morbum simulans domi se conti-
nebat, & moras nectebat, ut nouarum rerum cu-
pidi, sperantes eum ultro depositurum imperium,
quiescerent, donec principatum ab omni parte fir-
masset. Tum uero Agrippam Augusti ex Iulia ne-
potem, Agrippæ filium, occidi iussit. Germa-
nicum uero admodum timuit. Sunt & Pannonicæ
legiones contra suum ducem tumultuatæ. Sed
audacioribus & seditionis primis autorib. sup-
plicio affectis, cæteri quieuerunt. Germanicæ ue-
ro legiones Tiberio maledixerunt, & Germani-
cum imperatorem salutarunt. Qui cum gladium
strinxisset, quasi seipsum occisurus, miles qui-
» dam suo ense sublato: Hunc, inquit, cape tuo acu-
» tiorem. Itaque a sui cæde abstinuit, ne magis tu-
multuarentur: sed confictis sub Tiberij nomine
literis, quibus illis munera & alia quædam pro-
mittebantur, tum seditionem compescuit. De-
inde legatis a Tiberio missis, Germanici artifi-
cio cognito, suspicati illos adesse ut eius pro-
missa tollerent: denuo tumultuati sunt, & contra
legatos concitati, & Germanici uxorem Agrip-
pinam, Agrippæ & Iuliæ filiam, & filium eius
Caium comprehenderunt: ac uxorem prægnan-
tem ei restituerunt, filio retento. Verum cum ni-
hil proficerent, & ipsi quieuerunt. Sic ille impe-
rium cum occupare posset, aspernatus est. qua de
causa palam cum Tiberius apud senatum lauda-
bat: sed apud sese admodum suspectum habebat,
& ut mutuum legionibus metuebat. Cæterum
cum nullæ amplius turbæ nunciarentur, omissa
dissimulatione, principatum admisit. Ac quan-
diu Germanicus superstes fuit, nihil suapte au-
toritate egit, sed ad senatum retulit omnia, neque
ab ullo nisi a militibus Imperatorem se appellari
uoluit. Cæsar tantum & Germanicus, & princeps
» senatus nominabatur: & ut tantisper & uiueret &
» imperaret optabat, dum prodesset Reipublicæ.
In rebus omnib. popularis esse studebat: & pau-
cissima in semetipsum insumens, magnos sum-
ptus publice faciebat. Ruinosa ædificia instau-
rabat & adornabat, primorum conditorum nomi-
nibus inscriptis, ciuitatib. & priuatis hominib.
opem ferebat, & multos ordinis senatorij ad ege-
statem sedactos locupletabat: eæque largitiones
statim ipso uidente numerabantur, ne quid inde,
ut sub Augusto factum meminerat, per dispensa-
tores subtraheretur. Pecuniæ causa neminem oc-
» cidebat, neque bona tum cuiusque publicabat, neque
» ultra constitutum quicque exigebat. Aemylio cer-
te, qui plus pecuniæ quam ordinarium erat, miserat, re-
scripsit, se oues suas tonderi uelle, non deglubi.
Erat et aditu facilis, & affabilis: magistratus tan-
quam in libera ciuitate colebat, Consulibus assur-
gebat: amicorum consuetudine, æque ut priua-
tus fecerat, utebatur: ægrotantes inuisebat, nullo
satellitum comitatu. & quodam ex eis defuncto, funebrem orationem ipse recitauit. matrem Liuiam
erga omnes eodem se gerere modo iussit. Illa uero magnum fastum præ se ferens, in Tiberij epi-
stolis

Pannonicarum et Germanicarum legionum tumultus.

Tiberij moderatio uiuente Germanico.

ὑπώπτευε, καὶ τὸν Γερμανικὸν ἐδεδίει, τῆς Γερμανίας
ἄρχοντα τότε, καὶ τοῖς στρατιώταις φιλούμενον. καὶ διὰ
ταῦτα οὐδὲν ὡς αὐτοκράτωρ ἔπραττε φανερῶς, ἀλλὰ
καὶ νόσον προσποιούμενος οἰκουρῶν ἦν, καὶ διέμελλεν, ἵν'
ἐν ἐλπίδι τοῦ ἑκόντα τὴν ἀρχὴν ἀφήσειν αὐτὸν, μή τι
νεοχμώσωσι, μέχρις οὗ τῆς ἡγεμονίας ἐγκρατὴς διὰ
πάντων ἐγένετο. τὸν μὲν οὖν Ἀγρίππαν αὐτίκα πέμψας
ἀπέκτεινε, τοῦ Αὐγούστου, ὡς εἴρηται, ὄντα θυγατριδοῦν ἐξ
Ἰουλίας καὶ τοῦ Ἀγρίππα. τὸν δὲ Γερμανικὸν λίαν ἐφο-
βεῖτο. ἐθορύβησε γὰρ καὶ τὸ ἐν τῇ Παννονίᾳ στράτευμα, ὡς
καὶ κατὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ὁρμῆσαι. εἶτα καὶ τῶν θρα-
συτέρων καὶ πρωταιτίων κολασθέντων, κατέστησαν οἱ
λοιποί. οἱ δὲ ἐν τῇ Γερμανίᾳ τὸν μὲν Τιβέριον κακη-
γόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν ἐπεκάλεσαν αὐτοκράτο-
ρα. ἐκείνου δὲ τὸ ξίφος σπασαμένου, ὡς ἑαυτὸν ἀναιρή-
σοντος, εἷς τις τῶν στρατιωτῶν τὸ ἑαυτοῦ ξίφος ἀνατείνας,
τοῦτο (ἔφη) λάβε, ὀξύτερον γάρ ἐστιν. ὁ οὖν Γερμανικὸς τοῦ
κτεῖναι μὲν ἑαυτὸν ἀπέσχετο, ἵνα μὴ μᾶλλον στασιάσωσι.
γράμματα δὲ ὡς ἐκ τοῦ Τιβερίου πεμφθέντα πλασάμε-
νος, δωρεὰς αὐτοῖς διδόντα, καὶ ἄλλα τινὰ ὑπισχνούμε-
να, τὴν στάσιν τότε κατέπαυσεν. ὕστερον δὲ πρέσβεων
τῶν παρὰ τοῦ Τιβερίου πεμφθέντων, γνόντες τὸ τοῦ Γερμα-
νικοῦ στρατήγημα, καὶ ὑποπτεύσαντες τοὺς πρέσβεις ἀνα-
τρέψοντας ἥκειν τὰ ὑπ' ἐκείνου ἐπηγγελμένα, ἐθορύβη-
σαν αὖθις, καὶ κατὰ τῶν πρέσβεων ὥρμησαν, καὶ τὴν τοῦ
Γερμανικοῦ γυναῖκα τὴν Ἀγριππῖναν, τὴν τοῦ Καίσαρος ἐκ
γαστρὸς τῆς Ἰουλίας καὶ τοῦ Ἀγρίππα παῖδα γεγονυῖαν, συ-
νέλαβον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Γάϊον. καὶ τὴν μὲν Ἀγριππῖναν
ἐγκύμονα οὖσαν ἀφῆκαν αὐτῷ, κατεῖχον δὲ τὸν υἱόν. ὡς δ'
οὐδὲν ἤνυον, ἡσύχασαν καὶ αὐτοί. καὶ ὁ μὲν δυνάμενος
τὴν αὐτοκράτορα λαβεῖν ἀρχὴν, οὐκ ἠθέλησεν. ὁ δὲ Τιβέ-
ριος κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἐπῄνει αὐτὸν παρὰ τῇ βουλῇ,
τῆς εὐνοίας δὲ καὶ λίαν ὑπώπτευε, καὶ ἐδεδίει αὐτὸν ὡς ἐγκε-
χειρισμένον στρατεύματα. ὡς δ' οὐδὲν ἔτι νεώτερον ἠγ-
γέλλετο, τὴν ἀρχὴν οὐκ ἔτι εἰρωνευόμενος ὑπεδέξατο. καὶ μέ-
χρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν, οὐδὲν καθ' ἑαυτὸν ἔπραττεν, ἀλ-
λὰ πάντα εἰς τὴν γερουσίαν ἀνέφερε, καὶ οὐδ' αὐτοκράτωρ
“ καλεῖσθαι παρ' ἄλλου ἢ μόνων τῶν στρατιωτῶν ἠξίου. Καῖσαρ δὲ καὶ
“ Γερμανικὸς καὶ πρόκριτος τῆς γερουσίας ὠνομάζετο, ηὔχε-
“ τό τε τοσοῦτον καὶ ἄρξαι καὶ ζῆσαι χρόνον, ὅσον ἂν τῷ δη-
“ μοσίῳ συμφέρῃ. ἦν δὲ τὰ πάντα δημοτικὸς δαπανῶν ἐς αὐ-
“ τὸν, καὶ ἐλάχιστα ἐς ἑαυτὸν δαπανῶν, πλεῖστα δὲ τὰ ἐς κοι-
“ νὸν ἀναλίσκων. τά τε πεπτωκότα τι ἀνωρθοῦν καὶ ἐπεκό-
σμει, τὰς τῶν ἀρχῆθεν οἰκοδομησάντων αὐτὰ κλήσεις ἐ-
πιγράφων, καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις ἐπήρκει, καὶ
τῶν βουλευτῶν συχνοὺς πεπονημένους ἐπλούτισε, καὶ τὰ δωρή-
ματα οὐδὲ ὁρῶντος αὐτοῦ ἠριθμεῖτο, ἵνα μὴ οἱ διοικοῦ-
ντες νοσφίζωνται ἐπ' αὐτῶν, ὁποῖον ἔγνω ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου γινόμε-
νον. καὶ οὔ τινα ἀπέκτεινε διὰ χρήματα, οὔτ' οὐσίαν τινὸς ἐ-
δήμευσεν, οὐδ' ἔξω τι τῶν νενομισμένων ἠργυρο-
λόγησεν. Αἰμιλίῳ γοῦν χρήματα πλείω παρὰ τὸ διατεταγ-
μένον πέμψαντι ἀντεπέστειλεν, ὅτι κείρεσθαί μου τὰ πρό- “
βατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξυρᾶσθαι βούλομαι. καὶ εὐπρόσοδος ἦν καὶ εὐ- “
προσήγορος ἦν. τούς τε ἄρχοντας ὡς ἐν δημοκρατίᾳ ἐτί-
μα, καὶ τοῖς ὑπάτοις ὑπανίστατο. καὶ τοῖς ἑταίροις ὡς ἐν ἰδιω-
τείᾳ συνῆν. νοσοῦσί τε ἐπεσκέπτετο, μηδεμίαν φρουρὰν
ἐπαγόμενος. καὶ ἐπί τινι αὐτῶν τελευτήσαντι αὐτὸς ἀνέγνω
τὸν ἐπιτάφιον, καὶ τὴν μητέρα τὴν Λιβίαν ὁμοίως προσφέρε-
σθαι πᾶσιν ἐκέλευεν. ἡ δὲ πάνυ ὤγκωτο, καὶ αἱ τοῦ Τιβερίου

ὅτι ἀνείλετο τὸν ἔγγονον τοῦ Αὐγούστου τὸν Ἀγρίππαν.

ὅτι οἱ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν Γερμανικὸν ἀνεῖπον αὐτοκράτορα, ὁ δὲ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠθέλησεν.

οἷος ἦν ὁ Τιβέριος μέχρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν.

ἀλλὰ καὶ χρόνον τινὰ καὶ τὸ ἐκείνης ὄνομα ἄγειν, τά, τε ἄλλα πάντα ὡς αὐταρχοῦσα διοικεῖν ἐπεχείρει· καὶ οὐκ ἐξ ἴσου ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ πρεσβεύειν αὐτοῦ ἤθελεν, αὐτὴ ποιῆσαι αὐχοῦσα αὐτὸν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ ἤχθετο πρῶτον αὐτῇ, ἔπειτα τῶν μὲν δημοσίων αὐτὴν ἔπαυσε, τὰ δ' οἴκοι διοικεῖν ἀφῆκεν. ὡς δὲ κἀν τούτοις ἦν ἐπαχθής, ἀπεδήμει, καὶ αὐτὴν ἐξίστατο, σωφρονίσας τε χρόνον τινὰ διῆγε, καὶ ἄλλους δ' ἐκόλαζεν ἀσελγαίνοντας. τὸν δὲ Δροῦσον δὲ τὸν υἱόν, ὃν ἐξ Ἀγριππίνης τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς ἔσχεν, καὶ ἀσελγῆ συγχέοντα καὶ ὠμόν, ἐπετίμα καὶ ἤχθετο. » καί ποτε αὐτῷ εἶπεν, ὅτι ζῶντος ἐμοῦ οὔτε βίαιον οὐδ' ὑ» βριστικόν τι πράξεις. ἂν δέ τι καὶ τολμήσῃς, οὐδὲ τελευτήσαντος. ταῦτα μὲν οὖν καὶ τἆλλα μέχρις ὁ γερμανικὸς ἔζη, ἐποίει. μετὰ δὲ τοῦτο συχνὰ τούτων μετάλλαξε. μήπω γὰρ τῶν τοῦ Αὐγούστου τῷ δήμῳ καταλελειμμένων δοθέντων, ἐπεὶ νεκρός δέ τις δι' ἀγορᾶς ἐξεφέρετο, καὶ προσελθών τις ἐς τὸ οὖς αὐτοῦ ἐψιθύρισε, καὶ ἐρωτηθεὶς ὅ, τι εἰρήκοι, φῆσαι τέλλεσθαι, ἔφη, τῷ Αὐγούστῳ εἰπεῖν, ὅτι οὐδέπω οὐδὲν εἰ» λήφασι· τὸν μὲν αὐτίκα ἀπέκτεινε, καὶ εἰπὼν ὡς αὐτὸς ἀπ» αγγελῶν αὐτῷ ἄγγελος αὐτῷ γένοιτο. τοῖς δ' ἄλλοις τὰ καταλελειμμένα διένειμε. τοῦ δ' ἐγγόνου αὐτοῦ, υἱέος τοῦ Δρούσου ἀποθανόντος, οὐδὲν τῶν συνήθων ἀπέσχετο πράξεως, μὴ δεῖν δὲ οὐ οἰχομένους τὰ τῶν ζώντων, λέγων, προσέσθαι. Κλήμης δέ τις τοῦ Ἀγρίππου γεγονὼς δοῦλος, καὶ προσεοικὼς αὐτῷ, ἐπλάσατο αὐτὸς Ἀγρίππας εἶναι· καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν ἐλθών, πολλοὺς μὲν ἐκεῖ, πολλοὺς δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ προσεποιήσατο, καὶ τέλος ἐπὶ τὴν ῥώμην ὥρμησεν, ὡς τὴν παππῴαν μοναρχίαν ἀποληψόμενος. χειρωσάμενος δ' ὅμως αὐτὸν ὁ Τιβέριος διά τινων τὰ ἐκείνου τὸν αὐτοῦ σπουδαζομένων φρονεῖν, καὶ βασανίσας, ἵνα περὶ τῶν συνειδότων τι μάθῃ, ἐπεὶ μηδὲν ἐξελάλησεν, ἤρετο αὐτόν, » πῶς ἀγρίππας ἐγένου; καὶ ὃς ἀπεκρίνατο, ὅτι οὕτως ὡς καὶ σὺ » καῖσαρ. τὴν γὰρ γυναῖκα Ἰουλίαν ἔτι ἐπανήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, ἣν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Αὐγούστου κατεδικάσθη διὰ ἀσέλγειαν, ἀλλὰ καὶ κατέκλεισε, [illegible] ὑπὸ κακοπραγίας καὶ λιμοῦ φθαρῆναι. πολλῶν τε αὐτὸν ἀξιούντων τὸν νοέμβριον μῆνα, ἐν τῇ ἑκκαιδεκάτῃ γεγένητο, Τιβέριον ἐξ αὐτοῦ καλεῖσθαι, καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν δεκατρεῖς καίσαρες γένωνται; ἐν τούτοις ὁ γερμανικὸς ἐτελεύτησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καταγοητευθείς τε καὶ φαρμαχθεὶς ὑπὸ Πείσωνος. ὀστᾶ τε γὰρ εὑρέθη ἀνθρώπεια κατορωρυγμένα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ κατῴκει, καὶ μολυβδίνοι ἐλασμοὶ ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες. ὅτι δὲ καὶ φαρμάκῳ ἐφθάρη, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξέφηνεν ἐς τὴν ἀγορὰν κομισθέν, καὶ τοῖς παροῦσι δειχθέν. θανόντος δέ, ὁ μὲν Τιβέριος καὶ ἡ Λιβία ἥσθησαν, οἱ δ' ἄλλοι σφοδρότατα ἤλγησαν. κάλλιστος μὲν γὰρ τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ τὴν ψυχὴν ἔφυ. παιδείᾳ τε ἅμα » καὶ ἀνδρείᾳ ἐν πολέμοις διέλαμψεν, ὁμιλῶν τε τοῖς ὑπ» αὐτοῦ πρᾳότατα· καὶ μέγα δυνάμενος, ὡς καῖσαρ, ἐξ ἴ» σου τοῖς ἀσθενεστέροις ἐσωφρόνει. καὶ οὔτε τι πρὸς τὸν Δροῦσον » ἐπίφθονον, οὔτε πρὸς τὸν Τιβέριον ἐποίει ἐπίβουλον. καὶ δυ» νάμενος παρά τε τῶν στρατιωτῶν ἰδόντων καὶ τῆς βουλῆς καὶ » τοῦ δήμου τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοκράτορα λήψεσθαι, οὐκ ἠθέλησεν. ὁ δὲ Πείσων χρόνῳ ὕστερον ἐς τὴν ῥώμην ἀνακομισθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ φόνου τοῦ γερμανικοῦ ἐς τὸ βουλευτήριον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου ἐσαχθείς, διαχειρισάμενος τὴν ὑποψίαν τὴν ὑπὲρ τῆς φθορᾶς τοῦ γερμανικοῦ, καὶ ἀναβαλὼν αὑτὸν τὴν κατηγορίαν, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. υἱεῖς δὲ τρεῖς ὁ γερμανικὸς ἐτελεύτησεν, οὓς ὁ Αὔγουστος ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτοῦ ὀνόματι καίσαρας. τούτων ὁ πρεσβύτατος Νέρων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εἰς ἐφήβους κατηριθμήθη. μέχρι μὲν οὖν τοῦ

περὶ κλήμεντος τοῦ δούλου τοῦ ἀγρίππου.

περὶ τοῦ νοεμβρίου μηνός, καὶ ὅτι οὐκ ἤθελεν.

ὅτι τοῦ γερμανικοῦ τελευτήσαντος ὁ τιβέριος ἥσθη καὶ ἡ λιβία, ἄλλοι δὲ ἐλυπήθησαν.

stoliaad tempua aſſcribebatur, atq; adeò pro imperio ſe gerebat, ut non ex æquo cum illo imperare, ſed meliore coodítione eſſe uellet: ſe illum feciſſe Imperatorē glorians. q̃ Tiberiua principiò ægrè tulit, deinde eam à reipub. administrationib. remorã, domestica oegocia curare ſiuit. Vt uerò in ĳs etiã moleſta erat, peregrè abĳt, ut ab ea abeſſet. Ad tẽpus modeſtiſsimè uixit, & aliorũ immodeſtiã pœnia cohercuit. Druſum quoq; filium ex priore uxore Agrippina ſuſceptum, ob crudelitatẽ & laſciuiam obiurgauit, et odio babuit. cui aliquando dixit: Me uiuo neq; « per uim neq; per contumeliã quicq; feceris. Sin « feceris, ne defuncto quidẽ me facturus ea. Hæc « & his ſimilia, quãdiu Germanicus in uiuia fuit, « egit. Poſt illius obitũ multa ex his immutauit. Nam quum populo Auguſti legata nondũ data eſſent, & quidam mortuo qui per forum ferebatur in aurẽ aliquid inſuſurraſſet, ac rogatua quid dixiſſet, respondiſſet: ſe ei mãdaſſe ut Auguſto diceret, populum Romanũ nondum quicq; acceepiſſe: occidit homioem, boc addito ioco, ut id ipſe illi oūciaret: cęteris uerò legata diſtribuit. Nepote ex Druſo filio mortuo, nulla re cõſueta abſtinuit, negãa propter mortuos uiuentiũ officia eſſe deſerẽda. « Clemens quidã, qui Agrippæ ſeruus fuerat, hero ſimilis, ſe Agrippã eſſe ſimulãs, in Gallia & Italia multos ſibi aſciuit: ac tandem Romam contendit, ad auitum imperiũ recipiendũ. Quem cum per quoidã ſe illius eſſe factionis ſimulãtea ſubegiſſet, ac quęſtiones de eo babuiſſet, ut cõſcios proderet: illo neminẽ oominante, rogauit, quo pacto Agrippa factus eſſet? reſpõdit bomo, Eodem planè modo quo tu « Cæſar. Vxorem Iuliã à patre Auguſto ob laſciuiam in exiliũ miſſam, adeò non reuocauit, ut etiam incluſerit, ut præ ęrumna & fame interiret. Quibuſdam poſtulantib. ut menſem Nouembrem, cuius die XVI natua eſſet, à ſe Tiberiũ appellaret: Et qd, inquit, facietis, ſi XIII Cęſares fuerint? Interea Germanicua obĳt Aotiochiæ, incantamẽtis & ueneficio Piſonis. Nam & oſſa mortuorum, in quib. habitabat ædibus, defoſſa reperta ſunt: & plumbeæ laminæ, in quibus deuotiones cum nomine eiua inſcriptæ erãt. Veneno aũt ſublatũ eſſe, corpus eius oſtendit in forum perlatũ, & populo oſtẽſum. Eiua obitu Tiberius & Liuia gauiſi ſunt, alĳ uehemẽtiſsimè doluerunt. Nam & corpore pulcherrimo, & ani « mo optimo præditus fuit, & eruditione & mili « tari forötudine inſignis: bumaniſsimũ ſubditis « ſuia ſe præbuit. & cum eius, ut Cęſaris, magnæ « opęs eſſent, temperantia infimos ęquauit. Neq; « contra Druſum inuidioſe, neq; contra Tiberiũ « inſidioſe quicq; fecit. Imperiũ à militib. & ſena « tu populoq; ultrò delatum non accepit. Piſo uerò aliquanto poſt Romam reuerſus, & ab ipſo Tiberio, ſuſpicionem necia Germanici abolere cupiente, in ſenatum adductus, mora petita, ſemetipſum interfecit. Germanicus tres reliquit filios, quos Auguſtus in teſtamento ſuo Cæſares appellauit. Eorum natu maximus Nero, tum uirilem togam ſumpſit. Ac ad boc uſq; tem-

Nuncius ad inferos miſſus.

Luctus ſuperuacaneus.

Clemens Pſeudagrippa.

Iuliæ interitus.

Germanici obitus.

Piſonis interitus.

Germanici III filij.

Tiberius ex cōmodo fit crudelis. pus Tiberius plurima rectè fecit, in paucis deliquit. Germanico uerò è medio sublato, paulatim mores immutauit. Nā cùm cętera asperè imperauit, tū eos à quib. uel ipse uel Liuia, uel Augustus siue dicto siue facto uiolati essent, tanq̄ impietatis reos crudeliter tractauit: contra insidiarū suspectos inexorabilis. Tandē ostendens aliquib. se uelle, mori aliquos, illorū opera hos occidebat. idq; nō dissimulāter faciebat. *Geniturę potentiū indagatę.* Potentum omniū diem & horam natalē inquirebat, istaq; fata cuiusq; indagabat. proinde Galbæ, q post imperauit, obuiam factus, dixit: Et tu olim principatū degustabis. Pepercit autē ei, quia dicebat, cū in senectute, & lōgè post suū obitum imperaturū. *Drusus à Seiano ueneno sublatus.* Deinde cū Druso consulatū gessit, unde multi Drusi interitū diuinarunt. Nemo enim Tiberij in cōsulatu collega uiolentam mortem euitarat. post enim ueneno perijt. Nā Seianus quidā, homo apud Tiberiū potens & superbus, cū Druso aliquando alapā dedisset, eaq; de causa & ipsum & Tiberiū metueret, simulq; speraret, Druso sublato Tiberiū sibi magis opportunū fore: per quosdā ministros & uxorem, siue Iuliam siue Liuiā (nā scriptores in nomine uariant) stupro sibi cognitā, uenenū ei propinauit. Eius sic necati mortē Tiberius in curia deplorauit, & Neronē ac Drusum Germanici liberos senatui cōmendauit. Drusum, cadauere eius pro rostris pposito, Nero gener laudauit. Cæterùm eius interitus, multis causa fuit interitus, q eius nece lętati esse uiderentur. Nā pręter alios multos, etiā Agrippina cum liberis, filio natu minimo excepto, interijt: *Agrippinę interitus.* Tiberio cōtra ipsam uehementer irritato à Seiano, qui illa cū liberis sublata, spem cōiugij Liuiæ, uiduæ Drusi, quam adamabat, & imperij alebat, cū Tiberius nullū successorem haberet. Nam nepotē ex filio, ut adulterinū oderat: & alios multos alijs atq; alijs de causis, sed plerisq; cōfictis, uel in exilium mittebat, uel occidebat. Quendā, q Cęsaris & Augusti res gestas, neq; quicq̄ tamē cōtra eos scripserat, supplicio affecit: & ipsum scriptū, ubicunq; reperire potuit, exussit, q illos nō ornasset. Plerosq; quasi sibi maledixissent, interfecit. et Sabinus quidā ob huiusmodi crimē in carcerē cōiectus & occisus est, & cadauer eius in Tiberim abiectū. *Sabini canis.* Id facinus cùm p se atrox uisum, tum per Sabini canē atrocius factū. Is enim cū hero suo carcerē ingressus est, et interfecto assedit, et eo in profluentē abiecto ipse quoq; se præcipitē dedit. Hæc pauca de multis cōmemorata sunt. *Liuiæ obitus.* Liuia autē anno ætatis VI & LXXX decessit: quā Tiberius nec ęgrotantē inuisit, nec mortuā honorauit, nisi funere & statuis quibusdā. Senatus autē traducēdi Tiberij causa, luctum totius anni matronis indixit, q & multos ex eo ordine conseruasset, & liberos multorū aluisset, & filias multorum elocasset: necnon alios honores ei habuit. Sed Tiberius nemini quicq̄ dedit, q̄d illa legarat. Enimuero dicta quoq; Liuię nōnulla referēda sunt. *Liuiæ dicta.* Cū aliquando uiri aliquot, propterea q nudi ei occurrissent, occidēdi essent, seruauit eos, & dixit: tales nihil differre à statuis, ei quę pudica sit.

χρόνον τοῦτον πολλὰ χρηστὰ ὁ Τιβέριος ἔπραξε, καὶ βραχέα ἐξήμαρτεν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γερμανικὸς ἐκποδὼν οἱ ἐγένετο, κατ᾽ ὀλίγον ἠλλοιώθη. τά τε γὰρ ἄλλα ἀγρίως ἦρχε, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα ἢ τὸν Αὔγουστον παραβάντας ἢ εἰπόντας τι ἢ πράξαντας, ἀπηνῶς ὡς ἀσεβοῦντας μετεχειρίζετο, καὶ εἰς τοὺς ὑποπτευθέντας ἐπιβουλεύειν αὐτῷ ἀπαραίτητος ἦν. ἤδη δὲ καὶ φιλοσοφούμενος ποιεῖν ὅτι βούλεται τινὰς ἀποθνήσκειν, διὰ ἐκείνων σφᾶς ἀπεκτίννυεν, καὶ οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα ποιῶν. ἐξήταζε τε τῶν δυνατῶν ἑκάστου τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ἐγεγέννητο, καὶ ὅ,τι τὸ πεπρωμένον ἑκάστῳ διηρεύνα· ὥστε καὶ τῷ Γάλβᾳ τῷ μετὰ ταῦτα αὐταρχήσαντι ἀπαντήσας, ἔφη, καὶ σύ ποτε τῆς ἡγεμονίας γεύσῃ. ἐφείσατο δὲ αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἐν γήρᾳ, καὶ μετὰ πολὺ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἄρξει. μετὰ τοῦ Δρούσου ὑπάτευσεν ὁ Τιβέριος, ὅθεν πολλοὶ τὸν ὄλεθρον ἐκ τούτου τοῦ Δρούσου προεμαντεύσαντο. οὐδεὶς γὰρ ἦν, ὅς τις τῶν συνυπατευσάντων αὐτῷ οὐ βιαίως ἀπέθανε· μετὰ ταῦτα γὰρ φαρμάκῳ διώλετο. Σηιανὸς γάρ τις μέγα παρὰ τῷ Τιβερίῳ δυνηθεὶς, καὶ ὑπερόγκως γεγονὼς, πὺξ αὐτὸν ποτὲ παίσαντος, κἀκ τούτου δεδιὼς ἐκεῖνόν τε καὶ τὸν Τιβέριον, ἅμα δὲ προσδοκήσας ἂν τὸν Δροῦσον κατεργασάμενος, ῥᾷον μεταχειρίσασθαι τὸν Τιβέριον, φάρμακόν τι αὐτῷ διά τινων θεραπόντων καὶ διὰ τῆς γυναικὸς, ἣν Ἰουλίαν, ἕτεροι δὲ Λιβίαν γράφουσι (καὶ γὰρ ἐμοιχεύθη ὑπ᾽ αὐτοῦ) ἐδίδωκε. ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπώλετο. ὁ δέ γε Τιβέριος εἰς τὸ συνέδριον ἀφικόμενος, ἐκεῖνόν τε ἀπωλοφύρατο, καὶ τὸν Νέρωνα, τόν τε Δροῦσον, τοὺς τοῦ Γερμανικοῦ παῖδας, τῇ γερουσίᾳ παρακατέθετο, καὶ τὸ σῶμα τοῦ Δρούσου προτεθὲν ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ ὁ Νέρων γαμβρὸς αὐτοῦ ὢν, ἐπαίνους ἐπ᾽ αὐτῷ διεξῆλθεν. ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ πολλοῖς αἴτιος θανάτου ἐγένετο, ὡς ἐφησθεῖσι τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ· πολλοί τε γὰρ καὶ ἄλλοι διώλοντο, καὶ ἡ Ἀγριππῖνα μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς, τοῦ νεωτάτου χωρίς. πολλὰ γὰρ κατ᾽ αὐτῆς ὁ Σηιανὸς παροξύνας τὸν Τιβέριον, προσδοκήσας ἐκείνους μετὰ τῶν τέκνων ἀνελομένους, τῇ τε Λιβίᾳ συνοικήσειν τῇ τοῦ Δρούσου γυναικὶ, ἧς ἤρα, καὶ τὸ κράτος ἕξειν, μηδενὸς τῷ Τιβερίῳ τυγχάνοντος διαδόχου. τὸν δὲ ἐγγονὸν ἐμίσει ὡς καὶ μοιχίδιον, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς ἐπ᾽ ἄλλαις καὶ ἄλλαις αἰτίαις, ταῖς δὲ εἰς πλέον πεπλασμέναις, καὶ ἐφυγάδευσε, καὶ διέφθειρε. καί τινα, ὅτι τὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ τοῦ Αὐγούστου ἱστόρησε, καίτοι μὴ κατ᾽ ἐκείνων συγγεγραφότα, ἐκόλασε, καὶ τὸ σύγγραμμα ὅπη δὴ εὑρέθη κατέκαυσεν, ὅτι μὴ ἐκείνους ἐσέμνυνε. πλείονας δὲ ὡς αὐτὸν βλασφημοῦντας διέφθειρε. καὶ Σαβῖνος ἐπὶ τοιαύτῃ κατηγορηθεὶς αἰτίᾳ, εἰς τὸ δεσμωτήριον καθείρχθη, εἶτα καὶ ἐφονεύθη, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν ἐῤῥίφη. καὶ δεινὸν μὲν ὂν καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ ἅπασιν ἦν, ἐδείνωσε δὲ αὐτὸ ἐπὶ πλεῖον κύων τις τοῦ Σαβίνου, συνεισελθών τε αὐτῷ εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἀποθανόντι παραμείνας, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφθέντι συναπεσών. ταῦτα τοίνυν εἰργάσθη, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα ἱστόρηται. ἡ δὲ Λιβία ὑπέργηρως γεγονυῖα μετήλλαξεν, ἓξ ζήσασα ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα. καὶ οὔτε νοσοῦσαν αὐτὴν ὁ Τιβέριος ἐπεσκέψατο, οὔτ᾽ ἀποθανοῦσαν ἐτίμησε, πλὴν μόνης ἐκφορᾶς καὶ εἰκόνων τινῶν. ἀλλὰ πρὸς διαβολὴν τοῦ Τιβερίου πένθος ταῖς γυναιξὶν ἡ βουλὴ δι᾽ ὅλου ἐνιαυτοῦ ἐπ᾽ αὐτῇ ἐψηφίσατο, καὶ ὅτι δὴ πολλοὺς αὐτῶν ἐσεσώκει, καὶ παῖδας πολλῶν ἐνετεθρόφει, καὶ θυγατέρας πολλῶν ἐξεδεδώκει. καὶ ἄλλας τιμὰς ἐκείνῃ ἀπεψηφίσαντο. οὐδὲν δὲ τῶν καταλειφθέντων ὑπ᾽ ἐκείνης, δέδωκεν ὁ Τιβέριος. ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τῶν ἐκείνης ἀποφθεγμάτων. λέγεται, ὅτι γυμνούς ποτε ἄνδρας αὐτῇ ἀπαντήσαντας, καὶ μέλλοντας διὰ τοῦτο θανατοῦσθαι, ἔσωσεν, εἰποῦσα, ὅτι οὐδὲν ἀνδριάντων ταῖς σωφρονούσαις οἱ τοιοῦτοι διαφέρουσιν,

[illegible]

[illegible]

A' quo-

[illegible]

A' quodã interrogata, qua ratione Augustũ uicisset: respõdit, castitate securate tuẽda, & quicquid ille uoluit, alacriter faciendo, & nullas res eius curiose uestigãdo: & lusus eius ueneteos, perinde ac si cæca & surda essem, dissimulãdo. Scianũ Tiberius ad magnã autoritatẽ euectum, despõsataq; Iulia Drusi filia, curauit à senatu capitis condemnandũ, eiusq; cadauer per triduũ projectũ, uulgus insultauit. Deinde id in Tiberim proiecit. Sunt & eius liberi Senatuscõsulto interfecti. Vxor eius, ipsa manus sibi intulit. Etiã alij eius causa perierunt, partim à sese, partim ab alijs occisi. Tiberio præter alia flagitia, etiã stupra nobilissimis utriusq; sexus intemperãter et impudenter illata, probro data sunt: & propter Agrippinæ & Drusi necẽ crudelitatis nomine male audiuit. Nã cum prius putarent homines à Sciano cõtra illos omnia fieri, cũ eos etiam post Sciani interitũ occisos esse cognouissent, uehementer doluerũt. Caiũ ex Germanici filijs natu minimũ, quæstorẽ designauit. Nam Tiberiũ nepotẽ tum ob pueritiã, tum q; suspicio erat è Druso nõ esse natũ, despexit. erga Caium uerò ita se gessit, quasi is imperaturus esset. Nihil enim rerum eius ignorans, semel ei cũ Tiberio nepote rixãti, dixit: Et tu istum occides, & alij te. & q̃uis sciret eum fore pessimũ, tamẽ imperiũ libenter ei dedit, tum q; neminẽ æquè propinquũ habebat, tum ut eius insigni improbitate sua uitia occultarentur, & maxima & nobilissima senatus pars interiret. Veterem illum uersiculum,

Me mortuo conflagret terra incendio,

subinde in ore babuisse, & Priami fortunas laudasse fertur, q; funditùs cum patria & regno interisset. Senatorũ certè quidẽ & aliorũ tanta multitudo interfecta est, ut nõ essent qui prouincis rũ præsidibus successores dari possent. Ac alij alias ob causas tam falsas q̃ ueras occidebantur. Aemilius uerò Scaurus ob Atreum tragœdiã, in qua monebat quendã, ut principis temeritatem ferret, interfectus est. Nã Tiberius illa cõtra se cõficta existimãs, dixit: Ego uerò illũ Aiacem faciam, eumq; sibi manus afferre coegit. Inter hæc adolescens quidã in Græcia & Ionia se Drusum esse iactãs, cupidè à ciuitatib. est susceptus: ac in Syriã usq; progressus, legiones etiã accepisset, nisi agnitus à quodã & captus, ad Tiberiũ Caij nuptias Antij celebrantẽ perductus esset. Eo anno Tiberis multa urbis loca sic inundauit, ut nauigarẽtur, & igni plurima ædificia sunt absumpta. Quòd si quid Aegyptiaca ad Romanos ptinent, Phœnix eo anno cõspectus est: quæ res Tiberij mortẽ portẽdere uidebantur. qui cum multo antè ægrotaret, neq; uictus rationẽ mutabat, neq; medicis utebatur, propter Thrasylli uerba: qui cum & diem & horam mortis eius exquisitè nosset, ei dixerat, decenniũ adhuc uicturũ, ut spe diuturnioris uitæ minus multos occideret. Vt aũt fit in senio & morbo non acuto, aliàs decũbebat, aliàs cõualescebat. Vnde Caius & alij nunc ut eo morituro lætabantur, nũc ut euasuro mœrebãt. Ac ueritus Caius, ne ualetudinẽ recuperaret, nec cibũ peteñti dabat, quasi is incõmodaturus es[t]

Sciani interitus.

Caium Tiberius, improbitatis eius præscius, ad imperium euehit.

Aemilius Scaurus propter Atreum fit Aiax.

Pseudodrusus.

Tiberij mortem antegressa prodigia.

rus ei esset, & multis ac dēsis stragulis iniectis, quasi calefactione opus esset, cum suffocauit, annos VII & LXX natum, menses IIII & dies IX, quorū II & XX imperauit, ac mēses & dies VII. Obijt XIII cal. Aprilis. Anno eius imperij XV Dominus noster Iesus Christus baptizatus est: XVIII traditus & crucifixus, resurrexit. Narrat Eusebius, Pilatū Iudææ tum præsidē, Domini acta ad Tiberium scripsisse: cum moris esset, ut prouinciarū præfecti, si quid noui accidisset, id principi significarēt, ne ullius rei quæ apud exteros gereretur, ignarus esset. Cū enim, inquit, Seruatoris nostri è mortuis resurrectio per totam Palæstinam celebrata esset, Pilatus eam rem Tiberio Imperatori communicauit. qui cùm cęteris eius miraculis auditis, tum ꝙ post resurrectionē è mortuis à plurimis Deus esse crederetur, ad Senatum de eo retulit. Is uerò refragatus est, ꝙ ipse id nō prius probasset. Nā ueteri lege sancitum erat, ne quis aliter apud Romanos in deorum numerum referretur, ni senatus iussisset ac decreuisset. Cūaūt Romani rogationem de Seruatore nostro improbassent, Tiberiū in pristina de eo sententia permanentem, nihil grauius in doctrinam Christianā constituisse. ac testem laudat Tertullianū, Romanū scriptorem & clarum uirū, cuius hæc ea de re uerba extant. Vetus statutū fuit, ne quis ab ullo Deus consecraretur, priusꝙ id à Senatu probatū esset. Tiberius igit̄ cum nomē Christianorū in mundū ingressum esset, id decretum ex Palæstina, ubi primùm ortū erat, sibi nunciatū, cum Senatu cōmunicauit: haud dissimulans, probari sibi id preconium. Quo à Senatu, quoniā id ipse nō probasset, repudiato, nihilominus in eadem sententia permansit, Christianorum accusatorib. mortem cōminatus. Hęc Tiberiū fecisse Eusebius, diuinitate Seruatoris nostri, & resurrectione ex mortuis cognita, è Tertulliani scriptis cōmemorat.

Tiberij affectus erga Iesum Christum.

Tertulliani uerba.

μένῳ, καὶ ἱμάτια πολλὰ καὶ παχέα ὡς θερμασίας δεομένῳ προσέβαλε, καὶ οὕτως ἀπέπνιξεν αὐτόν, ζήσαντα ἔτη ἑπτὰ πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα, ἀφ' ὧν δύο καὶ εἴκοσιν ἐμονάρχησε, καὶ μῆνας ἑπτά, καὶ ἡμέρας ἑπτά. μετήλλαξε δὲ τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τοῦ μαρτίου ἡμέρᾳ. τούτου δὲ πεντεκαιδέκατον ἔτος ἄγοντος ἐβαπτίσθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἐν δὲ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ παρεδόθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀνέστη. ἱστορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, τὸν Πιλάτον τῆς Ἰουδαίας τηνικαῦτα ἐπιτροπεύοντα, γράψαι τὰ περὶ τοῦ κυρίου τῷ Τιβερίῳ, ἔθους ὄντος, τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα δηλοῦν τῷ τὴν μοναρχίαν ἰθύνοντι, ἵν' αὐτὸν μηδὲν ἀγνοοῖτο τῶν ἑκασταχοῦ τῶν ἐθνῶν γινομένων. ἄδηλος γάρ, φησί, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἅπαντας ἤδη κατὰ πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην διαβοωμένης, τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ Πιλάτος ἐκοινώσατο Τιβερίῳ τῷ αὐτοκράτορι. ὃς τά τε λοιπὰ τὰ αὐτοῦ ἐκπεπυσμένος θαυμάσια, καὶ ὡς μετὰ θάνατον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς θεὸς εἶναι παρὰ πλείστοις ἤδη πεπίστευται, ἀνήνεγκε τῇ συγκλήτῳ. τῆς δ' ἐκείνου δὲ τὸν λόγον ἀπωσαμένης, ὅτι μὴ πρότερον αὐτὴ τοῦτο δοκιμάσασα ἦν, παλαιοῦ νόμου κειμένου, μὴ ἄλλως τινὰ παρὰ Ῥωμαίοις θεοποιεῖσθαι, μὴ οὐχὶ ψήφῳ τῆς συγκλήτου καὶ δόγματι. ταύτης δ' οὖν ἀπωσαμένης τὸν περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν λόγον, τὸν Τιβέριον ἣν καὶ πρώην εἶχε γνώμην τηρήσαντα, μηδὲν ἄτοπον κατὰ τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπινοῆσαι. μάρτυρα δ' ἐπὶ τούτοις παράγει Τερτυλλιανὸν ὁ Εὐσέβιος, ἄνδρα Ῥωμαῖον, καὶ ἕνα τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λαμπρῶν, οὗ συγγραφῇ ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐκτεθείσῃ Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ, μεταβληθείσῃ δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, λέγοντα ταῦτα· παλαιὸν ἦν δόγμα, μηδένα θεὸν ὑπό τινος καθιεροῦσθαι, πρὶν ὑπὸ τῆς συγκλήτου δοκιμασθῇ. ὁ Τιβέριος οὖν ἐφ' οὗ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσελήλυθεν, ἀγγελθέντος αὐτῷ ἐκ Παλαιστίνης τοῦ δόγματος τούτου, ἔνθα πρῶτον ἤρξατο, τῇ συγκλήτῳ ἀνεκοινώσατο, δῆλος ὢν ἐκείνοις ὡς ἀρέσκεται τῷ κηρύγματι. ἡ δὲ σύγκλητος ἐπεὶ οὐκ αὐτὴ δεδοκιμάκει, ἀπώσατο. ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἔμεινεν, ἀπειλήσας θάνατον τοῖς τῶν Χριστιανῶν κατηγόροις. ταῦτα ὁ Εὐσέβιος ποιῆσαι τὸν Τιβέριον ἱστορεῖ, μαθόντα περὶ τῆς θειότητος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἐκ τῆς τοῦ Τερτυλλιανοῦ συγγραφῆς αὐτὰ ἐκλεξάμενος.

[illegible]

CAII CALIGVLAE CAESARIS Imperium.

Tiberij testamentum abrogatū.

Tiberio ad hunc modum defuncto, Caius Germanici & Agrippinę filius, qui & Germanicus & Caligula cognominabatur, successit. Etsi enim Tiberius, etiam Tiberione poti reliquerat imperiū, tamen Caius testamēto eius ut deliri in curiam misso, effecit, ut aboleretur, quòd puero, cui per ætatem needum ingredi curiam liceret, Romanum imperium reliquisset. Atꝙ ita principatum ei statim ademit. Pòst, adoptatum interfecit, ut qui ipse mori optasset. Magnā pecuniā & militibus & populo, partim ex Tiberij, partim ex Liuiæ testamento nondū à Tiberio numeratā, distribuit. Quòd si reliquiā etiam, ita ut decebat, insumpsisset, magnanimus & magnificus esset habitus. Nūc infinitis impēsis in saltatores, equos, gladiatores, & id genus alia factis, & thesauros maximos exhausit, & illa ꝗꝙ se temeritate & leuitate quadā » fecisse declarauit. Nam publicæ pecunię nec in tertium

Profusiones Caij.

Μοναρχία Γαΐου Καίσαρος.

Καὶ ὁ μὲν Τιβέριος οὕτως ἀπεβίω. διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ Γάϊος, ὁ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς Ἀγριππίνης παῖς, ὃν καὶ Γερμανικὸν καὶ Καλλιγόλαν ἐπωνόμαζον. εἰ γὰρ καὶ ὁ Τιβέριος καὶ τῷ ἰδίῳ ἐγγόνῳ τῷ Τιβερίῳ τὴν αὐταρχίαν κατέλιπεν, ἀλλ' ὁ Γάϊος τὰς διαθήκας αὐτοῦ εἰς τὸ συνέδριον πέμψας, ἀκύρους ἀπεσκεύασε γενέσθαι, ὡς παραφρονήσαντος, εἰ παιδί, ᾧ μηδ' εἰσελθεῖν ἐξῆν εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀρχὴν τὴν Ῥωμαίων ἐπιτρέψαντος. τῆς μὲν ἀρχῆς αὐτὸν οὕτως αὐτίκα παρέλυσε, καὶ μετὰ τοῦτο εἰσποιησάμενος ἀπέκτεινεν, ὡς τελευτῆσαι αὐτὸν ηὐξάμενον. χρήματα δὲ πολλὰ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ διένειμε, τὰ μὲν ἐκ τῶν Τιβερίου διαθηκῶν, τὰ δὲ ἐκ τῶν τῆς Λιβίας, ἃ ὁ Τιβέριος οὐ παρέσχε. καὶ εἰ τὰ λοιπὰ δεόντως ἀνήλισκε, μεγαλόφρων ἂν καὶ μεγαλοπρεπὴς ἔδοξε. νῦν δὲ καὶ εἰς ὀρχηστάς, καὶ ἵππους, καὶ μονομάχους, καὶ τὰ τοιουτότροπα ἐς τὰ ἀπλήστως δαπανῶν, καὶ τοὺς θησαυροὺς μεγάλους γεγονότας διὰ βραχέος ἐξεκένωσε, καὶ ἑαυτὸν προσεξήλεγξεν, ὅτι δυσχερείᾳ καὶ ἀπειρίᾳ κἀκεῖνα πεποίηκε. καὶ οὐδ' εἰς τρίτον

[illegible]

ὅτι καὶ ἀσελγέστατος ὁ Γάϊος ἦν.

τρίτον ἔτος μέρος αὐτῶν τι διέσωσεν, ἀλλ' εὐθὺς παμπόλλων προσεδεήθη. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἐχρῆτο. μοιχικώτατός τε γὰρ ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ γυναῖκα μίαν μὲν ἁρπάσας ἐκδιδομένην ἀνδρί, ἄλλας δὲ ἤδη ἐκδεδομένας καὶ συνοικούσας ἄλλοις ἀποσπάσας, πλὴν μιᾶς, τὰς ἄλλας ἐμίσησε· πάντως δ' ἂν κἀκείνην ἐμίσησεν, εἰ ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει. καὶ ἐς τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἀδελφάς, τήν τε τήθην τὴν Ἀντωνίαν πολλὰ εὐσεβῶς φιλοτιμησάμενος, μετὰ ταῦτα τὴν μὲν τήθην ἐπιτιμῶσάν τι αὐτῷ ἐς ἀνάγκην ἑκουσίου θανάτου κατέστησε, τὰς δ' ἀδελφὰς ἔφθειρε πάσας, ἐς νῆσον τὰς δύο κατέκλεισεν. ἡ γὰρ τρίτη προετεθνήκει, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐποίησε.

ὅτι καὶ ἄστατον ἦθος ἦν.

καὶ τὸν Τιβέριον ὡς ἀσελγῆ καὶ μιαιφόνον διαβάλλων, ὥστε καὶ ἄλλους ἐκ τούτου χαριεῖσθαί οἱ νομίζοντας πολλὰ παρρησίᾳ χρήσασθαι, ἐπῄνει τε καὶ ἐσέμνυνε, ὥστε καὶ κολάσαι τινὰς ἐφ' οἷς κατ' ἐκείνου εἰρήκεσαν, καὶ τοὺς βλασφημοῦντας ἐκεῖνον ἐκόλαζε, καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας ὡς φίλους ἐκείνου ἐμίσει, καὶ παμπληθεῖς ἀπέκτεινε τῶν κατὰ τοῦ πατρός, καὶ τῆς μητρός, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν Τιβέριον ἐρεθισάντων, καίτοι τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἀφεῖναι λέγων, καὶ τὰ γράμματα κατακαλύψαι αὐτῶν.

ὅτι ἰδίᾳ ναόν.

καὶ ναοὺς δὲ ἑαυτῷ καὶ θυσίας ὡς θεῷ γίνεσθαι ἐκέλευσεν. αἰτούμενός τέ τι, ὠργίζετο, καὶ αὖθις ἐμήνιεν ὡς μὴ αἰτούμενος, ὀξὺς ἐπί τινας πράξεις ἐφέρετο, καὶ νωθέστατα ἐνίας μετεκεχείριζε, τά τε χρήματα καὶ ἀφειδέστατα ἀνήλισκε, καὶ ῥυπαρώτατα ἠργυρολόγει, τοῖς τε θωπεύουσιν αὐτὸν καὶ τοῖς παρρησιαζομένοις καὶ ἤχθετο ὁμοίως καὶ ἥδετο. καὶ πολλοὺς μὲν μεγάλα ἀδικοῦντας ἐκόλασε, πολλοὺς δὲ μηδὲν ἀδικοῦντας ἀπέκτεινε. καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς μὲν ὑπερεκολάκευσε, τοὺς δ' ὑπερύβριζε. ὥστε ἤδη τὸ σύμπαν οἱ Ῥωμαῖοι τότε παρεδόθησαν αὐτοκράτορι, ὥστε τὰ τοῦ Τιβερίου ἔργα, καίτοι

» δοκοῦντα παγχάλεπα, τοσοῦτον τὰ τοῦ Γαΐου ὑπερέχειν,

» ὅσον κρείττω ἐκείνων τὰ τοῦ Αὐγούστου ἐδόκει. ὁ Τι-

» βέριος μὲν γὰρ ἦρχε, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπουργοῖς πρὸς τὸ αὐτοῦ ἐχρῆτο βούλημα. ὁ Γάϊος δ' ἤρχετο μὲν ὑπὸ τῶν ἁρματηλατῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ὁπλομάχων· ἐδούλευε δὲ καὶ τοῖς ὀρχησταῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς περὶ τὴν σκηνήν. τὸν γοῦν Ἀπελλῆν τὸν τότε τραγῳδῶν εὐδοκιμώτατον, καὶ δημοσίᾳ συνόντα αὐτῷ εἶχεν ἀεί, καὶ χωρὶς μὲν ἐκεῖνος, χωρὶς δὲ οἱ λοιποί, πάνθ' ὅσα ἂν ἐβούλοντο δυνηθέντες τολμήσειαν, ἐπ' ἐξουσίας ἐποίουν. καὶ αὐτῶν τά τε ἄλλα πρῶτα διετίθει καὶ ἀκροατὴς ἐγένετο, συσπουδάζων καὶ αὖ τισι στασιάζων. ἔπειτα καὶ ἅρματα ἤλασε, καὶ ἐμονομάχησεν. ὠρχήσατο καὶ τραγῳδίαν ὑπεκρίνετο. ἅπαξ δὲ τοὺς πρώτους τῆς γερουσίας νυκτὸς ὡς ἐπί τι ἀναγκαῖον μεταπεμψάμενος, ὠρχήσατο. ἐν δὲ τῷ ἔτει ἐν ᾧ ὁ Τιβέριος ἐτελεύτησε, τούς τε βουλευτὰς καὶ τοὺς ἱππέας καὶ τὸν δῆμον ἐκολάκευσε, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἄγων ἔτος. καὶ τούς τε δεσμώτας ἀπέλυσε, τά τε ἐγκλήματα τῆς ἀσεβείας κατέλυσε, καὶ τὰ περὶ αὐτῶν τοῦ Τιβερίου γράμματα, ὡς ἔλεγεν, ἔκαυσεν ἐπὶ τούτοις. ἔπειτα ὑπάτευσε, τὸν θεῖον τὸν Κλαύδιον

περὶ Σιλανοῦ τοῦ πενθεροῦ θανάτου.

προσλαβών. ὅτε δὴ ἱππεὺς ὤν, τότε πρῶτον καὶ ὑπάτευσε καὶ ἐβούλευσεν, ἓξ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη γεγονώς. ὁ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ Μᾶρκος Σιλανός, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, προπηλακιζόμενός τε καὶ περιυβριζόμενος, διεχειρίσατο ἑαυτόν, καίτοι παρὰ τοῦ Τιβερίου σφόδρα τιμώμενος. ὁ δὲ καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ

Libidines & crudelitas.

tertium annum partem ullam retinuit, sed statim multis egere cœpit. Iisdem moribus etiam alijs in rebus, & maximus adulter fuit: & cum mulierem quandam uiro desponsam rapuisset, alias iam elocatas & in coniugio uiuentes à maritis abstraxisset, cæteras omnes odio prosecutus est, una excepta: quam & ipsam utique osurus fuit, si diutius uixisset. Erga matrem, sorores & auiam Antoniam multa piè fecit: post, auiam, à qua obiurgatus erat, ad necem uoluntariā compulit. sorores omnes corrupit, & duas in insulam relegauit: nam tertia prius obierat. ac multa id genus fecit.

Inconstantia & peruersitas.

Cum Tiberium ut luxuriosum & homicidam criminaretur, alij quoque se illi gratū facturos rati, liberius in eum sunt inuecti. Deinde eundem laudauit & celebrauit, & pœnas de ijs sumpsit qui illi maledixerāt. Malè de eo loquentes uituperabat, laudantes oderat, ut amicos illius. Magnam turbam eorum qui Tiberium contra patrem, matrem & fratres eius irritarant, occidit: quamuis se placatum eis esse, eorumque literas cremasse diceret. Templa sibi & sacrificia ut Deo fieri iussit. Si quid petebatur, irascebatur: si nihil petebatur, rursus succensebat. Res quasdam celerrimè aggrediebatur, nonnullas tardissimè suscipiebat. Pecuniam ut per summam temeritatem effundebat, ita sordidissimè comparabat. Tam adulatoribus quàm monitoribus ex æquo & delectabatur, & offendebatur. Multos grauissimis facinoribus constrictos puniebat, multos planè insontes occidebat. Amicorum alijs immodicè assentabatur, alios extremis contumelijs afficiebat. Tali denique imperatori tum Romani sunt «
traditi, ut Tiberij facinora quantumuis atrocia «
à Caij sceleribus tanto interuallo uincerentur, quanto Augustus princeps utroque melior habebatur. Nam Tiberius imperabat, & aliorum ministerio ad explendā libidinem suam utebatur. At Caius aurigis & gladiatoribus parebat, & saltatoribus cæterisque scenicis seruiebat. Apellem quidem tragœdorum eius ætatis principem, etiam in publico semper habebat secum, ac priuatim & ille & cæteri pro autoritate faciebant ea, quę id genus hominū data licētia audere solet. Ac principio quidē se illis & spectatorem & auditorē prębebat, & aliquibus uel fauebat uel aduersabatū. Deinde aūt & currus agitauit, & cum gladiatorib. in arenam descendit, & saltauit, & tragœdias egit. Semel primorib. senatus, ut in re admodū seria noctu accersitis, saltauit. Eo anno quo Tiberius obijt, Senatui, equestri ordini & plebi assentatus est, annum agens V & XX, & uinctos carcere eduxit, & crimina læsæ maiestatis sustulit, literis Tiberij ea de re crematis, ut aiebat. Quas ob res laudabatū. Deinde consulatum gessit, ascito collega Claudio patruo. Is enim cum eques esset, tum primùm & consul & senator factus est, annos VI & XL natus. At socer eius M. Syllanus, à Tiberio in summo honore habitus, Caio tum ob uirtutem tum ob affinitatem grauis, cum iniurijs & contumelijs agitaretur, seipsum interfecit. Caius uerò filia eius

M. Syllani interitus.

eiecta,

eiecta, Corneliam Orestinam duxit, in ipsis nuptijs, quas unà celebrabat, C. Calphurnio Pisoni sponso ereptā. Quamuis autem talis esset, tamen nōnulla laude digna fecit. Nam incendio cum militib. extincto, subleuauit eos quibus ignis nocuerat: & equestri ordine ad paucitatem redacto, pręcipuos ex uniuerso imperio accersitos, in eum allegit, & suffragia comitiorū populo restituit. & alia id genus egit, quę cū delictis cōparata nullo in numero erunt. Nam cum multos occideret, acerbū id quidem erat tantam perire multitudinē: sed illud multo acerbius, quod cædibus usque adeò delectabatur, & spectaculo sanguinis satiari nō poterat. Nam ea sęuitia fuit, ut cum aliquando condemnati non satis multi essent, qui bestijs obijcerētur: iuberet è turba quę tabulatis inhęrebat, aliquot illis obijci. quibus ne uociferari & quiritari possent, linguas in primis præcidit. Multos alia causa simulata, propter bona occidit. Mors quoque Drusillę sororis eius, nō paucis exitio fuit, quę M. Lepido eius amasio simul & amatori nupta, fratri quoque sui copiā faciebat. Eam mortuā præter alios honores in numerū deorum retulit. Paulo pòst Lolliam Paulinā duxit, coacto marito eius, ut eam sibi desponderet: ne in leges cōmitteret scilicet, si eam sine sponsalibus duxisset. Cum aliquādo in angiportu multū cœni uidisset, id in ędilis et eius qui uijs purgādis præerat uestimēta conijci iussit. Tum aūt ædilis erat Vespasianus. Qui cum pòst, imperiū quoque turbatū & confusum tranquillitati restitutū adornasset: illud non sine numine factū, sed planè ciuitas ei ad corrigenda uitia tradita esse à Caio, putabatur. Cædium nullū faciebat modū, nec eius dominatus aliud quàm carnificina erat. & ut plebi nulla in re gratificabatur, sic illi admodū inuisus erat. Ac præter alia multa dicta & facta minimè grata, illud ęgerrimè ferebat, quod populus per speciē honoris acclamabat, Adolescēs Auguste. Nec enim se felicem prædicari credebat, quod adolescens imperaret: sed accusari, quod tantilla ętate tantū imperium obtineret. Pecuniā quouis modo parabat, alias atque alias quęstus occasiones captās: neque quisquā uel uir uel mulier mulctā effugiebat. Quòd si qui prouectioris ætatis uiuere patiebat: eos patres & auos, & matres & auias appellādo, tū uiuentiū adhuc bonis fruebat, tum defunctorū hæreditatē cernebat. Cū ei libido incessisset in mari aliquo modo aurigādi & equitādi, fretum quod inter Puteolos & Baulos est, pōte iūxit. Is uerò locus e regione urbis est, VI & XX stadijs ab ea distās. Ad eum ponte cū nauigia partim ædificata, partim cōuecta essent: ingēs fames in tota Italia, & Romę in primis fuit. Ipse uerò Alexādri, ut aiebat, thoracē indutus, & sup eo chlamydē sericā purpurei coloris, multo auro, multis Indicis gēmis ornatā, gladio accinctus: sumptoque clypeo, & querna corona redimitus, festinanter in urbē quasi cōtra hostes cū maximo equitū & peditū armatorū numero introiuit: & alijs id genus rebus p cōcione gloriādo, Dariū & Xerxē derisit, quod ipse lōgè maius quàm illi spaciū maris pōte occupasset. Is quoque

Rosa pauca inter multas spinas. — *Cædiū delectatio.* — *Drusilla Caij soror.* — *Lollia Paulina.* — *Vespasianus lutomaculatus.* — *Adolescens Auguste.* — *Filius loco pletum senum & anuum.* — *Pons Puteolanus.* — *Alexandri thorax.*

ἐκβαλὼν, γυναῖκα Κορνηλίαν Ὀρεστίναν, ἣν ἐν αὐτοῖς τοῖς γάμοις ἀφήρπασεν, οὓς συνεώρταζε τῷ ἐγγυωμένῳ αὐτὴν Γαΐῳ Καλπουρνίῳ Πίσωνι. καίτοι δὲ ὢν τοιοῦτος, ἔπραξέ τινα καὶ ἐπαίνου ἄξια. ἐμπρησμὸν γὰρ μετὰ τῶν στρατιωτῶν κατασβέσας, ἐπήρκεσε τοῖς ζημιωθεῖσι. τό τε τῶν ἱππέων τέλος ὀλιγανδροῦντος, ἐξ ἁπάσης ἀρχῆς τοὺς πρώτους μεταπεμψάμενος, κατέλεξε, καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας τῷ δήμῳ ἀπέδωκε. καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα ἐποίησεν. ὑπεναντία δὲ εἰργάζετο πολλαπλάσια, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. ἦν δὲ οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων οὕτω δεινόν, καίτοι δεινὸν ὄν, ἀλλ' ὅτι τοῖς τε φόνοις αὐτῶν ὑπερέχαιρε, καὶ ἀπλήστως εἶχε τῆς θέας τοῦ αἵματος. ὑπὸ γὰρ ὠμότητος ἐν ἐλλείψει ποτὲ τῶν τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ ὄχλου τοὺς ἰκρίοις προσεστηκότας συναρπασθῆναί τινας, καὶ παραβληθῆναι αὐτοῖς. καὶ ὅπως μήτε ἐπιβοᾶσθαι μήτε αἰτιάζεσθαι δυνηθῶσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν προαπέτεμον. πολλοὺς δὲ καὶ διὰ τὰς οὐσίας ἐφόνευσεν, ἑτέραν σφίσιν αἰτίαν ἐπικαλῶν. καὶ ὁ τῆς Δρουσίλλης τῆς ἀδελφῆς θάνατος οὐ μείους διέφθειρεν, ἣ συνῴκει μὲν Μάρκῳ Λεπίδῳ παιδικὰ ἅμα αὐτοῦ καὶ ἐραστῇ ὄντι, συνῆν δὲ καὶ ὁ Γάϊος. ἀποθανοῦσαν ἣν πολλῶν τε καὶ ἄλλων ἀξιώσας, καὶ ἀπεθέωσε. μετ' ὀλίγον δὲ γυναῖκα Λολλίαν Παυλῖναν, αὐτὸν τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐγγυῆσαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα βιάσας, ἵνα μὴ ἀνέγγυον αὐτὴν λαβὼν παρανομήσῃ. ἐν στενωπῷ δέ ποτε πηλὸν πολὺν ἑωρακώς, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὰ τοῦ ἀγορανομοῦντος τότε καὶ τῆς τῶν ὁδῶν καθάρσεως ἐπιμελουμένου ἱμάτια ἐμβληθῆναι. ὁ Οὐεσπασιανὸς δὲ τότε ἦν ἀγορανομῶν· ὥστε ὕστερον ἐκείνου καὶ τὰ πράγματα τεταραγμένα καὶ πεφυρμένα παραλαβόντος καὶ καταστήσαντος, ἔδοξεν οὐκ ἀθεεὶ τὸ τότε συμβὰν γεγονέναι, ἀλλ' ἄντικρυς αὐτῷ τὴν πόλιν πρὸς ἐπανόρθωσιν παρὰ Γαΐου ἐγχειρισθῆναι. δεινῶς δὲ πολλοὺς ὁ Γάϊος ἐφόνευε, καὶ ἦν ἔξω τοῦ φόνου οὐδέν, καὶ οὐδὲ τῷ πλήθει τι ἐχαρίζετο, κἀκεῖνοι πάνυ αὐτῷ ἀπηχθάνοντο. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα αὐτῷ μὴ ἀρέσκοντα ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον, πρὸς δὲ τοῖς ἀγανάκτει δεινῶς, ὅτι δὴ λέγοντες μεγαλύνειν αὐτόν, νεανίσκε Αὔγουστε ἐπεβόων. οὐ γὰρ μακαρίζεσθαι ᾤετο, ὅτι νέος ὢν ἐμονάρχει, ἀλλ' ἐγκαλεῖσθαι, ὅτι ἐν τηλικαύτῃ τηλικαύτην ἔχει ἀρχήν. ἐχρημάτιζε δὲ ἐκ βιαίων πόρων, ἀργυρισμοῦ ἄλλοτε ἄλλας ἀφορμὰς ἐξευρίσκων λαβάς, καὶ ἀζήμιος οὐδεὶς ἐγένετο· ὅλως οὐκ ἀνὴρ οὐ γυνὴ καταλέλειπτο. τοὺς δὲ τῶν ἀφηλικεστέρων ζῆν εἴα, ἀλλὰ πατέρας ἐκείνους καὶ πάππους, μητέρας τε ὀνομάζων καὶ τήθας, καὶ ζῶντας ἐκαρποῦτο, καὶ τελευτώντων τὰς οὐσίας ἐκληρονόμει. ἐλάσαι δὲ διὰ θαλάσσης τρόπον τινὰ καὶ διιππεῦσαι ἐπιθυμήσας, καὶ ἐγεφύρωσε τὸ μεταξὺ τῶν Ποτιόλων καὶ τῶν Βαύλων. τὸ δὲ χωρίον ἐκεῖνο καταντικρὺ τῆς πόλεώς ἐστι, δίεχον αὐτῆς σταδίους ἓξ καὶ εἴκοσι, πλοῖα δὲ εἰς τὴν γέφυραν τὰ μὲν συνεκομίσθη, τὰ δὲ ἐδρομήθη. ἀφ' οὗ καὶ λιμὸς ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα ἰσχυρὸς ἐγένετο. ὁ δὲ τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς ἔλεγε θώρακα ἐνδεδυμένος, καὶ ἐπ' αὐτῷ χλαμύδα σηρικὴν ἁλουργῆ, πολὺ μὲν χρυσίον, πολλοὺς δὲ λίθους Ἰνδικοὺς ἔχουσαν, καὶ ξίφος παραζωσάμενος, καὶ ἀσπίδα λαβών, δρυΐ τε στεφανωσάμενος, ὥσπερ δὴ κατὰ τῶν πολεμίων εἰς τὴν πόλιν εἰσήλασε, παμπληθεῖς ἱππέας τε καὶ πεζοὺς ὡπλισμένους ἐπαγόμενος, καὶ ἄλλα δή τινα τοιαῦτα ποιήσας, καὶ ἑαυτὸν ἐπισεμνύνας ἐν δημηγορίᾳ διὰ ταῦτα, τόν τε Δαρεῖον καὶ τὸν Ξέρξην ἐπέσκωψεν, ὡς πολλαπλάσιον ἢ ἐκεῖνοι τῆς θαλάσσης μέτρον ζεύξας αὐτός.

[illegible] — [illegible]

αἰτία δὲ θανάτου πολλοῖς καὶ αὐτὴ ἡ γέφυρα γέγονε. χρήματα γὰρ ἐς αὐτὴν ἀναλώσας ἀμύθητα, πολλῷ πλείοσι διὰ τὰς οὐσίας ἐπεβούλευσεν· ὥστε ἰούνιος μὲν πρίσκος στρατηγός, ἐπεάχθη μὲν ἐπ' ἄλλοις τισὶν, ἀπέθανε δὲ ὡς πλούσιος. μαθὼν δὲ ὁ γάιος οὐδὲν ἄξιον τοῦ θανάτου ἐκέκτητο, εἶπεν, ὅτι ἠπάτησέ με, καὶ μάτην ἀπώλετο, ζῆν γὰρ ἠδύνατο. ἄφρος δὲ δομίτιος παρὰ μικρὸν κινδυνεύσας, παράδοξος ἐσώθη. ἐπί τινι γὰρ αἰτίᾳ ὢν τὸ συνέδριον ἀγαγὼν αὐτὸν, λόγον κατ' αὐτοῦ ἀνέγνω μακρόν (νικᾶν γὰρ ἠξίου πάντας τοὺς ῥήτορας, καὶ τὸν δομίτιον δεινότατον ὄντα ῥήτορ', ὑπερβαλεῖν ἐσπούδαζεν) ὁ δὲ οὐκ ἀντεῖπεν, οὔτ' αὐτὸς ἀπελογήσατο, θαυμάζειν δὲ τὴν τοῦ γαΐου δεινότητα προσποιούμενος, καὶ καταπλήττεσθαι, καὶ ἱκέτευσε τε καὶ ἱκέτευε, τὸν ῥήτορα μᾶλλον ἢ τὸν καίσαρα φοβεῖσθαι λέγων. καὶ ἐκ τούτοις ἡσθεὶς ἐκεῖνος, καὶ πιστεύσας τῇ τῶν λόγων δεινότητι κεκρατῆσθαι αὐτοῦ, ἐπαύσατο τῆς ὀργῆς. ἔπειτα ἐς τὴν γαλατίαν ἀφορμήσας, ὡς τάχα τῶν κελτῶν τι παρακινούντων, καὶ τοὺς μὲν πολεμίους οὐδέν τι ἔβλαψε, τοὺς δ' ὑπηκόους καὶ τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς πολίτας πλεῖστα ἐκάκωσε. κυβεύων δέ ποτε, καὶ γνοὺς ὡς οὐκ ἔχει ἀργύριον, ᾔτησε τὰς τῶν γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ κελεύσας θανατωθῆναι τοὺς πλουσιωτάτους αὐτῶν, ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς συγκυβεύοντας καὶ εἶπεν· ὡς περὶ ὀλίγων δραχμῶν ὑμεῖς ἀγωνίζεσθε. ἐγὼ δὲ μυρίας καὶ πεντακισχιλίας ἤθροισα μυριάδας· οὕτως ἀκρίτως πάντα ἐγένετο. καὶ τὸν λέπιδον δ' ἐκεῖνον, τὸν ἐραστὴν, τὸν ἐρώμενον, τὸν τῆς δρουσίλλης ἄνδρα, ὃν ὑπερτίμησε, καὶ διάδοχον ἕξειν τῆς ἀρχῆς ἐπηγγέλλετο, ἔκτεινε· καὶ τὰς ἀδελφὰς τὰς οἰκείας, ὡς ἐκείνῳ συμφθαρείσας, ἐς τὰς ποντίας νήσους ἀπήγαγε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα πεποίηκεν. εἶτα τὴν παυλίναν ἐκβαλὼν, προφάσει μὲν ὡς μὴ τικτούσης, τὸ δ' ἀληθὲς ὅτι διακορὴς ἐκείνης ἐγένετο, μιλωνίαν καισωνίαν ἔγημε, ἣν πρότερον μὲν ἐμοίχευσε, τότε δὲ καὶ γαμετὴν ἐχρημάτισε θέλησεν, ἐπειδὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, ἵν' αὐτῷ παιδίον τίκῃ τριακονθήμερον. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν ἐκ τούτων, ἐταράττοντο δὲ καὶ ὅτι δίκαι συχναὶ πλεῖσται ἐπήγοντο διά τε τὴν πρὸς τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πεφονευμένους φιλίαν, προσεδόκων δὲ καὶ διὰ πλείω τὴν τε ὠμότητα τοῦ γαΐου καὶ τὴν ἀσέλγειαν αὐξήσειν, εἰ ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνος πλείων γένοιτο. καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ καὶ τὸν πτολεμαῖον τὸν τοῦ ἰόβα παῖδα μεταπεμψάμενος, ὡς πλουτοῦντα ἐκεῖνον ἀπέκτεινε. οὐδὲν δὲ τρόπον δύνατον, πάντως ἐπιβουλευθῆναι ἔμελλε, καὶ ἐφώρασε τὴν ἐπιβουλήν. καὶ συλλαβὼν νίκιον κερεάλιον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ σέξτον παπίνιον, ἐβασάνισε, καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἐξελάλουν, αὐτῷ πάσι τὸν παπίνιον, σωτηρίαν αὐτῷ καὶ ἄδειαν ὑποσχόμενος, ἀνέπεισεν ἢ ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, καὶ ἐκεῖνον αὐτίκα καὶ τοὺς ἄλλους ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀπέκτεινεν. ἑνὸς δὲ τῶν κτεινομένων, καὶ τὸν πατέρα παρεῖναι κατηνάγκασε, τὸν υἱὸν φονευόμενον· πυθομένου γε, εἰ μύσαι αὐτῷ ἐξείη; καὶ ἐκεῖνον σφαγῆναι προσέταξεν. ὁ δὲ κινδυνεύων, προσεποιήσατο ἐκ τῶν ἐπιβεβουλευκότων εἶναι, καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκφαίνειν ὑπέσχετο, καὶ ὀνόμασι τούς τε ἑταίρους τοῦ γαΐου, καὶ τοὺς συνεργοὺς τῆς ἀσελγείας καὶ τῆς ὠμότητος. καὶ πολλοὺς ἂν ἀπώλεσεν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἐπάρχους, καὶ τὸν κάλλιστον, καὶ τὴν καισωνίαν προσδιαβαλὼν ἠπιστήθη. καὶ ὁ μὲν ἀπώλετο, τοῦτο δὲ γαΐῳ τὸν ὄλεθρον αὐτὸ τοῦτο προεξένησεν. ἰδίᾳ γὰρ τοὺς ἐπάρχους τε

» καὶ τὸν κάλλιστον προσκαλεσάμενος· εἷς εἰμι, ἔφη, τρεῖς

» δὲ ὑμεῖς, καὶ γυμνὸς μὲν ἐγὼ, ὡπλισμένοι δ' ὑμεῖς.

» εἰ οὖν μισεῖτέ με, καὶ ἀποκτεῖναι θέλετε, φονεύσατε.

Margin notes: *[illegible]* — *ὅτι καὶ φόνον ... [illegible]* — *περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ γαΐου γενομένης.*

ἐξ ἐκεί-

Is quoque pons multis causa mortis extitit. Nam pecunia in eum insumpta innumerabili, longè pluribus propter diuitias est insidiatus. Itaque Iunio Prisco prętore alijs quidē criminibus accusato, sed pro diuite interfecto: Caius ubi didicit, nihil eum morte dignū possidere: Decepit „ me, inquit, frustráque perijt, cum uiuere potuisset. „ Domitius uerò Afer periculo proximus, mirabiliter euasit. Nam cum Caius in curia longam contra eum orationem recitaret (omnes enim oratores se uincere putabat, & Domitium uirum eloquētiss. superare conabatur) neque quicquam contrà dixit, neque se defendit, sed eloquentiam hominis se mirari, eáque obstupescere simulans, orabat & supplicabat, seque oratorē magis „ timere quàm Cęsarem profitebatur. Quibus rebus „ ille delectatus, & Domitiū à se dicendi ui superatum credens, irasci desijt. Deinde in Galliam ad motus Celtarū supprimendos profectus, hostibus quidē nihil nocuit, sed subditos & socios & ciues plurimum afflixit. & cum aliquādo in lusu aleæ sibi deesse pecuniā sensisset, Gallorum descriptiones postulauit, ac ditissimis interfici iussis, ad collusores reuersus: Vt uos, inquit, de paucis drachmis laboratis? Ego uerò interea „ centies quinquagies millies mille coegi. Adeò „ temerè faciebat omnia, & Lepidum illum, amatorem, amasium, Drusillæ maritum, quem summis affecit honoribus, quem se imperij successorem relicturū pmisit, interfecit: & sorores suas: ut ab illo corruptas, in Pōtias insulas relegauit, & alia huiusmodi fecit. Deinde Paulina, cum eum satietas mulieris cæpisset, per causam sterilitatis eiecta, Miloniā Cæsoniam duxit: quam prius stupro cognitam, tum uerò quia uterū ferebat uxorem habere uoluit, ut sibi puer XXX dierū nasceretur. Romani igitur tum his rebus, tum crebris ob amicitiā cum sororibus eius & interfectis accusationibus turbati, sæuitiā eius & libidines auctū iri expectabant, si diutius imperaret. Quibus sic affectis, ille Ptolemæum Iubę filiū accersitū, ut diuitē interfecit. In hac uitę ratione fieri nō poterat, quin appeteret insidijs, easque deprehēdit: Nicium Cerealē, & filiū eius S. Papiniū, cōprehēsos torsit. Cū nihil effaretur Papinius, salute & impunitate pmissa ei persuasit, ut aliquos seu uerè seu falso nominaret. eūque statim, & cæteros in cōspectu eius interfecit. & cuiusdā occidēdi, patrē cędi filij interesse coegit: qui cū rogaret, an oculos claudere liceret? ipsum quoque mactari iussit. Is uerò in periculo constitutus, se ex insidiatorib. unū esse simulauit, & cęteros omnes indicaturum pollicitus, amicos Caij ministrosque libidinum eius & sæuitię nominauit. ac multis exitio fuisset, nisi & præfectos, & Callistū & Cæsoniā quoque criminato fides abrogata esset. Ac is quidē perijt, sed illud ipsum factū Caio quoque perniciē attulit. Nam præfectis & Callisto seorsim accersitis: Vnus, inquit, „ ego sum, uos tres estis: ego nudus, uos armati. „ Quòd si me odistis, & occidere uultis, occidite.

Iunij Prisci cædes. — *Domitius Afer tyranni sæuitiam eludit.* — *Decies quinquies millies mille aurei ad lusum aleæ.* — *Lepidi cædes.* — *Cæsonia.* — *Insidiatorū cædes.*

Abeo

A b eo tẽpore se inuisum illis facta sua ægrè ferentibus esse ratus, gladiũ etiam in urbe gestauit: & homines suspectos inter se commisit, ne consentirent, cum unoquoq; tanq; fidissimo de cæteris colloquens, donec eius consilio perspecto, eum insidiatoribus condonarũt. Cum senatores ob quosdã non condemnatos in metu essent:

Protogenis gladius & pugio.

Protogenes quidam, sæuissimorum Caij mandatorũ minister, duos circumferre libellos solitus, quorũ alterum ensem, alterũ pugionem uocabat, curiam ingressus: cum omnes ei dexteras porrigerẽt scilicet, toruo uultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, salutare audes, Imperatori iam infensus? Quo cæteri audito, senatorem illum discerpserunt. Ea re delectatus Caius, se recõciliatum esse senatui dixit.

Caius in omnes mutatur deos.

Omnibus ei assentantibus, & alijs Heroẽ, alijs Deũ appellantibus, in magnã incidit insaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi uolebat, & se Iouem esse, & cum Luna rem habere iactabat, eaq; de causa potissimùm se cõsuetudine sororum uti profitebatur, & deorum dearumq; omniũ personas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominũ mutatione habitũ quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterẽ & thyrsum gestans: aliàs uirilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentẽ sustinebat, & fulmen uibrabat, & uirginem uenatricẽ referebat. atq; iterum muliebrem habitum omnibus ascititijs & appositicijs rebus exquisitè repręsentabat, ac quiduis potius q; homo imperator uideri malebat.

Galli sutoris libertas

Cum igitur aliquando Iouis habitu in sublimi sella ius diceret: Gallus quidam eo uiso risit. & à Caio rogatus, Quis ei esse uideretur? respondit, magnum delyramentũ, nihil graue passus. Nã cum sutor esset, negligebatur, Salutauit paucos. cæteris, etiã senatoribus, manum aut pedem porrexit adorandũ.

L. Vitellij prudens simulatio.

Cum omnes ei adularentur, aliquã do ad L. Vitellium, uirum nobilem & cordatum, dixit, se cum Luna rem habere: eumq; rogauit, an deæ congressum uidisset? Is uerò humũ intuens instar admirantis, exigua & tremula uoce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicẽ intueri fas est. In eam porrò insaniam Caius uenit, ut ab Asianis Mileti templum sibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipse in palatio sibi extruxit, alterum à senatu ei & decretum est, & ædificatum.

Caij noui illustris Iouis templum.

Cum Ioue expostulabat, quòd Capitoliũ præoccupasset. Imagines suas quóuis terrarum missas adorari iussit. Templũ Hierosolymitanũ in suã ędem commutauit, ut Caij noui illustris Iouis appellaretur: quãuis hoc Iosephus in suis Antiquitatib. dissimularit. eaq; res Iudaicæ defectionis initiũ fuit.

Caius Salmoneum imitatur.

Sacerdotes sibi multos legit, & ipse sibi immolauit. Machinis quibusdã tonitrib. tonitrua, fulgurib. fulgura regessit. cõtra fulmina lapides est eiaculatus, illud Homericũ subinde usurpãs: Tollito me, uel ego te.

Caßius Chærea & Cornelius Sabinus Caium tollunt.

Sub hoc Cęsare Pilatus, ut Eusebius ex Olympiadũ scriptorib. refert, in tantas calamitates incidit, ut diuina uindicta urgente, manus

δι' ἐκεῖνα δὲ μισεῖσθαι νομίζων, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς πραττομένοις ἐκείνους, ὑπώπτευε σφᾶς, καὶ ξίφος ἐν τῇ πόλει περιεζώννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, κατὰ μόνας ἑκάστῳ ὡς πιστοτάτῳ διαλεγόμενος περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις οὗ συνιέντες τὸ ἐπιχείρημα, προσέκειντο αὐτῷ τοῖς ἐπιβουλεύουσι. τῶν δὲ βουλευτῶν ὅτι μὴ κατεψηφίσαντό τινων, περιφόβων ὄντων, Πρωτογένης τις πρὸς τὰ χαλεπώτατα τῷ Γαΐῳ ὑπηρετῶν, ὥστε καὶ βιβλία δύο περιφέρειν, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ὠνόμαζεν ἐγχειρίδιον, ἐσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ πάντων δεξιουμένων αὐτόν, οἷα εἰκός, δριμύ τι προσέβλεψεν ἑνὶ Σκριβωνίῳ Πρόκλῳ, εἰπών, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παρόντες, περιέσχον τὸν συμβουλευτήν, καὶ διέσπασαν, ἐφ' ᾧ ἥσθη ὁ Γάιος, καὶ ἔφη καταλλάχθαι αὐτοῖς. θωπευόντων δὲ αὐτόν, καὶ τῶν μὲν ἥρωα, τῶν δὲ θεὸν ἀνακαλούντων, δεινῶς ἐξεφρόνησεν. ἠξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ Ζεὺς εἶναι ἐπλάττετο, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς προφασίζετο μίγνυσθαι, καὶ πάντας θεοὺς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς θηλείας αὐτάς. καὶ Ἥρα, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ πᾶν τὸ σχῆμα μετάμειβεν, ὥς ποτε μὲν θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτόν, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπόν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἐνημμένον, καὶ αὖθις λειογένειον, ἢ πωγωνίαν δείκνυσθαι, τρίαιναν αὖ τε ἐκράτει, καὶ αὖ τε κεραυνόν. παρθένῳ τε κυνηγετικῇ ὡμοιοῦτο, καὶ ἐγυναικίζετο αὖθις, καὶ τῇ στολῇ καὶ τοῖς προσθέτοις καὶ περιθέτοις ἀκριβῶς ἐποικίλλετο, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν αὐτοκράτωρ ἐβούλετο.

περὶ Πρωτογένους καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων.

οἵαν ἐμάνη μανίαν ὁ Γάιος.

καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ Γαλάτης ἐπὶ δίφρου ὑψηλοῦ ἐν εἴδει Διὸς χρηματίζοντα, ἐγέλασε. μαθὼν οὖν τοῦτο, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, τί σοι δοκῶ εἶναι; κἀκεῖνος, μέγα παραλήρημα ἔφη, καὶ οὐδὲν ἔπαθε δεινόν. σκυτοτόμος γὰρ ἦν. ἠσπάζετό τε βραχεῖς, τοῖς δ' ἄλλοις καὶ τῶν βουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ὤρεγε προσκυνεῖν. πάντες δὲ αὐτὸν ἐκολάκευον. καί ποτε τὸν Λούκιον Οὐιτέλλιον ἄνδρα εὐγενῆ καὶ φρονήσεως εὖ ἔχοντα ἤρετο, τῇ σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρῴη τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κάτω νεύων, οἷα δὴ τεθηπώς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομον, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾶν ἔξεστιν.

περὶ δὲ τοῦ Γαλάτου ἐλευθερίας καὶ παρρησίας.

ὅτι ἀστεῖος ὁ Λούκιος σοφῶς παρελογίσατο.

οὕτω δ' ἐξεμάνη ὁ Γάιος, ὡς καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτῷ ἐπιτάξαι κελεῦσαι κατὰ τὴν Μίλητον, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δύο ναοὶ αὐτῷ ἱδρύθησαν· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἐπεποιήκει, ὁ δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτῷ ἐψηφίσθη καὶ ᾠκοδομήθη. ἐπεφήμιζε δὲ καὶ τῷ Διί, ὅτι τὸ Καπιτώλιον προκατέλαβε, καὶ ἀγάλματα δ' ἑαυτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπέστελλε, προσκυνεῖσθαι ταῦτα κελεύσας. τὸν δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν μεθαρμόζει, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου, ὡς καὶ ὁ Ἰώσηπος τὰ περὶ αὐτῶν ἀρχαιολογῶν. ὅθεν καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία ἔσχηκε τὴν ἀρχήν. ἱερέας τε πολλοὺς ἑαυτῷ κατεστήσατο, καὶ αὐτὸς δ' ἑαυτῷ ἱερᾶτο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντεβρόντα, καὶ ἀντήστραπτε ταῖς ἀστραπαῖς. καὶ ὁπότε κατέσκηψε κεραυνός, λίθους ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἑκάστοτε τὸ τοῦ Ὁμήρου· ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ. ἐπὶ τούτου ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ τῶν τὰς Ὀλυμπιάδας ἀναγραψάντων αὐτὸν ἀναλέξασθαι ταῦτα λέγων, τοσαύταις περιέπεσε συμφοραῖς ὁ Πιλᾶτος, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἑαυτοῦ γενέσθαι αὐτόχειρ,

ὅτι ἀνέστη ὁ Γάιος ναὸν αὐτῷ ἀνεγείρεσθαι ἐκέλευε, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκεῖον ἐποίησε.

περὶ τοῦ Πιλάτου.

ἐπιβουλὴ κατὰ γαΐου.

τῆς θείας δίκης μεταλθούσης αὐτόν. ὡς γὰρ πάντα τρόπον ἐξεμαίνετο (ἀπαριθμεῖν γὰρ τὸ καθ' ἕκαστον πολλῆς ἂν ἦν λέσχης καὶ ἀηδίας) ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ κάσσιός τε χαιρέας, καὶ κορνήλιος σαβῖνος. συνώμοσαν μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· καὶ ὅσοι δὲ οὐ συνώμοσαν, γνόντες οὐκ ἐξέφηναν, καὶ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβουλευόμενον. ἐπιβουλεύεται δὲ θέαν ἐπιτελῶν. ὁ γὰρ χαιρέας καὶ ὁ σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρησαν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ γάϊος καὶ ὀρχήσασθαι, καὶ τραγῳδίαν ἐθέλοι ὑποκρίνασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑτέρας τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐξερχόμενον, ἐν στενωπῷ τινι περισχόντες ἀπέκτειναν. καὶ πεσόντος, οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν κατετίτρωσκον. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτίκα ἀπέσφαξαν. γάϊος μὲν δὴ ταῦτα ἐν τρισὶν ἔτεσι καὶ μησὶν ἐννέα καὶ ἡμέραις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔγνωκεν. ὡς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἠγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶν συνηλγηκότων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον. μεμνημένοι καὶ τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. καὶ ἀντιλέγοντες, ὅτι σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. διαθεόντων δέ τινων ὀλίγων καὶ θορυβούντων, βοώντων τε τίς γάϊον ἀπέσφαξεν; οὐαλέριος ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευκὼς, ἀνελθὼν εἰς ἀπόπτου χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, ἔφη, εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἦμην ἀποκτείνας. καὶ οὕτω καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

ἀναίρεσις γαΐου.

[illegible] καὶ παῤῥησίαν ἀνδρός.

Ἀνάῤῥησις κλαυδίου καίσαρος.

Ἀλλ' οὕτω μὲν διέφθαρτο γάϊος. τῆς δὲ βουλῆς ἐν τῷ καπιτωλίῳ συναθροισθείσης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι καὶ αὖθις ἐκεῖνον. καὶ τούτων οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε ᾑροῦντο. καὶ τέως στρατιῶταί τινες εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα τι διαρπάσωσιν, εἰσπηδήσαντες, εὗρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ καταδεδυκότα ἐμόν που τὸν κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ γαΐῳ τοῦ θεάτρου ἐξερχομένῳ, καὶ τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς κατεκρύβη) καὶ ἐξεῖλκον αὐτόν, μὴ εἰδότες ὅς τις εἴη· γνόντες δὲ, αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, καὶ μάλιστα ἐν διαίτῃ ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος δεδώκασιν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικοῦ, καὶ νομιζομένῳ ἐπιεικεῖ. καὶ γὰρ καὶ ἀνεδύετο καὶ ἀντέλεγε, ἀλλ' ὅσον ἐξίστατο καὶ ἀντέκειτο, τοσοῦτον μᾶλλον ἀντεφιλονείκουν οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρων λαβεῖν αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. διὸ καὶ ἄκων, ὡς ἐδόκει, ὑπέκυψε. μαθόντες δὲ καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ βουλευταί, ὅτι προκατειλῆφθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. καὶ οὕτω τιβέριος κλαύδιος νέρων γερμανικὸς, ὁ τοῦ δρούσου τῆς λιβίας υἱοῦ παῖς, τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς ἔτυχεν, ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. ἐγένετο δὲ τὴν ψυχὴν οὐ φαῦλος, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε καὶ συγγράψαι τινά. τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, πάνυ δὲ ἐγυναικοκρατεῖτο καὶ ἐδουλοκρατεῖτο, ἅτε καὶ ἐκ παίδων ἔν τε νόσοις καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφεὶς καὶ τοῦτο δὲ εὐήθειαν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας προσποιούμενος, καὶ ἤθους

[illegible]

manus sibi afferre cogeretur. Postquam igitur omni furoris genere fuit percitus (nam enumerare singula sine magnis nugis magnaq; molestia non queunt) insidiati ei sunt Cassius Chærea, & Cornelius Sabinus. plures uero in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabāt: & qui nō coniurarāt, rem intellectam nec prodiderūt, & eum insidijs appeti haud molestè tulerunt. Esi autem, dum spectaculum ederet, appetitus. nam Chęrea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferrent, tamen quinq; adhuc dies se continuerunt. Vt uerò ipse Caius & saltare & tragœdiam agere uoluit, eaq; de causa alterum triduum denūciauit: obseruarunt, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam circumuentum occiderūt. Cum cecidisset, nemo qui aderat sibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam uxor eius & filia statim sunt occisæ. Hæc cum tribus annis, mensibus nouem, & diebus octo egisset, re ipsa cognouit, se non esse Deum. Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus læticiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus "
Romanus unam ceruicem haberet. Tum igi- "
tur populus Romanus dixit: At tu unam cerui "
cem habes, nos uerò manus multas. Paucis au- "
tem discursantibus, & per tumultum uociferantibus, Quis Caiū occidisset: Valerius Asiaticus uir consularis, tumulo conscenso exclamauit: Vtinam ego eum occidissem. Qua uoce "
illi perculsi, tumultuari destiterunt.

Imperium Claudij.

Claudius à militibus imperator salutatur.

CAio interfecto, senatuq; in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudanr, & ex his alij alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium facto, ut aliquid raperent, Claudium in obscuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Caio theatro exierat, tumultuq; territus se occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis esset: agnitum, Imperatorem salutarunt. In castra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperiū, quòd & Cæsarei generis esset, & clemens haberetur. Etsi enim recusabat & refragabat: tamen quātum ille renitebatur, seq; opponebat, tātum milites contendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, sed ipsi omnibus darent. Itaq; inuitus tandem, ut præ se ferebat, illis cessit. Consules uerò & senatores ubi iam præoccupatum esse imperium didicerunt, ipsi quoq; renunciationi eius sunt assensi. Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuię ex Druso nepos, imperium est adeptus, anno ætatis quinquagesimo. Ingenio fuit non contemnendo, & disciplinis ita eruditus, ut quędā conscripserit. Cæterùm ualetudine parum firma, mulieribus & seruis parere solitus, ut iam inde à puertitia in morbis & magno metu educatus. Vnde simpliciorem &

Claudij ingenium, & mores.

dissolutioribus moribus se esse finxit, quàm re uera fuit, quod & ipse in Senatu confessus est: uitaque longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignũ præse tulit. Sunt ei & mulieres & liberti in cõpotationibus & re Venerea insidiati, quibus utrisque satiari nõ poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (ut rem paucis complectar) talis esset: tamen multa opportunè fecit, quoties mutijs istis euitatis, sui iuris fuit. In curiam non statim, sed trigesimo die pòst uenit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipso ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cæteris in rebus accuratè se custodijt, tum omnes à quibus adiretur, excuti iussit, ne sicas ferrent: et milites ad conuiuia secum adduxit. quod deinceps quoque factum. Sicarum uerò inquisitio per Vespasianum sublata est. Chæream & aliquot alios occidit, non ut Caij necem ulcisceretur, sed ut securitati suæ consultum esset. Sabinus ultrò sibi manus attulit, indignum ratus, si Chærea interfecto superstes esset. Caij sorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis restitutis. Eodem modo cæteros quoque exules tractauit. Eos qui in carcere uincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimisit, sontes supplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij scrinijs est reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius se cremasse affirmarat, reperta, Senatui ostendit, legendaque tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos scripta erant, exhibuit: postea exussit. Senatui Caium ignominia notaturo, restitit, quo minus id decretum fieret. Ipse uerò noctu statuas eius omnes sustulit, & quę uel ab ipso, uel ab alijs propter ipsum perperam acta erãt, aboleuit. Statuas decretas recusauit, sibique sacrificari aut effigiem suam adorari uetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, nõ simulatione. Filiam certè quidem unam L. Iunio Silano, alteram Cn. Pompeio Magno despondit, nullo immodico apparatu. nam & ipse diebus illis ius dixit, & Senatus conuenit. Preterea cum Coss. in curia consurrexissent, ut eum alloquerent, assurrexit & ipse, & uicissim eis obuium iuit. Priuato & græco more plerunque cum suis uixit. In pecunia mirabilem se prębuit. Vetuit enim offerri sibi argentũ, quod & sub Augusto fiebat. Vetuit, ne ab ullo qui cognatos haberet, hæres institueretur. Bona quæ sub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipsis possessoribus, si superstites erant, aut eorũ liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas restituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus est. Verùm ab eius libertis & uxore Valeria Messalina alia acta sunt, his minimè consentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, sed in futurum etiam prospexit. Nam cum

Cherea et Sabini interitus.

Clementia et æquitas initio principatus.

Claudius alienus ab auaritia.

ἦθος χαυνότητα, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε. καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τηθῇ Λιβίᾳ, πολὺν δὲ τῇ μητρὶ Ἀντωνίᾳ, τοῖς τ' ἀπελευθέροις συνδιατριβεὶς, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπεδείκνυτο. ἐπεβούλευον δ' αὐτῷ αἵ γυναῖκές τε καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μίξεσι, καὶ τοῖς πότοις. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις προσέκειτο, πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχε. τοιοῦτος δὲ πεφυκὼς (ὡς συνελόντι εἰπεῖν) ὅμως οὐκ ὀλίγα καὶ δεόντως ἔπραττεν, ὁσάκις τῶν εἰρημένων παθῶν ἔξω ἐγίνετο, καὶ ἑαυτοῦ ἐκράτει. οὐκ εὐθὺς μέντοι ἐς τὴν βουλὴν εἰσῆλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, διά τε τὸν γάιον οὕτως ἀπολωλότα δεδιὼς, καὶ ὅτι τινὲς ἑαυτοῦ βελτίους ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. ἀλλὰ τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάσσετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι, καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις στρατιώτας εἶχεν αὐτῷ συνόντας. ὃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο. ἡ δὲ τῶν ξιφιδίων ἔρευνα διὰ οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. τὸν μέντοι χαιρέαν, καί τινας ἄλλους ἀπέκτεινεν, οὐ διὰ τὸν γάιον, ἀλλ' ἑαυτῷ ἀσφάλειαν προμηθούμενος. καὶ ὁ σαβῖνος δὲ ἑκὼν ἀπέθανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος τοῦ χαιρέου αὐτὸς περιεῖναι. τὰς δὲ τοῦ γαΐου ἀδελφὰς τήν τε ἀγριππῖναν καὶ τὴν ἰουλίαν κατήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, καὶ τὰς οὐσίας αὐταῖς ἀπέδωκε, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκπεσόντας ὁμοίως κατήγαγε. καὶ τοὺς ἐν εἱρκταῖς δεδεμένους ἀκριβῶς ἐξετάσας, τοὺς μὲν συκοφαντουμένους ἀφῆκε, τοὺς δὲ κακουργήσαντάς τι ἐκόλασε. καὶ τὰ φάρμακα, ἃ πολλὰ ἐν τοῖς τοῦ γαΐου εὑρέθη, καὶ τὰ βιβλία τοῦ πρωτογένους, ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, ἔκαυσε. τά τε γράμματα ἃ ἔλεγε μὲν κατακαῦσαι ὁ γάιος, εὑρέθησαν δὲ ὄντα, τοῖς βουλευταῖς τε ἐπέδειξε, καὶ ἔδωκεν ἀναγνῶναι τοῖς τε γράψασιν αὐτὰ, καὶ τοῖς καθ' ὧν ἐγέγραπτο, καὶ μετὰ ταῦτα κατέφλεξε. τῆς τε γερουσίας ἀτιμῶσαι βουληθείσης τὸν γάιον, ψηφισθῆναι μὲν τοῦτο αὐτὸς ἐκώλυσε. νυκτὸς δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας ἠφάνισε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γαΐου καὶ ὑφ' ἑτέρων δι' ἐκεῖνον οὐκ ὀρθῶς γεγονότα αὐτὸς ἀνέτρεψεν. ἀνδριάντας δὲ αὐτῷ ψηφισθέντας, παρῃτήσατο. καὶ θύειν ἢ προσκυνεῖν ἐν ἀγάλμασιν αὐτοῦ ἀπηγόρευσε. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐποίει μετριοφρονῶν, καὶ ὄντως ταῦτα πράττων, ἀλλ' οὐκ ὑποκρινόμενος. τὰς γοῦν θυγατέρας κατηγγύησε, τὴν μὲν λουκίῳ ἰουνίῳ σιλανῷ, τὴν δὲ γναίῳ πομπηίῳ μάγνῳ, καὶ οὐδὲν ὑπέρογκον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη. τοῦτό τε οὖν δημοτικῶς ἔπραξε. καὶ τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβαινόντων ἀπὸ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προεξανίστη τε καὶ ἀντιπροσῆλθε σφίσιν, ἰδιωτικῶς τε ἔζη ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἑλληνικῶς αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διῃτῶντο. περὶ τὰ χρήματα δὲ θαυμαστὸς ἐγένετο· ἀπηγόρευσε γὰρ ἀργύριον αὐτῷ προσφέρεσθαι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγούστου ἐγίνετο, ἀπεῖπε δὲ μηδὲ κληρονόμον παρά τινος συγγενεῖς ἔχοντος καταλιμπάνεσθαι. καὶ τῶν δημευθέντων ἐπί τε τοῦ τιβερίου καὶ τοῦ γαΐου, τὰ μὲν αὐτοῖς ἔτι περιοῦσι, τὰ δὲ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἀπέδωκε· καὶ πολλοῖς, παρὰ τοῦ γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὸς αὖθις ἐπανεσώσατο. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. ὑπὸ δὲ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς βαλερίας μεσσαλίνης ἕτερα ἐπράχθη οὐχ ὁμοιότροπα. λιμοῦ μέντοι ἰσχυροῦ, οὐ μόνον τῆς τότε ἀφθονίας ἐφρόντισεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔπειτα. ἐπισιτ

ἐν τοῖς ἄλλοις ἀντιγράφοις τὴν γάιον [illegible]

ἐν ἄλλῳ φιλοχρήματος [illegible]

ὅτι ἀφθονίαν [illegible] λιμένας [illegible] ὁ κλαύδιος.

ἐπεισάκτῳ γὰρ παντὸς σχεδὸν τῷ σίτῳ οἱ ῥωμαῖοι ὄντες, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ τιβέριδος, οὔτε κατάρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. οὐδὲν γὰρ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐδύνατο ἐσφοιτᾶν. τοῦτ' οὖν συνιδὼν, λιμένας τε κατεσκεύασε, καὶ ἀπετέλεσε πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ῥώμης ἄξιον. ἐν πᾶσι δὲ μετριάζων, οὔτε γεννηθέντος αὐτῷ υἱέος (ὃς τότε μὲν κλαύδιος τιβέριος γερμανικὸς, ὕστερον δὲ καὶ βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλο τι ἐπιφανὲς ἔπραξεν, οὔτ' αὔγουστον αὐτὸν, ἢ τὴν μεσσαλῖναν αὔγουσταν ἐπικληθῆναι ἐφῆκε. συνεχῶς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, ὥστ' οὖ δὴ πολλοὶ ἀπώλλυντο ἄνθρωποι, ἐπ' αἰτίαις τισὶ καταψηφισθέντες. ἐθισθεὶς οὖν οὕτως αἵματος καὶ φόνου ἀναπίμπλασθαι, προπετέστερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρῆτο. αἴτιοι δὲ τούτου, οἵ τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλῖνα ἐγίνοντο. εἰ γὰρ ἀποκτεῖναί τινα ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν αὐτὸν, καὶ πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. καὶ πολλάκις ἐξαπιναίως ἐκπλαγεὶς, [illegible] ἔπειτα ἀνεγειρόμενος καὶ ἀναφρονήσας, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε. τοιαῦτα δὲ ποιοῦντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα ἐπὶ τῷ κλαυδίῳ οἱ ῥωμαῖοι ἐσχήκασι. διὸ καὶ ἐπεβουλεύθη ὑφ' ἑτέρων τε, καὶ ὑπ' ἀννίου βινικιανοῦ, ὃς πρὸς φούριον κάμιλλον σκριβωνιανὸν τῆς δαλματίας ἄρχοντα ἔπεμψε, καὶ ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐπαναστῆναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν· κλαύδιος δὲ καίτοι πάνυ καταδείσας, ὡς ἑτοίμως ἔχειν ἐκστῆναι αὐτῷ τοῦ κράτους ἐθελοντὴς, ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ μαθὼν, ἀνεθάρσησε· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τέ τισι, καὶ χρήμασιν ἀντημείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείστους ἐκόλασε. συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ βινικιανὸς διεχρήσαντο ἑαυτούς. ἡ γὰρ μεσσαλῖνα, καὶ ὁ τοῦ κλαυδίου ἀπελεύθερος νάρκισσος, οἵ τε συναπελεύθεροι αὐτοῦ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, οὐδενὸς τῶν δεινοτάτων ἀπείχοντο. ἄνδρες τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἐκολάσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τῶν πάνυ ὑπαιτίων ἐσώθησαν, οἱ μὲν χρήμασιν, ἕτεροι δέ γε καὶ χάρισι. γαλαῖσος δὲ ὁ ἀπελεύθερος τοῦ καμίλλου, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ ναρκίσσου παραλαβόντος εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐρομένου αὐτὸν, τί ἂν ἐποίησας γαλαῖσε, εἰ κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι ἑστήκειν ἂν ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ ἐσιώπων. ἄῤῥια δὲ γυνὴ καικίνου παίτου οὖσα, ἡ καὶ τῇ μεσσαλίνῃ σφόδρα ᾠκείωτο, οὐκ ἠνέγκε ζῆν τοῦ ἀνδρὸς θνήσκοντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέῤῥωσε. τὸ γὰρ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκείνῳ ἐπιδοῦσα, ἰδοὺ παῖτε, εἶπεν, οὐκ ἀλγῶ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐπῃνοῦντο. κλαύδιος δὲ οὕτως πρὸς τὰς κολάσεις εἶχεν, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς διδόναι. — καὶ

ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ:

ἡ δὲ μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτως τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπείας, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὥστε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, κἀκ τούτου βιασθῆναι τὸν κλαύδιον, ἐπὶ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν διατάξαι. αὖλος δὲ πλαύτιος ἐς βρεττανίαν στρατεύσας, καὶ τὰ μὲν παθὼν, τὰ δὲ δράσας,

ὅτι μετριάζων.

ὅτι φονικὸς ἐγένετο.

ἐπιβουλὴ κατὰ κλαυδίου.

[illegible] γαλαῖσος [illegible].

ἀῤῥίας γυναικὸς [illegible].

ὅτι ἐπώλουν ἡ μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι [illegible].

τρόπαια [illegible] βρεττανῶν [illegible].

cum Romani frumento ferè tantum aliunde importato utantur, regio quæ ad hostia Tiberis est, eiusmodi, ut neque tutò appelli possit, neque portus commodos haberet, efficiebat, ut eis maris imperium parum prodesset. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re considerata, portus ædificauit: opus'que perfecit magnitudine & animi & imperij Romani dignum. Ac modestius in rebus omnibus, nato sibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, post etiam Britannicus est cognominatus, nec ullo alio splendore usus est: nec eum Augustum, aut Messalinam Augustam appellari siuit. Ludis gladiatorijs impense delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales uarijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum sanguini & cædibus assuefactus, facilius etiam ad alios occidendos est impulsus. In causa autem fuerunt Cęsarei & Messalina: qui si quem sublatum uolebant, terrore ei incusso potestatem accipiebant faciendi quod uellent. Sæpè ex improuiso consternatus, cum in subito terrore aliquos occidi iussisset: postea sibi redditus, & sanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romani'que spem de eo parum bonam haberent: cum ab alijs, tum ab Annio Viniciano insidiæ ei comparatæ sunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit. Sed is cum milites dicto audientes non haberet, seipsum interfecit: Claudius uerò quanquam ita territus, ut ultrò illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, insidiatores q; plurimos indagatos supplicijs affecit. Vinicianus & alij complures ipsi manus sibi attulerūt. Nam Messalina & Narcissus, unà cum alijs eius libertis, eam nacti occasionem, nullo summæ crudelitatis genere abstinuerunt. Itaque et uiri & mulieres multi cæsi, quidam etiam ex nocentissimis uel pecunia uel gratia absoluti. Galæsus uerò Camilli libertus à Narcisso in curia rogatus, quid facturus fuisset, si Camillus factus esset imperator? respondit, se tacitum à tergo eius staturum fuisse. Arria Cæcinnæ consulis uxor, Messalinæ admodum familiaris, marito superstes esse recusauit, eumq; mortem reformidantem cōfirmauit, eodem gladio quo se ipsam percusserat illi porrecto, dixitq; Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati sunt. Claudius uerò ad supplicia tā propensus euasit, ut militibus istum uersum subinde pro tessera daret:

Pœna luenda uiro, si quis prior intulit arma.

Porrò Messalina & liberti eius, ita rempub. expeditiones, præfecturas, magistratus cæteráque omnia uendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum uenaliū penuria Claudius ipse pro tribunali precia cōstituere cogeret. Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepisset, alias intulisset, ac

Portus Hostiensis.

Claudius spectaculis gladiatorijs fit ad cædes propensior.

Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium coniuratio.

Galesus.

Arria.

Britannia domita.

statum rerum Claudio significasset: Lucio Vitellio collegæ in cōsulatu suo, summa rerū mandata, per Oceanum cum maiorib. copijs & elephantis in insulā uectus, cum ceteris legionib. Barbaros aggressus est: ijs q; uictis, regiaq; illorum capta, Romā redijt, Magno & Sillano generis uictoriæ nūcijs præmissis. Qua cognita, Senatus & ipsi & filio eius Britannici cognomentū, et alios multos honores decreuit.

Messalinæ adulteria.

Messalina saltatorē quendā Mnesterē nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitationib. nec minis ad concubitū perpellere potuisset, curauit ut is à Claudio ipsi parere in omnib. iuberet, quasi ad alias res eius opera usura esset. Sic ille cum ea rem habuit, quasi id quoq; ab imperatore iussus esset. Idem cum alijs quoq; multis ausa, adulterijs sui copiā fecit, quasi cōscio marito, & ad lasciuiā ipsius cōniuente. Vinicium uerò ob stuprū recusatū ueneno sustulit. Eam illius sub muliere & libertis seruitutē Romani indignè ferebant. Anno sequenti, qui fuit ab urbe cōdita octingentesimus, quartum cōsul factus Claudius, Gallū quendā senatoriæ dignitatis uirum, qui Carthaginem migrarat, properè accersiuit, eumq; se aureis compedib. alligaturū professus, dignitate tributa effecit, ne loco se moueret. Cum aliquādo insidiæ ei detectæ essent, eum qui delatus erat, contēpsit: nec ulla eius ratione habita dixit, » Pulicem non eodē modo quo beluam, esse ulciscendum. » Alios uerò multos ob Messalinæ criminationes, Asiaticū item & generum Magnū interfecit: illum propter diuitias, hūc ob genus & gloriā, licet ob alia crimina dānati fuerint.

Lex de seruis.

Cum multi serui ægrotantes, planè à dominis neglecti, ædibus ejcerent; eos omnes qui sanitatē recuperassent, liberos esse lege lata iussit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fausto Sylla nato, cui post Magni cædem nupserat, nihil decerni passus est. Verùm quo ipse moderatius, eo se Messalina & liberti eius insolentius gesserūt. quorū tres potissimū potestatem inter sese partiti erāt:

*Callistus. Narcissus. Pallas. * pugillares gestabat.*

Callistus supplicū libellorū magister: Narcissus ab epistolis, qua de causa * pugione accinctus erat, & Pallas fisci præfectus. Messalina uerò adulterijs nō cōtēta, maritos quoq; multos habere cōcupiuit, ac omnib. suis amatorib. nupsisset, tabulis cōscriptis, nisi in primis nuptijs deprehēsa perijsset.

Messalinæ interitus.

Nam dum Cæsarei omnes cum ea cōsentiebāt, nihil non de cōmuni sententia gerebatur. Postquam uerò Polybiū, quāuis eius etiā cōsuetudine uteretur, per calumniā interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorū beneuolētia deserta perijt. Nam cum C. Silium, Silij à Tiberio interfecti filiū, maritū sibi ascripsisset: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas preciosissima quæq; Claudij ornamēta cōgesserat: tandē etiā Cōsulē illū designauit. Quæ cū nota essent cæteris, Claudiū latebāt. Sed Narcissus aliquādo peregrè absenti, ab eaq; remoto per cōcubinas omnia significauit.

Itaq;

ὅπω τῷ Κλαυδίῳ τὰ συμβαίνοντα γνωρίσαντος, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι οὐιτελλίῳ λουκίῳ τῷ συνυπατεύοντι ἐγχειρίσας, διεστράτευσε. καὶ πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφικόμενος, εἴς τε τὴν Βρεττανικὴν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. καὶ μετ᾽ αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν εἷλε· καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν τοῦ τε μάγνου καὶ τοῦ σιλανοῦ προπέμψας. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ γερουσία, Βρεττανικὸν καὶ αὐτὸν καὶ υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσατο τίμια.

περὶ τῆς ἀσελγείας τῆς μεσσαλίνης.

ἡ δὲ μεσσαλίνα ὀρχηστοῦ ἐρασθεῖσα τινὸς μνηστῆρος ὀνομαζομένου, ἐπεὶ μὴ ὑπόσχοιτο αὐτῇ, μήτ᾽ ἐκφοβούσης αὐτὸν ἐπείθετο συγγενέσθαι αὐτῇ, τὸν Κλαύδιον παρεσκεύασε προστάξαι αὐτῷ, πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ᾽ ἄλλο τι δεομένης αὐτοῦ· καὶ εἰπόντος αὐτοῦ τοῦ Κλαυδίου, ὥστε πεισθῆναι πρὸς τὰ τῆς μεσσαλίνης ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ᾽ ἐκείνου κεκελευσμένος. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς συχνοὺς ἑτέρους ἐποίει. ὡς γὰρ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀκολασταίνειν αὐτῇ, ἐμοιχεύετο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ᾽ αὐτῆς διεφθάρη. ἤχθοντο δὲ οἱ ῥωμαῖοι, δουλεύοντα αὐτὸν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ὁρῶντες. τῷ δ᾽ ἑξῆς ἐνιαυτῷ ὀκτακοσιοστῷ ὄντι τῇ ῥώμῃ ὄντι, τὸ τέταρτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτι Γάλλον τινὰ βουλευτὴν σὺν δυνάμει, ὡς δὲ τὴν Καρχηδόνα διῳκήσατο, τοῦτον δὴ μετεπέμψατο αὐτὸν, ὅτι χρυσαῖς ἐν πέδαις δήσοι, καὶ οὕτω τῷ ἀξιώματι περιληφθεὶς κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐπιβουλῆς δέ ποτε τῷ Κλαυδίῳ μηνυθείσης, καταφρονήσας τοῦ μηνυτοῦ, καὶ μηδένα λόγον αὐτοῦ ποιησάμενος εἶπεν, ὅτι οὐχ ὁμοίως δεῖ ψύλλαν καὶ θηρίον ἀμύνασθαι. « ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς μεσσαλίνης, καὶ τὸν ἀσιατικὸν καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν μάγνον ἀπέκτεινε· τὸν μὲν ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος. ἐγκαλέσας μέν τισιν ὡς ἐπ᾽ ἄλλοις τισίν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δούλους νοσοῦντας, οὐδεμιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξέβαλον, νομοθετήσας, πάντας τοὺς ἐκ τούτων περιγενομένους, ἐλευθέρους εἶναι. γεννηθέντος δὲ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣν κορνηλίῳ φαύστῳ σύλλᾳ ἀδελφῷ τῆς μεσσαλίνης συνῴκισε μετὰ τὸν τοῦ μάγνου θάνατον, οὐδὲν ἀφῆκε ψηφισθῆναι, μετριοφρονῶν. ἡ δὲ μεσσαλίνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ διέπραττον, ὅσα ἂν ἤθελον· τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διῃρηκότες, ὅ τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο· καὶ ὁ Νάρκισσος, ὃς τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο· καὶ ὁ Πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοίκησις ἐμπεπίστευτο.

[illegible]

ἡ δὲ μεσσαλίνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχεύετο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησεν ἂν πᾶσι τοῖς αὐτῇ χρωμένοις μετὰ συμβολαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο.

[illegible] περὶ τῆς ἀναιρέσεως τῆς μεσσαλίνης, [illegible]

ἕως μὲν γὰρ οἱ καισάρειοι πάντες ὁμονόουν αὐτῇ, οὐδὲν ἦν ὃ μὴ ἐκ κοινῆς γνώμης ἐποίουν. ἐπεὶ δὲ τὸν πολύβιον, καίτοι κἀκείνῳ πλησιάζουσα, διέβαλε καὶ ἀπέκτεινεν, οὐκ ἔτ᾽ αὐτῇ ἐπίστευον, καὶ ἐρημωθεῖσα τῆς παρ᾽ αὐτῶν εὐνοίας, ἐφθάρη. τὸν γὰρ σίλιον τὸν γάϊον, τὸν τοῦ σιλίου τοῦ ὑπὸ τιβερίου σφαγέντος υἱὸν, ἄνδρα ἐπιγραψαμένη, καὶ τούς τε γάμους πολυτελῶς εἱστίασε, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τῶν τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα εἰς αὐτήν, καὶ τέλος ὕπατον αὐτὸν ἀπέφηνε. ταῦτα δῆλα τοῖς ἄλλοις ὄντα, τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. ἀποδημοῦντι δέ ποτε αὐτῷ, καὶ μονωθέντι, ὁ Νάρκισσος μηνύει πάντα διὰ τῶν παλλακῶν τὰ γενόμενα.

ὁ δ᾽

ὅτι τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἔγημεν ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφίσματι γενομένου, τὰς ἀδελφιδᾶς καὶ ῥωμαίοις γαμεῖν.

ἐλθὼν εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν μνηστῆρα ἐφόνευσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν μεσσαλῖναν ἀπέσφαξεν. ἐνήγαγον δ' αὐτὸν διαφθαρέντος, τὴν ἀγριππῖναν τὴν ἀδελφιδῆν γῆμαι αὐτοὶ οἱ τῶν ἀπελευθέρων, ὅτι τὸν δομίτιον ὡς πρόσηβον ἤδη τελοῦντα εἶχεν υἱόν, ὅπως ἐφεδρόν αὐτὸν τῇ ἀρχῇ τρέφοντες, μηδὲν ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ δεινὸν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν μεσσαλῖναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. δεδογμένου δ' ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν σιλανὸν ὑπὸ τοῦ κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθόν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῷ τῆς ἀγριππίνης υἱῷ τῷ δομιτίῳ προμνηστευθεῖσαν, ἐγγεγυημένην τῷ σιλανῷ, πείθουσι τὸν κλαύδιον, ὡς ἐπιβουλεύοντα οἱ τὸν σιλανὸν ἀποκτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου, λόγους ἐν τῇ βουλῇ ὁ οὐιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ γῆμαι τὸν κλαύδιον. καὶ τὴν ἀγριππῖναν ἐπιτηδείαν εἰς τοῦτο ἀπέφαινε, καὶ βιάσασθαι σφᾶς αὐτὸν ἐπὶ τὸν γάμον συνεβούλευεν. ἐπὶ τούτοις ὁρμηθέντες οἱ βουλευταὶ, πρὸς τὸν κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἠνάγκασαν δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. ὡς δ' ὁ γάμος ἐτελέσθη, τόν τε κλαύδιον ὑποχείριον ἐποιήσατο, ἅτε δεινὴ τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς ἑαυτὴν εὐνοϊκῶς ἐκείνῳ ἔχειν, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ᾠκειώσατο. καὶ τέλος τὸν μὲν βρεττανικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῶν τυχόντων τινὰ τρέφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἐτεθνήκει) τὸν δὲ δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ υἱὸν ποιεῖσθαι, καὶ εἰσποιήσασθαι τῷ κλαυδίῳ αὐτόν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ ὑπὸ τῷ σενέκᾳ ἐξεπαίδευσεν. ἀμύθητόν τε πλοῦτον συνελέξατο, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν λαβὴν ἐπ' ἀργυρισμῷ παραλιποῦσα, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύουσα διὰ χρήματα· ἤδη δέ τινας καὶ γυναῖκας ζηλοτυποῦσα ἔκτεινε. τὴν γοῦν παυλῖναν τὴν λολλίαν ἀποκτείνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό τε στόμα αὐτῆς αὐτὴ ταῖς χερσὶν ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίως πως ἔχοντας.

ὅτι αὔγουσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπωνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσεποιήσατο.

μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὔγουσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπωνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποιησάμενος, μετωνόμασε τιβέριον κλαύδιον νέρωνα δροῦσον γερμανικὸν καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι ἐκαίετο ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅλην. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα τὴν ὀκταβίαν εἰς ἕτερόν τι γένος ἐσαγαγὼν, ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, ἐνεγγύησεν αὐτῷ. ἀγριππῖνα δὲ καὶ καλπουρνίαν γυναῖκα τῶν πρώτων ἐφυγάδευσεν, ἢ, ὥς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινεν, ὅτι τὸ κάλλος αὐτῆς ὁ κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε. τοῦ δὲ νέρωνος (τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ' αὐτῷ ἐκράτησεν) ἐς ἐφήβους ἐγγραφέντος, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τήν τε γῆν ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβον νυκτὸς πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. νέρων μὲν οὖν ηὔξετο, βρεττανικὸς δὲ οὔτε τιμῆς οὐδεμιᾶς ἐτύγχανεν· ἡ γὰρ ἀγριππῖνα τοὺς θεραπεύοντας αὐτὸν τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν σωσίβιον, ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξεν, ὡς τῷ νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. καὶ παρέδωκεν αὐτὸν οἷς ἤθελεν, οὔτε τῷ πατρὶ συνεῖναι, οὔτε δημοσιεύειν ἐᾶ. ἐδύνατο δὲ πάντα τοῦ κλαυδίου κρατοῦσα, καὶ τὸν νάρκισσον καὶ τὸν πάλλαντα οἰκειωσαμένη. ὁ γὰρ κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προχωρήσας δυνάμεως, ἐτελεύτησεν. οἱ ἀστρολόγοι δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς ἰταλίας ἠλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγινόμενοι ἐκολάσθησαν. καράτακος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλοὺς, καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἀχθεὶς, καὶ συγγνώμης

παρὰ

Itaq; Romã reuersus, et alios multos, et Mnesterẽ saltatorẽ interfecit. Deinde ipsa quoq; Messalina interfecta, Agrippinã fratris filiã, libertorũ impulsu duxit, q; filiũ Domitiũ iam penè puberẽ haberet, quẽ in spem regni alerẽt, ne Britãnico necem matris, ipsorũ opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Sillanum timentes, qui à Claudio ut uir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano desponsam, Agrippinæ filio Domitio iam antè destinantes: Claudio persuadent, ut Sillanum pro insidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in senatu proposuit, esse è Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronunciauit, utq; ad eas nuptias adigeretur autor fuit. Ita senatores propere ad Claudium abierunt, cumq; coegerunt scilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatusconsulto, ut fratrum & sororum filias ducere liceret, quod antè uetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij callidissimi, Claudium planè in sua quasi uerba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs sibi conciliauit. Deniq; Britannicum priuignum plebeio more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudij designauit, post etiam adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium sub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit ineffabiles, ne leuissima quidem pecuniæ faciendæ occasione prætermissa, multis etiam pecuniæ causa occisis. Interfecit etiã mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cuius caput ad se allatum cum non agnosceret, suis manibus os aperuit, ut dentes aspiceret, quorum peculiaris erat series. Posthæc Augustam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium Claudiũ Neronem Drusum Germanicum Cæsarem nominauit, nihil turbatus, q; eo die cœlum ardere uisum est. Deinde filiam Octauiam in aliam familiã adoptatã, ne fratrẽ et sororẽ copulare uideretũ, ei despõdit. Agrippina Calphurniã quoq; principẽ matronã uel in exiliũ egit, uel, ut fert, etiã occidit: q; Claudius eius formã admiratus esset, ac laudasset. Quo die Nero (hoc eñ nomẽ ferè usurpaũ) uirilẽ togã sumpsit, terra latè concussa est, & noctu omnib. ex æquo terror incussus. Crescentib. Neronis opib. Britãnicus sine ullo honore penitus negligebatũ, ministris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occisis. Solicius autem, cui educatio & institutio illius mandata erat, quasi Neroni insidiatus esset, interfectus est. Britannicum uerò ijs commissum quos ipse probabat, nec cum patre uiuere, nec prodire in publicũ passa est. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narcissum ac Pallantem amicos haberet. Nam Callistus, potentiam maximam adeptus, obierat. Astrologi tum tota Italia pulsi sunt, & qui eos consulebant, mulctati. Caratacus quidam Barbarorũ princeps captus, & Romam ductus, ueniam

Agrippina. Domitius.

Domitij adoptio & nuptiæ.

Agrippinæ crudelitas et auaritia.

Prodigia inauspicati Neronis imperij.

Astrologi pulsi.

Carataci dictum.

 à Clau-

à Claudio impetrauit. Cum dimissus esset, & Romę splendorẽ atq; amplitudinẽ perlustrasset: Ita'ne, inquit, cum hæc & huiusmodi habeatis, nostra tuguriola cõcupiscitis? Iuliũ Gallicũ Caius causam dicentem, in Tiberim iratus præ *Domitij Afri iocus.* cipitari iussit. in quem Domitius Afer, optimus illius ætatis patronus, facetè admodum locatus est. Nam cum quidam à Gallico destitutus, eius auxiliũ implorasset: Quis tibi, inquit, narrauit, me natatorem illo meliorem esse? Post hæc Claudio ægrotante, Nero curiam ingressus, ludos Circenses nuncupauit, si conualuisset. Agrippina enim quiduis tentabat, ut Nero populi gratiam colligeret, & unus imperij successor fore putaretur. Itaq; & ludos Circenses, quibus maximè Romani studebant, à Nerone ob salutem Claudij, quam maximè deprecabatur, promittendos curauit: & tumultu ob panis uenditionem subornato, Claudio persuasit, ut populo per publicum edictum, senatui per literas significaret, etsi ipse moreretur, Neronẽ iam ad Rempublicam administrandam esse idoneum. Is igitur ex eo magnus fuit, & celeber: Britannicum uerò uiuere pleriq; ignorabant, cæteri ex rumoribus à nouerca sparsis, uæcordem & lunaticum esse putabant. Cum Claudius conualuisset, Nero ludos magnificè fecit, & sub idem tempus Octauiam duxit, ut ex eo quoque iam uir esse uideretur. Quamuis autem Agrippinæ & ea quæ Liuia habuerat, omnia concessa, & plura etiam decreta essent: nihil tamen ei satis erat, ni manifestè ex æquo cum Claudio imperatrix nominaretur: & magno incendio urbem peruagante, unà cum eo ad opem ferendam in publicum prodijt. Claudius igitur offensus ijs quæ hactenus acta esse cognouerat, nec ferenda illa, & mulierem cohercendam esse ratus, Britannicum data uirili toga imperij suc- *Agrippina Claudiũ boleto tollit è medio.* cessorem designare in animo habuit. Quo Agrippina cognito, ueneno eum anteuertere, priusquam ea perficeret, instituit. quod cum ob merum affatim semper à Claudio hauriri solitum, & uictus rationem, qua omnes principes tuendæ salutis ergò uti solent, fuisset inefficax: Locustam, ueneficam celebrem, ob id ipsum crimen nuper * captam accersiuit, cuius opera ** damnatam.* boletos aliquot ueneno lethifero infecit: ac ipsa de cæteris edit, & illũ ut uenenato qui maximus & pulcherrimus esset uescerẽ, impulit. Ad hunc modum fraude circumuentus, tanquã crapula & ebrietate, ut alias sępius factum erat, oppressus esset, è conuiuio elatus, & à ueneno per noctẽ confectus, interijt, & linguę & auriũ usu statim adempto. Vixit annos LXIII, menses II, dies XIII. Imperauit annos XIII, mẽses VIII, *Narcissi liberti interitus.* dies XX. Hæc Agrippina fecit, Narcisso in Campaniã ad calidas aquas podagræ leniẽdæ causa ablegato. Nã illo præsente, nihil huiusmodi cõficere potuisset. Tam accuratus erat dñi custos.

Sed

πρὸς τοῦ Κλαυδίου τυχών. ἐπεὶ δὲ περινοστήσας τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἄφεσιν, καὶ ἰδὼν αὐτῆς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος, εἶτα, ἔφη, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, τῶν σκηνιδίων ἡμῶν ἐπιθυμεῖτε; Ἰουλίῳ δέ τινι Γαλλικῷ δίκην λέγοντι ἀχθεσθεὶς ὁ Κλαύδιος, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὸν Τίβεριν ἐμβληθῆναι· ἐφ' ᾧ δὲ Δομίτιος Ἄφρος, πλεῖστον τῶν κατ' αὐτὸν ἐν τῷ συνηγορεῖν ἰσχύσας, κάλλιστα ἀπέσκωψε. δεηθέντος γάρ τινος τῆς αὐτοῦ βοηθείας, ἐκπεσὼν ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ ἐγκαταλειφθείς, ἔφη πρὸς αὐτόν, καὶ τίς σοι, εἶπεν, ὅτι κρεῖσσον ἐκείνου νήχομαι; νοσήσαντος δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ Κλαυδίου, εἰσῆλθεν ὁ Νέρων εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἰ ἀναρρωσθείη ὁ Κλαύδιος, ἱπποδρομίαν ὑπέσχετο. πάντα γὰρ τρόπον ἡ Ἀγριππῖνα ἐκίνει, ἵνα τῷ τε πλήθει χαρίζοιτο, καὶ μόνος ἔσεσθαι νομίζοιτο τῆς αὐταρχίας διάδοχος. διὸ τόν τε ἱππικὸν ἀγῶνα, ᾧ προσέκειντο μάλιστα, ἐποίησε τὸν Νέρωνα ὑποσχέσθαι ὑπὲρ τῆς τοῦ Κλαυδίου ὑγείας, ἣν καὶ πάνυ ἀπηύχετο· καὶ πρὸς τὴν πρᾶσιν τῶν ἄρτων θόρυβόν τινα γενέσθαι παρασκευάσασα, ἀνέπεισε τὸν Κλαύδιον, τῷ τε δήμῳ ἐκ προγραφῆς δηλῶσαι, καὶ τῇ γερουσίᾳ ἐπιστεῖλαι, ὅτι κἂν αὐτὸς ἀποθάνοι, ὁ Νέρων τὰ κοινὰ ἱκανὸς ἤδη ἐστὶ διοικεῖν. καὶ ὁ μὲν πολύς τε ἐκ τούτου ἦν, καὶ διὰ στόματος ἦγετο ἅπασι. τὸν δὲ Βρεττανικὸν συχνοὶ μὲν οὐδ' εἰ ἔζη ἐγίνωσκον, οἱ λοιποὶ δὲ παραπλῆγα καὶ ἐπίληπτον, ταῦτα κηρυττούσης τῆς Ἀγριππίνης, ᾤοντο. ῥαΐσαντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, τὴν ἱπποδρομίαν ὁ Νέρων μεγαλοπρεπῶς ἐπετέλεσε, καὶ τὴν Ὀκταβίαν δὲ τότε ἔγημεν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου ἀνὴρ εἶναι ἤδη δοκεῖν. οὐδὲν δὲ ἀρκοῦν τῇ Ἀγριππίνῃ ἐδόκει, καίτοι ὅσα ἡ Λιβία ἔσχε κἀκείνῃ ἐδέδοτο, καὶ ἄλλα τε πλείω ἐψήφιστο. ἡ δὲ καὶ ἰσοκρατὴς τῷ Κλαυδίῳ ἄντικρυς ὀνομάζεσθαι ἤθελε, καί ποτε πολλοῦ τὴν πόλιν ἐπινεμομένου πυρός, πρὸς τὴν ἐπικουρίαν ἐκείνῳ συμπροερχομένη. ὁ γοῦν Κλαύδιος ἀχθόμενος τοῖς δρωμένοις, τοῖς τέως εἰς γνῶσιν ἰοῦσιν αὐτῷ, καὶ Βρεττανικῷ, ὁπότε ἐντύχοι, φιλοφρόνως συγγινόμενος, οὐκ ἠνέγκει τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἐκείνην τε καταλῦσαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐς ἐφήβους ἐσαγαγεῖν, καὶ διάδοχον ἀποδεῖξαι παρεσκευάζετο. γνοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Ἀγριππῖνα, προκαταλαβεῖν αὐτὸν φαρμάκῳ, πρίν τι τοιοῦτον πραχθῆναι, ἐσπούδασεν. ὡς δὲ ἐκεῖνον οὐδὲν ὑπό τε τοῦ οἴνου, ὃν πολὺν ἀεὶ ὁ Κλαύδιος ἔπινεν, ἐξειργάσατο, καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης διαίτης, ᾗ πάντες ἐπίπαν οἱ τὸ κράτος ἔχοντες χρῶνται πρὸς φυλακὴν ἑαυτῶν, Λουκοῦσταν φαρμακίδα τινὰ περιβόητον ἐπ' αὐτῷ τούτῳ νέον ἑαλωκυῖαν μετεπέμψατο· καὶ τὸ φάρμακον ἄφυκτον σκευάσασα δι' αὐτῆς, ἐς ἕνα τῶν καλουμένων μυκήτων ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴ μὲν ἐκ τῶν ἄλλων ἤσθιεν, ἐκεῖνον δὲ ἐκ τοῦ τὸ φάρμακον ἔχοντος, ὄντος μεγίστου τε καὶ καλλίστου, φαγεῖν παρεσκεύασε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐπιβουλευθεὶς ὡς ὑπὸ φορᾶς σφόδρα τῇ μέθῃ γενόμενος, ὅπερ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐγένετο, ἐκ τοῦ συμποσίου ἐξεκομίσθη. κατεργασθεὶς δὲ τῷ φαρμάκῳ, μετήλλαξε διὰ τῆς νυκτός, μήτ' εἰπεῖν μήτ' ἀκοῦσαί τι δυνηθείς, ζήσας ἔτη ἐπὶ τρισὶν ἑξήκοντα, καὶ μῆνας δύο, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, αὐταρχήσας δὲ ἐνιαυτοὺς τρισκαίδεκα, μῆνάς τε ὀκτώ, καὶ ἡμέρας εἴκοσι. ταῦτα δὲ ἡ Ἀγριππῖνα πεποίηκε, τὸν Νάρκισσον ἐς Καμπανίαν προπέμψασα, ὡς τοῖς ὕδασιν ἐκεῖ πρὸς τὴν ποδάγραν χρήσασθαι. οὐ γάρ ποτε παρόντος ἐκείνου τοιοῦτόν τι διαπραχθῆναι ἴσχυσεν ἄν, τοιοῦτος τοῦ δεσπότου φύλαξ ἐτύγχανε.

αἰτία δι' ἣν ἐφονεύθη ὁ Κλαύδιος ὑπὸ Ἀγριππίνης.

τελευτὴ Κλαυδίου.

θανόντος

θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, καὶ αὐτὸς εὐθὺς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. πρὸ δὲ τοῦ σφαγῆναι ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόρρητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ καθ᾽ ἑτέρων πεποίηκε, χων, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, ἅπαντα τῷ πυρὶ κατέκαυσεν. ἐσφάγη δὲ πρὸς τῷ τῆς Μεσσαλίνης μνημείῳ, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνενεχθὲν, ἔδοξεν εἰς τὴν ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. ὤφθη μέν τι κομήτης ἀστὴρ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ ψεκὰς αἱματώδης, καὶ σκηπτὸς ἐς τὸ δορυφορικὸν σημεῖον ἐνέπεσε, καὶ ἕτερα ἄττα συνέπεσεν, ἃ σημεῖα τῆς Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. τότε γὰρ μοναρχοῦντος καὶ Θευδᾶς ἐγένετο, οὗ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι μέμνηται, καὶ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητά τε αὐτὸν γενέσθαι καὶ πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φάδος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος ἴλην ἱππέων πέμψας, πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησε, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θευδᾶ ζωγρηθέντος τὴν κάραν ἀπέτεμε. καὶ Σίμων δ᾽ ὁ μάγος ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, πολλοὺς τῶν αὐτὴν οἰκούντων γοητείαις ἀπάτησε, καὶ ἐσφετερίσατο. δηλοῖ δὲ τοῦτο Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα· καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς οὐρανὸν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεοὺς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ᾽ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν· ὧν εἷς καὶ Σίμων ὁ Σαμαρεὺς, ὁ ἀπὸ κώμης Γιτθῶν. ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ᾽ ὑμῖν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἱδρυμένῳ, γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ Ῥωμαϊκοῖς, Σίμωνι δεῷ ἁγίῳ, ὅπερ ἐξελληνιζόμενον, Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ δηλοῖ. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκατασπείρων αὐτῇ, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζων τὰς διανοίας τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ πολλοὺς πιστεῦσαι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως ἁλῶναι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακλῆσαι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν ἀπόστολον, ὀπαδὸν ὄντα Πέτρου, ἔγγραφον αὐτοῖς τῆς τοῦ κορυφαίου διδασκαλίας ἐκδοθῆναι ὑπόμνημα, καὶ αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου συγγραφῆς. οὕτω ταῦθ᾽ ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος.

Margin: ἔργον ἀξιόλογον. — περὶ Θευδᾶ. — περὶ Σίμωνος τοῦ μάγου. — περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐγράφη.

Μοναρχία Νέρωνος καίσαρος.

Καὶ Κλαύδιος μὲν οὖν ἀρετῇ τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τὴν δὲ ἡγεμονίαν Νέρων ἐσφετερίσατο τῆς Ἀγριππίνης σπουδῇ, υἱὸς αὐτῆς ὢν, καὶ εἰσποιητὸς παῖς τοῦ Κλαυδίου γενόμενος, τῶν τε διαθηκῶν τοῦ Κλαυδίου ἀφανισθεισῶν, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ παραγκωνισθέντος, ὃς γνήσιος ἦν τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς ἐν παιδικῇ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. τοῦ Νέρωνος δὲ αὐτοκράτορος καὶ αὐγούστου ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππῖνα πάντα τὰ τῆς ἀρχῆς προσήκοντα διῴκει τῷ ἐκείνου ὀνόματι, καὶ ἐπώλει τε πάντα. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας ἔπαρχος ὢν τῶν δορυφορικῶν, καὶ ὁ Βοῦρρος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, τὴν μὲν ἔπαυσαν· αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ᾤκησαν ἄριστα, ἐφ᾽ ὅσον περ ἠδυνήθησαν. ὁ γὰρ Νέρων νεότητος τυγχάνων ὅτ᾽ ἐμονάρχησεν (ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἔτος ἦγε τότε τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) καὶ μᾶλλον φιλοπραγμοσύνης ὢν, ἐτρύφα,

Sed Claudio defuncto, & ipse statim interijt, cũ summam potentiam tenuisset. Antequã autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinã & alios scriptas cremauit, quas, ut qui illi esset ab epistolis, omnes habebat. Est autem iuxta Messalinę sepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius ultionem accidisse uisum est. Cometa longissimo tempore apparuit, & uexillum satellitium guttis sanguineis infectũ, & de cœlo tactum. Contigerũt & id genus alia, quæ signa interitus Claudij putabantur. Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Iosephus Antiquitatum libro XIX refert, eum fuisse impostorem, qui multos seduxerit, donec Fadus Iudęę procurator, missis equitibus multos eius sectatores occiderit, multos cæperit, atq; ipsi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ uersatus, multos præstigijs deceptos in suam sectam pertraxit. id quod Iustinus Philosophus et martyr in defensione religionis nostrę ad Antoninũ declarat, his uerbis: Post Domini in cœlum assumptionem, dæmones quosdam homines subornarunt, qui se Deos esse dicerent: qui adeò à uobis pulsi non sunt, ut eis honorem habueritis. quorum è numero fuit Simon Samaritanus, è pago Gittano. qui cum sub Claudio Cæsare dæmonum opera miracula edidisset, in urbe uestra imperatrice Roma, Deus est habitus: decretaq; ei statua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inscriptũ est, Simoni Deo sancto. Petrus quoq; sub Claudio Romæ salutaris præconij semina sparsit, cui multi ex Romanis fidẽ habuerunt: itaq; doctrina principis Apostolorum capti sunt, ut solis eius uerbis non cõtenti, Marcum apostolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones summi uiri scriptis mandaret: atque in causa essent, ut Marci Euangelium conscriberetur, quemadmodum refert Eusebius.

Margin: Theudas. — Simon magus. — D. Petrus apostolus. — M. Euangelista.

Imperium Neronis.

Claudio ad hunc modum, ut expositũ est, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius, Agrippinę matris opera sibi uendicauit imperium, Claudij testamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritię annos nondũ excesserat. Nerone à Senatu & militib. imperatore & Augusto declarato, Agrippina imperiũ sub illius nomine administrans, uænalia habuit omnia, sed tempore procedente Seneca præfectus satellitum, & Burrus magister Neronis, illa submota, imperium quàm diu licuit, optimè gesserunt. Nero enim cum rerum potiretur, admodũ adolescẽs (annos enim tum XVII habebat) & ocij quàm negocij amantior, indulgebat genio, amabat,

Margin: Seneca. — Burrus. — Neronis adolescẽtia.

amabat, comessabat, potabat, ludis gladiatorijs & Circensibus uacabat, non angusti animi homo, sed sumptuosus, ac potius prodigus. cuius uel illud argumentũ est, q̃ uni ex sodalibus bis millies & quingenties mille drachmas argenti simul dari iussit. Cum uerò Agrippina pecuniam coactam ei proponendã curasset, ut tanta summa uisa mutaret consiliũ: ille re intellecta rogauit, quantũ esset id? cum didicisset: Ignorabam, inquit, me tam parum donasse, ac summã duplicari iussit. Eo pacto fisco celeriter exhausto, celeriter nouis faciendæ pecuniæ rationib. fuit opus. Itaq; insolita uectigalia ubiuis exegit. Agrippina uerò, ut erat auarissima, uehemẽter indignante, corradendæ sibi pecuniæ ademptam occasionẽ, & cõminata, se Britanni cum imperatorem facturam: Nero territus, illum ueneno sustulit. qui cum statim diriguisset, & pro epileptico efferretur, cum liuores ex ueneno in corpore apparerent, gypso inunctus per forum gestabatur. Id adhuc liquidum, ingens pluuia prorsus detersit, ut facinus non tantum audiret, sed etiam oculis cerneretur. Post etiam matrem Agrippinam per libertum Anicetum sustulit: quæ cum cædis ministrum adesse intellexisset, lacerata ueste, nudatoq; uentre: Hunc hunc, inquit, Anicete feri, quòd Neronem peperit. Ea interfecta, Nero ipse intueri facinus uoluit, cámque omnem nudatã perlustrauit, & uulnera numerauit. Noctu autem ita turbabatur, ut ex lecto exiliret præ terroribus: & Romæ multis in locis à quibusdam clàm scribebatur,

Tres matricidæ, Orestes, Alcmæon, Nero.

Augustam Octauiam Claudij filiã, uxorẽ suã, repudiauit. nam Sabinã adamatã, uxoris loco habere uoluit: quæ uerita ne illa reuocaretur, calumniatores subornauit, à quibus & adulterij et ueneficij accusaretur. ac primò relegandam, deinde occidendam curauit. Pòst ipsa etiã Sabina à Nerone interfecta est, cum in eam prægnantem calcibus insilijsset. Quam quidem longo tempore luxit: ac tantopere desiderauit, ut principiò mulierem illi similem eius loco teneret: Deinde puerum libertinum, nomine Sporum, exectis uirilibus uxorẽ duceret, quòd is quoque Sabinæ esset similis: quanquam ipse Nero Pythagoræ liberto nupsisset. Hi duo igit̃ unà rem habebãt cum Nerone, Pythagoras ut uir, Sporus ut mulier. Publicè cithara cecinit, quãuis exigua & obscura uoce præditus. In Circo aurigauit. Traiecit in Græciã, nõ ut maiores sui, sed saltandi, citharæ pulsandæ, præconij faciendi, agendæque tragœdiæ causa. Nec enim ei Roma satis ampla erat: sed expeditione erat opus, ut Periodonices, hoc est, passim uictor, ut aiebat, euaderet. Sed quis singula eius facta enumeret? Nam uno uerbo, quicquid uiles histriões repræsentãt, ea omnia ipse & dicebat & faciebat & tolerabat, nisi q̃ aureis cathenis uinciebatur: nam ferreæ Romanorum imperatorem haud decuissent. Aliquando igitur miles uinctum conspicatus, præ indignatione accurrit, eumque soluit. Alius interrogatus, quid ageret

Profusio Neronis & rapacitas.

Britannici interitus.

Agrippinæ & Sabinæ interitus.

Octauiæ interitus.

Sporus Neronis. Nero Pythagoræ uxor, conduplicatis eodem tempore nuptijs.

Scenicæ exercitationes.

ἤρα, καὶ ἐκώμαζε, καὶ ἐμέθυε, καὶ μονομαχίαις καὶ ἱπποδρομίαις ἐσχόλαζε. πολυδάπανος δέ, καὶ οὐ μικρόφρων ἦν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀσωτευόμενος. τιμάριον δέ, τινι τῶν περὶ αὐτὸν πεντήκοντα ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας ἀργυρίου δοθῆναι κελεύσας, ἐπειδὴ ἡ ἀγριππῖνα ἀθροίσασα τὸ ἀργύριον, ἔμπροσθεν αὐτοῦ τεθῆναι πεποίηκεν, ἵν' ἀθρόον ἰδὼν αὐτὸ μεταβάληται, συνεὶς ἐκεῖνος, ἤρετο πόσον εἴη τὸ κείμενον. καὶ μαθών, ἠγνόησα, ἔφη, ὀλίγον οὕτω κεχαρισμένος, καὶ διπλασιασθῆναι ἐκέλευσεν. οὕτω δὲ ταχὺ τῶν βασιλικῶν ἐκκενωθέντων θησαυρῶν, ταχὺ δὲ πόρων ἐδεήθη καινῶν, καὶ τέλη ἀνεπινόητα πανταχόθεν ἐξελέγετο. τῆς δὲ ἀγριππίνης ἐπὶ μὲν ἀργυρολογίᾳ ἡδομένης τε, φιλαργυροτάτης οὔσης, τοῦ δὲ νέρωνος ὀργισθείσης, καὶ ἀπειλησαμένης, τὸν βρεττανικὸν αὐτοκράτορα καταστήσειν, φοβηθεὶς ὁ νέρων, ἀπέκτεινε φαρμάκῳ αὐτόν. καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἀπέψυξε, καὶ φοράδην ὡς ἐπίληπτος ἐκεκόμιστο. ἐν δέ γε τῇ ἐκφορᾷ ἐπεὶ πελιδνὸς ὑπὸ τοῦ φαρμάκου γέγονε, γύψῳ χρισθεὶς διὰ τῆς ἀγορᾶς ἤγετο. ὑετὸς δὲ πολὺς ὑγρᾶς ἔτι τῆς γύψου οὔσης ἐπιπεσών, ἅπασαν ἐκείνην ἀπέκλυσεν· ὥστε τὸ δεινὸν μὴ μόνον ἀκουσθῆναι, ἀλλὰ καὶ ὁραθῆναι. ὕστερον δὲ καὶ τὴν μητέρα τὴν ἀγριππῖναν, τὸν ἀπελεύθερον ἀνίκητον πέμψας, διεχειρίσατο. ἡ τὸν πεμφθέντα ἰδοῦσα, καὶ γνοῦσα ἐφ' ὅτῳ ἥκει, τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξε, καὶ τὴν γαστέρα ἐκγυμνώσασα, παῖε ταύτην, ἔφη, ἀνίκητε, παῖε, ὅτι νέρωνα ἔτεκε. καὶ ἡ μὲν ἀπεσφάγη. ὁ δὲ νέρων καὶ αὐτόπτης τοῦ τολμήματος γέγονε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν γυμνώσας, καὶ τραύματα διερευνώμενος. ταῖς δὲ νυξὶν διεταράττετο, ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐνῆς ἀναπηδᾶν καὶ ἐκδειματοῦσθαι. ἐν δὲ τῇ ῥώμῃ πολλαχόθι ἐγράφετο τὰ τοιαῦτα ἀφανῶς,

νέρων, ὀρέστης, ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.

καὶ τὴν αὐγοῦσταν ὀκταβίαν, τὴν τοῦ κλαυδίου θυγατέρα, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπεπέμψατο. τῆς γὰρ σαβίνης ἐρῶν, ἤθελεν αὐτῇ συνεῖναι ὡς γαμετῇ. δείσασα δὲ ἡ σαβῖνα, μή ποτε ἡ ὀκταβία μετακληθείη, κατηγόρους ἐπ' αὐτῇ καὶ μοιχείας καὶ γοητείας ψευδῶς παρεσκεύασε. καὶ τὸ μὲν πρῶτον φυγαδευθῆναι αὐτήν, ἔπειτα καὶ σφαγῆναι ἐποίησεν. εἶτα καὶ αὐτὴ ἡ σαβῖνα ἐκτάνθη ὑπὸ τοῦ νέρωνος. κυούσῃ γὰρ αὐτῇ λὰξ ἐνέθορεν. οὐ πολὺ δὲ θανοῦσαν ἐπόθησεν· οὕτως δ' αὐτὴν ἐπένθησεν, ὥστε τὰ μὲν πρῶτα γυναῖκά τινα προσφερῆ ἐκείνῃ μεταπέμψασθαι καὶ ἔχειν. ἔπειτα παῖδα ἀπελεύθερον, ὃν σπόρον ὠνόμαζεν, ἐκτεμὼν ἔγημεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ σαβίνῃ ἐῴκει, καίτοι τῷ πυθαγόρᾳ ἑνὶ ἐξελευθέρῳ γεγαμημένος. καὶ συνεγίνοντο ἅμα τῷ νέρωνι, πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνήρ, σπόρος δὲ ὡς γυνή. καὶ ἐκιθαρῴδησε δὲ δημοσίᾳ, καίτοι βραχὺ καὶ μέλαν φώνημα ἔχων· καὶ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ ἁρματηλάτησεν. ἐστράτευσε δὲ καὶ πρὸς τὴν ἑλλάδα, οὐχ ὡς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ' ὥστε ὀρχήσασθαι, καὶ ὥστε κιθαρῳδῆσαι, κηρῦξαί τε καὶ τραγῳδίας ὑποκρίνασθαι. οὐ γὰρ ἤρκει αὐτῷ ἡ ῥώμη, ἀλλ' ἐδεῖτο καὶ ἐκστρατείας, ἵνα καὶ περιοδονίκης, ὡς ἔλεγε, γένηται. ἀλλὰ τί ἄν τις καθ' ἕκαστον λέγοι τῶν ὑπ' ἐκείνου πραττομένων; πάντα γὰρ ἁπλῶς, ὅσα οἱ τεχνῖται ὑπεκρίνοντο, κἀκεῖνος ἔλεγέ τε καὶ ἔπραττε, καὶ ἔπασχε, πλὴν καθ' ὅσον χρυσαῖς ἐδεῖτο ἁλύσεσιν. οὐ γὰρ ἔπρεπε ῥωμαίων αὐτοκράτορα σιδηραῖς δεῖσθαι. στρατιώτης δέ τις ἰδών αὐτὸν ποτὲ δεδεμένον, ἠγανάκτησε, καὶ προσδραμὼν ἔλυσεν. ἕτερος δέ, ἐρωτηθείς τινος τί ποιεῖ

ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ νέρων.

ὅτι φαρμάκῳ ἀνεῖλε τὸν βρεττανικὸν ὁ νέρων.

ὅτι καὶ τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ ἀνεῖλεν.

ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψατο, ἀνεῖλε καὶ αὐτήν.

ὅτι [illegible] ὁ νέρων [illegible] σπόρον, καὶ [illegible].

ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεκρίνατο, ὅτι τίκτει. παιδίον γάρ τι ὑπεκρίνετο τότε. ἤρξατο δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τὸν Πελοποννήσου διορύξαι, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ὀκνούντων. λαβὼν οὖν αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, ἠνάγκασε καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ αὐτὸν μιμήσασθαι. αἷμα δὲ τοῖς πρώτοις ἀψαμένοις τῆς γῆς λέγεται ἀνακλύσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς ἐξακουσθῆναι, καὶ εἰδώλων γενέσθαι φαντασίας πολλῶν. οὗτος πρῶτος καὶ τὸν κατὰ χριστιανῶν ἤρξατο διωγμόν, καὶ πέτρον καὶ παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀπέκτεινε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ πλειόνων συγγραφέων μαρτυρίας παράγων. ἕτεροι δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν ἡμέραν φασὶ τελειωθῆναι καὶ ἄμφω τοὺς ἀποστόλους, ἐν ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ. μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος ἐγένετο. ἔτι δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος, Ἰουδαίους προφανῶς ἀποστάντας, καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐξέπεμψε. καὶ οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ δὲ καὶ οἱ Γαλάται βαρυνόμενοι ταῖς εἰσφοραῖς, ἤσχαλλον ἐκ πλείονος, καὶ ἐφλέγμαινον. Γάιος δὲ Ἰούλιος Οὐίνδιξ ἀνήρ, κατὰ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων, ὁρῶν τοὺς ὁμοφύλους Γαλάτας ὀργῶντας πρὸς ἀπόστασιν, δι' ὧν δημηγορήσας ἐπῆρεν αὐτούς, καὶ ὥρκωσε πάντα ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ποιήσειν, καὶ ἑαυτὸν αὖ εἴ τι ἄλλως πράξει φονεύσειν. αὐτοκράτορα δὲ Γάλβαν τὸν Σερουίλιον τὸν Σουλπίκιον προεχειρίσατο, γένους ὄντα εὐπατριδῶν, καὶ τότε τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα. καὶ ὃς τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξατο, οὐκ ἐβούλετο δὲ τὰς τῆς αὐταρχίας ἐπικλήσεις προσλαβεῖν τότε. τῆς δ' ἀθροίσεως βραδυνούσης, ὁ Οὐίνδιξ ἑαυτὸν ἀπέσφαξε, τῶν μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν κινδυνευσάντων ὑπεραλγήσας, καὶ πρὸς τὸ δαιμόνιον ἀγανακτήσας, ὅτι τηλικούτου πράγματος ἐγγὺς ὢν τὸ τὸν Νέρωνα καθελεῖν καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλευθερῶσαι οὐκ ἐπετέλεσεν αὐτό. τοσαύτῃ γὰρ προθυμίᾳ πρὸς τοῦτο ἐχρήσατο, ὥς τι τοῦ Νέρωνος διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ἐπικηρύξαντος τῷ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομίσαντι τοῦ Οὐίνδικος, ἐκεῖνος ἔφη, ὅτι ὁ Νέρωνα ἀποκτείνας, καὶ τὴν ἐκείνου κομίσας μοι κεφαλήν, τὴν ἐμὴν ἀντιλήψεται κεφαλήν. ὁ δὲ Νέρων μαθών, καὶ τὸν Πετρώνιον, ὃν κατὰ τῶν ἀποστατῶν μετὰ τοῦ πλείονος προέπεμψε στρατεύματος, τὰ τοῦ Γάλβα φρονήσαντα, οὐκέτ' οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν, ἀλλ' ἐβουλεύετο τούς τε βουλευτὰς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν καταπρῆσαι, καὶ πλεῦσαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὑπειπών, ὅτι κἂν τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ τό γε τεχνίον ἡμᾶς διαθρέψει. ἐκεῖνα μὲν οὖν ἐβουλεύετο. ἡ βουλὴ δὲ τὴν τοῦ Νέρωνος φρουρὰν ἀνακαλέσασα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὸν μὲν πολέμιον ἀπέφηνε, τὸν δὲ Γάλβαν ἀντ' αὐτοῦ αὐτοκράτορα. Νέρων δὲ ὡς ᾔσθετο, ὅτι ὑπὸ τῶν φυλάκων ἐγκαταλέλειπται, ἐσθῆτα φαύλην φορέσας, καὶ ἐφ' ἵππον οὐ βελτίονα ἀναβάς, καὶ κατακαλυψάμενος ὅπως διαλάθῃ, μετὰ Ἐπαφροδίτου καὶ τοῦ Σπόρου νυκτὸς ἔφυγε. γνωρισθεὶς δὲ ὡς καὶ ἀσπάσασθαί τινα τῶν ἀπαντώντων αὐτὸν αὐτοκράτορα προσαγορεύσαντα, τῆς ὁδοῦ ἀπετράπετο, καὶ ἐς καλαμώδη τόπον τινὰ κατεκρύφθη. ὁ δὲ δῆμος ὁ τῆς Ῥώμης ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ὑπερεχάρη, καὶ τὴν πόλιν στεφανωμάτων ἐπλήρωσε, καί τινες καὶ πιλία ὡς ἐλευθερωμένοι ἐφόρουν, καὶ ἡ βουλὴ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσατο. ὁ δὲ ὅμιλος ἄλσι τὸν Νέρωνα ἐπέσκωπτε, καὶ συχνοὺς τῶν παρ' αὐτῷ δυνηθέντων φονευθέντας εἷλκον. ἐκεῖνον δὲ ζητοῦντες οἱ στρατιῶται καὶ ἄλλοι τινές, καὶ γνόντες ὅποι ποτὲ ἦν, ἱππέας ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψαν.

ὁ δ'

Imperatori respondit, eum parturire. Partum enim tum repręsentabat. Cœpit etiam Isthmū perfodere: a quo cum homines abhorrerent, sumpto ligone ipse fodere cœpit, idem'que suo exemplo facere cæteros cogit. Fertur autem sanguis ebulliisse, cum terra primum tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus esse, & spectra multa apparuisse. Hic persecutionis Christianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apostolorum interfecit, eodem tempore, ut Eusebius ex antiquorum testimoniis asserit. Nam alij eodem quidem die utrunque consummatum esse tradunt, sed anno diuerso. *Post Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Vespasianum contra Iudęos, qui iam apertè defecerant, misit. Britanni quoque & Galli exactionibus grauari se, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Iulius Vindex senatorij ordinis, ut & pater fuerat, populares suos iam ante ad defectionem propensos, magis etiam concionib. instigauit, iureiurando adactos, se pro senatu populoque Romano facturos esse omnia: & ipsum, si quid secus fecisset, occisuros. imperatorē uerò Seruiliū Sulpiciū Galbam designauit, uirū patricium, tum Hispaniæ prætorē: ac is principatum quidem suscepit, sed imperij cognomentum assumere noluit. Cum autē delectio lentè procederet, Vindex prę' dolore propter occisos milites suos sibi ipsi manus attulit, fortunæ iratus, quòd tam præclarū facinus occidēdi Neronis & populi Romani liberandi ad exitū perducere non potuisset. Quod tanta alacritate ab eo susceptū fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui sibi Vindicis caput attulisset, dixerit, se ei qui Neronis interfecti sibi caput attulisset, suum caput uicissim daturū esse. Nero uerò cum Petronium quoque, contra seditiosos cum maiori parte copiarū præmissum, ad Galbam defecisse cognouisset: spe omni abiecta, in animo habuit, senatu occiso, & urbe incensa, nauigare Alexandriā: atque adiecit: Etsi imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præsidio auocato, castra ingressus, Neronem hostem iudicauit, & Galbam eius loco imperatorem creauit. Nero ubi se à satellitibus destitutum esse uidit, uili ueste induta, & simili equo conscenso, tecta facie ne agnosceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperator salutatus, uia declinata, in culmis se occultauit. Populus Romanus, cum diluxisset, gaudio exultans, urbem coronis impleuit: quidam etiam, ut in libertatem asserti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & salibus incessit, & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per uiam traxit. Milites & alij Neronem quęritantes, cum latebras indagassent, equites contra eum miserunt.

Quos

Isthmi perfossio.

Petri et Pauli supplicium.

Linus.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpicius Galba imperator designatur.

Petronius.

Neronis fuga & interitus.

Quos cum aduentare sensisset, comites iussit & ipsum & semetipsos occidere. Quibus non obsecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito co» natu occidere aggressus: Ego solus, inquit, nec » amicum habeo, nec inimicum. Cum iam in proximo essent equites, ictu sibi illato: Proh » Iuppiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ægre spiritum trahentem, Epaphroditus planè confecit. Perijt mense Iulio. Vixit annos triginta, menses quinque, dies uiginti. imperauit annos tredecim, menses octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus post Marcum apostolum & Euangelistam Alexandriæ episcopus factus est Anianus.

Anianus Alexandrinus.

Imperium Galbæ.

Galba post Neronis interitum, decreto sibi à Senatu principatu, etiā Rufi copijs auctus, recepit animum: sed Cæsaris appellationem nonadmisit, nec Imperatoris nomen in ullis literis usurpauit prius, quàm legati à Senatu aduenissent. Eos qui sub Nerone alios calumniati erant, aut falsis testimonijs oppresserant, supplicio affecit. Serui qui dominos dictis factis'ue læserant, eis ad pœnam dediti: pecuniæ & possessiones, quas Nero donarat, repetitæ sunt. Ab eodē ob crimen læsæ Maiestatis in exilium missos, reuocauit: ossa eorum qui ex imperatorio genere occisi erant, in Augusti monumentū intulit, eorumque statuas reposuit. Cæterùm cum A. Vitellium à Germanicis legionibus imperatorem salutatum esse audiuisset: L. Pisonem, adolescentem nobilem, modestum, prudentem, adoptatū Cæsarem dixit. Id M. Saluius Otho ægre ferēs, quòd ipse adoptatus non esset, seditionem mouit, XXX duntaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti solus ex Senatoribus astans, aruspicem in fidias ei portendi dicere audisset, ac monere ut domi maneret, nec usque progrederetur: statim quasi per aliam causam in castra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoque persuasis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationib. emptis, imperator statim salutatus est. Quo Galba cognito, quosdā in castra misit, qui milites à sententia dimouerent. Interea uerò miles quidā cum gladio cruē to cum accessit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonē enim occidi. Quod Galba credēs, cū in Capitoliū ad rem diuinā faciendā properaret, in medio foro, peditū & equitū occursu, senex, consul, pontifex, Cæsar, imperator, multis inspectantib. est trucidatus: caput eius conto præfixū. Cum occideretur, nihil aliud locutus » est, nisi: Ecquid mali feci? Perijt etiā Piso, & alij multi. his peractis, milites capita illorū in castra ad Othonē et in curiā attulerūt. Quib. cōsternati patres, lętitia simulata, Othoni omnia quę ad

A. Vitellius. *L. Piso.* *M. Saluius Otho.* *Galbæ cædes.*

ὁ δὲ προσιόντας αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀποκτεῖναι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν, μέγα ἐστέναξεν. εἶτα τὸν Σπόρον ἀνελεῖν θελήσας, καὶ μὴ δυνηθεὶς, ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. « καὶ ἤδη πελασάντων αὐτῷ τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπάταξεν, εἰπὼν, ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης ἀπόλλυμαι; δυσθανατοῦντα δ' αὐτὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. ὁ μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὸν Ἰούλιον ἐτελεύτησε μῆνα, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις εἴκοσιν· ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτὼ, δυεῖν ἡμέραιν δέοντας. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ τῆς τούτου μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον Ἀνιανὸς γέγονεν.

Μοναρχία γάλβα καίσαρος.

Γάλβας δ' ὑπὸ Νέρωνος διαφθαρέντος, καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ Ῥοῦφος αὐτῷ προσκεχώρηκεν, ἀνεθάρσησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸ καίσαρος ἀνέλαβεν ὄνομα, πρὶν τοὺς τῆς βουλῆς πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρότερον εἰς οὐδὲν γράμμα ἐνέγραψε. τοὺς δὲ συκοφαντήσαντάς τινας ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν προξενήσαντές τι ἀπόντων, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ παρεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τινὲς παρὰ τοῦ Νέρωνος εἰλήφεισαν, ἀπῃτεῖτο. τούς γε μὴν ὑπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας ὡς ἀσεβηκότας εἰς αὐτὸν κατήγαγε, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀνεστήσατο. οἱ δ' ἐν ταῖς Γερμανίαις στρατιῶται προστησάμενοι Αὖλον Οὐιτέλλιον, ἐπανέστησαν. ὅθεν Γάλβας τὴν ἐπανάστασιν πυθόμενος, Λούκιον Πείσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον υἱοθετήσατο, καὶ ἀπέδειξε καίσαρα. ὁ δὲ Ὄθων ὁ Μάρκος ὁ Σάλβιος ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Γάλβου υἱοθετήθη, ἐπανέστη αὐτῷ, τριάκοντα μόνοις στρατιώταις ἐπηρμένος. ἔτι γὰρ θύοντι τῷ Γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρεστὼς, καὶ τοῦ ἱεροσκόπου ἐπιβουλευθήσεσθαι αὐτὸν εἰπόντος ἀκούσας, καὶ παραινοῦντος οἴκοι μεῖναι, καὶ μηδαμῇ προελθεῖν, κατέδραμέ τε εὐθὺς, ὡς ἐπ' ἄλλο τι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπιὼν, καὶ ὑπὸ τῶν συνομωμοκότων αὐτῷ στρατιωτῶν εἰς τὸ τεῖχος εἰσήχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσεταιρισάμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπριάμενος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, παρ' ἐκείνων τε παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ὁ Γάλβας δὲ μαθὼν τὰ πρασσόμενα, ἔπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδόν τινας, ὡς μεταπεῖσαι τοὺς ἐν αὐτῷ δυνησόμενος. κἀν τούτῳ στρατιώτης τις γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθεν αὐτῷ, φάσκων, θάρσει αὐτοκράτωρ, Ὄθωνα γὰρ ἀπέκτεινα. πιστεύσας οὖν ὁ Γάλβας, εἰς τὸ Καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοὶ, ἐκεῖ τὸν γέροντα, τὸν ὕπατον, τὸν ἀρχιερέα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες, κοντῷ ἐνέπηξαν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπὼν, καὶ τί κακὸν ἐποίησα; « ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ Πείσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. καὶ πράξαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τάς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, πρὸς τὸν Ὄθωνα αὐτὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ εἰς τὸ συνέδριον ἐκόμισαν, ὥστε τοὺς βουλευτὰς καταπλαγέντας, χαίρειν τε προσποιεῖσθαι, καὶ τῷ Ὄθωνι πάντα τὰ πρὸς τὴν

ὅτι Οὐιτέλλιος ἐπὶ Γάλβα ἐπανέστη. καὶ ὅτι Ὄθων ἐπανέστη τῷ Γάλβᾳ.

ἀναίρεσις γάλβα.

τὴν ἀρχὴν φέροντα ψηφίσασθαι. οὐκ ἐλάνθανε δὲ, ὅτι αὐτὸς τὴν βουλὴν ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον ἤ τις πρότερον τοῦ Νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. Γάλβας μὲν οὖν ζήσας ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξας δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, οὕτω τέλος ἐσχήκει.

Αὐταρχία Καίσαρος Ὄθωνος.

Ὁ δὲ Ὄθων μετέγνω μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῶν ἱερῶν αὐτῷ θύοντι πονηρῶν ὀφθέντων, καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γενομένων, ἀλλ' οὐκ εἶχεν ὡς τὴν ἀρχὴν ἅπαξ ἐπελθὼν ἀναδῦναι, καὶ ἐτιμωρεῖτο αὐτὸν, καὶ δίκην δέδωκεν. ἐν τούτοις δέ τις Ψευδονέρων ὤν, ἐκ τῆς πρὸς τὸν Νέρωνα οὔσης ἐμφερείας αὐτῷ, τὴν Ἑλλάδα ὀλίγου πᾶσαν ἐτάραξε, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνδρῶν ἀθροίσας, πρὸς τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησεν. ἐν Κύδνῳ δὲ περαιούμενον αὐτὸν ὁ Καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ Ὄθων λάθρᾳ πολλοὺς πρὸς τὸν Οὐιτέλλιον ἐπὶ καταλλαγῇ ἔπεμψεν. ὡς δ' οὐκ ἐπείθετο, πρέσβεις ἀπέστειλε φανερῶς. ὅτι δ' ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς ὁ Οὐιτέλλιος, ὅτε αὐτοὺς ἀπέπεμψεν αὐτοὺς, ὅτε ἔπεμψεν Ὄθων ἰσχὺν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἡττήθη δὲ διὰ πολυαρχίαν, οὐ δι' ἀσθένειαν, κἀκ τῆς Ῥώμης δ' ἐξωρμήθη, καὶ σὺν πρώτοις ἐξήγαγε. μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τῷ Πρόκλῳ δοὺς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φέρειν μάχην ἀνθρώπων ὁμοφύλων ἰδεῖν. ὅθεν μαλακίαν αὐτοῦ καταγνόντες οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατάρχαι, οὐδὲν τῶν δεόντων ἔπραξαν, ἀλλ' ἀπήλθοσαν, καὶ τοῖς τοῦ Οὐιτελλίου ἐπικηρυκεύσαντο, καὶ αὐτίκα μίχθησαν σφίσι. τῷ δὲ Ὄθωνι ἤγγειλε ταῦτα ἱππεύς, καὶ ἀπιστούμενος, εἴθε, ἔφη, ταῦτα ψευδῆ, Καῖσαρ, ἦν· καὶ εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. πιστευσάντων δ' ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (οἵ τε γὰρ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι ἠγῶσαν) καὶ ἱκετευόντων αὐτὸν, μήθ' ἑαυτὸν μήτε σφᾶς προδοῦναι· πάντες γὰρ (ἔλεγον) ὑπὲρ σοῦ ἀδεῶς ἐκθανούμεθα· ὁ Ὄθων, πολὺ δικαιότερον εἶπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι' ἕνα ἄνδρα τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρώπων φθείρεσθαι. ταῦτ' εἰπὼν, εἰς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τοῖς τε οἰκείοις καὶ τῷ Οὐιτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιστείλας, τά τε γράμματα ὅσα τινὲς αὐτῷ κατ' ἐκείνου ἐγγεγράφασιν, ἔκαυσεν, ὥς τε μηδένα ἐξ αὐτῶν φωραθέντα κινδυνεῦσαι· καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῶν παρόντων, ἠσπάζετο αὐτοὺς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. καὶ τότε ταραχῆς γενομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταστήσας αὐτοὺς, οὐ πρότερον ἀνεχώρησε, πρὶν δὴ τὸ ἀσφαλὲς ἄλλους ἀλλαχοῦ πέμψαι. καὶ οὕτως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι ταραχῶδες ἐγίνετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο· καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπισφάξαν ἑαυτούς. οὕτω τὸ τέλος τῷ Ὄθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐνενήκοντα, ὅθεν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου συνεσκίασε. κάκιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανεν. οἱ δὲ στρατιῶται εὐθὺς μὲν ἐταράχθησαν, καὶ ὑπ' ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. ἔπειτα ὁμονόησαν, καὶ προσεχώρησαν τοῖς κεκρατηκόσιν.

Ψευδονέρων.

Ὅτι ὁ Ὄθων τῷ Οὐιτελλίῳ [illegible] ἀναιρεῖται.

Ὅτι αἰσχρὸν βίον [illegible] θανάτῳ [illegible].

Ἀνάξ

imperium pertinent, decreuerunt. Neque uerò obscurū erat, eum Senatui uim fecisse, & petulantius atque acerbius ipso Nerone imperaturum esse. Galba annos septuagintaduos, dies tres et uiginti natus, imperij mense nono, et die decimotertio, hunc exitum habuit.

Imperium Othonis.

Othonem, cum extra sacrificanti parum fausta essent, aliáque signa apparuissent, perpetrati facinoris pœnituit: sed imperio, quod semel susceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam ob liniamentorum corporis similitudinem se Neronem esse professus, totam penè Græciam conturbauit: & manu sicariorum comparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed cum Calphurnius in traiectu Cydni amnis comprehensum interfecit. At Otho clàm multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetrasset, apertè legatos misit. Quos cum Vitellius nullo respōso dignatus esset, atque etiam retinuisset: copijs terra mariq; missis, nō ex imbecillitate, sed propter ducum multitudinem uictus, ipse Roma cum primoribus egressus est: & parte militum Proclo data, recessit, se pugnam ciuium inter se uidere posse negās. Itaq; milites & duces ignauiam eius pertęsi, re malè gesta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciasset, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæsar hæc falsa essent, seq; statim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati essent (nam & satellites multi, & alij non pauci aberant) eumq; rogarent, ne semetipsum & ipsos destitueret: se enim omnes libenter pro eo morituros: Otho, multo æquius esse dixit, unum pro omnibus, quàm multos pro uno perire: neq; se commissurum, ut ob unum uirum populi Romani seditio oriretur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingressus, cum nonnulla ad suos, et ad Vitellium de suis scripsisset, literis ad se contra illum scriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, singulos salutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto, exijt: eoq; sopito, non prius discessit, quàm alios aliò in loca tuta misisset. ac ita demū, cum tranquilla essent omnia, seipsum interfecit. Milites cadauer eius sepeliuerunt, multi quoq; super eo se iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII uixisset, dies LXXXX imperasset, quo ætatem superiorem impiè & sceleratè actam obumbrauit, & uitam omnium flagitiosissimam morte honestissima decorauit. Post eius obitum, milites statim tumultuati sunt: & multis inuicem cæsis, gratia reconciliata se ad uictores contulerunt.

Pseudonero.

Otho reconciliatione Vitellij desperata, seipsum interficit.

Otho uitã flagitiosam morte honesta claudit.

Vitellij

Vitellij imperium.

Romani cognito Othonis interitu (nam, ut antè dictum est, urbe aberat) Vitellium imperatorem designarunt. Cui mors Othonis in Gallijs uersanti nunciata est, ubi cum uxor cum filiolo sex annos nato conuenit, quem pro suggesto Germanicũ & Cæsarẽ designauit. Iam cum diuinationib. deditus esset, nec sine ijs uel minima susciperet, tum astronomos, pòst etiam ariolos pepulit, certo die prę finito, intra quem tota Italia excederent. Qui noctu uicissim schedis propositis ei denunciarunt, ut intra eum diem è uita excederet, quo excessit. Cum autem luxui & lasciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, foro aleatorio, saltationibus & aurigationib. uersatus esset, & infinita in eas res pecunia insumpta, multum ęris alieni fecisset, tum aucto luxu insolentius se gessit, maioresq́; sumptus fecit. Maximã diei partem, & noctu quoq;, se citra ullam satietatẽ ingurgitando, & subinde quæ ingesserat, reuomẽdo, ut solo cibariorũ transitu ali uideretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare posset, cum eius compotores pessimè haberẽt. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies à sodalitate absuisset, se omnino periturum fuisse dixit, nisi ægrotasset. Nec totum tempus imperij eius quicquã aliud fuit, nisi ebrietas & commessationes. Quis autem singula commemoret: cum inter omnes cõstet, cum imperij sui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarũ in cœnas insumpsisse. Sæpè etiam apud alios conuiuatus est: eodemq́; die alius ei ientaculũ, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria post cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. Inter hæc uitia uirtutes ei non defuerunt. Monetam enim sub Nerone, Galba, Othone percussam retinuit, imaginibus eorum nihil offensus. Et quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq; cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionib. debebãtur exegit, neq; cuiusq; bona publicauit: paucis dũtaxat Othonianæ factionis occisis, neq; tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occisi fuerant, ea restituit omnia, quę adhuc in publico reperiebantur. Neq; testamenta aduersariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne senatores & equites in arena pugnarent, aut in orchestra se spectandos pręberent: atq; ob hęc laudabatur. Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defecisse præter solitũ uidebatur, & quarto & septimo die, obscurata. Simul etiam duo soles uisi, alter ab occasu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robustus. Motus illius hæc ratio fuit. Vespasianus in Iudæa degens, quo cum à Nerone propter Iudæorum defectionem missum fuisse iam diximus, filium Titum ad Galbam salutandum misit.

Astrologi Vitellio diẽ dicunt.

Intemperãtia Vitelij.

Vitellij uirtutes.

Prodigia.

Vespasianus imperiũ capessit.

Tito

Ἀνάῤῥησις Οὐιτελλίου καίσαρος.

Ἐν δὲ τῇ ῥώμῃ τὸ πάθος μαθόντων τοῦ ὄθωνος (ἀπεδήμει γὰρ τοῦ ἄστεος, ὡς προείρηται) αὐτοκράτορα τὸν Οὐιτέλλιον ἀνηγόρευον. ὄντι δ' ἐν τῇ Γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἠγγέλθη τοῦ ὄθωνος. ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἀπὸ βήματος γερμανικόν τε καὶ αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν ἑξέτη ὄν. φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξήλασε, προθεσμίαν ῥητὴν τῶν ἡμερῶν ἐξ ἧς ἀπέσονται ἐκ χωρῶσαι τῆς ἰταλίας. κἀκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες γράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῷ ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου ἐν τοῖς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. ἦν δὲ τρυφῇ τε καὶ ἀσελγείᾳ προσκείμενος, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος ὢν οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβευτήρια, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐσπουδακέναι. καὶ ἀμύθητα εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνήλισκε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανειστὰς πολλοὺς εἶχε. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τῆς τε ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τῆς τε νυκτὸς ἐδαπανᾶτο ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' οὗ περ καὶ αὐταρκεῖν ἠδύνατο. οἱ δὲ συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάσσοντο. ὅθεν ἐπεί τις αὐτῶν νοσήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς τοῦ συσσιτίου ἀπολειφθείς, εἶπεν, ὅτι εἰ μὴ ἐνόσησα, πάντως ἂν ἀπωλώλειν. καὶ ἤρκεσεν ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμοι. καὶ τί ἄν τις καθ' ἕκαστα αὐτοῦ καταλέγοι; ὁπότε πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνῳ ἐς τὰ δεῖπνα αὐτοῦ δεδαπανῆσθαι. πολλάκις δὲ καὶ παρ' ἄλλοις ἠσίατο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄλλοι μὲν ἀκρατίζεσθαι παρεῖχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια. οὐ μὴν ἄμοιρος ἦν παντάπασι καὶ καλῶν ἔργων. τό τε γὰρ τοῦ νέρωνος, καὶ τὸ τοῦ γάλβα, τό τε τοῦ ὄθωνος κοπὲν νόμισμα ἐτήρησεν, οὐκ ἀγανακτῶν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν· καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρητο, ἐφύλαξε, μηδένα μηδὲν ἀφελόμενος. καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῶν συντελειῶν ἐποφληθέντα ἀπῄτησεν, οὔτε οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους μὲν πάνυ τῶν τὰ ὄθωνος πραξάντων κτείνας, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέντοι οὐσίας τοὺς προσήκοντας σφῶν ἀφαιρήσας. καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῶν πρότερον ποτὲ θανατωθέντων ἐδωρήσατο πάντα, ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ εὕρηντο. ἀλλ' οὐδὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων [illegible]· ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. ἐπὶ τούτοις ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐν ἰουδαίᾳ κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις. καὶ δεινῶς κατέδεισε δι' αὐτήν, ἄλλων τε συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπέναι δοξάσης. καὶ γὰρ τετάρτῃ καὶ ἑβδομαίᾳ ἐσκιάσθη· ἡλίους τε ἅμα τότε δύο, ἕνα ἐκ τε τῶν ἀνατολῶν καὶ ἐκ τῶν δυσμῶν, τὸν μὲν ἀσθενῆ καὶ ὠχρόν, τὸν δ' ἐξ ἀνατολῶν ἰσχυρόν. ἐπεσχέθη δὲ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὧδε. οὐεσπασιανὸς ἐν ἰουδαίᾳ διατρίβων (ὡς γὰρ ἤδη ἱστόρηται, παρὰ νέρωνος ἦν ἐκεῖσε σταλεὶς διὰ τὴν τῶν ἰουδαίων ἀποστασίαν) τῷ μὲν γάλβᾳ αὐταρχήσαντι τὸν υἱὸν ἔπεμψε τίτον, προσεροῦντα αὐτόν.

[illegible]

[illegible]

ἐπανιὼ

ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὴν τοῦ Οὐιτελλίου καὶ τοῦ Ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ὡρμήθη, κατὰ τὸν Δίωνα. ὡς δὲ Ἰώσηπος ἐν τῇ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησίν, οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται μαθόντες τοὺς μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Γαλάτας στασιάσαντας, Γάλβαν προχειρίσασθαι αὐτοκράτορα, τοὺς δὲ ἐν Γερμανίᾳ στρατευομένους αὐθελέσθαι τὸν Οὐιτέλλιον, τοὺς δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ προχειρίσασθαι Ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ τὴν μοναρχίαν τῷ σφετέρῳ στρατηγῷ ἐψηφίσαντο, καὶ παροξύναντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν τὸν Οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν παρεκάλουν. ἀρνουμένου δὲ ἐκείνου, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσέκειντο, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξίφεσιν, ἀνελεῖν ἠπείλουν αὐτόν. πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου ἐπιστέλλει, πρὸς ὃν κατ' αὐτήν, καὶ ὃς θᾶττον ἀνηγόρευσεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Οὐεσπασιανὸς δὲ Μουκιανόν, τὸν μὲν τῆς Συρίας ἡγούμενον, Μουκιανὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ τὸν Οὐιτέλλιον ἐπέμψεν. ὅτε καὶ τὸν Ἑβραῖον Ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος τοῦ Νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ καὶ αἰχμάλωτον, καλέσας πρὸς ἑαυτόν, διὰ τὴν μαντείαν λυθῆναι ἐκέλευσε. τοῦ δὲ Τίτου περὶ Οὐεσπασιανὸν δεηθέντος, ἵνα καὶ τὸ ὄνειδος αὐτῷ ἀφαιρεθῇ σὺν τῷ σιδήρῳ (τοῦτο δὲ ἐγίνετο, εἰ μὴ λυθείη τὰ δεσμά, ἀλλὰ διακοπείη, ὃ ἐπὶ τῶν μὴ δικαίως δεθέντων ἐπράττετο) συνεδοκίμασε καὶ ὁ Οὐεσπασιανός, καὶ παρελθών τις διέκοψε πελέκει τὴν ἅλυσιν. ὁ γὰρ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστορεῖ, χρησμόν τινα ἐν γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκώς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διά τε τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ στάσεις, καὶ τῶν ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγάς, εἰς τὸν Οὐεσπασιανὸν τοῦτον ἐξέλαβε τὸν χρησμόν, καὶ εἰ τὸ κράτος προμεμάντευται. τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ Ῥωμαϊκῆς. δικαιότερον δὲ ἄν, καὶ ἀληθέστερον μάλιστα νομισθείη, τὸ ἐπὶ τὸν σωτῆρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν χριστὸν τὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμόν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους μόνων, πολὺ δὲ τῆς οἰκουμένης ἦν, ὃ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἦν ἐκτός. ὁ δὲ Κύριος τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ᾧ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐρρέθη, Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. Οὐεσπασιανὸς δὲ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὡρμήσεν, ἔνθα καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης εὐαγγέλια ἧκεν αὐτῷ, ὡς Οὐιτέλλιος μὲν ἀπεσφάγη, αὐτὸς δὲ αὐτοκράτωρ ὑπό τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀνηγορεύθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς ἡγεμονίαν προεχειρίσθη μέχρι τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀφίξεως. ὁ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. ἤδη οἱ Οὐεσπασιανοὶ στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ Ῥώμῃ, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσβαλόντες, οὐδὲν ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐκ ἐποίησαν. τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης ὁ Οὐιτέλλιος φοβηθείς, χιτωνίσκον τε ῥακώδη περιβαλόμενος, ἐς οἴκημα σκοτεινόν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδεντο, κατεκρύφθη, διανοούμενος νυκτὸς ἐς τὴν Ταρρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀποδρᾶναι. ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτόν, συνέλαβον φορυτοῦ πεπλησμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο) καὶ τὴν ἐσθῆτα περιρρήξαντες αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὐπίσω τὰς χεῖρας δεσμώσαντες, βρόχον τε περιθέντες αὐτῷ περὶ τὸν αὐχένα, οἱ μὲν ἐρράπιζον, οἱ δὲ τὸν γένειον ἔτιλλον, πάντες δὲ ἐσκωπτον τά τε ἄλλα, καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ. αἰσχυνομένου δὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ

Οὐεσπασιανοῦ μοναρχίας [illegible]

Περὶ Ἰωσήπου προφητεία τῆς Οὐεσπασιανοῦ ἀρχῆς.

[illegible]

Tito autẽ reuerso (nam in uia seditionẽ Othonis & Vitellij didicerat) & ipse (ut Dion refert) regnum affectauit. Iosepho uerò autore, in excidio Iudaico, milites eius cum audissent, à Gallis Europæis Galbam per seditionem Imperatorem esse creatum, à Germanicis legionibus Vitelliũ, à Romanis Othonem: ipsi quoque suo duci imperium decreuerunt: atque alijs alios concitantibus, Vespasianum Imperatorem salutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ subueniret. Refraganti, tribuni institerunt: & milites strictis ensibus circumstantes, mortem sunt minati. Paret igitur: & primùm ad Aegypti prætorem scribit, quo loco res suæ sint: à quo statim salutatus est Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prętorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Iosephum Hebræum, quem, uiuente adhuc Nerone, Imperatorem se appellare ausum, captiuum adhuc in uinculis tenebat, ob eam diuinationem solui iussit. Tito uerò hortãte, ut ei unà cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum uincula non soluebantur, sed dissecabantur: atq; in eos usurpabatur, qui per iniuriam uincti essent) approbante Vespasiano, quidam securi cathenam dissecuit. Iosephus enim (ut ipse narrat) quum in sacris literis oraculum reperisset, fore ut quidam ex Iudæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum sediriones, & Imperatorum frequẽtes mutationes, ad Vespasianum retulit, eiq; uaticinatus est imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus historiæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac uerissimè id oraculum de seruatore humani generis, Domino Iesu Christo, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Vespasianus imperauit: sed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus est, & dominatur. cui à patre dictum est: Petito à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ. Vespasiano Alexandriam profecto, Roma nuncij uenerunt de cæde Vitellij: & ut ipse à senatu populoq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iussus esset. Vitellius autem hoc modo perijt. Vespasiani milites, cum prope Romam, atq; in ipsam urbem uenissent, nullo uiolentiæ genere abstinuerunt. Cum autem urbs uastaretur, Vitellius sibi metuens, induta pannosa tunicula, in obscuram domunculam, ubi canes alligati erant, se abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites uerò eum repertum, illuuie & sanguine plenum (nam à canibus morsus fuerat) lacerata ueste, manibus post tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis cæciderunt, partim barbam euellerunt: omnes uerò luxum ei opprobrarunt. Ob quæ uerecundantem, & humum

Oraculum Iosephi, ad Vespasianum accommodatum.

Vitellij interitus.

Ab eo tẽpore se inuisum illis facta sua ægrè ferentibus esse ratus, gladiũ etiam in urbe gestauit: & homines suspectos inter se commisit, ne consentirent, cum unoquoq; tanq; fidissimo de cæteris colloquens, donec eius consilio perspecto, cum insidiatoribus condonarũt. Cum senatores ob quosdã non condemnatos in metu essent:

Protogenis gladius & pugio.

Protogenes quidam, sæuissimorum Caij mandatorũ minister, duos circumferre libellos solitus, quorũ alterum ensem, alterũ pugionem uocabat, curiam ingressus: cum omnes ei dexteras porrigerẽt scilicet, toruo uultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, salutare audes, Imperatori iam infensus? Quo cæteri audito, senatorem illum discerpserunt. Ea re delectatus Caius, se recõciliatum esse senatui dixit.

Caius in omnes mutatur deos.

Omnibus ei assentantibus, & alijs Heroẽ, alijs Deũ appellantibus, in magnã incidit insaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi uolebat, & se Iouem esse, & cum Luna rem habere iactabat, eaq; de causa potissimum se cõsuetudine sororum uti profitebatur, & deorum dearumq; omniũ personas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominũ mutatione habitũ quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterẽ & thyrsum gestans: aliàs uirilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentẽ sustinebat, & fulmen uibrabat, & uirginem uenatricẽ referebat. atq; iterum muliebrem habitum omnibus ascititijs & appositicijs rebus exquisitè repræsentabat, ac quiduis potius q; homo imperator uideri malebat.

Galli sutoris libertas

Cum igitur aliquando Iouis habitu in sublimi sella ius diceret: Gallus quidam conuiso risit. & à Caio rogatus, Quis ei esse uideretur? respondit, magnum delyramentũ, nihil graue passus. Nã cum sutor esset, negligebatur. Salutauit paucos. cæteris, etiã senatoribus, manum aut pedem porrexit adorandũ.

L. Vitellij prudens simulatio.

Cum omnes ei adularentur, aliquãdo ad L. Vitellium, uirum nobilem & cordatum, dixit, se cum Luna rem habere: eumq; rogauit, an deæ congressum uidisset? Is uerò humũ intuens instar admirantis, exigua & tremula uoce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicẽ intueri fas est. In eam porrò insaniam Caius uenit, ut ab Asianis Mileti templum sibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipse in palatio sibi extruxit, alterum à senatu ei & decretum est, & ædificatum.

Caij noui illustris Iouis templum.

Cum Ioue expostulabat, quòd Capitoliũ præoccupasset. Imagines suas quouis terrarum missas adorari iussit. Templũ Hierosolymitanũ in suã ędem commutauit, ut Caij noui illustris Iouis appellaretur: quãuis hoc Iosephus in suis Antiquitatib. dissimularit. eaq; res Iudaicæ defectionis initiũ fuit.

Caius Salmoneum imitatur.

Sacerdotes sibi multos legit, & ipse sibi immolauit. Machinis quibusdã tonitrib. tonitrua, fulgurib. fulgura regessit. cõtra fulmina lapides est eiaculatus, illud Homericũ subinde usurpãs: Tollito me, uel ego te.

Cassius Chærea & Cornelius Sabinus Caium tollunt.

Sub hoc Cęsare Pilatus, ut Eusebius ex Olympiadũ scriptorib. refert, in tantas calamitates incidit, ut diuina uindicta urgente, manus

ἐξ ἐκείνου δὲ μισεῖσθαι νομίζων, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς πεπραγμένοις ἐκείνους, ὑποπτεύων σφᾶς, καὶ ξίφος ἐν τῇ πόλει περιεζώννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, κατὰ μόνας ἑκάστῳ ὡς πιστοτάτῳ διαλεγόμενος περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις οὗ συνιέντες τὸ ἐπιχείρημα, προσέκειντο αὐτῷ τοῖς ἐπιβουλεύουσι. τῶν δὲ βουλευτῶν ὅτι μὴ κατεψηφίσαντό τινων, περιφόβων ὄντων, Πρωτογένης τις πρὸς τὰ χαλεπώτατα τῷ Γαΐῳ ὑπηρετῶν, ὥστε καὶ βιβλίδια περιφέρειν, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δ᾽ ὠνόμαζεν ἐγχειρίδιον, ἐσελθὼν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ πάντων δεξιουμένων αὐτόν, οἷα εἰκός, δριμύ τι προσβλέψας ἑνὶ Σκριβωνίῳ Πρόκλῳ, εἰπών, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ λοιποί, περιέσχον τὸν συμβουλευτήν, καὶ διέσπασαν. ἐφ᾽ ᾧ περιχαρὴς ὁ Γάιος, καὶ ἔφη καταλλάχθαι αὐτοῖς. ὑποπτευόντων δὲ αὐτόν, καὶ τῶν μὲν ἥρωα, τῶν δὲ θεὸν ἀποκαλούντων, δεινῶς ἐξεφρόνησεν. ἠξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ Ζεὺς εἶναι ἐπλάττετο, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς προεφασίζετο μίγνυσθαι, καὶ πάντας θεοὺς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς θηλείας αὐτάς. καὶ Ἥρα, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ πᾶν τὸ σχῆμα μετήμειβεν, ὥς ποτε μὲν θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτόν, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπόν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἐνημμένον· καὶ αὖθις λειογένειον, ἢ πωγωνίαν δείκνυσθαι, τρίαιναν ἐκράτει, καὶ αὖθις τὸν κεραυνόν. παρθένῳ τε κυνηγετικῇ ὡμοιοῦτο, καὶ ἐγυναικίζετο αὖθις, καὶ τῇ στολῇ καὶ τοῖς προσθέτοις καὶ περιθέτοις ἀκριβῶς ἐποικίλλετο, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν αὐτοκράτωρ ἤθελεν. καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ Γαλάτης ἐπὶ δίφρου ὑψηλοῦ ἐν εἴδει Διὸς χρηματίζοντα, ἐγέλασε. μαθὼν οὖν τοῦτο, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, τί σοι δοκῶ εἶναι; κἀκεῖνος, μέγα παραλήρημα ἔφη, καὶ οὐδὲν ἔπαθε δεινόν. παρελογίσθη γὰρ σκυτοτόμος ὤν. ἠσπάζετό τε βραχεῖς, τοῖς δ᾽ ἄλλοις καὶ τῶν βουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ὤρεγε προσκυνεῖν. πάντων δὲ αὐτὸν ἐκολακευόντων, καί ποτε τὸν Λούκιον Οὐιτέλλιον ἄνδρα εὐγενῆ καὶ φρονίμως εὖ ἔχοντα ἤρετο, τῇ Σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρῴη τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κάτω νεύων, οἷα δὴ τεθηπώς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομον, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾶν ἔξεστιν. οὕτω δ᾽ ἐξεμάνη ὁ Γάιος, ὡς καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτῷ ἀνεγεῖραι κελεῦσαι κατὰ τὴν Μίλητον, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δύο ναοὶ αὐτῷ ἱδρύθησαν· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἐπεποιήσατο, ὁ δ᾽ ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτῷ ἐψηφίσθη καὶ ἐδομήθη. ἐπενεκάλει δὲ καὶ τῷ Διί, ὅτι τὸ Καπιτώλιον προκατέλαβε, καὶ ἀγάλματα δὲ ἑαυτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπέστελλε, προσκυνεῖσθαι ταῦτα κελεύσας. τὸν δ᾽ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν μεθαρμόζειν, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου, εἰ καὶ ὁ Ἰώσηπος τοῦτο παρεῖσεν ἀρχαιολογῶν. ὅθεν καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἱερέας τε πολλοὺς ἑαυτῷ κατεστήσατο, καὶ αὐτὸς δ᾽ ἑαυτῷ ἱερᾶτο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιβροντῶν, ἀντήστραπτέ τε ταῖς ἀστραπαῖς. καὶ ὁπότε κατέσκηψε κεραυνός, λίθους ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἑκάστῳ τὸ τοῦ Ὁμήρου· ἤ μ᾽ ἀνάειρ᾽ ἢ ἐγὼ σέ. ἐπὶ τούτου Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ τῶν τὰς Ὀλυμπιάδας ἀναγραψάντων ἀναλέξασθαι ταῦτα λέγων, ὡς εἰς τοσαύτας περιέπεσε συμφορὰς ὁ Πιλᾶτος, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἑαυτοῦ γενέσθαι αὐτόχειρ,

περὶ Πρωτογένους καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων.

οἵαν ἐμάνη μανίαν ὁ Γάιος.

περὶ δὲ τοῦ Γαλάτου ἐκείνου καὶ παρρησίας.

ὅτι αὐτὸν ὁ Λούκιος [illegible]

ὅτι ἀνεῖπεν ὁ Γάιος [illegible]

[illegible]

περὶ τοῦ Πιλάτου.

τῆς θείας δόξης μετελθόντες αὐτόν. ὡς οὖν πάντα τρόπον ἐξεμαίνετο (ἀπεριλήπτων γὰρ τὸ καθ' ἕκαστον πολλῆς ἂν πάνυ λέσχης καὶ ἀηδίας) ἐπεβούλευσαν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, καὶ Κορνήλιος Σαβῖνος. συνώμοσαν μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· καὶ ὅσοι δὲ οὐ συνώμοσαν, γνόντες οὔτ' ἐξέφηναν, καὶ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβουλευόμενον. ἐπεβουλεύθη δὲ διὰ τὸ πλεῖον. ὁ γὰρ Χαιρέας καὶ ὁ Σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γάϊος καὶ ὀρχήσασθαι, καὶ τραγῳδίαν ἀθελήσας ὑποκρίνασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑορτὰς τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐξερχόμενον, ἐν στενωπῷ τινι περισχόντες ἀπέκτειναν. καὶ πεσόντος, οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν κατετίτρωσκον. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτίκα ἀπέσφαξαν. Γάϊος μὲν δὴ ταῦτα ἐν τρισὶν ἔτεσι καὶ μησὶν ἐννέα καὶ ἡμέραις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔγνωκεν. ὡς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἠγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶν συναλγησάντων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον, μεμνημένοι καὶ τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. καὶ ἀντιλέγοντες, ὅτι σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. διαθεόντων δὲ τινῶν ὀλίγων καὶ θορυβούντων, βοώντων τε, τίς Γάϊον ἀπέσφαξεν; Οὐαλλέριος Ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευκώς, ἀναβὰς ἐς περίοπτον χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, ἔφη, εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἦν ἀπεκτονώς. καὶ οὕτω καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

Ἐπιβουλὴ κατὰ Γαΐου.

Ἀναίρεσις Γαΐου.

Ἕνα [illegible] καὶ πολλὰς χεῖρας.

Ἀνάῤῥησις Κλαυδίου Καίσαρος.

Ἀλλ' οὕτω μὲν διέφθαρτο Γάϊος. τῆς δὲ βουλῆς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ συναθροισθείσης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι καὶ αὖθις ἐκεῖνον. καὶ τούτων οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε ᾑροῦντο. κἂν τούτῳ στρατιῶταί τινες ἐς τὸ παλάτιον, ἵνα τι διαρπάσωσιν, ἐσπελάσαντες, εὗρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ καταδεδυκότα που τὸν Κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ Γαΐῳ τοῦ θεάτρου ἐξερχομένῳ, καὶ τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς κατεκέκρυπτο) καὶ ἐξεῖλκον αὐτόν, μὴ εἰδότες ὅς τις εἴη. γνόντες δέ, αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, καὶ μετὰ τοῦτο διαιτήσαντες ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος δεδώκασιν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικοῦ, καὶ νομιζομένῳ ἐπιεικεῖ. καὶ γὰρ καὶ ἀνεδύετο καὶ ἀντέλεγεν, ἀλλ' ὅσον ἐξίστατο καὶ ἀντέκρουε, τοσοῦτον μᾶλλον ἀντεφιλονείκουν οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρων λαβεῖν αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. διὸ καὶ ἄκων, ὡς ἐδόκει, ὑπεῖκε. μαθόντες δὲ καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ βουλευταί, ἄλλον προκαταλῆφθαι τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. καὶ οὕτω Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικός, ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ τῆς Λιβίας υἱοῦ παῖς, τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς ἔτυχεν, ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. ἦν δὲ τὴν ψυχὴν οὐ φαῦλος, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε τι καὶ συγγράψαι τινά. τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, ὥστε δὲ γυναικοκρατεῖσθαι καὶ δουλοκρατεῖσθαι, ὅτι καὶ ἐκ παίδων ἐν τε νόσῳ λίᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφεὶς, καὶ τὴν εὐήθειαν καὶ ὑπὸ πλεῖον τῆς ἀληθείας προσποιούμενος, καὶ ἔθος

Ἦθος τοῦ Κλαυδίου.

manus sibi afferre cogeretur. Postquam igitur omni furoris genere fuit percitus (nam enumerari singula sine magnis nugis magnaque molestia non queunt) insidiati ei sunt Cassius Chærea, & Cornelius Sabinus. plures uerò in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabāt: & qui nō coniurarāt, rem intellectam nec prodiderūt, & cum insidijs appeti haud molestè tulerunt. Est autem, dum spectaculum ederet, appetitus. nam Chęrea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferrent, tamen quinque adhuc dies se continuerunt. Vt uerò ipse Caius & saltare & tragœdiam agere uoluit, eaque de causa alterum triduum denūciauit: obseruarunt, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam circumuentum occiderūt. Cum cecidisset, nemo qui aderat sibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam uxor eius & filia statim sunt occisæ. Hæc cum tribus annis, mensibus nouem, & diebus octo egisset, re ipsa cognouit, se non esse Deum. Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus læticiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: „Vtinam populus „Romanus unam ceruicem haberet. Tum igi„tur populus Romanus dixit: At tu unam cerui„cem habes, nos uerò manus multas. Paucis autem discursantibus, & per tumultum uociferantibus, Quis Caiū occidisset: Valerius Asiaticus uir consularis, tumulo conscenso exclamauit: „Vtinam ego eum occidissem. Qua uoce illi perculsi, tumultuari destiterunt.

Imperium Claudij.

Caio interfecto, senatuque in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudant, & ex his alij alium præferunt: intereà milites aliquot impetu in palatium facto, ut aliquid raperent, Claudium in obscuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Caio theatro exierat, tumultuque territus se occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis esset: agnitum, Imperatorem salutarunt. In castra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperiū, quòd & Cæsarei generis esset, & clemens haberetur. Etsi enim recusabat & refragabatur: tamen quātum ille renitebatur, seque opponebat, tātum milites contendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, sed ipsi omnibus darent. Itaque inuitus tandem, ut præ se ferebat, illis cessit. Consules uerò & senatores ubi iam præoccupatum esse imperium didicerunt, ipsi quoque renunciationi eius sunt assensi. Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuię ex Druso nepos, imperium est adeptus, anno ætatis quinquagesimo. Ingenio fuit non contemnendo, & disciplinis ita eruditus, ut quædā conscripserit. Cæterùm ualetudine parum firma, mulieribus & seruis parere solitus, ut iam indeà pueritia in morbis & magno metu educatus. Vnde simpliciorem &

Claudius à militibus imperator salutatur.

Claudij ingenium, & mores.

dissolutioribus moribus se esse finxit, quàm re uera fuit, quod & ipse in Senatu confessus est: uitaque longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignũ praetulit. Sunt ei & mulieres & liberti in cõpotationibus & re Venerea insidiati, quibus utrisque satiari nõ poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (ut rem paucis complectar) talis esset: tamen multa opportunè fecit, quoties uitijs istis euitatis, sui iuris fuit. In curiam non statim, sed trigesimo die pòst uenit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipso ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cæteris in rebus accuratè se custodijt, tum omnes à quibus adiretur, excuti iussit, ne sicas ferrent: et milites ad conuiuia secum adduxit. quod deinceps quoque factum. Sicarum uerò inquisitio per Vespasianum sublata est. Chæream & aliquot alios occidit, non ut Caij necem ulcisceretur, sed ut securitati suæ consultum esset. Sabinus ultrò sibi manus attulit, indignum ratus, si Chærea interfecto superstes esset. Caij sorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis restitutis. Eodem modo cæteros quoque exules tractauit. Eos qui in carcere uincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimisit; sontes supplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij scrinijs est reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius se cremasse affirmarat, reperta, Senatui ostendit, legendaque tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos scripta erant, exhibuit: postea exussit. Senatui Caium ignominia notaturo, restitit, quo minus id decretum fieret. Ipse uerò noctu statuas eius omnes sustulit, & quæ uel ab ipso, uel ab alijs propter ipsum perperam acta erãt, aboleuit. Statuas decretas recusauit, sibique sacrificari aut effigiem suam adorari uetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, nõ simulatione. Filiam certè quidem unam L. Iunio Sillano, alteram Cn. Pompeio Magno despondit, nullo immodico apparatu. nam & ipse diebus illis ius dixit, & Senatus conuenit. Præterea cum Coss. in curia consurrexissent, ut eum alloquerentur, assurrexit & ipse, & uicissim eis obuium iuit. Priuato & græco more plerunque cum suis uixit. In pecunia mirabilem se præbuit. Vetuit enim offerri sibi argentũ, quod & sub Augusto fiebat. Vetuit, ne ab ullo qui cognatos haberet, hæres institueretur. Bona quæ sub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipsis possessoribus, si superstites erant, aut eorũ liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas restituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus est. Verùm ab eius libertis & uxore Valeria Messalina alia acta sunt, his minimè consentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, sed in futurum etiam prospexit. Nam cum

Chæreæ et Sabini interitus.

Clementia & æquitas initio principatus.

Claudius alienus ab auaritia.

ἔθος χαυνότερος, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε. καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τηθῇ λιβίᾳ, πολὺν δὲ τῇ μητρὶ ἀντωνίᾳ, τοῖς τ' ἀπελευθέροις συνδιαιτηθεὶς, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπεδείκνυτο. ἐπετίθεντο δ' αὐτῷ αἱ γυναῖκές τε καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μίξεσι, καὶ ἐν ταῖς πότοις. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις προσέκειτο, πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχε. τοιοῦτος δὲ πεφυκὼς (ὡς συνελόντι εἰπεῖν) ὅμως οὐκ ὀλίγα καὶ δεόντως ἔπραττεν, ὁσάκις τῶν εἰρημένων παθῶν ἔξω ἐγίνετο, καὶ ἑαυτοῦ ἐκράτει. οὐκ εὐθὺς μέν τοι ἐς τὴν βουλὴν ἐσῆλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, διά τε τὸν γάιον οὕτως ἐξολωλότα δεδιὼς, καὶ ὅτι τινὲς ἑαυτοῦ βελτίους ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. ἀλλά τά, τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάσσετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι, καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις στρατιώτας εἶχεν αὐτῷ συνόντας. ὃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο. ἡ δὲ τῶν ξιφιδίων ἔρευνα διὰ οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. τὸν μὲν οὖν χαιρέαν, καί τινας ἄλλους ἀπέκτεινεν, οὐ διὰ τὸν γάιον, ἀλλ' ἑαυτῷ ἀσφάλειαν προμηθούμενος. καὶ ὁ σαβῖνος δὲ ἑκὼν ἀπέθανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος τοῦ χαιρέου αὐτὸς περιεῖναι. τὰς δὲ τοῦ γαΐου ἀδελφὰς τήν τε ἀγριππῖναν καὶ τὴν ἰουλίαν κατηγαγὼν ἐκ τῆς ὑπερορίας, καὶ τὰς οὐσίας αὐταῖς ἀπέδωκε, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκπεσόντας ὁμοίως κατήγαγε. καὶ τοὺς ἐν εἱρκταῖς δεδεμένους ἀκριβῶς ἐξετάσας, τοὺς μὲν συκοφαντουμένους ἀφῆκε, τοὺς δὲ κακουργήσαντάς τι ἐκόλασε. καὶ τὰ φάρμακα, ἃ πολλὰ ἐν τοῖς τοῦ γαΐου εὑρέθη, καὶ τὰ βιβλία τοῦ πρωτογένους, ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, ἔκαυσε. τά τε γράμματα ἃ ἔλεγε μὲν κατακαῦσαι ὁ γάιος, εὑρέθησαν δὲ ὄντα, τῇ βουλῇ ταῦτά τε ἐπέδειξε, καὶ ἔδωκεν ἀναγνῶναι τοῖς τε γράψασιν αὐτὰ, καὶ τοῖς καθ' ὧν ἐγέγραπτο, καὶ μετὰ τοῦτο κατέφλεξε. τῆς τε γερουσίας ἀτιμάσαι βουληθείσης τὸν γάιον, ψηφισθῆναι μὲν τοῦτο αὐτὸς ἐκώλυσε. νυκτὸς δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας ἀφανίσας, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γαΐου καὶ ὑφ' ἑτέρων δι' ἐκεῖνον οὐκ ὀρθῶς γεγονότα ἀνέτρεψεν. ἀνδριάντας δὲ αὐτῷ ψηφισθέντας, παρῃτήσατο. καὶ θύειν ἢ προσκυνεῖν ἐν ἀγάλμασιν αὐτῷ ἀπηγόρευσε. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐποίει μετριοφρονῶν, καὶ κρίσει ταῦτα πράττων, ἀλλ' οὐκ ὑποκρίσει. τὰς γοῦν θυγατέρας κατηγγύησε τὴν μὲν λουκίῳ ἰουνίῳ σιλανῷ, τὴν δὲ γναίῳ πομπηΐῳ μάγνῳ, καὶ οὐδὲν ὑπέρογκον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη. τοῦτό τε οὖν ἁπλῶς ἔπραξε. καὶ τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβαινόντων ἐκ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προεξανίστη τε καὶ ἀντιπροσῄει σφίσιν, ἰδιωτικῶς τε ἔζη ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἑλληνικῶς αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διητῶντο. περὶ τὰ χρήματα δὲ θαυμαστὸς ἐγένετο. ἀπηγόρευσε γὰρ ἀργύριον αὐτῷ προσφέρεσθαι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγούστου ἐγίνετο, ἀπεῖπε δὲ μηδὲ κληρονόμος παρά τινος συγγενεῖς ἔχοντος καταλιμπάνεσθαι. καὶ τῶν δημευθέντων ἐπί τε τοῦ τιβερίου καὶ τοῦ γαΐου, τὰ μὲν αὐτοῖς ἔτι περιοῦσι, τὰ δὲ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἀπέδωκε. καὶ πολλοῖς, παρὰ τοῦ γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὰς αὖθις ἐπανεσώσατο. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. ὑπὸ δὲ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς βαλερίας μεσσαλίνης ἕτερα ἐνεπράχθη οὐχ ὁμοιότροπα. λιμοῦ μέν τοι ἰσχυροῦ, οὐ μόνον τῆς τότε ἀφθονίας ἐφρόντισεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσέπειτα.

ὅτι τὰς [illegible] γαΐου ἐπανήγαγε, καὶ ἀπέδωκεν [illegible].

ὅτι ἀδιάφορος χρημάτων ὁ κλαύδιος ἦν.

ὑπασία

ὅτι ἀφθονίαν σίτου πορίσαι τοῖς ῥωμαίοις, λιμένας ἐποίησε κλαύδιος.

ἐπακτῷ γὰρ πάντως σχεδὸν τῷ σίτῳ τοῖς ῥωμαίοις ὄντος, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Τιβέριδος, οὔτε κατάρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. οὐδὲν γὰρ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐδύνατο ἐσφοιτᾶν. τοῦτ' οὖν συνιδὼν, λιμένας τε κατεσκεύασε, καὶ ἀπετέλεσε πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ῥώμης ἄξιον· ἐν πᾶσι δὲ μετριάζων, οὔτε γεννηθέντος αὐτῷ υἱοῦ (ὃς τότε μὲν Κλαύδιος Τιβέριος Γερμανικὸς, ὕστερον δὲ καὶ Βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλο τι ἐπιφανὲς ἔπραξεν, οὔτ' αὔγουστον αὐτὸν, ἢ τὴν μεσσαλῖναν αὔγουσταν ὀνομασθῆναι ἐφῆκε. συνεχῶς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, καὶ τοίνυν πολλοὶ ἀπώλλυντο ἄνθρωποι, ἐπ' αἰτίαις τισὶ καταψηφισθέντες. ἐθισθεὶς οὖν τοῦ αἵματος καὶ φόνου ἀνεπίμπλασθαι, προπετέστερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρῆτο. αἴτιοι δὲ τούτου, οἵ τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλῖνα ἐγίνοντο. εἰ γὰρ ἀπολέσαι τινὰ ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν αὐτὸν, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. καὶ πολλάκις ἐξαπιναίως ἐκπλαγεὶς, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἀπολέσθαι, ἔπειτα ἀναλογισάμενος καὶ ἀναφρονήσας, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε. τοιαῦτα δὲ πράττοντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα ἐπὶ κλαυδίῳ οἱ ῥωμαῖοι ἐσχήκασι. διὸ καὶ ἐπεβουλεύθη ὑφ' ἑτέρων τε, καὶ ὑπ' ἀννίου βινικιανοῦ, ὃς φούριον κάμιλλον σκριβωνιανὸν τῆς δαλματίας ἄρχοντα ἐπεμψε, καὶ ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐπαναστῆναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν· κλαύδιος δὲ καίτοι πάνυ καταδείσας, ὡς ἑτοίμως ἔχειν ἐκστῆναι αὐτῷ τοῦ κράτους ἐθέλοντος, ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ μαθὼν, ἀνεθάρσησε· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τέ τισι, καὶ χρήμασιν ἀντημείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείους ἐκόλασε. συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ βινικιανὸς διεχρήσαντο ἑαυτούς. ἡ γὰρ μεσσαλῖνα, καὶ ὁ τοῦ κλαυδίου ἀπελεύθερος νάρκισσος, οἵ τε συναπελεύθεροι αὐτοῦ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, οὐδενὸς τῶν δεινοτάτων ἀπείχοντο. ἄνδρες τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἐκολάσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τῶν πάνυ ὑπαιτίων ἐσώθησαν, οἱ μὲν χρήμασιν, ἕτεροι δέ γε καὶ χάρισι. γαλαῖσος δὲ ὡς ἀπελεύθερος τοῦ καμίλλου, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ ναρκίσσου προελθόντος εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, τί ἂν ἐποίησας γαλαῖσε, εἰ κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀνεστήκειν ἂν ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ ἐσιώπων. ἄρρια δὲ γυνὴ καικίννου παίτου οὖσα, εἰ καὶ τῇ μεσσαλίνῃ σφόδρα ᾠκείωτο, οὐκ ἠνέγκε ζῆν τοῦ ἀνδρὸς θνήσκοντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέρρωσε. τὸ γὰρ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκεῖνο ἐπιδοῦσα, εἶπε· ἰδοὺ παῖτε, οὐκ ἀλγῶ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐπῃνοῦντο. κλαύδιος δὲ οὕτω πρὸς τὰς κολάσεις εἶχεν, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς δοῦναι. — καὶ

ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

ἡ δὲ μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτως τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπὰς, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὥστε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, καὶ ὑπὸ τούτου βιασθῆναι τὸν κλαύδιον, ἐπὶ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν διατάξαι. αὖλος δὲ πλαύτιος ἐν τῇ βρεττανίᾳ στρατεύσαντος, καὶ τὰ μὲν παθόντος, τὰ δὲ δράσαντος,

ὅτι μετριόφρων ἦν. — *ὅτι φονικὸς ἐγένετο.* — *ἐπιβουλὴ κατὰ κλαυδίου.* — *γαλαῖσος ἀπελεύθερος καμίλλου.* — *ἄρρια γυνὴ παίτου καὶ λόγος.* — *μεσσαλῖνα καὶ ἀπελεύθεροι πωλοῦσι πάντα.* — *στρατεία αὔλου ἐν βρεττανίᾳ, ἡ νίκη.*

Portus Hostiensis.

cum Romani frumento ferè tantum aliunde importato utantur, regio quæ ad hostia Tiberis est, eiusmodi, ut neque tutò appelli possit, neque portus commodos haberet, efficiebat, ut eis maris imperium parum prodesset. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re considerata, portus ædificauit: opus'que perfecit magnitudine & animi & imperij Romani dignum. Ac modestius in rebus omnibus, nato sibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, post etiam Britannicus est cognominatus, nec ullo alio splendore usus est: nec eum Augustum, aut Messalinam Augustam appellari siuit. Ludis gladiatorijs impense delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales uarijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum sanguini & cædibus assuefactus, facilius etiam ad alios occidendos est impulsus. In causa autem fuerunt Cęsarei & Messalina: qui si quem sublatum uolebant, terrore ei incusso potestatem accipiebant faciendi quod uellent. Sæpè ex improuiso consternatus, cum in subito terrore aliquos occidi iussisset: postea sibi redditus, & sanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romani'que spem de eo parum bonam haberent: cùm ab alijs, tum ab Annio Viniciano insidiæ ei comparatæ sunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit. Sed is cum milites dicto audientes non haberet, seipsum interfecit: Claudius uerò quanquam ita territus, ut ultrò illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, insidiatores quam plurimos indagatos supplicijs affecit. Vinicianus & alij complures ipsi manus sibi attulerũt. Nam Messalina & Narcissus, unà cum alijs eius libertis, eam nacti occasionem, nullo summæ crudelitatis genere abstinuerunt. Itaque et uiri & mulieres multi cæsi, quidam etiam ex nocentissimis uel pecunia uel gratia absoluti. Galæsus uerò Camilli libertus á Narcisso in curia rogatus, quid facturus fuisset, si Camillus factus esset imperator' respondit, se tacitum à tergo eius staturum fuisse. Arria Cæcinnæ consulis uxor, Messalinæ admodum familiaris, marito superstes esse recusauit, eumq́ mortem reformidantem cõfirmauit, eodem gladio quo se ipsam percusserat illi porrecto, dixitq́: Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati sunt. Claudius uerò ad supplicia tã propensus euasit, ut militibus istum uersum subinde pro tessera daret:

Pœna luenda uiro, si quis prior intulit arma.

Porrò Messalina & liberti eius, ita rempub. expeditiones, præfecturas, magistratus cæteraque omnia uendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum uenaliũ penuria Claudius ipse pro tribunali precia cõstituere cogeret. Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepisset, alias intulisset, ac

Claudius spectaculis gladiatoriis fit ad cædes propensior — *Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium coniuratio.* — *Galæsus.* — *Arria.* — *Britannia domita.*

statum rerum Claudio significasset: Lucio Vitellio collegæ in cōsulatu suo, summa rerū mandata, per Occanum cum maiorib. copijs & elephantis in insulā uectus, cum cæteris legionib. Barbaros aggressus est: ijsq; uictis, regiaq; illorum capta, Romā redijt, Magno & Sillano generis uictoriæ nūcijs præmissis. Qua cognita, Senatus & ipsi & filio eius Britannici cognomentū, et alios multos honores decreuit. Messalina saltatorē quendā Mnestерē nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitationib. nec minis ad concubitū perpellere potuisset, curauit ut is à Claudio ipsi parēre in omnib. iuberet, quasi ad alias res eius opera usura esset. Sic ille cum ea rem habuit, quasi id quoq; ab imperatore iussus esset. Idem cum alijs quoq; multis ausa, adulteris sui copiā fecit, quasi cōscio marito, & ad lasciuiā ipsius cōniuente. Viniciū uerò ob stuprū recusatū ueneno sustulit. Eam illius sub muliere & libertis seruitutē Romani indignè ferebant. Anno sequenti, qui fuit ab urbe cōdita octingentesimus, quartùm cōsul factus Claudius, Galliū quendā senatoriæ dignitatis uirum, qui Carthaginem migrarat, properè accersiuit, eumq; se aureis compedib. alligaturū professus, dignitate tributa effecit, ne loco se moueret. Cum aliquādo insidiæ ei detectæ essent, eum qui delatus erat, contēpsit: nec ulla eius ratione habita dixit, » Pulicem non eodē modo quo bel » luam, esse ulciscendum. Alios uerò multos ob Messalinæ criminationes, Asiaticū item & generum Magnū interfecit: illum propter diuitias, hūc ob genus & gloriā, licet ob alia crimina dānati fuerint. Cum multi serui ægrotantes, planè à dominis neglecti, ædibus ejecerent: eos omnes qui sanitatē recuperassent, liberos esse lege lata iussit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fausto Sylla nato, cui post Magni cædem nupserat, nihil decerni passus est. Verùm quo ipse moderatius, eo se Messalina & liberti eius insolentius gesserūt. quorū tres potissimū potestatem inter sese partiti erāt: Callistus supplicū libellorū magister: Narcissus ab epistolis, qua de causa * pugione accinctus erat, & Pallas fisci præfectus. Messalina uerò adulterijs nō cōtēta, maritos quoq; multos habere cōcupiuit, ac omnib. suis amatorib. nupsisset, tabulis cōscriptis, nisi in primis nuptijs deprehēsa perijsset. Nam dum Cæsarei omnes cum ea cōsentiebāt, nihil non de cōmuni sententia gerebatur. Postquam uerò Polybiū, quāuis eius etiā cōsuetudine uteretur, per calumniā interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorū beneuolētia deserta perijt. Nam cum C. Silium, Silij à Tiberio interfecti filiū, maritū sibi ascripsisset: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas preciosissima quæq; Claudij ornamēta cōgesserat: tandē etiā Cōsulē illū designauit. Quæ cū nota essent cæteris, Claudiū latebāt. Sed Narcissus aliquādo peregrè absenti, ab eaq; remoto per cōcubinas omnia significauit. Itaq;

Messalinæ adulteria. — *Lex de seruis.* — *Callistus. Narcissus. Pallas.* — ** pugillares gestabat.* — *Messalinæ interitus.*

ἤσαν τῷ Κλαυδίῳ τὰ συμβάντα γνωρίσαντος, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι οὐιτελλίῳ λουκίῳ τῷ συνυπάτῳ ἐγχειρίσας, ἐξεστράτευσε. καὶ πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφικόμενος, εἰς τὴν Βρεττανίαν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. καὶ μετ' αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν εἷλε· καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν τοῦ τε μάγνου καὶ τοῦ σιλανοῦ προπέμψας. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ γερουσία, Βρεττανικόν τε αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσατο τιμῆς. ἡ δὲ μεσσαλίνα ὀρχηστοῦ ἐρασθεῖσα τινὸς μνηστῆρος ὀνομαζομένου, ἐπεὶ μὴ ὑπέσχετο αὐτῇ, μήτ' ἐκφοβούμενος αὐτὴν ἐπείσθη συγγενέσθαι αὐτῇ, τὸν Κλαύδιον παρεσκεύασεν ὑποτάξαι αὐτῷ, πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ' ἄλλο τι δεομένῃ αὐτοῦ· καὶ εἰπόντος αὐτοῦ τοῦ Κλαυδίου, ὅσα προστάττοι ἡ μεσσαλίνα ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου κεκελευσμένος. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς συχνὰς ἑτέρας ἐποίει. ὡς γὰρ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀκολασταίνειν αὐτῇ, ἐμοιχεύετο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ' αὐτῆς διεφθάρη. ἤχθοντο οὖν οἱ ῥωμαῖοι, δουλεύοντα αὐτὸν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ὁρῶντες. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει, ὃ ὀκτακοσιοστὸν ἦν τῇ ῥώμῃ ὄντι, τὸ τέταρτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτε γάλλον τινὰ βουλευτὴν ἐς τὴν Καρχηδόνα ἐξοικήσαντα, σπουδῇ μετεπέμψατο αὐτὸν, ὅτι χρυσαῖς ἐν πέδαις δήσοι, καὶ οὕτω τῷ ἀξιώματι περιαιρεθεὶς κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐπιβουλῆς δέ ποτε τῷ Κλαυδίῳ μηνυθείσης, κατεφρόνησε τοῦ μηνυθέντος, καὶ οὐδενὶ λόγῳ αὐτὸν ἠξιώσατο εἰπὼν, ὅτι οὐχ ὁμοίως δεῖ ψύλλαν καὶ θηρίον ἀμύνασθαι. ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς μεσσαλίνης, καὶ τὸν ἀσιατικὸν καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν μάγνον ἀπέκτεινε· τὸν μὲν ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος. ἑάλωσαν μέντοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισίν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δούλους νοσοῦντας, οὐδεμιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξώθουν, ἐνομοθέτησε, πάντας οὖν ἐκ τούτων περιγενομένους, ἐλευθέρους εἶναι. γεννηθέντος δέ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣν κορνηλίῳ φαύστῳ σύλλᾳ ἀδελφῷ τῆς μεσσαλίνης συνοικίσας μετὰ τὸν τοῦ μάγνου θάνατον, οὐδὲν ἀφῆκε ψηφισθῆναι, μετριοφρονῶν. ἡ δὲ μεσσαλίνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ ἐξήγκωντο, ὧν δὲ τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διελάμβανον· ὅ, τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο· καὶ ὁ ναρκίσσος, ὃς τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο· καὶ ὁ πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοίκησις ἐπεπίστευτο. ἡ δὲ μεσσαλίνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχεύετο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησεν ἂν πᾶσι τοῖς αὐτῇ χρωμένοις μετὰ συμβολαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο. ἕως μὲν γὰρ οἱ καισάρειοι πάντες ὡμονόουν αὐτῇ, οὐδὲν ἦν ὃ οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης ἐποίουν. ἐπεὶ δὲ τὸν πολύβιον, καί τοι κἀκείνῳ πλησιάζουσα, διέβαλε καὶ ἀπέκτεινεν, οὐκέτ' αὐτῇ ἐπίστευον, καὶ ἐρημωθεῖσα τῆς παρ' αὐτῶν εὐνοίας, ἐφθάρη. τὸν γὰρ σίλιον τὸν γάϊον, τὸν τοῦ σιλίου τοῦ ὑπὸ τιβερίου σφαγέντος υἱὸν, ἄνδρα ἐπιγραψαμένη, καὶ τούς τε γάμους πολυτελῶς ἑστιάσασα, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τῶν τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα εἰς αὐτὴν, καὶ τέλος ὕπατον αὐτὸν ἀπέφηνε. ταῦτα δῆλα τοῖς ἄλλοις ὄντα, τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. ἀποδημοῦντι δέ ποτε αὐτῷ, καὶ μονωθέντι, ὁ ναρκισσος μηνύει πάντα διὰ τῶν παλλακῶν τὰ γινόμενα.

διο

περὶ τῆς ἀσωτίας τῆς μεσσαλίνης. — *ὃ καὶ νῦν ἐν γραδίοις τοῦ δρόμου φέρεται.* — *καὶ αὖθις περὶ τῆς ἀσωτίας τῆς μεσσαλίνης, καὶ ὅπως ἐφθάρη.*

ἦλθεν ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλούς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν Μνηστῆρα ἐφόνευσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν Μεσσαλῖναν ἀπέσφαξεν. ἐκείνης δὲ οὕτω διαφθαρείσης, τὴν Ἀγριππῖναν τὴν ἀδελφιδῆν ἔγημε συνδίᾳ τῶν ἀπελευθέρων, ὅτι τὸν Δομίτιον ἐν πρόσηβους ἤδη τελοῦντα εἶχεν υἱόν, ὅπως ἐς ἔφεδρον αὐτὸν τῆς ἀρχῆς τρέφοντες, μηδὲν ὑπὸ τοῦ Βρεττανικοῦ δεινὸν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν Μεσσαλῖναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. δεδιότες δὲ καὶ πρὸ τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν Σιλανὸν ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθόν, ἅμα δὲ καὶ τὴν Ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῷ τῆς Ἀγριππίνης υἱῷ τῷ Δομιτίῳ προμνωμένην, ἐγγεγυημένην τῷ Σιλανῷ, πείθουσι τὸν Κλαύδιον, ὡς ἐπιβουλεύοντα οἱ τὸν Σιλανὸν κατακτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου, λόγους ἐν τῇ βουλῇ ὁ Οὐιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ, γῆμαι τὸν Κλαύδιον. καὶ τὴν Ἀγριππῖναν ἐπιτηδείαν εἰς τοῦτο ἀπέφηνε, καὶ βιάσασθαι σφίσιν αὐτὸν περὶ τὸν γάμον συνεβούλευσε. ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες οἱ βουλευταί, πρὸς τὸν Κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἠνάγκασαν δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. ὡς δ᾽ ὁ γάμος ἐτελέσθη, τόν τε Κλαύδιον [illegible], δεινοτάτη ἐν τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους ἐκείνου εἶχε, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ᾠκειώσατο. καὶ τέλος τὸν μὲν Βρεττανικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῶν τυχόντων τινὰ τρέφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἐτεθνήκει) τὸν δὲ Δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ Κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ εἰσεποίησε, καὶ ἀνεποίησε τῷ Κλαυδίῳ αὐτόν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ τῷ Σενέκᾳ ἐξεπαίδευσε. ἀμύθητόν τε πλοῦτον συνέλεγεν, οὐδὲ τῶν τυχόντων λαβὴν ἐπ᾽ ἀργυρισμῷ παραλείπουσα, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύουσα διὰ χρήματα· ἐνίας δέ τινας καὶ γυναῖκας ζηλοτυποῦσα ἔκτεινε. τὴν γοῦν Παυλῖναν τὴν Λολλίαν κατακτείνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό, τε στόμα αὐτῆς αὐτὴ ταῖς χερσὶν ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίως πως ἔχοντας. μετὰ ταῦτα δὲ καὶ Αὔγουσταν τὴν Ἀγριππῖναν ὁ Κλαύδιος ἐπεκάλεσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποιησάμενος, μετωνόμασε Τιβέριον Κλαύδιον Νέρωνα Δροῦσον Γερμανικὸν Καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι καίεσθαι ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐδόκει. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα τὴν Ὀκταβίαν ἐς ἕτερόν τι γένος εἰσαγαγών, ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, ἐνεγγύησεν αὐτῷ. Ἀγριππῖνα δὲ καὶ Καλπουρνίαν γυναῖκα τῶν πρώτων ἐφυγάδευσεν, ἢ, ὡς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπειδὴ τὸ κάλλος αὐτῆς ὁ Κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε. τοῦ δὲ Νέρωνος (οὕτω γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ᾽ αὐτῷ ἐξενίκησεν) ἐν τοῖς ἐφήβοις ἐγγραφέντος, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τήν τε γῆν ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβον τινὸς πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. Νέρων δὲ ἐν αὔξει, Βρεττανικὸς δὲ οὔτε τιμῆς οὔτε ἐπιμελείας ἐτύγχανεν. ἡ γὰρ Ἀγριππῖνα τοὺς θεράποντας αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν Σωσίβιον, ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξεν, ὡς τῷ Νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. καὶ παρέδωκεν αὐτὸν οἷς ἤθελεν, οὔτε τῷ πατρὶ συνεῖναι, οὔτε δημοσιεύειν εἴα. ἐδύνατο δὲ πάντα τοῦ Κλαυδίου κρατοῦσα, καὶ τὸν Νάρκισσον καὶ τὸν Πάλλαντα οἰκειωσαμένη. ὁ γὰρ Κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προχωρήσας δυνάμεως, ἐτελεύτησεν. οἱ ἀστρολόγοι δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς Ἰταλίας ἠλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγινόμενοι ἐκολάσθησαν. Καράτακος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλοὺς καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἀχθείς, καὶ συγγνώμης

παρὰ

Margin (Greek): ὅτι τὴν ἀγριππῖναν ἔγημε ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, ἐψηφίσαντο ἐξεῖναι ἀδελφιδᾶς καὶ γαμεῖν. — δεινὴ ἀγριππῖνα. — ὅτι αὔγουσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπωνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐπωνόμασε.

Itaque Romam reuersus, et alios multos, et Mnesterē saltatorē interfecit. Deinde ipsa quoque Messalina interfecta, Agrippinā fratris filiā, libertorū impulsu duxit, quod filiū Domitiū iam penè puberē haberet, quē in spem regni alerēt, ne Britannico necem matris, ipsorū opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Sillanum timentes, qui à Claudio ut uir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano desponsam, Agrippinæ filio Domitio iam antè destinantes: Claudio persuadent, ut Sillanum pro insidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in senatu proposuit, esse è Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronunciauit, utque ad eas nuptias adigeretur autor fuit. Ita senatores propere ad Claudium abierunt, eumque coegerunt scilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatusconsulto, ut fratrum & sororum filias ducere liceret, quod antè uetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij callidissimi, Claudium planè in sua quasi uerba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs sibi conciliauit. Denique Britannicum priuignum plebeio more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudij designauit, pòst etiam adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium sub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit ineffabiles, ne leuissima quidem pecuniæ faciendæ occasione prætermissa, multis etiam pecuniæ causa occisis. Interfecit etiā mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cuius caput ad se allatum cum non agnosceret, suis manibus os aperuit, ut dentes aspiceret, quorum peculiaris erat series. Posthæc Augustam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium Claudiū Neronem Drusum Germanicum Cæsarem nominauit, nihil turbatus, quod eo die cœlum ardere uisum est. Deinde filiam Octauiam in aliam familiā adoptatā, ne fratrē et sororē copulare uideretur, ei despōdit. Agrippina Calphurniā quoque principē matronā uel in exiliū egit, uel, ut fert, etiā occidit: quod Claudius eius formā admiratus esset, ac laudasset. Quo die Nero (hoc enim nomē ferè usurpat) uirilē togā sumpsit, terra latè concussa est, & noctu omnib. ex æquo terror incussus. Crescentib. Neronis opib. Britānicus sine ullo honore penitus negligebat, ministris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occisis. Solicius autem, cui educatio & institutio illius mandata erat, quasi Neroni insidiatus esset, interfectus est. Britannicum uerò ijs commissum quos ipse probabat, nec cum patre uiuere, nec prodire in publicū passa est. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narcissum ac Pallantem amicos haberet. Nam Callistus, potentiam maximam adeptus, obierat. Astrologi tum tota Italia pulsi sunt, & qui eos consulebant, mulctati. Caratacus quidam Barbarorū princeps captus, & Romam ductus, ueniam

Margin (Latin): Agrippina. Domitius. — Domitij adoptio & nuptiæ. — Agrippinæ crudelitas et auaritia. — Prodigia inauspicati Neronis imperij. — Astrologi pulsi. — Carataci dictum.

θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, καὶ αὐτὸς εὐθὺς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. πρὸς δὲ τῷ σφαγῆναι ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόρρητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ καθ' ἑτέρων τινῶν εἶχεν, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, ἅπαντα προκατέκαυσεν. ἐσφάγη δὲ παρὰ τῷ τῆς Μεσσαλίνης μνημείῳ, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνενεχθὲν, ἔδοξεν εἰς τὴν ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. ὤφθη μέντοι κομήτης ἀστὴρ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ ψεκὰς αἱματώδης, καὶ σκηπτὸς εἰς τὸ δορυφορικὸν σημεῖον ἐνέπεσε, καὶ ἕτερ' ἄττα συνέπεσεν, ἃ σημεῖα τῆς Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. τούτου γὰρ μοναρχοῦντος καὶ Θευδᾶς ἐγήγερτο, οὗ καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι μέμνηται, καὶ ὁ Ἰώσηππος ἐν τῷ εἰκοστῷ λόγῳ τῆς ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητά τε αὐτὸν ὄντα πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φᾶδος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος ἴλην ἱππέων πέμψας, πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, πολλοὺς δ' ἐζώγρησε, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θευδᾶ ζωγρηθέντος τὴν κάραν ἀπέτεμε. καὶ Σίμων δ' ὁ μάγος ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, πολλοὺς τῶν αὐτὴν οἰκούντων γοητείαις ἀπατήσας, καὶ ἐσφετερίζετο. δηλοῖ δὲ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα· καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου εἰς οὐρανὸν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεοὺς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν· ὧν ὡς καὶ Σίμων ὁ Σαμαρεὺς, ὁ ἀπὸ κώμης Γιτθῶν. ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῖν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἱσταμένῳ, γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ Ῥωμαϊκοῖς, Σίμωνι δέῳ σάγκτῳ· ὅπερ ἐξελληνιζόμενον, Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ δηλοῖ. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκατέσπειρεν αὐτῇ, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας κατηύγαζε τὰς διανοίας τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ πολλοὺς πιστεῦσαι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως ἁλῶναι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακαλέσαι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν ἀπόστολον, ἀκόλουθον ὄντα Πέτρου, ἔγγραφον αὐτοῖς τῆς τοῦ κορυφαίου διδασκαλίας καταλιπεῖν ὑπόμνημα, καὶ αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου συγγραφῆς· οὕτω τοῦθ' ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος.

Ἔργον ἀξιέπαινον. *Περὶ σημείων.* *Περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ μάγου.* *Περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.*

Μοναρχία Νέρωνος Καίσαρος.

Καὶ Κλαύδιος μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τὴν δ' ἡγεμονίαν Νέρων ἐσφετερίζετο τῆς Ἀγριππίνης σπουδῇ, υἱὸς αὐτῆς ὤν, καὶ εἰσποιητὸς παῖς τοῦ Κλαυδίου γενόμενος, τῶν τε διαθηκῶν τοῦ Κλαυδίου ἀφανισθεισῶν, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ παραγκωνισμένου, ὃς γνήσιος ἦν τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς, ἐν παιδικῇ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. τοῦ Νέρωνος δὲ αὐτοκράτορος καὶ αὐγούστου ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππῖνα πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα διῴκει τῷ ἐκείνου ὀνόματι, καπηλεύουσα πάντα. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας ἔπαρχος ὢν τῶν δορυφορικῶν, καὶ ὁ Βοῦρρος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, τὴν μὲν ἔπαυσαν· αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ᾠκονόμουν ἄριστα, ἐφ' ὅσον περ ἠδυνήθησαν. ὁ γὰρ Νέρων νεώτατος τυγχάνων ὅτ' ἐμοναρχήσεν (ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἔτος ἦγε τότε τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) καὶ μήτι φιλοπραγματικὸς ὤν, ἐτρύφα,

Sed Claudio defuncto, & ipse statim interijt, cũ summam potentiam tenuisset. Antequã autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinã & alios scriptas crcmauit, quas, ut qui illi esset ab epistolis, omnes habebat. Est autem iuxta Messalinę sepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius ultionem accidisse uisum est. Cometa longissimo tempore apparuit, & uexillum satellitum guttis sanguineis infectũ, & de cœlo tactum. Contigerũt & id genus alia, quæ signa interitus Claudij putabantur. Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Iosephus Antiquitatum libro XIX refert, eum fuisse impostorem, qui multos seduxerit, donec Fadus Iudęę procurator, missis equitibus multos eius sectatores occiderit, multos cœperit, atq; ipsi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ uersatus, multos præstigijs deceptos in suam sectam pertraxit. id quod Iustinus Philosophus et martyr in defensione religionis nostrę ad Antoninũ declarat, his uerbis: Post Domini in cœlum assumptionem, dæmones quosdam homines subornarunt, qui se Deos esse dicerent: qui adeó à uobis pulsi non sunt, ut eis honorem habueritis. quorum è numero fuit Simon Samaritanus, é pago Gittano, qui cum sub Claudio Cæsare dæmonum opera miracula edidisset, in urbe uestra imperatrice Roma, Deus est habitus: decretaq; ei statua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inscriptũ est, Simoni Deo sancto. Petrus quoq; sub Claudio Romæ salutaris præconij semina sparsit, cui multi ex Romanis fidẽ habuerunt: itaq; doctrina principis Apostolorum capti sunt, ut solis eius uerbis non cõtenti, Marcum apostolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones summi uiri scriptis mandaret: atque in causa essent, ut Marci Euangelium conscriberetur, quemadmodum refert Eusebius.

Theudas. *Simon magus.* *D. Petrus apostolus.* *M. Euangelista.*

Imperium Neronis.

Claudio ad hunc modum, ut expositũ est, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius, Agrippinę matris opera sibi uendicauit imperium, Claudij testamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritię annos nondũ excesserat. Nerone à Senatu & militib. imperatore & Augusto declarato, Agrippina imperiũ sub illius nomine administrans, uænalia habuit omnia, sed tempore procedente Seneca præfectus satellitum, & Burrus magister Neronis, illa submota, imperium quàm diu licuit, optimé gesserunt. Nero enim cum rerum potiretur, admodũ adolescẽs (annos enim tum XVII habebat) & ocij quàm negocij amantior, indulgebat genio, amabat,

Seneca. *Burrus.* *Neronis adolescẽtia.*

amabat, comessabatur, potabat, ludis gladiatorijs & Circensibus uacabat, non angusti animi homo, sed sumptuosus, ac potius prodigus. cuius uel illud argumentũ est, q; uni ex sodalibus bis millies & quingenties mille drachmas argenti simul dari iussit. Cum uerò Agrippina pecuniam coactam ei proponendã curasset, ut tanta summa uisa mutaret consiliũ: ille re intellecta rogauit, quantũ esset id: cum didicisset: Ignorabam, inquit, me tam parum donasse, ac summã duplicari iussit. Eo pacto fisco celeriter exhausto, celeriter nouis faciendæ pecuniæ rationib. fuit opus. Itaq; insolita uectigalia ubiuis exegit. Agrippina uerò, ut erat auarissima, uehemẽter indignante, corradendæ sibi pecuniæ adem ptam occasionẽ, & cõminata, se Britanni cum imperatorem facturam: Nero territus, illum ueneno sustulit. qui cum statim diriguisset, & pro epileptico efferretur, cum liuores ex ueneno in corpore apparerent, gypso inunctus per forum gestabatur. Id adhuc liquidum, ingens pluuia prorsus detersit, ut facinus non tantum audiret, sed etiam oculis cerneretur. Post etiam matrem Agrippinam per libertum Anicetum sustulit: quæ cum cædis ministrum adesse intellexisset, lacerata ueste, nudatoq; uentre: Hunc hunc, in» quit, Anicete feri, quòd Neronem peperit. Ea interfecta, Nero ipse intueri facinus uoluit, eámque omnem nudatã perlustrauit, & uulnera numerauit. Noctu autem ita turbabatur, ut ex lecto exiliret præ terroribus: & Romæ multis in locis à quibusdam clàm scribebatur,

Tres matricidæ, Orestes, Alcmæon, Nero.

Augustam Octauiam Claudij filiã, uxorẽ suã, repudiauit. nam Sabinã adamatã, uxoris loco habere uoluit: quæ uerita ne illa reuocaretur, calumniatores subornauit, à quibus & adulterij et ueneficij accusaretur. ac primò relegandam, deinde occidendam curauit. Pòst ipsa etiã Sabina à Nerone interfecta est, cum in eam prægnantem calcibus insiliisset. Quam quidem longo tempore luxit: ac tantopere desiderauit, ut principio mulierem illi similem eius loco teneret: Deinde puerum libertinum, nomine Sporum, exectis uirilibus uxorẽ duceret, quòd is quoque Sabinæ esset similis: quanquam ipse Nero Pythagoræ liberto nupsisset. Hi duo igitũ unà rem habebãt cum Nerone, Pythagoras ut uir, Sporus ut mulier. Publicè cithara cecinit, quãuis exigua & obscura uoce præditus. In Circo aurigauit. Traiecit in Græciã, nõ ut maiores sui, sed saltandi, citharæ pulsandæ, præconij faciendi, agendæque tragœdiæ causa. Nec enim ei Roma satis ampla erat: sed expeditione erat opus, ut Periodonices, hoc est, passim uictor, ut aiebat, euaderet. Sed quis singula eius facta enumeret? Nam uno uerbo, quicquid uiles histriões repræsentãt, ea omnia ipse & dicebat & faciebat & tolerabat, nisi q; aureis cathenis uinciebatur: nam ferreæ Romanorum imperatorem haud decuissent. Aliquando igitur miles uinctum conspicatus, præ indignatione accurrit, eúmque soluit. Alius interrogatus, quid ageret Impe-

Profusio Neronis & rapacitas.

Britannici interitus.

Agrippinæ & Sabinæ interitus.

Octauiæ interitus.

Sporus Neronis, Nero Pythagoræ uxor, conduplicatus eodem tempore nuptijs.

Scenicæ exercitationes.

τὸ ἤρα, καὶ ἐκώμαζε, καὶ ἐμέθυε, καὶ μονομαχίαις καὶ ἱπποδρομίαις ἐσχόλαζε. πολυδάπανος δέ, καὶ οὐ μικρόφρων ἦν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀσωτευόμενος. τεκμήριον δέ, τινι τῶν περὶ αὐτὸν πεντήκοντα ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας ἀργυρίου δοθῆναι κελεύσας, ἐπειδὴ ἡ ἀγριππῖνα ἀθροίσασα τὸ ἀργύριον, ἔν που αὐτοῦ τεθῆναι πεποίηκεν, ἵν᾽ ἀθρόον ἰδὼν αὐτὸ μεταβάληται, συνεὶς ἐκεῖνος, ἤρετο πόσον εἴη τὸ κείμενον: καὶ μαθών, ἠγνόουν, ἔφη, ὀλίγον οὕτω κεχαρισμένος, καὶ διπλασιασθῆναι ἐκέλευσεν. οὕτω δὲ ταχὺ τῶν βασιλικῶν ἐξαντληθέντων θησαυρῶν, ταχὺ δὲ πόρων ἐδέησε καινῶν, καὶ τέλη οὐκ εἰθισμένα παρὰ πάντων ἐξελέγετο. τῆς δὲ ἀγριππίνης ἔτι μὲν ἀργυρολογεῖν ἐθελούσης, φιλαργυροτάτης οὔσης, πάνυ δεινῶς ὀργισθείσης, καὶ ἀπειλησάσης, τὸν Βρεττανικὸν αὐτοκράτορα καταστήσειν, φοβηθεὶς ὁ νέρων, ἀπέκτεινε φαρμάκῳ αὐτόν. καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἀπέψυξε, καὶ φοράδην ὡς ἐπίληπτος ἐξεκεκόμιστο. τῶν δὲ γε τῇ ἐκφορᾷ ἐπεὶ πελιδνὸς ὑπὸ τοῦ φαρμάκου γέγονε, γύψῳ χρισθεὶς διὰ τῆς ἀγορᾶς ἤγετο. ὑετὸς δὲ πολὺς ὑγρᾶς ἔτι τῆς γύψου οὔσης ἐπιπεσών, ἅπασαν ἐκείνην ἀπέκλυσεν, ὥστε τὸ δεινὸν μὴ μόνον ἀκούεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁρᾶσθαι. ὕστερον δὲ καὶ τὴν μητέρα τὴν ἀγριππῖναν, τὸν ἀπελεύθερον ἀνίκητον πέμψας, διεχειρίσατο. ἡ τὸν πεμφθέντα ἰδοῦσα, καὶ γνοῦσα ἐφ᾽ ὅτῳ ἥκει, τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξε, καὶ τὴν γαστέρα ἀπογυμνώσασα, «παῖε ταύτην, ἔφη, ἀνίκητε «παῖε, ὅτι νέρωνα ἔτεκε. καὶ ἡ μὲν ἐσφάγη. ὁ δὲ νέρων καὶ αὐτόπτης τοῦ τολμήματος γέγονε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν γυμνώσας, τὰ τραύματα διηριθμήσατο. ταῖς δὲ νυξὶν διεταράττετο, ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐνῆς ἀναπηδᾶν καὶ ἐκδειματοῦσθαι. τῇ δὲ ῥώμῃ πολλαχόθι ἐγέγραπτο παρά τινων ἀφανῶς,

νέρων, ὀρέστης, ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.

καὶ τὴν αὐγοῦσταν ὀκταβίαν, τὴν τοῦ κλαυδίου θυγατέρα, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπεπέμψατο. τῆς γὰρ σαβίνης ἐρῶν, ἤθελεν αὐτῇ συνεῖναι ὡς γαμετῇ. δείσασα δὲ ἡ σαβίνα, μή ποτε ἡ ὀκταβία μετακληθείη, κατηγόρους ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ μοιχείας καὶ γοητείας ψευδεῖς παρεσκευάσατο. καὶ τὸ μὲν πρῶτον φυγαδευθῆναι αὐτήν, εἶτα καὶ σφαγῆναι ἐποίησεν. εἶτα καὶ αὐτὴ ἡ σαβίνα ἐκτάνθη ὑπὸ τοῦ νέρωνος. κυούσῃ γὰρ αὐτῇ λὰξ ἐνέθορεν. ταύτην δὲ θανοῦσαν ἐπόθησεν· οὕτω δ᾽ αὐτὴν ἐπόθησεν, ὥστε τὰ μὲν πρῶτα γυναῖκά τινα προσφερῆ ἐκείνῃ μετεπέμψατο καὶ εἶχεν. εἶτα παῖδα ἀπελεύθερον, ὃν σπόρον ὠνόμαζεν, ἐκτεμὼν ἐγάμει, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ σαβίνῃ ἐῴκει, καίτοι πυθαγόρᾳ τινὶ ἐξελευθέρῳ γεγαμημένος. καὶ συνεγίνοντο ἅμα τῷ νέρωνι, πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνήρ, σπόρος δὲ ὡς γυνή. καὶ ἐκιθαρῴδησε δὲ δημοσίᾳ, καίτοι βραχὺ καὶ μέλαν φώνημα ἔχων· καὶ ἐν τοῖς ἱπποδρομίοις ἡρματηλάτησεν. ἐστράτευσε δὲ καὶ πρὸς τὴν ἑλλάδα, οὐχ ὡς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἵνα ὀρχήσηται, καὶ ἵνα κιθαρῳδήσῃ, κηρύξῃ τε καὶ τραγῳδίας ὑποκρίνηται. οὐ γὰρ ἤρκει αὐτῷ ἡ ῥώμη, ἀλλ᾽ ἔδει καὶ ἐκστρατείας, ἵνα καὶ περιοδονίκης, ὡς ἔλεγε, γένηται. ἀλλὰ τί ἄν τις καθ᾽ ἕκαστον λέγοι τῶν παρ᾽ ἐκείνου πεπραγμένων; πάντα γὰρ ἁπλῶς, ὅσα οἱ τεχνῖται ὑποκρίνονται, κἀκεῖνος ἔλεγέ τε καὶ ἔπραττε, καὶ ἔπασχε, πλὴν καθ᾽ ὅσον χρυσαῖς ἐδεῖτο ἁλύσεσιν. οὐ γὰρ ἔπρεπε ῥωμαίων αὐτοκράτορα σιδηραῖς δεῖσθαι. στρατιώτης δέ τις ἰδὼν αὐτὸν ποτὲ δεδεμένον, ἠγανάκτησε, καὶ προσδραμὼν ἔλυσεν. ἕτερος δέ, ἐρομένου τινὸς τί ποιοῖ

ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ νέρων.

ὅτι φαρμάκῳ ἀνεῖλε τὸν βρεττανικὸν ὁ νέρων.

ὅτι καὶ τὴν μητέρα ἀνεῖλεν ὁ νέρων.

ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψατο, εἶτα καὶ ἀνεῖλεν.

ὅτι [illegible] ἐγάμησε, καὶ [illegible].

ὁ αὐτοκράτωρ; ἀπεκρίνατο, ὅτι τίκτει. τοιοῦτον γάρ τι ἐπινενόητο τότε. ἤρξατο δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου διορύξαι, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ἐκνοούντων. λαβὼν γὰρ αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, ἵνα ... καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκη αὐτὸν μιμεῖσθαι. αἷμα δὲ τοῖς πρώτοις ἁψαμένοις τῆς γῆς λέγεται ἀναβλύσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς ἐξακουσθῆναι, καὶ εἰδώλων γενέσθαι φαντασίαν πολλῶν. οὗτος πρῶτος καὶ τὸν κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμόν, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀπέκτεινε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων μαρτυρίας ἔχων. ἕτεροι δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν ἡμέραν φασὶ τελειωθῆναι καὶ ἄμφω τοὺς ἀποστόλους, ... ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ. μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος ἐγένετο. ἔτι δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος, [illegible]

Imperator? respondit, eum parturire. Partum enim tum repręsentabat. Cœpit etiam Isthmũ perfodere: a quo cum homines abhorrerent, sumpto ligone ipse fodere cœpit, idem'que suo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem sanguis ebulliisse, cum terra primùm tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus esse, & spectra multa apparuisse. Hic persecutionis Christianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apostolorum interfecit, eodem tempore, ut Eusebius ex antiquorum testimonijs asserit. Nam alij eodem quidem die utrunque consummatum esse tradunt, sed anno diuerso. * Post Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Vespasianum contra Iudęos, qui iam apertè defecerant, misit. Britanni quoque & Galli exactionibus grauari se, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Iulius Vindex senatorij ordinis, ut & pater fuerat, populares suos iam ante ad defectionem propensos, magis etiam concionib. instigauit, iureiurando adactos, se pro senatu populoque Romano facturos esse omnia: & ipsum, si quid secus fecisset, occisuros. imperatorẽ uerò Seruiliũ Sulpiciũ Galbam designauit, uirũ patricium, tum Hispaniæ prætorẽ: ac is principatum quidem suscepit, sed imperij cognomentum assumere noluit. Cum autẽ defectio lentè procederet, Vindex prę dolore propter occisos milites suos sibi ipsi manus attulit, fortunæ iratus, quòd tam præclarũ facinus occidẽdi Neronis & populi Romani liberandi ad exitũ perducere non potuisset. Quod tanta alacritate ab eo susceptũ fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui sibi Vindicis caput attulisset, dixerit, se ei qui Neronis interfecti sibi caput attulisset, suum caput uicissim daturũ esse. Nero uerò cum Petronium quoque, contra seditiosos cum maiori parte copiarũ præmissum, ad Galbam defecisse cognouisset: spe omni abiecta, in animo habuit, senatu occiso, & urbe incensa, nauigare Alexandriã: atque adiecit: Etsi imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præsidio auocato, castra ingressus, Neronem hostem iudicauit, & Galbam eius loco imperatorem creauit. Nero ubi se à satellitibus destitutum esse uidit, uili ueste induta, & simili equo conscenso, tecta facie ne agnosceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperator salutatus, uia declinata, in culmis se occultauit. Populus Romanus, cum diluxisset, gaudio exultans, urbem coronis impleuit: quidam etiam, ut in libertatem asserti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & salibus incessit, & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per uiam traxit. Milites & alij Neronem quęritantes, cum latebras indagassent, equites contra eum miserunt.

Isthmi perfossio.

Petri et Pauli supplicium.

Linus.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpicius Galba imperator designatur.

Petronius.

Neronis fuga et interitus.

Quos

Quos cum aduentare sensisset, comites iussit & ipsum & semetipsos occidere. Quibus non obsecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito conatu occidere aggressus: Ego solus, inquit, nec » amicum habeo, nec inimicum. Cum iam in proximo essent equites, ictu sibi illato: Proh » Iuppiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ægre spiritum trahentem, Epaphrodinus plane confecit. Perijt mense Iulio. Vixit annos triginta, menses quinque, dies uiginti. imperauit annos tredecim, menses octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus post Marcum apostolum & Euangelistam Alexandriæ episcopus factus est Anianus.

Anianus Alexādrinus.

Imperium Galbæ.

Galba post Neronis interitum, decreto sibi à Senatu principatu, etiā Rufi copijs auctus, recepit animum: sed Cæsaris appellationem non admisit, nec Imperatoris nomen in ullis literis usurpauit prius, quàm legati à Senatu aduenissent. Eos qui sub Nerone alios calumniati erant, aut falsis testimonijs oppresserant, supplicio affecit. Serui qui dominos dictis factis'ue læserant, eis ad pœnam dediti: pecuniæ & possessiones, quas Nero donarat, repetitæ sunt. Ab eodē ob crimen læsæ Maiestatis in exilium missos, reuocauit: ossa eorum qui ex imperatorio genere occisi erant, in Augusti monumentū intulit, eorumque statuas repoluit. Cæterum cum A. Vitellium à Germanicis legionibus imperatorem salutatum esse audiuisset: L. Pisonem, adolescentem nobilem, modestum, prudentem, adoptatū Cæsarem dixit. Id M. Saluius Otho ægre ferēs, quòd ipse adoptatus non esset, seditionem mouit, XXX duntaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti solus ex Senatoribus astans, aruspicem in insidias ei portendi dicere audisset, ac monere ut domi maneret, nec usquam progrederetur: statim quasi per aliam causam in castra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoque persuasis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationib. emptis, imperator statim salutatus est. Quo Galba cognito, quosdā in castra misit, qui milites à sententia dimouerent. Interea uerò miles quidā cum gladio cruēto eum accessit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonē em occidi. Quod Galba credēs, cū in Capitoliū ad rem diuinā faciendā properaret, in medio foro, peditū & equitū occursu, senex, consul, pontifex, Cæsar, imperator, multis inspectantib. est trucidatus: caput eius conto præfixū. Cum occideret, nihil aliud locutus » est, nisi: Ecquid mali feci? Perijt etiā Piso, & alij multi. his peractis, milites capita illorū in castra ad Othonē et in curiā attulerūt. Quib. cōsternati patres, lætitia simulata, Othoni omnia quę ad

A. Vitellius

L. Piso.

M. Saluius Otho.

Galba cædit.

ὁ δὲ προσιόντας αὐτοὺς αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀποκτεῖναι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, μέγα ἐστέναξεν. εἶτα τὸν σπόρον αὐτὸν ἀνελεῖν θελήσας, καὶ μὴ δυνηθεὶς, ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. « καὶ ὅσον ἤδη πελασάντων τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπάταξεν, εἰπών, ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης ἀπόλλυμαι; δυσθανατοῦντα « δ' αὐτὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. ὁ μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὸν Ἰούλιον ἐτελεύτησε μῆνα, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις εἴκοσιν· ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτώ, δυεῖν ἡμέραιν δέοντας. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ τῆς τούτου μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον Ἀνιανὸς γέγονε.

Μοναρχία Γάλβα καίσαρος.

Γάλβας δ' ἐπὶ Νέρωνι διεφθαρμένῳ, καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, ὅ τε Ῥοῦφος αὐτῷ προσεχώρησεν, ἀνεθάρσησεν, οὐ μήν τοι καὶ τὸ Καίσαρος ἀνέλαβεν ὄνομα, πρὶν τοὺς ἐκ τῆς βουλῆς πρεσβευτὰς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρότερον εἰς οὐδὲν γράμμα ἐνέγραψε. τοὺς δὲ συκοφαντήσαντάς τινας ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν πράξαντές τι ἢ εἰπόντες, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ παρεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τινὲς παρὰ τοῦ Νέρωνος εἰλήφεισαν, ἀπῃτήθησαν. τούς γε μὴν ὑπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας ὡς ἀσεβηκότας εἰς αὐτὸν κατήγαγε, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀνεκατέστησεν. οἱ δὲ ἐν ταῖς Γερμανίαις στρατιῶται προστησάμενοι Αὖλον Οὐιτέλλιον, ἐπανέστησαν. ὁ οὖν Γάλβας τὴν ἐπανάστασιν πυθόμενος, Λούκιον Πείσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον υἱοθετήσατο, καὶ ἀπέδειξε καίσαρα. ὁ δὲ Ὄθων ὁ Μάρκος ὁ Σάλουιος ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Γάλβου υἱοθετήθη, ἐπανέστη αὐτῷ, τριάκοντα μόνους στρατιώτας ἑτοιμασάμενος. ἐπεὶ γὰρ θύοντι τῷ Γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρέστη, καὶ τοῦ ἱεροσκόπου ἐπιβουλευθήσεσθαι αὐτὸν εἰπόντος ἤκουσε, καὶ παραινοῦντος οἴκοι μεῖναι, καὶ μηδαμῇ προελθεῖν, κατέδραμέ τε εὐθὺς, ὡς ἐπ' ἄλλο τι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπιών, καὶ ὑπὸ τῶν συνομωμοκότων αὐτῷ στρατιωτῶν εἰς τὸ τεῖχος εἰσήχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσαναπείσας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπριάμενος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, τό τε ἐκείνων τι παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ὁ Γάλβας δὲ μαθὼν τὰ πρασσόμενα, ἔπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδόν τινας, ὡς μεταπεῖσαι τοὺς ἐν αὐτῷ δυνησόμενος. κἀν τούτῳ στρατιώτης τις γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθεν αὐτῷ, φάσκων, θάρσει αὐτοκράτωρ, Ὄθωνα γὰρ ἀπέκτεινα. πεισθεὶς οὖν ὁ Γάλβας, εἰς τὸ Καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἐκεῖ τὸν γέροντα, τὸν ὕπατον, τὸν ἀρχιερέα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες, κοντῷ ἐνέπηξαν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπών, καὶ τί κακὸν ἐποίησα; ἀπέ« θανε δὲ καὶ ὁ Πείσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. καὶ πράξαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τάς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, πρὸς τὸν Ὄθωνα αὐτὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ εἰς τὸ συνέδριον ἐκόμισαν, ὥς τε τοὺς βουλευτὰς καταπλαγέντας, χαίρειν τε προσποιεῖσθαι, καὶ τῷ Ὄθωνι πάντα τὰ πρὸς τὴν

ἐπὶ υἱοθεσίᾳ τοῦ γάλβα πείσωνα, καὶ ὄθων ἐπανέστη γάλβᾳ.

ἀναίρεσις γάλβα.

τὴν ἀρχὴν φρόντιστα ἢ φιλεῖσθαι. οὐκ ἐλάνθανε δὲ, ὅτι αὐτὸς τὴν βουλὴν ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον ἢ τοῦ νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. γάλβας μὲν οὖν ζήσας ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξας δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, τοιοῦτον τέλος ἐσχήκει.

Αὐταρχία καίσαρος ὄθωνος.

Ὁ δὲ ὄθων μετέγνω μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῶν ἱερῶν αὐτῷ θύοντι πονηρῶν ὀφθέντων, καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γενομένων, ἀλλ᾽ οὐκ εἶχεν ὡς τῆς ἀρχῆς ἐπιλαβόμενος ἀναδῦναι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ δίκην δέδωκεν. ἐν τούτοις δέ τις πλασάμενος νέρων εἶναι, ἐκ τῆς πρὸς τὸν νέρωνα ὁμοιότητος ἐμφερὴς αὐτῷ, τὴν ἑλλάδα ὀλίγου πᾶσαν ἐτάραξε, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνθρώπων ἀθροίσας, πρὸς τὰ ἐν τῇ συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησεν. ἐν κύδνῳ δὲ περαιούμενον αὐτὸν ὁ καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ ὄθων λάθρα πολλοὺς πρὸς τὸν οὐιτέλλιον ἐπὶ καταλλαγῇ ἔπεμψεν. ὡς δ᾽ οὐκ ἔπειθε, πρέσβεις ἀπέστειλε φανερῶς. ὅτε δὲ ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς οὐιτέλλιος, ἀλλὰ κατέσχεν αὐτούς, οὕτως ἔπεμψεν ὁ ὄθων ἰσχὺν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἡττήθη δὲ διὰ πολυαρχίαν, οὐ δι᾽ ἀδυναμίαν, κἀκ ῥώμης δὲ ἐξωρμήθη, καὶ τοὺς πρώτους ἐξήγαγε. μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τῷ πρόκλῳ δοὺς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φέρειν μάχην ἀνθρώπων ὁμοφύλων ἰδεῖν. ὅθεν μαλακίαν αὐτοῦ καταγνόντες οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατάρχαι, οὐδὲν τῶν δεόντων ἔπραξαν, ἀλλ᾽ ἡττήθησαν, καὶ τοῖς τοῦ οὐιτελλίου ἐπισυνέδραμον, καὶ ἀνεμίχθησαν σφίσι. τῷ δὲ ὄθωνι ἤγγειλε ταῦτα ἱππεύς, καὶ ἀπιστούμενος, εἴθε, ἔφη, ταῦτα ψευδῆ, καῖσαρ, ἦν· καὶ εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. πιστευσάντων δὲ ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (οἵ τε γὰρ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι παρῆσαν) καὶ ἱκετευόντων αὐτὸν, μήθ᾽ ἑαυτὸν μήτε σφᾶς προδοῦναι· πάντες γὰρ (ἔλεγον) ὑπὲρ σοῦ ἡδέως ἀποθανούμεθα· ὁ ὄθων, πολὺ δικαιότερον εἶναι, εἶπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι᾽ ἕνα ἄνδρα τὸν δῆμον τῶν ῥωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρώπων φθείρεσθαι. ταῦτ᾽ εἰπὼν, εἰς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τοῖς τε οἰκείοις καὶ τῷ οὐιτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιστείλας, τά τε γράμματα ὅσα τινὲς αὐτῷ κατ᾽ ἐκείνου ἐγεγράφεσαν, ἔκαυσεν, ὡς τι μηδὲν ἐξ αὐτῶν φωραθέντα κινδυνεῦσαι· καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῶν παρόντων, ἠσπάζετο αὐτοὺς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. κἂν τούτῳ ταραχῆς γενομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταστείλας αὐτοὺς, οὐ πρότερον ἀνεχώρησε, πρὶν τοὺς ἀσφαλῶς ἄλλους ἀλλαχοῦ πέμψαι. καὶ οὕτως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι ταραχῶδες ἐγίνετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο· καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπικατέσφαξαν ἑαυτούς. τοῦτο τὸ τέλος τῷ ὄθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐνενήκοντα, ὅθεν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου συνεσκίασε. κάκιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανεν. οἱ δὲ στρατιῶται εὐθὺς μὲν ἐταράχθησαν, καὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. ἔπειτα ὁμονοήσαντες, προσεχώρησαν τοῖς κεκρατηκόσιν.

περὶ τοῦ ψευδονέρωνος. — *[illegible]* — *[illegible]*

Ἀνάξ

imperium pertinent, decreuerunt. Neque uerò obiciũ erat, eum Senatui uim fecisse, & petulantius atque acerbius ipso Nerone imperaturum esse. Galba annos septuagintaduos, dies tres et uiginti natus, imperij mense nono, et die decimotertio, hunc exitum habuit.

Imperium Othonis.

Othonem, cum exta sacrificanti parum fausta essent, aliaque signa apparuissent, perpetrati facinoris pœnituit: sed imperio, quod semel susceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam ob lineamentorum corporis similitudinem se Neronem esse professus, totam penè Græciam conturbauit: & manu sicariorum comparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed eum Calphurnius in traiectu Cydni amnis comprehensum interfecit. At Otho clàm multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetrasset, apertè legatos misit. Quos cum Vitellius nullo respõso dignatus esset, atque etiam retinuisset: copijs terra mariq; missis, nõ ex imbecillitate, sed propter ducum multitudinem uictus, ipse Roma cum primoribus egressus est: & parte militum Proclo data, recessit, se pugnam ciuium inter se uidere posse negãs. Itaq; milites & duces ignauiam eius pertęsi, re malè gesta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciasset, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæsar hæc falsa essent. seq; statim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati essent (nam & satellites multi, & alij non pauci aderant) eumq; rogarent, ne semetipsum & ipsos destitueret: se enim omnes libenter pro eo morituros: Otho, multo æquius esse dixit, unum pro omnibus, quàm multos pro uno perire: neq; se commissurum, ut ob unum uirum populi Romani seditio oriretur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingressus, cum nonnulla ad suos, et ad Vitellium de suis scripsisset, literis ad se contra illum scriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, singulos salutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto, exijt: eoq; sopito, non prius discessit, quàm alios aliò in loca tuta misisset. ac ita demũ, cum tranquilla essent omnia, seipsum interfecit. Milites cadauer eius sepeliuerunt, multi quoq; super eo se iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII uixisset, dies LXXXX imperasset, quo ætatem superiorem impiè & sceleratè actam obumbrauit, & uitam omnium flagitiosissimam morte honestissima decorauit. Post eius obitum, milites statim tumultuati sunt: & multis inuicem cæsis, gratia reconciliata se ad uictores contulerunt.

Pseudonero.

Otho reconciliatione Vitellij desperata, seipsum interficit.

Otho uitã flagitiosam morte honesta claudit.

Vitellij

Vitellij imperium.

Romani cognito Othonis interitu (nam, ut antè dictum est, urbe aberat) Vitellium imperatorem designarunt. Cui mors Othonis in Gallijs uersanti nunciata est, ubi eum uxor cum filiolo sex annos nato conuenit, quem pro suggesto Germanicũ & Cæsarẽ designauit. Iam cum diuinationib. deditus esset, nec sine ijs uel minima susciperet, tum astronomos, post etiam ariolos pepulit, certo die præfiuito, intra quem tota Italia excederent. Qui noctu uicissim schedis propositis ei denunciarunt, ut intra eum diem è uita excederet, quo excessit. Cum autem luxui & lasciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, foro aleatorio, saltationibus & aurigationib. uersatus esset, & infinita in eas res pecunia insumpta, multum æris alieni fecisset, tum aucto luxu insolentius se gessit, maioresq; sumptus fecit. Maximã diei partem, & noctu quoq;, se citra ullam satietatẽ ingurgitando, & subinde quæ ingesserat, reuomẽdo, ut solo cibariorũ transitu ali uideretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare posset, cum eius compotores pessimè haberẽt. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies à sodalitate abfuisset, se omnino periturum fuisse dixit, nisi ægrotasset. Nec totum tempus imperij eius quicquã aliud fuit, nisi ebrietas & commessationes. Quis autem singula commemoret? cum inter omnes cõstet, eum imperij sui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarũ in cœnas insumpsisse. Sæpè etiam apud alios conuiuatus est: eodemq; die alius ei ientaculũ, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria post cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. Inter hæc uitia uirtutes ei non defuerunt. Monetam enim sub Nerone, Galba, Othone percussam retinuit, imaginibus eorum nihil offensus. & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq; cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionib. debebãtur exegit, neq; cuiusq; bona publicauit: paucis dũtaxat Othonianæ factionis occisis, neq; tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occisi fuerant, ea restituit omnia, quę adhuc in publico reperiebantur. Neq; testamenta aduersariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne senatores & equites in arena pugnarent, aut in orchestra se spectandos præberent: atq; ob hęc laudabatur. Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defecisse præter solitũ uidebatur, & quarto & septimo die obscurata. Simul etiam duo soles uisi, alter ab occasu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robustus. Motus illius hæc ratio fuit. Vespasianus in Iudęa degens, quò cum à Nerone propter Iudæorum defectionem missum fuisse iam diximus, filium Titum ad Galbam salutandum misit.

Astrologi Vitellio diẽ dicunt.

Intemperãtia Vitellij.

Vitellij uirtutes.

Prodigia.

Vespasianus imperiũ capessit.

Ἀνάῤῥησις βιτελλίου καίσαρος.

Οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ τὸ πάθος μαθόντες τοῦ ὄθωνος (ἀπεδήμει γὰρ τοῦ ἄστεος, ὡς προείρηται) αὐτοκράτορα τὸν βιτέλλιον ἀνηγόρευσαν. ὄντι δ' ἐν τῇ γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἠγγέλθη τοῦ ὄθωνος. ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἐπὶ βήματος γερμανικόν τε καὶ αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν ἑξέτες ὄν. φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξήλασε, προειπὼν ὁρισμὸν ἐντὸς τῆς δεῖνα τῆς ἡμέρας ἐξ ἁπάσης ἐκχωρῆσαι τῆς ἰταλίας. κἀκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες γράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῷ ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. ἦν δὲ τρυφῇ τε καὶ ἀσελγείᾳ προσκείμενος, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος ὢν οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβευτήρια, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐσπουδακέναι. καὶ ἀμύθητα ὅσα τὰ τοιαῦτα ἀναλώσας, καὶ δάνεια πολλὰ εἶχε. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τὸ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τό τε τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' οὗ περ καὶ αὐταρκεῖν ἠδύνατο. οἱ δὲ συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάσσοντο. ὅθεν εἷς τις αὐτῶν νοσήσας, καὶ διὰ τοῦθ' ἡμέρας τινὰς τοῦ συσσιτίου ἀπολειφθείς, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἐνόσησα, πάντως ἂν ἀπωλόμην. καὶ ἐγεγόνει ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμοι. καὶ τίς ἂν τὰ καθ' ἕκαστα αὐτοῦ καταλέγοι; ὁπότε πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνῳ εἰς τὰ δεῖπνα αὐτὸν δεδαπανηκέναι. πολλάκις δὲ καὶ παρ' ἄλλοις ἑστιᾶτο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄλλοι μὲν ἀκρατίζεσθαι παρεῖχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια. οὕτω δὲ βιοὺς, οὐκ ἄμοιρος ἦν παντάπασι καὶ καλῶν ἔργων. τό, τε γὰρ ἐπὶ νέρωνος, καὶ τὸ ἐπὶ γάλβα, τό τε ὄθωνος κοπὲν νόμισμα ἐτήρησεν, οὐκ ἀγανακτῶν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν· καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρηντο, ἐφύλαξε, μηδένα μηδὲν ἀφελόμενος. καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῶν συντελειῶν ὑποφληθέντα ἀπῄτησεν, οὔτε οὐσίας τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους μὲν πάνυ τῶν τὰ ὄθωνος πραξάντων ἀποκτείνας, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέντοι οὐσίας τοὺς προσήκοντας σφῶν ἀποστερήσας. καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῶν πρότερόν ποτε θανατωθέντων ἐδωρήσατο πάντα, ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ εὕρηντο. ἀλλ' οὐδὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων ᾐτιάσατο. ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. ἐπεὶ δὲ τούτοις ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐν ἰουδαίᾳ κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις, καὶ δεινῶς κατέδεισε δι' αὐτήν, ἄλλων τέ τινων συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπέναι δοξάσης. καὶ γὰρ τετάρτῃ καὶ ἑβδόμῃ ἐσκιάσθη. ἡλίους τε ἅμα τότε δύο ἔκ τε τῶν ἀνατολῶν καὶ ἐκ τῶν δυσμῶν, τὸν μὲν ἀσθενῆ καὶ ὠχρὸν, τὸν δ' ἐξ ἀνατολῶν ἰσχυρόν. ἐπράχθη δὲ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὧδε. ὁ οὐεσπασιανὸς ἐν ἰουδαίᾳ διατρίβων (ὡς γὰρ ἤδη ἱστόρηται, παρὰ νέρωνος ἦν ἐκπεμφθεὶς διὰ τὴν τῶν ἰουδαίων ἐπανάστασιν) τῷ μὲν γάλβᾳ αὐταρχήσαντι τὸν υἱὸν ἔπεμψε τίτον, προσεροῦντα αὐτόν.

[illegible]

[illegible]

ἐπεὶ δὲ

Tito

Οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται.

ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὴν τοῦ Οὐιτελλίου καὶ τοῦ Ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ὡρμήθη, κατὰ τὸν Δίωνα. ὡς δ' ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησιν, οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται μαθόντες τοὺς μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Γαλάτας στασιάσαντας, Γάλβαν προχειρίσασθαι αὐτοκράτορα, τοὺς δ' ἐν Γερμανίᾳ στρατευομένους ἀνθελέσθαι τὸν Οὐιτέλλιον, τοὺς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προχειρίσασθαι Ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ τὴν μοναρχίαν ἐπὶ σφετέρῳ στρατηγῷ ἐψηφίσαντο, καὶ παρακροτήσαντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν Οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν παρεκελεύοντο. ἀρνουμένου δ' ἐκείνου, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσέκειντο, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξίφεσιν ἀναιρεῖν ἠπείλουν αὐτόν. πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον ἐπὶ τὸν τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου ἔχοντα ἐπιστέλλει περὶ τῶν κατ' αὐτόν, κἀκεῖνος εὐθὺς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Οὐεσπασιανὸς δὲ Μουκιανόν, τὸν μὲν τῆς Συρίας ἡγεμόνα, πέμπει εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν Οὐιτέλλιον. ὅτε καὶ τὸν Ἑβραῖον Ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος τοῦ Νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ, καὶ αἰχμάλωτον, καλέσας πρὸς ἑαυτόν, ὡς προειρηκότα αὐτῷ τὴν ἀρχὴν λυθῆναι ἐκέλευσε. τοῦ δὲ Τίτου ἐπὶ τῇ συναπαιτήσει δίκαιον εἶναι τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ ὄνειδος συναφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ· τοῦτο δὲ ἐγίνετο, εἰ μὴ λυθεῖεν τὰ δεσμά, ἀλλὰ διακοπεῖεν, ὃ ἐπὶ τῶν μὴ δικαίως δεθέντων ἐπράττετο, συνεδόκει καὶ ὁ Οὐεσπασιανός, καὶ παρελθών τις διέκοψε πελέκει τὴν ἅλυσιν.

Περὶ τοῦ Ἰωσήπου χρησμοῦ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ, ὡς ἄρξει.

ὁ γὰρ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν τοῖς γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκώς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ στάσεις, καὶ τὰς ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἐναλλαγάς, εἰς τὸν Οὐεσπασιανὸν τοῦτον ἀνέλαβε τὸν χρησμόν, καὶ οἱ τὸ κράτος προεμαντεύσατο. τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ Ῥωμαϊκῆς. ἀκριβέστερον δ' ἂν καὶ ἀληθέστερον μᾶλλον νοηθείη, τῷ ἐπὶ τὸν σωτῆρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμόν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους μόνον, πολὺ δὲ τῆς οἰκουμένης ἦν, ὃ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἦν ἐκτός. ὁ δὲ Κύριος ἁπάσης τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ᾧ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐρρέθη, „αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, „καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. Οὐεσπασιανὸς δὲ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὥρμησε, φθάνει καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης ἀγγελία ἥκειν αὐτῷ, ὡς Οὐιτέλλιος μὲν ἀπεσφάγη, αὐτὸς δὲ αὐτοκράτωρ ὑπό τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀνηγορεύθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς ἡγεμονίαν προεχειρίσθη μέχρι τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀφίξεως.

Πῶς καὶ ὑπὸ τίνων ὁ Οὐιτέλλιος ἀνῃρέθη.

ὁ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. ἤδη οἱ Οὐεσπασιανοῦ στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ Ῥώμῃ, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσβαλόντες, οὐδὲν ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐκ ἐποίησαν. τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης ὁ Οὐιτέλλιος φοβηθείς, χιτωνίσκον τε ῥακώδη περιβαλλόμενος, ἐς οἰκίσκον σκοτεινόν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδεντο, κατεκρύφθη, διανοούμενος νύκτωρ ἐς τὴν Ταρρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκδραμεῖν. ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτόν, συνέλαβον φορυτοῦ πεπλησμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο) καὶ τὴν ἐσθῆτα περιρρήξαντες αὐτοῦ, καὶ ὀπίσω τὰ χεῖρε δεσμώσαντες, βρόχον τε περιθέντες αὐτῷ περὶ τὸν αὐχένα, οἱ μὲν ἐρράπιζον, οἱ δὲ τὸ γένειον ἔτιλλον, πάντες δ' ὠνείδιζον τά τε ἄλλα, καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ. αἰσχυνομένου δὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ

Tito autē reuerso (nam in uia seditionē Othonis & Vitellij didicerat) & ipse (ut Dion refert) regnum affectauit. Iosepho uerò autore, in excidio Iudaico, milites eius cum audissent, à Gallis Europæis Galbam per seditionem Imperatorem esse creatum, à Germanicis legionibus Vitelliū, à Romanis Othonem: ipsi quoque suo duci imperium decreuerunt: atque a lijs alios concitantibus, Vespasianum Imperatorem salutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ subueniret. Refraganti, tribuni institerunt: & milites strictis ensibus circumstantes, mortem sunt minati. Paret igitur: & primùm ad Aegypti prætorem scribit, quo loco res suæ sint: à quo statim salutatus est Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prętorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Iosephum Hebræum, quem, uiuente adhuc Nerone, Imperatorem se appellare ausum, captiuum adhuc in uinculis tenebat, ob eam diuinationem solui iussit. Tito uerò hortāte, ut ei unà cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum uincula non soluebantur, sed dissecabantur: atq; in eos usurpabatur, qui per iniuriam uincti essent) approbante Vespasiano, quidam securi cathenam dissecuit. Iosephus enim (ut ipse narrat) quum in sacris literis oraculum reperisset, fore ut quidam ex Iudæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum seditiones, & Imperatorum frequētes mutationes, ad Vespasianum retulit, eiq; uaticinatus est imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus historiæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac uerissimè id oraculum de seruatore humani generis, Domino Iesu Christo, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Vespasianus imperauit: sed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus est, & dominatur. cui à patre dictum est: Petito à me, „ & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & pos„sessionem tuam fines terræ. Vespasiano Ale„xandriam profecto, Roma nuncij uenerunt de cæde Vitellij: & ut ipse à senatu populoq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iussus esset. Vitellius autem hoc modo perijt. Vespasiani milites, cum prope Romam, atq; in ipsam urbem uenissent, nullo uiolentiæ genere abstinuerunt. Cum autem urbs uastaretur, Vitellius sibi metuens, induta pannosa tunicula, in obscuram domunculam, ubi canes alligati erant, se abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites uerò eum repertum, illuuie & sanguine plenum (nam à canibus morsus fuerat) lacerata ueste, manibus post tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis cæciderunt, partim barbam euellerunt: omnes uerò luxum ei opprobrarunt. Ob quæ uerecundantem, & humum

Oraculum Iosephi, ad Vespasianum accommodatum.

Vitellij interitus.

** Gallus*

humum intuentem, cultellis sub mēto pupugerūt, ut uel inuitus uultū attolleret. Verùm * Celtus quidam, eius misertus: Ego tibi, inquit, quantum unus possum, opem feram. coq; uulnerato, seipsum iugulauit. Sed Vitellius ex eo uulnere non mortuus, cum in carcerem traheretur, ex uerberum & contumeliarū impatientia: At ego, inquit, uester Imperator fui. Quo dicto iritati milites, eo dissecto, caput amputatum per totam urbem circuntulerūt. Vixit annos LIIII, & dies LXXXIX. imperauit annū unum, X diebus demptis. His peractis, Mutianus aduenit, unaq; cum Domitiano Rempub. capessit. Vespasianus à senatu Imperator salutatus: duo eius filij, Cæsares cognominati sunt. Mutianus uerò frater à Vespasiano uocabatur, accepta potestate quiduis & agendi & decernendi, tantum Imperatoris nomine præscripto: eaq; de causa missum sibi anulū gestabat, ut mandata imperatorio anulo signarētur. Igitur ipse & Domitianus magistratus & præfecturas multis dederunt, & alios atq; alios præsides & Consules designarunt, non secus ac si ipsi rerum potirentur. Vnde Vespasianus Domitiano scripsit, se illi habere gratiam, quòd se imperare pateretur, necdū imperio depulisset. Alexandriam autem cum uenisset, magnā pecuniam coegit, nullo quæstu prætermisso, uectigalibus quibusdam obsoletis restitutis, usitatis exaggeratis, & nouis excogitatis. quod deinde in alijs quoque prouincijs, in Italia & Romæ fecit. Aegypto paruo tempore constituta, magnam inde frumēti copiam Romam misit. Filium Titum ad oppugnādā Hierosolyma reliquit, ut unà cum eo in urbē reuerteretur. Sed cum obsidio diu traheretur, sine illo naue oneraria in Lyciā uenit. Inde partim terra, partim mari Brundusium appulit. Romam ingressus, militibus & populo munera dedit. Templa publicaq; opera ruinosa refecit. ædificia, quorum fundamenta iacta erant, perfecit: non suo, sed eorum qui inchorār, nominibus inscriptis. Bona aduersariorū, qui in prælijs ceciderāt, eorum liberis aut cognatis reliquit, publicis etiā æris alieni tabulis abolitis. Publicè magnificus, priuatim tenuissimè uiuebat: neq; ullos sumptus, nisi necessarios, faciebat, genere ortus neq; nobili, neq; locuplete. Ab omnibus adiri se patiebatur. Cum amicis ante auroram in lectulo recubans, colloquebatur. Palatij fores per totum diem patebāt, sine ullo custode. Vt paucis absoluam, curatione Reipublicæ princeps agnoscebatur: comitate, uictu, cultuq; à cæteris nihil differebat. Hierosolymis expugnatis, cum Tito filio triumphum duxit: cui Domitianus quoq; Consul equo singulari interfuit. Postea magistros & Latinarum & Græcarum disciplinarum Romæ constituit, decretis ex ærario stipendijs. Sed Mutianus philosophis acriter accusatis, effecit, ut uno Musonio excepto, eosdē urbe

Mutianus. Domitianus.

Vespasianus pecuniã collegit.

Aedificia, & humanitas.

κάτω βλέποντος, οἱ στρατιῶται ξιφιδίοις αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπένυσσον, ἵνα καὶ ἄκων ἄνω βλέπῃ. Κελτὸς δέ τις ἐλεήσας αὐτὸν, ἐγώ σοι, ἔφη, βοηθήσω, ὡς μόνος δύναμαι. καὶ ὁ μὲν ἐκεῖνον ἔτρωσε, καὶ ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν. οὐ μέντοι καὶ ὁ Βιτέλλιος ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος, ἀλλ᾽ ἐσύρετο εἰς τὸ δεσμωτήριον. περιαλγήσας δὲ εἴς τι ἐπέσχε, καὶ εἶπεν, ἀλλ᾽ ἔγωγε, ἔφη, αὐτοκράτωρ ὑμῶν ἐγενόμην. ὀργισθέντες οὖν οἱ στρατιῶται, κατέκοψαν αὐτὸν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες αὐτοῦ, περὶ πᾶσαν τὴν πόλιν περιήγαγον, ζήσαντος ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, καὶ ἡμέρας ἑνὸς δέοντα ἐνενήκοντα, μοναρχήσαντος δὲ ἐνιαυτὸν δέκα ἡμερῶν ἀπολείποντα. τούτων γενομένων δὲ τότε, ὁ Μουκιανὸς ἐπῆλθε, καὶ τῷ Δομετιανῷ συνδιῴκει. αὐτοκράτωρ τε ὁ Οὐεσπασιανὸς καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ἐψήφιστο, καὶ καίσαρες ὅ,τε Τίτος καὶ ὁ Δομετιανὸς ἐπεκλήθησαν. ὁ δὲ Μουκιανὸς ἀδελφὸς παρὰ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ὠνομάζετο, καὶ ἐξουσίαν ἔλαβε πάντα ὅσα ἐβούλετο πράττειν καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος μόνον ἐπιγραφόμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δακτύλιον πεμφθέντα οἱ ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα λαμβάνῃ τὰ συμβαινόμενα. πολλοῖς γοῦν ἀρχάς τε καὶ ἐπιτροπείας αὐτός καὶ ὁ Δομετιανὸς ἔδοσαν, καὶ ἐπάρχους ἄλλους ἐπ᾽ ἄλλοις καὶ ὑπάτους ἀπέδειξαν, ὡς αὐτοὶ αὐταρχοῦντες. ὅς τε τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἐπέστειλε τῷ Δομετιανῷ, ὅτι χάριν ἔχω σοι τέκνον, ὅτι με ἐᾷς ἄρχειν, καὶ οὐδέπω με καταλέλυκας. ἐς δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Οὐεσπασιανὸς ἀφικόμενος, χρήματα πολλὰ ἐκεῖθεν ἠργυρολόγησε, χρηματιζόμενος πάντοθεν, καὶ τέλη πολλὰ τὰ διεκλελαμμένα ἀνενεώσατο, τὰ δὲ καὶ νομιζόμενα προσεπηύξησε, καινά τε προσέθετο ἕτερα. τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ ὑπηκόῳ, τῇ τε Ἰταλίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ μετὰ ταῦτα ἐποίησε. τὰ δὲ τῶν Αἰγυπτίων δι᾽ ὀλίγου κατεστήσατο, καὶ σῖτον πολὺν ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν ἀπ᾽ αὐτῶν. τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Τίτον ἐν Ἱεροσολύμοις καταλελοιπὼς πορθῆσαι αὐτὰ, τὴν ἐκείνων ἀνέμενεν ἅλωσιν, ἵνα μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν Ῥώμην. τριβομένου δὲ χρόνου ἐν τῇ πολιορκίᾳ, τὸν μὲν Τίτον ἐν τῇ Παλαιστίνῃ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ὁλκάδος ἐπιβὰς, ἐς Λυκίαν ἔπλευσε, κἀκεῖθεν τὰ μὲν πεζῇ, τὰ δὲ πλεόμενος εἰς τὸ Βρεντέσιον ἐκομίσθη. ἐλθὼν δ᾽ ἐς τὴν Ῥώμην, καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ ἐπέδωκε δωρεάς, καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰ δημόσια ἔργα τὰ πεπονηκότα ἀνελάμβανε, καὶ τὰ ἤδη ἐφθαρμένα ἐπανασκεύαζε, καὶ συντελουμένοις αὐτοῖς οὐ τὸ ἑαυτοῦ ἐπέγραφεν ὄνομα, ἀλλὰ τὸ τῶν πρώτως δομησαμένων. τάς τε οὐσίας τῶν ἀντιταχθέντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων, τοῖς παισὶν ἐκείνων, ἢ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις ἀφῆκε. καὶ τὰ συμβόλαια τὰ τοῦ δημοσίου προσήκοντα προσδιέφθειρε. μεγαλοπρεπῶς δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἀναλίσκων, λιτῶς διῃτᾶτο, καὶ οὐδὲν ἔξω τῶν ἀναγκαίων ἐδαπάνα. ἦν δὲ οὔτε ἐξ εὐγενῶν, οὔτε πλούσιος. πάντας δὲ τοὺς προσιόντας αὐτῷ προσεδέχετο. τοῖς δὲ φίλοις καὶ πρὸ τῆς ἕω καὶ ἐπὶ τῆς εὐνῆς κατακείμενος συνεγίνετο, καὶ αἱ θύραι τῶν βασιλείων ἀνεῳγμέναι διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἦσαν, καὶ φρουρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. τό, τε σύμπαν τῇ μὲν προνοίᾳ τῶν κοινῶν αὐτοκράτωρ ἐνομίζετο, ἐς τἆλλα δὲ πάντα κοινὸς καὶ ἰσοδίαιτος ἦν τοῖς λοιποῖς. τῶν δὲ Ἱεροσολύμων ἁλόντων, ὁ Τίτος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπανελθὼν, τὰ ἐπινίκια αὐτός τε καὶ ὁ πατὴρ ἐφ᾽ ἅρματος ἔπεμψαν, συνέπεμπε δὲ σφίσιν αὐτὰ καὶ ὁ Δομετιανὸς ὑπατεύων ἐπὶ κέλητος. μετὰ τοῦτο διδασκάλους ἐν τῇ Ῥώμῃ τῆς τε Λατίνων καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κατέστησε, μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φέροντας. κατηγορίαν δὲ ὁ Μουκιανὸς τῶν φιλοσόφων πολλὴν ποιησάμενος, ἔπεισε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐξελάσαι αὐτοὺς τῆς Ῥώμης, καὶ πλὴν τοῦ Μουσωνίου ἅπαντες ἀπηλά-

[illegible]

ἀπυλάσθησαν. χρηματιστὴς δ' ἐνομίζετο, ὅτι ἀνδριάντα τε ἑαυτῷ ψηφισαμένων τινῶν, ὃ τὸ ἀνάλωμα μυριάδων ἔσεσθαι πέντε καὶ εἴκοσι, προτείνας τὴν χεῖρα, δότε μοι τὸ ἀργύριον εἶπεν· ἡ γὰρ βάσις αὐτοῦ αὕτη ἐστί. καὶ πρὸς τὸν Τίτον ἀγανακτοῦντα τέλει τινὶ ἐφ' αὐτοῖς κατὰ διάλαχον, ἔπεμψε, χρυσοῦς ἐξ αὐτοῦ πεπορισμένους λαβὼν, ἰδὲ τέκνον εἴ τι ὄζουσιν; ἐπεβουλεύθη δὲ ὑπὸ Ἀλιηνοῦ καὶ ὑπὸ Μαρκέλλου. φωραθέντων δὲ, ὁ μὲν Ἀλιηνὸς ἐν τοῖς βασιλείοις ἐσφάγη, τοῦ Τίτου κελεύσαντος· Μάρκελλος δὲ κριθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ καταδικασθεὶς, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνεῖλε, ξυρῷ τεμὼν τὸν λαιμόν. Οὐεσπασιανὸς δὲ νοσήσας πυρετοῖς μετήλλαξεν· ὡς δέ τινες ἔφασαν, τοῦ Τίτου καταψευδόμενοι, φάρμακον ἐν συμποσίῳ τινὶ πεπωκώς. ἐπιτιμώντων δὲ αὐτῷ νοσοῦντι τῶν ἰατρῶν, ὅτι νοσῶν πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἔπραττε, τὸν αὐτοκράτορα, ἔφη, ἑστῶτα δεῖ ἀποθνήσκειν. ἐβίω δὲ ζήσας ἔτη πρὸς ἐννέα ἑξήκοντα, καὶ μῆνας ὀκτώ, καὶ ἡμέρας ὀκτώ· μοναρχήσας δὲ ἔτη δέκα, ἓξ δεόντα ἡμερῶν.

[Margin: ... ἐν Οὐεσπασιανοῦ.]

urbe pelleret. Auaritiæ crimen ex eo subijt, quod decreta sibi à quibusdam statua precio CCL millium drachmarum, manu extenta, pecuniam sibi dari iussit: nam basim paratam esse. Tito filio ob institutum uectigal quoddam succensenti, aureos inde comparatos ostendit, ac periculum facere iussit an olerent? Aleinus & Marcellus insidiatores eius deprehensi sunt: ac Aleinus Titi iussu in palatio interfectus, Marcellus iudicio damnatus, nouacula sibi gulam præcidit. Vespasianus ex febri decessit, uel ut alij de Tito mentiuntur, ueneno in cõuiuio hausto. Obiurgatus à medicis, quòd in morbo omnia munia obiret: Imperatorem, respondit, stantem mori oportere. Extinctus est anno ætatis nono & LX, mense & die octauo, Imperij anno decimo, VI diebus minus.

[Margin: *Lucri bonus est odor ex re qualibet.* — *Insidiatores.* — *Obitus.*]

Μοναρχία Τίτου καίσαρος.

Τούτου δὲ τελευτήσαντος, ὁ Τίτος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. ὃς μοναρχήσας, ὅτι φονικὸν οὐδὲ ἐρωτικὸν ἔπραξεν, εἰ ὅτι μετεβάλετο, ἢ ὅτι ἐπὶ βραχύτατον, ὥς γε ἐν ἡγεμονίᾳ ἄπειρον, ἐπεβίω. δύο γὰρ ἔτη μετὰ τῆς αὐταρχίας, καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν ἔζησεν, ἐπ' ἐννέα καὶ τριάκοντα ἔτεσι, καὶ μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις πέντε καὶ εἴκοσι. διὸ καὶ ἐξ ἴσου αὐτὸν ἄγουσι τῇ τοῦ Αὐγούστου πολυετίᾳ, ὅτι οὔτ' ἐκεῖνος ἐφιλήθη ἄν, εἰ ἐλάττω χρόνον ἐζήκει, οὔτ' ἂν οὗτος, εἰ πλείονα. ὁ μὲν γὰρ τραχύτερος κατ' ἀρχὰς διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς στάσεις γενόμενος, ἠδυνήθη μετὰ ταῦτα εὐεργεσίαις ἐν τῇ πολυχρονίᾳ λαμπρυνθῆναι· ὁ δὲ ὅτι ἐπιεικῶς ἦρξεν ἐν ἀκμῇ τῆς δόξης ἀπέθανε, τάχ' ἂν ἐλεγχθεὶς, ἄγαν εἰ βίῳ μακρὸν, ὅτι εὐτυχίᾳ πλείονι ἐχρήσατο ἢ ἀρετῇ. οὔτε δέ τινα τῶν βουλευτῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἡγεμονίᾳ ἀπέκτεινε, καὶ γράμματα ἐξέθηκε, βεβαιῶν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν πρότερον αὐτοκρατόρων δοθέντα τισίν. ἦν δὲ περὶ χρήματα ἀκριβὴς, καὶ οὐ μάτην ἀνήλισκεν, οὐδένα μέντοι διὰ ταῦτα ἐκόλασέ ποτε. ἐπὶ τούτου καὶ ὁ ψευδονέρων ἐφάνη, ὃς Ἀσιανὸς ἦν, ἐκαλεῖτο δὲ Τερέντιος Μάξιμος, προσεοικὼς δὲ τῷ Νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. καὶ γὰρ καὶ ἐκιθαρῴδει. ἔκ τε τῆς Ἀσίας τινὰς προσεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην προχωρῶν, πολλῷ πλείους ἀνηρτήσατο· καὶ τέλος πρὸς Ἀρτάβανον, τὸν τῶν Πάρθων κατέφυγεν ἀρχηγόν. ὃς καὶ δι' ὀργῆς τὸν Τίτον ποιούμενος, ἐδέξατο αὐτὸν, καὶ κατάγειν ἐς Ῥώμην παρεσκευάζετο. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Τίτου ἔτει πῦρ ἐν Καμπανίᾳ πολὺ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἀθρόον ἐξελάμφθη. τὸ γὰρ ὄρος τὸ Βέσβιον κατὰ Νέαν ἐστὶ πόλιν, ἔχει πυρὸς ἀφθόνους πηγάς, μέσον δέ γε μόνον πεπύρωται, τὰ δὲ ἔξω ταῦτα ἐστὶν ἄπυρα. τῶν οὖν ἐν τῷ μέσῳ κεκαυμένων καὶ τεφρουμένων, αἱ μὲν περὶξ κορυφαὶ τὸ ἀρχαῖον σώζουσιν ὕψος· τὸ δὲ μέσον διακεκαυθὲν ἐν τῷ πυρὶ κοῖλον ἐκ τοῦ συνιζάνειν ἐγένετο, καὶ ἀναδίδοται ἐξ αὐτοῦ ἐν μὲν νυκτὸς φλὸξ, τῆς δὲ ἡμέρας καπνὸς, καὶ ποτὲ μὲν μᾶλλον, γίνεται δ' ἔλαττον. ἄλλοτε δὲ καὶ τέφραν ἀναβάλλει, ὅταν ἀθρόον ὑφίζησι. καὶ λίθους ἀναπέμπει, ὅταν ὑπὸ πνεύματος ἀρθῇ, ἠχεῖ τε καὶ βοᾷ, μὴ συμπεπιλημένας, ἀλλ' ἀραιὰς καὶ ἐλευθέρας τὰς ἀναπνοὰς ἔχον. τοιοῦτον μὲν ἐστὶ τὸ Βέσβιον. τότε δὲ κτύπος ἐξαίσιος ἐξαπίνης, ὡς τῶν ὀρῶν συμπιπτόντων, ἐξηκούσθη, καὶ ἀνέθορον πρῶτον μὲν λίθοι

[Margin: περὶ τοῦ ψευδονέρωνος. — περὶ τοῦ Βεσβίου ὄρους καὶ τῆς αὐτοῦ ἀναδόσεως τοῦ πυρός, καὶ τῆς αὐτοῦ γενομένης ἐπὶ Τίτου.]

Imperium Titi.

HVic defuncto Titus successit: qui tempore imperij, neque crudeliter, neque libidinose quicquam fecit, siue ob mutatos mores, siue ob exiguum tempus quo imperauit. Nã rerum potitus, biennium duntaxat, menses V, & dies XXV uixit. uitæ autem eius spaciũ fuit annorum XXXIX, mensium V, dierũ XXV. Quare cum longæuitate Augusti comparatur, quod nec is adamatus esset, si pauciores annos uixisset: nec hic, si plures. quòd ille principio propter bella & seditiones asperior, longo illo spacio beneficentia inclaruit: hic moderatè gesto imperio, in ipso gloriæ fastigio decessit. quòd si diu uixisset, crimini dari fortè potuisset, ei maiori fortuna quàm uirtute usum fuisse. In principatu suo nullum senatorẽ occidit: priuilegia à superioribus imperatorib. concessa, literis publicè propositis cõfirmauit. Pecuniã accuratè cõseruauit, nec temere consumpsit, neque tamen quenquam ex auaritia supplicio affecit. Sub eo Pseudonero extitit, homo Asianus, nomine Terentius Maximus, Neroni & facie & uoce similis. nam ad citharam quoque canebat. Is cõparata in Asia factione, & ad Euphratem progressus, manu lõge maiore facta, denique ad Artabanum Parthorum regem cõfugit. Qui Tito iratus, illum receptũ, Romã reducere instituit. Primo anno principatus Titi, sub autumnũ subitò ingens in Campania incendiũ extitit. Vesuuius enim mons iuxta Neapolim, copiosos ignis fontes continens, in medio duntaxat ardet, exteriora carent igni. Proinde cacumina in circuitu ueterem altitudinem obtinent, medietate exusta & depressa. Vnde noctu flamma, interdiu fumus, aliâs maior, aliâs minor erumpit: aliquando etiã subitò dehiscens, cineres & saxa ui uentorum impulsa eiaculatur: & cum murmure resonat, ob spiracula nõ densa, sed rara & libera. Ac talis est Vesuuius. tum autem immani tumultu, quasi montes inter se colliderentur, subitò exaudito, primùm ingen-

[Margin: *Titus Augusto comparatur.* — *Pseudonero.* — *Vesuuij incendium.*]

tia saxa exilierunt, deinde magnus ignis & fumus immensus, ut Sol occultaretur, & lux in tenebras conuerteretur. Est & cineris uis ineffabilis effusa, quo in aere, terra & mari dissipato, pisces & uolucres perierunt: & duo oppida Herculaniū & Pōpeij, populo in theatro cōsidente, sunt oppressa. Tantū porrò cineris fuit, ut aliquantū etiā in Africam, in Aegyptū & Syriam, ipsamq; Romā perferret. Vnde pestilentia consecuta est. *Titi benignitas.* Titus uerò Cāpanis colonos misit, & pecunias donauit, eorū præsertim qui sine hæredibus decesserant: ipse à nemine quicq́, etsi multi offerrent, accepit. Multa publica ædificia de suo extruxit: ludos mirabiles fecit, in quibus globulos ligneos deijciebat, in quorum alijs esculēti aliquid, alijs uestis, alijs aurū, equi, iumēta, pecudes, mācipia inscripta erant. quæ qui rapuerāt, cum ad dispensatores pertulissent, ea accipiebāt, quæ inscripta erāt. Huius est etiā celebrata illa uox, cum dixit. „Hodie nō imperaui, quia nemini benefeci." Primo eius anno Linus, primus Romanorū episcopus, moriens thronū * Anacleto reliquit. *Anacletus II Romanus Episcopus.* Anno sequēti decessit Titus, uel insidijs fratris, uel ex morbo. A' Domitiano certè quidē spirās adhuc, cū diutius forsitā uiuere posset, in cistam niue plenam est coniectus, quasi morbus refrigerationem postularet. *Titi obitus.* Moriturus se unū quiddā peccasse dixit, quod quale esset, non explicauit. Quidā id ad Domitiā fratris uxorē, quā duxerat, referunt: alij ad Domitianū, quem apertè sibi insidiantem, non peremisset: à quo & ipse interijt, & Romanū imperium tali uiro tradidit.

Imperium Domitiani.

IS Tito adhuc spirante Romā equitauit: castraq; ingressus, & cognomentū & potestatē imperatoris accepit: homo audax, iracundus, insidiator, oculti ingenij, mortaliū neminem ex animo diligens, præter mulieres quasdam: *Domitiani elogia.* summū erga eos quos maximè perditos cupiebat, amorē simulās: infidus ijs q ipsi gratificabātur, & in rebus atrocissimis operā nauabāt. Nā qui maximā ei pecuniā ꝓcurabant, aut multos calumniabant̄, eos occidebat, ut ab illis dūtaxat iniuriæ ꝓficisci uiderent̄. Patris & fratris amicos, ut homo pessimus, partim ignominiose tractabat, partim occidebat. Vxorē Domitiā per causam adulterij repudiauit, Paride saltatore in media uia illius causa occiso. Cum filia fratris Iulia, tanq; uxore, haud dissimulāter rē habebat. Deinde à populo exoratus, in gratiā cū Domitia redijt, sed Iuliæ cōsuetudine nihilo secius usus est. In Galliā ꝓfectus, & trans Rhenū, agros eorū cū quib. pax intercedebat, populatus, quasi re præclare gesta superbiebat, aucto militib. stipendio ob uictoriā scilicet. *Stipendia militum aucta.* Nā cum eis septuagenæ quinæ drachmæ soluerentur: centenas dari iussit. Cuius largitionis cū pœnituisset, stipendijs non imminutis, sed numero militū cōtracto, utraq; re Reip. multum incōmodauit: q; nec satis erāt qui eam defenderēt, & ma-

λίθοι ὑπερμεγέθεις, ἔπειτα πῦρ πολὺ, καὶ καπνὸς ἄπλετος, ὥστε καὶ τὸν ἥλιον συγκεκρύφθαι, καὶ σκότος ἐκ φωτὸς γενέσθαι, καὶ τέφρα δὲ ἀνεφυσήθη ἀμύθητος, ὡς διά τε γῆς καὶ διὰ θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος κατασκεδασθῆναι πάντη, καὶ τοὺς ἰχθύας τά τε ὄρνεα διαφθαρῆναι, καὶ δύο πόλεις τό, τε Ἡρκουλάνεον καὶ τοὺς Πομπηίους, ἐν θεάτρῳ τοῦ δήμου αὐτῶν καθημένου, κατεχωσθῆναι. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ τέφρα, ὥστε τι αὐτῆς καὶ ἐς Ἀφρικὴν ἐλθεῖν, καὶ ἐς Συρίαν, καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ἐξ ἧς ὕστερον λοιμώδης νόσος ἐνέσκηψε. ὁ δ' οὖν Τίτος τοῖς Καμπανοῖς καὶ οἰκιστὰς ἔπεμψε, καὶ χρήματα ἐδωρήσατο ἄλλα τε, καὶ τὰ τῶν ἀκληρονομήτων. αὐτὸς δὲ οὐδὲν παρ' οὐδενός, καίτοι πολλῶν διδόντων, ἐδέξατο. πολλὰ δὲ τῶν δημοσίων ἔργων αὐτὸς ᾠκοδόμησε, καὶ ἀγῶνας ἐποίησε θαυμαστούς, ἐν οἷς σφαιρία ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐρρίπτει, σύμβολον ἔχοντα τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, ἄλλο χρυσοῦ, ἵππων, ὑποζυγίων, βοσκημάτων, ἀνδραπόδων. ἃ οἱ ἁρπάζοντες πρὸς τοὺς δοτῆρας αὐτῶν ἀπάγοντες, τὸ ἐπιγεγραμμένον ἐλάμβανον. τούτου δὲ καὶ ἡ ἀοίδιμος ἐκείνη φωνή, εἰπόντος· „σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα, ἐπεὶ οὐδένα εὐηργέτησα." τούτου δὲ πρώτῳ ἔτει Λῖνος ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τελευτῶν, ἀνεγκλήτῳ τὴν ἀρχιερωσύνην παρέδωκε. τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει μετήλλαξεν ὁ Τίτος, ὡς μὲν φήμη κρατεῖ, πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιβουλευθείς· ὡς δέ τινες γράφουσι, νοσήσας. ἔμπνουν μὲν γὰρ αὐτὸν ἔτι ὄντα, καὶ τάχα ἂν περισωθῆναι δυνάμενον, ἐς λάρνακα πλήρη χιόνος ὁ Δομετιανὸς ἐνέβαλεν, ὡς δεομένης τῆς νόσου τάχα τινὸς περιψύξεως. ἀποθνήσκων δὲ ἀποφθέγξασθαι λέγεται, ὅτι ἓν μόνον ἐπλημμέλησε. τί δὲ τοῦτ' ἦν, οὐ διεσάφησε. τινὲς μὲν οὖν λέγουσιν, ὅτι τὴν Δομετίαν ἔσχε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ ἔτι βίου, ὅτι τὸν Δομετιανὸν οὐκ ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλεύοντά οἱ σαφῶς, ἀλλ' αὐτός τε ὑπ' ἐκείνου ἐφθάρη, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιούτῳ ἐξέδωκεν.

Τίτου [illegible] *περὶ ἀρχιερέων τῶν ῥωμαί. [illegible]*

Αὐταρχία Δομετιανοῦ Καίσαρος.

Ἔτι γοῦν τοῦ Τίτου ἐμπνέοντος, ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίππευσε, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσελήλυθε, καὶ τὴν ἐπίκλησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἔλαβεν. ἦν δὲ θρασὺς καὶ ὀργίλος, καὶ ἐπίβουλος, καὶ κρυψίνους· ἀνθρώπων δὲ ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν τινῶν γυναικῶν. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν, ὃν μάλιστα τεθνάναι ἤθελεν. ἄπιστος γοῦν καὶ πρὸς τοὺς χαριζομένους αὐτῷ, καὶ ὑπηρετήσαντας ἐς τὰ δεινότατα ἦν. καὶ ὁπότε τινὲς αὐτῷ ἢ πλεῖστα πορίσαιεν χρήματα, ἢ πολλοὺς συκοφαντήσαιεν, τούτους ἐκτίννυεν, ἵν' ὑπ' αὐτῶν μόνων δοκῇ προβαίνειν τὰ ἀδικήματα. κάκιστος δὲ ὢν, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ φίλους ἀτίμους εἶχε, τοὺς δὲ καὶ διώλλυε. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Δομετίαν ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ ἀπεπέμψατο, τὸν Πάριν τὸν ὀρχηστὴν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ δι' αὐτὴν φονεύσας· καὶ τῇ ἀδελφιδῇ Ἰουλίᾳ συνῆν ἀπαρακαλύπτως, ὡς γαμετῇ. εἶτα δεηθέντος τοῦ δήμου, κατηλλάγη μὲν τῇ Δομετίᾳ, ἐχρῆτο δὲ οὐδὲν ἧττον τῇ Ἰουλίᾳ. καὶ μετὰ ταῦτα ἐς Γαλατίαν ἐξορμήσας, καὶ λεηλατήσας τινὰ τῶν πέραν Ῥήνου τῶν ἐνσπόνδων, ὠγκοῦτο ὥς τι μέγα κατωρθωκώς, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπηύξησε τὴν μισθοφορὰν, τάχα διὰ τὴν νίκην. πέντε γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα δραχμὰς ἑκάστου λαμβάνοντας, ἑκατὸν ἑκάστῳ δίδοσθαι. μεταμεληθεὶς δὲ τὴν μὲν ποσότητα οὐκ ἐμείωσε, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέστειλε. καὶ ἑκατέρωθεν μεγάλα τὸ δημόσιον ἔβλαψε, μήθ' ἱκανοὺς τοὺς ἀμυνοῦντας αὐτῷ, ἔτι.

ἦθος τοῦ δομετιανοῦ.

καὶ τούτους μεγαλομίσθους ποιήσας. καὶ τοῖς θεραπεύουσι δὲ καὶ τοῖς μὴ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, τοῖς μὲν ὡς θωπεύουσι, τοῖς δὲ ὡς καταφρονοῦσι· νίκας δὲ ψευδεῖς προσποιούμενος, ὕπατος μὲν ἐπ' ἔτη δέκα, τιμητὴς δὲ διὰ βίου κεχειροτόνητο. πολλοὶ δὲ τῶν ὑποτελῶν ῥωμαίοις ἀφίσταντο, χρήματα βιαίως πρασσόμενοι, ὡς καὶ οἱ νασαμῶνες. τούς τε γὰρ τῶν χρημάτων πράκτορας ἔφθειραν, καὶ τὸν νομαδίας ἄρχοντα φλάκκον ἐπελθόντα σφίσιν οὕτω ἐνίκησαν, ὡς πορθῆσαι καὶ τὸ στρατόπεδον. εὑρόντες δὲ ἐν αὐτῷ τά τε ἄλλα ἐπιτήδεια καὶ οἶνον, ἐμπλησθέντες ὕπνωσαν. καὶ γνοὺς ὁ φλάκκος τοῦτο, ἐπέθετο αὐτοῖς, καὶ πάντας ἀπώλεσε, καὶ τοὺς ἀμάχους διέφθειρεν ἅπαντας. ἐφ' ᾧ ὁ δομετιανὸς ἐπαρθεὶς, εἶπε πρὸς τὴν βουλὴν, ὅτι νασαμῶνας ἐκώλυσα εἶναι. ἤδη γὰρ καὶ θεὸς ἠξίου νομίζεσθαι, καὶ δεσπότης καλούμενος καὶ θεὸς ὑπερηγάλλετο. ταῦτα οὐ μόνον ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο. ἐν δὲ θέᾳ ὑετοῦ πολλοῦ καὶ χειμῶνος σφοδροῦ ἐξαίφνης γενομένου, οὐδένα ἀνῆκεν ἐκ τῆς θέας ἀπαλλαγῆναι, ἀλλ' αὐτὸς μανδύας ἀλλασσόμενος, ἐκείνους οὐδὲ μεταμφιέσασθαι προσεχώρει· κἀντεῦθεν πολλοὶ νοσήσαντες, ἐτελεύτησαν. ὅσοι δ' ὑπ' αὐτοῦ κολασθέντες, οὐκ ἄν τις ἐξαριθμήσασθαι δύναιτο. συχνοὶ δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῶν πλουσίων ἐπὶ μοιχείᾳ ἐκολάσθησαν, ὧν τινες καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐμοιχεύθησαν. καὶ ἄλλαις δὲ αἰτίαις πολλοὶ καὶ ἐζημιώθησαν καὶ ἀπέθανον. γυνὴ γάρ τις ὅτι ἐναντίον εἰκόνος αὐτοῦ ἀπεδύσατο, ἐφονεύθη· καὶ ἕτερος, ὡς ἀστρολόγοις ὡμιληκώς. μέτιον δέ τινα, ὃν ἡ φήμη μοναρχήσειν μέλλειν ἐκήρυττε, ἐξορίσας ἐφόνευσεν, ἐγκαλέσας αὐτῷ, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ κοιτῶνος τοίχοις εἶχε γεγραμμένην τὴν οἰκουμένην. καὶ σοφιστήν τινα, ὅτι ἀσκῶν μελέτην κατὰ τυράννων ἐγυμνάσατο, θανάτῳ ἐκόλασε. πολλοὶ δὲ καὶ ὡς φιλοσοφοῦντες διώλοντο, καὶ οἱ λοιποὶ ἐξηλάθησαν. τοιαῦτα δὲ πράττων ἐπεβουλεύθη παρά τε παρθενίου καὶ σιγήρου τῶν προκοίτων αὐτοῦ, καὶ ἐντέλλου τοῦ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέποντος, καὶ στεφάνου ἀπελευθέρου. τὴν δ' ἐπιβουλὴν οὐκ ἠγνόει αὐτοῦ δομετία ἡ γυνὴ, οὔτε ὁ ἔπαρχος νορβανὸς, οὔτε ὁ συνάρχων πετρώνιος. ἥ, τε γὰρ δομετία ὑπ' αὐτοῦ μισουμένη, ἐδεδίει μὴ ἀποθάνῃ, καὶ οἱ ἄλλοι οὐκέτ' αὐτὸν ἐφίλουν. λέγεται δὲ, ὅτι πάντας ἅμα αὐτοὺς ὁ δομετιανὸς ὑποπτεύων ἀποκτεῖναι ἔμελλε· καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπογραψάμενος, ἐν τῇ κλίνῃ ὑπέθετο ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον· καί τι παιδίον τὴν ἀπογραφὴν ἀφελόμενον ἔφερε, μὴ εἰδὸς τί φέρει. ἐντυχοῦσα δὲ ἡ δομετία αὐτῷ, καὶ ἀναγνοῦσα τὰ γεγραμμένα, κἀκείνοις ἐμήνυσε, κἀκ τούτου συνετάχυναν τὴν ἐπιβουλήν. καὶ πολλὰ δὲ συχνὰ ἐγένετο οὐκ αἴσια. λαργῖνος δέ τις πρόκλος ἐν γερμανίᾳ προειπὼν, ὅτι κατὰ τὴν δὲ τὴν ἡμέραν τελευτήσει ὁ δομετιανὸς, ἐπέμφθη διὰ τοῦτο συλληφθεὶς εἰς τὴν ῥώμην, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἔφη καὶ τότε οὕτω γενήσεσθαι. καταδικασθεὶς δὲ θανάτῳ, ἀνεβλήθη, ὅπως μετὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἔφη ἐκφεύξεσθαι μέλλειν τὸν δομετιανὸν, φονευθῇ, σφαγέντος δὲ τοῦ δομετιανοῦ κατ' ἐκείνην, ἐσώθη. ἕτερος δέ τις ἀπορρήσας αὐτῷ, ὅπῃ τε καὶ ὅπως φθαρήσεται, ἠρωτήθη, ὁποίᾳ καὶ αὐτὸς τρόπῳ τελευτήσει, φήσας, ὡς ὑπὸ κυνῶν ἀναλωθήσεται, ζῶν κατακαυθῆναι ἐκελεύσθη, καὶ τῷ πυρὶ προσηνέχθη. ὑετοῦ δὲ καταρραγέντος πολλοῦ, ἡ μὲν πυρὰ ἐσβέσθη, ἐκεῖνον δὲ ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον, καὶ ἐπικείμενον αὐτῇ, κύνες εὑρόντες διεσπάραξαν. τῷ δὲ δομετιανῷ τὸ μεσημβρινὸν ἀναπαυομένῳ, τὸν στέφανον ὡς τῶν ἄλλων ὑπερφέροντα ῥώμῃ εἰσέπεμψεν ὁ παρθένιος. καὶ ἔπληξε μὲν τὸν δομετιανὸν, οὐ μὴν καιρίαν, ἀλλὰ καταβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔκειτο· εἶτ'

αὖθις

ὅτι καὶ θεὸς ἐβούλετο νομίζεσθαι.

ἐπὶ μοιχείᾳ κολαζόμενοι πλούσιοι.

ἐπιβουλευόμενος ὁ δομετιανὸς, ὑφ' ὧν φονεύεται.

σημεῖα προμηνύοντα τὸν θάνατον αὐτοῦ.

ἀναίρεσις δομετιανοῦ.

& magna stipendia accipiebant. Eos à quibus " obseruabatur, & à quib. negligebatur, ex æquo o- " derat: alteros ut adulatores, alteros ut contem- " ptores. Falsis uictorijs iactandis Consulatũ in decenniũ, censurã per omnẽ ętatẽ accepit. Multi prouinciales ob uiolẽtas exactiões defecerũt, ut Nasamones: qui & quæstores occiderũt, & Numidiæ prætorẽ Flaccũ ita uicerũt, ut castris eius potirentur. in quib. cũ præter alia cibaria, uini quoque copiã reperissent, inebriati obdormiuerũt. quo Flaccus cognito, eos aggressus internecione deleuit, ac ne* imbelli quidẽ ætati pepercit. Quo successu elatus Domitianus, ad senatũ dixit, se Nasamonib. uita interdixisse. Iã enim Deũ se perhiberi uolebat, & Deũ ac dominũ nominari summopere lætabatur. Atque hęc nõ tantũ dicebantur, sed etiã pingebãtur. Cũ in spectaculo magna pluuia & tẽpestas subitò erupisset, nemine discedere aut alias uestes induere passus, ipse penulas subinde mutauit. Vnde multi læsa ualetudine perierũt. Eos quos supplicijs affecit, nemo numerare queat: ac inter cæteros ob adulterij crimẽ multi locupletes et uiri & mulieres, quarũ aliquas ipse constuprarat, pœnas dederũt. Sũt & alijs de causis multi & mulctati, & interfecti. Nã mulier quædã quod se ante illius statuã exuisset, occisa est: alius, ut cũ astrologis collocutus. Metiũ quendã, quem rerũ potiturũ esse fama erat, relegatũ occidit, per eã causam, quod orbem terrarũ in cubiculi sui parietib. pictũ haberet. Rhetorẽ quendã, quod exercẽdi ingenij causa cõtra tyrãnos declamasset, capite mulctauit. Multi ob philosophiæ studiũ perierũt, pulsis reliquis. Ad hũc modũ grassanti insidię structę sunt à Parthenio & Sigero cubiculi custodib. & ab Entello qui à libellis erat Reip. & à Stephano liberto. Earũ insidiarũ & Domitia uxor, & Norbanus præfectus, & collega Petronius cõscij fuerũt. Nã Domitia, quæ se inuisam illi esse sciret, cædẽ metuebat, cæteris nõ amplius eũ diligẽtib. Fertur autem eos oẽs ob suspicionẽ occidere in animo habuisse, eorũque nomina pugillarib. inscripta, sub ceruicali suo posuisse. Eã descriptionẽ pusio quidã abstulit, quid ferret ignarus: qua Domitia fortefortuna lecta, & cæteris indicata, effecit, ut insidiæ maturarentur. Interitus ei multis signis est prę nũciatus. Nã Proclus quidã Larginus, quod in Germanica prædixerat, certo die Domitianũ obiturũ esse: cõprehensus, caque de causa Romã missus, & ab ipso rogatus, idẽ affirmauit: & capitis dãnatus, & asseruatus, ut post eũ diẽ quo Domitianũ periturũ esse dixerat, occideretur, eo die illo interfecto, euasit. Alius, qui ei tẽpus & modũ interitus prędixerat, interrogantis ab eo, quo ipse mortis genere obiturus esset: Respõdit, se à canib. esse lacerãdũ. Dãnatus igitur ut uiuus cremaretur, & in ignẽ cõiectus est. Sed ingẽti pluuia rogo extincto, ille reuinctis post tergũ manib. à canibus est discerptus. Cæterùm Parthenius Stephanũ ut robustiorẽ cõtra Domitianũ meridiantẽ misit, qui ictu, sed nõ lethali, prostrato incubuit,

Nasamonum excidium.

Insidiæ structæ Domitiano.

Signa interitus Domitiani.

Proclus Larginus.

Asceltario mathematicus.

Domitiani cædes.

cubuit,

cubuit, donec aliis adiutātibus tyrannū planè cōfecit. Occiso Domitiano, Stephanus etiam cōcursu eorū qui coniurationis expertes erant, perijt. Apollonius uerò Tyaneus, Pythagoricus philosophus, & magus insignis, tum Ephesi ad populū uerba faciens ea hora qua Domitianus cædebat (ut post ex ijs quæ utrobiq; acciderunt, certò compertū est) cū aliquandiu attonitus stetisset, tandem exclamauit, Euge Stephane, rectè Stephane, feri sceleratū: percussisti, uulnerasti, occidisti. Hoc Philostratus Lēnius in Apollonij uita refert. Vixit Domitianus annos XLIIII, menses XI, dies VI & XX. Imperauit annos XV, & dies V. Quarto anno imperij eius, Alexandrinæ ecclesiæ primo post Marcū apostolum pontifici defuncto, Abilius successit, secūdus Alexādriæ pōtifex. Decimo anno principatus eius defuncto Anecleto, Clemēs pontificatū Romanū suscepit, tertius, Eusebio autore, urbis episcopus. Hic odiosissimus Imperator persecutionem Christianorū post Neronē redintegrauit, illius in oppugnādo numine audaciam imitatus: & Ioannē apostolum, eundemq; Euangelistam, ob præconium in insulā Patmō relegauit, Dauidisq; posteros tolli iussit. quā rē Eusebius Egesippi uerbis ad hunc exponit modū: Adhuc superstites erant nepotes Iudæ, qui frater Domini secundū carnem dicit, quos ut Dauidis posteros quidā de-
» tulerūt. Eos Domitianus ad se adductos per-
» cōtatus est, an Dauidici essent. Illis affirmanti-
» bus, interrogare perrexit, quot fundos possiderent, & quantū pecuniæ haberēt. Cui illi respō-
» derūt, IX millia denariorū tantū se habere: eaq;
» nō in pecunia, sed in æstimatione fundorū, un-
» de & ipsi labore suarū manuū uictitarēt, & tri-
» buta penderēt. & manuū callos pro laboris ar-
» gumento ostenderūt. Interrogati etiā de Chri-
» sti regno, cuiusmodi id esset, & ubi, & quandō
» reuelandū, id nō esse mundanū, dixerūt, neq;
» terrenū, sed cœleste, & in cōsummatione secu-
» lorum reuelandū. His auditis Domitianus, eos
» ob uilitatem cōtempsit, & liberos dimisit, &
» persecutionē edicto inhibuit. Vt aūt pessimus fuit, ita uitam uiolenter abrupit: quod utinā ante susceptum imperium factum esset.

Apollonius Tyaneus.

Abilius II Alexandrinus episcopus.

Clemēs III Romanus episcopus.

Ioannes in Patmo.

Dauidicæ familiæ extirpādæ cōsilium.

Imperium Neruæ.

QVi aūt Domitiāo insidiabanē, id facinus nō prius aggressi, q̃ certū successorem nacti essent, principatum Neruæ optimo & nobilissimo uiro detulerūt, qui ob prædictū ab astrologis imperiū penè perijsset. Domitianus em̃ omniū principū natalicijs diebus & horis indagatis: ea quoq; de causa nō paucos, q potentes fore putabanē, sustulit. occidisset & hūc, nisi astrologus quidā illi bene cupiens, eū intra paucos dies esse moriturū dixisset. Quod cū uerū esse crederet, cæde eius abstinuit, quē iā ab ipsa natura quasi capitis dānatū esse putabat. Nerua aūt ob eā prædictionē facilius persuaderi sibi passus est, ut Domitiāo interfecto, statim susci-

Nerua ab astrologo seruatus.

peret

αὖθις ὑπ' ἐκείνῳ καὶ ἑτέρων προσεπιτεθέντων ἐχειρώθη. καὶ ὁ μὲν οὕτω κατεσφάγη, καὶ ὁ Στέφανος δὲ προσαπώλετο, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν μὴ μετεσχηκότων τῆς συνωμοσίας. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Τυανεύς (φιλόσοφος δ' οὗτος ἦν Πυθαγορικός, γόης δὲ μᾶλλον) ἐν Ἐφέσῳ τότε διάγων, καὶ πρὸς πλῆθος διαλεγόμενος, κατὰ τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ Δομετιανὸς ἀνῃρεῖτο, ὡς ὕστερον ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν γενομένων ἀκριβῶς ἐγνώσθη, ἐπί τινα ὥραν ἐνεὸς ἦν, εἶτα ἐξεβόησεν, εὖγε Στέφανε, καλῶς Στέφανε, παῖε τὸν ἀλιτήριον· ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. τοῦτο δὲ καὶ ὁ Φιλόστρατος τὸν τοῦ Ἀπολλωνίου βίον συγγραφεὺς ἱστορεῖ. ἔζησε δὲ ὁ Δομετιανὸς ἔτη πρὸς τέσσαρσι τεσσαράκοντα, καὶ μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσιν. ἐμονάρχησε δ' ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα, καὶ ἡμέρας πέντε. ἔτει δὲ τετάρτῳ τῆς αὐτοῦ μοναρχίας, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας πρῶτος μετὰ Μάρκον τὸν ἀπόστολον ἀρχιερεὺς γεγονὼς ἐτελεύτησε, καὶ Ἀβίλιος αὐτὸν διεδέξατο, δεύτερος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας γενόμενος. τῷ δεκάτῳ δ' ἔτει τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τελευτήσαντος Ἀνεγκλήτου, Κλήμης τὴν ἀρχιερωσύνην τῆς Ῥώμης περιέλαβε, τρίτος ταύτης χρηματίσας ἐπίσκοπος κατὰ τὸν Εὐσέβιον. οὗτος ὁ ἔχθιστος αὐτοκράτωρ μετὰ τὸν Νέρωνα αὖθις τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸν ἀνεκαίνισε, τῆς ἐκείνου θεομαχίας διάδοχος γεγονώς, ὃς καὶ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ διὰ τὸ κήρυγμα περιώρισε, καὶ τοὺς ἀπογόνους Δαβὶδ ἀναιρεῖσθαι προσέταξε. ταῦθ' ἱστορῶν ὁ Εὐσέβιος τὸν Ἡγήσιππον παράγει λέγοντα, ὅτι ἔτι δὲ περιῆσαν υἱωνοὶ Ἰούδα τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, οὕς τινες προσήγγειλαν ὡς ἐκ γένους ὄντας Δαβίδ. τούτους πρὸς αὐτὸν ἀχθέντας ὁ Δομετιανὸς ἤρετο, εἰ ἐκ Δαβίδ εἰσι· καὶ κατέθεντο. προσεπήρετο οὖν, πόσας κέκτηνται κτήσεις, καὶ πόσων κυριεύουσι χρημάτων. οἱ δ' ἔφασαν ἐννεακισχίλια δηνάρια ὑπάρχειν αὐτοῖς μόνα, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ἀργυρίοις ἔχειν, ἀλλ' ἐν διατιμήσει γῆς, ἐξ ἧς αὐτούς τε διατρέφεσθαι αὐτουργοῦντας καὶ τοὺς φόρους ἀποφέρειν· καὶ τοὺς τῶν χειρῶν δὲ τύλους ἐπεδείκνυον τῆς αὐτουργίας μαρτύριον. ἐρωτηθέντες δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας, ὁποία τις εἴη, καὶ ποῦ, καὶ πότε φανησομένη, οὐ κοσμικὴν αὐτὴν εἶναι, οὐδ' ἐπίγειον ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἐπουράνιον, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος φανησομένην. ἐφ' οἷς ὡς εὐτελῶν αὐτῶν καταφρονήσας ὁ Δομετιανός, ἐλευθέρους ἀφῆκε, καὶ τὸν διωγμὸν προστάγματι ἔπαυσεν. ὁ μὲν οὖν κάκιστος γεγονώς, βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν, ὡς ὤφελε καὶ πρὸ τῆς μοναρχίας.

ὅτι ἀπολλώνιος ὁ τυανεὺς ἐν ἐφέσῳ ὤν, ἔγνω τὴν τοῦ δομετιανοῦ σφαγήν.

περὶ ἀβιλίου.

ἰωάννης ὁ ἀπόστολος διὰ τὸ κατὰ χριστιανῶν διωγμὸν ἐν πάτμῳ περιώριστο.

περὶ τῶν ἐκ γένους δαβὶδ ὄντων.

Ἀνάρρησις Νερούα Καίσαρος.

Ἡ δὲ ἡγεμονία εἰς Νερούαν μετῆλθεν, ἄνδρα καὶ εὐγενέστατον καὶ ἐπιεικέστατον. οἱ γὰρ τῷ Δομετιανῷ ἐπιβουλεύοντες, οὐ πρότερον ἐνεχείρησαν, πρὶν τὸν διαδεξόμενον τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσαντο. ἦλθον οὖν ἐπὶ τὸν Νερούαν, ὃς ἀστρολόγων ὅτι μοναρχήσει φησάντων, μικροῦ διώλετο ἄν. ὁ γὰρ Δομετιανὸς πάντων τῶν πρώτων τάς τε ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας ἐν αἷς ἐγεννήθησαν διασκοπῶν, οὐκ ὀλίγους κἀκ τούτου τῶν ἐλπιζομένων ἐν τινι δυνάμει ἔσεσθαι προανήλισκε. καὶ τοῦτον ἀπέκτεινεν ἄν, εἰ μή τις τῶν ἀστρολόγων αὐτῷ εὐνοῶν ἔφη, ὅτι δι' ὀλίγων ἡμερῶν τελευτήσει· πιστεύσας γὰρ οὕτως τοῦτ' ἔσεσθαι, οὐκ ἐβούλετο κἀκεῖνον προσφονεῦσαι, ὡς πάντως μετὰ μικρὸν τεθνηξόμενον. διὰ ταῦτα γοῦν ῥᾷον ἔπεισαν αὐτὸν συνθέσθαι τῇ τῆς ἡγεμονίας καταδοχῇ καὶ φονευθέντος τοῦ Δομετιανοῦ, εὐθὺς αὐτὸς τὴν αὐ-

ταρ-

προεχειρίσατο, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνου ἐξελαθεῖσι δόγματι ἐπανελθεῖν ἐψήφισε, καὶ τὰς οὐσίας ἀπολαβεῖν. ἡ δὲ γε σύγκλητος καθαιρεθῆναι τὰς δομετιανοῦ τιμὰς ἐψηφίσατο. τότε τοίνυν καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον ἰωάννην ἐκ τῆς ἐν τῇ πάτμῳ ὑπερορίας λόγος ἔχει ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν ἔφεσον. ἦν δὲ ὁ νερούας φιλοδίκαιος, καὶ χρημάτων οὐχ ἥττητο. ἐκείνου γὰρ μοναρχοῦντος, ἀττικὸς ὁ τοῦ σοφιστοῦ ἡρώδου πατὴρ, ὡς ὁ φιλόστρατος ἐν τοῖς βίοις τῶν σοφιστῶν ἀνέγραψε, θησαυρόν τινα εὑρὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ χρῆμα ἀμύθητον, καὶ φοβηθεὶς ἔγραψε τῷ κράτορι, ὡς θησαυρὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ εὑρέθη μοι, τί ἂν κελεύοις περὶ αὐτοῦ; καὶ ὃς αὖτις γράφει, χρῶ τῷ εὑρήματι. ὁ δ' ἐπὶ εὐλαβείας ἔγραψεν αὖθις, ἀλλ' ὑπὲρ ἐμὲ τυγχάνει τὸ εὑρεθέν· καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς αὐτὸν, καὶ καταχρῶ, αὐτῷ ἐπέσταλκε. τούτου βασιλεύοντος ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος ἀλεξανδρείας ἀβίλιος μετήλλαξε τὴν ζωὴν, καὶ κέρδων τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας προέστη. τῆς δὲ ἐν ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας ἐγκρατὴς τότε ὁ θεοφόρος προΐστατο, δεύτερος καὶ οὗτος ἐπίσκοπος ἐκεῖ μετὰ εὐόδιον γνωριζόμενος. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἐν ἱεροσολύμοις τῶν πιστῶν ἐκκλησίας συμεὼν ἐξηγεῖτο, δεύτερος καὶ οὗτος μετὰ τὸν συγγενῆ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου λεγόμενον τῆς ἐπισκοπῆς λαχών. παρὰ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος αἱ μονομαχίαι καὶ ἀπηγορεύθησαν. ἔπραττε δὲ οὐδὲν ἐν γνώμης ἐκτὸς τῶν ἐξόχων τῆς βουλῆς. ὅπως γίνοιτό τις καὶ τὸ μή τινα τὰ παιδογόνα μόρια παρὰ ῥωμαίοις ἐκτέμνεσθαι, μήτε μὴν ἄγεσθαι πρὸς γάμον ἀδελφιδῆν. φωράσας δὲ τὸν καλπούρνιον κράσσον καὶ ἄλλους ἐπιβουλεύοντάς οἱ, ἐν τινι θέᾳ πλησίον αὐτοῦ καθίσας, αὐτοὺς μήπω γνόντας ὅτι πεφώραντο, ξίφη αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἵνα δῆθεν ἴδωσιν αὐτὰ, εἰ εὖ ἐξείργασταί τε καὶ τεθηκτ'· τῷ δ' ἀληθεῖ, ἵνα γνοῖεν ὡς καταπεφρόνηται ὁ θάνατος. ἔλεγε δὲ, ὅτι οὕτως ἦρξεν, ὥστε δύνασθαι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι. διὰ δὲ τὴν πρᾳότητα τοῦ τρόπου καὶ τὸ γῆρας καταφρονούμενος, ἀναβὰς εἰς τὸ καπιτώλιον ἐξεβόησεν· ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, μάρκον οὔλπιον νερούαν τραϊανὸν εἰσποιοῦμαι. εἶτα καὶ καίσαρα ἀνεῖπεν αὐτὸν, καὶ αὐτοχείρως ἐπέστειλε τῷ ἀνδρὶ τῆς γερμανίας ἄρχοντι τότε·

Τίσειαν δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν.

ἄρξας οὖν ἐνιαυτὸν ἕνα καὶ μῆνας τέσσαρας, μετήλλαξε τὴν ζωὴν νοσήσας, καὶ αὐτοκράτορα τὸν τραϊανὸν προβαλλόμενος.

ὅτι ἰωάννης ὁ θεολόγος ἐκ τῆς ὑπερορίας.
περὶ πατριαρχῶν.
ὅτι τραϊανὸς ... υἱοποίησις.
περὶ τοῦ τραϊανοῦ.

Μοναρχία τραϊανοῦ καίσαρος.

Τραϊανὸς δὲ τὸ γένος, ἄλλως δ' ἐξ ἰβηρίας, δεύτερον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἄγων τῆς αὐταρχίας τετύχηκεν, ὅτε ἐν ἀκμῇ αὐτὸς ἦν τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ μήτε θράσει νεότητος συμπλακῆναι, μήτ' ὑπὸ γήρως ἀμβλύνεσθαι. ἐτίμα δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ εὖ πρὸς πάντας διακείμενος, οὔτ' ἐδεδίει τινὰ, οὔτε μὴν ἀπηχθάνετο, οὔτε προσεῖχε τοῖς διαβάλλουσιν, οὔτ' ἦν εὐέξαπτος πρὸς ὀργὴν, τῶν τε χρημάτων τῶν ἀλλοτρίων ἴσα καὶ φόνων τῶν ἀδίκων ἀπείχετο. καίτοι μεγαλόφρων καὶ μεγαλογνώμων γενόμενος, καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν λιμέσι καὶ ἐν δημοσίοις οἰκοδομήμασιν ἀναλώσας πολλά, καὶ ἐπεὶ τὸν ἐν τῇ ῥώμῃ ἱππόδρομον φθαρέντα ἀνήγειρε μείζω τε καὶ περικαλλέστερον, ἐπέγραψεν αὐτῷ, ὅτι ἐξαρκοῦντα τῷ τῶν ῥωμαίων δήμῳ ἐποίησε. καὶ μᾶλλον ἔχαιρε φιλούμενος ἢ τιμώμενος, καὶ ἔγνω ἤπιος τοῖς ὑπηκόοις, τοῖς πολεμίοις δὲ φοβερός. τῶν μὲν οὖν ἐν λόγοις παιδειῶν οὐ μετέσχηκε, τὸ δ' ἔργον αὐτῶν καὶ ἠπίστατο καὶ εἰργάζετο. οἴνῳ δὲ ἠδόμενος, νήφων· καὶ ἐπτοημένος περὶ μειράκια, οὐδένα ἐλύπησε.

φιλο-

peret imperiū. Cuius prima cura fuit, ut ab illo actos in exiliū, decreto reuocaret, bonis etiam restitutis. Patres uerò cōscripti honores Domitiano decretos senatuscōsulto abrogarunt. Tū etiā magnus Apostolus Ioānes è Patmico exilio Ephesum redisse fertur. Nerua & iustitiæ amās, & alienus ab auaritia fuit. Nā cū Atticus, Herodis rhetoris pater (ut Philostratus in libro quē de Rhetorū uita inscripsit, refert) domi suæ ingentē thesaurū reperisset, ne quid ex eo periculi sibi crearet timens, Neruæ scripsit,

Attici thesaurus.

" Thesaurus à me inuētus est. Quid ergo iubes?
" ei rescripsit Nerua, Vtere inuēto. Cū ille non-
" dū securus denuò scripsisset, At cōditionē meā
" inuentū superat. respōdit Imperator, Etiā abu-
" tere.

Hoc imperāte, secūdus Alexandrinus episcopus Abilius diē suū obijt, & Cerdo eius ecclesiæ gubernationē suscepit. Antiochenæ ecclesiæ Ignatius tū præfuit, uir Deo plenus, secūdus & ipse eius loci episcopus post Euodiū. Similiter Hierosolymitanæ quoque fideliū Ecclesiæ Symeō præsuit, alter & hic à cognato Iacobo qui frater Domini dicit, episcopatū sortitus.

Episcopi.

Hic Imperator cōpositiones gladiatorū interdixit. Nihil egit nisi de sententia principū senatorū. Legē tulit, ne quis in Romano imperio castret, neue fratrū aut sororū filias ducere liceat. Cū à Calpurnio Crasso, & alijs insidias sibi fieri deprehēdisset, eis in spectaculo quodā proximè se collocatis, enses in manus tradidit, ignaris adhuc indicij, ut uiderent scilicet an affabrè facti atque acuti essent: cū reuera innueret, mortē à se cōtēni. Aiebat aūt se ita imperasse, ut etiā deposito imperio uitā priuatā tuto posset agere. Sed cū ob morū lenitatē & ætatē cōtēneret, Capitolio cōscēso exclamauit:

Gladiatorij ludi.

Coniugia.

Insidiæ cōperatæ.

" Quod felix faustūque sit senatui populoque, M. Vlpiū Neruā Tra-
" ianū adopto. Dein Cæsarē quoque eū appellauit,
" eique sua manu Germaniā tum obtinēti scripsit:

Sentiat ob lachrymas nostras tua spicula Graius.

Obijt ex morbo: imperauit annum unū, & mēses IIII, Traiano Imperatore designato.

Imperium Traiani.

Traianus genus ex Hispania ducēs, anno ætatis XLII imperio potitus est, in ipso animi corporisque uigore, & à iuuenili audacia, & à senili socordia alienus. Bonis honorē habebat: bene affectus erga oēs, neminē timebat, neminem oderat: delatores cōtēnebat, nō procliuis erat ad iracundiā: aliena pecunia æque ac cædib. iniustis abstinebat: quāuis magno animo, magnoque ingenio præditus, in uias, portus, operaque publica magnos sumptus faceret. Cū circū equestrē collapsum instaurasset, maiorēque & pulchriorē fecisset, inscripsit, se fecisse tantum, ut populus Romanus satis spacij haberet. Magis gauisus est se amari quam honorari: subditis charus, hostib. terribilis esse uoluit. Quāuis disciplina literarū eruditus nō esset, rē ipsā tamē & nouit & exercuit. uini fuit auidior, sed citra ebrietatem: puerorū magnus amator, sed citra cuiusquam molestiā.

Traiani elogia.

Cum uir bellicosus esset, & res magnas gessisset: ea disciplina milites continebat, ne eos efferri animis pateretur. Vxorem Plotinam habuit. Bello aggressus est Dacas, seu Dacos, secundum Iones, ut Appianus ait XXIII Romanæ historiæ libro: quòd & annua tributa pendere recusabat, & eorum facta ulcisci cupiebat. Cuius aduentum Decebalus gentis eius princeps timuit: non ignarus, Traianum uirum esse rei bellicæ peritissimum. Pugna commissa, Romani multos hostes occiderunt, nec pauciores ex ipsis uulnerati sunt: quorum tanta multitudo fuit, ut cum fasciæ deessent, Traianus ne suæ quidem uesti pepercerit. Cum arcibus magno labore expugnatis, ipsi regiæ appropinquaret: Decebalus per legatos pollicitus, se arma, machinas & fabros traditurum, & quicquid præterea à se postularetur facturum: ipse ad Imperatorem uenit, eúmque humi prostratus adorauit. Deinde Traianus in Italiam reuersus, legatos Decebali secum adduxit: qui in senatum introducti, positis armis, manibúsque captiuorum instar coniunctis, multis uerbis supplicarunt: & pace impetrata, arma receperunt. Traianus triumpho acto, Dacicus cognominatus est. Neque uerò propter rei militaris studium cætera neglexit, sed multis in locis & sæpe ius pro tribunali dixit.

Decebalus Dacorum rex subactus.

Cum Decebalus pactis & conuentis uiolatis, res nouas moliri nunciaretur, denuò contra illum duxit exercitum: qui quia uiribus impar erat, dolo Imperatorem uincere studebat. quem cum accessu esse facilem, & quemuis ad colloquium admittere sciret, transfugas subornauit, qui eum, si possent, occiderent. Sed unus eorum ob suspicionem comprehensus, in quæstionibus arcanum effatus est. Imperator autem ponte per Istrum facto, quod opus omnem admirationem & commemorationem superat, traductóque exercitu, uix ille quidem & cum periculo, sed uicit tamen Dacos. Decebalus præ desperatione seipsum interfecit: ex eóque gens Dacorum, eorúmque prouincia Romanis parêre cœpit. Reperit & thesauros Decebali, quamuis difficilis eorum esset inuentio. Barbarus enim fluuio, qui regiam præterfluebat, aliò traducto, in alueo foueam præaltam excauaras, quam magna auri, maiore argenti, aliarúmque rerum quibus humiditas non nocet, copia iniecta, lapideis tabulis obstruxerat: aggestáque terra, fluuium in ueterem alueum reduxerat. Multa etiam in speluncis abdiderat. Hæc nemine præsente nisi captiuis faciebat: quos, absoluto opere, & rebus occultatis, interficiendos curabat, ne arcanum proderent. Vnus tamen familiaris eius, gnarus ubi thesauri essent, indicium fecit.

Decebali rebellio, interitus, & thesauri.

Pons Istri.

Cum Licinium Suram, uirum diuitem, quem mutuò amabat, quidam ut insidiatorem criminati essent: inuocatus cœnatum ad eum abijt, &, satellitibus ablegatis, Suræ medico oculos curandos, eius tonsori barbā radendā præbuit.

Licinius Sura.

Dein-

φιλοπόλεμος δὲ γεγονὼς, καὶ πλεῖστα κατορθωκὼς, οὐκ εἴα τοὺς στρατιώτας ὑπερφρονεῖν, οὕτως ἐγκρατῶς αὐτῶν ἦρχεν. ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ Πλωτίνα. ἐστράτευσε μὲν ἐπὶ Δάκας, οὓς Δάκους κατὰ Ἴωνας, ὡς ὁ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ λόγῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας φησί, μὴ τὰ χρήματα ἃ κατ' ἔτος ἐλάμβανον διδόναι αὐτοῖς ἀνεχόμενος, καὶ δίκας εἰσπράξασθαι τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἱμειρόμενος. φοβούμενος οὖν ὁ Δεκέβαλος, ὃς Δακῶν ἦρχε, τὴν τοῦ Τραϊανοῦ κατὰ τοῦ ἔθνους ὁρμὴν, ᾔδει γὰρ, ὡς τὸν ἄνδρα στρατηγικώτατον. καὶ πολέμου συρραγέντος σφίσι, πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπέκτειναν οἱ Ῥωμαῖοι, πολλοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἐτραυματίσθησαν. τοσοῦτοι δ' ἦσαν οἱ τραυματίαι, ὡς ἐπιλειπόντων τῶν ἐπιδέσμων, μηδὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐσθῆτος φείσασθαι τὸν Τραϊανόν. ἐπεὶ δὲ τά τε ἄκρα, δυσχερῶς μὲν, κατέλαβε δὲ, καὶ πέλας τῶν βασιλείων ἦλθεν αὐτῶν, πρέσβεις ὁ Δεκέβαλος πέπομφε, συντιθέμενος τά τε ὅπλα καὶ τὰ μηχανήματα καὶ τοὺς μηχανοποιοὺς παραδοῦναι, καὶ ἅπαν ἕτερον ὃ ἂν ἀπαιτοῖτο ποιῆσαι. καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐλθὼν, ἐς οὖδας καταπεσὼν, αὐτῷ προσεκύνησεν. ἔπειτ' ἐς τὴν Ἰταλίαν ὁ Τραϊανὸς ἀνεζεύξε, καὶ σὺν τοῦ Δεκεβάλου πρέσβεις ἐπήγετο. οἵπερ εἰσαχθέντες εἰς τὸ συνέδριον, τὰ ὅπλα ἀποθέμενοι, καὶ τὰς χεῖρας συνάψαντες ἐν αἰχμαλώτων σχήματι, πολλά τε εἶπον καὶ ἱκέτευσαν. καὶ οὕτως σπονδῶν τυχόντες, αὖθις τὰ ὅπλα ἀπέλαβον. Τραϊανὸς δὲ καὶ ἐθριάμβευσε, καὶ Δακικὸς ὠνομάσθη. οὐχ ὡς ἀρήιος δὲ τῶν ἄλλων ἠμέλει, ἢ οὐκ ἐδίκαζεν, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ καὶ πολλάκις ἐπὶ βήματος ἔκρινεν. ὡς δ' ἀπηγγέλλετο ὁ Δεκέβαλος αὖθις νεωτερίζων, καὶ ταῖς συνθήκαις οὐκ ἐμμένων, αὖθις καὶ πάλιν πρὸς ἐκεῖνον ἐστράτευσε. καὶ ὁ Δεκέβαλος ἀπορούμενος ἰσχύι, δόλῳ αὐτοῦ περιγενέσθαι ἐμελέτησε. καὶ ὡς εὐπρόσιτον ὄντα τὸν Τραϊανὸν, καὶ τὸν βουλόμενον εἰς ὁμιλίαν δεχόμενον, αὐτομόλους ἀπέστειλεν, ἵν', εἰ δυνηθεῖεν, αὐτὸν διαχειρίσωνται. εἷς δ' ἐκείνων ὑποπτευθεὶς συνελήφθη, καὶ ἐτασθεὶς ἐξέφηνε τὸ ἀπόρρητον. γεφυρώσας δὲ τὸν Ἴστρον ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἔργον οὕτω διαπραξάμενος, μήτε θαυμασθῆναι ἀξίως, μήτ' ἐξηγηθῆναι δυνάμενον, διά τε γεφύρας τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς, μόλις μὲν καὶ κινδύνως, ἐκράτησε τῶν Δακῶν, ἐκράτησε δ' οὖν. καὶ ὁ Δεκέβαλος ἀπογνοὺς, διεχειρίσατο ἑαυτόν. κἀντεῦθεν τὸ ἔθνος τὸ τῶν Δακῶν καὶ ἡ χώρα σφῶν Ῥωμαίοις ὑπήκοος γέγονε. καὶ τοὺς θησαυροὺς δ' εὗρε τοὺς Δεκεβάλου, καί τοι δυσχεροῦς οὔσης τῆς τούτων εὑρέσεως. ποταμὸν γὰρ ὃς τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ παρέῤῥει, μετοχετεύσας ὁ βάρβαρος, τὴν κοίλην ἐφ' ἧς διέῤῥει τὸ ὕδωρ, ὤρυξεν ἐς βάθος πολὺ, καὶ πλεῖστον μὲν χρυσὸν, πλεῖον δὲ ἄργυρον, καὶ ἄλλα τῶν τιμίων ὅσα μὴ πεφύκεν ἐξ ὑγρότητος φθείρεσθαι, κατατιθέμενος τῷ ὀρύγματι, πλαξί τε κατέστρωσε τὴν κοίλην, καὶ χοῦν ταύταις ἐπενήνοχε, καὶ οὕτως αὖθις τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πρώτην μετέστρεψε διέξοδον. καὶ ἐς σπήλαια δὲ πολλὰ ἀπέθετο. ταῦτα δ' ἐποίει μή τινος ἄλλου παρόντος ἢ αἰχμαλώτων, οἳ ταῦτα ἐποίουν· καὶ μετὰ τὴν κατάκρυψιν, τοὺς αἰχμαλώτους ἐκτίννυεν, ἵνα μὴ ἔκφορα τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα ποιήσωσιν. εἷς δέ τις ἑταῖρος τοῦ Δεκεβάλου συνειδὼς τὰ τεθησαυρισμένα, ὑπέδειξεν αὐτά. τὸν δὲ Λικίννιον Σούρραν πλούσιον ἄνδρα φιλῶν, καὶ ὑπ' ἐκείνου φιλούμενος, διαβαλόντων τινῶν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, ἄκλητος πρὸς ἐκεῖνον ἐπὶ δεῖπνον ἀπῆλθε, καὶ τοὺς δορυφόρους ἐκπέμψας, τὸν ἰατρὸν τοῦ Σούρρα ἐκάλεσε, καὶ δι' ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ δὲ τοῦ κουρέως ἐκείνου τὴν ὑπήνην ἐξύρατο·

Δεκέβαλος [illegible] τῶν Δακῶν, καὶ ἡττηθεὶς [illegible] τὰ ὅπλα [illegible].

[illegible] οἱ Δακοὶ [illegible] αὐτῶν. [illegible] [illegible] κατὰ τοῦ Τραϊανοῦ [illegible], [illegible] [illegible] ὑπὸ Ῥωμαίους.

[illegible] ὁ Τραϊανὸς τοὺς Δακῶν θησαυροὺς [illegible].

[illegible] φίλου [illegible] ὁ Τραϊανός.

ἔπει-

ἔπειτα καὶ ἐλούσατο καὶ ἐδείπνησε. καὶ τοῖς τὸν Σούραν διαβάλλουσιν ἔφη τῇ ὑστεραίᾳ, εἰ ἤθελέ με Σούρας ἀποκτεῖναι, οὐδὲν ἐκώλυε τὸν ἄνδρα χθὲς τοῦτο ποιῆσαι. ἔπαρχον μέντοι τῶν δορυφόρων προχειριζόμενος, καὶ ὀρέγων αὐτῷ τὸ ξίφος ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, λάβε τοῦτο, ἔφη, ἵνα ἂν μὲν ἄρχω καλῶς, ὑπὲρ ἐμοῦ τούτῳ χρήσῃ, εἰ δὲ κακῶς, κατ' ἐμοῦ. ἐποίησε δὲ καὶ βιβλιοθήκας. καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ πάρθων καὶ ἀρμενίων ἐστράτευσεν, ὅτι τὸ διάδημα ὁ ἀρμένιος οὐχ ὑπ' αὐτοῦ ἔλαβεν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πάρθων βασιλέως. ἦν δὲ σκῆψις τοῦτο, τὸ δ' ὅλον φιλοτιμίας καὶ δόξης ἔρως. ἐχειρώσατο οὖν τὴν ἀρμενίαν· καὶ αὐτῷ ἡ βουλὴ πολλὰ ἐψηφίσατο, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ ὄπτιμον ἐπωνόμασαν, ἄριστον δὲ τοῦτο δηλοῖ ἐξελληνιζόμενον· εἶτα καὶ παρθικὸν αὐτῷ ἐπίκλησιν ἔθεντο. ὁ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων τῇ τοῦ ὀπτίμου προσηγορίᾳ ἦν σεμνυνόμενος, ὅτι τοὺς τρόπους ὑπεδήλου αὐτοῦ. σεισμοῦ δὲ ἐπὶ τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ σφοδροτάτου συμβάντος, καὶ ἄλλαι μὲν ἔπαθον πόλεις, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων ἡ πρὸς τῷ ὀρόντῃ πέπονθεν ἀντιόχεια· ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τραϊανὸς ἐκεῖ διατρίβων, μικροῦ κεκινδυνεύκει ἄν. ἐπλήγη δέ τινος ἐκ τοῦ τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ διῆγε, συμπτώματος. ἀριθμοῦ δὲ κρεῖττον πλῆθος συγκέχωστο τοῖς συμπτώμασι. καὶ οἱ μὲν συντριβόμενοι ὑπὸ βάρους τῶν καταπεπτωκότων ἀπώλλυντο· οἱ δὲ ἐν διακενώσεσι τυχαίως συμβαινούσαις, ὑπὸ τῶν ὕλων συμπεπτωκυιῶν διασωζόμενοι, ἐξελθεῖν δ' ἐκεῖθεν οὐκ ἰσχύοντες, λιμῷ διεφθείροντο· ἀπεκράτει γὰρ ὁ κλόνος τῆς γῆς ἐφ' ἡμέρας πολλάς. ἤδη δὲ πεπαυμένης τῆς συμφορᾶς, ἐπέβη τις ἀναβαστάζας τῶν ὀροφίων, καὶ ἤκουσε βοώσης κάτωθεν γυναικός. ἀνορύξαντες οὖν τὴν ἄνθρωπον ἀνέσωσαν, καὶ παιδίον φέρουσαν ὑπομάζιον, ὃ ὑπὸ γάλακτι ἔτρεφεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἑαυτήν. ἐκ τούτου καὶ τὰ λοιπὰ ἀνεχώρουν, ἀλλ' οὐχ εὗρον ζῶντας τινάς, πλὴν παιδὸς ἑνός, ὑπὸ λιμοῦ δὲ φθαρέντας πολλούς. ἔαρος δὲ ὑποστάντος, κατὰ τῶν πάρθων αὖθις ἐχώρησεν ὁ τραϊανός. καὶ τῆς τε ἀδιαβηνῆς ἁπάσης ἐκράτησεν, ἣ μέρος ἐστὶ τῆς συρίας περὶ νῖνον καὶ τὰ γαυγάμηλα, καὶ τῶν ἀρβήλων, παρ' οἷς ἀλέξανδρος τὸν δαρεῖον ἐνίκησε. καὶ μέχρι τῆς βαβυλῶνος προῆλθεν αὐτός. καὶ διαβαίνει δὲ καὶ τὸν τίγριν, καὶ ἐς τὴν κτησιφῶντα εἰσῆλθεν. ἱμείρετο μέντοι καὶ τὴν ἐρυθρὰν ἀποπλεῦσαι θάλασσαν, ἣ μοῖρα ἐστὶ τοῦ ὠκεανοῦ λέγεται· κέκληται δὲ οὕτως, ἀπό τινος ἐν αὐτῇ δυναστεύσαντος. ἐνόει δὲ καὶ ἰνδούς, καὶ ἔλεγεν, ὡς εἰ ἔτι νέος ἦν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἂν ἐπεραιώθη. ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἐπὶ τὸν ὠκεανὸν κατέπλει, καὶ αὖθις ἀνήγετο, ὅσα ἑάλωσαν πρότερον ἐπαναστασίαν ἐκίνησαν. ὁ δὲ δείσας, μὴ καὶ οἱ πάρθοι τὸ αὐτὸ δράσωσιν, ὁμογενῆ σφίσι βασιλέα προεχειρίσατο, αὐτὸς αὐτῷ τὸ διάδημα ἐπιθέμενος. εἶτα καὶ τὸ ἀράβιον ἐφιέμενος, ὥρμησε κατ' αὐτῶν· καὶ μικρὸν ἐν αὐτοῖς ὀλίγου δεῖν ἐτρώθη ἄν, κἀκεῖθεν ἀπῆλθε νοσῶν. καὶ οἱ κατὰ κυρήνην δὲ ἰουδαῖοι ἀπέστησαν, καὶ ἔκτεινον καὶ ῥωμαίους καὶ ἕλληνας, καὶ οἱ ἐν αἰγύπτῳ καὶ οἱ ἐν κύπρῳ οὐχ ἧττον ὁμοίως διέφθειραν. κατεστρέψατο δὲ τούτους τραϊανός, στράτευμα κατ' αὐτῶν πέμψας· μέμνηται τῆς τῶν ἰουδαίων ταύτης ἀποστασίας καὶ ὁ εὐσέβιος, ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. ἐκείνῳ δ' ἦν πρὸς μεσοποταμίαν τὸ ὅρμημα, τῇ δὲ νόσῳ καταπονούμενος, ἤρξατο τοῦ πρὸς ἰταλίαν πλοός, πόπλιον αἴλιον ἀδριανὸν ἄρχειν ἐπιστήσας τῶν στρατευμάτων τῶν ἐν τῇ συρίᾳ. ἐλθὼν δὲ εἰς σελινοῦντα τῆς κιλικίας, ἣ καὶ τραϊανούπολις κέκληται, τὸν βίον κατέλυσεν, ὡς μὲν

ἐπὶ δ' ἀρμενίας καὶ πάρθους στρατεία.

Τραϊανὸς κατὰ πάρθων στρατεύσας, καὶ ἀδιαβηνῆς καὶ βαβυλῶνος ἐκράτησε.

περὶ ἰουδαίων.

Deinde lauit, & cœnauit. Postridie calumniatoribus dixit: Si me occidere Sura uoluisset, nihil ei obstitisset, quo minus id heri fecisset. Cum præfectum prætorio designaret, eique ensem porrigeret, quo is accingi debebat: Cape hunc, inquit, & si bene impero, pro me, sin malè, contra me illo utitor. Instruxit etiam Bibliothecas. Pòst, contra Parthos & Armenios duxit exercitum: quòd Armenius diadema non à se, sed à Parthorum rege accepisset. Ea causa prætexebatur bello, cum tota res ab ambitione & gloriæ cupiditate proficisceret. Armenia subacta, multa ei à senatu decreta sunt: & præter cætera, Optimi, pòst etiam Parthici cognomentum tributum. sed Optimi appellatione, quòd mores suos exprimeret, magis est delectatus. Maximo terræmotu sub eius imperio cùm aliæ urbes quassatæ sunt, tum præter cæteras Antiochia ad Orontem, ubi Traianus quoque penè perijsset, ruina ædificij in quo degebat ictus. In ijs ruinis innumera multitudo perijt. alij grauitate molis oppressi: alij, qui fortuito ædificiorum casu in cauis locis inclusi perfringere non poterant, illa concussione per dies complures durante, fame perierunt. Tandem sedata calamitate, quidam ruinas conscendere ausus, mulierem infrà uociferantem audiuit: quam, remota materia, eduxerunt. Ferebat autem illa puerum in ulnis: quem, ut & semetipsam, uberibus suis aluerat. Deinde ruinis etiam cæteris remotis, nullos uiuentes præter unum puerum repererunt: qui autem fame perierant, multos. Sub uernum tempus Traianus denuò contra Parthos profectus, tota Adiabene potitus est. Ea pars est Syriæ iuxta Ninum & Gaugamela & Arbela, ubi Darium Alexander uicit: & ad ipsam usque Babylonem progressus, Tigri traiecto, Ctesiphontem est ingressus. Cupiebat etiam Erythræum mare lustrare, quæ Oceani pars est, à rege eius loci quodam nomen adepta. etiam Indos animo agitabat: dicebat'que, si iunior esset, se illos quoque petiturum. Dum uerò ad Oceanum tendit, atque inde reuertitur, ij quos dudum subegerat, ad defectionem spectabant. Veritus igitur, ne Parthi quoque idem facerent, regem eis suæ gentis præfecit, eique ipse diadema imposuit. Deinde Arabes etiam sub iugum reducturus, se infecta penè uulneratus esset, atque ægrotans inde discessit. Defecerunt etiam Cyrenenses Iudæi, & Romanis & Græcis trucidatis. Idem & Aegyptiaci & Cyprij imitati sunt. Sed hos misso exercitu domuit. Huius Iudaicæ defectionis etiam Eusebius meminit, Ecclesiasticæ historiæ libro IIII. Cum in Mesopotamiã ire cuperet, morbo'que oppressus, cursum Italiã uersus intẽdit, P. Aelio Adriano Syriacis legionib. præposito. Sed cũ Selinuntẽ Ciliciæ urbẽ, quæ etiã Traianopolis dicit, uenisset, uita functus est, ut

Ensis præfecti prætorio.

Parthica & Armeniaca expeditio.

Optimi cognomentũ.

Antiochenus terræmotus.

Traianus reb. in Oriente utcũque gestis, in Cilicia decedit.

Iudæorum grassationes.

ut ipse putabat, ueneno hausto: ut alij dicũt, ob suppressum sanguinẽ, quẽ quotannis per aluũ excernere solebat. Accessit apoplexia, cõsecuta resolutione corporis ex parte. Verùm aqua intercus omnino mortis ei causa fuit. Imperauit annos XIX, cum semestri. Eo imperãte Symeõ Clopæ filius, secũdus Hierosolymorum post D. Iacobũ pontifex, martyriũ subijt. Post dierũ compluriũ cruciatus est ad crucẽ damnatus, anno ætatis uigesimo & cẽtesimo. Post eũ Iustus ex circũcisione tertius Hierosolymorũ põtifex est delectus. Alios quoq; multos tum plurib. in locis martyriũ obijsse refert Eusebius: Deinde Imperatorẽ cognita eorũ qui occidebantur multitudine, qui nihil impiũ agerent, nisi q̃ matutino tẽpore Christũ pro Deo celebrarent, & tantũ simulachris immolare recusarẽt: edixisse, ne inquirerentur Christiani, sed oblati punirent: ita persecutionẽ factã esse mitiorem. Tum etiã D. Ignatius alter Antiochię Cœlesyriæ põtifex, uinctus Romã missus est: ubi cũ bestijs decertando, martyriũ absoluit. Ei successit Heros in põtificatu. Tertio anno imperij Traiani, Clemẽte tertio Romano pontifice defuncto, post Ecclesiã fideliũ nouẽ annis gubernatã, quartus in eius locũ suffectus est Euarestus: qui annis VIII sacerdotio functus, decessit Alexãdro successore, q̃ Romanorũ V fuit põtifex. Alexãdrinus quoq; episcopus ordine tertius, Cerdo, hac uita relicta, Primũ habit successorẽ.

Episcoporũ successiones.

Persecutio à Traiano nonnihil lenita.

D. Ignatius.

P. Ælij Adriani imperium.

TRaiano sine liberis defuncto, Adrianũ Traiani cognatũ, cuius neptẽ in matrimonio habebat, Plotina Traiani cõiunx ex amorũ illecebris, et Tatianus eius procurator, Cæsarẽ & Imperatorẽ designarunt, Antiochię Syriæ, cui præerat, tum agentem. Fuit filius Afri Adriani, uir eruditus: libros & uersu & soluta oratione conscriptos reliquit, tam immensæ ambitionis, ut omnia affectaret, seq; nihil ignorare profiteretur. Itaq; multos aliqua arte celebres dignitate priuauit: multos perdidit, ut ipse in omnib. excellere uideret. Quare in eo nimia subtilitas, curiositas, & morum uarietas reprehendebat. Sed hæc uitia, prouidẽtia, diligẽtia, magnificentia, & dexteritas ingenij pensabant. Ad hæc nullũ bellũ incipiebat, cœpta sedabat, opes nemini per iniuriam eripiebat: sed potius multis, ultrò præsertim non rogatus, donabat. Vrbibus omnibus, siue socijs siue uectigalibus opem ferebat: alijs aqua introducẽda, alijs portubus extruendis, alijs frumento, * muneribus, pecunia, honoribus dandis. Aduersus populum Romanum non submisse, sed pro autoritate se gerebat: cui aliquid aliquando audacius postulanti non cessit, sed præconem edicere iussis, Tacere. Qui cum nihil locutus, extenta tantum manu silentiũ fecisset: non modò nõ succensuit homini, quasi dicto minus audiens fuisset, sed & honorẽ habuit, quòd id effecisset, quod uoluerat, dissimulata imperij asperitate.

Eruditio et ambitio Adriani.

Adriani clementia & ratio administrãdi imperij.

Neq;

ὡς μὲν ἐκεῖνος ᾤετο, φαρμάκῳ διαφθαρείς· ὡς δέ τινες λέγουσι, διὰ ἐπίσχεσιν αἵματος ἐτησίως αὐτῷ ἐκκρινομένου διὰ γαστρός. συνέβη δὲ οἱ καὶ ἀποπληξία, ἢ παρέσεις τοῦ σώματος ἐκ μέρους ἐπηκολούθησαν. ὕδερος δ' ὅμως ὅλως γέγονεν αὐτῷ τοῦ θανάτου τὸ αἴτιον. ἦρξε δ' ἔτη ἐννεακαίδεκα, πρὸς μησὶν ἕξ. τούτου κρατοῦντος Συμεών, ὁ τοῦ Κλωπᾶ, δεύτερος ἀρχιερεὺς γεγονὼς Ἱεροσολύμων μετὰ τὸν θεῖον Ἰάκωβον, ἐμαρτύρησεν, αἰκισθεὶς μὲν πρότερον ἐπὶ πλείστας ἡμέρας, εἶτα σταυρὸν καταδικασθείς, ἐτῶν ὢν ἑκατόν τε καὶ εἴκοσι. μεθ' ὃν τρίτος Ἱεροσολύμων ἀρχιερεὺς Ἰοῦστος, ἐκ περιτομῆς καὶ αὐτὸς ἐχρημάτισε, καὶ ἄλλους δέ τινας πολλοὺς ἐν πόλεσι πλείοσι μαρτυρικοῦ τέλους ἀξιωθῆναι ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος· εἶτα τὸ πλῆθος τῶν κτεινομένων μαθόντα τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὡς οὐδὲν ἀνόσιον πράττουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἕω ἐγειρόμενοι τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσιν ὡς θεόν, μόνον δὲ εἰδώλοις θύειν οὐ καταδέχονται, θεσπίσαι μὴ ἐκζητεῖσθαι τοὺς κεκλημένους ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἐμπεσόντας δέ γε κολάζεσθαι. καὶ οὕτως ἠπιώθη τὸν διωγμὸν μετριώτερον. τότε καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος, δεύτερος τῆς κατὰ κοίλην Συρίαν Ἀντιοχείας τυγχάνων ἀρχιερεύς, συλληφθείς, ὡς Ῥώμην ἐπέμφθη δέσμιος, κἀνταῦθα θηρίοις παραδοθεὶς δέδωκε τὸ μαρτύριον. καὶ μετ' αὐτὸν τὴν ἱεραρχίαν διεδέξατο Ἥρως. τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς αὐταρχίας Τραιανοῦ Κλήμεντος ἐκλελοιπότος, ὃς τρίτος ἦν ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερεύς, καὶ ἐπιστατήσαντος τῆς ἐκκλησίας ἔτεσιν ἐννέα, τέταρτος Εὐάρεστος διαδέχεται· ὃς ὀκτὼ ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς, μετέθετο τῆς ζωῆς, ὑπ' Ἀλεξάνδρου διαδεχθείς, ὃς πέμπτος γεγονὼς τῶν Ῥωμαίων ἀρχιερέων. καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τρίτην τάξιν ἐπίσκοπος γεγονὼς Κέρδων, μεταστὰς τῶν ἐνθένδε, διάδοχον ἔσχηκε Πρῖμον.

περὶ μαρτύρων.

Αὐταρχία Αἰλίου Ἀδριανοῦ Καίσαρος.

ΑΠαιδος δὲ Τραιανοῦ τελευτήσαντος, Καίσαρά τε καὶ αὐτοκράτορα τὸν Ἀδριανὸν ἡ τοῦ Τραιανοῦ σύζυγος Πλωτῖνα, ἐξ ἐρωτικῆς φιλίας, καὶ ὁ Τατιανὸς ἐπίτροπος αὐτοῦ γεγονὼς, ἀπέδειξαν, ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας διάγοντα, ἧς καὶ ἦρχεν αὐτός, προσγενῆ τε ὄντα Τραιανοῦ, καὶ συνοικοῦντα ἐκείνου ἀδελφιδῇ. ἦν δ' οὗτος υἱὸς Ἄφρου Ἀδριανοῦ, φιλολόγος ἀνήρ, ὃς καὶ ποιήματα τινὰ πεζά τε καὶ ἐν ἔπεσι καταλέλοιπεν· ἀπλήστως δέ γε πρὸς φιλοτιμίαν ἔχων, πάντα τε ἐπετήδευε, καὶ οὐδὲν ἤθελεν ἀγνοεῖν. ὅθεν καὶ τῶν ἔν τισιν εὐδοκιμούντων καθῄρει συχνούς, καὶ οὐ μείους ἀπώλεσεν, ἵν' αὐτὸς κρατεῖν ἐν πᾶσι δοκῇ. ἐνεκαλεῖτο δὲ διά τε ταῦτα, καὶ τὸ πάνυ ἀκριβές, καὶ τὸ περίεργον, καὶ πολύτροπον. ἀντελάμβανε δὲ ταῦτα, καὶ ἐθεράπευε, τό τε προνοητικὸν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπιμέλεια, καὶ τὸ μεγαλοπρεπές, καὶ ἡ δεξιότης· καὶ τὸ μήτ' ἄρξαι πολέμου, καὶ τοὺς ἠργμένους καταπαῦσαι· καὶ ὅτι οὐδένα ἀδίκως ἀφῄρει χρήματα, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς παρεῖχε, μάλιστα αὐτομάτως καὶ μὴ αἰτούμενος, καὶ πόλεσι συμμαχίσι τε καὶ ὑποφόροις πάσαις, ἐς ἀπορίαν ἐπικουρῶν, ταῖς μὲν ὕδατα ἐπάγων, ταῖς δὲ λιμένας οἰκοδομῶν, ταῖς δὲ σῖτον, καὶ * ἔργα, καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς διδούς, τῷ τε δήμῳ τῶν Ῥωμαίων οὐ θωπευτικῶς, ἀλλ' ἐμβριθῶς προσεφέρετο. καί ποτέ τι αἰτοῦντι θρασύτερον, οὐχ ὑπεῖκεν, ἀλλ' ἀπεῖπεν ἐκέλευσε τῷ κήρυκι, σιωπήσατε· ὡς δ' οὐδὲν εἰπόντος ἐκείνου, τὴν χεῖρα δὲ ἀνατείναντος, ἐσιώπησαν, οὐ μόνον κατὰ τοῦ κήρυκος οὐκ ὠργίσθη, ὡς μὴ πεποιηκότος τὸ κελευσθέν, ἀλλὰ καὶ τιμῆς τὸν ἄνδρα ἠξίωσεν, ὅτι ὃ ἦν αὐτῷ βουλόμενον ἤνυσε, μὴ ἐκφήνας τὸ τραχὺ τοῦ κελεύσματος.

οἷος ἦν ὁ Ἀδριανός.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἠγανάκτει, εἴ τι καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρός τινος ἐγένετο, τὸ δ' ἀφανῶς πρὸς αὐτοῦ λυσιτελοῦν. παριόντος δ' αὐτοῦ ποτὲ γυνή τις ἐδεῖτο, καὶ ὁ μὲν πρῶτον ὡς οὐ σχολάζοι, ἀνέκραξεν ἡ γυνή, καὶ μὴ βασίλευε. ὁ δὲ αὐτίκα τε ἐστράφη, καὶ πρόσεσχε τῇ δεομένῃ. καὶ πάντα τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαῖα, οὐκ ἰδίᾳ, ἀλλὰ μετὰ τῶν βουλευτῶν ἔπραττε. καὶ μετὰ τῶν πρώτων ἐδίκαζεν ἐπὶ βήματος, ὥς τε δημοσιεύεσθαι τὰ γινόμενα, καὶ τοῖς ὑπάτοις συνδικάζουσι παρεγίνετο, ἀεί τε περὶ αὐτὸν τοὺς ἀρίστους εἶχε, καὶ τοῖς ἀρίστοις συνεδείπνει. ἦν δ' αὐτῷ πλῆρες λόγων παντοδαπῶν τὸ συσσίτιον. τούς τε πάνυ νοσοῦντας τῶν φίλων ἐπεσκέπτετο, καὶ συνεδιῄτατο τῶν συνήθων τοῖς ἑορτάζουσιν. ἐπεὶ δ' ἐς τὴν Ῥώμην ἧκε, χρέος πᾶν ἀνῆκε τοῖς ὀφείλουσι τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ τῷ τῶν Ῥωμαίων. ἄλλοτε εἰς ἄλλην ἐξ ἄλλης φοιτῶν ἐπαρχίαν, τὰς χώρας ἐπεσκέπτετο, καὶ τὰς πόλεις, καὶ μετεσκεύαζεν ἕκαστον πρὸς τὸ βέλτιον. καὶ οὐ τὰ κοινὰ τῶν στρατοπέδων ἐφόρα δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐξήταζε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν καθ' ἕκαστον. καὶ ὅσους πρὸς τὸ ἁβρότερον εὕρισκεν ἐκδεδιῃτημένους, πρὸς τὸ στρατιωτικώτερον μετῆγε καὶ μετερρύθμιζε, καὶ ἐδίδασκεν ἃ πράττειν δέοι. καὶ τοὺς μὲν ἐτίμα, τοὺς δὲ ἐνουθέτει, καὶ διῃτᾶτο σκληρότερον, ἵν' ὁρῶν τὸ στρατιωτικὸν αὐτόν, καὶ οὕτω διαιτᾶσθαι κἀκεῖνο ἐθίζοιτο. τούς τε στρατιώτας τοιούτους ἐποίησεν, ὥστε καὶ ἱππέας τῶν ἰλῶν σύν γε τοῖς ὅπλοις τὸν Ἴστρον δυνατῶς διανήξασθαι, καὶ τοὺς βαρβάρους ταῦθ' ὁρῶντας ἐκπλήττεσθαι, ὥς τε καὶ χρῆσθαι διαλλακτῇ τούτῳ τῷ αὐτοκράτορι, ἐφ' οἷς ἀλλήλοις ἐπολέμουν. ἐσπούδαζε δὲ καὶ περὶ θήρας, ὡς ἐν ταύταις καί τινα τὰ μέλη κατεαγῆναι. καὶ ἐν Μυσίᾳ πόλιν ᾤκισεν, Ἀδριανοῦ θήρας καλέσας αὐτήν. εἰς Αἴγυπτον δὲ ἀπιών, καὶ τῷ τάφῳ Πομπηίου μάγνου διεφθαρμένῳ περιτυχών, ἐνήγισε, καὶ τοῦτ' εἶπε τὸ ἔπος, τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου. καὶ τὸ μνῆμα ἀνῳκοδόμησεν. ἐν δὲ Παλαιστίνῃ πόλιν ἀνῳκοδόμησεν ἀντὶ τῆς κατασκαφείσης Ἱερουσαλήμ, Αἰλίαν Καπιτωλίναν ὀνομάσας. καὶ ἔνθα πρώην ὁ τοῦ θεοῦ ναὸς ἵδρυτο, τῷ Διὶ τέμενος αὐτὸν ἱδρύσατο ἕτερον. Ἰουδαῖοι δὲ μὴ φέροντες τῆς σφῶν παραπολαύοντας μητροπόλεως ἄλλους ἐθνῶν (ἀλλόφυλοι γὰρ ἐν αὐτῇ κατῳκίσθησαν) καὶ ξενικὰς τιμᾶσθαι θρησκείας ἀνεχόμενοι, ἕως μὲν Ἀδριανὸς πέρα τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ τῇ Συρίᾳ διέτριβεν, ἠρέμουν διευλαβούμενοι. ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν ἀπῆλθε, τά τε τῆς χώρας ἐπίκαιρα κατελάμβανον, ἵν' ἔχοιεν αὐτὰ ὁρμητήρια, καὶ πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκωσαν λάθρα τε καὶ ἀναφανδόν, τῶν τε ἁπανταχοῦ γῆς Ἰουδαίων συνιόντων ἐκεῖ, καὶ πολλῶν ἀλλοφύλων ἐπὶ κέρδους συνεπικουρούντων αὐτοῖς. ὁ μέντοι Ἀδριανὸς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν στρατηγῶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπήγαγεν, ὧν ἐπῆρχε Σεουῆρος Ἰούλιος. ὃς οὐδὲ συστάδην συμβαλεῖν τοῖς ἐναντίοις ἐκ τοῦ συμφέρειν, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν διευλαβούμενος. τροφῆς δὲ σφᾶς ἀπείργων καὶ κατακλείων, ἔστι δὲ ὃ καὶ ἐπιβαρήσας τοὺς στρατιώτας μοίραις αὐτῶν ἐπάγων, χρονιώτερον μέν, ἀκινδυνότερον δὲ τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐξέτριψέ τε καὶ ἐξετρύχωσε, ὡς ὀλίγους κομιδῇ βραχίστους περιγενέσθαι. φρούρια μὲν γὰρ αὐτῶν τὰ κράτιστα πεντήκοντα κατεστρέψαντο, κώμας δὲ ἐννακοσίας ὀγδοήκοντα πέντε ὀνομαστοτάτας κατεσκάψαντο. ἄνδρες δὲ μυριάδες ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα ἐν ταῖς καταδρομαῖς καὶ ταῖς μάχαις ἐσφάγησαν. τὸ δὲ πλῆθος τῶν λιμῷ καὶ νόσῳ καὶ πυρὶ φθαρέντων, ἀνεξερεύνητον τυγχάνει, ὥστε ὀλίγου πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, ὃ καὶ πρὸ τοῦ πολέμου αὐτοῖς σύμβολα ποιεῖ τὸ θεῖον προέφηνε.

τό, τε

ὅτι χρεωκοπίαν ἐποίησε τοῖς ὀφείλουσι.

ὅτι τὴν παλαιστίνην πόλιν ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἀδριανὸς ἀνῳκοδόμησεν, Αἰλίαν καλέσας αὐτήν.

περὶ δὲ κατ' Ἀδριανοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάντων.

Neque enim ægrè ferebat, si quid ab aliquo contra suã sententiã fiebat, modò ad utilitatẽ suam spectaret. Præteriẽs aliquãdo, cũ mulieri interpellãti sibi non esse ociũ dixisset, atque illa exclamaret, Ergo imperare noli: statim cõuersus, eã audiuit. Omnes res magnas & necessarias non priuato cõsilio, sed senatoribus adhibitis egit. Cum primorib. ius pro tribunali dixit, ut acta publicarẽtur. Consulibus in cõcilio affuit. Semper optimates apud se habuit, & cum principibus atque optimis cõcœnauit. Cõuiuia eius plena erant sermonũ omnis generis. Amicos grauiter ægrotãtes inuisebat, familiarium suorum festiuitatibus interesse solebat. Romam ubi uenit, quicquid fisco imperatorio & ærario Romano debebatur, aboleuit. Prouincias & urbes inuisit, & omnia in melius prouexit. Non exercitus dũtaxat, sed etiã singulorũ militũ negocia per se lustrabat atque excutiebat: & quos ad molliciẽ declinasse uidebat, quid agendum esset edoctos, ad militarem frugalitatẽ reducebat, alios honorabat, alios castigabat. Asperius & ipse uiuebat, ut suo exẽplo milites ad eandẽ uictus rationẽ assuefaceret. Eo pacto milites tales effecit, ut turma equitũ Istrũ in armis facilè tranaret. Quo spectaculo attoniti Barbari, ei arbitrium deferebãt controuersiarũ, ób quas bella inter se gerebãt. Fuit etiã uenationi deditus, in qua mẽbra aliquot fregit: & in Mysia urbem condidit, quam Adriani uenationes appellauit. Cum in Aegypto Pompeij Magni sepulchrum collapsum uidisset, defuncto ut heroi immolauit: & hoc uersu pronunciato,

Templa cui superãt, adeó'ne carere sepulchro?

monumentũ instaurauit. Vrbem in Palæstina pro euersis Hierosolymis conditã, Aeliam Capitolinam nominauit: & quo in loco Dei templum olim fuerat, eo in loco pòst Iouis lucum cõdidit. Iudęi uerò cum suã metropolim à Gręcis alienigenis incoli, & peregrinos in ea deos coli, ferre nõ possent: dum Adrianus circa Aegyptum & Syriam uersabatur, metu quiescebant. Sed cum inde discessisset, opportunis regionis locis occupatis, quò se in tutum reciperent, multa Romanis detrimenta & clam & apertè intulerunt. Nam & Iudæi ex omnibus prouincijs eò cõfluebant: & alienigenæ multi, spe lucri eis opitulabãtur. Adrianus igitur duces clarissimos cõtra illos misit, quib. Seuerus Iulius præfuit: qui cum hostibus, ob multitudinem eorũ, & desperationẽ, non decernendum esse ratus, prohibẽdo commeatu, obsidẽdo, & cõtra partes illorũ pugnando, gentẽ eã tardius ille quidẽ, sed minori cũ periculo attriuit & afflixit, ut paucissimi superessent. Nã castella eorum L firmissima sunt expugnata, pagi eorum DCCCC & LXXXV celeberrimi euersi, uirorũ D & LXXX millia in incursionibus & prælijs interfecta. Eorũ uerò multitudo, qui morbo, fame, incendio perierunt, nec inquisita, nec comperta est. Tota quidem Iudæa ferè uastata est. Quam calamitatẽ Deus prodigijs denũciauit.

Nam Sa-

Adrianus uenator.

Pompeij sepulchrũ.

Aelia Capitolina.

Iudæorum seditio & internecio.

Prodigia. Nam Salomonis sepulchrum nulla euidēti de causa dissiluit & concidit: lupi & hyænæ multas urbes eorum cum ululatu intrarunt. Cæterùm Romani quoque multi perierunt. Itaque Adrianus cum ad senatū scriberet, usitato exordio non est usus, quod erat huiusmodi: Si uos liberiq; uestri ualetis, bene est: ego & exercitus ualemus. Et hic belli Iudaici fuit exitus. *Albanicum bellum.* Albanicū uerò bellū (Albani Dione autore Massagetæ sunt) à Pharasmano est cōmotum, qui Mediā admodū afflixit, Armeniā uerò & Cappadociā attigit. Sed Albanis partim muneribus delinitis, partim metu auersis, maleficio abstinuit. *Aequitas Adriani.* Romā reuersus Adrianus, populo seruū aurigantē, ut in libertatē assereretur, flagitanti, restitit, his uerbis: Neq; me alienū seruū libertate donare, neq; uos domino eius uim afferre decet. Cū ex profluuio sanguinis per nares sine spe salutis ægrotaret, Luciū Comodū Cæsarē Romanorū designauit: Seueriano & Fusco nepote, quid id ægrè ferebāt, occisis. Erat aūt Seuerianus annos LXXXX natus. Qui cū occidendus esset, igni postulato, suffitu'q; facto, dixit: *Seueriani imprecatio contra Adrianum.* Vos, ô dij immortales, nostis me insontē esse. Illud aūt precor, ut Adrianus mori cupiat, nec possit. Ac Adrianus diuturnitatē morbi pertæsus, sæpe mortē optauit, sæpe manus sibi ipsi afferre uoluit. Ac Seuerianum & ipse imperio dignū iudicauit. Nam cū amicos aliquādo sibi X uiros imperio dignos nominare iussisset, paulo pòst se nouem dūtaxat uelle dixit: unū enim Seuerianū sibi notū esse. Fuerūt & Turbo & Similis inter optimos clarissimi. *Turbo.* Ac Turbo, ut rei militaris peritissimus, cū præfectus pretorio factus esset, ut unus è populo uitā exegit: nec unquam ob perpetuā cum Imperatore cōsuetudinem domi, licet ægrotans, interdiu usus est. A quo aliquādo aduersa ualetudine admonitus, ut quieti se daret, respondit, præfectū pretorio stantē mori oportere. *Similis.* Similis aūt illo natu grandior, & ordine prior, cum sub Traiano cēturio ante præfectos ab illo uocatus esset, ingressus dixit: Turpe est, Cęsar, præfectis foris stātibus, te cum centurione colloqui. Deinde pretorio præfectus, dignitatē illā & inuitus accepit: & ultro ea repudiata, ruri VII annis exactis mortuus, sepulchro suo inscribi iussit: Similis hic situs est, qui in uita fuit tot annis: uixit annos septē. *M. Aurelius Antoninus imperator designatur.* Adrianus uerò ex uehemēti sanguinis fluxu, et tabe & aqua intercute laborans, cum Cæsar L. Comodus lōgo tēpore sanguinē uomere solitus, immodica egestione subitò extinctus esset, principibus senatorib. cōuocatis dixit: Luciū nobis fortuna eripuit. Verùm reperi uobis Imperatorē nobilem, clementē, facilem, prudentem: qui neq; præ adolescētia temerè, neq; præ senio quicquam segniter est facturus, Aurelium Antoninum. Quo sic Imperatore creato quia is quoque filio carebat, de secuturis Imperatoribus solicitus, *M. Annius Verus Aurelio adoptatur.* Commodum Commodi filium ei adoptandum dedit: qui cum antè Catilius diceretur, ab auo Annino Vero, ter Consule & tribuno, M. Annini Veri nomen accepit. Adrianus uerò, cum per magiam & præstigias quasdam

τό, τε γὰρ μνημεῖον τοῦ σολομῶντος ἐξ οὐδεμιᾶς δήλης αἰτίας διελύθη τε, καὶ συνέπεσε· καὶ λύκοι καὶ ὕαιναι πολλαὶ ἐς τὰς πόλεις αὐτῶν ἐσέπιπτον ὠρυόμεναι. πολλοὶ μέντοι καὶ ῥωμαῖοι τότε ἀπώλοντο. ὅθεν καὶ ἀδριανὸς γράφων πρὸς τὴν βουλὴν, οὐ τῷ συνήθει προοιμίῳ ἐχρήσατο. τὸ δὲ ἦν, εἰ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ὑμῶν ὑγιαίνετε, εὖ ἂν ἔχει· καὶ ἐγὼ δὲ καὶ τὰ στρατεύματα ὑγιαίνομεν. ὁ μὲν δὴ πρὸς ἰουδαίους πόλεμος οὕτως ἔληξεν. *περὶ ἀλβανῶν, καὶ ὅτι μασσαγέται εἰσίν.* ὁ δὲ πρὸς ἀλβανοὺς (εἰσὶ δὲ μασσαγέται κατὰ τὸν δίωνα) ὑπὸ φαρασμάνου ἐκινήθη. ὃ καὶ τὴν μὲν μηδίαν ἰσχυρῶς ἐλύπησε, τῆς δὲ ἀρμενίας καὶ τῆς καππαδοκίας ἥψατο μέν. τῶν δ' ἀλβανῶν τῶν μὲν δώροις πεισθέντων, τῶν δὲ δεισάντων ἐπαύσατο. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν ῥώμην ἀδριανὸς, αἰτοῦντί ποτε δήμῳ ἁρματηλάτην δοῦλον ἐλευθερίας τυχεῖν, ἀντεῖπεν, ὡς οὐ πρέποι, μήτ' ἐμοὶ ἀλλότριον ἐλευθερῶσαι δοῦλον, μήθ' ὑμῖν τὸν δεσπότην αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι βιάζεσθαι. νοσήσας δὲ αἵματος αὐτῷ διὰ τῶν ῥινῶν ἐκρεομένου καὶ ἀπογνωσθεὶς, κόμοδον λούκιον καίσαρα ῥωμαίοις ἀπέδειξε. *περὶ σερβιανοῦ.* σερβιανὸν δὲ καὶ φοῦσκον τὸν ἔγγονον ἀγανακτοῦντας, ἐπὶ τούτῳ ἐφόνευσε. ἦν δὲ σερβιανὸς ἐνενηκοντούτης. ὃς ἀποσφαγήσεσθαι μέλλων, πῦρ ᾔτησε, καὶ θυμιῶν ἔφη· ὑμεῖς, ὦ θεοὶ, ἴστε ὅτι οὐδὲν ἀδικῶ. εὔχομαι δὲ, τὸν ἀδριανὸν ἐπιθυμῆσαι ἀποθανεῖν, μὴ δύνασθαι. διὸ λάβρως καὶ χρονίως νοσήσας ἀδριανὸς, ηὔξατο πολλάκις ἀποσβῆναι, ὥστε καὶ ἑαυτὸν ἠθέλησε διαχρήσασθαι. ὁ μέντοι σερβιανὸς καὶ αὐτῷ τῷ ἀδριανῷ ἄξιος τῆς αὐταρχίας ἐνομίσθη. εἰπὼν γάρ ποτε τοῖς φίλοις ποτὲ, ἵνα δέκα ἄνδρας δοκίμους ἐς αὐταρχίαν ἐξονομάσωσι, μικρόν τι διαλιπὼν ἔφη, ὡς ἐννέα θέλει μαθεῖν. τὸν γὰρ ἕνα γινώσκειν, τὸν σερβιανόν. *περὶ τούρβωνος, καὶ σίμιλις.* ἦσαν δὲ καὶ τούρβων καὶ σίμιλις τῶν ἀρίστων ἐπιφανέστατοι. καὶ ὁ μὲν τούρβων οἷα στρατηγικώτατος, ἔπαρχος γεγονὼς, ἅτ' οὖν ἄρχων τοῦ δορυφορικοῦ, ὡς εἷς τῶν πολλῶν διεβίω, ὅς οὔποτε ἡμέρας οἴκοι ἔμεινεν, οὐδὲ νοσήσας, ἀλλὰ πρὸς τὸν βασιλέα διέτριβε. καί ποτε νοσοῦντι ἀτρεμήσειν αὐτῷ τοῦ αὐτοκράτορος συμβουλεύοντος, ἀπεῖπεν, ὅτι τὸν ἔπαρχον ἑστῶτα δεῖ τελευτᾶν. ὁ δὲ σίμιλις ἡλικίᾳ καὶ τάξει πρῶτος ὢν αὐτοῦ, καὶ ἑκατοντάρχων ἐπὶ τραϊανοῦ, καὶ κληθεὶς παρ' αὐτοῦ πρὸ τῶν ἐπάρχων, ἔφη αὐτῷ εἰσελθών· αἰσχρόν ἐστι, καῖσαρ, τῶν ἐπάρχων ἑστώτων ἔξω, ἑκατοντάρχῃ σε ὁμιλεῖν. εἶτα καὶ τὴν τῶν δορυφόρων ἀρχὴν ἄκων ἀξιωθεὶς, ἔλαβε μὲν, ἐξέστη δ' ἑκὼν, καὶ ἐν ἀγρῷ διεβίω. ἔνθα καὶ τέθνηκε, γεγονὼς ἐν τῷ διατρίψας ἔτη ἑπτὰ, ἐπιγράψας τῷ μνήματι, ὅτι σίμιλις ἐνταῦθα κεῖται, βιοὺς μὲν ἔτη τόσα, ζήσας δὲ ἑπτά. ἀδριανὸς δὲ φθόης τ' εἰληφυίας ἐκ πολλῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως, καὶ ὑδέρου. *ὅτι τὸν ἀντωνῖνον ὁ ἀδριανὸς προεχειρίσατο αὐτοκράτορα.* ὡς δὲ ὁ καῖσαρ ὁ λούκιος κόμοδος αἷμα ἐμῶν ἐκ πλείονος ἐξαίφνης ἐξέλιπεν ἀθρόον πλεῖστον αἵματος ἐμεθέντος, συγκαλέσας τοὺς πρώτους τῶν βουλευτῶν, καὶ εἶπεν· τὸν λούκιον τὸ δαιμόνιον ἀφείλετο ἡμῶν, εὗρον δὲ αὐτοκράτορα ὑμῖν εὐγενῆ, πρᾶον, εὐεικτον, φρόνιμον, μήθ' ὑπὸ νεότητος προπετῆ, μήθ' ὑπὸ γήρως ἀμελῆ τι ποιήσοντα, τὸν ἀντωνῖνον αὐρήλιον. καὶ ὁ μὲν οὕτως προεχειρίσθη αὐτοκράτωρ. φροντίζων δὲ καὶ περὶ τῶν μετὰ ταῦτα αὐταρχησόντων ἀδριανὸς, ἐπεὶ ἄῤῥενος ὁ ἀντωνῖνος ἠμοίρει γενεᾶς, τὸν κομμόδου υἱὸν κόμοδον αὐτῷ εἰσεποίησε, καὶ μάρκον ἄννιον βῆρον ὠνόμασεν, ὃς κατίλιος ὠνόμαστο πρότερον, ἀννίου βήρου τρισυπατεύσαντος καὶ χιλιαρχήσαντος ἔγγονος ὤν. ὕδερον δὲ περιπεσὼν ὁ ἀδριανὸς, μαγγα-

τελευτὴ ἀδριανοῦ.

τὸς, καγχανώσας μέν τισι, καὶ γαστέρας ἰσχνὸν ποιεῖ τὸ ὑγρόν· διὰ ὀλίγου δ' αὖθις ἀθροιζόμενον ἕτερον, καὶ ὡς ἐπεδίδου πρὸς τὸ χεῖρον ἀεί, τεθνάναι ἐπεθύμει, οὐκ ἐδύνατο δέ, μηδενὸς αὐτῷ διδόντος μὴ ξίφος, μὴ φάρμακον. καὶ τέλος μὴ οἷός τε ὢν ἑαυτὸν διαχρήσασθαι, τῆς περὶ τὴν δίαιταν ἀκριβείας μεθῆκε· καὶ μὴ προσήκουσιν ἐδωδίμοις καὶ ποτοῖς χρώμενος, κατέλυσε τὴν ζωήν, ζήσας ἔτη δύο καὶ ἑξήκοντα, πρὸς μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις ἐννεακαίδεκα, μοναρχήσας δὲ ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἕνα ἐνιαυτόν, μηνὸς ἑνὸς λείποντος.

περὶ πατριαρχῶν.

ἐπὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἀλέξανδρος ἀρχιερατεύσας ἐν ῥώμῃ δέκατον ἔτος, εἰς τὴν ἀγήρω μετέβη ζωήν. ὃν διεδέξατο ξύστος. καὶ πρῖμος δὲ ἀλεξανδρείων ἐπισκοπήσας δωδέκατον ἐνιαυτόν, καὶ μεταλλάξας τὴν βιοτήν, ἰοῦστον ἔσχε διάδοχον. τῶν δ' ἐν ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν εἰς πεντεκαίδεκα προελθεῖν μέχρι τῆς κατὰ ἀδριανὸν ἰουδαίων ἀποστασίας, βραχυβίων ὡς ἔοικε γεγονότων, ὁ εὐσέβιος ἱστορεῖ, πάντας δ' ἐξ ἰουδαίων πιστεύσαντας εἶναι· ὧν πρῶτος ἦν ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου λεγόμενος ἀδελφός, καὶ δεύτερος συμεών, καὶ τρίτος ἰοῦστος, ζακχαῖος τέταρτος, τωβίας πέμπτος, ἕκτος βενιαμίν, ἕβδομος ἰωάννης, ὄγδοος ματθίας, ἔνατος φίλιππος, δέκατος σενεκᾶς, ἰοῦστος ἄλλος ἑνδέκατος, λευῒς δὲ δωδέκατος, ἐφρῆς τρισκαιδέκατος, τεσσαρεσκαιδέκατος ἰωσήφ, καὶ ἰούδας πεντεκαιδέκατος. ξύστου δὲ μετὰ χρόνον δεκαετῆ τελευτήσαντος, ἕβδομος ἐν ῥώμῃ διεδέξατο τελεσφόρος. τῆς δὲ τῶν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας τὴν προστασίαν ἕκτος εὐμένης ἐκληρώσατο, ἰούστου μετὰ ἑνδέκατον θανόντος ἐνιαυτόν. οὗτος οὖν ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὰς ἤδη ῥηθείσας στάσεις μετὰ τὸν πολλὸν τῶν ἰουδαίων ὄλεθρον καὶ δόγμα ἐξέθετο,

περὶ ἰουδαίων.

κωλύον τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐπιβαίνειν τῶν ἱεροσολύμων, καὶ τῆς χώρας αὐτῶν ἁπάσης. καὶ λοιπὸν ἐξ ἐθνῶν τῆς πόλεως οἰκισθείσης, ὡς ὁ ἀδριανὸς ἐχρημάτιζε, πρῶτος ταύτης ἀρχιερεὺς μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς κατέστη μάρκος· τότε καὶ σατορνῖνος ἀντιοχεύς, καὶ βασιλείδης ἀλεξανδρεύς,

περὶ αἱρεσιαρχῶν.

καὶ καρποκράτης, αἱρέσεων διαφόρων πατέρες καὶ ἀρχηγοὶ ἐγνωρίζοντο. καὶ ἡγήσιππος δὲ τότε τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος παράδοσιν ἐν πέντε λόγοις συγγράψασθαι ἀναγράφεται.

περὶ ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.

καὶ ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφος ὃς μετέπειτα καὶ μάρτυς ἐγένετο, τότε πρὸς θεοσέβειαν ἐξ ἑλληνικῶν σπουδασμάτων μετέθετο. ὃς ἱστορεῖ, σερένιον γρανιανὸν τῆς ἀσίας ἀνθυπατεύοντα ἐπιστεῖλαι ἀδριανῷ, μὴ δίκαιον εἶναι ἐπ' ἐγκλήματι μηδενὶ κολάζεσθαι τοὺς χριστιανούς. καὶ τὸν ἀντιγράψαι, μηδένα εἰ μὴ ἐπὶ ἐγκλήματι ἐκ κατηγορίας ἁλῷ, κτείνεσθαι.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ἈΝΤΩΝΙΝΟΥ εὐσεβοῦς.

Αὐταρχήσαντος δὴ ἀντωνίνου, ὃς εἰσποιηθεὶς ἦν τῷ ἀδριανῷ καῖσάρ τε καὶ αὐτοκράτωρ ἐγένετο, ἡ γερουσία οὐκ ἤθελε τὰς ἡρωϊκὰς τιμὰς ψηφίσασθαι τῷ ἀδριανῷ, διὰ φόνους ἀνδρῶν ἐπιφανεστάτων, οὓς ἐκεῖνος εἰργάσατο. διὸ καὶ διελέχθη αὐτοῖς ὁ ἀντωνῖνος ἄλλα τε πλείω σὺν δάκρυσι, καὶ ὅτι οὐδ' ἐγὼ ἄρα ἄρξω ὑμῶν. πάντα γὰρ τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα, ὧν ἐν καὶ ἡ ἀνάρρησις ἡ ἐμή, ὡς ἐχθίστου τε καὶ κακίστου ἀθετηθήσεται. ταῦτα δ' ἡ γερουσία αἰδεσθεῖσα, ἢ μᾶλλον μέν τι καὶ τοὺς στρατιώτας εὐλαβηθεῖσα, τῷ κειμένῳ τὰς τιμὰς ἐψηφίσατο.

διὰ τί εὐσεβὴς ἐπωνομάσθη ἀντωνῖνος.

εὐσεβὴς δ' ἐπεκλήθη οὗτος ὁ ἀντωνῖνος, ὅτι ἄρτι τῆς αὐταρχίας ἀρχομένου αὐτοῦ, πολλοὶ γεγόνασιν ὑπ' αἰτίασιν, καί τινες ἐξ ὀνόματος

quasdam aliquãdo noxios humores exhausisset, nec multo pòst alijs affluentib. indies peius haberet, mortẽ optauit: sed uoti cõpos fieri nõ potuit, cũ nemo ei ensem aut uenenũ praeberet. deniq; cũ seipsũ occidere nõ posset, omissa curiosiore uictus ratione, cibis & potionibus ei morbo alienis utendo, mortẽ accersiuit. Vixit annos LXII, menses V, dies XIX. Imperauit annos XXI, mense uno dempto.

Episcoporum catalogi.

Sub eius principatu Alexander pontificatu urbis Romę X annis functus, in uitã senectutis expertẽ migrauit: cui successit Xystus. Primus Alexandrinus, duodecimo episcopatus anno defunctus, Iustũ habuit successorem. Hierosolymitanos episcopos usq; ad Iudaicã sub Adriano defectionẽ fuisse XV, omnes ex Iudaismo Christianismũ amplexos, cõmemorat Eusebius: quos non diu uixisse apparet. Eorum primus fuit Iacobus, qui frater Domini dicitur: alter Symeõ: tertius Iustus: quartus Zachaeus: quintus Tobias: sextus Beniamin: septimus Ioannes: octauus Matthias: nonus Philippus: decimus Seneca: alter Iustus undecimus, Leuis duodecimus, Ephres XIII, Iosephus XIIII, Iudas XV. Xysto post decennium defuncto, Romę successit Telesphorus, ordine septimus. Alexandrinae Ecclesiae gubernationem Eumenes, numero sextus, est sortitus: Iusto post annũ undecimũ defuncto. Hic Imperator propter seditiones iam cõmemoratas, post insignẽ illũ populi interitum, Iudaeis ingressu Hierosolymorũ & totius prouinciae interdixit. Deinde cum urbs à gentilib. incoleretur, & de nomine Adriani Aelia uocaretur: primus eius pontifex post circũcisos fuit Marcus.

Heretici.

Tum etiã Saturninus Antiochenus, Basilides Alexandrinus, & Carpocrates, diuersarum sectarũ autores nascebãtur: & Hegesippus Apostolici pręconij traditionem quinq; libris cõscripsisse fertur: & Iustinus philosophus, pòst etiam martyr, à Graecis disciplinis ad Dei cultum transijt.

Rescriptũ de Christianis.

Is narrat, Herenniũ Granianũ Asiae proconsulem scripsisse Adriano, non esse aequũ, Christianos ob ullum facinus plecti: eum uerò respodisse, Neminem nisi criminis alicuius iudicio damnatum, occidendum esse.

IMPERIVM M. AVRELII Antonini Pij.

Funus Adriani.

ANtonino rerum potito, quem Adrianus adoptatũ & Caesarẽ & Imperatorem designarat Senatus Adriano diuinos honores, ob clarissimos uiros interfectos, decernere noluit. Qua de causa Antoninus alia plura cũ lachrymis disseruit, & se illis imperaturum esse negauit. Sic enim omnia eius acta, inter quae & sua designatio esset, ut hominis inimicissimi & pessimi, abrogatũ iri. Senatus igitur cùm ex uerecundia Antonini, tum militũ metu, honores defuncto decreuit.

Pij cognomentum.

Pius autẽ hic Antoninus appellatus est, quod recens suscepto imperio, multis accusatis, nonnullis etiã nominatim ad cae-

Antonini mores. dem postulatis, de nullo pœnas sumpsit. negauit enim à talibus operib. imperiũ sibi esse auspicandum, & per omne tempus iustus & clemens permansit, & subditis omnib. atq; adeò Christianis etiam minimè grauis: quos adeò non malè tractabat, ut etiam uenerarétur. Fertur autem ad rem attentus fuisse, ac ne minima quidẽ neglexisse: qua de causa ut sordidus est derisus. nec tamen à subditis pecuniã exegit. Nam cum aliquando bellis urgentibus pecunia egeret: nec uectigal nouum excogitauit, necà quoquã postulare pecuniam uoluit, sed omnibus regiæ ornamentis & uxoris suæ mũdo muliebri in foro uænum expositis, pecuniã coactam militibus dedit. Victis autem hostibus longè maiore parta, per præconem edici iussit, qui imperatoria instrumenta restituere uellent, ijs precium redditum iri. ac nõnulli id fecerunt: sed eorum qui recusarunt, qui plures fuere, neminem coegit. *Lex de hereditatibus.* Huius lex esse fertur, ut parentes liberorum, qui intestati decedant, hæredes sint: & qui testamento facto orbi decedant, necessariò legitimam partem parentibus relinquant. Eo imperante horribili terræmotu complures Bithyniæ & Hellesponti urbes conciderunt. *Cyzicenũ templum.* Sed Cyzicus in primis est afflicta: in qua etiam celebre illud templum corruit, cuius columnæ ex unico saxo quatuor orgyas crassæ, in altitudinem L. cubitorum assurrexisse perhibentur: quod si cui incredibile uidebitur, is cætera etiam eius operis omnia mirabilia fuisse cogitet. In hoc Imperatore illud etiam celebratur, quòd Senatusconsultum Iulij Cæsaris iussu factum cremauit, quo edicebatur, ne cui testamenti factio esset, nisi certã partem ærario legaret. Vnde moris est ad hoc usque tempus inscribi testamentis, Hoc Imperatorio fisco relinquo. Decessit Antoninus Pius senex, morte somno lenissimo haud absimili, anno Imperij XXIIII. *Episcoporũ successiones.* Huius primo anno Telesphorus Romæ episcopus, undecimo anno ministerij sui, martyrij corona insignitus, ut Irenæus narrat, felicem exitum sortitus est, Hygino in Romanam sedem collocato, sub quo *Valentinianus.* Valentinianus hæreticus extitit, & *Cerdo. Marcion.* Cerdo sectæ Marcionis autor. Hygino post quartũ põtificatus annum defuncto, Pius Romanæ ecclesiæ, Alexãdrinæ Marcus est præfectus, post Eumenem pontificatu annis XIII functum. Marco etiam post decennium mortuo, Celadius ministerium suscepit. Pio Romæ post annos XV episcopatus defuncto, sucessit Anicetus: *Iustinus martyr.* quo tempore Iustinus etiam martyr & philosophus, ueræ doctrinæ assertor, floruit. Is & librum contra Marcionem edidit, & ad Antoninum Pium defensionem Christianorum scripsit: qua Imperator impulsus, decreto ad ciuitates Asianas misso cauit, ne quis Christianos propter religionẽ supplicio afficeret. quòd si quis eo nomine accusaretur, reum absoluendum, accusatorem mulctandum esse.

M. VA-

τος ὡς σφαγὰς ἐξετύθησαν. ὁ δ' ἀδελφὸς ἐκώλυσε, φάμενος, ὡς οὐ δεῖ μ' ἐκ τοιούτων ἔργων τῆς βασιλείας ὑμῖν ἄρξασθαι. γέγονε δὲ καὶ δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ δίκαιος καὶ χρηστὸς, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ἀνεπαχθὴς, καὶ αὐτοῖς δὲ χριστιανοῖς. οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐκάκου αὐτοὺς, ἀλλὰ μέν τοι καὶ αἰδοῦς ἠξίου. λέγεται δὲ ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ περὶ μικρῶν ἀκριβολογούμενος, ὅθεν αὐτὸν κυμινοπρίστην ἐκάλουν οἱ σκώπτοντες. οὐ μὴν δὲ οὐδὲ ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐχρηματίζετο, ἀλλ' ἐν χρείᾳ ποτὲ γεγονὼς ἀργυρίου, πολέμων ἐπικειμένων, οὔτε τέλος καινὸν ἐπενόησεν, οὔτ' ἀπαιτῆσαι ἠξίωσε χρήματα, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντα τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις κειμήλια θέμενος, καὶ εἴ τι πρὸς κόσμον ἦν τῇ αὐτοῦ γαμετῇ, ὠνεῖσθαι ταῦτα τὸν βουλόμενον προὔτρεψεν· ὅθεν ἀθροίσας ἀργύρια, τοῖς στρατιώταις διέδωκε· καὶ νικήσας τὸν πόλεμον, ἐκτήσατο πολυπλάσια· καὶ κήρυγμα ἐξέθετο, τὸν βουλόμενον ἐκ τῶν ὠνησαμένων τὰ κτήματα τὰ βασιλικὰ ἀναδοῦναι τὸ ὠνηθὲν, καὶ λαμβάνειν τὸ τίμημα. καί τινες μὲν δὴ ἐποίησαν, οἱ δὲ πλείους ἀπηνήνασαν, καὶ οὐδένα ἀποδοῦναι τὸ κτηθὲν αὐτῷ ἐβιάσατο. τούτου λέγεται νομοθέτημα εἶναι, τὸ τῶν τέκνων ἀδιαθέτων τελευτώντων κληρονόμους ἀναφαίνεσθαι τοὺς γονεῖς, καὶ διαθεμένους τοὺς παῖδας ἐν ἀπαιδίᾳ, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ νόμιμον μέρος τοῖς γονεῦσι καταλιμπάνειν. ἐπὶ τούτου καὶ σεισμὸς γέγονε φρικώδης περὶ τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐξ οὗ πλεῖσται πόλεις κατέπεσον, μάλιστα δὲ ἡ Κύζικος ἐπάθη· ὅτι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ περιβόητος κατέπεσε ναὸς, οὗ λέγονται τετράοργυιοι τὸ πάχος εἶναι οἱ κίονες, τὸ δὲ ὕψος αἴρεσθαι μέχρι πεντήκοντα πηχῶν, ἐκ λίθου συνόντες ἑνὸς, εἴ τῳ ταῦτα μὴ ἄπιστα δόξαιεν· καὶ τἆλλα δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνου θαυμάσια ξύμπαντα. περὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ᾄδεται, ὅτι καὶ τὸ τῆς συγκλήτου κατέκαυσε ψήφισμα, ὃ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἰουλίου γέγονε Καίσαρος, ἐν ᾧ ἐξῆν μηδενὶ ἐφεῖσθαι διαθήκην ποιεῖν, εἰ μὴ μέρος ἀφορισμένον τῷ κοινῷ καταλείψει ταμιείῳ. ὅθεν νομίζεται καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ταῖς διαθήκαις ἐγγράφεσθαι, ὅτι καὶ τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ καταλιμπάνω τόδε. ἀπεβίω δὲ ὁ Εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος γηραιὸς, θανάτῳ ὕπνῳ ἐοικότι μαλακωτάτῳ, μοναρχήσας ἐνιαυτοὺς σὺν τέσσαρσιν εἴκοσι. τούτου ἐπὶ πρώτῳ ἔτει Τελεσφόρος ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος ἑνδέκατον ἔτος ἀνύσας ἐπὶ τῇ λειτουργίᾳ, καὶ μαρτυρίῳ τελειωθεὶς (ὡς Εἰρηναῖος ἱστόρησε) τέλος μακάριον εὕρατο, καὶ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον Ὑγῖνος. ἐφ' οὗ Οὐαλεντινιανὸς αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ Κέρδων τῆς τῶν Μαρκιωνιστῶν αἱρέσεως ἀρχηγός. Ὑγῖνος δὲ μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς Ῥώμης ἀρχιερατεύσας ἐκλιπόντος τὸν βίον, Πῖος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προέστη. τῆς δ' Ἀλεξανδρέων Μάρκος ἡγήσατο, μετὰ Εὐμένη τρισκαιδέκατον ἔτος ἀνύσαντα ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ. καὶ τοῦ Μάρκου μετὰ δεκαετίαν μεταχωρήσαντος πρὸς ἑτέραν ζωὴν, Κελάδιων τὴν λειτουργίαν παρέλαβε. κἀν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Πίου ἐκλελοιπότος πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει τῷ τῆς ἐπισκοπῆς, αὐτῇ κατέστη Ἀνίκητος. ὅτε καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἤκμαζεν Ἰουστῖνος, τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὑπεραγωνιζόμενος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐξέθετο σύγγραμμα, καὶ πρὸς τὸν Εὐσεβῆ Ἀντωνῖνον ἀπολογίαν ὑπὲρ Χριστιανῶν συνεγράψατο. ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ οὕτως ὁρμηθεὶς, δόγμα ἐπὶ κοινοῦ τοῖς Ἀσίας ἐπέστειλε, μηδένα Χριστιανὸν διὰ τὴν θρησκείαν κολάζεσθαι· ἀλλὰ κἄν τις ὑπό του διὰ ταύτην κατηγοροῖτο, τὸν μὲν κατηγορούμενον ἀπολύεσθαι, τὸν δὲ κατήγορον δίκης ἔνοχον γίνεσθαι. ταῦτα συνέβη ἐπὶ τοῦ Εὐσεβοῦς.

νομοθεσία αὐτοῦ.

τελευτὴ Ἀντωνίνου.

περὶ πατριαρχῶν.

περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.

ὅτι δόγμα ὁ Ἀντωνῖνος ἐξέθετο, μηδένα χριστιανὸν διὰ τὴν πίστιν κολάζεσθαι.

ΑΥΤΑΡ-

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙ-νου τοῦ φιλοσόφου.

Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, μάρκος αὐρήλιος ἀντωνῖνος ὁ παρ' αὐτοῦ γεγονὼς, ὡς εἴρηται, τὴν αὐταρχίαν ἐδέξατο, καὶ αὐτίκα κοινωνὸν τοῦ κράτους πεποίηκε λούκιον βῆρον κόμοδον, λουκίου τοῦ κομόδου υἱόν. ἦν μὲν γὰρ ὁ μάρκος καὶ ἀσθενὴς τὸ σωμάτιον, ἐσχόλαζε δὲ καὶ λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος οὐκ ᾐδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ καὶ σέξτῳ συνεφιλοσόφει τῷ βοιωτῷ, καὶ ἑρμογένει τῷ ῥήτορι προσωμίλησε, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ᾠκείωτο τῶν στωϊκῶν. ὁ δέ γε λούκιος νεώτερος ὢν, καὶ πρὸς πόνους ἔρρωτο, καὶ ἐπεφύκει πρὸς στρατιωτικὴν μεταχείρισιν. ἄρτι τῇ θυγατρὶ λουκίᾳ αὐτὸν ὁ μάρκος συνάψας, αὐτῷ τὸν πρὸς πάρθους ἀνέθετο πόλεμον, τοῦ οὐολογαίσου πολλοὺς ῥωμαίων κατατοξεύσαντος, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον διαφθείραντος, καὶ πολέμιον ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἀναφήναντος, καὶ φοβερὸν ἐπιόντα ταῖς συρίας ταῖς πόλεσιν. εἰς γοῦν ἀντιόχειαν ὁ λούκιος γεγονὼς, κασσίῳ τὰ στρατεύματα ἐνεχείρισεν· ὃς τῷ οὐολογαίσῳ συμβαλὼν, ἡττηθέντα, καὶ μέχρι σελευκείας ἐδίωξε, καὶ ταύτην ἐνέπρησε, καὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ τὰ ἐν κτησιφῶντι κατέσκαψε. ὑφ' ὧν δὲ λουκίῳ τοῦτο τὰ ἔργον ἐνεποίει καὶ φρόνημα, ὥστε μετὰ ταῦτα καὶ ἐπιβουλεῦσαι ὑπὲρ κηδεστῇ τε καὶ αὐτοκράτορι· πρὶν δέ τι δρᾶσαι, φαρμάκῳ διώλετο. ἐν τούτῳ ὁ κάσσιος τῆς ἀσίας ἁπάσης ἐπίτροπος προκεχείριστο. ὁ δ' αὐτοκράτωρ τοῖς περὶ τὸν ἴστρον βαρβάροις, ἰάζυξί τε καὶ μαρκομάνοις, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις χρόνον συχνὸν ἐπολέμησε, τῇ παιονίᾳ κεχρημένος ὁρμητηρίῳ. καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν ῥῆνον κελτοὶ ἕως ἰταλίας ἐπήλασαν, ὧν ἐν τοῖς νεκροῖς καὶ γυναικῶν σώματα ὡπλισμένα εὑρέθη. οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτ' ἔτι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ ποιῆσαι. ὅτε δὲ μὴ πολεμοίη ἂν σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νύκτας δικάζειν· καὶ οὐδὲν ἐν τῷ παρέργῳ οὔτ' ἐποίει, οὔτ' ἔγραφεν, οὔτ' ἔλεγε, μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ τι πράττειν, μηδὲ τοὐλάχιστον, καίτοι τὰ σώματος τυχὼν ἀσθενής. μαρκομάνους μὲν οὖν καὶ ἰάζυγας πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐδούλωσε. πρὸς δὲ τοὺς κουάδους καὶ πόλεμος αὐτῷ βαρὺς συγκεκρότητο, καὶ νίκην παράδοξον αὐτῷ τὸ θεῖον παρέσχετο. κυκλωσάντων γὰρ τῶν κουάδων τοὺς ῥωμαίους περὶ χωρίον, συνασπίσαντες οἱ ῥωμαῖοι καρτερῶς ἀντεμάχοντο. οἱ δὲ βάρβαροι ἀπέσχοντο μὲν τοῦ μάχεσθαι, τὰ δὲ πέριξ ἀπέφραξαν, ὥστε μὴ πόθεν αὐτοὺς ὑδρεύσασθαι δυνηθῆναι, οἰόμενοι ῥᾷον αὐτῶν περιγενέσθαι, μὴ οἴων τε ἐσομένων πρὸς δίψαν ἀντέχειν καὶ καύματα. τῶν οὖν ῥωμαίων καὶ καμάτῳ κατατετρυμμένων, καὶ καύματι καὶ δίψει καὶ τραύμασιν, νέφη ἀθρόον τὸν ἀέρα περιέσχον ἐκεῖνον, καὶ ὗσέ γε πλεῖστα, οὐχ' ὡς ὁ δίων ἱστόρησεν, αἰγυπτίου μάγου τὸν ἑρμῆν ἐπικαλεσαμένου, καὶ γοητείαις δι' αὐτοῦ τὸν ὑετὸν δυνηθέντος ἐπαγαγεῖν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ χριστιανῶν παρακληθέντος ἐν δεήσεσι, καὶ ῥυσαμένου τότε κἀκείνους παραδόξως, καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα. ἦν γάρ τις ἐν τῷ τότε ῥωμαϊκῷ στρατῷ λεγεὼν, οἱ πάντες ὄντες χριστιανοί. ἀμηχανοῦντι δὲ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ δεδιότι περὶ παντὶ τῷ στρατεύματι, λόγος εἰπεῖν φασι τὸν ἔπαρχον τῆς δορυφορικῆς, ὡς οὐκ ἔστιν ὃ μὴ δύναται τὸ γένος τῶν καλουμένων χριστιανῶν. εἶναι δὲ περὶ τῇ στρατιᾷ αὐτῶν τοι τάγμα ὁλόκλη-

Μάρκου ἀντωνίνου πόλεμοι πρὸς διαφό-ρους.

Περὶ τῆς λεγεῶνος χριστιανῶν, περὶ τοῦ θεοῦ γεγονότος θαύματος ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ.

M. AVRELII ANTONINI PHI-losophi imperium.

Haec sub Pio gesta sunt. post cuius obitum M. Aurelius Antoninus, à Pio, ut dictum est, adoptatus, imperio suscepto, statim L. Commodum Verum, L. Cōmodi filiū, collegam sumpsit. Erat enim Marcus & imbecilli corpore, & disciplinis ita deditus, ut etiā Imperatorem factum scholas frequentare non puderet. Cum Sexto igitur Bœotio philosophabatur, & Hermogeni rhetori operam dabat, sed Stoicis magis addictus erat: Lucius uerò, utpote iunior, & laborū tolerans, & ad rem militarem natus erat. Itaq; Marcus ei, Lucia filia desponsa, bellū Parthicū mandauit, cum Vologesus multos Romanos sagittis confecisset, ac totū exercitū peremisset, seq; Romanorū hostem declarasset, & Syriacas urbes magno cū terrore inuaderet. Lucius igitur Antiochiam profectus, Cassio legiones dedit: qui Vologesum uictū Seleuciā usq; persecutus, urbem cremauit, & eius regiā Ctesiphontē euertit. Quo successu Lucius elatus, socero & Imperatori deinde struxit insidias: sed eæ priusquā ad rem conferrent, ueneno perijt. Inde Cassius uniuersæ Asiæ procurator est designatus. Imperator uerò cū Barbaris, qui circa Istrum incolunt, Iazygibus, Marcomānis, & aliàs alijs longo tempore in Pannonia bellū gessit. Galli Transrhenani usq; ad Italiā sunt progressi: inter quorū cadauera, etiā muliebria corpora armata sunt inuenta. In tantis aūt bellis ea prudentia & grauitate imperauit, ut militibus neq; ullo uerbo adularetur, neq; metu eorū quicq̄ faceret. Cū à bellis ociū erat, ius dicebat: & Oratoribus ad aquam uerba facientib. plus infundi iubebat, ut ab omni parte æquitatem indagare posset. Adeò laboriosus, idq; in tenui ualetudine, ut noctu etiā pro tribunali sederet: atq; obiter nihil neq; diceret, neq; scriberet, neq; faceret. neque em̄ decere putabat, ut Imperator uel minimum perfunctoria opera administraret. Marcomānos & Iazygas multis magnis prælijs & periculis subegit. Contra Quados grauissimo bello suscepto, admirabilē uictoriā diuinitùs est adeptus. Qui cū Romanos undiq; circūdedissent, hi uerò testudine facta fortiter se defenderent: Barbari omissa pugna, circūiecta loca omnia obsepserunt, necubi aquari possent: rati, se eos siti & æstu afflictos facilius superaturos. Romanis aūt labore, æstu, siti, uulneribus cōfectis: aere subitis nubib. densato uehementer pluit, nō, ut Dion scribit, propter Aegyptij magi præstigias, Mercuriū obtestati: sed Deo Christianorū precibus exorato, & ipsi & uniuersus exercitus, per miraculū sunt cōseruati. Nā cū in Romanis castris Christiana legio esset, prętorio prefectus Imperatori ęstuāti, et de toto exercitu solicito dixisse fert̄, populū Christianorū nihil nō posse, esse aūt in exercitu in-

Marcus in Pānonia cū Iazygibus & Marcomannis bellum gerit.

Christianorum precibus Romanę legiones Quados superant.

tegram ex eo hominũ genere legionem. Quo ille audito, eos rogarit, ut suũ Deum implorarent. quo facto, fulmina in hostes sint illata, imber in Romanos. Quare obstupefactus Marcus, Christianos decreto honorauit, & fulminatricē legionem illam appellauit. Ac sic fuisse appellatã Dion & cæteri consentiunt, sed causam nõ addunt. Miraculi huius etiã Eusebius in Ecclesiastica historia meminit. Cæterũ Diõ ait imbre facto, Romanos bibẽdo occupatos, subita incursione Barbarorũ penè perijsse, nisi uehementi grandine & multis fulminibus hostes periti essent.

Cassij defectio & interitus. At Cassius in Syria agens, nouas res molitus est, homo Syrus, sed uir optimus, & qualis Imperator exoptari queat. Est autẽ nũcio de Marci interitu ad defectionẽ impulsus, quem cum paulo pòst falsum esse cõperisset: à re semel cœpta desistere noluit, ita se parãs, ut q imperiũ ui occupare uellet. Marco uerò milites ꝓ concione ad rem strenuè gerendã cohortato, & ad bellũ se parãti, uictoriæ plurimæ cõtra diuersos Barbaros nunciatæ sunt, & Cassij cædes: quẽ centurio quidã in itinere aggressus, subitò uulnerauit, nõ tamen lethaliter, sed cædẽ eius decurio absoluit. Sic ille per tres mẽses & dies sex imperio somniato perijt. Est & filius eius alibi occisus. Imperator uerò nullum qui eũ eo fecerat, occidit: sed clemẽter tractauit omnes. Ad senatũ etiã scripsit, neminẽ ex Cassij adiutoribus esse occidendũ. Absit enim, inquit, ne quisq̃ uestrûm propter me, uel meo uel uestro suffragio perimaĩ. Quod nisi impetro, quamprimũ moriar. Adeò in reb. omnib. & pius & elemens fuit. Postea lex lata est, ne quis ei prouinciæ præesset, è qua natus esset: propterea q Cassius Syriæ prætor, in qua patriã habebat, regnũ affectarat. Athenas profectus Marcus, ciuib. honorẽ habuit, & omniũ disciplinarũ magistros ordinauit, annuis stipẽdijs e publico decretis. Cũ Romã uenisset, omnibus qui ærario aut fisco debebant, æs alienũ cõdonauit, ciuitatibus pecuniã dedit, & Smyrnam terræmotu afflictam instaurari iussit. Scythicis gentibus denuò tumultuãtibus, filio maturius q̃ statuerat, Crispina uxore data, expeditionẽ suscepit, pecunia ex ærario petita. Omnia enim senatus populiq; esse dicebat. Barbaris debellatis, decimùm imperator est appellatus.

M. Veri Antonini obitus. q si uixisset diutius, loca illa omnia subegisset. sed obijt, à medicis, ut aiunt, in Cõmodi gratiã cõfectus: quẽ tamẽ iam moriturus militib. cõmendauit, ne ab eo interfici uidereĩ. Tribuno tesserã postulanti, ad Orientẽ (inquit) ito: ego enim iam occido. Obijt annos LIX natus, diebus XXXVIII minus. imperio annos XIX et dies XI optimè præfuit. Nã cũ natura uir bonus esset, doctrina longè melior euasit: neq; tamen felicitas uirtuti eius respõdit. quo magis admirandus est, quòd in asperrimis & difficilimis rebus & semetipsum & imperium conseruauit.

Episcoporũ successiones. Eò imperante, D. Polycarpus Smyrnæus pontifex martyrij corona redimitus est.

&c.

λόκληρον. ὧν δὲ ἀκούσαντα, ἀξιῶσαι τούτους ἐπικαλέσασθαι τὸν οἰκεῖον θεόν. κἀκείνων δεξαμένων, κεραυνῷ μὲν βληθῆναι τοὺς ἐναντίους, ὄμβρον δὲ ῥωμαίοις καταρραγῆναι. εἰς ἔκπληξιν ἀχθέντα τὸν μάρκον, τιμῆσαι μὲν τοὺς χριστιανοὺς δόγματι, κεραυνοβόλον δ' ἐκεῖνο καλέσαι τὸ σύνταγμα. καὶ ὅτι μὲν οὕτως ὁ λεγεὼν ἐκεῖνος ἐκλήθη, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἕλλησι καὶ παρὰ τῷ δίωνι ὁμολογεῖται, τὴν δὲ αἰτίαν οὐ προστιθέασι. μέμνηται δὲ τῆς παραδοξοποιίας ταύτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ ὁ εὐσέβιος. ὅ γε μὴν δίων φησίν, ὅτι τοῦ ὄμβρου γενομένου οἱ ῥωμαῖοι πρὸς τὸ πίνειν ἀσχοληθέντες, ὀλίγου δεῖν ἀπολώλεσαν ἄν, τῶν βαρβάρων ἐπιτεθειμένων αὐτοῖς, εἰ μὴ χάλαζα καταρραγεῖσα σφοδρὰ, καὶ κεραυνοὶ ἐβάλλοντο οἱ πολέμιοι.

ἀποστασία κατὰ μάρκου κασσίου. ὁ δὲ κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ διάγων νεωτερίζει, ὃς σύρος μὲν ἦν, ἀνὴρ δὲ ἄριστος, καὶ οἷον ἄν τινες εὔξαιντο αὐτοκράτορα. ἐκινήθη δὲ πρὸς ἀποστασίαν, ἀγγελίας αὐτῷ τῆς ψευδοῦς κομισθείσης, ὡς ὁ μάρκος ἀπέθανεν. ἅπαξ δὲ πρὸς τὸ ἔργον ὁρμήσας, οὐκ ἀπέστη, μετ' ὀλίγον μαθὼν τὴν ἀγγελίαν τὴν ψευδῆ. ἡτοιμάζετο δὲ πόλεμον τῆς ἐξουσίας ἐξέχε-. ὁ δὲ μάρκος τοὺς στρατιώτας συγκαλεσάμενος, ἐδημηγόρει, καὶ παραθαρρύνων σφᾶς πρὸς τὸν πόλεμον. τῆς [illegible] ζομένων δὲ νῖκαι τε πλεῖσται κατὰ βαρβάρων διαφόρων ἠγγέλθησαν, καὶ ἡ κασσίου σφαγή, ὃν ἑκατόνταρχός τις βαδίζοντι προσελθὼν, ἔτρωσε ξιφιδίῳ, οὐ μέντοι καιρίως, προσκατειργάσατο δὲ τὸν φόνον δεκάρχος. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώλετο, μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας ἓξ τῆς ἀρχῆς ὀνειρώξας. καὶ ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ ἐφονεύθη τυγχάνων ἑτέρωθι. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὐδένα τῶν ἐκείνῳ συνεπραξάντων διεχρήσατο. ἀλλ' ἐπιεικῶς ἐχρήσατο ξύμπασι. ἐν τῇ βουλῇ δὲ ἐπέστειλε μηδένα τῶν κασσίου συναραμένων τεθνάναι. μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν δι' ἐμὲ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγιασθῆναι. ἂν δὲ μὴ τούτου τύχω, σπεύσω θανεῖν. οὕτω δ' ἐς πάντα ὁ εὐσεβὴς ἐγένετο καὶ χρηστός. ἐνομοθετήθη δὲ τότε μηδένα τοῦ ἔθνους ἄρχειν, ὅθεν ἐγένετο, ὅτι ὁ κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ ἡγεμονεύων, ὅπου καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἦν, ἐνεόχμωσεν. ἐλθὼν δ' ἐς ἀθήνας ὁ μάρκος, τιμάς τε τοῖς ἀθηναίοις ἔνειμε, καὶ διδασκάλους ἐπὶ πάσης παιδείας ἔταξε, μισθὸν ἐτήσιον ἐκ τοῦ ταμείου κομιζομένους.

ὅτι ὁ μάρκος ἐν ἀθήναις διδασκάλους ἔταξε ἐπὶ πάντα λόγον, ἐκ δημοσίου ταμείου μισθὸν λαμβάνοντας. ἐς δὲ τὴν ῥώμην ἐλθὼν, τοῖς ὀφλοῦσι τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ πᾶσιν ἀφῆκε τὰς ὀφειλάς, πόλεσί τε χρήματα δέδωκε, καὶ τὴν σμύρναν ὑπὸ σεισμοῦ παθοῦσαν ἀνοικοδομηθῆναι προσέταξεν. ὡς δ' αὖθις τὰ σκυθικὰ ἐκινεῖτο, γυναῖκα τῷ υἱῷ θᾶττον ἢ ἐβούλετο κρισπῖναν συνῴκισε, καὶ κατ' αὐτῶν ἐστράτευσε, καὶ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ᾔτησε. πάντα γὰρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἔλεγεν εἶναι. καταπολεμηθέντων δὲ τῶν βαρβάρων, αὐτοκράτωρ προσηγορεύθη τὸ δέκατον. καὶ εἰ ἐπεβίω, τὰ ἐκεῖ πάντα ὑπὸ ῥωμαίοις ἂν ἐποιήσατο· ἀλλὰ μετήλλαξε, τῶν ἰατρῶν αὐτὸν κατεργασαμένων, ὡς λέγεται, τῷ κομόδῳ χαριζομένων.

τελευτὴ μάρκου ἀντωνίνου. μέλλων δὲ θνήσκειν, τὸν υἱὸν τοῖς στρατιώταις παρακατετίθετο, ἵνα μὴ δοκῇ ὑπ' αὐτοῦ θνήσκειν. καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αἰτοῦντι, πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα, ἔφη, ἄπιθι, ἐγὼ γὰρ δύομαι ἤδη. ἀφίησι οὖν ἄρξας μετήλλαξε, ζήσας μὲν ἔτη ἑξήκοντα καὶ ἐννέα, αὐταρχήσας δὲ ἔτη ἐννεακαίδεκα, καὶ ἡμέρας ἕνδεκα. ἦν γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνήρ, πλεῖστα δὲ καὶ ὑπὸ παιδείας βελτίων ἐγένετο. οὐ μέντοι ἀξίως τῆς ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. ἐν τούτῳ δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτόν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρησάμενος πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο.

περὶ πολυκάρπου. τούτου κρατοῦντος, ὁ ἱερὸς πολύκαρπος ὁ σμύρνης ἀρχιερεύς, τὸν μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον.

καὶ ὁ

καὶ ὁ μέγας ἐν λόγοις καὶ μείζων ἐν ὁμολογίᾳ Ἰουστῖνος ἐνήθλησεν, οὗ πολλὰ μέχρι τοῦδε συγγράμματα σώζεται. Ἐν δὲ ὀγδόῳ ἔτει τῆς Μάρκου ἀρχῆς τοῦ Ἀντωνίνου τούτου ἀρχῆς, Ἀνίκητος τελευτᾷ, ἔτη δ' ἕνδεκα ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ προστάς. καὶ ἀντ' αὐτοῦ Σωτὴρ διαδέχεται. καὶ Κελαδίωνος μετὰ δέκα καὶ τέσσαρα ἔτη τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, Ἀγριππῖνος τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν ἐγχειρίζεται. καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ Ἥρωνα Κορνηλίου προστάντος τετάρτου, πέμπτος Ἔρως αὐτὴν διεδέξατο. κἀκεῖνον ἕκτος Θεόφιλος, ὃς καὶ τῷ Μαρκίωνος ἐγγράφως ὡπλίσατο. ὃν ἕβδομος διεδέξατο Μαξιμῖνος. τῶν Ῥωμαίων δὲ ἀρχιερατεύσαντος Σωτῆρος μεταστάντος τῶν γηΐνων, ἀντεισάγεται Ἐλεύθερος.

περὶ σωτῆρος.

& eloquentia magnus, confessione maior, Iustinus certamen obijt, cuius multa scripta etiãnum extant. Octauo anno imperij huius M. Antonini Veri, Anicetus obit, Ecclesia Romana per annos XI gubernata. Ei successit Soter. Celadione post annos XIIII uita functo, Alexandrinus episcopatus Agrippino est traditus. Cornelio Heronis successori, ordine quarto, successit quintus Eros. illi Theophilus sextus, qui scriptis cõtra Marcionẽ pugnauit. Ei successit Maximinus VII. Sotere Romanorum pontifice rebus terrenis exempto, in eius throno collocatus est Eleutherus.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΚΟΜΟΔΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ μάρκου ἀντωνίνου.

Κόμοδος δὲ ὁ υἱὸς Ἀντωνίνου Μάρκου, ἄριστα παρὰ τοῦ πατρὸς τραφείς τε καὶ ἀχθείς, οὐ κατὰ τὴν σπουδὴν ἀπεβεβήκει, οὐ γὰρ πεπαίδευτο, ἀλλ' ἄκακος μὲν ἦν, καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπεπεφύκει· δειλὸς δὲ ὤν, καὶ τοῖς συνοῦσι πειθόμενος δι' ἁπλότητα, τὰ μὲν πρῶτα διεφθάρη, καὶ εἰς ἀσέλγειαν καὶ μιαιφονίαν προήχθη, ἐννεακαιδεκέτης τυγχάνων ὅτε τῆς ἐξουσίας ἐκράτησεν. ὅθεν τὰς συμβουλίας τῶν ἀρίστων τῆς βουλῆς παρωσάμενος, οὓς ἐπιτρόπους ἐπέστησεν αὐτῷ ὁ πατήρ, σπένδεται τοῖς βαρβάροις, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ὑπονοστεῖ, τὸν πόνον ἐκκλίνων, καὶ ἀβρότητι ἀνειμένης ἐφιέμενος βίου. ὅθεν καὶ πλειστάκις ἐπεβουλεύθη, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινεν, οὐκ ἄνδρας μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τότε ἀνθοῦντας, ἐκτὸς Πομπηϊανοῦ καὶ Περτίνακος, καὶ Βικτωρίνου, ὡς ἄπορον λογίζεσθαι τοῖς ταῦτα συγγεγραφόσιν, ὅπως ἐκεῖνοι τὸν φόνον τότε διέφυγον. εἰσιόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, ἐπεβούλευσε Κλαύδιος Πομπηϊανός. ξίφος γὰρ ἐν τῇ τῆς εἰσόδου κατά τινας στενοχωρίας, ἰδοὺ τοῦτό σοι πέπομφεν ἡ βουλή. ᾧ κατηγγύητο μὲν ἡ θυγάτηρ Λουκίλλης, τῆς τοῦ Κομόδου ὁμαίμονος. συνεφθείρετο δὲ καὶ αὐτῇ ἡ Λουκίλλα, οὐδὲν ἐπιεικεστέρα οὐδὲ σωφρονεστέρα οὖσα τοῦ ἀδελφοῦ. διὸ καὶ τὸν Πομπηϊανὸν ἀνέπεισεν ἐπιθέσθαι τῷ Κομόδῳ, καὶ ἐκεῖνον καὶ ἑαυτὴν προσαπώλεσεν. ἀνεῖλε δὲ καὶ τὴν γυναῖκα Κρισπῖναν ὁ Κόμοδος, μοιχείαν ἐπεγκαλέσας αὐτῇ. καὶ εἴ τις ἕκαστον τῶν ὑπ' ἐκείνου κτανθέντων, ἢ διὰ συκοφαντίας ψευδεῖς, ἢ δι' ὑποψίας ἀναιτίας, ἢ διὰ πλοῦτον βαθύν, ἢ διὰ γένους λαμπρότητα, ἢ διὰ παιδείας ὑπεροχήν, ἢ δι' ἀρετὴν εὐδόκιμον, ἀκριβώσασθαι τῇ συγγραφῇ βουληθείη, ὄχλον ἂν περιέξει τοῖς ἱστορίαις τὸ σύγγραμμα μᾶλλον. ἐγένοντο δὲ καὶ πόλεμοι αὐτῷ ἄρχοντι τούτῳ, πρός τε τοὺς ὑπὲρ τὴν Δακίαν βαρβάρους, καὶ μέγιστος ὁ Βρεττανικός, ἐφ' ὃν Μάρκελλον Οὔλπιον ἐξέπεμψεν, ἄνδρα ἐγκρατῶς τε ζῶντα καὶ στρατιωτικῶς, ἀδωρότατόν τε καὶ φύσει ἀϋπνότατον, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξ ἐγκρατείας. ἵνα γὰρ μηδὲ ἄρτου κορέννυται, πολυήμερόν τι καὶ παλαιότατον αὐτὸν ἤσθιεν, ὥστε μηδὲ δύνασθαί τι φαγεῖν τῶν ἀναγκαίων πλέον ἐπίκαιρα. οὗτος οὖν τοὺς ἐν Βρεττανίᾳ βαρβάρους ἐκάκωσε σφόδρα. ὅθεν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὀλίγου ἀπέκτεινεν ἂν τὸν ἄνδρα ὁ Κόμοδος. Περέννιος δὲ ὁ τοῦ δορυφορικοῦ ἄρχων, τοῦ Κομόδου ἁρματηλασίαις καὶ ἀσελγείαις ἐσχολακότος, ἠναγκάζετο τά τε στρατιωτικὰ καὶ τὰ τοῦ κοινοῦ διοικεῖν. ὅσα γὰρ τοῖς στρατιώταις ἀπήντα τι δυσχερές, ἐπ' ἐκεῖνον τοῦτο ἀνέφερον, καὶ ἐμήνιον αὐτῷ. οἱ ἐν Βρεττανίᾳ τοίνυν στρατιῶται στασιάζοντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμηθέντες, χιλίους

ὢν ἐτῶν ιθ' ὁ κόμοδος.

ὅτι φόνου ... καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἀνεῖλεν ὁ κόμοδος.

περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ κομόδου.

περὶ περεννίου, καὶ ὡς ἀνῃρέθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Imperium Commodi.

Commodus uerò M. Antonini filius, optimè à patre educatus & institutus: disciplinæ, qua eruditus erat, non respondit. Sed cum simplex esset, ac minimè callidus & timidus, paruit familiaribus suis: corruptisq; moribus, ab ijs ad luxũ et cędes est impulsus. XIX annos natus cum imperio potiretur, principũ senatorũ, quos ei pater curatores dederat, consilijs repudiatis, pace facta cũ Barbaris, tædio laborũ & dissolutæ uitæ amore Romã reuertitur. Quib. de causis crebris insidijs appetitus, plurimos nõ uiros tantũ, sed etiam mulieres, et ferè omnes illius ætatis claros homines, Pompeiano, Pertinace & Victorino exceptis, interfecit, ut qui res illas scripserũt, dubitẽt, quo pacto illi cædem effugerint. Theatrũ uenatoriũ ingredienti insidiatus est Claudius Pompeianus, & in aditus angustijs stricto ense dixit: Hũc tibi senatus mitit. Ei Pompeiano filiá Lucillæ sororis Cõmodi nupta erat, sed & ipsa Lucilla eius consuetudine utebaẽ, fratre nihilò humanior aut modestior. eaq; de causa Põpeiano persuaso, ut Cõmodum aggrederet, & ipsum & semetipsam perdidit. Sustulit et Crispinam uxorem Cõmodus, ob adulterij crimen: Quod si quis eos omnes quos uel ob falsas criminationes, uel ꝓpter inanes suspiciones, uel ꝓpter magnas diuitias, uel generis splendorẽ, uel eruditionẽ excellentem, uel gloriã uirtutis interfecit, exquirere studeat, nę is magnã lectoribus molestiã pariet. Bella quoq; sub eius imperio gesta sunt aduersus Barbaros qui supra Daciã incolũt, & Britannicũ, omniũ maximũ: ad quod Vlpiũ Marcellũ misit, uirum & cõtinentis & militaris uitæ, abstinentissimũ, nec tã natura q̃ ex sobrietate uigilantissimũ. Nam ut ne pane satiareẽ, eo minimè recenti, sed ante multos dies cocto uescebaẽ: ut nihil ultrà posset edere. Q; summa necessitas postularet. Qui cum Britannos grauiter afflixisset, parũ absuit quin ob uirtutẽ à Cõmodo necaret. Perennius uerò pretorio prefectus, Imperatore aurigationib. & luxui uacãte, & Remp. & rẽ militarẽ administrare cogebaẽ. Ac si qd militib. aduersi accidebat, id illi iracũdè imputabãt. q igiẽ in Britannia militabãt, ob motã seditionẽ obiurgati, mille

Comodus dissolutus & sanguinarius.

Pompeianus.

Lucilla.

Crispina.

Vlpius Marcellus.

Perennij cædes.

mille quingẽtos sui ordinis in Italiam miserũt, quib. Romae appropinquãtibus Commodus obuiam profectus: Qua de causa uenitis, inquit, commilitones? Qui cum respondissent, eo se adesse, quod Perennius ei insidiaretur: credidit ille, uirumque illis dedidit: a quibus excruciatus interijt, cum magistratũ modestissime & integerrime gessisset. Quo amoto Caesariani, quorum dux & autor erat Cleãder, nullo facinore abstinuerũt: impune omnia uendẽtes, & nihil non audẽtes, quod superbia & libido suasisset.

Cleãder in altum tollitur, ut lapsu grauiore ruat.

Cleander uero a fortuna in altũ sublatus, & donauit & uendidit senatũ, expeditiones, praefecturas, prouincias, omnia deniq; ac nonnulli omnibus suis bonis ordinem senatorium redemerunt: ut de Iulio Solone homine obscurissimo diceretur, eum bonis ademptis in curiam relegatum esse. Consules in unum annũ XXV designauit, quod neque antẽ nec pòst unquã factũ est. Itaq; pecunia undique colligẽda magnas opes est adeptus, de quib. plurima Comodo & eius cõcubinis donabat. Nihilosecius tamẽ in tanto fortunae fastigio ignominiose perijt. Nã cum annonae penuria Romę laboraretur, Dionysius Papyrius rei frumẽtariae praefectus, eam magis coarctauit: ut Cleãder, tãquã ob furta malorũ autor, & inuisus populo, facilius interiret.

Seditio contra Cleandrum.

Ludis igitur Circẽsib. cum equi iam excursuri essent, multitudo puerorũ in circum accurrit, quos magna quaedã uirgo toruo uultu ducebat, quae dea postmodum credita est: ortoq; a pueris clamore, populus etiã uociferãs ad Cõmodũ in suburbio agentẽ contendit, ac illi beneprecatus, Cleandro diras est imprecatus. Imperator uero satellites contra eos misit. qui cũ nonnullis uulneratis, nõnullis occisis, populũ repellere non possent: multitudine & robore militum fretus, ipse prodijt. Sed cum turbã appropinquantem uidisset, homo ignauissimus ita pertimuit, ut Cleandrũ & filiũ eius statim occidi iuberet. Puer igitur humi illisus perijt. Cleãdri uero corpus Romani excarnificatũ traxerũt, & caput eius hastę affixũ circũtulerũt. Sunt & aliquot alij palatinj proceres interfecti. Commodus uero ad caedes incitatus, uiros illustres occidebat: & in oẽs Romanos saeuissimus, ea sibi tribui cogebat, quae patri eius ultro ex beneuolentia delata fuerãt.

Decreta ui extorta.

Igitur praeter alia plurima, statua aurea mille pondo librarũ ei decreta est, & oẽs mẽses de se nominari iussit, qui hoc ordine numerabãt: Amazonius, Inuictus, Felix, Pius, Lucius, Aelius, Aurelius, Cõmodus, Augustus, Herculanus, Romanus, Excellens.

Menses & tituli Commodiani.

Nam hęc sibi nomina omnia uendicabat. itaq; ad senatũ scribebat: Imperator Caesar Lucius Aelius Aurelius, Cõmodus, Augustus, Felix, Pius, Inuictus, Romanus, Hercules, Pontifex, Tribunitiae potestatis XVIII, Imperator VIII, Cõsul VII, pater patriae: Cõsulibus, pretoribus, tribunis, senatui Cõmodiano felici salutẽ. Multas ei quoq; statuas Herculis habitu erexerũt. Est & decretũ, ut eius seculũ ab eo aureũ seculũ diceretur. Nam praeter alia nomina etiã aureus & Deus uocabat. Cũ aũt sumptib. immodicis fiscũ exhau-

χιλίους ὄντι προτεταγμένους ἐξ ἑαυτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπεμψαν, οἷς τῇ Ῥώμῃ πλησιάζουσιν ὁ Κόμμοδος προϋπαντήσας, καὶ εἰπών, ὦ συστρατιῶται, τί βουλόμενοι ἥκετε; οἱ δέ, ἥκομεν, ἔφασαν, ἐπεί σοι ἐπιβουλεύει Περέννιος· καὶ ὃς ἐπίστευσε, καὶ τὸν ἄνδρα ἐξέδωκεν. καὶ οἱ στρατιῶται αὐτὸν καὶ ἀπέκτειναν τοῦτον κατέκοψαν, ἐξαγαγόντα τὴν ἀρχὴν ἀδωρότατα τε καὶ σωφρονέστατα. ὑπὸ δὲ ἀπελευθέρων οἱ Καισάρειοι, ὧν ὁ Κλέανδρος κορυφαιότατος ἐτύγχανεν ὤν, ἅπαν ἔδρων χεῖρον ἀδεῶς· πάντα γὰρ ἐπώλουν, καὶ ὕβριζον καὶ ἠσέλγαινον.

[illegible]

ὁ δὲ Κλέανδρος μέγα ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθείς, καὶ ἐχαρίσατο, καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας, καὶ ἁπλῶς ξύμπαντα, καὶ τινὲς πάντων ὧν εἶχον τὸ βουλευταὶ γενέσθαι ἐπρίαντο· ὡς καὶ λεχθῆναι ἐπὶ Ἰουλίου Σόλωνος ἀφανεστάτου ἀνδρός, ὅτι τῆς οὐσίας ἀφαιρεθεὶς ἐξωρίσθη εἰς τὸ συνέδριον. καὶ ὑπάτους εἰς ἕνα ἐνιαυτὸν εἴκοσι καὶ πέντε ἀπέδειξεν, ὃ μήτε πρότερόν ποτε, μήθ᾽ ὕστερον ἐγένετο. πάντοθεν οὖν ἀργυρολογῶν ἐκτήσατο πάμπολλα, ἀφ᾽ ὧν πλεῖστα τῷ τε Κομόδῳ ἐδίδου καὶ ταῖς αὐτοῦ παλλακαῖς· καί τοι δὲ οὕτως ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθείς, ἀτίμως ἀπώλετο. σιτοδείας γὰρ ἐν Ῥώμῃ συμβάσης, πλείω αὐτὴν ἐποίησε Διονύσιος ὁ τοῦ σίτου τεταγμένος ἐπιστατεῖν, ὡς ἂν τὸν Κλέανδρον οἱ Ῥωμαῖοι μισήσωσί τε καὶ διαφθείρωσιν, ὡς αἴτιον τοῦ κακοῦ διὰ κλέμματα.

[illegible]

ἤγετο τοίνυν ἱπποδρομία. τῶν δ᾽ ἵππων ἀγωνιεῖσθαι μελλόντων, εἰσέδραμε παιδίων πλῆθος ἐς τὸν ἱππόδρομον καὶ τῶν ἐξάρχουσά τις ἡγεῖτο μεγάλη καὶ βλοσυρά, ἣ δαίμων ἐς ὕστερον ἐνομίσθη· καὶ συνεβόησαν μὲν τὰ παιδία, καὶ ὁ δῆμος ἐκ τούτου ἐξέκραγε, καὶ δραμόντες πρὸς τὸν Κόμμοδον ἐν προαστείῳ ὄντα, ἐκείνῳ μὲν ὑπερευχόμενοι, τῷ Κλεάνδρῳ δὲ κατευχόμενοι. ὁ δὲ στρατιώτας ἔπεμψεν ἐπ᾽ αὐτούς, οἳ καὶ ἔτρωσάν τινας καὶ ἀπέκτειναν, ἀνεῖρξαι δὲ τὸν δῆμον οὐκ ἴσχυσαν. ἀλλὰ τῷ πλήθει θαρρῶν καὶ τῇ τῶν δορυφόρων ἰσχύϊ ἐκεῖνος ἀπώχετο. πλησιαζόντων δὲ οὕτως ὁ Κόμμοδος ἰδών, δειλότατος ὤν, ὡς αὐτίκα τόν τε Κλέανδρον, καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ σφαγῆναι κελεῦσαι· τὸ μὲν οὖν παιδίον προσουδισθὲν διεφθάρη. τὸ δὲ τοῦ Κλεάνδρου σῶμα λαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἔσυραν καὶ ᾐκίσαντο. καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ δόρατος περιελαύνετο, καί τινας ἑτέρους τῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι δυναμένων διέφθειραν.

[illegible]

Κόμμοδος δὲ ἐφόνα, καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχειρίζετο, καὶ τὴν Ῥωμαίοις ἅπασι χαλεπώτατος, ἀναγκάζων αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ψηφίζεσθαι, ὅσα τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἑκόντες δι᾽ εὔνοιαν ἐψηφίζοντο· ἄλλα τε οὖν αὐτῷ πάμπολλα ἐψηφίσθησαν, καὶ χρυσοῦς ἀνδριὰς σταθμοῦ λιτρῶν χιλίων, καὶ τοὺς μῆνας ἅπαντας ἀπ᾽ αὐτοῦ κεκλῆσθαι ἐδικαίωσε, καὶ κατηριθμοῦντο οὕτως· Ἀμαζόνιος, ἀνίκητος, εὐτυχής, εὐσεβής, Λούκιος, Αἴλιος, Αὐρήλιος, Κόμμοδος, Αὔγουστος, Ἡράκλειος, Ῥωμαῖος, ὑπεραίρων.

τὰ τῶν μηνῶν ὀνόματα.

πάντα γὰρ ταῦτα ἑαυτῷ ἐπεγράφει τὰ ὀνόματα, καὶ τῇ βουλῇ οὕτως ἐπέστελλεν· αὐτοκράτωρ, καῖσαρ, Λούκιος, Αἴλιος, Αὐρήλιος, Κόμοδος, Αὔγουστος, εὐτυχής, εὐσεβής, ἀνίκητος, Ῥωμαῖος, Ἡρακλῆς, ἀρχιερεύς, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ὀκτωκαιδέκατον, αὐτοκράτωρ τὸ ὄγδοον, ὕπατος τὸ ἕβδομον, πατὴρ πατρίδος, ὑπάτοις, στρατηγοῖς, δημάρχοις, γερουσίᾳ Κομοδιανῇ, εὐτυχεῖ χαίρειν. καὶ πολλοὺς ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντας ἐν Ἡρακλέος σχήματι, καὶ τὸν αἰῶνα τὸν [illegible] αὐτὸν ἀπ᾽ αὐτοῦ χρυσοῦν ὀνομάζεσθαι καὶ γράφεσθαι ἐψηφίσθη. ἐκαλεῖτο γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὀνόμασι καὶ χρυσοῦς καὶ θεός. πολλὰ δὲ δαπανῶν ἀνάλισκε τὰ χρή-

Περὶ ἁρματηλασίας καὶ μονομαχίας ὁ κόμοδος, ἢ ἐν ἰδιωτικῷ.

κατα, ὅθεν ἐγκλήματα καὶ αὐθαίρετον ὑποφθείρων καὶ γυναικῶν, οὓς μὲν ἐφόνευεν, οἷς δὲ τὴν σωτηρίαν τῆς αὐτῶν οὐσίας ἐπιπράσκεν. ἁρματηλάτει δὲ οἴκοι (δημοσίᾳ γὰρ ᾐδεῖτο τοῦτο ποιῆσαι) καὶ ἐμονομάχει, οἴκοι μὲν μέχρι φόνου. ἐν δέ γε τῷ θεάτρῳ ἀσιδήρως, καὶ αἵματος ἀνθρωπίνου χωρίς. οἴκοι δὲ τινῶν τὰς τρίχας ξυρῶν, τῶν μὲν τὰς ῥῖνας ἀπέτεμεν, τῶν δὲ τὰ ὦτα, ἑτέρων δ' ἕτερόν τι. εἰσῄει δ' εἰς τὸ θέατρον τὴν τοῦ Ἑρμοῦ ἐσθῆτα ἔχων, καὶ τὸ χρυσοῦν κηρύκειον μεταχειριζόμενος· ἐφρόνει δὲ μέγα, ὡς ἂν εἰ ἦν ἐπιδέξιος. κάμνων δὲ ἐν τῷ ἀγωνίζεσθαι ἔπινεν, καὶ οἱ τῆς βουλῆς καὶ οἱ τῶν ἱππέων ἐβόων, ζήσειας λέγοντες, καὶ κύριος εἶ, καὶ πρῶτος εἶ, καὶ πάντων εὐτυχέστατος νίκας νικήσεις, καὶ Ἀμαζόνιε νικᾷς, κράζειν συνεχῶς ἐκελεύοντο. εἶτα δὲ ποδῶν ἐστερημένους ἢ τούτους πεπηρωμένους ἐκ νόσου ἢ συμφορᾶς ἀθροίσας ποτέ, καὶ δρακόντων ἄλλα αὐτοῖς περιπλέξας περὶ τὰ γόνατα οἷα γίγαντας, ὡς Ἡρακλῆς ῥοπάλῳ παίων ἀπέκτεινε. μέλλων δὲ αὖθις μονομαχῆσαι, ἐκέλευσε τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῇ βουλῇ, ἐν τῇ στολῇ τῇ ἱππικῇ καὶ τοῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον ἀνελθεῖν ὅπερ οὐκ εἴωθε γίνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοκράτωρ ἐτύχε τεθνηκώς. καὶ τὸ κράνος δὲ αὐτοῦ τῇ τελευταίᾳ τοῦ ἀγῶνος ἡμέρᾳ διὰ τῆς πύλης ἐξεκομίσθη, δι' ἧς οἱ τελευτῶντες ἐξεφέροντο. καὶ ταῦτα τεκμήρια τοῦ μέλλειν ἤδη ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἅπασιν ἔδοξε, καὶ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐγένετο. αἰμίλιος γὰρ λαῖτος ὁ ἔπαρχος, καὶ πρόκοιτος ἐκλεκτός, τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις ἀχθόμενοι, μὴ ταῦτα ποιεῖν ἠξίουν αὐτῷ. ὁ δὲ ἀπειλεῖ σφισι, καὶ ἐμείνας κἀκεῖνοι δείσαντες, ἐπεβούλευσαν αὐτῷ, δόντες ἐν βοείοις κρέασι φάρμακον. μὴ ταχέως δὲ τοῦ φαρμάκου κατεργασθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐξημεκότα, ὑποτοπήσαντά τι τὸ γεγονὸς καὶ ἀπειλοῦντα, ἀπέπνιξαν αὐτὸν διά τινος ναρκίσσου λουόμενον, ἔτη δώδεκα, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα μοναρχήσαντα, βεβιωκότα δὲ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνί, καὶ μῆνας τέσσαρας, ὡς ὁμαίμονα τῶν ὡς ἀληθῶς αὐρηλίων τῆς αὐταρχίας ἐπαύσατο.

ὁ θάνατος τοῦ κομόδου.

Περὶ ἐπισκόπων.

ἐν δέ γε τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς μοναρχίας κομόδου ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἀλεξανδρείας ἐγχειρίζεται, ἀγριππίνου ἐπὶ δυοκαίδεκα ἔτη ταύτην οἰκονομήσαντος, καὶ μεταστάντος τοῦ ζῆν. τότε καὶ κλήμης ὁ στρωματεὺς ἐγνωρίζετο, καὶ πανταῖνος ὁ φιλόσοφος ἀσκητής τε καὶ κῆρυξ τῆς καθ' ἡμᾶς μυσταγωγίας. αὐτὴ περὶ δὲ τῆς ἱεροσολύμων ἐκκλησίας ὁ λόγος ἱστόρησε μάρκον μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς καθηγήσασθαι, τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνοικοδομηθείσης ἀδριανοῦ, συνοικισθείσης τε ἐξ ἐθνῶν. ὃν κασιανὸς διεδέξατο, καὶ τοῦτον πούπλιος, καὶ πούπλιον ἰουλιανός, κἀκεῖνον γάϊος, καὶ γάϊον σύμμαχος. ὁ δ' ἕτερον γάϊον μετήλλαξε τὴν ζωήν. οὗ ἕτερος ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο, καὶ τούτου διάδοχος καπίτων ἐγένετο, καὶ οὐάλης καπίτωνος, οὐάλεντος δὲ καὶ δολιχιανός, καὶ μετὰ πάντας νάρκισσος τριακοστὸς ἐπίσκοπος τῶν ἱεροσολύμων ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς κομόδου ἀρχῆς ἐλευθέρος ὁ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσας ἐπὶ ἔτη τρισκαίδεκα, τὸν τῇδε μετήλλαξε, καὶ βίκτωρ τῆς ἐκεῖ πληθύος πιστῶν. καὶ ἰουλιανοῦ μετὰ δέκατον ἔτος τὴν ἀλεξανδρείας ἐκκλησίαν ἰθύναντος, καὶ τὸν χρόνον λειτουργήσαντος, δημήτριος τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρίζεται λειτούργημα. ἐν δὲ τῇ ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ μαξιμῖνον σεραπίων ἐπισκόπει τῶν χριστιανῶν, ὄγδοος ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων γενόμενος. τότε καὶ ἀπολλώνιος ἀνὴρ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ βεβοημένος, μαρτυρίῳ τέλει ἐν ῥώμῃ δόγματι τῆς συγκλήτου πρὸς τὰς αἰωνίους μετῆλθε σκηνάς.

exhausisset, uiros & mulieres criminādo, alios occidit, alios salutem suam omnib. bonis redimere passus est. Aurigabat domi. nam id in publico facere uerebat. Pugnabat domi usq; ad cædes: in theatro uerò, sine ferro & sanguine humano. Domi quoq; capillis quorundam radendis, alijs nasos præcidebat, alijs aures, alijs aliud membrum. Theatrū Mercurij habitu ingrediebatur, aureum caduceū manu uersans. Magnæ sibi laudi ducebat, q scæua esset. Certando fessus potabat, senatu & equestri ordine acclamātibus: Viuas, Dominus es, primus es, uictorijs omniū faustissimus potieris. Itē, Amazonie uincis, subinde clamare iubebantur. Aliquando pedib. mutilatos, aut ex morbo alióue casu claudos coegit, & Draconū formis ad eorum genua annexis, miseros tanquam Hercules pro gigantibus claua occidit. Denuó cum gladiatoribus pugnaturus, equitibus & senatui mādauit, ut habitu equestri & penulati theatrum ingrederentur, quod non nisi mortuo Imperatore fieri solebat: & galea eius extremo die ludorum per eam portā est elata, qua mortui efferebantur. Quæ omnibus liberationem ab eius tyrannide breui portendere uidebantur, idq; paulo pòst accidit. Nam Aemylius Lętus præfectus, & Electus cubicularius, cum eum factis illis offensi, monuissent ut desisteret: iracundiam & minas illius metuentes, in bubulis carnibus uenenum ei præbuerūt. Quod cum, ut parū efficax, euomuisset: ac quid actū esset, suspicatus, minas spiraret: lauantem à Narcisso quodam occidendum curauerunt, annos XII, menses IX, dies XIIII rerum potitum: natum annos XXXI, & menses IIII, in quo germana Aureliorū familia imperare desijt. Primo anno eius imperij Iuliano Alexandrinus episcopatus est traditus, Agrippino XII gubernationis anno defuncto. Tum quoque Clemens contextor floruit, & Pantænus philosophus arcanorum nostrorū sectator & præco. De Hierosolymis suprà narrauimus, illam Ecclesiam post circumcisos à Marco esse gubernatam, urbe ab Adriano instaurata, & à gentilib. habitata. Ei successit Cassianus, huic Publius, Publio Iulianus, Iuliano Caius, Caio Symmachus, Symmacho alter Caius, Caio alter Iulianus, Iuliano Capito, Capitoni Valens, Valenti Dolichianus: post quos omnes Narcissus, trigesimus ab Apostolis Hierosolymorū episcopus fuit. Decimo anno imperij Cōmodi Eleuthero, Romani episcopatus anno decimotertio, defuncto, Victor cœtui fideliū præfuit. Iuliano post decimū annum episcopatus Alexandrini mortuo, id munus Demetrio est commissum. In Antiochena Ecclesia Serapio post Maximinū Christianorum pastor fuit, octauus ab Apostolis pontifex. Tunc Apollonius philosophus inclyta doctrinæ fama, senatus Romani decreto condemnatus, per martyrium in æterna tabernacula migrauit.

Cōmodi ludi perũ cōmodi.

Omina interitus.

Commodus ab Aemylio Leto, Electo & Narcisso occisus.

Episcopōrum catalogus.

Clemens Stromateus.

Pantænus.

Apollonius philosophus.

καὶ τοῖς κολεοῖς τὰ ξίφη ἐνέθεντο. ὡς δ᾽ ἅπαξ αὐτὸν προπηδήσας, ἔστιν δὲ (εἶπε φησὶ, τὸ ξίφος δεδεικὼς) οἱ στρατιῶταί σε πεπόμφασι, καὶ αὐτὸν ἐπάταξε, καὶ οἱ ἄλλοι συνεπεισέπεσον, καὶ κατέκοψαν αὐτόν τε τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν ἔκλεκτον. ἔπειτα τὴν τοῦ περτίνακος κεφαλὴν δόρατι περιπείραντες περιῆγον, τῷ ἔργῳ ἐγκαλλωπιζόμενοι. ἐβίω δὲ ὁ ἀνὴρ ἔτη ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, δέοντα τεσσάρων μηνῶν, ἄρξας μόνας ἡμέρας ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτά.

Αὐταρχία τοῦ διδίου ἰουλιανοῦ.

Ἀγγελθείσης δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ περτίνακος, σουλπικιανὸς σταλεὶς εἰς τὸ στρατόπεδον παρ᾽ ἐκείνου, ἵνα τὰ ἐκεῖ καταστήσῃ, ἔμεινεν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔπραττεν ὅπως αὐτὸς αὐτοκράτωρ ἀποδειχθῇ. καὶ τούτῳ ἰουλιανὸς ὁ δίδιος χρηματιστής τε καὶ ἄπληστος, νεωτέρων ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ πρὸς τοῦ κομόδου διὰ τοῦτο εἰς μεδιόλανα τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐξελαθείς, μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ περτίνακος, σπουδῇ εἰς τὸ στρατόπεδον ἠπείχθη, καὶ πρὸς ταῖς πύλαις ἑστὼς ὁ μὲν ἔξωθεν, ὁ δὲ σουλπίκιος ἔνδοθεν, τὴν ῥώμην, καὶ τὴν ταύτης ἀρχὴν ὠνητίον ἐκ τῶν στρατιωτῶν διαγγελλόντων τινῶν, καὶ λεγόντων ἑκατέρῳ, ὅτι τόσον οὗτος, καὶ τόσον ἐκεῖνος δίδωσι, τί οὖν σὺ προστίθης; ὅμως πολλὸν ὑπισχνουμένου τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προετιμήσαντο, φοβηθέντες μάλιστα τὸν σουλπικιανόν, ὡς τιμωρήσοντα τῷ περτίνακι, οἷα δὴ κηδεστῇ. εἰσδεχθεὶς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον ἰουλιανός, καὶ αὐτοκράτωρ ἀποδειχθείς, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐφοίτησε, καὶ τὸ βουλευτήριον, δορυφόρους παμπληθεῖς ἐπαγόμενος, ἵνα δι᾽ ἐκείνων καὶ τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον δεδίξηται. καὶ εἶπε πρὸς τὴν βουλήν,

» ὅτι καὶ ὑμᾶς ἄρχοντος δεῖσθαι, καὶ αὐτός, εἰ καί τις

» ἄλλος, ἀξιώτατος εἰμὶ ἡγεμονεῦσαι ὑμῶν. εἰ οὖν καὶ ἐμίσουν διὰ τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ διὰ τοὺς τὸ βουλευτήριον κυκλωσαμένους ὁπλίτας, ἀλλὰ διὰ τὸ δέος κἀκ τῆς βουλῆς τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ, οἱ μὲν τῆς βουλῆς προσῆλθον αὐτῷ, ἵνα μὴ φωραθεῖεν ἀχθόμενοι ἐπ᾽ αὐτῷ. ὁ δὲ δῆμος φανερῶς ἐσκυθρώπαζε. καὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐλθόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξέκραγον ὡς ἐκ συνθήματος ἅπαντες, πατροφόνον αὐτὸν καλοῦντες, καὶ ἅρπαγα τῆς ἀρχῆς. ἐκείνου δὲ μὴ χαλεπαίνειν προσποιουμένου, καὶ ἀργύριόν τι σφίσιν ὑπισχνουμένου, ἠγανάκτησαν ὡς

» δεκαζόμενοι, καὶ ξύμπαντες ἐξεβόησαν, οὐ θέλομεν,

» οὐ λαμβάνομεν. ὁ δὲ ἰουλιανὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐκέλευσε κτανθῆναι, καὶ ὁ δῆμος ἐπιπαρώξυντο, καὶ τοῦ τε περτίνακος ἐμέμνηντο, καὶ τὸν ἰουλιανὸν ἐπέσκωπτον. καὶ πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς πόλεως τιτρωσκόμενοι καὶ κτεινόμενοι ἀντεῖχον, καὶ ὅπλα λαβόντες, συνέδραμον εἰς τὸν ἱππόδρομον, κἀνταῦθα νύκτα τε καὶ ἡμέραν διήγαγον ἄσιτοι, ἐπιβοώμενοι τοὺς λοιποὺς στρατιώτας, καὶ μᾶλλον τὸν νίγρον τὸν πεσκέννιον, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ συρίᾳ ὄντας. εἶτα ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας κακωθέντες, διελύθησαν καὶ ἡσύχαζον. ἰουλιανὸς δὲ οὕτως τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἀνελευθέρως αὐτῇ ἐχρῆτο, θωπεύων τὴν βουλὴν καὶ τοὺς τι δυναμένους, καὶ τὰ μὲν χαριζόμενος, τὰ δὲ ἐπαγγελλόμενος. καὶ πάντα ὑπὸ θεραπείας ἐποίει τῶν δυνατῶν, ὁ μέντοι καὶ ἠπιστεῖτο. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν ῥώμην ἐπράττετο. οἱ δὲ τῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες τρεῖς ὄντες, ὧν ὁ μὲν σευῆρος τῆς παννονίας ἦρχεν, τῆς συρίας δὲ ὁ νίγρος, τῆς βρεττανίας δὲ ὁ ἀλβῖνος, ὡς κατέγνωσαν τοῦ ἰουλιανοῦ τὰ πρ-

Marg.: [illegible] τοῦ δήμου [illegible] τοῦ ἰουλιανοῦ.

Marg.: σευῆρος, καὶ νίγρος, καὶ ἀλβῖνος, στασιάζοντες κατὰ ἰουλιανοῦ.

gladios uaginis condiderunt. Deinde cũ unus stricto gladio prosiluisset, eũq; percussisset, eũ gladium illi à militib. missum esse dicens: etiam cæteri cõcitati, & ipsum Imperatorẽ & Electũ occiderunt. Deinde Pertinacis caput hastę affixũ, quasi re bene gesta, circumtulerunt. Vixit hic uir annos LXVII, quatuor mensibus demptis. dies nõ amplius LXXXVII imperauit.

Pertinacis interitus.

Didij Iuliani Imperium.

NVnciata Pertinatis cæde, Sulpicianus ab illo in castra, tumultus sedandi causa, missus, ibi mansit: operãq; dedit, ut Imperator crearet. Interea Didus Iulianus, homo inexplebilis auaritiæ, nouis rebus subinde studẽs, eaq; de causa Mediolanũ in patriã suam à Cõmodo relegatus, Pertinacis obitu cognito, festinanter in castra uenit. Ibi ad portã, hoc extrà, Sulpiciano intrà stante, quibusdam Romã & imperiũ emendũ esse affirmantibus, & utriq; dicentibus, hic tãtum dat, ille tantũ: Quantũ tu addis? Iulianus, quãuis ab altero magna pecunia promissa, est prælatus, timentibus militibus, ne Sulpicianus Pertinacis soceri necem ulcisceretur. Iulianus uerò in castra receptus, et Imperator salutatus, inde ad forum & curiam maximo satellitum comitatu contendit, ut per illos senatui populoq; Romano terrorem incuteret, ac senatui dixit: Vobis principe opus est: & ego præ cæ- «

teris omnibus sum principatu dignissimus. «

Quamuis igitur & ob orationis insolentiam, & circundatos curiæ milites, inuisus esset: tamen ex metu à senatu etiam imperio cõfirmato in palatium ascendit. Postridie senatores eum conuenerunt, ne suum in illum odium animaduerteretur. Sed populus uniuersus mœstitia haud dissimulata, Imperatorem curiam ingressurum, quasi ex composito cum magnis clamoribus parricidam & raptorem Imperij appellauit. Illo uerò iram dissimulante, & pecuniam pollicente, indignati, quasi largitionibus corrumperentur, uniuersi exclamarunt, Non uolumus, non accipimus. Cum Iulianus eos qui ista dicerent, occidi iussisset, populus magis etiam concitatus, mentione Pertinacis facta, Iulianum derisit: & quamuis multi passim per urbem & uulnerarentur & occiderentur, tamen non cedebant: ac sumptis armis in curiam equestrem concursu facto, noctem & diem ibi sine cibo durarunt: reliquos milites inclamantes, Pescennium Nigrum in primis, & Syriacas eius legiones. Deinde fame & uigilijs fatigati, domum quisq; se receperũt. Iulianus uerò ut imperium rapuerat, sic illiberaliter eo usus est, Senatui & ijs qui aliquid poterant, assentando, ac partim donando, partim pollicendo. Quamuis autem nihil non ad cultum potentiorum faceret, tamen nemini fidem faciebat. Quæ dum Romæ aguntur, tres exercituum duces, Seuerus Pannoniæ, Niger Syriæ, Albinus Britanniæ, cognitis Iuliani

rebus,

Didius Iulianus Sulpiciano repulso Imperator creatur.

Seditio cõtra Iulianum.

Seuerus Albinũ decipit, Pescenniũ Nigrũ anteuertit.

rebus, ad eum opprimendū properarunt. Cęterùm Seuerus cæteris callidior, cū prospiceret, euerso Iuliano reliquos tres inter se de principatu dimicaturos esse, unū sibi conciliandū esse statuit. sed quia Niger lōgius aberat, elatoq́ animo esse uidebatur, propterea quod populus, ut dictum est, eū nominatim implorasset: ad Albinū inclinauit, eiq́ clàm scripsit, se eū Cæsarē facturū esse. Eo aūt Seueri collegā se fore sperante, eodemq́ loco manente, Romā contendit. Quo cognito, Iulianus Seuerū à senatu hostē iudicandū curauit, seq́ ad bellū parauit: palatio carceribus & robustis portis munito. Nam quia putabat milites Pertinacē non facile occisuros fuisse, si se inclusisset: se incolumē euasurum credebat, si uictus intra claustra se cōtineret. Lætū quoq́ occidit, & cōplures emisit, qui Seuerū dolo occiderēt. qui cū in Italiā irrupisset, & Rauennā occupasset, & qui contra eum mittebantur, ad eum se cōferrent, & satellites ob illius aduentum trepidarent; conuocato senatu, Seuerum collegā imperij decerni iussit. Sed cum is militibus impunitatem promisisset, si Pertinacis percussores dederent: obtemperarunt. ijsq́ comprehensis, Silio Messalæ consulirem indicarunt. Is uerò senatu in ædem Mineruæ conuocato, quæ ab institutione adolescentiæ ita uocabatur: quæ à militib. accepisset, exposuit. Senatus igitur Iuliano capitis dānato. Seuerū statim Imperatorē dixit. Iulianus uerò cum occideretur: Quid, inquit, mali feci? aut quē occidi? Vixit annos LX, menses IIII, & dies totidem: imperauit dies LX.

Iulianus post irritos defensionis conatus occiditur.

Imperium Seueri.

SEuerus rerum potitus, Pertinacis percussores supplicio affecit. Cæteros milites acerrimè insectatus, & armis equisq́ priuatos, Roma expulit. Hoc peracto, pedes urbē ingressus, armato exercitu sequente, plateis florib. coronis & laureis passim exornatis, à populo cādidato lætis uocibus exceptus est, properantibus omnibus eum & uidere & audire. Ille uerò statim ueterum bonorū Imperatorū more, se neminem senatorem occisurū esse iureiurando affirmauit, idq́ communi decreto confirmari iussit: sed id iusiurandum non diu seruauit, ipso Iulio Solone, qui id decretum de illius sententia scripserat, non multo pòst occiso, atque alijs multis sublatis: eáque fecit, quæ Senatui minimè cordi essent. Iam cum moris esset, satellites ex Italia, cæterisque gentibus, quarum & uultus humaniores, & mores simpliciores essent, deligi: ille præter solitum, urbem militibus & aspectu sæuissimis, & auditu horrendis, & à ciuilitate morum alienissimis impleuit. Imperium ei signis quibusdam præsignificatum est. Nam aliquando se lupam sugere, ut de Romulo proditum est, somniauit: ex eoq́ dormiente aqua, tanquā è fonte scaturijt, & in somnis à senatu populoq́ Roma-

Seuerus imperiū à periurio & cædibus auspicatur.

Satellites Barbari.

Auguria imperij Seueri.

τὰ περὶ αὐτοῦ μαθόντες ἠπείγοντο. τῶν ἄλλων δὲ ὁ σεβῆρος δεινότερος ὤν, ἐλογίζετο, ὡς εἰ τὸν ἰουλιανὸν καταλύσουσι, στασιάσουσιν αὐτοῖς οἱ τρεῖς καὶ μαχέσονται περὶ τῆς ἀρχῆς. ἔγνω τοίνυν τὸν ἕνα προσοικειώσασθαι. ἐπεὶ δὲ πορρωτέρω αὐτοῦ ὁ νίγρος ἐτύγχανεν ὤν, καὶ μέγα φρονεῖν αὐτὸν εἴκαζεν, ἅτε ἐκκεκλημένον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸν ἀλβῖνον ἀπένευσε, καὶ δι' ἐπιστολῶν αὐτῷ ἔγραψε καίσαρα ποιήσειν αὐτόν. καὶ ὃς κατὰ χώραν ἔμεινεν, ὡς κοινωνήσων τῆς ἀρχῆς τῷ σεβήρῳ τεθαῤῥηκώς. ὁ δὲ σεβῆρος ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο, καὶ ὁ ἰουλιανὸς ταῦτα μαθὼν, πολέμιόν τε ψηφίσασθαι τὸν σεβῆρον τὴν βουλὴν παρεσκεύασε, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ τὸ παλάτιον κιγκλίσι καὶ θύραις ἰσχυραῖς ἐκρατύνατο· ᾤετο γὰρ, νομίζει μὴ ἄν ποτε ῥᾳδίως τοὺς στρατιώτας κτανεῖν τὸν περτίνακα, εἴγε δὴ συνεκέκλειστο, ὥστε ὡς δυνήσεται κατακλεισθεὶς ἐν αὐτῷ περιγενέσθαι, ἂν ἡττηθῇ. ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν λαῖτον, καὶ ἐπὶ τὸν σεβῆρον καθῆκε συχνοὺς ὡς τὸν ἄνδρα δολοφονήσοντας. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν ἰταλίαν εἰσέβαλε, καὶ τὴν ῥάβενναν ᾠκειώσατο, καὶ οἱ πεμπόμενοι πρὸς χεῖρας αὐτῷ, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τὴν παρουσίαν σεβήρου ἐδειλαίνοντο, συγκαλέσας τοὺς τῆς βουλῆς, ἐκέλευσε κοινωνὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὸν σεβῆρον ψηφίσασθαι. τοῦ δὲ σεβήρου τοῖς στρατιώταις μηδὲν κακὸν πείσεσθαι γράψαντος, ἐκδῶσι τοὺς σφαγεῖς τοῦ περτίνακος, πεισθέντες ἐκείνους τε συνέλαβον, καὶ τῷ σιλίῳ μεσσάλᾳ ὑπατεύοντι τοῦτ' ἐμήνυσαν. ὁ δὲ τὴν βουλὴν ἀθροίσας ἐς τὸ ἀθήναιον, οὕτω καλούμενον ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τῶν παιδευομένων ποιουμένης ἀσκήσεως, τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῇ ἐκοινώσατο. καὶ ἡ βουλὴ τοῦ μὲν ἰουλιανοῦ κατεψηφίσατο θάνατον, τὸν δὲ σεβῆρον ἀνεῖπε δ' εὐθὺς αὐτοκράτορα. κτεινόμενος δὲ ἐν τῷ παλατίῳ ὁ ἰουλιανὸς ἐφονεύθη, εἰπών, τί γὰρ δεινὸν ἐποίησα, καὶ τίνα ἀπέκτεινα; ἐβίω δὲ ἔτη ἑξήκοντα πρὸς μησὶ τέσσαρσι, καὶ ἰσαρίθμοις ἡμέραις, ἄρξας ἡμέρας ἑξήκοντα.

περὶ τὸ ἐν ῥώμῃ ἀθήναιον, ᾧ ὄνομα ἐκαλεῖτο.

Μοναρχία Σεβήρου.

ΣΕΥΗΡΟΣ μὲν οὖν τὴν αὐταρχίαν λαβὼν, τοὺς μὲν αὐτόχειρας τοῦ περτίνακος τῶν στρατιωτῶν θανάτῳ ἐδικαίωσε, τοὺς δὲ ἄλλους ὀνειδίσας πικρότατα, τῶν τε ὅπλων ἀπεῖρξε, καὶ τοὺς ἵππους ἀφείλετο, καὶ τῆς ῥώμης ἀπήλασε. καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην εἰσήλασε βαδίζων, καὶ οἱ ὁ στρατὸς ὁπλίτης παρείπετο, καὶ ἡ πόλις ἄνθεσί τε καὶ δάφναις ἅπασα ἐστεφάνωτο, καὶ οἱ ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες εὐφήμουν αὐτὸν, καὶ ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ θεάσασθαι λίαν ἐσφάδαζον. εἰσελθὼν δὲ γίνεται ἰσότατα οἷα καὶ οἱ πάλαι ἀγαθοὶ αὐτοκράτορες, ὡς οὐδένα τῶν βουλευτῶν ἀποκτενεῖ, καὶ ὤμοσε περὶ τούτου, καὶ ψηφίσματι κοινῷ τοῦτο κυρωθῆναι προσέταξε. ἀλλ' ἦν εἰς μακρὰν τὸν νόμον τοῦτον παρέβη. αὐτὸν γὰρ τὸν ἰούλιον σόλωνα, τὸν καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, αὐτοῦ κελεύσαντος, συγγραψάμενον, οὐ πολλῷ ὕστερον ἔκτανε, καὶ ἄλλους ἀνεῖλε πολλούς, καὶ τῇ βουλῇ οὐ καταθύμια ἔπραττε. καὶ εἰθισμένον τοὺς σωματοφύλακας ἐκ τῆς ἰταλίας εἶναι, καὶ ἄλλων ἐθνῶν εὐπρεπεστέρων τὰς ὄψεις, καὶ ἁπλουστέρων τοῖς ἤθεσιν, ἐκεῖνος παρὰ τὸ ἔθος, στρατιωτῶν τὴν πόλιν ἐνέπλησε, καὶ ἰδεῖν ἀγριωτάτων, καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων, καὶ ὁμιλῆσαι ἀγροικοτάτων. ἐγένετο δὲ αὐτῷ σημεῖα τινὰ τὴν ἡγεμονίαν προμαντευόμενα. ἔδοξε ποτὲ ὄναρ λύκαιναν θηλάζειν, ὡς περὶ ῥωμύλου ἱστόρηται· καὶ ὕδωρ καθεύδοντος ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἀνεδόθη, καὶ κατ' ὕπνους αὐτῷ ἡ τῶν ῥωμαί-

ἴσα ὁ σεβῆρος ὑπέσχετο, καὶ ἐν ἐπλήρωσε τούτων.

σημεῖα περὶ τῆς βασιλείας σεβήρου τῷ σεβήρῳ γενόμενα, τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ προσημαίνοντα.

ῥωμαίων σύμπασαν βουλὴν καὶ ὁ δῆμος πιστεύειν τε καὶ ἀσπάζεσθαι. καὶ αὖθις ἔδοξεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ ῥωμαίων ἵππῳ ὀχοῦντα τὸν περτίνακα, τοῦ ἵππου ἐκτραχηλισθῆναι, αὐτὸς δὲ τότε ὑπελθόντος ἀναληφθῆναι. ἐφοβεῖτο δ' οὖν, ἐς τὸν βασιλικὸν δίφρον ἀνελθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκ προνοίας ὑποκαθίσας. αὐταρχήσας δὲ διὰ πλείστων τρόπων ἐτίμησε τὸν περτίνακα, καὶ ταφὴν αὐτῷ, καίτοι πάλαι θανόντι, πολυτελεστάτην ἐποίησεν. ἔπειτα κατὰ τοῦ νίγρου ἐστράτευσεν, ὃς ἰταλὸς ἦν ἐξ ἱππέων, οὔτε πάνυ ἐπισήμων. καὶ διαφόρων πολέμων συγκροτηθέντων, τέλος ἐν ἰσσῷ τῆς κιλικίας περὶ τὰς καλουμένας πύλας, αἳ διὰ τὴν τοῦ τόπου στενότητα οὕτω κέκληνται (ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη αἰπεινὰ ἀπότομα, κρημνοὶ δ' ἐκεῖθεν βαθεῖς καθήκουσιν ἐς τὴν θάλασσαν) μάχης καρτερᾶς γενομένης, ἡττήθη ὁ νίγρος, καὶ τὸ πλεῖον μέρος τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐκεῖσε διώλετο. ἐκεῖνος δὲ φεύγων κατελήφθη καὶ ἀνῃρέθη. οὗ τμηθεῖσαν τὴν κεφαλὴν ὁ σεβῆρος πέμψας εἰς τὸ βυζάντιον ἀνεσταύρωσεν, ἵν' ἰδόντες αὐτὴν οἱ βυζάντιοι προσχωρήσωσι. τοὺς δὲ τὰ νίγρου φρονήσαντας δικαιοῦντος σεβήρου, βουλευτής τις κάσσιος κλήμης κρινόμενος παρ' αὐτοῦ, ἐπηρρησιάσατο φήσας, ὡς ἐγὼ οὔτε σε οὔτε νίγρον ἠπιστάμην, καταληφθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐκείνου μερίδι, οὐ σοὶ πολεμήσειν ἤθελον, ἀλλ' ἰουλιανὸν καταλῦσαι· καὶ ταὐτά σοι ἐσπουδακώς, οὐκ ἠδίκησα. ἀλλ' οὐδ' ὅτι μὴ πρὸς σὲ ὕστερον μετέστην· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σὺ ἂν ἠθέλησας οὐδένα τῶν σῶν ἑταίρων πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολῆσαι. ἐξέταζε
" οὖν μὴ τὰ σώματα ἡμῶν, μηδὲ τὰ ὀνόματα, αὐτὰ
" δὲ τὰ πράγματα· πᾶν γὰρ ὅ,τι ἂν ἡμῶν καταγνῷς,
" τοῦτο καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν σῶν ἑταίρων κατεψηφίσω. τοῦτον ὁ σεβῆρος τῆς παρρησίας θαυμάσας, ἀφῆκεν ἔχειν τῆς οὐσίας τὸ ἥμισυ. οἱ δὲ βυζάντιοι καὶ ζῶντος τοῦ νίγρου καὶ θανόντος, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔδρασαν, ἐπὶ χρόνον πολιορκούμενοι τριετῆ. ἥρουν μὲν γὰρ καὶ πλοῖά τινα παραπλέοντα, ἥρουν δὲ καὶ τριήρεις τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν ἐναντίων οὐσῶν. τὰς γὰρ ἀγκύρας αὐτῶν ὑφύδροις κολυμβηταῖς ἀποτέμνοντες, καὶ ἥλους ἐν τοῖς ταρσοῖς σφῶν πηγνύντες, καὶ τούτοις καλῴδια ἐξάπτοντες, εἷλκον αὐτάς, αὐτομάτας προσπλεῖν δοκούσας. ἐπεὶ δὲ πάντα αὐτοῖς ἐξανάλωτο, ὅμως ἀντεῖχον, καὶ ξύλοις ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τὰς ναῦς ἐχρῶντο, καὶ σχοίνοις ἐς ἔπλεκον κείροντες τὰς τρίχας τῶν γυναικῶν. καὶ ὅτε τοῖς τείχεσι προσέβαλλον οἱ πολέμιοι, λιθίνας τε καὶ ἐκ χαλκοῦ πεποιημένας καὶ ἀνδριάντας καὶ ἵππους, ἠκόντιζον ἐς αὐτούς. ὡς δὲ καὶ πᾶν αὐτοῖς τὸ νενομισμένον ἐδώδιμον ἐπέλιπε, βύρσας διαβρέχοντες ἤσθιον. καὶ τούτων δὲ ἀναλωθέντων, καὶ ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο, καὶ σαρκῶν ἀνθρωπίνων ἐγεύοντο. ὅτε καὶ ἄκοντες τὴν πόλιν παρέδοσαν, καὶ οἱ ῥωμαῖοι στρατιώτας καὶ τοὺς ἐν τέλει σύμπαντας διεχειρίσαντο. ὁ δὲ σεβῆρος ἥσθη λίαν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τοῦ βυζαντίου. ἀφείλετο δὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ πολιτικόν, καὶ δασμοφόρον ἀπέφηνεν, δημεύσας τε τὰς οὐσίας τῶν πολιτῶν, περινθίοις αὐτήν τε καὶ τὴν χώραν αὐτῆς ἐχαρίσατο. τὰ δὲ τείχη τῆς πόλεως καθελών, ἐκείνους μὲν οὐδὲν πλεῖον ἐλύπησεν, ἢ ὅτι τῆς δόξης αὐτοὺς ἐστέρησεν, ἣν ἐκαρποῦντο ἐκ τῆς αὐτῶν ἐπιδείξεως. τὸ δὲ ῥωμαίων μέγα καθεῖλεν ὁρμητήριον πρὸς τοὺς ἐκ πόντου καὶ τῆς ἀσίας βαρβάρους, ἀλλὰ μὴν καὶ κρησφύγετον. ἦν δὲ τὰ τείχη τοῦ βυζαντίου καρτερώτατα. σεβῆρος δὲ δοξομανῶν, κατὰ τῶν ὀσροηνῶν βαρβάρων, καὶ τῶν ἀδιαβηνῶν, καὶ τῶν ἀραβίων ἐστράτευσε, καὶ εἰς τὴν νίσιβιν ἀφικόμενος, ἐκ ταύτης πέμψας στρατηγούς τε καὶ τάγματα κατὰ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν,

τὴν

Margin notes (Greek): [illegible] — *Περὶ τοῦ βυζαντίου, ὅτι ἐπὶ τριετία πολιορκούμενον ἑάλω.* — *Ὅτι πορθήσας ὁ σεβῆρος ἀφείλετο [illegible] βυζαντίων.* — *Ὁρμητήριον ῥωμαίων πρὸς βαρβάρους.*

Romano salutari sibi uisus est. Accessit aliud quoque somnium. putabat Pertinacem per forũ equitantem, ab equo excuti, qui sibi tergum ultro conscendendum præberet. Adolescens in sella Imperatoria non de industria, sed ignorans consedit. Imperiũ adeptus, Pertinaci plurimos honores habuit, & sumptuosissimum funus quamuis pridẽ defuncto fecit. Deinde cõtra Nigrũ est profectus, hominem Italũ, ex equestri ordine, non admodum clarũ. quem uarijs prælijs cõmissis, denique Issi Ciliciæ ad portas, quæ ab angustia loci hoc nomen accepere (hinc enim prærupti montes assurgunt: inde ingentia præcipitia ad mare descendunt) acri pugna superatus, maxima copiarũ parte cæsa, captus in fuga et interfectus est: caput eius Byzantiũ missum, & cruci affixũ, ut eo Byzãtini cõspecto, deditionẽ facerent. Cum Seuerus de Nigri studiosis pœnas sumeret, Senator quidã Cassius Clemens reus actus, dicere non dubitauit: Ego neque te, neque Nigrum agnoui: sed in illius partibus deprehensus, non te oppugnare, sed Iulianum expugnare studui. Cum igitur idem mihi quod tibi propositũ fuerit, non peccaui: ac ne in eo quidem, quòd postea non ad te transij. Nam tu quoque noluisses quenquam
« ex amicis tuis ad illum deficere. Inquirito igi-
« tur nõ in personas nostras, aut nomina, sed in
« res ipsas. Nam utcunque nos damnaris, tu amicique tui in eodem crimine futuri estis. Seuerus hominis libertatem admiratus, semissem bonorum ei reliquit. At Byzantini & uiuente & mortuo Nigro, multa fecerunt admiratione digna, cum triennium obsiderentur. Naues enim aliquot prætereuntes, & triremes in hostium stationibus ceperunt, ancoris earum per urinatores resectis: quas clauis in fundos earum impactis, annexisque funibus ita attrahebant, ut ultro accedere uiderentur. Rebus omnibus consumptis, nihilominus perseuerantes, tignis ædium ad naues, detonsis mulierum capillis ad funes plectendos utebantur. Cum mœnia oppugnabantur, & marmoreas & æneas statuas tam equorum quàm hominum in hostes iaculabantur. Cibarijs omnibus usitatis destituti, coria macerata comederunt. ijs quoque absumptis, carnibus humanis gustatis, alij alios deuorarũt. Sed cum tandem uel inuiti deditionem fecissent, Romani & milites & magistratus omnes occiderunt: & Seuerus ea expugnatione mirificè lætatus, urbem libertate & dignitate ciuili adempta, tributariam fecit: & publicatis ciuium bonis, ipsam & agros eorum Perinthijs donauit. Mœnibus autem robustissimis euersis, non tam illos maiore molestia affecit, aut gloria fortitudinis priuauit, quàm Romanorum arcem munitissimam contra Barbaros Ponticos & Asianos ac tutissimum asylum destruxit. Iam cum insano gloriæ studio teneret, Barbaris Osroenis, Adiabenis, & Arabibus bellum intulit. ac Nisibim ꝓfectus, missis ducib. & legionibus,

illarum

Margin notes: *Pescẽnij Nigri in Cilicia interitus.* — *Cassij Clementis defensio.* — *Byzantij expugnatio.* — *Seueri oriẽtalis expeditio.*

illatum gentium agros uastauit, & urbes expugnauit. *Albini interitus.* Sed quia Albino Imperatoriam maiestatem flagitanti, uel Cęsaris honorē negabat: iterum ciuile bellū cum totius orbis motu est exortū, & magna populi Romani multitudo in circo equestri apertissimè fortunas suas est miserata. Quousq; tandē ista feremus? quādiu oppugnabimur? & alia id genus quasi numine afflatus uociferās. Nam alioqui fieri quî potuisset, ut tot hominū millia, ea quæ dicebāt, tā ꝗ chori magistro præeūte, citra errorē ꝓnunciarent? Id bellum magna uarietate & ancipiti Marte gestū: sed Albinus tandē uictus, Romanis utrinq; penè innumerabilib. cæsis, sibi ipsi manus attulit. cuius cadaueri Seuerus insolētibus & atrocib. uerbis insultauit: trūcoq; abiecto, caput Romā missū, cruci affigi iussit: senatores multos occidit, nōnullos etiam dimisit. *Parthica expeditio.* Post hæc cōtra Parthos est ꝓfectus, qui Mesopotamiā occuparāt: & nauib. in Euphrate ædificatis, Seleuciā & Babylonem desertas cæpit. Ctesiphontē expugnatā militib. diripiendam dedit: ac multis interfectis, plures uiuos cæpit. Sed neq; Vologæsum Parthorū principē domum reuersum fugauit, neq; Ctesiphontē retinuit: ita inde ꝓfectus, quasi expeditionē direptionis causa duntaxat suscepisset. Huius belli tempore, duos claros uiros interfecit, *Iulij Crispi & Laeti cædes.* Iuliū Crispū tribunū militū, belli uexationes ægrè ferētem, & nescio quid locutū, milite à quo accusatus fuerat, in eius locū suffecto: Lætū ob animi magnitudinē & gratiā apud milites, qui se nō nisi illo duce militaturos affirmabāt, & crimen cædis eius in milites trāstulit, ꝗ eo ex inuidia interfecto, causam dicere nō poterat. Deinde *Atra Arabiæ urbs.* Atra urbē Arabiæ Soli dicatā oppugnauit, in qua præter alias magnas opes, etiā Solis donaria reposita erāt. sed quāuis exteriori muro capto, re infecta multis militib. amissis in Palæstinā discessit, atq; in Aegyptū, quam totā perlustrauit, arcanis quoq; reb. indagatis. Eo em̄ erat ingenio, ut neq; diuinū neq; humanū quicꝗ imperuestigatū relinqueret. Libros arcanarū rerū quos quidē inuenire poterat, ex omnibus adytis sustulit. Atq; hęc hactenus. *Nili ortus, & incrementa.* Nūc obiter illa quoq; referā, quæ apud Dionē de Nilo memoriæ ꝓdita sunt: unde is oriatᷣ, cur æstiuo tēpore ascendat. Narrat aūt, eū ex Atlante oriri, mōte Macennitidis, ad ipsum occidentalem Oceanū, omniū montiū altissimo: qua de causa cœli columna à poetis appelletur. Neq; em̄ quenq; eius cacumē ascēdisse, neq; fastigia uidisse, semper oppleta niuibus. Vnde æstiuo tēpore magna aquarū copia defluente, Nilus exundet: & hæc Romanos ex inferioris Mauritaniæ hominib. Macennitidi finitimis cōperisse, ac multos Romanos exercitus ad ipsum Atlantem peruenisse. Hęc de Nilo Diō refert, etsi alij diuersa eadē de re tradiderūt. *Plautiani auaritia, crudelitas, & interitus.* Ceterùm Plautianus præfectus, imperij penè cū Seuero particeps, & sūma potestate subnixus: multos claros uiros & pari dignitate præditos interfe-

cit:

οἳ τήν τε χώραν αὐτῶν ἐδῄουν, καὶ τὰς πόλεις ἐλάμβανον. *ὅτι πόλεμος συνερράγη τῷ σευήρῳ καὶ τῷ ἀλβίνῳ, καὶ ἑάλω ὁ ἀλβῖνος ἐν μάχῃ.* αὖθις δὲ πόλεμος συνερράγη τῷ σευήρῳ ἐμφύλιος. ὁ μὲν γὰρ τῷ ἀλβίνῳ οὐδὲ τὴν τοῦ καίσαρος ἐδίδου τιμήν, ὁ δὲ ᾔτει καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος. συγκινουμένης δὲ διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ὁ δῆμος ἐν ἱπποδρομίᾳ συνειλεγμένος πολύς, ἐκφανέστατα κατωδύρατο, μέχρι πότε τοιαῦτα πάσχομεν, κράζοντες, καὶ μέχρι ποῦ πολεμούμεθα; καὶ ἄλλα δή τινα τοιαῦτα ὡς ἐκ θεοφορίας τινὸς ἐπιπνοίας φθεγγόμενοι ἐβόησαν. πῶς γὰρ ἂν τοσαῦται μυριάδες ὡς ὑπὸ χοροδιδασκάλῳ ἄπταιστα ἐβόων; τῆς μέντοι μάχης συγκροτηθείσης, καὶ πολλὰς ἰδέας τε καὶ τροπὰς καὶ μεταπτώσεις τοῦ πολέμου ἐσχηκότος, ὁ ἀλβῖνος ἡττήθη, πεσόντων μὲν ἀμφοτέρωθεν χιλιάδων ὑπερβαινόντων τὸν ἀριθμόν, τοῦ δὲ ἀλβίνου ἑαυτὸν ἀνελόντος. οὗ κειμένου ἐπεντρυφήσας ὁ σευῆρος, καὶ γλωσσαλγήσας, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ῥιφῆναι ἐκέλευσε, τὴν κεφαλὴν δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ στείλας, ἀνεσταύρωσε. καὶ πολλοὺς τῶν τῆς γερουσίας ἀπέκτεινε, τινὰς δὲ καὶ ἀπέλυσε. *ὅτι κατὰ πάρθων ὁ σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ πόλεις εἷλε.* μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τῶν πάρθων ἐστράτευσε τὴν μεσοποταμίαν ἑλόντων. καὶ πλοῖα κατασκευάσας ἐν τῷ εὐφράτῃ, τήν τε σελεύκειαν καὶ τὴν βαβυλῶνα ἐκλειφθεῖσαν ἔλαβε. καὶ τὴν κτησιφῶντα ἑλών, διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἀφῆκε, πολλούς τε ἀνεῖλε, καὶ ζῶντας πλείονας εἷλεν. οὔτε δὲ τὸν βολόγαισον ἐδίωξε, τὸν τῶν πάρθων ἡγεμονεύοντα, ἀναχωρήσαντα οἴκαδε, οὔτε τὴν κτησιφῶντα κατέσχεν. ἀλλ' ὥσπερ ἵνα διαρπάσῃ ταύτην μόνον ἐστράτευσεν. ἐν ᾧ δὲ ἐπολέμει, ἄνδρας δύο ἀπέκτεινε τῶν ἐπιφανῶν, τὸν μὲν κρίσπον ἰούλιον χιλιαρχοῦντα τῶν δορυφόρων, ὅτι ἤχθετο τῇ τοῦ πολέμου κακώσει, καί τι καὶ παρεφθέγξατο, καὶ τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ στρατιώτην χιλίαρχον ἀπέδειξεν ἀντ' αὐτοῦ· τὸν δὲ λαῖτον, ὅτι φρόνημα εἶχε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο, καὶ οὐκ ἄλλως στρατεύσειν ἔλεγον, εἰ μὴ λαῖτος αὐτῶν ἡγοῖτο. καὶ τὸν φόνον αὐτοῦ τοῖς στρατιώταις προσῆπτεν, ὅτι φθόνῳ αὐτὸν ἀνεῖλον, οὐκ ἔχων λέγειν αἰτίαν. εἶτα ἐπὶ τὰ ἄτρα ἐστράτευσε. πόλις δὲ ταῦτα ἀράβιος, ἐν ᾗ πολλά τε ἄλλα ἀπέκειντο χρήματα, καὶ τὰ τοῦ ἡλίου δὲ ἀναθήματα, ᾧ ἡ πόλις ἀνεῖτο. *ὅτι τὰ ἄτρα πολιορκῶν ἀπρακτος ἀνεχώρησεν.* οὐδὲν δὲ ἀνύσας, καίτοι τὸ ἐκτὸς τεῖχος καθῃρηκώς, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλών, ἀνεχώρησε, καὶ εἰς τὴν παλαιστίνην ἀφίκετο, καὶ εἰς αἴγυπτον, καὶ πᾶσαν εἶδε, καὶ τὰ κεκρυμμένα ἐπολυπραγμόνησεν. ἦν γὰρ οἷος μήτε θεῖον μήτε ἀνθρώπινον καταλιπεῖν ἀδιερεύνητον. καὶ τὰ βιβλία, ἅ τι εἶχον ἀπόρρητον, ἐκ πάντων τῶν ἀδύτων ἀνείλετο, ἐξ ὅσων εὑρεῖν ἠδυνήθη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, εἰρήσθω δ' ὡς ἐν παρόδῳ, καὶ ὅσα τὸν δίωνα περὶ τοῦ νείλου λέγοντα εὕρομεν, ὅθεν τε ἀναδίδοται, καὶ διὰ τί κατὰ τὸ θέρος ποιεῖται τὴν ἀνάβασιν. *περὶ τοῦ νείλου.* λέγει τοίνυν, ὡς ἐκ τοῦ ἄτλαντος ἀναδίδοται, τὸν δὲ ἄτλαντα ὄρος εἶναι ἐν τῇ μακεννίτιδι πρὸς αὐτῷ που τῷ ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ὀρῶν ἁπάντων ὑπερανίσχειν, ὥστε διὰ τὸ ὕψος καὶ κίονα αὐτὸν παρὰ τῶν ποιητῶν κληθῆναι τοῦ οὐρανοῦ. μήτε γὰρ ἀναβῆναί τινα ποτὲ εἰς ἄκρον αὐτοῦ, μήτ' ἰδεῖν τὰς αὐτοῦ κορυφάς. χιόνας ἀεὶ πληθούσας, ἐξ ὧν πολὺ καταρρεῖν τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὸ θέρος, καὶ διὰ τοῦτο τότε τὸν νεῖλον πλημμυρεῖν λέγει, καὶ ταῦτα ῥωμαίοις ἀκριβωθῆναι ἐκ τῶν τῆς κάτω μαυριτανίας ἀνθρώπων. πρόσοικοι γὰρ εἰσι τῇ μακεννίτιδι, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ στρατευομένων ῥωμαίων ἀφικέσθαι καὶ πρὸς τὸν ἄτλαντα. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ νείλου δίων, εἰ καὶ ἄλλοις οὐχ οὕτω τὰ περὶ τούτου ἱστόρηται. *περὶ πλαυτιανοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπληστίας καὶ ὠμότητος, καὶ ἀναιρέσεως.* πλαυτιανὸς δὲ ὁ ἔπαρχος ἐδυνάστευσε παρὰ σευήρῳ, καὶ τὴν ὑπαρχικὴν ἔχων ἐξουσίαν, καὶ μέγιστα δυναθείς, πολλοὺς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐθανάτωσεν. ἀ-

στῳ. ἄπληστος δὲ ὢν, πάντα παρὰ πάντων ᾔτει, καὶ οὔτε ἔθνος οὔτε πόλιν ἀφῆκεν ἀσύλητον, καὶ πλείονα αὐτῷ πάντες ἢ τῷ σευήρῳ ἐδίδουν. ἐξέτεμε δὲ καὶ ἀνθρώπους ῥωμαίους καὶ εὐγενεῖς ἑκατὸν, οὐ παῖδας μόνον, οὐδὲ μειράκια, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας γυναῖκας ἔχοντας, ὥσθ' ὁρᾶσθαι τοὺς αὐτοὺς καὶ εὐνούχους καὶ ἄνδρας, καὶ πατέρας ἀνόρχας καὶ ἐκτομίας, καὶ πωγωνίας. πρὸ δὲ τούτου κῆτος ὑπέρογκον ἐς τὸν αὐγούστου κεκλημένον λιμένα ἐξώκειλε, καὶ ἑάλω, καὶ μίμημα αὐτοῦ γεγονὸς, καὶ ἐς τὸ κυνηγέσιον ἀχθὲν, πεντήκοντα ἄρκτους ἔσω λέγεται δέξασθαι. τὴν δὲ τοῦ πλαυτιανοῦ θυγατέρα πλαυτίλλαν τοῦ σευήρου υἱῷ ἀντωνίνῳ συζεύξαντος, τοσαῦτα τῇ θυγατρὶ ὁ πλαυτιανὸς ἔδωκεν, ὅσα πολλαῖς βασιλίσσαις ἤρκεσεν ἄν. οὗτος ὑπέρμεγας γεγονὼς καὶ πλεῖστον δυνηθεὶς, ἢ καὶ ὑπὲρ τὸν σευῆρον αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἀντωνίνου ἐπιβουλευθεὶς ἀπεσφάγη, καὶ ἄνωθεν εἰς ὁδόν τινα ἐρρίφη. οἱ δὲ τοῦ σευήρου παῖδες ἀντωνῖνος καὶ γέτας, ὥσπερ τινὰ παιδαγωγὸν τὸν πλαυτιανὸν ἀποσεσεισμένοι, ἅπαν μετήεσαν χρέος. τότε καὶ Βούλλας φῆλιξ ἰταλὸς ἀνὴρ, λῃστήριον συστησάμενος ἑξακοσίων ἀνδρῶν, ἐλῄζετο τὴν ἰταλίαν ἐπ' ἔτη δύο. πολλῶν δὲ φιλοτιμουμένων κατασχεῖν αὐτὸν, ὁ δὲ οὐχ ἡλίσκετο, εὐμεθόδως διὰ τρόπων πολλῶν τοὺς αὐτὸν διώκοντας καταπαιζόμενος. ὧν φέρε εἰς ὑπόδειγμα τῶν ἄλλων ἓν ἐροῦμεν. ἑκατοντάρχου παρὰ σευήρου κελευσθέντος λοχῆσαι αὐτὸν, αὐτὸς ἐκείνῳ προσῆλθε δῆθεν ὡς ἄλλος τις, καὶ διεβεβαιώσατο, εἰ ἕποιτο, παραδώσειν αὐτῷ τὸν λῃστήν. τοῦ δὲ πεισθέντος, ὡς λοχῶδες τόπον ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ῥᾳδίως συνέλαβεν. εἶτα ἐπὶ βήματος καθίσας, ὡς δῆθεν ἄρχων τοῦ λῃστηρίου, μετακαλεσάμενος τὸν ἑκατόνταρχον, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀπεξύρησε, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν, εἰπών· ἄγγελλε τοῖς δεσπόταις σου, ὅτι τοὺς δούλους ὑμῶν τρέφετε, ἵνα μὴ λῃστεύωσι. πολλοὺς γὰρ τῶν καισαρείων εἶχεν αὐτῷ προσχωρήσαντας. ὕστερον μέντοι ἐλήφθη, καὶ θηρίοις ἐδόθη. ὁ δὲ σευῆρος ἐς τὴν βρεττανίαν ἐστράτευσεν, ἵνα μήθ' οἱ παῖδες ἐκδιαιτῶνται αὐτοῦ, μήτε τὰ στρατεύματα ὑπ' ἀργίας ἐκλύωνται. δύο δὲ γένη τῶν βρεττανῶν εἰσὶ μέγιστα, καληδόνιοι καὶ μαιᾶται, καὶ νέμονται ἑκάτεροι ἄγρια ὄρη, καὶ πεδία ἔρημα καὶ ἑλώδη, μήτε πόλεις ἔχοντες, μήτε γεωργοῦντες τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκ νομῆς καὶ θήρας καὶ ἀκροδρύων τὰ πρὸς τὸ ζῆν πορίζομενοι. ἰχθῦς γὰρ καίτοι παμπληθεῖς παρὰ τῇ νήσῳ τυγχάνοντας οὐ σιτοῦνται, σκηνοῦνται δ' αἰεὶ, γυμνοί τε ζῶσι καὶ ἀνυπόδετοι, κοιναῖς κεχρημένοι ταῖς γυναιξὶ, καὶ τὰ γεννώμενα πάντα ἐκτρέφοντες. δημοκρατοῦνταί τε καὶ λῃστεύουσι, καὶ στρατεύονται ἐπὶ ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικροὺς καὶ ταχεῖς, καὶ πεζοὶ τρέχουσί τε ὀξύτατα. ὅπλοις δὲ κέχρηνται ἀσπίδι τινὶ, καὶ βραχεῖ τινὶ δόρατι καὶ ἐγχειριδίῳ. λιμῷ δὲ καὶ ψύχει ταλαιπωρούμενοι καὶ ἄλλαις κακώσεσι, φέρουσι, καὶ ἐς τὰ ἕλη καταδυόμενοι καρτεροῦσιν ἐπὶ πλείους ἡμέρας, μόνην τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ ὕδατος ἔχοντες, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις τρέφονται ταῖς ῥίζαις καὶ τῷ φλοιῷ. σκευάζουσι δὲ καί τι βρῶμα, ἐξ οὗ ὅσον κυάμου μέγεθος ἐμφαγόντες, οὔτε πεινῶσιν οὔτε διψῶσιν. ἡ μὲν οὖν βρεττανία τοιαύτη τίς ἐστι νῆσος, καὶ ὑπὸ τοιούτων ἡ μὴ ῥωμαίοις ὑποκειμένη τότε ᾤκεῖτο. ἔχουσι γὰρ ταύτης μοῖραν ῥωμαῖοι οὐκ ἐλαττουμένην πολλῷ τοῦ ἡμίσεος, καὶ τὸ μὲν μῆκος τῆς ὅλης νήσου ἐς στάδια ἑπτακισχίλια καὶ ἑκατὸν τριάκοντα δύο ἐκτείνεσθαι λέγεται, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἐπίπαν ἐς

δισχι-

περὶ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ φήλικος

ὅτι ἐς τὴν βρεττανίαν ὁ σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ περὶ βρεττανῶν καὶ τῶν ἐθνῶν αὐτῶν.

ὅσον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς βρεττανίας.

est: & præ insatiabili auaritia ab omnibus aliquid flagitrans, neq; gentem neq; urbem ullam prætermisit, quam non spoliaret. Vnde omnes ei plura quàm ipsi Seuero dabant. Idem C nobiles Romanos, non pueros duntaxat & adolescentes, sed maritos etiam castrauit, ut ijdem & uiri & eunuchi, & patres intestabiles (ut Comici uerbo utar) & castrati barbatiq; conspicerentur. Verùm ante id facinus ingens cetus in Augusti portum delatus est, & captus: cuius simulacrum in uenationem perlatū, ursos L abscondisse fertur. Plautianus uerò filiæ Platillæ à Seuero Antonino filio desponsæ, tantum dedit, quantum reginis pluribus satis fuisset. qui cum amplissimus euasisset, adeoq; Seuerum ipsum potentia superaret, insidijs Antonini generi occisus, & ex superiore loco in uiā proiectus est. Quo tanquā pædagogo amoto, Seueri filij Antoninus & Geta, nullo flagitio abstinuerunt. Eo tempore Bulla Felix, homo Italus, DC latronibus coactis, Italiam per biennium infestauit. & quamuis multi eum comprehendere studerent, tamen uarijs subinde rationibus magnaq; solertia persequentes eludens, non capiebatur. cuius hoc specimen esto. Centurionem Seueri iussu sibi insidiantē, ipse quasi alius esset, accessit, latronem ei se traditurum, si sequeretur, pollicens: & hominem uerum id esse putantem, in locum insidiarum perductum, facilè cœpit. Deinde pro tribunali sedens, ut dux latronum centurionem capite raso cum bis uerbis dimisit: Nuncia domino tuo, ita seruos uestros alendos esse, ne latrocinētur. Multi enim Cæsariani se ad eum contulerant. Pòst tamen captus, et bestijs obiectus est. Seuerus autē expeditionem in Britanniam suscepit, ne & filij luxu corrumperentur, & legiones ocio remollescerent. Sunt autem duæ gentes Britannicæ maximæ, Calydonij & Mæatæ, utriq; asperos montes & campos incultos ac palustres incolentes, neq; urbes habent, neq; terrā colunt: sed ex pastu, uenatione, fructibus arborū uictitant. Piscibus enim, quamuis abundet insula, non uescuntur: in tabernaculis habitant, nudi & sine calceis degunt, mulieribus promiscuè utuntur, infantes omnes educant. Republica populari utuntur, & latrocinantur, in curribus militant, equos habent paruos & celeres: ipsi quoque celerrimè cursitant. Arma sunt, clypeus, breuis hasta, & pugio. ærumnas famis, frigoris, aliasq; uexationes tolerant. Paludes subeūt, & in ijs per dies complures morantur, solis capitibus ex aquis eminentes, & in syluis, radicibus & corticibus se sustentant. Parant etiam quoddam edulij genus, de quo si fabæ magnitudine gustarint, neq; sitiunt, neq; esuriunt. Talis igitur insula Britannia erat: & quatenus eam Romani non tenebant, à talibus hominibus incolebatur. Nam partē eius Romani, semisse haud multo minorē, obtinebant. Longitudo eius ad VII millia CXXXII extendi, in latitudinem

Cetus.

Bulla Felix latro.

Britannia. Calydonij. Mæatæ.

ts bis

Seueri in Britannia obitus.

bis mille CCC ferè stadia patère dicitur, alicubi etiam angustior. Seuerus igitur totius insulæ potiri cupiens, in Calydoniam impressione facta, occupatus fuit non pugnãdo (neq; enim hostilem aciẽ uidit) sed succidendis syluis, & mõ sibus complanandis. Eius uerò milites palantes, per insidias occidebantur, eoq; pacto multa millia perierunt. Ac Britannos quidẽ ad deditionem compulit.

Antonini improbitas

Antonini autem filij luxus & immodestia, se fratrem, si posset, occisurum haud dissimulantis, solicitudinẽ ei attulit. quin patri etiam insidiãs, bis deprehensus, grauiores pœnas non dedit. Nam pater ei* Pappiano & Castore præsentibus (erat autem Castor seruus eius, uir optimus & integerrimus) ense in medium posito, illud duntaxat dixit: Si me occisurus es, hic me conficito, non inspectantib. omnibus. sin tuis manibus me occidere dubitas, Pappianũ præfectũ prætorio id facere iubeto. Neq; enim tibi, cum sis imperator, nõ parebit. Cum Britãni defecissent, in ipso belli apparatu ex morbo in insula decessit, morte (ut aiunt) ab Antonino accelerata. Sed priusq; expiraret, filijs mandasse ferũ, ut cõcordes essent, milites ditarent, cæteros non negligerẽt. Imperauit annos XVI, menses VIII, dies III. Vixit annos LXV, menses IX, dies XX.

** Papiniano*

Seueri uitæ ratio.

Eius uitæ ratio huiusmodi fuit. In pace, noctu agebat aliquid sub diluculũ. Deinde ambulando ea mandabat, & audiebat, quæ ad imperiũ pertinebant: atq; ita ius dicebat usq; ad meridiem, nisi magnum festum esset, assessoribus sententię libere dicendę potestate data. Posthæc equitabat. Deinde lauabat, prãdebat, meridiabat. Experrectus reliqua negocia peragebat, & inter deambulandũ græcis et latinis disciplinis uacabat. Vesperi denuò lauabat & cœnabat. Diebus summè necessarijs conuiuia publica frequentabat. Mota sub eius imperio persecutione cõtra pios, multi fortiter obito certamine, martyrij coronam meruerunt.

Leonides. Origenes.

Tum etiam Leonides, Origenis pater, captus, et post alia supplicia obtruncatus, filiũ admodũ paruum reliquit: qui puer adhuc martyrij cupidus fuisse perhibetũ. Mater igitur cum eum uerbis frustra à sententia deducere conaretũ, uestib. omnibus occultatis, effecit ut uel inuitus maneret domi. Cum autem egredi non posset, patrem per literas ad martyrium est cohortatus, inter cætera his etiam uerbis positis: » Perseuerato, » neque nostri causa mutaris sententiam. In pueritia sacrarum literarũ studium patris iussu cum liberalibus disciplinis coniunxit: neq; diuina oracula obiter legit, sed ad reconditã doctrinã penetrare studuit, patri frequentib. interrogationibus molestus. qui cũ eius curiositatẽ uerbis obiurgaret, reuera ingenium mirabatur: & pueri dormientis pectus nudatum, ut sancti spiritus habitationem, sæpe deosculabatur, sibi que talem filium gratulabatur. Post martyrium patris inopia laborans, à clarissima & locuplete

δισχίλιά που καὶ τριακόσια, ἔστι δ᾽ ὅπου καὶ ἐλάττονα. ὁ δ᾽ οὖν σευῆρος πάσης κρατῆσαι τῆς νήσου διανοούμενος, εἰς τὴν καλυδονίαν ἐσέβαλε, καὶ πράγματα εἶχε μήτε μαχόμενος, μήτ᾽ ἐν παρατάξει πολέμιον θεασάμενος, ἀλλ᾽ ὑλοτομῶν καὶ τὰ μετέωρα κατασκάπτων. οἱ δ᾽ αὐτοῦ στρατιῶται σκεδαννύμενοι ἐκ λόχου ἀνῃροῦντο ἐπιβουλευόμενοι, καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀπώλοντο. τέως μέντοι εἰς ὁμολογίαν τοὺς βρεττανοὺς ἐλθεῖν κατηνάγκασε. φροντίσι δ᾽ αὐτὸν ὁ ἀντωνῖνος ὁ υἱὸς περιέβαλεν ἀκολάστως βιοὺς, καὶ δῆλος ὢν εἰ δυνηθείη τὸν ἀδελφὸν διαχειρισόμενος. καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πατρὶ ἐπεβούλευε, καὶ ἐπιφωραθεὶς δὶς, ἀλλ᾽ οὐ δίκην ἔτισεν ὁ ἀντωνῖνος πρὸς τοῦ πατρός. καλέσας δ᾽ αὐτὸν καὶ τὸν * παπιανὸν, καὶ τὸν κάστορα (δοῦλος δ᾽ ἦν ὁ κάστωρ αὐτοῦ, ἄριστος ἀνὴρ καὶ πιστότατος) καὶ ξίφος εἰς τὸ μέσον θέμενος, ἔφη πρὸς τὸν υἱόν, εἰ ἀποκτεῖναί με θέλεις, ἐνταῦθά με κατάχρησαι, καὶ μὴ πάντων ὁρώντων. εἰ δ᾽ αὐτόχειρ μου γενέσθαι ὀκνεῖς, κέλευσον τῷ ὄντι παπιανῷ τῷ ἐπάρχῳ, ἵνα με ἀποσφάξῃ. πείσεται γάρ σοι αὐτοκράτορι ὄντι. ἀποστάντων δ᾽ αὖθις τῶν βρεττανῶν, ἑτοιμαζόμενος πολεμήσειν αὐτοῖς, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν νῆσον διάγων, ἀπήλλαξε νοσῶν, καὶ τοῦ ἀντωνίνου ὡς λέγεται συνεργασαμένου πρὸς τοῦτο. πρὶν δὲ ἐκπνεῦσαι, λόγος αὐτὸν τοῖς παισὶν εἰπεῖν· ὁμονοεῖτε, « τοὺς στρατιώτας πλουτίζετε, τῶν ἄλλων μὴ ἀμελεῖτε. « ἦρξε δ᾽ ἑπτακαίδεκα ἔτη, καὶ μῆνας ὀκτὼ, ἐφ᾽ ἡμέραις τρισὶ, βιώσας τὸ σύμπαν ἔτη ἑξήκοντα καὶ πέντε, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ εἴκοσι. τοιαύτη δ᾽ ἦν αὐτῷ ἡ διαγωγὴ ἐν εἰρήνης καιρῷ· ἔπραττέ τι νυκτὸς ὑπὸ τὸν ὄρθρον· εἶτα ἐβάδιζε λέγων καὶ ἀκούων τὰ τῇ ἀρχῇ πρόσφορα, καὶ οὕτως ἐδίκαζεν ἕως τῆς μεσημβρίας, εἰ μή τις μεγάλη ἦν ἑορτή, καὶ τοῖς συνδικάζουσι παρρησίαν ἐδίδου· καὶ μετὰ τοῦτο ἵππευεν, εἶτ᾽ ἐλούετο, ἠρίστα τε καὶ ἐκάθευδε, καὶ ἀναστὰς τὰ λοιπὰ προσεδίωκε, καὶ λόγοις ὡμίλει ἐν τῷ περιπάτῳ λατινικοῖς τε καὶ ἑλληνικοῖς, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἐλούετο αὖθις καὶ ἐδείπνει· καὶ ἐν ταῖς πάνυ ἀναγκαίαις ἡμέραις τὰ πολυτελῆ δεῖπνα συνεκρότει. ἐπὶ τούτου διωγμοῦ κινηθέντος κατὰ τῶν εὐσεβῶν, πολλοὶ μὲν ἠγωνίσαντο, καὶ μαρτυρίου στεφάνους ἤραντο. τότε δὲ καὶ λεωνίδης ὁ πατὴρ ὠριγένους καταχθεὶς, καὶ ἐφ᾽ ἑτέραις τιμωρίαις τέλος τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς, νέον κομιδῇ καταλέλοιπε τὸν παῖδα, ὃς ἔτι παῖς ὢν ὀργᾶν πρὸς τὸ μαρτύριον λέγεται. ἡ δή γε μήτηρ αὐτοῦ λόγοις πρότερον ἐπειρᾶτο τὸν υἱὸν ἀπάγειν τῆς ἐγχειρήσεως. ὡς δ᾽ οὐκ ἔπειθε, τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀφείλετο, καὶ οὕτως οἴκοι μένειν καὶ ἄκοντα κατηνάγκασεν. ὁ δὲ ἀπρόϊτος ὢν, ἐπιστέλλει τῷ πατρὶ καθειργμένῳ, ὑπαλείφων ἐκεῖνον πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα γράψας, « ἐπέχε, μὴ δι᾽ ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσῃς. « παῖς δ᾽ ἔτι τυγχάνων, καὶ τὴν ἐγκύκλιον μετιὼν παιδείαν, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ἐνησχόλητο, τοῦτο τοῦ πατρὸς ἐπιτάσσοντος. ὁ δ᾽ οὐχ ὡς ἔτυχε τοῖς λόγοις τοῖς ἱεροῖς ἐξ ἐπιπολῆς ἐνετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρας ἐπεζήτει θεωρίας, καὶ ἐρωτῶν συνεχῶς τὸν πατέρα, πράγματα παρεῖχεν αὐτῷ. ἐκεῖνος δὲ λόγῳ μὲν ἐπέπληττε τὸν παῖδα τῆς πολυπραγμοσύνης, τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐξεπλήττετο· καὶ ὑπνοῦντι τῷ υἱῷ ἐφιστάμενος, ἐγύμνου τὰ στέρνα πολλάκις τούτου, καὶ κατησπάζετο ὡς θείου πνεύματος οἰκητήρια, καὶ ἐν εὐτυχίαις ἑαυτὸν ἐμακάριζε. τοῦ δὲ πατρὸς αὐτοῦ μαρτυρίῳ τελειωθέντος, ἐπιέζετο τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐνδείᾳ. προσληφθεὶς δὲ παρά τινος γυναι-

ὅτι δὶς ἐπεβούλευσεν ἀντωνῖνος τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ.

τελευτὴ σευήρου.

περὶ ὠριγένους.

κὸς

κὸς τῶν περιφανεστάτων ἐν ἀλεξανδρείᾳ, ἣ καὶ πλοῦτος ἦν δαψιλής, καί τις ἀνὴρ ἀντιοχεὺς εἰς θετὸν παῖδα αὐτῇ ἀπεποιεῖτο, παῦλος τοὔνομα, ὅς τις τῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ αἱρεσιωτῶν, ἐφ᾽ ὃν πλῆθος καθ᾽ ἑκάστην ἠθροίζοντο (ἐδόκει γὰρ ἱκανὸς ἐν λόγοις) δι᾽ ἀνάγκης συνὼν αὐτῷ ὁ ὠριγένης, οὐδέ ποτε αὐτῷ συνίστατο κατὰ τὴν εὐχὴν, ὡς ἱστορεῖται, βδελυττόμενος τὴν τἀνδρὸς κακοδοξίαν. ἐτῶν καὶ δέκα δὲ ὀκτὼ γεγονὼς, τῆς ἐν ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικοῦ προέστη διδασκαλείου, καὶ σὺν τοῖς ἀθλοῦσι τοῖς ἐπὶ μαρτύριον πρὸς τὴν ἄθλησιν, καὶ ἀπιοῦσι τῇ περὶ θάρσος παρεμυθεῖτο καὶ παρεθάρρυνεν, ὡς καὶ πολλάκις αὐτῷ τοὺς δημίους ἐπιμανῆναι, οὓς ἐκ θείας ἀρωγῆς διαδιδράσκειν. οὐ λόγῳ δὲ μόνῳ μέγας ἦν ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ τὸν βίον διῆγε φιλόσοφον, καὶ τῷ λόγῳ συνᾴδοντα. ὅτι γὰρ δεύτερον ἔχειν χιτῶνα ἱστορεῖ, οὐθ᾽ ὑποδήματα σὺν πολλοῖς ἔτεσι πλείοσιν, οὐδ᾽ οἴνου μετέχειν, ὅτι τροφὴν παρὰ τὰ ἀναγκαῖα προσίεσθαι. ὡς δὲ ὁ εὐσέβιος ἱστορεῖ, ὅτι διὰ σωφροσύνης καὶ ἀπέκοψε τὰ παιδογόνα μόρια αὐτὸς ἑαυτοῦ· ἄλλοι δέ φασι μὴ ἐκτεμεῖν αὐτὸν ταῦτα, πόαν δέ τινα τούτοις ἐπενεγκεῖν, δι᾽ ἧς νεκρωθῆναι ταῦτα συνέβη τοσοῦτον, ὡς καὶ νεκροῖς ἐοικέναι. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς ῥώμην, ζεφυρίνου ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας προϊσταμένου. εἶτ᾽ αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς ἀλεξάνδρειαν. ἐξηγεῖτο δὲ τὰ ἑβραϊκὰ, καὶ τὴν ἑβραΐδα διάλεκτον ἐκμαθὼν, καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἰουδαίοις οὔσας γραφὰς ἑβραϊκοῖς στοιχείοις ἐστοιχειωμένας τε καὶ ἄλλων, καὶ τῶν ταύτας ἑρμηνευσάντων συναγαγὼν τὰ συγγράμματα, τῶν ἑβδομήκοντα δύο δηλαδὴ, τοῦ τε ἀκύλα καὶ τοῦ συμμάχου, καὶ τοῦ θεοδοτίωνος, καὶ δύο ἄλλων ἀνωνύμων ἑρμηνειῶν (ἀγνοεῖται γὰρ τὰ ἐκείνων ὀνόματα) ἐφιλοπόνησε τὰ τῶν ἑξαπλῶν λεγομένων συγγράμματα. ἐν δὲ τοῖς ψαλμοῖς καὶ ἑβδόμης μέμνηται ἑρμηνείας, ὡς ἐν ἱεριχοῖ εὑρεθείσης. ἰδιαίτατα δὲ τὴν ἀκύλα καὶ συμμάχου καὶ θεοδοτίωνος ἔκδοσιν μετὰ γε τῆς τῶν ἑβδομήκοντα καὶ δύο παραβαλὼν, τὰ λεγόμενα τετραπλᾶ παραδέδωκε. δημητρίου μὲν δὴ, οὗ ἄνω ὁ λόγος ἐμνήσθη τῆς ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας προστάντα, θανόντος, ἡρακλᾶς τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται, φοιτητὴς ὠριγένους γενόμενος. τῆς δὲ ἐν ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας προέστη ὁ νάρκισσος, ἀνὴρ θαυματοποιὸς, ὃς ψευδῶς παρά τινων κατηγορηθεὶς, ὅμως δὲ εἰς τὸν ἀναχωρητικὸν διάγειν λαθὼν, καὶ ἐν ἐρημίαις ηὐλίζετο ἀγνοούμενος. τὸν δὲ αὐτοῦ χωρὸν, αὐτὸς ἐγένετο δῖος, μεθ᾽ ὃν προχειρίζεται γερμανίων, εἶτα γόρδιος· ἐφ᾽ οὗ ἐπανελθὼν αὖθις ὁ νάρκισσος, ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐπὶ τῇ προστασίᾳ παρεκαλεῖτο. μὴ δυνάμενος δὲ τοῦ ναρκίσσου διὰ γῆρας βαθὺ λειτουργεῖν, ἀλέξανδρος διαπρέψας πρότερον τῇ διὰ χριστὸν ὁμολογίᾳ, τότε δὲ ἐπισκοπῆς ἐν τῇ τῶν καππαδοκῶν χώρᾳ ἀξιούμενος, δι᾽ ἀποκαλύψεως προσλαμβάνεται παρὰ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πιστῶν, ἅμα τῷ ναρκίσσῳ διέπειν τὰ τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῇ ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ σεραπίωνος ἀναπαυσαμένου, ἀσκληπιάδης τὴν ἐπισκοπὴν παραλαμβάνει, οὗ καὶ ὑπομνήματα σώζεσθαι φησὶν ὁ εὐσέβιος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

Margin: τίνα εἰσὶ τὰ ἑξαπλᾶ ὠριγένους.

Margin: τὰ τετραπλῶν.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑ, ΟΣ ΚΑΙ καράκαλλος ὠνομάσθη.

Ἀντωνῖνος δὲ ἐδόκει μὲν κοινωνὸν ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς γέταν τὸν ἀδελφὸν, τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ μόναρχος ἦν. καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις τῶν βρεττανῶν αὐτίκα ἐσπείσατο, ἀφεὶς τὰς χώρας αὐτοῖς καὶ τὰ φρούρια ἐκείνων, τὸν δὲ ὕπαρχον τὸν παπιανὸν μετέστησε

quadam Alexandrina matrona susceptus est, quæ Antiochenum Paulum ex hæreticis Alexandrinis unum sibi adoptarat. ad quē cum ob eloquentiæ opinionem indies turba confluerer, Origenes necessario illi familiaris, nunquam precāti astitisse fert, peruersam hominis opinionē abominatus. Annos XVIII natus, instituendis Christianæ religionis tironibus præfuit: et martyres cum ad mortem raperētur comitans, atque ad certamen fortiter obeundum cohortās, carnifices sæpius contra se concitatos diuina ope effugit. Neque uerò doctrina duntaxat excelluit, sed & uitam philosopho dignam, doctrinæque consentaneam egit. Neque enim duas habuisse tunicas, neque calceis pluribus annis usus esse, & uino abstinuisse, neque cibum nisi necessarium cæpisse fertur. Ac, ut narrat Eusebius, castitatis amore genitales sibi partes ipse præcidit. Verùm alij non præcisas illas, sed adhibita herba ita emarcuisse ferunt, ut mortuæ esse uiderentur. Zephirino pontifice Romam profectus est. inde Alexandriam reuersus, Hebraico sermone cognito, scripta Hebræorum enarrauit: eaque literis Hebraicis exarata, adiunctis interpretationibus, uidelicet septuagintaduorum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & duorum aliorum interpretum, quorum nomina ignorantur, commentaria quæ Hexapla, quasi Sextuplicia dicas, elaborauit. In Psalmis uerò etiam septimæ interpretationis meminit, Hierichunte repertæ. Aquilæ uerò, Symmachi & Theodotionis editione rectissimè cum septuagintaduorum interpretatione comparata, Commentaria Tetrapla, hoc est, quadruplicia composuit. Demetrio, quem suprà ecclesiæ Alexandrinæ præfuisse memini, defuncto, Heraclas Origenis auditor, pontifex est delectus. Hierosolymitanæ Ecclesiæ præfuit Narcissus, uir miraculis clarus, & uitæ solitariæ amans: qui cum ob falsam criminationem clam profugisset, atque in desertis lateret, in eius locum Dius introducitur. Post eum designatur Germanio, inde Gordius: sub quo Narcissus in urbē reuersus cum Ecclesiæ ministeria, ad quā gubernandam à fidelibus uocabat, obire præ senio non posset, Alexander pridem confessione Christi inclytus, tum uerò in Cappadocia episcopus, ex reuelatione à fidelib. Hierosolymitanis accersitus est, ut unà cū Narcisso Ecclesiam administraret. Serapione defuncto, Antiochenæ Ecclesiæ factus est Asclepiades episcopus, cuius commentarios extare narrat Eusebius. Atque hæc hactenus.

Margin: Paulus Antiochenus hæreticus.

Margin: Origenis Hexapla & Tetrapla.

Margin: Episcoporum catalogus.

Antonini Caracallæ Imperium.

Antoninus etsi potestatem cum fratre Geta cōmunicare uidebatur, tamen reuera solus dominabatur: & cum Britannis hostibus statim pace facta, agris & castellis cedēs: Papiniano præfecto pretorio magistratum abrogauit,

Margin: Antonini grassationes & fratricidium.

rogauit, alios occidit: atq; inter cæteros Euodũ qui & Castor dicebat, nutriciũ suum: & uxorẽ Plautillã, eiusq; fratrẽ Plautiũ. Deniq; fratrem quoq; Getam. quẽ cum iampridẽ insidijs appetitum, propter custodiã militũ & plurium aliorum occidere nõ potuisset, tandẽ matri persuasit, ut ipsos solos recõciliandæ gratiæ causa accerseret. Quod Geta uerum esse ratus, cum Antonino conclaue ingressus est. Tum cẽturiones ab Antonino subornati per uim subsecuti, Getam collo mamillis & pectori matris inhærentem occiderũt, ut sanguine sinus illius impleretur, manu quoq; uulnerata. Sed ea præ timore uulnus non sensit, nec lugere filiũ ausa est, adeó miserabiliter & immatura ætate interfectũ (natus enim tum erat annos XXII & IX menses) uerita ne & ipsa occideretur. Antoninus aũt propere castra ingressus: Gaudete, inquit, cõmilitones. nunc enim mihi uobis benefacere licet. quoniã unus é uobis sum, & uobiscũ & per uos uiuere uolo, ut multa in uos beneficia conferam. Quod si nõ potero, mori uobiscũ opto. Postridie post longã orationẽ apud senatũ habitã, dixit: Audite me, ut totus orbis terrarũ gaudeat, oẽs exules rẽdeunto. Ex Cæsarianis aũt & Getæ militib. ad XX millia occidit: Roma multis uiris fortibus spoliata, ensem quo frater occisus est, cõsecrauit. á cædibus ad ludos descendit, ac ne eos quidẽ incruẽtos. in milites liberalissimus: cæteros mortales, Senatorij præsertim ordinis uexare, spoliare, deglubere studio habuit. Sic aũt per omne tẽpus imperij illius, omnes populi Romani prouinciæ uastatæ sunt, ut cum aliquãdo Iulia dixisset, Nullus nobis neq; iustus neq; iniustus quæstus relinquit, stricto ense respõderit: Bono animo es ó mater. dũ enim hunc tenuerimus, nihil nobis deerit. Ad omnia cetera flagitia, etiam perfidus fuit. Nam Osroenes regẽ Abgarũ per amicitiæ speciẽ ad se uocatum, in uincula coniecit: itaq; regno illius potitus est. Armeniorũ quoq; regem cum filijs suis rixantem, amicis literis tanq; cõpositurus controuersiã, accersitũ, eodem modo quo Abgarum tractauit, sed Armenios nõ subegit. Hi enim ad arma descenderunt, neq; quisq; ei amplius fidem habuit. Verum in necessitatib. & expeditionib. quæ morã non ferebãt, lenuis et frugalis fuit. cum militib. unà & ambulauit & cursitauit: non lauit, non uestem mutauit, sed quoduis opus unà aggressus est, eodemq; cum illis uictu usus. hostes insigniores aliquãdo ad singulare certamẽ prouocauit. Sed ducis munia parum cõmodè obijt. omnesq; res eius adulterinæ fuerunt, atq; adeò ipsum nomisma. Laborauit & manifestis & occultis morbis, ac sæpè & patrẽ & fratrẽ strictis ensibus in se irruere putauit. Quare patris, Cõmodi & aliorũ manes elicuisse fertur, sed solus ei Cõmodus respõdisse: Pœna parata tibi est. Sub obitum in occultis locis malũ insanabile habuit. Delatores & speculatores aluit, per quos etiã minutissima quæq;

Antonini perfidia.

Furiæ Antonini.

ad

τὴν δ' ἀρχὴν ἐκτήσατο δ' ἀπέκτεινε, καὶ τὸν τροφέα αὐτοῦ Εὔοδον, τὸν καὶ Κάστορα, καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκα τὴν Πλαυτίλλαν, καὶ τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν τὸν Πλαύτιον, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. ἐπιβουλεύων μὲν γὰρ αὐτῷ πρὸ μακροῦ, οὐκ ἠδύνατο δὲ κτεῖναι αὐτὸν ὑπὸ στρατιωτῶν φυλαττόμενον, καὶ ἑτέρων συχνῶν, εἶτα ἔπεισε τὴν μητέρα μόνους σφᾶς ἐπὶ καταλλαγῇ μεταπέμψασθαι. καὶ ὁ Γέτας πιστεύσας, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Ἀντωνίνου εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ὀπίσω σφῶν ἑκατοντάρχαι πρὸς τοῦτο ἡτοιμασμένοι παρὰ τοῦ Ἀντωνίνου ἐσπεσόντες ἀθρόον, ἐκεῖ τὸν Γέταν κατέκοψαν, περὶ τῷ τραχήλῳ τῆς μητρὸς προσφύντα καὶ τοῖς μαστοῖς καὶ τοῖς στέρνοις, ὥστε τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀναπλησθῆναι αὐτήν, τρωθῆναι δὲ καὶ τὴν χεῖρα. ἡ δ' ἐκ τοῦ φόβου οὐδὲ τοῦ τραύματος ᾔσθετο, οὐδὲ θρηνῆσαι αὐτῇ τὸν υἱὸν ἐξεγένετο, οὕτως οἰκτρῶς καὶ ἀώρως ἀπολόμενον (δύο γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν, καὶ ἐννέα μηνῶν) δεδιυῖα μὴ καὶ αὐτὴ συναπόληται. ὁ Ἀντωνῖνος δ' αὐτίκα καταλαβὼν τὸ στρατόπεδον, χαίρετε, εἶπεν, ὦ συστρατιῶται. καὶ γὰρ ἤδη ἔξεστί μοι εὐεργετεῖν ὑμᾶς· ἐπεὶ εἷς ἐξ ὑμῶν εἰμι, μεθ' ὑμῶν τε καὶ δι' ὑμᾶς ζῆν ἐθέλω, ἵν' ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. εἰ δὲ μή, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν γε θανεῖν εὔχομαι. πρὸς δὲ τὴν σύγκλητον τῇ ὑστεραίᾳ πλεῖστα διαλεχθείς, τέλος εἶπεν· ἀκούσατέ μου, ἵνα πᾶσα ἡ οἰκουμένη χαρῇ, πάντες οἱ φυγάδες κατελθέτωσαν. τῶν δὲ Καισαρείων καὶ τῶν μετὰ τοῦ Γέτα στρατιωτῶν εἰς δύο μυριάδας ἀπέκτεινε, καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν παμπόλλους διέφθειρε, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν Ῥώμην ἐστέρησε. τὸ δὲ ξίφος δι' οὗ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπεσφάγη, ἀνάθημα ἐποιήσατο. ἐκ τῶν φόνων εἰς παιδιὰς μετῄει, καὶ γὰρ ταύτας ἐφόνα. καὶ εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλοδωρότατος ἦν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀνθρώπους περιδύειν, ἀποσυλᾶν, ἐκτρύχειν ἐτίθετο σπούδασμα, καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς συγκλητικούς. οὕτω δὲ παρὰ πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνον ἡ ὑπήκοος αὐτῷ γῆ ἐπορθήθη, ὥστε ποτὲ τῆς Ἰουλίας εἰπούσης, ὅτι οὐκέτι ἡμῖν οὔτε δίκαιος οὔτ' ἄδικος πόρος ὑπολέλειπται, ἀπεκρίνατο, τὸ ξίφος δείξας, θάρσει μῆτερ, ἕως γὰρ ἂν τοῦτ' ἔχωμεν, οὐδὲν ἡμᾶς ὑπολείψει. ἦν δὲ πρὸς πᾶσι καὶ ἄπιστος. καλέσας γὰρ τὸν τῶν Ὀσροηνῶν βασιλέα Αὔγαρον ὡς φίλον, ἔδησεν ἐλθόντα, καὶ οὕτω τὴν Ὀσροηνὴν ἐκτήσατο· καὶ τὸν τῶν Ἀρμενίων βασιλέα πρὸς τοὺς ἰδίους παῖδας διαφερόμενον, γράμμασι φιλικοῖς ὡς εἰρηνεύσων αὐτοὺς μετεπέμψατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Αὐγάρῳ καὶ εἰς ἐκεῖνον ἐποίησεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐκράτησεν· εἰς ὅπλα δ' ἐχώρησαν, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἐκείνῳ ἐπίστευεν. ἐν μέντοι ταῖς ἀνάγκαις καὶ ταῖς κατεπειγούσαις στρατείαις λιτὸς ἦν καὶ ἀπέριττος, καὶ συνεβάδιζε τοῖς στρατιώταις καὶ συνέτρεχε, μὴ λουόμενος, μὴ μεταμφιεννύμενος, ἀλλὰ πᾶν ἔργον συνεργαζόμενος, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις σιτούμενος, καὶ τοὺς προύχοντας δὲ τῶν πολεμίων εἰς μονομαχίαν προεκαλεῖτο φύσει. τὰ μέντοι στρατηγικὰ οὐκ εὖ ἐκείνῳ μετεχειρίζετο· πάντα δ' ἦν αὐτῷ κίβδηλα, καὶ αὐτὸ τὸ νόμισμα. νόσοις δὲ καὶ ἐμφανέσι καὶ ἀῤῥήτοις ἀῤῥωστήμασι. καὶ πολλάκις καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν ἀδελφὸν ξίφεσιν ἐδόκει ἐλαύνειν αὐτόν. διὸ λέγεται καὶ τὰς ψυχὰς ἐπῳδαῖς ἀναγαγεῖν τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ Κομόδου καὶ ἄλλων, μόνον δὲ τὸν Κόμοδον αὐτῷ φάναι, ἕρπε δίκης ἆσσον. καὶ περὶ τὴν τελευτὴν, ἐν κρυφίοις τόποις ἔχων δυσαλθῆ νόσον. συνεῖχε δὲ καὶ ὠτακουστάς τινας διοπτεύοντας, καὶ πάντα

ἀναιρεῖ Γέταν τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ὁ Ἀντωνῖνος.

ὅτι καὶ ἄπιστος ἦν.

αὐτῷ

αὐτῷ καὶ τὰ βραχύτατα ἀνηγγέλλετο. καὶ ἐπήγγελλε μὲν, ὡς πρωιαίτερον δικάσων, ἢ ἄλλο τι δημόσιον πράξων. παρέτεινε δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μεσημβρίαν, ἢ καὶ εἰς ἑσπέραν αὐτήν, μηδὲ ἐς τὰ πρόθυρα ἐσδεχόμενος τοὺς συνειλεγμένους τῆς γερουσίας, ἀλλὰ καὶ ἡμιτραφεῖσι καὶ θηλυνόμενος, καὶ τὰ χρήματα κατανάλισκεν, οὐδ' ἐπειθόμενος τῇ μητρί, καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων παραινούσῃ πολλὰ καὶ χρηστά. ἔχαιρε δὲ καὶ μάγοις καὶ γόησι. κατὰ παρθύων δὲ στρατεύσας, καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ γενόμενος καὶ τρυφῶν, καὶ ἀγῶνας μονομαχίας συνιστάς, ὡς ἐν μεγάλοις πόνοις ἐγκινδυνεύων καὶ καρτερῶν ἀπωδύρετο, καὶ τῇ γερουσίᾳ ὡς ἐν ῥαθυμίᾳ ζώσῃ ὠνείδιζε, καὶ τέλος ἔγραψεν αὐτῇ, ὡς οἶδα ὅτι οὐκ ἀρέσκει ὑμῖν τἀμά, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὅπλα καὶ στρατιώτας ἔχω, ἵνα μὴ τῶν λογοποιουμένων ἐπιστρέφωμαι. αὖθις δὲ εἰς τοὺς πάρθους στρατεύσας, ὅτι ὁ ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα ἑαυτοῦ αὐτῷ μνηστευσαμένῳ, οὐ παρέσχε ταύτην αὐτῷ (ἠπίστατο γὰρ ὅτι πρόφασιν τὸν γάμον τοῦ τὴν πάρθων σφετερίσασθαι βασιλείαν πεποίητο) πολλὰ μὲν τῆς χώρας αὐτῶν ἐκάκωσε, καὶ τὰ ἄρβηλα παρεστήσατο, καὶ τὰ μνημεῖα τῶν βασιλέων τῶν πάρθων ἀνέρρηξε, διέρριψε τὰ ὀστᾶ. πόλεμος δὲ αὐτῷ πρὸς τὸ ἔθνος οὐ συγκεκρότητο. τἆλλα τε τῶν πρώτων ἐν ταῖς στρατείαις, καί τινα ἰδίαν ἐσθῆτα βαρβαρικῶς πως συγκόπτων ἐς μανδύα τρόπον προσεξεῦρε, καὶ συνεχῶς αὐτὴν ἐνεδύετο, ὅθεν καὶ καρακάλλας ἐπεκλήθη. καὶ τοὺς στρατιώτας οὕτως ἐστολίσθαι ἐκέλευσεν. ἀνῃρέθη μέντοι ὑπὸ στρατιωτῶν. ὁ γὰρ μακρῖνος ὁ ἔπαρχος ἐκ μάντεώς τινος προειρημένον ἔχων αὐτῷ ὡς αὐταρχήσοι, καὶ φοβηθεὶς μὴ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀντωνίνου διαφθαρῇ, οὐκ ἀνεβάλλετο, ἀλλὰ δύο τινὰς χιλιαρχοῦντας ἐν τῷ δορυφορικῷ παρασκευάσας, ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ. καὶ δὴ ἐξ ἐδέσσης εἰς κάρρας ἀπιόντι, καὶ καταβάντι τοῦ ἵππου δι' ἀπόπατον, προσῆλθέ τις στρατιώτης τῶν χιλιάρχων ἐκπεμψάντων αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν τι δεόμενος, καὶ προσελθὼν ἐπάταξεν αὐτὸν ξιφιδίῳ μικρῷ. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐβίω, καὶ οὕτως ἀπώλετο, ζήσας ἔτη ἐννέα καὶ εἴκοσιν, αὐταρχήσας δὲ ἐκ τούτων ἐνιαυτοὺς ἕξ, σὺν δυσὶ μησὶ καὶ ἡμέραις τισί. λέγεται δὲ ἐν ἀντιοχείᾳ τὸ τελευταῖον ὄντι αὐτῷ δόξαι κατ' ὄναρ, τὸν πατέρα ξίφος ἐπιστῆναι, λέγοντα, ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἔκτεινας, καὶ ἐγώ σε κτενῶ. καὶ μάντεις δὲ εἶπον αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάσσεσθαι, καὶ ἄλλα δὲ φασὶ πρὸ ὀλέθρου αὐτῷ συμβῆναι τεκμήρια.

ad cum referebantur. Iudicia & alias publicas actiones manè denunciabat: sed ultra meridiē, aut in ipsam uesperam differebat, senatorū cœtu nec in uestibulum admisso. spretisq; multis salubribus matris suæ monitis, cædibus, iniurijs, pecuniæ profusionibus se oblectauit. Fuit & magorum & præstigiatorum amator. Bello Parthis illato, cum Antiochiæ luxui & ludis gladiatorijs uacaret: non secus querebatur, ac si magnis in laboribus & periculis uersaretur, & Senatui ignauiam opprobrabat. Deniq; ad eum scripsit, Scire se acta sua illi non placere: «
sed hac de causa milites & arma habere, ne curaret ougatores. «
Denuò expeditione contra Parthos suscepta, quod Artabanus filiam ei desponsam non dedisset (norat enim eum per speciem nuptiarum de uendicando sibi regno cogitare) agros passim uastauit, Arbela subegit, reuulsisq; Parthorum regum sepulchris, ossa disiecit: cum ipsa autem gente acie non depugnauit. In re militari multa contra morem maiorum egit, & peculiarem quandam uestem barbarico more in penulæ modum incisam & confectam, crebrò induit, eadem'que milites uti iussit. unde Caracalla cognominatus est. Tamen à milit. est occisus. Nam Macrinus prætorio præfectus, cui uates quidam imperium prædixerat, ueritus ne ea de causa ab Antonino tolleretur, nihil cunctatus, per duos tribunos militum insidias ei struxit. Nam cum Edessa Carras proficiscens, exonerandi uentris causa equo descendisset: miles quidam à tribunis submissus, tanquã dicturus aliquid, cum pugione percussit. Sic ille uixit & perijt, anno ætatis XXIX, Imperij VI, cum duobus mensibus & diebus aliquot. Fertur, cum postremò Antiochiæ esset, somniasse, patrem stricto ense astantem sibi dicere: Vt tu fratrem occidisti, sic ego te occidã. Est «
& à uatibus monitus, ut diem illum caueret. Memorantur alia quoq; signa, eius interitum præcessisse.

Antonini grassationes in Parthis. — *Caracallæ cognomentum.* — *Antonini cædes.*

[illegible] — *ἀναίρεσις ἀντωνίνου.*

Μοναρχία Μακρίνου.

Τοῦ δ' ἀντωνίνου διαφθαρέντος, ὃν καὶ καρακάλλον ἐκάλουν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ μέντοι καὶ τάραντα ἐκ μονομάχου τινὸς αἰσχίστου καὶ μιαιφονωτάτου, ὁ μακρῖνος μετὰ τετάρτην ἡμέραν τὴν ἡγεμονίαν εἴληφε παρὰ τῶν στρατιῶν, τὸ μὲν γένος μαῦρος τυγχάνων ἐκ σικελίας καὶ γονέων ἀσημοτάτων, ὅθεν κατὰ τὸ τῶν μαύρων ἔθος τῶν ὤτων τὸ ἕτερον διετέτρητο. ἀλλ' ἐπιεικὴς ἦν, καὶ τῶν νόμων φύλαξ πιστότατος. ὃς καὶ ἔπαρχος γεγονὼς, ἄριστα τὰ τῆς ἀρχῆς διῳκήσατο. αὐταρχήσας δὲ, οὐ πάντα καλῶς ἔπραξεν. ἀναξίοις γὰρ ἐδίδου τὰς ἀρχάς, ὃ τὸ μέγιστον ἐστὶ μέρος τῆς βασιλικῆς διοικήσεως, καὶ τρυφερωτέρᾳ ἐχρῆτο τῇ βιοτῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ σοβαρώτερος. ἰουλία δὲ ἡ μήτηρ τοῦ ἀντωνίνου ἐν ἀντιοχείᾳ διάγουσα, καὶ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ μαθοῦσα, ἑαυτὴν διαχρήσασθαι ὥρμησεν, οὐ διὰ τὸν υἱόν, ἀλλὰ δεδοικυῖα πρὸς ἑαυτὴν μὴ ἰδιωτεύσῃ.

περὶ ἰουλίας τῆς μητρὸς ἀντωνίνου, ἣ ἑαυτὴν [illegible].

ἐπεὶ

Imperium Macrini.

Antonino, qui & Caracalla, ut dictum est, & Taras de gladiatoris cuiusdam turpissimi & crudelissimi nomine uocabatur, interempto: Macrinus quarto die post à militibus accepit imperium, natione Maurus Siciliensis, parentibus ortus obscurissimis: unde Maurorum more alteram aurem perforatam habuit, sed uir moderatus, & legum custos fidelissimus. qui præfectus prætorio, magistratum cum optimè administrarat, sed imperium non per omnia rectè gessit. Nam magistratus indignis largiebatur, quæ maxima pars est imperatorij muneris: & ratione uictus delicatiore utebatur, & fastum quendam præ se ferebat. Iulia uerò Antonini mater, Antiochiæ degens, cæde Antonini cognita, sibi ipsi manus afferre statuit, nō propter filiū, sed priuatæ uitæ metu.

Macrini natales, uirtutes & uitia. — *Iuliæ Antonini matris interitus.*

Sed cum res eius non immutarentur, ministerija & satellitibus retentis, in uita manere maluit. Post cum Macrinus audiuisset, eam sibi maledicere, & imperiũ affectare: relicta Antiochia, quo uellet abire iussa, tum demum sibi necem cõsciuit. Macrinus uerò ab Artabano magnis copijs Romanos inuadẽte, circa Nisibim bis acie uictus, pacem magna pecunia redimere coactus est. Parthico bello sedato, ciuile bellum inter Romanos exarsit. Nam Eutychianus quidam Cæsarianus, militum odijs in Macrinum perspectis, quòd ad largiendum Antonino restrictior esset, uatumq́ prædictionib. incitatus, contra Macrinum insurrexit. Cum aũt Mæsa Iuliæ imperatricis soror, duas haberet filias, Soæmidem & Mammæam, totidemq́ nepotes ex eis: horum alterum Eutychianus adulterinum esse Caracallæ filium mentitus, noctu in castra perduxit, ac milites iam antè seditionis occasionem captantes, ad studiũ nouatiũ rerum impulit: qui eũ, nomine Antonini facto, statim imperatorẽ consalutarũt, quãuis puerum: eoq́ assumpto, contra Macrinũ Antiochiæ agentem sunt ꝓfecti, ab eoq́ in loco quodã ꝓcul ab Antiochia dissito uicti sunt. Sed Macrinus cum eos reparare aciẽ uideret, in fugã uersus, Antiochiam pro uictore se contulit: ne urbe excluderetur, filio ad Artabanum misso. Eius autem clade nunciata, cum multæ cædes fierent, raso capite & barba, pullam uestem indutus, ne agnosceretur, noctu aufugit: nec multo pòst Aegas Ciliciæ, atq́ inde per Cappadociam, Galatiam & Bithyniam, usq́ ad Eribolum naualẽ e regione Nicomediæ situm profectus, Chalcedonem traiecit: ac per ministros petita à procuratore quodam pecunia, agnitus, ab ijs qui cum Pseudantonino faciebant, comprehensus, & ad Cappadociam usq́ reductus est: ubi captiuitate filij cognita, è uehiculo se deiecit, confractoq́ humero, non multo pòst occisus est, anno ætatis quarto & quinquagesimo, imperij primo, cum duob. mensibus, triduo dempto, à puerulo euersus. id quod his ei uersibus prædictum fuerat:

Macrinus pacem ab Artabano mercatur.

Eutychianus Auitum Pseudantoninum imperatorem creat.

Macrini cædes.

Sors Homerica.

Heu tua uis resoluta, senex cadit, ægra senectus
Te domat, & iuuenis carpit tua robora miles.

Imperium Auiti Pseudantonini.

AVitus uerò Pseudantoninus, siue Assyrius & Sardanapalus, ubi Romã uenit, unam rem fecit bono imperatore dignã. Nam cum multis contumelijs priuatim & publicè à Romanis affectus esset, ob Macrini literas contra se scriptas: de nemine pœnas sumpsit, cæterà flagitiosissimus, iniustissimus, & sæuissimus carnifex. Eutychianus uerò prætorianis militibus præfectus, bis ac tertiùm consulatum gessit. alij uerò illustres uiri, quà causis confictis, quà sine causis occidebantur, quòd eius facinora non probarent. Neq; enim ad senatum id scribere eum puduit. Agebat autem &

ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἠλλοίωτο τῶν περὶ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τῆς θεραπείας καὶ τῶν δορυφόρων ἦρχεν, ἐφιλοψύχησεν. ἐπεὶ δὲ τὸν μακρῖνον λοιδοροῦσαν αὐτὴν ἐκεῖνος ἀκούσας, καὶ τῇ αὐταρχίᾳ ἐπιθεμένην ὑποπτεύσας, ἐκέλευσεν ἐκλιπεῖν τὴν ἀντιόχειαν, καὶ ὅποι βούλοιτο ἀπελθεῖν. ἡ δὲ τότε διέφθειρεν ἑαυτήν. τοῦ δὲ ἀρταβάνου δυνάμεσι μεγάλαις φθείροντος τὰ ῥωμαίων, συμβαλὼν αὐτῷ περὶ τὴν νίσιβιν ὁ μακρῖνος δὶς ἡττήθη, καὶ ἠναγκάσθη πολλῶν χρημάτων τὴν εἰρήνην ἐκπρίασθαι. ὁ μὲν οὖν πρὸς ἀρτάβανον κατέπαυσε πόλεμος, ἀνερράγη δὲ τοῖς ῥωμαίοις ἐμφύλιος ἕτερος. εὐτυχιανὸς γάρ τις τῶν καισαρείων, τὴν τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸν μακρῖνον ἀπέχθειαν συνιδὼν, ὅτι μὴ ἄπλεστα ὡς ὁ ἀντωνῖνος αὐτοῖς ἐχαρίζετο, καὶ ὑπὸ μαντειῶν ἀναπεισθεὶς, ἐπανίστατο κατὰ τοῦ μακρίνου ἐπιχειρήσει. μαίσης οὖν τῆς ὁμαίμονος τῆς ἰουλίας τῆς βασιλίδος θυγατέρας ἐχούσης δύο, σοαιμίδα καὶ μαμαίαν, καὶ δύο ἐγγόνους ἄρρενας ἐξ αὐτῶν, τὸν ἕτερον λαβὼν ὁ εὐτυχιανὸς, καὶ υἱὸν τὸν μοιχίδιον τοῦ καρακάλλου πλασάμενος, εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπὸ νύκτα εἰσήγαγε, καὶ τοὺς στρατιώτας λαβεῖν ζητοῦντας ἐπαναστάσεως κατατολμῆσαι ἀνέπεισεν. οἳ καὶ ἀντωνῖνον αὐτὸν ὀνομάσαντες, αὐτοκράτορα αὐτίκα ἀνεῖπον, καίτοι παιδίον τυγχάνοντα· καὶ τοῦτον παραλαβόντες ἐπὶ τὸν μακρῖνον ἤλασαν ἐν ἀντιοχείᾳ τυγχάνοντα· καὶ συμβαλόντες αὐτῷ ἔν τινι χωρίῳ πολὺ τῆς ἀντιοχείας διέχοντι, ἡττήθησαν μὲν, εἶτ' αὖθις ἀνεσώσαντο. αὐτὸς δ' ὁ μακρῖνος ἰδὼν, εἰς φυγὴν ἐτράπετο, καὶ ἀπῄει εἰς ἀντιόχειαν ὡς δῆθεν νενικηκὼς, ἵνα μὴ ἐκκλεισθείη τῆς πόλεως. τὸν δ' υἱὸν πρὸς τὸν ἀρτάβανον ἐπέμψατο. ἀγγελθείσης δὲ τῆς ἥττης αὐτοῦ, καὶ φόνων γεγενημένων πολλῶν, ἐπιδραμὼν νυκτὸς, τὴν κεφαλὴν ξυράμενος καὶ τὸ γένειον, καὶ φαιὰν ἐσθῆτα λαβὼν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγινώσκοιτο· καὶ μετ' ὀλίγον ἐς αἰγὰς τῆς κιλικίας διαγεγονὼς, καὶ διὰ καππαδοκίας γαλατίας τε καὶ βιθυνίας ἐλθὼν μέχρις ἐριβώλου τοῦ ἐπινείου, κατ' ἀντικρὺ κειμένου νικομηδείας, διεπλεύσατο εἰς χαλκηδόνα. καὶ πρός τινα στείλας τῶν ἐπιτρόπων, ἀργύριον ᾔτησεν. ἔνθεν γνωσθεὶς συνελήφθη παρὰ τῶν τὰ ψευδαντωνίνου φρονούντων, καὶ ἤχθη μέχρι καππαδοκίας. ἔνθα μαθὼν ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἑάλωκεν, ἐκ τῆς ἁμάξης ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ τὸν ὦμον συνετρίψατο. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἀπεσφάγη, ζήσας μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, αὐταρχήσας δὲ ῥωμαίων ἐνιαυτὸν, καὶ μῆνας δύο, τριῶν δεούσας ἡμερῶν, καὶ καταλυθεὶς ὑπὸ μειρακίου. λέγεται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ἐν τῷ χρησμῷ ἐκβοῆσαι αὐτῷ·

ἐπανάστασις κατὰ μακρίνου.

ἀναίρεσις μακρίνου.

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Αὐταρχία ἀβίτου τοῦ καὶ ψευδαντωνίνου.

ΑΒιτος δὲ ὁ ψευδαντωνῖνος, ὁ ἀσσύριός τε καὶ σαρδανάπαλος, ἐς τὴν ῥώμην ἐλθὼν, ἕν τι χρηστὸν αὐτοκράτορος ἔργον ἐποίησε. πολλὰ γὰρ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ λόγοις τε καὶ ἔργοις ὑβρισθεὶς παρὰ τῶν ἐν ῥώμῃ, τοῦ μακρίνου περὶ αὐτοῦ αὐτοῖς ἐπιστείλαντος, οὐδένα ἐκόλασεν. ἐς τἆλλα δὲ καὶ αἴσχιστος καὶ παρανομώτατος καὶ μιαιφονώτατος ἦν. ὁ μὲν οὖν εὐτυχιανὸς τῶν δορυφόρων ἐπῆρξε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπάτευσε καὶ δὶς καὶ τρίς. οἱ δὲ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἢ ἐπὶ προφάσει πεπλασμένῃ, ἢ καὶ δίχα προφάσεως ἐφονεύοντο, ὅτι τοῖς πραττομένοις παρ' αὐτοῦ οὐκ ἠρέσκοντο. οὐδὲ γὰρ ᾐσχύνθη τοῦτο τῇ βουλῇ γράψαι. ἐκεῖνος δὲ καὶ ᾄδειν

ζειν

[illegible]

ζεσθαί τε καὶ ἐθηλύνετο, καὶ ἔδρα καὶ ἔπασχεν ἑκάτερα ἀσελγέστατα. καὶ οὐ τοὺς ἄλλους ἔκτεινε μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ φίλων τινὰς, οἱ σωφρόνως αὐτὸν ἠξίουν βιοῦν. καὶ θεόν δέ τινα ξενικὸν εἰς τὴν ῥώμην εἰσήνεγκεν ἐλεαγάβαλον καλούμενον, καὶ τοῦ Διὸς αὐτὸν προετίμησεν, ὅθεν κἀκεῖνος ἐπωνομάσθη ἐλεαγάβαλος. περιέτεμέ τε τὸ αἰδοῖον, καὶ κρεῶν χοιρείων ἀπείχετο, καὶ ἐσθῆτι βαρβαρικῇ δημοσιεύων ἠμπίσχετο, οἵᾳ οἱ τῶν σύρων κέχρηνται ἱερεῖς, ὅθεν καὶ ἐπεκλήθη ἀσσύριος. ἔγημε δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ ἱερωμένην τῇ ἑστίᾳ παρθένον, ἀσεβήσας περὶ τὰ πάτρια ἀναιδέστατα. καὶ ἔλεγε δὲ ὅπερ γῆμαι τὴν ἑστίας ἱέρειαν, ἵν' ἐξ ἐκείνου ἀρχιερέως ὄντος τοῦ ἐλεαγαβάλου καὶ τῆς ἱερείας γένωνται παῖδες θεοπρεπεῖς. καὶ οὐ μόνον βαρβαρικὰς ᾠδὰς ἅμα τῇ μητρὶ καὶ τῇ τήθῃ τῷ ξένῳ θεῷ αὐτοῦ ᾖδε, καὶ ἀπορρήτους προσῆγε θυσίας, παῖδας σφαγιάζων, καὶ γοητεύμασι χρώμενος, καὶ περιάπτοις μυρίοις ἑκάστοτε, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα τῷ θεῷ αὐτοῦ ἐκείνῳ ἐμνήστευσεν, ὡς καὶ παίδων δεομένῳ, καὶ τὴν γυναῖκα εἰς τὸ παλάτιον καθιδρύσατο, καὶ ἕδνα αὐτῇ ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐπράξατο, αὐτὸς δὲ ἀσελγέστατα διεβίω. ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἐκείνου πεπραγμένων, καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἀηδέστατον. ἐροῦμεν δὲ ὀλίγα τινά. ἐς καπηλεῖα νύκτωρ εἰσῄει, κόμας περιθέτους περιάπτων τῇ κεφαλῇ, καὶ ταῖς καπηλίσι συνεξειργάζετό τε καὶ συνηργάζετο, καὶ ἐς τὰ περιβόητα τῶν πορνείων ἐφοίτα, καὶ τὰς ἑταίρας ἐξελαύνων ἐπόρνευε. καὶ ἐν τῷ παλατίῳ οἴκημά τι ἀποτάξας, γυμνός τε ἐπὶ τῆς θύρας τούτου ἑστὼς ὡς αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον διασείων, γυναικώδει τε ἁβρᾷ καὶ κεκλασμένῃ φωνῇ τοὺς παριόντας προσεκαλεῖτο, χρήματά τε συνέλεγε παρ' αὐτῶν. καὶ πρὸς τοὺς συνεργαζομένους αὐτῷ διεφέρετο, πλείους αὐτῶν ἐραστὰς ἔχειν αὐχῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἀργυρίζεσθαι. καὶ οὐχ οὕτω μόνον ἠσέλγαινεν, ἡρματηλάτει τε καὶ ὠρχεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἄνδρα σχεῖν ἤθελεν ὥσπερ γαμετὴν δέ τινα νόμιμον, καὶ καίσαρα αὐτὸν ἐβούλετο προχειρίσασθαι, καὶ δέσποινα καὶ βασιλὶς ὀνομάζετο, καὶ ἐφόρει κεκρύφαλον, καὶ ἐριούργει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπεγράφετο. ἅπαξ τε τὸ γένειον ἀποκείρας, μετέπειτα ἐψιλίζετο, ἵνα δοκοίη γυνή. ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτοῦ καρικὸν ἦν ἀνδράποδον, ἐκαλεῖτο δὲ ἱεροκλῆς. ἤθελε δὲ δοκεῖν καὶ μοιχεύεσθαι, ἵνα τὰς ἀσελγεστάτας μιμῆται τῶν γυναικῶν. καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑκουσίως ἡλίσκετο, καὶ ἐλοιδορεῖτο πρὸς τοῦ ἀνδρὸς, ἐπλήττετό τε ὑπώπια. [illegible] δὲ αὐρήλιος καλὸς μὲν καὶ πᾶν τὸ σῶμα, τὰ δ' αἰδοῖα φέρων ὑπερμεγέθη ἐμηνύθη αὐτῷ, καὶ αὐτίκα ὑπὸ πομπῇ μεγαλοπρεπεῖ προσήχθη, ᾧ προσειπόντι, χαῖρε κύριε αὐτοκράτορ, ἐκεῖνος θρύψει γυναικώδει τὸν αὐχένα παρεγκλίνας, καὶ ἐπιμύσας βραχύ τι τὰ ὄμματα, μή με λέγε κύριον, ἔφη, ἐγὼ γὰρ κυρία εἰμί. ἐπεὶ δὲ συλλουσάμενος αὐτῷ, εὗρε τὴν φήμην οὐ ψευδομένην, ἔν τε τοῖς στέρνοις αὐτοῦ κατεκλίθη, καὶ ἐν τοῖς κόλποις ὡς ἐρωμένη ἐδείπνησε. δείσας οὖν ὁ ἱεροκλῆς μὴ ὑπὸ τοῦ αὐρηλίου παρευδοκιμηθῇ, γοητείαις ἢ καὶ φαρμακείᾳ τινὶ ἐξεθήλυνεν αὐτὸν καὶ ἐνάρκωσεν, ὡς ἐπὶ πᾶσαν τὴν νύκτα μεῖναι πρὸς μῖξιν ἀκίνητον. διὸ καὶ ἐκ τοῦ παλατίου ἐξηλάθη, καὶ ἐκ τῆς ῥώμης καὶ ἐκ τῆς ἰταλίας αὐτῆς. ἐς τοσαύτην δὲ συνελάθη ἀσέλγειαν, ὡς

[illegible]

uirum & mulierem, & utraq; & faciebat & patiebatur impudicissimè: nec alios duntaxat, sed ex amicissimis nonnullos ad uitæ modestiam adhortātes, occidebat. Peregrinum quendam deum Heligabalum, Romam introductum, Ioui opt. max. prætulit: unde ipsi quoque cognomentū Heliogabali factum. Pudenda sua circuncidit, suillis carnibus abstinuit: ueste barbarica in publicum prodijt, quali Syriaci sacerdotes utuntur, unde Assyrius appellatus est. Præter cæteras uirginem uestalem uxorem duxit, patria religione per summam impudentiā uiolata: quam ideò se accepisse ferebat, ut ex sacrificula & se sacrificulo Heliogabali, pueri diuini gignerentur. Neq; uerò barbaricas duntaxat cantilenas, cum matre & auia peregrino Deo cantabat, & nefandas hostias immolabat, pueros sacrificādo & prestigijs utendo, & sexcenta amuleta subinde appendendo: sed uxorem etiam Deo illi suo tanquam liberis egenti despondit, quam in palatio collocauit, dote à subditis exacta. Ipsius uerò tam corrupta fuit uita, ut singula neq; commemorari neq; audiri sine molestia summa possint. Pauca tamen delibabimus. Noctu cauponas ingrediebatur, capite appositicia coma redimito: & inter cauponias mulierculas, operas faciebat, famosaq; prostibula frequentabat: & meretriculis expulsis, pro meretrice quibusuis sui copiam faciebat. In palatio quoq; peculiare conclaue habuit, cuius pro foribus instar meretricularum nudus stans, & flammeum uibrās, effœminata, molli, fractaq; uoce prætereuntes ad coitū inuitabat, & pecuniam ab eis exigebat. Cum eiusdem uerò quæstus æmulis rixabatur, & se plures quàm illos amatores habere, maioremq; pecuniā colligere gloriabatur. Neq; his flagitijs cōtentus, aurigabat, saltabat, nubere etiam uolebat, ut unum legitimum maritum haberet, quem Cæsarem designaret: ac dominæ & imperatricis nomine gaudebat, calanticam gestans, & lanam tractans, & genas pingens. Semel quoq; barbā abrasit, ut glabra & læui facie muliercula uideret, cuius muliercula maritus erat Caricū mancipium nomine Hierocles. Voluit & adulterij suspectus esse, ut nequissimas fœminas imitaretur. & in ipso stupro de industria deprehensus, à marito obiurgabatur & uapulabat, ut liuore oculi suffunderentur. Aurelium quendā, cum toto corpore elegantem, tum pudendis ingentibus præditū, comitatu magnifico statim adducendū ad se curauit. qui cum ei dixisset, Salue domine imperator: ille muliebri mollicie collo inclinato, & oculis nonnihil conniuentibus: Ne me dominum, inquit, dixeris, dominā enim sum. Cum autem unà cum eo lotus famam non mentiri comperisset, in pectore eius recubuit, & in sinu eius cœnauit, instar amicæ.

Heliogabalus.

Impudicitia et uecordia Heliogabali.

Aurelius homo mutoniatus, deliciæ Heliogabali.

Veritus igitur Hierocles, ne præ Aurelio negligeretur, cum præstigijs aut ueneficijs quibusdam effœminauit & stupefecit, ut per totam noctem ignauus ad coitum iaceret. qua de causa & Palatio & Roma & tota Italia pulsus est. Tandem eò lasciuiæ uenit, ut ingentibus præmijs propositis,

à medicis postularet, ut per incisiones uuluam sibi facerēt. His de causis omnibus inuisus fuit, ut Sardanapalus, flagitia & molliciem eius nō ferentibus. Postea Basianum Mammeæ materteræ filium in curiam adductum adoptauit, & Alexandrū appellari iussit: nec multo pōst, omnes suspectos habere cœpit: cumq; illi plerosq; bene cupere didicisset, facti pœnitens, de eo perimendo cogitauit. Sed cum is à militibus diligenter custodiretur, eaq; de causa magnus tumultus satellitum ortus esset: eius sedādi causa cum Alexandro castra ingressus, animaduersis insidijs, quæ à militib. sibi parabantur, effugere studuit. sed deprehensus, in amplexu matris unà cum ipsa iugulatus est, amborumq; corpora nuda per mediam urbem tracta sunt. Deinde Sardanapali cadauer in Tiberim abiectum, cognomentum ei præter reliqua Tiberini fecit. Occisus est cum eo Hierocles quoque, & alij multi. imperauit annos III, menses IX, & dies IIII, ex quo Macrino acie uicto rerum potitus fuit. Eo imperante, Zephyrinus Ecclesiæ Romanæ episcopus decimooctauo suæ gubernationis anno uitam cum morte commutauit. post quem cœtui fideliū præfuit Callistus, per quinquennium. Ei successit Vrbanus.

Basiani Mameæ filij adoptio.

Episcopi Roman.

Imperium Alexandri Mammeæ filij.

PSeudantonino interfecto, Alexander Mammeæ filius, consobrinus illius, imperium adeptus, statim matrem Mammæam Augustam declarauit: quæ rerum administratione suscepta, uiros eruditos ad filium accersiuit, per quos mores eius formarentur. & optimū quenq; ex senatu acciuit, cum quibus omnium actionum consilia cōmunicaret. Domitius Vlpianus prætorio præfectus, reipublicæ gerendæ cura suscepta, multa Sardanapali acta rescidit: qui Flauiano & Chresto occisis, ut eis succederet, non multo pōst & ipse à militib. noctu occisus est. Quo adhuc superstite, leui de causa inter milites & populum orta seditione, per triduum est dimicatum. Sed cum milites uicti, ignem ædibus inijcerent, populus uel ingratis cum eis in gratiam redijt. Sunt & alij motus sedati. Cæterum Alexandri mater auara mulier, undiq; pecuniam coegit. Vxorem filio despondit, quam nec Augustam appellari passa est: & aliquanto pōst ab eo auulsam in Africā relegauit, quam etsi Alexāder diligebat, tamen matri, in cuius potestate erat, refragari non audebat. Interim Artaxerxes Persa, homo obscuro & inglorio genere ortus, Parthorū regnū ad Persas translatū sibi uendicauit: à quo Chosroæ genus deduci ferē. Nā post Alexādri Macedonis obitū, successores illius Macedones lōgissimo tēpore Persis & Parthis imperarūt, sed tandem intestinis bellis alij alios euerterūt.

Mammeæ prudentia.

Domitij Vlpiani cædes.

Alexandri expeditio cōtra Artaxerxē Persarum regem.

ὡς καὶ τοὺς ἰατροὺς ἀξιοῦν αἰδοῖα γυναικεῖα δι' ἀνατομῆς αὐτῷ μηχανήσασθαι, μεγάλους ὑπὲρ τούτου μισθοὺς αὐτοῖς προϊσχόμενος. διὰ ταῦτα ἐμισεῖτο ὑπὸ πάντων ὁ Σαρδανάπαλος, μὴ στεγόντων τὰς μαχλείας αὐτοῦ. εἶτα Βασιανὸν τὸν υἱὸν Μαμαίας τῆς ἀδελφῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ συνέδριον ἀγαγών, παῖδα εἴθετο, καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευσε. μετ' οὐ πολὺ μέντοι πάντας ὑπώπτευεν, μανθάνων δὲ καὶ εὔνοιαν ἐκείνῳ τοὺς πλείονας, μετέγνω, καὶ τέλος ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρει. ὁ δὲ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπιμελῶς ἐφυλάσσετο, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τοῦτο διαθορύβησαν. ἐκεῖνος δὲ σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσελθών, ἐπειρᾶτο καταπαῦσαι τὸν θόρυβον. ὡς δ' ᾔσθετο παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιβουλευόμενος, ὥρμησε μὲν ἐκδρᾶναι. φωραθεὶς δὲ ἀνῃρέθη, καὶ ἡ μήτηρ περιπλακεῖσα αὐτῷ συναπώλετο, ὧν ἀμφοῖν γυμνωθέντα τὰ σώματα ἔσυρον διὰ μέσης τῆς πόλεως. εἶτα τὸ τοῦ Σαρδαναπάλου εἰς τὸν Τίβεριν ἐνεβλήθη, διὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ Τιβερῖνος ἐπωνομάσθη. συγκατεσφάγη δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἱεροκλῆς, καὶ ἄλλοι πολλοί, ἄρξαντι ἔτη τρία καὶ μῆνας ἐννέα, ἡμέρας τε τέσσαρας, ἐξ ὅτου τὸν Μακρῖνον νικήσας, ἐν τῇ μάχῃ τῆς αὐταρχίας τετύχηκε. τούτου βασιλεύοντος, Ζεφυρῖνος ὁ Ῥωμαίων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος μεταλλάττει τὸν βίον, ἰθύνας ταύτην ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα. μεθ' ὃν Κάλλιστος προΐστατο τῶν ἐκεῖσε πιστῶν ἐπὶ πέντε ἐνιαυτούς, καὶ τοῦτον Οὐρβανὸς διαδέχεται.

ὅτι τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Βασιανὸν ἐθετοποιήσατο, Ἀλέξανδρον μετονομάσας αὐτόν.

ἀναίρεσις τοῦ ψευδαντωνίνου.

περὶ Ζεφυρίνου.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ υἱοῦ τῆς Μαμαίας.

Τοῦ δὲ ψευδαντωνίνου ἀναιρεθέντος, Ἀλέξανδρος ὁ Μαμαίας, ὁ ἐκείνου ἀνεψιός (οὕτω γὰρ οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐξαδέλφους ὠνόμαζον) τὴν αὐταρχίαν ἀπεκληρώσατο. ὃς αὐτίκα τὴν οἰκείαν μητέρα Μαμαίαν αὔγουσταν ἀνεῖπεν, ἣ τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν μεταχειρισαμένη, καὶ περὶ τὸν υἱὸν σοφοὺς ἄνδρας συνήγαγεν, ἵνα δι' ἐκείνων αὐτῷ τὰ ἤθη ῥυθμίζοιτο, καὶ τῆς γερουσίας τοὺς ἀμείνονας συμβούλους προσείλετο, ἅπαν πρακτέον κοινούμενος αὐτοῖς. Δομίτιος δὲ Οὐλπιανὸς τὴν τῶν δορυφόρων ἀναδεξάμενος ἀρχὴν καὶ τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν, πολλὰ τῶν ὑπὸ Σαρδαναπάλου πραχθέντων τῷ ἐκείνου ἐπηνωρθώσατο. ὃς τόν τε Φλαβιανὸν καὶ τὸν Χρῆστον ἀποκτείνας, ἵν' αὐτοὺς διαδέξηται, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ τῶν δορυφόρων νυκτὸς ἐπιθεμένων αὐτῷ κατεσφάγη. ζῶντος δὲ ἔτι τοῦ Οὐλπιανοῦ, στάσις ἐκ λόγου βραχέος λαβοῦσα μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν δορυφόρων ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀλλήλοις ἐμάχοντο. ἡττωμένων δὲ τῶν στρατιωτῶν, καὶ πῦρ ταῖς οἰκίαις ὑποβαλλόντων, δείσας ὁ δῆμος περὶ τῆς πόλεως, κατηλλάγη ἄκων αὐτοῖς. καὶ ἄλλαι δ' ἐπαναστάσεις γενόμεναι κατεπαύθησαν. ἦν δ' ὅσα χρημάτων ἡ Ἀλεξάνδρου μήτηρ, ἐχρηματίζετο πανταχόθεν. ἠγάγετο δὲ καὶ τῷ υἱῷ γαμετήν, ἣν οὐ συνεχώρησεν ἀναρρηθῆναι αὔγουσταν· ἀλλὰ καὶ μετά τινα χρόνον τοῦ υἱοῦ αὐτὴν ἀποσπάσασα, εἰς Λιβύην ἀπήλασε, καίτοι στεργομένην τῷ ἐκείνῳ. ὁ δὲ ἀντιπάειν τῇ μητρὶ οὐκ ἠδύνατο, κατεχούσῃ αὐτόν. Ἀρταξέρξης μέντοι ὁ Πέρσης, ὃς ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀδόξων ἦν, τὴν τῶν Πάρθων βασιλείαν τοῖς Πέρσαις προσποιήσατο, καὶ αὐτῶν ἐβασίλευσεν. ἀφ' οὗ λέγεται καὶ τὸ Χοσρόου καταγόμενον γένος. μετὰ γὰρ τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος τελευτήν, οἱ ἐκείνου διάδοχοι Μακεδόνες ἐπὶ πλεῖστον μὲν Περσῶν τε καὶ Παρθυαίων ἦρχον, καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. κατ' ἀλλήλων δὲ γενόμενοι, ἀλλήλους κατέλυσαν.

περὶ Οὐλπιανοῦ.

περὶ στάσεως μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν γεγενημένης.

ὅπως τὰς Περσῶν ἀρχὰς ὁ βασιλεὺς παρελάβετο, καταλύσας Ἀρταξέρξην τὸν Μακεδόνα.

ἐκείνων

ἐκείνων δὲ οὕτως ἀθυμησάντων, πρῶτος Ἀρσακίδης ὁ Πάρθος ἀπέστη αὐτῶν, τῇ δ᾽ αὐτῶν δεσποτείᾳ ἐπεχείρησε, καὶ τῶν Παρθυαίων ἐκράτησε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἐκγόνοις κατέλιπε τὴν ἀρχήν, ὧν τελευταῖος γέγονεν ὁ ἀρτάβανος· τὸν δὲ ὁ ῥηθεὶς ἀρταξέρξης μάχαις νικήσας τρισί, συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. εἶτα καὶ ἐπὶ τὴν ἀρμενίαν ἐλάσας, ἡττήθη, τῶν ἀρμενίων καὶ μήδων μετὰ τῶν παίδων τοῦ ἀρταβάνου προσβαλόντων αὐτῷ. αὖθις δὲ ἀνακτησάμενος ἑαυτόν, μετὰ δυνάμεως μείζονος τῇ μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ συρίᾳ ἐφώδευε, καὶ ἠπείλει ἀνακτήσασθαι πάντα ὡς περσῶν ἐκ προγόνων προσήκοντα. εἶτα καππαδοκίαν ὁ ἀρταξέρξης ὑφ᾽ ἑαυτῷ ποιήσας κατέτρεχε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν νίσιβιν. ὁ μέντοι ἀλέξανδρος ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς αὐτόν, εἰρήνην αἰτῶν. ὁ δὲ βάρβαρος τὴν πρεσβείαν μὴ προσηκάμενος, ἄνδρας δὲ μεγίστους τετρακοσίους πολυτελέσιν ἀμφιέσας στολαῖς, καὶ ἵπποις τοῖς ἐκκρίτοις ἐπιβιβάσας, καὶ ὅπλοις κοσμήσας λαμπροῖς, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἀλέξανδρον, οὕτω καταπλήξειν αὐτόν τε καὶ τοὺς ῥωμαίους οἰόμενος. οἱ ἀφικόμενοι καὶ εἰς ὄψιν ἐλθόντες τοῦ ἀλεξάνδρου, κελεύει ὁ μέγας βασιλεὺς ἀρταξέρξης, ἔφασαν, ἀφίστασθαι ῥωμαίους συρίας καὶ τῆς αὐτῇ ἀντικρὺ εὐρώπης ἀσίας πάσης, καὶ παραχωρῆσαι πέρσαις ἀρχὴν μέχρι θαλάσσης. τούτους οὖν συλλαβὼν ὁ ἀλέξανδρος, καὶ περιδύσας τά τε ὅπλα καὶ τὰς στολάς, ἀφελόμενός τε τοὺς ἵππους, εἰς κώμας πλείστας διέσπειρε, καὶ γεωργεῖν ἠνάγκαζε. κτεῖναι γὰρ αὐτοὺς οὐκ ἐνόμιζεν ὅσιον. αὐτὸς δὲ τὰ οἰκεῖα στρατεύματα εἰς τρεῖς διελὼν μοίρας, τριχῇ τοῖς πέρσαις προσέβαλε. καὶ πολὺς μὲν τῶν περσῶν συνέβη φθόρος, ἐπλείστοι δὲ καὶ τῶν ῥωμαίων ἐφθάρησαν, οὐ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσον ἐν τῇ ἐπανόδῳ διὰ τῶν ἀρμενίων ὀρῶν. δυσχειμέρων γὰρ ὄντων τῶν τόπων, οἱ τῶν ὁδοιπορούντων πόδες, τινῶν δὲ καὶ χεῖρες ἐκ τοῦ ψύχους ἀκρωτηριασθεῖσαι, μελανωθεῖσαι καὶ νεκρωθεῖσαι. διὸ καὶ ἐν αἰτίᾳ ῥωμαίοις γέγονεν ὁ ἀλέξανδρος, ὅθεν ἐξ ἀθυμίας ἢ καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀέρων ἐναλλαγῆς σφόδρα ἐνόσησεν. ἀναρρωσθεὶς δὲ καὶ εἰς γερμανοὺς ἐμβαλών, δι᾽ ἀκοντιστῶν καὶ τοξοτῶν ἐλύπει αὐτούς. ἔστελλε δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις περὶ συμβάσεων ἐπὶ χρήμασι. διὸ χαλεπήναντες οἱ στρατιῶται, πρὸς ἀποστασίαν ἀπεῖδον. καί τινα μαξιμῖνον θρᾷκα τὸ γένος, ἐκ παίδων δὲ ποιμαίνειν λαχόντα, καὶ μετὰ ταῦτα στρατιώτην γενόμενον, ἄκοντα δῆθεν λαβόντες, ὠνόμασαν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ τοὺς αἰνέσαντας αὐτὸν παραλαβών, ἀπῄει κατὰ σπουδὴν ἔνθα διέτριβεν ὁ ἀλέξανδρος. ταῦτα δ᾽ ἐκεῖνος πυθόμενος, τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ στρατιώτας εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ παρεκάλει. οἱ δὲ ἐπηγγέλλοντο, καὶ ἐπὶ σφαγῇ τοῦ μαξιμίνου, συνῆγε τὴν στρατιὰν ὁ ἀλέξανδρος, καὶ συμβαλεῖν τοῖς τοῦ μαξιμίνου ἐπέτρεπεν. οἱ δὲ τήν τε μητέρα αὐτοῦ ἐλοιδόρουν, καὶ ἐπὶ φιλοχρηματίᾳ διέσυρον, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἐξύβριζον ὡς δειλόν, καὶ καταλιπόντες αὐτόν, ἀνεχώρουν. ὁ δὲ ἔρημον βοηθείας ὁρῶν ἑαυτόν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν, καὶ τῇ μητρὶ περιπλακεὶς, ὠλοφύρετο. καὶ ὁ μαξιμῖνος ἑκατόνταρχον στείλας, καὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς οἳ συνῆσαν αὐτοῖς, καὶ τῆς βασιλείας γέγονεν ἐγκρατής. μαμαία δὲ ἡ ἀλεξάνδρου μήτηρ ἀρετὴν αὐτὴ ἀσκουμένη, καὶ βίου σεμνοῦ, ἐν ἀντιοχείᾳ σὺν τῷ υἱῷ διάγουσα, καὶ περὶ ὠριγένους πυθομένη, μετεπέμψατο ἐξ ἀλεξανδρείας αὐτόν· καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τὸν λόγον κατηχηθεῖσα τῆς πίστεως, θεοσεβεστάτη γέγονεν, ὡς εὐσέβιος ἱστορεῖ, καὶ ἄλλοι δέ τινες τῶν συγγραφέων. φασὶ δὲ οὐ μόνον ὁ κατὰ χριστιανῶν ἠρέμησε διωγμὸς τότε, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξιοῦντο μάλιστα οἱ θεόμενοι

οἷα οἱ πρέσβεις παρὰ ἀρταξέρξου ἐπρέσβευσαν. καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς ὁ ῥωμαίων.

ὅτι καὶ τοῖς γερμανοῖς ἐμαχέσατο.

ἀνάρρησις μαξιμίνου.

ἀναίρεσις ἀλεξάνδρου. ὅτι ἡ μαμαία χριστιανὴ γέγονε.

περὶ ὠριγένους.

Quorū fractis uiribus primus Arsacides Parthus ab eis deficere, et Parthis dominari cœpit, regno in successores prorogato: quorum postremus fuit Artabanus, quem hic Artaxerxes tribus prælijs uictum & comprehensum interfecit. Deinde bello Armeniæ illato, ab Armenijs & Medis atq; Artabani filijs superatus, & reparatis uiribus, Mesopotamiæ Syriæq; occupandæ cum maioribus copijs intentus, omnia se, ut quæ antiquitùs ad regnum Persicum pertinerent, recuperaturum esse minabat. Sed Cappadocia incursata cum Nisibim obsideret, Alexander per legatos pacē ab eo petijt. Barbarus uerò legatione repudiata, CCCC procerissimos uiros preciosis uestibus amictos, & splendidis armis exornatos, in equis eximijs ad Alexandrum misit, ea ratione se Alexandro & Romanis terrorē incussurum putans. Qui cum in Imperatoris conspectum uenissent, dixerunt: "Iubet Magnus rex Artaxerxes Romanos cedere Syria, & uniuersa Asia, quæ Europam spectat, & Persis imperium usq; ad mare concedere." Hos Alexander comprehensos, & uestibus atq; armis exutos, ademptisq; equis, in plurimos pagos distributos, agros colere iussit. nam eos occidere nefas esse putabat: ac suis legionibus in tres partes distributis, trifariam Persas est adortus, quorum multi sunt occisi. Perierūt Romani quoq; plurimi, non tam ab hostibus, quàm in reditu per Armeniæ montes. qui cum gelu rigeant, euntium pedes, & quorundā manus sunt mutilatæ, frigore adustę atq; emortuę. Qua de causa Romanis conquerentibus, Alexander siue ex mœrore siue ex aeris mutatione grauiter ægrotauit. Recuperata ualetudine contra Germanos est profectus, eosq; per ferentarios & sagittarios uexauit. Deinde pecunia oblata, ad pacem inuitauit. Quamobrem milites ei irati, defecerunt: & Maximinum quendam natione Thracem, qui à puero armentarius fuerat, postea miles factus est, inuitum scilicet, ad imperium pertraxerunt. Qui ijs militib. assumptis, à quibus imperator appellatus fuerat, statim ad Alexandri tentorium contendit. Quo is audito, milites quos secum habebat, ad suī defensionem hortatus est: qui cum operā suam pollicerentur, exercitum coegit, & cum Maximino decertare iussit. Cæterum illi matri eius maledicentes, & eius auaritiā criminantes, ipsi quoq; ut timido insultātes, eo relicto abierunt. Cum igitū se omni ope destitutū cerneret, in tentoriū regressus, & matrē amplexus, fortunā suā deplorauit. Maximinus uerò per centurionē & ipso & matre & familiaribus eorum occisis, rerum potitus est. Mammæa Alexandri mater uirtutis honestęq; uitę studiosa, dum Antiochię cum filio degeret, Origene, fama hominis permota, Alexādria accersito, ab eoq; doctrina fidei erudita, Deū sanctissimè coluit, ut Euiebius et alij memorię prodiderunt. Quo factum est, ut persecutio Christianorum eo tempore non modò conquiesceret, sed & honos maximus Christi

Alexandri Germanica expeditio, et interitus.

Mammæa ab Origene in Christianismo instituta.

Hippolytus Hostiensis episcopus.

Christi cultoribus haberetur. Sub Vrbano Romano episcopo etiā Hippolytus, uir sanctissimus & doctissimus, Romani portus episcopus floruit, qui in multa sacræ scripturæ opera commentarios conscripsit. Tum Antiochiæ præfuit, & cœtum eius loci fidelium rexit Asclepiades, Hierosolymis Sardianus.

Imperium Maximini Thracis.

Maximinus Christianos persequitur.

Alexandro, cum decenniū Romanis imperasset, ad hūc modū interfecto, Maximinus statim suscepto imperio persecutionē contra Christianos mouit, & Ecclesiarū gubernatores, ut doctores Christianorū arcanorum ac præcones, tolli iussit: idq; indignatione cōtra Alexādrū, q Christū coluisset, fecisse perhibēt. Eius enim imperatoris insano odio flagrabat: à quo dux delectus, & à Persis turpissimè superatus, irā illius expertus fuerat. Erat & altera persecutionis causa, q in Alexādri familia multi Christū Deū agnoscebāt. Quo tēpore Ambrosius etiā, uir eruditionis amans, qui

Ambrosius Origenis patronus.

Origenem ad sacrarū literarū enarrationē impulit, sumptib. abundè suppeditatis, & VII expeditis notarijs adhibitis, qui per uices scriberēt, ac librarijs nō paucioribus & uirginib. eleganter scribere edoctis, martyrij corona cum Protocteto presbytero redimitus esse perhibēt. Maximinus rerū potitus, Senatui statim, ut à militibus Imperator appellatus esset, significauit. Nec in Christianos dūtaxat sęuus atq; immanis extitit, sed in subditos æquè oēs. Nam & superbus erat, & pecuniæ auidus, eaq; de causa iniustissimus & sanguinarius, deniq; planè tyrannus, ad rapinas & cædes hominū sine ulla probabili causa ruens. ad quas adeò propēsus fuit, ut nec uxoris suæ uitę parceret. Occultādę porrò ignobilitatis suæ studio patricijs despectis, hominū obscurorum familiaritate utebatū. Quibus de causis omniū odia suscepit. Bello Ger-

Bellū Germanicum.

manis illato, prędas ex agris egit, Barbarorum nemine in conspectū ueniente. Deinde circa paludes & perpetuas syluas apparuerūt. Quò cū Romani irruissent, magnā eorum multitudinē occiderūt. Ita uictor Maximinus, cum maxima captiuorum turba reuersus est. Sed quia sibi omnia subditorum bona uendicabat, nec ullam pecuniæ rapiendæ occasionē negligebat, ac ne sacris quidem ipsis abstinebat, omnib. eos milites, à quibus imperator creatus esset, culpantibus: Africanæ legiones tum ea de causa, tum alia quadam re irritatæ defecerūt. Nam Africanarum prouinciarū procuratores, bona locupletū sine ulla probabili specie inuadebāt: nec ijs contēti, ipsos quoq; possessores trucidabāt. Quarū rerū indignitate ad seditionē cōcitati milites,

Gordianus.

uirū senatorij ordinis Gordianū, hominē prouectæ ætatis uel inuitum rapiunt: impositoq; diademate, dataq; purpura, Imperatorē & Augustum salutant. Qui Carthaginē profectus, &

Maxi-

τὸν χριστόν. τότε οὐρβανοῦ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ῥωμαίων πόλεως προεστῶτος, καὶ ἱππόλυτος ἦν, ἀνὴρ ἱερώτατος καὶ σοφώτατος, ἐπίσκοπος τοῦ κατὰ ῥώμην πόρτου γενόμενος, ὃς καὶ πολλὰ συγγράμματα συνεγράψατο, διάφορα τῆς θείας γραφῆς ἐξηγούμενος. ἀντιοχείας δὲ ἦν τηνικαῦτα προεστηκὼς, καὶ τὴν ἐκεῖ τῶν πιστῶν ἐκκλησίαν ἰθύνων ἀσκληπιάδης, καὶ σαρδιανὸς ἱεροσολύμων.

Βασιλεία Μαξιμίνου.

αἰτία δι' ἣν ὁ μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν ἀνεκίνησε.

Καὶ ὁ μὲν ἀλέξανδρος οὕτω ῥωμαίων ἡγεμονεύσας δεκαετίαν, ὃν εἴρηται τρόπον ἀνῄρητο. ὁ δὲ μαξιμῖνος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο, ὃς αὐτίκα καὶ διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐπήγειρε, καὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας ἀναιρεῖσθαι κεκέλευκεν, ὡς διδασκάλους τῶν κατὰ χριστὸν μυστηρίων, καὶ κήρυκας. λέγεται δὲ κατὰ μῆνιν τὴν πρὸς ἀλέξανδρον κινῆσαι τὸν διωγμὸν, ὡς ἐκείνου τιμῶντος τοὺς σεβομένους χριστόν. ἐμεμήνει γὰρ κατ' ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι στρατηγὸς ὑπ' ἐκείνου προχειρισθεὶς, καὶ κατὰ περσῶν ἐκστρατεύσας, καὶ αἴσχιστα ἡττηθεὶς, ὀργῆς ἐπειράθη βασιλικῆς. ἦν δὲ τοῦ διωγμοῦ καὶ δεύτερον αἴτιον, ὅτι πολλοὶ κατὰ τὸν ἀλεξάνδρου οἶκον ἦσαν τὸν χριστὸν ἐπεγνωκότες θεόν. ὅτε καὶ ἀμβρόσιος φιλόλογος ἀνὴρ (ὃς τὸν ὠριγένην παρώθησεν εἰς ἐξήγησιν τῆς θείας γραφῆς, καὶ διαψιλῆ αὐτῷ ἐχορήγει τὰ ἀναλώματα, καὶ ταχυγράφους ἑπτὰ αὐτῷ παρέσχετο ἀμοιβαδὸν τῇ γραφῇ χρωμένους κατὰ τεταγμένους καιρούς, καὶ βιβλιογράφους οὐκ ἐλάττους, κόρας τε καλλιγραφεῖν ἠσκημένας) τῷ τοῦ μαρτυρίου λέγεται στεφανωθῆναι στεφάνῳ, ἅμα πρωτοκτήτῳ πρεσβυτέρῳ. αὐταρχήσας δ' οὕτως ὁ μαξιμῖνος, εὐθὺς ἐπέστειλε τῇ συγκλήτῳ, τὴν ἐκ τῶν στρατευμάτων ἀνάρρησιν ταύτῃ δηλῶν ἑαυτοῦ. οὐ μόνοις δὲ χριστιανοῖς βαρὺς ὑπῆρχε καὶ ἀπηνὴς, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. ὑβριστής τε γὰρ ἦν, καὶ φιλοχρήματος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀδικώτατος, καὶ φόνων ἐργάτης, καὶ τύραννος ἄντικρυς, χωρήσας εἰς ἁρπαγὰς καὶ ἀναιρέσεις ἀνθρώπων ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλόγου λαβῆς. τοσοῦτον δ' εἰς μιαιφονίας ἐξώκειλεν, ὡς μηδὲ τῆς ἰδίας φείσασθαι γυναικός· κἀκείνην γὰρ ἀνεῖλε. τὴν εἰκαίαν δ' οὖν ἐπικαλύπτων δυσγένειαν, τοὺς μὲν εὐπατρίδας ἠτίμα, προσῳκειοῦτο δὲ τοὺς ἐξ ἀφανῶν. διὰ ταῦτα δὲ πᾶσιν ἦν μισητός. ἐκστρατεύσας δὲ κατὰ γερμανῶν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐληίσατο, τῶν βαρβάρων μηδενὸς ὑποφαινομένου. εἶτα περὶ τὰ ἕλη καὶ τὰς συνεχεῖς ἀνεφάνησαν ὕλας. ἐκεῖ δὲ τῶν ῥωμαίων εἰσελασάντων, πλῆθος πολὺ ἀνῃρέθησαν. καὶ οὕτω νικήσας ἐπανῆλθεν ὁ μαξιμῖνος, αἰχμαλώτων πλῆθος ἐπαγόμενος. πάντα δὲ τὰ τῶν ὑπηκόων σφετεριζόμενος, καὶ χρηματιζόμενος πανταχόθεν, οὐδὲ τῶν ἱερῶν ἀπείχετο. αἰτιωμένων δὲ ξυμπάντων τοὺς στρατιώτας τοὺς αὐτὸν βασιλεύσαντας, οἱ ἐν λιβύῃ στρατευόμενοι ταῦτα μαθόντες, πρὸς ἀποστασίαν ἐπήρθησαν, καί τινος ἑτέρας αἰτίας φιλονεικούσης αὐτούς. οἱ γὰρ τῶν τῆς λιβύης πραγμάτων ἐπίτροποι, τῶν ἐν αὐτῇ εὐπόρων τὰς οὐσίας ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλόγου ἀφῃροῦντο λαβῆς, καὶ τοὺς κεκτημένους αὐτὰς ἀπέκτεινον. ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντες οἱ ἐκεῖ, ἐπανέστησαν, καί τινα τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἄνδρα πρεσβύτην κεκλημένον γορδιανὸν ἄκοντα κατασχόντες, διάδημά τε τούτῳ περιέθηκαν, καὶ πορφύραν ἐνέδυσαν, καὶ ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορά τε καὶ αὔγουστον. ὁ δὲ ἐν καρχηδόνι παραγίνεται, καὶ αὐτὸν ἀσμένως ἔχει πρὸς τὸν μαξιμῖνον

ἐν ταύτῃ γὰρ μανίᾳ ἐκτραπεὶς ὁ μαξιμῖνος ἀνεῖλε.

μαξιμῖνον

δύο στρατηγοὶ ὁ καὶ Μάξιμος ὁ Ἀλβῖνος προβάλλονται κατὰ Μαξιμίνου.

Μαξιμίνου μίσει ἐδέξαντο σύμπαντες. ἀπέστειλε δὲ τῇ βουλῇ, καὶ τοὺς ἀγγελοῦντας τὴν ἀνάῤῥησιν αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπέστειλε. τῶν δὲ σταλέντων χρονισάντων κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ μὴ φέροντες τὴν τυραννίδα τοῦ Μαξιμίνου, πρὸς ἀποστασίαν ἐκινοῦντο, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας καθῄρουν, καὶ τὸν τύραννον ἐλοιδόρουν. εἶτα γνωσιμαχήσαντες, ὡς εἰ σωζοίτο Μαξιμῖνος, οὐκ ἔστιν σφίσι σωτηρίας ἐλπίς, δύο προβάλλονται στρατηγούς, Μάξιμόν τε καὶ Ἀλβῖνον, καὶ ἄμφω τῇ βουλῇ συναριθμουμένους· Καίσαρας δὲ αὐτοὺς πρὸς τῆς συγκλήτου ἱστόρησαν ἀναγορευθῆναι, μὴ πω μαθόντας τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ Γορδιανοῦ. ὁ δέ γε Μαξιμῖνος ταῦτα μαθὼν, ὥρμησεν ἐπὶ Ἰταλίαν, πολλὰ τῇ συγκλήτῳ ἀπειλησάμενος. γνοὺς δὲ τὸν Μάξιμον χωρήσαντα κατ' αὐτοῦ (ὁ γὰρ Ἀλβῖνος εἰς φυλακὴν τῆς Ῥώμης ἔμεινεν ἐν αὐτῇ) ἐπὶ Ἀκυληΐαν ἀπέστρεψε, Μαυρουσίους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ταύτην σπουδάζων προκατασχεῖν (Ἀκυληΐα δὲ, ἡ νῦν Βενετία λέγεται) ἀλλ' ἀπεκρούσθη, τῶν ἐν αὐτῇ ἀντιταξαμένων αὐτῷ γενναιότερον. ἀποκρουσθεὶς δὲ τῆς Ἀκυληΐας ὁ Μαξιμῖνος, καὶ προσβαλὼν τοῖς περὶ τὸν Μάξιμον, ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν σκηνὴν ἀνεχώρησε. στασιασάντων δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ, προῆλθε τῆς σκηνῆς μετὰ τοῦ οἰκείου παιδὸς, ὡς σφίσι διαλεξόμενος. οἱ δὲ αὐτίκα ἐπελθόντες ἀμφοῖν, ἀνεῖλον αὐτούς. ἦν δὲ ὁ Μαξιμῖνος ἐτῶν πέντε καὶ ἑξήκοντα, ἀφ' ὧν ἐβασίλευσεν ἕξ. αἱ κεφαλαὶ δὲ τῶν ἀναιρεθέντων τέως ἐκτμηθεῖσαι, τοῖς τε ἐν Ἀκυληΐᾳ ἐπεδείχθησαν, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπέμφθησαν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἀγορὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ Μαξιμίνου ἀνεσκολόπισαν, ἵν' ᾖ πᾶσι περίοπτος. ἐν τοσούτῳ ὁ Μάξιμος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ ὁ Ἀλβῖνος ὑπηντήκει αὐτῷ, καὶ ὁ δῆμος δὲ καὶ ἡ σύγκλητος σὺν εὐφημίαις καὶ κρότοις αὐτὸν ὑπεδέξαντο, καὶ συνῆρχον ἄμφω, καὶ ἦρχον καλῶς. οἱ δέ γε στρατιῶται ἐδάκνοντο, ὅτι οὐχ αὐτοί, ἀλλ' ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τοὺς αὐτοκράτορας προεβάλοντο. εἶτα καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς πρὸς ἀλλήλους ἔσχον διαφορὰς, καὶ τοῦτ' αἴτιον αὐτοῖς τῆς ἀπωλείας ἐγένετο. γνόντες γὰρ οἱ στρατιῶται ὡς διαφέρονται, ἐπῆλθον αὐτοῖς, καὶ ἀμφοτέρους δεσμήσαντες, διὰ πάσης τῆς πόλεως αὐτοὺς περιήγαγον, ἐμπτυομένους τε καὶ ἐμπαιζομένους, ἀλλὰ μὴν καὶ αἰκιζομένους. εἶτα πυθόμενοι ὡς οἱ Γερμανοὶ ἀφελέσθαι αὐτοὺς καὶ περισῶσαι βούλονται, ἵνα μὴ ἐκείνων γένωνται, ἀπέκτειναν αὐτούς. ὧν ὁ μὲν Μάξιμος ἐτῶν ἦν ἑβδομήκοντα καὶ τεσσάρων, ὁ δ' Ἀλβῖνος ἑξήκοντα. καὶ ἐβασίλευσαν, κατά τινας μὲν, ἡμέρας δύο καὶ εἴκοσι, καθ' ἑτέρους δὲ, οὐχ ὅλους μῆνας τρεῖς. μετὰ τούτους οἱ μὲν Πομπηιανόν τινα συγγράφουσι τῶν Ῥωμαίων ἐγχειρῆσαι ἀρχήν, ταχύτατα δ' ἐκπεπτωκέναι αὐτῆς, ὡς ἐν ὀνείρῳ τῆς ἐξουσίας ἀπολαύσαντα. οὔπω γὰρ δύο παρεληλυθέναι μῆνας, καὶ στερηθῆναι αὐτὸν πρὸς τῇ μοναρχίᾳ καὶ τῆς ζωῆς ἀναιρεθέντα· παρὰ τίνων δὲ, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, μὴ εὑρηκὼς, παρεσιώπησα καὶ αὐτός. καὶ μεθ' ὃν, ὡς πλεῖον αὐτῷ σχεθῆναι Βαλβῖνον ἱστόρησαν· καὶ μικρὸν καὶ ἐκεῖνον τῆς αὐταρχίας ἀπογευσάμενον (ἐν τρισὶ γὰρ μησὶν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν περιγράφουσιν) ἀναιρεθῆναι κἀκεῖνον, ἄρτι καταλαβόντος ἐκ Λιβύης Γορδιανοῦ, ὃς ἐκεῖ, ὡς ἤδη μοι ἐῤῥέθη, προανεῤῥήθη. τὸν δὲ Γορδιανὸν τῆς Ῥώμης ἐπιβεβηκότα νοσῆσαι, τὸ μὲν ὅτι ὑπέργηρως ἦν (ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ ἐννέα ἐβίω ἐνιαυτούς) τὸ δ' ὅτι χρονοτριβήσας ἐν τῇ θαλάσσῃ κατὰ τὸν πλοῦν, πάνυ ἐταλαιπώρητο, καὶ ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἐκλελοιπέναι, μόνας εἴκοσι καὶ δύο ἡμέρας ἐν ταύτῃ διαγαγόντα· καὶ χρῆν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ διαδέχεσθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, Γορδιανὸν

ἀναίρεσις Μαξιμίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Maximini odio ab omnib. benignè susceptus, literas legatosq; de sua designatione ad Senatum mittit. qui cum in nauigatione morati essent, Romani tyrãnidis Maximini pertæsi defecerunt: & statuis eius euersis, conuicia in tyrannũ iecerũt. Deinde cum temeritatis pœniteret, quòd Maximino incolumi nulla eis salutis spes relinqueretur, duos ex senatu Maximum & Albinum duces crearunt. Quidã etiam Cæsares à senatu appellatos esse ferunt, designationem Gordiani adhuc ignorãte. Quibus rebus Maximinus cognitis, minas contra Senatũ spirans, in Italiam contendit. Sed ubi Maximum, Albino ad urbis custodiã relicto, contra se aduẽtare didicit, Aquileiam, qua potiri in primis studebat, cum exercitu Maurorum declinauit. Aquileia uerò ea fuit, quæ nunc Venetiæ dicitur. Sed ciuibus fortiter se defendentibus, ab urbe repulsus, & à Maximo acie uictus, in suũ tabernaculum rediit. ortoq; inter ipsius satellites & milites tumultu, egressus, ut eos alloqueretur, impetu illorũ una cum filio, quem secum adduxerat, est occisus: natus annos V & LX, unde VI imperauit. Amborum capita amputata, Aquileiensibus ostentata, Romamq; missa sunt. Romani uerò Maximini caput in foro palo affixerunt, ut omnibus conspicuũ esset. Post hæc Maximus Romam reuersus, Albino obuiam egresso, à Senatu populoq; cum lætis acclamationibus & plausu est susceptus. Inde ambo unà, & quidem benè imperarunt. Sed milites ægrè ferebant eos non à se, sed à Senatu populoq; declaratos esse. Post ipsi etiam Imperatores inter se dissentiẽtes, exitio suo causam præbuerunt. Nam ea dissensione milites cognita, ambos uinculis constrictos per totam urbem, per ludibrium & contumeliam, nec sine uerberibus, circũduxerũt. Deinde cum audiuissent, Germanos eripere & conseruare illos uelle: utrunq; occiderunt, quorum Maximus annos LXXIIII, Albinus LX natus erat. Imperarũt uel, ut nonnulli autores sunt, dies XXII, uel, ut alij tradunt, non tres menses integros. Post hos quidam Pompeianum rerum potitum esse tradunt: sed imperio uix per somnium degustato, celerrimè excidisse. Priusquam enim duo menses elaberentur, unà cum imperio uita etiam priuatum esse: à quibus autem, et quibus de caussis, cum scriptum non inuenerim, silentio & ipse præterij. Ei P. Balbinum successisse tradunt: qui, cum per tres menses imperij fructum breuem percepisset, in Gordiani designati Imperatoris (ut dictum est) ex Africa aduentu occisus fuerit. Gordianũ uerò, cum Romã uenisset, ægrotasse, partim ob extremã ætatem (annos enim LXXIX habebat) partim quòd ex longiore nauigatiõis uexatiõe afflictus esset, obijsse, XXII duntaxat diebus in imperio exactis: filiumq;

Gor-

Maximus.
Albinus.

Maximini cædes.

Maximi & Albini cædes.

Dissensio historicorũ de imperatoribus Maximinũ secutis.
Põpeianus.

P. Balbinus

Gordianus pater & filius. Gordianum successorem reliquisse. Atq; alij haec ita consecuta esse tradunt. alij scribunt, quosdam Gordiano in Africa imperatori appellato, seditionem mouisse, & Gordiani milites succubuisse: multisq; caesis, atq; ipso Gordiani filio, senem prae doloris impatientia, laqueo uitam finiuisse. Alij, qui iuniori Gordiano post patris obitum ex morbo imperium attribuunt, cum Persis intulisse bellum ferunt: dumq; in pugna equo incitato aciem circumuolitans, suos ad rem strenue gerendam cohortatur, ex equi lapsu femore fracto Romam perlatum decessisse, cum sex annos imperasset. *Episcoporum successio.* Vrbanus Romano pontificatu annis octo functus, Maximino imperante obijt, Pontiano successore. Antiochenae Ecclesiae post Philetum Zebinus praefuit. Sub Gordiano filio, Pontiano Romano pontifici, sexto ministerij anno defuncto, successit Anteros, ac paulo post in aliam uitam migrauit. Post quem Flauianus, diuino suffragio, ut narrat Eusebius, episcopatum est adeptus. Fertur enim, fidelibus deligendi pontificis causa congregatis, Flauianum quoq; recens ex agro aduenisse, neque ab ullo mentionem esse factam, quasi is ecclesiae *Flauiani columba.* praefuturus esset: sed concilium curasse, quem nam ex alijs anteferret. Interea columbam aduolantem, capiti illius insedisse. atq; inde omnes ueluti signo dato una uoce exclamasse, eum dignum pontificatu: ac citra ullam cunctationem in throno collocatum esse. Tum Zebino quoque Antiochiae defuncto, successit Babyla. *Origenes.* Origenes uero sub id tempus Caesareae Palestinae degens, *Thaumaturgus.* praeter alios qui undiq; confluxerant, etiam magnum Gregorium, mirificum illum, auditorem *Athenodorus.* habuit, & fratrem eius Athenodorum. Tum *Africanus.* quoq; Africanus historicus noscebatur.

Imperium III Gordiani.

Nisibis & Carra recuperata. Post Gordianum iuniorem, alius Gordianus, defunctis, ut fertur, genere coniunctus, imperium suscepit. Is Sapore Artaxerxis Persarum regis filio acie superato, Nisibim & Cariam recuperauit, a Persis, Maximino imperante, Romanis ereptas. Deinde Ctesiphontem profectus, insidijs Philippi praefecti praetorio perijt. Nam cum rerum potitus esset, Timesiclem socerum praefectum praetorio designauit: eoq; superstite, res Imperij bene se habuerunt, prosperéq; successerunt. Eo uero defuncto, Philippus praefectus designatus, ut seditionem concitaret, stipendia militum minuisse dicitur, quasi id iussisset imperator. alij frumentum, quod in castra preferendum esset, cum inhibuisse ferunt: itaq; milites commeatus penuria laborantes, contra imperatorem tanquam fa

γορδιανὸν ἐκεῖνον κελεύεσθαι, καὶ ὁμωνυμοῦντα τῷ οἰκείῳ πατρί. οἱ δὲ οὕτω ταῦτα προχωρῆσαι οὐχ ἱστοροῦσιν. οἱ δὲ τῷ πρεσβύτῃ γορδιανῷ ἀναῤῥηθέντι κατὰ λιβύην φασὶν αὐτοκράτορι, ἐπαναστῆναί τινας, καὶ μάχης συγκροτηθείσης, ἡττηθῆναι τοὺς τοῦ γορδιανοῦ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀναιρεθῆναι. τὸν δὲ ὑπεραλγήσαντα ἀπάγξασθαι, καὶ οὕτως ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ἐξαγαγεῖν. οἱ δὲ τῷ νέῳ ἐκείνῳ τῷ υἱῷ γορδιανῷ τὴν τῶν ῥωμαίων ἡγεμονίαν μετὰ τὸν ἐκ νόσου θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου γορδιανοῦ προσκληροῦντες, κατὰ περσῶν αὐτὸν γεγράφασιν ἐκστρατεύσαντα καὶ συμβαλόντα αὐτοῖς, κἀν τῇ μάχῃ τὸν ἵππον ἐλαύνοντα, καὶ τοὺς οἰκείους παραθαῤῥύνοντα, καὶ πρὸς ἀλκὴν ἐπαλείφοντα. ὀλισθήσαντος δὲ τοῦ ἵππου, καὶ συμπεσόντος αὐτῷ, τὸν μηρὸν κατεαγῆναι. καὶ οὕτως ἀνακομισθῆναι εἰς ῥώμην, κἀκ τοῦ κατάγματος τελευτῆσαι, ἔτη ἓξ αὐταρχήσαντα. οὐρβανὸς δὲ ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔτεσιν ἀρχιερατεύσας ὀκτὼ, τοῦ μαξιμίνου βασιλεύοντος ἀπεβίω, ὃν ποντιανὸς διεδέξατο. τῆς δ' ἀντιοχείας ἐκκλησίας μετὰ φίλητον προέστη ζέβινος. ἐπὶ δέ γε γορδιανοῦ τοῦ νέου ὁ τῶν ἐν ῥώμῃ πιστῶν προεστηκὼς ποντιανὸς μεταλλάξας τὸν βίον, ἔσχε διάδοχον τὸν ἀντέρωτα, ἐν ἓξ ἔτεσι τῇ λειτουργίᾳ σχολάσας. ὁ δέ γε ἀντέρως ἐπὶ βράχιστόν τι αὐτὸν καιρὸν τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνας, πρὸς ἄλλην ζωὴν μετῆλθε. μεθ' ὃν φλαβιανὸς θείᾳ ψήφῳ τῆς ἀρχιερωσύνης ἔτυχεν, ὡς ἱστόρησεν ὁ εὐσέβιος. *περὶ φλαβιανοῦ.* λέγεται γὰρ τῶν πιστῶν ἀθροισθέντων, ὥστε τὸν μέλλοντα τῆς ἐπισκοπῆς προστῆναι, παρ' αὐτῶν ἐκλεγῆναι, παρεῖναι καὶ τὸν φλαβιανὸν ἀγρόθεν ἄρτι ἥκοντα, μὴ μὴν εἶναι περὶ τούτου λόγον γενέσθαι περὶ αὐτοῦ, ὡς προστησομένου τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἑτέρους εἶναι περὶ ὧν ἦν τοῖς συνειλεγμένοις φροντὶς, τίς ἂν προκριθείη αὐτῶν. ἐν τούτῳ δὲ περιστερὰν καταπτῆναι, καὶ ἐφιζῆσαι τῇ τοῦ φλαβιανοῦ κεφαλῇ. κἀντεῦθεν ἅπαντας συνηθροισμένους ἐκ μιᾶς φωνῆς κράξασθαι, ὥσπερ ἐκ συνθήματος, καὶ ἄξιον ἐπιβοῆσαι αὐτῷ, καὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ τὸν ἄνδρα προσαγαγεῖν, μηδέ τι μελλήσαντας. τότε καὶ ὁ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν πιστῶν ἐκκλησίας προεστηκὼς ζέβινος τὸν βίον λιπὼν, ὑπὸ βαβύλα διαδέχεται. ὠριγένης δὲ κατὰ τὴν ἐν παλαιστίνῃ διατρίβων τηνικαῦτα καισάρειαν, πολλοὺς μὲν καὶ πολλαχόθεν ἐκεῖσε φοιτητάς. εἶχε δὲ καὶ τὸν μέγαν γρηγόριον τὸν θαυματουργὸν, καὶ τὸν τούτου ὁμαίμονα ἀθηνόδωρον, τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἀκροατάς. τότε δὲ καὶ ἀφρικανὸς ὁ συγγραφεὺς ἐγνωρίζετο.

Βασιλεία γορδιανοῦ τρίτου.

Μετὰ δὲ τὸν νέον γορδιανὸν ἕτερος αὖθις γορδιανὸς τῆς ἀρχῆς ἐπελάβετο, κατὰ γένος (ὡς λόγος) προσήκων τοῖς ἀπελθοῦσι γορδιανοῖς. ὃς ἐκστρατεύσας εἰς πέρσας, καὶ πολεμήσας αὐτοῖς, σαπώρου τοῦ υἱοῦ ἀρταξέρξου τοῦ ἔθνους ἡγεμονεύοντος, ἥττησέ τε τοὺς ἐναντίους, καὶ νίσιβιν καὶ κάῤῥας ῥωμαίοις αὖθις ἐπανεσώσατο, ὑπὸ περσῶν ἐπὶ μαξιμίνου ὑφαρπασθείσας. εἶτα πρὸς κτησιφῶντα γενόμενος, ἐξ ἐπιβουλῆς φιλίππου τοῦ ἐπάρχου τοῦ δορυφορικοῦ ἀνῃρέθη. οὗτος γὰρ ὁ γορδιανὸς ἄρξας, ἔπαρχον τὸν οἰκεῖον προεχειρίσατο πενθερὸν, τιμησικλέα καλούμενον. μέχρι μὲν οὖν περιῆν οὗτος, καλῶς εἶχε τὰ τῆς ἐξουσίας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ κατὰ ῥοῦν ἐφέρετο οἱ τὰ πράγματα. τιμησικλέους δὲ τελευτήσαντος, φίλιππος προχειρισθεὶς ἔπαρχος, καὶ στασιάσαι τοὺς στρατιώτας βουλόμενος, τὰς αὐτῶν σιτήσεις ἠλάττωσεν, ὡς τάχα τοῦτο κεκελευκότος τοῦ αὐτοκράτορος. οἱ δέ φασιν, ὅτι τὸν σῖτον ἐπέσχε τὸν εἰς τὸ στρατόπεδον κομιζόμενον, ὥστε τοὺς στρατιώτας ἐνδείᾳ πιέζεσθαι, κἀντεῦθεν αὐτοὺς πρὸς στάσιν ἐρεθισθῆναι. στασιάσαντες δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπανέστησαν, ὡς αἴ

τιον

τὴν αἰτίαν τοῦ γεγονότος λιμοῦ, καὶ ἐπελθόντες αὐτῷ, ἀπέκτειναν αὐτόν, ἀρχὴν ἕκτον ἤδη ἡγεμονεύσαντα ἔτος, καὶ αὐτίκα ὁ φίλιππος ἐπεπήδησε τῇ ἀρχῇ. ὡς δ᾽ ἀπηγγέλθη τῇ γερουσίᾳ ἡ τοῦ γορδιανοῦ σφαγή, ἕτερον αὐτοκράτορα ἀνήγαγον αὐτὴν προχειρισαμένη, καὶ αὐτοκράτορα αὐτίκα καίσαρα μάρκον τινὰ φιλόσοφον. ὁ δὲ πρὶν φθάσαι τὴν πεῖραν τῆς αὐταρχίας, θνήσκει αἰφνίδιον ἐν τῷ παλατίῳ λέγουσι. τοῦ δὲ θανόντος, κρατεῖ τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας σευῆρος ὁ στιλιανός. ἀλλὰ καὶ οὗτος οὔπω σχεδὸν ταύτης ἐπειλημμένος, ἀπέτισε τὸ χρεών. νοσήσας γάρ, καὶ φλεβοτομηθείς, ἐτελεύτησεν.

Marcus Philosophus. Seuerus Stylianus.

mis causam insurrexisse, cumque sexto imperij anno occidisse, Philippum uerò statim summã rerum arripuisse. Nunciata Gordiani cæde, à senatu Marcum quendam philosophum statim Cæsarem renunciatum esse: qui ante firmatum imperium, in palatio repentè obierit. Eo mortuo, rerum potitum Seuerum Stylianum: qui & ipse ferè priusquam habenas imperij capesseret, uena propter morbum incisa, naturæ debitum persoluerit.

Βασιλεία φιλίππου.

Ἐπανελθὼν οὖν ὁ φίλιππος, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς. ἐν δὲ τῷ ἐπανιέναι, τὸν υἱὸν φίλιππον κοινωνὸν τῆς βασιλείας προσείλετο. σπονδὰς δὲ πρὸς σαπώρην θέμενος τὸν τῶν περσῶν βασιλεύοντα, τὸν πρὸς πέρσας κατέλυσε πόλεμον, παραχωρήσας αὐτοῖς μεσοποταμίας καὶ ἀρμενίας. γνοὺς δὲ ῥωμαίους ἀχθομένους διὰ τὴν τῶν χωρῶν τούτων παραχώρησιν, μετ᾽ ὀλίγον ἠθέτησε τὰς συνθήκας, καὶ τῶν χωρῶν ἐπελάβετο. ἦν δὲ ὁ σαπώρης, ὥσπερ ἱστόρηται, ὑπερμεγέθης τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ οἷος οὔπω τότε ὤφθη ἀνήρ. ἐπανεζεύξας δ᾽ ὁ φίλιππος, εὐμενὴς ἦν τοῖς χριστιανοῖς, μᾶλλον δὲ κατά τινας, καὶ προσετέθη τῇ πίστει χριστοῦ, ὥστε καὶ εὐχῶν ἐπ᾽ ἐκκλησίας κοινωνῆσαι χριστιανοῖς, καὶ ἀσμένως ἐξαγορεῦσαι ὅσα οἱ ἡμάρτητο. οὐ γὰρ ἄλλως εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ προεστῶτος τῆς ἐκκλησίας ἐδέχετο, εἰ μὴ ἐξομολογήσαιτο, καὶ τοῖς αἰτοῦσι μετάνοιαν ἑαυτὸν κατατάξει· κἀκεῖνον λέγεται πειθαρχῆσαι. φασὶ μέντοι τινές, ὥσπερ οὖν τὸν πατέρα τῆς μάρτυρος εὐγενίας, ἀλλὰ περὶ τὴν δόξαν ταύτην πεπλάνηνται. ἔπαρχος μὲν γὰρ κἀκεῖνος γενέσθαι ἱστόρηται, ἀλλ᾽ αἰγύπτου, καὶ οὐ τοῦ δορυφορικοῦ· καὶ μετὰ τὴν εἰς χριστὸν πίστιν ἐκεῖνος παραιτησάμενος τὴν ἀρχήν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν ὁμολογίας ἠνδρίσατο, καὶ μαρτυρίῳ κεκόσμηται. οὗτος δ᾽ ὁ αὐτοκράτωρ ὁ φίλιππος πρὸς σκύθας ἀράμενος πόλεμον, εἰς ῥώμην ἐπανῆλθεν. ἐν δὲ μυσοῖς μαρῖνός τις ταξίαρχος ὤν, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βασιλεύειν ᾑρέθη. καὶ διὰ τοῦτο ὁ φίλιππος ἐθορυβεῖτο, καὶ τῇ συγκλήτῳ διελέχθη περὶ τῆς στάσεως. τῶν ἄλλων δὲ σιωπώντων, ὁ δέκιος, μὴ δεῖν φροντίζειν, ἔφη, περὶ αὐτοῦ, περὶ τοῦ μαρίνου, ὡς παρ᾽ αὐτῶν ἀναιρεθησομένου τῶν στρατιωτῶν, οἷα ἀναξίου τῆς βασιλείας τυγχάνοντος. ὃ μετ᾽ ὀλίγον κατὰ τὴν ἐκείνου γέγονε πρόρρησιν. θαυμάσας οὖν ὁ φίλιππος διὰ τοῦτο τὸν δέκιον, ἀπελθεῖν προσέταξεν εἰς μυσίαν, καὶ κολάσαι τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως. ὁ δὲ τὴν ἀποστολὴν παρῃτεῖτο, λέγων, μήθ᾽ ἑαυτῷ μήτε τῷ στείλαντι συμφέρειν, αὐτὸν ἐκεῖ ἀπελθεῖν. ὁ δὲ φίλιππος ἐνέκειτο. κἀκεῖνος καὶ ἄκων ἀπῄει, καὶ ἀπελθόντα εὐθὺς αὐτὸν οἱ στρατιῶται βασιλέα εὐφήμησαν. τοῦ δὲ ἀπαναινομένου, τὰ ξίφη σπασάμενοι, δείξαντες αὐτὸν ἀναγκάζουσι τὴν ἀρχήν. γράφει οὖν ἐκεῖθεν τῷ φιλίππῳ, μὴ ταράττεσθαι· εἰ γὰρ ἐπανέλθοι τῇ ῥώμῃ, ἀποθέσθαι τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. ἀλλ᾽ ἀπιστήσας τούτῳ ὁ φίλιππος, ἐξεστράτευσε κατ᾽ αὐτοῦ. καὶ συμβαλὼν τοῖς τοῦ δεκίου, ἔπεσεν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγωνιζόμενος. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνῄρηται φίλιππος. ὧν θανόντων, τῷ δεκίῳ ξύμπαντες προσεχώρησαν. ἐβασίλευσε δὲ κατὰ μέν τινας ἔτη πέντε, καθ᾽ ἑτέρους δὲ ἕξ, καὶ τοσούτους μῆνας. ὥρμητο δ᾽ ἐκ βόστρων, ὅθεν καὶ πόλιν βασιλεύσας ἐπώνυμον ἑαυτῷ ἐδομήσατο, φιλιππόπολιν ὀνομάσας αὐτήν.

Πίστις κατὰ φίλιππον.

Περὶ δεκίου, καὶ ὅπως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναγκασθεὶς ἐδέξατο τὴν βασιλείαν.

Ἀναίρεσις φιλίππου.

Imperium Philippi.

Philippus ab expeditione reuersus, imperium Romanum occupauit, Philippo filio in uia collega ascito. Cum Sapore Persarum rege pacem fecit, Mesopotamia & Armenia concessis. Sed cum Romanos earũ prouinciarum iacturam grauiter ferre intellexisset, paulo pòst pace abrogata, eas defendendas suscepit. Fuit autem Sapores, ut ferunt, tanta mole corporis, quanta eo tempore uisa nondũ fuit. Philippus à bello Persico reuersus, erga Christianos bene affectus fuit: ac potius autores quidam sunt, eum Christianam fidem amplexum, in Ecclesia communia cum Christianis uota fecisse, & peccata sua non grauatim confessum esse. Nam cum à præposito Ecclesiæ ad communionem non admitteretur, nisi confiteri uellet, & nomen suũ inter pœnitentes profiteri: haud recusasse. Qui uerò eum martyris Eugeniæ patrem esse tradunt, errant, nam is quidem & ipse præfectus fuisse narratur, sed Aegypti, non prætorio: ac post Christianam fidem, posito magistratu Christum fortiter professus, ac martyrij corona ornatus est. Hic autem Philippus imperator cum suscepto aduersus Scythas bello, Romam redisset, Marinus quidam ordinũ ductor à militibus in Mysia imperator est delectus. Qua seditione turbatus cum apud Senatũ uerba faceret, cæteris tacentibus, de Marino ei nõ laborandum esse dixit Decius, quòd, ut homo regno indignus, ultrò à militibus occidendus esset: idque, ut ille prędixerat, paulo pòst accidit. Qua de causa Philippus Deciũ admiratus, in Mysiã abire, et seditionis autores punire iussit. Is uerò eam legationem, quòd nec sibi neque mittenti futura esset utilis, deprecatus: tamen urgente Philippo, abijt inuitus, & à militibus statim strictis ensibus accipere imperium, quãtumuis recusaret, coactus, Philippo scribit, ne turbetur. Se enim, ubi Romam uenerit, positurum esse insignia imperij. Quod Philippus non credens, bellum ei intulit: cõmissoque prælio, in prima acie dimicans unà cum filio Philippo cecidit. Quibus sublatis, uniuersi se ad Deciũ contulerunt. Regnauit autem, ut quidã tradunt, annos V: ut alij, VI, & totidem menses. Fuit autem Bostris oriundus, ubi regno potitus, Philippopolim de suo nomine condidit.

Saporet.

Philippus Christianus.

Eugenia.

Marinus.

Decius à militib. imperator salutatur.

Philippi interitus.

Imperium Decij.

Valerianus. *Deciana persecutio.* *Episcoporum successiones.* *Origenicæ opiniones.*

Enimuerò Decius omnibus legionibus acceptis Romam profectus, imperium firmauit: atque eius amplitudine, ac negociorum multitudine considerata, ut quidam aiunt, Valerianum collegam asciuit: & uterque alterum cohortatus, persecutionem atrocissimam contra Christianos instituerunt. Sunt qui dicant, Philippi odio, Christianorũ cultoris, Decium nostros persecutum esse. Vt ut est, contra fideles profectò insanijt. Eo tempore Flauianus, ecclesiæ Romanæ episcopus, martyrio uitam finijt. Item Babylas Antiochenus, & Alexander Hierosolymitanus episcopus, qui non tum primùm pro Christiana fide decertauit, sed prius etiam, ut iam expositum est: tum uerò in carcere obijt. Sed & magnus Cyprianus, Carthaginensis episcopus, pro Christiana fide certauit. His igitur pontificibus defunctis, Romæ Flauiano Cornelius, Antiocheno Babylæ Flauianus, Alexandriæ * Dionysius, Hierosolymis Alexandro Mazabanes successit. Sed & alij plurimi martyrij dignitate sunt ornati. Tunc etiam Origenes ad tyrannicum tribunal ut Christi cultor adductus est: sed honore martyrij caruit miser, ei negato, ut opinor, à Deo, ob peruersas opiniones. Nã tormenta iam expertus, tamen ordinem deseruit. Hic, ut antè dictum est, cum doctrina & eloquentia excelleret, superbia & arrogantia elatus, ueterum S. patrum decretis neglectis, nouarum opinionum autor esse non dubitauit. & blasphemias in sanctam Trinitatẽ, diuinamq; inhumanationem ex improbo cordis sui thesauro eructauit: nec ulla ferè secta est, cui non initium præbuerit. Nam & unigenitum Dei filium conditum esse docuit, à paterna gloria & essentia alienum: & spiritum sanctum infra patris & filij dignitatem collocauit, affirmans, neq; patrẽ à filio, neq; filiũ à spiritu sancto posse cerni: ut nec spiritum ab angelis, nec angelos ab hominibus. Ac hæ sunt Origenis in sanctã & consubstantialẽ trinitatem blasphemiæ. Circa Christi uerò inhumanationem, Christũ animatam carnem ex sancta uirgine assumpsisse impiè negat: sed unigenitũ Dei filium ante mundum conditum menti unitum fuisse fabulatur, & electum esse fingit, & * ramum qui aliquando nõ fuerit, cum eo que extremis temporibus inhumanatum esse, assumpta carne absque anima intelligente & ratione prædita: ac rursus deposuisse carnem Dominum, & finem habiturum esse eius regnum statuit. & dæmones in integrũ restituendos esse tradit: & supplicium finiri, non æterni fore temporis, purgationi delictorum omnium destinatum: quã peracta,

omnes

Βασιλεία δεκίου.

περὶ μαρτύρων. *περὶ διαδοχῶν.* *περὶ τῶν ὠριγένους κακοῦ καὶ διεστραμμένων δογμάτων.*

Ἔτι μὲν δέκιος πάντων, ὡς ἐῤῥέθη, τῶν στρατευμάτων προσχωρησάντων αὐτῷ, εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ τῆς ἡγεμονίας γέγονεν ἐγκρατής. ἀπεσκοπήσας δὲ πρὸς τὸν τῆς ἐξουσίας ὄγκον, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν, ὥς τινες λέγουσι, τὸν βαλεριανὸν ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων διοικήσει προσείλετο. καὶ αὐτίκα ἀλλήλους εἰς θεομαχίαν παρακροτήσαντες, διωγμὸν ἐπήγειραν κατὰ τῶν χριστωνύμων σφοδρότατον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ δι' ἔχθος τὸ πρὸς τὸν φίλιππον φασὶ τοῖς χριστιανοῖς ἐπιθέσθαι τὸν δέκιον, ὡς παρ' ἐκείνου σεβαζομένοις. ἐμμεμάνηκε γοῦν κατὰ τῶν πιστῶν, ὅτε καὶ φλαβιανὸς ὁ τῆς ῥώμης προεστηκὼς ἐκκλησίας ἔτυχε τέλους μαρτυρικοῦ, καὶ βαβύλας ὁ τῆς ἀντιοχέων πιστῶν τὴν ἐκκλησίαν διέπων, καὶ ἀλέξανδρος ὁ τῶν ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, ὃς οὐ τότε πρώτως ὑπερήθλησε τῆς εἰς τὸν σωτῆρα κύριον πίστεως, ἀλλὰ καὶ πρώην, ὡς ἤδη προείρηται, καὶ τότε δὲ καθειρχθεὶς, κατὰ τὸ δεσμωτήριον τελευτᾷ. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας κυπριανὸς τῆς καρθαγγένης ἐπίσκοπος ὤν, τηνικαῦτα τῆς εἰς χριστὸν ὑπερήθλησε πίστεως. τῶν οὖν εἰρημένων ἀρχιερέων μεταλλαχότων τὸν βίον, τῆς μὲν ῥώμης ἀντὶ φλαβιανοῦ κορνήλιος ἐπισκοπεῖ, τῆς ἀντιοχείας δὲ ἀντὶ βαβύλα φλαβιανὸς, καὶ τῆς ἀλεξανδρείας διονύσιος, τῆς δ' ἱεροσολύμων ἀντὶ ἀλεξάνδρου μαζαβάνης, καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι μαρτυρεῖν τότε κατηξιώθησαν. τότε καὶ ὠριγένης παρήχθη μὲν εἰς βῆμα τυραννικὸν ὡς σεβόμενος τὸν χριστὸν, οὐκ ἔτυχε δὲ τέλους μαρτυρικοῦ, οἶμαι τοῦ θεοῦ τούτου αὐτὸν μὴ κρίναντος ἄξιον, διὰ τὸ περὶ τὰ ἑτερόδοξα δόγματα τοῦ ἀθλίου ἐκείνου διάστροφον. λελιποτάκτηκε γὰρ, καὶ ταῦτα μετὰ πεῖραν βασάνων. οὗτος, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, μέγας ἐν λόγοις γενόμενος, κατωφρύωσεν ὑπερφρονήσας καὶ ἀλαζονευσάμενος, οὐ τοῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων ἱερῶν ἠκολούθησε δόγμασιν, ἀλλ' ἑαυτῷ θαῤῥήσας, καινῶν δογμάτων εἰσαγωγεὺς ἐχρημάτισε, καὶ βλασφημίας ὅσας τε τὴν ἁγίαν τριάδα καὶ τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξηρεύξατο, καὶ πάσης σχεδὸν αἱρέσεως ἐγένετο ἀρχηγός. τόν τε γὰρ μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν κτιστὸν ἐδογμάτισε, καὶ τῆς δόξης αὐτὸν ἀλλοτριοῖ καὶ τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποβιβάζει τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας καὶ τοῦ υἱοῦ, λέγων, ὡς οὔτε τὸν πατέρα δύναται ὁρᾶν ὁ υἱὸς, οὔτε μὴν τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τὸ πνεῦμα, οὔτε τοὺς ἀγγέλους οἱ ἄνθρωποι. αὗται μὲν αἱ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος βλασφημίαι ὠριγένους. περὶ δέ γε τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμει, δυσσεβῶς ἀπέγορ μὴ σάρκα ἐψυχωμένην ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου λαβεῖν τὸν χριστόν. ἀνῶθεν γὰρ ἐμυθεύετο τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν πρὸ καταβολῆς κόσμου τῷ νῷ, ὃν ἀναπλάττει ἐκεῖνος ἐκλελεγμένον, καὶ κλάδον οὐχ ὑπάρξαντα, καὶ σὺν τούτῳ ἐπ' ἐσχάτων ἐνανθρωπῆσαι, καὶ σάρκα προσειληφέναι δίχα ψυχῆς νοερᾶς τε καὶ λογικῆς. καὶ ἀποθέσθαι δὲ τὴν σάρκα πάλιν τὸν κύριον, καὶ τέλος ἕξειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐδογμάτιζε, καὶ τῶν δαιμόνων εἰσηγεῖτο ἔσεσθαι μέλλειν ἀποκατάστασιν, καὶ τὴν κόλασιν χρονικὴν, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζουσαν. πρὸς κάθαρσιν δὲ τῶν ἁμαρτημάτων γενέσθαι· μετὰ τὸ καθαρθῆναι δὲ,

πάντας

πάντας εἰς τὴν ἑνάδα ἀποκατασταθῆναι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας. τὰ δὲ περὶ τῆς ἑνάδος ταύτης πολλῆς μακρηγορίας δεόμενα, ἵν' ὁ ταύτης ὕθλος σαφηνισθῇ, παρήσομεν ἑκόντες, καὶ ἄλλα τῶν ἐκείνου βλασφημιῶν. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὸν ὠριγένην, ὃν ἐκάλουν καὶ ἀδαμάντιον, ἐν τούτοις. τότε δὲ καὶ νουάτος, ὁ κατὰ ῥώμην ἐκκλησίας πρεσβύτερος, αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ τῶν καλούντων ἑαυτοὺς καθαροὺς ἀρχηγός, ἀρνούμενος τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ ὑποκύψασι, καὶ θυσίαν τοῖς εἰδώλοις προσαγαγοῦσιν, εἶτ' ἐπιστρέφουσι, καὶ ἐξομολογουμένοις, τὴν μετάνοιαν· καὶ προσιέντας αὐτοὺς, καὶ θεραπείαν ζητοῦντας τοῦ σφάλματος ἐν μεταμελείᾳ καὶ συντριβῇ καρδίας, μὴ προσιέμενος. καθ' οὗ καὶ σύνοδος ἐν ῥώμῃ συνέστη, κορνηλίου ταύτης προϊσταμένου. ἐν ᾗ, προσδέχεσθαι μὲν τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ παραπεπτωκότας δεῖν, ἔδοξεν, ἐπιστρέφοντας, καὶ μετανοίας φαρμάκοις θεραπεύειν αὐτούς. τὸν δὲ νουάτον τοῖς τῇ συνόδῳ δόξασι μὴ πειθόμενον, οἱ θεῖοι πατέρες ἐκεῖνοι τῆς ἐκκλησίας ἀπηλλοτρίωσαν, καὶ ἀπεκήρυξαν ὡς μισάδελφον. μέμνηται δὲ τινος ὁ εὐσέβιος ἱστορίας, ἐξ ἐπιστολῆς διονυσίου τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἑαυτοῦ τοιαύτης. φησὶ γὰρ ταῦτ' ἐπεστάλκει πρὸς ῥώμην τὸν διονύσιον· σαραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν πιστὸς γέρων, ἀμέμπτως μὲν βιοὺς, ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών. οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ (καὶ γὰρ ἐτεθύκει) νοσήσας δὲ, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος διετέλεσε, καὶ ἀναίσθητος. ἀνασφήλας δὲ τῇ τετάρτῃ βραχὺ, προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν, καὶ ἀσθενῶν, εἶπε, κάλεσόν μοι τῶν πρεσβυτέρων τινά· καὶ πάλιν ἦν ἄφωνος. ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον, ὁ δὲ ἀφικέσθαι μὲν οὐκ ἠδυνήθη (καὶ γὰρ ἠσθένει) ἐντολῆς δὲ παρ' ἐμοῦ δεδομένης, τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττοιντο, βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἐπέδωκε τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι. ἐπανῆκεν ὁ παῖς φέρων· ἐγγὺς δὲ γενομένου, πρὶν εἰσελθεῖν, ἀνενέγκας πάλιν ὁ σαραπίων, ἧκες, ἔφη, τέκνον; καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐλθεῖν οὐκ ἠδυνήθη· σὺ δὲ ποίησον ταχέως τὸ προσταχθὲν, καὶ ἀπάλλαττέ με. ἐπέβρεξεν ὁ παῖς, καὶ ἅμα τε ἐνέχει τῷ στόματι τοῦ πρεσβύτου, καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. ἆρ' οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη, καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας λυθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ; ταῦτα ἡ τοῦ διονυσίου διέξεισιν ἐπιστολή. δέκιος δὲ οὕτω διατεθεὶς εἰς τοὺς τὸν χριστὸν σεβομένους, οὐδὲ δύο ὅλους ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τῇ τῶν ῥωμαίων ἀνύσας ἀρχῇ, αἴσχιστα διεφθάρη. βαρβάρων γὰρ ληϊζομένων τὸν βόσπορον, ὁ δέκιος αὐτοῖς συνεπλάκετο, καὶ πολλοὺς ἀνῄρει, τῶν δὲ στενοχωρηθέντων, καὶ αἰτουμένων ἀφεῖναι τὴν λείαν πᾶσαν, εἰ παραχωρηθεῖεν ἀναχωρῆσαι· ὁ δέκιος οὐκ ἐνέδωκεν, ἀλλὰ γάλλον ἕνα τῶν τῆς συγκλήτου τῇ διόδῳ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε, μὴ συγχωρῆσαι κελεύσας αὐτοῖς παρελθεῖν. ὁ δὲ γάλλος ὑπέθετο τοῖς βαρβάροις, ἐπιβουλεύων δεκίῳ, πλησίον τέλματος βαθέος ὄντος, ἐκεῖ παρατάξασθαι. οὕτω δὲ παρατεταγμένων τῶν βαρβάρων, καὶ τὰ νῶτα τρεψάντων, ὁ δέκιος ἐπεδίωκε· καὶ αὐτός τε σὺν τῷ υἱῷ, καὶ πλῆθος τῶν ῥωμαίων, ἐνέπεσον τῷ τέλματι, καὶ πάντες ἐκεῖ

Ἀδαμάντιος.

Περὶ τοῦ Δεκίου θανάτου.

omnes ad unitatem redituros esse, tam homines quàm dæmones. Vnitatis autem illius rationem, seu nugas potius, cum sine multis uerbis declarari haud possint, prætermisimus, ut & alias eius blasphemias. Atque hæc de Origene, qui etiam Adamantius dicebatur. Tum Nouatus quoque, Romanæ ecclesiæ presbyter, hæresiasches extitit: eorum'que qui se Catharos seu puros dicunt, princeps: ijs qui persecutione territi, simulacbris immolarunt, & post, agnito peccato, se conuertunt, pœnitentiam negans, & supplices ac delicti medicinam dolenter afflictoq; animo requirentes, non admittens. Contra hunc Romę concilium est indictum, cui Cornelius præfuit: in quo decretum est, tempore persecutionis lapsos recipiendos, si se conuerterint, & pœnitentiæ medicina curandos esse. Nouatum uerò sancti illi patres, concilij decreto non acquiescentem, Ecclesia pulsum, ut fratrum hostem, abdicarunt. Eusebius quoque historiam quandam ex epistola Dionysij Alexandrini episcopi, huiusmodi, ijs uerbis ab ipso descripta, quæ sequuntur, refert. " Fuit apud nos fidelis quidam senex Serapio, " uita inculpatè acta, sed in persecutione lapsus, " qui cum sæpè opem imploraret, ac ob sacrificium simulacris factum à nemine audiretur: ægrotus, per integrum triduum mutus & sensus expers iacuit. Die quarta morbo nonnihil remisso, per nepotem sibi festinanter presbyterum aliquem accersi iussit, ac rursus mutus iacuit. Accurrit puer ad presbyterum, qui cum ob morbum uenire non posset, ego autem eos qui è uita discederent, si peterent, præsertim si prius etiam supplicassent, absolui iussissem, ut cum spe bona morerentur: parum de Eucharistia dedit puero, ac iussit, ut madefaceret, ac seni in os instillaret. quam cum puer afferens appropinquasset, priusquam ingrederetur, denuò recreatus Serapio: Ades, inquit, fili? etsi autem presbyter uenire non potuit, tu tamen quod mandatum est, exequere, me'que absoluito. Instillauit puer eucharistiam in os senis: qui cum parum deglutisset, statim expirauit. Non'ne uerò euidenter conseruatus, eo usque expectauit, dum solueretur? peccato'que soluto, propter multa bona quæ fecerat * confiteri posset? " Hæc in epistola Dionysij referuntur. Decius uerò sic erga Christi cultores affectus, nondum integro biennio in imperio exacto, turpissimè perijt. Nam cum Barbarorum, Bosphorum populantium, multos occidisset: hi'que in angustias redacti, se omnem prædam reddituros promitterent, si discedere sinerentur: Decius negauit, & Gallum senatorem transitu eos prohibere iussit. At Gallus Decio insidians, monuit Barbaros, ut iuxta profundã paludẽ aciem instruerent. quo illi facto, cũ terga dedissent: Decius eos persequens cũ filio & magna'multitudine Romanorũ, in paludẽ incidit, ubi omnes

Nouatianæ sectæ condemnatio.

Serapioni lapso diuinitùs data uenia.

Decij interitus.

perierunt, ut nec corpora eorum inuenirentur, cœno obruta.

IMPERIVM GALLI ET Volusiani.

Tributum Barbaris promissum.

Gallus rerum potitus (quem scriptores quidam etiam Volusianum uocant, ut binominem: alijs asserentibus, filium, eundemque collegam eius, Volusianum appellatum esse) pactus cum Barbaris, ut annuo tributo accepto, Romanis prouincijs abstinerent, Romam abijt, ac filium Volusianum Cæsarem declarauit. Fuit & hic Christianis grauis, non minore quàm Decius persecutione inchoata, multisque interfectis. Sub hoc motus Persarum recruduit, qui Armeniam occuparunt, Tiridate rege fuga elapso, cuius filij se ad hostes contulerant. Scytharum quoque multitudo penè innumerabilis in Italiam impressionem fecit: ijdemque Macedoniam, Thessaliam & Græciam incursarunt. Eorum quoque pars Mæotide palude superata, per Bosporum, in pontum Euxinum irrupisse fertur, ac multas uastasse prouincias. Sunt & aliæ plures gentes contra ditiones Romanorũ concitatæ. Pestis quoque tum prouincias inuasit: quæ ab Aethiopia orta, totumque pene orientem & occidentem peruagata, multas urbes ciuibus desolauit, durauitque per annos quindecim. Scythæ uerò annuo tributo ex pacto à Romanis petito, pauciora sibi quàm promissa essent, dari questi, minitabundi abierunt. Cæterùm Aemylianus, homo Afer, Mysijs legionibus præfectus, militibus ea omnia promisit quæ Scythis penderentur, si cum illis pugnarent. qui Barbaros ex improuiso aggressi, paucis exceptis, omnes occiderunt: & opimis spolijs partis, regionem eorum incursarunt. Eo successu elatus Aemylianus, à suis legionibus impetrauit, ut imperator salutaretur: coactisque in unum copijs, ad Italiam occupandã properauit. Quo Gallus cognito, & ipse contrà se parauit: commissoque prælio uictus, à suis militibus unà cum filio occisus est, cum biennium & menses octo imperasset. Eius uerò milites & ipsi Aemyliano coniunctì, imperium confirmarunt.

Perse.

Scythæ.

Pestilentia XV annorum.

Scythæ ab Aemyliano cæsi.

Aemylianus imperator creatus.

Galli et Volusiani cædes.

Imperium

ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν εὑρεθῆναι, καταχωσθέντα τῇ ἰλύϊ τοῦ τέλματος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΓΑΛΛΟΥ ΚΑΙ Βολουσιανοῦ.

Κρατεῖ οὖν ὁ Γάλλος, ὃν τινὲς μὲν τῶν συγγραφέων καὶ Βολουσιανὸν κεκλῆσθαι φασὶν, ὡς διώνυμον· ἄλλοι δὲ, τὸν Βολουσιανὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀναγεγράφασι, καὶ συνάρχην αὐτῷ. κρατήσας τοίνυν τῆς τῶν Ῥωμαίων ὁ Γάλλος ἀρχῆς, συντίθεται τοῖς βαρβάροις ἐπὶ συνθήκαις τοῦ λαμβάνειν ἐκείνους παρὰ Ῥωμαίων δασμὸν ἐτήσιον, καὶ μὴ τὰς Ῥωμαίων ληΐζεσθαι· καὶ σπεισάμενος οὕτως, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βολουσιανὸν ἀνηγόρευσε καίσαρα. βαρὺς δὲ καὶ οὗτος γέγονε τοῖς χριστιανοῖς, καὶ οὐχ ἥττονα Δεκίου διωγμὸν κατ' αὐτῶν ἐγείρας, καὶ πολλοὺς ἀνηλών. ἤρξατο δ' αὖθις ἐπὶ τούτου ἡ κίνησις τῶν Περσῶν, καὶ κατεσχέθη παρ' αὐτῶν ἡ Ἀρμενία, τοῦ ταύτης βασιλέως Τιριδάτου φυγόντος, τῶν δὲ παίδων ἐκείνου προσρυέντων τοῖς Πέρσαις. καὶ Σκύθαι δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσέβαλον, πλῆθος ὄντες χιλιάδων ὑπερβαῖνον καὶ ἀριθμὸν, καὶ Μακεδονίαν καὶ Θετταλίαν καὶ Ἑλλάδα κατέδραμον. λέγεται δὲ τούτων μοῖράν τινα διὰ Βοσπόρου παρελθοῦσαν, καὶ τὴν Μαιῶτιδα λίμνην ὑπερβᾶσαν, ἐπὶ τὸν Εὔξεινον ἐλθεῖν πόντον, καὶ χώρας πορθῆσαι πολλάς. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τῶν ἐθνῶν τότε κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ὡρμήκεσαν. ἀλλὰ καὶ λοιμὸς τότε ταῖς χώραις ἐπέσκηψε, ἐξ Αἰθιοπίας ἀρξάμενος, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐπινεμηθεὶς χώραν ἑῴαν τε καὶ ἑσπέριον, καὶ πολλὰς τῶν πόλεων τῶν οἰκητόρων ἐκένωσεν, ἐπὶ πεντεκαίδεκα διαρκέσας ἐνιαυτούς. οἱ γε μὴν Σκύθαι τὸ ταχθὲν παρὰ Ῥωμαίων κατὰ συνθήκας λαμβάνοντες ἐπετείως, ἧκον ταῦτα ληψόμενοι, καὶ ὅτι ἐλάττονα λέγοντες εἶναι τῶν ὑπεσχημένων τὰ σφίσι διδόμενα, ἀπῄεσαν ἀπειλούμενοι. Αἰμιλιανὸς δέ τις Λίβυς ἀνὴρ, ἄρχων τοῦ ἐν Μυσίᾳ στρατεύματος, τοῖς στρατιώταις δώσειν πάντα τὰ τοῖς Σκύθαις διδόμενα ἐπηγγείλατο, εἰ τοῖς βαρβάροις συνάψαιεν πόλεμον. οἱ δὲ ἀπροόπτως ἐπελθόντες τοῖς Σκύθαις, ἐκτὸς ὀλίγων ἀπέκτειναν ἅπαντας, καὶ λάφυρα ἐξ ἐκείνων πλεῖστα συνήγαγον, τὴν χώραν καταδραμόντες αὐτῶν. ἐντεῦθεν ὁ Αἰμιλιανὸς ὑπερφρονήσας τῷ κατορθώματι, μετακαλεῖ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, καὶ Ῥωμαίων αὐτὸν ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα. ὃς αὐτίκα τὰς δυνάμεις ἀγείρας, ἔσπευδε τὴν Ἰταλίαν καταλαβεῖν. ὡς γοῦν εἰς γνῶσιν ἦλθον ταῦτα τοῦ Γάλλου, κἀκεῖνος ἐστράτευσε παρασκευασάμενος, τῷ Αἰμιλιανῷ ἀντιπαρετάξατο, καὶ συῤῥαγέντων ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, ἡττῶνται οἱ τοῦ Γάλλου. ἡττώμενοι δὲ, ἐπέθεντο τῷ σφῶν αὐτοκράτορι· καὶ ἀνελόντες ἐκεῖνον, καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, βασιλεύσαντας ἔτη δύο, καὶ μῆνας ὀκτὼ, προσέθεντο τῷ Αἰμιλιανῷ, καὶ αὐτοὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ ψηφισάμενοι.

ὅτι καὶ ὁ Γάλλος διωγμὸν ἐκίνησε κατὰ χριστιανῶν.

Σκύθαι ἐπελθόντες, καὶ χώραν κατατρέχοντες, καὶ φθορὰ ἐκ λοιμοῦ.

ὅπως Αἰμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἥρπασε.

ἀναιρεῖται Γάλλος.

Ἀνάῤῥησις

Ἀνάῤῥησις αἰμιλιανοῦ.

Ἀναῤῥηθεὶς δ' οὕτως αὐτοκράτωρ ὁ αἰμιλιανὸς, ἐπέστειλε τῇ συγκλήτῳ, ἐπαγγελλόμενος, ὡς καὶ τὴν θρᾴκην ἀπαλλάξει βαρβάρων, καὶ κατὰ περσῶν ἐκστρατεύσεται, καὶ πάντα πράξει καὶ ἀγωνίσεται ὡς στρατηγὸς αὐτῶν, τὴν βασιλείαν τῇ γερουσίᾳ καταλιπών. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔφθη πεποιηκὼς, οὐαλλεριανοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ. ὃς τῶν ὑπὲρ τὰς ἄλπεις ἄρχων δυνάμεων, τὰ κατὰ τὸν αἰμιλιανὸν μαθὼν, καὶ αὐτὸς τυραννεῖ. καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις συναγαγὼν, πρὸς τὴν ῥώμην ἠπείγετο. *ἀναίρεσις αἰμιλιανοῦ.* οἱ γοῦν τῷ αἰμιλιανῷ συστρατευόμενοι, οὐκ ἀξιομάχους ἑαυτοὺς ἐγνωκότες πρὸς τὴν τοῦ οὐαλλεριανοῦ στρατιὰν, μηδὲ φθείρειν καὶ φθείρεσθαι ῥωμαίους ὑπ' ἀλλήλων ὅσιον κρίναντες, καὶ πολέμους συγκροτεῖσθαι ὁμογενῶν, καὶ ἄλλως δὲ τὸν μὲν αἰμιλιανὸν ἀνάξιον λογιζόμενοι βασιλείας, ὡς ἄδοξόν τε καὶ χαμερπῆ, τὸν οὐαλλεριανὸν δὲ οἰκειότερον ἡγούμενοι τῇ ἀρχῇ, εἶτα δὲ ὥστε καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιληψόμενον ἀρχικώτερον, κτείνουσι τὸν αἰμιλιανὸν, οὔπω τέσσαρας μῆνας ἡγεμονεύσαντα, ἄγοντα δὲ τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν τεσσαρακοστόν· καὶ προσίασιν οὐαλλεριανῷ, καὶ ἀμάχως αὐτῷ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν ἐγχειρίζουσι. *περὶ παπῶν ῥώμης.* φλαβιανοῦ δὲ ἐπὶ δεκίου, ὡς εἴρηται, μαρτυρήσαντος, κορνήλιος τὴν τῆς ῥώμης ποιμαντικὴν διεδέξατο. ὃς ἐπὶ τρισὶν ἐμπρέψας ταύτῃ ἐνιαυτοῖς, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε. καὶ λούκιος ἐπὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀνήχθη θρόνον, ὃς οὐδ' ὄγδοον ἐκπλήσας ἐνιαυτὸν ἐν τῇ τῆς ῥώμης ἐπισκοπῇ, τελευτᾷ. καὶ στέφανος τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτούργημα διεδέξατο. οὗπερ τυγχάνει διάταγμα, τοὺς ἐξ αἱρέσεων ἐπιστρέφοντας χριστιανοὺς μὴ βαπτίζειν, ἀλλὰ τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ καθαίρειν αὐτοὺς, οὗ καὶ ἐπιστολὴ περὶ τούτου πρὸς κυπριανὸν τὸν ἱερομάρτυρα ἀναχαράττεται. στεφάνου δὲ κοιμηθέντος μετὰ δύο ἐνιαυτοὺς, ξύστος εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς ῥώμης θρόνον ἐκάθισε. τότε καὶ ἡ κατὰ σαβέλλιον ἐκαινίζετο αἵρεσις ἐν πτολεμαΐδι τῆς πενταπόλεως. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοὺς τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖς ἔχει οὕτως.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΥ ΚΑΙ γαλιήνου.

Οὐαλλεριανὸς δὲ σὺν γαλιήνῳ τῷ υἱῷ τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας δραξάμενος, καὶ οὗτος σφοδρότατον ἐκίνησε κατὰ χριστιανῶν διωγμὸν, καὶ πολλοὶ κατὰ διαφόρους χώρας μάρτυρες γεγόνασιν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως πολυειδῶς ἐναθλήσαντες. ἐθνῶν οὖν καὶ ἐπὶ τούτου γενομένης ἐπαναστάσεως, κακῶς εἶχον ῥωμαίοις τὰ πράγματα. οἵ τε γὰρ σκύθαι τὸν ἴστρον διαβάντες, καὶ αὖθις τὴν θρᾳκῶν χώραν ἠνδραποδίσαντο, καὶ πόλιν περιφανῆ τὴν θεσσαλονίκην ἐπολιόρκησαν μὲν, οὐ μέντοι καὶ εἷλον. ἐς δέος δὲ τοσοῦτον ἅπαντας κατέστησαν, ὡς ἀθη-

Imperium Aemyliani.

Appellatus imperator Aemylianus Senatui per literas promisit, se Barbaros etiam Thracia pulsurum, & Persis bellum illaturum: omnia'que facturum & dimicaturum, ut ducem eorum, imperio ipsis relicto. sed priusquam horum aliquid faceret, Valerianus transalpinarum legionum dux, rebus Aemyliani cognitis, & ipse regnum affectauit: conductis'que in unum suis copijs, Romam properauit. Quare ij qui sub Aemyliano stipendia merebant, quia se Valeriano impares esse norant, & Romanos mutuis perire caedibus, ac intestina bella conflari nefas putabant. Eodem accedebat, quod Aemylianum, ut inglorium & humilem, regno indignum iudicabant: Valerianum uerò ad principatum aptiorem, ut qui maiori cum autoritate res administraturus esset: Aemyliano nondum quatuor menses imperio potito, annos uerò quadraginta nato, interfecto, ad Valerianum transeunt, ei'que extra dimicationem Romanorum imperium tradunt. *Aemyliani caedes.* Flauiano sub Decio martyrij corona ornato, Cornelius Romanus pastor factus, munere suo per triennium praeclarè obito, decessit. *Episcoporum catalogus.* Lucio in pontificatus solium euecto, & ante expletum in eo octauum annum mortuo, Stephanus est surrogatus. Huius sanctio est, ne Christiani ab haereticis ad Ecclesiam reuertentes, rebaptisentur, sed precatione per manuum impositionem lustrentur. ea'que de re epistola eius ad Cyprianum martyrem extat. *Stephani papae sanctio.* Cum Stephanus post duos annos obdormisset: Xystus in pontificio Romae solio consedit. Tum etiam Sabelliana haeresis, Ptolemaide Pentapoleos urbe mota est. Atque haec de Romanis pontificibus.

Valeriani imperium.

Valerianus autem, cum Galieno filio rerum potitus, & ipse Christianos uehementissime persecutus est: ac multi diuersis in locis martyres facti sunt, uarijs pro Christi fide certaminibus defuncti. Sub hoc quoque, propter exterarum gentium motus, malè se res Romana habuit. Nam Scythae *Scythae.* Istrum transgressi, Thraciam denuò populati, urbem illustrem Thessalonicam obsederunt illi quidem, sed non expugnarunt. ac terrorem tantum intulerunt omnibus, ut Athenienses

nienses sua mœnia iam inde à Syllæ temporibus prostrata, instaurarent. Peloponenses uerò, Isthmum à mari ad mare ducto muro intercluderent. Persæ quoque Sapore rege Syriam incursarunt, & Edessam obsederunt: quos Valerianus prius non aggredi ausus, cum Edessenos milites eruptionibus faciendis multos Barbaros cædere, & plurimis potiri spolijs didicisset, recepto animo adortus est.

Valerianus à Persis captus.

Qui, ut longè plures, Romanos circundederunt, quibus maxima ex parte occisis, nonnullis etiam elapsis, Valerianus cũ suis satellitibus ab hostibus captus, atque ad Saporem abductus est. Is uerò cum imperatorem teneret, omnia se iam uicisse ratus, homo per se crudelis, multo deterior euasit. Nonnulli ad hunc modum à Persis Valerianum esse captum tradunt. Sunt & qui eum ultrò deditionem fecisse narrent, quòd cum Edessæ ageret, milites fame laborantes, seditione mota, de interficiendo ipso cogitarint. Eum uerò ne à suis occideretur, ad Saporem profugum, hosti se tradidisse, ac nihilo secius ipsas legiones: quæ quod ad ipsum attinet, sanè periissent, milites tamen non perierunt, sed proditione cognita, paucis occisis, effugerunt. Enimuerò imperator siue in acie captus, siue ultrò profugus, ignominiose à Sapore tractabatur. Persæ uerò sine ullo metu urbes adorti, Antiochiam ad Orontem, & clarissimam Ciliciæ ciuitatem Tarsum, & Capadociæ Cæsaream cæperunt, nec captiuorum multitudini cibi plus dederunt, quàm quantum ad tuendam uitam satis esset: imò nec aquam affatim bibere siti sunt, sed à custodibus in die semel instar pecudum aquatum acti. Cæsaream uerò Cappadociæ frequentissimam urbem, (nam ad quadringenta hominum millia eam incoluisse traduntur) non prius hostes cæperunt, obsessis strenuè se defendentibus, Demosthene, uiro forti & cordato, duce: quàm captiuus quidam medicus, excarnificationum hostilium impatiens, locum eis quendam demonstrauit, per quem Persæ noctu ingressi, omnes interfecerunt. Ciuium uerò dux Demosthenes, à multis Persis circundatus, qui eum uiuentem capere iussi erant, conscenso equo, & stricto ense sublato, in medios hostes se immisit, & plurimis prostratis urbe elapsus, effugit. Hoc rerum statu Persæ, omnes Romanas in oriente prouincias peruagati, sine ullo metu uastarunt. At Romani fuga, ut dictum est, elapsi, Callistum quendam ducem crearunt, qui cũ Persas palantes: ac omnis hostilis metus, expertes temerè prouincias incursare

Antiochia. Tarsus. Cæsarea.

Demosthenes Cæsariensis.

Callistus Persas cædit.

ναίους μὲν ἀνοικοδομῆσαι τὸ τεῖχος τῆς ἑαυτῶν πόλεως, καθῃρημένον ἐκ τῶν τοῦ Σύλλα χρόνων, Πελοποννησίους δὲ διατειχίσαι τὸν ἰσθμὸν ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. ἀλλὰ μὴν καὶ Πέρσαι Σαπώρου σφῶν βασιλεύοντος, τὴν Συρίαν κατέδραμον, καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐλύμηναν, καὶ τὴν Ἔδεσσαν ἐπολιόρκουν. Οὐαλεριανὸς δὲ ὤκνει προσμίξαι τοῖς πολεμίοις. μαθὼν δὲ, ὡς οἱ ἐν Ἐδέσσῃ στρατιῶται ἐξιόντες τῆς πόλεως, καὶ συμπλεκόμενοι τοῖς βαρβάροις, πολλοὺς ἀναιροῦσι, καὶ πλεῖστα σκῦλα λαμβάνουσιν, ἀνεθάρσησε, καὶ ἐπελθὼν μετὰ τῆς συνούσης αὐτῷ στρατιᾶς συνεπλάκη τοῖς Πέρσαις. οἱ δὲ πολυπλασίους ὄντες τοὺς Ῥωμαίους ἐκύκλωσαν, καὶ οἱ πλείους μὲν ἔπεσον, τινὲς δὲ καὶ διέφυγον. Οὐαλεριανὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν συνελήφθη τοῖς πολεμίοις, καὶ πρὸς τὸν Σαπώρην ἀπήχθη. ὁ δὲ τοῦ βασιλέως κρατήσας, πάντων ἤδη κρατεῖν ᾤετο. καὶ ὠμὸς ὢν πρὶν, πολλῷ χείρων ἐπὶ τούτῳ γέγονεν. οἱ μὲν οὖν οὕτως αἰχμάλωτον ἑαλωκέναι τὸν Οὐαλεριανὸν τοῖς Πέρσαις ἱστόρησαν. εἰσὶ δ' οἱ ἑκόντα φασὶ τὸν Οὐαλεριανὸν προσχωρῆσαι τοῖς Πέρσαις, ὅτι ἐν Ἐδέσσῃ διάγοντος αὐτοῦ, λιμὸς ἐπίεζε τοὺς στρατιώτας, κἀντεῦθεν εἰς στάσιν ἐκίνουντο, καὶ ἀνελεῖν ἐζήτουν τὸν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ τὴν τῶν στρατιωτῶν δείσας ἐπανάστασιν, πρὸς τὸν Σαπώρην κατέφυγεν, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀπόληται, τοῖς πολεμίοις προδεδωκὼς ἑαυτόν. ἀλλὰ μέντοι ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ Ῥωμαίων στρατεύματα, οὐ μὴν οἱ στρατιῶται ἀπώλοντο, ἀλλὰ γνόντες τὴν προδοσίαν, διέφυγον, ὀλίγων ἀναιρεθέντων. εἴτε δὲ δορυάλωτος ἐλήφθη τοῖς Πέρσαις ὁ βασιλεὺς, εἴθ' ἑκὼν ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἀτίμως ἤγετο παρὰ τοῦ Σαπώρου. οἱ Πέρσαι δὲ κατὰ πᾶσαν ἀδεῶς ταῖς πόλεσιν ἐπιόντες, τήν τε πρὸς τῷ Ὀρόντῃ αἱροῦσιν Ἀντιόχειαν, καὶ τὴν περιφανεστάτην τῶν τῆς Κιλικίας πόλεων τὴν Ταρσὸν, καὶ τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ Καισάρειαν. καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων συναγαγόντες, οὐδὲ τροφῆς αὐτοῖς μετεδίδουν, εἰ μὴ βραχείας, ὡς ἀρκεῖν. οὔτε μὴν ὕδατος μετέχειν εἰς κόρον εἴων αὐτοὺς, ἀλλ' ἅπαξ τῆς ἡμέρας οἱ τούτων φρουροὶ ἤλαυνον αὐτοὺς ἐφ' ὕδωρ, ὥσπερ βοσκήματα. τὴν Καισάρειαν δὲ πολυάνθρωπον οὖσαν (περὶ τεσσαράκοντα γὰρ μυριάδας ἀνθρώπων ἐν αὐτῇ λέγεται κατοικεῖν) οὐ πρότερον εἷλον, γενναίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς πολεμίοις ἀντικαθισταμένων, καὶ στρατηγουμένων ὑπό τινος Δημοσθένους, ἀνδρὸς καὶ ἀνδρείου καὶ συνετοῦ, πρὶν ἤ τις αἰχμάλωτος καταχθεὶς ἰατρὸς, καὶ τὰς ἐπαγομένας αὐτῷ μὴ φέρων αἰκίας, ὑπέδειξέ τινα τόπον, ὅθεν νυκτὸς εἰσῆλθον οἱ Πέρσαι, καὶ πάντας ἀνεῖλον. ὁ δέ γε τούτων στρατηγὸς Δημοσθένης ὑπὸ πολλῶν κυκλωθεὶς Περσῶν, κελευσθέντων ζωὸν αὐτὸν συλλαβεῖν, τὸν ἵππον ἀναβὰς, καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος ἄρας, εἰσώθησεν ἑαυτὸν μέσον τῶν πολεμίων· καὶ πλείους καταβαλὼν, διεξέπεσε τῆς πόλεως, καὶ διαφυγεῖν ἴσχυσεν. οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων τοῖς Πέρσαις συγκεχυμένων, κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπήκοον Ῥωμαίοις ἑῴαν διεσκεδάσθησαν χώραν, καὶ ἐπόρθουν αὐτὴν ἀδεῶς. οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι φυγόντες ὡς εἴρηται, στρατηγὸν ἑαυτοῖς ἐπέστησαν Κάλλιστόν τινα, ὃς σκεδαννυμένους τοὺς Πέρσας ὁρῶν, καὶ ἀπερισκέπτως ἐ-

πιόντας

ὅτι ὑπὸ Περσῶν ἑάλω Οὐαλεριανός.

ὅτι εἷλον οἱ Πέρσαι πόλεις πολλὰς, καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων, καὶ ὕδατος αὐτοὺς εἶργον.

ὅπως ἑάλω ἡ Καισάρεια.

ὅτι ἐπέστησαν τοῖς Πέρσαις Ῥωμαῖοι Κάλλιστον, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνεῖλεν, καὶ παλλακὴν τοῦ Σαπώρου εἷλε.

πόντας ταῖς χώραις, ἐπεὶ μή τινα εἶδεν αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι, ἐπιτίθεται ἀθρόον αὐτοῖς, καὶ φόνον τῶν βαρβάρων πλεῖστον εἰργάζετο, καὶ παλλακὰς ἅλε σαπώρου σὺν πλούτῳ πολλῷ. οἷς ἐκεῖνος περιαλγήσας, οἴκαδε σπουδαίως ὑπέστρεψε, καὶ τὸν οὐαλεριανὸν ἐπαγόμενος, ὃς καὶ ἐν περσίδι κατέστρεψε τὴν ζωὴν, ὡς αἰχμάλωτος ὀνειδιζόμενός τε καὶ ἐμπαιζόμενος. οὐ μόνος δὲ ὁ κάλλιστος ἠρίστευσε τότε κατὰ περσῶν, ἀλλὰ καί τις παλμυρηνὸς ἀνὴρ, καλούμενος ὠδέναθος, συμμαχῶν ῥωμαίοις, πολλοὺς διέφθειρε τῶν περσῶν, ἀναστρέφουσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐφρατησίαν ἐπιθέμενος χώραν· ὃν γαλιῆνος τοῦ στρατηγήματος ἀμειβόμενος, τῆς ἑώας προεχειρίζετο στρατηγόν. ἐν μέντοι τοῖς πεσοῦσιν ἐκ τοῦ περσικοῦ στρατεύματος σκυλευομένοις, λέγονται καὶ γυναῖκες εὑρεθῆναι κατ' ἄνδρας ἐσταλμέναι καὶ ὡπλισμέναι, ἀλλὰ καὶ ζῶσαι τοιαῦται καὶ συλληφθῆναι ὑπὸ ῥωμαίων. ἐν δὲ τῇ ἐπανόδῳ, φάραγγι βαθείᾳ περιτυχὼν ὁ σαπώρης, ἣν διελθεῖν τοῖς ὑποζυγίοις ἄπορον ἦν, αἰχμαλώτους ἐκέλευσεν ἀποσφαγῆναι, καὶ ῥιφῆναι κατὰ τῆς φάραγγος, ἵν' ἐκ τοῦ βάθους αὐτῆς πληρωθέντος, διὰ τῶν νεκρῶν σωμάτων τὴν σφῶν διέλευσιν ὑποζύγια. καὶ

Ἀφίησι φάραγγα.

οὕτω διελθεῖν ἱστορεῖται τὴν φάραγγα. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν οὐαλεριανὸν, ἐν τούτοις. τῆς δὲ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίας καθηγεῖτο ξύστος· τῆς δὲ τῶν ἀντιοχέων δημητριανὸς, διαδεξάμενος φλαβιανόν· τῆς δὲ τῶν ἱεροσολύμων ὑμέναιος, μαζαβάνου θανόντος· τῆς δὲ ἐν ἀλεξανδρείᾳ προΐστατο διονύσιος.

cursare uideret: aggressione repentina maximam Barbarorum cædem edidit, & Saporis concubinas cum magnis opibus cæpit. Qua clade ille dolens, festinanter domum abiit, abducto etiam Valeriano secum: qui in Persia uitam inter captiuitatis opprobria & ludibria exegit. Neque uero Callistus duntaxat rem contra Persas tum bene gessit: sed & Odenatus Palmyrenus, Romanorum socius, multos occidit, redeuntes iuxta Euphratem adortus, ea'que de causa à Galieno imperatore, grati animi ergò, dux Orientis est creatus. Inter spoliandum cadauera Persarum, dicuntur etiam mulieres habitu & armis uirorum ornatæ repertæ, & tales aliquot uiuæ à Romanis captæ esse. Sapores uerò cum in reditu in profundam uallem incidisset, per quam iumentis transitus non patebat, captiuos interfici, & in uallem abijci iussisse: ita'que complanata ualle, per cadauera iumenta traduxisse fertur. Ac cum Valeriano sic actum est. Romanam autem ecclesiam gubernauit Xystus: Antiochenam Demetrianus, Flauiani successor: Hierosolymitanam Mazabeno mortuo Hymenæus, Alexandrinam Dionysius.

Odenatus.

Mulieres milites.

Vallis cadaueribus expleta.

Episcoporum successio.

Βασιλεία γαλιήνου.

Ἔσω ἥσυχον πολεμοῦσι.

ΜΕτὰ δὲ τὸν οὐαλεριανὸν γαλιῆνος ὁ ἐκείνου υἱὸς τῆς τῶν ῥωμαίων ἡγεμονίας γέγονεν ἐγκρατὴς, ὃν ὁ πατὴρ κατὰ περσῶν στρατευόμενος, ἐς τὰ ἑσπέρια ἔασε τοῖς τῇ ἰταλίᾳ ἐφεδρεύουσι, καὶ τοῖς τὴν θρᾴκην ληιζομένοις ἀντικαθίστασθαι. ὃς ἀλαμανοῖς περὶ τριάκοντα μυριάδας οὖσι, περὶ τὰ μεδιόλανα συμβαλὼν μετὰ μυρίων, ἐνίκησεν. εἶτα καὶ αἰρούλοις, σκυθικῷ γένει, καὶ γότθοις ἐπεξελθὼν, ἐκράτησεν. ἐπολέμησε δὲ καὶ φράγγοις. αὐρίολος δὲ ἐκ χώρας ὢν γετικῆς. τῆς ὕστερον δακίας ἐπικληθείσης, καὶ γένους ἀσήμου (ποιμὴν γὰρ ἐτύγχανε πρότερον) τῆς τύχης δὲ αὐτὸν ὡς μέγα βουληθείσης ἐπᾶραι ἐστρατεύσατο. καὶ περιδέξιος γεγονὼς τῶν βασιλικῶν ἵππων φροντιστὴς προεχειρίσθη. [illegible] περὶ τούτους εὐδοκιμῶν, ἐκεχαρισμένος ὤφθη τῷ κρατοῦντι. τῶν δ' ἐν τῇ μυσίᾳ στρατιωτῶν στασιασάντων, καὶ ἰγγενοῦον αὐτοκράτορα ἀναπόντων, καὶ τοῦ γαλιήνου αὐτῷ ἀντιταξαμένου περὶ τὸ σίρμιον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μαυρουσίους ἐπαγομένου, οἳ ἐκ μήδων κατάγεσθαι λέγονται, ὁ αὐρίολος ἱππαρχῶν γενναίως μετὰ τῶν ἱππέων ἀγωνισάμενος, πολλοὺς τῶν τὰ ἰγγενοῦ φρονούντων διώλεσε, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο ἐς φυγὴν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἰγγενοῦον

Περὶ αὐριόλου, καὶ περὶ ἰγγενοῦ τυραννίδα ἀνθηρημένου.

Imperium Galieni.

POst Valerianum, Galienus illius filius, imperij Romani potitus est, à patre contra Persas abeunte in Occidente relictus, ut ijs qui Italiæ malè cogitarent, & Thraciam uastarent, resisteret. qui cum non amplius decem millia haberet, trecenta millia Alemannorum iuxta Mediolanum uicit. Deinde Herulos etiam, gentem Scythicam, & Gothicam, profligauit. Gessit & cum Francis bellum. Aureolus uerò ex prouincia Getica (sic enim Dacia quondam uocabatur obscuro genere ortus (pastor enim fuit) cum à fortuna euchendus esset, militauit, atque industria consecutus est, ut equi imperatorij suæ fidei mandarentur. Quos quia præclarè tractabat, charus habebatur imperatori. Deinde cum Mysiæ legiones Ingenuum per seditionem Imperatorem dixissent, & Galienus præter cæteros etiam Mauros (hos à Medis propagatos esse aiunt) contra eum ad Sirmium adduxisset: Aureolus magister equitum strenuè dimicando, multis hostibus, cæsis reliquos, ipsumque Ingenuum rebus desperatis in fugam

Galieni res in occidente gestæ.

Aureolus.

Ingenuus.

fugā cōiecit, in qua à suis satellitib. est occisus. *Posthumus.* Hoc domito, Posthumus contra imperatorem insurgit tali de causa. Galienus filiū Galienum, adolescentem solertem & formosum, quem imperij successorem destinabat, in urbe Agrippina reliquerat: ut Gallis, quos Scythæ premebant, opem ferret, Albano cuidam propter ætatem commissum. Posthumus uero ad custodiā Rheni fluminis relictus, ut transrhenanos Barbaros Romanarum prouinciarum incursione prohiberet: transitu eorum non animaduerso, in reditu præda onustos adortus, multis occisis, prædam omnem receptam inter milites statim diuisit. Cum autem Albanus postularet, ut ea ad se & iuniorem Galienum afferretur: milites ea repetita ad seditionem impulsos, ad Agrippinæ mœnia adduxit, Albanum'que & iuniorem Galienum à ciuibus sibi deditos occidit. Galienus igitur bello contra Posthumum suscepto, primo congressu uictus est. Deinde tyrannum in fugam conjectum, Aureolum persequi iubet. qui cum eum assequi posset, diutius persequi nolens, causatus est, se cum adipisci non posse. Quare Posthumum sic elapsum, & copias reparantem, Galienus denuò adortus, in quodam Galliæ oppidum compulsum obsedit: sagitta'que in dorso ictus, ob uulneris dolorem obsidionem soluit. Sed aliud quoque *Macrinus. Macrianus. Quintus.* bellum à Macrino est exortum: qui cum duos filios haberet, Macrianum & Quintum, regnum affectauit. ac ipse quidem ob alterum pedem mutilatum, uestem imperatoriam non induit, sed filios induere iussit: atque ab Asianis cupidè susceptus, cum ad breue tempus aduersus Persas commoratus esset, contra Galienum se parabat: Balista, quem magistrum equitum crearat, contra Persas relicto, adiuncto etiam Quinto filio. Quare imperator Aureolum cum alijs ducibus contra Macrinum & Macrianum misit: qui hoste circumuento nonnullos occiderunt (parcebant enim eis, ut popularibus suis) sperantes, eos ultrò ad imperatorem transituros. Sed cum non cederent, fortuitò accidit, ut omnes ad officium redirent. Nam dum tyrannorum milites erectis signis incedunt, quidam ex signiferis impeditus concidit: signo'que una inclinato, reliqui signiferi causæ ignari, putantes illum ultrò se imperatori submisisse, humi prostrati omnes idem fecerunt, Galienum faustis ominibus prosequentes: neque ulli, præter Pæones, apud Macrinum manserunt. Qui cum & ipsi transituri essent, Macrino & filio, ipsorū rogatu, ne in hostiū potestatē uenirent,

φθύγην ἀπεγνωκότα, καὶ ἐν τῇ φθύγῃ ἀναιρεθῆναι παρὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ. αὖθις οὖν ποσοῦμος τῷ γαλιήνῳ ἐπανίσταται. παῖδα γὰρ ἔχων ὁ αὐτοκράτωρ ὁμώνυμον, ἄξιόν τε καὶ εὐπρόσωπον, ὃν ἐς τὴν βασιλείας ἦγε διαδοχήν, ἐν ἀγριππίνῃ τῇ πόλει κατέλιπε, τοῖς γάλλοις ὑπὸ σκυθῶν πορθουμένοις ἐπικουρήσοντα. ᾧ καί τινα ἀλβανὸν κεκλημένον ἐπέστησε, διὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ. ποσοῦμος δὲ εἰς φυλακὴν τοῦ ῥήνου ποταμοῦ ταχθείς, ὥστε κωλύειν τοῖς πέραν οἰκοῦσι βαρβάροις τὴν εἰς τὴν ῥωμαίων χώραν διάβασιν, λαθοῦσί τισι, καὶ διαβᾶσι τὸν ποταμόν, καὶ λείαν ἐπαγομένοις πολλήν, ἐν τῷ ἐπανιέναι ἐπέθετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τὴν δὲ λείαν ἀφείλετο ξύμπασαν, καὶ ταύτην αὐτίκα τοῖς στρατιώταις διένειμεν. ὃ μαθὼν ὁ ἀλβανός, πέμψας ἐκέλευσε κομισθῆναι αὐτῷ καὶ τῷ νέῳ γαλιήνῳ τὴν λείαν ἀπῄτει. καὶ ὁ ποσοῦμος συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας, ἀπαιτεῖσθαι δὲ αὐτῶν τὰ τῆς λείας, εἰς ἀποστασίαν αὐτοὺς παρακινῆσαι μηχανώμενος. ὃ καὶ γέγονε· καὶ μετ' αὐτῶν τῇ πόλει τῇ ἀγριππίνῃ προσέβαλε, καὶ οἱ τῆς πόλεως τόν τε παῖδα τοῦ βασιλέως καὶ τὸν ἀλβανὸν αὐτῷ ἐκδεδώκασιν, οὓς καὶ ἄμφω ἀπέκτανε. ταῦτα γνοὺς ὁ γαλιηνός, πρὸς τὸν ποσοῦμον ἀπῄει, καὶ συμμίξας αὐτῷ, πρότερον μὲν ἥττηθη, εἶτα καὶ ἐπεκράτησεν, ὡς καὶ τὸν ποσοῦμον φεύγειν. στέλλεται οὖν ὁ αὐρίολος καταδιῶξαι αὐτόν. ὁ δέ, καίτοι δυνάμενος καταλαβεῖν αὐτόν, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιδιῶξαι ἐπὶ πολύ, ἀλλ' ἐπανελθὼν εἶπε, μὴ δυνηθῆναι αὐτὸν καταλαβέσθαι. ποσοῦμος δὲ οὕτω διαφυγών, αὖθις συνίστη στρατόν. καὶ πάλιν ὁ γαλιηνὸς ἤλαυνεν ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐν πόλει τινὶ τῆς γαλλίας κατακλείσας, ἐπολιόρκει τὸν τύραννον. ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ πλήττεται βέλει ὁ βασιλεὺς τὰ μετάφρενα, καὶ νοσήσας ἐκ τούτου, τὴν πολιορκίαν διέλυσε. καὶ ἄλλος δὲ τῷ γαλιηνῷ ἐκινήθη πόλεμος παρὰ μακρίνου, ὃς δύο ἔχων υἱοὺς μακριανὸν καὶ κυῆτον, τυραννίδι ἐπεχείρησε. καὶ αὐτὸς μὲν ὅτι θάτερον πεπήρωτο τῶν σκελῶν, οὐκ ἐνέδυ τὴν στολὴν τὴν βασίλειον, τοῖς δ' υἱοῖς αὐτὴν περιέβαλε, καὶ οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ ἀσμένως αὐτὸν προσεδέξαντο. ὁ δὲ ὀλίγα πρὸς πέρσας ἐνδιατρίψας, ἐπὶ γαλιηνὸν παρεσκευάζετο. καὶ τοῖς πέρσαις βαλλίσταν ἀντικατέστησεν, ὃν αὐτὸς προεχειρίσατο ἵππαρχον, καὶ σὺν τούτῳ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταλέλοιπε κυῆτον. πέμπει οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ μακρίνου καὶ μακριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὸν αὐρίολον, μετὰ καὶ στρατηγῶν ἑτέρων· καὶ προσμίξαντες αὐτοῖς, ἐκύκλωσαν σφᾶς, καί τινας ἀνεῖλον. ἐφείδοντο γὰρ αὐτῶν ὡς ὁμογενῶν, καὶ ἤλπιζον προσρυῆναι αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ· ἐκεῖνοι δ' οὐκ ἐνεδίδουν, ἐκ δέ τινος τυχαίου συμβάματος ἅπαντες τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. βαδίζοντες γὰρ οἱ περὶ τοὺς τυράννους, ὀρθίας τὰς σημαίας ἀνεῖχον. ἑνὸς δὲ τῶν σημαίας φερόντων, ἐν τῷ βαδίζειν συμποδισθείς, πέπτωκε, καὶ ἡ σημαία ἐκείνου πεσόντος κατεκλίθη. ἰδόντες οὖν οἱ λοιποὶ ὅσοι τὰς σημαίας ἔφερον, τὴν κλιθεῖσαν σημαίαν, καὶ ἀγνοήσαντες ὅπως ἐκείνη ἐκέκλιτο, ὑπέλαβον ἑκόντα τὸν ταύτην κατέχοντα ἐπικλῖναι αὐτήν, ὡς βασιλεῖ μετατιθέμενον. καὶ αὐτίκα κἀκεῖνοι πάσας κεκλίκασι, καὶ προσεχώρησαν, καὶ τὸν γαλιηνὸν εὐφήμησαν, μόνων τῶν παιόνων προσλαφθέντων τοῖς περὶ τὸν μακρῖνον. ἐπεὶ δὲ κἀκείνων μετατίθεσθαι βουλομένων, ὁ μακρῖνος σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, μὴ ἐκδοθῆναι αὐτούς, αὐτῶν ἐδεήθησαν,

περὶ ἀποστάσεως ποσούμου.

μάχη πρὸς ποσοῦμον, καὶ φυγὴ αὐτοῦ.

ἑτέρα τυραννὶς μακρίνου.

ἐκ τῆς σημαίας κατακλιθείσης, οἱ μακρίνου στρατιῶται, καὶ ὅσοι οἱ τοῦ μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν.

σαν, ἀλλ᾽ ἀνελόντες πρότερον σφᾶς, οὕτω προσεχώρησαν τῷ βασιλεῖ. ὃ πεποιηκότες οἱ παίονες, παρέδωκαν ἑαυτούς. κύιντος γε μὴν ὁ νεώτερος τοῦ μακρίνου υἱὸς ἐν τῇ ἑῴᾳ ὢν σὺν βαλλίστᾳ, πᾶσαν αὐτὴν σχεδὸν πεποιημένος ὑφ᾽ ἑαυτόν. ἐφ᾽ οὓς ὁ γαλιῆνος ὠδέναθον ἔπεμψεν, ἡγεμονεύοντα τῶν παλμυρηνῶν. τὸ τέλος δὲ τῶν μακρίνων τῆς κατὰ παιονίαν συμβολῆς ἀγγελθέντος τῷ κυίντῳ καὶ τῷ βαλλίστᾳ, πολλαὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς ἀπέστησαν πόλεων. οἱ δὲ ἐν ἐμέσῃ διῆγον. ἔνθα γενόμενος ὁ ὠδέναθος, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, νικᾷ, καὶ τὸν μὲν βαλλίσταν αὐτὸς ἀναιρεῖ, τὸν δὲ κύιντον οἱ τῆς πόλεως. ὠδέναθον δὲ τῆς ἀνδραγαθίας ὁ βασιλεὺς ἀμειβόμενος, πάσης ἀνατολῆς αὐτὸν προεχειρίσατο στρατηγόν. ὅτε ὁ ὠδέναθος μέγας γενόμενος, καὶ ῥωμαίοις πιστὸς, καὶ ἐν πολλοῖς πολέμοις διαφέρων εὑρὼν καὶ κατ᾽ αὐτῶν τῶν περσῶν ἀριστεύσας, τελευτᾷ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφόπαιδος ἀναιρεθείς. ἐν γὰρ θήρᾳ τῷ θείῳ συνὼν ἐκεῖνος, ἐπὶ θηρίον ἐξίθορε, προκατέχων γοῦν, καὶ τὸν θῆρα βαλὼν ἀνεῖλεν· ὁ δὲ ὠδέναθος ἠγανάκτησε, καὶ ἐπέπληξε τῷ ἀνεψιῷ. ὁ δὲ οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς τοῦτο ἐποίησε· καὶ ὀργισθεὶς ὁ ὠδέναθος, ἀφείλετο τὸν ἵππον αὐτοῦ· τοῦτο δὲ εἰς μεγάλην ὕβριν τοῖς βαρβάροις λογίζεται. ἀχθόμενος τοίνυν ὁ νεανίας, ἀπείλει τῷ θείῳ. ὁ δὲ διὰ τοῦτο, τοῦτον ἐδέσμευσεν. εἶτα ὁ πρεσβύτερος τῶν ὠδενάθου υἱῶν, λυθῆναι τὸν δέσμιον, τὸν πατέρα ᾐτήσατο. κἀκεῖνος λυθεὶς, συμποσιάζοντι τῷ ὠδενάθῳ ἐπελθὼν μετὰ ξίφους, κἀκεῖνον ἀνεῖλε, καὶ τὸν ἐκείνου υἱὸν, δι᾽ οὗ ἐλέλυτο. ἀνῃρέθη δὲ κἀκεῖνος, παρὰ τῶν ἀχθεσθέντων αὐτῷ. αὖθις δὲ ἑτέρα κατὰ τοῦ γαλιήνου ἐπανάστασις γέγονεν, ἣν αὐρίολος συνεστήσατο, πάσης ἄρχων τῆς ἵππου, καὶ μέγα δυνάμενος· ὃς τὴν πόλιν τὰ μεδιόλανα κατασχὼν, ἡτοιμάζετο συμμῖξαι τῷ βασιλεῖ· ἐλθὼν δὲ κἀκεῖνος μετὰ δυνάμεως, καὶ τῷ τυραννοῦντι ἀντιταξάμενος, πολλοὺς τῶν αὐτοῦ συνόντων διέφθειρεν. ὅτι καὶ ὁ αὐρίολος ἐτρώθη, καὶ ἐς μεδιόλανα κατεκλείσθη, παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε πολιορκούμενος. τοῦ δὲ γαλιήνου ἐπιδρομὰς ποιουμένου κατά τινας τῶν πολεμίων, ἐν κινδύνῳ ποτὲ γέγονεν ἡ βασίλισσα. συνῆν γὰρ αὐτῷ· ὡς γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐπεξέδραμε μετὰ τῶν πλειόνων στρατιωτῶν, ὀλίγοι πάνυ περιελείφθησαν περὶ τὸ χαράκωμα. ὅπερ οἱ πολέμιοι θεασάμενοι, ἐπῆλθον τῇ τοῦ βασιλέως σκηνῇ, ἁρπάσαι διανοούμενοι τὴν βασίλισσαν. εἷς δέ τις τῶν ἠμελημένων στρατιωτῶν, πρὸ τῆς σκηνῆς καθήμενος, καὶ τὸ οἰκεῖον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς ἐκβαλὼν, συνέρραπτεν αὐτό. ὡς οὖν εἶδε τοὺς πολεμίους ἐπερχομένους, ἁρπάξας ἀσπίδα καὶ ἐγχειρίδιον, τοῖς εὐθύμως ὥρμησε κατ᾽ αὐτῶν. καὶ πλήξας ἕνα, καὶ δεύτερον, ἀνέκοψε τοὺς λοιπούς, ἀποδειλιάσαντας πρὸς τὴν ἐκείνου ὁρμήν. καὶ οὕτω πλειόνων συνδραμόντων στρατιωτῶν, ἡ τοῦ βασιλέως διεσώθη γαμετή. ἔτι δὲ πολιορκοῦντος τοῦ βασιλέως τὰ μεδιόλανα, αὐρηλιανὸς σὺν ἱππεῦσι προσῆλθεν αὐτῷ. μεθ᾽ οὗ ἀνελεῖν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες προεβουλεύσαντο· ὑπερετίθεντο δὲ τὸ σκέμμα, ἕως ἕλωσι τὰ μεδιόλανα. μαθόντες δὲ ἐγνῶσθαι τὸ σφῶν διαβούλιον, ἐτεχνήσαντο τὴν ἐπιβουλὴν καὶ εἰσῆλθόν τινες, πολεμίους ἀφῖχθαι τῷ γαλιήνῳ ἀγγέλλοντες. ὁ δὲ αὐτίκα ἐξώρμησε κατ᾽ αὐτῶν, ὥρας ἤδη ἐφεστώσης ἀρίστου, καὶ ὀλίγων συνεφεπομένων αὐτῷ. ἀπιόντι δὲ συναντῶσιν ἱππεῖς· ὧν οὐ πόρρω που ἀφεστώτων αὐτοῦ, καὶ μήτε τῶν ἵππων ἐκβαινόντων, μήτε τι ἕτερον ποιούντων, ἃ πρὸς βασιλεῖς νενόμισται γίνεσθαι, ἤρετο τοὺς συνόντας ἐκεῖνος, τί ἄρα θέλοντες

οἱ δὲ

rent, interfectis, imperatori se dediderunt. Galienus uerò contra Quintum, iuniorem Macrini filium, qui totum penè Orientem subegerat, Odenatum Palamyrenorum ducem misit. Verùm Macrini & Macriani clade Pannonica nunciata, multæ urbes à Quinto & Balista defecerunt. Quos Odenatus Emesæ aggressus, uicit: ac Balistam ipse occidit, Quintum ciues. Qua de causa in rei fortiter gestæ præmium dux totius Orientis ab imperatore designatus, fidelem se erga Romanos præbuit: magnaque parta gloria, uarias gentes multis bellis deuicit, contra Persas etiam re bene gesta. Sed tandem à fratris sui filio est occisus. Qui cum in uenatione belluam surgentem prior emisso iaculo deiecisset, eaque de causa à patruo obiurgatus, iterum ac tertiò idem fecisset: Odenatus iratus, equum ei ademit, quæ magna ignominia habetur apud Barbaros: & hominem ea de causa minas spirantem, in uincula coniecit. Sed postea rogatu filij Odenati natu maioris solutus, stricto gladio ipsum Odenatum, & eius filium liberatorem suum, in conuiuio interfecit, atque ipse etiam ab alijs est occisus. Deinde Aureolus toti equitatui præfectus, homo potens, contra Galienum insurrexit: & Mediolano occupato, se ad inuadendum imperatorem parauit. Sed ab eo, multis suorum amissis, & uulnere accepto, Mediolanum compulsus, ibique obsessus est. Dum autem Galienus contra hostes excursiones facit, imperatrix, quam secum adduxerat, in periculo fuit. Nam cum hostes uallum à paucis admodum militibus custodiri animaduertissent, imperatoris tabernaculum inuaserunt, imperatricis rapiendæ causa. Sed miles quidam gregarius, qui ante tabernaculum sedens, calceum pede detractum consuebat: arrepto clypeo & pugione, in eos ferociter irruit. & uno atque altero percusso, cæteros illius audacia territos repulit, dum plurium concursu coniunx imperatoris erepta est. Quo Mediolanum adhuc obsidente, Aurelianus cum equitibus ad Galienum uenit: cuius occidendi consilium proceres cum Aureliano initum, dum Mediolanum caperetur, differre habebant in animo. Sed cum id esse proditum intellexissent, maturatis insidijs, Galieno hostium aduentum nunciant: contra quos illi statim sub prandij tẽpus paucis comitantib. egredienti, occurrunt equites. qui cũ non procul ab eo distantes, nec ex equis descenderent, nec ullũ aliũ honorẽ imperatori debitũ haberent: comites suos rogat, quid illi sibi uellẽt?

qui

Quinti & Balistæ interitus.

Odenati interitus.

Aureoli defectio.

Aurelianus.

Galieni cædes.

qui cum respondissent, eos imperium illi abrogatuos: statim laxatis habenis in fugam conuersus, insidiatores equi celeritate effugisset, nisi is ad fossam quandam territus substitisset. ubi persequentibus eum assecutis, à quodam hasta ictus, decidit equo: nec multo post ex sanguinis profluuio decessit. Imperauit solus, & cum patre, annos quindecim. Animo liberali fuit, atque omnibus gratificari studuit, neque quenquam uoti impotem dimisit: ne aduersarijs quidem suis, aut ijs qui tyrannos secuti fuerant, supplicio affectis. Ac alij sic perisse Galienum, alij ab Heracliano præfecto cæsum esse tradunt.

Heraclianus. Nam cum Aureolus, qui Gallicis legionibus præerat, mota seditione cum exercitu in Italiam contenderet: Galienum contra eum abeuntem, dum noctu in tabernaculo dormit, ab Heracliano Aureoli coniurato excitatum esse. qui cum ei & Claudio uiro bellicosissimo, Aureolum iam cum magnis copijs aduentare nunciasset: Galienum subito nuncio perterritum, ac seminudum lecto exilientem, armaque petentem, ab illo cæsum esse.

Episcoporum successio. Huius temporibus Xystus, undecimo Romani episcopatus anno defunctus, Dionysium successorem habuit. Demetriano Antiocheno mortuo, Paulus Samosatenus successit:

Paulus Samosatenus. qui de Christo humiliter docuit, eum hominem esse natura cõmuni præditum, & non Deum. Contra hunc aliarum Ecclesiarum pastores concilium indixerunt, cui etiam Gregorius Thaumaturgus, & frater eius Athenodorus interfuerunt: eumque ut perperam de Christo sentientem, conuictum, Ecclesia cedere iusserunt. Recusantem, apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi. qui cum decreto ijs Ecclesiam attribui iussisset, quibus Romani & Italici episcopi suffragarentur: Paulo per ignominiam pulso, Domnus successit.

Imperium Claudij.

GAlieno interfecto, Claudius Cæsar est designatus: cui Aureolus armis positis se submisit. sed cum denuò regnum affectaret, à militibus occisus est.

Aureoli cædes. Claudius uerò uir bonus, & iustitiæ obseruans, edicto uetuit, ne ab imperatore res alienæ peterentur. Erat enim opinio, eas etiam ab Imperatore donari posse.*

Claudij æquitas. Vnde leges adhuc receptæ in republica initium habuerunt. Itaque mulier quædam, cuius prædium ipse ante imperiũ ex dono imperatoris acceperat, accessit, à Claudio magistro equitũ iniuriã sibi esse factam conquerens. tum

οἱ δὲ, παῦσαί σε τῆς ἀρχῆς, ἀπεκρίθησαν· καὶ ὃς αὐτίκα τὸν χαλινὸν τῷ ἵππῳ ἐφιεὶς, εἰς φυγὴν ἐτράπετο. καὶ ἂν διέφυγε τοὺς ἐπιβουλεύοντας τῷ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου, εἰ μὴ ὕδατος ἐπέτυχεν ὀχετῷ. παρελθεῖν γὰρ τοῦτον ὁ ἵππος ἀποδειλιάσας, ἔστη· καὶ οὕτω κατέλαβον οἱ διώκοντες, καί τις κατ᾽ αὐτοῦ τὸ δόρυ ἠκόντισεν. ὁ δὲ πληγεὶς, τοῦ ἵππου κατηνέχθη, καὶ ἐπὶ μικρὸν διαρκέσας, ἐκ τῆς τοῦ αἵματος ἐπελθούσης ῥύσεως, βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα σὺν τοῖς τοῦ πατρός. ἦν δὲ τὴν γνώμην φιλότιμος, καὶ πᾶσι θέλων χαρίζεσθαι, καὶ οὐδεὶς αἰτούμενος αὐτὸν διημάρτανεν. οὔτε μὴν τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, ἢ προστεθέντας τοῖς τυραννήσασιν, ἐτιμωρήσατο. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἱστόρησαν ἀναιρεθῆναι τὸν γαλιῆνον. *ἀλλ᾽ ἦν τοῦτο φίλαι ἐγκαλεῖτο.* οἱ δὲ παρὰ ἡρακλειανοῦ τοῦ ἐπάρχου σφαγῆναι τοῦτον φασί. τοῦ γὰρ αὐρηόλου τῶν κελτικῶν στρατηγοῦντος, καὶ ἐπαναστάντος αὐτῷ, ὁρμῶντός τε ἐπὶ ἰταλίαν σὺν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ὁ γαλιῆνος κατ᾽ ἐκείνου ἐξώρμησε. νυκτὸς δὲ προσελθὼν αὐτῷ, ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδοντι, ὁ ἡρακλειανὸς κεκοινωνηκὼς τῆς ἐπιβουλῆς καὶ κλαυδίῳ, ἀνδρὶ στρατηγικωτάτῳ, ἀπαγγέλλειν, ὡς αὐρίολος ἔπεισι μετὰ βαρείας δυνάμεως. ὁ δὲ πρὸς τὸ τῆς ἀγγελίας αἰφνίδιον θορυβηθεὶς, τῆς κλίνης ἀναθορὼν, καὶ ἡμίγυμνος, ᾔτει τὰ ὅπλα, καὶ ὁ ἡρακλειανὸς πλήξας τοῦτον καιρίαν, καὶ ἀπέκτεινεν.

περὶ πατριαρχῶν. ἐν τοῖς τούτου χρόνοις ξύστος, ὁ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπ᾽ ἔτη προστὰς ἕνδεκα, τελευτᾷ, καὶ διονύσιος αὐτὸν διαδέχεται. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν ἀντιοχείᾳ τὴν τοῦ χριστοῦ ποιμαίνοντος ποίμνην δημητριανοῦ, τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, παῦλος ὁ σαμοσατεὺς παραλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν, ὃς ταπεινὰ περὶ χριστοῦ ἐδογμάτισεν, ὡς ἀνθρώπου κοινοῦ τὴν φύσιν γενομένου, καὶ οὐ θεοῦ. καθ᾽ οὗ σύνοδον οἱ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες συνηθροικότες, ἐν ᾗ παρῆν καὶ γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς, καὶ ὁ τούτου αὐτάδελφος ἀθηνόδωρος, ἤλεγξαν αὐτὸν κακῶς περὶ χριστοῦ φρονοῦντα, καὶ ἀπεκήρυξαν. μὴ πειθομένου δ᾽ ἐκείνου ἐκχωρῆσαι τῆς ἐκκλησίας, αὐρηλιανὸς τότε κρατῶν, καὶ ἔντευξιν περὶ τούτου δεξάμενος παρὰ τῶν ὀρθοδόξων, διάταγμα ἐξέθετο, ἐκείνοις νεμηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν ῥώμην καὶ τὴν ἰταλίαν ἐπίσκοποι προσθοῖντο. ἐντεῦθεν ἀτίμως ἐξηλάθη τῆς ἐκκλησίας ὁ παῦλος, καὶ ἀντεισήχθη δόμνος.

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΚΛΑΥΔΙΟΥ καίσαρος.

ΤΟῦ μέντοι γαλιήνου ἀνῃρημένου, κλαύδιος ἀνερρήθη καῖσαρ, καὶ ὁ αὐρίολος τὰ ὅπλα καταθέμενος, αὐτῷ ὑπετάγη· ὃς αὖθις τυραννῆσαι ἐπιχειρῶν, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διεφθάρη. κλαύδιος δὲ χρηστὸς τυγχάνων ἀνὴρ, καὶ δικαιοσύνης στοχῶν, ἀπηγόρευσε πᾶσι ζητεῖν ἐκ βασιλέως ἀλλότρια πράγματα. νενόμισται γὰρ, τὸν βασιλέα δύνασθαι δωρεῖσθαι καὶ τὰ ἀλλότρια, ὅθεν καὶ οἱ ἔτι κείμενοι νόμοι περὶ τῇ πολιτείᾳ ἐσχήκασι τὴν ἀρχήν. προσῆλθεν οὖν γυνή τις, ἧς χωρίον αὐτὸς πρὸ τῆς βασιλείας εἰλήφει ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, λέγουσα κλαύδιος ὁ ἵππαρχος ἠδίκησέ με.

ὁ δὲ

ὁ δὲ, ὅπερ ὁ Κλαύδιος ἰδιώτης ὢν ἀφείλετο, ἔφη, ἡνίκα μάλα αὐτῷ τῶν νόμων ἔμελε, τοῦτο βασιλεύσας ἀποκατέστησα. ἐν ῥώμῃ δέ γε ἡ σύγκλητος μαθοῦσα τὴν τοῦ Γαλιήνου ἀναίρεσιν, τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου καὶ τὸν υἱὸν ἐθανάτωσαν. τοῦ μέντοι Ποστούμου τυραννοῦντος ἔτι, καὶ βαρβάρων διὰ τῆς Μαιώτιδος διαβάντων λίμνης εἰς Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην, καὶ ληϊζομένων αὐτάς, βουλῆς τε προτεθείσης τίνι πρότερον ἐπιχειρητέον πολέμῳ, ὁ Κλαύδιος ἔφη, ὡς ὁ πρὸς τὸν τύραννον πόλεμος ἐμοὶ διαφέρει, ὁ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πολιτείᾳ, καὶ χρὴ προτιμηθῆναι τὸν τῶν πολιτῶν. οἱ βάρβαροι δὲ πολλὰς μὲν κατέδραμον χώρας, τὴν δέ γε Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν, ἣ πάλαι μὲν Ἠμαθία κεκλῆσθαι λέγεται, Θεσσαλονίκη δὲ μετονομασθῆναι ἐκ τῆς Φιλίππου μὲν θυγατρός, Κασσάνδρου δὲ γυναικὸς Θεσσαλονίκης. ἀλλ' ἐκείνης μὲν τῆς πόλεως ἀπεκρούσθησαν. ἐπελθόντων δὲ ταῖς Ἀθήναις, εἷλον αὐτάς, καὶ συναγαγόντων πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει βιβλία, καῦσαι ταῦτα ἐβούλοντο. εἷς δέ τις τῶν συνετῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων, ἀπεῖρξε τοὺς ὁμοφύλους τοῦ ἐγχειρήματος, φάμενος, ὡς περὶ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἀσχολούμενοι, πολεμικῶν ἀμελοῦσιν ἔργων, καὶ οὕτως εὐχείρωτοι γίνονται. Κλεόδημος δέ, Ἀθηναῖος ἀνήρ, διαδρᾶναι ἰσχύσας, καὶ πλῆθος συναγαγών, μετὰ πλοίων ἐκ θαλάσσης ἐπῆλθεν αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλεν, ὡς καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἑλέσθαι φυγήν. Κλαύδιος δὲ κατὰ τούτων ὁρμήσας, ἐν πολλαῖς σκεδασθέντων χώραις, ποτὲ μὲν ναυμαχίαις, ποτὲ δὲ κατὰ γῆν συστησάμενος μάχαις ἐνίκησε. καὶ χειμῶνες δὲ αὐτοὺς ἐκάκωσαν, καὶ λιμὸς ἐπίεσε καὶ διέφθειρεν. ἐν δὲ τῷ Σιρμίῳ διατρίβων ὁ Κλαύδιος ἐνόσησε, καὶ συγκαλέσας τὸ λογιμώτερον τοῦ στρατεύματος, περὶ βασιλέως διελέχθη αὐτοῖς, καὶ τὸν Αὐρηλιανὸν ἄξιον τῆς βασιλείας εἶπε τυγχάνειν. οἱ δέ τινες λέγουσιν, ὅτι καὶ αὐτίκα βασιλέα ἀνεῖπον αὐτόν. ἔνιοι δὲ λέγουσι, τὴν σύγκλητον ἐν ῥώμῃ μαθοῦσαν τοῦ Κλαυδίου τὸν θάνατον, Κυντιλιανὸν τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου, διὰ τὸν πρὸς Κλαύδιον πόθον ἀξιῶσαι τῆς βασιλείας, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀναγορεῦσαι τὸν Αὐρηλιανόν. ἀφελὴς δὲ ὢν ὁ Κυντιλιανός, καὶ πρὸς πραγμάτων ἀποπεφυκὼς μεταχείρισιν, μαθὼν τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Αὐρηλιανοῦ, ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τεμὼν τὴν φλέβα τῆς οἰκείας χειρός, καὶ τῇ ἐκεῖθεν τοῦ αἵματος ἐναποψύξας ῥοῇ, ἑπτακαίδεκα μόνας ἡμέρας ὀνειρώξας ὥσπερ τὴν αὐταρχίαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου τῆς τοῦ Κλαυδίου ἀρχῆς ἀλλήλοις συμφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἕνα ἄρξαι τοῦτον ἱστοροῦσιν ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ἐπὶ δύο, ὧν ἐστι καὶ Εὐσέβιος. τούτου τοῦ βασιλέως Κλαυδίου θυγατριδοῦς ἦν Κώνστας ὁ Χλωρός, ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πατήρ.

Θεσσαλονίκη ἡ Ἠμαθία.

ὅτι καὶ ὁ Κυντιλιανὸς παρὰ τῆς συγκλήτου βασιλεὺς ἀνερρήθη.

Βασιλεία Αὐρηλιανοῦ.

Αὐρηλιανὸς δὲ τῆς ἡγεμονίας ἐπιβεβηκὼς ῥωμαίων, ἤρετό τινας τῶν ἐν τέλει, ὅπως βασιλεύειν χρεών· ὧν εἷς εἶπεν αὐτῷ, ὡς ἐὰν βούλῃ βασιλεῦσαι καλῶς, χρυσῷ σε δεῖ, καὶ σιδήρῳ περιφράξαι σεαυτόν, κατὰ μὲν τῶν λυπούντων κεχρημένον σιδήρῳ, τοὺς δέ γε θεραπεύοντας χρυσῷ ἀμειβόμενον. ὃς πρῶτος, ὥς λέγεται, τῆς οἰκείας ταύτης ἀπώνατο συμβουλῆς, μετ' οὐ πολὺ τοῦ σιδήρου πειραθείς.

ἔτει

tum ille: Quod, inquit, Claudius, dũ priuatus erat, nec leges curabat, abstulit, hoc factus imperator restituit. Senatus Romanus, Galieni cęde cognita, fratrem illius & filiũ enã occidit. Cum autem Posthumus adhuc tyrannidem obtineret, & Barbari Mæotide palude superata, Asiam Europam'que uastarent, ac utrum bellum prius conficiendum esset, deliberaretur: Claudius dixit, Bellum Posthumicum mea interest, Barbaricum reipublicæ, cuius inprimis habenda est ratio. Cæterum Barbari multas prouincias incursantes, Thessalonicam, quæ, cum olim Emathia diceretur, à Philippi filia Cassandro nupta hoc nomen accepisse fertur, obsederunt: ab ea'que repulsi, Athenas cæperunt. Vbi cum omnes libros in unum aceruum congestos crematuri essent, unus ex cordatioribus populares suos a proposito reuocauit: quòd Græci, dum ijs rebus occupati, rem militarem negligerent, facilè superari possent. Enimuerò Cleodemus, uir Atheniensis, fuga elapsus, coacta'que multitudine, nauibus ex mari hostes adortus, tantam cædem edidit, ut reliqui etiam inde aufugerent. Claudius uerò cum eos in uarijs prouincijs dispersos, partim naualibus, partim terrestribus prælijs superasset, multis etiam tempestatum uexationibus & fame consumptis, Sirmij ægrotans: cum primoribus exercitus conuocatis, de imperatore creando dissereret, Aurelianum imperio dignum esse dixit. Sunt, qui eum statim imperatorem salutatum esse dicant. Alij asserunt, Senatum Claudij morte audita, Quintiliano fratri eius, ob ipsius desiderium, detulisse imperium: qui ut homo simplex, & ad res gerendas parum idoneus, cum Aurelianum à militibus imperatorem salutatum esse audiuisset, incisa manus uena ex profluuio sanguinis ultrò necem sibi consciuerit, per XVII duntaxat dies quasi somniato imperio. De spacio imperij Claudij, scriptores non consentiunt: quorum alij, eum unum annum: alij, ut & Eusebius, biennium imperasse ferunt. Huius imperatoris Claudij ex filia nepos fuit Constans Chlorus, magni Constantini pater.

Thessalonica Emathia.

Scythæ libros Atheniensiũ nõ cremant.

Cleodemus Scythas uincit.

Claudij obitus.

Arelianus.

Quintilianus.

Constans Chlorus.

Imperium Aureliani.

Aurelianus principatu Romanorum potitus, magnates rogauit, quo pacto imperandũ esset? Quorum unus ei respondit: Si rempublicam ritè administrare uolueris, auro & ferro te munitum esse oportebit: ac ferro quidem contra hostes uti, tui uerò obseruantes auro remunerari. Atque is primus sui consilij tulisse fructum fertur, non multo pòst Aureliani ferrum expertus.

Ferrum & aurum imperij nerui.

Qui

Aurelianus persecutionem meditatus.

Qui principio imperij Christianis clementem se præbuit: sed progressu tẽporis mutatus, persecutionem & ipse contra eos meditatus est. Verum cum iam decreta contra Christi cultores scriberentur, diuina uindicta improbitatẽ eius, uita adempta, cohercuit. Sed nondum de eius obitu, donec res sub eo gestas exposuerimus. Nam quum rei militaris peritissimus esset, multa bella prosperè cõfecit. Palamyrenos subegit: eorumq; reginam Zenobiam, Probo prætore capto, Aegypto potitam debellauit & subegit. quam alij Romam perductam uiro claro nupsisse ferunt. alij in itinere præ animi ægritudine ob mutatã fortunã obijsse: defunctæ filiã unã uxorem duxisse Aurelianũ, ceteras nobilibus Romanis despondisse. Hic Gallias etiam, plurimis annis à tyrannis occupatas, imperio Romano recuperauit: & magistratibus ibi ordinatis Romam reuersus, quadrigis elephantorum triumphauit. Gallos quoq;, tum res nouas molitos, deuicit. Sed cum expeditionẽ contra Scythas suscepisset, iuxta Thraciæ Heracleam est occisus. nam Eros quidam à respõsis externis, aut ut alij tradunt, delator, imperatori ea quæ in eum dicerentur, referre solitus: insidias Aureliano, à quo per iracundiam obiurgatus erat, comparauit: & manum eius imitatus, literas composuit, quibus potentes quidã uiri capitis damnarentur. ijsq; ostensis, eosdem ad cædem imperatoris incitauit. qui uitæ suæ metuentes, Aurelianum sustulerunt, VI annis imperio potitum, paucis mensibus demptis.

Aureliani cædes ex Erotis insidijs.

Imperium Taciti.

EI successit Tacitus, homo senex, qui annos LXXV natus imperiũ suscepisse dicitur, & absens in Cãpania declaratus esse à militibus. Vbi decreto accepto, priuato habitu Romam ingressus, de sententia Senatus populiq; imperatoria insignia sumpsit. Cum autem Scythæ, Mæotide palude & Phaside amne superato, Pontum, Cappadociam, Galatiam & Ciliciam inuasissent: Tacitus & Florianus præfectus multos occiderunt, reliqui fuga salutem quæsiuerunt. Cum uerò Maximinum quendam, à Tacito cognato Syriæ ducem creatum, milites potestate abutentem occidissent, supplicium eius facinoris metuentes, imperatorem quoque persecuti, nondum uel septimo mense, uel integro biennio in imperio exacto, trucidaruot.

Scythæ profligati.

Taciti cædes.

Imperium

οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ πρότερον μὲν τοῖς τὸν Χριστὸν σεβομένοις ἠπίως προσεφέρετο· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς αὐταρχίας, ἠλλοίωτο, καὶ διωγμὸν ἐγείρειν κατὰ τῶν πιστῶν καὶ αὐτὸς ἐβουλεύσατο, καὶ ἤδη καὶ δόγματα συνεγράφετο. ἀλλ' ἐπέσχεν ἡ θεία δίκη τὴν κατὰ τῶν σεβομένων ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ὁρμὴν τῆς κακίας αὐτοῦ, ἀποτεμοῦσα τὴν ἐκείνου ζωήν. ἀλλ' ἄμεινον μήπω περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ, τὰ δ' ἐν τῇ αὐταρχίᾳ αὐτῷ πραχθέντα διηγητέον. στρατηγικώτατος γὰρ ὤν, πολλοὺς πολέμους ἐνίκησε. τούς τε γὰρ Παλμυρηνοὺς ἐχειρώσατο, καὶ τὴν αὐτῶν βασίλισσαν Ζηνοβίαν ἐκράτησε (κρατήσασαν) καὶ αἰγύπτου, καὶ τὸν ἐκεῖ τότε στρατηγοῦντα πρόβον ἑλοῦσαν, αὐτὸς κατ' αὐτῆς στρατεύσας κατεπολέμησε, καὶ ὑπέταξεν. ἣν φασὶ μὲν εἰς ῥώμην ἀπαχθῆναι φασί, καὶ ἀνδρὶ συναφθῆναι τῶν ἐπιφανεστέρων ἑνί· οἱ δὲ καθ' ὁδὸν αὐτὴν θανεῖν λέγουσι, περιαλγήσασαν διὰ τὴν τῆς τύχης μεταβολήν. μίαν δὲ τῶν θυγατέρων αὐτῆς εἰς γυναῖκα λαβεῖν τὸν αὐρηλιανόν, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπισήμοις τῶν ῥωμαίων συζεῦξαι. οὗτος καὶ τὰς γαλλίας ὑπὸ πλείοσιν ἔτεσι παρά τινων τυραννουμένας κατεχομένας, τῇ ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ αὖθις ἐπανεσώσατο, καὶ ἄρχοντας ταύταις ἐγκαταστήσας, αὐτὸς ἐπὶ ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ ἐθριάμβευσεν ἐπ' ὀχήματος ἐλεφάντων τεσσάρων. ἀλλὰ καὶ γάλλους τότε κινηθέντας κατηγωνίσατο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπὶ σκύθας τὴν στρατείαν ἔθετο, ἀνῃρέθη, γενόμενος κατὰ τὴν θρᾳκῶν ἡράκλειαν. ἔρως γάρ τις καλούμενος, καὶ τῶν ἔξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων ὢν μηνυτής, ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὑπογραφεύς, καὶ προσαγγέλλειν τῷ βασιλεῖ τὰ παρά τινων περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, ὀργισθέντος αὐτῷ τοῦ αὐρηλιανοῦ, ἐπιβέβουλευσεν αὐτῷ. καὶ μιμησάμενος τὰ ἐκείνου γράμματα, γραφήν τινα συνέταξεν, ὀνόματα περιέχουσαν τινῶν δυνατῶν, κελεύουσαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἐκείνους ἀχθῆναι. ἣν ἐκείνοις ὑπέδειξε, καὶ ἤγειρε τοὺς ἄνδρας πρὸς φόνον τοῦ αὐτοκράτορος. δείσαντες γὰρ ἐκεῖνοι περὶ τῇ σφετέρᾳ ζωῇ, ἐπιτίθενται τῷ αὐρηλιανῷ, καὶ ἀναιροῦσιν αὐτόν, ἓξ ἐνιαυτοὺς ἀνύσαντα περὶ τὴν βασιλείαν, μηνῶν ὀλίγων ἐνδεόντων.

ὅτι ἐσκέπτετο διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν ἐγεῖραι.

ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦν στρατηγικός.

ἀναίρεσις αὐρηλιανοῦ.

Βασιλεία Τακίτου.

ΟΝ διεδέξατο τάκιτος, πρεσβύτης ἀνήρ· ἄγων γὰρ ἔτος ἤδη καὶ ἑβδομηκοστὸν ἀναγράφεται, ὅτε ἤρθη εἰς μοναρχίαν. τὸ στρατιωτικὸν δὲ αὐτὸν ἀνηγόρευσεν ἀπόντα (ἐν καμπανίᾳ γὰρ τότε διέτριβεν) ἔνθα δεδεγμένος τὸ ψήφισμα, εἰς ῥώμην εἰσήλασε μετὰ σχήματος ἰδιωτικοῦ, καὶ γνώμῃ τῆς συγκλήτου τε καὶ τοῦ δήμου τὴν στολὴν περιεβάλλετο τὴν βασίλειον. σκύθαι δὲ τὴν μαιῶτιν λίμνην καὶ τὸν φᾶσιν ποταμὸν περαιωθέντες, πόντῳ καὶ καππαδοκίᾳ ἐπῆλθον, καὶ γαλατίᾳ καὶ κιλικίᾳ. τούτοις ὁ τάκιτος συμμίξας, καὶ ὁ φλωριανὸς ὕπαρχος ὤν, πολλοὺς ἀνεῖλον· οἱ δὲ λοιποὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. μαξιμῖνον δέ τινα συγγενῆ ἑαυτοῦ ἡγεμόνα τῆς συρίας προεχειρίσατο τάκιτος. ὁ δὲ κακῶς τῇ ἀρχῇ χρώμενος, ἀνῃρέθη παρὰ στρατιωτῶν. καὶ δείσαντες οἱ τοῦτον ἀνελόντες, ὡς ἂν ἀτιμωρήτους αὐτοὺς ὁ αὐτοκράτωρ περιόψεται, ἐπιδράξαντες κἀκεῖνον ἀνεῖλον, οὔπω ἕβδομον μῆνα τῇ βασιλείᾳ ἀνύσαντα, κατὰ δέ τινας μὴ ὅλους δύο ἐνιαυτούς.

πόλεμοι κατὰ σκυθῶν.

ἀναίρεσις τακίτου.

Βασιλεία

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΡΟΒΟΥ ΚΑΙ ΦΛΩΡΙΑΝΟΥ.

ΚΑΙ τούτου σφαγέντος, δύο κατὰ ταυτὸν ἀνερρήθησαν βασιλεῖς, πρόβος μὲν ἐν τῇ ἑῴᾳ παρὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐν δὲ ῥώμῃ παρὰ τῆς συγκλήτου φλωριανός. καὶ ἦρχον ἄμφω, πρόβος μὲν ἐν τῇ αἰγύπτῳ, καὶ συρίᾳ, καὶ φοινίκῃ, καὶ παλαιστίνῃ· ὁ δέ γε φλωριανὸς ἐκ κιλικίας μέχρις ἰταλίας καὶ τῶν ἑσπερίων. ἀλλ' οὗτος οὐδ' ὅλον τριμηνιαῖον ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ τῆς ζωῆς ἅμα καὶ τῆς ἐξουσίας ἐκπέπτωκεν, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν, παρὰ πρόβου λεγομένων σταλῆναι. τοῦ δὲ θανόντος, ὡς εἴρηται, ὁ πρόβος τὴν ὅλην ἐξουσίαν περιεζώσατο, ὃς ἐλλογιμώτατος ἦν ἱστόρηται, καὶ κατὰ πολλῶν ἐθνῶν τρόπαια στῆσαι, καὶ τοὺς στρατιώτας, οἳ τὸν αὐρηλιανὸν καὶ τὸν τάκιτον ἀνῃρήκασι, συναγαγὼν, καὶ πολλὰ ὀνειδίσας, καὶ ἀποκτεῖναι. σατορνίνου δὲ μαυρουσίου τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος, ὃς ἦν αὐτῷ φίλτατος, τὸν τοῦτο μεμηνυκότα ἐτιμωρήσατο, τῇ ἀγγελίᾳ διαπιστῶν. ὁ δὲ σατορνῖνος ὑπὸ στρατιωτῶν ἀνῃρέθη. ἑτέρου δὲ περὶ βρεττανίας ἀποστασίαν διαμελετῶντος, ὃν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, βικτωρίνου μαυρουσίου ᾠκειωμένου αὐτῷ, τοῦτο συστησαμένου. καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ πρόβος, ἐπῃτιᾶτο τὸν βικτωρῖνον. καὶ ὃς πεμφθῆναι πρὸς ἐκεῖνον ᾐτήσατο, καὶ ἀπελθὼν ὡς δῆθεν φεύγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἀσπασίως παρὰ τοῦ τυραννοῦντος ὑποδεδεγμένος, ὁ δὲ διὰ νυκτὸς ἀνελὼν αὐτὸν, ἐπανῆλθε πρὸς πρόβον. ἐφιλεῖτο δὲ παρὰ πάντων ὁ πρόβος, ὡς πρᾶος καὶ εὐμενὴς καὶ φιλόδωρος. οὗτος τῷ ἔθνει τῶν γερμανῶν ἀντιθεμένων ταῖς ὑπὸ ῥωμαίους πόλεσιν ἀντιταττόμενος, τοῦ πολέμου πλείονα χρόνον παρατείναντος, ἐν κινδύνῳ ἐγένετο, λιμοῦ συμβεβηκότος τῷ αὐτοῦ στρατῷ. ὅτε λάβρος λέγεται καταρραγῆναι ὄμβρος ἐν τῷ αὐτοῦ στρατοπέδῳ, τῷ δ' ὑετῷ καὶ σῖτον συγκατενεχθῆναι πολὺν, ὥς τισι τοῦτο πιστεύεται· καὶ τὴν στρατιὰν συναγαγεῖν αὐτὸν, δι' αὐτοῦ τραφῆναι καὶ διαπεφευγέναι τὸν κίνδυνον, καὶ τοὺς ἐναντίους καταστρέψασθαι. γέγονε δὲ κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλη τις ἐπανάστασις. μέρους γὰρ τῆς εὐρώπης ὁ κᾶρος ἄρχων, ἔγνω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας βουλευομένους αὐτὸν ποιῆσαι αὐτοκράτορα, καὶ τοῦτο τῷ πρόβῳ ἐδήλωσε, δεόμενος ἐκεῖθεν ἀνακληθῆναι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν ἀφελέσθαι αὐτὸν τὴν ἀρχήν. περιστάντες οὖν οἱ στρατιῶται τὸν κᾶρον, καὶ ἄκοντα καταδέξασθαι τὴν τῶν ῥωμαίων ἀρχὴν ἐβιάσαντο, καὶ αὐτίκα σὺν αὐτῷ ἐπὶ ἰταλίαν ὥρμησαν. καὶ πρόβος τοῦτο μαθὼν, στράτευμα ἔπεμψε σὺν ἄρχοντι, ἀντιστῆναι αὐτῷ. ὡς δὲ πλησιάσαντες οἱ πεμφθέντες τῷ κάρῳ, δεσμήσαντες τὸν ἄρχοντα ἑαυτῶν, ἐκεῖνόν τε καὶ ἑαυτοὺς τῷ κάρῳ παραδεδώκασιν. ὁ δὲ πρόβος ὑπὸ τῶν οἰκείων δορυφόρων ἀνῄρητο, μαθόντων τὴν τῶν στρατιωτῶν πρὸς κᾶρον προσχώρησιν. ὁ δὲ χρόνος τῆς αὐταρχίας τοῦ πρόβου οὐχ ὁλόκληροι γεγόνασιν ἐνιαυτοὶ ἕξ.

ἀναίρεσις φλωριανοῦ.

ἐπανάστασις κατὰ πρόβου.

κάρου ἐπανάστασις.

IMPERIVM PROBI ET FLORIANI.

TAcito sublato, duo Imperatores eodē tempore sunt declarati, Probus in Oriente à militibus, Romę à Senatu Florianus. ac uterq; imperauit: Probus in Aegypto, Syria, Phœnicia & Palæstina: Florianus à Cilicia usq; ad Italiam & Occidentem. Cæterùm hic nondum tertio mense exacto, & uitam & imperiū amisit: à militibus, quos Probus subornasse ferebatur, interfectus. Quo sic mortuo, Probus totius imperij habenas accepit, qui eruditissimus fuisse, & de multis populis triumphasse fertur, & milites Aureliani & Probi percussores conuocatos, cū multis opprobrijs occidisse. Saturnino Mauro, qui erat ipsi charissimus, regnum affectāte, eius facinoris indicem mentiri putans, supplicio affecit: Saturninum uerò milites occiderūt. Cum alius quidam in Britannijs defectionē meditaretur, quem ipse Probus, Victorini Mauri familiaris sui cōmendatione adductus, ad magistratum euexerat: cum Victorino expostulauit. qui impetrata ad illum abeūdi potestate, se Imperatorē fugere simulans, amanter à tyrāno susceptus, noctu occiso homine, ad Probum redijt, ob mansuetudinem, placabilitatem & munificentiā charum omnibus. Cum Germanis Romanas ciuitates uexantibus resisteret, bello diutius durante, ex penuria cōmeatus periclitatus est. Fertur autem maximo imbri in castra eius delato, multum quoq; frumenti (sicut credere libet) depluisse: quo milites collecto & famis periculū effugerint, & hostes profligarint. Est & alia seditio contra Probum mota. Nam Carus, qui parti Europæ præerat, animaduertit suos milites de se Imperatore creando agitare: qua re Probo significata, petijt ut inde reuocaretur. Sed cum is ei successorem dare nollet, milites corona facta Carum uel inuitum suscipere imperium coegerunt, statimq; cum eo in Italiam properarunt. Quo Probus cognito, exercitum & ducem, qui illi resisterēt, misit. Cum autē à Caro propè abessent, ducem suum in uincula coniectum, seq; unà illi dediderunt. Probus uerò, ea militum transitione cognita, à suis satellitibus est interfectus, non integris VI annis imperio functus.

Floriani cædes.

Seditiosi interfecti.

Pluuia frumenti.

Carus.

Probi cædes.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΑΡΟΥ, ΚΑΡΙΝΟΥ καὶ νουμεριανοῦ.

ΚΑΡΟΣ δὲ τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατὴς, σὺν οἰκείους υἱοὺς καρῖνον καὶ νουμεριανὸν ἐταινίωσε βασιλικῷ διαδήματι, καὶ αὐτίκα κατὰ περσῶν ἐξεστράτευσεν ἅμα τῷ ἑνὶ τῶν παίδων τῷ νουμεριανῷ, καὶ κατέσχε κτησιφῶντα καὶ σελεύκειαν. μικροῦ δ' αὖ ἐκινδύνευσε τὸ στράτευμα τῶν ῥωμαίων. ἐν κοίλῳ γάρ τινι ἐστρατοπεδευσάντων τόπῳ, ὃ οἱ πέρσαι διασκάψαντες, τὸν ἐκεῖ παραρρέοντα ποταμὸν εἰς τὸν κοῖλον ἐκεῖνον τόπον διὰ διώρυγος ἐπαφῆκαν.

ἐκστρατεία τοῦ κάρου κατὰ περσῶν, καὶ νίκη, καὶ θάνατος τοῦ κάρου.

Imperium Cari.

CArus rerum potitus, filijs suis Carino & Numeriano imperatorio diademate ornatis, statim contra Persas profectus, Numeriano filio comitante, Ctesiphontem & Seleuciam occupauit. Sed Romani cum in cauo quodam loco castra haberent, penè undis essent oppressi, fluuio præterfluente per fossam à

Carinus. Numerianus.

Persica expeditio.

Sarmatae domiti. *Cari interitus.* ** Gallus* *Numeriani interitus.* *Carini interitus.* *Manes hereticus.* *Episcoporum successiones.*

Persis in eos emisso. Verùm Carus profligatis hostibus, re bene gesta cum magna captiuorum multitudine, opimaq; præda Romam, rediit. Deinde Sarmatas tumultuantes acie uicit, & gentem subegit. Fuit natione * Galata, sed uir fortis, & rei militaris peritus. De morte eius nō eadem historici prodiderunt. Nam alij in expeditione Hunnica occisum ferunt. alij, cū ad Tigrim fluuiū castra haberet, unà cum tabernaculo suo fulmine conflagrasse. Quo siue hoc siue illo modo sublato, Numerianus filius eius, solus in exercitu relictus Imperator, statim Persis bellum intulit: cōmissoq; prælio, cum Romani à Persis superati terga dedissent, alij eum in fuga comprehensum, pelle toto corpore utris instar detracta perisse memorant: alij, cum in reditu ex Persia ex oculis laboraret, à socero suo prætorio præfecto cupiditate Imperij interfectum esse: quod tamen non sit assecutus, Diocletianō à militibus delatum, eo bello Persico multis fortib. facinoribus nobilitato. Cæterum alter Cari filius Carinus, cum Romanis grauis esset, luxuriosus, crudelis, & ultor iniuriarum, à Diocletiano Romam ingresso occisus est. Tempus imperij horum trium, triennium nō expleuit. His temporibus Manes, homo detestandus, ex Persia in nostrum orbem delatus, suum uenenū euomuit. unde Manichæorum nomen in hunc usq; diem durat. Is aliàs Paracletum & spiritum sanctum se esse profitebatur, cum spiritus improbitatis euidenter in eo habitaret: aliàs Christum se nominans, cum à dæmonibus ad ipsorum ministerium unctus esset. XII discipulos sui delyrij, ex multis sectis iam desitis coaceruati socios & præcones circumducebat. Dionysius cum Romæ fideles IX annis pauisset, defunctus, Felicem successorem habuit. Cui post quinquenniū mortuo, Eutychianus successit. Quo intra X menses illum cōsecuto, pastoris munus Caio est mandatum: qui cum annos circiter XV ecclesiæ præfuisset, Marcellinū habuit successorem. Hi temporibus persecutionum fuerunt. In Antiochena ecclesia post Domnum episcopus fuit Timæus, Timæo successit Cyrillus, Cyrillo Tyrannus: sub quo ecclesiarum oppugnatio uiguit, ac tyrannis facta est intolerabilis. Hierosolymitanam ecclesiam post Hymenæum gubernauit Zabdas: quo paulo post defuncto, thronum eum Hermon ornauit. Alexandriæ Maximo, qui post Dionysium XVIII annis ecclesiam moderatus est, mortuo, Theon factus est episcopus: cui successit Petrus, qui obtruncatus martyrij coronam suscepit. Ac pontificum successiones hæ fuerunt.

IMPE-

τοῖς Πέρσαις δὲ προσβαλὼν ὁ Κάρος, εὐτύχησε, καὶ κατετροπώσατο αὐτούς. καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, ἄγων αἰχμαλώτων πλῆθος καὶ λείαν πολλήν. εἶτα τοῦ ἔθνους ἐπαναστάντος τῶν Σαρματῶν, ἐκείνοις προσμίξας νικᾷ, καὶ τὸ ἔθνος ὑπέταξεν. ὃς τὸ μὲν γένος Γαλάτης ἦν, ἀνδρεῖος δὲ, καὶ τὰ πολέμια δεξιός. ὁ δὲ περὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ λόγος οὐχ ὁμοίως τοῖς ἱστορήσασι συγγεγράφαται. οἱ μὲν γάρ φασι κατὰ Οὔννων ἐστρατευκότα, ἐκεῖσε ἀναιρεθῆναι. οἱ δὲ παρὰ τῷ ποταμῷ Τίγριδι λέγουσιν αὐτὸν ἐσκηνῶσθαι, ἐκεῖ καὶ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς βαλομένης τὸν χάρακα, τὴν δὲ κεραυνῷ τὴν ἐκείνου σκηνὴν βληθῆναι, καὶ συνδιαφθαρῆναι αὐτῇ κἀκεῖνον ἱστόρηται. ὃ εἶπε τὸ βιώσιμον, εἰ οὕτως εἴτ' ἄλλως ἀπελελοίπει, Νουμεριανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ μόνος βασιλεὺς ἐν τῷ στρατεύματι καταλελειμμένος, καὶ αὐτίκα κατὰ Περσῶν ἐστρατεύσατο. καὶ συρραγέντος πολέμου, ἀπὸ κράτους ἐτράπη τὸ τῶν Περσῶν γεγονότων, καὶ ἐκεῖνον αὐτὸν τὸν Ῥωμαίων, οἱ μὲν αὐτὸν ἐν τῇ φυγῇ συλληφθῆναι ἱστόρησαν, καὶ ὅλου τοῦ σώματος τὴν δορὰν ἐκσυρῆναι δίκην ἀσκοῦ, καὶ οὕτω διαφθαρῆναι. οἱ δὲ, ἐκ Περσίδος αὐτὸν ἐπανιόντα ὀφθαλμίᾳ περιπεσεῖν συνεγράψαντο, καὶ παρὰ τοῦ οἰκείου πενθεροῦ ἐπεκρατοῦντος τῆς ἀρχῆς ἐπιθυμήσαντος ἀναιρεθῆναι, τῇ αὐταρχίᾳ ἐποφθαλμιάσαντος, μὴ μέντοι καὶ τυχόντος αὐτῆς. ὁ γὰρ στρατὸς τὸν Διοκλητιανὸν αὐτοκράτορα εἵλετο, ἐκεῖ τότε παρόντα, καὶ ἀνδρείας ἔργα πολλὰ ἐν τῷ κατὰ Περσῶν πολέμῳ ἐπιδεδειγμένον. ἅτερος μὲν δὴ τοῦ Κάρου υἱὸν ὁ Καρῖνος εἰς Ῥώμην διάγων, χαλεπὸς τοῖς Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν, ἀσελγὴς γινόμενος, καὶ ὠμὸς, καὶ μνησίκακος. ὃς ὑπὸ Διοκλητιανοῦ εἰς Ῥώμην ἀφιγμένου τοῦ διεφθάρη. ὁ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς χρόνος οὐ γέγονε καθ' ὁλόκληρον τριετής. ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις Μάνης ὁ τρισκατάρατος ἐκ τῶν Περσῶν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην παρεισφθαρείς, ἐν ταύτῃ τὸν οἰκεῖον ἰὸν ἐξήμεσεν, ἀφ' οὗ τὸ τῶν Μανιχαίων ὄνομα μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐπέλιπεν. ὃς ποτὲ μὲν παράκλητον ἑαυτὸν καὶ πνεῦμα ὠνόμαζεν ἅγιον, ἐν ᾧ τὸ τῆς πονηρίας πνεῦμα προφανῶς ἐγκατῴκει. ποτὲ δὲ Χριστὸν ἑαυτὸν ἐκάλει, ὁ ὑπὸ τῶν δαιμόνων εἰς λειτουργίαν ἐκείνοις χριστὸς, καὶ μαθητὰς ἐπήγετο δώδεκα, τῆς αὐτοῦ φλυαρίας κοινωνούς τε καὶ κήρυκας, οὓς ἐκ πολλῶν ἀθέων δογμάτων τῶν ἤδη ἀπεσβεσμένων συναγήοχε. Διονυσίου μὲν τοῦ τῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ πίστεως ποιμαίνοντος ἔτη ἐννέα ἐν ταύτῃ τῇ λειτουργίᾳ λήξαντος καὶ μεταστάντος, Φήλιξ τὸν τῆς Ῥώμης ἱερατικὸν διεδέξατο θρόνον. τούτου δὲ μετὰ χρόνον θανόντος πενταετῆ, Εὐτυχιανὸς ἠξιώθη τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς. ὅτε δὲ μησὶ δέκα καὶ οὗτος ἀποσιωπήσας, μετήλλαξε τὴν ζωὴν, καὶ αὐτὸς αἰσχύνθη εἰς τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτουργίας τέλος. ὑπὲρ ἀμφὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη προστάντος τῆς ἐκκλησίας, Μαρκελλῖνος διάδοχος γέγονεν. οὗτοι δ' ὤφθησαν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διωγμῶν. ἐν δὲ γε τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ Δόμνον ἐπισκοπήσας Τίμαιος, τὸν δὲ Τίμαιον διεδέξατο Κύριλλος, καὶ μετὰ Κύριλλον Τύραννος ὁ θρόνος ἐδέξατο, καθ' ὃν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν πολιορκία τῆς ἀκμὴν ἔσχηκε, καὶ ἡ τυραννὶς ἀφόρητος γέγονε. τῆς δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας μετὰ τὸν Ὑμέναιον προέστη Ζάβδας, ὃν μετ' οὐ πολὺ κοιμηθέντος, Ἕρμων τὸν θρόνον ἐκόσμησεν. ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρέων Μαξίμου τοῦ μετὰ Διονύσιον ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας αὐτοῦ τελευτῆσαντος, Θέων ἱερουργὸς ἐγένετο, ἱκανῶς ἐπισκοπήσας. ὃν διεδέξατο Πέτρος, ὃς καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἦρατο, τῆς κεφαλῆς ἐκτμηθείς. αἱ μὲν οὖν τῶν ἀρχιερέων τούτων διαδοχαὶ εἶχον οὕτως.

τελευτὴ κά-ρο. *ἀναρχία νο-μεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἡ ἀναίρεσις.* *περὶ τῆς αἱρε-σιάρχου μά-νεντος.* *περὶ πατριαρ-χῶν.*

ΒΑΣΙ-

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ Μαξιμιανοῦ.

Διοκλητιανὸς δὲ τὴν ἡγεμονίαν λαχὼν, ὃς Δαλμάτης μὲν ἦν τὸ γένος, πατέρων δ' ἀσήμων, τινὲς δὲ ἀπελεύθερον αὐτὸν φασὶν Ἀνουλίνου συγκλητικοῦ, ἐξ ἁπλῶν στρατιωτῶν δοὺξ Μυσίας ἐγένετο· ἄλλοι δὲ κόμητα δομεστίκων αὐτὸν γενέσθαι φασί. δομεστίκους δέ τινες τοὺς ἱππέας νομίζουσι. διαλεγόμενος δὲ τοῖς στρατιώταις, διεβεβαίου μὴ κοινωνῆσαι τῷ φόνῳ τοῦ Νουμεριανοῦ· καὶ ἐν τῷ τοῦτο λέγειν στραφεὶς πρὸς τὸν Ἄπρον ἔπαρχον ὄντα τοῦ στρατοπέδου, οὗτος, ἔφη, ὁ ἐκείνου φονεύς· καὶ αὐτίκα τῷ μετὰ χεῖρας ξίφει αὐτὸν ἀνεῖλεν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ γενόμενος, τὴν τῶν ἀρχῶν πραγμάτων αὐτὸς ἐποιήσατο, καὶ τῶν τούτων ὑφάπτου διοικήσεως. ἀπιδὼν δὲ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ὑπέρογκον, κοινωνὸν αὐτῆς προσλαμβάνεται κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, ἢ καθ' ἑτέρους κατὰ τὸ δεύτερον, Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον, μὴ ἑαυτὸν μόνον ἀρκοῦντα πρὸς τοσαύτης ἀρχῆς διοίκησιν λογισάμενος. ἄμφω τοίνυν συμπνεύσαντες, διωγμὸν ἐγείρουσι κατὰ Χριστιανῶν, τῶν πρὶν γεγονότων ἁπάντων σφοδρότερόν τε καὶ ἀγριώτερον. ἐκθύμως γὰρ, μᾶλλον δὲ περιμανῶς τὸ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσπούδαζον ἐκ πάσης γῆς ἐξαλεῖψαι σωτήριον ὄνομα. ὅτι κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τοσοῦτοι ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας ἐναθλήσαντο, ὡς μηδ' ἀριθμῷ ἑκατὸν αὐτοὺς ὑπαχθῆναι ῥᾴδιον εἶναι. ἔργον γὰρ τοῦτο τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐτίθεντο σπουδαιότερον. Βούσιριν δὲ καὶ Κόπτον πόλεις Αἰγυπτιακὰς περὶ τὰς ἐκεῖ Θήβας οἰκουμένας εἰς ἀποστασίαν ἐκκλινασῶν, ὁ Διοκλητιανὸς ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν, εἷλέ τε καὶ αὐτὰς, καὶ κατέσκαψεν. εἶτ' αὖθις Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Αἴγυπτος αὐτῇ ἐπῆραν χεῖρα Ῥωμαίοις, Ἀχιλλέως τινὸς εἰς τοῦτο τοὺς Αἰγυπτίους ὑπαγαγόντος· ἀλλὰ Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπελθόντων σὺν Διοκλητιανῷ, οὐκ ἀντέσχον ἐπὶ πολὺ, καὶ πολλοὶ τῶν αἰτίων τῆς στάσεως ἀνῃρέθησαν, καὶ αὐτὸς Ἀχιλλεύς. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς, καίσαρας ἐχειροτόνησαν τοὺς ἑαυτῶν κηδεστὰς, ὁ μὲν Διοκλητιανὸς Μαξιμῖνον τὸν Γαλλέριον, τῇ οἰκείᾳ θυγατρὶ συζεύξας αὐτὸν Βαλλερίᾳ· ὁ δ' Ἑρκούλιος Μαξιμιανὸς Κώνσταντα, ὃς ἐπεκλήθη Χλωρὸς διὰ τὴν ὠχρότητα, θυγατριδοῦν ὄντα Κλαυδίου τοῦ πρὸ μικροῦ βασιλεύσαντος, ὡς ἤδη μοι εἴρηται, καὶ αὐτὸς τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν κατεγγυήσας. καὶ ἄμφω δὲ τὼ καίσαρε τούτω γαμετὰς εἰχέτην· ἀλλὰ διὰ τὸ πρὸς τοὺς βασιλεῖς κῆδος, τὰς μὲν ἀπεπέμψαντο, ταῖς δὲ τῶν βασιλέων θυγατράσι συνῴκησαν. Ἀμάνδου δέ τινος νεωτερίσαντος ἐν Γαλλίαις, Μαξιμιανὸς ἐκεῖσε γενόμενος, τὸν νεωτερισμὸν κατέστειλε. Κράσσον τε Βρεττανίαν κατασχόντα ἐπὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ὁ ἔπαρχος αὐτῶν Ἀσκληπιόδοτος ἀνεῖλε· καὶ πέντε Γενταίων γενῶν τὴν Ἀφρικὴν κατασχόντων, ὁ Ἑρκούλιος τούτους κατηγωνίσατο. ὁ δέ γε καῖσαρ Κώνστας ἐν ταῖς Γαλλίαις πρὸς Ἀλαμανοὺς μαχόμενος, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡττήθη, καὶ ἐνίκησε. πρότερον μὲν γὰρ τῶν Ἀλαμανῶν τῷ αὐτοῦ στρατεύματι μετὰ ῥύμης ἐφορμησάντων σφοδρᾶς, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν ἅπαντες, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Κώνστας συναπεδίδρασκεν, ἑάλω δ' ἂν παρὰ βραχύ. ὀπίσω γὰρ ἐρχόμενος, κεκλεισμένας εὗρε τὰς πύλας τῆς πόλεως. οἱ δὲ διώκοντες ἐγγίζοντες ἤδη ἕτοιμοι ἦσαν ἐκεῖνον συλλήψεσθαι, καὶ κἂν ἀπήχθη δέσμιος, εἰ μὴ σχοίνους ἐκ τοῦ τείχους ἄνωθεν καθιμήσαντες, ταύταις αὐτὸν ἀνιμήσαντο. οὕτω δὲ περισωθεὶς, καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς γεγονὼς, καὶ τὴν στρατιὰν ἀθροίσας αὐτίκα, καὶ λόγοις αὐτὴν παρακαλέσας εἰς ἀλκὴν διεγείρας, καὶ θάρσος οἷον ἐμ-

ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον ὁ Διοκλητιανὸς κοινωνὸν προσελάβετο τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τοῦ διωγμοῦ ὃν ἐποίησαν.

ὅτι πόλεις τινὰς ἀποστάσας ὁ Διοκλητιανὸς αὖθις ταύτας ὑπέταξεν.

ὅτι τοὺς γαμβροὺς αὐτῶν οἱ βασιλεῖς καίσαρας ἐποιήσαντο.

ὅτι τοὺς Ἀλαμανοὺς ὁ Κώνστας μαχεσάμενος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἡττήθη καὶ ἐνίκησεν.

Imperium Diocletiani.

Imperium autem Diocletianus est adeptus, natione Dalmata, obscuris ortus parentibus, & ,ut quidam tradũt, Anulini senatoris libertus, ex milite gregario Mysiæ dux euasit. alij uerò comitem domesticorũ fuisse tradunt, quos nonnulli equites esse putant. Apud milites procõcione affirmauit, se cædis Numeriani non fuisse conscium. simulq; ad Aprũ præfectũ militum conuersus: Hic, inquit, illius percussor est. eumq; ense arrepto, interfecit. Romam cum uenisset, rerum administrationẽ suscepit: cõsiderataq; principatus amplitudine, siue quartò, siue, ut alij docent, secundo imperij anno, collegã Maximianum Herculiũ ascíscit, tantæ moli rerum se unum imparem esse ratus. Ambo igitur consentientibus animis persecutionẽ contra Christianos instituerunt, superioribus omnib. uehementiorem & immaniorẽ. Summo enim studio, ac potius furore, Dei nostri Iesu Christi salutare nomẽ in omnib. delere terris sunt conati. Quo tempore tanta eorũ qui pro Christi confessione in omnibus ciuitatib. & prouincijs fortiter occumberent, multitudo fuit, ut eorũ iniri numerus ægrè possit. Hanc enim carnificinã cæteris rebus omnibus anteuertendã esse putabant. Busiridem uerò & Coptum urbes, Thebis Aegyptiacis uicinas, cum defecissent, Diocletianus cæpit atq; euertit. Post, Alexãdria quoq; & Aegyptus Achille quodã autore arma contra Romanos sumpserunt: sed Diocletiano haud diu restiterũt, multiq; seditionis cõcitatores unà cum Achille pœnas dederũt. Diocletianus porrò et Maximianus, suum uterq; generũ Cæsares declararunt: Diocletianus Maximinum Gallerium, cui filiam Valeriam desponderat: Herculius Maximianus Constantem, qui à pallore Chlorus uocabat̃, nepotẽ Claudij, qui paulo antè imperarat, ut iam exposui, despõsa filia Theodora. Quamuis autẽ ambo Cæsares uxores haberent, tamen repudiatis illis, imperatorũ affinitatem prætulerũt. Maximianus in Gallias profectus, Amãdi cuiusdã motum repressit. Crassum, qui Britanniã per trienniũ occuparat, præfectus Asclepiodotus sustulit. Quinq; Gentianos qui Africam occuparant, Herculius debellauit. Constans Cæsar in Gallijs aduersus Alemannos bellũ gerẽs, eodem die & uictus est, & uicit. Nam primùm cum Alemanni magno impetu in eius exercitũ irruerent, terga omnes derunt, quos dũ Constans fuga postremus consequitur, parũ abfuit quin portis iam clausis caperetur, ac planè ab hostib. comprehensus esset, in eum capiendũ intentis, nisi funibus ex muro demissis attractus esset. Ita cõseruatus, atq; in urbẽ receptus, cõuocato statim exercitu, oratione habita, qua militũ animis alacritatẽ ad rem strenuè gerendã attulit, ac fiduciã quandã quasi in-

Diocletiani natales.

Aper Numeriani percussor.

Maximianus Herculius collega Diocletiani.

Persecutio.

Aegyptiaca seditio.

Maximinus Gallerius.

Constans Chlorus.

Seditiones, Gallica, Africana, Britãnica, suppressæ.

Constantis Alemanica uictoria.

spirauis, statim duxit cōtrà hostē, atq; illustri uictoria potitus est, circiter L X millib. Alemānorum cæsis. Apud Persas aūt regnauit Narses, q septimus ab Artaxerxe numerat: cuius suprà facta est mētio, ut regni Persici instauratoris. Nā post hūc siue Artaxerxē, siue Artaxarē (utroq; enim nomine appellat) Sapores Persis imperauit. Hūc Hormisdas, Hormisdā Vararanes, Vararanē Vararaces secutus est. huic alius Vararanes successit, et post hos Narses regnauit. Cōtra hunc igitur Narsen, Syriā uastantem, Diocletianus per Aegyptū in Aethiopiā profectus, generum Gallerium Maximinū, cum iustis copijs misit: à Persis uictū & profligatū, cū maiore exercitu ablegauit. Denuò igit hostes adortus, tam illustrem uictoriā adeptus est, ut acceptæ cladis ignominiā aboleret. Persarū certè quidem partem maiorem occidit, Narsem uulneratū usq; ad interiorē Persiā persecutus, eius uxores, liberos & sorores, ac multos illustres Persas cæpit, omniq; pecunia à Narse in militiā aduecta potitus est. Narses uerò ex uulnere recreatus, p legatos à Diocletiano & Gallerio, ut sibi mulieres & liberi redderent, & pacis fœdus feriretur, impetrauit, cū Romanis, rebus omnib. quas uolebant, cessisset. Alijs quoq; multis bellis Diocletianus & Maximianus partim per se, partim p Cęsares & duces, pspere cōfectis, imperij fines amplificarunt. Quibus uictorijs elatus Diocletianus, se nō amplius, ut prius, à Senatu salutari, sed adorari uoluit: uestes suas & calceos auro, gēmis, margaritis exornauit, & imperatoria insignia maioribus sumptibus decorauit. Superiores enim imperatores cōsulari dūtaxat honore afficiebātur, & imperij insigne purpurā tantū gestabāt. Persecutione gliscēte, uirisq; & mulierib. innumeris p Christi cōfessione morientibus, cum nihilominus magna fideliū multitudo superesset: hi tyrāni sub annū X I X imperij Diocletiani, edicta quouis terrarū mittebāt, quib. Ecclesię Christianorū dirui, libri cremari iubebant, et sacerdotes eorū, ut doctores & pręcones fidei, crudeliter interfici. Cæteros q aut dignitatib. præditi, aut in militiā ascripti essent, ignominiose eijci atq; exautorari. Priuatæ uerò conditionis homines, in seruitutē rapi. X X anno imperij Diocletiani exacto, ambo imperatores cōsentientibus animis imperio se abdicarūt, publicè profitētes, se moli negociorū succūbere: sed apud eos quib. arcana sui pectoris credebāt, id ex desperatione facere se fatebant. Quia enim nec Christianos superare, nec pręconiū Christiani nominis extinguere possent, se nec imperio uelle frui. Cū autē ambo eodem die imperio se ex cōposito abdicassent, Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani: ille Salonis in Dalmatia, quas patriā habebat, hic in Lucania uitā egit. Prius tamen de Persis Romę triumpharūt, in q triūpho Narsis uxores, liberos & sorores, aliarūq; gentiū duces duxerūt, omnesq; diuitias ex Persia apportatas.

Gallerij Maximini Persica uictoria.

Diocletianus rebus secūdis insolescit.

Diocletianus & Maximianus Herculius, Christianos frustra persecuti, se imperio abdicant.

Persicus triumphus.

πνεύσας αὐτῇ, ἐξῆσαν εὐθύς, καὶ συμμίξας τοῖς πολεμίοις νικᾷ νίκην περιφανῆ, ὥστε περὶ ἑξήκοντα χιλιάδας ἐκείνων πεσεῖν. Περσῶν δὲ Ναρσῆς βασιλεύοντος, ὃς ἕβδομος ἀναγράφεται βασιλεῦσαι Περσῶν ἀπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου, οὗ πρόσθεν ἐν τῇ ἱστορίας συγγραφῇ ἐμνημονεύσαμεν, ὡς αὖθις Πέρσαις ἀνανεωσαμένου τὴν βασιλείαν. μετὰ γὰρ τὸν Ἀρταξέρξην τοῦτον, ἢ τὸν Ἀρταξάρην, διώνυμον ὄντα, Σαπώρης ἦρξε Περσῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον Ὁρμίσδας, εἶτα Οὐαραράνης, καὶ μετὰ τοῦτον Οὐαραράκης, καὶ αὖθις ἄλλος Οὐαραράνης, καὶ ἐπὶ τούτοις Ναρσῆς. τοῦ Ναρσοῦ δὲ τότε τὴν Συρίαν ληϊζομένου, τὸν ἴδιον γαμβρὸν τὸν Γαλλέριον Μαξιμῖνον ὁ Διοκλητιανὸς διὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας ἀπιὼν, συμβαλεῖν αὐτῷ μετὰ δυνάμεως ἀξιομάχου ἐξέπεμψεν· ὃς καὶ συμμίξας τοῖς Πέρσαις, ἡττήθη καὶ ἔφυγεν. αὖθις δὲ μετὰ πλείονος αὐτὸν ὁ Διοκλητιανὸς ἐξέπεμψε στρατιᾶς. συμβαλὼν οὖν αὖθις πάλιν, οὕτως ἐνίκησεν, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἧτταν ἀνακαλέσασθαι. τούς τε γὰρ πλείονας ἀπέκτεινε τῶν Περσῶν, καὶ τὸν Ναρσῆν τρωθέντα μέχρι τῶν ἐνδοτέρων Περσίδος ἐδίωξε, καὶ τὰς τούτου γυναῖκας καὶ σὺν παισὶ καὶ ἀδελφὰς αἰχμαλώτους ἀπήγαγε, καὶ χρήματα ὅσα ἐπήγετο Ναρσῆς στρατευόμενος ἐχειρώσατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐν Πέρσαις περιφανῶν. ἀναῤῥωσθεὶς δὲ ἐκ τοῦ τραύματος ὁ Ναρσῆς, πρεσβείας πρὸς Διοκλητιανὸν καὶ Γαλλέριον ἐποιήσατο, σὺν παισὶ καὶ τὰς γυναῖκας ἐκδοθῆναι αὐτῷ ἀξιῶν, καὶ σπονδὰς γενέσθαι ἠξίωσε. καὶ ἔτυχε τῶν αἰτήσεων, ἐκστὰς τοῖς Ῥωμαίοις ὅσων ἐβούλοντο. καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς πολέμους κατώρθωσαν Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς, σὺν μὲν δι' ἑαυτῶν, ἃ δὲ τῶν καισάρων, σὺν δὲ διὰ στρατηγῶν, καὶ τοὺς ὅρους τῆς βασιλείας ἐπλάτυναν. ἐφ' οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Διοκλητιανὸς καὶ μεῖζα φρονήσας, οὐκέτι προσαγορεύεσθαι παρὰ τῆς γερουσίας ὡς πρῴην ἠνείχετο, ἀλλὰ προσκυνεῖσθαι ἐθέσπισε, καὶ τὰς ἐσθῆτας ἑαυτοῦ, καὶ τὰ ὑποδήματα χρυσῷ καὶ λίθοις καὶ μαργάροις ἐκόσμησε, καὶ πλείονα πολυτελείᾳ τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐχρήσατο. οἱ πρώην γὰρ βασιλεῖς κατὰ τοὺς ὑπάτους ἐτιμῶντο, καὶ τῆς βασιλείας παράσημον μόνον εἶχον πορφυροῦν περιβόλαιον. τοῦ διωγμοῦ δὲ ἐπιταθέντος, καὶ ἀναιρεθέντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπὲρ τῆς χριστοῦ ὁμολογίας θνησκόντων, καὶ τῶν πιστῶν ἔτι πλεοναζόντων, ἐκμανέντες οἱ τύραννοι ἔτει περὶ τὸ ἐννεακαιδέκατον ὄντι τῆς τοῦ Διοκλητιανοῦ βασιλείας θεσπίσματα πανταχοῦ διεπέμψαντο, καθαιρεῖσθαι καὶ κατασκάπτεσθαι τὰς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας κελεύοντα, καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν κατακαίεσθαι, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ὡς διδασκάλους καὶ κήρυκας τῆς πίστεως ἀσυμπαθῶς προσαπόλλυσθαι. τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς ἀξίαις ἢ στρατείαις κατειλεγμένους ἀτίμους ἐξελαύνεσθαι καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς στρατείας, τοὺς δὲ τύχης ἰδιωτικῆς ὄντας δουλοῦσθαι. ἔτος δὲ εἰκοστὸν ἀνύσαντος φασὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ τῇ ἀρχῇ, ἐκ συμφώνου ἄμφω τὼ αὐτοκράτορε τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο, δημοσίᾳ μὲν τὸν ὄχλον τῶν πραγμάτων ἀποσκευάζεσθαι λέγοντες. οἷς δὲ τὰ τῆς καρδίας ἐξεκάλυπτον βούλευμα, ἐξ ἀπογνώσεως ὡμολόγουν ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχὴν, ὅτι μὴ περιγενέσθαι χριστιανῶν ἠδυνήθησαν, μηδὲ ἀποσβέσαι τὸ χριστώνυμον κήρυγμα, μηδὲ τῆς βασιλείας ἀπολαύειν αἱρούμενοι. ἀποθέμενοι δὲ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκ συνθήματος, ὁ μὲν ἐν Νικομηδείᾳ, ὁ δὲ Μαξιμιανὸς ἐν Μεδιολάνῳ, καὶ ἰδιωτεύσαντες, Διοκλητιανὸς μὲν ἐν Σάλωνι πόλει τῆς Δαλματίας διῆγεν, ἥτις ἦν αὐτῷ καὶ πατρίς, ὁ δὲ Ἑρκούλιος ἐν Λουκανίᾳ. πρὸ δὲ τῆς ἀποθέσεως τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ τῶν Περσῶν ἐπανελθόντες ἐν Ῥώμῃ κατήγαγον θρίαμβον, ἐν ᾧ τάς τε τοῦ Ναρσοῦ γαμετὰς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς ὁμαίμονας ἐθριάμβευσαν, καὶ ἀρχηγοὺς ἑτέρων ἐθνῶν, καὶ τὸν πλοῦτον ὅσον ἐκ Περσῶν ἐληΐσαντο.

ὅτι Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐπιστρατεύσαντος Ῥωμαίοις ὁ Γαλλέριος αὐτῷ ἐπολέμησε, καὶ πρῶτον μὲν ἡττήθη, ὕστερον δὲ περιφανῶς ἐνίκησεν.

ὅτι τὰ φορέματα ὁ Διοκλητιανὸς πρῶτος ἐκόσμησε, χρυσῷ καὶ λίθοις καὶ μαργάροις ἑαυτοῦ ὑποδήματα.

ὅτι ἀπετίθεντο τὴν ἀρχὴν οἱ ἄμφω ὄντες οἱ τύραννοι, ἰδιώτευσαν.

ὅτι ἀπὸ τῆς νίκης τῶν Περσῶν ἐθριάμβευσαν.

ἀλλ' ἐν

Πόθεν ὁ θρίαμβος.

ἀλλ' ἐν τούτῳ δηλωθῆναι καλόν, ὅθεν καὶ τὸ τοῦ θριάμβου ἐξείληφεν ὄνομα. φασὶν οὖν κληθῆναι τοῦτον ἐκ τῶν θρίων, ἃ δή ἐστι τῆς συκῆς φύλλα. πρὸ γὰρ τοῦ τὰ προσωπεῖα ἐφευρεθῆναι τοῖς σκηνικοῖς, συκῆς φύλλοις τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντες πρόσωπα, δι' ἰάμβων ἐποιοῦντο τὰ σκώμματα, καὶ οἱ στρατιῶται δὲ ἐν ταῖς ἐπινικίοις πομπαῖς φύλλα συκῆς ταῖς ἑαυτῶν ἐπάγοντες ὄψεσιν, ὡς οὖν τὰς πομπὰς ποιοῦντας ἐπέσκωπτον· κἀντεῦθεν ὀνομασθῆναι νομίζεται θρίαμβος τὰς ἐπινικίους πομπάς. ἕτεροι δέ φασιν ὀνομασθῆναι τὸν θρίαμβον, ὅτι ἐκ τριῶν οἱ τὴν πομπὴν πληροῦντες συνίσταντο τάξεων, τοῦ δήμου, τῆς συγκλήτου, καὶ τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐκ τοῦ βαίνειν ὁμοῦ τὰς τάξεις τὰς τρεῖς, τρίαμβόν τινα κληθῆναι. αὐτὸ δὲ τὸ τ, τὸ θ ἐναλλαγῆναι, διὰ τὸ εὐφωνότερον. μετὰ δὲ τὴν ἐπινίκιον ταύτην πομπὴν ἐκεῖνοι μὲν τὴν ἐξουσίαν ἀπεσκευάσαντο, τοὺς καίσαρας δ' ἀνέδειξαν αὐτοκράτορας, μερισάμενοι τοῖς αὐτοῖς τὴν ἀρχήν, καὶ τὴν μὲν ἑῴαν μοῖραν τῷ Γαλλερίῳ προσκληρώσαντες Μαξιμίνῳ σὺν τῷ Ἰλλυρικῷ, τῷ Χλωρῷ δὲ Κωνσταντίῳ προσνείμαντες τὰ ἑσπέρια σὺν τῇ Ἀφρικῇ. τούτων δ' οὕτω γεγονότων, οἱ στρατιῶται οἱ πραιτωριανοὶ ἐκάλουν τὸν υἱὸν τοῦ Ἑρκουλίου Μαξιμιανοῦ τὸν Μαξέντιον, βασιλέα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνεῖπον. ἐκ τούτων τῶν τριῶν τοίνυν ὁ μὲν Κωνστάντιος ἐν Βρεττανίαις καὶ ταῖς Κοττίαις Ἄλπεσι καὶ ταῖς Γαλλίαις κρατῶν, τοῖς τὸν Χριστὸν σεβομένοις μάλα ἠπίως προσεφέρετο, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν, καὶ ὑπερόπτης χρημάτων ἐτύγχανε. Μαξιμῖνος δὲ τῆς ἑῴας ἄρχων, καὶ κατὰ χριστιανῶν διωγμὸν κεκινηκὼς ἐπαχθέστατον, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπηκόοις βαρύτατα προσεφέρετο. γυναικομανέστατος δὲ καὶ μοιχικώτατος ὤν, οὐκ ἰδιωτίδας μόνον γυναῖκας ἀκούσας ἐλάμβανε, καὶ ταύτας ἐμοίχευεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν γαμετάς, βίᾳ τῶν ἀνδρῶν ἀποσπῶν, καὶ ἐνυβρίζων αὐταῖς, οὕτω πρὸς τοὺς ἰδίους ταύτας συνεύνους ἀνέπεμπε. μαντείαις δ' ἦν προσκείμενος ὁ στυγνός, ὡς μηδὲ τοὐλάχιστον ποιεῖν ἄνευ μαντειῶν, καὶ διατιμᾶσθαι αὐτῷ οἱ ποιοῦντες τὰ ἀπόρρητα ἦγον. οὗτος τῶν εὐσεβῶν πανωλεθρίαν κατεψηφίσατο, καὶ τὰς ὑπάρξεις αὐτῶν δημοσιεύεσθαι ἀπεφήνατο, οὐδὲν ἕτερον τοῖς ἀναιτίοις προστρίψας αἰτίαμα, ἢ τὴν θεογνωσίαν, καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. Μαξέντιος δ' ἐν Ῥώμῃ οὐδέν τι μετριώτερος τύραννος τοῖς ὑπηκόοις ἐτύγχανεν ὤν, ἀλλ' ἐπίσης τῷ Μαξιμίνῳ διῆγε τὰ τῆς ἀρχῆς, λυττῶν κἀκεῖνος κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα χριστιανῶν, καὶ πάσαις αὐτοὺς ὑπάγων κακώσεσι, καὶ πρὸς πάντας δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν πικρότατα διακείμενος. σφαγάς τε γὰρ πολλῶν περιφανῶν ἀνδρῶν ἐξ οὐδεμιᾶς ἐνδίκου δίκης ἐτίθετο, καὶ μοιχείας δοκιμάζων τῶν ἐλευθέρων ἐτόλμα γυναικῶν καὶ παρθένων φθοράς, ἐνυβρίζων αὐταῖς ἀναιδέστατα, καὶ οὐσιῶν ἀφαιρέσεις ἀδίκως τοῖς εὐπορωτέροις ἐπῆγε, καὶ καιναῖς εἰσπράξεσι καὶ βαρείαις ἐπίεζε τὸ ὑπήκοον. οὗτος ἐν Ῥώμῃ ἐρασθεὶς τινὸς γυναικός, ἀλλὰ μὴν καὶ σώφρονος ἀνδρὶ συζώσης τῶν ἐν Ῥώμῃ περιφανῶν, ὑπ' ἀκολάστου ἔρωτος, ἔστειλε τοὺς τὰ τοιαῦτα διακονουμένους, αὐτῷ τὸ γύναιον ἄξοντας. ὡς δ' ἐκεῖνο ἐπιστάντας τῷ οἴκῳ τοὺς προαγωγοὺς ἔγνω, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτῶν ἐπιδημίας μεμαθήκει, καὶ ἀπαραίτητον τὴν πρὸς τὸν τύραννον ἀπέλευσιν ᾔδει (ὁ γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς φόβῳ τοῦ θανάτου ὑποπτήσσων, λαβεῖν τὴν γυναῖκα καὶ ἄγειν ἐπέτρεπεν) ἐδεήθη δ' ἐκείνων ἐπὶ τῷ καλλωπίσασθαι, ὥραν αὐτῇ βραχεῖαν ἐνδοῦναι, ἵνα καλλωπισθεῖσα, καὶ οὕτω σὺν αὐτοῖς ἀπελεύσεται. ἦν δὲ καὶ τὸν Χριστὸν σεβομένη, καὶ τὸ θεῖον μεμυημένη μυστήριον. εἰσελθοῦσα οὖν εἰς τὸν ἑαυτῆς κοιτωνίσκον, καὶ μονωθεῖσα διαχειρίζεται ἑαυτήν, ἵν' ἀνύβριστος μείνῃ, καὶ τὴν σωφροσύνην μὴ προδῷ, ἑλομένη τὸν ἑκούσιον θάνατον, καὶ τὸ σῶμα νεκρὸν τοῖς προαγωγοῖς καὶ τῷ μιαρῷ ἐραστῇ καταλέλοιπε.

ὅτι οἱ καίσαρες γεγόνασιν αὐτοκράτορες. καὶ ἐν τῇ ῥώμῃ παρὰ τῶν στρατιωτῶν βασιλεὺς ἀνηγορεύθη μαξέντιος.

ὅτι ἦν ἐπιεικὴς ὁ κωνστάντιος, ὁ δὲ μαξιμῖνος τοὐναντίον.

περὶ γυναικὸς ἑκουσίως διὰ σωφροσύνην ἑαυτὴν διαχειρισαμένης.

Etymologia triumphi.

Haud uerò abs re fuerit explicari, unde triũphi nomen sumptũ sit, ac id quidem à Thrijs, quę ficulna folia sunt, factũ putant. Priusq; enim personas scenici excogitassent, ficulnis folijs facies uelati, dicteria uersib. iambicis proferebãt. Eandem & milites in uictoriæ festiuitate licentiam eodem ornatu in uictores usurpabant, atq; hinc triũpho nomen esse factũ autumant. alij uerò, ex eo, ꝙ tribus cõstet ordinibus, senatu, populo, & militibus, unà incedentibus, literarum in Gręco uocabulo θρίαμβος nõnulla mutatione facta. Ea igitur uictorię festiuitate peracta, Imperatoriam potestatem in Cęsares transtulerũt. & partiti imperiũ, Orientalem partem unà cum Illyrico Gallerio Maximino assignarũt: Cõstanti Chloro prouincias occidentales, unà cum Africa attribuerunt. His ita gestis, milites prætoriani filiũ Herculij Maximiani Maxentiũ Romæ imperatorem declararunt. Ex his tribus igitur, Cõstans in Britannijs, Cottijs alpib. & Gallijs dominans, Christi cultores admodum clementer tractauit, atque adeò subditos suos omnes: & pecuniæ contemptor fuit.

Constantii moderatio.

Sed Maximinus Orientis Imperator, tum Christianos acerrimè persecutus est, tum cęteris subditis grauissimus fuit. Nã cum libidine arderet, ac summus adulter esset: nõ priuatæ conditionis solum mulieres ad stupra rapiebat, sed etiam illustrium uirorũ coniuges à maritis per uim auulsas, expleta libidine sua domum remittebat: diuinationibus adeò deditus, ut nullam rem minimam ijs inconsultis susciperet, & arcanorũ illorum patratorib. honorẽ haberet. Hic pios homines ad internecionẽ condemnauit, eorumq; facultates publicauit, nullo alio crimine insontibus obiecto, pręterq; Dei cognitione & fide in Christũ.

Maximini sæuitia & libidines.

Maxentius uerò Romę nihilo clemẽtior tyrannus fuit, sed ęquè ut Maximinus, imperiũ administrauit, in proximos quosq; Christianos insaniendo, & omnibus ęrumnis exagitando, summaq; perfidia in omnes suos subditos grassando. Nã & multos claros uiros nullo iusto iudicio occidebat, & nobiles matronas ac uirgines indies per summã contumeliam cõstuprabat, et locupletib. bona per iniuriã eripiebat, & subditos nouis, ijsq; grauibus exactionib. atterebat.

Maxentii grassationes.

Hic aliquando Romæ nobilissimæ castęq; matronę, quę uiro illustri nupta erat, immodesto amore correptus, taliũ operum ministros ad eam adducendã misit. Quæ cum lenones ædib. suis astare uideret, aduentusq; causa cognita, citra ullam deprecationẽ ad tyrannũ abeundũ esse intelligeret (nã maritus mortis metu attonitus, ab illis abduci mulierẽ patiebat) neq; ullum aliunde auxiliũ expectaret: exiguam moram postulauit, ut se exornaret prius, quàm abiret. Colebat autem Christũ, & diuino mysterio initiata erat. Ingressa igitur cubiculum, remotis arbitris, sibi necem consciuit, ut contumeliæ expers modestiam conseruaret, uoluntariã mortem amplexa, cadauere lenonibus & nefario amatori relicto.

Pudicitia uita charior.

Diocletiani obitus. His ita imperantib. Diocletianus & Maximianus in uita priuata obierunt: etsi de illorum obitu scriptores nõ consentiunt. nam Eusebius Ecclesiasticæ historiæ lib. VIII. Diocletianũ mentis errore affectũ, & diuturno morbo tabescentem, miseram animã uiolenter eructasse scribit: Maximianum uerò Herculium laqueo sibi necem consciuisse. Alij uerò tradunt eos, cum depositæ potestatis pœniteret, in conatu recuperandi imperij deprehensos, & senatusconsulto interfectos esse. *Herculij Maximiani interitus.* Sunt etiam qui dicant, Herculium rursus imperiũ desiderantem, consilium cum Diocletiano de eo recuperando communicasse: eoq; conatũ illum recusante, curiã ingressum dixisse, filium suũ reipublicæ gerẽdæ esse imparem. Militibus aũt ijs uerbis ad iram concitatis, quasi imperium sibi uẽdicaret: periculo territum, negasse id se in animo habuisse, sed militum animos ut erga filium suum affecti essent, periclitari uoluisse: itaq; sedasse tumultum. Deinde in Gallias ad Constantinũ Magnum, qui Faustã filiam eius & ipse in matrimonio haberet, abijsse, ac in regno eius per insidias sibi uendicãdo ibi quoq; deprehensum, eoq; conatu deiectum, tum demũ uitam laqueo finiuisse. Verùm isti uno quopiam modo ex his, naturę debitum persoluerunt. *Constantis obitus.* Constans autẽ undecimo anno in imperio exacto, ex quo Cæsar appellatus fuerat, potestate clemẽter & humaniter usus, in Britannia extremũ diem clausit, cũ luctu subditorum, bonitatem eius desiderantiũ: filio natu maiore, *Constantinus Magnus.* Magno uidelicet Cõstantino, ex priore cõiuge, imperij successore declarato. Habuit enim ex secunda quoq; Herculij filia Theodora alios filios, Constantinũ, Anaballianũ & Constantium. *Constantinus. Anaballianus. Cõstantius.* Sed Magnus Constantinus prælatus est, q̃ bi patri ad imperium inepti esse uidebantur. Imò totum negocium diuinæ prouidentiæ fuit, salutari præconio ac potius omnibus Romani imperij subditis cõsulentis, ut per eum tyrannides destruerentur. Fertur enim, Constanti ægrotanti, & ob cæterorũ filiorum ineptam indolem mœsto, *Angelus Cõstanti uisus.* angelus astitisse, qui iuberet, ut Constantino relinqueret imperium. Hunc igitur Constantinum pater, adolescentem etiamnum, Gallerio dedisse obsidem memoratur, ut *Constantini adolescẽtia.* interim etiã in re militari exerceretur. qui cum ei ob ingenij dexteritatem ex inuidia insidias strueret, in pugna Sarmatica mandarit, ut barbarorum ducẽ armis insignem aggrederetur. Constantinum uerò paruisse, eumq; correptũ, uiuentem ad Galleriũ portasse. Deinde leonẽ immanem & cruentam belluam iussisse subsistere: illum uerò id quoq; certamen, quamuis non sine periculo, diuina tamẽ gratia incolumem obijsse. Vnde cum Gallerium inuidere sibi atq; insidiari intellexisset, noctu cum ijs quibus fidebat, fuga elapsum ad patrem redijsse: eoq; pacto & periculum euasisse, & paterno imperio potitum esse.

MAXI-

οἱ μὲν οὖν οὕτως ἦρχον. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς ἰδιωτεύοντες ἐτελεύτησαν. περὶ δὲ τῆς σφῶν τελευτῆς διαφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. ὁ μὲν γὰρ Εὐσέβιος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἔκστασιν τὸν Διοκλητιανὸν ὑποστῆναι λέγει φρενῶν, καὶ νόσῳ χρονίᾳ τὸ σῶμα κατασκελετευθέντα, βιαίως τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπορρῆξαι. τὸν δέ γε Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον ἀγχόνῃ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ὑπεξαγαγεῖν. *περὶ τῆς τελευτῆς Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ.* ἕτεροι δὲ οὐχ οὕτως ἱστοροῦσι τούτους θανεῖν, ἀλλὰ μεταμεληθέντας, καὶ τῆς ἀρχῆς αὖθις ἀντιλαβέσθαι βουλομένους, φωραθῆναι, καὶ δόγματι τῆς συγκλήτου ἀναιρεθῆναι. εἰσὶ δὲ καὶ οἳ τὸν Ἑρκούλιον λέγουσι τῆς βασιλείας αὖθις ἐφιέμενον, τῷ Διοκλητιανῷ κοινώσασθαι τὸ αὖθις παρελθεῖν τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν. τὸν δὲ παραιτήσασθαι, ἐκεῖνον δὲ πρὸς τὸ τῶν Ῥωμαίων παρελθόντα φάναι συνέδριον, μὴ ἀρκεῖν τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν. κινηθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν πρὸς θυμὸν ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ὡς σφετεριζομένου τὴν ἀρχήν, τὸν Ἑρκούλιον τὸν κίνδυνον δείσαντα, μὴ οὕτω γνώμης ἔχειν, εἰπεῖν, ἀλλὰ διάπειραν τῶν στρατευομένων ποιούμενον, ὅπως ἔχουσι πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ διαθέσεως, ταῦτα εἰπεῖν· καὶ οὕτω καταστεῖλαι τὸν θόρυβον τῶν στρατιωτῶν. εἶτα εἰς Γαλλίας ἐλθεῖν πρὸς τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, κηδεστὴν αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ὄντα ἐπὶ Φαύστᾳ τῇ αὐτοῦ θυγατρί, κἀκείνῳ ἐπιβουλεύοντα, καὶ παρελόμενον τὴν ἐκείνου βασιλείαν λαβεῖν. γνωσθῆναι δὲ κἀκεῖσε, καὶ [illegible] τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ οὕτως ἀπάγξασθαι. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἑνί γε τῷ τρόπῳ τῶν εἰρημένων τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησαν. Κώνστας δὲ ἐνδέκατον ἐνιαυτὸν [illegible] ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐξότου καῖσαρ ἀνηγορεύθη, *τελευτὴ Κώνσταντος.* καὶ ἠπίως ἄρξας καὶ προσηνῶς, ἐν Βρεττανίαις διάγων, κατέλυσε τὴν ζωήν, πόθον ἑαυτοῦ τοῖς ὑπ' αὐτὸν καταλελοιπὼς διὰ τὴν χρηστότητα, πρότερον τὸν πρεσβύτερον τῶν οἰκείων υἱῶν τῆς ἀρχῆς καταστήσας διάδοχον, *ἀνάρρησις τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.* τὸν μέγαν δηλαδὴ Κωνσταντῖνον, ὃν ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἐγείνατο γαμετῆς. εἶχε δὲ κἀκ τῆς δευτέρας τῆς τοῦ Ἑρκουλίου θυγατρὸς Θεοδώρας, καὶ ἑτέρους υἱούς, Κωνσταντῖνον, Ἀνιβαλλιανὸν καὶ Κωνστάντιον. προτετίμηται δὲ τούτων ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ὅτι ἐκεῖνοι τῷ πατρὶ ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὴν βασιλείαν ἐκρίθησαν. *ὅτι ἐξ ἀποκαλύψεως [illegible] Κωνσταντῖνον [illegible].* τὸ δ' ὅλον ἦν ἐκ θεοῦ οἰκονομηθὲν ὑπὲρ τοῦ θείου κηρύγματος, ἢ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν τῇ τῶν Ῥωμαίων ὑποκειμένων ἀρχῇ, ἵνα δι' αὐτοῦ καταλυθῶσιν αἱ τυραννίδες. λέγεται γάρ, ὅτι νοσοῦντι τῷ Κωνσταντίῳ καὶ ἀθυμοῦντι διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις παισὶν ἀτυχίαν, ἄγγελος ἐπέστη, ἐπὶ Κωνσταντίνῳ κελεύων τὴν ἐξουσίαν καταλιπεῖν. τοῦτον δὲ τὸν Κωνσταντῖνον ὁ πατὴρ μειράκιον ὄντα, τῷ Γαλερίῳ εἰς ὁμηρείαν δέδωκεν, *ὅτι ὁμηρεύων παρὰ Γαλερίῳ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπιβουλεύεται [illegible].* ἵν' ὁμηρεύων ἅμα καὶ πρὸς ἄσκησιν γυμνάζοιτο τῆς τέχνης τῆς στρατιωτικῆς. ὁ δὲ τὸ δεξιὸν αὐτοῦ ὁρῶν, καὶ φθονῶν, αὐτῷ ἐπιβεβούλευκε. καὶ πρῶτον μὲν τοῖς Σαρμάταις μαχόμενος, ἐπ' ἐκείνων ἀρχηγῷ ἐκ τῆς πανοπλίας ἐπισήμῳ τυγχάνοντι προσέταξεν ἐπελθεῖν. ὁ δὲ καὶ ἐπῆλθε, καὶ ἁρπάσας αὐτὸν ζῶντα, τῷ Γαλερίῳ ἐκόμισεν. εἶτα λέοντα φρικτόν τινα θῆρα καὶ παλαμναῖον ἐκέλευσε δέξασθαι. ὁ δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἆθλον κινδυνώδη [illegible] μέν, τῆς θείας δέ γε χάριτος συντηρούσης αὐτόν. γνοὺς δ' ἐντεῦθεν φθονούμενος παρὰ τοῦ Γαλερίου, καὶ ἐπιβουλευόμενος, νυκτὸς μετά τινων οἷς ἐθάρρει ἀπέδρα, καὶ πρὸς τὸν πατέρα ἐπανελήλυθε. καὶ ὁ μὲν οὕτω τόν τε κίνδυνον διαπέφευγε, καὶ τῆς πατρῴας βασιλείας ἠξίωται.

ΒΑ-

Βασιλεία Μαξιμίνου.

Μαξιμῖνος δὲ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν Λικίννιον προσειλήφει, ἐκ Δακῶν ἕλκοντα τὴν τοῦ γένους σειράν, καὶ γαμβρὸν ὄντα ἐπ᾽ ἀδελφῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. κοινωνὸν δὲ τῆς βασιλείας αὐτὸν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ καταλέλοιπεν, ἵν᾽ ἀμύνῃ τοῖς Θρᾳξὶν ὑπὸ βαρβάρων λυμαινομένοις. ἐκεῖνος δ᾽ ἐς Ῥώμην ἀφίκετο, μαχεσόμενος πρὸς Μαξέντιον. εἶτα τοὺς οἰκείους ὑπόπτους ἔχων στρατιώτας, καὶ φοβηθεὶς μὴ προδῶσιν τῷ ἐχθρῷ, ἀπέστη τῆς μάχης, καὶ ἀνεχώρησε. μεταμεληθεὶς δ᾽ ἐπὶ τῇ προσλήψει τοῦ Λικιννίου, πρότερον μὲν λαθραίως αὐτῷ ἐπεβούλευσεν, εἶτα καὶ μάχην κατ᾽ αὐτοῦ ἐς τὸ ἐμφανὲς συνεκρότησε. καὶ συμβαλὼν αὐτῷ τρέπεται, καὶ ἡττώμενος ἔφυγε, καὶ ἐν τῇ φυγῇ ἑαυτὸν διεχειρίσατο. οἱ μὲν οὖν οὕτω τὴν ζωὴν καταλῦσαι ἱστορήκασι τὸν Μαξιμῖνον. οἱ δὲ κατὰ Χριστιανῶν αὐτὸν ἐκμανέντα μετελθεῖν τὴν θείαν δίκην παραδεδώκασιν. ἕλκος γὰρ ἐνσκῆψαι αὐτῷ περὶ τὸν βουβῶνα καὶ τὴν αἰδοίων χαλεπώτατον, τὰ τῆς ἀκολασίας αὐτοῦ καταβοσκηθῆναι ὄργανα. ἐκ δ᾽ ἔτι τῆς σήψεως τούτων καὶ σκώληκας ἀναβρασθῆναι, καὶ εἶναι τὸ πάθος ἀνίατον. ἰατρῶν δὲ τοὺς μὲν αὐτίκα ἀπαγορεύοντας τὴν ἐγχείρησιν, ὠμῶς ἀποσφαγῆναι, τοὺς δ᾽ ἐπιχειροῦντας μέν, μὴ δυναμένους δ᾽ ἀκέσασθαι, κτανθῆναι ἀπηνέστατα, ὅτι μὴ κατὰ τέχνην ἠδυνήθησαν. ὀψὲ δ᾽ ὑπονοῆσαι τὸν τύραννον διὰ τοὺς ἀδίκους φόνους τῶν τὸν Χριστὸν σεβομένων τιννύναι δίκην, καὶ ἐκθεῖναι διατάγματα πανταχοῦ, κελεύοντα παῦσαι τὸν κατὰ Χριστιανῶν διωγμόν, καὶ ζῆν ἐκείνους καὶ θρησκεύειν ὡς βούλοιντο, εὔχεσθαί τε ὑπὲρ αὐτοῦ. κἀν τούτῳ δὲ διττοὶ λέγονται λόγοι. ὁ μὲν γάρ, ἀπαλλαγῆναι αὐτὸν τοῦ πάθους παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα φησίν, εἶτ᾽ αὖθις ἐπεγεῖραι τὸν διωγμόν, καὶ ἀδιόρθωτον μεῖναι, ἕως οὗ τὸ ἐν χειρὶ Κυρίου ποτήριον τῆς τρυγίας ἐξεπόθη. ὁ δ᾽ ἕτερος ἀρνεῖται τὴν ἀνάρρωσιν, ὡς ἐκ τῆς ἀσεβοῦς τελευτήσαντι νόσου, καὶ ἀνεμεθέντων ἐκ τοῦ στόματος σκωλήκων. ὁ μὲν οὖν καθ᾽ ἕνα τρόπον τῶν ἱστορηθέντων βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας προέστη μετὰ Μαρκελλῖνον ἐν ἔτεσι δυσὶ τῇ λειτουργίᾳ ἐκπλήσαντα Εὐσέβιος, ὃν μετὰ ἐνιαυτὸν θανόντα διεδέξατο Μιλτιάδης, καὶ ἐπὶ τέσσαρσι προστάντος ἐνιαυτοῖς τοῦ ἐν Ῥώμῃ πιστῶν τοῦ Μιλτιάδου, Σίλβεστρος διάδοχος γέγονεν. ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ μετὰ τὸν τύραννον ἔτος [illegible] ἐπισκοπήσαντα, προεχειρίσθη Βιτάλιος, καὶ τοῦτον [illegible] διεδέξατο Φιλογόνιος, κἀκείνου πέντε ἀνυσθέντων τῶν ἐνιαυτῶν, γέγονε Παυλῖνος διάδοχος. τῆς δ᾽ Ἱεροσολύμων μετὰ Ζάβδαν ἐπὶ δέκατον λειτουργήσαντα ἐνιαυτόν, Ἕρμων ἐκληρώσατο τὸν θρόνον τὸν ἀρχιερατικόν. τῆς δ᾽ Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἱερομάρτυρα Πέτρον [illegible] ἐφ᾽ ἑνὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κοσμήσαντα, Ἀλέξανδρος τὴν ἀρχιερωσύνην ἔσχηκεν. ἐν δὲ Ῥώμῃ μετὰ Σίλβεστρον ἔτεσι λειτουργήσαντα εἴκοσι καὶ ὀκτώ, Ἰούλιος προέστη τῆς ἐκκλησίας ἔτη πεντεκαίδεκα. μεθ᾽ ὃν Λιβέριος ἕκτον ἐνιαυτόν, κἀκεῖνον διεδέξατο Δάμασος, ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τοὺς πιστούς. καὶ τοῦτον Σιρίκιος, ἔτη λειτουργήσας ἑξκαίδεκα. εἶτα προεχειρίσθη Ἰννοκέντιος, ἐν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτοῖς διδάξας τὸν τοῦ Κυρίου λαόν. καὶ Ζώσιμος ἐπὶ θρόνου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐνιδρύετο, τελευτήσαντος Ἰννοκεντίου. ὃν δωδέκατον ἀνύσαντα ἐνιαυτὸν Κελεστῖνος διεδέξατο, ἐπὶ ἔτη τῇ ἀρχιερωσύνῃ δέκα ἐνδιαπρέψας. τούτου Ξύστος διάδοχος γέγονεν, ὄγδοον ἐνιαυτὸν διαρκέσας ἔτι.

Margin: τελευτὴ Μαξιμίνου. — περὶ πατριαρχῶν.

Maximini imperium.

Maximinus Licinium, natione Dacum, qui Constantini Magni sororem in matrimonio habebat, imperij collegā asciturus, in Illyrico reliquit, ut Thracibus qui à barbaris uexabantur, opē ferret. Ipse Romam profectus est, ut cum Maxentio pugnaret. Deinde quum suis militibus diffideret, metuens ne ad hostem transirēt, omisso bello secessit. ac Liciniū, quia collegā eū asciuisse pœnituerat, primùm clàm per insidias, deinde aperto Marte adortus, in fugam uertit, in qua seipsum interemit. Et hoc modo Maximinū perijsse, quidam tradunt. Alij autores sunt, eum furore quodā cōtra Christianos grassantē, diuinæ uindictæ pœnas dedisse, hulcere grauissimo circa bubonē & pudenda orto, quod instrumēta libidinis eius consumpserit, nā ex ea putrefactione etiā uermes erupisse, & malū fuisse immedicabile. Medicos aūt, qui conatū faciendæ medicinæ statim uetuerint, crudeliter esse iugulatos: qui uerò curatione suscepta nihil profecerint, immanissimè trucidatos, q̄ ea præstare non possent, quæ artis facultatē superarent. Serò tandem suspicatū tyrannū, se iniustarum cædium cultorū Christi dare pœnas, ubiq; edictis propositis persecutionē Christianorum inhiberi, atq; illos uiuere ac Deū suo arbitratu colere, & p ipsius salute uota facere iussisse. Atque hic etiā duplex rumor ortus est. Nā alij tradūt, præter omnē spem eo morbo liberatū, renouasse persecutionē nō mutatis moribus, donec poculi q̄d Dominus manu tenet, fecē exhauserit: alij ualetudinē recuperatā negātes, ex eo malo impiū decessisse tradūt, ac uermes etiā per os reiecisse. Vno certo ex his modis uitā abrupit. Romæ cœtui fideliū post Marcellinū, duobus annis sacerdotio functū, Eusebius præfuit: cui post annū mortuo, successit Miltiades, qui cū fidelib. quadrienniū præfuisset, Syluestrū successorem reliquit. Antiochiæ post tyrannū XIII annis episcopatu functū, delectus est Vitalis. Huic post sexenniū successit Philogenes. atq; is q̄q; annis V exactis, Paulinū habuit successorē. Hierosolymis post Zabdā, qui ministeriū ad decimum annū obijt, Hermon pontificiā sedem est sortitus. Alexandriæ post S. martyrem Petrum, qui pontificiā sedem per annos XI ornarat, Alexander pontificatū obtinuit. Romæ Syluestro per annos XXVIII episcopatu functo, Iulius ecclesiæ XV annis præfuit. Post quē Liberius sextum absoluit annū. eiq; successit Damasus, qui XXVIII annos fideles pauit. Hunc Siricius secutus, annis XVI ministerium obijt. Deinde Innocentius est electus, qui populum Domini per annos XV erudijt. Quo mortuo, Zosimus in ecclesiæ Romanæ solio est collocatus: cui duodecimo anno exacto successit Cœlestinus, qui annis decem in pontificatu claruit. Huius successor fuit Xystus, qui VIII annos durauit.

Margin: Licinius. — Maximini interitus. — Episcoporum successiones.

Deinde

Deinde Leo in eius locum suffectus est, qui ueram doctrinã per annos XXIIII defendit. Leone defuncto, Hilario in sede collocatus est: qui VI annis expletis, electioni Simplicij locum fecit. qui & ipse anno XIX ministerij decessit. In eius locum introductus est Felix: qui nono anno defunctus, Gelasio honorẽ reliquit per quinquennium fruendũ. Post eum Anastasius est electus: qui anno quarto elapso, Symmachũ successorem habuit. qui cum annos XII in pontificatu exegisset, Hormisdas est electus. Sed hic quoq; decimo anno ministerij mortẽ obijt. Romanæ uerò Ecclesiæ sedes Ioannẽ in triennium suscepit. Post quem Felix Romanis fidelibus præfuit, quatuor annos eo honore gauisus. Deinde Bonifacius per bienniũ episcopatũ gubernauit. Post hunc Agapetus designatus est, qui cum summi pastoris Christi gregẽ Romanum duobus annis & ipse pauisset, naturæ debitum persoluit. Romæ autẽ pontifex electus est Syluerius: unoq; anno pontificatu functus, uitã exegit. Huius successor Vigilius, cum XVIII annis ecclesiæ præfuisset, in eius locũ suffectus est Pelagius. qui quinq; annis obito ministerio, decesit. Romana uerò sedes Ioannẽ in VIII annos suscepit, & post hunc Gregorium in annos XV. Post hunc perpetua sedes eorũ qui Romanæ Ecclesiæ præfuerunt, non reperitur. Antiochiæ uerò Cœlesyriæ Eustathius Paulino, qui ministerio quinquenniũ uacarat, successit. Cũ Eustathius fideles annos XVIII pauisset, Euphronius per annos VIII ministrauit. Post quẽ Phlacitus XII expleuit annos. Deinde Stephanus Arij sectator, Ecclesiæ per triennium se ingessit. Post hunc introductus est Leontius, qui VIII anno episcopatus mortẽ obijt. Post hunc Antiochenæ ecclesiæ Eudoxius alterum annum præfuit. Post Eudoxium Arrianus quartum annum fuit episcopus. Post hũc Meletius annos XXV. Post hunc Flauianus Christianis annos XXVI præfuit. Deinde Theodotus ministerium suscepit, in eoq; annos IIII exegit. In huius locum Ioannes introductus, per annos XVIII durauit. Pro Ioãne Domnus electus, annos VIII postea uixit. Post quem in Antiochenæ ecclesię thronum Maximus introductus, in eo munere quadrienniũ uixit: successore Martyrio, qui IX expleuit in magistratu annos. Deinde Iulianus in ea põtificia sede, annos VI consedit, & Petrum successorem habuit. Cui triennio pòst Stephanus successit, totidẽ annos pontificatu functus. In Stephani locum Calaudio suffectus est. & huic post quadrienniũ alius Petrus successit, qui Ecclesiam per triennium gubernauit. Huius successor extitit Palladius, decem annis in magistratu exactis. Deinde Flauianus creatus episcopus, XIII annis. Post eum Seuerus VII annis gubernata Ecclesia, Euphrasio sacram sedem reliquit. cui post annum quintum Ephraimus successit, & in ministerio annos XVIII uixit.

Antiocheni episcopi.

ἄπταιστος αὐτὸς ἐσώχθη, τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀντιποιούμενος, ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι. καὶ ἐκλιπόντος τοῦ λέοντος, ἱλάριον εἰς τὸν θρόνον ἀνεβιβάσαντο, ἓξ δὲ ἐκπλήσας ἐνιαυτοὺς, ἀνθ' ὅτου σιμπλίκιος κεχειροτόνηται, καὶ αὐτὸς ἐννεακαιδέκατον ἔτος τὸ τῆς ποιμαντικῆς καὶ οὗτος λειτούργημα διανύσας, ἐξέλιπε· καὶ ἀντ' αὐτοῦ φῆλιξ. ἐννάτῳ δ' ἐνιαυτῷ καὶ οὗτος ἐκλελοιπὼς, γελασίῳ τὴν τιμὴν καταλέλοιπε, ἐν ᾗ πέντε ταύτης ἀπήλαυσεν ἔτη. μεθ' ὃν ἀναστάσιος ἐπελέγη. μετὰ τέταρτον δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτὸν ὑπὸ συμμάχου διεδέχθη. οὗ δυοκαίδεκα ἐνιαυτοὺς τὴν ἀρχιερωσύνην διαγαγόντος, ὁρμίσδας ἐξελέγη. δεκάτῳ δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτῷ τὸ λειτούργημα διανύσας, κατέλυσε τὴν ζωὴν, καὶ ἰωάννην ὁ θρόνος τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας διεδέξατο ἐπὶ τριετίαν. μεθ' ὃν φῆλιξ τῶν ἐν ῥώμῃ προέστη πιστῶν, τετραετίαν τῆς τιμῆς ἀπολαύσας. εἶτα βονιφάτιος ἐπὶ διετίαν τῆς προεδρίας ἠξιώθη, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀγαπητὸς προκεχείριστο. δύο δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τὸ ἐν ῥώμῃ τοῦ ἀρχιποίμενος χριστοῦ ποίμνιον, ἀπέτισε τὸ χρεὼν, καὶ ἐχειροτονήθη ῥώμης ἀρχιερεὺς σιλβέριος. ἕνα δὲ καὶ οὗτος ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτὸν, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε. καὶ τούτῳ διάδοχος βιγίλιος γέγονεν. ὀκτωκαιδέκατον δὲ τούτου ἔτος διανύοντος ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀνερρέθη πελάγιος. ὃς πέμπτον ἐνιαυτὸν τῇ λειτουργίᾳ ἐσχολακὼς, ἀπῆλθε, καὶ ἰωάννην ἡ ἀρχιερατικὴ καθέδρα τῶν ῥωμαίων ἐδέξατο ἐπὶ χρόνοις ὀκτὼ, καὶ μετὰ τοῦτον γρηγόριον ἐπὶ πεντεκαίδεκα. μεθ' ὃν οὐκέτι κατὰ συνέχειαν οἱ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας προστάντες εὕρηνται. ἐν ἀντιοχείᾳ δὲ τῇ κατὰ κοίλην συρίαν τὸν παυλῖνον ἔτη πέντε τῇ λειτουργίᾳ σχολάσαντα, εὐστάθιος διεδέξατο, καὶ τοῦ εὐσταθίου ἐπὶ ἔτη ποιμάναντος τοὺς πιστοὺς ὀκτωκαίδεκα, εὐφρόνιος ἐλειτούργησεν ἔτος ὄγδοον. μεθ' ὃν φλάκιτος δωδέκατον ἐτέλεσεν ἔτος· εἶτα στέφανος αἱρεσιώτης ἀρείου παρεισφθαρεὶς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τρίτον ἐνιαυτὸν, καὶ μετὰ τοῦτον ἀνήχθη λεόντιος. ὄγδοον δὲ καὶ οὗτος ἔτος ἐπισκοπήσας, κατέλυσε τὴν ζωὴν, καὶ ἐπὶ τούτῳ προέστη τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας εὐδόξιος ἔτος δεύτερον, καὶ ἐπὶ τῷ εὐδοξίῳ ἀρριανὸς ἐπισκοπήσας ἔτος τέταρτον. καὶ μετὰ τοῦτον μελέτιος, ἐνιαυτοὺς εἴκοσιν ἐπὶ πέντε. μεθ' ὃν φλαβιανὸς προέστη τῶν χριστωνύμων ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς ἕξ. εἶτα θεόδοτος τὴν λειτουργίαν διεδέξατο, καὶ τετραετίαν ἐβίωσε. καὶ ἀντὶ τούτου ἰωάννης ἀνήχθη, καὶ διήρκεσεν ἐπ' ἔτος ὀκτωκαιδέκατον. ἀντὶ δὲ ἰωάννου δόμνος κεχειροτόνητο, ἐπιζήσας τῇ χειροτονίᾳ ὄγδοον ἔτος· καὶ ἀνθιδρύθη τῷ θρόνῳ τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας μάξιμος, ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἐπιμείνας τῇ προεδρίᾳ τέσσαρας. ὃς ὑπὸ μαρτυρίου διεδέχθη, ἐννάτον καὶ οὗτος τῇ ἀρχῇ διανύσαντος ἔτος. ἰουλιανὸς δ' ἔπειτα εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν ταύτην καθέδραν ἐκάθισεν ἐπὶ ἕκτον ἐνιαυτὸν, καὶ τοῦτον ἔσχε πέτρον διάδοχον. ὃν μετὰ τριετῆ χρόνον στέφανος διεδέξατο, ἰσαρίθμους ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. τῷ δὲ στεφάνῳ καλανδίων ἐγγίνεται ἔφεδρος. καὶ τούτῳ μετὰ τετραετίαν πέτρος ἄλλος ἐφήδρευσε, τριετῆ χρόνον τὴν ἐκκλησίαν κατασχών. οὗ διάδοχος παλλάδιος γέγονε, δεκαετίαν ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ. εἶτα φλαβιανὸς ᾑρέθη, ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. μεθ' ὃν σευῆρος ἕβδομον λειτουργήσας ἐνιαυτὸν, ἀφῆκεν εὐφρασίῳ τὴν καθέδραν τὴν ἱεράν. ὃν μετὰ πέμπτον ἔτος ἐφραίμιος διεδέξατο, ὀκτὼ δ' ἐπὶ δέκα χρόνους ἐπιβιοὺς οὗτος τῷ λειτουργήματι.

SECVNDI TOMI FINIS.

ANNOTATIONES VARIARVM LECTIONVM SECVNDI TOMI IOANNIS ZONARAE, QVI AGIT DE Romana historia. Vsus autē in eo opere sum tribus codicibus: duobus D. Antonij Fuggeri, Cōstantinopoli emptis: & uno Viennensi, à D. Gaspare à Nydprug, &c. ultrò perhumaniter atque utiliter suppeditato. nam duo reliqui tantum à Constantino Magno ordiuntur.

PAg. 6. Vers. 11. ποπουλάρια ἐκαλοῦντο ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. Plebeia educatio popularia uocatur.) Popularia dicebantur loca, ubi plebs sedebat in theatris. Item popularia sacra, quæ ad totum populum pertinebant. Item res uulgares & nugatoriæ, uel gratæ populo, hoc nomine continentur. ἀγωγή, ductus est, uel educatio. Quid si ἀρωγὴ pro ἀγωγὴ legatur: populi studiū, ea quæ in plebis commodum & adiumentum aguntur.

Ibid. 13. Βελλοῦτρες, πατρικίους ὀνομάζεσθαι αὐτούς.) Liuius aliter: Patres certè ab honore, patricijq; progenies eorum appellati.

8.30. περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος.) Ad capræ paludem. Si Græcis Latina propria nomina Græcè reddere licet, cur Latinis Græca eodem tractare modo in loco non liceat?

13.36. ἐπταεὶς τομίου.) Lego σφίου: nisi fortè σαρουείου rectius legitur.

14.8. σὺν δούλοις ἐλευθερωθεῖσι καὶ φυλάττεσθαι.) Viennensis rectè φυλαττέσθαι.

20.31. Ποσούμιος τούβερτος.) Liuius lib. 2. M. Valerio P. Posthumium adiungit.

22.62. ἵν' ἔχοι αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βουλή.) Vt singulæ classes suos patronos haberent. sequitur, numerum tribunorum ad decem esse auctum. classes autem à Seruio Tullio institutæ fuerunt sex.

24.14. ἐξζωμένους τοὺς δὲ ἐκείνων.) Malim ἐξζωμένως.

26.30. εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων περιήχθη ὁ ὅμιλος.) Suspecta lectio.

27.53. καὶ μή τοι καὶ ἐθορύβησαν.) Sic legendum est: non ut alter codex habebat, ἢ μή τοι.

31.12. εὔχομαι ταύτην, εὐχὴν τοῦτο περὶ ποιησάμενος.) Mutilus hic locus est, ut ex Liuij 1. Decadis lib. 5. apparet. Fortasse legendum (ut Græci breuiores sunt) εὔχομαι ταύτην σοι καὶ μοι καὶ τῇ ῥώμῃ ὡς ἐλευθεροτέραν. ὑπὲρ ἱερῶν ἄρας δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τὸ ἀβατον, ἱδρύσατο, εὐχὴν τοῦτο περὶ ποιησάμενος. Ego in Græco nihil addere nolui: in conuersione uerba Liuij posui.

41.34. διεφθάρησαν.) perierunt. Alter codex habet διεσπάρησαν, dissipati sunt.

42.59. λούκιον αἰμίλιον τὸν ὕπατον.) Alter codex, λούκιον μανίλιον.

45.47. κατηλόφουν.) Legendum κατηλόων, à κατηλόω: quod non tantum exonerare, sed etiam occidere significat, ut compositum nomen πατραλοίας arguit.

49.20. εἰς τὰ ὄρη τὰ κερατικά.) Cornetanos montes, uel corneos, sine autore non ausus fui dicere.

51.28. καὶ πλῆθος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων ὑποβληθὲν ἐπὶ τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἁλῶναι διὰ στρατοῦ.) Suspecta est lectio, & ambigua cōstructio. sed hanc sententiam esse puto: Cum transfugarum opera mœnia conscendissent, eos periculum incurrisse. Si quis coniungere mauult ἐκινδύνευσαν ὑπ' αὐτομόλων ἁλῶναι, neque repugno, neque probo. Sed & ὑποβληθέντες ὑπ' αὐτομόλων, durior esse constructio, & aliquid à librario omissum uidetur.

Ibid. 3. ὁμολογίᾳ προσελάσαντο.) pactione obstrinxerunt: uel, ad deditionem compulerunt. Alter codex habet, ὁμολογίᾳ διεχρήσαντο, pactione eluserunt. Ego malim προσεκλείσαντο, ut & Polyb lib. 1.

52.36. τὸν γὰρ βασιλέα ἑαυτοῖς ἐκλῆσαι ἐπιτηδείου ἀρχῆς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίου δυναστείας περιεβάλλοντο, καὶ ὡς αὐτοῖς προσόμενοι προθυμότατα ὤργων.) ὤργων ab ὀργάω, pro ἐπεθύμουν, notum est. Sed apparet hic complura deesse: quare clausulam hanc omisi. quæ si interpretanda sit, ita uerterim: Quasi eos reformidarent, summa cupiditate incitati erant.

54.58. ἐγέσαν δε.) Latini Segestam dicunt.

64.14. τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος ἀδημονοῦσιν, καὶ οἱ καρχηδόνιοι συχνὰ περιελύπουν αὐτούς.) Videtur mutilus & hic locus.

65.38. δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τὸ συμφέρον τὸ αὐτοῖς προμηθούμενοι.) τὸ, αὐτοῖς, tam ad Carthaginenses quàm ad Romanos referri potest. Itaq; sic quoq; uertas licebit: Clementiæ laudem magis aucupantes, quàm suis rationibus consulentes.

66.1. καὶ σαρδόνιοι.) Legendum σαρδώ. Neque enim Sardi è Carthaginensibus pecuniā extorserunt: sed Romani & pecuniam, & ipsam Sardiniam.

69.36. καὶ ἑκατόμπολιν ἑτέραν.) Vtiq; legendum, ἑκατόμπολιν ἑτέραν.

70.19. αὐτίκα παρακατέλαβε.) Alter codex παρέλαβε.

80.33. ἑαυτοὺς κατεχειρίσαντο.) Autor hic sæpenumero κατεχειρίζεσθαι pro διαχειρίζεσθαι ponit.

102.42. καὶ τὸ δὲ ἰταλίας, * μέχρις οὗ σφίσιν ὁ σπονδῶν.) Deesse uersus aliquot apparet, in quibus de Carthaginensium & Masinissæ controuersijs actum est.

105.1. ἀγχωμάλως ἐκ χειρὸς μαχομένους.) ἀγχωμάλως, cōminus est: ἐκ χειρὸς, è manu, cum ipsis manibus ictus infertur hosti, non eminus, sagitta aut iaculo. Suidas è Polybio citat, ἐκ χειρὸς βοηθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀντὶ τοῦ, μετὰ πάσης ἐπιμελείας, συντόνως, ἐκτεταμένως. Et apud eundem lib. 11. τῶν δὲ ῥωμαίων ὑπὸ θυμοῦ ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευομένων. Romanis ira ob cæsos legatos commotis, statimq; expeditionem in Gallos facientibus. Plutarchus in Pompeio: ἐγένετο δὲ αὐτῶν βασιλέως ἀδελφὸς ἐκεῖνος. οὕτως ἐν χερσὶ δὲ μάχης γενομένης, &c. πομπήϊος δὲ ἐκεῖνον ἐκ χειρὸς διελάσας ἀνεῖλεν. Et de Philopœmene Machanidem obtruncante: διελάσας τὸν ξυστὸν ἐκ χειρὸς ὤθει, καὶ περιτρέπει τὸν ἄνδρα συνεπορεύσας.

Ibid. 22. αὐτοκρατεῖς ἐπείσθη.) Fortassis ἐποιήθη. quanquam illud quoque potest intelligi, Inter eos de inducijs conuenisse.

107.23. ταῖς ὑπὸ τοῦ φιλίππου κατεχομέναις.) πόλεσι haud dubiè legendum.

Ibidem 48. ἐν τοῦ ἰδίου τοῦ μακεδονικοῦ.) Quid si ἐν δίῳ;

110.44. φωραθεὶς ἐκεῖνος.) Quid si ὑφορᾳθείς.

115.54. ὀλίγους καθ' ἑκάστους ὄντας, τρίπτων.) Malim ὀλίγους ὄντας, καθ' ἑκάστους τρίπτων.

118.22. τὰ δ' ἄλλα μέχρι τῆς τῶν πραγμάτων ῥωμαίοις.) Omissa est historia belli Lusitanici, contra Viriatum gesti: item Numantinum, Asiaticum cōtra Aristonicum, præterea Allobrogicum, Thracicum, adhæc Iugurthinum in Africa, in Italia Galliaq; Cimbricum, Teutonicum, Tigurinumque. Deest etiam descriptio tumultuum intestinorum, qui ab istis temporibus Romā labefactauerunt: ut, seditio Tiberij Gracchi, ac post eam Caij fratris: deinde Apuleij Saturnini, tum bellum Romanorū aduersus socios qui defectionem per Italiam fecerant: bellum contra Seruos, contra Spartacum: ac postremò Marij & Syllæ ciuilia bella, atq; alia annis circiter LX gesta: quæ nisi breuitate temporis atq; alijs occupationibus exclusi essemus, ex alijs autoribus, obseruata Zonaræ breuitate, Græcè Latineq; attexere non recusassem. νῦν δ' ὡς δυνάμεθα, ἐπειδὴ ὡς θέλομεν οὐ δυνάμεθα.

121.6. πρυτάνευσε δὲ καὶ τὴν στρατηγίαν.) Verū Consulatum, an imperium?

122.12. τηλεσιάττη καὶ τιγγάνη βασιλεῦσι.) Legendū μιθριδάτη καὶ τιγράνη.

123.18. ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σφῶν βασιλέως.) Si ἀδελφὸς proprium nomen non esse uidetur, id quod additio articuli τοῦ propé indicat, conuertito, A fratre regis ipsorum.

Ibid. 46. οὔτε πρὸς ἀμανὸν ἄραβας.) Quid si ἴβηρας legendum. nam Arabes Amani accolas ego nullos scio.

124.31. κατεπίμπρα δὲ πόλεων.) Fortasse, πολεμίων ἢ βασιλέων. nam suprà de urbibus actum est.

129.13. μίαν ἄρα κορνηλία τύχην ᾔδεις τὴν ἀμείνονα.) Ambiguum est, utrum uerba hæc ἐρωτηματικῶς καὶ ἀποφαντικῶς accipienda sint, an uerò ἐλεγκτικῶς κατ' ἐρώτημα. Ego priorem sensum sequutus sum, cui si cui displicet, ita conuertat: Vnam ergo fortunam Cornelia nosti meliorem. quæ te quoq; fortasse decepit, quòd me soluto diutius fouit. Quod sequitur, ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα, uerti liberius, sententia appensa, non annumeratis uerbis, quæ Latinè asperius sonant, hoc modo: Spes enim superest, eum qui ex illis in hæc incidit, ex his ad illa uicissim emersurum.

130.40. ἔτι πῦρ ἐμβαλόντος ἐπὶ στόλῳ.) Ambiguū est, utrum καίσαρος, an ἀχιλλᾶ; Sed Plutarchus scrupulum tollit in uita Cæsaris, his uerbis: δεύτερον δὲ περικοπτόμενος τὸν στόλον, ἠναγκάσθη διὰ πυρὸς ἀπώσασθαι τὸν κίνδυνον.

131.10. Καὶ γὰρ σύ μοι ἐφθόνησας τῆς σωτηρίας.) Plerique interpretantur, Tu mihi salutem tuam inuidisti. Sed cū Plutarchus scribat, obscurum fuisse, cur Cæsar Catonis interitum doluerit, & ἐφθόνησάς μοι τῆς σωτηρίας etiam intelligi posset, Catonem non dignitatem tantum, sed salutem etiam Cæsaris oppugnasse (neq; enim additur, τῆς σωτηρίας σου: & ἐμαυτοῦ æque subintelligi potest, ne sententia quidem repugnante:) malui particulam (tuam) omittere, ut in Latino etiam sermone ambigua esset sententia, utrum Cæsar clementiæ laudem ex conseruatione Catonis captare, an uerò suam in eo explere iracundiam uoluerit, si eum in potestatem redegisset.

132.5. καὶ τούτου δὶς γεγενημένου ὁ πεῖραν ἐξελίγχθη.) Conuerti: Ita bis populi animos expertus, surrexit. Sed τὸ τὴν πεῖραν ἐξελιγχθῆ, intelligi potest, uel animaduersum esse, Cæsarem periclitari uoluisse populum, utrum æquis animis regium ornatum laturus esset; uel, Cæsarem animaduertisse, conatum suum esse irritum, populo à regia pompa abhorrente.

133.29. διά τι αὐτὸν ἰούλιον.) Videtur legendū, διά τι αὐτὸν τὸν κυιντίλιον τὸν μῆνα ἰούλιον προσηγόρευσαν. atq; ego ita uertere ausus sum.

135.13. καὶ παρὰ τοῦ διὸς μαστιζόμενον.) Suetonius puerum facie liberali demissum cœlo cathena aurea, ad fores Capitolij constitisse, eiq; Iouem flagellum tradidisse. Hinc suspicor legendum non μαστιζόμενον, sed μάστιγα ἐγχειριζόμενον: nisi fortè μαστίζειν id ei significet.

Eadem pagina, pro δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησεν, uidetur legendum δημηγορῆσαι. sequitur enim, ὡς τὸ δῆμον εἰσελθὼν ἐδημηγόρησέ τε, &c. Quare pro his uerbis tribunatum ambire non destitit: Vrbem ingressus, concionem ad populum habere instituit: neq; destitit, quamuis ab Antonio prohiberetur, sed tribuno sibi conciliato, &c. reponas licet.

140.53. καί τοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ καίσαρος ἐκδοθείς.) Suprà commemorauit, Sextum Pompeium à Cæsare consule proscriptum esse. Aut igitur πρότερον legendū pro ὕστερον, aut scriptori danda uenia τῆς ἀταξίας: quam aliquando uarietatis & attentionis causa affectant.

143.40. καὶ τῶν τοῦ ἀντωνίου ὁμοροῦν τῶν ἀλλήλοις.) Deesse uidetur siue οἰκιῶν, siue στρατοπέδων: Ex uicinis inter se ædibus, uel castris. Et paulo pòst: ἡμίονός τι ἔτεκε. τὰ μὲν γὰρ πρόσθια. Hic etiam aliquid deesse apparet, cuiusmodi sit, ὅτι ἵππον παντελῶς, οὔτε ἡμίονον: Fœtū ediditt mula, neq; planè equum, neq; mulum.

154.60. ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσιν ἀργυραῖς.) Alter codex habet, falsò haud dubiè (est enim nescio quæ inanis affectatio) ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσι σιδηραῖς, ἢ ἀληθέστερον, ἀργυραῖς: hoc est, Vinxit eum compedibus ferreis: aut, ut uerius dicam, argenteis. Si cui tamen hæc ironia, in perfidam Antonij liberalitatem, placet, ea utatur.

162.58. καὶ ἑτέρα πόλιν πεντήκοντα.) Si πεντήκοντα δύο, aut etiam πέντε legas, non sibi constabit numerus. quare aut πέντε, aut ἑτέρα πεντηκοντα legendum.

183.17. οἵ, τε καισάρειοι καὶ οἱ μονοπάλιναι.) Cæsariani etiam deinceps sæpius appellantur Aulici proceres, siue liberti, siue alij. Et paulo pòst, pro αὐνίξ βινικιανοῦ, legendum uidetur μινικιανοῦ.

184.45. ἐγχειρίδιον παραζώννυται.) Ambiguum, utrū pugillares, an pugio sit intelligendus. Et suprà, διὰ τὸ κῆδος, propter affinitatem: legendum uidetur, διὰ τὸ κῦδος, ob gloriam.

189.14. ἐν ἄλλῳ δ' ἔτει καὶ ἄλλῳ.) Fortasse μηνί, Alio anno, & alio mense: aut τὸ, καὶ ἄλλῳ redundat.

192.30. δύο μυριάδας μυριάδων, καὶ χιλίας πεντακοσίας.) Dubium, an repetendum sit μυριάδας, ut sint Myriades, uicies semel, & quingenties mille. Hoc loco me Vilhelmus Xylander, iuuenis ingenio & doctrina præstans, admonuit, in posterioribus numeris τὸ μυριάδας repetendū, et pro χιλίας legendū δισχιλίας, ut ea summa confletur, quā Tacitus ponit. Budæus χιλιάδα χιλιάδων, Gallicé millionem, Latinè millies mille, uel mille millenarios. 100 myriades, decies centena millia: 1000 myriades, centies centena millia. ergo 21500 myriades, erunt bis millies centies, quinquagies centena millia drachmarum. Iam quia denæ drachmæ singulos ferè aureos nummos faciunt, eodem Budæo autore: fiet amplius 21 milliones aureorum. Tacitus lib. 17. de luxu Vitellij loquens: Ipse abundè ratus, si præsentib. frueretur, nec in longius cōsultans, nonies millies sestertiūm paucissimis mensib. interuertisse creditur. Addit Budæus: Hanc ego summā ducenties uicies quinquies centenis millib. esse duco.

194.2. Κελτὸς δ' ἦν τις.) Alter codex Κελτός: ut sit proprium nomen non nationis, sed uiri.

196.23. ἀνέγκλητος.) Inculpatum hæc uox significat. Vtinam uerò tales episcopos haberemus. neq; enim dubium, quin pietas reflorescerct. Alij Anacletum scribunt. Videtur autem ἀνίγκλητος pro ἀνέγκλητος affectatione quadã scribi: ut θεόπεμπτος, pro θεόπομπος, & id genus alia. Paulo pòst, pro τῇ ἀδελφῇ ἰουλίᾳ, alter codex habet ἀδελφιδῇ, fratris filia: & sic legendũ esse, ex Suetonio constat. Deinde, pro καὶ τοὺς ἐπιμάχους, eos qui pugnam iuuabant: alter codex habet, καὶ τοὺς ἀπομάχους. id significat uel eos qui à pugna abfuerant, uel imbellem ætatem & sexum. quod probabilius uidetur, cum glorietur Domitianus, se Nasamonibus uita interdixisse.

204.10. καὶ τὴν μὲν μυσίαν λίαν ἐλύπησεν.) Vtrum φαρασμάνης, an ἀδιαβηνός; Haud scio an aliquid desit.

Ibid 37. ἡλικίας καὶ τάξει πρῶτον αὐτῷ.) τὸ, καὶ τάξει, alter codex non habet. Ordinem autem siue dignitatem militarem hic significari arbitror: quæ cũ in præfecto prætorio summa fuerit, redundare puto hoc additamentum.

206.9. τὴν ἀξίαν ποτὲ γεγονὼς ἀργυρείων.) Etsi mox sequitur, ἀθροίσας ἀργύρεια: tamen utrobiq; singularem numerum, ἀργυρείῳ & ἀργύρειον, legendum censeo. Si quis uerò ex deprauato codice (non notæ scribendi compendiariæ, quas abbreuiationes uulgò uocant, & καλλιγραφίας affectatio, & certi literarum apices, ab imperitis facilè in describendo permutantur, ut ωρ pro ον, & α pro ορ ponant) non obsto. Sed tamen prudentius existimo, scriptori non κακοζήλῳ κακόζηλα non temerè affingere.

207.31. Καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν ῥῆνον Κελτοί.) Galli qui supra Rhenum incolunt. Sed ὑπὲρ idem quod πέραν hic ualere uidetur, ut pòst fol. 233.12. αἱ ὑπὲρ τὰς ἄλπεις δυνάμεις, legiones transalpinæ.

209.7. τὴν ἀλεξανδρείων ἀρχὴν ἐγκεχείριστο.) Alter codex rectius habet ἐπισκοπήν. nam tum episcopi non principes erant, sed opiliones Christiani gregis.

210.27. ἡ δαίμων ἔτι ὕστερον ἐνομίσθη.) Alter codex, ἡ δαίμων, ὡς ὕστερον ἐνομίσθη. siue dea, ut postmodum est creditum.

Ibid. 45. Καὶ χρυσοῦς.) Fortè Aurelium sic interpretantur Græci: & pro aureo seculo, dictum Aurelium.

213.24. ὅμως πολλῶν ἐπαγγελλομένων τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προετιμήσαντο.) Perturbatior est constructio. Sed hoc uult: Quamuis licerentur imperium, tamen, quum etiam Iulianus multum promitteret, eum prælatum esse Sulpitiano. Ego de uerbis parum solicitus (quæ haud scio an deprauata sint) in uertendo sententiam sequutus sum.

227.52. προσεπιάπτουσι καὶ αὐτός. οἱ δ' ὑπὲρ ἦσαν μηδ' ἕν.) Locus hic mutilus est in tribus codicibus: quare tria illa uerba, οἱ δ' ὑπὲρ ἦσαν, omisi.

229.15. ἐπανελθὼν οὖν ὁ φίλιππος.) Alter codex addit, ἐκ τῆς στρατείας, ab expeditione reuersus.

231.46. ὑπὸ πολλοῖς οἷς ἐπέπρακτο καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ.) Locus aut corruptus, aut saltem ambiguus & obscurus.

232.32. ὑπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη διαρκέσας.) Nicephorus habet τεσσαράκοντα, errore librariorum, ut arbitror.

238.58 δωρεῖσθαι τὰ ἀλλότρια, ἔθος ὃ οἱ νῦν κείμενοι.) Non uideo quomodo hæc cohæreant. Nam certè leges ciuiles inde non auspicantur, quòd Imperatori alienas res donare liceat.

239.23. Κελσόδημος.) Alius codex Κελσομήδης.

241.8. δίκας ἔτη αὐτῷ ἐν τῇ ἀρχῇ.) Paulo suprà etiã ἀρχῇ legitur. Sed dubito an legendũ sit ἀρχιερωσύνῃ: quanquam parũ refert. Est enim etiam ἀρχὴ ἐκκλησιαστική, quæ uerbi diuini præceptis, promissionibus, cõminationibus, piorum animos regit & moderatur.

FINIS ANNOTATIONVM SECVNDI TOMI.

Nam synonyma, & manifestè falsa, ascribenda esse non duxi.

Alexan-

Cenchrea

coronæ

D

Cn.Do-

Hanno

I

L

Locri

M

prodigia

Seuerus

T

INDICIS TOMI II. FINIS.